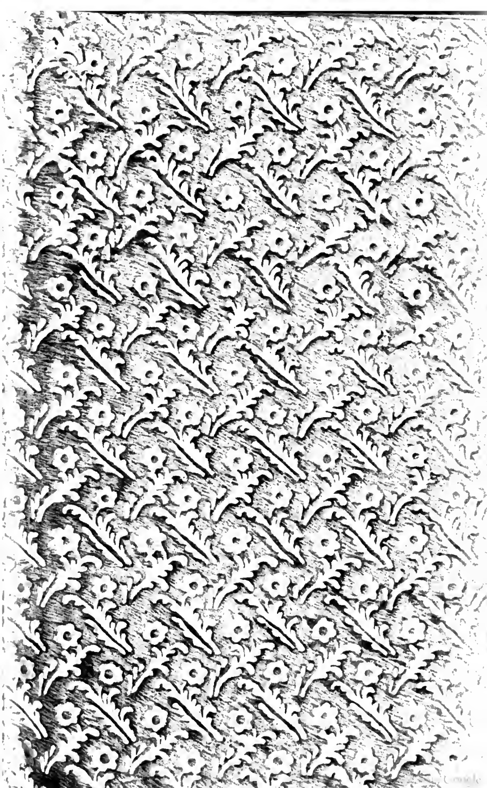

CONCILIA
SALISBURGENSIA
PROVINCIALIA ET DIOECESANA.

CONCILIA SALISBURGENSIA
PROVINCIALIA ET DIOECESANA

JAM INDE

AB HIERARCHIÆ HUJUS ORIGINE, QUOAD CODICES SUPPETEBANT, AD NOSTRAM USQUE ÆTATEM CELEBRATA.

ADJECTIS QUOQUE TEMPORUM POSTERIORUM

RECESSIBUS, AC CONVENTIS

INTER ARCHIEPISCOPOS, ET VICINOS PRINCIPES RERUM ECCLESIASTICARUM CAUSA INITIS.

Recenſuit, digeſſit, ac pluribus Anecdotis auxit: Temporum, Archiepiſcoporum, Romanorum Pontificum atque Principum ſerie, Charta Theodoſiana & Hierographica, criticisque animadverſionibus illuſtravit

ATQUE

DE ORTU HIERARCHIÆ HUJUS, PROGRESSU, LIBERTATIBUS ET FINIBUS

PRÆFATUS EST

FLORIANUS DALHAM,

Presbyter e Scholis Piis, SS. Theologiæ Doctor, Archiepiſcopalis Salisburgenſis Conſiliarius Eccleſiaſticus, & Bibliothecæ Præfectus.

ANNO ÆRÆ VULGARIS MDCCLXXXVIII.

AUGUSTÆ APUD VINDELICOS.

SUMPTIBUS MATTHÆI RIEGER P. M. FILIORUM.

Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.

Jeremiæ Cap. VI. verſ. 16.

HIERARCHIÆ UNIVERSÆ

PER PROVINCIAM

ECCLESIASTICAM SALISBURGENSEM

CONSTITUTÆ,

POST VARIAS SÆCULORUM VICISSITUDINES EA,

QUA HODIEDUM PROTENDITUR,

AMPLITUDINE ET DIGNITATE

FLORENTI.

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO DOMINO,

DOMINO

HIERONYMO JOSEPHO

ARCHIEPISCOPO ET METROPOLITÆ,

S. R. I. PRINCIPI EXCELSO,

APOSTOLICÆ ROMANÆ SEDIS LEGATO PERPETUO,

TOTIUSQUE GERMANIÆ

PRIMATI,

E PERVETUSTA COLLOREDIORUM PROSAPIA ORIUNDO.

Episcopis item Suffraganeis Amplissimis, libera sui Capituli electione gaudentibus,

FRISINGENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

MAXIMILIANO PROCOPIO,

Episcopo Frisingensi, S. R. I. Principi, Equestris Ordinis S. Georgii Episcopo, Præposito Vetero-Oetingano, ex Comitibus Imperii de Töring & Dengling in Jettenbach.

RATISBONENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

MAXIMILIANO PROCOPIO,

Episcopo Ratisbonensi, S. R. I. Principi, Equestris Ordinis S. Georgii Episcopo, Præposito Vetero-Oetingano, ex Comitibus Imperii de Töring & Dengling in Jettenbach.

PASSAVIENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

JOSEPHO FRANCISCO ANTONIO,

Episcopo Passaviensi, S. R. I. Principi, e Comitibus Imperii de Auersperg. (*)

BRIXINENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

JOSEPHO PHILIPPO,

Episcopo Brixinensi, S. R. I. Principi, e Comitibus Imperii de Spauer.

(*) Episcopatus hic Passaviensis, insistente Carolo VI. Imperatore, anno 1730, exemptione donatus est a Clemente XII. P. M. & Synodalium duntaxat Decretorum nexu perstitit devinctus veteri Metropolitæ. De quo plura mox in *Dissertatione Prævia.*

Suffraganeis item Epifcopis, Metropolitica jurisdictione nominatis & confirmatis,

GURCENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

FRANCISCO XAVERIO,

Epifcopo Gurcenfi, S.R.I. Principi, e Comitibus Imperii de Salm & Reifferfcheid.

CHIEMENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

FRANCISCO XAVERIO,

Epifcopo Chiemenfi, S.R.I. Principi, e Comitibus Imperii de Breüner.

SECCOVIENSI

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

JOSEPHO ADAMO,

Epifcopo Seccovienfi, S.R.I. Principi, e Comitibus Imperii de Arco.

LAVANTINO

REVERENDISSIMO AC CELSISSIMO

D. D.

VINCENTIO JOSEPHO,

Epifcopo Lavantino, S.R.I. Principi, e Comitibus Imperii de Schrattembach.

LEOBIENSI

REVERENDISSIMO AC ILLUSTRISSIMO

D. D.

ALEXANDRO,

Epifcopo Leobienfi, e Comitibus Imperii ab Engel in Wagrain.

Nec non Reverendiſſimo Capitulo Salisburgenſi, plerorumque horum Præſulum Promptuario feraciſſimo.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo

D. D.

VIGILIO MARIÆ,

S. R. I. Principi, Præpoſito & Archidiacono, nuper Epiſcopo Lavantino, Canonico Paſſavienſi, e Comitibus Imperii de Firmian.

Reverendiſſimo ac Illuſtriſſimo

D. D.

SIGISMUNDO CHRISTOPHORO,

S. R. I. Comiti a Zeill & Trauchburg, Decano, Canonico Colonienſi & Conſtantienſi.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo

D. D.

CAROLO HANIBALI,

S. R. I. Comiti a Dietrichſtein, Seniori, Oblajario, Abbati ad S. Jobum, Canonico Auguſtano.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo

D. D.

PETRO VIGILIO,

Epiſcopo Tridentino, S. R. I. Principi, e Comitibus Imperii de Thun & Hohenſtein.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo

D. D.

FRANCISCO XAVERIO,

Epiſcopo Chiemenſi, S. R. I. Principi, e Comitibus Imperii de Breuner, Canonico Paſſavienſi & Auguſtano.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo
D. D.
JOSEPHO FRANCISCO ANTONIO,
Epiſcopo Paſſavienſi, S.R.I. Principi, e Comitibus Imperii de Auerſperg.

Reverendiſſimo ac Sereniſſimo
D. D.
FERDINANDO MARIÆ,
Epiſcopo Gandavenſi, e S.R.I. Principibus de Lobkoviz, Duci Sagani, Comiti Sternheimii.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
JOSEPHO,
S.R.I. Comiti ab Attemps, Scholaſtico, Canonico Olomucenſi & Paſſavienſi.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
CAROLO JOSEPHO,
S.R.I. Comiti a Daun, Canonico Ellwangenſi & Paſſavienſi.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo
D. D.
VINCENTIO JOSEPHO,
Epiſcopo Lavantino, S.R.I. Principi, e Comitibus Imperii de Schrattembach.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
ANTONIO WILLIBALDO,
S.R.I. Comiti a Wolffegg, Libero Baroni in Waldburg.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
FRIDERICO VIGILIO JOSEPHO,
S.R.I. Comiti a Lodron.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
JOSEPHO PHILIPPO ADAMO,
S. R. I. Comiti a Straſoldo, Præpoſito Canonicorum B. M. V. ad Nives.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
GANDOLFO ERNESTO,
S. R. I. Comiti a Künburg, Decano Ellwangenſi.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo
D. D.
FRANCISCO XAVERIO,
Epiſcopo Gurcenſi, S. R. I. Principi, e Comitibus Imperii de Salm & Reifferſcheid, Canonico Colonienſi, Argentinenſi & Olomucenſi.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
JOSEPHO,
S. R. I. Comiti a Stahremberg, Cuſtodi, Canonico Paſſavienſi.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
HERMANNO JACOBO,
S. R. I. Comiti ab Attems.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
PHILIPPO JOSEPHO MICHAELI,
S. R. I. Comiti a Thun & Hohenſtein, Canonico Paſſavienſi & Tridentino.

Reverendiſſimo ac Celſiſſimo
D. D.
JOSEPHO ADAMO,
Epiſcopo Seccovienſi, S. R. I. Principi, e Comitibus Imperii de & in Arco, Canonico Paſſavienſi.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
FRIDERICO FRANCISCO JOSEPHO,
S. R. I. Comiti Spaur de Pflaum & Valör, Canonico Brixinenſi.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
LEOPOLDO MAXIMILIANO,
S. R. I. Comiti de Firmian.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
JOANNI FRIDERICO,
S. R. I. Comiti a Waldſtein & Wartenberg, Canonico Conſtantienſi & Auguſtano.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
FRANCISCO XAVERIO FELICI,
S. R. I. Comiti a Königsegg Aulendorff.

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo
D. D.
F R A N C I S C O,
S. R. I. Comiti a Künburg, Canonico Ellwangenſi.

Reverendiſſimo & Sereniſſimo
D. D.
WENCESLAO JOSEPHO,
S. R. I. Principibus de Lichtenſtein, Canonico Colonienſi.

OMNIBUS

ANTIQUÆ PATRIÆ RELIGIONIS, ET DISCIPLINÆ

HÆREDIBUS, AC VINDICIBUS

HANC

SALISBURGENSIUM CONCILIORUM

COLLECTIONEM

NOVO MOLIMINE IN OPUS REDACTAM,

UT IN ANTECESSORUM SUORUM VESTIGIA INTENTI

SPECIMINA CAPIANT

PASTORALIS ZELI, ET ECCLESIASTICÆ SOLICITUDINIS,

QUÆ PROBE OLIM ACTA SUNT, AB IIS, QUÆ PERPERAM, DISCERNANT,

IMITENTUR EA, QUÆ VIRTUTIS SUNT,

ET PARI EXEMPLO ET IPSI POSTERIS PRÆLUCEANT,

IN

PERPETUUM DEVINCTISSIMI CULTUS MONUMENTUM

D. D. D.

CONSPECTUS ET ELENCHUS
TOTIUS OPERIS.

SÆCULUM CHRISTI SEPTIMUM.

SÆCULUM CHRISTI OCTAVUM.

SÆCULUM CHRISTI NONUM.

Capi-

SÆCULUM CHRISTI DECIMUM.

SÆCULUM CHRISTI UNDECIMUM.

SÆCULUM CHRISTI DUODECIMUM.

ubique nimium exagitata, ad tranquilliora pacis & charitatis studia revocaretur.

CONCILIUM Salisburgense XVII.

Variarum Ecclesiarum, ac Monasteriorum diffidia componuntur.

CONCILIUM Salisburgense XVIII.

Canonicorum & Monachorum privilegia confirmantur.

SÆCULUM CHRISTI TERTIUM DECIMUM.

Eberhardus II. Archiepiscopus XXIII. Chiemensis, Seccoviensis & Lavantini Episcopatuum Fundator.

CONCILIUM Salisburgense XIX.

Subsidia pro expeditione sacra decernuntur, & Chiemensis Episcopatus instituitur.

Nota. De quorundam veterum monumentorum fallacia.

CONCILIUM Salisburgense XX.

Stipendia pro cruce signatis urgentur, & fundatur Episcopatus Seccoviensis.

Nota. De expungendo quodam subreptitio concilio; atque de excommunicatione Eberhardi II. Archiepiscopi Salisburgensis.

Burchardus Archiepiscopus XXIV.

Philippus Archiepiscopus XXV.

Admonitio. De canonica electione Episcoporum.

CONCILIUM Salisburgense XXI.

Ut Otto, Bavariæ Dux ad Romani Pontificis partes flecteretur.

Admonitio. De Pontificis auctoritate in possessiones atque personas Regum & Principum.

Ulricus Archiepiscopus XXVI.

Epistola pastoralis Alexandri IV. Papæ ad Archiepiscopum, Suffraganeos, totumque clerum Salisburgensem.

Vladislaus Archiepiscopus XXVII.

CONCILIUM Salisburgense XXII.

Ad ecclesiasticam disciplinam instaurandam.

Admonitio. De tempore hujus celebrati concilii.

Notæ quæpiam ad quosdam canones hujus ejusdem concilii.

Fridericus II. Archiepiscopus XXVIII.

Constitutio Gregorii X. Papæ pro persolvendis decimis ad recuperandam Terram Sanctam.

CONCILIUM Salisburgense XXIII.

Pro recipiendis decretis concilii Lugdunensis, atque pro aliis causis ecclesiasticis absolvendis.

Admonitio ad Capitulum XVII. hujus concilii: De festo Subdiaconorum, seu stultorum abolendo.

Epistola Henrici Bavariæ Ducis ad Canonicos Salisburgenses.

CONCILIUM Salisburgense XXIV.

De rebus, ad disciplinam spectantibus.

Rudolphus Archiepiscopus XXIX.

Qui plurima adversa passus est ab Admontensi Abbate.

CONCILIUM Salisburgense XXV.

Decernitur elevatio S. Virgilii, & anathema dicitur clericis, qui officia laicorum Principum adfectant.

Admonitio. De elevatione sacrarum exuviarum, seu ritu Beatificationis, olim in Ecclesia usitato.

Conradus IV. Archiepiscopus XXX.

Epistola Nicolai IV. Papæ ad Germaniæ Præsules, ut rebus prostratis consulant cruce signatorum in Palæstina.

CONCILIUM Salisburgense XXVI.

De rebus, ad disciplinam pertinentibus, atque de excommunicatione Ducis Carinthiæ.

CONCILIUM Salisburgense XXVII.

Convocatum in causa Mainhardi, Carinthiæ Ducis.

Admonitio ad Cap. III. hujus concilii: De secta vagorum scholarium.

CONCILIUM Salisburg. XXVIII.

Ut definiretur sensus Constitutionis Pontificiæ: *Super cathedram*

Admonitio. De jure Regularium Presbyterorum audiendi confessiones fidelium, & pœnitentiam iisdem imponendi.

SÆCULUM CHRISTI DECIMUM QUARTUM.

CONCILIUM Salisburgense XXIX.

Ad colligendam stipem pro sacra expeditione.

CONCILIUM Salisburgense XXX.

Ad illustrandas quaspiam superiorum conciliorum Constitutiones.

Admonitio. De sinceritate hujus concilii.

Weichardus Archiepiscopus XXXI.

Fridericus III. Archiepiscopus XXXII.

De Statutis Frisacensibus, tempore hujus Archiepiscopi.

Henricus Archiepiscopus XXXIII.

CON-

(*) Papa Paulus III, qui ab anno 1534 usque 1549 Romanam Sedem tenuit, ob acerbissimos in Germania Novatorum tumultus, quodque Germani in sua patria molirentur cogere

SÆCU-

---

cogere nationalem ſynodum, ut alteram generalem, a Pontifice indictam ſecurius aſpernarentur, animo pene collapſus, omnem eccleſiaſticum conventum in Germania, ceu erumpentis mali ſignaculum, perhorreſcebat, veluti & hanc ſynodum Provincialem, a Mathæo Archiepiſcopo anno 1537 Salisburgi habitam; maxime quod Mathæus Archiepiſcopus, ob plures præſtitos Luthero favores: ob Staupizium, ipſumque itidem Lutherum, honeſtiſſimis conditionibus ad ſe invitatum, viſus fuerit clam Lutheri partibus patrocinari; ut plures ſcriptores, Schelhornius aliique aſſeverant; quamvis ſapientiſſimus Præſul ſublimiori conſilio id totum egerit, ut nempe Lutheri ardores interciperet mitiori interventu. Acta tamen hujus concilii non illico publicavit Mathæus reverentiæ cauſa, nimirum ne generalis concilii, jamjam inſtantis, præveniret de iisdem rebus decreta; quam moram malevoli quidam ſiniſtre interpretati dixerunt, ſynodum ipſam monſtroſis, abhorrentibusque ab orthodoxo cultu ſcatere ſententiis, easque calumnias etiam ad Paulum III. attulerunt, qui Pontifex utut nec ipſe præſtare ſe fidem diceret delatoribus, præcipitanter nihilominus Epiſtolam ad Mathæum Archiepiſcopum dediſſe fertur ab Odorico Raynaldo *ad hunc an. Num.* 35. Mathæo, habitæque ſynodo valde injurioſam; hanc tamen labem eis abſtergunt Acta ipſa & concluſa intemerata hujus concilii, quæ infra dabimus, & falſitatis, calumnioſæque factæ accuſationis eſſe convincunt. Etſi quis fortaſſe ſecurius inter ſubreptitias abjecerit hanc Epiſtolam, non obſcuras referentem notas ſpuriæ originis; nam ſi Papa adeo tum averſatus fuit religioſos conventus in Germania, cur tacet de Colonienſi & Moguntino conciliis, pariter eodem tempore ibidem habitis? cur zelantiſſimus Pontifex, generali contentus reprehenſione, non perſtringit peculiaris errorum capita? cur ait Mathæum in poſterum magis cautum eſſe oportere, & non jubet ejurare offenſas, in religionem jactas? &c. Sed hæc fortaſſe non vidit, nec ponderavit credulus Raynaldus, de quo eruditi critici in Galliis hoc tulere judicium: *Il s'en faut bien, que ſa continuation des annales de Baronius ſoit auſſi eſtimée. Il eſt credule, exaggerateur, diffus & mauvais ecrivain.* Diction. des Savans Tom. VI. pag. 134.

SÆCULUM CHRISTI DECIMUM SEPTIMUM.

SÆCULUM CHRISTI DECIMUM OCTAVUM.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD LECTOREM
SACRORUM CANONUM STUDIOSUM

DE INSTITUTO HUIUS OPERIS, DEQUE VETERUM CONCILIORUM SALISBURGENSIUM NORMA.

Erunt fortaſſe nonnulli cenſores ſupercilii caperati, quibus ſuſcepta hæc Salisburgenſium Conciliorum editio nec mereri operam videatur, neque ullius porro eſſe emolumenti; propterea quod plures jam exſtent, hæque ampliſſimæ Canonum Conciliorumque Collectiones, & Græcæ & Latinæ, non modo recentiores, ſed & ab antiquo editæ: Codex Canonum Eccleſiæ univerſæ, *a Dionyſio Exiguo Anno* 425. *e græco latine redditus:* Codex Canonum Eccleſiæ Africanæ: Breviatio Canonum Fulgentii Ferrandi *VI. Sæculo:* Breviarium Canonicum Creſconii, Epiſcopi Africani. *VI. itidem Sæculo:* Collectio Canonum Martini Bracarenſis Epiſcopi *itidem VI. Sæculo:* Collectio Canonum Joannis, natione Syri, Apocriſiarii Antiocheni, tum Patriarchæ Conſtantinopolitani, *eodem VI. Sæculo; qui primus canonibus conciliorum concordantes Juſtiniani leges adjunxit:* Nomocanon Photii, Patriarchæ Conſtantinopolitani; ejusdemque Opuſculum de VII. Synodis, *Sæculo IX:* Synopſis Canonum Alexii Ariſteni, Diaconi Conſtantinopolitani, *Sæculo XII.* Collectio Conſtitutionum eccleſiaſticarum Theodori Balſamonis, *Sæculo itidem XII.* Epitome Canonum Simeonis Magiſtri & Logothetæ Conſtantinopolitani, *Sæculo eodem XII.* Synopſis divinorum Canonum Arſenii monachi, tum Patriarchæ Conſtantinopolitani, *Sæculo XIII. Quorum pleraque omnia græce & latine continentur in* Bibliotheca Juris canonici veteris, *a Voellio & Juſtello edi-*

ta. Item qui nuper apud Latinos conciliorum volumina in lucem emiſerunt Severinus Binius, Merſinus, Crabbeus, Surius, Joverius, Coriolanus, Sirmondus, Labbeus & Coſſartius, Harduinus, Manſius, Coletus, Aguirre, Schanatus, Harzheimius *aliique varia quidem cum fortuna, & ἀκριβείᾳ; Quorum canonum, conciliorumque complexio habita olim fuit pro ſcientia Canonica proprii nominis, &, qui illi exponendo, illuſtrandoque navarunt operam, Canoniſtæ ſunt compellati; ut proinde Jus noſtrum Canonicum hodiernum, ex Decretis Romanorum Pontificum juſſu Gregorii IX. P. M. a Raymundo Pennafortio conflatum & Bonifacii VIII. Clementis V. ac Joannis XXII. acceſſionibus auctum, eruditi merito cenſeant, non tàm nomine Juris canonici, quam Pontificii eſſe ſignificandum; nempe, ut vetus Eccleſiaſticarum legum inſtitutum dijudicetur a recentiore.*

Complectuntur autem recenſiti illi canonum, conciliorumque faſti non modo abſolutam normam dogmatum, in generalibus potiſſimum conciliis conſtitutam; ſed & Diſciplina Eccleſiaſtica, ritus & officiorum Chriſtianorum Sanctimonia tam luculente traditur in particularibus conciliis, ut, ſi modo fidelis populus cuſtodierit ſaluberrimas ſanctiones, in omnibus ubique Eccleſiis eximius futurus ſit fidei, morumque ornatus, neque porro opus ſit ad colligendas conciliorum reliquias animum appellere. Maxime, quod ſæculum hoc noſtrum argumentorum longe diverſorum lectione delectetur, & novis ejusmodi conciliorum editionibus nihil aliud vaticinari liceat, quam eas propediem ſcombris piperique cucullos eſſe præbituras.

Qui vero ita ratiocinantur, illi utique longe aberrant a ſuſcepti mei operis ſcopo; Nunquam enim mihi erat animus, ut in acceſſoriis quibusdam rerum Salisburgenſium monumentis pararem nova ſubſidia ſtudio ſacrorum canonum, aut univerſalem Eccleſiam novis colluſtrarem documentis; quamvis Diſciplina etiam particularium Diœceſium, in bonum ordinem redacta, ſemper in totius Chriſtiani corporis dignitatem redundet. Gratificari duntaxat cupiebam Salisburgenſi Provinciæ, ut, quidquid ab Hierarchiæ initio ſtatutum aliquando definitumque fuiſſet in conventibus Eccleſiaſticis, ea unitim illi conſpicienda,

volutan-

volutandaque offerrem; neque enim ullum hactenus proprium suorum conciliorum habuit codicem; ex iis etiam documentis, quæ edax sæculum præteriit, pleraque fuere dispersa, aut in scriniis delitescentia, quæ non nisi diligenti studio retegi, atque in ordinem & lucem, quoad suppetebant codices, redigi potuerunt. Interjecta insuper fuit temporum & Archiepiscoporum series, qua nexus hierarchicus, & Disciplinæ laborantis capita, vicissitudinum fata, urgentesque conciliorum causæ, atque decretorum necessitas percensentur. Quæ omnia examussim nosse, non parvi intererit ecclesiasticis hominibus, Salisburgensi Provincia comprehensis, ut officia sua, & accomodata ad propriam Diœcesim munia, ex majorum vestigiis inoffense metiantur.

Quælibet enim particularis Ecclesia, ac Diœcesis propriis suis regitur legibus & usibus, a legitimo magistratu suo, id est, Episcopo, olim latis, quas ignorare citra noxam nemini diœcesanorum clericorum liceat; quæcunque in aliis episcopatibus præscripta sit functionum atque consuetudinum norma: variat quippe, illæso dogmate, Disciplina in variis Ecclesiis, & fideles populi, in fidei consensione per orbem dispersi, variis suorum quique præsulum sanctionibus obstringuntur; haud secus ac peculiaris cujuspiam regni, aut Reipublicæ civibus gravis incumbit obligatio observandi leges municipales, pro suæ societatis peculiari emolumento olim constitutas; etsi peculiares hæ leges non sint insertæ codici legum generali: etsi etiam alterius regni indigenæ illarum custodia non teneantur. Etenim non clima tantummodo, aut plaga, sed leges vel maxime, & peculiare institutum discriminat gentes ab invicem, & omnes asseclæ censentur in easdem jurasse leges, qui data fide in peculiarem aliquando societatem coaluerunt.

Illæ itaque ecclesiasticæ leges, ut dixi, variæ sunt in variis Diœcesibus, & sæpius etiam pro rerum, ac temporum opportunitate, data opera mutantur: veluti leges omnes aliæ humanæ pro præsenti commodo interim aliquando latæ. Nemo eas pro divinis habeat, aut quasi a Deo essent profectæ, essentque immutabiles, aut ad intimam religionis essentiam pertinerent. In hoc quippe turpis multorum est hallucinatio, quod omnes ecclesiasticas leges, a sacro magistra-

gistratu constitutas pro rebus habeant, ipsi religioni immutabiliter insertis; ac proinde cum in variis catholicorum Diœcesibus audiunt varia fuisse statuta, aut in propria etiam sua provincia esse usus immutatos, anguntur, ac concidunt animis, quasi vero de aris & focis ageretur, aut quasi sacrarium fidei intimis convulsionibus laboraret; cum tamen ecclesiasticæ leges non nisi humanæ sint, & accessoriis duntaxat subsidiis communiaut religionis arcem: Dogmata fidei autem ab Ecclesiæ quidem præpositis annunciantur, a solo autem Deo immutabiliter revelata sunt, & tradita; & qui leges atque usus ecclesiasticos non discernunt ab articulis fidei, re & factis ostenduut, humanam se religionem sequi, & divinæ religionis naturam se penitus ignorare.

Verum ut quæpiam mutatæ jam olim Disciplinæ canonicæ exempla proferamus: Agapæ *erant charitatis convivia, ab ipsis Apostolis inducta* 1. Corinth. XI. v. 20. *& confirmata a conciliis, veluti a Gangrensi* Canone XI; *ut nempe ditiores qui essent Christianorum, reficerent egenos intra septa ecclesiæ, ante Eucharistiæ participationem. At vero postquam Gnostici, perfidi Christiani, nefandas spurcitias intulissent in illas pietatis epulas, ad Christiani nominis infamiam, & offensionem gentilium, abolitæ rursus fuere Agapæ in Laodiceno concilio* Canone XXVIII. Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς κυριακοῖς, ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς λεγομένας ἀγάπας ποιεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν, καὶ ἀκούβιτα στρωννύειν. Quod non oportet in dominicis, aut ecclesiis Agapas facere, & in domo Dei comedere, vel accubitus sternere. *In hac tamen ipsa Disciplinæ conversione id juverit diligenter advertere, quod causa legum, seu quæ latæ sunt a magistratu ecclesiastico, seu quæ deinde sublatæ, semper una & eadem perseveret; quemadmodum enim charitatis in Deum & proximum exercendæ causa constituta primum fuerunt illa pietatis convivia, ita postquam communi hominum malo illa in pejus defecerunt, eadem ipsa charitatis causa jussit ea denuo supprimere, atque abolere. Privilegia sæpius in Disciplina Ecclesiastica viguerunt, communi quodam usu probata; quæ tamen deinde privilegia, quod nec muneri essent, nec personarum dignitati sat accomodata, rursum fuere a rescriptis canonicis expuncta:*

puncta: Licuit olim ecclesiasticis præsulibus, quibus docendi populum est impositum munus, spartam hanc difficilem reclinare in delectos vicarios; quod privilegium a Tridentino Concilio Sess. XXIV. C. IV *sublatum fuit, ceu pastorum præcipuæ sollicitudini, ac curæ infestum, ut nisi gravi urgente causa præsules eo porro uti non possint: De* immunitate clericali, *deque* asylis *statuendi auctoritatem vindicarunt sibi olim Romani Pontifices* L. III. Decret. Tit. XLIX; *at vero hanc auctoritatem, publicæ justitiæ administrandæ devinctam, Christiani principes hodie non mediocriter attemperarunt: Gregorius IX.* Cap. 2. Quia ingredientibus Tit. de Testam. *admisit tacitam quorundam professionem regularem, etiamsi vestem propriam hujus ordinis nunquam assumpserint. Quam constitutionem Pontificiam ea ratione correxit Tridentinum Concilium* Sess. XXV. Cap. XV. de Regularibus, *ut absque habitus susceptione nulla sit regularis professio: In* Cap. de Francia Tit. de sponsalib. & Matr. *statuitur solo consensu mutuo contrahentium fieri matrimonium. Quod Tridentinum Concilium* Sess. XXIV. Cap. I. de Reformat. Matrimonii *correxit, ut matrimonium sine præsentia Parochi & testium non contrahatur &c. Quæ & aliæ plures canonum ecclesiasticorum emendationes sunt ornamenta accessoria, quibus Disciplinæ ecclesiasticæ decor per temporum intercapedines assurgit ad digniorem gradum; quemadmodum & aliæ pleræque humanæ res studio & cultu promoventur, atque expoliuntur.*

Sed & Salisburgensis Ecclesiæ antiquitas, præstantia & dignitas hanc nostram sibi jure impendi operam petit, ut in unum veluti commentarium referatur, quidquid in hac Hierarchia jam a mille, centum, & amplius annis laudabiliter actum est, & constitutum. Habuit illa suos mox ab origine Præsules, & sanctitate, & sapientia, & Religionis zelo admirabiles, quorum memoriam, in benedictione positam, nulla unquam ætas sat digne celebraverit; præsertim dum revocat animus: qua sollicitudine illi, & irrequieta prædicatione sementem sparserint christianæ religionis inter Bojos, paganis adhucdum sentibus implexos: qua morum simplicitate & candore in gregis sui corda influxerint: qua vigilantia lupos illi abegerint, id est, exteros impostores, sacrorum officiorum

specie

specie populum abducentes: quo indefesso studio & exemplo instituerint clerum, aptis ut sibi subsidiis adessent in Ecclesiarum procuratione: nec regularem etiam excolere vitam neglexerint: quibus porro mediis, quam frequenti pastorum congregatione usi fuerint, ut conferrent consilia ad fabricam Evangelicam sartam tectam undique servandam, tuendamque: quam denique sanctiones suas ecclesiasticas salubriter attemperarint ad temporis potissimum, & morum obtinentium rationes; ut profecto eorum posteri, qui inoffense velint hodie versari in pastorali munere, in nihil aptius respiciant, quam in horum antecessorum vestigia, atque in iis disciplinæ & officiorum ecclesiasticorum normam perdiscant. Intuebuntur illi in horum conciliorum decursu, quod maximæ quæque calamitates & scandala sumpserint originem in Ecclesia catholica ex neglectis & infractis sacris canonibus; earum autem calamitatum fuere tristissimæ, quas fastus & superbia in clero excitavit; quæ quidem vitia, quod pugnarent e diametro contra præceptam a Christo Evangelicam simplicitatem, non modo suis sectatoribus, sed ipsi etiam religioni christianæ, cujus illi præire normam debuerunt, maximum dedecus conflarunt, & infamiam. Heroldus & Philippus Archiepiscopi rebus Salisburgensibus intulerunt hujus immoderationis acerba testimonia, nullis unquam lacrymis eluenda.

Id sane luctuosum est & irreparabile, tot monumenta, totque commentarios de Salisburgensi Hierarchia olim editos, ereptos fuisse posteritati per temporum injurias, & incendia præsertim, quorum furore plurima documenta in cineres redacta sunt. Tabulariis quippe nondum olim fuit suus undequaque paratus ordo, neque securitas: Rudior etiam aliquando ætas superveniens, bellis & deprædationibus intenta, furorem barbarorum exercuit in utilissimos manuscriptos codices; hic autem furor tanto fuit perniciosior, quod ante artem typographicam inventam tanta non fuerit monumentorum supellex, neque tam copiosa, ut unus solus codex deperditus non interciperet totam rei alicujus notitiam. De Salisburgensibus conciliis, & ecclesiasticis constitutionibus quidquid ex edaci sæculo superstes reperire licuit, in hoc congerere volumen conati fuimus, enixe optantes, ut hic noster conatus aliorum accendat animos ad perquirendum

dum antiquitatum officinas, & obsoleta scrinia Bibliothecarum; quod quidem serio, & ex professo, ut intelligo, hactenus factum non fuit; nisi forte in Monasteriorum Bavariæ Archivis, e quibus nuper Academici Monacenses Monumenta Boica *emiserunt in lucem.*

In monumentis antiquis anecdotis occurrunt sententiæ, e conciliis Salisburgensibus olim excerptæ, quin tamen ullo indicio divinare liceat, in quo Salisburgensi concilio, quave ætate, illæ sint olim editæ. Reddidit me nuper certiorem Cl. Vir, Mathias Rieberer, vidisse se Breviarium Cathedrale Ratisponense MS, anno 1442 *exaratum, in quo ad Rogationum ferias memoriæ traditur: fuisse tum adhuc has ferias actas cum jejunio, & abstinentia a lacticiniis; illis tamen omnibus, qui aut in S. Marci festo, aut feria II. & IV. Rogationum præsentes aderant publicæ supplicationi, seu Processioni, fuisse in fine supplicationis promulgatam immunitatem abstinendi a lacticiniis: Rogationum vero feria III. comitantibus solennem supplicationem, etiam vescendi carnibus esse factam copiam;* idque ex instituto Concilii Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ; *quæ quidem constitutio in nullo Salisburgensium conciliorum, quorum ad nos acta pervenerunt, est conspicua; latet illa igitur in cumulo deperditorum conciliorum, quorum & acta, &, quæ in iis res sint pertractatæ, summariam notitiam, nobis invidit series fatalis, aut prorsus librarii oscitantia factum est, ut Salisburgense Concilium pro alterius Ecclesiæ concilio adscriberetur; quod ipsum* σφάλμα *non adeo insolens est in veterum monumentis.*

Codex authenticus & primigenius concilii celeberrimi Salisburgensis, in Müldorf anno 1569 *habiti, repente nuper repertus fuit in Bibliotheca Passaviensi, eo illatus inter alios libros, a Josepho, Episcopo & Principe Passaviensi emptos ex hæreditate relicta eruditi Domini Schelhornii Memingani; quin sciatur, qua via, quibusve cuniculis liber hic ex Archivo Salisburgensi Memingam pervenerit.*

Sic nempe Tabulariorum præfecti persæpe rem suam incurie egerunt, & documenta, ex sui quidem temporis indole parvi, magni autem momenti posteris futura, ultro passi sunt sibi e sua custodia elabi, atque ab alienis manibus retineri. Quin imo sæpius factum fuisse accepimus, ut multa documenta comburerentur data opera,

 odio

odio nimirum hominum, aut verum ibidem memoratarum; quæ documenta si perstitissent, maxima commodassent subsidia vindicibus veritatis ad confingenda studia hominum pravorum. Sic Martinus Abbas combussit totum commercium Epistolarum, quod Staupizius & Lutherus invicem de temporum illorum controversiis habuerunt &c. Nolebant quippe ejusmodi pseudo-zelatores, suorum quorundam maculas educi in lucem, aut perversa studia de religione evulgari, non sine famæ dispendio; quorum zelus præposterus si locum usumque habuisset antiquis temporibus, esset hodie utrumque, & Vetus & Novum Testamentum truncatum, expurgatumque ab omni pravorum operum commemoratione, quæ tamen Deus in veritatis historicæ testimonium, atque pro triumpho sanctimoniæ inspiravit Hagiographis, ut ad omnium ætatum, & gentium notitiam pervenirent. Morositas quoque & avaritia quorundam Præfectorum non minorem cladem intulit rei literariæ: illi quippe archivia, & antiquos codices tanta cum tenacitate sepiverunt, ut nec precibus, nec obsequiis induci potuerint a severiorum studiorum cultoribus, ut eis accessum, aut usum rariorum quorundam Manuscriptorum indulgerent; fortassis ut publicam utilitatem, aut laudes industriorum hominum impediant, aut certo, ut ab aliis admoniti hanc spartam ipsimet aliquando adornent. Quæ vilissima cogitandi ratio, si antehac semper fuisset exercita, nunquam amplificassent tantis monumentorum thesauris literariam Rempublicam præclari homines, Martenne, Durand, Pistorius, Muratorius, du Chesne, d'Achery, Warton, Schedius, Struvius, Pezius, Ludewig &c. *qui plurima documenta latentia pro communi literatorum usu collegerunt, publicique juris fecerunt.*

Monumenta, quæ in hac conciliorum editione primum a me in lucem emittuntur, desumpta sunt e codicibus antiquis, & manuscriptis authenticis; in quibus id præcipue animadversione dignum reperi: quod præter characteres, & præter quarundam vocum usum, ac significationem, cuivis ætati peculiarem, etiam innumeris sæpe mendis scateant, a librariorum ignorantia inductis: diviserunt illi quandoque vocem interjecto comate, & partem alteram vocis litera majuscula inceperunt, & alia ejusmodi; ita ut cordate arguere

guere liceat; nec degustatam quidem fuisse ab illis librariis linguam latinam; quod quidem in tanta olim publicarum scholarum raritate tantopere mirandum non est. Ego vero dum ejusmodi Manuscripta consignavi ad usum publicum, hac fui cautione usus, & regula critica, ut errores librariorum libere corrigerem; hi enim falsitatem lectoribus cum remora obtrudunt; & permitterem alios solœcismos, antiquitatem olentes, qui suam manuscripto sinceritatem confirmant. Quod utique, ad declinandam culpam illatæ corruptionis, necessarium duxi lectoribus meis aperire.

De Salisburgensibus quidem monumentis inter cæteros optime meriti fuere Henricus Canisius *in* Lectionibus antiquis, *&* Hieronymus Pezius *in* Scriptoribus Rerum Austriacarum; *quibus jure accensetur* Joannes Gasperius, *qui novissime Historiam Lutherianismi ex authenticis monumentis collectam, itemque vicissitudines, illius causa Salisburgensi Ecclesiæ illatas, eleganti, consideratoque calamo perscripsit; quod Manuscriptum in Tabulario interiori aulico Salisburgensi adhucdum delitescit. Sed nec illi silentio præteriri debent, qui quidem omnium manibus teruntur, præclari Scriptores Salisburgenses* Hanssizius, Mezgerus, Dükerus; Reverendissimus Abbas Beda *in suo Chronico Novissimo, qui nobis e pluribus mæandris eluctandi manum opemque porrexerunt; neque enim usui nobis aut subsidio esse poterat præcellens ille Commentarius de Rebus Juvaviensibus, seu Salisburgensibus, quem germanico idiomate Clarissimus Vir de Kleinmayrn admirabili cum eruditione digessit, adjuncto Diplomatario; hic enim Commentarius adhucdum sub prælo sudat, omniumque desideria & expectationem alit, ut nova lumina rebus patriis affundat.*

Iis autem nuperis auctoribus, qui emigrationis historiam, a quinquaginta circiter, & amplius annis peractam, scripto consignarunt, Mosero, Schelhornio, Hochberg, Göking &c. *usus non fui, ut filum pertexerem, etsi Epocha hæc sit deploratæ memoriæ, & Salisburgensi Provinciæ funestissima; nam publica illa clades non tam religionem, quam emigrantes ignorarunt, probro afficit, quam administrationem civilem. Et alioquin scriptores illi, protestantes plerique omnes, cum eidem causæ, at-*

que

que emigrantes sint devincti, etsi eos falsi coarguere non ausim, quia tamen elementis sentiendi, agendique nituntur, a patrio catholico cultu valde diversis, non poterunt illi in factorum enarratione indifferenter sectari æquitatem, ac sine studio partium suo in argumento versari. Id mirum equidem videri debet, quod nullus hactenus scriptor ingenuus ex cœtu catholico laborem susceperit, ut factum illud emigrationis adeo memorabile ex documentis patriis colligeret & ex traditione domestica, illudque publici juris faceret; quod tamen pluribus de causis fieri oporteret, ac primo quidem, ut suus ipsis catholicis esset rei peractæ idoneus testis: tum ut clarius intelligatur ipsorum indigenarum sensus de emigrantium indole ac causa; aut saltem, ut eorum, quæ heterodoxi de iis commemorant, vel stabiliatur, vel labefactetur fides.

Omnia Salisburgensia concilia referuntur ad Particularia *Ecclesiæ* concilia; *quod ex Ecclesiæ cujusdam particularis Patribus congregatis illa coaluerint, neque aliis, nisi ea Diœcesi, vel Provincia comprehensis fidelibus obediendi legem imponant; nisi forte quæpiam in his conciliis adferuntur, quæ in Generalibus olim conciliis, aut communi Ecclesiæ Universalis Decreto jam statuta fuerint. Particularia porro ejusmodi concilia omni in universum lapsu, aut errore, exempta non sunt; hoc enim solius Universalis Ecclesiæ est donum, in Generalibus conciliis repræsentatæ, cui Spiritus Sanctus suis in sanctionibus sese adfuturum, Patrumque definientium mentes collustraturum adpromisit. Certo in Salisburgensi I. Concilio, temporum & opinionum, tum obtinentium, vitio factum fuit, ut* Canone IX. *quædam constituerentur, quæ virgulam mereantur, ut in* Admonitione *illius loci est expositum: Tempore Adalbini Archiepiscopi, Concilii Wormatiensis, anno* 868 *habiti,* Canones XV, & XXII *etiam in Salisburgensem Ecclesiam proserpsere, qui deinde confixi fuerunt: Concilii Salisburgensis XLVI. Constitutionis XXIV.* Caput XX. *Pontifex minime ratum habuit. &c. ut ibidem dicetur. Quæ tamen omnia offendicula rem Disciplinæ duntaxat afficiunt, haudquaquam Dogma, seu articulum quempiam catholicæ professionis; Dum autem de re Disciplinæ, & functionibus decernendis agitur in conciliis, publici mores ac patriæ consuetudi-*

tudines plurimum influere consueverunt, quemadmodum & in leges civiles; cujus exemplum habetur Lib. II. Tit. LV. §. 38. Legum Longobardicarum, *ubi Otho Imperator jubet, justitiam erui oportere e pugna, seu singulari certamine, eo quod inter has gentes plerumque invaluerint hæc certamina ad dirimendam litem, & pro divinis judiciis habita fuerint: apud Germanos consuetudo usuræ invaluit accipiendi in mutuo* 4 *vel* 5 *pro centum, quæ deinde consuetudo, bono publico attemperata, Principum leges moderata est &c. Et alioquin semper id sollicite actum est a Præsulibus Ecclesiarum, ut canonicæ leges publicis usibus, qua licet, accomodentur; quod nimirum uterque & ecclesiasticus & civilis magistratus ad eundem scopum perficiendæ christianæ Reipublicæ feratur; cujus specimen redit in Concilio Salisburgensi I.* Cap. XII. *Hinc olim tempore Regum Francorum & Bavariæ Ducum Concilia ecclesiastica in communi regni conventu fiebant, ea ratione, ut & Proceres cum Principe, in uno ædium conclavi congregati ea constituerent, quæ publico emolumento, civilique societati essent salutaria, & in altero separato loco considentes Episcopi ecclesiasticam disciplinam adcurarent, conderentque canones; quæ deinde utriusque magistratus definita palam perlecta, & publicata vim legis apud populum habuere. Hac conditione & norma celebratum fuit Concilium Vernense anno* 755. *regnante Pipino Francorum rege, item Aschaimense concilium in Bavaria anno* 763. *tempore Tassilonis Ducis, quod infra allegabimus. Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus descripsit totum apparatum agendi conventus ecclesiasticos æque ac civiles* Tomo II. Operum pag. 214.

Verum Salisburgensia concilia, quod & alibi passim aliis Episcopis usuvenit, auctoritate Archiepiscoporum, aut Legatorum Sedis Apostolicæ, fuere convocata, quibus etiam plerumque intererant Principes, ceu Advocati Ecclesiarum, aut saltem eorum legati; propterea quod, cum omnes quæque publicæ functiones in Christiana Republica pertineant ad procurationem Principum, necessum esset, eas functiones, quas decrevissent ecclesiastici præsules, probe dispicere, an ordini publico, & legibus, quibus devincitur populus, sint consentaneæ, ac deinde earum observantiam atque executionem suprema auctoritate tueri.

Nun-

Nunquam olim Episcopi assensum Papæ impetrare studuerunt pro celebrandis suis conciliis; rem quippe in Ecclesia tam utilem, ac necessariam, imo præceptam, ut est Synodorum coactio, censuerunt esse sacræ suæ procurationi consertam, atque ad se, suumque munus pertinere. Neque etiam canones, in Synodis constitutos, illi deinde Romam miserunt, ut ratihaberentur, & probarentur; primus Archiepiscoporum Joannes Jacobus, quod quidem sciam, id egit cum suo concilio, quod anno 1569 *adunavit; hoc factum, etsi reprehendi non possit, minime tamen sequi obligantur alii Episcopi, quorum quilibet datam sibi novit a Christo potestatem docendi gregem suum, atque pro diœcesi sua ecclesiasticas leges constituendi, quin conditio approbationis Pontificiæ accedere debeat.*

His præmonitis me accingo ad Salisburgensis Ecclesiæ enarranda præcipua monumenta, & Lectorum utilitati libens consecro hunc meum laborem, veterum Archiepiscoporum zelo & sanctimonia plenum, id unum ardenter petens a Patre luminum, ut quo spiritu sanctissimi illi Præsules olim hos canones condiderunt, eodem, qui legunt posteri, ad observandum accendantur, atque ita e sparsa a Patribus semente fructum centuplum reportent.

SERIES CHRONOLOGICA
EPISCOPORUM ET ARCHIEPISCOPORUM
SALISBURGENSIUM.

Episcopi.	Anni Æræ Vulg.
I. S. Rupertus, *ejusque in Boioariam adventus.*	696.
II. S. Vitalis.	723.
III. Flobargisus.	730.
IV. Joannes.	739.
V. S. Virgilius.	745.
Archiepiscopi.	
I. Arno.	785.
II. Adalramus.	821.
III. Luipramus.	836.
IV. Adalbinus.	859.
V. Adalbertus I.	873.
VI. Theodmarus, seu Dietmarus.	875.
VII. Piligrinus I.	907.
VIII. Udelbertus.	932.
IX. Egilolphus.	935.
X. Heroldus.	939.
XI. Fridericus I.	954.
XII. Hartwicus.	991.
XIII. Guntherus.	1024.
XIV. Dietmarus II.	1026.
XV. Balduinus.	1041.
XVI. Gebhardus.	1060.
XVII. S. Theodmarus III. seu Thiemo.	1090.
XVIII. Conradus I.	1106.
XIX. Eberhardus I.	1147.
XX. Conradus II.	1164.
XXI. Adalbertus II.	1168. & 1183.
XXII. Conradus III.	1177.
XXIII. Eberhardus II.	1200.
XXIV. Burchardus.	1247.
XXV. Philippus.	1246.
XXVI. Ulricus.	1256.
XXVII. Uladislaus.	1265.
XXVIII. Fridericus II.	1270.

Archiepiscopi.	Anni Æræ Vulg.
XXIX. Rudolphus.	1284.
XXX. Conradus IV.	1290.
XXXI. Weichardus.	1312.
XXXII. Fridericus III.	1315.
XXXIII. Henricus.	1338.
XXXIV. Ortolphus.	1343.
XXXV. Piligrinus II.	1365.
XXXVI. Gregorius.	1396.
XXXVII. Eberhardus III.	1403.
XXXVIII. Eberhardus IV.	1427.
XXXIX. Joannes II.	1429.
XL. Fridericus IV.	1441.
XLI. Sigismundus I.	1452.
XLII. Burchardus.	1462.
XLIII. Bernardus.	1466.
XLIV. Joannes III.	1487.
XLV. Fridericus V.	1490.
XLVI. Sigismundus II.	1494.
XLVII. Leonardus.	1495.
XLVIII. Mathæus.	1525.
XLIX. Ernestus.	1540.
L. Michael.	1554.
LI. Joannes Jacobus.	1560.
LII. Georgius.	1586.
LIII. Wolfgangus Theodoricus.	1587.
LIV. Marcus Siticus.	1612.
LV. Paris.	1619.
LVI. Guidobaldus.	1654.
LVII. Maximilianus Gandolphus.	1668.
LVIII. Joannes Ernestus.	1687.
LIX. Franciscus.	1709.
LX. Leopoldus.	1727.
LXI. Jacobus.	1745.
LXII. Andreas.	1747.
LXIII. Sigismundus III.	1753.
LXIV. Hieronymus. hodieque feliciter regnans.	1772.

CON-

CONCILIA SALISBURGENSIA

SECUNDUM ORDINEM CHRONOLOGICUM DIGESTA.

	Anni Æræ Vulg.
CONCILIUM I. habitum in oppido Rieſpach, Dynaſtiæ Landshutanæ, Arnone Archiepiſcopo.	799.
CONCILIUM II. Ratisbonæ, Arnone Archiepiſcopo.	803.
CONCILIUM III. Salisburgi, Arnone Archiepiſcopo.	807.
CONCILIUM IV. in Altheim, Rhetiæ oppido, Piligrimo I. Archiepiſcopo.	916.
CONCILIUM V. Ratisbonæ, Udelberto Archiepiſcopo.	932.
CONCILIUM VI. Dingolfingæ, Udelberto Archiepiſcopo.	932.
CONCILIUM VII. in Lauffen, Conrado I. Archiepiſcopo.	1129.
CONCILIUM VIII. Ratisbonæ, Conrado I. Archiepiſcopo.	1141.
CONCILIUM IX. Hallæ, Diœceſis Brixinenſis, Conrado I. Archiepiſcopo.	1145.
CONCILIUM X. Pataviæ, Conrado I. Archiepiſcopo.	1145.
CONCILIUM XI. Hallæ, Conrado I. Archiepiſcopo.	1146.
CONCILIUM XII. Salisburgi, Eberhardo I. Archiepiſcopo.	1150.
CONCILIUM XIII. Ratisbonæ, Eberhardo I. Archiepiſcopo.	1150.
CONCILIUM XIV. Friſaci, Eberhardo I. Archiepiſcopo.	1160.
CONCILIUM XV. in Hohenave, Conrado III. Archiepiſcopo.	1178.
CONCILIUM XVI. Salisburgi, Conrado III. Archiepiſcopo.	1180.
CONCILIUM XVII. in Leibniz, Adalberto II. Archiepiſcopo.	1187.
CONCILIUM XVIII. in Lauffen, Adalberto II. Archiepiſcopo.	1195.
CONCILIUM XIX. Salisburgi, Eberhardo II. Archiepiſcopo.	1216.
CONCILIUM XX. Salisburgi, Eberhardo II. Archiepiſcopo.	1219.
CONCILIUM XXI. Müldorffii, Philippo electo Archiepiſcopo.	1249.
CONCILIUM XXII. Viennæ, cui præſedit Cardinalis Guido, Legatus Apoſtolicus, Vladislao Archiepiſcopo nondum confirmato.	1267.
CONCILIUM XXIII. Salisburgi, Friderico II. Archiepiſcopo.	1274.
CONCILIUM XXIV. Salisburgi, Friderico II. Archiepiſcopo.	1281.
CONCILIUM XXV. Salisburgi, Rudolpho Archiepiſcopo.	1288.
CONCILIUM XXVI. Salisburgi, Conrado IV. Archiepiſcopo.	1291.
CONCILIUM XXVII. Salisburgi, Conrado IV. Archiepiſcopo.	1294.
CONCILIUM XXVIII. Salisburgi, Conrado IV. Archiepiſcopo.	1300.
CONCILIUM XXIX. Salisburgi, Conrado IV. Archiepiſcopo.	1310.
CONCILIUM XXX. Salisburgi, Conrado IV. Archiepiſcopo.	1310.
CONCILIUM XXXI. Salisburgi, Henrico Archiepiſcopo.	1340.
CONCILIUM XXXII. Salisburgi, Piligrino II. Archiepiſcopo.	1380.
CONCILIUM XXXIII. Salisburgi, Piligrino II. Archiepiſcopo.	1386.
CONCILIUM XXXIV. Salisburgi, Eberhardo III. Archiepiſcopo.	1418.
CONCILIUM XXXV. Salisburgi, Eberhardo III. Archiepiſcopo.	1420.
CONCILIUM XXXVI. Salisburgi, Joanne II. Archiepiſcopo.	1440.

CON-

CONCILIUM XXXVII. Salisburgi, Friderico IV. Archiepiſcopo. 1451.

CONCILIUM XXXVIII. Salisburgi, Sigismundo I. Archiepiſcopo. 1456.

CONCILIUM XXXIX. Müldorffii, Friderico V. Archiepiſcopo. 1490.

CONCILIUM XL. Müldorffii, Leonardo Archiepiſcopo. 1512.

CONCILIUM XLI. Salisburgi, Mathæo Archiepiſcopo. 1537.

CONCILIUM XLII. Salisburgi, Erneſto Archiepiſcopo. 1544.

CONCILIUM XLIII. Salisburgi, Erneſto Archiepiſcopo. 1548.

CONCILIUM XLIV. Salisburgi, Erneſto Archiepiſcopo. 1549.

CONCILIUM XLV. Salisburgi, Joanne Jacobo Archiepiſcopo. 1562.

CONCILIUM XLVI. Salisburgi, Joanne Jacobo Archiepiſcopo. 1569.

CONCILIUM XLVII. Salisburgi, Joanne Jacobo Archiepiſcopo. 1573.

CONCILIUM XLVIII. Salisburgi, Joanne Jacobo Archiepiſcopo. 1576.

CONGRESSUS, SEU *RECESSUS*,

in cauſa gravaminum componendorum cum vicinis Principibus, habiti de juriſdictione eccleſiaſtica.

RECESSUS I. Monachienſis Concordatorum cum Ordinariis Bavariæ, Guilielmo Bavariæ Duce, & Joanne Jacobo Archiepiſcopo, ac Georgio ejusdem Coadjutore. 1583.

RECESSUS II. Paridis Archiepiſcopi cum Maximiliano Bavariæ Duce. 1628.

RECESSUS III. Viennenſis, in cauſa juriſdictionis epiſcopalis, Leopoldo I. Imperatore, & Maximiliano Gandolpho Archiepiſcopo. 1671.

RECESSUS IV. Viennenſis in eadem cauſa pro Styria, & Carinthia, Carolo VI. Imperatore, & Leopoldo Archiepiſcopo. 1729.

RECESSUS V. Viennenſis in Simili, Carolo VI. Imperatore, & Leopoldo Archiepiſcopo. 1731.

RECESSUS VI. ſuper gravaminibus Ordinariorum Bavariæ, Maximiliano Joſepho Duce Bavariæ, & Sigismundo, ejusque ſucceſſore Hieronymo Archiepiſcopis. 1772.

SERIES
ROMANORUM PONTIFICUM,
QUI AB INITIO HIERARCHIÆ SALISBURGENSIS PETRI CATHEDRAM TENUERUNT, EX GENUINIS MONUMENTIS ERUTA.

Anni Æræ Christianæ. Inaugurationis dies, proprios inchoati Pontificatus, plerumque adscripsimus.

687. Sergius *inauguratus Anno* 687. *moritur* 7 *Septembris Anno* 701. *Quo sedente S. Rupertus in Bojoariam venit.*

701. Joannes VI. *inaugur.* 28 *Octob. A.* 701. *moritur* 9 *Januar. A.* 705.

705. Joannes VII. *inaugur.* 1 *Martii A.* 705. *moritur* 17 *Octob. A.* 707.

708. Sisinnius *elect.* 18 *Jan. A.* 708. *moritur* 7 *Febr. eodem anno.*

708. Constantinus *inaug.* 25 *Mart. A.* 708. *moritur* 9 *April. A.* 715.

715. Gregorius II. *inaug.* 19 *Maji A.* 715. *mittit Legatos in Bojoariam, & moritur* 10 *Feb. A.* 731.

731. Gregorius III. *inaug.* 18 *Martii A.* 731. *ratam habuit distributionem diœcesium Bojoariæ, & moritur* 27 *Novemb. A.* 741.

741. Zacharias *inaug.* 30 *Novemb. A.* 741. *moritur* 14 *Mart. A.* 752.

752. Stephanus II. *inaug.* 26 *Mart. A.* 752. *moritur* 25 *April. A.* 757.

757. Paulus *inaug.* 19 *Maji A.* 757. *moritur* 28 *Junii A.* 767.

768. Stephanus III. *inaug.* 7 *Aug. A.* 768. *moritur* 1 *Feb. A.* 772.

772. Adrianus I. *inaug.* 9 *Feb. A.* 772. *moritur* 25 *Decemb. A.* 795.

795. Leo III. *inaug.* 27 *Decemb. A.* 795. *instituit Archiepiscopatum Salisburg. ex Mandato Caroli M. moritur* 11 *Junii A.* 816.

816. Stephanus IV. *inaug.* 22 *Junii A.* 816. *moritur* 14 *Jan. A.* 817.

817. Paschalis I. *inaug.* 25 *Jan. A.* 817. *moritur* 11 *Maji A.* 824.

824. Eugenius II. *inaug.* 5 *Junii A.* 824. *moritur* 27 *Aug. A.* 827.

827. Valentinus *hoc anno* 827, *quo inauguratur, moritur.*

827. Gregorius IV. *inaug. circa finem anni* 827. *moritur* 11 *Jan. A.* 844.

844. Sergius II. *inaug.* 10 *Feb. A.* 844. *moritur* 27 *Jan. A.* 847.

847. Leo IV. *inaug.* 11 *April. A.* 847. *moritur* 17 *Julii A.* 855.

855. Benedictus III. *inaug.* 29 *Sept. A.* 855. *moritur* 8 *April. A.* 858.

858. Nicolaus I. *inaug.* 24 *April. A.* 858. *moritur* 15 *Nov. A.* 867.

867. Adrianus II. *inaug.* 14 *Decemb. A.* 867. *moritur A.* 872. *Moravi & Slavi Provinciæ Salisburgensi subducuntur a Methodio.*

872. Joannes VIII. *inaug.* 14 *Decemb. A.* 872. *moritur* 15 *Aug. A.* 882. *Theotmarum Archiepiscopum constituit curatorem possessionum Pontificiarum in Bavaria.*

Mari-

	Anni Christi.
Marinus *inaugur. circa finem Decemb. A.* 882. *moritur mense Majo* 884.	882.
Adrianus III. *anno altero Pontificatus moritur.*	884.
Stephanus V. *inaug. circa finem Sept. A.* 885. *mor.* 7 *Aug. A.* 891.	885.
Formosus *inaug.* 19 *Sept. A.* 891. *moritur Anno* 896.	891.
Bonifacius VI. *post electionem* 15 *dies supervixit.*	896.
Stephanus VI. *inaug. mense Aug. A.* 896. *moritur anno* 897.	896.
Romanus *inaug.* 20 *Aug. A.* 897. *moritur eodem anno.*	897.
Theodorus *inaug. A.* 898. *post* 20 *dies moritur.*	898.
Joannes IX. *inaug. anno* 898. *moritur* 30 *Novemb. A.* 900.	898.
Benedictus IV. *inaug. anno* 900. *moritur mense Oct. A.* 903.	900.
Leo V. *inaug.* 28 *Oct. A.* 903. *moritur paulo post in carcere.*	903.
Christophorus *sedem invasit circa finem Novemb. Anni* 903, *depulsus & ille mense Junio A.* 904.	903.
Sergius III. *inaug. anno* 904. *moritur mense August. A.* 911.	904.
Anastasius III. *inaug. mense August. A.* 911. *moritur mense Octob. A.* 913.	911.
Lando *inaug.* 16 *Oct. A.* 913. *moritur mense Apr. A.* 914.	913.
Joannes X. *inaug. mense April. A.* 914. *mense Majo A.* 928. *laqueo interemptus a Marozia.*	914.
Leo VI. *inaug. mense Junio A.* 928. *moritur* 3 *Febr. A.* 929.	928.
Stephanus VII. *inaug.* 10 *Febr.* 929. *moritur* 12 *Mart. A.* 931.	929.
Joannes XI. *inaug.* 20 *Mart. A.* 931. *moritur Anno* 936.	931.
Leo VII. *inaug.* 9 *Januar. A.* 936. *moritur* 18 *Julii A.* 939.	936.
Stephanus VIII. *inaug.* 19 *Julii A.* 939. *moritur in Novemb. A.* 942.	939.
Marinus II. *inaug.* 11 *Nov. A.* 942. *moritur* 25 *Jan. A.* 946.	942.
Agapitus II. *inaug. mense Martio A.* 946. *moritur Anno* 955.	946.
Joannes XII. *inaug. mense Januar. A.* 956, *depositus mense Nov. A.* 963.	956.
Leo VIII. *inaug.* 22 *Novemb. A.* 963. *moritur* 17 *Mart. A.* 965. *Hoc Popa sedente Romani contra jusjurandum, Imperatori Ottoni factum, elegerunt Benedictum V. qui abdicavit.*	963.
Joannes XIII. *inaug.* 1 *Octob. A.* 965. *moritur* 5 *Sept. A.* 972. *Heroldum Archiepiscopum exauctoratum communione excludit.*	965.
Benedictus VI. *inaug. Anno* 972. *laqueo suffocatur Anno* 974. *Confirmavit Friderico I. Archiepiscopo Vicariotum Apostolicum per Noricum, & utramque Pannoniam. Huic suffectus est Franco, seu Bonifacius VII. qui uno post inaugurationem mense profugit Constantinopolim.*	972.
Donus II. *succedit, qui post Pontificatum obscurum moritur* 25 *Decemb. A.* 974.	974.
Benedictus VII. *inaug.* 25 *Mart. A.* 975. *mor.* 10 *Jul. A.* 983.	975.
Joannes XIV. *mense Novemb. A.* 983. *ab Ottone II. Imperotore ad Pontificatum sublimatus post tres menses ab Antipopa* Bonifacio VII, *Constantinopoli reduce, detruditur & necatur. Bonifacius supervixit ad mensem Martium Anni* 985. *Succedit* Joannes XV, *qui nec legitime electus, nec inauguratus, moritur Anno* 985.	983.
Joannes XVI. *inaug. mense Julio A.* 985. *moritur Anno* 996.	985.
Gregorius V. *Imperatoris ope Pontifex, paulo post a Romanis pellitur; sed Imperatoris patrocinio restitutus Joannem XVII. Antipapam intrusum crudeliter necat. Moritur* 4 *Febr. A.* 999.	996.
Silvester II. *inaug.* 2 *April. A.* 999. *moritur* 11 *Maji A.* 1003.	999.
Joannes XVII. *inaug.* 13 *Jun. A.* 1003. *mor.* 7 *Decemb. eodem Anno.*	1003.
Joannes XVIII. *inaug.* 26 *Decemb. A.* 1003. *abdicat Pontificatum Anno* 1009.	1003.

Anni Christi.

1009. Sergius IV. *inaug. Anno* 1009. *moritur Anno* 1012.

1012. Benedictus VIII. *inaug. Anno* 1012. *moritur Anno* 1024.

1024. Joannes XIX. *successit fratri Benedicto VIII. moritur mense Majo A.* 1033.

1033. Benedictus IX. *Juvenis, in omnem licentiam effusus, opprobrio habitus ter abdicat Pontificatum, & quidem ultima vice die* 17 *Julii A.* 1048.

1044. Gregorius VI. *simoniace impetravit Pontificatum a Benedicto IX. A.* 1044. *abdicare cogitur Anno* 1046.

1046. Clemens II. *inaug.* 25 *Decemb.* 1046. *mor.* 9 *Octob. A.* 1047.

1048. Damasus II. *inaug.* 25 *Julii A.* 1048. *moritur* 8 *Aug. eodem Anno.*

1049. Leo IX. *inaug.* 12 *Feb. A.* 1049. *mor.* 19 *April. A.* 1054.

1055. Victor II. *inaug.* 13 *April. A.* 1055. *moritur* 28 *Julii A.* 1057.

1057. Stephanus IX. *inaug.* 3 *Aug. A.* 1057. *moritur* 29 *Mart. A.* 1058. *quo sedente intrusus fuit a turba factiosorum Antipapa* Benedictus X.

1059. Nicolaus II. *inaug.* 18 *Jan. A.* 1059. *mor.* 22 *Julii A.* 1061.

1061. Alexander II. *inaug.* 30 *Sept. A.* 1061. *Gebhardo Archiepiscopo confirmavit jus Metropoliticum nominandi & confirmandi Suffraganeos, & Vicariatum Apostolicum per totam Germaniam ei contulit. Sedente hoc Papa eligitur Antipapa Honorius, paulo post repudiatus. Moritur Alexander II.* 20 *April. A.* 1073.

1073. Gregorius VII. *inaug.* 30 *Junii A.* 1073. *moritur* 25 *Maji A.* 1085. *Contra hunc Antipapa Guibertus, seu Clemens III. ab Imperatore Henrico constitutus.*

1087. Victor III. *electus* 24 *Maji A.* 1086. *& inauguratus* 21 *Mart. A.* 1087. *moritur* 16 *Sept. eodem Anno.*

1088. Urbanus II. *inaug.* 12 *Mart. A.* 1088. *mor.* 29 *Julii A.* 1099.

1099. Paschalis II. *inaug.* 14 *Aug. A.* 1099. *mor.* 21 *Januar. A.* 1118. *Sedente hoc Pontifice tres Antipapæ a Schismaticis constituuntur; omnes pulsi, & ejecti.*

1118. Gelasius II. *inaug.* 25 *Jan. A.* 1118. *moritur* 29 *Januar. A.* 1119. *Constituitur a Schismaticis Antipapa Gregorius VIII.*

1119. Calistus II. *inaug.* 9 *Febr. A.* 1119. *mor.* 13 *Decemb. A.* 1124.

1124. Honorius II. *inaug.* 21 *Decemb. A.* 1124. *moritur* 14 *Febr. A.* 1130.

1130. Innocentius II. *inaug.* 23 *Febr. A.* 1130. *moritur* 24 *Sept. A.* 1143. *Antipapa Anacletus inauguratus* 23 *Febr. A.* 1130. *moritur* 25 *Januar. A.* 1136. *& alter Antipapa Victor, qui abdicavit.*

1143. Cœlestinus II. *inaug.* 26 *Sept.* 1143. *mor.* 9 *Mart. A.* 1144.

1144. Lucius II. *inaug.* 12 *Mart. A.* 1144. *moritur in tumultu lapide percussus* 25 *Febr. A.* 1145.

1145. Eugenius III. *inaug.* 4 *Mart. A.* 1145. *moritur* 8 *Julii A.* 1153.

1153. Anastasius IV. *inaug.* 9 *Jul. A.* 1153. *moritur* 2 *Decemb. A.* 1154.

1154. Adrianus IV. *elect.* 3 *Decemb. A.* 1154. *moritur* 1 *Sept. A.* 1159.

1159. Alexander III. *inaug.* 20 *Sept. A.* 1159. *moritur* 30 *Aug. Sedente hoc Pontifice fuerunt* 4 *Antipapæ schismatici. Primus Victor IV. inaug.* 4 *Octob. A.* 1159. *mort.* 22 *April. A.* 1164. *Secundus Paschalis III. moritur* 20 *Sept. A.* 1168. *Tertius Calistus III. Quartus Innocentius III. in carcere mortuus.*

1181. Lucius III. *inaug.* 6 *Sept. A.* 1181. *moritur* 25 *Novemb. A.* 1185.

1185. Urbanus III. *inaug. mense Novemb. A.* 1185. *moritur* 19 *Oct. A.* 1187.

1187. Gregorius VIII. *inaug.* 25 *Octob. A.* 1187. *mor.* 17 *Decemb. eodem Anno.*

1187. Clemens III. *inaug.* 20 *Decemb. A.* 1187. *moritur* 27 *Mart. A.* 1191.

1191. Cœlestinus III. *inaug. die Paschatis Anno* 1191. *moritur* 8 *Jan. A.* 1198.

1198. Innocentius III. *inaug.* 22 *Febr. A.* 1198. *mor.* 17 *Julii A.* 1216.

1216. Honorius III. *inaug.* 24 *Jul. A.* 1216. *moritur* 18 *Mart. A.* 1227.

1227. Gregorius IX. *inaug.* 19 *Mart. A.* 1227. *moritur* 21 *Aug. Anno* 1241. *S. Virgilium in Sanctorum numerum retulit.*

Cœle-

Anni Christi.

Cœlestinus IV. *electus mense Oct. A.* 1241, *ante inaugurationem mortuus* 18 *Novemb. ejusdem Anni.* 1241.

Innocentius IV. *Postquam cathedra duobus prope annis vacavit, elect. & 29 Junii A.* 1243. *inaug. moritur 7 Decemb. A.* 1254. 1243.

Alexander IV. *inaug.* 12 *Decemb. A.* 1254. *moritur* 25 *Maji A.* 1261. 1254.

Urbanus IV. *inaug.* 4 *Sept. A.* 1261. *moritur* 2 *Oct. A.* 1264. 1261.

Clemens IV. *inaug.* 22 *Febr. A.* 1265. *moritur* 29 *Nov. A.* 1268. *Archiepiscopum Vlodislaum Salisburgensibus præfecit.* 1265.

Gregorius X. *Post interregnum trium annorum electus in Palæstina degens* 1 *Sept. A.* 1271. *& Romæ inauguratus* 27 *Mart. A.* 1272. *moritur* 10 *Jan. A.* 1276. 1272.

Innocentius V. *inaug.* 23 *Febr. A.* 1276. *mor.* 22 *Junii eodem Anno.* 1276.

Adrianus V. *electus* 11 *Julii A.* 1276. *non inauguratus moritur* 16 *August. ejusdem Anni.* 1276.

Joannes XXI. *inaug.* 20 *Sept. A.* 1276. *moritur* 17 *Maji A.* 1277. 1276.

Nicolaus III. *inaug. mense Decemb. A.* 1277. *mor.* 22 *August. A.* 1280. 1277.

Martinus IV. *inaug.* 23 *Mart. A.* 1281. *moritur* 28 *Mart. A.* 1285. 1281.

Honorius IV. *inaug.* 4 *Maji A.* 1285. *moritur* 3 *April. A.* 1287. 1285.

Nicolaus IV. *inaug.* 22 *Maji A.* 1288. *moritur* 4 *April. A.* 1292. 1288.

Cœlestinus V. *inaug.* 29 *Aug. A.* 1294. *abdicavit eodem Anno* 13 *Decemb.* 1294.

Bonifacius VIII. *inaug.* 2 *Jan. A.* 1295. *moritur* 11 *Oct. A.* 1303. 1295.

Benedictus XI. *inaug.* 27 *Oct. A.* 1303. *mor.* 7 *Julii A.* 1304. 1303.

Clemens V. *inaug.* 14 *Sept. A.* 1305. *moritur* 20 *April. A.* 1314. 1305.

Joannes XXII. *post interregnum duorum annorum electus & inauguratus* 5 *Sept. A.* 1316. *moritur* 4 *Decemb. A.* 1334. *Antipapa Nicolaus V. Franciscanus, ab Imperatore constitutus abdicat.* 1316.

Benedictus XII. *inaug.* 8 *Jan. A.* 1335. *moritur* 25 *April. A.* 1342. 1335.

Clemens VI. *inaug.* 19 *Maji A.* 1342. *moritur* 6 *Decemb. A.* 1352. 1342.

Innocentius IV. *inaug.* 30 *Decemb. A.* 1352. *moritur* 12 *Sept. A.* 1362. 1352.

Urbanus V. *inaug.* 6 *Novemb. A.* 1362. *moritur* 19 *Decemb. A.* 1370. 1362.

Gregorius XI. *inaug.* 5 *Jan. A.* 1371. *moritur* 27 *Mart. A.* 1378. 1371.

Schisma.

Romæ.

1378. Urbanus VI. *inaug.* 18 *April. A.* 1378. *moritur* 15 *Oct. A.* 1389.

1389. Bonifacius IX. *inaug.* 9 *Novemb. A.* 1389. *moritur* 1 *Oct. A.* 1404.

1404. Innocentius VII. *inaug.* 11 *Nov. A.* 1404. *moritur* 6 *Novemb. A.* 1406.

1406. Gregorius XII. *inaug.* 30 *Novemb. A.* 1406. *Exauctoratus in concilio Pisano* 5 *Junii A.* 1409. *profugus exercet Pontificatum usque dum in Concilio Constantiensi eum libere abdicavit* 4 *Julii A.* 1415.

1409. Alexander V. *in concilio Pisano electus & inaug.* 7 *Julii A.* 1409. *mor.* 3 *Maji A.* 1410.

1410. Joannes XXIII. *inaug.* 25 *Maji A.* 1410. *e concilio Constantiensi clam profugus, solenni ritu exauctoratur* 29 *Maji A.* 1415.

Avenione.

Clemens VII. *inaug.* 31 *Oct. A.* 1379. *moritur* 26 *Sept. A.* 1394. 1379.

Benedictus XIII. *inaug.* 11 *Oct. A.* 1394. *in concilio Pisano exauctoratus cum Gregorio XII.* 5 *Junii A.* 1409, *persistens schismaticus in concilio Constantiensi canonice deponitur* 26 *Julii A.* 1417. 1394.

Mar-

Anni Christi.

1417. Martinus V. *in Constantiensi concilio electus, & inauguratus* 21 *Novemb. moritur* 21 *Febr. Anno* 1431. *Antipapa Clemens, post mortem Benedicti XIII. in Hispania electus, abdicavit.*

1431. Eugenius IV. *inaug.* 11 *Mart. A.* 1431. *moritur* 23 *Febr. A.* 1447. *Concilium Basileense hunc Eugenium IV. adversantem deposuit, & Felicem V. elegit* 5 *Novemb. A.* 1449, *qui deinde eodem anno abdicavit.*

1447. Nicolaus V. *inaug.* 18 *Mart. A.* 1447. *moritur* 24 *Mart. A.* 1455. *Decrevit Concordata Germaniæ non obstare Juri Metropolitico Salisburgensi.*

1455. Calistus III. *inaug.* 20 *April. A.* 1455. *mor.* 6 *Aug. A.* 1458.

1458. Pius II. *inaug.* 3 *Sept. A.* 1458. *moritur* 16 *Aug. A.* 1464.

1464. Paulus II. *inaug.* 16 *Sept. A.* 1464. *moritur* 28 *Jul. A.* 1471.

1471. Sixtus IV. *inaug.* 23 *Aug. A.* 1471. *moritur* 13 *Aug. A.* 1484.

1484. Innocentius VIII. *inaug.* 12 *Sept. A.* 1484. *moritur* 25 *Jul. A.* 1492.

1492. Alexander VI. *inaug.* 26 *Aug. A.* 1492. *moritur* 18 *Aug. A.* 1503.

1503. Pius III. *inaug.* 8 *Octob. A.* 1503. *mor.* 18 *Oct. Anno eodem.*

1503. Julius II. *inaug.* 1 *Novemb. A.* 1503. *mor.* 20 *Febr. A.* 1513.

1513. Leo X. *inaug.* 11 *Mart. A.* 1513. *moritur* 1 *Decemb. A.* 1521. *Hic Pontifex Canonicis Salisburgensibus regulare institutum ademit.*

1522. Adrianus VI. *inaug.* 31 *Aug. A.* 1522. *moritur* 24 *Sept. A.* 1523.

1523. Clemens VII. *inaug.* 25 *Novemb. A.* 1523. *moritur* 25 *Sept. Anno* 1534. *concessit Archiepiscopis Salisburgensibus beneficia vacantia apud Sedem Apostolicam & in Romana Curia.*

1534. Paulus III. (*) *inaug.* 7 *Novemb. A.* 1534. *mor.* 10 *Novemb. A.* 1549.

1550. Julius III. *inaug.* 22 *Febr. A.* 1550. *mor.* 23 *Mart. A.* 1555.

1555. Marcellus II. *inaug.* 11 *April. A.* 1555. *moritur* 30 *April. eodem Anno.*

1555. Paulus IV. *inaug.* 26 *Maji A.* 1555. *moritur* 18 *Aug. A.* 1559.

1560. Pius IV. *inaug.* 6 *Jan. A.* 1560. *mor.* 8 *Decemb. A.* 1565.

1566. Pius V. *inaug.* 17 *Jan. A.* 1566. *moritur* 1 *Maji A.* 1572.

1572. Gregorius XIII. *inaug.* 25 *Maji A.* 1572. *mor.* 10 *April. A.* 1585.

1585. Sixtus V. *inaug.* 1 *Maji A.* 1585. *moritur* 27 *Aug. A.* 1590.

1590. Urbanus VII. *inaug.* 15 *Sept. A.* 1590. *moritur* 27 *ejusdem mensis & Anni.*

1590. Gregorius XIV. *inaug.* 8 *Decemb. A.* 1590. *mor.* 5 *Oct. A.* 1591.

1591. Innocentius IX. *inaug.* 3 *Novemb. A.* 1591. *moritur* 30 *Dec. A. eodem.*

1592. Clemens VIII. *inaug.* 8 *Febr. A.* 1592. *moritur* 3 *Mart. A.* 1605.

1605. Leo XI. *elect.* 1 *April. A.* 1605. *moritur* 27 *ejusdem mensis & Anni.*

1605. Paulus V. *inaug.* 29 *Maji A.* 1605. *moritur* 28 *Januar. A.* 1621.

1621. Gregorius XV. *elect.* 9 *Febr. A.* 1621. *moritur* 8 *Jul. A.* 1623.

1623. Urbanus VIII. *inaug.* 29 *Sept. A.* 1623. *moritur* 29 *Julii Anno* 1644.

1644. Innocentius X. *inaug.* 29 *Sept. A.* 1644. *mor.* 6 *Jan. A.* 1655.

1655. Alexander VII. *elect.* 7 *April. A.* 1655. *moritur* 22 *Maji A.* 1667.

1667. Clemens IX. *elect.* 20 *Junii A.* 1667. *moritur* 9 *Dec. A.* 1669.

1670. Clemens X. *elect.* 29 *April. A.* 1670. *moritur* 22 *Julii Anno* 1676.

1676. Innocentius XI. *elect.* 21 *Sept. A.* 1676. *mor.* 12 *Aug. A.* 1689.

1689. Alexander VIII. *elect.* 6 *Oct. A.* 1689. *moritur* 1 *Febr. A.* 1691.

1691. Innocentius XII. *inaug.* 15 *Julii A.* 1691. *mor.* 27 *Sept. A.* 1700.

1700. Clemens XI. *inaug.* 30 *Nov. A.* 1700. *moritur* 19 *Martii Anno* 1721. *Viennensem Archiepiscopatum Salisburgensi Provinciæ subduxit.*

Inno-

(*) Vide de hoc Papa Notam pag. XVI.

	Anni Christi.
Innocentius XIII. *inaug.* 18 *Maji A.* 1721. *mor.* 7 *Mart. A.* 1724.	1721.
Benedictus XIII. *inaug.* 4 *Junii A.* 1724. *moritur* 21 *Febr. A.* 1730.	1724.
Clemens XII. *inaug.* 16 *Jul. A.* 1730. *moritur* 6 *Febr. A.* 1740.	1730.
Benedictus XIV. *inaug.* 21 *Aug. A.* 1740. *mor.* 4 *Maji A.* 1758.	1740.
Clemens XIII. *inaug.* 16 *Jul. A.* 1758. *mor.* 4 *Febr. A.* 1769.	1758.
Clemens XIV. *moritur* 20 *Octob. A.* 1774.	1769.
Pius VI. *hodie*	1774.

SERIES

SERIES
REGUM FRANCORUM,
ET
IMPERATORUM ROMANORUM,
QUI AB INITIO HIERARCHIÆ SALISBURGENSIS RERUM POTITI FUERE.

Reges illi duplici linea processerunt: hi Austrasiam: illi Neustrasiam obtinuerunt.

B*avariæ Duces auctoritate Regum Francorum eo tempore præfuerunt Provinciæ. Horum principatus a Theadone, Agilolfingorum Patre, mortuo Anno* 558, *perduravit usque ad Tossilonem, a Carolo M. perduellionis causa Anno* 788 *exauctoratum; fuitque postea Bovario Regni Francorum pars, usque ad Arnulphum Imperatorem, qui, ut Hungarorum excursiones felicius compesceret, Luitpoldum Anno* 889 *præfecit Ducem Bavariæ & Austriæ; hæc enim pro parte illius habebatur.*

Anni Christi.	AUSTRASIÆ REGES.	NEUSTRASIÆ REGES.	*Anni Christi.*
		Theodericus III.	670.
674.	Dagobertus II. *Hoc improle defuncto, desiit regnum Austrasiæ.*		
	DUCES.		
680.	Pipinus, *Ansegisi filius, Austrasiam armis sibi vindicat.*		
		Clodovæus III.	691.
		Childebertus III. *Regis hujus tempore S. Rupertus in Bojoariam venit, & Theodonem II.* (*) *Ducem Christianis sacris initiavit.*	695.
		Dagobertus III. *filius Childeberti III.*	711.
715.	Carolus Martellus, *Pipini filius nothus.*	Chilpericus II. *filius Childerici II. Anno* 673 *occisi.*	715.
		Theodoricus IV.	720.
741.	Carolomannus & Pipinus, *fratres, filii Caroli Martelli, Ottilonem Bojoariæ Ducem ad officia cogunt.*		
		Childericus III. *filius Chilperici II.*	742.

Pipi-

(*) *Hic Theodo II. Bavariam amplissimam in quatuor partes sibi, suisque tribus filiis possidendam divisit. Erant hi filii:* Theodebertus, Grimoaldus & Theodebaldus, *seu* Theodoaldus, *ut Academici Monacenses eruditissime evincunt.* Abhandlungen der Bayrischen Academie der Wissenschaften Tom. X, *qui historica continet* pag. 179. *& iterum* Neue Historische Abhandlungen Tom. I. pag. 118. *contra Aventinum, qui* Lib. III. Annalium Boicorum pag. 283. *adlectum e nepotibus* Hugobertum *pro Theodebaldo posuit.* Quam Aventini dissensionem infra pag. 5. ubi egi de hac tetrarchia Bavariæ, a Theodone peracta, adnotare prætermisi.

Anni Christi.

Pipinus *solus Francorum Rex, Tassilonem juvenem, Bavariæ Ducem, in sua aula degentem, secum contra Longobardos Anno* 755 *educit; qui Tassilo Ducatum capessens Anno* 757, *homagium Pipino præstat.* 752.

IMPERATORES OCCIDENTIS.

Carolus M. *post mortem Carolomanni fratris solus regnat. Jubet Archiepiscopatum Salisburgensem instituï Anno* 798. *Restaurat Imperium Occidentis Anno* 800. *Moritur Anno* 814 *die* 28. *Jan. Anno Imperii* 14. 772.

Ludovicus Pius *Imperium tenuit* 26 *annos* 5 *menses. Ejus filius Ludovicus Germanicus Bavariæ Rex constitutus.* 814.

Lotharius *tenet Imperium* 15 *annos* 3 *menses.* 840.

Ludovicus II. *tenet Imperium* 20 *annos.* 855.

Carolus Calvus *tenet Imperium* 2 *annos* 7 *menses.* 875.

Ludovicus Balbus *imperat* 10 *menses.* 877.

Carolus Crassus *post* 8 *annos Imperio dejectus.* 879.

Arnulphus *imperat* 11 *annos. Anno* 891 *Vitus & Lambertus in Italia usurpant Imperium.* 887.

Ludovicus IV. *imperat* 12 *annis. Anno* 916 *Berengarius Italiæ regnum invasit.* 899.

Conradus I. *in bello, contra Hunnos suscepto, moritur post* 7 *annos imperii.* 911.

Henricus Auceps *annos* 18 *Imperii explevit.* 918.

Otto Magnus *imperat* 37 *annis. Anno* 958 *Heroldum Archiepiscopum, Patriæ proditorem, oculis privari jussit.* 936.

Otto II. *imperat annis* 10. *Henricus Exilo Bavariæ Dux eum frustra dejicere conatur.* 973.

Otto III. *imperat annos* 18. *Ob insignem animi præstantiam dictus* Miraculum Mundi. 983.

Henricus II. *dictus* Sanctus *imperat* 22 *annos. Henricus I. Auceps Romæ coronatus non fuit, adeoque, ut Itali pertendunt, numero Imperatorum censeri non debet. Nihilominus cum Henricus Sanctus se secundum dixerit, argumento est, ab eo sententiam de Romana coronatione habitam fuisse pro præjudicata opinione. Observat Abbas Godefridus in Chronico Gottvicensi Lib. I. pag.* 231. 1002.

Conradus II. *dictus* Salicus, *imperat annis* 15. 1024.

Henricus III. *dictus* Niger *imperat annis* 17. *Primus collationem beneficiorum ecclesiasticorum sibi vindicavit jure investituræ, sibi proprio.* 1039.

Henricus IV. *a Gregorio VII. Papa tot adversitates perpessus, moritur post* 50 *annos Imperii.* 1056.

Henricus V. *imperat annos* 19. *renunciat investituris.* 1106.

Lotharius II. *imperat* 12 *annos. Interfuit cum Innocentio II. Papa A.* 1131. *Concilio Leodiensi, cui & Conradus Archiepiscopus Salisburg. præsens subscripsit.* 1125.

Conradus III. *imperat annos* 14. *Solisburgi degens Anno* 1150, *clerum populumque laudavit ab eximiis christianæ perfectionis exemplis.* 1137.

Fridericus I. Barbarossa *imperat annos* 38. *Salisburgensem Ecclesiam & ditionem vehementer funestavit.* 1152.

Henricus VI. *imperat* 8 *annos.* 1190.

Post hunc Henricum cessit Imperium tribus æmulis, variarum partium studio constitutis.

1198.

1198. Fridericus II. *Henrici VI. filius, post patris mortem infans renunciatus fuit Rex Romanorum a quibusdam Imperii or-*	Philippus, *filius Friderici I. Imp. ab Ottone Wittelspach, Bavariæ Duce occisus Anno* 1208.	Otto IV. *Saxo Aquisgrani coronatus, post plura cum æmulis certamina moritur Anno* 1218.	1198.

-dinibus, sed Anno demum 1212 *legitime electus, & coronatus, imperium protendit usque ad Annum* 1250. *Postquam Innocentius IV. Papa hunc Fridericum excommunicavit, & privatum Imperio edixit, tres Archiepiscopi electores Anno* 1246 *elegerunt Henricum Rasponem, qui Anno* 1247 *moritur. Post hunc eodem anno eligitur Wilhelmus Hollandiæ Comes, qui moritur A.* 1256.

Conradus IV. *filius Friderici II, post mortem Patris Imperator, moritur anno* 1254, *vivente adhucdum Wilhelmo Imperatore æmulo.* 1250.

Anni Christi.

Interregnum XVII annorum.

Post Conradi IV. & Wilhelmi mortem ab Anno 1256 *usque ad Annum* 1273 *Imperium suo fuit capite destitutum. Anno* 1257 *electus quidem fuit a quibusdam Richardus, regis Angliæ filius; sed mox renunciavit in Angliam reversus. Post quem eligitur Alphonsus rex Castellæ; sed nunquam hic ex Hispania Imperium auspicaturus advenit.*

1273. Rudolphus *Habsburgicus Imperium tenet annos* 18.

1292. Adolphus *Nassovius depositus in conventu Moguntino Anno* 1298.

1298. Albertus I. *Austriacus, in expeditione Helvetica occisus Anno* 1308.

1308. Henricus VII. *Imperator moritur A.* 1313. 24. *August.*

Interregnum XIV Mensium.

Longius dissidium Electorum studia occupavit, interimque ab oppositis partibus duo Imperatores eodem prope tempore eliguntur.

1314. Ludovicus V. *Bavarus præstantis indolis Imperator, a tribus Pontificibus Joanne XXII, Benedicto XII, & Clemente VI iniquissime habitus, & frustra depositus, imperat* 33 *annis.*

Fridericus III. *Austriacus, ab altera factione electus, & a rivale suo Ludovico V. bello superatus & captus od Müldorf, abdicat Imperium Anno* 1325. 1314.

1347. Carolus IV. *Bohemiæ Rex & Imperator. Anno* 1356 *publicavit Auream Bullam, ope Bartoli Jurisconsulti confectam, tenuitque Imperium* 31 *annis.*

1378. Wenceslaus, *Caroli IV. filius Anno* 1400 *a Principibus Imperio dejectus ob omne genus vitiorum; in cujus locum sufficiunt Fridericum Brunsvicensem, post duos dies ab electione interemptum.*

1400. Robertus, *Comes Palatinus. Imperium assecutus moritur Anno* 1410.

1410. Sigismundus, *filius Caroli IV. Hungariæ Rex & Imperator. Interfuit Anno* 1415 *Concilio Constantiensi, imperavitque* 27 *annos.*

1438. Albertus II. *eodem anno triplici corona potitus, Hungarica, Imperiali & Bohemica, gloriosa jecit fundamenta Majestati Austriacæ. Moritur Anno* 1439.

1440. Fridericus III. *Imperii annos* 53 *varia in fortuna complevit. Concordata Germaniæ cum Nicolao V. Papa iniit.*

1493. Maximilianus I. *filius Friderici III. imperavit* 25 *annos & menses* 5.

1519. Carolus V. *gravissimas in componendis Novatorum turbis difficultates persensit. Cessit sponte Imperium Ferdinando fratri, & Hispaniarum regna Philippo filio Anno* 1555, *moriturque in monasterio Anno* 1558.

1555. Ferdinandus I. *administrat Imperium* 8 *annis.*

1564. Maximilianus II. *Ferdinandi I. filius moritur Anno* 1576.

1576. Rudolphus II. *Maximiliani II. filius imperat fere* 37 *annos.*

1612. Mathias *itidem filius Maximiliani II. imperat* 6 *annos.*

1619. Ferdinandus II. *imperat* 19 *annos.*

1637. Ferdinandus III. *celebri Paci Westphalicæ subscripsit, imperavitque* 20 *annos.*

1658. Leopoldus I. *concordata iniit cum Archiepiscopo Maximiliano de jurisdictione ecclesiastica, & moritur Anno* 1705.

1705. Josephus I. *post* 6 *Imperii annos moritur.*

1711. Carolus VI. *Josephi I. frater imperat annos* 19, *& moritur* 1740. 20. *Octob.*

1742. Carolus VII. *Bavariæ Dux, electus Anno* 1742 *inter ipsos bellorum cum Domo Austriaca ardores, in quibus moritur Anno* 1745.

1745. Franciscus I. *Lotharingiæ Dux. Jussit Archiepiscopum Salisburgensem nominari Primatem Germaniæ in Diplomaticis officinis Imperii. Imperat* 20 *annos.*

1765. Josephus II. *Francisci I. & Mariæ Theresiæ Austriacæ filius, hodie feliciter imperans.*

DISSER-

DISSERTATIO PRÆVIA

DE

HIERARCHIÆ SALISBURGENSIS ORTU, PROGRESSU, LIBERTATIBUS AC FINIBUS.

Hierarchia Salisburgensis olim cum primum cœpit, alia, ac hodie, fuit terrarum, per quas diffundi-tur, & distributio, & compellatio. Populus ipse, præcipuus hujus ditionis incola, Boii, seu Bavari, longinquis e Celtarum finibus advenæ, posteris hic tandem suis novam patriam condiderunt. Livius id recenset factum Historiarum ab Urbe condita, Decadis I. Lib. V. infra dimidium: **Bojorum origo.** *Prisco Tarquinio*, ait, *Romæ regnante, Celtarum, quæ pars Galliæ tertia est, penes Bituriges summa Imperii fuit: illi regem Celtico dabant. Ambigatus is fuit, virtute, fortunaque tum sua, tum publica præpollens: quod in imperio hujus Gallia adeo frugum hominumque fertilis fuit, ut abundans multitudo vix regi videretur posse. Hic magno natu ipse jam exonerare, prægravante turba, regnum cupiens, Bellovesum ac Sigovesum sororis filios, impigros juvenes, missurum se esse, in quas Dii dedissent auguriis sedes, ostendit: quantum ipsi vellent, hominum numerum excirent, ne qua gens arcere advenientes posset. Tum Sigoveso sortibus dati Hercynei saltus: Belloveso haud paulo lætiorem in Italiam viam Dii dabant.* Horum prior quidem Celtarum migrantium caterva Boii deinceps nominati sunt, ut Celtici nominis *bois* fert etymon; quod nempe silvas nemorumque recessus primum incolerent: hi autem posteriores Celtæ in Italiæ plagis Celtarum Gallorumve retinuisse nomen a scriptoribus feruntur.

II. Tempore Iulii Cæsaris Marobudus, Marcomannorum rex Bojos, armis & multitudine jam in immensum diffusos, ex Bojohemo expulit, ut Tacitus adnotavit (*a*). Hi vero expulsi in ea Norici parte, quæ Danubium inter & Dravum intercipitur, sedes fixerunt, Rhætiis, Vindelicisque conterminas; hac quippe in regione Tiberii tempore eos Strabo locavit Libro VII. de situ Orbis: *Tiberius*, ait, *a lacu unius diei progressus iter, Istri fontes aspexit; eum lacum Rhætii exigua parte, majore Helvetii, & Vindelici attingunt. Inde Bojorum deserta regio usque ad Pannonios* (*b*). Inferiori tempore constans hæc, & propria extitit Boicæ gentis Provincia, suis a regibus, aut ducibus, non sine rerum præclare gestarum laudibus administrata: donec Augusto imperitante Noricum fuit perdomitum, atque in Romanam Provinciam suis cum indigenis redactum, ut Dio Cassius memoriæ tradidit *Histor. Roman. Lib. LIV. Cap.* 20. Quo factum est, ut sublata Principum auctoritate illos a Romanis fuisse Procuratoribus cohibitos scribat Tacitus *Hist. Lib. I. Cap.* 11.

III. Fuit Noricum a Romanis in duas partes tributum, quarum prior, Noricum *Rippense* complectebatur hodiernam Austriam superiorem, & districtum Passaviensem, habebatque Metropolim Laureacum. **Noricum duplex.** Per alterum Noricum *Mediterraneum* hodie protenditur Bavaria cisdanubiana, Salisburgum, Carinthia, Styria, ubi olim Taurisci habitarunt. Hujus divisionis celebre monumentum visitur in antiquo marmore, quod Cileiæ adservatur in circuitu monasterii Minoritarum, apud Gruterum de Inscriptionibus Antiquis pag. CCLXXXIII. num. 5.

D. N. FL. CONSTANTINO.
CLEMENTISSIMO. ATQ. VICT. AVG.
MARTINIANVS. V. P. PRAESES.
PROVINC. NORICI. MEDITERR.
D. N. M. EIVS.

Excitarunt Romani, Norico potiti, præcipuum in eo Castrum ad Alpium fauces, *Juvavium* dictum; quod juvamini esset, securitatique viarum legionibus

---

(*a*) *Tacitus in libro* de moribus Germanorum, *pag.* 348. *Edit. Antverp.*

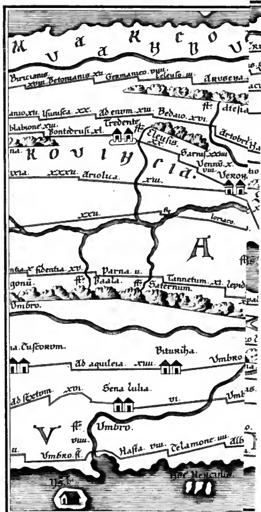
(*b*) Ἡμερήσιον δ' ἀπὸ τῆς λίμνης προελθὼν ὁδὸν Τιβέριος, εἶδε τὰς τοῦ Ἴστρου πηγάς. προσάπτονται δὲ τῆς λίμνης ἐπ' ὀλίγον μὲν οἱ Ῥαιτοὶ, τὸ δὲ πλέον Ἑλουήττιοι, καὶ Οὐινδολικοὶ, καὶ ἡ Βοίων ἐρημία μέχρι Παννονίων πάντες.

Tabula Theodosiana. nibus Liburnianis, ut conspicitur in *Tabula Theodosiana*, cujus partem, Juvavio inscriptam, hic exhibemus (*c*). Accessere autem castro Juvavio pedetentim plura advenarum domicilia, quæ in ejusdem nominis civitatem excreve-

---

(*c*) *Theodosiana Tabula non est exacta ad geometricas dimensiones, neque cœli plagas accurate describit, neque regionum latitudinem, neque ambages montium, neque marium, aut fluminum interlabentium circuitus, neque vicinorum locorum intervalla; stationes illa solum accurate metitur, ac vias, e centro, quod Roma est, ad barbaros populos circumquaque protensas, idque in rectis lineis, numero milliario passuum inscriptis.* Sic ex Ovilabi, *hodie* Wels, *tres ad Juvavium usque interjacent stationes; quarum primæ adscripta sunt XIIII millia passuum: alteri XVIII: tertiæ rursus XIIII. universim* 46 *millia passuum, quæ est recta dimensio spatii, inter Juvavium & Welsium positi; etsi distantia non attendatur aliarum urbium, extra viam sitarum, veluti* Juvavii & Regini, *seu Ratisbonæ, ut inspicienti ultra occurrit; adeoque Tabula hæc non tam geographica, aut chorographica est, quam itineraria, & stationaria, eum in finem delineata, ut Romanus miles, ad dissitas gentes, quas bellum vocabat, recto atque expedito itinere perveniret; nihil de vicinarum regionum, extra viam positarum, situ sollicitus.* *Est magis itineraria.* *Metatorum munus hoc fuit proprium, designare ejusmodi itineraria, & pro commeatus facilitate erigere in stationibus columnas inscriptas; quarum plures hodiedum etiam per districtum Salisburgensem sunt conspicuæ. Bœton dimensor fuit itinerum Alexandri M. apud Athenæum* pag. 329. *Acholius Alexandri Severi descripsit itinera apud Lampridium* in vita Severi &c. *maximam quippe Imperatores, & qui ducebant exercitum, in his sibi parandis itinerariis curam posuerunt, ut scribit Vegetius* de re militari Lib. III. cap. 6. *Nemo tamen ex his Itinerariorum, & militarium stationum tabulis metiatur universam geographicam scientiam veterum; noverunt illi jam ab ultima antiquitate situm juxta geometricas leges describere terras, & maria, atque dimensiones ad minora simulacra redigere: Sesostris, Ægypti Rex, vastissimas suas, quibus imperabat, regiones, conjecit in Tabulas; atque ab hoc, ut scribit Herodotus Lib. II. num* 109. ἐντεῦθεν γεωμετρία εὑρεθεῖσα ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανῆλθεν, universa geometria in Græciam pervenit. *Græcorum deinde Romanorumque plurimi extiterunt geographicis disciplinis exculti, quorum scripti commentarii ad nos pervenerunt, veluti Ptolomæus, Strabo, Itinerarium Antonini &c.; ex genere tamen geographiæ delineatæ sola Tabula Theodosiana superest e veterum monumentis. Hæc* Theodosiana *dicitur, quod Theodosii M. ætatem, seu quartum sæculum liquido præ se ferat; nam cum in hoc Tabula legatur:* Constantinopolis; ad S. Petrum; desertum, in quo quadraginta annis erraverunt filii Israel, ducente Mose; Mons Sina, in quo Legem acceperunt: *ante quartum autem Christi sæculum, seu annum* 330, *nec Constantinopolis extiterit, neque Romani Imperatores Christianam sint religionem palam amplexati; neque sacris Christianorum locis in descriptione Imperii ullus aut cultus, aut reverentia accesserit, non licet utique Tabulæ hujus confectionem defigere ante quarti sæculi & Constantini M. tempora.* *Limites Imperii Romani.* *Porro: Imperium Romanum Augusti Octaviani tempore claudebatur Rheno, Danubio & Euphrate, ut habet libellus, manu hujus Augusti descriptus: deinde Trajano imperante fuit protensum Imperium etiam ultra Rhenum; Galli quippe, Romanis subjecti, Rhenum transgressi, in Alemannorum litore agros occupaverunt, qui agri dicti fuere* Decumani; *quod ex illis decimæ per decumanos, Publicanorum principes, exigerentur a possessoribus; atque ita partem cis-Rhenanæ nostræ Germaniæ, seu Sueviam pertinuisse ad Romanum Imperium Tacitus asserat* de mor. Germ. Cap. 29. *Hanc porro partem, agris decumanis constitam, fuisse deinde ab Hadriano Augusto cinctam vallo, & columnis lingaribus, prodit Spartianus in Hadriano* Cap. X. *Circa finem tertii sæculi, Aureliano Imperatore, Germani non tantum vallum perruperunt, sed & Rhenum transgressi in Gallias excurrerunt; hæc Germanorum potentia deinde constanter increvit, neque Romani unquam deinceps agros decumanos revindicare potuerunt; igitur cum hæc Tabula pariter Rhenum constituat limitem Imperii, argumento est, Tabulam hanc ante Gratiani & Constantini tempora non fuisse consignatam; alioquin & decumanos agros, & Vallum retulisset ad Imperii ambitum. Sed neque post mortem Theodosii M. Tabula hæc ortum suum habuisse videtur; nam imperante Honorio, Theodosii filio, irruentes barbari, Gothi, Alani, Vandali &c. plures Romanas provincias in suam redegere potestatem, ut proinde ejusmodi delineatio Imperii fieri jam non potuerit, imperante Honorio, circa finem quarti sæculi, aut quinti initium. Id itaque est vero quam simillimum, fuisse hanc Tabulam delineatam jussu Theodosii M. circa finem quarti sæculi, ut nempe Imperator erigeret ejusmodi subsidiis Romanas Legiones, undique lacessitas, atque ad Imperii defensionem accenderet. Fortassis eadem Tabula fuit ad manus Theodosii, quando contra Eugenium, Imperii usurpatorem, profectus, eundem prope Aquilejam bello maxima oppressit, atque interemit; quæ deinde Tabula casu relicta fuerit in Italia, atque per plura sæcula in scrinio quodam literario; donec Sæculo XVI Celtes quidam, a Maximiliano I. Imperatore, bonarum artium studiosissimo Principe allegatus, ut eruditæ antiquitatis colligeret reliquias, eam Tabulam, squalore & situ confectam, aut Spiræ in Germania, aut alicubi in Italia, ut quidam volunt, reperit; nec tamen eam Celtes in Cæsaris Bibliothecam intulit, sed Conrado Peutingero, Augustano, amico suo legavit testamento, cujus hæredes eam vendiderunt Eugenio, Sabaudiæ Duci Viennæ, ac tandem ab eo in Bibliothecam Augustam Viennæ transiit. Sentiunt quidam eruditi, hanc Tabulam non esse archetypam, a Theodosii M. temporibus, sed Sæculo XIII a monachis descriptam; propterea quod omnia nomina, quæ in hac Tabula proferuntur, literis Gothicis, seu Lombardicis constent; cum tamen hoc literarum genus Theodosii M. tempore, nondum fuerit notum Romanis; adeoque si Tabula illa esset archetypa, omnia illa in Tabula descripta nomina Romano seu latino characters consignari oportuisset. Abbas Godefridus in* Chronico Gottwicensi Tom. I. pag. 71. *depingit characteres, monachis usitatos, qui multum accedunt ad characteres hujus Tabulæ, similesque sunt veteribus literis Sveo-Gothicis. Constat hæc Theodosiana, seu Peutingeriana Tabula e schedis membranaceis conglutinatis, habetque viginti pedes longitudinis, latitudinis pedem unum, estque in modum fasciæ convoluta.*

FRA

Copirt Jos. Michael Knosp.

creverunt, tempore Hadriani Augusti; unde & *Colonia Hadriana* dictum fuit Juvavium. Id quippe Vinandus Pighius detexit in hac vetere Inscriptione:

IMP. CAES.
L. SEPTIMI. SEVERI.
PII PERTINACIS AUG.
ARAB. ADIAB. PARTHICI.
MAX. ET IMP. CAES. M. AVREL.
ANTONINI. AUG. PARTHICI.
MAXIMI. COL. HADR.
IVVAV. D. D.

Quam descriptionem in æde S. Ruperti adservatam, atque a Pighio descriptam reperi in ejus *Hercule Prodicio pag.* 145. habeturque in *Itinerario Antonini Aug. pag.* 236. *Edit. Wesselingii.*

Noricum Christianum. IV. Quemadmodum vero Romanum Imperium arcano Dei consilio amplificatum fuit in omnes prope orbis plagas, ut Ecclesiæ, in ipso sui ortu Romanis provinciis insertæ, promptior pateret aditus ad gentes barbaras, Evangelii luce colluitrandas: ita & Romanus in Noricum dominatus Christianis non paucis viam aperuit eo commigrandi. In Rippensi Norico sub ipsa Apostolicorum virorum tempora constitutus fuit Archiepiscopatus Laureacensis; inde vero postea, quarto aut quinto sæculo complures viri sancti fidei annunciandæ causa in hoc Noricum pervenerunt: S. Severinus, S. Maximus Presbyter &c. quorum nihilominus impensam in Bavaros proficere operam præpedivit pagana altis adhucdum hærens radicibus impietas; præsertim quando inclinato jam, & anno 484 tandem penitus collapso atque extincto Occidentis Imperio, in Augustulo Principe, Rutheni, Heruli, Gothi, Hunni &c. undequaque suis e latibulis exciti advolarunt ad diripiendas, sibique vindicandas superstites Imperii provincias, easque ferro & flamma vastaverunt; qua etiam in temporum calamitate S. Maximus Presbyter cum pluribus Christianis, in Spelæo Juvaviensi, ad S. Petrum hodiedum conspicuo, latitantibus, interfectus est ab Herulis grassantibus; & Juvavium, celebris Romanorum colonia, ab illis barbaris excisum fuit, tristesque inter ruinas tumulatum; ut hodie propemodum ignoretur, quo loco civitas illa constiterit. Fraucorum Regum ea potissimum ætate enituit potentia, qui repressis, qua licebat, illis barbaris, plures Imperii provincias, etiam Noricum, in suam potestatem redegere, & quibusdam earum, veluti Bavariæ, Duces præfecerunt, qui suo eas nomine, ac nutu administrarent.

Adventus S. Ruperti in Bojoariam. V. Theodo, hujus nominis secundus, Bavariæ Dux cum Ehrentrudem, Francorum Regum sanguine prognatam haberet uxorem, Christianis sacris devotam, ipse vero nihilominus pagano cultui inhæreret, diviniori afflatu permotus, & hortatu piæ conjugis, anno 696 Sanctum Rupertum accivit, virtutis fama late florentem, ac Wormatiensi Episcopatu nuper a Berchtario Duce, Arianæ hæresis vindice, probrose dejectum expulsumque, quem Ratisbonæ honorifice receptum impense precatus est, salutaribus ut disciplinis & Ducem, & populum imbueret, Christoque initiaret; quam sibi obiatam provinciam Rupertus ambabus ulnis amplexatus, adeo præclare excoluit, actitis pluribus aliis, Evangelici operis administris, ut non diu post Ducem cum suis primoribus, infinitoque populo, tinxerit sacro baptismate, Apostolico munere ad usque inferiorem Pannoniam perfunctus. Redux demum extructis primum aliis in Bavaria ecclesiis, in Juvaviensi tandem civitate, quæ & Salisburgum dicta est, a Theodone Ecclesiæ, & Sancto Viro in donum data, sedem fixit, atque Hierarchiæ Salisburgensis fecit initium (*d*).

S. RU-

(*d*) *In vita primigenia S. Ruperti, quæ manuscripta in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi Num. LXXIII attinetur, sic habetur:* Postea vero ad notitiam venit Sancto Pontifici Rodeberto, aliquem esse locum juxta fluvium Viarum, antiquo vocabulo Juvavensem vocatum, ubi antiquis scilicet temporibus multa fuerunt mirabiliter constructa ædificia. & tunc pene dilapsa, silvisque cooperta. Hoc audiens vir Domini, propriis cupiens perspicere oculis, quid inde ipsius rei veritas haberet, propter fidelium animarum lucrum, divina disponente gratia, cœpit Theodonem Ducem rogare, ut istius loci ei potestatem tribueret, ad extirpanda & purificanda loca, & ecclesiasticum; prout ei libitum foret, ordinare officium. Quod ipse Dux consensit, tribuens ei in longitudine, & latitudine de territorio super duas leugas possessiones, ut inde faceret, quidquid ei placeret ad utilitatem istius sanctæ Dei ecclesiæ. Tunc vir Domini ista cœpit renovare loca, primo Deo formosam ædificans Ecclesiam, quam in honore sanctissimi Petri, Principis Apostolorum dedicavit.

DALHAM, CONCIL. SALISB.

S. RUPERTUS, *Episcopus Salisburgensis I.*

An. 696. VI. Nondum tamen Rupertus Diœcesim habuit in amplissima Bavariæ ditione, certis suis limitibus dimensam; cujus generis plures in Bavaria aliarum Sedium Episcopi extiterunt, qui dicebantur *Episcopi Regionarii*, & *adventitii*; quod propriam sibi, descriptamque Diœcesim non obtinerent; hæc quippe non acquiritur pro cujusque vagi Episcopi arbitrio, sed auctoritate ecclesiastici magistratus confertur, ut Canones asseverant. Contigit hæc diœcesana constitutio, quando S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, jubente Papa, quatuor Bavariæ Episcopatus: Salisburgensem, Frisingensem, Ratisbonensem & Pataviensem, nulla antehac amplitudine definitos, suis quemque terminis digessit, ac distinctas reddidit Diœceses. Salisburgensi Ecclesiæ tum præfuit quartus Episcopus, dictus Joannes: Frisingensi Erembrecht, seu Erimbertus: Ratisbonensi Goibaldus: ac Pataviensi Vivilo; quem postremum Gregorius III Papa, Romæ a se ordinatum, in Bavariam misit (*e*), quemque etiam Archiepiscopali fuisse dignitate conspicuum intelligitur ex diplomate Arnulphi Imperatoris (*f*). Peractam hanc a Bonifacio Archiepiscopo Diœcesium definitionem, ordinemque probat, ac firmat Epistola Gregorii III Papæ, anno 740 ad Bonifacium data, ita perscribentis: *Igitur quia indicasti, perrexisse te ad gentem Bojoariorum, & invenisse eos extra ordinem ecclesiasticum viventes, dum Episcopos non habebant in Provincia, nisi unum, nomine Vivila, quem nos ante tempus ordinavimus; & quia cum assensu Otile Ducis eorundem Bojoariorum, seu Optimatum provinciæ illius, tres alios ordinasses Episcopos, & in quatuor partes Provinciam illam divisisti, id est, in quatuor parochias, ut unusquisque Episcopus suam habeat parochiam, bene & satis prudenter peregisti Frater; quoniam Apostolicam præceptionem ex nostra vice implesti, & sicut tibi præcepimus, ita peregisti.* Inter Bonifacianas, a Serario editas est Epistola cxxx. Itaque cum certum sit, jam ante Vivilonem, qui anno 722 Pataviensem administrare Ecclesiam cœpit, alios jam extitisse in Bavaria Episcopos; signanter vero Salisburgi Rupertum, cum duobus aut tribus successoribus, de quibus tamen omnibus Pontifex Gregorius nihil sciverit, argumento hujus suæ Epistolæ: cumque Laureacenses in Norico Metropolitæ jam inde ab anno 660 desierint, persecutionum jactati procellis; neque Moguntina Ecclesia adhucdum esset in Metropolim erecta; hoc enim contigit anno 732 sedente Bonifacio; recte arguitur, Sanctum Rupertum, & Episcopos illos omnes non fuisse diœcesanos, sed Regionarios duntaxat, qui Apostolica Ecclesiam propagandi libertate progressi, sedes suas fixerunt, ubicumque licebat, in illa temporum, & hostium acerbitate; quin Metropolitarum accesserit auctoritas, aut confirmatio, neque etiam hierarchici ordinis decreta intercederent.

VII. Utut vero Rupertus, præcipuus inter alios fuerit Bavarorum Apostolus, qui Theodonem Ducem ipsum traduxerit ad Christiana sacra, & Episcopatum Salisburgensem inceperit, nemo tamen existimet, Rupertum primum extitisse, qui Hierarchiam Bavariæ intulerit. Diu ante Rupertum in vastissimis Bavariæ plagis Episcopi suo fuere munere perfuncti, Regionarii quidem illi, quemadmodum Rupertus, omnes; veluti Ratisbonenses Episcopi jam inde a V Sæculo, id est, ab anno 470, quorum a primo Ratisbonensi Episcopo Paulino, ordinem & nomina recen-

(*e*) *Othlonus, Monachus Fuldensis, qui vitam S. Bonifacii anno 1074 consignavit, Cap. 31 hæc scribit:* Sed sanctus Præsul Bonifacius, cum tantam sacerdotum fallaciam, atque malitiam non posse prohiberi perspiceret, Provinciam Bujoariorum, Odilone Duce consentiente, in quatuor divisit parochias, tresque magnarum virtutum viros eis præfecit, quos ordinatione facta in episcopalem gradum sublimavit. Quorum primus nomine Joannes in oppido, quod dicitur Salzburg, cathedram episcopalem suscepit: secundus Erimbertus in Frisingensi Ecclesia regimen pontificale subiit; tertius Guwibolt in Ratisbonensi civitate, quæ Metropolis Bojoariæ est, Pontifex constituitur. Vivalus quoque, a Præsule Apostolico jam ordinatus, Pataviensi Ecclesiæ prælatus est, sed ejus parochia, quæ quarta erat, a S. Bonifacio sicut cæteræ dividebantur. *Apud Canisium Lect. Antiquarum Tom. III pag.* 353. *Editionis Basnage.*

(*f*) *Imperator ait:* quod Wichingus Ecclesiæ Pataviensis Præses Venerandus, obtulit nobis auctoritates immunitatum piæ recordationis Caroli atque Ludovici, Serenissimorum videlicet Imperatorum, quibus continebatur insertum, qualiter ipsi prædictam sedem, quam Vivilo quondam Sanctæ Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopus post excidium, & miserabilem Barbarorum devastationem ejusdem Laureacensis Ecclesiæ, nusquam alibi inventa suæ tuitionis securitate, primus episcopavit, Otilone strenuo Bavarorum Duce concedente. *Apud Hundium in Metropoli Salisb. Tom. I. pag.* 349.

recenſet Hundius in *Metropoli Salisburg. Tom. I pag.* 185. Ipſo S. Ruperti tempore Friſingæ ſedit S. Corbinianus Epiſcopus: Laureacenſis Archiep ſcopatus in Rippenſi Norico, ut dixi, ſub ipſa Apoſtolorum tempora jam cœpit. Hi Epiſcopatus per Noricum vetus, per Vindeliciam & Rhætiam diſperſi, & Boico dominatu comprehenſi, facile indicant, jam tum tres illas provincias in Bavariæ amplitudinem commigraſſe. Immenſi autem Bavariæ fines tum præcipue patuerunt, quando Theodo II Bavariæ Dux anno 715 Bavariam in quatuor diviſit partes, & a ſe, & a tribus filiis adminiſtrandas. Inde Tetrarchia nata eſt, quam Aribo, Epiſcopus Friſingenſis octavo ſæculo in vita S. Corbiniani Cap. 10 commemorat: *Dux Theodo*, ait, *inſignis potentia, & virilis virtute, cum filiis decorus, & nobilium virorum alacritate præcipuus: cujus longe lateque felix fama ſuccreverat, provinciam ipſam ſibi, & ſoboli illius in quatuor partes diviſit;* apud Meichelbeck Tom. II pag. 8. Tres vero Theodonis filii fuere: major natu Theodo, ſeu Theodebertus: alter Grimoaldus: tertius Theodebaldus. Provincias, quæ ſingulis partito obvenerint, refert *Aventinus Lib. III Annalium Boicorum pag.* 283. Theodo pater Noricum vetus, id eſt, Inferiorem Bavariam, ad usque Onaſi, in Iſtrum influentis, oſtia retinuit, & Reginoburgi ſeu Ratisbonæ ſedem ſuam locavit: filio majori natu, Theodeberto Rhætia obtigit, & Atheſinæ vallis ad usque Metas Teutonicas, vulgo Teutſch Metz, & Bolſani conſedit: Grimoaldus Sundgaviam, ſeu ſuperiorem Bavariam ſortitus eſt, habitavitque in Fruxinenſi arce, id eſt, Friſingæ: tertius demum filius Theodebaldus potitus eſt Nordgavia, quam olim incoluerunt populi Nariſci, atque Pataviæ fixit habitaculum. Ex quo Bojoaricæ ditionis ampliſſimi fines intelliguntur.

VIII. Porro maximum Hierarchiæ Bavariæ incrementum attulit Gregorius II Papa, qui, quod tum ex Theodone II Bavariæ Duce, Romam ad limina Apoſtolorum anno 715, ut habet Anaſtaſius (*g*), pietatis cauſa profecto, tum ex S. Corbiniano circa id ipſum tempus Romam delato (*h*) intellexiſſet Eccleſiæ ſtatum in Bavaria conſtitutæ, præcipuis laborantis eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus, ut normam præſcriberet, inſtructionem Canonicam exaravit, ſeu *Capitulare*, illudque Martiniano, in Sabinis Epiſcopo, Georgio Presbytero, & Dorotheo Subdiacono, Legatis ſuis eo deferendum, obſervandumque commiſit. Quod Capitulare Gregorii II Pontificis Maximi, juxta variantes lectiones emendatum, hoc exhibere loco bene viſum fuit.

IN NOMINE DOMINI:

Anno 715. Incipit Capitulare a Gregorio Papa Urbis Romæ datum Reverendiſſimo Fratri noſtro Martiniano Epiſcopo, Georgio Presbytero ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, atque Dorotheo Subdiacono prædictæ Sedis, euntibus cum Domini auxilio in Bojoariam.

CAPITULA.

I.

Ut datis noſtris ſcriptis, ita ut cum Duce Provinciæ deliberetis, quatenus Conventus aggregetur Sacerdotum & Judicum, atque univerſorum gentis ejusdem primariorum, & exquiſitis ſacerdotibus, atque Miniſtris, quorum Canonicam approbaveritis extitiſſe promotionem, ac rectæ fidei tenere, aut recipere rationem, his ſacrificandi, & adminiſtrandi, ſive etiam pſallendi ex figura & traditione Sanctæ Apoſtolicæ & Romanæ Sedis, Eccleſiæ ordine tradatis poteſtatem. Quorum vero non claruerit recta fides credulitatis: aut approbata ſolemnitas Canonicæ Ordinationis, illis per omnia prohibeatur licentia miniſtrationis, ut ſubrogentur canonice probabiles ſucceſſores.

II.

Ut loca ſingularum Eccleſiarum providentes, quomodo unusquisque Sacerdos, ſeu Miniſter, erga Eccleſiam debeat converſare, vel qualiter ſacra Miſſarum Solemnia, ſive cætera divinarum horarum officia, ſive etiam lectionem ſacrorum novi atque veteris Teſtamenti ordinabilia prædicamenta ſtudeat obſervare, ſecundum traditum Apoſtolicæ Sedis antiquitatis ordinem diſponatis.

III. Ut

(*g*) *Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Gregorii II Papæ:* Eo itaque tempore, *ait*, Theodo Dux gentis Bojoariorum ad Apoſtoli beati Petri limina primus de gente eadem occurrit orationis voto.

(*h*) Germaniæ ſanctæ Tom. I pag. 56.

III.

Ut consideratis locorum spatiis juxta Geheunationem (*) uniuscujusque Ducis Episcopia disponatis, & subjacentia singulis sedibus terminetis. Et si tres aut quatuor, vel majoris numeri visæ fuerint constitutæ sedes, reservato præcipuo Sedis loco pro Archiepiscopo residendo, adhibito trium Episcoporum Conventu, probabiles fide, ac boni testimonii, & eruditos sana doctrina viros ordinetis Antistites ex Authoritate Beati Petri Apostoli, & in subsequentis vigoris tradita dispensatione locis eis creditis collocántes.

IV.

Ut prævisio propter Archiepiscopum loco, si talem reperire poteritis virum, qui possit doctrinis salutiferis, & operum exemplis instruere sibi subditos Sacerdotes, ac regere prudentissime Clerum, ac plebem, & amplificare congrue creditas oves, aut datis litteris vestris eum ad nos dirigatis, aut vobiscum venire faciatis. Si certe talem invenire non poteritis, hoc aut per vos aut per vestras literas innotescatis; quatenus de hac sacra præmissa Sede providentes, utilem cum Dei auxilio dirigamus.

V.

Ut ordinatis Episcopis, unicuique illorum hoc detis ex scriptura nostræ ordinationis in mandatis, ne umquam ordinationes præsumat illicitas: ut digamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, neque illiteratum, vel in qualibet parte corporis vitiatum, aut expœnitentem, vel cuilibet conditioni obnoxium, atque notatum ad sacros ordines permittat accedere, sed si quos ejusmodi forte repererit, non audeat promovere. Afros passim ad ecclesiasticos ordines prætendentes, nulla ratione suscipiat (**): quia plerique eorum Manichæi, & rebaptizati sæpius aut probati. Ministeria atque Ornatum Ecclesiæ, vel quidquid est, vel fuerit in patrimonium ejusdem, non minuere studeat, sed augere. De reditu vero Ecclesiæ, vel oblationibus fidelium, quatuor faciat portiones, quarum unam sibi retineat, alteram Clericis pro suorum officiorum sedulitate distribuat; tertiam pauperibus & peregrinis: quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam, de quibus divino erit redditurus judicio rationem. Ordinationes vero Presbyterorum, seu Diaconorum, non nisi quarti, septimi, & decimi mensium jejuniis, & in ingressu quadragesimali, atque vespere Sabbati noverit celebrandas. Sacrosancti autem Baptismi Sacramentum non nisi in Paschali festivitate, & Pentecoste noverit esse præbendum, exceptis his, quibus mortis urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remediis subvenire. Cui de reliquo Sedis Apostolicæ præmissæ Romanæ præcepta servanti cuncta subjacet religio, & universa generalitas populorum Christiani nominis renovata signaculo, ad obsequendum commoneatur corde promptissimo, ut irreprehensibile placitum fiat corpus Ecclesiæ per Christum Dominum nostrum.

VI.

Ut ita nubentibus, vel nupturis ordinem ex authoritate Apostolica detis, ut nec continentiæ causa judicetur damnabilis copula nuptialis, nec per licentiam nubendi præsumatur occasio fornicandi, sed sicut masculum & fœminam Deus in ipso exordio mundi præcepit conjungi, ut sint duo in carne una: ita juxta doctrinam Apostolicam (1. Corinth. VII. v. 2.) *unusquisque vir suam uxorem habeat*, & non liceat invicem fraudare, nisi ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, dicente de se ipso Apostolo: *alligatus es uxori, noli quærere solutionem*: id est, superstite conjuge, ad alterius fœminæ concubitum non velle transire, quia eodem Doctore gentium adstruente: *qui fornicatur, in corpus suum peccat*: hoc est, in uxorem propriam, cum qua unum corpus est, cui fraudando per amplexus illicitos semetipsum sub peccati reatu obstringit. Unde nec reputandum est recte conjugium, quod duorum excesserit numerum, quia nisi in duobus non geritur jugum. Ipsum quoque unius viri & uxoris conjugium doceatur in proximitate sanguinis non esse penitus præsumendum: id est, ne quis uxorem Patris, aut Patrui, aut fratris, sive sororem suam, aut Patris, vel Matris, sive filiam sororis suæ, seu etiam filiam sororis Patris aut Matris audeat sibi conjugio copulare, aut in adulterio sociare. Quod si quis autem per conjugalem copulam aut adulterandi temeri-

(*) *Gehennatio*, id est, Jurisdictio, districtus. *Glossarium du Cange.*

(**) *Erat tum quippe mæstissima facies Christianæ religionis in Bavaria, quam exteri plures Sycophantæ, ex Africa & Anglia advenæ, gravibus imposturis polluerunt, ad faciendum quæstum. Arnoldus de Vockeburg id testatur, Libro I de miraculis S. Emeranni scribens:* Quia nuper Christianitatem acceperant Norici, immiserant se illis hæretici, qui ut in aliis regionibus facere consueverant, fas ibi nefasque confuderunt; horum alii se dicentes Episcopos esse, alii Presbyteros, alii diversi ordinis clericos, adinventiones suas quibusdam technis subornabant, sicque populum cum Principibus seducebant. *Apud Canisium Lectionum Antiquar. Tomo III. Part. I. pag. 205. Editionis Basnage. Audierat id nuper Gregorius Papa ex Theodone, Bavariæ Duce, & ex S. Corbiniano, Romam adventantibus; ideoque in præsens succurrere malo, & protervam hominum sollicitudine & institutione pastorum depellere satagebat; maxime quod & Principes Episcopis auxilio futuros prospiceret.*

meritatem ausus fuerit perpetrare, noverit se incesti facinoris contaminatione obnoxium esse, atque ob hoc indignum fieri Sacra communione Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi: sine cujus perceptione nemo poterit salvari (*). Nuptiis vero ipsis præferenda fidelium virginum & continentium doceatur integritas.

VII.

Ut nihil in perceptione ciborum judicetur immundum, nisi quod fuerit idolis immolatum: quia, juxta quod magisterio Apostolico docetur (1. Timoth. IV, 4.) *Omnis creatura Dei bona, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.*

VIII.

Ut somnia & auguria, quia juxta divina oracula vana sunt, non attendenda penitus doceantur.

IX.

Ut Incantationes & fastidiationes, sive diversæ observationes dierum Kalendarum, quas error tradidit paganorum, prohibeantur, sicut maleficia, & magorum præstigia, seu etiam sortilegium, ac divinantium observatio execranda.

X.

Ut Dominicis diebus doceantur, non licere omnino jejunare propter Resurrectionis Dominicæ Sacramentum, neque in festivitatibus Dominicis, Nativitatis, aut apparitionis, id est, Epiphaniæ, sive Ascensionis.

XI.

In omnibus ita Christi Charitas teneatur, quatenus secundum statuta sacrorum Canonum, oblationes dissidentium priusquam reconcilientur, nullo modo in Ecclesia recipiantur.

XII.

Ut pœnitentiæ remediis nemo se non egere putet pro quotidianis humanæ fragilitatis excessibus, sine quibus in hac vita esse non possumus.

XIII.

Ut de spe resurrectionis futuræ ita instituantur, ut eodem ordine, eademque forma, qua ipse Dominus resurrexit a mortuis, omnes homines resurrecturos esse non dubitent, in eodem corpore, in quo sumus & vivimus, non naturam aut sexum mutantes, sed solum fragilitatem & vitia deponentes. Ipsum quoque Satanam cum Angelis suis, atque cultoribus, æterno incendio concremandum, neque secundum quorumdam sacrilegam disputationem, ad pristinam, id est, angelicam dignitatem, unde decidit, reducendum, juxta quod Dominus in Evangelio se prædixit dicturum reprobis stantibus a sinistris in futuro judicio: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est Diabolo & Angelis ejus.* *Matthæi, Cap. XXV.* Bene valete. Datum Idibus Martii: imperante Domino Augusto Anastasio, a Deo coronato Imperatore. Anno tertio Patriciatus. *Qui fere cum anno 751 congruit.*

Qua vero fortuna hi Legati suo sint munere in Bojoaria perfuncti? quid reduces ibi actum fuisse, Romanis attulerint? nuspiam annales prodiderunt. Augurari licet, hæc omnia etiam in Salisburgensem Provinciam penetrasse, & progressui Hierarchiæ surgentis tulisse suppetias, sanctoque Episcopo Ruperto Apostolicorum laborum normam præluxisse, qui ut habet vita ejus primigenia: *assidue totum spatium istius circuiens Patriæ confirmans animas Christianorum, ammonensque in fide fortiter permanere, quod verbis docuit, operibus adimplevit mirificis, ibique constructis consecratisque Ecclesiis, ordinatisque inferioribus & superioribus gradibus proprium sibi ordinavit Successorem,* ac mortuus est anno 723. ut Henricus Valesius, Mabillon, & Pagius judicarunt (**). Hunc excepit

VITA-

(*) *De hac Eucharistiæ ad salutem necessitate late disserui* in Canone dogmatum Christianorum, Lib. I. pag. 416. *Dalham.*

De Chronologia Salisburgensi controversia, & anno adventus S. Ruperti.

(**) *Quonam anno S. Rupertus primum venerit in Bojoariam? historicorum est, chronologorumque controversia. Cl. Auctor Chronici novissimi Salisburgensis, e quadam Inscriptione, & constanti traditione sui Monasterii affirmat fuisse annum Christi 582:* Mabillonius *vero in Annalibus Benedictinis Tom. I. ad annum 696: item* Pagius *in Critica Baronii Tomo III. ad hunc eundem annum:* Henricus Valesius, Hansizius, *& celeberrimus Auctor Operis,* l'Art de verifier les Dates &c. *nixi Chronologia Regum Francorum, & Bavariæ Ducum, atque aliis documentis securioribus, pertendunt, adventum S. Ruperti in Bavariam defigi oportere in annum Christi 696: Childeberto III. Francorum Rege, ut supra in Chronologia Regum Francorum allatum est, & Theodone II. Bojoariæ Duce; quem calculum posteriorem & nos sequimur in hoc Opere Conciliorum, prætereundo penitus partium inter se pugnantium ambages, quas convellere non est nostri instituti. Mirum tamen videri debet, quod præstantissimus Auctor* Commentarii de veteri Juvavia, *germanico idiomate nuper editi, postquam utriusque partis adversantis argumenta, ac basim operose, subtiliterque exposuisset, quænam sententiarum præponderet alteri? non se assequi fassus, rem in medio indecisam reliquerit, quin potius in priorem propenderit sententiam. Cum tamen magni nominis Abbas Gerbertus* Tom. I. Lib. III. Historiæ Silvæ Nigræ *apud Meusel* in Commentariis literariis anni 1784 *affirmet: eos, qui priorem sententiam,* in Chronico novissimo *traditam defendunt, longe peregrinari extra* Histo-

Anno 723. **VITALIS,**
Episcopus Salisburgensis II.

- - 730. **FLOBARGISUS,**
Episcopus Salisburgensis III.

- - 739. **JOANNES,**
Episcopus Salisburgensis IV.

XI. *Sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus hoc anno* 739. *Provinciam Bavariæ, Otilone Duce consentiente in quatuor divisit Parochias, tresque magnarum virtutum viros eis præfecit, quos ordinatione facta, in Episcopalem gradum sublimavit. Quorum primus nomine Joannes in oppido, quod dicitur Salzburg, cathedram Episcopalem suscepit: secundus Erimbertus in Frisingensi Ecclesia regimen Pontificale subiit: tertius Gonbaldus in Ratisbonensi civitate, quæ Metropolis Bojariæ est, Pontifex constituitur: Vivulus quoque a Præsule Apostolico jam ordinatus, Pataviensi Ecclesiæ prælatus est; sed ejus parochia, quæ quarta erat a S. Bonifacio, sicut ceteræ, dividebatur.* Ait Othlonus in vita S. Bonifacii lib. 1. cap. 31. apud Canisium Lect. Antiq. Tom. III. part. 1. Edit. Basnag. Adeoque Joannes hic fuit Salisburgi primus Diœcesanus Episcopus, cujus antecessores Regionarii duntaxat fuerint, Salisburgi sedentes, non Ordinarii, quod nempe proprium, certisque limitibus definitum Episcopatum nondum tenuerint.

Egit id Bonifacius, ut Legatus & Vicarius Sedis Apostolicæ, qui etiam extra Archiepiscopatus sui fines, Vicariam Romanæ Sedis auctoritatem exercuit in Bojoariam, in majoribus quoque Episcoporum causis, ut legati Apostolici agere passim, ac jure suo consueverunt (*i*). Idque eruitur ex Epistola Gregorii III. Papæ ad Bonifacium anno 740. data, quæ est CXXX. inter Bonifacianas a Serario editas (*k*); ait in ea Epistola Pontifex, Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum in partitione Episcopatuum Bojoariæ adimplesse vices Romani Pontificis, quemadmodum ei erat præceptum. Et Agapetus II. Pontifex diu postea, anno nimirum 946. ad Gerardum Laureacensem liquido perscripsit: Arnonem primum surrogatum esse Salisburgensem Archiepiscopum, *vacante ab Apostolico Vicario Bavarorum regno* nulla Archiepiscopi, qui antehac Bavariæ præfuisset mentione facta. Commonuit præterea officii ea in epistola Pontifex Bonifacium, eumque jussit, pro roborandis fidei, & disciplinæ institutis, cogere Concilium ad ripam Danubii, cujus germanici Concilii anno 742. habiti, acta & Canones, Cardinali Baronio prorsus incompertos, Labbeus ex vetustissimo codice Palatino Bibliothecæ Vaticanæ deprompsit, eosque inseruit suæ Conciliorum collectioni *Tom. VI. pag.* 1533. Nominantur in illius præfatione Episcopi præsentes, quin tamen Salisburgensis Episcopi, aut loci, ubi ea acta fit in Germania Synodus, fiat mentio. Fuerit autem hoc Concilium in Bojoaria, & forte, ut quibusdam videtur, Ratisbonæ convocatum, Salisburgense tamen nec esse

Historicorum, Criticorumque præsidia, neque sinceris insistere suæ sententiæ rationibus; sic quippe, qui uni alterive domestico innituntur documento, aut inscriptioni, sæpius, ut infra videbimus, fallaci, infeliciter plerumque rem agunt contra illos, qui ex contensis plurium aliorum synchronis testimoniis dubiorum eventuum tempora, ætatesque metiuntur; præsertim dum detegitur in antiquo MS. erasas aliquando data opera fuisse a falsariis literas & numeros, ut posteris in rem suam imponerent; neque etiam studiosis antiquitatum tantopere rari occurrunt codices, hoc nævo contaminati. Certo Academici Monacenses Tomo XIV Monumentorum Boicorum pag. 377. *id se reperisse testantur in inscriptione antiqua, ipsius S. Ruperti annos & chronologiam definiente.*

(*i*) *Clemens IV. cap.2. de officio Legati in VI.* Legatos quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem avellant, & dissipent, ædificent atque plantent: provinciarum sibi commissarum, ad instar Proconsulum, cæterorumque Præsidum, quibus certæ sunt decretæ provinciæ moderandæ, ordinarios reputantes, præsenti declaramus edicto, commissum sibi a Prædecessore nostro Legationis officium nequaquam per ipsius obitum exspirasse.

(*k*) *Ait in ea epistola Gregorius III.* Igitur quia indicasti, perrexisse te ad gentem Bojoariorum, & invenisse eos extra ordinem Ecclesiasticum viventes, dum Episcopus non habebant in Provincia, nisi unum nomine Vivilo, quem nos ante tempus ordinavimus, & quia cum assensu Otila Ducis eorumdem Bojoariorum, seu Optimatum Provinciæ illius tres alios ordinasses Episcopus & in quatuor partes provinciam istam divisisti, id est, in quatuor Parochias, ut unusquisque Episcopus suam haberet Parochiam; bene & satis prudenter peregisti Frater, quoniam Apostolicam præceptionem ex nostra vice implesti, & sicut tibi præcepimus, ita peregisti.

esse omnino, neque dici potest; propterea, quod ab extero Episcopo Bonifacio & extra Diœcesim Salisburgensem, sit coactum, & quod Salisburgensis Episcopus Joannes eidem non subscripserit, nec interfuerit. Hujus generis fuit & alterum Germanicum Concilium anno 745. ab eodem Bonifacio Archiepiscopo celebratum, cujus memoriam & quid in eo generaliter actum sit, Serarius nobis conservavit *Lib. III. Historiæ Moguntinæ Cap.* 44.

S. VIRGILIUS,
Episcopus Salisburgensis V.

Anno 745. X. Adiit Virgilius Pontificatum Salisburgensem eodem anno 745. quo Ottilo Dux Bavariæ inter vivos esse desiit. Filius ejus Tassilo II. juvenis admodum, agebat in aula Pipini regis, ubi etiam post mortem patris aliquot adhucdum annos exegit, quousque opportuna rebus administrandis ætate potiretur; ac anno demum 763. Principatum auspicaturus ad suos rediit. „Eo tempore, ut habet Aventinus *Lib. III. Annalium Boicorum pag.* 302. *Proceres* Bojorum, Episcopi, & „monasteriorum Præsules, ut mos gentis est, Aschaemi, vicus est superioris Bojoariæ, inter Oenum & Isaram „conveniunt. Veteri consuetudine novo Principi administrandi leges præscribunt hujusmodi: Templa sacrosancta sunto. uti Pontifices res Ecclesiasticas procurent. monachi recte vivant. omnes Decimas tribuant Sacerdotibus, Princeps Juri suo operam „dato, pupillos, viduas, inopes, ab calumnia potentum defendito: pauperum & inopum querimonias ipse audito, & cognoscito. Magistratibus, Præsidibus, Præfectis, Prætoribus, ne cives, colonos, pauperes servitute opprimant, demandato. Neque illorum „avaritiæ inopes prædæ esse sinito. „Nec enim æquum est, ut illi de visceribus Reipublicæ, cum antea pauperes & mendici fuerint, locupletentur, „& fortunis miserorum ditentur. Creditæ sunt illis provinciæ, ut tanquam „parentes consulant pauperibus, non „ut divites fiant & luxurientur. Leges Bojorum ubique observato, ne „qua fraus ipsis fiat, caveto. Incesta „conjugia, adulteria cohibeto. Culpam supplicio recidito: primum Jus, „legesque exerceantur, deinde eas clementia lenire fas esto, & temperare. „Quemadmodum Imperator Cœlestis „per Mosen regi præcipit, omnibus „cognitionibus, convivii Sacerdotem, „legis christianæ peritum, adhibeto: „quo omnis sententia, omnis sermo „Principis Divino sale conditus fiet. „Ne quid temere christianæ justitiæ „adversum fiat, aut committatur, quo „Deus O. M. ad iracundiam provocetur. Neve Judices munera accipiant, „& noxii, ita mores sunt, insontibus „præferantur." Hæc de Concilio in Aschaim summatim Aventinus commemorat; uberiora autem illius Concilii acta nuper detecta fuere in antiquissimo nongentorum fortassis annorum Codice Bibliothecæ Capituli Cathedralis Frisingensis, quæ deinde anno 1763. inserta fuere Commentariis *Acodemiæ Bovaricæ Tom. I. pog.* 47. (*l*) Ex

---

(*l*) Domino gloriosissimo Duce nostro Tassiloni maxime congregatio Jure Synodali per præsentes Eulogias in Christo Salutem dirigitur.

(*) *add.* cum secundum — Sufficit enim Christianis (*) normam priscorum Patrum vitam deducere, & eorum authoritate passim gradibus polum scandere: tamen propter diversitatem temporum diversa necessitate componendi compellitur. Propterea sanctumque est congregatio Sacerdotum in dictis temporibus, Deo opitulante, ut diversa jure considerentur. Nam qui hos præcessores, Pastores, & Patres nostros docuit, ipse & nos docebit, sicut veritas ait: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Misit nos, qui missurus erat. Ideo indesinenter Deo referimus grates, qui te nostris temporibus constituit Principem: quia si in ætate tenerulus in sensu sanctæ Scripturæ Prædecessoribus tuis maturior appareris (**). Propterea time Deum, & custodi vias ejus. Nam qui illum non habet placatum, nunquam evadit iratum.

(**) *lege* appares

Caput I.

Præcipimus enim, ut omnes, tam Sacerdotes, quam Monachi, & omnis cleros Ecclesiastice jure non tantum in missarum celebratione, sed etiam in omnibus horis cursalibus, tam pro anima Scellentiæ vestræ, quam pro vita, & regni inlæsione, & fidelium vestrorum die nocteque preces Deo fundere debeant. Et si aliter quis inventus fuerit, deponatur.

Caput II.

Ut Ecclesiæ a priscorum antecessorum vestrorum aut vestris temporibus fundatas sine fraude permanere illæsas debeant, ubi oculi Domini malos & bonos contemplantur. Unde & veritas per Paulum dicitur: *Si quis autem templum Dei violaverit*, & reliqua. *I Corinth. III v.* 17.

Caput III.

De Potestate Episcoporum, quibus claves, polique ligandi atque solvendi debentur, & curam pastoralem exercent in plebe (unde &

Ex contenfis hujus Frifingenfis Codicis, & Aventini locis recte concludi putem. *Primo* non tam Concilium Ecclefiafticum in Afchaim tum habitum fuiffe, quam conventum Provinciæ Boicæ, ex Ecclefiafticorum æque ac civilium ordinum hominibus conflatum, qui, ut in comitiis fieri affolet, intenti in totius gentis commoda, faluberrimis quibusdam formulis, atque conditionibus illigarunt juvenem, & inexpertum Principem, ut nempe gradienti ad feliciora tempora communirent viam. Hac de caufa, in Codice Frifingenfi, omnia Capita collimant in Ducem Taffilonem, ceu præcipuum confectorem mandatorum. Aventinus certo palam indicat, novo Principi ibidem adminiftrandi leges fuiffe præfcriptas, quo Ecclefiæ concilia non feruntur, neque etiam *more gentis*, ut Aventinus ait, hæc convocari confueverunt. Erat autem *Afchaim* olim villa publica, feu proprius confiliorum locus; hodie fedet in ruinis, non longe Monachio diftans, DiœcefisFrifingenfis.

Secundo fuiffe nihilominus a Præfidibus Ecclefiarum Boicarum congregatis,

---

& fine dubio rationem redditurí funt) ut Ecclefiafticis rebus dominentur, atqua fpenfando provideant. Unde Synodus Nicenenfis ait: ut omnes res Ecclefiafticas in poteftate Epifcoporum fiut (*).

(*) *Eft Can. VII. Concil. Gangr. qui Nicænus dicitur, quod Codex Canonum a Concilio Nicæno incipiat.*

Caput IV.

De legibus Ecclefiarum paterna reverentia comperiemini, & nos maxime admoneri oportet, quod totus diffufus orbis, oriens occidensque confervat, & præcafforum noftrorum relicta pacta infinuant. Quicunque Domum Dei & altara ejus fraudare conatur, quibuscunque præiidiis, in ipfo altare jurare faciatis, ut ne eorum læfionibus ab altare alienetis.

Caput V.

De Decimis Deo reddendis Propheta teftatur: ut fi quis Decimam revertatur. Unde venit, ut quicunque aut odio Presbyteri, aut avaritiæ modo Deo Decimas reddara noluerit, ut manus veftræ Dacretus confirmetur, ut dupliciter Ecclefiæ cenfum reddatur, & in veftræ requerillæ fecundum poffibilitatem culpabilis exiftat.

Caput VI.

De Diœcefanis, ut Presbyteri fibi minime injungare debeant, nifi fecundum conftitutionem Epifcoporum, qualiter facerdotalem aut paftoralem queant exercera curam.

Caput VII.

Ut ipfi Presbyteri & alienas oblationes aut decimas fibimet minime ingerere conentur. Unde Gregorius ait: *per extraneam meffem tranfiens falcem mittere non debet.* Et alibi: *quod tibi non vis fieri, alius ne facias.*

Caput VIII.

De abbatibus & abbatiffis convenit admonendi, fecundum poffibilitatem & loci adminiftrationem, ut regulariter vivere debeant cum providentia Epifcoporum, quorum cura hæc adeffa dignofcuntur; unda & veritas: *Omnis plantatio, quam non plantavit* & reliqua. *Math. Cap. XV. v. 8.*

Caput IX.

Da Clericis, & Nonnanis, ut aut in Monafterio ire dabeant; aut cum confenfu Epifcoporum, cui hæc credita funt, regulariter vivant. Et fi hoc agere noluerint, exterminentur.

Caput X.

Da viduis & orfanis admoneri oportet, ut fine calumniis potentium afficientur. Unde Propheta teftatur: *Vociferabuntur ad me.* Et reliqua. *Exod. Cap. XXII. v. 32.*

Caput XI.

De oppreffione pauperorum admonendi convenit, ut per omnia Prælides, feu Judices, centuriones atque Vicarios admonere, feu præcipera debeatis, ut fina ulla injufta calumnia permaneant. Unda Evangelium teftatur: *Depofuit potentes de fede, & exaltavit humiles.* *Luc. Cap. I. v. 52.*

Caput XII.

De reliquo promifcuo vulgo, ut in lege Bajouariorum confiftere debeant, ut de eorum hæreditate exceptis capitalis criminibus non alienentur. Unda veritas: *Noite judicare, & non judicabimini*, & raliqua. Primum quidem judicium, poftea mifericordia. *Leg. Bajuvar. Tit. II. Cap. I. §. 3. apud Baluz.* *Luc. Cap. VI. v. 37.*

Caput XIII.

De inceftis conjugiis maxime convenit, ut per omnia vaftro confequamini decreto, quo in præfenta villa publica, noncupante Afchaaim, conftituera recordamini. Unde & Paulus: *Neque adulteri regnum Dei poffidebunt.* *Chinius in Capit. Tom. I. pag. 111.* *I Corinth. Cap. VI. v. 9.*

Caput XIV.

Da Miffis veftris per circuitum Diocenum, ut ibi quendam facerdotem cum his mittere dignemini, ut na innocens frauda deceptus calumniis afficiatur, & vobis in culpa commutata pecunia recurrat, pro quos in ætate pofitum fub jura offenfo redditurum, rationem te reddere fatemur: aut fi recte Ta geris, fina hæfitatione remuneraturum in die judicii effe credimus, atque teftamur.

Caput XV.

De judicio publico, & clamore pauperorum per fingulos fabbatis fiendi aut par dies Kalendarum, ut in auribus Clementiæ veftræ acta prænuutient diverfa. Da quibus diebus te apulaturum fatearis, fi hoc agere coneris, teftare audemus. Et in his diabus femper Sacerdos adeffe debeat, ut fit fententia veftra Dei fala condita, ut na judices terreni propter præmias caufas torquantur, & innocentes opprimantur, aut nocentes juftificentur.

Textum hunc, barbaro fermone octavi fæculi fcatentem, Librarius imperitior, qui defcripfit, prope inintelligibilem reddidit; nihilominus, fi hoc concilium patria illius fæculi lingua fuiffet exaratum, majorem afferret horrorem Germanica noftra, ac peregrina locutio auribus; ad illius quippe obfoletæ intelligentiam fola divinatio manuducit; quod exhibet Germanica abrenunciatio Diaboli in Leptinenfi concilio, anno 745 *edita, quam Labbeus* Tomo VI Conciliorum pag. 1535. *inferuit.*

gatis, tanquam a sacro Magistratu constituta illa Aschaimensis Conventus Capita. Cum enim in ejusmodi Provincialibus conventibus agerentur & ecclesiastica simul & civilia pro communi bono, dispescebantur passim Episcoporum & Procerum ordines, atque in separato conclavi de rebus quique propriis contulerunt consilia, aut de mixtis conjuncti, ac quod optimum videbatur, definiverunt. Quod elucebit ex Hincmari Archiepiscopi Rhemensis fide, mox infra laudandi in *Concilio Salisburgensi V. anni* 932. Nonnunquam ecclesiasticus Senatus constitutiooes suas adservavit suis in tabulariis, sine civilibus decretis, in eodem conventu editis, quæ deinde civilia decreta temporum decursu penitus periverunt; quemadmodum & in hoc Aschaimensi Conventu contigisse existimo; uti & in altero Vernensi, quem Pipinus Francorum Rex in palatio suo Verno coegit Anno 755; cujus conventus ecclesiastica conclusa, nomine *Vernensis Concilii* insignita refert Labbeus *Tomo V. Conciliorum pag.* 1664. Videntur autem Patres Aschaimenses Conventum Vernensem sibi proposuisse, ceu normam agendi; nam Præfationem iisdem prope verbis auspicantur, inibique eadem cum reverentiæ significatione illi appellant Pipini Regis, hi Tassilonis Ducis patrocinium. Pluraque capita Aschaimensis concilii videntur esse ex Vernensi deprompta: Caput VIII. Aschaimensis Concilii *de regulari vita virorum & feminarum sub Episcopi custodia;* item Caput X. ejusdem Concilii *de Viduis, & orphanis* totum exactum est ad Canonem V. & XXIII. Vernensem &c.

Tertio. Hoc Aschaimense Concilium nec esse, nec dici posse Salisburgense Concilium; neque Salisburgensium Conciliorum, quibus percensendis hic proprie immoramur, numero comprehendi; nam auctoritate Ordinum Bavariæ, ecclesiasticorum æque ac civilium, congregatum fuit, non auctoritate Episcopi Salisburgensis, aut Metropolitæ, qui nondum creatus erat: neque etiam intra limites Diœcesis Salisburgensis; cum Aschaim ad Diœcesim Frisingensem pertineat; nec etiam ullus Episcoporum Salisburgensium huic subscripsisse concilio reperiatur.

Ejusdem omnino generis fuit & alter Conventus, seu, ut dicunt, concilium, quod Tassilo II. Dux Bojoariæ Anno 772 Dingolvingæ coegit, quodque concilium Vir clarissimus Marcus Velserus ex antiquissimo Codice Domini Lautherii, Præpositi Monacensis primum descripsit, atque deinde Binius in suam Conciliorum Collectionem intuit *Tomo III. pag.* 282. Hujus Conventus Decretis etiam subscripsit S. Virgilius Salisburgensis, seu Juvaviensis Episcopus, nempe post Mannonem, Nievenburgensem Episcopum, cujus Diœcesi Dingolvinga suberat. Estque hoc primum vestigium alicujus Salisburgensis Episcopi, qui Concilio ulli unquam Chirographum apposuerit. E re esse judicavi, acta hujus Conventus huc attexere, pro internoscendis eo tempore Hierarchiæ Salisburgensis & ecclesiasticis, & civilibus legibus, pro quarum observatione, quæ sub Arnone Archiepiscopo deinde agi cœperunt, Salisburgensia Concilia præcipue respiciunt.

Anno 772.

Concilium Bavaricum apud Dingolvingam
Anno XXII. Thassilonis, Bojoariæ Ducis, celebratum, tempore Hadriani Papæ I. Anno Christi DCCLXXII.

De Concilio, quod Dux Tassilo apud Dingolvingam celebravit.

Regnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, in anno vero XXII. Regni religiosissimi Ducis Tassilonis gentis Bojoariorum, sub die consulem (*) quod erat II. Id. Octob. atque anno ab incarnatione Dominica DCCLXXII. Indict. X. Divina præflatus inspiratinne, ut omne Regni Dei prænntatus Princeps collegium procerum coadunaret in villam publicam, Dingolvingam nuncupatam, ut ibi tam regulare moderaretur in sancto habitu cœnobium virorum, & puellarum, quam Episcopales moderaretur obsequias, insuper gentis suæ institutiones legum per primatos imperiitos, universa consentien- te multitudine, quæ reperit diuturna vitiata, & quæ videbantur abstrahendo evellere, & quæ decretis placerent, componendo iostituerentur. Inter ioi vero collegia Sacerdotum, devolutis Episcoporum & Abbatum in præsentia paginis, regularis ordines vitæ atque canonum normas, vel decreta Patrum nullis comprobare quiverant testimoniis, ut Monachis Parochiæ commendari deberent, vel publica baptismatis obsequia, nisi forte pro peri- *lege peritos primates.*

(*) *Sunt, qui existimant* sub die consule *esse formulam in literis Tassilonis sæpius recurrentem; alii diem* Calisti *significari autumant.* Dalham, Concil. Salisb.

periculo mortis, & nihil eorum implerent commorandi negocio excepto, si vicissitudinis villarum propriarum singulis annis obedientialibus curis commissio ab Abbate proprio fuerit determinata. Unde ab universis Abbatibus facta professio, ut minime titulis popularibus se ingerere depellerentur, & hæc omnia, cui commissæ sunt plebes, sub potestate Episcoporum permanerent, sicut in sanctis Synodis, vel decretis priscorum Patrum perarata comprobat conscriptio, ab Episcopis vero simili modo. Et nihilominus prælatis ponderaverunt sententiis, ut erga eos caritatis gererentur curæ, ita ut canonica autoritas confirmat, & spiritualis concordia declarat. Hoc peracto concilio, & ab universis uno ore confirmato, ut si quis de eadem institutione deviare præsumpserit, a Collegio eorum alienetur, usque iterato examine, id est, publica Synodo.

Hæc sunt Decreta, quæ constituit sancta Synodus in loco, qui dicitur Dingolvinga, Domino Tassilo mediante.

De die dominico ita constitutum est, ut tali honore habeatur, sicut in Lege scriptum est, & in Decretis canonum. Et si quis præsumpserit frangere contra Legem, aut decreta canonum, tali pœna subjaceat, sicut ibi scriptum est.

De hæreditate, quæ tradita est ad Ecclesiam, ita constituit, ut quisquis hæreditatem suam ad Ecclesiam ante donaverat, aut postea donaverit, si quid mutare voluerit, chartam suam habeat ita scriptam, ut locum, & tempus, & personam habeat, aut tribus testibus fidelibus, & nobilibus testificetur. Si sacerdos non habeat chartam, nec testem, ut prædiximus, tunc sicut in Lege Bojoariorum, & judex judicat, sic defendat.

De eo, quod Episcopi juxta canones, & abbates Monasteriorum juxta regulam viventes, ita constituit.

De eo, quod Sanctimoniales, quæ in servitio Dei sunt, ita constituit, ut nullus ausus sit in conjugium, aut matrimonium ducere; aut siquis ausus fuerit contra decreta canonum, ita componat, sicut canones decreverunt.

De eo, quod jus ad legem, quam habuerunt in diebus patris sui, nobiles, & liberi, & servi ejus, ita donaverunt, ut firma fieret.

De eo, quod, ut si qui de nobili genere, de hæreditate sua dare vellent ad Sanctuarium Dei, in sua potestate esset, nemo prohibuisset, nec mutaret in perpetuum.

De eo, quod ut servi Principis, qui dicuntur *Adelschalcke* (*), ut suam habeant *Weregeldam* (**), juxta morem, quem habuerunt sub parentibus, & cæteri minores Weregeldi juxta legem suam, ita constituit.

De eo, quod parentes Principis quodcunque præstitum fuisset nobilibus intra Bojoarios, hoc constituit, ut permaneret, & esset sub potestate uniuscujusque relinquendum posteris, quamdiu stabiles fœdere servassent apud Principem ad serviendum sibi, & hæc firma permaneret, ita constituit.

De eo, ut nullus hæreditate sua privetur, nisi per tres causas, quæ in pacto scribentur: propter homicidium, hoc est, ut quisquis hominem Principis sibi dilectum occiderit, ob injuriam Principis, & ad calumniam, hominem componat secundum legem, tunc privetur hæreditate sua.

De eo, quisquis mulierem nobilem acceperit in conjugium, & non præscivit, ita constituit, ut iterum libera esset, dimittat servum, & postea non redigatur in servitiom, sed esset libera.

De eo, quod & si quis de quocunque reatu accusatus ab aliquo potestatem accipiat cum accusatore suo pacificare, si voluerit, antequam pugnam, quæ *Wedahinc* (***) vocatur, permittit.

De eo, quisquis de nobili genere deprehensus fuerit de illis IV causis, de qua supra diximus; si ille hæreditate sua portionem pro illius criminis reatu perdat, uxor autem illius suo jure non privetur, ita constituit.

De collaudatione, quam Episcopi & Abbates in Bojoaria inter se fecerunt, pro defunctis fratribus.

IN CHRISTI NOMINE.

Notitia qualem convenientiam gentis Bojoariorum Episcopi & Abbates inter se fecerunt, quorum nomina infra perarare stylo decrevimus. Id est: Manno Nuvenpurgensis civitatis Episcopus, Alim, Virgilius, Wiserich, Siotprecht, Heres Episcopi. Opportunus, Wolfprecht, Adalprecht, Atto, Uto, Lantfrit, Albune, Ruothart, Ernest, Reginprecht, Volckanhart, Perhkoch, Sigido Abbates. Ut eorum quis de hac luce migraret, unusquisque superstitum Episcoporum, vel Abbatum pro defuncto, in domo sua Episcopali vel cœnobio C Missas speciales, & eodem numero Psalteria cantare faciat. Ipse vero de propria persona sua XXX speciales Missas compleat, vel a religiosis,

(*) Adelschalke Minister Principis. *Vox composita ex germanica voce* Edl *Nobilis, &* Scale, *Servus.*

(**) Weregelda *pretium, seu solutio hominis.*

(***) Wedahine *pignus, seu sponsio ineundi duelli.*

ſis, ſibimet ſubjectis implere omnino prænotatum faciat numerum Presbyteria, ſive monachis, eum de hoc ſæculo migraverint Epiſcopus, ſeu Abbas, uno Presbytero, vel Monacho XXX Miſſas ſpeciales, totidem Pſalteria faciant celebrari. *Adelzreiter in Annal. Boic. Parte I. Lib. VII. §. XLII. hæc refert de Patribus, qui huic concilio ſubſcripſerunt:* Manno Nuemburgenſis (qui vel unicus, vel certe poſtremus iſti Eccleſiæ præfuit) Alimus Sabionenſis, Virgilius Salisburgenſis, Vilſericus Batavienſis, Simpertus Ratisbonenſis, Aribo Friſiogenſis; ac præter Epiſcopos etiam Abbates tredecim.

De Popularibus Legibus, hoc in Conventu editis.

Prænotatus Princeps univerſo coocordante collegio, hic conſtituit, ut nullus a provinciæ ſuæ mancipium limine venumdare, vel proprium, vel fugitivum præſumpſerit, & ſi quis hoc Decretum non obſervaverit, *Weregeldo* ſuo culpabilis permaneret.

Ut nullus furtivam rem, tam in equis, & aliis quadrupedibus, quam in reliqua ſupellectilia extra finem Bojoariorum venumdare, vel machinis diabolicis extraminandi, incidiis tegi, ut ſi quia hoc præſumpſerit, XL ſolidis componat in publicum.

Ut ſi quis domum tam liber, quam ſervus alterius effoderit, & ibi occiſus fuerit, ſine compoſitione in ſua damnatione p.rmaneat. Si autem ſupellectilia abſtulerit de eadem domo, & eo fugiente in curtem, vel extra curtem, hic cui damnum intulit, conſequitur, & interfecerit, pari ſubjaceat ſententia. Similiter qui liberum, vel mancipium ſuum furaverit, & eum comprehendere minime quiverit, & ibidem interfecerit reum, ſuperior permaneat ſententia. Sed tamen ea genera trium homicidiorum, debita ſigna vicinis ſuis, & his, qui aſſiſtunt, inſignet.

De pugna duorum, quod *Wedahinc* vocatur, ut prius inſortientur, quam parati ſunt, ne forte carminibus, vel machinis diabolicis, vel magicis artibus inſidiantur.

Qui ſupradictæ pugnæ, quod *Chamfwic* dicimus, peracto judicio, ſe ſimili vindicta erigere contra quærentem præſumpſerit, ſacramentum, quod *Atheia* dicitur, juret in Eccleſia, cum tribus nominatis ſacramentalibus.

De eo, quod Bojoarii *Stapſſaken* dicant, in verbis quibus ex vetuſta conſuetudine paganorum Idololatriam reperimus, ut deinceps non aliter niſi indicat, qui quærit debitum: hæc mihi injuſte abstuliſti, quæ reddere debes: reus vero contradicat; nec hoc abſtuli, nec componere debeo, iterata voce requiſito debito dicat: extendamus dextras noſtras ad juſtum judicium Dei, & tunc manus dextras oterque ad cœlum extendat.

Ut nullus furtivam rem ſuſcipere, vel intra terminum abſcondere præſumat, qui hoc fecerit XL ſolidis componat.

Ut hi, qui Ducali manu liberi dimiſſi ſunt, ad eadem cogantur judicia, quæ Bojoarii *Urtella* dicunt (*).

Ut his, qui in Eccleſia libertatem conquirebant, deinceps tam ipſi, quam eorum poſteritas in ſecura libertate permaneant, niſi forte ipſi ſibimet inſolubile damnum inferant, quod componere minime quiverint.

Qui ex eis occideotur, pretium eorum his ſolvatur Eccleſiia, ubi liberi dimiſſi ſunt. Liberi qui ad Eccleſiam dimiſſi ſunt liberi, vel per chartam acceperunt libertatem a Rege, ſi occidantur, LXXX ſolidis componantur Eccleſiæ, vel filiis eorum, in Dominico, XL ſol. componantur. Si ancilla libera dimiſſa fuerit per chartam, aut in Eccleſia, & poſt hæc ſervo nupſerit, Eccleſiæ ancilla permaneat. Si autem libera Bajoaria ſervo Eccleſiæ nupſerit, & ſervile opus ancilla contradixerit, abſcedat, ſi autem ibi filios, aut filias generaverit, ipſi ſervi & ancillæ permaneant, poteſtatem exeundi non habeant. Illa autem mater eorom, quando exire voluerit, ante annos III. liberam habeat poteſtatem: ſi autem III annos induraverit opus ancillæ, & parentes ejus non exadomaverunt eam, ut libera fuiſſet, nec ante Comitem, nec ante Ducem, nec ante Regem, ne in publico mallo, tranſactis tribus Kalendis Martis, poſthac ancilla permaneat in perpetuum, ut quicunque ex ea nati fuerint, ſervi & ancillæ ſunt.

Qui furtivam, quod *Zougenzunt* dicitur, ſuper furem comprobare oequiverit, furtivo compon. more.

Qui reſiſterit domum ſuam, quod *Selifuchen* dicunt, qualem rem quærenti reſiſtebat, talem compon. in publico XL ſol.

Qoi manuum immiſſionem reſiſterit, quod *Hantelod* dicunt, XL ſol. ſolvat in publico, & ipſam rem quærenti reddat.

De his, qui ſupradictis homicidiis debita morte in furto repertis, ut, ſi quia hujus interfecti parentelæ eum, qui ſuo ſcelere

(*) Urtella *ſunt divina Judicia, & paſſim Purgationes vulgares, veluti; pugna ſingularis; examen ferri candentis, aquæ frigidæ &c. de quibus infra ex profeſſo agetur ad Canonem IX. Concilii I. Salisburgenſis, in diſſertatione peculiari. Alias hæc judicia dicebantur Germanis* Ordallen, *id eſt* Urthelle.

scelere captus est, vindicare tentaverit, a proprio *Alode* (*) alienus efficiatur.

Et si quis signum, quod est sigillum, inhonoraverit, vel hujuscemodi injuncta minime impleverit, prima vice arguetur, secunda XL sol. compon. tertia suum *Weregeldum*: quarta exterminabitur ab acto officio.

Ut si quis judicium furti in bina, vel terna reprehensione non damnaverit, & eum diabolico lucro dimiserit, ut per eum quasi comparticeps spoliis pauperum ditarentur, tot sceleris quod commiserit ante oculos Dei, & Angelorum efficiatur, & nihilominus, cui fraudem fecerit, quasi proprium compon. debitum.

Ut si quis in virtute conjunctus a conjuge propria adulterina separatus fuerit, ejusque ex cognatione conjugis propter eandem dimissionem, qui eum persequi tentaverit, a proprio alienantur patrimonio.

Ut nullus post tonsuram capillos usu populari nutrire præsumat, nec velata relicto velo sæcularem habitum sumat, ut si quis, vel quæ in hoc vitio reperti fuerint, aut corripiantur, aut excommunicentur.

Cæterum insigne Virgilius attulit incrementum Diœcesi Salisburgensi, dum rogatus atque invitatus a Cettumaro, Carantanorum duce, suam ut regionem, Hunnorum Vinidorumque paganæ superstitioni penitus immersam, ad Christiana sacra deduceret, atque instauraret salutifera doctrina, tam præclare negotium gessit, submissis pluribus præstantissimis Evangelii præconibus, ac constituto per Modestum Episcopatu Soliensi, pluribusque inter Carantanos extructis Ecclesiis, ut Carantanorum Apostoli nomen, laudesque meruerit. Fuit Virgilium inter & Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum enata controversia, tum de valore vitiatæ in baptismo formulæ: tum de alterius Mundi, seu Antipodum existentia, quæ deinde ad Zachariam Papam perlata, intemperiem auxit Virgilio. Sic passim sententia, si fertur ante examen, ad errores & chaos perducit. Neque opus est tantam operam ponere in Virgilii vindiciis ob assertos antipodes; nam *primo* Cointius *in Annalibus Francorum ad ann.* 748. *num.* 52. alium censuit esse Virgilium a Salisburgensi, qui hæc de alio sole, aliisque subterraneis habitatoribus asseruit: Cointium sequitur Pagius in *Critica Baronii ad Ann.* 746. *Secundo*, quodsi autem cum Mabillonio in *Annal. Benedict. Lib. XXIII. Num.* 21. etiam pro eodem Virgilio habeatur, ait Marcus Velserus, rerum Boicarum studiosissimus *Lib. V. Rerum Boic. pag.* 148 atras has fuisse calumnias, a discolis in vulgus jactas, ut Virgilium inter & Bonifacium fererent discordias, quæ tamen deinde, cum fuissent in lucem perlatæ, subito desierint inter prudentes viros, ut nihil porro recoctum sit de Epistola Zachariæ Papæ, & ne ulla quidem totius controversiæ redierit memoria. Certo Baronius *Annal. Eccles. Tomo IX. ad An.* 748. *Num.* 2, & vetustus Scriptor vitæ Virgilii, apud Canisium *Lect. Antiq. Tomo III. Parte II. pag.* 395. *Edit. Basnage* totam illam de altero sole fabulam insuper habuerunt, ac præterierunt.

XI. Præcipue autem increvit Hierarchia Salisburgensis, quando Metropolitica eidem dignitas in Arnone accessit. Itaque

ARNO,
Episcopus Salisburgensis VI. Archiepiscopus I.

Anno 785. Hic a Carolo M. Francorum Rege, & Romanorum Patritio, apud quem gratia plurimum valebat, Romam anno 797 allegatur ad Leonem III. Pontificem Maximum, ut quæ de Chorepiscoporum potestate, ac criminosorum presbyterorum pœnis exortæ sunt controversiæ in Germania & Gallia, definirentur ab Apostolica Sede, ibidem pro virtutum suarum merito assecutus est Archiepiscopalem dignitatem anno

Anno 798. 798, idque non tantum per totam Bojoariam vastissimam, ut mox ante §. VII. vidimus in partitione terrarum a Theodone Duce facta pro se & tribus filiis, sed etiam per utramque Pannoniam, adusque Dravi in Danubium ostia; per Bohemiam item & Moraviam; cui parerent Episcopi: *Sabionensis* seu *Brixinensis*, *Ratisbonensis*, *Frisingensis*, *Patavienfis*, *Niewenburgensis*; hi quippe in Bulla inaugurationis a Leone III. nominantur, quam ex Archivo Capituli Salisburgensis huc deponere libuit, servato omni apice.

Dilectissimis Nobis Alim Ecclesiæ Sabionensis, seu Attoni Ecclesiæ Frisingæ, ac simul Adalwino Ecclesiæ Reginensis, nec non Waltrico Ecclesiæ Pataviensis, &

(*) Alode, *seu* Alodium, *id est, prædium immune ab omni præstatione, & servitute.*

& Sintperto Ecclesiæ Nivuinburgensis Provinciæ Bajovuariorum Episcopis Leo Servus Servorum Dei.

Dilectionis vestræ quas nobis petitorias emisistis sillabas. libenti suscepimus animo. iu quibus ferebatur ut in provincia vestra Bajovuariorum Archiepiscopum ordinaremus. quo modo provincia ipsa mirifice a filio nostro Domino Karolo excellentissimo rege Francorum & Longobardorum atque patricio Romanorum penitus ex omni parte sicut decuit ordinata est. Idcirco convenit nos ipsos nempe ecclesiastico moderamine in sacro ordioe fideliter atque spiritualiter secundum canonicam censuram ipsam ·ordinaremus Bajovuariorum provinciam. Et quia a Deo auspice reperientes virum almificum, & in scripturis divinis peritissimum, & in omnibus misericordissimum spiritualibus moribus comprobatum, ona cum consensu & voluntate prædicti filii nostri Domini Karoli præcellentissimi regis vobis ordinavimus. secundum sanctiones patrum Archiepiscopum videlicet Arnonem Ecclesiæ Juvavensium qne & Petena nuncupatur. que in honore beati Petri principis Apostolorum venerabiliter est consecrata. ibique requiescit corpus sacri pontificis Hroudberti una cum venerabilibus suis sodalibus scilicet Chunialdo, atque Kyslario, quorum corpora ibidem a fidelibus honorantur. qui dudum fuit vester Coepiscopus, nonc autem frater & Coepiscopus noster. vester autem Archiepiscopus, & venerabilem sedem ejus metropolitanam habentes. ad quam Sancto Arnoni Archiepiscopo vestro usum pallii tribuentes dedimos in mandatis. ut secundum canonicas institutiones omnes ecclesias superius nominatas vestras in diœcesibus illi subjectas canonice valeat adminiculum impertire. ut in futuro examine ante tribonal Christi liberaliter valeat dicere. Domine. ecce ego & pueri. quos dedisti mihi: nou perdidi ex cis quemquam. ut per hoc digne valeat ab ipso Domino audire. Euge serve bone & fidelis. quia in pauca fuisti fidelis. super multa te constituam. intra in gaudium Domini tui. Bene valete. *Apud Kleinmayrn de Juvavia Parte II. pag.* 51.

Anno 798. *Epistola altera Leonis III. Papæ ad Carolum M. qua ait, mandatis sese congruenter gessisse, & Arnoni Archiepiscopalem dignitatem contulisse.*

Domino excellentissimo filio Karolo regi Francorum & Longobardorum atque patricio Romanorum Leo Papa. Dum per vestra laboriosa regalia certamina sancta catholica & apostolica Romana ecclesia. De omnibus bonis ditata exultat.

Convenit nos in omnibus adimplere vestris regalibus votis. Qoa propter venientes ad nos per vestram regalem sanctionem prudentissimi atqoe fidelissimi missi vestri. unus ex ipsis eximiis missus videlicet præcellentissimus Fardulfus religiosus Abbas (*) fidelissimus vester. familiariter viva voce iotonuit nobis quod vestra a Deo protecta regalis excellentia mandasset nobis per ipsum, quod Arnoni Episcopo pallium tribueremus. & in provincia Bajouvariorum Archiepiscopum constitueremus. Et dum multum ipsos præfatos præcipoosque viros sine reprehensione cognovissemus eos viros esse fideles, libenti secundum vestram regalem demandacionem accomodavimus animo, & præfato reverendissimo & sanctissimo Arnoni episcopo usum pallii concessimus utendi. & in provincia Bajouvariorum eum canonice ordinavimus Archiepiscopum. Et cidem provincie Bajouvariorum episcopis nostrum apostolicum, canooicumque misimus sigillum. qualiter in eorum diocesibus archiepiscatus jura iu præfata provincia Bajouvariorum haberi videtur. secundum instituta sanctorum patrum docere. ac prædicare. Quibus dedimus in mandatis, ut sicuti in proprium illi concessimus sacerdotale capot penitus canonice obaudire, & subjectos esse ecclesiastico more festinent. quia ut præfati sumus valde nimisque eos apud vestram regalem potentiam reperimus fideles. & credere dignemini. quia dum vestris nostrisque temporibus ipsa provincia proprium sumpsit Archiepiscopum fidelem vestrum existentem. magna vobis exinde merces crescit in cœlis. Et una cum vestra prole seu omnibus fidelibus vestris iu æthereis arcibus per hujusmodi sine fine regnare meremini. Incolomem excellentiam vestram superna gratia custodiat. *Ex eodem Archivo Capituli Metropolitani.*

Epistola Leonis III. Papæ ad Arnonem, qua Archiepiscopatus collati arduum munus exponit, & præsertim a Simonia dehortatur. *Anno* 798.

Leo Episcopus Servus Servorum Dei Reverendissimo & sanctissimo Fratri Arnooi Archiepiscopo ecclesiæ Juvavensium, que & Petena (**) nuncupatur provincie Bajoariorum.

Offici-

(*) *Fardulfus Abbas fuit S. Dionysii in Galliis. Apud Mabillonium* de Re Diplomatica *Lib. VI. pag.* 503.

(**) *Salisburgum variis nominibus compellatum fuit jam inde a sua origine pro varia incolarum, ac Dominantium indole. Fertur jam*

Officium sacerdotis adsumere si interiori vigilantia perpendamus. plus est oneris quam hoooris. quippe cui propria curare non sufficit. nisi & salubriter gesserit aliena. Nam ad hoc pastoralis regiminis coram adgreditur. ut aliorum in se sollieitudinem pia provisione suscipiat. & in eorum sese custodia vigilanter disponat. ut lupus insidiana possibilitatem in eo irrumpendi non habeat. nec læsionem ovibus inferat. sic qoi animarum curam suscepimus. assiduam debemus sollicitudinem exereere, ut callido antiquoque humani generis inimico aditum præcludamus. & totis contra ejus vorationem viribus obsistamus. ne nostra forte desidia râbida qood absit quemquam fauce degglociat. & ejus ad nostram non immerito adplicetur pœnam perdicio. qui commissos follicita custodire cautela negligimus.

Exhibeamus ergo quod dicimus & quibus divini dispensacione consilii præesse contigit. prodesse quantum possumus festioemus. ut dum creditor rationes positurus nobiscum advenerit. lucrum nos fecisse reperiat. & sua nos sicut promisit remuneratione lætificet. Hoc itaqoe frater karissime considera. & locum quem adeptus es. non ad requiem. sed ad laborem te suscepisse cognosce.

Adhortationis ope fidelium corda corrobora. infidelium vero sommopere converte. Quod ut facilius adsequi mereatria. prædicationem tuam vita commendet. ipsa ejus institutio. ipsa magistra sit ad desiderium vite æterne docente suspirent. tuo viventes exemplo perveniant. temporalia despiciant. & que transitoria sunt contempnentes. ad ea semper qoe nollo fine clauduntur desiderantes anhelant. In his igitur studium adhibe. in his tota intentione mentis persiste. quatenus dum tua prædicacione atque imitacione hec fuerint consecuti. tanta majora a Deo nostro recipias. quanto congrua sollicitudine lucrandis animabus & officii tui exercere operam minime destitisti. Pallium preterea juxta antiquam consuetudinem fraternitati tuæ dedimus. ut a sacrario usque ad sacrum altare. & ab altari usque ad sacrarium ipsum pallium oti debeas. fidem autem fraternitatis tuæ quam breviter nobis edixisses, tamen subtiliter debuisses exponere.

Verum tamen letamur in Domino, qui tam rectam. esse. ex solempnibus symbolia coofessionem didicimus. Præterea pervenit ad nos quod sacri ordines in illis partibus cum dacione commodi conferantur. Quod si ita est. flens dico. gemens denuncio. quod cum sacerdotalis ordo intus cecidit. foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex evangelio, quid redemptor noster per semetipsum fecerit, qoia ingressus templum kathedras vendentium columbas evertit.

Columbas enim vendere est de Spiritu Sancto quem Dominus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit commodum temporale percipere. Ex quo prædixi in malo imbuitur, quid subsequitur. quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum Deo jodice cathedræ ceciderunt. Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. nam ipse quoque. qui ad sacrum honorem perducitur. jam in ipsa probatus sui radice viciatur. Paratus est enim aliis venumdare quod emit. Et ubi est quod scriptum est. gratis accepistis. gratis date. Et cum prima contra sanctam ecclesiam Simoniaca heresis sit exorta cur non perpenditis. cur non videtur. quoniam cum quisque cum pretio ordinat. provehendo agit ut hereticus fiat. Pro qua re ammoneo atque obtestor. ut omnino debeas esse sollicitus. ot nil tibi comodi dacio. nil gratia. oil quarum libet supplicatio personarum in sacris ordinibus vendicet. sed ille ad hoe officium perducatur quem morum gravitas commendat. & actiones. Quod non credimus fieri si tale aliquid senserimus canonica illud ut dignum est severitate corrigimus. Oramus autem omnipotentem Deum ut sua te municione circumagat. & sacerdotii susceptum officium operibus implere concedat.

Scriptum per manum Eustachii Notarii in mense Aprili Indictione VI. Bene vale. Data epistola XII. Kalendas Maji: per manum pascalii primi cerii sancte sedis apostolice regnante Domino nostro Jesu Christo cum Deo patre omnipotente & Spiritu Sancto per infinita secula amen. Deo propitio Pontificatus Domini nostri in apostolica sanctissima beati Petri sede tertio. atque Domini Karoli excel-

jam ante Julii Cæsaris & Augusti ætatem extitisse, seu regum sedes, cujus tamen nomen ex monumentis veterum ne divinando quidem quis exsculpserit. Postea, Augusti tempore, Noricum in Romanorum fuit potestatem redactum, & hic ædificatum Castrum. nominatum Juvavo *seu* Juvavia, *ut est in Tabula Peutingeriana, nempe quod adjuvaret militum commeatum ad varias stationes. Fatiscente Romano Imperio, tempore Romuli Augustuli ab irruentibus barbaris, Gothis, Hunnis, Herulis &c. Juvavia penitus fuit deleta, ut ne quidem de ejus sede posteris liquido constaret. Deinde sub Francorum regibus & Bojariæ ducibus oppidum fuit in eadem vicinia excitatum, atque a proximo fluvio* Ivaro *seu* Viaro *(id est Salza)* Salisburgum *vocatum. S. Rupertus, episcopatum fundaturus, hic loci Ecclesiam ædificavit in honorem S. Petri, Apostolorum Principis, quæ Ecclesia sæpius legitur nomen dedisse oppido, ut* Salisburgum *non raro* Petrina *seu* Petina *diceretur.*

excellentissimi regis Francorum & Longobardorum & patricii Romanorum a quo cœpit Italiam anno XXV. Indictione VI.

Cæterum quod sic quinque Episcopi fuerint suffraganei Provinciæ novæ Salisburgensis, confirmat Emanuel Schelstrate ex antiquissimo codice Reginæ Sueciæ *Tomo IV. Antiquitatum ecclesiasticarum pag.* 641. hac verborum forma: *Provincia Boioariorum, id est Noricus Ripensis super Danubium, sive Noricus Mediterranea habet civitates numero VI. Metropolis civitas Juvavo, id est Salzpurg. Civitas Regino: Patavia: Frisingensis: Civitas Nova (m): Sabionensis (n).* Quod ipsum firmat catalogus pervetustus Abbatum S. Petri.

De Vicariatu Sedis Apostolicæ.

XII. Ad alteram nominis & honoris præstantiam, Vicariatum Apostolicum, Archiepiscopo Salisburgensi proprium, jam accedamus; quem Vicariatum pro Hierarchiæ commodo, & remotarum Ecclesiarum promptiori nexu, semper perutilem extitisse Universali Ecclesiæ asseverat Gregorius M. *Lib. IV. Epist. IX. & XV. ad Joannem Justinianæ primæ.* Si enim Romanus Pontifex Primatu donatus est a Christo non honoris modo, sed & jurisdictionis, ut Catholicorum est axioma, sique Primatus hujus causa ei sollicita incumbit totius vineæ, id est, Ecclesiæ custodia, atque unitatis procuratio, recte ille ac laudabiliter suas administrandi vices in remotissimis populis demandabit illustribus quibusdam præsulibus, ut, salvis inferiorum episcoporum juribus, consensionem omnium felicius moderetur. Varii itaque ab ultimis temporibus constituti fuere Vicarii Apostolici in variis Provinciis; Thessalonicensis in Illyrico: Archiepiscopus Arelatensis in Galliis; in Hispania Tarraconensis &c. cum distincto quopiam honoris gradu. Justinianus Imperator cum Patriæ suæ Justinianæ primæ impetrasset Archiepiscopale decus, Vicariam quoque Romanæ Sedis potestatem eidem obtigisse ait Novella CXXXI. (o) Quin & factum fuisse legitur in Fastis ecclesiarum, ut Vicariatus Apostolicus in aliqua Provincia, ab hujus in alterius loci transferretur Archipræsulem. Fuit Bonifacius, Archiepiscopus Moguntinus, Apostolicus Vicarius constitutus a Pontifice, pro Bojoariorum regno; at vero Agapetus II. Papa in Epistola sua, anno 946 ad Gerardum Laureacensem data, diserte ait: *Arnonem sanctæ Salisburgensi Ecclesiæ subrogatum esse Episcopum, vacante ab Apostolico Vicaria Bavarorum regno;* quod Pontificis testimonium liquido evincit, Vicariatum Apostolicum in Bojoaria desiisse post Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum, anno 754 e vivis ereptum; adeoque auctoritatem illam in Bavarorum regnum nullatenus concessam fuisse Moguntinæ Sedi, post Bonifacium perduranti, sed magis ipsi Bonifacio, tantis in Romanam Sedem, universamque Germaniam, meritis collucenti. In quibusdam sedibus Vicariatus exstinctus novo rursus beneficio fuit instauratus: Seguinus certo, Senonensis Archiepiscopus, amissam Vicariam Auctoritatem iterum obtinuit a Joanne XV. Papa, ut Acta Synodi Rhemensis tradunt, anno 992 contra Arnulphum habitæ.

Salisburgenses Archiepiscopi Vicarii Apostolici.

XIII. Sed & Arnonem una cum Archiepiscopali dignitate etiam Vicariatu Apostolico fuisse insignitum, res est extra controversiam, etsi in Bulla Leonis III. Papæ, qua Arno decernitur Metropolita, nullum recurrat peculiaris hujus dignitatis vestigium: neque etiam

(m) *Civitas Nova est* Neoburgum, *ad ripam Danubii sita civitas Episcopatu olim insignis; at tempore Leonis III. Papæ, & Caroli M. eundem amisit, quando Simbertus Episcopus hunc suum Episcopatum cum Augustano conjunxit; atque ab eo tempore Salisburgensi fuit Provinciæ subtracta, idque paulo post Archiepiscopatum fundatum.*

(n) *Sabionensis Episcopatus in Rhætia ex Metropolitæ Aquilejensis jurisdictione accessit ad Juvavensem, quando Bavariæ Duces hac fuere regione potiti. Ait siquidem Joannes Aventinus Annalium Boicorum Lib. III. fol.* 300. *ad annum* 764: Majas, Pisonium & reliqua castella, quæ Litoprandus Rex Longobardorum Bojis abstulerat, vi & armis recuperata: *inter quæ & Sabionensis pagus continetur. Mabillonius vero censet in Annalibus Benedictinis ad annum* 770, *fuisse hanc regionem tum pacifice restitutam a Desiderio, Longobardorum rege, Tassiloni Bojoariæ Duci, qui Desiderii filiam Luitbergam in matrimonium duxerat; adeoque seu pace, seu bello acquisita illa Rhætiæ regio tunc ad Bojoariæ Ducem pertinebat. Hæc causa est, quod Sabionensis Episcopus Ingenuinus in Gradensi Synodo A.* 579 *Suffraganeus Aquilejensis dicatur; illius vero Successor Dingolvingensi Synodo anni* 772 *interfuerit; atque in Concilio Riespacensi sub Arnone Archiepiscopo, anni* 799, *etiam Suffraganeus Salisburgensis nominetur. Decimo demum sæculo Episcopalis sedes e veteri castro Sabiona, in oppidum Brixiam est translata, hodieque Brixinensis dicitur.*

(o) τὸν δὲ κατὰ καιρὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης Ἰουστινιάνης, τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν ἰδίαν δικαιοδοσίαν τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Δακίας - - καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου, κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἀπὸ τοῦ ἁγίου πάπα Βιγιλίου. Per tempus autem beatissimum Archiepiscopum Justinianæ primæ, nostræ patriæ, habere semper sub sua jurisdictione episcopos Provinciarum Daciæ ---- & in subjectis sibi Provinciis locum obtinere eum Sedis Apostolicæ Romæ, secundum ea, quæ definita sunt a Sanctissimo Papa Vigilio.

etiam Vicariatus ille suapte natura sit cum Metropolitico munere consertus. Opus quippe erat Pontificibus subsidio Vicarii Apostolici post Bonifacii Moguntini mortem in Germaniæ partibus, eandemque spartam Arnoni, suisque successoribus revera obtigisse, luculenta ultimorum temporum testimonia asseverant. De Liupramo, secundo post Arnonem Archiepiscopo, cecinit Poeta vetus, a Mabillonio Tomo IV. Analect. editus:

Post hunc successit Liupramus rite sacerdos,
Functus Apostolici munere Gregorii.

Tum vero inferiores Archiepiscopos Gebhardum anno 1062: Eberhardum I. anno 1163 & Vicarios fuisse, & Legatos Romanæ Sedis, Lambecius certis e monumentis affirmat *Biblioth. Cæsarea Lib. II. Cap. VIII. pag.* 672. Porro in Bulla Alexandri III. Papæ, anno 1163 Parisiis data ad Eberhardum Archiepiscopum ita legitur: *Venerabilem fratrem nostrum Eberhardum, Salzburgensem Archiepiscopum, virum utique religione, scientia, & honestate præclarum, Legatum in regno Teutonico statuentes, cum ad præsens per nos, vel per aliquos a nostro latere destinatos, vobis intendere non possimus, vices nostras in præsentiarum ei duximus committendas &c.* Donec tandem Conrado III. Archiepiscopo, suæque Sedi idem jus prærogativum Alexander III. Papa in perpetuum roboravit, edito diplomate anno 1179, in quo habetur: *Adjicimus præterea, ut si quid in Ecclesia tua, vel Suffraganeorum tuorum evenerit, quod judicium Apostolicum, vel Apostolici Legati præsentiam expetat, & causæ fuerit necessitas, ut expectare hoc nulla valeat ratione, vice nostra definias; ea tamen in hoc & supradictis mensura servata, qua Antecessores tuos usos esse per privilegia Ecclesiæ recognosces -- Apostolicam quoque vicem tibi, tuisque successoribus in tota Norica Provincia concedimus, sicut Prædecessores tui a Nostris usque modo firmum antecessoribus habuerunt* &c.

De Archiepiscopatu Passaviensium.

XIV. Id tamen hoc loco prætereundum non est, plures Pataviensium Episcoporum, antequam laudatorum Pontificum Bullæ ederentur, mox post obtentam ab Arnone anno 799 Metropoliticam Salisburgi dignitatem, pariter evectos fuisse ad Archiepiscopale munus in eadem Provincia, ac Vicariatum gessisse Romanæ Sedis, hujusque juris vindicandi causa longam iniisse cum Archiepiscopis Salisburgensibus controversiam. Arnoni quidem ipsi, recens inaugurato, Waldericus, tum Passaviensis Episcopus obluctari ausus non fuit, ob maximam & Leonis III. Papæ, & Caroli M. in eundem benevolentiam. At Urolphus, Walderici successor, majori studio rem adortus, pertendit, Archiepiscopatum Laureacensem, sua olim Diœcesi comprehensum, sed diu extinctum, demigrasse ad Patavienses, ideoque ad se pertinere. Sustinuit hic Urolphus arduos diu labores in conversione Pannoniorum, atque reipsa impetravit ab Eugenio II. Papa Archiepiscopalem gradum, & Vicariatum Apostolicum per Moraviam & Pannoniam, ut in Diplomate, anno 826 illius firmandi causa edito, continetur, Adalramo, Archiepiscopo Salisburgensi necquidquam resistente. Tum Bojoariæ Provincia ecclesiastica divisa est in orientalem, & occidentalem, quarum hanc Salisburgensis, illam Pataviensis Metropolita administraret. Post Urolphi mortem æmulatio diu consopita fuit, sed recruduit; nam post sæculum Gerardus, Pataviensis Episcopus, anno 937, rursus Metropolita renunciatus fuit a Leone VII. Pontifice Romano, ac Pallio donatus, quidquid contra moliretur Herolphus Salisburgensis Archiepiscopus; atque Agapetus II. Papa Bullam edidit anno 946, stabilientem utriusque Præsulis descriptos antehac in eadem Provincia fines. Hoc Gerardo Pataviensi e vivis sublato Fridericus Archiepiscopus Salisburgensis, seu Juvaviensis, solus Metropolitica auctoritate potitus est in Bavaria, eamque etiam per Moraviam, & utramque Pannoniam exercuit, ut in Diplomate Benedicti VI. Papæ, anno 973 edito, continetur. Verum Piligrinus Pataviensis Episcopus prætermissum ab antecessore suo Adalberto Archiepiscopale decus Ecclesiæ suæ revindicaturus, veterem postulationem instauravit apud Sanctam Sedem, atque a Benedicto VI. Papa, anno 975, Metropolitæ insignia, quibus Gerardus Pataviensis antehac fruebatur, adeptus est, cujus Bullam descripsit Hansizius *Germaniæ sacræ Tomo I. pag.* 213. Non autem diu perduravit Piligrini hoc in gradu gloriatio; paucos post annos S. Stephanus primus Hungariæ Rex, Apostolico fervore clarus, proprios impetravit pro Pannoniorum regno Episcopos; & alioquin jam ab anno 955 Methodius in Moravia Apostolum egit, Metropolitica ornatus potestate; quo factum est, ut & Pannonia & Moravia avelleretur a Pataviensibus, atque ambitus in posterum omnis Archiepiscopalis apud eos extingueretur, & cum Archipræsulibus Salisburgensibus æmulatio.

Laureacensis dignitas non transit ad Patavienses.

XV. Contentionis igitur, ab Episcopis Pataviensibus olim susceptæ pro jure

re Metropolitico, tota ratio versatur in hac quæstione ceu summo fastigio: an Laureacensis Archiepiscopatus a legitimo Magistratu, id est, a concilio provinciali, aut etiam a Summo Pontifice, unquam reipsa fuerit, ac proprio molimine translatus ad civitatem Patavienſem? aut certo: an Ecclesia Laureacensis ejusdem Magistratus auctoritate aliquando vere conjuncta, atque unita fuerit cum Pataviensi Ecclesia? His enim duabus potissimum viis increscere Ecclesiarum jura, & earum invicem communicari privilegia consueverunt, quæ jura, ac privilegia, olim collata, hodiedum observari debeant fide sincerorum documentorum. Mihi hactenus instrumentorum ejusmodi nullum de translato, aut unito cum Pataviensi Ecclesia Archiepiscopatu Laureacensi inspicere obtigit, etsi omnes, qua licuit, latebras excuterem; quin magis, quæ circumferuntur, inducunt ad judicandum: Episcopatum Patavienſem pro peculiari, & singilatim constituto haberi oportere; Vivilo namque, quem antea adduximus, a Gregorio III. Papa Romæ ordinatus circa annum 732, cum pervenisset in Noricum, videretque Laureacensem civitatem, ab Hunnis anno 737 penitus attritam, atque eversam, sese contulit Pataviam, ibidemque Episcopalem Sedem erexit, ac deinde cum aliis tribus Bojoariæ Episcopis, a S. Bonifacio Moguntino fortitus est propriam, dimensamque diœcesim. Hic itaque Vivilo cum a Bonifacio, jussu Gregorii III. Papæ, redactus fuerit in ordinem Episcopi diœcesani, more cæterorum trium Episcoporum, nihil caussatus de juribus Laureacensibus, utique non detulit secum Laureacensem Archiepiscopatum ad civitatem Patavienſem; neque etiam unquam peculiari Episcopo hæc facta est Archiepiscopatum transferendi potestas in Hierarchia ecclesiastica. Persuasum id ipsum fuisse videtur Præsulibus Pataviensibus; hi quippe cum manum suam apponerent firmandis conciliorum decretis, solo Pataviensis Episcopi titulo usi sunt, ut mox in IV. & V. Concilio Salisburgensi actum fuisse intuebimur. Pagius certo post maturum, sæpiusque ad incudem revocatum illius controversiæ examen, ita definit ad annum DCCXCVIII. Num. V: *Valde hallucinantur, cum scribunt, Waldericum, Patavienſem Episcopum fuisse etiam Metropolitam Laureacensem - - - - - Sedes Metropolitana Laureaca Salzburgam, seu Juvaviam translata est; quod alias Laureacum civitas Metropolitana fuisset, non vero, quod hoc sæculo Laureacum, quod excisum fuerat, ea prærogativa potitur.*

XVI. Sed neque unitam fuisse unquam Laureacensem Ecclesiam Pataviensi, fat liquido intelligitur ex ipsorum Pontificum Diplomatibus, qui cum Patavienſem Ecclesiam sentirent a Laureacensi reipsa distinctam, impertiti sunt destructæ Laureacensi Ecclesiæ veterem Archiepiscopalem dignitatem, hac cum conditione: si qua forte ea civitas suis e ruinis consurgeret, atque opportunum præberet Præsulibus incolatum. Hoc fine & expectatione permoti Pontifices Romani quosdam Patavienſes Præsules interim constituerunt Episcopos Regionarios in Moravia & Pannonia, ceu provinciis, Laureacensi olim Metropoli subjectis, veluti Urolphum, Germanum, Piligrinum, Patavienſes Episcopos, qui in Pannoniorum atque Hunnorum conversione Apostolicos exantlarunt labores, eosque barbaros novo cum impendio Ecclesiæ aggregarunt; nempe ut eorum meritis digna rependeretur remuneratio; hæc autem nascens remuneratio ut consummata redderetur, addiderunt Romani Pontifices stimulos Pataviensibus Episcopis, agerent, vetus ut illa Laureacensis Metropolis instauraretur tranquillis temporibus, atque reversos Metropolitas suo demum sinu reciperet. Agapetus II. Papa id perscripsit ad Gerardum Laureacensem in Epistola, anno 946 ad eundem data: *Notum est igitur*, ait, *literisque penes nos commendatum, quibus Ecclesiarum locis dignitas Pallii ab hac Apostolica sede debeatur. Laureacensem autem urbem antiquitus Metropolitanam fuisse, & Archiepiscopalem sedem, cui Sanctitas Tua præesse dignoscitur, sicut in privilegiis authenticis, ad nos usque a Te directis legimus, ita quoque inventis quibusdam exemplaribus, charta vetustate admodum attritis, in Archivo S. Petri reperimus. Hanc etiam in exordio nascentis Ecclesiæ, & immanissima Christianorum persecutione, a doctoribus istius Sedis catholicæ fidei novimus rudimenta percepisse, & exinde a succedentibus prædicatoribus in superioris atque inferioris Pannoniæ provincias ejusdem fidei emanasse gratiam. Quibus in duabus provinciis, illarumque Pontificibus usque ad tempora Hunnorum non alius, quam sanctæ Laureacensis præfuit Archiepiscopus, quorum barbarica feritas non solum prædictam Laureacensem civitatem, verum etiam in circuitu adjacentes regiones depopulavit, ac funditus desolavit. Inde quidem contigit, ut Episcopi, hac necessitate compulsi, Sede illa deserta, atque alio translata, simul etiam Archiepiscopalem ipsius Sedis desererent honorem - - - Modo*

Laureacensis Ecclesia non est unita Pataviensi.

Modo autem mortalibus propitionte Christo, ab hostibus sanctæ Laureacensis Ecclesiæ quiete, & inhabitandi securitate concessa, non alibi, quam ibidem fraternitatis Tuæ cathedrom oportet haberi. Quapropter reinthronizamus Te eidem Ecclesiæ &c. Et Benedictus VII. in Epistola ad Gallos & Germanos circa annum 975 data, tempore Piligrini Pataviensis: *Nunc autem: quamobrem votis exultantibus in laudem Omnipotentis Dei erumpimus, non solum sæpe dicto sancto Laureacensis Ecclesia, hostium cessante terrore, cum occasis suis pace, & tranquillitate potitur, verum etiam ipsi dudum inimici, illum, quem persecuti sunt more gentili, jamjam Christum baptizati profitentur, & sacerdotes modo habere desiderant, ac prout scire rudes poterunt, venerontur, & ecclesios quasdam in sua terra, quas Patres incendio dederunt, posteri restaurore videntur. Hac ergo suadente ratione, quod prænominati Sanctæ Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopi postulatio, antiqua Apostolico authoritate commendatur; & præterea quod cum justum esset, pariter etiam utile visum est, ut ad fructificondas Deo gentes, ex novitiis cultoribus fidei Ungrorum atque Morororum, sive etiam alus multis provinciis Sclovorum suæ parochiæ finitimis, illic ordinatis Episcopis, secundum quod antiquitus dispositi erant, eis hunc constitueremus Archiepiscopum &c.* Germ. sacræ Tomo I. pag. 214. Quæ mens Pontificum, de instauranda Laureacensi civitate, & Ecclesia, deque consequentibus ad eam Metropoliticis juribus adeo non fuit ignota quibusque omnibus, ut Arno Archiepiscopus Salisburgensis eam resuscitationem revera in opus redactum iri existimans, alium constituerit, vivente adhuc Urolpho Pataviensi, qui inconsulto Arnone a Pataviensibus fuerat hac in Sede locatus, Episcopum Pataviensem Hattonem, quo nempe Metropolis suæ Salzburgensis primum constitutos suffraganeos tueretur. Hæc autem Laureacensis civitatis resuscitatio, Pontificum votis expetita, cum nunquam in opus fuerit redacta, ultro cordatus quisque intelliget, neque translationem reipsa unquam factam esse Metropoliticæ dignitatis Laureacensis ad Patavienses Præsules, neque utriusque hujus Ecclesiæ unquam usuvenisse unionem; quin imo post perpetua rudera Laureacensis civitatis, post Pannoniam atque Moraviam ad proprios Episcopos abductam, intercidisse omnem spem Archiepiscopatus ad priores Laureacenses ædes revehendi, dum interim Pataviensis Ecclesia, primo suo nomine vocata, constanter hodiedum perseverat; atque ita, nisi nova, & firmiora documenta, quod vix existimem, extracta in lucem fuerint e penitiori tabulario Patavienfi, vanæ semper erunt vindiciæ Pataviensium ad vetus Jus Metropoliticum instrumentorum fide adstruendum.

Recentiore tamen ævo Patavienses Episcopi fortem fuere mitiorem experti; nam anno 1728 Pallium obtinuerunt, & Exemptionem a jurisdictione Metropolitica Salisburgensi, longe tamen aliis de causis, ac speciosum illud fuerit jus temporum præteritorum. Egit tum omni cum opera & contentione Carolus VI. Imperator, ut Episcopus Viennensis in Austria decoraretur titulis Archiepiscopalibus; ad hujus autem novi Archiepiscopatus justam amplitudinem statuendam cum necessum esset, inferiorem Silvæ partem in Austria præcidi ab Episcopatu Passaviensi; hanc autem inferri suæ diœcesi jacturam cum obniteretur Passaviensis Episcopus, adactus est a Pontifice ad id agendum; quasdam tamen sibi conditiones adimpleri pertendit, quæ conditiones continentur in Diplomate Cæsareo, hac de re evulgato, quod Diploma refert Lünig in *Codice Germaniæ Diplomatico Parte II.* pag. 745. *Exemptio Pataviensis Episcopi.*

Carolus VI, divina favente elementia electus Romanorum Imperator - - - - - Per oratorem nostrum, Romæ existentem, Cardinalem Cienfuegos Beatissimum in Christo Patrem Benedictum XIII. Romanum Pontificem, feliciter regnantem, denuo enixe requisivimus, ut pro magis augenda Ecclesiæ Metropolitanæ Viennensis honorificentia, & dignitate Pontificiali, nec non pro majori Imperialis & Archiducalis splendoris nostri decentia, partem aliquam a diœcesi Pataviensi dictæ nostræ Metropoliticæ perpetuo incorporandam transferiberet. Quo quidem in poncto id effecimus, ut idem Beatissimus in Christo Pater Benedictus XIII. Nuncio suo, apud Aulam nostram residenti, per literas Cardinalis Lereari, de dato 26 Aprilis, anni currentis, serio mandarit, ut is nomine Sanctitatis suæ Episcopum Pataviensem serio etiam adhortetur, quatenus certis sub conditionibus partem aliquam diœceseos suæ in favorem Archiepiscopatus Viennensis cedere non cunctetur; quod & prædictus Nuncius Apostolicus ita feliciter præstitit, ut idem Episcopus Pataviensis erga conditiones proficuas, utiles & honorificas, sibi a Nobis oblatas, quartam Austriæ partem, Silvæ Viennensis dictam, una cum Præpositura Claustro-Neoburgensi, cum omnibus juribus & appertinentiis spiritualibus (feudalibus tamen & temporalibus in omnibus, & per omnia exceptis) Ecclesiæ nostræ Metropoliticæ Viennensi se cedere velle

velle declaravit. Conditiones autem sunt sequentes; *Prima:* Quod Nos authoritate Nostra Cæsarea apud Sanctam Sedem Romanam efficere vellemus, ut Episcopatus Pataviensis, ex Episcopatu Laureacensi originem ducens, ab omni prætenso jure Metropolitico, & Legationis Apostolicæ Archiepiscopatus Salisburgensis perpetuo eximatur, insignibus Archiepiscopalibus Pallii, & crucis præferendæ redintegretur, Sanctæque Sedi Apostolicæ immediate subjectus efficiatur; qua quidem de re Bullam Calendis Junii anni currentis Romæ jam expeditam esse per Cardinalem Cienfuegos certificati sumus. *Secunda* &c.

Insignia igitur Metropolitica, & exemptio ab Archiepiscopi Salisburgensis juribus, si accesserunt Pataviensi Ecclesiæ ceu gratia singularis, & honoraria, ad resarciendam diœceseos diminutæ jacturam collata; igitur hæc exemptio nunquam jure eidem competebat. Neque tamen Archiepiscopus Salisburgensis, ob pondus & auctoritatem Cæsaris petentis, frustrari valebat hanc conditionem, ab Episcopo Pataviensi propositam, neque Metropolis suæ discavere imminutionem; quamvis in conventu Imperii vim sibi inferri palam caussatus sit, & contra ea, quæ acta sunt, solemniter contestando denunciaverit.

Fundant Archiepiscopi Suffraganeos.

XVII. Præter hos quatuor Salisburgensi Archipræsuli primum subjectos Suffraganeos, Frisingensem, Ratisbonensem, Brixiensem & Pataviensem, alii quatuor accessere Episcopatus, iique ab ipsis Archiepiscopis, in Pastoralis solicitudinis subsidium, propriis e fundis excitati: Episcopatus Gurcensis, Chiemensis, Seccoviensis & Lavantinus. *Gurcensem* fundavit Gebhardus Archiepiscopus anno 1072, consentiente Alexandro II. Papa: *Chiemensem*, *Seccoviensem* & *Lavantinum* erexit Eberhardus II. Archiepiscopus; Chiemensem quidem anno 1215, ab Innocentio III. Papa, in ipsa Romana Synodo probatum: Seccoviensem anno 1219: Lavantinum anno 1226. Octo itaque extiterunt Suffraganei Archiepiscopi Salisburgensis, ut habent duo vetustissimi codices Manuscripti Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, ab Hanssizio laudati; nimirum: Pataviensis, Ratisbonensis, Frisingensis, Brichsinensis, Gurcensis, Seccoviensis, Lavantinus & Chymseensis.

At vero Patavienses Episcopi, qui Metropoliticæ nuper dignitatis spe penitus exciderant, resumptis animis exsolvi saltem sese, liberarique a Metropolitæ Salisburgensis juribus pertenderunt. Georgius Hohenloe, Pataviensis Episcopus, quod in schismatis intemperie, sedentibus simul tribus Romanis Pontificibus, adhæreret Joanni XXIII, ab eodem Pontifice anno 1415 Bullam exemptionis, & Pallium obtinuit; quin vel cogitatum fuerit de vetere & rata Metropolitæ Salisburgensis potestate in suum Suffraganeum Pataviensem. Extinctio autem schismate Martinus V. Papa, in Constantiensi concilio electus, concessiones ejusmodi plures rescidit, turbarum tempore in Ecclesiarum perniciem inductas, auctoritatemque Salisburgensis Archiepiscopi in Episcopum Pataviensem instauravit, iis verbis: *Exemptionem, liberationem, susceptionem, indultum, ac alia, in præfatis literis contenta, ut puta per dictum Balthasarum, tunc Joannem XXIII. absque legitima causa, in præjudicium ipsius Ecclesiæ Salisburgensis minus debite facta & concessa - - - revocamus, & irritamus, ac nullius decernimus esse roboris, vel momenti*, ut in Bulla, anno 1418, a Martino V. evulgata legitur apud Lünig Reichs-*Archiv Spicilegium Ecclesiast. Parte I. Cont. I. pag.* 989. Verum Georgius, Pataviensis Ecclesiæ suæ studiosissimus, post biennium ab eodem Martino V. Papa, in suas partes flexo, priorem ratihaberi exemptionem obtinuit; donec Eberhardi Metropolitæ Salisburgensis justæ quærimoniæ, severius expensæ, Martinum Papam reduxerunt ad firmandam Metropolitæ Salisburgensis veterem jurisdictionem in Pataviensem Episcopum; novam itaque Pontifex Bullam anno 1423 edidit, atque in hac Georgium quidem Pataviensem, quamdiu vitam duxerit, ea gaudere indulsit exemptione, ceu Apostolicæ Sedi proxime subjectum; vita autem functo hoc Georgio, *Episcopos, qui erunt pro tempore, & Ecclesiam Pataviensem prædictos, eidem Ecclesiæ Salisburgensi decernimus esse in omnibus, & per omnia subjectos, sicut ante Balthasaris Episcopi, tunc Joannis XXIII. literarum hujusmodi concessionem existebant.* Apud eundem Lünig *loco laudato pag.* 1012. Quo quidem perspicuum est, personam Georgii, non successores Episcopos hac exemptione comprehendi.

Inferiorum temporum decursu sæpius redintegrare summis studiis incassum tentarunt exemptionis privilegium quidam Episcoporum Pataviensium. Joannes Ernestus tandem Archiepiscopus Salisburgensis anno 1691. finem controversiæ impositurus, hanc ab Innocentio XII. Papa pro se nactus est sententiam: *Constare de jure Metropoliticæ Ecclesiæ Salisburgensis etiam ad effectum manutenentiæ.* Cui sententiæ etiam

etiam Judicium Imperii Aulicum, & altera Rotæ Romanæ definitio inhæsit. Ad mitiora igitur consilia redacti Patavienses Episcopi, in via gratiæ agendum esse negotium censuerunt, & intercedente Carolo VI. Imperatore anno 1728, a Benedicto XIII. Pontifice Maximo eliberati sunt a jurisdictione Metropolitæ Salisburgensis, & quoad Synodalia duntaxat eidem subjecti perstiterunt.

Confirmant suos Suffraganeos.

XVIII. In quatuor hos Suffraganeos Gurcensem, Seccoviensem, Chiemensem & Lavantinum, propriis sumptibus intra diœcesis suæ limites constitutos, exercent Archiepiscopi jus hoc peculiare, ut eos nominent, & confirment, atque etiam, ubi opus fuerit, ex una in alteram transferant Ecclesiam; quæ præcipua est Metropolitæ Salisburgensis libertas, & unica in toto christiano orbe veterum Metropolitarum hodiedum conservata potestas; olim quippe Episcoporum confirmatio, ac translatio Metropolitis competebat, ex præscripto sacrorum Canonum, ipsiusque Concilii Nicæni I. Canone IV. & VI: Arno certo, creatus a Leone III. Pontifice primus Metropolita Salisburgensis anno 798, jubetur secundum has canonicas constitutiones regere Metropolim, ut in Leonis Epistola continetur apud Lünig Reichs-*Archiv. Spicileg. Ecclesiast. I Partis continuatione.* Hæc Metropolitarum auctoritas, ad Canones exacta, perduravit usque ad sæculum XII, quando Alexander III. Papa anno 1179 confirmationes, & investituras Episcoporum Romanæ Sedi reservare cœpit, ut habetur *Cap.* Nosti *de Electione, & Electi potestate.* Item *Cap.* Quilibet *ibidem*; ac paulo post anno 1198 Innocentius III. Papa etiam translationes Episcoporum ad potestatem solius Romani Pontificis restrinxit *Cap. I. & II. de Translat. Episcop.* Quibus quidem Pontificum rescriptis plerique omnes assensi sunt. At Fridericus Archiepiscopus Salisburgensis, sæculo mox insequente, anno 1279 transtulit sua auctoritate Joannem, Chiemensem Episcopum, ad Sedem Gurcensem, quod Hansizius ex actis publicis testatur *Tomo II. Germaniæ Sacræ pag.* 389. Malebat quippe Fridericus Archiepiscopus, in hac disciplinæ mutabilis parte, inhærere juri veterum Metropolitanorum, sacris Canonibus consentaneo, quam recentiores sequi Pontificum postulationes; cui translationi, Archiepiscopi auctoritate palam peractæ, nemo tum contradixit; Fridericus quippe, Apostolicæ Sedi cæteroquin devotissimus, & maximis in utramque Rempublicam meritis ornatus, prudenter censuit, haudquaquam sese stringi lege illa nova Pontificia contra vetus præscriptum, propterea, quod reservationes illas Pontificias nullibi unquam reperiret acceptatas fuisse ab antecessoribus suis, Metropolitis Salisburgensibus, neque solenni, ac spontanea illorum conventione jus hoc esse ad Romanos Pontifices devolutum; adeoque in veteri potius possessione juris Metropolitici sese adhucdum perstare judicavit. Postea Nicolaus V. Papa anno 1448. in Bulla *Nos pridem* decrevit: Salisburgensis Archiepiscopi juribus statuendi libere de quatuor suis Suffraganeis nihil quidquam derogari per Concordata Germaniæ. Item Paulus II. anno 1488, & Clemens VII. anno 1523 hæc eadem illorum jura firmarunt, ne exceptis quidem Episcopatibus, apud Sedem Apostolicam vacantibus, clausis in corpore juris, & nec quidem per Basileense concilium sublatis. Quæ quidem Bullæ omnes, etsi peculiari dignitate exornent Salisburgensem Metropolitam, nunquam tamen eo extendi debent, perinde atque jus Metropoliticum, Archiepiscopis Salisburgensibus aliquando fuisset ablatum, ac nova denuo concessione iisdem restitutum. Nunquam illi jure veteri Metropolitarum exciderunt; quin magis tempore, inter reservationes Alexandri III. Papæ, & novas concessiones Nicolai V. intercepto, Fridericus Archiepiscopus, ut vidimus, legitime transtulit Chiemensem Episcopum ad Ecclesiam Gurcensem, non utique concessione nova, quæ nondum extitit; igitur jure veteri Metropolitanorum, in Archiepiscopis Salisburgensibus perennante. Ut proinde Cardinalis Simonetta in Concilio Tridentino minus recte, minusque apposite respondisse censeatur Melchiori Avosmediano, Guadicensi Episcopo, qui, ut refert Palavicinus in *Historia Concilii Tridentini Lib. XIX. Cap.* 5, in eodem Concilio gravissima argumenta ex Apostolorum, Nicænæque Synodi Canonibus educens, pertendit, & eos pro veris Episcopis esse habendos, qui sola Metropolitarum suorum auctoritate ad hunc essent gradum evecti; *quin etiam ab Archiepiscopo Salisburgensi quatuor Suffraganeos suos Episcopos creari, nihil in eos auctoritatis exercente Romano Pontifice*, a Cardinale Simonetta interpellatus est: *id fieri a Salisburgensibus ex auctoritate, & Privilegio Pontificio*; cum Simonetta magis dicere debuisset, fieri hoc a Metropolitis Salisburgensibus veteri jure conservato Metropolitarum, ex sacris Canonibus descendente, quod deinde jus recentiores Pontifices denuo confirmaverint. Eminentem hanc,

ut

ut dixi, unicamque in tota Eccleſia Metropolitarum Saliſburgenſium poteſtatem nominandi, confirmandique ſuos Suffraganeos, Conciliorum canonibus innixam, ſtudioſeque conſervatam, atque Pontificum etiam Decretis confirmatam, ſummi Principes Germanicæ Nationis ratihabuerunt, veluti Henricus IV. Imperator in diplomate anni 1072, quod in Tabulario ſecretiore aulico Saliſburgenſi authenticum adſervatur. Uberius agitur de hac juriſdictione *in Canone Dogmatum, & Diſciplinæ Lib. II. Diſſertatione II. pag.* 170.

Archiepiſcopi Legati nati.

XIX. Ornantur etiam Archiepiſcopi Saliſburgenſes præcipua hac dignitate, quod *Legati Nati* Apoſtolicæ Sedis & ſint, & nuncupentur; quibus in proceſſione ſolenni crux præferatur; idque deducto, & continuato inde ab Arnone & Succeſſoribus uſu, de quo ſupra plura attulimus. Et priores quidem Archiepiſcopi ab Arnone dignitatem Legati Apoſtolici geſſerunt per Diſtrictum Metropoliticum Saliſburgenſem. Gebhardus demum, qui anno 1060, ut inferius intuebimur, Archiepiſcopatum adiit, primus fuit, *cui Romana Sedes Legationem ſuper omnes Teutonici regni eccleſias committeret*, ut habet antiquus ſcriptor vitæ illius apud Henricum Caniſium *Lect. Antiq. Tomo III. pag.* 435. *Edit. Basnage.* Atque ob Muneris hujus præcellentiam nulla ſit, nec unquam facta eſt ab Archiepiſcopali Sede appellatio ad Nuncium quemlibet Apoſtolicum, in Germania, ſeu Viennæ, ſeu Coloniæ, ſeu alibi degentem, ſed ad Papam ſolummodo. Habitu utuntur purpureo Archiepiſcopi Saliſburgenſes, ceu Legati a Latere, idque jam ab ætate, ipſis Cardinalibus ſuperiore; ita ut hunc ſi ſpectes veſtimenti ornatum, illi hujus præcipuum exemplar eſſe cenſeantur, ac πρωτότυπον. Certo Clemens XI. nuper anno 1716 novi Patriarchæ Ulyſſiponenſis decus amplificaturus, purpurei habitus ei uſum conceſſit, his in Bulla vocibus expreſſum: *ad inſtar Venerabilis etiam fratris noſtri moderni Archiepiſcopi Saliſburgenſis*, ne Cardinalium quidem facta mentione, quibus cæteroquin in Germania illos æquiparari docemur ex uſu Cancellariæ Aulicæ Imperialis, quæ Archiepiſcopo Saliſburgenſi etiam titulum Eminentiſſimi, Cardinalibus proprium, attribuit.

Archiepiſcopi Primates Germaniæ.

XX. Præterea fulgent Archiepiſcopi Saliſburgenſes honore *Primatis Germaniæ*, non illo quidem ampliſſimo, Patriarchis ſuppari, qui aliis etiam Metropolitis jura dabant, ſingulari quadam cum poteſtate, de quo Photius agit in *Nomo Canone Tit. I. Cap. V.* *περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ λεγομένων πριμάτων. ἔχειν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καρχηδόνος τὰ πρεονόμια τοῦ ἀποστολικοῦ Θρόνου: Ut Eccleſia Carthaginenſis Apoſtolicæ Sedis privilegia habeat;* ſed mitiori quodam, qui nempe peculiari quadam cum dignitate nominis Metropolitis cæteris in Provincia antecedat; utut cæteroquin aliorum Metropolitarum auctoritate nihil habeat amplius (p). Hunc Primatus in Germania gradum ſibi Saliſburgenſes Archiepiſcopi obtigiſſe gloriantur ex munere & dignitate Legati Apoſtolici a primis Hierarchiæ temporibus, perpetua, conſtantique omnium conſenſione. Fuere equidem & alii in Germania Præſules, qui & illi Apoſtolicæ Legationis munere in Germania ſunt perfuncti, veluti S. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus octavo ſæculo, qui anno 741 in ſua ad Zachariam Papam Epiſtola petiit prorogari ſibi Legationem Apoſtolicam. Anno 1071 habitum eſt concilium Moguntinum, ad cujus finem hæc leguntur: *Acta ſunt hæc apud Moguntiam, Metropolim Orientalis Franciæ ---- præſulante Reverendiſſimo Primate Siffrido* &c. Archiepiſcopo Magdeburgenſi Joannes XIII. Papa honorem Primatis in Germania, dignitatemque conceſſit. Etenim Otto I. Imperator id enixe expetebat a Pontifice: quod Magdeburgenſem civitatem, peculiari quodam ſtudio, vellet omnibus in Imperio urbibus antepoſitam, titulisque præcipuis colluſtratam. Hi duo igitur Archiepiſcopi ex iis, quæ allatæ ſunt, cauſis, jure videri poſſunt, Archiepiſcopis Saliſburgenſibus Primatum Germaniæ aut præripuiſſe omnino, aut certo juſtam de eo hodiedum movere litem. Verum tamen nihil hæc Saliſburgenſibus detrahunt; Moguntini namque Archiepiſcopi ultro abſtinent Primatis Germaniæ titulo, ſibi cæteroquin competente, idque ob eminens Archicancellarii in Imperio munus, quod reliqua minora in iis nomina abſorbet.

Otto

(p) *Olim Metropolitas etiam fuiſſe dictos Primates docemur ex Concilio Taurinenſi, anno* 397 *habito, cujus Canon II eſt:* Qui ex iis (Epiſcopis) comprobaverit ſuam civitatem eſſe Metropolim, is totius Provinciæ honorem Primatus obtineat; & ipſe juxta præceptum canonum ordinationum habeat poteſtatem. *Et Dionyſius Exiguus ſæculo VI. Canonem XXX. Apoſtolorum, de Metropolitanis ſtatuentem. inſcripſit hoc lemmate:* De Primatu Epiſcoporum. *Quin imo & Epiſcopi, qui tempore ordinationis priores eſſent aliis epiſcopis,* Primates *dicebantur. Quod certo manifeſtat voci* Primas *olim varias ſubjectas fuiſſe notiones.*

Otto I. Imperator hanc constanter dignitatem Moguntinæ Sedi devinxit (q). Inde compellationem Primatis Salisburgensibus tribui, illi æquissime ferunt. Magdeburgensibus Archiepiscopis non licet in universum abnegare Primatum Germaniæ, ob Bullam Pontificis, ut circumfertur, ab Imperatore, supra modum urgente, olim impetratam; tamen iidem Magdeburgenses Archiepiscopi primas ultro cesserunt Salisburgensibus, in Congressibus Imperii, ob Sedis antiquitatem, ut testes idonei affirmant: Mameranus sæculi XVI. Scriptor, in Investitura Regalium apud Schardium *Tomo II. Scriptorum Rerum Germanicarum pag.* 515. adfert stationem principum in Comitiis Imperii Ratisbonæ anno 1471. tempore Friderici III. Imperatoris hoc modo:

a Dextris

Archiepiscopus Salisburgensis
Archiepiscopus Magdeburgensis
Archiepiscopus Bremensis

Idem ibidem delineat Sessionem ordinum, statuumque Imperii in Electione Cæsaris

a Dextris

Archidux Austriæ
Archiepiscopus Salisburgensis
Archiepiscopus Magdeburgensis, seu Parthenopolitanus, qui licet Primas Germaniæ sit, & fortasse ratione Primatus primus illi locus deberetur, tamen Archiepiscopatus Salisburgensis cum vetustior esse memoretur, primus ipsi locus defertur. Hac populari sententia de Magdeburgensi Primatu Germaniæ, suo interim pretio valere jussa, Archiepiscopi Salisburgenses tacite & constanter inhæserunt veteri suæ possessioni; tum quod nossent, vim suis esse juribus ab Imperatore illatam: tum quod Bullæ illius Pontificiæ undequaque non esset perspecta sinceritas. Bollandistæ certo eam acriter impugnaverunt: & Petrus Ludewig, ardens cæteroquin defensor Primatus Magdeburgensis Cap. 2. *de Primatu Germaniæ* fatetur, post mortem Ottonis Imperatoris plures Præsules Germaniæ sese subduxisse Primatui Magdeburgensis Archiepiscopi.

XXI. Denique postquam Magdeburgensis Archiepiscopatus, repudiata nuper Communione Catholica, protestantium est partes secutus, antiquata omnis desiit Concertatio & Salisburgenses Metropolitæ veteri suo Primatus Germaniæ Titulo palam & ubique celebrantur. Protestantes eruditi id affirmant: *Id interim verum est*, ait Pfeffingerus in Jus Publicum Vitriarii Lib. I. Cap. XV. pag. 1164, *ab anno 1680, quo Magdeburgicus Præsulatus ducali titulo in Electoralem domum Brandeburgicam transiit, Primatus hujus vocabulum evanuisse.* Leopoldus Imperator variis in literis; itemque Carolus VI. Archiepiscopos Salisburgenses compellarunt Primates, ac Franciscus I. nuper, anno 1750, edito decreto jussit, Archiepiscopis Salisburgensibus, cum ad eos ab Imperiali Cancellaria Aulica perscribitur, Primatis titulum adjungi oportere.

XXII. Sunt nonnulli Scriptores, qui Salisburgenses Archiepiscopos Electorali etiam aliquando fuisse dignitate conspicuos asseverent: propterea quod Innocentius IV. P. M. in Concilio generali Lugdunensi, anno MCCXLV congregato, Archiepiscopum Salisburgensem inter Septemviros, ad eligendum novum Imperatorem, sua auctoritate retulerit. Maxima namque tum ardebat inter Fridericum II. Imperatorem & hunc Pontificem discordia, cujus acerbitatem ut Imperator persentisceret, hoc in Concilio patefacere Innocentius decrevit. Allegavit quoque Fridericus ad hoc Concilium Thaddæum de Suessa, Procuratorem suum, virum prudentem, & eloquentiæ singularis, militem, & legum doctorem, ac sacri Palatii judicem Imperialem, ut

Archiepiscopi non accensentur Electoribus.

(q) *Conringius de Officialibus Imperii Romano-Germanici §. VIII. Tomo II. Operum pag.* 789: Cum olim in Germania propemodum apud solos clericos doctrinæ aliquid residere creditum sit, omniaque pene apud nos eruditio monachorum claustris fuerit inclusa, mirum non est, si Archi-Cancellarii officium, atque dignitas Sacerdotibus ac Theologis, studii peritis, potissimum commendata legantur. Observat vero solers ille rerum Imperii veterum, dum vivebat, indagator, Vir pietate, doctrina ac nobilitata eximius, Bernhardus a Mallinckrot, Commentariolo *de Archi Cancellariis Imperii*, primum S. Cunibertum Coloniensem episcopum, sæculo post N. C. VII. Archi-Cancellarii titulo esse usum; exque eo tempore varios nomine isto fuisse gavisos, nec ad sedem aliam privative, ut ita loquamur, istam dignitatem esse delatam, nisi demum sub Ottone I. sub quo sedes Moguntina honorata fuerit perpetuo isto Archi-Cancellariatus jure & honore. Quantumvis enim diffitendum non sit, jam tum ante illa tempora, facta illa supra memorata ingentis Francorum Imperii in tres partes divisione, Moguntinum, qui in ditionem regni Francorum orientalis concessit (ad quam Coloniensis ac Trevirensis tum nondum pertinebant) locum inter præsides primum obtinuisse, unde & a Wittichindo, rerum Ottonis Magni scriptore coævo, in historia inaugurationis Ottonis *Lib. 2. sub init.* Pontifex summus appellatur: tamen non ante, quam sub hoc Ottone I. perpetuo jure Moguntina Sedes Archi-Cancellariatus decore est ornata.

ut meliori, quo liceret modo, componeretur diffidium; nequicquam tamen ille post omnem profusam & modestiæ & submissionis operam profecit. Pontifex semper priori insistens proposito, in Imperatorem tandem, præsente Concilio, sententiam tulit depositionis & exterminii, illiusque subditos omnes juramento fidelitatis absolvit, constituens Septemvirorum numerum, qui novum Imperatorem eligerent:

ELECTORES

Laici: *Dux Austriæ*, *Dux Bavariæ*, *Dux Saxonum*, *Dux Brabantiæ, qui & Lovaniæ.*

Prælati: *Archiepiscopus Coloniensis*, *Archiepiscopus Moguntinus*, *Salburgensis.* — *Principales.*

Ipsi ducentur in insulam quandam Rheni, & dimittuntur soli in ea, & amovebuntur omnes naviculæ, & ibi tractabunt de electione Imperatoris, nec adveniet aliquis ad eos, donec sint concordes. Huic negocio præerit Archiepiscopus Coloniensis, secundus Moguntinus, tertius Salburgensis. Ut ex Mathæo Parisiensi exscripsit Binius Tomo III. Conciliorum Parte II. pag. 1488. Hæc tamen Mathæi Parisiensis narratio pro commentitia, & male intrusa, passim habetur: tum quod scriptores synchroni, & qui Innocentii IV. Papæ cum Friderico II. Imperatore pugnam memoriæ tradiderunt, nihil de hoc peregrino Imperatorem eligendi mandato Pontificio commemorent: tum quod *Libellus damnationis* apud Cherubinum *Tom. I. Magni Bullarii pag.* 112. palam affirmet statuisse Pontificem, ut *illi, ad quos in eodem Imperio Imperatoris spectat electio, eligant libere successorem;* quemadmodum & anno 1246 Electores, id est, Principes Imperii, ac præcipue Officiales Imperii, ut Becka *in Chronico Ultrajeɛt.* refert, insistente Pontifice elegerunt Henricum, Thuringiæ Landgravium. Sed nec ipse Eberhardus II, Salisburgensis tum Archiepiscopus, unquam interfuit inditæ electioni Imperatoris, sed magis obluctatus fuit vehementiæ Pontificis, ut etiam excommunicationis jaculo ab eo feriretur. Serlingerus id memoriæ prodidit: *De isto Eberhardo*, ait, *Archiepiscopo reperi in quadam chronica antiquissima, pargamena, sermone Theutonico conscripta, satis authentica, quod idem Eberhardus obiit in excommunicatione Papali propter illam causam; quia Papa Innocentius IV. mandaverat sibi, quod deberet Imperatorem Fridericum II. excommunicatum denunciare; quod facere recusabat, quia antea confessor ejusdem Imperatoris fuerat, & hic in excommunicatione obiit.* Igitur hac in parte Mathæi Parisiensis fides tanti fieri non debet. Verum tribuamus interim, Pontificis consilium, ut ea narratione continetur, reipsa & factis peractum fuisse, nihil exinde in rem nostram consequitur; quin imo admonitos impense cupio omnes Juris Publici Ecclesiastici Studiosos, ne infelicium illarum historiarum in Germania excitent memoriam, neque ejusmodi abusus, Imperio summe præjudiciosos, totique Germanicæ Nationi perpetuo invisos, convertere audeant in decus Archiepiscoporum Salisburgensium: nunquam Romani hactenus persuaserunt Publicistis Germaniæ: Jus inesse Pontifici, ad Imperatores & reges solio dignitateque deturbandos, aut ad Electores constituendos suo pro arbitrio; dependet hoc ex intimis Imperii legibus, & forma, cujus administratio a Romani Pontificis officio suapte natura abhorret. Quod si autem Pontifex in hac Friderici exauctoratione potestatem sibi sumpsit, ecclesiasticis juribus nullo pacto commensam, quis ex hac potestatis immoderatione grandes titulos exsculpat Salisburgensis Archiepiscopi? & non magis, quæ illegitime & perverso ordine attentata sunt, ea quoque pro infectis merito censeat haberi oportere?

Plures ejusmodi sententiæ Pontificiæ aliquando incassum latæ fuerunt in alios Imperatores, ac reges; mirumque est, libros quosdam hodiedum in Germania tolerari, pacis perturbatores, veluti Odorici Rainaldi Historiam Ecclesiasticam, qui non sine Majestatis Germanicæ læsione, per totum tempus Ludovici Bavari Imperatoris scribit anarchiam fuisse; cum tamen ex Fastis publicis certum sit, Ludovicum hunc summa rerum tum fuisse in Germania potitum, idque omnia Imperii tribunalia asseverent.

XXIII. Gaudent præterea Archiepiscopi Salisburgenses insigni hoc privilegio, quod in Ecclesia sua, beneficia canonica, mensibus Papalibus possessore liberata, alternative, cui velint, elargiantur; utut Concordata Germanicæ Nationis soli Pontifici eam addixerint potestatem; quod quidem privilegium primitus Archiepiscopis cum ipsa Confirmatione obtigit a Romano Pontifice pro totius vitæ tempore; deinde vero restrictum fuit ad quinquennium, ut opus esset Archiepiscopis, post exactos quosque quinque annos, illius porro concessionis petere innovationem a Pontifice. *Canonicatus conferuntur ab Archiepiscopis.*

Wolffgangus Theodoricus Archiepiscopus Salisburgensis cum conversionis hujus sentiret incommodum, velletque rursus privilegii normam ad primam originem revocari, communicatis cum Capitulo suo consiliis, solenniter statuit, atque decrevit: non esse porro ad Sedem Apostolicam singulis quinquenniis pro confirmatione privilegii recurrendum; verum in cassum recidit hic conatus Wolffgangi Theodorici; etenim Successores Archiepiscopi, quod decreto Archiepiscopi obstreperent Romani, neque ratum illud habere vellent, post Wolffgangum Theodoricum rursus persecuti sunt quinquennalem privilegii petitionem, atque ita Pontificem suo in possessorio firmarunt; contra quem tamen & hodie Salisburgensibus liceat justo petitorio causam agere, jusque suum fortiori vestigio sibi vindicare. Quemadmodum & nuper Imperator cum Imperii ordinibus, serio ardenterque huic eidem insistere cœperunt postulato, ut illa privilegii ratio cæteris Germaniæ episcopiis pro totius vitæ tempore simul obveniat, quin necessaria habeatur illa quinquennalis repetitio: esseque omnino graves ac legitimas episcopis id sibi vindicandi causas; quas nuper anno 1769 tres S. R. I. Electores Archiepiscopi, Moguntinus, Trevirensis & Coloniensis, palam exposuere in suis contra Romanam Curiam gravaminibus, Josepho II. Imperatori oblatis. Horum gravaminum primo statim loco ponitur:

Indulta Electorum Archiepiscoporum conferendi beneficia, in mensibus Papalibus vacantia, pro ecclesiis, in quibus mensium alternativa viget, Archiepiscopi S. R. I. Electores acceperunt in remunerationem suorum specialium officiorum, Sedi Apostolicæ in restauranda obedientia, & conficiendis Concordatis Germaniæ exhibitorum, secreta promissione mox impleta. Erat hoc primitus conceptum ad dies vitæ eorum: successit deinde ab anno 1434 *per Paulum II. Regula indultorum revocatoria, olim XIV, postea XV. Cogebantur sic nostri Prædecessores de Pontifice ad Pontificem, innovationem indulti petere: restringebatur contra antiquam formam ad quinquennium. Imo durius tractavit S. R. I. Electores Archiepiscopos Innocentius X. Differebatur longius Bullarum expeditio, & interim beneficia a Summis Pontificibus conferebantur. Querelas istas Episcopi antecessores primum Sede vacante ad S. Conclave, deinde ad electum Clementem XI. anno* 1700. *conjunctim detulerunt in vanum.*

Confidunt autem Archiepiscopi Electores moderni in Sanctitate Sua, rem istam ad terminos primæ post Concordata observantiæ reductum iri, dandumque indultum hoc eis, & eorum Successoribus ad dies vitæ, ad quæcunque beneficia, alternativæ hactenus subjecta; imo vero præsentibus datum absque ulterioribus intellectum iri pro dato, dum regimini ecclesiarum suarum præerunt; nisi placuerit Augustissimo Imperatori nunc alternativæ isti, utpote certo duntaxat modo hactenus non impleto, in Concordatis placitæ, quæstionem durabilis subsistentiæ movere.

Ex quo in iisdem Concordatis jus collationis per alternos menses Sedi Apostolicæ non perpetuo concessum fuerit, sed ita: Nisi in futuro concilio de consensu Nationis Germanicæ aliter fuerit ordinatum. *Quam constitutionem semper & perpetuo suspendere non debet stare penes unam partium contrahentium.*

Expedientur autem hæc iisdem Archiepiscopatibus ex pacto debita indulta in posterum mox cum Bullis confirmationis. Hactenus tres illi Archiepiscopi Electores.

Sed & severiori judicio hac in causa indulgere licet, ac cordate asserere, collationem canonicatuum, & beneficiorum si spectes, Capitulum Salisburgense nunquam fuisse Concordatorum Germaniæ pactione comprehensum; idque duplici, ac palmari argumento: 1mo Decreti Pontificii: 2do Conditionis, ac instituti Capitularis. Ac *primo* quidem, ætate Leonardi Archiepiscopi anno 1514, ut infra ad hunc annum dicetur, cum solveretur Capitulum Salisburgense juramento Regulæ S. Augustini, Mathæus Cardinalis, præcipuus moliminis auctor, conjunctis cum Capitulo viribus, impense precati sunt Pontificem Leonem X, ut collatio canonicatuum & beneficiorum, ut antehac fuerat in professione regulari, & deinceps in potestate Archiepiscopi, atque Capituli permaneret; quod laudatus Pontifex non probavit modo, sed & perpetuum esse jussit in Bulla sæcularizationis ita definiens: *Quod collationes, provisiones, præsentationes, institutiones, seu quævis aliæ dispositiones quorumcunque beneficiorum & officiorum, quæ ante suppressionem, reductionem & erectionem ad Capitulum, & ejus personas, quocunque modo spectabant, seu pertinere poterant, de iisdem etiam deinceps libere, & licite, non minus disponere possint, ac valeant.* Ergo Decreto Pontificio retunditur tota Concordatorum Germaniæ exceptio in favorem Capituli Salisburgensis; ac proinde haudquaquam rediit ad Pontificem alternativa horum canonicatuum collatio, neque etiam ea rursus concedi benigne potuit a Pontifice Archiepiscopo atque Capitulo Salisburgensi secus atque in Concordatis Germaniæ conven-

Salisburgenses non ligantur concordatis.

ventum est. *Secundo.* Ex parte Capituli Salisburgensis vis illa Concordatorum eliditur; nam prodierunt Concordata Germaniæ eo tempore, quo Salisburgense Capitulum adhucdum tenebat professione Status regularis ordinis, nempe Canonicorum Regularium S. Augustini; hic autem Regularis ordo statutorum suorum, & Apostolicorum, quibus firmatur, decretorum vigore, deligit in cœtum suum novos idoneosque homines, quos & peculiari quadam ad hoc vitæ genus disciplina excolit, atque per ipsam professionem regularem ad canonicatus gradum attollit; ut generalis hucusque usus obtinuit, secus atque alia Germaniæ sæcularia Capitula agere perpetuo consueverunt. Igitur cum Pontifex in hac Concordatorum pactione sibi tribuerit Canonicatuum Germaniæ collationem, neque tamen firmam, perpetuamque hujus regularis ordinis observantiam data opera, & liquido sublatam indicaverit, recte meritoque censetur Salisburgense Capitulum in juris sui, & statutorum veteri possessione permansisse. Certo Capitulum Herbipolense ob veteres suas probatissimasque constitutiones illico Concordatis Germaniæ refragatum fuit ea parte, qua canonicatuum collationes avocantur ad Papam, hacque tergiversatione interposita permansit in pristina libertate. Quod quidem & a Salisburgensibus tum fieri oportebat; cum vero factum non sit, firmum tamen semper hoc restat argumentum: Capitulum Salisburgense, fide instrumentorum, non fuisse Concordatorum Germaniæ pactis involutum.

Directorium in collegio Principum Imperii.

XXIV. Fulgent denique Salisburgenses Archiepiscopi hoc amplissimo Imperii Magistratu, quod jure dirigendi in collegio Principum sunt præditi, alternis semper cum Domo Austriaca vicibus; quæ quidem dignitas primum soli Archiepiscopo Salisburgensi propria fuit, ceu Germaniæ Primati, longoque tempore ille causas obventantes ad deliberandum Principibus, & Electoribus proposuit; donec deinde ab Archiepiscopo Magdeburgensi, ac tandem a Domo Austriaca sibi remoram injici hoc in officio sensit, ut est apud Goldastum *Parte XXII.* der Reichs-Händel *Cap. VIII. pag.* 932. Circa tempora Caroli V. Imperatoris Salisburgenses Archiepiscopi cum Domo Austriaca jus dirigendi alternativum exercere cœperunt, non quidem sine pugna & protestatione. Auctor der Grund Veste des Heil. Röm. Reichs *Parte II. Cap. V. pag.* 106. hanc vicissitudinem ita describit: Wann nun sich jeder Stand an sein ort gesetzet, schreitet daß Directorium zur Proposition, oder Fürtrag, welches beydes (jus scilicet dirigendi, & proponendi) jeziger Zeit Salzburg und Oesterreich, gleich dem Vorsiz, wechselweise von einer materi zur anderen, jedoch dergestalt zu haben, und auszuüben pflegen, daß Oesterreich bey jedem Reichstag darmit den Anfang macht, worüber Salzburg (alß welchem daß Recht hiebevor allein zugestanden) sich allemal höchlich beschweret, mit Vorwenden, daß mann Salzburgischen Theils, daß Erz-Herzogliche Hauß von Oesterreich gutwillig zur alternation kommen lassen, jedoch gleichwohl mit des Stifts Gerechtsame ausdrücklichen Reservation protestirende, daß Oesterreich nunmehro eine Gerechtigkeit darauf machen wolle. Hingegen beziehet sich Oesterreich auf die Possession, auch unterschidliche Vergleiche, sonderlich de anno 1535 mit König Ferdinando, Krafft deren Oesterreich mit dem Vorgang zur Kirchen, bey der Kayserlichen Proposition, und in dem Rath, jedesmahl den Anfang zu machen habe &c. Allermassen dergleichen Protestationes und Reprotestationes noch in Anno 1640, so wohl lezlich Anno 1653 zu Regenspurg in Reichs Fürsten Rath zu vernehmen gewesen &c. Addit Londorpius loco citato Cap. XLIV. pag. 868. controversiam hanc denuo anno 1640, die 8 Septemb. in Comitiis Ratisbonensibus ad incudem fuisse revocatam; director quippe Salisburgensis hæc proposuit: Demnach auch hiebevorn jederweilen daß Erzbistumb Salzburg eine Protestation eingewendet, indeme sich Oesterreich, vor Ihme des Directorii, auch Session und Stimme, unterfangen. Wiewohl nun von Salzburg Ihrer Kayserlichen Majestät zu allerunterthänigsten Ehren, eine Alternation zugesehen worden, so wäre es doch salvo jure gutwillig geschehen. Weilen aber Salzburg der Vorsiz und Directorium gebührete, und Sie solche Alternation, villweniger die Session und Stimme vor Ihme, nebenst dem Directorio dem Hause Oesterreich einräumen konten, alß thäten sie vorige Protestationes anhero widerhollen, mit Bitte, die Stände solches observiren wollten. Regessit Austriacus Director: Daß bishero von Haus Oesterreich die Alternatio mit der Session, voto und Directorio, Salzburg nachgelassen worden, ware auf angebohrner Milde geschehen. Sey ein Vergleich vorhanden, daß Oesterreich jedesmahl bey dem Kirchgang, Proposition und anderen Actibus, den Anfang gemacht, und die Præcedenz habe, alß lassen sie es dabey nochmahls verbleiben, mit Bitte, solches bey künfftiger Reichsversamlung inacht zu seyn Reprotestando. Ad quæ rursum Sa-

lisburgensis: Nullatenus Alternationem deberi Clementiæ Domus Austriacæ, utpote, quæ Domui Austriacæ ab ea obtigerit Reverentiæ causa, ut in Actis Imperii reperitur &c. Itaque hodiedum ea Alternatio perdurat inter Austriacam Domum, & Salisburgensem Archiepiscopum pro singularum causarum susceptarum duratione &c.

Antiqui limites Provinciæ Salisburgensis.

XXV. Fines Hierarchiæ Salisburgensis sub ipsum ortum, & tempora S. Ruperti, prope nulli extiterunt; etsi enim Rupertus usque in Pannoniam profectus, plurimos converterit ad Ecclesiam populos; attamen cum nec ille adhucdum habuerit diœcesim, sed *regionarius* duntaxat, seu *gentium* fuerit *Episcopus*: neque etiam Salisburgum, seu Juvavium adhucdum fuerit ornatum Sede episcopali, nullatenus hæ ad Ecclesiam conversæ gentes amplificare Salisburgensem Ecclesiam potuere. Joannes, alter demum in Salisburgensi Ecclesia Successor Ruperti, propriam obtinuit diœcesim Salisburgensem, quam deinde Virgilius etiam in Carantanos, seu Carnios, a se Christi lumine collustratos, protendit. Arno, primus Archiepiscopus, diœceses Suffraganeorum suorum Episcoporum, Pataviensis, Ratisbonensis, Frisingensis, & Brixinensis, conclusit intra limites Salisburgensis Provinciæ; ac præterea ipse Arno Pannoniam inferiorem, post devictos a Carolo M. Hunnos, adusque Dravi in Danubium ostia, fide suscepit, Christianisque disciplinis excolendam; quam postea Provinciam Metropolitica rexit dignitate, Regum Francorum potissimum patrocinio nixus, etsi antehac Aquileienses Patriarchæ harum omnium Provinciarum, etiam per Noricum Mediterraneum dispersarum, extiterint Metropolitæ, adeoque & hoc sibi porro servare jus studiose contenderint contra Archiepiscopos Salisburgenses. Hanc duos inter Metropolitas agitatam controversiam Carolus M. tandem diremit, & stabiles in posterum utriusque limites definivit, edito Aquisgrani Diplomate anno 812. ut sequitur.

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Carolus serenissimus Augustus, a Deo coronatus, Magnus, Pacificus, Imperator, Romanorum gubernans Imperium, quia per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum.

Notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini præsentium, & futurorum, qualiter viri venerabiles *Ursus*, Sanctæ Aquilegiensis Ecclesiæ Patriarcha, & *Arno* Sanctæ Jovaviensis Ecclesiæ Archiepiscopus, ad nostram venientes præsentiam, non minimam inter se contentionem habuerunt de Carantana Provincia, quod ad utriusque illorum diœcesim pertinere deberet. Nam *Ursus* Patriarcha antiquam se authoritatem habere asserebat; & quod tempore, antequam Italia a Longobardis fuisset invasa, per synodalia gesta, quæ tunc temporis ab antecessoribus suis Aquilegiensis Ecclesiæ Rectoribus agebantur, ostendi posse prædictæ Carantanæ Provinciæ civitates ad Aquilegiam esse subjectas. *Arno* vero Episcopus asserebat, se habere authoritatem Pontificum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Zachariæ, Stephani atque Pauli, quorum præceptis & confirmationibus prædicta Provincia tempore antecessorum suorum ad Juvaviensis Ecclesiæ diœcesim fuisset adjuncta.

Nos autem audita atque discussa eorum contentione, ut in unam eos charitatem & concordiam revocaremus, & ut in futurum tam inter ipsos, quam & successores eorum omnis controversia atque disceptatio fuisset penitus ablata, prædictam provinciam Carantanam ita inter *eos* dividere jussimus, ut Dravus fluvius, qui per mediam illam provinciam currit, terminus ambarum diœcesium esset; & a ripa australi ad Aquilegiensis Ecclesiæ Rectorem; ab Aquilonari vero ripa, ad Juvaviensis Ecclesiæ Præsulem ipsius Provinciæ pertineret. Ecclesiæ vero, quæ in utraque ripa fuissent constructæ, ubicunque possessiones suas, juste sibi collatas, habere noscerentur, absque contradictione & contentione ambarum partium haberent; quia compertum habemus, quod quædam Ecclesiæ in una ripa fluminis prædicti sunt constructæ.

Hac igitur definitione promulgata a Nobis, præcipimus atque jubemus, ut tam præsentes viri venerabiles, *Maxentius* videlicet, qui in locum nuper viri venerabilis *Ursi* Patriarchæ subrogatus est, & *Arnonem* virum venerabilem, Juvaviensis Ecclesiæ Archiepiscopum, decernere in futurum nulla controversio, aut quæstio moveatur, sed contenti sint ex utraque parte nostro judicio, quod inter eos secundum rectitudinis normam, propter charitatem & pacem, quæ inter tales viros decet, conservandam judicavimus. Neque enim justior nobis super hujusmodi disceptatione sententia proferenda videbatur, quam ut divisio inter eos illius Provinciæ fieret, cujus ambo se authoritatem habere asserebant; quia nos eorundem authoritatem neutiquam falsam, neutiquam infirmam facere volumus; quia una antiquitate: altera Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sublimitate præcellebat. Hanc nostræ authoritatis jussionem, ut majorem per tempora vigorem sortiretur, firmiorque ab iis, qui post nos futuri sunt, hominibus haberetur, more nostro eam subscribere, & de Bulla nostra

ſcopus: largos ſe eidem ex ære ſuo [illegible] *numeraturum pollicitus. De hac igitur Diœceſis*

pag. [illegible] *zium Cod. diplomat. Parte II. pag. 65.*

[illegible] subscribere, & de Bulla
nostra

nostra jussimus sigillare. Datum XVIII Kalend. Junii, Anno XI Christo propitio Imperii nostri, XLII Regni nostri in Francia; atque XXXVII in Italia, Indictione quarta. Actum Aquisgrani Palatii, in Dei nomine feliciter. Amen.

Hungaria & Bohemia avellitur.

XXVI. Circa annum Christi millesimum S. Stephanus Hungariæ Rex propriam Ecclesiasticam Provinciam, & Metropolitam cum suis Suffraganeis pro regno Hungariæ impetravit, atque ita eam Pannoniæ partem a Salisburgensi Metropoli secrevit. Sed & Bohemia olim ad Salisburgensem Provinciam ecclesiasticam pertinebat, ceu pars Diœcesis Ratisbonensis; Bathuricus quippe Ratisbonensis Episcopus, circa initium noni sæculi Bohemorum Apostolus, Christianam iis religionem prædicavit, hancque salvificam fidem inter eas propagavit, ac firmavit. *Itaque Bohemia, quæ ab occidente & meridie Bojos respicit, in rebus divinis paruit Episcopis Ratisbonensibus, usque ad D. Wolfgangum, cujus consensu deinde proprios habuerunt Episcopos*; scribit Hundius Tomo I. Metropolis Salisburgensis pag. 190. Hac ratione circa finem decimi sæculi etiam Bohemia extra limites Salisburgensis Metropolitæ est egressa (*).

Moravorum Apostoli,

XXVII. Nouo item sæculo supervenere duo apostolici Viri Cyrillus & Methodius Moravis ac Slavis populis, celebrantes Liturgiam lingua Slavonica. Fuere illi quidem hac de causa Romæ accusati, verum prolatis idoneis rationibus non tantum deterruerunt omnem culpæ speciem, sed & Methodius, Archiepiscopali dignitate insignitus, anno 868. Wellehradii, præcipua Moravorum urbe, Metropolim constituit; etsi vicissitudines cum Pataviensi Episcopo, & Metropolita Salisburgensi hac de causa susceptæ, non defuerint; Moravia nihilominus, magnaque Slavoniæ pars ab eo tempore detracta est Salisburgensi Provinciæ.

XXVIII. Viennæ Austriæ, Cæsarum pervetustæ Sedi, petente Carolo VI. Imperatore, nuper anno 1721, Archiepiscopalis dignitas accessit, & Suffraganeus eidem attributus fuit Neostadiensis Episcopus; cum primum & Viennensis (**), & Neostadiensis Episcopi subjecti fuissent Metropolitæ Salisburgensi, ejusque Provincia ecclesiastica comorehensi.

Hac repetita partitione decrescere visa est usque in hodiernum diem Salisburgensis Provincia, quæ in primo suo Archiepiscopo Arnone, exeunte octavo sæculo, & incunte nono, amplissimis finibus florebat, ut in præfixa *Tabula Hierographica* clare conspicitur.

XXIX. Superiore anno percrebuit rumor, novas rursum cudi Provinciarum ecclesiasticarum partitiones. Josephum II. Augustum, suis de causis permotum, cepisse consilia, nullus ut porro exterorum Episcoporum jurisdictionem protendat suam in provincias Austriacas, animarumve cura ibidem persungatur: satis de ejusmodi Pastoribus intra suos sibi fines esse provisum; pollere namque Magistratum ecclesiasticum arcana quadam vi in animos populorum, quæ exteræ ditionis hominibus pro omni eventu concedi non debeat; cum sæpius compertum sit, ecclesiasticos Præsules, eos præsertim, qui insigniuntur summo etiam civili dominatu, implicitos fuisse discordiis publicis, imo bella contra vicinos Principes gessisse, civilem item & ecclesiasticam procurationem tam arctis sese mutuo subsidiis communire, ut nisi in consentientibus studiis neutra earum, aut suam tueri auctoritatem, aut Reipublicæ commoda queat provehere: quod si boni publici ratio id exigit, etiam Episcopatuum, & Provin-

(*) *De Suffraganeatu Ratisbonensi scribit Hochwartus:* Carolum IV. Romanorum Imperatorem anno 1365. ab Urbano V. Papa precibus impetrasse, quod Ecclesiæ & Episcopatus Babenbergensis, Ratisponensis & Misnensis subjectæ deinceps esse deberent Joanni, & successoribus suis, Archiepiscopo Pragensi, tanquam Apostolicæ Sedis Legato, quod jus Legati sibi in Ratisponensem Diœcesim Archiepiscopus Salisburgensis vindicavit. *Verum sciens a Salisburgensibus suscepta defensio effectum Pontificiæ concessionis fefellit. Apud Oefele in Scriptor. Rerum Boicar. Tomo I. pag.* 213.

(**) *Leopoldus Dux Austriæ & Styriæ anno* 1208 *literas dedit supplices ad Innocentium III. Papam, ut Viennæ, sua urbe in Austria, Diœcesis Passoviensis, ordinaretur proprius Episcopus: largos se eidem ex ære suo reditus numeraturum pollicitus. De hac igitur Diœcesis partitione, & separatione a suo Ordinario Passoviensi, hæc consideratione digna perscripsit Pontifex Legatis suis:* Licet non solum secundum statuta canonica, verum etiam nonnulla Prædecessorum nostrorum exempla, petitioni suæ (*Ducis*) videretur omnino annuendum; volentes tamen venerabili Fratri nostro, Episcopo Pataviensi (*Mangoldo*) de superabundanti gratia, rem ipsam sibi curavimus intimare, considerato, quod etsi non existeret necessarium, super hoc suum obtinere consensum, requirere tamen eum videretur honestum, venerabili Fratri nostro Archiepiscopo Salisburgensi mandantes, ut memoratum Ducem ad peragendum hoc propensius hortaretur, & inquisita super his sollicite veritate, nobis renunciaret eandem &c. *Ita Epistola Innocentii III. Papæ. Tomo I. pag* 758. *Edit. Baluz & apud Bernard Pezium Cod. diplomat. Parte II. pag.* 65.

Quidam nuper Epiſcopatus immutati, novi fundati.

vinciarum eccleſiaſticarum mutationem urgeri oportere ab iis, qui ſedent ad Reipublicæ gubernacula &c. Hac in diſpoſitione rerum ademptus reipſa jam nuper fuit tractus inferioris & ſuperioris Auſtriæ, cum regione Bavariæ neo-acquiſitæ Epiſcopatui Paſſavienſi, adusque Oeni litora; atque ut ditionis, a Paſtore divulſæ, amplitudini rite & in poſterum adminiſtrandæ proſpiceretur, novus Lincii conſtitutus eſt Epiſcopus, qui præteriti Paſſavienſis partes ſuſtineat, ſitque Archiepiſcopi Viennenſis Suffraganeus. Sedes Epiſcopalis Neoſtadienſis in Auſtria, ob eccleſiaſticæ procurationis, & parochiarum adjunctarum opportunitatem translata eſt ad fanum S. Hippolyti. Chiemenſis tamen Epiſcopatus in Bavaria per partem diſtrictus Tyrolenſis veterem jurisdictionem hactenus illæſam, ſecus ac ferebatur, retinuit: tribuiſſe Archiepiſcopum Salisburgenſem diœceſeos ſuæ regionem late patentem in Styria, & Carinthia, Epiſcopis Seccovienſi & Lavantino, ſuis ſuffraganeis, hactenus quidem adminiſtratam ab iis, ceu Vicariis Generalibus; in poſterum vero iisdem, ceu propriis Ordinariis, parituram. Præter tres Suffraganeos, Gurcenſem, Seccovienſem & Lavantinum, ob regionis amplitudinem, & parochiarum frequentiam, novus ab Imperatore decretus eſt Epiſcopatus Leobienſis in Styria, atque congruis reditibus donatus; cujus primum Epiſcopum idem Auguſtus (quod & in poſterum obtinebit) nominavit Virum, virtute & meritis clariſſimum Dom. Alexandrum, Comitem ab Engel; qui & nuper Salisburgi ſolenni ritu confirmatus fuit a ſuo Metropolitano, & inauguratus; cenſebiturque numero Suffraganeorum Salisburgenſium, ære proprio Salisburgenſis Archiepiſcopi olim fundatorum, Gurcenſis nimirum, Chiemenſis, Seccovienſis & Lavantini; in quos Suffraganeos, utut in terris Auſtriacis poſitos, exercebit Metropolita Salisburgenſis vetus ſuum, a Nicæno I, aliisque conciliis ſtatutum, ſemperque exercitum jus confirmandi, id eſt, ordinariam eis jurisdictionem impertiendi, citra Papæ interventum; etſi enim Romani Pontifices jam inde a ſæculo XIII. jus ſibi ſolis vindicaverint confirmandi quosquos Epiſcopos, hujusque acquiſiti juris emolumentis hodiedum perfruantur; non tamen id actum fuit ab antiquo: Metropolitæ primis temporibus, innixi canonibus, ut dixi, & conciliorum decretis hanc elargiti fuere ſuis Epiſcopis ordinariam poteſtatem; quem jurisdictionis uſum Archiepiſcopi Salisburgenſes ordine non interrupto ſectati ſunt; ut proinde æquiſſimum ſit, eidem jurisdictioni inſiſtere Metropolitam Salisburgenſem conſtanti veſtigio, etiam in hoc novo Epiſcopatu Leobienſi; maxime quod jus hoc Metropoliticum in Styria jam inde ab antiquo ſemper fuerit exercitum. Porro univerſa & Styriæ & Carinthiæ regio diſtributa eſt inter quatuor hos Epiſcopos Suffraganeos, Gurcenſem, Seccovienſem, Lavantinum & Leobienſem, comprehenſis etiam illis diſtrictibus, in quos olim & Labacenſis & Goritienſis Diœceſis excurrebat, veluti diſtrictus Cillejanus, & ille, qui ultra flumen Dravum protenditur: hujus novæ partitionis eccleſiaſticæ traditæ ſunt ſingulis Ordinariis novæ chartæ chorographicæ, cum inſcriptis ſingularum Diœceſium finibus, ut facilior ſit præſentibus paſtoribus curæ animarum adminiſtratio; hujus ejusdem opportunæ dimenſionis cauſa Sedem Epiſcopi Lavantini, ajebant, figendam fuiſſe in Urbe Cilleja, antehac Labacenſis Diœceſis; quod tamen hactenus executioni traditum non eſt, nec fortaſſis erit. Et hæ quidem ſunt recentiores viciſſitudines Hierarchiæ Salisburgenſis, quibus diœceſis quidem Salisburgenſis, amiſſa Styria & Carinthia, imminutionem ſubiit, Provincia vero eccleſiaſtica Salisburgenſis, jusque metropoliticum, adjectis variis diſtrictibus, novoque Epiſcopatu, fuit amplificatum.

Concilia ſæpius celebranda.

Jam vero ad conciliorum Salisburgenſium, qui ſcopus eſt operis, pertexendam ſeriem accedamus. Cœperunt hæc concilia paulo poſt, ac Sedes Salisburgenſis anno 798. ad Metropoliticam evecta fuit dignitatem. Sciebat quippe Arno primus Archiepiſcopus, ſumme tantopere utilem, ac neceſſariam Hierarchiæ Chriſtianæ, conciliorum celebrationem, eamque ſibi, ad Metropoliticam dignitatem evecto, cordi eſſe debere, ac primo quoque tempore in opus redigendam: audierat ſæpius, Romæ cum degeret, tanti id fuiſſe momenti in Eccleſia inſtitutum conciliorum, jam inde ab origine, ut nec fidem, nec diſciplinam ſine horum ſubſidiis ſervare liceret illibatam: fuiſſe hoc præceptum Canone XXXVI, qui Apoſtolis tribuuntur: *Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν. Bis in anno ſiat Epiſcoporum Synodus, & inter ſe examinent decreta religionis, & incidentes eccleſiaſticas controverſias componant.* Et Canone V. Concilii Nicæni I: *καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. In unaquaque provincia bis in anno Synodi fiant*

fiant &c.: sciebat ille, & a Bonifacio, Moguntino Archiepiscopo, non pridem antehac e vivis sublato, sex, aut septem fuisse in variis Germaniæ partibus celebrata concilia, cum summo Ecclesiæ emolumento; hancque tandem & sibi, ad Archiepiscopatum promoto, curam esse fortiori vestigio impositam. Concilia autem, tum a se, tum a successoribus celebrata, accessorias solennitates habuerunt, a prioribus conciliis, in Bojoaria coactis, omnino diversas. Nam antehac agebantur illa ab Episcopis auspicio Bojoariæ Ducum, Theodouis, Tassilonis &c. illorumque auctoritate fulciebantur, quod supra in Dingolfingensi Concilio factum fuisse vidimus; ast primum mox Salisburgense concilium, uti & sequentia, Francorum Regum, & Imperatorum nomina, æramque præ se ferunt; propterea quod post exactum fœdifragum Tassilonem, Bojoariæ Ducem, anno 788, Carolus M. Provinciam judicibus, nutu suo administrandam tradiderit, adjectis novis quibusdam ad veteres Bojoariorum leges; qua etiam de causa congregatos Patres in primo statim Salisburgensi concilio quæpiam disciplinæ decreta ad mentem Caroli M. sollicite accomodasse, infra videbimus.

Tassilonis fata. Fuit Tassilo in Conventu Ingelheimensi, ceu læsæ Majestatis reus, capitali sententia palam damnatus, ob plures apertæ perduellionis causas, ut Eginhardus ait: ob deserta jam antehac Pipini Regis castra, evocatosque contra Carolum Hunnos & Avaros; quæ omnia facinora ipse propria confessione firmavit. Carolus vero motus misericordia ob Dei amorem, & quod sanguine sibi junctus ille esset, mortis supplicio eum absolvit, optionemque fecit, quo potissimum pœnitentiæ generi ipsus subjici cuperet? qui cum attonderi, atque in monasterio peccata sua, cum filio Theodone, in posterum plangere petiisset, voti sui a Carolo compos factus est. *Exitus Agilolfingorum imperii is fuit*, ait Marcus Velserus Rerum Boicarum Lib. V. pag. 173, *anno ducentesimo octogesimo, postquam Theodo primum pedem in Boica posuit: stirps inter Germanicas sine controversia vetustissima, & nobilissima, in cognomine Theodone, Tassilonis filio, extincta est.* Cui familiæ, ut in gente Boica ducatum gereret, concessum fuisse a Francorum regibus affirmat Dagobertus ipse in Capitulari tertio, seu de Legibus Bajuvariorum Tit. II. Cap. XX. *Apud Chiniac in Capitularibus Regum Francorum Tomo I. pag. 91.* Cæterum quo in loco Tassilo monachum egerit? aut obierit? non convenit inter Scriptores; quemadmodum & de illis prodigiis, quæ patrata feruntur ad illius sepulchrum, dubia omnia sunt, & incomperta.

CON-

CONCILIUM
SALISBURGENSE I.

Anno 799.

Anno Chrifti DCCXCIX. Leonis III. Papæ anno IV. Caroli Francorum Regis XXXI. ab Arnone Archiepifcopo coactum in oppido Bojoariæ Riesbach, hodie Dynaftiæ Landshutanæ.

Ita Hiftoriographi Salisburgenfes, Jordanus, Dukerus, & Codex Traditionum Frifingenfium.

Epiftola encyclyca, qua Arno Archiepifcopus Provinciæ fuæ Epifcopos ad celebrationem primi Salisburgenfis Concilii evocavit.

Sincerrimæ dilectionis venerabiliter præferendo, & cum omni charitatis amore amplectendo N. digno Dei Antiftiti, fupplex S. Juvavienfis Ecclefiæ Archiepifcopus N. bene cupiens profperitatis veftræ hic præfenti, & in futuro fæculo.

Solito etenim more Sanctitatis Veftræ precibus nos enixe commendamus. Veftra namque memoria, ut optime condecet, jugiter apud nos retinetur, ficut optime noverit Fraternitas Veftra, & canonica Auctoritas probat, omniumque noftrum eft utilitas maxima, qui fumus in loco regiminis conftituti, fynodale colloquium habere, & ibi pertractare noftrum minifterium, a Deo nobis commiffum, ad profectum totius Chriftianæ plebis: quia id ipfum a confratribus noftris Epifcopis hoc anno in regno Domini Senioris noftri in Francia peractum (a). Quapropter, Deo Aufpice, nos coadunati fumus, fynodalem collocutionem exercere ad Riesbach die inchoante XIII. Calend. Sept. Quapropter bonum eft, ut die ftatuto vos ipfi illuc veniatis, & præcipiatis veftro Chori epifcopo, ut illuc veniat, & Archipresbyteris veftris, feu cæteris primoribus ecclefiafticis, & de illa veftra abbatia illos procedere monachos, quantos vobis videbitur; & fi illa Capitula, quæ in illa Synodo in Francia gefta fuerunt, fcripta habeatis, vobifcum deferte. De victualibus vero fagax veftra prudentia præcaveat ad quantos dies ibi commorari in loco, tantos tunc noftra fuppetiat convenientia. Quia ficut fuperius præfati fumus, ut illa fynodalis loquela, divina auxiliante gratia, nobis a Deo merces adcrefcat, & apud homines bona laus. Et hoc fcitote, quia ad confratres noftros Epifcopos iftam exemplariam fcriptam directam habemus. Perlecta hac epiftola a veftra dilectione nobis fofpitatem veftram per miffum, aut per indicolum veftrum nobis innotefcere non pigeatis.

Pezius in Codice Diplomatico Parte I. Columm. 74.

Sequun-

(a) *Eft Concilium Aquisgranenfe, anno 799 in caufa Felicis & Elipandi convocatum, in quo concilio in folius Alcuini libris fervato, etfi nihil aliud ab eodem Alcuino memoretur, quam condemnatio illius hærefis, in qua quidem confutanda ipfe tum Alcuinus præ cæteris enituit; alia tamen etiam difciplinæ capita, ufitato conciliorum more ibidem conftituta fuerunt, quæ ab Alcuino, in rem dunxatat fuam intento, fuere prætermiffa; ut paffim fit, quando fcriptor aliquis occafione unius præcipui capitis recenfet vel cujusdam pertractationem. Id ipfum contigit, ut mox videbimus, in fecundo concilio Salisburgenfi; nam clare intelligitur, præter partitionem decimarum, tum controverfam, etiam alia difciplinæ præcepta in eo fuiffe condita: utut ab eo, qui memoriam illius confervavit, fola adducta fit decimarum contributio. Hæc hærefis Felicis & Elipandi jam anno 792. in Concilio Ratisbonenfi condemnata fuit.*

Sequuntur canones hujus Concilii, ut a Cl. Jordano fuere consignati, nempe, ut videtur, non tam concilii ipsius, quam propriis historiographi verbis redditi; satis quippe fieri censebat reverentiæ, sacris ejusmodi monumentis debitæ, si, servato, quem continent genuino sensu, enuncientur digniore quodam & luculentiore verborum ambitu; quod Historici agere passim consueverunt. Anno 799.

CANON I.

In æde sacra ne strepunto, ne ambulanto: ante finem rei divinæ ne ex ceduntо.

CANON II.

Presbyter ante annum ætatis XXX. non consecretur: nec nisi vita & moribus ante exploratis (*b*).

CANON III.

Clerici feria IV. & VI. carne & vino abstineant, præterquam a Paschate ad Pentecosten: a Nativitate Domini ad Epiphaniam, festisque diebus SS. Apostolorum, B. V. Mariæ, S. Michaëlis, S. Joannis Baptistæ, & Martini; hac tamen lege, hospitibus, ægrotis, viatoribus, iisque, qui belli degunt, exemptis (*c*).

CANON

(*b*) *Idem decrevit Bonifacius I. Papa Can. I.* Si quis *Distinct. LXXVIII. Item Concilium Aquisgranense, anno* 816. *celebratum, capitulo IX:* Quod autem a triginta annis sacerdos efficitur, ab ætate scilicet Christi sumptum est, ex qua idem ortus est prædicare. Hæc enim ætas profectu jam non indiget parvulorum, sed perfectionis vi plena est, & robusta, & ad omne disciplinæ ac magisterii exercitium præparata &c. *Cum enim octavo illo sæculo plurimi in Germania grassarentur* destructores ecclesiarum, populique seductores, quorum alii falso se episcopatus gradu prætulerunt, alii vero Presbyteratus officio se deputarunt, alii etiam innumera perversitatis figmenta sequentes, magna ex parte populum seduxerunt, *ut Othlonus refert in vita S. Bonifacii Lib. I. Cap.* 31. *ad quorum artes & imposturas cautiori molimine depellendas tantopere cohortatus est Gregorius III. Bonifacium Moguntinum Archiepiscopum; cumque Bonifacius ipse de tot gravibus Sacerdotum offendiculis amare questus sit Zachariæ Pontifici in Epistola* 130, *&* 132. *inter Bonifacianas, a Serario editas, quid magis necessum fuit agi a Bojoariæ Episcopis, eodem sæculo congregatis in Riespacensi concilio, quam revocare pastores, qui populum imbuere debeant Christiana disciplina, ad frugem meliorem, eorumque decus omni solicitudine adjuvare.*

De ætate Presbyterorum.

(*c*) *Constitutiones, quæ Apostolis tribuuntur Lib. V. Cap.* 18. ὄινυ δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταυταῖς. ἡμέραι γὰρ ἐισὶ πένθους, ἀλλ' ὐκ ἑορτῆς. Abstinete tunc autem a vino & carne; dies enim sunt luctus, & non festi. *Concilium Gerundense Anno* 515. *Capitulo III:* quibus diebus a carnibus, & vino abstinendum decernimus; *nempe diebus luctus & jejunii. Item S. Augustinus contra Adimantium Manichæum Cap.* 14. *ex Apostolo ad Romanos Cap. XIV. v.* 21. *&c. Sunt hæ de jejuniis ecclesiasticæ leges, Pastorum judicio constitutæ, quæ suis de causis etiam variantur. Olim feria IV & VI jejunatum est: hodie feria VI & Sabbatho abstinetur: olim alius erat potus, & eduliorum delectus in his, alius in aliis diœcesibus: quisque Provinciæ suæ, & Pastorum legibus tenetur. Huc pertinet Edictum Caroli M, quo jejunium trium dierum Ao.* 814. *indixit, publicarum calamitatum depellendarum causa. Præcipit in ea Imperator:* Ut omnes a carne & vino his tribus diebus abstineant, & usque ad horam nonam jejunent, exceptis, quos aut ætas, aut infirmitas non permittit, qui tamen secundum suam qualitatem, vel vitæ suæ professionem, aut orationibus factis, aut eleemosynis congruis, idipsum secundum consilium magistrorum redimere studeant, quod jejunando, & abstinendo complere non valent ---- Opera autem his diebus operari permittimus, quæ nec ad Ecclesiam venire impediant, nec ante statutam horam manducare, aut bibere cogant &c. *Quo in Edicto simul disciplina illorum temporum retegitur, etiam potum jejunantibus interdicens.* Ex antiquissimo MS. Andegavensis Monasterii S. Huberti in Arduenna.

Abstinentia a vino.

Anno 799.

CANON IV.

Usus vestium sit e more communi (*d*).

CANON V.

Clerici ne sibi vendicent bona nobilium.

CANON VI.

Decimæ dividantur in quatuor partes: in Episcopum, Sacerdotes, egenos, ecclesias (*e*).

CANON VII.

Viduarum, pupillorum, cæcutientium, inopum cura sit penes Episcopos (*f*).

CANON VIII.

Memoriæ Sanctorum, ac Martyrum ignotorum ne fiant (*g*).

CANON IX.

Venefici, & necromantæ candentis ferri examine probentur (*h*).

CANON

(*d*) *De vestibus Clericorum similia præstantissime decernit Synodus Aquisgranensis, paulo post anno* 817. *habita, Capitulo XII.*

Decimarum partitio.

(*e*) *Hic canon fluxit ex norma, & Capitulari, Capitulo V, quod Gregorius II. Papa dedit tribus Legatis suis ad instituendos Bojoariæ Episcopatus anno* 715. *abeuntibus, quod Capitulare in Dissertatione prævia* §. *VIII. attulimus. Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus Cap. II. Capitularium num.* 16: Ut ex decimis quatuor portiones fiant, juxta institutionem canonicam. *apud Labbeum in Collect. Concil. Tom. VIII. pag.* 573. *Occasio statuendi hunc canonem VI. fuit Episcoporum Hispanorum abusus, qui tertiam decimarum partem sibi tribuerunt, contra ac vetus disciplina statuit; sic quippe illi definiverunt in Concilio Toletano IV, anno* 633. *habito, canone XXXIII:* Constitutum est a præsenti concilio, Episcopos ita diœceses suas regere, ut jure nihil præsumant aufferre, sed juxta priorum auctoritatem conciliorum tam de oblationibus, quam de decimis, tributis ac frugibus tertiam consequantur. *Id autem cum adversetur non tantum Capitulari Gregorii II, sed etiam canonibus, a S. Gregorio M. indicatis, Lib. XII. Epist.* 31. *ibi:* Mos Apostolicæ Sedis est ordinatis episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones: una videlicet Episcopo, & familiæ ejus propter hospitalitatem, & susceptionem: alia clero: tertia vero pauperibus: quarta ecclesiis reparandis: *inique tulerunt cum Arnone Germaniæ Episcopi, tritam hanc ab Hispanis disciplinam perverti, maxime quod illorum Hispanorum abusum sensim jam prorepsisse in Germaniam intuerentur; cujus corruptelæ prævertendæ causa censuit Arno canonem hunc pro Bojoariæ episcopis statui oportere. Quem paulo post, nempe anno* 832. *imitatus est Hatto, seu Heyto Episcopus Basileensis, & Abbas Augiæ divitis prope Constantiam, qui in Capitulari a se edito Num.* 15. *ita constituit:* Quod decima, quæ a fidelibus datur, Dei census nuncupanda sit, & Deo ex integro reddenda; cujus tertia pars secundum canonem Toletanum Episcoporum debet esse. Nos vero hac potestate uti nolumus, sed tantum quartam partem, juxta constituta Romanorum Pontificum, & observantiam Sacræ Romanæ Ecclesiæ, de eadem habere volumus. Quod si quis contentiosus inde repertus fuerit, communione privabitur, & synodali censura judicabitur. *Apud Labbeum in Collect. Concil. Tomo VII. pag.* 1522.

(*f*) *Ex perpetua Ecclesiæ disciplina.*

De Martyrum memoria.

(*g*) *Concilium VIII. Carthaginense, sub Bonifacio Episcopo, anno* 515. *habitum, & a Luca Holstenio primum e Bibliotheca Palatina evulgatum, ita habet:* recitatum fuisse librum canonum, temporibus S. Aurelii Episcopi usitatorum, atque inter alia: Ut nulla memoria martyrum acceptetur, nisi ubi corpus, aut reliquiæ, aut origo alicujus habitationis fideliter traditur. *Apud Labbeum in Collect. Concil. Tomo IV. pag.* 1637. *Vide etiam Mabillonium de cultu Sanctorum* ignotorum.

(*h*) *Mos illorum temporum ad faciendum innocentiæ periculum perperam receptus, & deinde abolitus.* Vide mox sequentem admonitionem II.

Canon X.

Cucullum nisi monachi, aut gelu cogente ne gestent (*i*).

Canon XI.

Monachi ne funto curiones.

Canon XII.

Episcopi ne sibi arrogent abbatias: Prælati aut clerici, ne bona sacra ad jus regium pertinentia, in usumque nobilium destinata (*k*).

Canon XLI.

Ut nullus Clericus vestimenta laicalia portet, nec arma, nisi tantum, quod ipsius religioni deceat, induere præsumat.

Canon XLII.

Festos dies celebrare sancimus, id est: diem Paschæ, similiter feria II. III. & IV. & V. Ante missam licentia sit arandi, & seminandi, hortum vel vineam excolendi, & sepem circumcludendi: ab alio vero opere vacare. Pentecosten similiter, ut in Pascha. S. Laurentii. Cal. Novemb. Omnium Sanctorum. Similiter Dedicatio Ecclesiarum.

Hos duos canones posteriores recenset Abbas Reginon, noni & decimi sæculi scriptor, ex concilio in Riespach, in Bojoaria habito, in libello de Ecclesiasticis disciplinis, & religione christiana Lib. I. Can. CCCXXXVI, & Can. CCCLXXVIII. Quoniam vero Reginon priorem horum canonum

---

(*i*) *Concilium Aquisgranense anno* 816. *Cap. CXXV. decernit:* Reprehensibilem, & ecclesiastica emendatione dignum apud plerosque canonicos inolevisse comperimus usum, eo quod contra morem ecclesiasticum cucullos, quibus solis monachis utendum est, induant. *Erat autem cuculla, vel cucullus, seu Capicium, monachorum vestis, quæ caput obtegebat. Gregorius Turonensis Lib. VII. Historiarum Cap.* 39. *de Sagittario Episcopo ait:* dum obtecto capite fugere niteretur, extracto quidam gladio caput ejus cum cucullo decidit &c. *Vide Capitulare Aquisgranense anni* 817. *Cap.* 21, 22 & 35. *apud Chiniac Tomo I. fol.* 582. *novissimæ editionis.*

(*k*) *Fundatur hic canon in illo usu, & facto Caroli M. quod refert contemporaneus scriptor, monachus S. Galli, qui duos libros de gestis Caroli M. edidit; ita quippe ille Lib. I. Cap.* 14: Providentissimus Carolus nulli comitum, nisi his, qui in confinio, vel termino barbarorum constituti erant, plus quam unum comitatum aliquando concessit: nulli Episcoporum Abbatiam, vel ecclesiam, ad jus regium pertinentes, nisi excellentissimis caussis unquam permisit. Cumque a consiliariis & familiaribus suis interrogaretur, cur ita faceret, respondit: Cum illo fisco, vel curte, illa abbatiola, vel ecclesia tam bonum & meliorem vasallum, quam ille Comes est, vel Episcopus, fidelem mihi facio. *Apud Canisium Lect. Ant. Tomo II. pag.* 57. *Editionis Basnage. Quæ voluntas Caroli etsi in legem publicam nunquam abierit; Arnoni tamen Archiepiscopo, Caroli latus frequentissime stipanti, valde nota erat, atque etiam sensim & sensim ita in vulgus diffluxit, ut multi sæculares, inde animati, mala fide vindicatum sibi irent possessiones ecclesiasticas; ut videre licet in Instrumentis Frisingensibus apud Meichelbeck Historia Frisingensis Parte II. num. CXXII. Ideoque ne ejuscemodi litibus daretur occasio, voluit Arno hunc canonem in hac Synodo Riesbacensi definiri; ut & cæteri Episcopi, quos Carolus M. vel in cœtus Episcoporum, vel etiam judicibus aut comitibus adjunctos volebat in causarum definitione, huic sese Imperatoris voluntati gererent congruenter. Quo pertinere existimo Canonem VIII. Concilii Moguntini, anno* 813. *celebrati, cui & ipse Arno Archiepiscopus intererat, ubi statuitur:* Ut Episcopi potestatem habeant, res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundum canonicam auctoritatem volumus; & ut laici in eorum ministerio obediant ---- & Episcopi consentientes sint Comitibus & judicibus ad justitias faciendas, & ut nullatenus per aliquorum mendacium vel falsum testimonium, neque per perjurium, aut per præmium lex justa in aliquo depravetur.

Anno 799. *tum asserit decretum fuisse ordine quadragesimum primum in Riespacensi concilio: Jordanus autem cum duodecim duntaxat canones illi concilio tribuerit, recte arguitur, plures illius concilli canones temporum injuria periisse: aut certo Jordanum, cui animus erat scribere historiam, non dare Concilia, præcipuos transtulisse canones in suam paraphrasin; alios canones quos minoris esse notæ arbitratus est, penitus præteriisse.*

Subscripserunt Concilio

Waldrich Episcopus Pataviensis (1)
Arn Archiepiscopus
Adalwinus Episcopus Ratisbonensis
Atto Episcopus Frisingensis
Alimus Episcopus Sabionensis.
Simpertus Episcopus Augustensis.

Urolf Abbas, Hatto Abbas, Cundharnus Abbas, Reginperht Abbas, Wolffipus Abbas inferioris Altahæ, Leitfridus Abbas Chiemensis, Johannes Abbas Degernseensis, Wolfdretus Cremsmonstrensis, Anno de Munchmünster.

Arno Archipresbyter, Ellanod Archipresbyter, Baldrich Archipresbyter, Adelhartus Archipresbyter: Emericus Archipresbyter, Oswaldus Archipresbyter, Amannus Archipresbyter, Elimatus Archipresbyter.

Presbyterus & Curiones.

Meginhardus, Canzzon, Luitprandus.

Diaconi.

Hildebertus, Wolffdretus, Sintolfus.

Extat in Tabulario Episcopali Passaviensi Codex MS., in quo concilii hujus sistitur brevis Historia Germanico idiomate, cum iisdem fere Patribus & Canonibus, quos adduxit Jordanus, ac palam ibi asseritur, plures in Concilio statutos canones hoc in compendio prætermitti. Nos a Cl. Mathia Rieberer descriptum solium, hoc loco deponimus.

Anno Domini 799. den 20 Januarii ist ein gemein Versamblung, oder Synodus in Nidern Bayrn zu Reichschach von den Bischoven in Bayrn gehalten worden. Darauf sein gewesen die Nachuolgendeo Bischoff, und Aebbt, Erzbischoff Aruo von Salzburg, Otto Bischoff von Freysing, Widrich Bischoff von Passau, Sant Symprecht Bischoff zu Augspurg, Wolff Abbt zu Nidern Altach, Leitfrid Abbt von Chiemsee, Johannes Abbt von Tegernsee, Hata Abbt von Schlechdorff und Bonen, Wolfdorckht Abbt von Krembsmünster, die Priester und Pfarrherro Wegenhard, Canzoleit, Prant, Erzbriestor Adelhardt, Ambrich Paldrich, Oswald Amon, Elonier, Evangelier, Hilbort Verepreclit, der hilfft, io dieser Samlung ward beschlossen, als nachoolget.

Nemblich man soll in der Kirchen nit plapern, oder spacieren geen, kainer soll ehe der Gotts dienst für ist, aus der

(1) *In hujus concilii subscriptione Waldrich Episcopus Pataviensis anteponitur Arnoni Archiepiscopo; tum quod dignitas & præferentia olim obtigerit episcopis, secundum quod alter alterum tempore ordinationis anteiret; ait quippe Benedictus VII. Papa in Epistola ad Gallos & Germanos circa annum 975. data:* Injungimus, ut juxta beati Gregorii decretum, Anglorum Archiepiscopis directum: alter illorum, qui prior erit in Ordinatione tempore, ipse etiam, quoad vivet, prioratum teneat & in ordine: *tum, quod fortassis Arno, recens Roma appulsus, novæ suæ metropoliticæ dignitatis Diploma nondum evulgaverit: tum denique, quod sciret, Waldricum Pataviensem Episcopum, senem, & de Ecclesia optime meritum, quodammodo sibi vindicare dignitatem Metropoliticam; idque ob Laureacum, veterem Metropolim in Norico, destructam quidem. Diœcesi tamen Pataviensi comprehensam; quæ juris disceptatio diu postmodum in successoribus perduravit; ut superius in Præfatione uberius dictum est; nam Reginarius, Pataviensis Episcopus, qui anno 822. consecratus est, decem annis cum Arnone Archiepiscopo pro hoc suo jure decertavit; ut refert Hundius ex Catalogo Episcoporum Pataviensium Lib. I. Metropol. Salisburg. pag 295.*

der Kirchen gehen, man soll kein vor 30 Jaren zum Priester weichen, am Mitwoch und freytag sollen die Geistlichen nit fleisch essen, noch wein trincken, ausgenumben die Täg, von Weinachten, bis auf der heiligen drey könig Tag, und von Ostern bis auf Pfingsten, und auch unser lieben frauen täg, Sant Johanns zu den Sunnabenten, die Zwelff botten täg, S. Michael und S. Martin, oder wenn einem ein guetter freund khombt, denen aber in krieg, ausm Land, oder den kranckhen wirt kein mass in essen noch trincken nit geben, was einer in der fasten essen oder trinckhen solt, stund in seinem willen, doch solt sich ein yeder hüetten, damit er sich nit voll sauffet, oder fräss, Ein yeder soll klaider tragen, wie der gmain Brauch ist, Bischoff, Aebbt oder geistlichen sollen nit an sich ziehen noch bringen die güetter der Edlleut, Zehenden sollen gethailt werden, der erst thail dem Bischoff, der ander den Priestern, der drit den Armen, von dem vierdten thail des Zehends soll man die Kirchen erhalten, Die Bischoue sollen nach allem ihrem vermügen ob Wittib und Waysen, blinden, Lamen und armen Leuthen halten, man soll niemand betlen lassen, ein yeglich Statt und Gegend soll ihr arm Leuth aushalten, Zauberer Senger und Warsager sollen sich entschuldigen, mit einem glüenden eysen, und Brennhaissen Wasser, so sie das mit blossen henden anrüeren, und darein greiffen, wanns ihnen unschedlich ist, sollen sy entschuldigt sein, es soll keiner kain Gugel (*) tragen, Er wer dann ein Münich oder es wer kalt, kein Münich soll kein Pfarr haben, kein Bischoff kein Abbtey, kein Prelat oder geistlicher soll an sich bringen oder ziehen güetter, so lechen vom Reich sein, und auf den Adel geordnet oder gewidmet ist, diss und anders noch vil mehr, ward alda beschlossen, das nit von nötten, das mans alls erzellen mag, man mag aus diesem woll abnemmen, was der Zeit für Leuth sein gewesen &c.

(*) *Cucullus.*

Aliud folium manuscriptum, sæculi XI ut videtur, nuper detectum fuit in Archivo Consistorii Salisburgensis in quo hæc continentur:

Arno hæc recitavit in unum congregatis Archiepiscopo cunctis Episcopis Bavariæ, Abbatibus, Archipresbyteris, Presbyteris, Diaconis.

Pro remedio animarum eleemosyna facienda quater in anno, Sabbato ante Palmarem, Sabbato Pentecostes, tertio Sabbato in Septembri, Sabbato proximo ante Nativitatem Domini, & hoc publice in exemplum. Hæc invitus, neque coactus nemo faciat, sed spontaneo judicio juxta vires.

Cibi in jejunio, vel potus, in arbitrio cujusque sunt.

Clerici Presbyteri quarta & sexta Feria abstineant a vino & carne; excipiuntur festa, dies a Pascha ad Pentecostem. Item quando advenit amicus.

Item non tenentur jejunare, qui in bello, in itinere, in palatio, aut in curia Principis. Infirmi.

Hoc maxime cavendum est, ne usque ad facietatem cibum & potum sumamus.

Nullus Episcopus vel Abbas attrahere sibi audeat res nobilium.

Decima dividatur in quatuor partes, una sit Episcopi, altera cleri, tertia pauperum, quarta fabricæ Ecclesiæ.

Viduæ, pupilli, orfani, claudi, cæci ab Episcopis pro possibilitate defcudantur.

Monachus nullo modo parochiam regat.

Nullus Episcopus vel Abbas sibi attrahat res tributalium Domini Regis, vel ecclesias, vel quidquid ad talem conditionem pertinere videtur.

Acta hoc sanctum Concilium in loco qui dicitur Rheispach, XX die Januarii, Regnante Domino nostro Carolo gloriosissimo Rege, anno regni ejus XXXII, Christi 706. *in utraque chronotaxi est mendum. Recensentur deinde Episcopi, & quidam Abbates.*

Ex allatis his variorum recensionibus ejusdem concilii perspicuum fit, privatos homines adnotasse canones, qui singulis opportuniores videbantur; dum interim authentica concilii, & canonum statutorum series disperiit.

ADMONITIO I.

De Concilii hujus Authenticitate.

De Concilii hujus authenticitate.

Conciliorum Collectores Labbeus & Harduinus hoc Salisburgense concilium penitus prætermiserunt: alii, veluti Joannes Dominicus Mansi, & Marcus Hansizius, alter fortassis alterius subnixus fide, tum concilium, tum statutos in eo canones, dubios esse censuerunt, aut omnino suppositios; quorum scriptorum auctoritas hoc loco tenti fieri non debet; tum quod prioribus nullum innotuerit hujus

hujus celebrati concilii documentum: posteriorum autem tota repudiandi ratio versetur in solis chronologicis offendiculis. Nam Encyclica Archiepiscopi Epistola, antea recensita, diem annunciat concilio præstitutum XIII Calend. Sept. Jordanus autem nominat diem 20 Januarii, qui concilio Riespacensi initium dederit. Igitur, quemadmodum dissensio duorum monumentorum afficit solum diem, quo habitum sit concilium, eumque incertum relinquit; ita duplici, conspiranteque testimonio ab iisdem firmatur ipsius celebrati concilii veritas; neque huic præcipuo themati derogare quidquam potest accidens diei variatio; nec etiam infrequens est in certissimis eventibus veterum & recentiorum temporum intueri hanc dierum ambiguitatem citra ullum facti incommodum; quamvis facile diffitere liceat dici incertitudinem ex vario robore utriusque testimonii: Jordanus quippe, Archiepiscopalis Tabularii Præfectus, diem hunc hausisse videtur ex documentis authenticis: Epistola autem illa encyclica, a Pezio allata, pluribus scatet mendis scribæ imperiti, qui nævi fortassis etiam involverunt præstitutum concilii diem. Præterea dies 20 Januarii, a Jordano designatus, apprime congruit cum disciplina ecclesiastica illorum temporum, celebrandi concilia diebus Dominicis; anno quippe 799 vigesimus Januarii fuit Dominicus dies, quod clare ostenditur in celebri opere: *L'art de verifier les Dates des faits historiques*, Parisiis anno 1770 evulgato, *pag. 16*: quo critico vastigio caret dies, in Epistola encyclica designatus.

Verum rejectis his chronologiæ ambagibus proferre juvat inconcussa & interna & externa argumenta, quæ non tantum revera coactum fuisse hoc Riespacense concilium ab Arnone Archiepiscopo, sed etiam necessariam prope fuisse illorum canonum præceptionem, e rebus synchronis efficiant. Nam primo canones illi maxime devincti sunt usibus & indigentiæ illorum temporum, nempe sæculi VIII, & disciplinam ecclesiasticam provide muniunt contra corruptelas, illo ævo acerbe grassantes; quod quidem in notis, singulorum canonum textui subjectis, abunde patefeci: opus tum erat, clericorum ac sacerdotum vitam, mores atque ordinationes reddere exploratas, ob plures advenas impostores, e rebus, in religione perturbatis, lucrum captantes: restringere item clericorum avaritiam in decimarum contra præscriptum direptione: monachorum adcurare observantiam: urgebat tum infirmam laicorum religionem & cultum moderari, seu in observandis festis, & jejuniis, seu in sanctorum veneratione, inter tot superstites paganæ superstitionis reliquias &c. quæ omnia in illis canonibus præclare decernuntur. Suspicienda vero præ cæteris est canonum illorum auctoritas in eo, quod ecclesiasticarum legum, & civilium usum nexum impense procurent, atque consensionem. Præsertim in justitiæ publicæ administratione, quod ecclesiasticis judiciis insignia emolumenta, atque existimationem procuravit. Constituit Carolus M. Episcopos & Sacerdotes adjungi comitibus & judicibus ad decidendum publicas causas; quin imo & congregatorum Episcoporum jussit valere sententiam, premens vestigia Constantini M. quam hic in *Epistola ad Ablavium* significavit, ut est in Extravagante, ad finem *Codicis Theodosiani* (m). Arno itaque Archiepiscopus cum Caroli M. intellexisset mentem de illicita bonorum sacrorum & nobilium acquisitione, censuit eam palam fieri oportere auctoritate concilii, ac canone XII. exponi; ut deinde Episcopi in judiciorum pertractatione huic sese voluntati Principis gererent congruenter. Hanc vero de tollendis abusibus, deque ecclesiasticarum & civilium legum concordia solicitudinem ne quis putet data opera esse excogitatam, ac vindicari Patribus Riespacensis concilii eum in finem, ut præsumptis illis XIV. canonibus adferatur patrocinium, testes etiam accedunt locupletissimi. Jordanus, Cancellarius Archiepiscopalis Salisburgensis, & Præfectus Tabularii, qui in facie totius Sedis Archiepiscopalis canones illos e squalore, & blattarum dentibus erutos, solicite evulgavit circa medium sæculi XVI, cujus Chronicon manuscriptum in Bibliotheca Cæsarea Viennæ adserva-

(m) *Sozomenus quoque id de Constantino M. testatur Lib. I. Hist. Eccl. Cap. IX:* τεκμήριον δὲ κἀκεῖνο μέγιστον τῆς τοῦ βασιλέως περὶ τὴν θρησκείαν αἰδοῦς, τῶν ἐπισκόπων ἐπικαλεῖσθαι τὴν κρίσιν ἐπέτρεψε τοῖς δικαζομένοις, ἢν βούλωνται τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας παραιτεῖσθαι, κυρίαν δὲ εἶναι τὴν αὐτῶν ψῆφον, καὶ κρείττω τῆς τῶν ἄλλων δικαστῶν, ὡσανεὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐξενεχθεῖσαν εἰς ἔργον δὲ τὰ κρινόμενα ἄγειν τοὺς ἄρχοντας, καὶ τοὺς διακονουμένους αὐτοῖς στρατιώτας. Illud vero maximum est Imperatoris erga religionem argumentum, quod clericos ubique per legem immunitate donarit; quodque illis, qui erant in judicium vocati, dedit potestatem provocandi ad episcoporum judicium, si modo vellent civiles magistratus præterire: Episcoporum autem sententiam pro rata haberi oportere, atque aliorum judicum sententiis præstantiore, tanquam ab ipsomet Imperatore prolatam, statuit. Quin & jussit a magistratibus, quidquid judicatum est, in executionem deduci, atque etiam milites obstringi, illorum ut executioni deservirent.

servatur: item Manuscriptum documentum vetus, supra allatum, Salisburgensis & Passaviensis Tabularii, nuper detectum: est & Cl. Pezius, qui Epistolam Arnonis Encyclicam, inter antiquitatis lacinias delitescentem, testimonio incontaminato extraxit in lucem: est item, quem quidem primo testium loco nominare oportebat, Abbas Regiuon, qui sæculo X. duos Canones, e Riespacensi concilio desumptos, in suam, ut mox attuli, canonum Collectionem ingessit; ut proinde & historicis & criticis disciplinis maxime consentanea videatur non tantum Rispacensis concilii, sed & canonum, ibidem statutorum, certitudo.

ADMONITIO II.

ad Can. IX. hujus Concilii.

De examine ferri candentis, & aliis divinis judiciis.

Si quis forte laboravit suspicione patrati criminis, aut etiam de eo palam insimulatus est; veluti hic *Canone IX.* Venefici & Necromantæ; isque se insontem diceret, neque per leges convinci posset: vel si controversiam veritatem, quam nosse plurimorum interérat, non licuit humanis viribus retegere; mos ab antiquo fuit, recurrere ad Deum, supremum justitiæ & veritatis vindicem, atque ab eo innocentiæ suæ, & veritatis signum exorare. Multi inique, ut dicebant, postulati, edito jurejurando, seu sacramento, Deum testem appellaverunt, quæ *Canonica* censebatur *purgatio*, e religione hausta, hanc vero purgationem, eum sæpius comperta fuisset perjura, in posterum oportebat non expeti a quolibet, sed a judicibus illi deferri, cujus dignior esset fides, & probitas. Alii Eucharistiæ sumptione, vel Missæ celebratione suspicionem criminis a se depulerunt, eum evocatione divinæ vindictæ, si qua forte rei essent; quod & Gregorius VII. Papa coram Henrico IV. Imperatore egisse legitur apud Lambertum Schaffnaburgens. *ad annum* 1077.

Purgatio canonica.

Verum præter has legitimas purgationes ad arbitraria & superstitiosa veritatis eruendæ pericula defecerunt homines, etiam Christiani: examine ferri candentis permulti probari petierunt, ceu vindicatione injoriæ: sæculo IX. Richardis, uxor Caroli III. Imperatoris, ut est apud Aventinum *Libro IV. Annal. Baicorum:* itemque sæculo XI. S. Cunigundis, conjux Henrici Sancti Imperatoris, suspicionem violati thori a se removeruut; eratque hoc examen adeo receptum, ut & a monachis passim pro causæ patrocinio fuerit adhibitum: Theodoricus Abbas S. Albini, in controversia cum Heimerico Vice-comite habita, petiit, *aut candidi ferri judicio, secundum legem monachorum, per suum hominem probare; aut scuta & baculo juxta legem sæcularium sese defendere.* Apud Sirmondum *in notis ad Epist.* 39. *Lib. III.* Goffridi Vindocinens. Idem quoque sanxit Carolus M. Cap. III. in Appendice II. Capitularium: *Si negaverit se illum occidisse, ad novem vomeres ignitos Dei judicia examinandus accedat.* Apud Chiniac *Tomo II. Capitularium pag.* 795. Jam sæculo VI, Anastasio Imperatore, in Orientali Ecclesia, suscepta est ejusmodi purgatio a Catholico Episcopo contra Episcopum Arianum (*). *Ut in ignem ingrederentur; atque ita patefactum iri, uter eorum pietate præstaret. Recusante Ariana, orthodoxus intravit, & stans in medio ignis verba fecit ad adstantes, Deo ipsum incolumem conservante.* Apud Cedrenum ad annum *DVI. pag.* 295. Aliud fuit examen innocentiæ *immersio in aquam frigidam: ut si innocens de hoc furto, unde purgatio quærenda est, in hanc aquam corpus suum immittere voluerit, confestim ab ipsa aqua excipiatur*, id est, mergatur: *si autem culpabilis, aut reus &c. ab ipsa aqua rejiciatur*, id est supernatet. Ex Martenne *Tomo III. Lib. III. Cap.* 7. *de antiquis Ecclef. ritibus.* Vaferrimi hominis inventum! & nihilominus Ludovicus Pius Imperator illud in leges Imperii intulit apud Goldastum *Constitut. Imperial. Tomo III. pag.* 254. Sed & Carolus M. hoc aquæ examen fieri præcepit in *Appendice II. Capitular. Cap.* 34. Apud Chiniac *Tomo I. pag.* 797. *Immersio in aquam calidam* insonti haud quaquam officere dicebatur: *certamen singulare*, quo qui cecidit, reum se criminis fecit. Otto Imperator hoc judicii genere contentiones absolvi præcepit *Leg. Lombard Libra II. Tit. LV.* §. 38, & diu ante, nempe anno 794. Francofordiense concilium diremit controversiam inter Carolum M. & Episcopum Verdunensem hujus judicii interventu. Alias etiam panem, aut caseum, imprecationibus oneratum, homini, criminis suspecto, manducandum obtulerunt; ut si reus esset, illius esu præfocatus interiret. *Chronicon Gottwicens.*

Purgatio vulgaris.

Examen ferri candentis.

Examen aquæ frigida, & calida.

(*) Εἰς πῦρ εἰσελθεῖν, καὶ οὕτω δειχθῆναι τὸν εὐσεβέστερον· τῦ δὲ Ἀρειανῦ τῦτο παραιτυμένυ, αὐτὸς εἰσῆλθε, καὶ ἐν μέσῳ τῦ πυρὸς ἱστάμενος, διελέγετο πᾶσιν, ἀβλαβὴς ἀπὸ τῦ θεῦ φυλαττόμενος.

cens. Libro I. Cap. 2. Exposuerunt item cadaver occisi hominis, atque ad cujus accessum sanguine illud manasset, accedens ille mortis auctor dicebatur. Quio & Sacrificio Missæ abusi fuerunt ad ejusmodi examina. Gerbertus *Parte II. Liturg. vet. Alem. pag.* 555. ex Codice San-Gallensi adfert Missam, *ut fur se sistat* &c. Quæ omnia examina, seu purgationes dictæ sunt *Divina Judicia*, quod Deo auctore ferri putarentur in veritatis, aut innocentiæ testimonium.

Unum in Lege Mosaica ejusmodi judicium legitur a Deo Israëlitis constitutum fuisse *Num. Cap. V.* de muliere adulterii suspecta: oportebat illi, in templum addoctæ, porrigi a Sacerdote poculum aquæ, cui parum pulveris de pavimento tabernaculi inspersum fuerit; quod Zelotypiæ poculum cum biberit mulier (*): *Siquidem polluta fuerit, & prævaricata prævaricatione in virum suum, & ingredientur in eam aquæ, inferentes maledictionem in amaras: & tumescet uterus ejus, & cadet fæmur ejus, & erit mulier in maledictionem in medio populi ejus. Et si non polluta mulier, sed munda ipsa fuerit, innocens erit, & seminabitur semine.* Hoc apud Judæos. Ipsis etiam gentilibus arbitraria examina sustulerunt criminum suspiciones: Vestalis Tuccia, ut est apud Valerium Maximum, in testimooium illæsæ virginitatis sustulit aquam eribro haustam: Daphnopoli extitisse fontem scribit Eustathius *Libro VIII*, quem ingressa virgo violata turbulentum reddidit. Tacitus *de Moribus Germ. Cap. X.* adnotavit, Germanis singolare certamen ad evolvenda dubia prætulisse facem &c.

Poculum Zelotypiæ.

In hæc itaque conspicua & Judæorum, & Gentilium vestigia intentum vulgus Christianorum, ultro pariter in ea descendit; nempe ne videretur paucioribus, ac illi olim, e cœlo fulciri subsidiis. Summi Principes, quod mox vidimus, atque etiam Particularia Concilia, sese abripi tulerunt ab hoc vulgarium opinionum torrente: Sæculo IIX. Concilium I. Salisburgense Canone IX; & paulo ante Concilium Triburiense, ut ex Vaticano Codice adnotavit Harzheimius *Tomo II. Concil. pag.* 410, rata habnerunt hæc examina. Non tamen ausim dicere, eximios Patres illorum conciliorum temere secutos fuisse solam persuasionem vulgi sois in sententiis, contra ac Universalis Ecclesia tradidit; existimem magis, io eorum scriniis ecclesiasticis adservata fuisse quæpiam pseudo-documenta, & exempla majorum, quæ eos ad condendum ejosmodi canonem manuduxerint. Certo Cl. Muratorius *Tomo III. Antiquitatum Italiæ medii ævi pag.* 613. adfert Antiphonarium aotiquissimum MS. Bibliothecæ Canonicorum Mediolanens. item Rituale pervetus, pariter MS. in quibus Ordo exponitur divini judicii ad aquam frigidam, & simul adfertur historia de Leone III. Papa, qui ob thesaurum S. Petri a Romanis lingua, & oculis privatus, ad Carolum M. confugit, atque ab eo Romam redoctus & restitutus fuit; thesaurus tamen ille reperiri non poterat, nisi per hoc judicium: *quod judicium fecere Beatus Eugenius, & Leo, & Imperator, ut Episcopi, & Abbates, & Comites firmiter teneant, & credant, quod probarunt viri illi sancti.* Fortassis aut charta, aut saltem fama ejusmodi historiæ, quam Muratorios fabulam appellat, obversata fuit incautis Patribus in Salisburgensi Concilio, eosque ad inconsultam definitiônem proniores reddidit. Sed neque Lex de exploranda adultera *Num. Cap. V.* idonea est ratio vulgares illas purgationes firmandi: ceremonialis illa duntaxat erat in veteri Testamento, a Deo peculiariter lata lascivis Israëlitis, ut familiarum in Republica servarctur porites; quæ lex deinde cum cæteris Mosaicis præceptis antiqoata, in novum Testamentum distendi nullatenus potest; multo minus ot liceat ad divini illius jodirii similitudinem alia innocentiæ pericula pro arbitratu effingere. Quod si pagani iu ejusmodi examinum imaginario delectu Deum sibi adesse e machina censuerunt, temere illi utique statuerunt in rebus, alio spectantibus, divina judicia, & occultarum rerum notitiam in mirabilium specie vanissime scrutati sont; neque enim in hominis, etiam injuria affecti, potestate est, Deum ad miracula compellere; id quippe est tentare Deum; etsi cæteroquin laudabile sit, eundem confidenter exorare, ut calamitatibus nostris ferat opem pro voluntatis suæ beneplacito.

Judicia illa passim recepta.

Purgationes vulgares exsufflantur.

Examina illa nihilominus cum ignorantiæ judicum, & desidiæ, plurimum faverent, promptum ab illis obtinuere patrocinium; facilius namque visum fuit magistratibus, acquiescere fanaticis his portentis in caosa dobia, quam longam inire, implexam, atqoe ad justitiæ leges exactam perquisitionem, atque ex ea tandem æquum & justum eruere. Sed & aliis plerisque hominibus hæc divina jodicia attulerunt quodpiam illicium: tum quod homines plerumque mirabile plus ament, quam verum: tum qood in eorum perpessione multi commodom repererint, & occasionem fallendi. In examine aquæ calidæ, aot ferri candentis homioes callosi, duræque compagis adstantibus sæpius illuserunt: alii peritia magiæ naturalis exculti commoverunt admira-

(*) אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאררים למרים ותבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה: ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע:

mirationem populi: experti natare examen aquæ frigidæ pertulerunt sine discrimine: ex singulari certamine, qui arma tractare noverunt, sæpe gloriam sunt aucupati; ac nobiles viri suos pro se pugnatores substituerunt: judices ipsi adstrinxerunt monomachos ad tales conditiones, quibus compertum fecerunt, non tam divino, quam humano interventu peragi sortem illarum purgationum: nobilibus concessa fuerunt arma victricia, plebejis servilia: mulier incontinentiæ accusata decertavit contra virum zelotypum, in scrobe tres pedes profundo, stantem, fusteque armatum, ipsa foris libera, munita gravi lapide, quem in funda contra illum agitavit &c. Has tamen ipsas fallaces purgationes passim adornaverunt scriptores colore mirabili, cui, si nos contigisset coram adsistere, nihil simile vidissemus. Luitpraudus Longobardorum Rex, VIII. sæculo, hæc omnia ludibria acutiori mente perpendens palam edixit: *Incerti sumus de judicio Dei, & multos audivimus per pugnam sine justa causa suam causam perdidisse. Sed propter consuetudinem gentis nostræ Longobardorum legem impiam vetare non possumus.* Apud Muratoriom *De Scriptoribus Rer. Ital. Tomo I. Parte II. pag.* 74. Cæterum Ecclesiarum Præsules, pietate & eruditione præstantes illas superstitiones ab antiquo impugnarunt: Agobardus, Archiepiscopus Lugdunensis IX. sæculo librum edidit: *Contra damnabilem opinionem putantium divini judicii veritatem igne, vel aquis, vel conflictu armorum patefieri.* Eodem sæculo Stephanus V. Papa in Epistola ad Lambertum Episcopum Moguntinum ait: *Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones; & quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum.* Gregorius IX. Papa in suas Decretales Lib. V. Titulum intulit *de Purgatione vulgari*, in quo allatis plurium Pontificum Rescriptis usus interdicitur ejusmodi examinum. Quæ tamen omnia, quia posteriora sunt Salisburgensi concilio, non multum afficere potuerunt Patrum animos de re, communiter ositata, & quandam pietatis & confidentiæ speciem mentiente. *Ab Ecclesia rejecta fuerunt.*

CONCILIUM
SALISBURGENSE II.

Anno 803.

Anno Christi DCCCIII, Leonis III. Papæ Anno VIII. Caroli M. Imperatoris Anno III. ab Archiepiscopo Arnone convocatum Ratisbonæ, ut allata a Pontifice sententia de Chorepiscopis publicaretur, & mitigaretur.

Concilii hujus Salisburgensis memoriam, & quæ in eo acta fuere, unice conservavit Capitulare Aquisgranense Anni 803. *num. IV. tempore Caroli M. Quod itaque ex clar. Chiniac Capitularium Regum Francorum Tomo I. pag.* 779. *hic subjungimus.*

Omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, & nostris notum esse volumus, quia non parva quæstio de Chorepiscoporum superstitione ad nos non semel aut bis, aut ter venerat, sed sæpissime nostris auribus molestiam intulerat: ipsa enim quæstio non solum inter clericos sed etiam inter laicos crebrius ventilabatur. Dicebant ergo Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi a regularibus Episcopis ordinati, non esse eos Presbyteros, vel Diaconos aut Subdiaconos qui a Chorepiscopis videbantur quasi sacrati, nec sacerdotale eos debere peragere officium, nisi forent a canonice ordinatis Episcopis consummati. Sumentes quoque de canonica auctoritate sanctionem, affirmabant a Chorepiscopis ordinatos, vulneratum potius quam Episcopaliter sanctificatum, per illam manus impositionem habere caput, ubi autem vulnus infixum est, medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem. Similiter & laici dicebant, quod talium ministrorum vel Sacerdotum, id est, qui a Chorepiscopis erant quasi ordinati, officia audire nollent, nec eorum infantes majores vel minores, aut familiam eorum, per manus impositionem consignari, vel confirmari usquam vellent, ne magis vulnus quam benedictionem acciperent. Quod jurgium eum enucleatius discutere voluissemus, placuit nobis

Anno 803. nobis ex hoc Apoſtolicam Sedem conſulere, jubente canoniea authoritate, atque dicente: Si majores eauſæ io medio fuerint devolutæ, ad Sedem apoſtolicam, ut ſancta Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo esigit, incunctanter referatur. Quapropter Aroonem Archiepiſcopum ad leonem Apoſtolicam miſimus, ut inter cætera, quæ ferebat, etiam eum ex hoc interrogaret; ut quicquid ſuper his definiendum eſſet, Apoſtolica authoritate a ooſtris Epiſcopis regulariter ſaperetur. Qui nobis verbis, & ſcriptis ab eo renuntians hæc non eſſe neceſſe iterare, vel definire, quia ſæpiſſime a ſuis Prædeceſſoribus, & a multis ſanctis Epiſcopis atque ſynodalibus ſanctiooibus eos eſſe prohibitos, atque damnatos; & ideo non eſſe neceſſe ventilare, ſed definita tenere. Dixit enim nullum fore Presbyterum, vel Diaconum, aut Subdiaconum, ab eis ordinatum, nec Eccleſiam ab eis dedicatam, nec virginem conſecratam, nee quemquam confirmatum, neque quicquam quod de Epiſcopali miniſterio præſumpſere, eſſe peractum, ſed quicquid ex his ab eis illicite erat præſumptum, omnia a canonice ordinatis Epiſcopis debere rite peragere, & in meliorem ſtatum reformare: quia qood non oſtenditur geſtum, ratio oon ſinit, ot videatur iteratum. Prædictos aotem Chorepiſcopos omnes præcepit damnare, & in exilium detrudi. *Iſta vero omnes, maxime regni nobis a Deo commiſſi, Epiſcopi cum eodem Arnone, permittente præfato Apoſtolico, mitius tractantes, jamdictos villanos Epiſcopos inter Presbyteros ſtatuerunt*, ita ut amplius nihil de Epiſcopali miniſterio præſumerent, nec ipſi deinceps a quoquam fierent qui gradus ſui periculum vitare vellet. Decretum namque in Synodo eſt quam Reginisburc pro eadem vel pro aliis cauſis, Apoſtolica authoritate, præfato prætextu habuimus, nihil ex prædictis a quoquam eorum agere, oec facere volentibus conſentire, ſed quicqoid ab his Epiſcopaliter præſumptom eſt, a Canooice ordinatis Epiſcopis peragi debere, nec ullum usquam de Epiſcopali miniſterio a Chorepiſcopis aliquid accepiſſe, quia nihil in dante erat, quod aliquis horum accipere potuiſſet; quoniam quod oon haboit quis eorum, dare non potuit. Nam Epiſcopi non eraot, quia nec ad quamdam civitatis Epiſcopalem ſedem titulati erant, nec canonice a tribus Epiſcopis ordinati: ideo de Epiſcopali miniſterio uihil agere potuerunt. Et idcirco ooo oſtenditur geſtum quod præfixi agere putaverunt, quia, quod non habuerunt, nullateous dare potuerunt. Ideo namque nulla cauſa permittit, ut videatur iteratum, quod de cauſis memoratis a canoniee ordinatis Epiſcopis cognoſcitur regulariter peractum. Unde & cum ſæpe quæſtio de male accepto honore naſeatur, qois ambigat nequaquam eſſe tribueodum, quod non decet fuiſſe collatum? Scimus eoim, ſicut & in antiquis Patrum legimus decretis, poſſe vera, ac juſta legitimi Epiſcopi beoedictiooe auferri omoe vitium, quod a vitioſo fuerat injectum.

Mitigata itaque fuit in hoc Concilio Pontificis ſententia, in Chorepiſcopos lata. Chorepiſcopi quippe illi aſperitate ſententiæ Pontificiæ, anno ſuperiore allatæ, attriti videntur querelas & inquietudinem moviſſe; quas pro charitatis bono ut ſedarent Patres cum Imperatore Carolo Ratisbonæ congregati mitiori Decreto exagitatos compoſuerunt.

De altero capite, anno 797. *Romam ad conſultandum Papam perlato, nempe* de pœna presbyterorum criminoſorum, *prodiit eodem anno* 803. *Caroli M. Capitulum, quod Chiniac refert Tomo I. Capitularium pag.* 385. *ut ſequitur*:

Presbyteros criminoſos canonice ad Synodum venientes jubemus, juxta Decreta Papæ Innocentii capitulo XXXIII in medio collocari, diſcuſſisque objectionibus, quæ ipſis Presbyteris impinguntur, ſi convinci potuerint, a ſacerdotali removeantur officio (quia qui ſancti non ſunt, ſancta tractare non poſſunt) atque alieni efficiantur a miniſterio, quod vivendo illicite polluerunt. Et ſi convinci non potuerint, ſecundum anterius capitulum, conſultu Leonis Papæ, & multorum Epiſcoporum ſtatutum, cum aliis presbyteris & fidelibus, juſtisque hominibus, ſatisfaciant Epiſcopo ſuo & populo.

Ex quo & ipſius Papæ ſententia, in ejuſmodi criminoſos presbyteros lata, intelligitur.

Edidit & eodem anno 803. *Carolus M. alterum capitulum de illis criminoſis Sacerdotibus Aquisgrani, quod habetur Libro VII. Capitularium Regum Francorum cap.* 281. *ut ſequitur:*

Omnibus vobis tam præſentibus quam & futuris, ſcire cupimus, quia ideo conſultu Sedis Apoſtolicæ, & omnium noſtrorum Epiſcoporum, ac reliquorum Sacerdotum, atque maxime cunctorum fidelium noſtrorum de purgatione criminatorum Sacerdotum tanta tractavimus, eamque cum teſtibus, ſicut in anteriori Capitulari noſtro continetur, fieri decrevimus, quoniam neſciebamus eandem cauſam a B. Gregorio Papa eſſe definitam. Nam cum Wormatia generalem conventum habuiſſemus, adlata eſt nobis a Riculfo,

Mogon-

Gregor. II. Epist. LX. c. 3. Mogonciacensi Metropolitano, epistola beati Gregorii Papæ, in qua inter cætera continebaotur hæc: *De Presbytero vero, vel quolibet Sacerdote, o populo aecusato; si certi non fuerint testes, qui crimini inlato non adprobent veritatem, jusjurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnio; sicque maneat in proprio gradu.* Ista vero omnia, quia vires nostras excedunt, in judicio Episcoporum juxta canonicam sanctionem definienda relinquimus; ut hæc, quando orta fuerint, ita desinire satagant, ut nec secundum sæculum justam reprehensionem, oec peoes Deum, quod absit, damnationem, sed æternæ beatitudinis, ipso auxiliante, qui omnia iofucata præstat, præmia consequantur.

Habetur & aliud Capitulare ejusdem Caroli M. apud Chinioc Tomo I. pag. 383. *quo ratio purgandorum Saerdotum per testes præscribitur.*

CONCILIUM
SALISBURGENSE III.

Anno 807.

Anno Christi DCCCVII. Leonis III. Papæ Anno XII. Caroli M. Imperatoris Anno VII. ab Arnone Archiepiscopo convocatum.

Acta hujus concilii interciderunt; memoria illius, Actaque summatim conservata leguntur in antiquo Codiee Frisingensi Num. 286. *quæ deinde Brunerus in suos annales transtulit. Referuntur illa ad disciplinam, & distributionem bonorum ecclesiasticorum, hoc verborum ambitu:*

Dum se congregasset Synodus Episcoporum, Abbatum, cæterorumque clericorum Bojoariæ Provinciæ ad Metropolim Salisburgensem, & ibidem non pauca utilitatis suæ pertractassent; Interea moverunt iidem Episcopi Arn Archiepiscopus, Atto, Adalvinus, Emericus, Hatto quæstiones de decima fidelium populorum, quæ affertur ad Ecclesias. Lectis inde capitulis ex canonum authoritate, quid inde agi debuisset? invenerunt quatuor portiones fieri, unam Episcopo, alteram clericis, tertiam pauperibus, quartam fabricis Ecclesiæ. Tum consenserunt cuncti Abbates, qui præsentes aderaut, huic decreto secundum canones, & reddiderunt portiones Episcoporum Episcopis, quæ illos contigisset. Id est: Meginhart, Urolf, Joannes, Wolfdrege, Wolfkanhart, Kemich, Hepilo, & cæteri, unusquisque suo Episcopo ea ratione, ut ulterius exinde inter illos nulla discordia oriretur, sed concordia deinceps semper maneret. Actum est hoc die XVII. Cal. Febru. anno VII. Imperante Carolo, Glorioso Augusto post Consulatum ejus. Deodericus scripsi.

Ex Brunero Lib. IX. Annolium Boicorum.

Episcopi Suffraganei, qui cum Arnone Archiepiscopo huic Synodo aderant, eidemque subscripserunt, sunt Atto Frisiogensis, Adalwinus Ratisbonensis, Emericus Sabioneosis, Hatto Pataviensis, *ut supra Brunerus indicavit.*

Distributio bonorum ecclesiasticorum in Gallia usum habere cœpit, sexto sæculo, ut concilium Agathense, anno 506. habitum, canooe XXII. indicat; in Bavaria autem clerici tum adhuc plerumque, & parochi, cæterique ministri e communi fidelium oblatione atque e decimis victitarunt. Has decimas Episcopi Bojoariæ, in primo Salisburgensi Concilio anno 799, contra Hispanorum morem, in quatuor tribui oportere partes decreverunt. Abbates autem, inter Bojoariæ fines constituti, qui & ipsi prædia sua religioni & muoificentiæ Principum tulerunt accepta, decimas renuerunt persolvere ex iis piis oblatiooibus, gravemque in controversiam eruperunt, quam componere, ac dissidentes ad pacem adducere, præsentis coocilii, anno 807, fuit opus; definitumque: *& Abbatibus quibusque persolvendas esse deci-*

decimas. Est Episcoporum hæc sententia apprime consentanea Capitulari Caroli M., quod adducitur Tomo II. Conciliorum Galliæ pag. 252. *Si donatione Regum &c. Si ad Episcopia & monasteria aliqua res delegatæ sint, & ex ipsis rebus antiquitus ad ipsas Ecclesias priores decimæ datæ fuerint, ipsa donatio permaneat, tamen decimas de ipsis rebus, qui eas possidere videntur, tribuant.* Hac eadem ratione & in Capitularibus Caroli M. Lib. II. Cap. XXXVI. statutum legitur: *Semper ad antiquiores Ecclesias decimæ persolvantur.* Ac Concilium Moguntinum anno 813. habitum, canone XLI: *Ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec aliis possessionibus priventur; ita ut novis oratoriis tribuantur* &c. Abbates itaque in hoc concilio inflexi, atque condocefacti, animos porro ad persolvendas Episcopis decimas contulerunt, quod pacem rursus & tranquillitatem rebus ecclesiasticis invexit.

ADMONITIO.

De Episcoporum Conventibus.

De Episcoporum Conventibus.

Nono sæculo sæpius agebantur conventus Episcoporum, non tam conciliari & ecclesiastica forma, quam judiciali & forensi; nempe ut actus majori cum solennitate conderentur de rebus Ecclesiarum qua conservandis, qua defendendis. Ejusmodi conventus erat ille Ratisbonensis anno 810. habitus, quando Hrocholf testium ac instrumentorum fide convictus, domum Ecclesiæ Frisingensi primum traditam, tum a se injuste occupatam, rursus eidem palam restituit; cui actui præter provinciales Episcopos, etiam Arno Archiepiscopus præsens aderat. Instrumentum publicæ restitutionis adfert Meichelbeck Historiæ Frisingensis Lib. I. Parte II. Instrumento CCLVI. pag. 144. *In Dei nomine: Ego itaque Atto Episcopus notitiam facio, qualiter quidam homo Hrocholf nomine devestivit domum Sanctæ Mariæ, seu etiam nos, hoc est, de territorio Rasspuruc tradidit ad domum Sanctæ Mariæ: nunc autem invitus, & cum veraces testibus superatus reddidit eadem territorium in loco Feohte, quam injuste abstraxit de domo Sanctæ Mariæ. Hoc autem factum est ad Reganaspuruc in publico conventu Episcoporum, seu etiam Presbyterorum, in quo erat Arno Archiepiscopus, Itto Episcopus, Adalwinus Episcopus, Hatto Episcopus, Emerich Episcopus, Agnus Episcopus, Meginhart Abbas, Luitfrid Presbyter, Ellanod Presbyter, in illorum præsentia hoc factum est, seu etiam Andulfi comitis, & Kysalharti judicis, & Ellenberti judicis, Betto, Chuniperth, Anhart, Madalcoz, Crimuni, per fidejussores etiam hoc fecerunt, quorum nomina Chuniberth, Situli, Engilhart.* Hunc Episcoporum conventum non sat opportune adnumeravit Conciliis Salisburgensibus Harzheim in sua Collectione *Conciliorum Germaniæ. Tomo II. pag.* 694. Liberius autem nono hoc sæculo vacarunt Episcopi justitiæ clericis & monachis administrandæ; quod privilegium, a Constantino M. olim Episcopis datum pronunciandi etiam in civilibus quibusque causis *Cod. Theodosian. in Extravag. ad Append.* etiam Carolus M. ratum habuit pro suo Imperio, ut est in *Lib. VI. Capitularium Cap.* 366. apud Chiniac. *Tomo I. pag.* 985. Sciebant quippe duo illi magni Imperatores, felicitatem Reipublicæ in concordia civium esse sitam, atque in christiana charitate; cumque Episcoporum id sit munus proprium, ut suppressis contentionum turbis exulcerati fidelium animi componantur ad religionis & charitatis officia, censuerunt, non parvi interesse omnium, causis etiam civilibus felices ejusmodi arbitros præfecisse, qui, præteritis tribunalium formulis, lites quidem rerum temporalium ad prudens arbitrium: ecclesiasticas autem controversias ad S. Scripturæ, & SS. Canonum præscriptum exigerent. Multi præstantium Episcoporum, S. Augustinus *Cap.* 29. *de Operib. Monachorum*, S. Ambrosius *Epist. XXIV. ad Marcell.* &c. amare conquesti sunt, sanctiora sibi otia eripi perpetuo interventu causarum. Verumtamen hoc privilegium Episcoporum decidendi causas subiit varias vicissitudines variis temporibus, ac tandem auctoritate principum, qui illud contulerunt, rursus sublatum fuit; quemadmodum & alia immunitatis privilegia, a Principibus olim liberaliter clericis concessa, fuere abrogata: tempore S. Ambrosii tributa clerici e fundis suis persolverunt, ut est *Can.* 27. *Caus. XI. Quæst. I:* Justinianus Imperator plures eorum hac præstatione absolvit. *Novella XLIII.* (*): Clodovæus Francorum Rex sexto sæculo edixit

(*) Περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, ὥστε μόνα χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐξκουσεύειν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰς κατὰ συνήθειαν λειτουργίας τελεῖν, οἵας ἂν εἶεν δεσποτείας. De officiois, sive Tabernis Constantinopolitanæ urbis, ut mille tantum & centum officinæ, sacrosanctæ majoris Ecclesiæ excusentur; omnes reliquæ, ad quemcunque Dominum pertineant, consueta obeant munia. *Est Tit. XXII. Authent. Collat. IV. Novell. XLIII.*

edixit immunitatem a tributo, ut est in Concilio Aurelianensi I. *Can V:* Chilpericus paulo post eam sustulit, ut est apud Gregorium Turonensem *Lib. VI. Histor. Cap.* 46. &c. Hodie pleræque omnes clericorum possessiones eadem, qua laicorum, præstatione tenentur; justum quippe videtur, ut qui communibus civium emolumentis in Republica perfruuntur, iisdem etiam sint oneribus subjecti. De quibus plura attuli *in Canone Dogmatum Lib. II. Dissert. III.* Sit vero hodie translata potestas judicandi clericorum causas de rebus civilibus ad judices laicos, non est quod Episcopi exinde jacturam quandam, aut injuriam sibi esse illatam doleant, quin magis reputent animo, ordinem suum a Christo perfectissime fuisse institutum sine hac jurisdictione; regnum quippe illius non est de hoc mundo; atque in eo potissimum eluxisse spiritum Ecclesiæ, ut a litibus & discordia fidelem populum avocarent, eundemque, Principum auctoritati subditum, ad charitatis mutuæ unionem flecterent. Solent nihilominus hodiedum Episcoporum conventus, sicubi fieri permittuntur, emolumentum præstare rebus ecclesiasticis; eorum quippe sententia, uno omnium animo prolata, majorem & dignitatem & gravitatem indipiscitur, pugnæ intestinæ & divisionis expers; quæ divisio apprime utilis esse solet magistratui civili, in rebus, cum ecclesiastico ordine controversis, ut causam contra discolos felicius evincat. Inde est, quod Principes vetent suis in provinciis fieri generales hujusmodi Episcoporum conventus. In Galliis certo, ubi veteri more hi conventus aguntur, nunquam congregantur Episcopi sine peculiari regis facultate. Fit ille conventus singulis decenniis, & plerumque per Legatos, ad constituendum commune vectigal annuum, Regi pendendum. Id in Galliis prorsus peculiare est, cleroque perhonorificum, quod Rex, hac cæteroquin præditus potestate irrogandi tributum indigenis quibusque pro communi subsidio, clero tamen non imponat vectigal, nisi interrogato; & quod deinde pensum a clero persolvitur, non vocatur more laicorum popularium *tributum*, sed *donum gratuitum*. Fit autem persæpe, ut donum gratuitum, quod privilegii & favoris significatio, transcendat onus tributi popularis. *Vide Fleury Institut. ecclesiast. Tomo II. pag.* 255.

ADMONITIO ALTERA.

De Interrogationibus Caroli M.

De Interrogationibus Caroli M.

Fuisse equidem plures disciplinæ articulos pertractatos in superioribus conciliis Salisburgensibus, Historici, ut vidimus, asseverant; qui tamen historici ex omnibus illis articulis unum duntaxat alterumve, more suo consignarunt, quem putabant nota præcipua dignum, cæteris silentio præteritis; neque enim volebant, quod Canonistarum est institutum, pertexere tabulas conciliorum, aut recensere acta integra. Porro acta ipsa, unico scripto volumine plerumque comprehensa, neque enim ante artem typographicam redundabant exemplaria, si forte interierunt temporum injuriis, incendio, deprædatione &c. fuit utique factum, ut reliqua in concilio statuta capita, ab historico prætermissa, alte nos laterent. Nihilominus alia quæpiam ex illis temporibus supersunt monumenta, quæ hujus nobis jacturæ incommoda quadantenus intercipiunt; horum ductu non quidem distincte & nominatim intelligimus argumenta, in concilio exposita, & definita, sed revocatur in memoriam Principum & pastorum sollicitudo pro gregis sui utilitate excubandi, & quos illi potissimum delegerint ad deliberandum apices, rebus præsentibus, & christianæ perfectioni provehendæ accommodatos. Horum nos monumentorum quæpiam, instituto nostro peropportuna, pro luce temporum, & gloria Principum hoc loco proferemus.

Epistola generalis ad Archiepiscopos Regni Francorum, scripta anno Christi 811. *Anno* 811.

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Carolus Serenissimus Augustus, a Deo coronatus, magnus, pacificus Imperator (Romanorum) gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum, & Longobardorum, Odilberto Archiepiscopo in Domino Salutem.

Sæpius tecum, imo & cum cæteris collegis tuis familiare colloquium de utilitate sanctæ Dei Ecclesiæ habere voluissemus, si absque molestia corporali id efficere potuisses. Sed quamvis sanctitatem tuam in divinis rebus tota intentione vigilare non ignoremus, omittere tamen non possumus, quin tuam devotionem, sancto incitante Spiritu, nostris apicibus compellamus, atque commoneamus, ut magis ac magis in sancta Dei Ecclesia studiose, ac vigilanti cura laborare studeas in prædicatione sancta, & doctrina salutari: quatenus per tuam devotissimam solertiam verbum vitæ æternæ crescat, & currat, & multiplicetur numerus populi Chri-

Anno 811. Christiani, in laudem & gloriam Salvatoris nostri Dei. Nosse itaque per tua scripta, aut per te ipsum volumus, qualiter tu, & suffraganei tui, doceatis & instruatis sacerdotes Dei, & plebem vobis commissam, de Baptismi Sacramento, id est, cur primo infans catechumenus efficitur, vel quid sit catechumenus, deinde per ordinem omnia, quæ aguntur. De scrutinio; quid sit scrutinium. De symbolo; quæ sit ejus interpretatio secundum latinos. De credulitate; quomodo credendum sit in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium Ejus natum & passum, & in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam, & cætera, quæ sequuntur in eodem Symbolo. De abrenunciatione Satanæ, & omnibus operibus ejus, atque pompis. Quid sit abrenunciatio, vel quæ opera Diaboli, & pompæ ejus. Cur insufflatur, vel cur exorcizatur. Cur catechumenus accipit salem. Quare tangantur nares, pectus inungatur oleo; cur scapulæ signantur, & quare pectus & scapulæ liniantur. Cur albis induitur vestimentis; cur sacro chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, vel cur corpore & sanguine Dominico confirmatur. Hæc omnia subtili indagine per scripta nobis, sicut diximus, nunciare satage; vel si ita teneas & prædices, aut si in hoc, quod prædicas, te ipsum custodias. Bene vale, & ora pro nobis.

Ex Tomo IV. Analectorum Mabillonii pag. 317. Quo Archiepiscoporum numero, ad quos Carolus M. hanc dedit Epistolam generalem, utique etiam comprehensus fuit Arno Archiep. Salisburgensis.

Capitulare Primum Anni DCCCXI.

seu Interrogationes de iis, quæ Carolus M. pro communi omnium utilitate interroganda constituit.

Interrogationes Caroli M. Inprimis separare volumus Episcopos, Abbates, & Comites nostros, & singulariter illos alloqui.

Caput I.

Quæ causæ efficiunt, ut unus alteri adjutorium præstare nolit, sive in marcha, sive in exercitu, ubi aliquid utilitatis defensione Patriæ facere debet.

II.

Unde illæ frequentissimæ causationes, in quibus unus alteri quærit, quidquid parem suum viderit possidentem.

III.

De eo, quod quilibet alterius hominem, ad se fugientem, suscipit.

IV.

Interrogandi sunt in quibus rebus, vel locis ecclesiastici laicis, aut laici ecclesiasticis ministerium suum impediunt. In hoc loco discutiendum est, atque interveniendum, in quantum se Episcopus aut Abbas, rebus sæcularibus debeat inserere, vel in quantum Comes, vel alter laicus in ecclesiastica negocia. Hic interrogandum est acutissime, quid sit, quod Apostolus ait: *Nemo militans Deo implicat se negociis sæcularibus.* vel ad quos sermo iste pertineat. *II. Timoth. Cap. 2. v. 4.*

V.

Quid sit, quod unusquisque Christianus in baptismo promittat, vel quibus abrenunciet.

VI.

Quæ sectando, vel negligendo ipsam suam renunciationem, vel abrenunciationem irritam faciat.

VII.

Quod ille bene in Deum non credit, qui præcepta ejus impune se contemnere putat, vel qui ea quasi non ventura despicit, quæ ille comminatus est.

VIII.

Quod in nobis despiciendum est, utrum vere Christiani sumus. Quod in consideratione vitæ, vel morum nostrorum facillime cognosci potest, si diligenter conversationem coram discutere voluerimus.

IX.

De vita & moribus pastorum nostrorum, id est, Episcoporum, qui populo Dei non solum docendo, sed etiam vivendo, exemplum bonum dare debent. Ipsis namque Apostolum dixisse credimus, ubi dicit: *Imitatores mei estote, & observate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.* *Philip. III. v. 17.*

X.

De vita eorum, qui dicuntur canonici, qualis esse debeat.

XI.

De conversatione monachorum, & utrum aliqui monachi esse possint præter eos, qui regulam S. Benedicti observant. Inquirendum etiam, si in Gallia monachi fuissent, priusquam traditio regulæ Sancti Benedicti in has parochias pervenisset.

XII.

Ista conservetis sicut vobis decet, & in vobis confido, piissimi Pontifices, & in quantum investigare possum, vobis mittere, seu scribere non dubito. Bene valete in Domino.

Capi-

Capitulare Secundum Anni DCCCXI.

Anno 811.

Caput I.

Primo commemorandum est, quod anno præterito tria triduana jejunia fecimus, Deum orando, ut ille nobis dignaretur ostendere, in quibus conversatio nostra coram illo emendari debuisset: quod nunc facere desideramus.

II.

Quærendum est in primis ecclesiasticis, id est, Episcopis & Abbatibus, ut illi nobis patefaciant de conversatione sua, qualiter vivere debeant, ut cognoscere valeamus, cui de illis aut bonum, aut aliud aliquid refrænati credere debeamus; & ut scire possimus, in quantum cuilibet ecclesiastico, id est, Episcopo vel Abbati, seu Monacho, sæcularibus negociis se ingerere, aut quod proprie pertineat ad illos, qui dicuntur & esse debent pastores Ecclesiæ, patresque monasteriorum, ut aliud ab eis non quæramus, quam quod ipsis facere licet, & ut quislibet ex eis a nobis ea non quærat, in quibus eis consentire non debemus.

III.

Interrogare volumus ipsos ecclesiasticos, ut qui scripturas sanctas non solum ipsi discere, sed etiam alios docere debent, qui sint illi, quibus Apostolus loquitur: *Imitatores mei estote*, vel quis ille, de quo idem dicit: *Nemo militans Deo implicat se negociis sæcularibus*, aut qualiter Apostolus sit imitandus, vel quomodo Deo militet.

Philip. III. v. 17. *II. Timoth. C. II. v. 4.*

IV.

Iterum inquirendum ab eis, ut nobis veraciter patefaciant, quid sit, quod apud eos dicitur sæculum relinquere, vel in quibus internosci possint hi, qui sæculum relinquunt, ab his, qui adhuc sæculum sectantur; utrum in eo solo, quod arma non portant, nec publice conjugati sunt.

V.

Inquirendum etiam; si ille sæculum dimissum habeat, qui quotidie possessiones suas augere quolibet modo, & qualibet arte non cessat, suadendo de cælestis regni beatitudine, comminando de æterno supplicio inferni, & sub nomine Dei, aut cujuslibet sancti, tam divitem, quam pauperem, qui simpliciores naturæ sunt, & minus docti atque cauti inveniuntur, si rebus suis exspoliant, & legitimos hæredes eorum exhæredant, ac per hoc plerosque ad flagitia & scelera propter inopiam, ad quam per hoc fuerint devoluti, perpetranda compellunt, ut quasi necessario furta & latrocinia exerceant, cui paternarum (rerum) hæreditas, ne ad eum perveniret, ab alio prærepta est.

VI.

Iterum inquirendum, quomodo sæculum reliquisset, qui cupiditate ductus propter adipiscendas res, quas alium vidit possidentem, homines ad perjuria, & falsa testimonia pretio conducit, & Advocatum, sive Præpositum non justum, ac Deum timentem, sed crudelem ac cupidum, ac perjuria parvi pendentem inquirit, & ad inquisitionem rerum non qualiter, sed quanta adquirat.

VII.

Quid de his dicendum, qui quasi ad amorem Dei & Sanctorum, sive Martyrum, sive Confessorum, ossa & reliquias sanctorum corporum de loco ad locum transferunt, ibique novas Basilicas construunt, & quoscunque potuerint, ut res suas illuc tradant, instantissime adhortantur. Ille siquidem vult, ut videatur quasi bene facere, seque propter hoc factum bene meritum apud Deum fieri, quibus potest persuadere Episcopis. Palam fit hoc ideo factum, ut ad aliam perveniat potestatem.

VIII.

Miramur unde accidisset, ut is, qui se confitetur sæculum reliquisse, neque omnino vult consentire, ut ipse a quolibet sæcularis vocetur, armatus homo cum sit, & propria velit retinere, & ad eos, qui nondum in totum sæculum renunciaverunt, hoc pertineat: ad ecclesiasticos vero quomodo juste pertineat, penitus ignoramus, nisi illi nobis insinuaverint, qui hæc quasi licita usurpare non dubitant.

IX.

Quid unusquisque Christo in baptismo promittat, vel quibus causis abrenunciet; ut quamvis unicuique Christiano considerandum sit, specialiter tamen ab ecclesiasticis inquirendum, qui laicis ipsius promissionis & abrenunciationis in sua vita exemplum præbere debent. Hic diligentissime considerandum est, & acutissime distinguendum, quæ sectando, vel quæ negligendo, unusquisque nostrum ipsam suam promissionem, vel abrenunciationem vel conservet, vel irritam faciat; & quis sit ille satanas, sive adversarius, cujus opera vel pompas in baptismo renunciavimus. Hic autem conspiciendum est, ne perversa unusquisque faciendo, illum quislibet nostrum sequatur-

Anno 811. tur, cui jam dudum in baptismo renunciavimus.

X.

In quo canonum, vel in cujus sancti Patris regula constitutum sit, ut invitus quislibet aut clericus aut monachus fiat, aut ubi Christus præcepisset, aut quis Apostolus prædicasset, ut de nolentibus & invitis, & vilibus personis, congregatio fieret in Ecclesia vel Canonicorum vel Monachorum.

XI.

Quam utilitatem conferat Ecclesiæ Christi, quod is, qui pastor, vel magister, nec cujuscunque venerabilis loci esse debet, magis studet in sua conversatione habere multos, quam bonos, & non tantum probis, quam multitudine hominum delectatur, plus studet, ut suos clericus, vel monachus bene cantet & legat, quam juste & beate vivat. Quanquam non solum minime in Ecclesia contemnenda sit cantandi vel legendi disciplina, sed etiam omnimodis exercenda. Sed si utrumque cuilibet venerabili loco accedere (non) potest, tolerabilius tamen nobis videtur ferendum imperfectione cantendi, quam vivendi. Et quamvis bonum sit, ut Ecclesiæ pulchra sint ædificia, præferendus tamen est ædificiis bonorum morum ornatus & culmen; quia, in quantum nobis videtur, structio Basilicarum veteris Legis quandam trahit consuetudinem; morum autem emendatio proprie ad novum Testamentum, & Christianam pertinet disciplinam. Quod si Christus & Apostoli, & qui Apostolos recte secuti sunt, in ecclesiastica disciplina sunt sequendi, aliter nobis in multis rebus faciendum est, quam usque modo fecissemus, multa de usu & consuetudine nostra auferenda, & non minus multa, quæ hactenus non fecimus, facienda.

XII.

Qua regula monachi vixissent in Gallia priusquam regula S. Benedicti in ea tradita fuisset, cum legamus sanctum Martinum & monachum fuisse, & sub se monachos habuisse, qui multo ante sanctum Benedictum fuit.

XIII.

De Sanctimonialium & ancillarum Dei conversatione.

Apud Chiniac in Capitularibus Regum Francorum Tomo I. pag. 478.

Plura & alias hujus generis Capitularia edidit Carolus M. anno 813. 814. *&c. apud eundem* Chiniac Tom. I. pag. 502. *Neque omnino dubitandum est, quin ad præscriptum illorum Capitularium in Salisburgensibus conciliis congregati præsules sæpius contulerint sententias, multaque definierint. Certo in aliarum Germanicarum Ecclesiarum synchronis conciliis id actum fuisse, acta Synodalia prodiderunt: Concilium Moguntinum, anno* 817. *habitum, Can. XV, ut est apud Labbeum, exponit hunc eundem Pauli Apostoli locum:* Imitatores mei estote. &c. *quem Carolus M. in superiori Capitulari.* Num. III. *Episcopis discutiendum explicandumque præcepit: ejusdem concilii Canon XVI. exponit ex S. Gregorio sensum illius:* quid sit mundum relinquere? *Cujus pariter sinceram interpretationem ab Episcopis fieri oportere Carolus M. jussit, superioris itidem Capitularis* Num. V. &c. *ut proinde id ipsum, ab Arnone Archiepiscopo, Caroli M. studiosissimo, præstitum quoque fuisse in Salisburgensibus deperditis conciliis, citra moram asserere liceat, & decreta pientissimi Principis interim haberi loco deperditorum monumentorum Salisburgensium.*

Sed & post mortem Caroli M. sequentes Imperatores impensissime studuerunt Archiepiscopos ad disciplinæ curas avocare, ut in mox sequenti specimine Ludovicii Pii Augusti elucet.

Anno 816. Anno DCCCXVI. convocata a Ludovico Pio Imperatore fuit Synodus Aquisgranensis, ibidemque generalis vitæ norma præscripta personis, divino obsequio peculiariter mancipatis, tam canonicis, quam sanctimonialibus; quæ statuta regularia referuntur a Labbeo in *Collect. Concil. Tomo VII. pag.* 1307. Præter Moguntinum & Coloniensem Archiepiscopos aderant maximo numero Episcopi & Abbates, quos recenset Schattenus in *Annal bus Paderbornensibus Libro II. ad hunc annum.* Arno Archiepiscopus non aderat, propterea, quod cum alias plerumque Caroli M. Imperatoris adhæserit lateri, post hunc demum anno 814. e vivis sublatum, ingravescentis ætatis & ipse sentiens incommoda, Palatio valere jusso, ad suos redierit. Ne tamen laterent tantæ existimationis præsulem, quæ pro sua etiam Provincia datæ sunt leges, misit ad eum Epistolam Ludovicus Imperator, quam Cl. Chiniac *Capitularium Regum Francorum Tomo I. pag.* 561. refert, nosque ex illo desumptam hoc loco damus, tum ut probe intelligatur Canonicorum & Sanctimonialium illius temporis, etiam apud Salisburgenses, Disciplina: tum præcipue, ut illa Epistola luculentum præbeat testimonium fervoris, quo Principes agebantur, ad personas, Deo sacras, piis consentaneisque præceptionibus excolendas.

Epi-

Epistola ad Arnonem Archiepiscopum Salzburgensem.

Anno 816.

In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus Divina ordinante Providentia Imperator Augustus, venerabili Arnoni, Archiepiscopo, in Domino salutem.

Ludovici Imp. ad Arnonem Epistola.

Sacrum & memorabile concilium, divino nutu, nostroque studio in Aquisgrani Palatio nuper adgregatum, in quo multa ob propagandam ecclesiasticam dignitatem, præcedente & subsequente gratia Christi, diligenter tractata atque instituta sunt, tuam nullatenus credimus latere sanctitatem. Sed quia contigit eidem sancto & venerabili concilio tuam non interfuisse Paternitatem, ad tuam destinare decrevimus beatitudinem, per præsentem Missum nostrum, nomine Nothonem, formulam canonicæ institutionis ab eodem sacro conventu ex sanctorum Patrum sparsim digestis sententiis collectam, atque in unum congestam; quam etiam idcirco penes palatium nostrum diligenter scribi fecimus, ut nihil in se scriptorum vitio depravationis aut detruncationis habens, ad Te usque incolumis perferretur. Quapropter volumus atque decernimus, ut juxta Metropolitanæ Sedis tibi canonice collectam dignitatem, nostræque auctoritatis sanctionem, diœceseos tuæ Episcopos, & cæteros Ecclesiæ Prælatos, tempore & loco congruenti ad te accersere facias, & his coram capitulatim memoratam institutionis formam prælegi jubeas, & quod ob exaltandum ecclesiastici culminis fastigium, & animarum salutem, idem sacer conventus eam ediderit, liquido demonstres; sed & his, qui in uno collegio canonice degunt, tenendam observandamque coram memorato Misso nostro conferas. At si alicujus cordis obtusio eam intelligere nequiverit, huic sive abs te, sive ab aliis Episcopis, comprovincialibus scilicet tuis, doctrinæ fulgore renitentibus, sobrie tradatur. Sed & in hoc nihilominus circumspectam monemus esse tuam prudentiam, ut ab iis, qui eam transcripturi sunt, ita transcribatur, ut nec depravata vitio scriptoris, nec detruncata ab alio fiat; sed sicut a prædicto Misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua depravatione, vel detruncatione transcribatur. Noveris etiam, quia ideo illius exemplum apud armarium Palatii nostri detentum est, ut eo probari patenter possit, quis eam incuriose transcripserit, vel quis aliquam ejus partem detruncaverit. Ut enim comperimus, dum in eodem sacro concilio perlegeretur, antequam coram Nobis ab eodem concilio prolata, & necdum mensura cibi, & potus statuta fuisset, quidam magna ex parte illam detruncantes, quædam capitula inconsulto ex ea transcripserunt. Unde necesse est, ut si aliquem in tua diœcesi tale fecisse repereris, hujuscemodi factum coram provincialium tuorum Episcoporum conventu, & coram præscripto Misso nostro frustreris, & hanc Authenticam, ut præmisimus, diligenter, sicut Missus noster eis insinuaverit, transcribi percenseas. Omnes ergo tuæ Diœceseos Episcopi, & cæteri Prælati eam vigilanti cura transcribere, solerti studio intelligere, instantissimæ assiduitatis exercitio Divinitus adjuti operibus complere decertent; ut, cum Nos hujus rei gratia inquirendæ venturis Kalendis Septembribus, sicut eidem sacro, & memorabili concilio meminimus Nos dixisse facturos, Missos nostros per Imperium a Deo Nobis collatum destinaverimus, remota cujuslibet difficultatis oppositione, ejusdem salutiferæ institutionis, & Prælati, & Subditi, prout Dominus posse eis dederit, strenui inveniantur operatores. Quoniam diligenti indagine, vita comite, perquirere jubebimus quis Prælatorum injunctum sibi officium strenue peregerit, vel quis in claustris Canonicorum, & cæteris habitationibus construendis, & in necessariis stipendiis eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis sanctioni nostræ paruerit, quisve clerum suum eadem institutione, & cæteris spiritualibus documentis instruere curaverit, vel quis causa avaritiæ eos, quos in Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit; quia unius anni spatium dedimus, ut ea, quæ præmissa sunt, absque ullius difficultatis excusatione perfici, ubi necdum facta erant, facillime possent. Proinde qui hoc anni tempore in hoc negotio nostræ admodum Jussioni pro viribus obedire neglexerit, cæteris sine dubio terrori erit, ne tale admittere præsumant. Direximus sane tibi Institutionis formulam, quam ejusdem sacri concilii par consensus, parque studium ex sanctorum Patrum dictis enucleatim excerpsit, & castimoniæ dicatis in una societate canonice degentibus observandam statuit. Quam volumus a te, sive a tuis Comprovincialibus Episcopis studiose jubere transcribi, & Monasteriis puellaribus in tua Diœcesi consistentibus, in quibus scilicet canonice vivitur, tenendam conferri, qualiterque ab Abbatissis, & cæteris sanctis monialibus religiosissime, ac devotissime observari debeat, apertissime perdoceri. Quoniam, nisi quando nos aliquam Abbatissarum nostram adire jusserimus præsentiam, alio tempore volumus in monasteriis resideant, & secundum ejusdem institutionis formam vitam ducant, sibique subditas in sancto religionis proposito coostringant. Et

Anno 816. oulla illarum foras evagandi, aut occasione qualibet accepta per villas residendi, suisque voluptatibus deserviendi, licentiam sibi atribnat. Quamqoam enim nonnulli clerici monasteria puellarum, & nonnulli laici monasteria virorum etiam & puellarum habeant, tua tameo debet prævidere solertissima industria, ut iu omnibus locis sub Tua Diœcesi constitutis, obicumque congregationes clericorum & sanctimonialium sunt, juxta possibilitatem, & facultatem rerum secundum hojus institutionis formam vivant; quia oulla est omnino Ecclesia, quæ facultates habeat, ubi non possint tot talesque gubernari, qui Divinum expleant officiom, & ubi hospitalitas juxta vires non possit diligi. Nos quoqoe præfatum Missum oostrum ad tuam sanctitatem ideo dereximus, ut tuum, cæterorumque Ecclesiasticorum in tua Diœcesi existentium diligenter, atque subtiliter in hoe negotio intueretur studium, & tibi opem in cæteris ammonendis ferret; qui etiam Nobia referret qualiter Prælati, & Prælatæ eam libenter susceperint, diligenterque transscribere studuerint, & devote adimplere juxta vires curaverint. Quoniam tamdio illum in tua, vel Comprovincialium tuorum Diœcesi immorari & discurrere una cum Misso tuo jussimus, donee ab omnibus memoratæ formulæ transscriberentur; ut videlicet cuocta procurans, diligenterque perficiens, cum ad Nos illum redire opere expleto tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro utrorumque scripto notentur, atqoa per ipsum, tuumqoe Missum nostræ dinosceotiæ iotimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Quod si aliquis tuæ Diœceseos aidem institutioni, vestræque admonitioni procaciter reniti voluerit, & ea, quæ ab eodem sacro Conventu salubriter constituta sunt, pro viribus observare neglexerit, & exinde ammonitus non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram tua, vel Missi nostri admonitione venire festinet, quatenus a Nobis juxta quantitatem culpæ digne corrigatur. Direximus præterea pondus, & mensuram secundum quæ clericis, & sanctimonialibus panis, & potus æquabiliter tribuenda sunt: quæ ut ab omnibus firmissime, atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ue quid incrementi aut detrimenti a qooquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce hujus Epistolæ ammonemus sanctitatem, ut secundum ministerium tibi Divino munera conlatum, nostræ io hoc negotio saluberrimæ admonirioni obedienter, atque inexcusabiliter pareas, & cæteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe, justumque est, ut quanto sublimius sacerdotii dignitate aliis superemines, & a Nobis venerabiliter diligeris, tanto magis ad Dei, nostramque voluntatem exequendam devotiorem te, atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

Ipsæ vero constitutiones, tam pro canonicis quam pro sanctimonialibus in hoc concilio decretæ, reperiuntur apud Lobbeum in Collectione Conciliorum Tomo VII. pag. 1307.

Id unum od Arnonis, Archiepiscopi celeberrimi historiam odjecisse juverit; quod proxime Virgilio successerit in Salisburgensi Pontificatu; secus atque nonnulli scriptores censuerunt; qui inter hos duos medium quendam Berthericum Episcopum interjiciunt. Arno ipse id testatur in quadam sua Epistola commendatitia, quom monocho cuidam, e Cœnobio suo obeunti dedit, genuina illius ævi vestigia referentem:

Veoerabilibus Patribus, omnibus senioribus & coabbatibus italia manentibus, ego ARN exiguus & quasi abortivus servus servorum Dei, indignus vocatus abba, & Episcopus successor religiosissimi & famosissimi Virgilii in Domino salutem. Sub de & quasi pedibus vestris obvolutus non ulla præsumtione, sed in vestra confidens caritate commeodo me sanctis vestris orationibus. Intimo ad aures clementiæ vestræ de præsenta fratre *reginole* cartula ferente ubicunque vel apud quemlibet jungere sa vel conlocare potuerit in professione, & servitio secundum regulam, quod nobis alligatus fuit a nobis solutionem habeat & licentiam ubi se collocare potuerit. Valete in Christo. *Ex MS. coævo & ontiquissimo, VIII & IX sæculi, Bibliothecæ Capituli Metropolitani Salisburgensis, atque in* Monumentis Boicis *Tomo XIV. pag.* 351. *Ex hac epistola preterea palam fit, Arnonem Archiepiscopum etiam abbatem fuisse; monachos autem suos longe diversos ab hodiernis extitisse; nam nec loci, nec solemnium votorum vinculis tenebantur; promittebant duntaxat abbati, ut tradit antiquitas, se perseveraturos in regulæ observentia, & abbati obedientes futuros. Inde est, quod monachorum ejusmodi, aut velatarum virginum matrimonia, si quæ deinde supervenerunt, illicita quidem fuerint, non tamen irrita, ut habet S. Augustinus in Libro de* Bono viduitatis Cap. X. *Vota solemnia monachorum fœtus recentior sunt, sæculo XIII. a Bonifacio VIII. inductus* Cap. unico. De Voto & voti redemptione in VI. *quæ vota solemnia regularium ignorant hodiedum græci, ut ex Balsamone intelligitur, qui in collectione Constitutionum ecclesiastic. Libro III.* ex Novellis *ait: τὰ πράγματα τῶν εἰς ἕτερον βίον μετελθόντων μοναχῶν, τὸ κατ' αὐτοὺς ἐκδικήσει μοναστήριον.* Res eorum monachorum, qui

ad

ad aliam vitam transeunt, ad ipsorum monasterium pertinebunt. *Ex Edit. Fabrotti pag.* 1355.

Mortuus est Arno anno 821. 24 Januar.

ADALRAMUS,
Archiepiscopus Salisburgensis II.

Anno 821.

Hic a Ludovico Pio Imperatore Gurcam in Carantanis, Diemundingam in Chiemgovia, & alia quæpiam loca pro sua Ecclesia dono accepit, addita facultate: quodcunque mancipium, quod sacris vellet addicere, cum expedire censeret, a servitutis jugo eximendi. *Hansiz Tom. II. Germaniæ sacræ pag.* 125.

LUIPRAMUS,
Archiepiscopus Salisburgensis III.

Anno 836.

Interfuisse fertur Luipramus Synodo Wormatiensi, ex voluntate Ludovici Pii Imperatoris anno 852. coactæ, in qua Augusto Principe assidente, a congregatis Episcopis negotia ecclesiastica acta sunt: tum vero a Principibus & Præfectis Provinciarum publica. Quoniam vero ecclesiastica potissimum continent causas, Moguntiæ peculiares, non est quod illis hoc loco recensendis, diutius immoremur.

ADALBINUS,
Archiepiscopus Salisburgensis IV.

Anno 859.

NOTA. *Præsens adfuit Adalbinus Concilio Wormatiensi, anno* 868. *celebrato, quod etiam manus suæ adpositione firmavit post Ludbertum Moguntinum. Canones hujus Concilii recenset Labbeus in Collect. Concil. Tomo VIII. pag.* 941. *e quibus duos præcipue hoc loco memorasse juverit, nempe XV, & XXII, peculiari cum animadversione; nam & Salisburgensis Ecclesia videtur horum usum ac disciplinam coluisse, cum Adalbinus Archiepiscopus, canones illi ut in concilio ederentur, suffragium tulerit. Canon XV. his verbis est definitus:* Sæpe contingit, ut in Monasterio furta perpetrentur, & qui hæc committunt, ignorentur; idcirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus se purgare debeant, Missa ab Abbate celebretur præsentibus fratribus, & hi in ultima Missæ celebratione pro expurgatione sua Corpus & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi percipiant; quatenus ita inde innocentes se esse ostendant. *Adducitur a Gratiano in Decreto Can.* Sæpe contingit *Quæst. V. Verumtamen notavit S. Thomas Parte III. Quæst. LXXX. art. VI. ad* 3. *canonem hunc jam inde a decimo sæculo prætermissum fuisse, atque abrogatum:* propterea quod gravius videretur, si in hoc Sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret sententiam mortis. Unde nullo modo Corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine quasi ad examinationem. *Et alioquin vulgares illorum temporum purgationes, veluti duellum, ferrum candens &c. proscripsit a judiciis Lucius III. Pontifex Cap. VIII.* de purgat. canonica; *neque enim ex sese modi forenses sunt, aut via ad manifestandam veritatem; quin magis impie Deum tentant ad proferendum prodigia. De his* purgationibus, *aut* examinibus *actum fuit uberius in Admonitione, quæ Concilio I. Salisburgensi, anni* 799. *subjicitur. Canon porro XXII est:* Si pater vel mater filium, filiamque inter septa monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, non liceat eis, postquam ad pubertatis devenerint annos, egredi, & matrimonio copulari. Hoc ergo omnino devitandum est: quia nefas est, ut oblatis a parentibus Deo filiis voluptatis fræna laxentur. Igitur, ut prædiximus, non liceat eis susceptum habitum unquam deserere: sed convicti, quod tonsuram aut religiosam vestem aliquando habuerint, in religionis cultu, velint, nolint, permanere cogantur. *De hujusmodi personis, earumque libertate ad faciendam professionem religiosam aliter disposuit generale Concilium Tridentinum Sessione XXV. Cap. XVII. & XVIII.*

ADALBERTUS I.

Anno 873. *Archiepiſcopus Salisburgenſis V.*

THEODMARUS, SEU DIETMARUS,

Anno 875. *Archiepiſcopus Salisburgenſis VI.*

Interfuit Concilio Moguntiacenſi, anno 888. illique mox poſt Willibertum Archiepiſcopum ſubſcripſit ante Archiepiſcopum Trevirenſem. Sedente hoc Archiepiſcopo Cyrillus & Methodius, Moravorum & Slavorum Apoſtoli, illis gentibus præeſſe cœperunt. Mortuus eſt Theodmarus in pugna, contra Hunnos ſuſcepta.

PILIGRIMUS I.

Anno 907. *Archiepiſcopus Salisburgenſis VII.*

CONCILIUM

Anno 916. SALISBURGENSE IV.

Anno Chriſti DCCCCXVI. Joannis X. Papæ anno III, Conradi Regis Germaniæ anno V. ſedente Piligrimo Archiepiſcopo, coactum concilium in Altheim, Rhetiæ oppido (*n*) a Legatis Sedis Apoſtolicæ, ſubmiſſis ad Conradum Germaniæ Regem, cum gravis diſcordia hunc inter & Arnulphum, Bavariæ Ducem, exarſiſſet.

Anno ab orbe ſervato nongenteſimo ſupra ſextum decimum, Indictione quarta, XII. cal. Octob. regni Conradi piiſſimi & Chriſtianiſſimi Regis quinto, concilium ſacerdotum frequens apud Althaim, in pago Rhetiæ cogitur ab Ortonenſi Epiſcopo, Legato Joannis X. Pontificis Maximi. *Ita Joannes Aventinus Lib. IV. Annalium Boicorum pag.* 484.

Quæ initio hujus Concilii acta ſint, adnotavit ex ipſo Concilio Burchardus Lib. XI. Decretorum Cap. LXVIII. ita ſcribens: Regni Conradi piiſſimi, & Chriſtianiſſimi Regis anno quinto, congregata eſt ſancta generalis ſynodus apud Altheim in pago Rhetiæ, præſente videlicet Domini Joannis Papæ Apocriſario ſanctæ Ortonenſis Eccleſiæ Venerabili Epiſcopo. Hoc quatenus aliquo modo diabolica ſemina in noſtris partibus exorta extirpare, & nefandiſſimas machinationes quorumdam perverſorum hominum ſedare, & eliminando purgare deberet. Transacto igitur triduano jejunio, & ſacris Litaniis more debito celebratis, convenimus in Eccleſia ſancti Joannis Baptiſtæ, & mœſti conſedimus. Tum demum Præfatus S. Petri, & Domini Joannis Papæ Miſſus, proferens chartam Apoſtolicis litteris inſcriptam, qua movebamur, arguebamur, & inſtruebamur de omnibus adveram Religionem Chriſtianæ fidei pertinentibus. Quæ omnia (ut juſtum & dignum erat) humiliter accepimus, diligenter tractavimus, & devoto affectu omnimodo amplectebamur. Ergo Evangelicam præceptionem, & inſtitutionem ſaluberrimam lachrymabili voce protulimus, qua arguebantur Phariſæi & ſcribæ: *Mundate*, inquit, *prius, quæ intus ſunt.* Et item: *Ejice primum trabem de oculo tuo*, ac Propheticum illud: *Ruina populi Sacerdotes mali.* Perpendentes, & diſcutiendo noſmotipſos inſpicientes, & in medium pœnitentiæ ſanctæ digno fructu ad terram nos projicientes, deflevimus negligentias innumerabiles, &

(*n*) *In Geographia Synodica, a Nicolao Sanſone edita, Altheim, inferioris Bavariæ pagus, Salisburgum inter & Dingelfingam locatur; Rhetia quippe tum ſe ad uſque Patavium extendit.*

& peccata noſtra graviſſima. Deinde hortatu Domini Petri contra nosmetipſos, & vitia irati, adjuvante primo Sancto Spiritu, & miſerante, Capituli infra notata ad correptionem tam noſtram, quam Chriſtiani populi ſtatuendo collegimus.

Reliqua acta hujus Concilii ſunt deperdita: plures nihilominus illius Canones ab interitu fuiſſe præſervatos, ac reperiri in probatis ſcriptoribus, Aventino, & præſertim Burchardo, & Ivone, antiquis Canonum Collectoribus, teſtatur Pagius ad annum DCCCCXVI, quos Canones ex iis fideliter excerptos hoc deſignare loco inſtituti ratio depoſcit. Anno 916.

Canon I.

Quisquis Regi fidem non ſervavit, aut eidem rebellare convictus fuerit, diris devotus eſto. *Ex Aventino Annalium Boicorum Libro IV* (o).

Canon V.

De eo, ſi quis cum uxore alterius vivente eo fornicatus fuerit. Illud vero communi Decreto ſecundum Canonum inſtituta definimus, & præjudicamus, ut ſi quis cum uxore alterius, vivente eo fornicatus fuerit, moriente Marito Synodali judicio aditus ei claudatur illicitus; ne ulterius ei conjungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Chriſtianæ Religioni convenit, ut ullus ducat in conjugium, quam prius polluit per adulterium. *Burchardus Lib. IX. Cap. LXXIV. & Ivo part. VIII. Cap. CCXI, uterque ex Cap. V. Concilii apud Altheim.*

Canon VI.

De Epiſcopis, qui ſibi ſubjectos ſeducunt communicantes cum excommunicatis.

Scimus ſacra authoritate ſcriptum, qui excommunicato communicaverit excommunicetur. In hoc nos fatemur Epiſcopi, & Presbyteri, & Clerici pœnaliter peccaſſe; quod impoſterum Deo auxiliante & emendare, & evitare cupimus & præcipimus. *Burchardus Lib. IX. Cap. LXIX. & Ivo Parte XI. Cap. CXVII. uterque ex Cap. VI. Concilii apud Altheim.*

Canon

(o) *Canonem hunc primo fuiſſe loco a Patribus ſtatutum, aſſeverat Aventinus loco laudato; eumque non tam Concilii, quam ſuis verbis, ac ſummatim enunciat, hiſtoricorum more, qui juridicos premere apices inſueti, eloquentiam in ejusmodi ſententiis excolunt; quod & ſupra in primo Salisburgenſi Concilio egiſſe Jordanum admonui. Ipſe Canonis hujus ſtylus, contenſus aliis ejusdem Concilii Canonibus, a Burchardo & Ivone allatis, diverſitatem Delineatoris manifeſtat. Hæret autem Aventinus, dum Concilii hujus Canones perſequitur, in ſola fere deteſtatione perduellionis; ideoque & eos tantummodo Canones illius criminis vindices conſignat hoc ordine:*

„Erchingerus qoaodoquidem cum ſociis „vitæ Regis, Domini ſui, & Chriſti Dei inſidiatus eſt, a claſſibus reipublicæ armorumque exurs eſto, in Monaſterio captus „perpetuo arctioris religiunis diſciplina ſcelus expiato."

„Richoinus Argentoratenſis ædis occupator Herigero Moguntino Archimyſtæ ſatisfacitu. Quod ſi contempſerit, curia ſacerdotum exaogurator."

„Epiſcopi Saxonom, qui præſto eſſe recuſaruot, ſacrificiia abſtinentor: donec Romam ad eluendum ſacinus perveniant."

„Erchiogerus, Berchtoldus, Burkhardos, „Arnulphus, quod noſtro decreto oon ſteterunt, nec dlcto audientes fuerunt, in numero impiorum, atque ſceleratorum habentor: nemu uuu eurum aditum, atque „ſermonem deſogito, ne qoid ex contagio„oe incommudi accipiatur."

Hæc Aventinus.

Salutis publicæ & tranquillitatis cauſa hunc ſanciri canonem oportebat; nam permulti alieno animo & iniquo tulerunt Conradum, primum extra Carolingicos emortuos Germaniæ regem, etſi eſſet pientiſſimus & Chriſtianiſſimus, ut in Præfatione dicitur. Plures etiam, veluti Gilbertus Dux Lotharingiæ, Burchardus Dux Sueviæ, Arnolfus Dux Bavariæ &c. in apertam rebellionem eruperunt; quod malum tantopere populis exitiale hic Altheimenſis Canon repreſſit.

Anno 916.

CANON VII.

De eadem re.

Placuit sanctæ Synodo, hunc errorem quasi impium ab Ecclesia amovere: quia animarum curam a Domino accepimus, non pecuniarum. Inde & reddituri sumus Domino rationem, & accepturi propter suam misericordiam æternam retributionem, vel justam damnationem. *Burchardus ibidem Cap. LXX. & Ivo ibidem Cap. CXVIII. uterque ex Cap. VII. ejusdem Concilii.*

CANON VIII.

De Episcopis, ut non sint malum Exemplum populo.

Bonum exemplum populis, se ipsos Episcopi vel Sacerdotes debent præbere, & ostendere non solum dictis, verum & factis. Propter hoc enim statuimus, minime umquam in posterum contra sacra statuta aliquo modo communicemus excommunicatis & dijudicemus nosmetipsos, quatenus in futuro non judicemur a Domino. Sequi cupimus dicta, & statuta sancti Gregorii Papæ, & pœnitentiam dignam agere voluimus secrete in monasterio, quia publice nequimus: in futureque prædicta omnibus modis Deo propitio vitare volumus. Eamdemque legem statuentes Presbyteris, Diaconibus, & omni Clero, si de gradu deponi noluerint, ut fideliter observent, & aliis servare prædicent. *Burchardus ibidem Cap. LXXI. & Ivo ibidem Cap. CXIX. uterque ex Cap. VIII. ejusdem Concilii.*

CANON IX.

De Correctione Episcoporum, qui cum excommunicatis communicaverunt.

Auctoritate Apostolica firmamus dicta, & præcepta sanctorum Canonum & interdicimus, quamdiu quis excommunicatus sit, ut nullus nostrorum Episcoporum, ei audeat communicare, vel cum eo in Ecclesia orare. Et Laici qui secuti sunt nos, ut dicunt errando & sequendo nos modo, nos aut nosmetipsos per pœnitentiam macerantes corrigendo, & viam eis vitæ prædicantes, & aperientes: ut resipiscant a Diaboli laqueis, a quibus per nostra mala exempla capti tenentur, & ad veram Matrem Ecclesiam per pœnitentiam revertamur. *Burchardus ibidem Cap. LXXII. & Ivo ibidem Cap. CXX. uterque ex Cap. IX. ejusdem Concil.*

CANON X.

De Episcopo inculpato, qui ad Synodum vocatus venire contempserit.

Richuvinum Episcopum, qui contra sanctorum Canonum sanctiones Stratzburgensem Ecclesiam invasit, quem ad sanctam Synodum per litteras nostras invitavimus, & venire contemnens nec Vicarium suum misit, auctoritate sancti Petri Ego Joannes Vicarius Apostolici, ex præcepto sanctæ præsentis Synodi injungendo vocamus iterum, & præcipimus, quatenus ad Concilium, id est, Maji Moguntiæ indictum a Metropolitano Episcopo suo ad præsentiam Venerabilis Herigeri Archiepiscopi, & Confratrum suorum veniat, suæ inobedientiæ, & perversitatis ibidem justam rationem redditurus. Sin autem negligenter, & hoc agere parvi penderit, abstineat se a proprio gradu, donec Romam veniens, coram Domino Papa, & sancta Ecclesia reddat rationem. *Burchardus Lib. I. Cap. CLXII. ex Cap. X. hujus Synodi.*

CANON

Anno 956.

CANON XI.

De Episcopis ad Synodum vocatis, & venire & Missos suos mittere dedignantibus.

Placuit sanctæ Synodo, qui vocati de Saxonia ad sanctum Concilium, non venerunt, nec secundum Canones sacros Missos suos vel Vicarios direxerunt, gravi increpatione objurgare, & pro culpa inobedientiæ increpare. Unde iterum eos fraterna charitate ad condictum Concilium invitamus & vocamus. Quod & si hoc, quod non optamus, pro nihilo duxerint, & venire noluerint, justamque rationem inobedientiæ suæ reddere detrectaverint, Apostolica Auctoritate interdicit eis Petrus Sancti Petri & Papæ Missus, una cum sancta Synodo, Missas celebrare, quousque Romam veniant, & coram Papa & sancta Ecclesia dignam reddiderint rationem. *Burchardus Lib. I. Cap. LII. ex Cap. X. ejusdem Synodi. Sed loco Cap. X. videtur legendum Cap. XI. Aventinus enim utriusque Capituli meminit, ideoque utrumque in hoc Concilio conditum.*

CANON XII.

De Clericis, qui fugerint Ecclesias suas, & de servis, qui Dominos proprios fugerint.

Sanctus Gregorius dicit: Clericum fugientem ab Ecclesia sua, vel servum fugientem Dominum proprium, & nolentem reverti, judicamus communione privari, quoadusque ad propriam Ecclesiam vel ad Dominum suum redeat. Et item Clericum fugitivum suo Episcopo vel Domino suo decernimus Apostolica sententia restitui, vel excommunicari una cum illis, qui ei communicaverint. *Burchardus Lib. XI. Cap. LXXVIII. ex Cap. XXVII. ejusdem Concilii.*

CANON XIII.

De Clericis, qui a Dominis suis liberi facti sunt.

Nullus Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, nisi ut scriptum in Canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectionem quis de servis suis quemquam elegerit, & docuerit litteras, & libertati condonaverit, & per intercessionem erga Episcopum Presbyterum effecerit, & secundum Apostolos victum & vestitum ei donaverit: ille autem postea in superbiam elatus Missam Dominis suis, & Canonicas horas observare & psallere renuerit; & eis juste obedire dicens se liberum esse, noluerit, & quasi libere cujus vult homo fiat, hoc sancta Synodus anathematizat, & illum a sancta Communione arceri judicat, donec resipiscat, & Domino suo obediat secundum Canonica præcepta. Sin autem obstinato animo & hoc contempserit, accusetur apud Episcopum, qui eum ordinavit, & degradetur; & fiat servus illius idem Domini sui, sicut natus fuerat, quisquis vero talem secum habuerit, postea quam rem prædictam illius audierit, & Domino suo non reddiderit, vel a se projecerit, sive Episcopus, sive Comes, sive Clericus, sive Laicus, anathematis illius societate notatus pœnam excommunicatus luet. *Burchardus Lib. II. Cap. CCXXXIV. ex Cap. XXXVIII. Concilii apud Altheim habiti*, cui interfuisse Conradum Regem dicit.

Plura

Plures in eo Concilio videntur Canones fuisse constituti, e quibus, hominum memoriæ ereptis, aliquem superstitem in antiquitatibus Halberstadiensibus Leukfeldii, *adfert* Harzheim Conciliorum Germ. Tomo II. pag. 590: quo facultas Clericis fit, testandi de suis facultatibus in Ecclesiarum aut Consanguineorum favorem: mortuorum vero absque testamento bona propriæ cujusque Clerici Ecclesiæ permanere. *Ego vero haud quaquam induci possum, ut sentiam, vel hunc Canonem, vel Concilium, in quo prodiit ille Canon, pro Altheimensi haberi posse; nam post hunc Canonem, a Leukfeldio inventum, subscripti leguntur Archiepiscopus Moguntinus, Trevirensis, Hamburgensis, Argentinensis, Paderbornensis &c. nullum vestigium Legatorum Apostolicorum, qui id convocarunt, nec Episcoporum Bojoariæ, in quorum Provincia Concilium hoc celebratum est. Quis autem adeo hospes sit in monumentis Conciliorum, id ut factum fuisse credat? Verius itaque dicitur, Concilium id fuisse Moguntinum, quod Leukfeldius pro Altheimensi habuit, quod illud, tamquam appendix esset hujus Concilii Altheimensis; etenim Canone X. Altheimensi jubetur Richovinus Strasburgensis Moguntiam ab Archiepiscopo evocari, ubi præter Richovini causam, etiam ille Canon forte editus, occasionem dedit ad Moguntinum Concilium pra Altheimensi habendum.*

Qui Præsules Concilia adfuerint, quive subscripserint ignoratur. Suspicio non levis est, Piligrimum Archiepiscopum huic Concilio in Altheim Juvaviensis Hierarchiæ a Legatis Apostolicis convocato, ne quidem interfuisse: nimirum ne adhæsione ad alterutram partem, seu Conradi Regis, seu Arnulphi Ducis, mutuo sibi adversantium, alterutrius offensam incurreret, quorum tamen amborum suis de causis erat studiosissimus. Nam erat Piligrimus primum Conradi, & Antecessoris Ludovici Germaniæ Regis atque Imperatoris Archicapellanus; apud Gewoldum de Septemviratu pag. 91. *hujusque muneris dignitate, postquam deinde ab Imperatore ad Archiepiscopatum Salisburgensem elatus est, ordine Moguntinum Archiepiscopum anteivit, ut ex Regis Conradi placito observavit* Hansiz. German. sacræ Tomo I. pag. 144. *Arnulpho autem Bojoariæ Duci contradicere plane noluit, ne Principem Ecclesiis Bavaricis alioquin vehementer infensum, ac perniciosum magis irritaret; adeoque hac in difficultate rerum, atque conflictu prudenter evitare scopulos quæsivit, maxime quod Arnulphus, armis Conradi pressus, mox Salisburgum sese receperit, cujus fidem facit Aventinus* Lib. IV. Annal. Boicorum, ita *scribens:* Conventu hoc peracto Conradus in Bojoariam adversus Arnulphum cum exercitu transitum fecit, Castra Reginoburgio admovet. Arnulphus sive vim ferre ejus non valens, sive ne civili bello diffidentibus Ugri ingruerent, Juvaviam secedit, ibique se continuit.

ADMONITIO.

De Altheimensis Concilii controversia.

De Altheimensis Concilii controversia.

Duo fuisse circa idem tempus apud Altheim celebrata Concilia, sunt qui pertendant, veluti Joannes Mansi in *Supplementis* Conciliorum Labbei Tomo I. pag. 1106. propterea, quod Cannne X. hujus Concilii Joannes Vicarius Apostolici præsedisse dicatur; & Canooe mox insequente, Petrum sese nominet Papæ Missus, qui huic Concilio præsederit; hanc vero conjecturam tanti oon fieri debere, decernont Chronographi Boji, qui eventus qoosqoe, ac præsertim Synodos Ecclesiarum graviores accurate consignarant, veluti Aventinus, Hermanous Contractus, Reginon, Marianus Scotus, Otto Frisingensis &c. neque ullibi duplicis Altheimensis Synodi faciunt mentionem. Mansii vero allatam rationem difflat Hermannus Contractus, qui in Chronico suo ad hunc annum ait: *Synodus coram Missis Apostolici apud Altheim est habita.* Itaque duorum Missorum Apostolici jam hic, jam ille nominari poterat, ut nempe sessionibus, ac rebus decidendis singuli præfederunt. Sic & supra in Dissertatione prævia vidimus Gregoriom II. tres in Boioariam Missos Apostolicos ablegasse.

UDELBERTUS,

Archiepiscopus Salisburgensis VIII.

Anno 923.

Hujus nomen variis immutationibus expressum apud Auctores reperitur; jam Adalbertus, Odilbertus, Hildebertus, Walpergus, Volbertus, Luidbertus appellatur.

CON-

Anno 932.

CONCILIUM
SALISBURGENSE V.

Anno Christi DCCCCXXXII. Joannis XI. Papæ anno II. Henrici Aucupis Germaniæ Regis anno XIV. convocatum Ratisbonæ ab Udelberto Archiepiscopo.

Super variis Christianæ perfectionis, & disciplinæ capitibus, ac præsertim, ut defunctorum Episcoporum animabus suffragia decernantur. Historiam hujus Concilii ex antiquo manuscripto Stabulensi servavit Martenne, & Tomo VII. Monumentorum *pag.* 53. *evulgavit hoc ordine:*

In nomine æterni Dei, anno ab Incarnatione Domini DCCCCXXXII. indictione V. XIX. Kalendas Februarii regnante Arnolfo Venerabili Duce anno X. congregata est Synodus generalis apud Radezponam, metropolim Norici regni Civitatem, in qua primitus congregati sunt Venerabiles Domini Præsules Odulpertus Juvavensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Vodalfredus Rubilocensis ecclesiæ Episcopus, Wolframmus Frisigiensis Episcopus, Hizingrimus Radasponensis Sedis Antistes, Gehardus Pataviensis ecclesiæ Episcopus, Suarzlot Corepiscopus, Egilolf abbas cum reliqua non modica sacerdotum coadunatione. Igitur ab omni populo Crucibus decenter portatis, & sacris letaniis more solito celebratis, convenerunt omnes Episcopi, cum copiosa sacri ordinis frequentia in Ecclesia S. Petri Apostolorum Principis, quæ Mater ecclesiarum regiæ Civitatis juxta portam aquarum antiquitus excreverat; ibique juxta aram S. Petri Antistites cetera sancta Synodus in media consederunt ecclesia. Tum demum hi, quibus maxima cura est injuncta pastoralis, semetipsos fraterno Caritatis amore admonere curabant, ut si aliquid in semetipsis dignum esset emendationis, haud segniter emoliare studerent. Deinde vera paterna sollicitudine omnem sanctam Congregationem hortabantur, monebant, arguebant, & instruebant de omnibus rebus & justiciis ad veram Religionem orthodoxæ, & Catholicæ fidei pertinentibus, ut moribus bonis malas devincerent consuetudines, & inreprehensibiles se exhiberent ad docendum populum, Christi sanguine redemptum. Inter cetera vero cum totius Syuodi consilio hoc decreverunt, ut quisquis illorum, id est, Episcoporum de hac luce migraret, superstites Episcopi Missas XII pro anima ipsius celebrare non tardarent. Similiter & Presbyteri; cæteri vero clerici vel Sanctimoniales Psalteria IV. Episcopi vero tribuant de facultatibus suis pro anima defuncti Episcopi de sicera carradas III (*): de panibus modios VI: Frisk VI. (**): Bachon unum (***).

(*) Carrada, *dolium. Udalricus Lib. II. Consuet. Cluniac in Præfat.* octo vini carradas ad commeatum fratrum esse collectas. *Glossarium du Fresne Tom. I. pag.* 852.

(**) Frisk *seu Frisking, diminutivum ovium, vel vervecum. Glossarium Wachteri fol.* 491.

(***) Bachon *porcus. Idem fol.* 91.

CONCILIUM
SALISBURGENSE VI.

Anno 932.

Eodem anno DCCCCXXXII. Dingolfingæ celebratum, præsidente eodem Udelberto, seu Hildeberto Archi-episcopo, postquam Arnulphus Dux Bojoariæ ex Italia reversus est, qui & concilio interfuit.

Hoc in concilio varia disciplinæ capita de redintegrandis Ecclesiarum possessionibus acta fuere, flexusque Arnulphus Dux, restitutionem earum ut cordi haberet. Vetustissimus codex MS. sæculi XI, ab Hansizio Tomo II. Germaniæ Sacræ pag. 146. laudatus, hæc de illa Synodo prodidit.

Anno Domini CMXXXII, regnante in Bavaria Arnulpho Duce, convenientibus cunctis Bavariis ad locum, qui Dingolfinga vocatur, in causa synodalis collegii, Episcopis videlicet & comitibus, aliisque populis supradictæ regionis; præsidentibus autem Episcopis, Adalperto, Archiepiscopo Salisburgensi: Isangrimo, Episcopo Ratisponensi: Gerhardo, Episcopo Pataviensi: Wolframo, Episcopo Frisingensi: Nithardo, Episcopo Sabionensi, Nunciisque Udalfridi, Episcopi Aistatensis, Chorepiscopis Diperto, & Suaterloho, aliisque presbyteris, & diaconibus, ac clericis quam plurimis de statu ecclesiastico tractantes, feriandos dies subscribere sanxerunt.

Aventinus Lib. IV. Annalium Boicorum pag. 487. hæc addit de hac Synodo, convocata Dingolfingæ in Isaræ ripa.

Hoc in Concilio Arnulphus prædiorum ecclesiasticorum, quæ Ugri populati fuerant, ab aliisque occupabantur, usufructus sacerdotibus, monachis restituit: templa, sacras ædes refici, instaurari jussit: Majas & Caninas: item vicos, vineas, aliaque prædia prope Tyroleos, in Vennonum, Athesisque valle, quæ adhuc ibi mystæ Fruxinenses possident, Wolframo reddidit: Episcopos, monachos, sacerdotes, quorum quidam excusso severioris religionis jugo, populariter vivere cœperant, sub arctioris disciplinæ jugum misit. *Actum restitutionis, insistente concilio susceptæ, adfert Brunerus Parte II. Lib. II. Annalium Boicorum, desumptum ex membranis vetustissimis Ecclesiæ Frisingensis, nimirum.*

Berchtoldus, divina favente clementia, Dux Rudperto & Meroldo nostris fidelibus. Cognoscere vos volumus, quod dilectissimus frater noster Arnulphus una nobiscum, rogatu Wolframi, venerabilis Episcopi in Frisingen, prædicti Episcopi parochiam, ubi S. Corbinianus requiescit, cum nostris fidelibus convenimus; ibique invictissimus frater noster pro remedio animæ suæ, quasdam res ejusdem Ecclesiæ, quondam injuste abstractas, cum consilio suorum fidelium relaxaverit. Nos vero vitæ vestræ felicitatem, omniumque nostrum prosperitatem, perspicientes, & consultu jam dicti fratris nostri, cæterorumque fidelium nostrorum precibus, præfati Episcopi, omnibusque ejus familiæ petitionibus annuentes, prosperitatem beatissimi Christi confessoris Corbiniani ad Mayes & Cbortzes, quas liber ejus illius esse testatur, & priscis temporibus injuste ab Ecclesia ejusdem Sancti ablatam esse constat, in requiem beatæ Dei Genitricis Mariæ, & antedicti Confessoris Christi Corbiniani, in manus præscripti Episcopi potestative remisimus.

ADMO-

ADMONITIO.

Fuisse olim Proceres æque ac Episcopos ad Provincialem Synodum evocatos.

Fuisse olim Proceres & Episcopos in concilio.

Quod hoc in concilio Dingolfiogensi, id & alias sæpius usuvenisse compertum est. Focre olim a christianis Principibus cœtus Episcoporum, simul & Procerum suorum coovocati; nempe ut ibidem & ecclesiastica, & civilia negotia tractarentur. Ejusmodi cœtum & sacras, & civiles res statueotem tempore Tassilonis Ducis attulimus io *Dissertatione Prævia*, cui S. Virgilius, Episcopus Salisburgensis interfuit. In ejusmodi autem cœtibus ea erat capitum definiendorum distributio, ut ecclesiastici separatim congregati, cogitarent de ecclesiasticis, proceres de civilibus, aut etiam de rebus mixtis unitim deliberarent. Horum cœtuum solemnitatem ex Adalardo de *Ordine Palatii* descripsit Hincmarus Rhemensis Tomo II. Operum Cap. 35. pag. 214. *Quæ utraque tamen seniorum susceptacula sic in duobus divisa erant, ut primo omnes Episcopi, Abbates, vel hujusmodi honorificentiores clerici, absque ulla laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel hujusmodi Principes sibimet honorificabiliter a cætera multitudine primo mane segregarentur, quousque tempus sive præsente, sibi absente rege accurrerent: & tunc prædicti seniores more solito, elerici ad suam, laici vero ad suam constitutam curiam, subselliis similiter honorificabiliter præparatis convocarentur. Qui cum separati a cæteris essent, in eorum manebat potestate, quando simul, vel quando separati residerent, prout eos tractandæ causæ qualitas docebat, sive de spiritalibus, sive de sæcularibus, seu etiam commixtis. Similiter si propter quamlibet vescendi, vel investigandi causam quemcunque convocare voluissent, & re comperta discederet, in eorum voluntate manebat.* Hactenus Hincmarus ex Abbate Adalardo.

EGILOLPHUS,

Archiepiscopus Salisburgensis IX.

Anno 935.

Circa annum 937. Leo VII. Papa ad Egilolphum Juvaviensem, nomine suo compellatum, uti & ad cæteros Germaniæ & Galliæ Episcopos, celebrem dedit Epistolam Canonicam, disciplinæ nævos generali quodam præscripto insectanteın; quam Epistolam, quod ad fabricam legum, atque canonum referatur, hoc loco opportune exhibendam censui, ex Harduini Collectione Concilior. Tomo VI. Parte I.

Anno 937. Leo Episcopus Servus Servorum Dei, Regibus, Ducibus, Episcopis, Abbatibus, Comitibus: pari etiam modo Egilolpho Juvavensis, Isingrino Ratisponensis, Laotberto Frisingensis, Wisundo Sebonensis Ecclesiæ venerabilibus Episcopis, & cæteris per Galliam, Germaniam, Bavariam, Alemaniam commorantibus.

Si instituta ecclesiastica, ut sunt a beatis Apostolis tradita, integra vellent servare Domini sacerdotes, nulla diversitas in ipsis ordinibus, & consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc existimat esse tenendum, inde diversa in diversis locis, vel Ecclesiis, aut teneri, aut celebrari videntur. Hac de re fit scandalum populis, dum multa in vestra Proviocia contra canooes ecclesiasticos, decretaqoe majorum, usurpari videotur: quæ qoidem possent facile resecari, si Episcopi in his non viderentur auctores: qui sæcularibus intenti, humanum favorem captantes, religionem violant, ordinesque corrumpunt. Nos siquidem diviois præceptis, & Apostolicis incitamur monitis, ut pro omnium Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu. Idcirco Fraternitati Vestræ cognitum facimus, quod Gerardus, sanctæ Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopos, causa orationis ad limina veniens Apostolorum, nostram Apostolicam præsentiam visitare, & benedictionis gratiam a nobis percipere sollicite studuit: multa, quæ reprehensione digna sunt, nostris auribus, lacrymosis vocibus intimavit: tota cordis contentione, a nostra Apostolica auctoritate de his, quæ contra canonum regulam, & decreta majorum, in vestris geruntur Provinciis, quærens consilium. Scitis enim, quod ab ipso Domino Beato Petro, Principi Apostolorum, ejusque vicariis, omnium Ecclesiarum cura commissa sit, Veritatis voce dicente: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Cui etiam proprias oves commendavit dicens: *Si diligis me, pasce oves meas.* Et idcirco pro universis Ecclesiis sollicitudinem gerimus, & velut in specula positi, quid per totius orbis provincias geratur, vigilanti cura insisti-

Matth. Cap. XXVI. v. 18. Joan. XXI. v. 17.

Anno 937. fistimus. De quibus ergo Apostolicam sedem consuluit, & qualia nos ei responsa dedimus, per hos nostros apices vobis intimare curamus. Ejus namque interrogatio seriatim talis est.

De Auguratoribus, & incantatricibus, & maleficis vario modo mortificatis a populo, si aliqua pœnitentia debeat exigi. De talibus namque personis, quid veteris, ac novi Testamenti pagina censeat, manifestum est. In lege namque Mosaica scriptum est: *Maleficos non patieris vivere.* (*Exod. Cap. XXII. v.* 18.) Similiter in Samuelis libro legitur; quia exterminavit Saul omnes Pythonissas de terra; & alia, quæ enumerare longum est. Sed nos etiam tales nostris exhortationibus ad pœnitentiam trahere debemus, ut magis ecclesiastico judicio pœnitendo vivant, quam gladio vindice puniantur; dicente beato Paulo Apostolo: *Non enim posuit nos Deus ad iram, sed in acquisitione salutis.* (*I. Thess. Cap. V. v.* 9.) Quod si ecclesiastica judicia spreverint, humanis subjaceant legibus. Meminisse enim debent, a Deo potestates fuisse concessas, & ad vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministrum fuisse datum in hujusmodi vindictam. Et dum in talibus improbis legum exercetur auctoritas, dicente beato Innocentio, erit dictator immunis.

Consultum est etiam, utrum Episcopi *Pax vobis:* an *Dominus vobiscum* pronunciare debeant. Sed non aliter per omnem vestram Provinciam tenendum est, quam in sancta Romana Ecclesia. In Dominicis enim diebus, & in præcipuis festivitatibus, atque sanctorum natalitiis, *Gloria in excelsis Deo, & Pax vobis* pronunciamus. In diebus vero Quadragesimæ, & quatuor temporibus, sive in vigiliis sanctorum, & in reliquis jejoniorum Diebus *Dominus vobiscum* tantummodo dicimus.

Post hæc consuluit: si dominica oratio in benedictione ciborum debeat usitari. Quod fieri non oportet, quia in sanctificatione Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, hanc solummodo orationem sancti Apostoli decantabant; & in Evangelio legitur; quia post cœnam, a Domino factam, hymno dicto exierunt in mortem olivarum.

Post hæc interrogavit de eo, qui matrem & filiam spirituales in conjugio ducit; quod ne fiat, sacri canones per omnia vetant. In canonibus Zachariæ ita habetur: ut Presbytera, diacona, monacha, vel etiam spirituali commatre, aut spirituali filia nullus utatur. Nam qui hujusmodi opus perpetraverit, sciat, se anathematis vinculo innodatum, & Dei judicio condemnatum, atque a sacro corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi alienum: & quicunque sacerdotum eis communicare præsumpserit, eorum judicio condemnatus sacerdotii sui honore privetur.

Dehinc intulit lamentabile, & nimis lugendum, ut Domini sacerdotes publice ducant uxores: & si filii eorum valeant promoveri. Quod scelus, quia omnis sacra Scriptura contradicit, quia sanctum & venerandum Nicænum Concilium vetat, ne Sacerdotes cum fœminis habitare præsumant, multo magis ne copulari, vel sociari mulieribus debeant, juxta sacros canones modis omnibus prohibemus. In Neocæsariensi namque concilio ita habetur: Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur; (*Can. I.*) & qui in tali scelere fuerint reperti, nostra Apostolica auctoritate ab omni priventur honore. Filii vero eorum immunes ab eorum peccato sunt, dicente Propheta: *Filius non portabit iniquitatem Patris;* (*Ezech. c. XVIII. v.* 19.) & in sacro baptismate omnia dimittuntur peccata.

Dehinc perquisivit, si a Chorepiscopo Ecclesiæ debeant consecrari, aut presbyteri ordinari, vel consignatio chrismatis, & manus impositio fieri. Quæ omnia a chorepiscopis ne fiant interdicimus, juxta canonum decreta. In Concilio Antiocheno cap. X. sic habetur: Qui in vicis & possessionibus chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, tamen sanctæ synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, & gubernent subjectas sibi Ecclesias, ordinent etiam Lectores, & subdiaconos atque exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant, nec presbyterum, nec diaconum audeant ordinare. Si quis autem transgredi statuta tentaverit, depositus, quo utebatur honore, privetur. Perquisivit etiam, si vir, vel mulier tertio, vel quarto gradu consanguinitatis conjuncti, & inscii conjugio copulantur, postea Dei respectu compuncti, ostendunt se sacerdoti, secrete confitentes peccata sua, utrum valeant eleemosynarum largitione, ac bonorum operum exhibitione purgari. De talibus enim personis in veteri & novo Testamento multa reperiuntur exempla, maxime in conciliis Gregorii & Zachariæ, in quibus hæc continentur: ut consobrinam, novercam, neptem, fratris uxorem, nurum vel etiam de propria cognatione, aut quam cognatus habuit, nullus conjugio præsumat sibi copulare. Si quis vero hoc nefario conjugio convenerit, & in eo permanserit, sciat se auctoritate Apostolica anathematis vinculo innodatum, & nullus sacerdos ei tribuat communionem: Et si inclinatur, divisusque fuerit ab illicita copula, pœnitentiæ submittatur, ut sacerdos loci consideraverit.

De vastatoribus autem Ecclesiarum unde inquisivit, nihil aliud scribimus, nisi quod Paulus Apostolus ad Timotheum

scribens ait: *argue, increpa, obsecra cum omni imperio.*

His vero omnibus prælibatis Fraternitatem Vestram monemus per hanc nostram Apostolicam jussionem, ut huic Gerardo Archiepiscopo, cui vicem nostram in cunctis finibus vestris commisimus, in omnibus, quæ ad ecclesiasticum ordinem pertinent, obedientes & adjutores sitis: quatenus in una concordia persistentes, ut ecclesiastica jura, & Christianitatis religio in vestris partibus, quæ paganorum incursione, & malorum christianorum persecutione, corrupta & depravata esse videntur: Domino largiente, & beato Petro, Apostolorum Principe cooperante, ad rectitudinis normam valeant informari, & vos in futuro examine securi possitis audire vocem Domini dicentis: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.*

Anno 937.

Præter hæc Eberardo, Duci Bavariorum nostra auctoritate injungimus, ut præfato Gerardo Archiepiscopo in omnibus auxilium præstet, ut suæ Ecclesiæ status, & rectitudo, ac proprius vigor ad integrum culmen, & priscum decorem suo juvamine valeat pervenire; si Dei indulgentia, & sancti Petri etiam, suorum delictorum a nobis vult accipere remissionem.

HEROLDUS,
Archiepiscopus Salisburgensis X.

Anno 939.

Ottonis M. Imperatoris, & Germaniæ Regis Archicapellanus, a quo ditionem in Carinthia, dictam Krapfeld dono accepit. Anno CMXLVIII interfuit concilio Ingelheimensi cum eodem Principe. Cernitur in Actis hujus concilii nomen Heroldi in Episcoporum classe subscriptum; quod lis adhucdum penderet de Metropolitica dignitate, quam & Gerardus Pataviensis sibi adsertum ibat, ut in Præfatione dictum est; in altero tamen anni 952. subsecuto concilio Augustano, cui pariter præsens aderat, finito in rem suam dissidio, Archiepiscopi rursum titulo insignitus, alter a Moguntino Archiepiscopo appofuit chirographum. Vertente fato, cum conjurationem iniisset Heroldus contra Ottonem Imperatorem, operamque contulisset ad evocandas contra eundem Ottonem Hungarorum classes, pœnas perfidiæ dedit, Imperatoris jussu non tantum oculis orbatus, sed & Pontificio decreto remotus ab Archiepiscopatu, suffecto in ejus locum Friderico anno 954. donec tandem a Joanne XII. Papa, in Ravennatensi concilio anno 958. anathemate renuens & obluctans percussus fuit.

ADMONITIO.
De criminibus privilegiatis.

De criminibus privilegiatis.

Quæpiam crimina ob atrocitatem suam clericos ad publicum justitiæ tribunal rapuerunt, etsi cæteroquin non tantum ecclesiastica eorum delicta, sed etiam minora civilia subjacerent ecclesiastica judicio. Hæc peculiaria, seu ut vulgo ajunt, privilegiata crimina, ut varia fuit temporum necessitas, numero & supplicia variarunt. Valentinianus Imperator in Appendice Codicis Theodosiani, apud Sirmondum Tomo I. Operum pag. 408. *quinque ejusmodi esse crimina decernit:* Habeant, *ait*, illa generalibus excepta indulgentiis crimina suum fatum, ut competens majorum scelerum reos exitus teneat. Nullius nos manibus in absolvendis injuriam faciemus homicidiis: nullius inultos toros remisso adulteriorum, ac talium scelerum supplicio deseremus: causam, quæ late tenditur, Majestatis integram reservamus: non aliquos in astra peccantes: non venenarios, aut magos: non falsæ monetæ reos absolvendorum felicitati conoectimus. *Homicidium nempe, adulterium, crimen læsæ majestatis, magia, monetæ falsificatio; quæ crimina etiam usus Ecclesiæ ablegavit ad civile forum. In Chalcedonensi concilio anni* 451, *Actione X. incusatus fuit Ibas, Edessenus Episcopus, quod Abraamio cuidam, magiæ reo, sciens episcopatus conferre ordinem statuisset* (*). Et retinet chartam magicarum incantationum reverendus noster Episcopus (Ibas), qui debuit judicio Provinciæ huoc, qui ita execrabilis est, offerre secundum consuetudinem legum. *Apud Lobbeum Tomo IV. Concil. pag.* 648. *Concilium Matisconense, anno* 581. *habitum, Canone VII. tria horum criminum memorat:* Homicidium, furtum, maleficium &c. *Nostra Heroldo Archiepiscopo crimen læsæ majestatis privationem oculorum inflixit; cui*

(*) Καὶ ἔχει παρακατασχὼν τὸν χάρτην, τὸν γοητευτικὸν ἐπιλέγεται ὁ εὐλαβέστατος ἡμῶν ἐπίσκοπος, ὀφείλων τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας τὸ κατηγορούμενον προσενεγκεῖν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν νόμων.

cui castigationi civili etiam alteram ecclesiasticam adjunxit Joannes XII. Papa, degradationem. Hodie antequam civili judicia clerici tradantur ad castigandum, deponi atque degradari consueverunt.

FRIDERICUS I.

Anno 954. *Archiepiscopus Salisburgensis XI.*

Aderat hic Præsul Synodo Romanæ anno 969. coactæ, ut eruitur ex Codice Diplomatico Ratisbonensi apud Bernard. Pezium Tomo I. Parte III. pag. 53; ubi ex diplomate Ottonis Imperatoris suppletur indiculus Patrum, qui non habetur in concilio Romano.

HARTWICUS,

Anno 991. *Archiepiscopus Salisburgensis XII.*

Interfuit Hartwicus Anno 1007. Synodo Francofordiensi, in quo Episcopatus Bambergensis fuit institutus. *Harzheim Tomo III. Concil. Germ. pag. 38. ex codice Viennensi.*

GUNTHERUS,

Anno 1024. *Archiepiscopus Salisburgensis XIII.*

DIETMARUS II.

Anno 1026. *Archiepiscopus Salisburgensis XIV.*

BALDUINUS,

Anno 1041. *Archiepiscopus Salisburgensis XV.*

Hic a Beata Hemma, Wilhelmi Landgravii vidua, in Carinthiam reverenter accitus, Gurcensem suæ diœceseos Ecclesiam, nea extructam consecravit, & beatam illam Viduam inter Missarum solemnia sacrarum Virginum Parthenoni adscripsit. His temporibus in regno Teutonicorum communis vita in multis locis effloruit, non solum in clericis, & monachis, religiosissime commorantibus, verum etiam in laicis, se, suaque ad eandem communem vitam devotissime offerentibus; qui etsi habitu nec clerici, nec monachi viderentur, nequaquam tamen eis dispares meritis fuisse creduntur; se enim servos eorundem pro Domino fecerunt, imitantes eum, qui non venit ministrari, sed ministrare ---- abrenunciantes sæculo, se & sua ad congregationes tam clericorum, quam monachorum, regulariter viventium, devotissime contulerunt. *Scribit Bertholdus Constantiensis, synchronus ad annum* 1091. *apud Urstisium in Scriptoribus Rerum Germ. Tomo I. pag.* 365. *Cujus & exemplum beata Hemma præbuit, omnibus suis divitiis Deo dedicatis, & extructa duplici Monialium & Clericorum Cœnobia. Anno* 1046. *præsens adfuit Balduinus Archiepiscopus concilio Papiensi, eidemque subscriptus reperitur apud Ughellium in Episcopis Veronensibus.*

GEBEHARDUS,

Anno 1060. *Archiepiscopus Salisburgensis XVI.*

Paulo post beatæ Hemmæ mortem interjecto tempore cœnobium Gurcense, dilapsis plerisque sacris virginibus, cæpit labescere, ac propemodum intercidere; igitur Gebhardus Archiepiscopus piam Hemmæ mentem ut servaret, atque ad perfectiorem, magisque necessarium scopum traduceret, obtenta prius ab Alexandro II. Papa, itemque ab Henrico IV. Imperatore facultate, instituit anno 1072. *Episcopatum Gurcensem, & clericos a beata Hemma fundatos ad Canonicos Cathedrales evexit. Ambæ & Pontificis & Imperatoris literæ descriptæ sunt* im Reichs-*Archiv. Spicilegii Eccl. Continuat. I. pag.* 952. *Decrevitque suo in diplomate Pontifex:* Ne

unquam

unquam Episcopatus ille Ecclesiæ, & Archiepiscopis Juvaviensibus subtrahatur, ac nullus Episcopus quocunque pacto inibi constituatur, nisi quem Gebhardus, ejusque successores prompta voluntate elegerint, ordinaverint & consecraverint. *Et Imperator suo in diplomate:* Fidelis noster Gebhardus, Juvavensis Archiepiscopus, de commissarum sibi animarum periculis dolens, conquestus est, quod episcopatum suum, in montanis situm, præ nimia parochiæ amplitudine, & viarum difficultate, per se solum regere non sufficeret, consultu fidelium nostrorum pro necessitate Ecclesiæ decrevimus, & annuimus, ut intra parochiam suam, adjutorem sui operis episcopum, & sedem episcopalem constitueret, &c. *Guntherus primus fuit Gurcensis Episcopus, de cujus institutione plura referunt Bollandistæ in Actis Sanctorum Junii Tomo VI. parte I. pag.* 151.

Anno 1071. *interfuit Gebhardus Moguntino concilio, hac de causa coacto, ut Carolus, Episcopus Constantiensis sede dejiceretur. Adfuit & anno* 1074. *Romano concilio, quod Gregorius VII. Papa indixit. De hac Synodo scribit Lambertus Schafnaburgensis ad hunc annum:* Decrevit Pontifex, ut secundum instituta antiquorum canonum presbyteri uxores non habeant, habentes aut dimittant, aut deponantur; nec quisquam omnino ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam, vitamque cœlibem profiteatur. . . . Adversus hoc decretum protinus vehementer infremuit tota factio clericorum: hominem plane hæreticum, & vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait: non omnes capiunt verbum hoc: qui potest capere, capiat; & Apostolus: qui se non continet, nubat; melius est enim nubere, quam uri: violenta exactione homines vivere cogeret ritu angelorum, & dum consuetum cursum naturæ negaret, fornicationi & immunditiei fræna laxaret. Qood si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium, quam conjugium deserere; & tunc visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per Ecclesiam plebibus angelos comparaturus esset. Nihilominus ille instabat, & assiduis legationibus Episcopos omnes socordiæ, ac desidiæ urgebat, & nisi ocyus injunctum sibi negocium exequerentur, Apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. Archiepiscopus Moguntinus sciens, non parvo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitam consuetudinem revelleret, atque ad rudimenta nascentis Ecclesiæ senescentem jam Moodum reformaret, moderatius agebat cum eis, &

Cœlibatus Clericorum.

primo eis in dimidium annum inducias, & deliberandi copiam dedit. *Apud Pistorium in Scriptoribus Rerum German. Tomo I. pag.* 378. Altmanno Pataviensi Episcopo idem continentiæ statutum promulganti, parum abfuit, qoin clerici, usum & antiquitatem conjugiorum obtendentes, mortem intulerint. *Apud Gretserum Tomo VI. Operum novæ editionis pag.* 451. *in vita S. Altmanni. Sed & Gebhardum Archiepiscopum, in perdifficili molimine nequidquam proficientem Gregorius VII. Pontifex acriter commonuit, ut fortius insisteret, hancque ad eundem dedit Epistolam, quæ est apud Lünig* im Reichs-Archiv, *in Spicilegio Ecclesiastico,* Fortsetzung des ersten Theils *pag.* 951.

Gregorius Episcopus, Servus Servorum Dei, Gebhardo, Salzburgensi Episcopo Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Si ea in vobis, quam speramus, erga nos dilectio flagraret, prius ad nos vestræ, quam nostræ ad vos, literæ pervenissent; cum id faciendi facilius, vobis per plures, ad limina Apostolorum venientes, quam nobis per unum, hinc ad vos proficiscentem, occasio conferatur. Nos tamen insalutati officium salutationis impendimus, &, quam solemus, dilectionis tibi sinceritatem exhibemus. Sed est, unde fraternitatem tuam negligentiæ merito argui putamus, quod de castitate clericorum, sicut nobis relatum est, præceptis Romanæ Synodi, cui interfuisti, inobediens osque hodie videaris. Qua in re tantum de te admirantes gravius dolemus, quantum te illud sollicitius operari sperabamus. Unde & Apostolica te auctoritate admonemus, ut clericos tuos, qui turpiter conversantur, pastorali rigore coerceas, & quod Romana Ecclesia testante, de immunditia clericorum statuit, neque gratiam, neque odium alicujus constanti auctoritate in Ecclesia tua prædicando exerceas. Cæterum pro amore S. Petri, cujus limina præsentium portitor requisivit, studeat religio tua viscera pietatis sibi aperire, in quantum cum salute animæ suæ videtur tibi posse fragilitati suæ condescendere; quatenus non pœniteat eum tanti itineris laborem subiisse, sed gaudeat, quod diu quæsivit, scilicet S. Petri misericordiam, per nos juxta votum suum impetrasse. Datum Capoæ, decimo septimo Kal. Decemb. Indictione duodecima.

Error tamen irrepsit in Spicilegium, in quo annus hujus scriptæ Epistolæ dicitur esse 1073, *cum Romanum concilium celebratum fuerit anno* 1074; *adeoque altero, vel tertio demum anno hæc Epistola sit illo concilio posterior.*

Fuit

Gebhardus Romanæ Sedis ſtudioſus.

Fuit Gebhardus Archiepiſcopus Romanæ Sedis ſtudioſiſſimus, præſertim poſt excitatas abominandas illas ſimultates inter Henricum IV. Imperatorem, & Gregorium VII. Pontificem, quando totum Romanum Imperium civili bello, nimio ſchismatis diſſidio laboravit; aliis quidem Domino Apoſtolico, aliis autem Henrico faventibus; ob quod utrinque totum regnum præda, ferro & igne miſerabiliter devaſtantibus, pauciſſimi catholici Epiſcopi ex parte Apoſtolici remanſerunt. *Scribit Bertholdus Conſtantienſis ad annum* 1083. *apud Urſtiſum in ſcriptoribus Rerum Germanicarum Tomo I. Cum conventum egiſſent utriusque factionis Epiſcopi & Principes, juſſus Gebhardus a Pontificiis Præſulibus, omnium ore verba in adverſarios facere, maxima cum eloquentiæ & judicii laude id executus eſt. Quam Gebhardi allocutionem refert Bruno ad calcem de Bello Saxonico, apud Freherum de Scriptoribus Rerum Germanicar. Tomo I. Scripſit & Epiſtolam Gebhardus ad Hermannum, Epiſcopum Metenſem, in qua Schismaticos & excommunicatos ſeveriſſimis argumentis exagitat, ac pene conficit, quam Epiſtolam, in plura capita digeſtam, edidit Clar. Vir Tengnagelius, Bibliothecarius Cæſareus. Anno* 1085. *interfuit Gebhardus cum præcipua laude concilia Quedlinburgenſi, quod convocatum fuit contra Henricianos, qui docebant: Imperatoribus, & regibus non tantum temporalia, ſed etiam ſpiritualia ſubjecta eſſe; adeoque non eſſe legitimum Petri ſucceſſorem, niſi quem Rex Germaniæ in ſacroſanctum Petri Thronum intruſiſſet. In hoc etiam concilio ordinatio Wecilonis, Moguntini invaſoris irrita declarata eſt. In hoc concilio Gebhardus ſubſcripſit ante Hartungum, Archiepiſcopum Mogdeburgenſem. Labbeus Tom. III. Concil. pag.* 404. *Celebravit hujus Archiepiſcopi laudes ſcriptor contemporaneus, Hugo Flaviacenſis in Chronica ſuo apud Labbeum Tomo I. Novæ Bibliothecæ pag.* 226. *nominatque* Gebhardum Salzeburgenſem Epiſcopum, virum doctiſſimum, cujus vita ſpeculum erat bonorum. *Mortuus eſt Gebhardus anno* 1088. *XVI. Calend. Jul.*

THIEMO, SEU THEODMARUS III.
Archiepiſcopus Saliſburgenſis XVII.

Anno 1090.

Placentina Synodus celebrata fuit anno 1095, *de qua ſcriptor coævus Bertholdus Conſtantienſis apud Labbeum in collectione Concil. Tomo X. pag.* 502: Huic Synodo Reverendiſſimi Antiſtites interfuerunt, de Bavaria quidem Dimo (Thiemo) Salzburgenſis Archiepiſcopus, & Udalricus Pataviensis Epiſcopus, ejus ſuffraganeus. De Alemannia vero Gebhardus Conſtantienſis Epiſcopus, qui & Arnulphum, Mediolanenſem Archiepiſcopum, diu quidem electum, ſed nondum conſecratum, eodem tempore, ex conceſſione Domini Papæ Mediolani conſecravere.

CONRADUS I.
Archiepiſcopus Saliſburgenſis XVIII.

Anno 1106.

Conſecratus fuit Conradus hac in dignitate a Paſchali II. Papa in Concilio Guaſtallenſi, quod idem Pontifex convocaverat anno 1106, *ut ſchiſmaticos Epiſcopos in Longobardia, uti & clericos cæteros, in ordinem revocaret. Parabat equidem Conradus Archiepiſcopus, cum Moguntino, Colonienſi, & Magdeburgenſi Archiepiſcopis, indicere concilium, anno* 1117. *Moguntiæ celebrandum, ad depellendas ab exulcerata Germania calamitates, ex mutuo conſilio Sacerdotii & Imperii natas; cujus convocationis, a Conrado editæ, Epiſtola in Udalriciano Codice reperitur; verum tamen ob rerum perturbatarum vim eo non licuit elucſari. In Synoda Herbipolenſi anno* 1128. *una cum Moguntino & Magdeburgenſi Archiepiſcopis, tulit excommunicationis ſententiam in Conradum Anti-Cæſarem. Pluribus aliis conventibus, etiam ab Imperatore coactis, in quibus agebantur publica negotia Imperii, meliore ſemper omine interfuit Conradus: maxima quippe & pietatis, & prudentiæ laude ubique florebat. Curam animarum anno* 1121. *a Monachis Petrenſibus tranſtulit in canonicos, ad regularem vitæ normam S. Auguſtini revocatos, cui vitæ generi etiam ſemetipſum, aſſumpta regulari habitu, Præſul pientiſſimus adſtrinxit. Cum enim paſſim* Canonici Epiſcopalium Eccleſiarum vixerint in ſtipendio, regulariter viventibus conſtituto, & ipſi nullam prorſus obſervaverint regulam, *ut ſcribit ſynchronus auctor Gerhohus Præpoſitus Reicherſpergenſis, in Libro* de corrupto Eccleſiæ ſtatu *apud Baluzium* Miſcellaneorum Libro V. pag. 96. *hanc neceſſariam diſciplinæ inſtaurationem Conradus in ſe ſuſcepit, quæ eidem non exiguo ſtetit labore;* imo in Salzburgenſi Eccleſia ſupra

pra humanam virtutem fuisse, quod factum est, credebatur; si non divina gratia, atque potentia, inspiratione sua prævenisset famulum suum, ut rem tam arduam aggrederetur, & cooperatione adfuisset, ut consumaretur. *Ait auctor vitæ Conradi I. Archiepiscopi Salzburgensis apud Bernard. Pezium* Anecdotor. Tomo II. Parte III. pag. 238. *Innocentius II. Pontifex ut Conradi Archiepiscopi cæptum suo pro capitulo proveheret, & simul vigilantiam eidem commendaret super vicino claustro Berchtesgadensi, anno* 1108. *fundato, eandemque S. Augustini Canonicorum regulam professo, hanc ad Eundem dedit Epistolam:*

Innocentius Episcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Conrado Salzburgensi Archiepiscopo Salutem, & Apostolicam benedictionem.

De dignitate & excellentia vitæ Canonicorum multa nos docet divina Scriptura, & multa possumus dicere, quod vita Canonicorum vita est Apostolica, quoniam Apostoli, contemptis omnibus, hac vita cum Domino vixerunt, & post ascensionem cum multitudine credentium, cujus erat anima una, & cor unum, hac vita viventes, eam posteris suo exemplo tenendam reliquerunt. Quod Martyr, & Pontifex Urbanus ad informationem fidelium in suis decretis memorare curavit: scimus vos non ignorare, quia vita communis hactenus inter bonos christianos viguit, & adhuc Dei gratia viget, & maxime inter eos, qui in sorte Domini electi sunt, id est, clericos, sicut in Actibus Apostolorum legitur: multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Hanc beati Augustini regulis ordinatam sanctus Hieronymus suis epistolis informavit. Horum itaque & aliorum monitiauctoritatibus, non minoris meriti æstimamus vitam canonicam, aspirante ac prosequente Domini spiritu, observare, quam religionem monasticam ejusdem spiritus perseverantia custodire. Unde Antecessorum nostrorum decretis statutum esse meminimus, ne professionis canonicæ quispiam, postquam Dei vice super caput sibi hominem imposuerit, alicujus levitatis instinctu, vel districtioris religionis obtentu, de claustro audeat sine Prælati & congregationis permissione discedere. Quorum vestigiis inhærentes, quod quidam fratres in claustro Berthesgadnensi de mutatione ordinis sua vana præsumptione attentare voluerunt, Apostolica auctoritate, ne fiat, interdicimus, præcipientes, ut, quod Deo voverunt, reddere, & regulam beati Augustini, quam professi sunt, Domino juvante, fideliter observare studeant; in cujus observantia si eos fortasse remissos, & minus ferventes repereris, monemus fraternitatem tuam, ut secundum datam Tibi a Deo sapientiam, professionem & ordinem suum servare, & mandatis regulæ obedire, sicut tua interest, districte commoneas. Data Laterani XVII. Kalend. April. *Ex Baluzio Miscellaneor. Lib. V. fol.* 103.

Anno 1122. interfuit Conradus Archiepiscopus Conventui Wormatiensi, in quo Henricus V. Imperator solenne pactum iniit cum Calisto II. Papa, abdicavitque investituras Episcoporum, baculi & annuli traditione peragi solitas, & sceptro duntaxat suo se in posterum ea in functione usurum spopondit. Hoc pactum deinde confirmatum fuit in Concilio Lateranensi I. anno 1123, cui pariter Conradus aderat. Exhibetur illud pactum a Lünig *in* Reichs-*Archiv spicilegii Ecclesiastici Parte I. pag.* 152.

ADMONITIO.
De Investitura Episcoporum.

De Investitura Episcoporum. Investituræ illæ Episcoporum per baculum & annulum diu fuerunt innoxiæ, diuque ab Imperatoribus exercitæ; nam feuda, jam inde a Pipino, & Carolo M. Ecclesiis dono data, cum onere præstandi militarem operam, post Episcopi mortem exspirarunt, veteri Germanorum lege, & Imperatores, conversis interim in rem suam fructibus, ea rursus contulerunt neo-electo Episcopo hac solenni functione; quod censerent, e variis, usitatisque investiturarum signis, velut: festuca, terra, cespite, ramis arborum, chirothecis, baculis, libris, annulis &c. quæ Bignonius erudite collegit in *Notis ad Marculfum*, apud Chiniac in *Capitularibus Regum Francorum Tomo II. pag.* 896. baculum, & annulum esse honorificentiorem præ cæteris ad Episcopale munus indicandum, cui delectui nec vitium, nec culpa inest. Ipse Gebhardus, Archiepiscopus Salisburgensis, maximæ celebritatis in Germania Præsul, donatus hac investitura fuit per baculum & annulum ab Henrico IV. Imperatore, anno 1060, paucis ab electione sua interjectis hebdomadibus. Erat quippe ille primum Cancellarius Henrici III. Imperatoris, ac deinde hujus filio Henrico IV. charissimus, proindeque Imperatorum studiosissimus; donec obortis inter Papam & Imperatorem gravissimis turbis, Alexander

der II. Papa forte sibi præsidium paraturus in celeberrimo Germaniæ Archipræsole Gebhardo, eidem eminentem dignitatem Legati Apostolici omnium Germaniæ Ecclesiarum contulit, ac firmavit; quo quidem beneficio Gebhardum adeo inescavit Pontifex, tamque arcte devinxit Apostolicæ Sedis commodis, ut hic converso animo Pontificias partes secutus, Gregorio VII. Papæ, anno 1075. Ecclesiæ communionem Henrico Imperatori, & Imperii fasces eripienti, non tantum palam adhæserit, sed etiam recte illud a Pontifice agi, non sine immoderationis labe, contenderit; quorum etiam causa ab Imperatore sua sede depulsus, exulare quodam tempore coactus fuit. Quamvis & altera causa Gebhardo Archiepiscopo hæc fuerit desciscendi ab Imperatore ad Pontificias partes, qood Imperatorem cerneret in collatione investiturarum transgredi limites civilis auctoritatis, ac quæstum facere e sacris dignitatibus. Cujus originem mali refert Lambertus Schaffnaburgensis ad annum 1063. pag. 170: *Educatio regis*, ait, *atque ordinatio omnium rerum publicarum penes Episcopos erat, eminebatque inter eos Moguntini & Coloniensis Archiepiscoporum auctoritas. A quibus cum in partem consilii Adelbertus, Bremensis Archiepiscopus, assumptus fuisset, tum propter claritatem generis, tum propter ætatis, atque Archiepiscopatus prærogativam, ille sæpius colloquendo, obsequendo etiam, atque assentendo, ita sibi regem brevi devinxerat, ut cæteris Episcopis post habitis, totus in eum inclinaretur, & ipse in regno communi pene monarchiam usurpare videretur. Secundas post eum partes agebat Werenher comes, juvenis tam ingenio, quam ætate ferox. Hi duo pro rege imperitabant: ab his Episcopatus, & abbatiæ, ab his quidquid ecclesiasticum, quidquid sæcularium dignitatum est, emebatur: nec alia cuiquam, licet industrio atque egregio viro, spes adipiscendi honoris ullius erat, quam ut hos prius ingenti profusione pecuniarum suarum redemisset.* Apud Pistorium in Scriptoribus Rerum Germanic. Tomo I. pag. 330; quos deinde Henricus princeps, ad omnem libidinem procumbens, deterrime imitatus est; *nam et si quis majorem pecuniam dedit, vel ipse major ejus flagitiorum adulator extitit, hic dignior quolibet episcopatu fuit.* Ait Bruno de Bello Saxonico, apud Freherum Scriptor. Rer. Germ. Tomo I. pag. 104. Inde fomes turbarum, quæ hac tandem, ut dixi, Imperatoris cessione desierunt.

Corrupti mores Henrici Imp.

CONCILIUM
SALISBURGENSE VII.

Anno 1129.

Anno Christi MCXXIX. Honorii II. Papæ anno IV. Lotharii Regis anno V. convocatum in Lauffen, Diœcesis Salisburgensis oppido, a Conrado I. Archiepiscopo; in quo causa Ellinchardi, Frisingensis Episcopi, de hæresi incusati, acta fuit.

Servavit hujus concilii memoriam Hundius Tomo I. Metropolis Salisburgensis pag. 153. ex antiquissima charta, quam eidem communicavit Andreas Scherer, Decanus Frisingensis S. Andreæ, ut sequitur.

Anno dominicæ incarnationis millesimo, centesimo vigesimo nono, primo Calend. Augusti, collectis apud Lauffen quam pluribus Salzburgensis, Ratisponensis, Pataviensis, Eistetensis, Ecclesiarum clericis religiosis & literatis, insuper Abbatibus & Monachis, & non modico Principum, ac populorum collegio, coram Archiepiscopo Salzburgensi Conrado, & Reginberto Brixinensi Episcopo, inter cætera causa Ellinhardi, Frisingensis Episcopi, jam dudum, ante annos quinquaginta duos, feliciter viam universæ carnis ingressi, ventilata est. Quia hoc ipso tempore Gregorii VII, qui & Hildebrandus, sub hæresi Wicbertina quibusdam defunctus esse putabatur, a præfato Metropolitanæ Sedis Archiepiscopo plus annos quinquaginta duos, quibus sine reclamatione canonica, tam mortuis, quam vivis,

vere

vere catholicus est habitus, irrationabiliter est impetitus; cum utique duobus annis prius ipse de mundo excesserit, quam Wicbertus hæresiarcha Romanæ Sedis cathedram invaserit. Sed beati viri meritis exigentibus, probabili septem probabilium virorum testimonio canonice excusatus, imo meritorum prærogativa, & miraculorum attestatione venerabilis semper inventus, reverentiam, quam apud Dominum, & homines dudum vivens emeruit, etiam mortuus, domino propitiante irrefragabiliter obtinuit. Probatum est itaque legitimo, ac canonico Rudolphi Abbatis Distellensis testimonio, Diethmari S. Andreæ Decani, Hannonis presbyteri, Chunonis parochiani, Herigeri presbyteri de Glane, cæterarumque venerabilium personarum, quod venerabilis idem Episcopus, in gratia Sedis Apostolicæ, & communione Matris Ecclesiæ indubitanter obierit. Ne ergo digna tantæ rei memoria ulla posterorum oblivione deleatur, placuit, ut hujus comprobationis notitia per literarum indicia posteris nostris transmittatur. Acta sunt hæc præsentibus subscriptis testibus, & aliis quam pluribus. Abbas Saltzburgensis Paldricus, Abbas Scitensis, Guntherus, Præpositus Saltzburgensis, Hermannus Præpositus Chiemseensis, Hartmannus Præpositus de Perchteres, Kademan Libernuinus Præpositus de Garze, Hugo Præpositus de Oude, Heribertus Præpositus de Cella: Burchardus, Wernherus canonicus Ratisponensis, Frisingenses canonici, Adalpero Præpositus, Adalpertus Decanus, Wichmannus Præpositus S. Viti, Henricus Præpositus S. Castuli, Hoboldus Præpositus S. Zenonis, Waltherus Tridentinus Præpositus. Anno 1129.

Hæc Hundius.

Interfuit Conradus Archiepiscopus Anno 1131. *Synodo nationali Leodiensi, cui etiam cum aliis Archiepiscopis subscripsit. In eo Concilio præsens fuit Innocentius II. Papa cum Lothario Imp. & Regina, maximaque nobilium corona.*

CONCILIUM
SALISBURGENSE VIII.

Anno 1141.

Anno Christi MCXLI. Innocentii II. Papæ anno XII. Conradi III. Regis anno IV, convocatum Ratisbonæ a Conrado I. Archiepiscopo, in causa Pabonis, Abbatis S. Emmerani, de Simonia accusati.

Circa annum 1141. decesserat Engelfridus Abbas S. Emmerani, in cujus locum suffectus Pavo, vel Pabo, quem de Simonia petitum Henricus Episcopus Ratisbonensis loco movit.

Re ad Innocentium Papam delata, hic Conrado Archiepiscopo mandat per literas cognitionem causæ, ut ad Ratisbonensem Ecclesiam per semetipsum accedens diligenter inquirat, an judicium de Simonia rite & ordine fuerit institutum: sin; Abbatem loco restituendum. Conradus indixit synodalem conventum, judicium retexuit, & Abbatem Pavonem absolvit ab impacto crimine.

Quo facto Pontifex literas per eundem Abbatem ad Episcopum dedit pro restitutione.

Henricus Episcopus contempsit literas Pontificias, nec accipere voluit, earumque latorem gravibus contumeliis affecit. Quare Innocentius repetitas scripsit, quas per Archiepiscopum voluit præsentari Henrico, ne, inquit, aut despiciantur, aut earum sententia clam habeatur.

Anno 1141. Erat autem reprehensio Episcopi in his capitibus I^mo Quod monasterium S. Emmerani, ad Romanam Ecclesiam pertinens, ditioni Apostolicæ subtrahere nitatur. II^do Quod literas, ad se missas, earumque delatorem contumeliis affecerit. III^tio Quod ad Synodalem conventum venire contempserit. Ad extremum mandat Papa, ut intra viginti dies Abbatem integre restituat; alioquin officio episcopali se noverit interdictum.

Hæc Hansfizius Germaniæ sacræ Tomo II. pag. 240.

Quoniam vero nullus Pabo reperitur in Catologo Abbatum S. Emmeroni, toto illo sæculo XII, argumento est, Pabonem, tædio, adversitateque fractum, aut ultro renuntiasse Abbatiæ, aut solis inopinato cessisse; adeoque totum hujus concilii scopum intercidisse.

Privilegium Apostolicæ Sedis, quo gaudebat monasterium S. Emmerani, variam in Germania subiit fortunam; nam paulo post, anno 1198. Innocentius III. Papa dedit Epistolam ad Abbatem de Pegavia in Misnia, in qua hæc series traditur: Abbatem hujus monasterii de variis probris accusatum, defensionis suæ causa, Romam pervenisse, ibidemque monasterio suo impetrasse Privilegium Sedis Apostolicæ. Episcopus Merseburgensis, in cujus diœcesi situm erat monasterium, cum hoc edoctus esset ab Abbate reduce, amare conquestus est Imperatori, non modo jus suum Ordinarium, sed & honorem Imperii in discrimen vocari ab hoc Abbatis privilegio; itaque Imperator in ea, quam indixit, curia, Privilegium Romanum sibi ab Abbate exhiberi præcepit, neque illud unquam porro reddidit; quod Abbatem adegit denuo Romam recurrere. Imperator autem filum litibus præcisurus jussit Abbatem ab Archiepiscopo Magdeburgensi dejici officio, atque a Monasterii administratione depelli. Hæc ex Innocentii III. *Epistolo Tomo II. Operum pag.* 191. *Edit. Colon.* Non tamen intelligitur ex ea Epistola, quæ porro extiterit Abbatis fortuna. Synchroni scriptores apud Lunigium asseverant, Abbates Pegavienses, etiam in posterum, soli Romanæ Sedi fuisse subjectos, & maxima opulentia, nominisque celebritate floruisse. Facile utique fuerit Pontifici Privilegium suum ratum firmumque tueri contra decreta Imperii, eo tempore, quo ob tres ejusdem Imperii æmulos, Fridericum II, Philippum Suevum, & Ottonem IV, Imperatoris auctoritas multum depressa jacebat; alioquin res tota non adeo ad votum cecidisset Pontifici. Privilegium Apostolicæ Sedis primitus referebatur ad defensionem bonorum temporalium, & repressit duriores exactiones, quas Magistratus, imo etiam Episcopi non raro monasteriis imposuerunt: exemptiones autem, quas Calistus II. anno 1122. monasteriis conferre incepit, restrinxerunt etiam jura Episcoporum & ordinariam potestatem ad functiones spirituales, & observandam disciplinam; atque ita multis offendiculis, & monachorum licentiis viam aperuerunt; ita ut Concilium Tridentinum Exemptionem a Jurisdictione Ordinarii, olim a Gregorio IX. *Cap.* 9. *de Privil.* Regularibus concessam, rescciderit pro pluribus casibus, eosque Episcopo, ceu delegato Sedis Apostolicæ subjecerit, veluti *Seff. VII. Cap. XV. Seff. XXIV. Cap. XI. de Reform.* &c. In terris Austriacis omnes Regularium Exemptiones nuper fuere abolitæ.

CONCILIUM
SALISBURGENSE IX.

Anno 1145.

Anno Chrifti MCXLV, Eugenii III. Papæ anno I, Conradi III. Regis anno VIII. convocatum ab eodem Archiepifcopo Conrado I. Halæ, Brixinenfis Diœcefis oppido, ad definiendam inter Monafterii Burenfis & Admontenfis Abbates ortam controverfiam.

Concilii hujus memoria, aliaque quæ in eo funt, in veteri chartario Admontenfi reperta fuere, quod chartarium Cl. Schannatus defcripfit, & nos ex eo referimus.

Sciant tum præfentes, quam etiam pofteri, quod Udalricus, liber homo de Elfendorff cum fæculo renunciare deliberaret, Burenfe cœnobium adiit, filiamque fuam, nomine Richizzam, fecum adduxit, & an ibi remanere poffet ad profectum falutis fuæ, folerter explorare cœpit; nulla obedientiæ profeffione vel præmiffa, vel fequente; gladium depofuit, filiam fuam non fuper altare, fed coram altari, in manus Chunradi, Salisburgenfis Archiepifcopi, ad monafticæ vitæ profeffionem Deo obtulit: pro remedio autem animæ fuæ curtem I in Elfendorff cum vineis fuis, quas in montanis ex hæreditate patris habuerat, eidem alteri tradidit, reliqua fibi, filiæque fuæ fervare deliberavit, donec videret, fi ibi manere fibi complaceret.

Videns tandem non effe fibi proficuum, fi fe per obedientiæ vinculum adftringeret ad idem cœnobium, tum quia monafticæ religionis ibi collapfum fuerat ædificium, tum quia Auguftenfis Epifcopus idem impetebat monafterium, volens illud trahere in fuum dominium, ficut libere venerat, fic libere de eodem loco receffit, filiamque fuam, quam in manus Archiepifcopi, Deo coram altari, non fuper altare, obtulerat, fecum abduxit, ac in noftrum Admontenfe cœnobium fecedens, prædia fua apud Elfendorff, quorum nomina hæc funt: Lintchirchen, Tanlıufen, Lagenbach, & Surlach, cum Ecclefia decimali in manum Traditoris fui Adelberonis deMorlbach, ea conditione tradidit, ut ubicunque ejus præfata filia Richizza fub monaftica profeffione Deo fervitura remaneret, ipfe Traditor prænominatæ hæreditatis traditionem eidem monafterio folemniter conferret.

Eandem fane filiam Dominus Archiepifcopus Salisburgenfis in Saxoniam, in Monafterium, quod Trouberh vocatur, diligenti commendatione tranfmifit: fed infurgente fuper eam nimio propinquorum fuorum clamore, qui eam mundo magis, quam Deo optabant fervire, Epifcopus Halverftadenfis, ipfius cognatus, eorum precibus compulfus, eam de monafterio abftractam aviæ fuæ reddidit, quæ, cum eam nigris veftibus exfpoliatam, albis veftibus induiffet, eamque preciofis monilibus auri oneratam magis, quam ornatam, nec minis, neo precibus, nec promiffionibus flectere potuiffet, quin ornamenta, ab illa fibi impofita abjiceret, & fuis ea pedibus conculcaret: tandem conventus folemnis tam propinquorum ejus, quam & fpiritualium virorum agitur, ipfaque puella in medio fiftitur; optione igitur fibi data, ut quorfum ire deliberaret, eo fe libere verteret. Carne fibi propinquos reliquit, & Spiritus Sancti conjunctos elegit, & ad eos tranfiit; ficque cum magno omnium fpiritualium gaudio ad monafterium rediit. Tandem Dominus Archiepifcopus pro ea mifit, & multis vel literis, vel precibus, ut fibi redderetur, vix obtinuit, eamque fibi redditam, ad monafterium noftrum honorifice tranfmifit.

Interea Abbas Burenfis Waltherus præfatum fratrem noftrum Dominum Udalricum, de promiffa fuo monafterio obedientia, falfo impetere cœpit, ita ut per falfam querimoniam literas Domini P. P. Innocentii II. acquireret, quibus eum a noftro monafterio abftractum, ad fuum venire conftringeret; tandem poft multas impetitiones præfati Abbatis, præcepto Domini Chunradi Saltzeburgenfis Archiepifcopi, Abbas monafterii noftri Dominus Gotefridus eum fecum in conventum Hallenfem adduxit, ubi præfentia ipfius Archiepifcopi, Brixinenfis Epifcopi, multorumque Abbatum & Præpofitorum,

rum, clericorum & laicorum, judicio totius Ecclesiæ, ipse hoc obtinuit, quod Abbati Burensi de obedientiæ professione nihil debuerit. Cum igitur jam dictus Abbas nec sic quicquam fecisset, statim filiam ejus cœpit impetere, licet non eam, sed per eam, hæreditatem prænominatam obtinere voluit.

Facta ergo Anno MCXLV. generali totius Bavariæ Synodo, præsidente præfato Archiepiscopo Chunrado, cum suffraganeis suis: Ratisponensi, Frisingensi, Pataviensi, Gurcensi, absente solo Brixinensi, coram frequentia Abbatum, Præpositorum, totius etiam cleri & populi, Abbas Burensis surrexit, sororemque nostram, quasi suam oblatam, requirere cœpit, Abbatem S. Georgii de Intal, & Præpositum Dietramnum, in testimonium conatus est producere, qui ambo in præsentia synodi canonice ab Archiepiscopo requisiti, confessi sunt, nihil se de sororis oblatione, juxta Abbatis querimoniam vel vidisse, vel audivisse; Abbas rursus alia die idoneos testes se producturum perhibuit, sequentique die Ecclesiæ suæ famulos in testimonium adduxit. Frisingensis episcopus testimonium illud famulorum super fœminam liberam non esse idoneum, vel legitimum judicavit, ejusque judicium tota synodus Bojoariorum Episcoporum, Abbatum, Præpositorum, Principum, clericorum, & laicorum comprobavit. Sic generali totius synodi sententia est definitum, ut Ecclesia nostra pro ista causa, Burensi Monasterio nullum ulterius reddat responsum.

Hæc Cl. Schannatus ex Admontensi chartario, etsi ex hoc documento non sat compertum sit, an non plures aliæ in hoc Concilio causæ, aut rerum Ecclesiasticarum capita sint definita.

CONCILIUM
SALISBURGENSE X.

Anno 1145.

Eodem anno Christi MCXLV. Eugenii III. Papæ anno I. Conradi III. Regis anno VIII. Pataviæ convocatum a Conrado I. Archiepiscopo super quibusdam possessionibus, inter Abbatem S. Petri Salisburgi, & Abbatem Admontensem controversis.

Frequentiores eo tempore lites percrebuerunt inter monasteriorum abbates de proprietate quorundam fundorum agrestium, quarum decisiones ad Episcoporum conventum pertinebant. Baldericus Abbas S. Petri Salisburgi vocavit in judicium Gotefridum Abbatem Admontensem, quod hic possessiones quasdam sibi vindicasset in valle Admontensi, quæ tamen Monasterio S. Petri essent propriæ, & Privilegio Henrici Babenbergensis Imperatoris eidem confirmatæ. Accitus Gotefridus ne quidem respondere adversario voluit, quod a Gebehardo & Tyemone Archiepiscopis traditos illos teneret Ecclesiæ suæ fundos, ac tranquilla semper hactenus illorum possessione fruitus fuerit atque defensus. Sed neque Conradus Archiepiscopus Balderici abbatis causæ ac postulatis locum dari oportere censuit; siquidem a quadraginta prope annis, quibus Archiepiscopatu potiebatur, nulla ad se unquam allata fuerit usurpatæ illius possessionis querimonia, aut exhibitum documentum. Interea ne deesset justitiæ, & vivos & mortuos concernenti, Romano, Gurcensi Episcopo causam examinandam discutiendamque commisit; a quo deinde rei totius statum edoctus causam ad Concilium deferre decrevit.

Cumque Pataviam venisset Archiepiscopus Conradus, & cum suffraganeis suis, Domino Heinrico Ratisponensi Episcopo, Reginberto ejusdem loci Episcopo, Domino Romano Gurcensi Episcopo,

po, præsente etiam Domino Eberhardo, tunc quidem præpoſito, nunc autem Babenbergenſi Epiſcopo, præſentibus etiam quam plurimis Abbatibus & Præpoſitis, aliiſque perſonis diverſæ profeſſionis, & colloquium habere cœpiſſet, cauſa iſta ab omnibus ventilata, & communi conſilio & conſenſu omnium ita eſt terminata, ut Admontenſis Eccleſia, Eccleſiæ S. Petri de his poſſeſſionibus nullum deinceps reſponſum reddere cogeretur, quæ ipſa ex donatione Archiepiſcoporum per annos circiter ſexaginta, ſine omni contradictione poſſediſſe comprobaretur. *Anno 1145.*

Interim Conradus Archiepiſcopus, ut Balderici, & monachorum S. Petri afflictam ex hac ſententia ſortem pro animi ſui teneritudine deliniret, eidem Monaſterio S. Petri beneficium quoddam Engiſcalci de Alterſe Miniſterialis S. Rudberti contulit, atque ita Baldericum Abbatem, damni expertem, & tranquillum reddidit, usque dum Henricus Abbas, Balderici ſucceſſor, anno 1163. inſtaurata vetere contra Admontenſes lite, eandem in ſe, quam olim tulerat Conradus Archiepiſcopus, ab Eberhardo Archiepiſcopo latam ſententiam excepit, & deſiſtere in poſterum a querimonia coactus fuit.

Deſumpta ſunt hæc omnia ex Decreto Eberhardi I. Archiepiſcopi, quod habetur in Codice Diplomatico Admontenſi Num. XXX. apud Bernardum Pezium in Theſauro Anecdotorum Tomo III. Parte III. pag. 711.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XI.

Anno 1146.

Anno Chriſti MCXLVI, Eugenii III. Papæ anno II, Conradi III. Regis IX, a Conrado I. Archiepiſcopo Hallæ convocatum, in quo fundatio Canoniæ Seccovienſis confirmata fuit.

E reliquis hoc in Hallenſi concilio actis, ac definitis ſolum Inſtrumentum confirmationis Canoniæ Seccovienſis, a Conrodo Archiepiſcopo ex Feuſtriz in Seccau translatæ, ſervavit nobis Sigismundus Puſchius in Diplomatario ſacro Styriæ Tomo I. Tum quippe Epiſcopi plerumque ſolebant, Eccleſiarum ſuarum difficultates, variis faſtigiis hærentes, internoſcere in conciliis, atque ſuffragiorum interventu dirimere.

Confirmatæ autem in hoc concilio Canoniæ Seccovienſis talis erat fundatio ex Chronico Voravienſi: Anno MCXL. fundata eſt Seccovienſis congregatio in valle, Feiſtrice dicta, ab Adelramo de Waldeke, valde ingenuæ nobilitatis viro; qui Adalramos, cum ex duabus legitimis uxoribus non haberet liberos, quibus dimitteret hæreditatem, piam Dei genitricem Mariam, cum Filio ſuo, Domino Jeſo Chriſto, ſanctumque Auguſtinum elegit habere hæredes, malens illi, a quo acceperat, cuncta offerendo, perenois vitæ gloriam conſequi, qoam inter fratres, ſuosque conſanguineos, diſſenſionis & odii controverſiam pro his oriri. Super quo mentis deſiderio Chunradum ſeniorem, tunc temporis Archiepiſcopum Salisburgenſem, Romanumque Gurcenſem, ejus vices gerentem, alacer adiit, eorumque conſilium & auxilium petiit, & duas capellas, in fundo parentum ſuorum fundatas, & quondam a Parochiali jure exemptas, unam ſcilicet S. Mariæ in loco Feiſtrice cum dote Plaiſe, & alteram S. Joanois Evangeliſtæ cum dote Altendorff eo tenore obtulit, quatenus in unam earum, videlicet S. Mariæ Capellam viros Canonicos ſecundum Regulam S. Auguſtini deſtinaret; jus vero Patronatus ſibi reſervavit, donec arma ferens militavit. Transmiſſis ergo illuc fratribus de choro S. Rudberti, venerabilibus Wernhero poſtmodum Præpoſito, cum aliis utriusque ſexus religioſis perſonis advenientibus, feria VI. in feſto S. Margarethæ, ſupradictus Adalramus mire lætificatus, quidquid verſus Carinthiam, & circa Hartbergam, & juxta Mueram fluviom, vel in Marchia poſſeſſionum, ſeu familiarum haboit, totum contradidit; cujus bonam voluntatem memoratus Archiepiſcopos volens confortare, Eccleſiam Matricem Chumbenz,

Anno 1146. benz, nec non filias ipsius S. Margarethæ, S. Benedicti, & S. Laurentii addidit.

Anno MCXLI. Dominus Wernherus Salzburgensis Canonicus cum fratribus suis Friesaci a Domino Adelramo, eos deducente, veniens, ab ipsis communiter electus in Præpositum, ab Archiepiscopo Chonrado solemniter confirmatur, Romano Episcopo Gurcense, aliisque non paucis spiritualibus, & sæcularibus viris præsentibus.

Anno MCXLII. fratribus supra memoratis in loco Feiftrice manentibus, nollamque religionis quietem propter vicinum stratæ transitum, & villarum circumjacentium quotidianum tumultum habentibus, præfatus Fundator, assumpto Præposito, Dominum Archiepiscopum adiit, & ut cellam in possessionis ejus adjacentiam, in locum scilicet, Seccowe dictum, transferret, obnixe concupivit. Communicato itaque sapientum consilio, prænominatum Præpositum Romam ad Innocentiom Papam dirigendum censuit super hoc negocio, qui prospero cursu iens, & rediens, privilegium cum banno Apostolico super observantia canonici ordinis, mutatione loci, traditionibus prædiorum factis, & deinceps faciendis reportavit. *Apud Sigis. Puschium in Chronologia sacra Styriæ Parte I. pag.* 320.

Quibus omnibus peractis Archiepiscopus in Hallensi Concilio Confirmationis decretum edidit.

Chunradus Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus &c. Quia divina favente clementia: (*recenset fundationem Seccoviensem, ejusque a Sede Apostolica confirmationem*) his ita transactis ad synodum nostram, quæ celebrabatur in festo B. Dionysii apud Hallæ, properavit (*Adelramus fundator*), ordinem suæ causæ omnibus palam recitavit. Huic concilio multæ eminentes personæ aderant. Henricus Ratisponensis Episcopus, Reginbertus Pataviensis Episcopus, Otto Frisingensis Episcopus, Romanus Gurcensis Episcopus, & plures Præpositi & Abbates de Episcopatibus istis. Principes quoque Otto Palatinus, nempe de Witlsbach, Engelbertus Comes Halsensis, cognatus ejus, Rapato Comes, Fridericus Advocatus Ratisponensis, Hartwicus Comes de Bogen. Clericorum quoque & Monachorum, nec non nobilium laicorum magna copia. Igitur auctoritate Patris, & Filii & Spiritus Sancti, nec non sanctæ synodi nostræ, sicut locum hunc suscepimus ad regendum, & defensandum, anathematizamus omnem personam, isti Ecclesiæ injuriam facientem &c. Omniaque tradita, sive adhuc conferenda banno nostro concludimus, & stabilimus, atque præsentem paginam sigillo nostro insignimus &c. Actum Hallæ Anno ab Incarnatione Domini Millesimo, centesimo quadragesimo sexto, Indictione nona, quinto Calend. Octobr. Anno secundo Domini Papæ Eugenii, quadragesimo primo Domini Chunradi Salzburgens. Archiepiscopi, octavo Chunradi Regis.

Ex Diplomatario sacro Styriæ Tomo I. Num. V. & Documentis Seccoviensibus Num. VI.

S. EBER-

S. EBERHARDUS I.

Anno 1147. *Archiepiscopus Salisburgensis XIX.*

CONCILIUM

Anno 1150.

SALISBURGENSE XII.

Anno Christi MCL, Eugenii III. Papæ anno VI, Conradi III. Regis anno XIII. Eberhardus I. Salisburgensis Archiepiscopus Synodum V. Episcoporum Salisburgi convocavit.

Ita Chronicon Salisburgense apud Hieronymum Pezium in scriptoribus Rerum Austriacarum Tomo I. pag. 344.

A*cta, constitutaque omnia hujus Synodi cum cesserunt injuriis temporum, ut Chronographus Salisburgensis testatur, loco mox laudato, facile tamen ex serie rerum, tum fluentium, est assequi, Eberhardum, Archiepiscopum sanctissimum, nuper a Conrado rege, recens anno* 1149. *ex Palæstina reduce, & Salisburgi moram agente, edoctum de infelici alea belli, a Cruce signatis in Turcas suscepti, salutaria remedia in Synodo proposuisse placandi divinam Majestatem, atque præsertim decori ecclesiastico, qua conservando, qua promovendo ardenter institisse; hoc namque ornamento Ecclesia Salisburgensis tum præ aliis eximie florebat. Quippe Conradus Rex, ut habet Hanssizius Germaniæ sacræ Tomo II. pag.* 252, cum festum Pentecostes Salisburgi ageret, intueretur que ejus Ecclesiæ clerum, asseruit, nunquam se vidisse clerum tonsura, vultu, habitu universaliter tam splendidum, aut oculis intuentium ita gratum. Deinde cum ab urbe Juvaviensi discederet, testatus est, nunquam se vidisse civitatem, quæ tota ita esset repleta bonis hominibus, quæ servitio Dei ita ex integro esset dedita, & in laudibus Dei die ac nocte resultaret; iterque faciens per Diœcesim Juvaviensem, exquisitam miratus est sacrarum ædium venustatem. *Quæ sane decora non sine frequentium conciliorum solicitudine & in clerum, & in plebem induci, aut conservari in iisdem potuere. Ecclesiarum Salisburgensium illius temporis dignitatem atque excellentiam præclare celebrat auctor synchronus vitæ Conradi Archiepiscopi apud Bernard. Pezium* Anecdotorum Tomo II. Parte III. pag. 221.

CONCILIUM

Anno 1150.

SALISBURGENSE XIII.

Eodem anno Christi MCL idem laudatissimus Archipræsul Eberhardus alteram Ratisbonæ Synodum indixit, assidentibus suis suffraganeis Episcopis.

Chronicon Salisburgense loco, apud eundem Pezium superius laudato, id affirmat, & ait:

Alia Synodus eodem anno 1150. coacta est Ratisbonæ, de qua Joannes Craftus in Chronico ad hunc annum:

Beatus Eberhardus, sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus in Synodo, quam Ratisbonæ, Suffraganeis suis assistentibus habuit, Octavas Matris Mariæ Beatæ instituit.

Maxima quippe Eberhardus Archiepiscopus veneratione ferebatur, & cultu in Beatam Mariam Virginem, ut qui nihil unquam negare solitus fuerit, quod nomine ejusdem Beatæ Dei Genitricis quis ab eo petiisset; ut discipulus hujus ejusdem Sancti prodidit in Historia Vitæ S. Eberhardi Archiepiscopi apud Henricum Canisium Lectionum Antiquarum Tomo III. Parte II. Edit. Basnage. Et alioquin decimo & undecimo sæculo plures præsules in Comitiis provincialibus, sanctissimæ hujus Genitricis provehere cultum studuerunt, veluti & Alfeagus Dorobernensis, & Wulstanus Archiepiscopi, in Aenhamensi concilio, ab Aethelredo Angliæ rege, anno 1009. indicto, Canone XV, ut in Præfatione hujus concilii legitur apud Labbeum in Collect. Concilior. Tomo IX. pag. 796.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XIV.

Anno 1160.

Anno Christi MCLX, Alexandri III. Papæ anno II, Friderici I. Imp. anno VI, convocatum ab Eberhardo I. Archipræsule, Frisaci, Carinthiæ oppido, Diœcesis Salisburgensis.

In quo duarum Parochiarum decimæ confirmantur Reicherspergensi cœnobio in Bojoaria; & Gerhohi, Reicherspergensis Præpositi doctrina de gloria Filii Dei in examen vocatur, atque ab impactis erroribus absolvitur.

Eberhardus I. anno MCLX. in Carinthiam se contulit, ubi principio Septembris in oppido Frisaci Capitulum, seu Synodum habuit cum Romano, Gurcensi Episcopo, Hugone, Præposito Majoris Ecclesiæ, Godefrido, Abbate Admontensi, Romano Gurcensi Præposito, Hecilone Abbate Ossiacensi, Pilgrino Abbate S. Pauli, Wernhero Præposito Seccoviensi, Chunone Præposito Subonensi, Magistro Adalberto de Hoven, Hademaro Archipresbytero, Frisacensi Plebano, Engelramo de S. Maria Archidiacono Soliensi, Ottakero Archipresbytero de Viscah. *Scribit Hansizius Germaniæ sacræ Tomo II. pag. 263.*

Post inchoatum itaque hoc in Carinthiæ oppido concilium, distributasque ad definiendum Quæstiones

Actio I versabatur in decimarum confirmatione, e duabus parochiis, Putinensi & Brambergensi obventantium cœnobio Reicherspergensi, atque in constituendo termino novalium silvæ Putinensis ad fluvium Pincah.

Tum Eberhardus Archiepiscopus ad vicinum Frisaco castrum Strasburg, Episcopo Gurcensi proprium, digressus, ibidem primæ hujus actionis Synodalis evulgavit Decretum, quod in Monumentis Reicherspergensibus ad annum MCLXI. exhibent Monumenta Boica *Volumine III. pag. 475, & nos inde desumptum huic loco inserimus.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Eberhardus Dei Gratia Juvaviensis Archiepiscopus.

Prædecessorum statuta justa, & rationabilia successores debent inviolabiliter custodire; maxime ubi conducunt ad augmentum religionis, & sustentamentum Deo servientium. Ea propter nos considerata beatæ memoriæ Prædecessoris nostri Chounradi Archiepiscopi largitione in decimis duarum Parochiarum Putinensis, & Brambergensis, atque novalium vicinorum, partim cultorum, partim excolendorum in usum Cenobii Richerspergensis, concessionem ipsius ratam habemus, & in perpetuum ratam volumus, & decernimus habendam. Sed quia in ejusdem Prædecessoris nostri privilegio termini Australes hujus donationis ambiguo nomine montis Hartberch sunt præfixi, & exinde fuit occasio contentionis inter collectores decimarum nobis & prædicto cenobio pertinentium, certiorem præfigimus terminum, videlicet fluvium Pincah, usque ad ejus ripam novalia in silva Putinensi ad præsens culta, & imposterum colenda; excepta canonica portione plebanorum; in decimis fructuum terræ atque animalium proveniunt in usus fratrum regulariter conversantium in

in præfato cenobio. Quæcunque autem fæcularis, vel fpiritualis perfona, quod a beatæ memoriæ prædicto Anteceffore noftro pie ordinatum, & a nobis nihilominus pie ad cultum pietatis roboratum eft, aliquomodo in irritum duxerit, atque in hoc præfatum cenobium temere perturbaverit, & fecundo ac tertio commonita non refipuerit, iram Dei fentiat, in interitum carnis, ut fpiritus falvetur per veram pœnitentiam; fine qua fi morietur in ultimo examine, reddet rationem coram fummo Iudice. De falubri fane difpofitioone noftra præfens pagina coofcripta, & figillo noftro impreffa, data eft in caftro Strazburch anno Dominicæ Incarnationis MCLX, Indictione IX, V.II. Idus Septembris. Hujus rei teftes, ac conlaudatores hi funt, quorum nomina fubnotavimus.

Romanus Gurcenfis Epifcopus. *Anno 1160.*
Hugo Præpofitus majoris Ecclefiæ.
Gottfridus Abbas Admontenfis.
Romanus Gurcenfis Præpofitus.
Hecil Abbas Offiacenfis.
Pilgrinus Abbas S. Pauli.
Wernherus Præpofitus Seccovienfis.
Chuno Præpofitus Subonenfis.
Magifter Adalbertus de Hoven.
Hademarus Archipresbyter, Frifacenfis Plebanus.
Engelramus de S. Maria Archidiaconus Solienfis.
Otaker Archipresbyter de Vifcah,

Et Capitulum Frifaci habitum, cujus in audientia caufa hæc fuit propofita; quo etiam annuente, per confilium rationabiliter acta eft, prædicti Cœnobii Præpofito Gerhoho, eligente potius confilium, quam judicium. Itaque

Actio II. Doctrina Gerhohi, Reicherfpergenfis Præpofiti (*) *de gloria & honore filii hominis* in examen revocata eft.

Docebat quippe Gerhohus, fummam deberi Chrifto homini Deo adorationem, idque ob propriam, ac fuam divinitatem, cujus divinitatis caufa Chriftus homo fuper omnia prædicatur ab Apoftolo ad Philipp. Cap. II. verf. 9: Deus illum exaltavit, & dedit illi nomen, quod eft fuper omne nomen. *Quæ Gerhohi doctrina quibusdam vifa eft fapere errorem Neftorii, Chriftum dividentis in duos filios, hominem, & Deum, alterum de Virgine, alterum de Deo Patre generatum. Hos inter Gerhohi adverfarios præcipuus erat Folmarus, Præpofitus de Trieffenftein, feu Petræ ftillantis in Franconia, homo heterodoxæ ac peftiferæ indolis, cujus Folmari errores, negantis præfentiam Chrifti in altaris facramento, perftringuntur in feptem Epiftolis in Tomo XXV. Bibliothecæ maximæ Patrum Lugdunenfis pag. 312, & quarum Epiftolarum fecunda juffu S. Eberhardi Salisburgenfis Archiepifcopi edita eft. Gerhohum autem Reicherfpergenfem Præpofitum longe abfuiffe ab objectis fibi calumniis ex eo intelligitur, quod ipfe in toto illo opere, acerbe ubivis & in Eutychetis, & in Neftorii errores invehatur atque etiam Cap. XVII. fui libri* de gloria & honore filii hominis *fic fcribat:* Quidam prudens apud femetipfum, & in oculis fuis magnus, in Capitulo, Frifaci habito, protulit maledicta in eos, qui a fide fua, quam ibidem recitaverat, diffentirent. Alius quoque eidem confona loquens, magis fcholaftice, quam ecclefiaftice peroravit. Quibus pro tempore fatis refponfum eft a duobus fratribus noftris, qui illic aderant: partim approbantes, & partim improbantes, quæ dicebantur ab ipfo. Nimirum fcientes reprobare malum, & eligere bonum. Nam quod Jefum Chriftum profeffus eft ex duabus, & in duabus naturis exiftentem,

(*) *Fuit Gerhohus, feu Gerochus primum magifter fcholarum, SS. Theologiæ doctor, & Canonicus Auguftanæ Ecclefiæ, Vir pientiffimus æque ac doctiffimus, qui opulentis hisce omnibus muneribus valere juffis, monafterium Bertenbech ingreffus eft, ex eo autem non diu poft ad Præpofituram Reicherfpergenfem evocatus, anno 1159, turbulentiffimis nempe temporibus, quibus fchifma diriffimum Germanam Rempublicam funeftavit. Gerhohus toto hoc fchifmate perdurante Pontificiis partibus fideliter adhæfit, pluraque ingenii monumenta edidit, ac mortuus eft anno 1169, 27 Junii. Præter librum* de Gloria & honore filii hominis, *in XXII Capita digeftum, quem ex Manufcripto codice veteri S. Petri Salisburgi edidit Bernardus Pezius Anecdotorum Tom. I. Parte II. pag. 165, alios adhuc libros Gerhohus fcripfit:* Syntagma de Henricis IV. & V. Imperatoribus, & Gregorio VII. Pontifice; *quod Gretferus anno 1611. Ingolftadii evulgavit:* Librum Epiftolarum ad Innocentium II. Papam de eo, quid diftet inter clericos regulares & fæculares? *in quo quidem libro intemperantius perftringit Canonicorum fæcularium fortem, & alteram Regularium eodem fpiritu attollit. Eft in Anecdotis Pezii. Liber* de corrupto Ecclefiæ ftatu ad Eugenium III. Papam, *quem edidit Baluzius Lib. V. Mifcellaneorum pag. 63. &c.*

Gerhohi fcripta, & viciffitudines.

tem, Deo Patri æqualem fecundum divinitatem, & minorem Patre fecundum humanitatem, poteft approbari, utpote fane dictum, & catholicæ fidei confonum; fed quod homini affumpto negat omnipotentiam, & cætera divinitatis bona potiora (in quibus Patri fuo Deo factus æqualis jam fedet & quiefcit, conregnat in dextera ipfius Patris) omnino confonat Pauli Samofateni & Neftorii, fimulque Photini hærefibus, in Ephefino concilio damnatis, & anathematizatis, cum omnibus ipfius Pauli, Neftorii, ac Photini fectatoribus (*).

Fuit autem Gerhohi doctrina jam antehac in congreffu quodam Babenbergenfi, feu Bambergenfi in difputationem evocata, ut ipfe rurfus fcribit Gerhohus Cap. XV. ejusdem libri: Interim vero femotis æmulis meis, hoc diffamantibus, quod ego in conflictu Babenbergenfi omnino defecerim, quod falfum effe Tu (*Eberharde Archiepifcope Juravienfis, cui Gerhohus hunc librum fuum de Gloria & honore Filii hominis infcripfit*) nofti, qui eidem conflictui præfens adfuifti, quique, ut offendicula quædam exemplo S. Auguftini retractarem, poft conflictum illum rogafti, confulendo potius, quam præcipiendo; id ipfum quoque confulente Domino Babenbergenfi, aliisque tunc, ut putavi, amicis; verum, ficut poftea comperi, non plane amicantibus; quia per unum illorum libellus ille, repudio dignus, contra me fcriptus, quem ego nunquam vidi, aut legi, miffus eft Domino Petro Wienfi ad ampliationem lacerationis famæ meæ, quam non debeo negligere; quia ut ait Auguftinus: *Qui famam fuam negligit, crudelis eft.* Emiffor itaque hujus libelli, quisquis ille eft, non velut judex in fcriptis noftris admittendus, fed quafi detractor cavendus eft. Hujusmodi ergo æmulis, non quidem a lectione, fed a correctione fcriptorum meorum fequeftratis, contentus ero judicio tuo Venerande Pater Eberharde! Juravienfis Ecclefiæ Archipræful, cui fiquid rationabiliter difplicuerit in hoc ipfo tractatu meo, paratus ero, favente gratia Dei, emendare in melius. Quomodo & in cæteris meis opufculis, quæ Tibi difplicere cognofco, vel cognovero, vel corrigere, vel rationabili fenfu dilucidare, aut certo omnino aufferre non gravabor, falva in omnibus fide mea, qua per doctores orthodoxos didici, Chriftum exaltatum usque ad altiffimi Dei Patris confeffum, juxta fanctorum Patrum dicta, fubter annexa &c.

Gerhohus ab æmulis exagitatur.

Edidit hunc Gerhohi librum Bernardus Pezius ut fupra dixi. Scriptus vero fuit a Gerhoho poft illud concilium, Frifaci habitum, cum injiciat in illo libra mentionem habiti concilii.

Caufa itaque Gerhohi, ejusque doctrinæ, hoc in libro, *de Gloria & honore Filii hominis* annunciatæ, erroris effe immunis hoc in concilio decreta fuit; *Etfi alias, anno nimirum* 1130. *Gerhohus ipfe fe fcribat in* Dialogo de differentia cleri fæcularis & regularis *accerfitum fuiffe Ratisbonæ in judicium, ob duas a fefe fparfas propofitiones, quarum prima eft:* Canonicos irregulares, nifi converterentur, falvari non poffe. *altera:* Extra Ecclefiam Corpus Chrifti confici non poffe. *Quod judicium ita fuit peractum a Gualterio, Ravennæ Archiepifcopo Sedis Apoftolicæ Legato, & Chunone, Ratisbonæ Epifcopo, ut collaudarent quidem ftudium Præpofiti, probitatemque, ei tamen temperantiæ commendarent fuavitatem, ac de illis, in varium ancipitemque fenfum exporrectis propofitionibus, filentium indicerent. Refert Bernard. Pezius* in Codice Diplomatico Part. I. pag. 398. *epiftolam Alexandri III. Papæ ad Eberhardum Archiepifcopum, qua Archiepifcopo demandat provinciam coërcendi Gerhohum a diffeminatione ejusmodi novitatum in docendo; ut quæ nullum prorfus emolumentum, fed magis turbas & pugnam in Ecclefiam inferunt.*

CON-

(*) *Neftoriani quippe:* καταδιέμνουσι γὰρ εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστὸν, καὶ παχεῖαν ὥσπερ αὐτοῖς ἐνιέντες τὴν διατομὴν, ἀνὰ μέρος ἑκάτερον μονουχὶ καὶ ἑστῶτα παραδεικνύουσιν. ἕτερον μὲν ἴσως ἐξανιστάμενοι τὸν ἐκ παρθένου τεχθέντα τελείως ἄνθρωπον, ἕτερον δὲ αὐτὸν ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγον ---- τῇ μὲν γὰρ φύσει καὶ ἀληθῶς υἱὸς ὁ ἐκ Θεοῦ πατρὸς λόγος ἐστὶν, ὁ δὲ ὁμωνύμως τῷ υἱῷ οἷος. Secernunt unum Chriftum in duos, & craffa quadam feparatione inter hunc & illum inducta, utrumque feorfim, ac quafi per fe ftare contendunt; & alterum quidem, eum nimirum qui ex Virgine natus eft, perfectum hominem: alterum rurfum ipfum Patris Verbum effe dicunt. ---- Hic fiquidem (*nempe Dei Patris Verbum*) verus, & naturalis eft filius: ille vero (*puta Virginis natus*) æquivoce Dei Filius dicitur. *Ita S. Cyrillus de Neftorianis in Concilio Ephefino apud Labbeum Tomo III. Concil. pag.* 54.

CONRADUS II.

Anno 1164.

Archiepiscopus Salisburgensis XX.

Erat is S. Leopoldi, Austriæ Marchionis filius, & primum Pataviensis Episcopus. Electus est Archiepiscopus Salisburgensis tempore truculenti schismatis; cumque, ut adhæreret partibus Paschalis Antipapæ, quod Imperator Fridericus ardenter urgebat, flecti nulla ratione posset, in Conventu Norimbergensi, gravem ejusdem Friderici in se iram, & toti Salisburgensi Ecclesiæ exterminium conflavit. Imperator quippe indicto ad Lauffen, Bavariæ oppidum, altero conventu, quasi ex justa sententia, & judicio Principum, *ut habet Chronicon Reicherspergense ad annum MCLXVI. varie desævit.*

I. Inbeneficiavit Laicis omnes possessiones ejusdem Episcopatus simul cum decimis, quæ ad jus pertinebant Archiepiscopi. omnibus, quotquot parati erant ad recipiendum.

II. Proscripsit, & etiam persecutioni exposuit omnia cœnobia, quæ erant in eodem Episcopatu, vel quæ jure fundi eo pertinebant, simul cum Prælatis, & omnibus possessionibus suis, tanquam qui sui essent proscripti, & excommunicati Paschalis. Et initium malorum sequentium hæc.

III. Exin toto illo anno incendiis & rapinis, alternisque obsidionibus, quasi ex præcepto, aut pro voluntate Imperatoris idem Episcopatus magna ex parte vastatus est; militibus tamen Archiepiscopi contra violentias iniquorum hominum fortiter & viriliter sese opponentibus.

Anno 1167. tota fere civitas, & major Ecclesia S. Rotberti, pictura, celatura, omnique ornatu elegantissima, & optimis campanis, cum tribus claustris, canonicorum videlicet, & fratrum conversorum, & sororum ancillarum Dei, combusta est. In eodem incendio perierunt V. Basilicæ. Ecclesia B. Mariæ Virginis. Parochia S. Michaëlis. S. Joannis. Capella quoque S. Jacobi cum Basilica Salvatoris mundi trans aquam. *ut legitur in Monumentis Boicis Tomo XIV. pag.* 378. *ex antiquissimo Necrologio, quod in Archivo Capituli Metropolitani Salisburgensis adservatur.* Hujus vero exustionis causam paucis explicabimus. Fratres Apostolicæ paupertatis imitatores a præfato Archiepiscopo (*Conrado*) in ea locati, dum propensiorem divinis rebus impendere student devotionem, etiam signis plebem convocantibus majorem exhibent decorem; unde factum est, ut materiam fusoria arte præparatam in vicina Ecclesiæ parte locarent, & liquescenti metallo ignem subministrarent. Inde ignis elapsus omnem corripuit Basilicam, in proprias vires levem nactus materiam. *Quod legitur eodem Tomo XIV. Monumentorum Boicorum pag.* 394. *ex eodem Necrologio. Alii plerique scriptores asseverant, incendium furore hostium fuisse causatum, ac præsertim Leupoldi & Henrici fratrum, comitum Plaienfium, qui ex mandato Friderici Imperatoris civitatem Salzburgensem sæpius armis & devastatione oppresserunt.* Chronicon Reicherspergense, & Auctor Historiæ calamitatum Ecclesiæ Salisburgensis. *Incendium Salisburgi.*

Has inter calamitates Conradus II. mœrore animi confectus, moritur in cœnobio Admontensi.

ADALBERTUS II.

Anno 1168. & - - 1183.

Archiepiscopus Salisburgensis XXI.

ET

CONRADUS III.

Anno 1177.

Archiepiscopus Salisburgensis XXII.

Duo hi Archiepiscopi conjunguntur, quod Adalberti II, filii regis Bohemiæ, Pontificatui abrupto interjectus fuerit Conradi III. magistratus hierarchicus; Adalbertus quippe, cum deferre obedientiam nollet Calisto III. Antipapæ, contra Alexandrum III. electo, quod Imperator præcepit, easdem cum antecessore suo acerbitates persensit. Anno 1169. *Imperator apud Salzburghoven curiam celebrans Episcopatum Salzburgensem in deditionem accepit, ut est in Chronico apud Hieronymum Pezium in Scriptorib. rerum Austriacarum Tomo I. pag. 345. Pace deinde Papam inter & Fridericum Imperatorem redintegrata, cum Fridericus Adalbertum prorsus perhorresceret, cogitur Adalbertus decedere Salisburgensi Pontificatu anno*

no 1177. eidemque sufficitur Conradus, Moguntinus Archiepiscopus, & S. R. E. Cardinalis, qui & ipse prius ob repudiatum a se Octavianum Antipapam pulsus fuerat ab Imperatore in exilium, interim ad Moguntinam Sedem promoto Christiano Archi-Cancellaria. Mortuo demum post 6 annos Christiano Moguntino, rediit Conradus ad Archiepiscopatum suum priorem anno 1183. atque Adalbertus, exul in Bohemia degens, eidem in Salisburgensem successit. Celebrarunt & Adalbertus II. & Conradus III. concilia, quæ ordine temporum, ut acta sunt, referemus.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XV.

Anno 1178.

Anno Christi MCLXXVIII, Alexandri III. Papæ anno XX, Friderici I. Imperatoris anno XXIV. Regis XXVII. Synodus valde celebris habita est, Kalendis Februarii, a Domino Chunrado, Salzburgensi Archiepiscopo, & Apostolicæ Sedis Legato, & ab omnibus Suffraganeis ejus Episcopis, multisque Principibus, de rebus ecclesiasticis. Habita est autem in Episcopatu Salzburgensi, in loco, qui Hochenawe dicitur.

Sic habetur in Chronico Reicherspergensi ad hunc annum.

Erat anno 1176. *pax Imperatorem inter & Alexandrum Papam composita, in cujus pacis præliminaribus Num. XVI, conventum utrinque fuit, ut:* Quæ Salisburgensi Ecclesiæ tempore schismatis adempta sunt, ei plene reddantur. *Apud Lünig* im Reichs-*Archiv Partis Generalis Continuat. II. pag.* 129. *Itaque Conradus Archiepiscopus curas suas convertit ad Salzburgensem Provinciam, superiorum annorum iniquitate, tum in clera, populo, & templis fædatam, ut res collapsas ad priorem dignitatem & decus revocaret, & vetus cum Romano centro unionis fædus instauraret.*

Id legitur in Boicæ Gentis Annalibus Tomo I. Lib. XXII. ad annum 1178.

Calendis Februarii Hohenaugiæ Synodum habuit Episcoporum, ad Provinciam spectantium, cui simul voluit equestris ordinis primores interesse. In ea Calistus ejuratus, Alexander vero Orbis Christiani parens est agnitus: explosum schisma, odia posita, sublatæ factiones, templis honor, aris sacra restituta, pax & alta quies universæ Provinciæ.

Tanta autem tum erat civitatis Salisburgensis, incendiis & ruinis confectæ, vastitas, ut ne quidem concilium in ea licuerit convocare. Narrat quippe synchronus Archidiaconus Salisburgensis apud Hansizium Germaniæ sacræ Tomo II. pag. 286. Apparet hodieque in Ecclesia beati scilicet Principis Apostolorum, quæ etiam Ecclesia beati Ruperti appellatur; hæc enim cum tota civitate consumpta, usque hodie miserabilem & lamentabilem præbet omnibus aspicientibus faciem, ea quod vix in ea lapis super lapidem remanserit.

Primo itaque Patres hujus concilii versabantur in componendis undique, & tollendis per Bavariam præteriti schismatis offendiculis.

Secunda intenderunt in Suffraganearum Sedium emundationem. *Amare enim questus fuerat de his Suffraganeis Alexander III. Pontifex in litteris, anno* 1176. *ad hunc Conradum Moguntinum Archiepiscopum, in causa Adalberti Archiepiscopi, tum Legatum Apostolicum in Bavaria, deinde Adalberti successorem datis:* Audivimus, *ait,* quod cum venerabilis frater noster (*Romanus*) Gurcensis Episcopus, Ratisbonæ electo Brixieosi (*Richerio*) munus consecrationis contra interdictum præfati Archiepiscopi (*Adalberti*), quod sibi non licuit, impendisset, idem Brixinensis cum prædicto *Renitentia Suffraganei.*

cto Gurcensi contra eundem Archiepiscopum convenire præsumpsit, & proxime post consecrationem suam, sequenti die, in ipsum Archiepiscopum depositionis sententiam promulgavit, & in Ecclesiam Salisburgensem, ad electionem, Berchtesgadensem Præpositum (*Henricum*) virum utiqoe, qui quondam religiosus habitus est, & catholicus, ausu temerario intrusit, & clerum ab obedientia, & laicos a fidelitate ipsius Archiepiscopi absolvere non dubitavit. Miramur itaque, nec mirari sufficimus & prædicto Gurcensi & Brixinensi; quorum alter, Gurcensis videlicet, ab initio promotionis suæ, & ante, ut credimus, ferventem circa nos, & Romanam Ecclesiam scriptis, & nunciis devotionem ostendit; & de altero, scilicet Brixinensi, qui dum simul scholasticis disciplinis præcipua quadam familiaritate vobis tenebatur adstrictus, & multæ religionis & honestatis esse probatur, & se catholicum profitetur; quomodo in tam novum, enorme & inauditum facinus proruperunt, cum non potuerunt, nec dubitaverunt in quemlibet Episcopum, ne dum in præfatum Archiepiscopum, cui debent obedientiam & reverentiam, sine mandato Romani Pontificis sententiam promulgare: maxime, quia idam Archiepiscopus, sicut nosti, utpote canonice electus, a nobis confirmatus est, & de manu tua pallium in plenitudinem officii Pontificalis accepit. Licet autem prædicti, Gurcensis & Brixinensis asserant, præfatum Præpositum sub obedientia, & devotione nostra in præscripta Ecclesia positum esse; non videmus tamen, nec videri potest ab aliquo, quomodo possit, vel debeat esse, ut qui de mandato & auctoritate nostra in ipsa Ecclesia Archiepiscopus fuerit institutus, nobis ignorantibus amoveatur ab eadem Ecclesia, & alius favore terreni Principis sibi superponatur. Quomodo igitur, cum eadem Ecclesia nullo unquam tempore labe fuerit schismaticæ pravitatis infecta, providendum nobis est, & omnibus, eandem Ecclesiam diligentibus, ne de nova alicujus spurcitia contagionis respergatur, prudentiam tuam, de qua omnimodam *Anno 1178.*
spem, & fiduciam gerimus, ad ejus enormitatis correctionem, sollicitandam duximus, & propensius commonendam. Inde est, quod tam enorme facinus cassantes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, & præcipimus, quod factum ipsum publice denuncies irritum, & inane, & omni gratia, & favore humano postposito, memoratum Gurcensem & Brixinensem, & Præpositum Salisburgensem, qui hoc attentaverunt, de tam stulto proposito satagas quaotocyus revocare, indicto eis termino, nec nimis longo, nec nimis arcto, iotra quod tempus idem intrusos in Ecclesiam suam, Deo militaturus, de cætero redeat, & ad obedientiam & devotionem memorati Archiepiscopi revertatur &c.

His omnibus nævis suarum Suffraganeorum, e medio tollendis intentus Archiepiscopus Conradus censetur hac in Concilii actione animose graviterque persuasisse Richerio Brixinensi Episcopo, ut ad expiandum immane facinus, a Pontifice Alexandro eidem objectum, episcopali suæ dignitati sponte mitteret nuntium, quam quidem dignitatem primum adiisset renuente Metropolita suo Adalberto. Quod & factum hac ipsa anno fuisse asseverat Hansizius Tomo II. Germ. Sacr. pag. 298. Qui deinde Richerius, episcopatu solutus, privatam vitam agens, in hospitali, ante a se erecto, vitam eadem anno 1178. ibidem clausit.

Tertia Couradus Archiepiscopus disciplinæ, morumque in melius reformandorum curam suscepit; nempe, ut Salisburgensem Provinciam, quæ nonnihil labis annorum superiorum iniquitate contraxerat, ad pristinam conditionem revocaret. *Ait Adelzreiter in Annalibus Boicæ Gentis Lib. XXII, §. XLIII.*

Exulceratos clericorum mores, fœdissimumque Ecclesiæ Salisburgensis habitum late descripsit synchronus auctor, Archidiaconus Salisburgensis, in Historia calamitatum Salisburgensis Ecclesiæ, *quam Bernardus Pezius exhibet Tomo II. Anecdotorum Parte III. pag. 198.* (*) *In hujus historiæ Cap. IX. ita Archidiaconus, zelo plenus,*

(*) *Censet Cl. Pezius Auctorem hujus opusculi esse Henricum Archidiaconum Salisburgensem, & Præpositum Bertesgadensem, ob literam H Manuscripto inditam, quo nomen suum auctor expresserit. Sed pugnat contra hanc Pezii opinionem tota series opusculi, in quo auctor schismatis odium, reverentiam in suum Archiepiscopum Adalbertum, patientiam in persecutione Imperatoris perpetuo inculcat, quod convenire huic Henrico Præposito non potest, quem Pontifex Alexander III. in sua ad Conradum Epistola, eo ipso tempore totum alium depingit. Alii auctorem hujus operis existimant Hermannum Ortenburgium, Archidiaconum Salisburgensem in Carinthia, qui Episcopatum Gurcensem invasit. Sed & hic magna in Adalbertum Archiepiscopum ferebatur aversione, propriis ubique commodis & discordiis intentus.* Hunc sumptis armis Conrados III. Archiepiscopus in arce Strasburgensi, Gurcensium Episcoporum sede, arcte obsedit, eoque compulit, ut male acquisitum, gestumque præsulatum deponeret. *Scribit Mezgerus Historiæ Salisburgensis Lib. IV. Cap. 19. Quæ nullatenus componi possunt cum auctore Operis de Historia calamitatum Salisburgensis Ecclesiæ, eodem tempore scripti, ut ita auctor hujus historiæ adhucdum lateat, & incomperta sit literæ H significatio.*

De misero statu Ecclesiæ Salisburg.

plenus, alloquitur Adalbertum Archiepiscopum, cui & lucubrationem suam inscripsit: Nisi Jezabel illa maledicta, quæ tam petulanter, qoam licenter circuit none domos sacerdotum, stibio depicta, habens oculos & caput ornatum, vestra industria, zelum Dei habente, præcipitetur deorsum, in brevi vires suas ita extendet, ut virgam & baculum vestrum contemnat, gaudensque de impunitate soa eousque progrediatur, ot inter laicum & saecrdotem, præter Missam tantum, parva sit distantia, faciatqoe licenter parvo, 'parochianus, qood ne præsumere, vel attentare audeat laicus. Clericus etenim per occasionem, sive per veritatem Christum anoncians, a fornicationibus & adolteriis laicum publica pœnitentia .... compescit: Clericus nollo timore frænatur. Quia etsi turpissimæ vitæ fuerit, argui a laico non vult, Decanum contemnit & Archidiaconum, nisi accusatos foerit, nollusque accusator sit omnibus, id ipsum facientibus, & crimina propria in aliis foventibus. Isti sont certe squammæ Leviathan, quæ ita sibi cohærent, ot ad læsionem pestiferi corporis oullum telum pertranseat. Nimirum cousque ista caosa pervenict, ut saeerdos, unam tantum habens uxorem, sicuti laicus, religiosus & sanctus prædicetur, ab uxoribus aliorum se continens, fidemqoe alieni thori non violans. Nam qnid aliod speratur, cum apod nos tales esse noverimus, qui vitam turpem doeentes, profanam quoqoe Nicolaitarum doctrinam tenentes, quam se odisse Dominus in Apocalypsi perhibet; auditoribus sois saeros legunt canones, & qualiter defendere debeant crimina fornicationom suarum ostendunt? cujus auctoritate fretus sacerdos quidam neptes suas sacerdotibus conjugio copulavit, nomerosam prolem ipse habens de muliere, quam sexies coram antecessore meo abjurasse perhibetur.

Quid dicam, quod me prohibente secundum consuetudinem hujus Ecclesiæ, filii presbyterorum com uxoribus, qoas maritis viventibus abstulerant, manentes, literis Prælatorum quorundam muniti, ad eonsecrationem veniunt, & consecrantur, meque contempto in Archidiaconatu meo missam eantant, & ad Parochias aspirant? Et tales qoamvis saeri canones ab ordinibus saeris prorsus repellant, quos si cognovissetis, scio, quia nonquam eis manus imposuissetis; tamen si vobis placet, & præcipitis, ut cantent, quamquam invitus, tamen ego æquanimiter porto, quia non est discipulus supra Magistrum. Sin autem placeat &c.

His perditissimis moribus & flagitiis radicitus evellendis Conradus, eximiæ pietatis & prudentiæ præsul, quantum sollicitudinis impenderit & laboris, etsi Concilii hujus acta interciderint, vel ex ea abunde colligitur, quod Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 1181. *Ecclesiam Salisburgensem hoc sub Antistite* Nobilissimam Germanicarum Ecclesiarum, & Paradisum *compellorit. Interfuit Conradus anno* 1179. *concilia Romano, ut habet Hansizius Germaniæ sacræ Tomo II. pag.* 299. *In hoc concilio privilegium obtinuit Jacobus Abbas Morimundensium, & secundo post Papam loco subscriptus reperitur* Chunradus Salzburgensis Ecclesiæ humilis Minister, Sabinensis Episcopus.

CON-

CONCILIUM

SALISBURGENSE XVI.

Anno 1180.

Anno Christi MCLXXX, Alexandri III. Papæ anno XXII, Friderici I. Imperat. anno XXVI, convocatum a Conrado III. Archiepiscopo. In quo electio, investitio & consecratio Episcoporum Gurcensium attributa fuit Archiepiscopo Salisburgensi; ac duo a Papa Alexandro III. delegati sententiam Archiepiscopi loco protulerunt.

Chronicon Reichersp. ad hunc annum, & Adelzreiter.

Sententiam ex synchrono Codice Monasterii Salisburgensis ad S. Petrum, signato litera S. num. XII. extractam refert Meichelbeck Historia Frisingensis Tomo I. Parte I. pag. 374.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus Sancti.

Nos Albertus Frisingensis Episcopus, & Heinricus Abbas Sanctæ Crucis, delegati judices, a Domino Papa Alexandro III. super causa, quæ vertebatur inter Dominum Chunradum III. Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopum, Apostolicæ Sedis Legatum, & Canonicos & Ministeriales Gurcensis Ecclesiæ, videlicet de electione Episcopi, quam sibi ipsi Gurcenses liberam vendicabant tam de jure communi, quam privilegii Lucii Papæ, quod se habere profitebantur, tum etiam longa consuetudine. Verum quia nec longam consuetudinem probare potuerunt, nec privilegium, quod se habere profitebantur, exhibuerunt, cum, etiamsi exhibuissent, Archiepiscopus allegabat, per subreptionem impetratum fuisse, cum in eo mentio non fieret privilegii Alexandri II. (*), nec privilegii Henrici Regis, quibus munita erat Salzburgensis Ecclesia super electione, institutione, consecratione Gurcensis Episcopi. Asserebat enim Archiepiscopus, quia eo nunquam fuissent usi. Illis non inficiantibus, introducebat & Archiepiscopus privilegia Alexandri Papæ III. & Friderici Imperatoris, quibus confirmabantur prædicta privilegia. Produxit quoque testes, omni exceptione majores, Sibotonem Salzburgensis Ecclesiæ Præpositum Majorem, Fridericum ejusdem Ecclesiæ Decanum, Rubertum de Grebnic, Rubertum de Halle, Ottonem de Gloese, Meingozum de Engilhamingen, Marcwardum Dapiferum Seniorem, Rudolfum de Werven, quorum plures viderunt Archiepiscopum Salzburgensem Episcopos ibi elegisse, investisse, consecrasse.

His

(*) *Quod Alexander II. Papa anno* 1070. *ad Gebhardum Archiepiscopum, Gurcensis episcopatus fundatorem perscripsit:* Nullus episcoporum quocunque pacto inibi (*in Gurcensi sede*) constituatur, nisi quem Gebhardus, ejusque successores propria voluntate elegerint, ordinaverint, consecraverint. *Pro privilegio Pontificio haberi non debet; nam est confirmatio juris proprii Metropolitici in suos suffraganeos, seu est jus* secundum canonicas institutiones, *ut Leo III. expressit in Bulla ad Arnonem Primum Archiepiscopum anno* 798, *qui Metropolitæ olim suffraganeos suos confirmarunt, quin ulla Papæ accesserit auctoritas, ut ubertius dictum est in* Dissertatione prævia Num. XVIII.

His itaque omnibus moti, præsertim quia pars adversa omnia ---- testificata: & cum nil pro ea faceret; volens omnino cesserit, confitens etiam, se peccasse, quia Salzburgensem Ecclesiam litibus & sumptibus gravaverat, auctoritate Dei, & Apostolorum Petri & Pauli sententiando pronunciamus coram nunciis Cardinalium, Apostolicæ Sedis Legatorum Centhio, Romanæ Ecclesiæ Subdiacono, & Magistro Hugone Januensi Diacono, Egilolfo quoque Imperialis Aulæ Capellano, quorum consilio usi fuimus, Gurcenses Canonicos, sive Ministeriales electionem Gurcensis injuste sibi vendicare, & ad Archiepiscopum Salzburgensem omnino pertinere.

Nomina testium

Diopoldus Pataviensis Episcopus.
Siboto Salisburgensis Præpositus.
Heinricus Abbas S. Petri.
Henricus Abbas de Admonte.
Fridericus Præpositus Berchtesgadensis.
Meingoz de Buomburg.
Rudolfus Præpositus de Chiemse
Siboto Abbas de Sewen.
Rudolfus Decanus de Frisinga.
Chunradus Præpositus Sancti Andreæ.
Bertoldus Præpositus de Isana.
Magister Hartmundus Frisingensis Canonicus.
Magister Ortwinus Frising. Canonicus.
Magist. Olricus Frising. Canonicus.
Otto Præpositus Pataviensis
Henricus Præpositus de Abusen.
Albertus Præpositus de Matse
Alhardus Præpositus de Randshoven.
Babo Præpositus de Suben.
Henricus Abbas de Manse.
Hermannus Ratisbonensis Decanus.
Egilolfus Imperatoris Capellanus.
Alhardus Præpositus de Halle.
Olschalcus Augustensis Præpositus.

Vice Dominus Aquilejensis, Otto Palatii Major, & frater ejus Fridericus.

Rudolfus de Phuld --- Comes.

Dietricus Comes de Wazerburc, Chunradus comes de Mitterfel, Comes Ekkebertus de Tekendorff, Berchtoldus Marchio de Andechse.

Anno 1183. *Adalbertus Archiepiscopus anno 1183. iterum ad Metropoliticam suam sedem vocatus, anno 1184. ad Veronense concilium concessit, Pontificem ut ibidem, & Imperatorem coram veneraretur; inde ad Præpositum Salisburgensem, & totum Capitulum dedit Epistolam, quam Cl. Mansius refert in supplementis Conciliorum Tomo II. pag. 709. & Bernard. Pezius in Cod. Diplom. Parte II. pag. 47.*

Adalbertus Dei gratia Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, G ejusdem Ecclesiæ Præposito venerabili, & universo Capitulo, M quoque Capellano, S de Surbach salutem & sinceram dilectionem.

De nostro, & Ecclesiæ nostræ statu præcipoe vos sollicitos esse scientes, præsentibus literis vestram minuere sollicitudinem non incongruum putavimos. Noveritis itaque, qood Verunam sani & hilares cum omni oostro venientes comitatu tam Dominom Papam, quam Imperatorem per omuia in Ecclesiæ nostræ honoris negocio ad voluntatem nostram expositos invenimus. Hermannus quoque, & præpositus Gurcensis gratiæ nostræ se penitus subposuerunt, in nullu de-

incepa

inceps Ecclesiam nostram gravaturi. Quomodo autem reliqui Gurcensium contra nos croeitantes eoram Imperio refutati sint, & confusi, a nobis plenius postmodum audietis, quippe qui tales & tanti non esse sunt adjudicati, quibus respondere deberemus. Privilegia sane & literas de Gurcensibus, & de monetis, ab utraque dignitate, apostolica videlicet & regia, sicut voluimus, impetravimus, & legationem nobis, & successoribus nostris, per totam Noricam confirmavimus.

Rumores curiæ dignos relatu, alios nescimus, præter qood Cathari a Domino Papa, & toto concilio excommunicati, & ab Imperatore cum tota substantia sua sint proscripti. Patriarcha, & Episcopi Jerosolymitani, & Templarii, ac Hospitalarii plurimum Domino Papæ, & Imperatori pro expeditione contra paganos transmarinos facienda supplicarunt, asserentes, sepulchrum domini, & totam illam Ecclesiam in maximo periculo propter Salahdini immensam potentiam esse constitutam. Quorum petitioni annuendum Imperator benigne deliberavit, & cum ad Teutonicas partes accesserit, se cum principibus de hoc acturum spopondit; ita tamen, ut a natali Domini proximo per annum, qui voluerint, ad ipsam expeditionem accingantur.

Quoniam vero negociis nostris jam consummatis Frisacum in instanti revertimur, &, sicut non ignoratis, a festo S. Martini decimo quarto die apud Dirnstein colloquium cum duce Stirensi habere tenemur, rogamus vos quam intime, ut vocatis & assumptis vobiscum Pabone de Eringen, & ministerialibus nostris, quos necessarios nobis in hoc colloquio deliberaveritis, remota omni occasione, quia necessitas, ut scitis, ingruit, ad nos ipsum colloquium celebraturi veniatis.

Audiit Urbanus III. Papa Christianam Rempublicam ubique frequentissimis causarum forensium conflictibus laborare, cum justitiæ læsione; itaque animo concepit Epi-
Anno 1187. *stolam hortatoriam ad universos Episcopos, litibus suorum fidelium ut studerent, qua licet componendis, atque abolendis. Morte autem præventi Urbani Pontificis consilium hoc eodem anno 1187. executus est successor ejus Gregorius VIII. eamque epistolam evulgavit, quam ex Labbei Collectione conciliorum Tomo X. pag. 1752. duximus ob filum rerum Salisburgensium hoc loco referre.*

Gregorius Episcopus, Servus Servorum Dei, omnibus Prælatis Ecclesiarum, ad quos literæ ipsæ pervenerint, salutem & Apostolicam benedictionem.

Contra nimium litigandi ardorem.

Quoniam ad Episcoporum maxime spectat officium afflictis & laborantibus subvenire, unumqoe illorum, licet deficientibus meritis nostris, Deus esse nos voluit: prospicere tenemur, & volumus, ne quis ex fortuitis casibus per Romanæ visitationem Ecclesiæ laboris sui, qoem ad eam veniendo sustinuit, debito frustraretur effectu. Inde siquidem fuit, quod nos multorum prospicere volentes expensis, & allevare labores, de consueta Sedis Apostolicæ misericordia duximus statuendum, ut literæ Prædecessoris nostri, Domini Urbani, a tribus mensibus ante ipsius obitum destinatæ pro facienda justitia, & litigiis dirimendis, quæ tamen manifestum alicujus præjudicium non contineant, aut calumniam æquitatis, eundem habeant tempore nostræ administrationis effectum, quem habere, si adhuc viveret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite quod mandavit agendum: ut nemo ad nos, pro excusatione hujusmodi, accepta per illum justitiam obtinendi fiducia, cogatur vacuus laborare. Datum Ferrariæ VI. Kal. Novemb.

His literis permotus Adalbertus Archiepiscopus cum & in Archidiœcesi sua plures Ecclesiæ, Monasteria & parochiæ in ejusmodi hærerent dissidiis, quin & piis quibusdam fundationibus pericula inde imminerent, & abolitio, Synodum sequentem, & alteram deinde anno 1195. ad subveniendum discrimini indixit.

CONCILIUM SALISBURGENSE XVII.

Anno 1187.

Anno Chrifti MCLXXXVII, Gregorii VIII. Papæ anno I. Friderici I. Imperatoris anno XXIII. convocatum ab Adalberto II. Archiepifcopo in oppido Leibniz, fuæ Diœcefeos; in quo variarum Ecclefiarum & Monafteriorum diffidia funt compofita.

Harzheim Concil. Germ. Tomo III. pag. 441.

Plerique Ecclefiarum Provinciæ Prælati, ab Archiepifcopo invitati, eo fe ad celebrandum concilium contulerunt. Sipoto autem Præpofitus Salisburgenfis, & Henricus II. Abbas S. Petri, fuo fuorumque nomine dederunt Epiftalam ad Archiepifcapum, qua ob acerbitatem temporum excufatos fe haberi ab eo itinere precati funt.

Siboto Henricus II.

Venerando Domino & Patri fuo A. Salzburgenfis Ecclefiæ Archiepifcopo, S. Majoris Ecclefiæ Præpofitus, H. Abbas S. Petri, & utriusque congregationis unanimitas cum cæteris Prælatis, qui funt in Bavaria, orationis, obedientiæ & fervitii debitum affectum.

Accepto literarum veftrarum mandato, fincera devotione convenimus, fideliter tractaturi, qualiter propofitæ nobis disjunctæ: *Aut recede, aut fta nobifcum*, fano confilio refponderemus. *Recede a nobis*, nunquam diximus: *ut nobifcum ftetis*, in magnis anguftiis frequenter pro vobis ftetimus. Proin valde miramur, quibus indictionibus, quibus confiliis, quafi retroactis laboribus, inutiliter confumptis, nunc demum dicere exigamur: *recede a nobis.* Sane cum de his fideliter acturi unanimiter conveniffemus, novæ iterum mandata mandatis ingeminantes fupervenere literæ, præcipientes, quod ante nos factum nulla recolit memoria, ut ad Capitulum, *Libniz* indictum, occafione remota veniremus. Sollicitudo ergo follicitudini acceffit, qualiter prioribus omiffis de fecundo mandato fecundum honorem Dei conveniremus, & Ecclefiæ pacem providenter ageremus. Infpectis ergo undique periculis, omnium in hoc pari finceritate convenit unanimitas, preces humillimas Paternitati Veftræ, & fupplicationes porrigere, quatenus pro temporis malitia, quia fic expedire credimus, fuper vocationibus iftis Ecclefiæ parcatis, fi vero de priorum continentia literarum veftra Dignatio noftræ parvitatis expectat refponfum, unum eft omnium confilium, idem omnium defiderium, ut ad pacem & liberationem Ecclefiæ de manu Principis, ficut admonet Apoftolus, vincentes in bono malum, omni humilitate & patientia intendatis. Ad quod five fecundum juftitiam, five fecundum gratiam peragendum, omnium noftrum promptiffimos affectus habebitis, & obfequia. *Ex Codice Diplomatico Bernardi Pezii Parte II. pag. 48.* (*). *Hæc caufa eft, quod in nullo Decreto hujus concilii, in Friefach habiti aliquis e Salisburgenfi clera appofuiffe chirographum reperiatur.*

Acta

(*) *Enunciationes quædam duriores harum literarum non obfcure indicant, præter itineris pericula aliam quampiam interceffiffe diffenfionem Archiepifcopum inter, & clerum Salisburgenfem, quo minus hic in Styriam ad fynodale Capitulum accederet.* Chronicon MS. Clauftro-Neoburgenfe *ad annum 1186. recenfet:* ' *collectum fuiffe ab Adalberto Archiepifcopo e Salisburgenfi territorio, ingentibus impenfis exercitum, quo ferret fuppetias fratri fuo Friderico, Bohmiæ Duci, a perduellibus Bohemis fugere compulfo: fuiffe hunc exercitum adjunctis copiis Liupoldi, Auftriæ Ducis, adverfum Bohmos eductum, iisque bello perdomitis rurfus Fridericum fuiffe impofitum. Hi fumptus e Salisburgenfi populo, fuperioribus depopulationibus jamjam attrito, haufti, & pugnax pro fratre extero animus Adalberti, videntur Præpofitum, & Salisburgenfes nonnihil ab Archiepifcopo alienaffe; quamvis & verum fuerit, plurimas tum per omnem Germaniæ regionem devaftationes & inimicitias protervo fuiffe exercitas, quæ Fridericum*

Acta hujus Concilii perierunt; Decreta tamen quæ in eo fuerunt edita, in Tabulariis conservata ad nos usque pervenerunt, Anno 1187. *quæ ordine referemus.*

I. Vetus contentio inter Admontenses Monachos, & Plebanum de Leibniz componitur in favorem Admontensium.

Decretum Concilii Cl. Schanatus ex vetusto chartario Admontensi descripsit.

Noverint universi, quod Rembertus Plebanus in Libniz, diutinæ liti, quam adversus Admontense claustrum super capella S. Nycolai Mokirnove moverat, & per literas ad diversos judices, a Sede Apostolica impetratos, frequenter ad judicium provocaverat, tandem viso privilegio sanctæ recordationis Eberhardi Archiepiscopi, & justitia monasterii plenarie cognita, in præsentia Domini Adilberti, Salzburgensis Archiepiscopi, & Prælatorum, ac totius Capituli Libniz, in mense Decembri celebrati, anno Incarnationis Domini MCLXXXVII, Indict. V. renunciavit, & eosdem fratres Admontenses in pace præfatam Ecclesiam spontanea voluntate possidere permisit; in prænotato denique Capitulo prædictum beati Eberhardi Archiepiscopi privilegium publice in audientia cleri recitatum, a supradicto Adilberto Archiepiscopo, consensu Prælatorum, & cleri, qui aderant, est approbatum, & confirmatum.

Privilegium Eberhardi I. Archiepiscopi anno 1160. *Admontensibus datum, apud Bernardum Pezium Anecdotorum Tomo III. Parte III. pag.* 705.

In nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Ego Eberhardus, Gratia Dei Salzburgensis Archiepiscopus.

Quia pro instabilitate vitæ humanæ multa somno oblivionis sopiuntur, ideo quæ a Nobis juste, & rationabiliter fiunt, ne posthac in aliquem dubietatis, vel disceptationis scrupulum deducantur, ea literis mandata, posteris illæsa transmittere non inutile judicamus. Itaque notum facimus cunctis fidelibus, tam futuris, quam præsentibus, quod nos assensu & petitione venerabilis fratris nostri Romani Gurcensis Episcopi, & fratrum nostrorum, Salzburgensis Ecclesiæ Canonicorum, sed & ministralium nostrorum S. Rudberti conniventia, quædam beneficia, Admontensi cœnobio a Prædecessoribus nostris B. memoriæ Gebhardo, Tyemone, Chunrado impensa, præsentis scripti pagina confirmamus, nonnulla etiam eorundem consilio Pontificali auctoritate superaddimus. Primo igitur, quæ ex prædictorum Pontificum, seu nostra donatione monasterium ipsum in prædiis, seu decimis in præsentiarum possidet, quæ vel in privilegiis ipsorum continentur, vel post indulta privilegia cœnobio accreverunt, quæ nihilominus subtili retractatione discussimus, auctoritate Dei Omnipotentis, & nostra stabilimus, & confirmamus. Inter quæ in valle Admontina Patellas salis, quas prædecessores nostri contulerunt, sed & ubicunque in possessione cœnobii, veræ, salis seu ferri, aut argenti, vel cujuslibet metalli, fodinæ reperiri poterunt, quæ de Regalibus Imperii Salzburgensis Ecclesia hactenus quiete possedit, Sicut ex concessione Pontificum præscriptorum primitus ea fratres Admontenses possederunt, & nos eis ex assensu Domini Imperatoris Friderici, Augusti serenissimi, concedimus & stabilimus. In eadem valle præconium totum, & omne jus, quod Salzburgensis Ecclesia primitus ibi habuit, a temporibus Hemmæ Comitissæ, quæ vallis ejusdem maximam partem cum aliis prædiis ad cœnobinm ibidem fundandum S. Rudberto, temporibus Domini Odaldwini Archiepiscopi contradidit, & nos Abbati & fratribus potenti

ricum I. Imperatorem permoverint, ut Norimbergæ conventum Imperii indiceret, & tumultus illos, atque armatas irruptiones severe prohiberet; ut legitur in Chronico MS. Salisburgensi germanico, *quod in Bibliotheca Archiepiscopali Salzburgensi* Lit. K *adservatur. Præpositus igitur, ne Imperatori, tot jam argumentis antehac Salisburgensibus infesto, rursus ansa præbeatur affligendi Provinciam, rogavit Archiepiscopum, ut Imperatoris sese voluntati congruenter gerat. Nam Adalbertum Archiepiscopum, utut pluribus pietatis & modestiæ laudibus insignem, non adeo refugisse armorum strepitum, manifestat clades horrenda, quam Hallenses cives subierunt, & ob quam ipse Archiepiscopus a suis ministerialibus comprehensus, atque in Arce Werfen,* 14 *dierum spacio, captus attinebatur; ut Hyloriographi Salisburgenses uberius tradiderunt. Etsi Archiepiscopus in hoc eodem concilio non levem impenderit operam Pontificiis literis incitatus, ut ecclesiasticæ lites, ubivis hærentes, quæ liceret, e medio tollerentur.*

Anno 1187. tenti manu, & plena jurisdictione stabilimus, ut nullus advocatorum, vel aliorum judicum quicquam sibi juris præter voluntatem & petitionem Abbatis & fratrum ibidem vendicet. Ad hæc in oppidis nostris, ubi forum habemus, sed & apud *Clusam* juxta Werwen, liberum jam dictis fratribus transitum concedimus, & ne in eisdem locis telonii exactione graventur, indulgemus.

Præterea statuimus, ut secundum tenorem & jus fundationis ejusdem Admontensis Ecclesiæ, & sicut per sententiam Imperatoris curiæ nobis coram positis, adjudicatum est, Advocato Monasterii non liceat de Advocatia bonorum ejusdem Ecclesiæ quemquam inbeneficiare, sed fideles & amicos suos, divinæ remunerationis intuitu, & ipsius dilectionis respectu, tectores ac defensores Monasterii instituat, insuper ut nec ipsi Advocati, nec fideles eorum, placita, Bannos, modios, vel pecudes, a fratribus ipsis, vel hominibus eorum exigant, quoniam aliorum beneficiorum utilitatibus a Salzburgensi Ecclesia id eis est recompensandum.

„Sane ex auctoritate creditæ nobis „a Deo dispensationis capellas duas „baptismales, in prædiis Monasterii „sitas, scilicet supra *Zozzen*, & apud „*Mukkernowe* cum omni jure suo, do„te videlicet, & clave Ecclesiæ, & „cum decimis ad eas pertinentibus, „Ecclesiæ S. Blasii perpetuo confirma„mus; primam earum ex mandato „nostro, a venerabili fratre nostro Ro„mano, Gurcensi Episcopo dedicatam, „jam dicto cœnobio cum jure Sacer„dotali tradidimus, ut videlicet homi„nes inter duos rivos *Cortsiz* & *Zla„towe* consistentes, baptisma, sepul„turam, absolutionem, pœnitentiam, „cæteraque divina a sacerdote, qui „per Abbatem in Ecclesia illa fuerit „institutus, requirant, & decimas ei„dem Ecclesiæ persolvant: nisi forte „Abbas cum Plebano de Gutarche in„terdum pro tempore, & fratrum suo„rum quiete, aliter convenerit, quod „tamen in detrimentum Monasterii „non redundet. Alteram Ecclesiam „apud *Mukkirnowe* Prædecessores no„stri baptismalem esse instituerunt, „quam rursus sub prædecessore no„stro, Domino Chunrado, *Gotfridus* „*de Wietinge* a jure parochitano exe„mit, quodam prædio suo Salzbur„gensi Ecclesiæ super hoc contradicto, „ut sacerdotem ibidem, quem vellet, „haberet, cum omnibus attinentiis, „& utilitatibus Ecclesiæ. Itaque Præ„decessorum nostrorum pro jam dicta „capella institutum ad Admontensem „Ecclesiam cum prædii *Mukkirnowe* tra„ditione manu nostra derivatum; & „nos dilecto fratri nostro Gotfrido Ab„bati, ejusque fratribus jure perpetuo „confirmamus, ut scilicet dos ipsius „Ecclesiæ & decimæ de prædio Got„fridi ex toto, decimæ quoque ad „*Chrotse* tam de vineis, quam de agris „ad Ecclesiam ipsam persolvantur, nisi „quod Plebano de Sancto Floriano qua„tuor acervi frumenti, & quatuor ave„næ, certa de causa exinde persol„ventur. Populus etiam, qui est supra „collem, & ad *Mukkirnowe*, & ad „*Chrotse* sepulturam & baptisma, & „omnem justitiam apud Ecclesiam *S.* „*Nicolai* habebit, excepto duntaxat „placito Christianitatis, & judicio fer„ri & aquæ, quæ ad Plebanum de *Lib„niz* spectabunt, cooperante Sacerdo„te de *Mukkirnowe*.

Ecclesiam præterea S. Mariæ Magdalenæ apud domum hospitalem Friesach, memorato cœnobio juxta Prædecessoris nostri traditionem confirmamus, ut videlicet infirmi, quos ibi contigerit decedere, de familia quoque ejusdem Ecclesiæ obeuntes, sepulturam inibi accipiant, liceatque Sacerdoti Monacho, fratribus illic consistentibus, libere & plenarie divina celebrare, salva justitia Plebesanæ Ecclesiæ. Similiter Parochiam totam in valle Admontensi a *Chaiserowe* & *Clusa* montis *Ditmartsperg*, itemque a *Clusa* juxta Paltum & Anesum usque in rivum proximum vico *Rute*. Et ab hinc ex utraque parte Anesi usque in flumen *Frodniz* cum omnibus decimis antiquis & novellis, quæ vel Sacerdotis vel Episcopi juris esse noscuntur, & cum Ecclesia Sancti *Galli* in silva nova, quam nos dedicavimus, & baptismalem constituimus, atriumque ejus Poliandrum fecimus, & decimis cunctorum novalium in eadem silva cultorum, & excolendorum dotavimus, omnesque præterea capellas, in ipsa parochia jam ædificatas, vel ædificandas sæpesato Monasterio confirmamus.

„Abbas ergo ejusdem loci electus „omnia supradicta altaria cum ipsa ab„batia de manu Archiepiscopi acci„piens, ad arbitrium suum & utilita„tem libere deinceps eisdem Ecclesiis „Sacerdotes provideat." Parochiales nihilominus Ecclesias scilicet S. Mariæ Magdalenæ apud *Jaringhen* inferius in prædio Monasterii constructam, S. Georgii ad *Strazganch*, quam fundator cœnobii Dominus Gebehardus Archiepiscopus cum clave & dote & omni jure, quo sibi serviens erat, eo legitime delegavit, & præsentatione Abbatis ab Archiepiscopo instituantur, cui

cui nimirum de animarum cura, Abbati autem de temporalibus debeant respondere. In Ecclesia quoque Sancti Martini ad *Strazgonch*, quod sui juris erat, idem Prædecessor noster Gebehardus Archiepiscopus cœnobio tradidit. Postmodum etiam *Guntherus* Marchio moriens, quod eum jure Fundatoris attinebat, cum prædio totaliter illo, contulit. Præterea Ecclesiam *S. Albani* juxta *Enum* a prænotato Archiepiscopo, cum omni jure plenarie illo traditam, capellas etiam ad *Tiufenbach* & *Wenge*, & *Trieben* eidem cœnobio confirmamus, ita videlicet, ut tam in illis, quam in aliis monasterii capellis, clavis & Atrium fratribus, dos vero cum oblationibus juri cedant sacerdotis; præter quod dotem Ecclesiæ *Tiufenbach*, & Ecclesiam S. Albani cum dote, & omni jure custodi Admontensis Ecclesiæ, sicut primitus habuit, condonavimus.

Ut ergo hæc Pontificalium donationum memoria cunctis futuris temporibus inconvulsa, & illibata permaneat, nos hanc inde cartam conscribi, & sigilli nostri impressione muniri jussimus, adjicientes, ut nullus successorum nostrorum hanc nostræ auctoritatis paginam infringere, & præfatis fratribus factam donationem auferre, minuere vel abalienare præsumat. Hujus rei testes sunt Dominus *Romanus* Gurcensis Episcopus, *Hugo* majoris Ecclesiæ Præpositus, *Henricus* P. Abbas de Buren, *Ulricus* Præpositus de Kyemse; *Romanus* Gurcensis Præpositus, *Henricus* Capellanus noster de Mosburch, *Popo* de Nywenchirchen, *Ropoto* Comes de Ortinberch, *Sifridus* Comes de Sibnowe. De Nobilibus *Cuno* de Megeliugen, *Adalbrammus* de Chamb, *Purchardus* de Stein. De Ministerialibus Salzburgensis Ecclesiæ: *Siboto* de Sarburch, *Fridericus* de Petowe, *Fridericus* de Lonsperch, *Liupoldus* de Walde, *Duringus* de Werven, *Chuno* de Sneitse, & filius ejus *Chuno*, *Morquordus* Dapifer. Anno 1187.

Actum apud Loufe anno Incarnationis Domini MCLX, Indict. X, Regnante Domino *Friderico* Romanorum Imperatore, & semper Augusto, anno regni ejus VIII. Imperii vero VI, nostri autem Pontificatus anno XIII. feliciter. Amen.

Interim hæc Admontenses inter & Plebanum de Leibniz suscepto contentio etiam post concilium hoc perduravit, usque dum deinde anno 1215. Archiepiscopus Eberhardus II. per arbitros eam tandem finivit, edito Decreto, ut in Admontensis Monasterii possessione Capella illo S. Nicolai, quemadmodum prius, permaneret; Abbas tamen, & fratres Admontenses Plebano & Ecclesiæ in Leibniz quotannis IV. mercas conferrent de prædiis Monasterii. Quod Eberhardi decretum habetur in Codice Diplomatico Admontensi Num. LIII.

II. Idem Archiepiscopus Ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, & domum hospitalem Frisaci, quæ privilegiis & traditionibus antecessorum suorum Admontensi cœnobio confirmatæ fuerant, a Domino *Isenrico* venerabili Abbate, cum assensu totius congregationis, suscipiens, easdem canonicis Frisacensibus donavit; Plebem vero in Lisenich, & plebem in Palta, cum omni jure Plebesanarum Ecclesiarum Fratribus Admontensibus in concambio tradidit. *In Capitulo nostro Libniz.*

Testes

Berchtoldus Abbas Ozziacensis
Ulricus Abbas Milstadensis.
Wilhelmus Abbas Runensis.
Gotfridus Abbas Uttringensis
Wernherus Præpositus Sekoviensis
Pernhardus Præpositus Vozowensis.
Philippus Præpositus Richerspergensis.
Marsilius Præpositus Boumbergensis.
Ekkihardus Præpositus de Solio.
Ortlieb Archidiaconus de Viscah
Mainhalmus Archidiaconus Volkimarckt.
Hermannus Archidiaconus de Ortenbach.

Anno 1187.

Hi quoque Plebani.

Odalricus de Hartpach.
Liutoldus de Widis.
Chunradus de S. Floriano.
Hiltibrandus de Strazkanch.
Henricus de Graze.
Henricus de Merin.
Henricus de Polan.
Adilbero de Rutkerſpach.
Chalohus de Cradwin.
Liutoldus de Mureke.
Ortwinus de Waltherſtorff.
Eberhardus de Nuwenkirchen.
Wolfferus de Flaze.
Hiltipoldus de Hitpach.
Truoto de Dechanschirchen.
Geroldus de Murce.
Joannes de Wanſtorff.
Pernhardus de Peltz.
Petrus de Moſchchircken
Eberhardus de Piber.
Henricus de Laznich.
Henricus de Gruskarn.
Sigwinus de Capella.
Perchtoldus de S. Andrea.
Henricus de Lavent.
Wernhardus de S. Ruperto, & alii plures.

Ex eodem veteri chartario Admontenſi.

Hoc Synodi Leibnicenſis ſtatutum denuo firmatum fuit ab eodem Archiepiſcopo in concilio Lauffenſi, anno 1195.

Aliud inſtrumentum donationis duarum Parochiarum ab eodem Archiepiſcopo factæ, refert Bernard. Pezius Anecdotorum Tom. III. Part. III. pag. 727.

Dominus Adalbertus Archiepiſcopus parochias in Liesnich & Palta cum omni jure Plebeſanarum Eccleſiarum, & cum omnibus ſuis titularibus Eccleſiis Admontenſi Monaſterio perpetuo poſſidendas, tradendo donavit.

Teſtes.

Ekihardus Præpoſitus de Solio.
Meinhalmus Archi-Diaconus de Volchimarcht.
Geroldus Presbyter.
Albo Presbyter.
Gotfridus Diaconus.
Hartfridus Diaconus Notarius.
Henricus de Laznizch.
Henricus de Griven.
Henricus de Lavent.
Udiſcalcus de Lute *Capell.*
Wulfingus de Chapfinberg.
Sibote de Augia.
Willchalm de Liesnich.
Ortolfus de Liuben.
Wolframus Harpfoltisheim.
Heinricus de Motzniz.

Wecilo Mareſcalcus, Peringerus de Raſtad Swickerus Dorf, Durinch Halle, Wichman Piſtor, Reinhalm Otto Sewen, Waltherus coquus.

II. Jus Fundatorum Eccleſiæ S. Walpurgis in Lieſnich donatur Admontenſi Monaſterio; *Item* decimæ ex omnibus prædiis ſuis collectæ cum eadem Eccleſia S. Walpurgis conferuntur eidem Monaſterio, & privilegia deperdita & combuſta innovantur.

Inſtrumentum hujus donationis habetur apud eundem Pezium Anecdotorum Tomi III. Parte III. pag. 721. *& Cod. Dipl. Admont. Num. XLII.*

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis.

Sacris Prædeceſſorum noſtrorum, ſeu progenitorum veſtigiis inhærentes, quorum

quorum devotio sic divinitatis luce illustrata in benefactis perduravit, ut terrenis cælestia, transitoriis æterna mercarentur.

Ego sacerdos *Udalricus* S. Martini de Harperch, & *Reinbertus* S. Martini de Libniz Minister indignus, fratres uterini, jus fundatorum, quod in Ecclesia S. Walpurgis in Liesnich sita, jure hæreditario & testamentario habuimus in *Admontense Monasterium*, secundum tenorem subscriptum, eodem jure perpetuo tradendo, transtulimus. Ne igitur errorem imperitia detegat, aut falsitas veritatem subruat, jus præfatæ Ecclesiæ omnibus Christianis duximus succincte revelandum.

Ex nobili ergo prosapia ortus *Fridizlaw* cum uxore sua *Zlauva* eandem Ecclesiam in honorem beatæ Walpurgis in prædio suo fundaverunt: quibus succedens Udalricus item nobilis jure hæreditario sub privilegii confirmatione tunc præsentis Archiepiscopi Salzburgensis, decimis ex omnibus prædiis suis collectis, tam Episcopalibus, quam parochialibus, canonico concambio celebrato, ipsam Ecclesiam ditavit, & a subjectione matricis Ecclesiæ præter jus conventum convocandi, exemit; ita ut proprium sacerdotem, jus baptizandi, sepeliendi colonos, qui eidem Ecclesiæ solverent decimas, in perpetuum obtineat. Sed quia evagante igne idem privilegium ex parte combustum repertum est, Dominus Reinbertus Decanus, & minister S. Martini in *Vischa* patruus noster, supradictorum virorum hæres legitimus, sicut & nos idem privilegium cuidam monachæ de *Gosse*, Perthæ nomine, cui ejusdem privilegii tenor notissimus erat, reparandum tradidit. Succedente vero tempore, mortua domina illa, privilegium quæsitum non est inventum, & sic portionem decimationum ejusdem Ecclesiæ per dissuetudinem ex maxima parte populus retinuit præter convicina prædia, quæ ex antiqua consuetudine, coloni ejusdem Ecclesiæ usque ad tempus nostrum persolverunt: plebani etiam in Liesnich, si quando ipsam Ecclesiam habuerunt ex dispositione, & petitione parentum nostrorum, sed & nostra, postmodum ipsam possederunt. *Anno* 1187.

Hac denique occasione necessitatis ne quicquam dubitatis in jure ipsius Ecclesiæ possit emergere in futurum, providere volentes, a Domino Alberto, Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopo, super eadem Ecclesia in omne jus pristinum, quantum ex antiquorum relatione parentum nostrorum, & aliorum tam clericorum, quam laicorum cognovimus, privilegium impetravimus. Ut igitur omnis scrupulus quæstionis adversariorum sopiatur, prænominatus Archiepiscopus, dum utique plenitudine officii Archiepiscopalis, & Legatione Sedis Romanæ fungeretur, in *Conventu Capituli sui* apud Libniz XVIII. Kalend. Januarii Anno MCLXXXVII. Indict. V. manifestissime idem privilegium nobis, & præscriptæ Ecclesiæ, sicut prædictum est, secundo confirmavit.

Et post pauca.

Secundæ igitur confirmationis Privilegii nostri super Ecclesia S. Walpurgis in Capitulo Libniz hi testes adfuerunt.

Pertholdus Abbas Ozziacensis.
Willialmus Abbas Runensis.
Bernhardus Præpositus Wozowiensis.
Ekkehardus Præpositus de Solio.
Ortlieb Archidiaconus de Vischa.
Hermannus Archidiaconus de Ortinburg.
Meinhalmus Archidiaconus de Volchimarcht.
Eberhardus de Nuwenkirchen.
Liutoldus de Widis.
Heinricus de Merin.
Chunradus de S. Floriano.
Chadigoldus de Craduvin.
Henricus de Grace.
Geroldus de Murce, & alii plures.

Cætera Acta hujus Libnicensis Concilii perierunt.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XVIII.

Anno 1195.

Anno Christi MCXCV. XVII. Cal. Decemb. Cœlestini III. Papæ anno V. Henrici VI. Regis anno VI, Imperat. anno V. convocatum ab Adalberto II. Archiepiscopo Salisburgensi, in oppido Lauffen, Diœcesis Salisburgensis.

In hoc rursum concilio lites abolentur, privilegia confirmantur.

I. Confirmantur bona Monasterii Admontensis.

Diploma confirmationis descripsit Cl. Schannatus ex Archivo Admontensis Monasterii.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis.

Adalbertus Dei Gratia Salzburgensis Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, Rudolfo, venerabili Admontensium Abbati, Ejusque fratribus in perpetuum.

Ad amplificandum divini cultus studium tam futuris quam præsentibus providere cupientes, exemplaria quoque diligentiæ prædecessorum nostrorum juste sequentes, qui Admontense Monasterium ob sui religionem speciali amore extulerunt, nos quoque pro debito officii nostri, & collatæ a Deo nobis dignitatis, eidem loco nostrum patrocinium hujus scripti privilegio præstare dignum duximus. Unde notum facimus Christi fidelibus, quod nos Ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ, & domum hospitalem Frisaci, quæ privilegiis & traditionibus antecessorum nostrorum Admontensi cœnobio, confirmatæ fuerunt; hæc (inquam) a Domno Ifenrico venerabili Abbate, cum assensu totius congregationis suscipientes, eadem canonicis chori Frisacensis donantes plebem in Liessenich, & plebem in Palta, cum omni Jure plebesanarum Ecclesiarum in concambio tradidimus; idque postmodum in capitulo nostro Libniz, in præsentia Prælatorum, ac ministerialium nostrorum confirmavimus; propter igitur abundantem cautelam, easdem Ecclesias propriis vocabulis distinguere duximus, scilicet: Ecclesia S. Nicolai ad Mutarn in prædio monasterii sita: Ecclesia S. Baptistæ ad Chamer; Ecclesia S. Rudberti ad Treviah; Ecclesia S. Egidii ad Neudisdorff; Ecclesia S. Georgii ad Chrowat, quæ V. nunquam a Jure Matricis Ecclesiæ S. Michaelis remotæ fuerunt.

Ecclesiam vero S. Walpurgis tam ex antiqua consuetudine, quam etiam privilegio a Jure plebesanæ Ecclesiæ legitime exemptam Ulricus de Harperch, & Rembertus de Libniz, fratres uterini, ad quos eadem Ecclesia Jure hæreditario & testamentario pervenerat, in præsentia nostri, & Chori Salzpurgensis eodem jure perpetuo cum omni prædio suo tradiderunt. Item II. Ecclesias apud Liuben S. Petri, & S. Jacobi, in prædio Ducis Stirensis sitas, & ab antiquo a Jure plebesanæ Ecclesiæ, præter jus convocandi conventum, exemptas, utpote: in quibus hactenus Marchiones Stirenses proprios, dum libuit, Sacerdotes habuerunt, Otacker Dux Stirensis, petitione nostra, admontensi monasterio, ut verus Dominus, perpetuo habendas delegavit; Capellam autem S. Salvatoris in fundo Cœnobii Trunchirchem sitam, per Sacerdotem Abbatis in Divinis volumus procurari, quam & nos idcirco in secunda dedicatione sua decimis dotavimus, ut Ecclesiæ matrici S. Michaelis in omni Jure parochitano subdita sit. Ecclesia nihilominus S. Stepliani in Chrowat, licet ad hospitale S. Mariæ in Cerwalde jure fundi spectare videatur, cura tamen spiritualis ad matricem Ecclesiam Liessenich spectare hactenus dinoscitur. Gossensis vero, & Prieliebensis, Ecclesiæ, in placito christianitatis, & in excessuum satisfactione, in judiciis ferri, & aquæ, non matricem Ecclesiam Liessenich respicere tenentur, cui etiam antiquo & canonico Juri nullatenus refragentur. Tragossensis præterea plebs, baptisma, sepulturam, placitum Christianitatis, absolutionem pœnitenium, apud S. Rudbertum Treviah, sicut ad nos transmissum

missum est, requirat: curam animarum in abbatis dispositione consistere decrevimus, sed & hanc ei, fuisque successoribus, per ostium intrantibus, praerogativam perpetua firmitate indulsimus, quod non nisi ad arbitrium & voluntatem ipsorum Sacerdotes in eisdem Ecclesiis instituantur; & ne hanc nostram constitutionem in recidivum scrupulum quempiam reducere contingat, praecipimus authoritate, qua licet impares viribus prominemus, ne quisquam de caetero pro aliqua persona apud Successores nostros petitionem, sicut fieri assolet, porrigere praesumat, sed institutio jam dictarum Ecclesiarum omnifariam ad Abbatis Admontensis ordinationem inconvuse ac quiete permaneat.

Hoc etiam tam praesentium, quam futurorum notitiae manifestamus; quia patellam salis, quam beatae memoriae Eberhardus Archiepiscopus pro necessitate Ecclesiae suae, & Imperii, Gotefrido Abbati, & fratribus Admontensibus pro LXXX marcis examinati argenti, & XX montani, deposuerat, usum fructum tamen ejusdem patellae, antequam ab aliquo successorum suorum redimeretur, fratribus indulserat, hanc nos pro redemptione animae nostrae, ac Praedecessorum nostrorum omnibus Deo in eodem loco servientibus, ac in perpetuum futuris, in proprietate semper habendam indulsimus.

Ad haec etiam, respectu pietatis & amore justitiae, ipsi monasterio quosdam terminos suos in Rastat, & in Pongowe remisimus, pro quibus detinendis suggestione nostrorum inducti fuersmus; & non tam in his locis, quae nominavimus, quam & in singulis Possessionibus suis apud lungove videlicet: juxta Muram & ad Chatz, terminos suos, nec non omnes decimas, tam de antiquis, quam de novellis, eisdem fratribus praesenti scripto confirmamus. Praedium etiam, quod Diemundis, vidua Meingoti, Praefecti Salzburgensis, Admuntensi Ecclesiae tradidit in loco, qui vocatur Wenge, etiam Nos authoritate nostra fratribus eisdem stabilimus: nec non & praedium, quod eidem coenobio Siboto de Surberch contulit, duos videlicet mansos, unum in luter, alterum ad Wanhartstein. Praeter haec beneficia, quae Admontensi coenobio a praedecessoribus nostris beatae memoriae Gebhardo, Tyemone, Chunrado I. Eberhardo, Chunrado II. avunculo nostro impensa, praesentis scripti pagina confirmamus, quaecunque, videlicet ipsum monasterium in praediis seu decimis in praesentiarum possidet, quae vel in privilegiis ipsorum continentur, vel post indulta privilegia, monasterio accreverunt, quae nihilominus subtili retractatione discussimus, inter quae in valle admontina patellas salis, quas praedecessores nostri contulerunt, sed & ubicunque in possessione monasterii vena salis, seu ferri, aut argenti, vel cujuslibet metalli fodinae reperiri poterint, quae de Regalibus Imperii Ecclesia Salzburgensis hactenus quiete possedit, nostra eis authoritate stabilimus, in eadem valle praeconium totum, & omne jus, quod Salzburgensis Ecclesia ibi habuit a temporibus Hemmae Comitissae, quae vallis ejusdem maximam partem cum aliis praediis ad Cenobium ibidem fundandum S. Rudberto, temporibus Domini Balduini Archi Episcopi, contradidit, & nos Abbati & fratribus, potenti manu, & plena Jurisdictione stabilimus; adhaec in oppidis nostris, ubi forum habemus, sed & apud Clusam juxta Werven liberum jam dictis fratribus transitum concedimus, & ne in eisdem locis thelonei exactione graventur, indulgemus. *Anno 1195.*

Praeterea statuimus: ut secundum tenorem, & jus fundationis Admontensis Ecclesiae, & sicut per sententiam Imperialis curiae, divae memoriae Friderici Augusti adjudicatum est, Advocato monasterii non liceat de advocatia bonorum ejusdem Ecclesiae quempiam inbeneficiare; insuper, ut neo ipsi advocati, nec fideles eorum, placita, Bannos, modios, vel pecudes a fratribus ipsis, vel hominibus eorum exigant, quoniam aliorum beneficiorum utilitatibus a Salzburgensi Ecclesia id eis est recompensatum. Insuper etiam terminos foresti, quos antecessores nostri suis privilegiis monasterio firmaverunt, prout eos fundator loci tradidit, ita nos quoque ejusdem sylvae interliminia praesenti pagina distinximus: Zedilsach fluvius cum suis decursibus, a Dietmarsperg omnes descensus & decursus in Anesum; alpes, qui dicuntur Catwingalbe, & Pladmalb cum suis descensibus in fluvium Jonispach; Jonspach cum suis decursibus, haustuvichespach ab alpe Niwenburg cum suis decursibus in Anesum; item de Petra quae dicuntur Want, sursum ad verticem Wlreisalbe, item Leimpach de Wlreisalbe cum suis descensibus & decursibus usque in Anesum, gamze de Purchberg cum suis descensibus & decursibus, Suzinpach de Wildalve cum suis descensibus & decursibus, gamze de Puchberg cum suis descensibus & decursibus. Alpes Gridelalbe tota, & Larnich mioor cum suis descensibus; Larnich major cum suis descensibus & decursibus; Monlich fluvius cum suis decursibus; ozlich fluvius cum suis descensibus & decursibus, & ozlichalb cum suis descensibus

Anno 1195. usque ad medium fundum Frodniz, & exinde usque medium fundum Anesi. quidquid infra prædictos terminos in omni genere venationum, & piscationum, vel cujuslibet quæstus, fratres Admuntenses assequi potuerint utilitatis, sicut prius acceperunt a Prædecessoribus nostris, & nos ipsis indulgemus & donamus.

Sane duas Baptismales Ecclesias in prædiis monasterii sitas, scilicet: super Zozzen & Mokirnowe, cum omni jure suo, dote videlicet, & clave Ecclesiæ, quarum primam a venerabili Romano, Gurcensi Episcopo, ex mandato Domini Everhardi dedicatam, idem Beatus Pater jam dicto monasterio tradidit, & nos eidem confirmamus; quemadmodum alteram Ecclesiam, quam Prædecessores nostri Baptismalem esse instituerunt, & quam rursus sub Domino Chunrado primo Archi Epis. Gotefredus de Wietingen a Jure parochitano exemit, quodam prædio suo Ecclesiæ Salzburgensi super hoc contradicto, ut sacerdotem ibidem, quem vellet, haberet.

Pro hujusmodi gratiæ nostræ impendiis, hanc nobis reddi vicem volumus, quatenus dies Beati Thomæ, Martyris, & Episcopi, cum officio pleno apud vos perpetim agatur, & ut meliore pane, & vino, & etiam piscibus ob honorem ipsius Martyris, nostrique memoriam illa die congregationi ministretur, & ut nostræ dispositionis anniversarius dies eodem modo in pane, vino & piscibus, sed & in Divinis propensius agatur, ut autem hæc Pontificalium donationum memoria cunctis futuris temporibus inconvulsa, & illibata permaneat, nos hanc inde cartam conscribi, & sigilli nostri impressione muniri jussimus, adjicientes: ut nullus successorum nostrorum hanc nostræ authoritatis paginam infringere, & præfatis fratribus factam donationem, auferre vel minuere præsumat.

Actum in plenaria Synodo nostra, apud Lousen celebrata, coram testibus, quorum nomina sunt hæc.

Gundakerus, Præpositus Salzburgensis Ecclesiæ.
Wernhardus, Præpositus in Berthegadem.
Syboto, Præpositus in Kyemse.
Otto, Præpositus in Bamburg, & Archidiaconus.
Pertholdus, Præpositus in Gartz.
Heinricus, Præpositus in Werde.
Arbo, Præpositus in Richertsperg.
Albanus, abbas de Sewen.
Lupoldus, Abbas de Puera.
Pabo, abbas de Attila.
Heinricus, abbas de Formbach.
Cunradus, Præpositus Frisingensis Ecclesiæ.
Heinricus, Archidiaconus de Gruscarn.
Fridericus, Decanus Ratisponensis.
Richerus, Canonicus Pataviensis.
Eticho, Præpositus de Ramshoven.
Pabo, Præpositus de Suben.

Nobiles:

Chunradus de Walhen.
Pabo de Eringen.
Syboto de Surbach.
Chuno & frater ejus Chunradus de Werwen.
Etticho de Jettenbach.
Ulricus & frater ejus Chunradus de Chalem.
Heinricus & frater ejus Lutwinus de Gebeninge.
Ekkehardus de Tanne.
Otto de Goldeckke.
Wolckmarus de Mulberch.
Rudigerus, Vice-Dominus Salzburgensis.
Otto de Steveninge, & alii quam plures.

Ego Adelbertus, Archi Episcopus subscripsi.

Anno incarnationis Dominicæ MCXCV. indict. XIII. anno Papatus Dom. Celestini III. quinto. Regnante Gloriosissimo Imperat. Heinrico feliciter, Amen.

II. Præposito Hallensi Wigmanno datur munificum privilegium, quo res Canonicorum Hallensium S. Zenonis ample confirmantur.

Diploma hujus confirmationis exhibet Hundius Metrop. Salisb. Tomo III. pag. 506.

In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ego Adelbertus Dei Gratia Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Wigmanno Hallensi Præposito, cæterisque fratribus inibi regularem vitam professis in perpetuum.

Cum suscepti Regiminis officium imponat, omnibus Ecclesiarum profectibus intendere &c. Eapropter Dilecti in Christo fratres, petitionibus vestris, pro spe futuræ mercedis, aurem pietatis inclinamus, & Ecclesiæ Hallensi, in qua Deo servire professione Canonica disposuistis, Prædecessorum nostrorum beatæ recordationis Cunradi Senioris, Eberhardi, Conradi Moguntini

guntini, Pontificum vestigia sequentes, quicquid juste possidetis &c. scripto præsentis paginæ roborando confirmamus.

Insuper Allodium, quod in Cella dicitur, cum terminis manifeste distinctis, cultis & incolendis, ac Capellam sumptibus vestris in eodem loco constructam, cum juris integritate decimarum, cæterorumque omnium, quæ in præsenti possidet, vel de futuro consequetur, pro remedio animæ nostræ, & Prædecessorum nostrorum tradimus Omnipotenti Deo, Sanctoque Zenoni, & supradictis fratribus, petente hoc, & consentiente majoris Ecclesiæ Salzburgensis Præposito Gundackaro, cum Chori Capitulo, a quo parochiam in Vahendorff, in cujus terminis jam dicta Capella sita est, canonice possederunt; ad indempnitatem ergo præfatæ parochiæ, dimidium mansum Miesenbach in loco, qui Hirisbuhel dicitur, a prænemoratis fratribus recepimus, & pro legali concambio ad usum Ecclesiæ matricis ordinavimus. Concedimus itaque præsenti Præposito Wigmanno omnibusque Successoribus suis canonice instituendis, quatenus in præfata Capella, quam ab omni jurisdictione, & districto matricis Ecclesiæ eximimus, & liberam facimus, juxta Dei timorem pro suæ voluntatis arbitrio non solum temporalia, verum etiam spiritualia libere, secureque dispensent & ordinent. Per nos quoque, Deo cooperante, Ipsam consecrantes Ecclesiam, eodem prædio cum omnibus appendiciis suis, Pontificali authoritate in perpetuum dotatam esse decrevimus.

Si quis autem hujus institutionis nostræ paginam, quam forma Sigilli nostri communimus, & Prælatorum nostrorum, Cleri, Ministerialiumque nostrorum testimonii favore stabilimus, cassare tentaverit, ultrices flammas, si non resipuerit, in districtiori examine, fine speredemptionis, sustinebit &c.

Acta sunt hæc anno incarnat. Dom. MCLXXXXV. residente Domno Alberto Salzburgensi Archi Episcopo, in solemni Capitulo apud Lauffen habito XVII. Kalendas Decembris.

Ego Adelbertus Salzburgensis Archiepiscopus *SS.*
Ego Chundacherus Salzburgensis Præpositus & Archidiaconus *SS.*
Ego Rudolphus Decanus Majoris Ecclesiæ Salzburgens. *SS.*
Ego Bernhardus Pertersgad. Præposit. *SS.* *Anno 1195.*
Ego Sigboto Chiemensis Præpositus *SS.*
Ego Otto Bamburgensis Præpositus & Archidiaconus *SS.*
Ego Berchtoldus Garcens. Præpositus *SS.*
Ego Pabo Ouvensis Præpositus *SS.*
Ego Albanus Seunensis abbas *SS.*
Ego Aribo Reicherspergensis Præpositus *SS.*
Ego Leopoldus Burensis Abbas *SS.*

Hundius in Metropoli Salisburgensi Tomo III. pag. 507. ubi res Monasterii S. Zenonis persequitur.

Existimat Cl. Harzheim Conciliorum Germaniæ Tomo III. pag. 459. Pilgrimum Abbatem S. Petri odactum fuisse in hoc concilio ad eedendum officio, & abdieandam Abbatiam; veruntamen nullum suppetit hoc adstruendi orgumentum: quod enim Chronographus Salzburgensis ad hunc annum 1195. *scribit:* Pilgrimus Abbas S. Petri multis modis gravatus, a Domino Alberto Archiepiscopo compulsus, resignat Abbatiam: cui anno sequenti substitutus est Chunradus Abbas de Sitanstein, *id nullo modo actis concilii involvitur; quasi vero non olia pluro hoc anno extra concilium agi, decernique potuissent; quin imo rectius judieatur, Pilgrimi eausam non habuisse locum in concilio, tum quod incompertum sit, quonam genere adversitatum, an fortasse politicarum?* fuerit Pilgrimus gravatus: *tum quod in brevi catalogo Abbatum S. Petri manuscripto legotur:* Pilgrimus eligitur eodem anno 1193. in Abbatem S. Petri, præsente Archiepiscopo Adalberto, & ab eodem confirmatur Calendis Novembris; cum præfuisset annis duobus, a molestiis & controversiis, quas habebat, se liberare, atque in quiete vivere volens, Abbatiam abdicavit anno 1195. *Tum denique, quod Mezgerus scribat in Historio Salisburgensi pag.* 415. Conradus Abbas Seittenstettensis iisdem, quibus Pilgrimus, difficultatibus intricatus, postquam triennio solum tolerasset, deposito hoc onere, ad pristinum locum remeavit. Inde Pilgrimus, Sedi restitutus, anno Christi 1199. moritur. *Ergo culpa Pilgrimi nec tanta fuisse videtur, ut per decreta concilii expediretur. Imo si probante concilio eum Archiepiscopus loco movisset, profecto hominem, ex Patrum omnium congregatorum sententia inidoneum, nunquam porro contigisset ad monasterii gubernaculum adhiberi.* *Harzheimii lapsus.*

EBER-

EBERHARDUS II.

Anno 1200.

Archiepiscopus Salisburgensis XXIII.

Archiepiscopatui præficitur hic Præsul anno Christi MCC. Interfuit anno 1215. cum plerisque suis Suffraganeis Conventui Augustano, ubi Imperator Fridericus litem diuturnam inter Ducem Austriæ Leopoldum & Manegoldum, Episcopum Pataviensem diremit, ac Patronatum Ecclesiæ Viennensis, atque Advocatiam S. Hypolyti Episcopo Pataviensi addixit, duce repudiato. Extat Diploma Imperatoris in Germaniæ Sacræ Tomo I. pag. 359. datum eodem anno Augustæ, quod nos, rei nostræ inidoneum, prætorimus, primusque testium in eo subscriptus exhibetur Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis. Eodem anno 1215. habitum Romæ fuit Concilium Generale Lateranense IV. sub Innocentio III. Pontifice, cui & Eberhardus interfuit. Scopus hujus concilii erat, quod manifestat ipse Innocentius in convocationis Epistola: *ut ad recuperationem terræ sanctæ, ac reformationem universalis Ecclesiæ, valeamus intendere cum effectu.* Statuta igitur in hoc Concilio, ut & Salisburgi mandarentur executioni, ab Eberhardo, inde reverso, indictum est Concilium Provinciale.

CONCILIUM

Anno 1216.

SALISBURGENSE XVIIII.

Anno Christi MCCXVI, Honorii III. Papæ anno I, Friderici II. Imper. anno IV. (*) convocatum ab Eberhardo II. Archiepiscopo Salisburgensi, ut subsidia pro sacra expeditione conferrentur.

De hoc concilia Honorius Canonicus Salisburgensis in Chronica Manuscripto apud Hansfizium Germ. Sacræ Tomo II. pag. 322. hæc habet:

Interfuerunt Pataviensis, Frisingensis, Gurcensis, Chiemensis Episcnpi; Ratisponensis vero propter seditionem suæ civitatis interesse non poterat, sed Præpositum, Decanum, Scholasticum Majoris Ecclesiæ pro se misit. In quo concilio Prælati Monasteriorum totius Provinciæ, contumaciter absentes, a Domino Metropolitano sunt excommunicati; quam sententiam Honorius Papa III. confirmavit.

Ponitur hoc concilium ab Honorio & Hundio in Metropoli Salisburgensi Tomo I. pag. 12. ante abitum Præpositi Salisburgensis & Berchtesgadensis, qui cruce se signarunt, & anno demum 1217. iter in terram sanctam ingressi sunt. Quod Harzheimii lapsum indicat, qui Tomo III. Concil. Germ. pag. 502. hoc concilium ad annum 1219. rejecit.

Erat autem Prælatorum ex Provincia omnium præsentia in hoc Salisburgensi concilio admodum necessaria, ut communibus subsidiis expeditionem in terram sanctam, juxta Lateranensis Concilii Decreta promoverent; cum alioquin zelantissimus Archiepiscopus Eberhardus prompte eum in finem concilium convocaverit, ut nempe decretis illius Concilii fieret satis; adeoque hoc Salisburgense Concilium non est nisi repetitio, & executio Lateranensis. Jam vero

I. Clericis, qui se cruce signarunt, indulgemus, ut beneficia sua integra perciperent per triennium, ac si essent in Ecclesiis residentes, &, si necesse fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare. *Ex Decreto Innocentii III. in Concilio Lateranensi IV. edito apud Labbeum Tomo XI. Conciliorum Parte I. pag.* 225.

II. Ut

(*) *Nam electus fuit a statibus Imperii anno* 1212. *Bambergæ, & Aquisgrani anno* 1215. *coronatus contra Ottonem IV.* Vide Köhlers Reichs-Historie fol. 210.

II. Ut omnes omnino clerici tam subditi, quam prælati, vigesimam partem ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant in subsidium Terræ Sanctæ per manus eorum, qui ad hoc Apostolica fuerint providentia ordinati: quibusdam duntaxat religiosis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis; illis similiter, qui assumpto, vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profecturi. - - - - - Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandas usuras juramento tenentur adstricti; creditores eorum, ut remittant eis præstitum juramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus. *Ibidem.* *Anno* 1216.

III. Episcopatus Chiemensis fuit in hoc Lateranensi IV. concilio institutus. Ad quam Sedem Rugerus, primus Episcopus ordinatur. *Ut habet Chronicon Henrici Steronis ad annum* 1215. *apud Canisium Lect. Antiquarum Tomo IV. pag.* 179. *Edit Basnage.*

Ideoque hoc anno insequente 1216. fundationem suam Archiepiscopus Eberhardus cum fundorum & jurium traditione complevit, cum Successor Innocentii Honorius Papa jam III. Calend. Januarii ejusdem anni, Sedis Chiemensis erectionem Neapoli confirmasset, ut habet Hansfizius Germaniæ Sacræ Tomo II. pag. 322.

Diploma, ab Archiepiscopo Eberhardo datum pro hac fundatione, exhibetur in Tomo II. Monumentorum Boicorum pag. 394. Erant hæc omnia acta ante hoc Salisburgense Concilium, eodem tamen anno; cum enim in Chronico dicatur, Archiepiscopum Eberhardum accersiisse ad hoc concilium suos Suffraganeos, atque inter hos Episcopum Chiemensem, oportuit sane inaugurationis Episcopalis decretum præcessisse, ipsumque Rugerum Radeckium Potestate Episcopali, cæterisque fundis, huic institutioni necessariis jam reipsa donatum fuisse; alioquin sine his conditionibus nec fuisset Episcopus, nec tali cum dignitate ad concilium evocatus. Inde corrigitur error, qui in annum dati Diplomatis irrepsit, annus nempe MCCXVIII, cum non fuerit nisi annus MCCXVI, ut ex Chronicis attulimus (*); & alioquin anno 1218. Eberhardus Archiepiscopus non jam de Chiemensi Episcopatu instituendo, tum undequaque terminato, egit, sed de altero Episcopatu Seccoviensi fundando curas suscepit; jam enim anno 1217. Caroium Præpositum Frisacensem miserat Romam ad Honorium III. Papam, qui de hoc instituendo Episcopatu cum eodem Papa conferret, ac licentiam impetraret; ideoque & Honorius III. eodem anno 1217. Epistolam dedit ad Eberhardum, laudis & zeli plenam, in qua ait Pontifex: *curam gregis ipsius in plures dividere providisti,*

De quorundam monumentorum fallacia.

(*) *Librarios olim in describendis annorum numeris sæpe fuisse prolapsos, exploratum est omnibus, qui veterum chartas pervolverunt. Martenne & Durand ejusmodi* σφάλμα *adverterunt in privilegio, quod Carolus M. Abbati Prumiensi concessit, quodque datum legitur:* Anno VIII & VI regni nostri; *dum scriptum esse oporteret* Anno VIII & II regni nostri; *eo quod certissimum sit fide historiarum, Carolum cœpisse Francorum regnum, quod primo numero* VIII *indicatur, sex annis ante Longobardorum regnum, quod altero numero* VI *exprimitur. Quin imo non solum descripta diplomata his nævis laborant, sed etiam archetypa. Muratorius Tomo I. Antiquit. Italiæ pag. 260. ait, se vidisse diploma archetypum Berengarii regis, datum anno III. regni illius, Indictione VIII. cum adscripto* Anno Incarnationis Domini DCCCC; *cum esse deberet* anno DCCCXC, *prout ex regni anno III. & Indictione VIII. intelligitur. Inscriptiones quoque sepulchrales his erroribus sunt obnoxiæ; præsertim si innovatæ fuerunt a Notariis, gloriam antiquitatis quærentibus. Inscriptio sepulchralis innovata Bertholdi, Bavariæ Ducis, & Henrici filii, in Monasterio Inferioris Altahæ, habet: obiisse Bertholdum* anno Christi DCCCCXXXVII. & *Henricum filium* Anno DCCCCLV; *cum tamen prior obierit* anno DCCCCXXXXVII. *& alter* anno DCCCCLXXXIX, *ut evincit Scholliner in Actis Academ. Bavaricæ Tomo VII. pag.* 178. *&c. Sit itaque sua Chartis, Diplomatibus & Inscriptionibus fides atque auctoritas; major autem constantibus Historiæ & Chronologiæ documentis; homines quippe Notarii patiuntur suos manes, regulæ Chronologicæ & plurimorum constans assertio non item.*

disti, nuper unum ei præficiendo paftorem, & nunc præficiendi alium, licentiam a Nobis cum inftantia poftulando. Apud Hanfiz. Germ. Sacræ Tomo II. pag. 322. Ideoque certo intelligitur, Epifcopatum illum priorem Chiemenfem jam ante annum 1217. fuiffe conftitutum, & plene fundatum.

Hæc funt, quæ cæteris omnibus actis hujus XVIII. Salisburgenfis concilii deperditis, de eo conquiri, atque annunciari potuere.

CONCILIUM

SALISBURGENSE XX.

Anno 1219.

Anno Chrifti MCCXIX, Honorii III. Papæ anno III, Friderici II. Imperat. anno VII, Provinciale concilium a Domino Eberhardo II. Archiepifcopo Salisburgenfi celebratum eft; cui interfuerunt Patavienfis, Frifingenfis, Gurcenfis, Kyemenfis, Seccovienfis Epifcopi.

Ita Salisburgenfe Chronicon ad annum 1219, *apud Hieronymum Pezium Tomo I. Script. Rerum Auftriacarum pag.* 350. *Item Chronicon Henrici Steronis apud Canifium Lect. Antiquor. Tomo IV. pag.* 180. *Edit. Bafnage.*

Quid actum proprie fit hoc in concilio, cum documenta interierint, ex fynchronis eventibus fat apte colligitur; & quidem, ut habet Odoricus Raynaldus ad annum 1219, *acerbe queftus eft Honorius Pontifex in Epiftola, ad Pelagium Albanenfem Epifcopum data, hærere fubfidia, multarum Provinciarum, ac principum, pro expeditione Crucе fignatorum, in Turcas fufcepta: fæpius fe magna cum follicitudine id urfiffe:* Quod fi a Nobis commoniti minus benefecerunt, non eft, quod Nobis debeat imputari, *fcribit idem Pontifex ad Pelagium, Albanenfem Epifcopum. Itaque alias & alias literas mifit Honorius ad omnes Chriftiani Orbis Archiepifcopos & Epifcopos, fufceptam fubfidiorum parandorum operam qui omni conatu urgerent, ut idem Raynaldus edifferit. Quorum caufa in hoc concilio*

I. Eberhardus Archiepifcopus Pontificiæ follicitudini vim & efficientiam paraturus, quæ nuper in Lateranenfi Concilio pro Cruce fignatis decreta funt, ut fubmitterentur a fuis, omni cum induftria adcuravit. *Cujus alterum fpecimen anno mox infequente* 1220. *recurrit in concilio Patavienfi, ab Ulrico II. Patavienfi Epifcopo, eadem de caufa, ad Eberhardi Salisburgenfis æmulationem, convocato; in quo Patavienfi concilio & Legatos Domni Apoftolici adfuiffe refert Hanfizius Germaniæ Sacræ Tomo I. pag.* 365.

II. Præter caufas Ecclefiæ publicas hoc in concilio pertractatas, etiam Epifcopatus Seccovienfis in eadem Provincia inftitutus fuit; quam inftitutionem idem Auctor (*Henricus Stero*) paulo ante dixit factam fuiffe ab eodem Eberhardo de Licentia Honorii Papæ. *Spondanus in continuatione Annalium Ecclefiafticorum, ad annum* 1219. *Num. XIV. Fuit vero in hoc concilio non tam inftitutus Seccovienfis Epifcopatus, quam confirmatus & rati habitus, donationibusque fuis, & privilegiis exornatus.*

Celebratam autem fuiffe hanc Synodum circa medium menfis Octobris anno 1219. *recte notavit Hanfizius loco citato, Tomo II. Germ. Sacræ pag.* 324; *nempe poft reditum Leopoldi, Auftriæ & Styriæ ducis e Terra Sancta; qui fane reditus in hunc eundem annum, fed ante Concilium Salisburgenfe incidit; alioquin ante Leopoldi reditum Epifcopus Seccovienfis neque comparere in concilio potuiffet, neque fuiffet Seccovienfium Epifcopus. Etenim cum Eberhardus Archiepifcopus vaftiffimam cu-*
peret,

peret diœcesim pluribus distribuere Operariis, ad uberiorem messem capiendam, Episcopatum Seccoviensem in Styria e propriis redditibus firmare decrevit, & obtenta primum ab Honorio III. Papa, id ut ageret, facultate, in Diplomate, quod incipit: Quod non tua, sed quæ Christi sunt &c. *apud Sigismundum Puschium in Chronologia sacra Styriæ Parte II. pag.* 198. *& apud Lünig* im Reichs-Archiv, *in spicilegio Ecclesiastico I.* Theil Fortsetzung. *pag.* 970. *itemque annuu Imperatoris Friderici II, impetrato per Diploma Cæsareum, quod incipit:* Religiosæ, ac piæ intentionis &c. *apud eundem Puschium, nullo porro ratus claudi obice progressum cœpti consilii, erexit Episcopatum Seccoviensem anno* 1219, *ut ex Honorio & Sterone ante attulimus, eidemque præfecit Corolum, Frisacensem Præpositum, qui hac eadem de causa Romam missus, Breve Pontificiæ Concessionis anno superiore attulerat. Rata itaque & confecta in hoc negotio videbantur omnia, & Carolus munere Episcopi perfunctus fuit; nam ut in eodem Honorii Chronico legitur sub anni* 1219. *initium, IV. Idus Februarii, cryptam & altare S. Joannis in Monasterio Werde, seu Heglwerd consecravit.*

Verum prætermisit Eberhardus Archiepiscopus impetrare assensum, facultatemque a Leopoldo, Austriæ & Styriæ Duce; quæ sane erat præcipua ad novum Episcopatum in Styria decernendum conditio. Leopoldus autem peregre agebat in Palæstina, jam anno 1217. *Christiana castra secutus contra Turcas. Igitur Theodora, Leopoldi uxor, mariti vices gerens, literas dat ad Honorium Pontificem, querelis plenas, de læso mariti jure: neque unquam novum in terris suis Episcopatum, inscio duce, induci, erigique potuisse: pertinere id ad publicas Provinciæ suæ functiones, quarum arbiter sit princeps &c. Quibus rationibus permotus Honorius Papa, videns institutionem Episcopatus laborasse defectu quopiam intimo: memor etiam, se petitioni Eberhardi annuisse hac sub clausula:* sine juris alieni præjudicio, *Epistolam dedit ad Archiepiscopum Nonis Maji, ejusdem anni* 1219, *cujus hoc fragmentum adfert Odoricus Raynaldus ad annum* 1219. Mandamus, quatenus diligenter corrigens per Temetipsum, quod in ejusdem ducis præjudicium attentasti, ejus jura non minuas, sed conserves penitus illibata, & donec ipse, dante Domino, ad propria revertatur, nihil in præjudicium suum, vel terræ suæ, attentare præsumas; Mandatum nostrum taliter impleturus, quod propter hoc tibi durius scribere non cogamur: quia sibi illatam injuriam, imo Nobis in ipso, non possemus æquanimiter sustinere &c. *Oportebat itaque totam Episcopatus institutionem hærere in ancipiti, atque, itane pro acta, an pro infecta habenda sit? ex adventuri ducis voluntate depromi. Quod profecto ea ipsius Pontificis sententia palam facit, quantum publicæ Ecclesiarum causæ ex principum nutu, atque voluntate pendere debeant.*

Fata Episcopatus Seccoviensis.

Anno 1219.

Eruditi quidam recisionem instituti Episcopatus, ab Honorio Papa, insistente Theodora, factam, audacter exsibilant ceu supposititiam; propterea quod in Tabulariis Salisburgensibus ne apex quidem supersit facti, jura Principum tantopere permulcentis: quod tamen si contigisset, utique altum reliquisset in scriniis Archiepiscopalibus sui vestigium, pro cautione posterorum. Mihi autem inanis hæc videtur exceptio. Quasi vero incuria documentorum, Salisburgi admissa, frustrari possit solertiam præstantissimorum custodum, qui Romæ in Vaticanis Tabulariis summa fide adservarunt ejusmodi monumenta; e quibus id, de quo agitur, in rem suam adscivit Raynaldus; quemadmodum & hodiedum plures Ecclesiæ in diversis provinciis chartas deperditas ex Romano locupletissimo promptuario restituunt.

Reverso autem Duce Leopoldo, hoc eodem anno 1219, *cum nihil porro controversiæ ortum sit; quin imo Carolus Episcopus libere perfunctus sit suo episcopali munere, ut intelligitur ex* Actis Seccoviensibus Num. 40. & 43. *a Sigismundo Puschio editis, argumento est: Leopoldum & religionis & cleri alioqui amantissimum, faciles aures præbuisse Eberhardo, ac validam ratamque illam institutionem habuisse, atque ita circa medium Octobris in Synodo hac non tam institutum fuisse, quam undequaque confirmatum Seccoviensem Episcopatum, suisque & prædiis, & privilegiis donatum.*

Nota.

De expungendo concilio anni 1239. e Salisburgensibus: deque excommunicatione Eberhardi II. Archiepiscopi.

De expungendo concilio, & excommunicatione Eberhardi.

Chronicon MS. Honorii, quod in Bibliotheca Cæsarea attinetur, hæc habet ad annum 1239: *Archiepiscopus Salzburgensis concilium Episcoporum: & Dux Bavariæ curiam communi consilio pro reformanda pace terræ apud Straubing indixerunt.* Idem habet alterum antiquum Chronicon ad annum 1240. apud Henricum Canisium in *Lect. Antiq. Tomo III. Parte II. pag.* 483. *Edit. Basnage*, & apud Hieronymum Pezium in *Scriptoribus Rerum Austriac. Tomo I. pag.* 356. Plures eruditi, veluti Hansitzius, horum Chronicorum fide, & verbis, ut in se sonant, inducti, perperam censuerunt, concilium ecclesiasticum intelligi, ab Eberhardo Archiepiscopo coactum; cum non nisi conventus fuerit Episcoporum æque ac Procerum, actus ad consultandum de pace publica, deque abigendis a Friderico II. Imperatore injuriis. Instituti nostri, dum conciliis Salisburgensibus proferendis damus operam, ratio deposcit, id ex historiarum luce eruere. Privavit Gregorius IX. Papa Fridericum II. Imperatorem communione catholica, eumque Imperio dejectum pronunciavit, solutis a sacramento populis. Alberto a Behaim, Decano Pataviensi, homini inconsiderato & ardentissimo, ad se accito, dedit ille Pontifex in mandatis, hanc ut condemnationis Bullam per omnem late Germaniam anounciaret: adstringeret Episcopos præsertim & monachos, ad ejurandam, quod Bulla præceperat, Imperatori fidem; eos, qui morem gerere, & desciscere noluerint, excommunicationis jaculo feriret. Nemo tamen Alberto Legato præbuit aures, contra Fridericum II, tantorum meritorum Principem, indignis modis a Pontifice habitum: nemo Vaticanas imprecationes cordi habuit: Eberhardus Archiepiscopus Bullam indignanter rejecit: Rudigerus, Pataviensis Episcopus nuncio, illam adferenti, pugnos impegit, atque in carcerem detrusit &c. plerique omnes respuerunt ausum Pontificium, Imperiali dignitati, totique Germaniæ tantopere insultantem. Hæc inter partium studia, & Alberti irrequietas machinationes Episcopi & Proceres conventum agunt Ratisbonæ: Eberhardus Archiepiscopus, Hirschpergensis regulus, Episcopi item Bambergensis, Aistettensis, Pataviensis, Frisingensis, Ratisbonensis, Brixinensis: orant hi per internuncios Ottonem Bavariæ Ducem, tum Landishuti agentem, ut & ille Ratisbonam accedens, anxios suis consiliis regat, quanam potissimum ratione labefactatæ patriæ tranquillitas rursum queat restitui. Annuit Otto postulatis, atque Ratisbonæ in conventu consedit. Hic vero Eberhardus Archiepiscopus gravissimum sermonem exorsus, Romanorum cœpit malas artes exponere, quibus illi aliorum omnium, sub pietatis larva, insidiantur fortunis ac dignitatibus, ut fastum suum & dominatum amplificent: longe eos esse a simplicitate Evangelii, cujus illis imposita est annunciatio, atque a Christi vestigiis alienos: nihil porro videri reliquum pro revehenda in terras patrias pace, quam in sua sese possessione tueri, ac præcipuum incentorem malorum omnium, Albertum de Behaim, Germanico solo expellere (*). Itaque finita oratione Senatus consultum editur, quo Albertus ille proscribitur e Germaniæ finibus ejiciendus. Quæ omnia Joannes Aventinus *Libro VII. Annalium Boicorum* fuse prosequitur. Quia jam in hoc conventu, ad vindicandam Imperii dignitatem coalito e Proceribus, atque Episcopis, etiam extra Salisburgensem Provinciam accitis, quis, inquam, in eo vel speciem Salisburgensis concilii reperiat, & non magis ea omnia ad publicorum negotiorum classem reponat? Neque enim de excommunicatione, ceu spirituali gladio aliter ibi actum est, quam ut ostenderetur illius abusus, & inde nata pacis perturbatio. Et profecto sæpius tum excommunicationes fuisse factas immoderato, & sine culpa, multorum fuit querimonia. Ulricus Archiepiscopus Salisburgensis, Præsul cæteroquin optimus, excommunicatus fuit, quod quatuor millia marcarum, quas Pontifici promiserat anno 1262, solvere non valeret &c. quod est contra Ecclesiæ institutum, quæ prudenter vetuit, ne inferretur hoc ultimum exterminium, nisi raro, & gravissimis de causis, idque post correctiones repetitas. *Concil. Aurelian. anni* 549. *Can.* 5. & *Trident. Sess. XXV. Cap.* 3. *de Reform.* Principes autem, eorumque civitates nunquam Ecclesia subjecit huic censuræ, etsi obnoxii essent culpæ, ob quam privatis ea infertur, *Can.* Quoties *Causa I. Quæst. VII.*

(*) *Nihil prolixa hac exprobratione acerbius a quoquam dici Romano Magistratus possit. Nisi forte Archiepiscopi pientissimi zelum, tum exuberantem, Aventinus stylo, in ejusmodi rebus sibi proprio, ad immoderationem abduxit. Quem vide* Libro VII. Annalium Boicorum pag. 420.

VII. &c.; nolebat eos quippe magis exasperare, sed magis divino judicio censuit reservandos. Ambrosii Mediolanensis ausum, dum Theodosium Imperatorem cohiboit ab Ecclesiæ ingressu, plerique omnes Episcopi obstupuerunt, oeque noquam eo processisset Ambrosius, nisi ob cognitam Theodosii religionem, & ex ea proferendum rarum modestiæ exemplum. Abusus autem excommunicationum invexit earum contemptum; Fridericus II. Imperator in Epistola ad Eberhardum Archiepiscopum data, quæ adservatur in Archivo secretiori Salisburgensi, excommunicationem habuit pro injuria, ac parvi fecit, confisus in eo, quod S. Augustinus docet *Can.* 87. *Causa XI. Quæst. III*, in injusta excommunicatione recidere culpam magis in eum, qui eam intulit. Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis, magni nominis, & trium Episcopatuum fundator, qood excommunicationis sententiam Imperatori denunciare nollet, excommunicatus est, pastorali tamen suo munere tranquille perfunctus; qua in excommunicatione obiit Frisaci anno 1246, ot ex chronico Serlingeri, Capellani Chiemensis, qood MS. attinetur in Bibliotheca S. Petri Salisburgi, attuli superius in *Præfatione Num. XXII* (*). Hojus excommunicationis causa corpus Eberhardi, sacra sepultura privatum, Rastadii adservabatur, usque ad tempora Rudolphi Archiepiscopi, qui anno 1288. illud inde solenni pompa io Metropolitanam Salisborgensem intulit, nt præter Serlingerum etiam Hornekius, scriptor coævus, Chronicon Mellicense, Jordanus, Dükerus asseverant.

BURCHARDUS,

Archiepiscopus Salisburgensis XXIV.

Anno 1247.

Ab Innocentio III. Papa Romæ, anno 1247. Eberhardi Archiepiscopi successor ordinatus, & consecratus. est; sed antequam Salisburgum perveniret, eodem anno in itinere mortuus.

PHILIPPUS,

Archiepiscopus Salisburgensis XXV.

Anno 1246.

Hic mox post Eberhardi mortem anno 1246. a Canooicis & Ministerialibus Salisburgi Archiepiscopus eligitur; dum Papa, inscius rerum, quæ anno hoc 1246. Salisburgi in electione Philippi acta essent, Romæ anno subsequente 1247. Burchardum ordinavit. Philippi tamen electio a Papa deinde probata fuit post Burchardi mortem. Ast ille, nullo adhucdum sacro ordine insignitus, neque confirmationem, neque pallium unquam obtinuit, & maximis deinde cladibus Archiepiscopatum affecit.

ADMONITIO.

De Electione Canonica.

De canonica electione.

Episcopos a primis Ecclesiæ sæculis, & cleri, & populi votis, & acclamationibns electos fuisse, per omnem Ecclesiæ historiam reperitur. At sæculo XIII. Capitula Ecclesiarum, totius cleri diœcesani dignitatem referentia, hanc sibi potestatem vindicarunt, Pontificiis etiam oraculis probatam; ita quippe Innocentius

(*) *Jacta hac fulmina Pontificis in Eberhardum, Optimum Præsulem, non alienarunt fidelium suorum animos a Pastore. Et Sanctus Irenæus Lugdunensis olim retinuit sua in communione Episcopos Asiæ, etsi Victor Papa iis Episcopis dixerit anathema.* Eufeb. Hist. Eccl. Lib. V. Cap. 24: *Neque Europæi Episcopi illico aversati sunt Sanctum Cyprianum Carthaginensem propterea, quod Stephanus Papa eum absciderit sua a communione: anno* 833. *Gregorio IV. Papæ, excommunicationem paranti in Lotharii Imperatoris asseclas, rescripserunt Episcopi: non esse in Pontificis potestate excommunicare Diœcesanos exteros, invitis propriis illorum Episcopis, & ob ejuscemodi causas: quod si contra præscriptum canonum id egerit Pontifex, suam eorum excommunicationem esse experturum* Fleury Hist. Eccl. Lib. VII. num. 38. *Quo quidem facti non offenderunt illi Episcopi in Primatem Ecclesiæ; hic enim non loquitur nisi ut Doctor Catholicus e consensione omnium Episcoporum, quod hoc loco Gregorius IV. non egit.*

tius III. Papa ad Præpositum, & Capitulum Strigonienſe Cap. IV. de Poſtulat. Prælat: *Vobis dedimus in mandatis, ut ad promovendum vobis paſtorem idoneum per electionem canonicam, vel poſtulationem concordem (requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi eſſet de antiqua & probata conſuetudine requirendus) procedere curaretis; alioquin nos ipſi provideremus Eccleſiæ viduatæ.* Adeoque Philippum, canonica tum conſuetudine a Capitulo electum, reprobare Pontifex non poterat; nondum enim Pontifices generali lege Epiſcoporum nominationes ſibi vindicare cœperant; hoc quippe non niſi poſt Bonifacii VIII. Clementis V. & Joannis XXII. tempora firmatum eſt, & in Regula II. Cancellariæ præcipitur. Sed & Jus Patronatus ſubſtitui cœpit electionibus quibusdam, ſeu poteſtas præſentandi clericum pro beneficio. *Can. 29. & ſeqq. Cauſ. XVI. Quæſt. VII. & Cap. 5. hoc. tit.* quæ poteſtas Patronis, ſeu fundatoribus Eccleſiarum collata fuit, ut benefactores allicerentur ad fundanda beneficia eccleſiaſtica, etſi per priora quinque Eccleſiæ ſæcula hoc jus prorſus fuerit ignoratum.

CONCILIUM

SALISBURGENSE XXI.

Anno 1249.

Anno Chriſti MCCXLIX. Innocentii IV. Papæ anno VI. Friderici II. Imperatoris anno XXXVII. convocatum juſſu Pontificis Muldorfii, Bavariæ oppido, a Philippo, electo Archiepiſcopo, præſentibus Friſingenſi, Ratisbonenſi, Seccovienſi & Chiemenſi Epiſcopis, actumque, ut Otto Bavariæ Dux ad Pontificias partes flecteretur.

Itaque

I. Dux Bavariæ citatus tam per ſententiam excommunicationis, quam gladio materiali ad Romanam Eccleſiam redire, & ei contra Dominum Fridericum (*Imperatorem*) adhærere, compelli debebat. *Chronographus Salisburgenſis ad hunc annum, apud Caniſium Lect. Antiq. Tomo III. Parte III. pag.* 483. *Edit. Baſnage.*

II. Otto, Bavariæ Dux, ad concilium appulſus negavit ſe morem gerere poſtulatis: non enim ſuæ putavit eſſe in Cæſarem fidei, neque conſtantiæ, ab Imperatore, quem ſibi amicum ſumpſerat, deſciſcere, & tranſire ad Wilhelmum Hollandum (*), cujus electionem nunquam probaſſet, neque ambiviſſet amicitiam: Enimvero prudenter non mutari veteres amicos, incerta ſpe, & ambiguis fortunæ eventibus: probe ſe meminiſſe, quantas calamitates fides, in priores Cæſares male culta, in Boicam invexiſſet: & certo Friderici potentiam, perinde atque majorum, eſſe hodieque formidandam.

Adelzreiter Annalium Boieorum Parte I. Lib. XXIV. Num. X. ex Aventino, qui paulo acerbius ſcripſit, Ottonem hæc Epiſcopis, in Concilio congregatis, improperaſſe: Ego, *inquit,* coactus ad Romanum Epiſcopum provocavi, juſſuque Gregorii Pontificis Maximi armis mea tutatus ſum. Hoc mortuo, Romanum Pon-

---

(*) Innocentius IV. Papa Legatos in Alemanniam deſtinavit, citavitque principes, ut eligerent in regem virum aliquem idoneum, & potentem, cujus præceptis protinus obſequentes elegerunt Comitem Guilhelmum de Holandia in regem, & futurum Imperatorem, virum utique probum, & exercitatum, & militibus decoratum. *Ex Chronico Monachi Paduani Libro II. apud Urſtiſium pag.* 593.

Pontificem Antichristum esse prædicastis: egoque, deserta primarii Sacerdotis secta ad Imperatorem desceci, vos suasistis, vobiscum pacem inii. Nunc rursus bellum vobis placet &c. *Aventinus Libro VII. Annalium Boicorum pag.* 688. *Anno* 1249.

III. Patres concilii, actum se videntes cum Ottone agere, pro mutando consilio inducias eidem dederunt usque ad Calend. Majas, atque finem concilio imposuerunt.

Concilii acta subinde ad Innocentium IV. Papam remissa fuerunt, qui inducias Ottoni datas ad usque festum Assumptionis B. V. Mariæ extendit; ac rescripsit, non quidem Philippo, Salisburgensi Archiepiscopo; nam is confirmationem suæ electionis nondum obtinuerat, sed Alberto Ratisbonensi Episcopo, hanc Epistolam: Cum Tibi dicamur nostris dedisse literis in mandatis, ut Ducem Bavariæ, nisi a Te monitus infra festum Assumptionis Beatæ Mariæ, proximo præteritum, rediret ad ecclesiasticam unitatem, gratiis & indulgentiis sibi a felicis recordationis G. Papa, prædecessore nostro, concessis, auctoritate nostra privares, licet idem Dux post monitionem tuam, quod contra Ecclesiam in nullo processerat, proprio juramento firmarit, ac se promiserit per juramentum hujusmodi processurum nullatenus contra eam; ipse tamen, sicut accepimus, juramenti religione contempta, prioribus pejora committens, & F. quondam Imperatoris, persecutoris Ecclesiæ, in partibus Austriæ gerens vicem, ipsi Ecclesiæ, ac eam adjuvantibus, plurimum adversatur. Ideoque fraternitati Tuæ per Apostolica scripta, in virtute obedientiæ, districte præcipiendo mandamus, quatenus, si ita est, eundem Ducem auctoritate nostra privatum esse denuncians gratiis & indulgentiis supradictis, in ipsum, & in sua pravitate adhærentes, eidem excommunicationis, & in terram ejus interdicti sententias non differas promulgare, eas tamdiu singulis diebus dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, per civitatem & diœcesim tuam, solenniter publices, & facias publicari, donec vexatione intellectum suo auditui tribuente, ad unitatem ecclesiasticam revertatur, & contra prædictum F. tanquam adversarium fidei, & libertatis ecclesiasticæ subversorem, recipiens signum crucis, Ecclesiis, monasteriis, & aliis piis locis, ac clericis earundem civitatis & diœcesis, injuste ablata restituat, & de damnis & injuriis irrogatis satisfactionem competentem exhibeat, ut tenetur. Ad hæc volumus, & Tibi auctoritate præsentium districte injungimus, ut contra ipsum Ducem, tanquam adversus Ecclesiæ adversarium manifestum, in dictis civitate & diœcesi, verbum crucis prædices, & facias prædicari illis, qui crucis assumpto signaculo processerint contra eum, in hujusmodi nequitia persistentem, suorum peccatorum veniam concedendo, quæ transeuntibus in Terræ Sanctæ subsidium, in generali concilio est concessa. Datum Lugduni VIII. Idus Februarii Anno sexto. *Apud Baluzium Miscellaneorum. Tomo VII. pag.* 456.

ADMONITIO.

De auctoritate Papæ in regum personas.

De auctoritate Papæ in regum personas.

Pro temporum illorum labe senserunt plures eruditi, ac præsertim Curialistæ Romani impensius propugnaverunt: Romano Pontifici jus esse in Imperatorum & Regum personas, dignitatemque; quam sententiam Romani Pontifices secuti, multos principes, jussibus suis minus obedientes, Imperio privaverunt, & a jurata eis fide absolverunt popolos, ac bonorum quorumque temporalium particeodorum jura sibi arrogarunt. Videbatur quippe eis præcipuæ utilitatis in Christiana societate, si principes, & qui magistratum gerunt in Republica, salutari hoc metu continerentur in christianis officiis. Ipsorum Imperatorum quidam, hac temporom obscuritate abrepti, censoerunt, fortem suam dependere ab Ecclesiæ arbitrio: Ludovicus Bavarus Imperator a Joanne XXII. & Benedicto XII. Pontificibus Imperio dejectus, amare quidem questus est, baberi se iniquius a Pontificibus, attamen ad generalis Concilii judicium, quod causam suam decideret, provocavit; ut habet Odoricus Raynaldus in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 1336. Alii antem sapientes rectius dispexerunt utriusque & civilis & ecclesiasticæ potestatis limites, neque unquam regum fortunas sacerdotio subjectas esse voluerunt; quod Christus diserte in Evangelio expresserit, regnum suum non esse de hoc mundo. Inde est, quod

quod Clerus Gallicanus in solenni Conventu anni 1682, 19 Martii, quatuor celebres propositiones ediderit, quarum prima est: Beato Petro, ejusque successoribus, Christi Vicariis, ipsique Ecclesiæ rerum spiritualium, & ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium ac temporalium, a Deo traditam potestatem, dicente Domino: *Regnum meum non est de hoc mundo*; & iterum: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*; ac proinde stare Apostolicum illud: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Reges ergo & Principes, in temporalibus, nulli Ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjici, neque auctoritate clavium Ecclesiæ, directe vel indirecte deponi, aut illorum subditos eximi a fide atque obedientia, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse: eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ quam Imperio utilem, ut Verbo Dei, Patrum traditioni, & Sanctorum exemplis consonam, omnino retinendam. *Quæ sententia adeo ubivis hodie percrebuit, ut nec Pontificum, nec doctorum pene ullus sit, qui indecora priorum temporum exempla defendere aut excusare ausit.*

Epistola Innocentii IV. Papæ, mox data, dirissimis consecutionibus aperuit viam, quas Hundius in Metropoli Salisburgensi recenset ex Aventino Libro VII. Annalium Boicorum pag. 689. Nam, *ait*, Albertus Reginoburgensis Pontifex, cives urbis locupletes quinque & quadraginta, quod rebus Imperatoris studere non desisterent, fraude cepit, catenaque vinctos ad Stauff deduxit. Conradus Cæsar, & Otto regulus Bojorum, atque Rheni moderator, Alberti atque ministrorum ejus prædia vastant, diripiunt: Albertum captivos reddere, imperata facere cogunt, ejus socios strage male mulctant, Reginoburgium cum copiis intrant. Cæsar more majorum in æde D. Haimerani hospitio receptus est, atque dum V. Calend. Januarii cubitum isset, nocte intempesta, Albertus, qui se episcopum faciebat, Conradus ab Hohenfels, clam in cubiculum admissi, cum ante explorassent, non plures quam tres in eodem conclavi cæsareo quiescere, stertentes, vino somnoque obrutos, tenebris adoriuntur, duobus occisis, tribus in vincula conjectis, arbitrantes Conradum cæsum esse, abeunt, Wilpeckium Suevum, sextum casu obvium, interficiunt. At Cæsar sub scamnum prorepserat, ibique delitescens evasit. Deinde episcopum, percussores, Ulricum Monachorum præsulem, socios, hostes Reipublicæ judicat, parricidii condemnat, proscribit: opes, prædia D. Haimerani publicat. Verum monachi, qui hujusce conscii non erant, pacem a Cæsare centum libris, ab aulicis quinquaginta mercantur. Conradusque accepta mulcta, edictum & tabulam proscriptionis rescindit, & ut aliquo piaculo cædes innocentium manifesta expiaretur, jubet ædificium dirui, ne cruore suorum parietes aspersi appareant, ædiculam ibi a fundamentis extrui Deiparæ Virgini, Divo Nicolao dedicare præcipit, ubi quotidie sacerdos monachus perlitaret, atque manes, ob pietatem pro principe crudeliter cæsorum, placaret. Omnia polliciti sunt monachi, testesque in re præsenti fuere, Otto Dux Bojus, Palatii Rhenani procurator, Ludovicus filius ejus, Otto Hochburgensis limitis, Hainricus Burgionum præfectus, Ludovicus major, Comes ab Oettingen, Gotfridus Comes ab Hohenlohe, cives Reginoburgenses, factum anno Christianæ Salutis MCCLI. mense Januario. Extat Conradi Diploma, quod ob clementiæ exemplum D. Maximilianus septimo abhinc, dum hæc proderem, anno, secum detulit Oenobrigam, aliud novum exemplar, ex veteri ad verbum exceptum, suo diplomate signatum, monachis reddidit. Cæsi in medio templo D. Haimerani humati ostenduntur. Ulricus dignitate movetur, Albertus capite diminuto in monachorum ordinem redigitur, Conradus (*ab Hohenfels*) princeps conjurationis, fulmine de cœlo tactus, sub dio equitans, interiit, reliqui conscii in Bojohemiam aufugere. *Hæc Aventinus.*

Philippus autem ille electus Archiepiscopus, profani pugnacisque ingenii vir, cum nil nisi bella, calamitatesque inferret vicinis, & Styris, & Tyrolensibus, quorundam principum fretus auxilio; neque etiam vellet unquam sacris initiari, omnium a sese ordinum alienavit mentes, & Papa assentiente, Salisburgenses novum elegerunt Archiepiscopum Ulricum anno 1256.

ULRI-

ULRICUS,

Anno 1256. *Archiepiscopus Salisburgensis XXVI.*

Contra hunc Ulricum, ex Seccoviensi Episcopo electum Archiepiscopum, Philippus, desperatione & insania correptus, armis palam sæpe decertavit, ferro & flamma grassatus per omnem provinciam Salisburgensem, & ne Vaticanas quidem imprecationes cordi habuit. Hac in Ecclesiæ Salisburgensis intemperie, & præsulum tumultu, fœdatas vehementer populi clericorumque mores Alexander IV. Papa revocare conatus est ad frugem meliorem, data anno 1259. *ad Ulricum, cæterosque prælatos epistola, quam refert Henricus Stero in Annalibus ad annum* 1260. *apud Henricum Canisium Lectionum Antiquar. Tomo IV. pag.* 139. *Edit. Basnage.*

Pro disciplina Ecclesiastica restauratione. Alexander Episcopus, Servus Servorum Dei venerabilibus fratribus, Archiepiscopo Salisburgensi, ejusque Suffraganeis, nec non & dilectis filiis Abbatibus, aliisque Ecclesiarum Prælatis, ordinariam in subditos obtinentibus potestatem, per Salzburgensem Provinciam constitutis, tam exemptis, quam non exemptis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Si vere, quod dicitur, pastores ovium Christi sumus, non impavide ferre possumus terribiliter intonantia nostris sensibus contra pastoralis curæ negligentiam sacrarum oracula scripturarum, quæ detrimenta dominici gregis in præsidentium desidiam torquentes, minaciter inclamant, pereuntium sanguinem de Præpositorum manibus exigendum. Quis nostrum non contremiscat, & paveat, dicente ad pastores gregis sui Domino per prophetam: Dispersistis gregem meum, ejecistis, & non visitastis eos: ecce! ego visitabo super vos vestrorum malitiam studiorum? Pavet utique ad hos increpationis, interminationisque divinæ sermones idem ipse propheta, dum dicit: A facie Domini, & a facie sanctorum verborum ejus conturbatum est cor meum, in medio mei contremuerunt omnia ossa mea. O formidolosa speculatorum, quos populo dispensatio divina præposuit, & periculosa conditio, si perfunctorie res agatur, si eo modo in solicitudine commissa non militent, quo summus præcipit Imperator; si sibi & universo gregi, cui eos Deus custodes & Episcopos constituit, non attendant. His præcipue horrendum erit illud humanorum operum finale judicium, omnibus in commune tremendum, in quo etsi unusquisque de proprii corporis actionibus districto sit subjiciendus examini, ut recipiat prout gessit; nobis tamen, quibus Papalis cura commissa est, non sufficiet propria innocentia sine cumulo justitiæ subditorum; quando negligentis ministri pigritiam per consequens austerus injunctæ servitutis exactor delicta plebis impinget reatui Prælatorum. Si enim, qui de unico talento sibi credito satis fœnoris non reportabit augmentum, tanquam inutilis servus & piger justæ damnationis periculum sustinebit; quam durum putatis judicium fiet illi, qui commissum sibi pluralem numerum viventium talentorum non solum integrum neglexerit reddere creditori, verum etiam in illa districtione probabitur damnum Domino suo in bonis, quæ ab ipso multiplicanda susceperat, intulisse? Propterea fratres, & filii, qui fasces Pontificalis officii, & Ecclesiastici ministerii subeundo, defixistis pro animabus creditis apud extraneum manus vestras, festinate quæsumus, liberari ab illo, qui supremus est actor & judex, nullum nobis de allegationis nitore præsidium relicturus. Discurrite, nec cessetis, ne fiant animæ vestræ pro illis, quos in custodiam sub tanto vadimonio suscepistis. Excitet vos summi Pastoris amor, qui nos pascendis rationalibus ovibus dedicavit. Exterreat corda vestra, & corporis somnum depellat ob oculis metus periculi, eis procul dubio, qui supra greges suos vigiles non observant excubias, imminentis. Sed ecce! lethalis incuriæ sopor pastoralis vitæ vigilantiam, quam gementes dicimus, oppressisse videtur in plurimis, prout testatur nimia de plerisque regionibus clamans Christiani populi corruptela, quæ, cum deberet ex sacerdotalis antidoti curari medelis, invalescit proh dolor! ex malorum contagione, quod procedit a clero, ita ut alicubi verum sit, quod prophetica querela testatur: factus est, inquiens, sicut populus, sic sacerdos. Malitiam namque dierum labentium, quæ cum tempore corrupit & mores, dante quam plurimis ex impunitate audaciæ semper in deteriora proclivem infrænis licentiæ libertatem, nonnulli clerici præcipiti lubricæ voluptatis arbitrio laxas committentes habenas, post carnis suæ concupiscentias abierunt, & relegata pæne penitus a conversatione vitæ suæ clericalis munditiæ honestate, tenent etiam in conspectu populi concubinas, cum quibus impudicæ frontis irreverentiam induentes, fœdas manus & fœtidas, quas sordidis libidinosæ coinquinationis fœtibus immiserunt, non erubescunt in suum periculum, & ruinam populi sacris ministeriis immiscere; a quibus ob publici concu-

concubinatus insaniam, quæ oulla tergiversatione sceleris vel secundum scita canonum tam quo ad se quam ad alios sunt suspensi, & ne quis talium Missam audire præsumat, arctius in eorum contemptum Canonicæ auctoritatis constitutio interdicit. Per tales maxime nomen Domini blasphematur in terris: per tales derogatur sacramentis fidei orthodoxæ, com vasa Domioi pollutis eorum manibus profanantur. Per tales ergo perdit religionem Cathol. devotio reverentiæ Christianæ: per tales decipitur populus in divinis, & Ecclesiastica substantia dissipatur. Hinc detrahitur Verbo Dei, dum immundis labiis talium nunciatur: hine hæretici mussitant & insultant: hine tyranni sæviunt: hioc perfidi perse;quuntur: hioc grassantur audacius in Christi matrimouio sacrilegi exactores, a quibus, proh podor! ob hujusmodi carnes potridas, quas disciplinalis mucro non resecat, sicut decet, siocerum catholicæ matris corpus in ostentum ducitur & contemptum. Profecto Patres, qui hujusmodi filias sub dissimulationis conniventia fovent impune, etiamsi com Heli sacerdote sunt boni, forsitao in seipsos merito pro consimilia negligentiæ malo, repentina Patris interitus ruina dejiceret de sella retrorsum. Ecclesiæ quoque principes, qoi zelo Phyoees ardenter oon feruntur in tales, sine causa videntur portare gladium potestatis, quem ad vindictam malorum, laudem vero bonorom desuper acceperunt. Nos igitur cupientes tantum malom de medio Ecclesiæ, tantumqoe scandalum ab oculis fidelium removere, universitatem vestram rogamos, monemus & hortamur, auctoritate nobis concessa per Apostolica scripta, in virtute obedientiæ injongentes, ac vos singulos sub obtestatione tam judicii singularis, qoo quisque citatur ad Dominum de corpore mortis hujus, quam judicii generalis, in quo universi stabimus ante tribonal æterni judicis, obsecrantes, quatenus in vobismetipsis curetis ostendere, quam pie ad Dominum, quam sancte ad seipsos, quam juste ad proximos oporteat cæteros in Ecclesia Dei conversari. Totius namque familiæ status, & ordo vacillat, si, quod requiratur in membris, in eorum capite non habetur, & in ejus ore adversus peccantes necesse est redargutionibus objurgatio cooticescat, quem admittere cognoscitur arguenda. Qoa enim fronte fieri quis poterit morbi curator, dum languore consimili detinetur, aut sectator virtutum, dum sectator ostenditur vitiorum? Ad inquirendos aut ad puniendos subditorum vastrorum excessus, & maxime incontinentiæ feditates io clericis, præsertim concubinariis manifestis, qui odorem fœtere faciunt Domus Dei, tantu ferventius assurgatis, quanto damnabilius præteriretis eorum contagia incorrecta. Verum ut adversus concubinarius hujusmodi officii nostri debitum tam auctoritate nostra, quam vestra liberius exequi valeatis, nos prædecessorum nostrorum attendentes vestigia, & plenius exprimentes, super hoc processus vestros per appellationis objectum nolumus aliquatenus impediri. Si vero hojusmodi concubinarii, quorum culpas contigerit canonica districtioue feriri, super appellatiooe, aut absolutione, vel restitutione sua literas Apostolicas reportarint, illas, nisi forsitan in eis appellationis, aut excommunicationis, seo amotionis suæ hujusmodi causam expresserint manifeste, decernimus nullius esse momenti; sed eis, vel processibus per eas habitis nequaquam obstantibus, censura vestræ aoimadversionis in tales inviolabilem obtineat firmitatem. Preces aotem, monita, mandata & præcepta nostra super his taliter implere curetis, quibus conversationis honestas in clero, & devotionis antiquæ sinceritas in populo per solicitudinis vestræ diligentiam reformentur. Cumque Principes Pastorum advenerit, ab unoquoque nostrum fructum injuncti negocii quæsiturus, coram ipso appareatis intrepidi, & dignam sibi possitis villicationis vestræ reddere rationem. Volumus autem, atque præcipimus, ot To frater Archiepiscope Suffraganeis tuis, & aliis Prælatis tuæ Provinciæ has literas sine moræ dispendio facias præsentari, ot super præmissis præceptum nostrum exacta diligentia exequantur. Datum Idus Februarii Pontificatus nostri anno V. *id est Christi* 1259.

Hanc Epistolam Odoricus Raynaldus ad annum 1259. *Num.* 28. non *tam Archiepiscopo Salisburgensi, quam generali complexu omnibus Ecclesiarum Præsulibus pra morum emendatione impetranda fuisse perscriptam existimat.*

Ipse vero Ulricus Archiepiscopus, Pastor optimus, adversarum rerum procella fractus, maxime quod illa quatuor millia marcarum argenti, Papæ promissa, solvere non valeret, ideoque a Legato Pontificio, Thoma, Episcopo Squillacensi, Salisburgi, sententia anathematis & exauctorationis esset perculsus, atque in Bavaria exul degeret, sponte sua datis ad Papam literis renunciationis, Archiepiscopatum abdicavit, sanctiori quiete perfruiturus.

VLA-

VLADISLAUS,

Anno 1265. *Archiepiscopus Salisburgensis XXVII.*

Maximis virtutibus conspicuus Præsul; sacris tamen ordinibus, cum e Præposito Wissehradensi eligeretur Archiepiscopus, nondum insignitus.

CONCILIUM

Anno 1267. ## SALISBURGENSE XXII.

Anno Christi MCCLXVII, Clementis IV. Papæ anno III. perdurante magno XVII annorum in Germania interregno, Richardo regis Angliæ fratre, & Alphonso Sapiente, Castellæ rege, duobus æmulis, pro Germaniæ sceptro pugnantibus, convocatum Viennæ, civitate Salisburgensis Provinciæ, a Guidone Tit. S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinale, & Apostolicæ Sedis Legato, VI. Id. Maji, ad Ecclesiæ disciplinam instaurandam (*).

Cui interfuerunt Joannes Pragensis, Petrus Pataviensis, Bruno Brixinensis, Chunradus Frisingensis, Leo Ratisponensis, Amalricus Lavantinensis, Episcopi, & alii quam plures de ipsis diœcesibus Prælati, Archidiaconi & Diaconi. *Henricus Stero in Annalibus ad hunc annum, apud Canisium Lectionum Antiquar. Toma IV. pag. 198. Edit. Basnage.*

Non aderat in hoc concilia Vladislaus, electus Archiepiscopus, quod necdum confirmatus esset, imo necdum sacris ordinibus initiatus.

TITULI CAPITULORUM.

I. De vita & honestate Clericorum.
II. De modo visitandi.
III. De castitate clericorum.
IV. De violentiis, quæ inferuntur rebus Ecclesiasticis.
V. De læsione ecclesiasticarum personarum.
VI. De his, qui habent plura beneficia.
VII. De decimis, contra laicos.
VIII. De usurariis.
IX. De correctione, & contumacia clericorum.
X. De rapina defunctorum clericorum.
XI. De beneficiorum susceptione.
XII. De personali residentia curatorum.
XIII. De visitatione nigrorum monachorum.
XIV. Ne Abbates consecrent calices.
XV. De habitu Judæorum.
XVI. De mancipiis Judæorum.
XVII. De coitu Judæi cum christiana.
XVIII. De conviviis eorundem.
XIX. De synagogis Judæorum.

Frater

(*) *In primitiva Ecclesia quemadmodum Episcopus quisque propriam diœcesim moderatus est, ita &, si Provinciale concilium plurium Episcoporum cogi oportuit, Metropolita juxta leges canonicas illi præsidebat. Invalescentibus autem Isidori falsis Decretalibus, quæ universalem in omnes Episcopos, & Diœceses jurisdictionem tribuerunt Romano Pontifici, missi fuerunt Legati Pontificii in exteras Provincias, qui concilia aut convocarent, aut iis præsiderent, & auctoritate Pontificis ea rata haberent, ut & in hoc concilio factum est. Verum Nationi Germanicæ displicuit hæc disciplinæ immutatio, quæ antiquis usibus volens insistere anno 1447. decrevit, Concordatumque cum Romana Curia iniit:* Die Provincial Concillen sollen gehalten werden, wie die Canonen der alten Kirche solches verordnen: Der Metropolit soll dieselben zusammen beruffen; er soll darin den Vorsitz haben, und daß directorium führen. An dieselben sollen die Abberufungen von den ergangenen Urtheilen der Bischöfe und Metropoliten gebracht werden, und die Urtheile der Provinzial Synoden sollen ihre völlige Rechts-Krafft haben &c. Horix Concord. Germ. Tom. II. pag. 56.

Concil. Nicæn. Can. IV. & VI.

Anno 1267. Frater Guido, Miseratione Divina, Tituli S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus.

Ad perpetuam rei memoriam.

Postquam Deus formavit hominem, ad imaginem & similitudinem suam, & in ætate virili cum ipso etiam jus naturale produxit. Juris enim naturalis origo a creaturæ rationalis simul cœpit exordio: quod quidem ad disponendum omnem mundi nascentis, & temporis motum sufficeret, si non sibi mortem, quam Deus non fecit, rationalis creatura propriis manibus & pedibus quæsivisset. Hæc juris instituta primævi protinus justitia positiva ab eodem regulariter auctore procedens, qui sub mortis interminatione morsum pomi noxialis prohibuit; qua prohibitione contempta, certa maledictionis sententia prodiit ab auctore; ut non solum ultio ferretur in auctores scelerum, verum etiam in progeniem damnatorum. Ex hinc usu hominum exigente, & rerum dominio introducto, quod juris regula nesciebat, ex humanis necessitatibus quædam sibi homines jura condiderunt. Traditæ sunt a Domino per Moysen justitiæ leges, cujus singulis pæne syllabis Christus includitur. Deinde Prophetæ subsequuntur, & reges, qui Christi præconia evidentiori sermone describunt; donec temporis plenitudine veniente, impleta veritate, figurisque cessantibus, Rex noster in æternum jura mansura disposuit. Datæ sunt enim Petro claves perpetuæ, a quo totius juris ecclesiastici pulchritudo manavit, quæ ad singulas Provincias, ob vindictam in nationibus, & increpationes in populis faciendas, nunc per Summorum Pontificum, nunc per Sedis Apostolicæ Legatos statuta, tanquam per quosdam rivulos derivatur, ut, hominum quotidie crescente malitia, & effrænata cupiditate, quæ nova litigia generare non cessant, sub districtione jurium coarctatis, discant honeste vivere, alterum non lædere, jus suum unicuique tribuere. Hinc est, quod Dominus noster Clemens Papa IV. ad Salzburgensem Provinciam, & civitatem & diœcesim Pragensem cum plenæ legationis officio nos duxerit transmittendos, officii nostri debitum libenter exequimur, evellendo videlicet evellenda, plantando plantanda, recta regendo, & dirigendo salubriter indirecta.

Capitula.

I.

De vita & honestate Clericorum.

Verum, quantum expedit ad profectum & robur fidei Christianæ, ut Sacramenta Ecclesiæ, in quibus, tanquam in vasis medicinalibus, populus devotus & humilis antidotum gratiæ recipere consuevit, in honore & reverentia ab omnibus habeantur: cum ea plerumque contingat effici vilia, propter vilem & abominabilem ministrorum Ecclesiæ conversationem; universis ecclesiasticis personis Provinciæ Salzburgensis, & civitatis & diœcesis Pragensis præcipimus, ut in victu, gestu, & aliis operibus ac circumstantiis status sui, sic honeste se habeant & decenter, ne propter ipsos nomen ecclesiasticum inter laicos blasphemetur, eisdem districte inhibentes, ne de Patrimonio crucifixi inimicos se faciant crucis Christi; sicut illi, quorum Deus venter est, qui terrena sapiunt, non divina: in conviviis suis modestiam, & mediocritatem observent, superfluitatem indebitam resecantes, & ebrietatem omnium vitiorum fomitem & nutricem devitent.

II.

Anno 1267.

II.

De modo visitandi.

Prælati vero a gravaminibus suorum abstineant subditorum; & maxime cum ecclesias visitant, moderentur expensas, coerceant evectionum numerum, prout in generali concilio extitit definitum.

III.

De castitate clericorum.

Præsentis igitur concilii approbatione præcipimus, ut clerici continenter & caste vivere studeant; quatenus puro corde & mundo ore Deo possint in officio ecclesiastico ministrare. Si qui vero, de cætero deprehensi fuerint detinere publice concubinas, nisi infra mensem se ab eis, & ab eorum consortio separaverint; ita quod in domibus ipsorum aut propriis aut aliis quibuscunque non cohabitent, nec ad illas accedant: ex tunc enim beneficio ecclesiastico sint privati, ut per eos, ad quos beneficiorum prædictorum spectat collatio, personis idoneis conferantur.

IV.

Contra Laicos.

Item cum in plerisque locis, quorundam iniquitas invaluerit, quod in rebus Ecclesiæ furtum reputatur sagacitas, rapina probitas, & violentia fortitudo; synodali judicio definimus: ut qui bona Ecclesiarum scienter detinent occupata, nisi infra instans festum S. Joannis Baptistæ restituerint competenter; ex tunc introitum Ecclesiæ sibi noverint interdictum, nec ab episcopis, aut aliis Ecclesiarum Prælatis, ad communionem Dominici Corporis & Sanguinis admittantur. Qui vero obstinata mente, dum vixerint, satisfacere non curaverint, nullus clericus sæcularis, vel regularis sepulturæ ipsorum interesse præsumat; adjicientes: ut singulis annis in synodo, illi, qui clericos rapiunt, verberant, vel occidunt, vel manus in ipsos violentas injiciunt, excommunicati denuncientur, & nominatim hi, de quibus constiterit manifeste.

V.

De læsione clericorum.

Quicunque vero personam ecclesiasticam enormiter vulneraverit, mutilaverit vel occiderit, vel captivaverit, non nisi per Sedem Apostolicam absolvatur: & ipso facto, si quid tenebat ab Ecclesia, illud perdat, & in utilitatem Ecclesiæ convertatur; adjicientes: Cathedralis Ecclesiæ, vel in dignitate ecclesiastica constitutum, si capi contigerit, vel captum detineri, usque ad liberationem ipsius, & exhibitionem debitæ satisfactionis, cessetur generaliter a divinis, firmiter in illa Parochia, in qua res clericis violenter ablatas, vel clericos ipsos capi vel detineri contigerit, usque ad restitutionem & satisfactionem congruam, cessetur a divinis.

VI.

De detentoribus plurium personatuum, vel dignitatum, seu beneficiorum.

Item cum detentores plurium personatuum vel dignitatum, seu beneficiorum cum cura, sine dispensatione, sint sacrorum canonum transgressores, & fructus talium beneficiorum percipiendo, furtum com-

Anno 1267. committere dignofcantur, decreto præfenti ftatuimus; ut omnes, qui hujusmodi dignitatum, perfonatuum feu beneficiorum cum cura, pluralitatem detinent, illi, qui funt per Provinciam Salzburgenfem, nifi per hoc fecum difpenfatum fuiffe, coram venerabili Patre, Dei gratia, electo Salzburgenfi, infra inftans feftum Beati Joannis Bapt. doceant manifefte; per illos, ad quos dictorum beneficiorum collatio pertinet, perfonis idoneis conferantur, & ex tunc ultimo beneficio recepto fint contenti; fi vero utrumque retinere contenderint, ipfos nos, & primis & ultimis decrevimus ex tunc effe privandos.

VII.

De Decimis contra laicos.

Item cum Levitis, feu ecclefiafticis perfonis jure divino decimæ debeantur; dolentes referimus, quod quorundam laicorum cupiditas, jus hujusmodi, quod fibi Dominus in fignum generalis dominii retinuit, nituntur abolere, & pro fua voluntate de his, quæ ad eos non pertinent, ordinare, imo deordinare præfumunt, quafi a fe divini fervitii velint jugum excutere, quod in baptismate funt profeffi. Hujus igitur approbatione concilii, diftincte præcipimus, ut, juxta laudabilem confuetudinem Patriæ, decimæ tam antiquæ, quam etiam de novalibus, majores & minutæ, plenarie perfolvantur: nec liceat alicui laico nobili fibi decimas, maxime de novalibus, & minutis ufurpare; alioquin, fi contra fecerit, fe ab ingreffu Ecclefiæ, usque ad fatisfactionem indignam, fe noverit effe fufpenfum.

VIII.

De ufura contra laicos & clericos.

Item dolentes referimus, quod quidam falutis fuæ immemores, & prodigi famæ fuæ, per Provinciam Salzburgenfem conftituti, tam clerici, quam laici, ufuras expofcere, & ufurarios contractus exercere præfumunt: ad quorum cupiditatem falubriter reformandam ftatuimus: quod ipfi fuper exceffibus in hoc facro concilio præmoniti, a talibus abftineant, alioquin nos ipfos excommunicamus, & ter in anno, videlicet: *in Cœna Domini, in Affumptione Beatæ Virginis, & in Nativitate Domini* præcipimus per plebanos, & majores fuos, in locis fuis excommunicatos publice nunciari. Clerici vero beneficiati, qui per tempus trium menfium fententiam excommunicationis fuftinere præfumpferint animo indurato, per diœcefanos fuos fuis beneficiis fpolientur, falvis aliis pœnis contra ufurarios editis fecundum canonicas fanctiones.

IX.

De correctione & contumacia clericorum; item de collatione beneficiorum.

Item ordinamus, & ftatuimus, ut clerici, & ecclefiafticæ perfonæ, tam fæculares, quam regulares, Prælatorum fuorum correctiones legitimas cum debita humilitate fufcipiant: & fi qui ex eis, ex hac occafione, contra fuos correctores, auxilium brachii fæcularis invocaverint, vel potentum preces armatas impetraverint, vel impetratis uti præfumpferint, a fuis beneficiis deponantur. Ipfis quoque Prælatis diftricte inhibemus: ne pueris minoris ætatis, videlicet XVIII. annorum, dignitates, perfonatus, feu beneficia, curam animarum habentia, conferre præfumant, vel ad ipfa recipere præfentatos,

tatos, nisi cum eis super hoc a Sede Apostolica, vel Legatis ejusdem, extiterit dispensatum. *Anno 1267.*

X.

De rapina defunctorum clericorum.

Item ad aures nostras per clamosam insinuationem multorum devenit, quod Patroni Ecclesiarum, tam clerici, quam laici, Advocati & judices, bona decedentium clericorum occupant, & usurpant, volentes sibi ab intestato succedere, pro suæ voluntatis arbitrio, non judicio rationis; quare provide duximus statuendum, ut Patroni Ecclesiarum, & alii supradicti, a talibus de cætero abstineant, & nisi abstinere voluerint, quousque sic ablata restituant, excommunicationis vinculo innodentur.

XI.

Ne Clericus recipiat a Laico beneficium.

Item districte inhibemus, ne aliquis clericus Ecclesiam Parochialem a laico Patrono recipere audeat, nisi ab Episcopo, vel Archi-Diacono fuerit institutus; alioquin ab officio, & beneficio abstineat, & se noverit esse suspensum. Et laicus, qui auctoritate propria instituere præsumpserit, ipso facto, jure Patronatus cadat; adjicientes: quod nullus Patronus clericus, vel laicus dotem Ecclesiæ, in qua jus obtinet Patronatus, alienare præsumat; quod si contra fecerit, ipso facto jure cadat Patronatus, & res alienata ad jus, & proprietatem Ecclesiæ restituatur.

XII.

De Residentia Plebanorum.

Item ordinamus atque statuimus: ut Prælati, & Clerici, curam animarum habentes, in suis Ecclesiis corporaliter resideant, & ad hoc a suis Episcopis per subtractionem fructuum compellantur, nisi causa legitima se potuerint excusare.

XIII.

De Religiosis.

Item cum clamosa insinuatio nostrum percusserit animum, & auditum, Abbates & monachos ordinis S. Benedicti, in quam plurimis locis, ab observatione sanctæ regulæ temere recedentes, vitam nimis dissolutam ducere, in suarum periculum animarum, & scandalum plurimorum; volentes igitur, ut contra hujusmodi corruptelam salubre remedium opponatur, universis Episcopis *Salzburgensis Provinciæ*, & *Episcopo Pragensi* districte præcipimus, ut quilibet ipsorum intra dimidium annum, assumptis secum duobus Abbatibus Cisterciensis ordinis, omnia claustra nigrorum Monachorum, suæ diœcesis visitent, corrigant, & emendent, tam in capite, quam in membris, istis tantum exceptis, qui Romanæ Ecclesiæ nullo medio subesse noscuntur, quos per nos, vel per alios deputandos, specialiter intendimus visitare.

XIV.

Ne Abbates consecrent calices.

Prohibemus autem Abbatibus, ne calices vel patenas, vel sacras vestes benedicere, vel consecrare, vel alia Episcopalia præsumant officia

Anno 1267. officia exercere; nifi fuper hoc, a Sede Apoftolica, privilegium habuerint fpeciale.

XV.

De habitu Judæorum.

Item cum in tantum infolentiæ Judæorum excreverint, ut per eos in quam pluribus Chriftianis jam dicatur infici puritas Catholicæ fanctitatis; nos, non tam nova cudentes, quam fummorum Pontificum ftatuta vetera renovantes, præcipimus: quod Judæi difcerni debent in habitu a Chriftianis. Cornutum pileum, quem quidem in iftis partibus confueverant, deferre, & fua temeritate deponere præfumpferunt, refumant, ut a Chriftianis difcerni valeant evidenter. Quicunque vero Judæus, fine tali figno fuerit deprehenfus incedere, a Domino terræ pœna pecuniaria puniatur (*).

XVI.

De Mancipiis Judæorum.

Prohibemus etiam, ne ftubas, & balnea, feu tabernas Chriftianorum frequentent, feu intrare præfumant, nec fervos, vel ancillas, aut nutrices, feu quæcunque Chriftiana mancipia, die, noctuve in domibus fuis retinere præfumant, nec ad recipiendum telonium, aut aliqua publica officia, aliquatenus affumantur.

XVII.

De coitu Judæi cum Chriftiana.

Si quis Judæus cum aliqua Chriftiana vitium fornicationis deprehenfus fuerit commififfe, quoad usque X. marcas argenti ad minus, pro emendatione admiffi, folverit, diftricte carceribus mancipetur, & mulier Chriftiana, quæ tam damnatum coitum elegerit, per civitatem fuftigata, de civitate, fine fpe redeundi, penitus expellatur.

XVIII.

De Conviviis eorundem.

Item omnibus Chriftianis Provinciæ Salzburgenfis, & civitatis & diœcefis Pragenfis, diftricte inhibemus: ne judæos vel judæas, fecum ad couvivia recipiant, & cum eis manducare audeant, aut cum ipfis in fuis nuptiis, vel neomeniis, vel ludis faltare, vel tripudiare præfumant: nec Chriftiani carnes venales, feu alia cibaria a Judæis emant; ne forte per hæc judæi Chriftianos, quos hoftes reputant, fraudulenta machinatione interficiant; unde & Chriftiani, fi opus fuerit, per cenfuram ecclefiafticam compellantur, ab eorum commerciis abftinere.

Item fi Sacramentum altaris ante domos Judæorum deferri contigerit, ipfi Judæi, audito fonitu prævio, intra domos fuas fe contineant, & feneftras, ac oftia fua claudant, quod per Plebanos, vel Prælatos Ecclefiæ, facere compellantur: nec præfumant de fide Catholica

(*) *Petrus Lambecius Libro II. Commentar. Bibliothecæ Cæfareæ Vindobonenfis pag. 66, ex Manufcripto Codice hanc huic canoni addit Appendicem:* Adjicientes, ut Judæi Sacerdoti Parochiali, infra cujus Parochiæ terminos manferint, pro eo, quod loca, in quibus Chriftiani habitare deberent, occupant, juxta quantitatem damni, quod ei ex hoc inferunt, ad arbitrium Diœcefani loci, omnes proventus, quos ex Chriftianis, fi ibidem manerent, facerdos perciperet, refundere compellantur. Decimas etiam prædiales cum omni integritate perfolvant.

tholica cum simplicibus disputare, nec filias aut uxores, ad fidem Christianam venientium, invitas audeant detinere; nec Christianos ad Judaismum alliciant, aut aliquo ausu temerario circumcidant, nec Christianos infirmos visitent, vel circa ipsos exerceant opera medicinæ. *Anno 1267.*

XIX.

De Synagoga Judæorum.

Synagogam novam non erigant, & si quas erexerint, eas removeant, & deponant: Vetustam, si opus fuerit, reficiant, non ampliorem, nec pretiosiorem, nec altiorem: Carnes in Quadragesima, quando Christiani a carnibus abstinent, & jejunant, in aperto & publico non deportent.

Ipsos Principes ac judices districte admonemus, ne judæis hujusmodi statuta nostra servare nolentibus, alicujus protectionis seu defensionis favorem impendant; sed, si aliqua eis a personis ecclesiasticis injungantur, ea fideliter exequantur; alioquin introitum Ecclesiæ, & communionem divinorum officiorum sibi noverint interdictum.

Volumus, & sub pœna excommunicationis præcipimus, ut Dominus Salzburgensis Electus, ejusque Suffraganei, nec non & Episcopus Pragensis, has Constitutiones nostras, sigillo nostro sigillatas, habeant, easque singulis annis, in Synodis Episcopalibus, faciant recitari, & diligentius observari, & ea, quæ tangunt laicos, faciant per Parochiales Ecclesias suarum diœcesium publicari.

Acta sunt hæc Wiennæ in Austria, anno Domini MCCLXVII. mense Majo; Pontificatus Domini nostri Clementis IV. anno III.

Schannatus ex vetusto Codice Vaticanæ Bibliothecæ descripsit. Item Lambecius Tomo II. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis. Codex Millestatuanus variat in Titulorum distributione.

Hoc Concilium, authoritate Apostolica celebratum, remissum fuit ad Vladislaum Salisburgensem, qui ob allatas antea causas Concilio non interfuerat, ut illas Constitutiones, in & pro Salisburgensi Provincia latas, quam diligentissime observari curaret. Plerique Suffraganei Salisburgenses soluto concilio Salisburgum reversi sunt; & tum anno MCCLXVII. ordinationes clericorum celebratæ sunt in Choro Salisburgensi a Domino Pataviensi Episcopo, cooperantibus sibi Frisingensi, Ratisbonensi, Chyemensi Episcopis in Sabbato Pentecostes, ubi Dominus Archiepiscopus recepit ordinem Sacerdotalem, & die sequenti ab iisdem Episcopis recepit consecrationem Episcopalem; brevi vero facto intervallo a Domino Clemente Papa Pallio honoratur. *Chronicon Salisburgense apud Canisium Lectionum Antiquarum Tomo III. Parte II. pag. 486. Editionis Basnage.*

ADMONITIO.

Cl. Mansi in Supplem. Concil. Tomo III. pag. 31. remittit hoc Concilium, præsidente Card. Guidone anno 1267. celebratum, ad tempora Friderici II. Archiepiscopi, fretus auctoritate, ut sibi videbatur, Henrici Canisii Tomo IV. in Præfatione ad hoc concilium, item Montefalconii in Bibl. Biblioth. Tomo I. pag. 116; sed nihil laudati auctores ei suffragantur; certum quippe est ex Schannato, Lambecio, & Sterone, celebratum fuisse hoc concilium anno 1267, cum Fridericus non nisi anno 1270. Archiepiscopatum adierit. Recte tamen ibidem Mansius culpat Steronem, qui sub Friderico unum duntaxat scribit fuisse habitum concilium in Annalibus apud Canisium Tomo IV. Lect. Antiq. pag. 206. Edit. Basnage; cum revera duo coacta fuerint, alterum anno 1274, alterum anno 1281. seu 1282. ut infra videbimus.

Nota

Notæ quæpiam ad Canones hujus Concilii.

De decimis.

Ad Capitulum VII: *Decimarum præceptum fuisse olim in Lege veteri Cæremoniali, quod in Lege Nova exspiravit, certa est Theologorum, & interpretum sententia; hinc si olim decimarum præstatio fuit divini Juris, hodie non est. Ab Ecclesia tamen juste exigi decimæ potuerunt, & Principum auctoritate firmari, nisi aliunde provisum sit clericorum sustentationi; obligatio namque naturalis incumbit Reipublicæ, ut eos, qui publice deserviunt religioni, & divino cultui pro omnium emolumento, illi etiam congruenter publicis sumptibus alantur.*

De usurariis.

Ad Capitulum VIII: Salvis aliis pœnis, contra usurarios editis. *Nempe degradatione & Excommunicatione, quæ in clericos usurarios a sacris canonibus constituuntur, veluti Canone XLIII. ex iis, qui Apostolis tribuuntur. Canone XVII. Concilii Nicæni I:* Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι τὴν πλεονεξίαν, καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν διώκοντες ἐπελάθοντο τοῦ Θείου γράμματος λέγοντος τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὑρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν, ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἐπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται. Quoniam multi, qui in canone recensentur, plura habendi studium, & turpe lucrum persequentes, divinæ Scripturæ obliti sunt, quæ dicit: *Argentum suum non dedit ad usuram*, & fœnerantes, centesimas exigunt: æquum censuit Sancta & magna Synodus, ut si quis inventus fuerit post statutum, usuras ex mutuo sumere, vel eam rem aliter persequi, vel sesquialteras exigere, vel aliquid aliud excogitare turpis questus gratia, e clero deponatur, & sit alienus a canone. *Labbeus in Collect. Conciliorum Tomo II. pag. 38. Concilii Illiberitani Canone XX. Concilii Laodiceni Canone IV. &c.*

De habitu Judæorum.

Ad Capitulum XV. *Causam hujus diversitatis, in habitu Judæorum & Christianorum constitutæ, profert Concilium Generale Lateranense IV. sub Innocentio III, anno 1215. habitum Canone LXVIII:* In nonnullis Provinciis a Christianis Judæos, seu Saracenos habitus distinguit diversitas; sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani Judæorum, seu Saracenorum: & Judæi seu Saraceni Christianorum mulieribus commisceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus per velamentum erroris hujusmodi excusationis ulterius possint habere diffugium, statuimus: ut tales utriusque sexus, in omni Christianorum Provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur; cum etiam per Moysen hoc ipsum legatur eis injunctum (*Levit. XIX. vers. 19. Deuter. XXII. v. 12.*) *Apud Labbeum in Collect. Conciliorum Tom. XI. Parte I. pag. 220. Quod deinde & in aliis conciliis decretum est, veluti in Narbonensi Capitulo III. &c. Erant hæ Constitutiones de Judæorum & Christianorum convictu in Germania eo magis tum necessariæ, quod Conradus IV. Rex, Friderici II. Imperatoris filius anno 1254. Judæos in Imperio Romano-Germanico sua protectione fulcierit, quodque præter Privilegium hoc, apud Lünig* Reichs-*Archiv, Parte Generali pag. 573. & Rex Henricus Raspo, Thuringus, durante magno interregno, alia quæpiam in Germania eis jura contulerit anno 1246. Quam Henrici constitutionem pariter refert Lünig* Reichs-*Archiv Partis Generalis Continuatione II. pag. 167.*

FRIDERICUS II.

Archiepiscopus Salisburgensis XXVIII.

Anno 1270.

Adfuit Fridericus cum quibusdam suæ Provinciæ Præsulibus, Concilio Generali Lugdunensi II, quod anno 1274. Gregorius X. Pontifex coegit, fueruntque in eo concilio decretæ decimæ, a clericis & Ecclesiis per sexennium persolvendæ ad subveniendum expeditioni, in Terram Sanctam susceptæ: jussique etiam Episcopi inflammare populorum animos, ad arma, eum in finem capienda; cui etiam Concilio Fridericus subscripsisse reperitur apud Martenne & Durand Tomo I. amplissimæ collectionis pag. 1377. Redux vero cum suis Fridericus Archiepiscopus, cum id effectum dare cuperet, cohibitus est ab Ottocaro, rege Bohemiæ, adversario suo, ob probatam a se Rudolphi regis electionem; id quippe Fridericus, dolore confectus, post duos annos, ad Gregorium Papam perscripsit: Nuper quidem, *ait*, Nobis ad propria remeantibus de Concilio Lugdunensi, & volentes ea persequi, quæ in ipso concilio fuerant salubriter ordinata, illustris rex Bohemiæ ad sui præsentiam nos vocavit, vocatos expresse prohibuit, ne decimam deputatam Terræ Sanctæ pro subsidio, in suis territoriis colligi faceremus, neve aliquis nostrum salutiferæ crucis gloriam prædicaret: postulavit etiam, ut jurejurando, & aliis diversis cautionibus caveremus eidem, quod nec ad mandatum Sedis Apostolicæ, nec prætextu sententiæ, vel præcepti, a quocunque hominum proferendi, aliquid faceremus, quod a suo proposito distaret; quo Sanctæ Sedi Apostolicæ, & Romano Imperio proterve resistere disponebat, non solum a nobis, verum etiam ab inferioribus quibusque Prælatis exigens metu terribili illicita juramenta. Nobis autem nolentibus inquinari &c. *Refertur hæc Epistola Tomo I. Germaniæ Sacræ pag. 416. ex Manuscripto Cæsareo Vindobonensi.*

Verum Gregorius X. Pontifex, negotio Terræ Sanctæ tota mente intentus, statim post finitum Lugdunense Concilium ablegavit Rogerium de Merlomonte, Canonicum Verdunensem ad Germanos, ut decimarum consti-

constitueret Collectores apud Moguntinos, Trevirenses & Salzburgenses, juxta praescriptum ejusdem Pontificis, delineatum in Epistola, quam ex manuscripto Codice Caesareae Bibliothecae Vindobonensis hoc exhibere loco opportunum judicavi.

Pro collecta decimarum. Gregorius Episcopus, Servus Servorum Dei Dilecto filio Magistro, Rogerio de Merlomonte, Canonico Virdonensi, Capellano venerabilis fratris nostri P. Ostiensis & Velletrensis Episcopi, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum pro negotio decimae nuper in concilio Lugdunensi terrae sanctae deputatae subsidio, te ad Trevirens. Mogunt. & Salzburgens. provincias cum litteris transmittamus, ut in omnibus partibus earumdem provinciarum ipsius decimae deputes collectores, aliaque facias, quae in eisdem litteris continentur & circa haec nonnolla dubia emergere posse potemus.

Nos io his ad te recursum haberi volentes, quasdam declarationes similium dubitationum in negotio decimae olim subsidio terrae praedictae in regno Franciae depotatae habitas, & quasdam alias ad instructionem tuam fecimus praesentibus annotari, quae tales sunt. De redditibus & proventibus leprosorum, domorum Domus Dei & hospitalium pauperum, qui in usus infirmorum & pauperum convertuntur, decima non solvetur. Moniales etiam aliaeque regulares personae, quarum redditus & proventus Ecclesiastici adeo sunt tenues & exiles, quod de illis sustentari non possint, sed pro habenda vitae suae sustentatione necesse habent publice petere, dictam decimam non persolvent. Saeculares quoque clerici, quorum Ecclesiastici redditus & proventus annui summam sex marcarum argenti non excedent, eamdem decimam non praestabunt. Si vero una persona plurima habeat beneficia, quorum nullum per se acceptum summam sex marcarum argenti annuatim attingat, simul tamen collecta in annuis proventibus summam memoratam excedant, quotquot vel quantumcunque modica fuerint, de omnibus & singulis decima persolvetur. Sed non solvetur de pitanciis monachorum; similiter de his, quae a Christi fidelibus relinquuntur Ecclesiis, ut ex eis perpetui emantur redditus, & Eximiis Praelatis personis Ecclesiasticis liberaliter factis decima non solvetur. Solventium decimam electioni seu arbitrio committatur, utrum ipsam solvere velint per totum tempus, quo durabit decima pro rata proventuum, quos singulis annis dicti temporis ipsos percipere contingat: an per totum tempus ipsum pro rata communis extimationis proventuum eorumdem. Sed una via electa, non licebit alicui variare ad aliam recurrendo. et fiat, & redigatur per collectores in scriptis electio hujusmodi expresse in prima solutione decimae supradictae. alioquin juxta extimationem communem per totum tempus solvere tenebuntur. Declaramus autem quod si hi, qui elegerint solvere decimam pro rata, qua percipient annuatim, vendant proventus beneficiorum suorum, quae personalem residentiam non requirunt, solvant decimam de solo pretio, quod recipient de eisdem, dum tamen circa hoc in fraudem decimae nihil omnino agatur. Sed Ecclesiastica persona quae in Ecclesia sua vel beneficium, quod residentiam personalem requirit, non resederit, sed faciet in eodem per firmarium, vel vicarium deservire deputando ipsi vicario vel firmario certam suorum proventuum portionem, non deducet partem vicarii, seu firmarii, sed de universis ipsius Ecclesiae vel beneficii proventibus decimam exhibebit. Declaramus etiam qood de silvis vel nemoribus, quae non consueverunt vendi, nihil solvetur, nisi forte aliquid de illis venditum fuerit, durante decima. Et tunc extimabitur, quantum valere debeant annui redditus pars vendita secundum abscissam quae consuevit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus venditum situm erit. Et de sola extimatione decima persolvetur. Et nisi de eo, quod perciperetur de dictis sylvis seu nemoribus, quae vendi non consueverunt, nec forte vendentur durante decima, ex venditione pascuagii seu herbagii aut alterius consimilis proventus eorundem nemorum & sylvarum. Etsi non vendantur hujusmodi pascuagia, herbagia & similia, non solvetur decima de his, ita tamen, quod in fraudem decimae, nihil circa hoc attemptetur. Idemque in pascuagiis & herbagiis & consimilibus obventionibus sylvarum caeduarum duximus observandum. De stagnis & piscariis si vendantur, de pretio decima sic solvetur, videlicet ut fiat collatio de numero annorum, quibus ante venditionem ultimam vendita non fuerint ad quantitatem pretii ex ipsa ultima venditione recepta, & pretio diviso in partes secundum annorum numerum durante decima, solvetur decima ipsa de tot partibus pretii ex ipsa venditione recepti, quot fuerint anni praedicti; ut si forte sunt quinque anni elapsi, ex quo fuerat stagnum venditum, & nunc vendatur pro centum libris, fient de pretio quinque partes, & pro tribus annis, quibus durabit decima, solvetur ipsa decima de tribus partibus pretii tantum, videlicet de LX. libris; & sic multiplicabuntur & minuentur partes pretii, prout plures vel pauciores fuerint dicti. De venationibus autem & piscariis fluminum si vendantur & sylvis caeduis, quod de stagnis fiet. De piscibus stagnorum vel bestiis garenarum,

quos pro uſu vel eſu ſuu capi, & ſic cunſumi, . vel ſine fraude cuntigerit donari, decima nun ſulvetur. Et quia nunnulli obtinent a munaſteriis & Eccleſiis Priuratus, grangias, dumos, redditus, penſiunes & cenſus; in ſulvenda de his decima eredimus diſtinguendum, videlicet an talia in beneficium hàbeantur; an ex contractu; an ex mera gratia; au pro mercede laboris vel ubſequii. Et quidem ubtinentes talia in beneficium, & etiam ex mera gratia; ſive hue ſit per Sedem Apuſtulicam, ſive per ipſurum munaſteriurum & Eccleſiarum perſunas; de illorum pruventibus ſulvent decimam. Cum autem ubtinentur talia ex contractu, puta ad penſionem, vel ſummam annuam, in qua nun eſt facta gratia ubtinenti, ſed uterque cuntrahentium ſtuduit in hoc conditiunem ſuam facere meliurem, perceptures penſiunis, vel firmæ de ipſa penſiune vel firma decimam exhibebunt.

Si autem quis ante vel puſt cunceſſionem bujusmodi decimæ ad vitam pruprium emit pruventus Prioratus vel aliurum prædicturum pru aliqua pecuniæ quantitate, ita quud in hoc ei ſcienter gratia nun eſt facta, cunſiderabitur, quantum æſtimatione cummuni valeant annui pruventus Priuratus, grangiæ, domus, terrarum, vel reddituum hujusmodi; & ſecundum huc ab illis, quurum eſt hurum pruprietas, qui inde pretium pru futuru tempore receperunt, per ſex annos decima exigetur. Si autem in his gratia facta ſit obtinentibus, quia ſcienter pru minuri, quam valeant, ſunt cis talia vendita, vel locata; ipſi ubtinentes, & nun monaſterium, vel etiam de illu, in quu gratia facta eſt illis, & de reliquu illi, quurum eſt pruprietas, decimam exhibebunt.

Si autem perſonis aliquibus pro juſta mercede, ſeu remuneratiune laburis vel obſequii præſtiti, vel præſtandi, talia cunceſſa ſunt, hi, quurum eſt illorum pruprietas in decimatiune pruventuum ſuurum, etiam hurum proventus meritu numerabunt. Et de illis ſicut de aliis, quos pro cæteris ſuis utilitatibus expendunt, decimam exhibebunt. Quodſi per illos, qui ea ubtinent, rite in alius ſunt translata, quia res tranſit cum unere ſuo, etiam circa illus, quæ prædiximus, ſervabuntur. Nec deducentur expenſæ, quæ pru munachis, qui in talibus Priuratibus, grangiis, ſeu dumibus in beneficium, ſeu ex mera gratia conceſſis, ex pactu teneri debent, fieri dignuſcantur. Expenſæ autem illurum munachorum, perſunarum, qui teneri debebunt ex pactu, in - - - Prioratibus, grangiis, ſeu dumibus, ad ſummam juſtam ſeu penſiunem conceſſis, ſive determinatæ fuerint, ſive nun, æſtimabuntur æſtimatiune cummuni; & talem æſtimatiunem monaſteriorum, vel Eccleſiæ, cujus illurum eſt proprietas cum ſuis proventibus, decimabit. Prælati de procuratiunibus, quas in victualibus percipiunt, decimam nun perſulvent. Sed hi, qui eas præſtant, hujusmodi victualia in decimatiune ſuurum pruventuum & reddituum numerabunt, & ſulvent decimam de eisdem.

De illis autem procurationibus, quas Prælati in pecunia numerata rite percipiunt, etiamſi nun viſitarent, decimam præſtare tenentur. Prælatus autem, qui prucuratiunem, quam ſine viſitatiune potuit de jure percipere in pecunia numerata, alicui Eccleſiæ remittit; quia remittit, quud ſibi debetur, & de quo ſulviſſet decimam, ſi recepiſſet illud; tenetur ex tali procuratiune decimam exhibere.

Si veru prucuratiunem, quam tantum in victualibus licet percipi, furtaſſe remittat, perſuna Eccleſiaſtica, cui remiſſio facta eſt hujusmodi victualia cum aliis ſuis pruventibus, cum ſulvet decimam, æſtimabit; cum etiamſi nun eſſet remiſſa, huc facere teneretur. In ſulvendu decimam ſupradictam ſulæ expenſæ neceſſariæ, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur, arandu, culendu, ac culligendu fructus, ſine quibus nun poſſint ipſi fructus percipi, deducentur. Expenſæ autem quæ fient in caſtrurum cuſtudibus cum ſint extra rem; vel etiam in ædificiis cunſtruendis vel conſervandis, nullatenus deducentur. Sic nec illæ, quæ pru villis tuendis fierent in guerris, ſeu etiam cunvalcatis. De his quuque, quæ conſiſtunt in Jurisdictiune, meru imperiu; regalibus atque ſimilibus ſulvetur decima, deductis moderatis ſalariis, quæ ante cunceſſiunem decimæ conſueverunt perſulvi Judicibus ufficialibus, cunſimilibusque perſunis, ſine quibus jurisdictiu, & cætera ſimilia nequeant exerceri. Ita tamen, quud in fraudem decimæ nihil circa hoc aliquatenus attemperetur: ſed expenſæ ufficialium, Judicum, & cunſimilium perſonarum factæ, in veſtibus ſive victualibus minime deducentur, ſicut nec aliæ expenſæ ſimiles factæ circa aliam familiam Prælaturum. Ratiune autem æris alieni, quu perſuna ſulvens decimam ubligata cunſiſtit, nihil de decima minuetur, etiamſi certæ res Eccleſiaſticæ prupter hoc a quocunque ſpecialiter fuerint ubligatæ. Item de furnis, & mulendinis decima præſtabitur. Sulvetur autem decima de ublatiunibus ſive fiant pru benedictione nubentium, ſive pru exequiis murtuurum; nec nun de pruventibus ſigillurum Prælaturum; & de emendis, quas ab excummunicatis recipiunt. De legatis quoque ſibi & aliis perſunis Eccleſiaſticis, nun perſonarum ſed Eccleſiarum vel ufficiurum ratiune relictis, decima perſolvetur.

Pru decima ſupradicta nun exigetur pecunia, niſi illa, quæ communiter cur-

ret

ret de mandato Domini terræ, cujus est moneta in locis, in quibus consistent fructus & redditus, unde decima persolvetur: nec aliqui pecuniam cambire cogentur eamdem. Si ex probabilibus seu vere similibus præsumptionibus apparuerit aliquem pensatis ejus proventibus, minus debito notabiliter de decima persolvisse, ita quod super hoc merito suspectus debeat reputari; ex officio nostro per viros idoneos deputandos a nobis faciemus inquiri ab illis, qui super hoc scire valeant veritatem; videlicet de consilio Diœcesani Episcopi vel aliquo deputando ab ipso, si sit ejus subditus & non aliter; si Episcopus ipse vel deputatus ab eo commode possit haberi; & tunc demum & non prius ille, cujus proventus fuerint taliter æstimati, pro eo, quo minus solverat etiam nominatim excommunicabitur, si ejus contumacia exegerit, & visum fuerit expedire. Episcopi autem & Abbates, ceteræque personæ Ecclesiasticæ, honorabiles, non suspectæ, propriæ conscientiæ relinquuntur. Ita quod sufficiat quoad tales excommunicationis sententia, quæ in, nullo modo vel scienter, minus solventes & adhibentes fraudem vel malitiam circa ipsius decimæ solutionem generaliter proferetur. Super his autem fiet compulsio per censuram Ecclesiasticam prout nobis & aliis, quibus hoc committendum duximus, visum fuerit expedire. Proferetur autem si expediens visum fuerit excommunicatio generaliter, vel specialiter in eos qui contra solutionem decimæ vel suorum æstimationem proventuum cum fuerit faciendum, fraudem vel malitiam scienter duxerint adhibendam. Nullus autem non solventium compellatur per sæcularis violentiam potestatis; nisi ipsius non solventis contumacia, vel rebellio talis, aut tanta fuerit, quod merito contra ipsum sicut fieret in aliis casibus seu negotiis propter Ecclesiasticæ censuræ contemptum, invocari debeat auxilium brachii sæcularis.

Fiet autem solutio decimæ non in ipsis rebus, quæ percipiuntur de proventibus, sed in pecunia numerata. Solvetur autem decima illis personis, quas ad hæc contigerit deputari.

Rector Parochialis Ecclesiæ, qui urgente necessitate curæ Ecclesiæ suæ, puta, quia ipse residendo personaliter in eadem per se non sufficit ipsi curæ, propter multitudinem parochianorum, vel diffusionem Parochiæ suæ, sed necesse habet unum vel duos, seu plures capellanos conducere, & eis propter victum salarium constituere, salarium hujusmodi poterit in decimæ solutione deducere; sed ratione victus Capellanorum ipsorum, aliquid non deducet. Quodsi in diversis civitatibus, aut Diœcesibus diversa beneficia obtineat quis de unoquoque beneficio in civitate vel Diœcesi, in qua illud fuerit, decima persolvetur. ad requisitionem Prælatorum, qui nuper convenerunt in Concilio Lugdunensi, declarationes hujusmodi sunt adjectæ. de redditibus autem Ecclesiasticis deputatis ad fabricam Ecclesiarum, decima persolvetur. De eleemosynis vero, seu oblationibus datis ad opus fabricæ & maxime de his oblationibus, quæ in civitate, & aliquibus castris & locis Italiæ in certis festivitatibus, in candelis & cereis, & aliis, quæ consueverunt dari, & offerri ad opus fabricæ, & per eos, qui ad fabricam deputati sunt, colligi, decima non solvetur. Similiter nec de illis oblationibus, quæ colliguntur interdum per laicos, qui collectores consortiales dicuntur; & interdum per clericos, & qui ad opus consortii offeruntur, ut inde luminaria in Ecclesia, cruces & calices fiant & reparentur, & etiam ut ex illis pauperibus subveniatur, & sepeliantur corpora pauperum defunctorum. Prælati autem & clerici exules, cujuscunque conditionis aut dignitatis existant, de suis proventibus Ecclesiasticis decimam exhibebunt. illæ quoque expensæ, quæ fiunt pro fossatis, & alias etiam pro terris bonificandis, ut uberiores fructus producant; & illæ, quæ fiunt in conservandis, seu reparandis ædificiis molendinorum, domorum, seu apothecarum & similium, ex quibus fructus & pensiones percipiuntur; & nisi reparentur, fructus ex eis percipi non valerent; de decima hujusmodi minime dedocantur, nec etiam illæ, quæ fiunt pro custodia castrorum; quamvis fiant in hoc majores solito. Insuper de oblationibus etiam minutissimis, quas percipiunt Ecclesiasticæ personæ ratione Ecclesiarum suarum pro sepulturis, & dandis pœnitentiis, prædicta decima persolvetur; & quia non occurrit nobis, quantum quotidianæ distributionis proventus Ecclesiastici sint censendi; Nos cum felicis recordationis Clemente Papa Prædecessore nostro, qui de illis decimam per eum simili subsidio deputatam deberi solvi declaravit, & voluit, sentientes, de distributionibus, quæ dantur in horis canonicis, præsentem debere solvi decimam declaramus. Illi quoque, qui deputati fuerunt ad collectionem decimæ, cum eis, qui debent solvere decimam, de aliqua certa summa solvenda pro decima nequeunt convenire. De fructibus arborum, & hortorum, si vendantur, solvetur decima. De his autem, qui consumuntur usu vel esu decima non solvetur. Similiter de fructu gregum seu animalium, si sint Ecclesiarum, persolvetur decima deductis expensis necessariis, quæ fient pro custodia. si vero sont personarum, decima non solvetur. Tu ergo in his solum dominum & justitiam ac prædictæ terræ

terræ neceſſitatem præ oculis habens, ex prædictis declarationibus, in decidendis ejusmodi dubitationibus quæ per te leviter decidi poterunt, informationem accipias. Super majoribus vero decisionem Apostolici oraculi exspectas, & exspectes.

Volumus quoque ac præsentium tibi authoritate mandamus, ut in unamqoamque personam Ecclesiasticam deputatarum tibi partium, cujuscunque ordinis, conditionis, vel dignitatis existat, quæ decimam ipsarum nullo modo vel non integre scienter aut non secundum æstimationem deputandarum a nobis vel mandato nostro ad hoc personarum; sive non in terminis constitutis exhibentur; seu in illius exhibitione malitiam adhibuerint sive fraudem; excommunicationis sententiam, authoritate nostra promulges, & tam eam, quam illam, quam nuper in generali Concilio in omnes & singulos, qoi scienter impedimentum præstiterint, vel indirecte publice vel occulte, quo minus decimæ prædictæ solventur, tulimus, publicee in cathedralibus & aliis collegiatis Ecclesiis, civitatibus & Diœcesibus partium prædictarum, de quibus expedire videris, per te, & alios publicare procures. Omnes & singulos, qui prædictas iocurrerint sententias, per te & alios singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publice nuncies, & facies ab omnibus artius evitari. Aggravaturus alias manus tuas contra ipsos, proot eorum proterviam, & contumaciem videris promereri. Quodsi satisfacere decreverint, post plenam & integram satisfactionem, ab hujusmodi excommunicationibus juxta Ecclesiæ formam absolvas eosdem & dispenses cum eis super irregularitate, si taliter ligati non abstiouerint a Divinis. Datum Lugdunæ X. Cal. Novemb. Pontificatus nostri anoo tertio. Ad consultationem de moneta respondendom est, quod Magister Rogerius concilio proborum virorum eam determinabit. item de prædiis, & possessionibus obligatis, vel impignoratis solvatur, etiamsi soluta forte detineantur occupata. Item si advocati seu Patroni omnino invitis personis Ecclesiasticis & prohibentibus rapiant partem fructuum, & illa fideliter repetunt, & recoperare non poterunt, non tenentur solvere decimam illius rapinæ. item de redditibus taxatis & per tempestatem, vel casum fortuitum diminotis, si solvens elegerit solvere secundum taxationem, tenetur de tota decima.

Si vero secundom quod annoatim perceperit, tenetur de eo solo, quod remansit, si ille non fuerit in mora.

Item perpetui vicarii solvent pro parte se contingente: pro reliquis vicariis solvent Rectores, & quod dicitur in declarationibus, quod habentes redditus infra VI. marcas, nihil solvent, pars vicarii non dedocetur. Sed si vicarius minus quam VI. marcas Rector minus qoam VI. marcas, perciperet, quilibet ad solutioem tenetur.

Item de feudis perpetuis, quæ in grangiis recipiuntur annuatim, decima non solvatur. Item pro prædecessoribus non tenetur Successor, si non receperit aliquid pro tempore, quod prædecessor oeglexit. Item Ecclesia, quæ non valet nisi VI. marcas, non solvat Nonc, sed qoando plus valebit de toto. Ad alias duas quæstiones respoodetur sufficieoter in declarationibus.

Cæterum placet nobis ut pecuniam receptam & recipiendam convertatis, cum citius possitis, in aurum, & argentum juxta quod vestræ discretioni visum fuerit expedire.

Legato Pontificio igitur mandatis suis insistente convocatur concilium.

CON-

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXIII.

Anno 1274.

Anno Christi MCCLXXIV, Gregorii X. Papæ anno III, Rudolphi I. Imperatoris anno II. convocatum a Friderico II. Archiepiscopo, tum pro recipiendis Concilii Lugdunensis constitutionibus, ut in Præfatione dicitur: tum de aliis ecclesiasticis Provinciæ causis.

TITULI CAPITULORUM.

I. De Capitulis Provincialibus Abbatum, ac aliorum Prælatorum.
II. De revocatione monachorum fugitivorum.
III. De prava consuetudine Abbatum erga monachos.
IV. De dignitatibus Abbatum.
V. De correctionibus capitulorum Provincialium.
VI. De indulgentiis & remissionibus.
VII. De pluribus beneficiis clericorum.
VIII. De residentia Plebanorum.
VIIII. De ordinatione clericorum.
X. De Præsentatione vicariorum.
XI. De tonsura & veste clericorum.
XII. De tabernis.
XIII. De sacerdote suspenso ab officio.
XIIII. De captivitate monachorum vel clericorum.
XV. De conversis vagabundis.
XVI. De vagis scholaribus.
XVII. De Episcopis puerorum.
XVIII. De sententiis excommunicationis a nobis traditis.
XIX. De veneratione Patrum sive Patronorum.
XX. De confessione Religiosorum.
XXI. De correctione Religiosorum, aut aliorum monachorum.
XXII. De captivatione Episcoporum, seu monachorum.
XXIII. Ne clerici sumant Ecclesiastica beneficia de manibus laicorum.
XXIV. De advocatis Ecclesiarum.

PRÆFATIO.

Ad honorem & gloriam Sponsæ Christi, & fidei christianæ. Nos Dei gratia F. Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, Leo, Petrus, Bruno, Wernhardus, & Joannes, Ratisbonensis, Pataviensis, Brixinensis, Seccovensis, & Chimensis Ecclesiarum Episcopi, in Provinciali hoc Sancto Concilio congregati, de Consilio venerabilium Prælatorum Salzburgensis provinciæ, qui præsenti intersunt Concilio: absentium etiam fratrum tam Episcoporum, quam aliorum Prælatorum accedente consensu, diffiniendo præcipimus: ut Episcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Ecclesiarum Prælati, statuta sacri generalis Concilii celebrati proxime in Lugduno, in Ecclesiis & subditis suis, clericis & laicis, secundum quod eadem statuta istis & illis conveniunt, & quantum eos tangunt, sic solicite & frequenter studeant publicare; ut ipsorum pronuntiantium & subditorum memoriæ & observantiæ imprimantur. Sed & constitutiones venerandæ memoriæ quondam Domini Guidonis, tituli Sancti Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis, in Provincia Salzburgensi Apostolicæ Sedis Legati; quæ, licet Ecclesiarum utilitatem contineant, & salutem suadeant animarum, in dissuetudinem transierunt, cum prædicti generalis Concilii ordinationibus & statutis, nec non & his, quæ pro utilitate locorum & temporum in hoc provinciali Concilio apponentur a nobis, ad noritiam subdi-

Anno 1274. subditorum taliter deducantur, ne quemquam totius provinciæ probabilis error ac ignorantia valeant excusare.

Capitula.

I.

De Capitulis provincialibus Abbatum ac aliorum Prælatorum.

Cum Abbates ordinis Sancti Benedicti Salzburgensis Provinciæ, Capitula sua provincialia longis retro temporibus non curaverint celebrare, propter quod circa regulares observantias idem ordo non mediocriter est collapsus: Nos eisdem Abbatibus nostræ provinciæ firmiter & districte præcipiendo mandamus, ut provinciale Capitulum suum infra festum Resurrectionis venturum proxime celebrent, juxta formam a sacris canonibus eis datam. In quo de moribus corrigendis, tam in seipsis quam in suis subditis, tractent & ordinent diligenter: alioquin nos in proximo provinciali Concilio ad reformationem prædicti ordinis, quantum de jure possumus, procedemus.

II.

De revocatione monachorum fugitivorum.

Ex nunc tamen eisdem Abbatibus præcipimus & mandamus, ut monachos fugitivos in sæculo divagantes revocari procurent. Et quod in singulis monasteriis carcer fiat, in quo incorrigibiles, seu alias delinquentes enormiter monachi, prout culpæ qualitas exigit, recludantur. Sed nec licitum sit Abbatibus, cum nec unquam licuerit, monachos, ad ordinem strictiorem transeuntes minime absolvere ab obedientia, quæ monachorum ossibus inseparabiliter est affixa.

III.

De prava consuetudine Abbatum erga monachos.

Illam & pravam Abbatum consuetudinem reprobamus, qua Abbates pro excessibus levibus & nonnunquam simulatis offensis, passim & indifferenter de monasteriis ad monasteria monachos suos mittunt: cum delictum potius illic puniri & mori debeat, ubi committitur & patratur: cum nec tales missi ad alia monasteria peccata sua lugeant, sed vagentur potius dissolute. Quod si necessitas exigit; ut monachus ad monasterium aliud transmittatur: hoc Abbati non liceat: nisi causa missionis & tempus reditus per loci Episcopum ordiuentur.

IV.

De dignitatibus Abbatum.

Sunt insuper quidam Abbates, qui indulgentiis & remissionibus faciendis, in mitris, annulis, sandalibus deferendis, nec non in benedictione vestium, & Ecclesiasticorum vasorum, & cæteris, quæ ordinem & officium Ecclesiæ requirunt, sibi Pontificum potestates usurpant. his districte præcipiendo mandamus, ut de cætero talia non attentent: aut in proximo provinciali concilio fidem nobis faciant privilegiorum, quibus sibi talem vindicant potestatem.

V.

V.

Anno 1274.

De correctionibus Capitulorum provincialium.

Hæc eadem in Canonicis Regularibus, quantum diversitas regionum sustinet, volumus observari: salva dignitate & privilegio Salzburgensis Capituli, cujus ordinationem Nos Archiepiscopus nobis specialiter reservamus. Cæterum in aliis, quæ ad morum correctionem & observantias pertinent, regulares sibi in provinciali Capitulo sic provideant, ne nos ipsis in hoc difficientibus providere cogamur: maxime in moderandis eorum evectionibus, & quibusdam vanitatibus, quæ ad pompam labentis sæculi pertinent, refrænandis in ipsis.

VI.

De indulgentiis & remissionibus.

Ad hæc, cum Prædecessores nostri bonæ memoriæ Pontifices, diversarum religionum fratribus, in confessionibus audiendis, remissionibus & indulgentiis largiendis, & aliis pluribus faciendis, quæ ad Sacerdotale & Pontificale ministerium pertinent, potestatem suam duxerint committendam: quarum religionum nonnullæ in proximo generali concilio sunt sublatæ, quoniam & fratrum aliqui potestate sibi tradita sunt abusi; Nos authoritate præsentis concilii, omnium authoritatem, potestatem, sive licentiam, a nobis, vel a nostris Prædecessoribus cuicunque religioni vel ordini, aut fratribus ordinum quorumcumque traditam, in præmissis, aut aliquo præmissorum, revocamus in totum. Si quis autem ex vobis novam super his his commissionem decrevit facere: in hoc illud, quod saluti animarum expedit, & alieno juri non detrahat, arbitretur. Præterea cum prædicti nostri Antecessores, clericorum Episcoporum remissiones & indulgentias in Diœcesibus suis datas diversis locis, ordinibus & personis, ratas habere consueverint indistincte, ac per hoc formam, modosque correctionis debitæ, sicut experimento didicimus, in locis pluribus enervent; præsentis Synodi authoritate omnes & singulas ratihabitiones tam nostras, quam Prædecessorum nostrorum in hujusmodi indulgentiis manere volumus in suspenso, & ne quis eis utatur, sub anathemate prohibemus: donec Episcopus loci ordinarius plene discutiat, quas & in quibus locis ratas habere conveniat, aut quas magis expediat revocari. Et hoc maxime in personis quæstuariorum volumus observari, qui per hujusmodi indulgentias indiscretas ad contemptum Clavium & errorem longe plures præcipitant, quam erigant ad salutem. Hos & nullo modo recipi volumus vel admitti, nisi cum Diœcesani Episcopi nuntio litterario destinato.

VII.

De pluribus beneficiis Clericorum.

Cum in provincia Salzburgensi diversi clerici sæculares, non ponentes terminum avaritiæ, nec salutem propriam prætendentes, onerare se pluribus beneficiis Ecclesiasticis non formident; Nos, qui aliorum indigentiis & saluti occurrere cupimus, & Ecclesiarum necessitatibus providere, authoritate præsentis concilii firmiter & districte præcipimus: ut singuli plura beneficia possidentes, aut recepto ultimo sint contenti: aut in ipso proximo provinciali concilio, seu Episcopali Synodo, quem terminum ipsis peremptorium assignamus, legitimis documentis edoceant; secum esse per eum, qui de jure hoc facere potuerit, dispensatum. Alioquin Nos secundum formam

Anno 1274. mam canonum circa hoc traditam, quam statutum bonæ memoriæ Domini Guidonis Cardinalis, quondam in provincia nostra Apostolicæ Sedis Legati, providere curabimus beneficiis & personis.

VIII.

De Residentia Plebanorum.

Cæterum cum per mercenarios temporales, quos Ecclesiarum Rectores & Plebani in Ecclesiis parochialibus instituunt & destituunt; nonnunquam interposito turpi pacto, animarum salus, & Ecclesiarum utilitas damnabiliter negligantur: Nos omnes & singulos clericos in Salzburgensi provincia curam animarum habentes, hujus authoritate concilii, ad personalem in beneficiis residentiam revocamus: terminum eis peremptorium festum Purificationis Beatæ Mariæ virginis venturum proxime assignantes: omnibus & singulis licentiis pro dissimulanda eorum absentia ipsis datis, penitus revocatis; salva nobis authoritate dandi licentiam iis, quibus visum fuerit expedire. Quod si præmissa contempserint, aut neglexerint adimplere, ex tunc ipsos a perceptione fructuum & administratione temporalium suspendimus & volumus remanere suspensos. Quod si temere se ingesserint, privati sint beneficiis ipso jure: fructus autem per locorum Archidiaconos in utilitatem illius Ecclesiæ convertantur, salva vicarii sufficienti, & debita portione.

IX.

De ordinatione Clericorum.

Eisdem insuper Ecclesiarum Rectoribus præcipimus, ut ad ordinem, quem beneficii sui cura requirit, se faciant ordinari infra tempus a canone institutum. Alioquin, quod de non residentibus est prædictum, circa fructus non percipiendos, & privationem beneficii, intelligi volumus de eisdem.

X.

De Præsentatione vicariorum.

In beneficiis vero, quibus licet per vicarios deservire, volumus sic servari, ut viri idonei loci Episcopo præsententur, qui per se vel per alios, ipsos in hujusmodi vicariis perpetuet, & sufficientem suis necessitatibus de Ecclesiarum redditibus eis constituat portionem, alioquin singuli Episcopi per suas Diœceses elapso trimestri tempore providere curabunt.

XI.

De tonsura & veste Clericorum.

Edicto perpetuo prohibemus, ne clerici comam nutriant, maxime Sacerdotes, qui taliter tondeantur, ut pateant eis aures. Cæteri inferioris ordinis clerici, in tonsura non multo discrepent ab eisdem, coronam & desuper congruentem habeant, vestes non deferant nisi clausas, quas omnimodo prohibemus a latere aperiri, argentatis aut quocunque metallo ornatis cingulis, fibulis, nodulis, in manicis & capitiis, non utantur: sed nec procedant in publicum nisi circumcincti veste suprema. In pileis suffuraturas non habeant, nisi forte de nigro cenlato, vel panno, aut nigra pelle agnina, caudata pilea districtissime prohibemus.

XII.

XII.

De tabernis.

Clericus non viator in facris ordinibus conftitutus, aut monachus, vel canonicus regularis, fi tabernam intraverit, fine caufa evidenti, rationabili & honefta, ibique bibens aut comedens, aut in vicino loco fervienti tabernæ, vel alias publico, aliquantulum moram traxerit: ab officio fit fufpenfus, donec unum diem in pane & aqua jejunet: fi ibidem luferit ad aleas vel taxillos, ab officio fit fufpenfus, donec duos dies in pane & aqua jejunet: fed fi his tertio deprehenfus confuetudinem non amittat, aut fi fufpenfus ingesferit fe Divinis: per fententiam Epifcopi privetur beneficio, fi quod habet; fi non habet, pro Epifcopi arbitrio puniatur.

XIII.

De facerdote fufpenfo ab officio.

Sacerdos, qui excommunicatione aut officii fufpenfione ligatus, animo indurato præfumpferit profanare Divina, Epifcopali carceri mancipetur, usque ad expiationem tanti criminis puniendus: & hoc idem in clerico feu religiofo, in furto vel alias in enormi crimine deprehenfo, volumus obfervari.

XIV.

De captivitate monachorum vel clericorum.

Qui clericum vel monachum pro exceffibus fuis a Prælato fuo rationabiliter captivatum præfumpferit fracto carcere liberare, ipfo facto fententia excommunicationis, quam ex nunc in ipfum proferimus, fit ligatus: & fi poffibile fuerit, qui non liberandum liberat, pœnam patiatur, & carcerem; & in locum fubeat injufte liberati.

XV.

De converfis vagabundis.

Nullus deinceps Prælatus, nullus alius, cujuscunque ordinis vel religionis exiftat, mafculum aut fœminam tonferare, aut benedicere fibi veftes præfumat, nifi certam de approbatis profiteatur regulam, & fe deftinet certo loco. Eos vero vel eas, qui vel quæ contrarium fecerint, a locorum Rectoribus vel plebanis per cenfuram Ecclefiafticam, monitione præmiffa, compelli præcipimus, ut certæ religioni fe conferant, aut religionis veftem, quæ vagandi eis præftat materiam & opportunitatem accommodat delinquendi, abjiciant; ne irregularem vitam religiofa veftis obumbret. Hoc ftatutum tantum extendi volumus in futurum.

XVI.

De vagis Scholaribus.

Sub vagorum Scholarium nomine quidam per Salzburgenfem provinciam difcurrentes, monafteriis & Ecclefiis fe exhibent adeo onerofos, quod per eorum importunitatis audaciam nonnunquam clerici illud eis erogare coguntur, de quo fit neceffitatibus pauperum providendum: denegantibus fibi fuffragia, per quæ occafionem nutriunt malæ vitæ, calumnias inferunt: conferentibus fibi, quod poftulant, vituperium exiftunt: reverentiæ clericali utique multum detrahitur, dum blasphemi hujusmodi fe perfonas Ecclefiafticas profitentur. ut autem viri hujusmodi per fubtractionem noftri & nobis fubditorum fuffragii refipifcere compellantur: authoritate facri Concilii

Anno 1274. cilii prohibemus, ne quis Prælatorum, plebanorum, aut vicariorum, seu quæcunque persona Ecclesiastica, post spatium duorum mensium, infra quem terminum, de ordinata sibi vita provideant, ipsis aliquid beneficii vel juvaminis erogare præsumat. Qui contrarium fecerit, tamdiu ab ingressu Ecclesiæ sit suspensus, donec in subsidium terræ sanctæ usualis monetæ conferat unam libram. Hanc tamen constitutionem extendi nolumus ad pauperes advenas & pro necessitatibus suis publice mendicantes.

XVII.

De Episcopis puerorum.

Ad hæc quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio Episcopatus puerorum appellat, in quibusdam Ecclesiis exercentur adeo insolenter, quod nonnumquam enormes culpæ & damna gravia subsequuntur. Ex ipsis hos ludos in Ecclesiis & a personis Ecclesiasticis de cætero fieri prohibemus, ni forte parvi sexdecim annorum & infra fuerint, qui hujusmodi ludos exerceat: quibus alii seniores ipsis nullatenus se misceant aut intersint.

XVIII.

De sententiis Excommunicationis a nobis traditis.

Sententias excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, quas unus ex nobis juste protulerit, cæteri per civitates suas publicabunt, & a suis facient subditis usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari; sic, ut ad puniendum scelera perversorum celeritate communi nobis invicem succurramus.

XIX.

De veneratione Patrum sive Patronorum.

Patres nostros venerabiliter honorandos Rupertum, Virgilium, & Augustinum honoribus debitis, nostræ humilitatis obsequiis venerantes, dies festorum suorum celebres esse volumus, & sub pœna excommunicationis præcipimus in eisdem diebus ab omni servili opere abstineri.

XX.

Admonitio ad Capitulum XVII.

De Festo Stultorum.

De Festo Stultorum. *Saturnalia festa, ut est apud* Macrobium Libro I. Saturnalium, *Romæ olim acta fuerunt a Servis XVI. Calend. Januar. in Saturni honorem; hic quippe felicissime regnasse fertur, sine omni servilis conditionis onere, quod hominibus incumberet. Servi tum heros egerunt ludicra specie, & in omne petulantiæ genus effusi. Aliud præterea ibidem festum celebrabatur ab ancillis, quæ dominarum suarum vestes indutæ, liberrime petulciebant, ut habet* Plutarchus in Libro περὶ παραλλήλων ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν, de Græcorum & Romanorum parallelis. *Hæc festa pronos hominum ad stultitiam animos adeo occuparunt, ut a proselytis quibusdam etiam in Christianam Ecclesiam inducta fuerint, & circa Calendas Januarias ab inferioribus Ecclesiæ ministris, Subdiaconis, Diaconis, cantoribus &c. celebrata, non sine contemptu sacrorum ministrorum. Eligebant quippe sibi Pontificem, vel Abbatem, qui ornatu ecclesiastico decorus, sacris operabatur spurcissime in Ecclesia, sannas inter & ludibria: huic assistebant ministri larvali, omne petulantiæ genus adfectantes, cachinnantes, ululantes &c. Antiquissima hujus* Festi Stultorum *est & in græca & latina Ecclesia memoria, a Sancto Augustino jam impugnata, & in Toletano Concilio anno 633. proscripta. Decimo sæculo Theophylactus, Patriarcha Constantinopolitanus propriam Ecclesiam hisce abusibus contaminavit; scribit quippe*

Geor-

XX.

Anno 1274.

De confessione Religiosorum.

Nulli religioso liceat extra suam professionem vel ordinem sibi eligere confessorem, nisi de Prælati sui licentia speciali.

XXI.

De correctione religiosorum aut aliorum monachorum.

Si adversus correctionem superioris sui monachus aut religiosus quicumque, sæcularis personæ adjutorium aut potentiam duxerit invocandam; si hujusmodi invocatione usus fuerit, carcerali custodia tanto tempore concludatur, donec præsumptionem hujusmodi pro superioris arbitrio pœna sufficiens recompenset. Et ut aliis talia præsumendi pœnæ duritia sit terrori, præsumptionem hujusmodi nullo unquam tempore in eadem Ecclesia seu monasterio cujuscunque dignitatis vel administrationis officium consequatur. alias etiam pro superioris arbitrio legitime puniendus.

XXII.

De captivitate Episcoporum, seu Monachorum.

Statutum venerandæ memoriæ Domini Guidonis, quondam Tituli S. Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis, quondam in nostra Provincia Apostolicæ Sedis Legati, quo salubriter est provisum, ut in Diœcesi, in qua contingit Prælatum aliquem, aut Canonicum Cathedralis Ecclesiæ captivari, cessetur generaliter a divinis, pro necessitate temporis ad Nos Archiepiscopum, & Episcopos extendentes, præsenti constituimus edicto, ut si (quod absit) Archiepiscopum vel Episcopum ex nobis captivari contingat, aut ecclesias nostras, vel alterius nostrum sic hostiliter & injuriose invadi, ut de subversione status ipsius probabiliter timeatur; ex tunc per totam Provinciam Salzburgensem cesset generaliter a divinis, postquam de captivitate, aut persecutione hujusmodi per Provinciam innotuerit manifeste. Personis tamen illustribus, decoratis Principum dignitate pro ipsorum reverentia deferentes, præsens edictum ad eos, &

Georgius Cedrenus in Compendio Historiarum Num. 316: Ἔργον ἐκείνου, καὶ τὸ νῦν κρατοῦν ἔθος ἐν ταῖς λαμπραῖς καὶ δημοτελέσιν ἑορταῖς ὑβρίζεσθαι τὸν θεόν, καὶ τὰς τῶν ἁγίων μνήμας διὰ λυγισμάτων ἀπρεπῶν, καὶ γελώτων, καὶ παραφόρων κραυγῶν τελουμένων τῶν Θείων ὕμνων· οὓς ἔδει μετὰ κατανύξεως, καὶ συντετριμμένης καρδίας ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἡμῶν σωτηρίας προσφέρειν τῷ Θεῷ· πλῆθος γὰρ συστησάμενος ἐπιρρήτων ἀνδρῶν, καὶ ἔξαρχον αὐτοῖς ἐπιστήσας Εὐθύμιόν τινα Κάσνην λεγόμενον, ὃν αὐτὸς δομέστικον τῆς ἐκκλησίας προὐβάλλετο, καὶ τὰς σατανικὰς ὀρχήσεις, καὶ τὰς ἀσήμους κραυγάς, καὶ τὰ ἐκ τριόδων, καὶ χαμαιτυπείων ἐρανισμένα ᾄσματα τελεῖσθαι ἐδίδαξεν. Illius (*Theophylacti*) opus fuit mos, qui etiamnum viget in sacris & publicis populi celebritatibus, contumelia afficiendi Deum, & Sanctorum memoriam, per quædam indecora cantica, & risus, ac temerariis exclamationibus, dum matutino tempore hymni perficiuntur, quos oportuit afflicto, atque contrito corde, pro nostra salute, Deo adhiberi; coacta enim frequentia hominum infamium, ipsisque præfectu Euthymiu quodam, cognomento Kasnen, quem ipse Ecclesiæ domesticum creaverat, satanicas saltationes, & indecoros clamores, ac cantica, ex triviis & fornicibus percepta, eos celebrare docuit. *Præcipue autem XIII & XIV sæculo occidentem hæc insania funestavit in Germanicis & Gallicanis ecclesiis; ita ut multis conciliorum, episcoporumque decretis opus fuerit ad illum eliminandum; quemadmodum & Fridericus II. Archiepiscopus Salsburgensis hoc in concilio egit. Etsi mirum videri possit, quod juvenes, qui decimo quarto ætatis anno jam esse puberes censentur, anno demum decimo sexto adhucdum reputentur infantes, ratione ac discerniculo non plene potiti; quibus proinde ejuscemodi ludorum protervia culpæ dari non soleat.*

Anno 1274. & terras eorum extendi nolumus: nisi primo admoniti cessare contempserint ab offensis hujusmodi, nec emendare voluerint infra unius mensis spatium, quod fecerunt.

XXIII.

Ne Clerici sumant ecclesiastica beneficia de manibus laicorum.

Adversus præsumptionem damnabilem Clericorum, Prælaturas, aut parochiales ecclesias temeritate propria occupantium, aut recipientium de manibus laicorum, antequam per diœcesanum loci, vel superiorem ejus, si ipse facere, quod tenetur, neglexerit, fuit investitus: auctoritate præsentis concilii, jure, si quod habet in beneficio eodem, sit ipso jure privatus; & nihilominus ipso facto sententiam excommunicationis incurrat: in qua, si per annum perstiterit contumaciter animo indurato, ab omni ecclesiastico beneficio removeatur, tanquam inhabilis & indignus, nunquam de cætero ad aliquod aliud beneficium admittendus. Hanc & constitutionem incidere volumus, qui jam in præmissis delinquere præsumpserunt.

XXIV.

De Advocatis Ecclesiarum.

Præsentis auctoritate concilii, Ecclesiarum advocatos, qui Ecclesias onerant ultra consuetam & debitam servitutem, ac per hoc Ecclesiarum libertates violant & infringunt, publice commonemus, ut ab indebitis vexationibus Ecclesiarum, & bonis ipsarum abstineant, & juribus debitis sint contenti; alioquin adversus eorum injuriam, mediante justitia refrænandam, ad concessa nobis juris beneficia recurremus.

Canisius Tomo IV. Lect. Antiq. pag. 81. *Edit. Basnage. Harduinus Tomo VII. Concilior. pag.* 721.

Soluto concilio, distributisque capitulis, ibidem constitutis, atque ad Henricum Bavariæ Ducem perlatis, offensam ille dux sensit sibi illatam a Concilii peracti Capitulo XXII. & XXIV. deditque hac de causa Epistolam ad Canonicos Salisburgenses, querimonia plenam, quam ex Pezii Codice Diplomatico Parte II. pag. 139. *desumptam, huic esse loco duxi inserendam.*

Epistola Henrici Ducis. Quoniam una cum Reverendo Patre Salzburgensi Episcopo, unum corpus facitis, cujus ipse caput, vos autem comprobamini esse membra, & sicut ipse Pontificatus honore præcedit, sic vos estis ejusdem Ecclesiæ Senatores, ideoque consistorio & consiliis ejus vos decet semper assistere, super arduis negociis debite requirendi; & ob hoc miramur, si vestra discretio hujus scripturæ consensum adhibuit, quæ de suo concilio sub constitutionum nomine dicitur exhiberi, per quam æstimatio Principum læditur, pontificalis mansuetudo negligitur, & plura alia tam insolita, quam indecentia inducuntur. Et quia inter alia de captivitate pontificum & canonicorum cathedralium, nec non subversionibus episcopatuum pœnalis constitutio asseritur poni, quæ etiam horrorem piis mentibus incutiunt, nec ponenda sunt, nisi contra hujusmodi scelera committentes, nos considerantes, quod crudelis est, qui famam negligit, obnixe rogamus, ut justitiæ & veritatis intuitu patentibus literis declaretis, nullius extare memoriam, quæ recordetur, in nostris partibus alicui Episcopo esse violentas manus injectas, vel aliquem canonicum vestræ Ecclesiæ captivatum, inducentes, si fieri potest, archiepiscopalem animum, ut devotionem fidelium principum a favore Salzburgensis Ecclesiæ non repellat, prudenter & modeste revocans, quæ forte minus provide per sibilum mali consilii sunt suggesta.

Mirandum etiam est, quod vos excusationibus aliquorum Episcoporum fidere apponitis, num nullus eorum sigillum suum apponi faceret literæ, quæ pro una libra denariorum Ratisbon. monetæ, vel Pataviensis dirigitur, nisi eam prius legat, & intelligat, ter vel quater. Si tantum innocentes existunt, dicunt vobis literæ patentes, continentes, quod licet statutis salutaribus

ribus bene consenserint, illis tamen, quæ principibus derogant, nec consenserunt, nec consentiunt, nec aliquo modo voluerunt eadem sigilla sua hujusmodi derogationibus applicari.

Malebat autem Henricus, Bavariæ Dux, querelas suas ad Salzburgenses canonicos, quam ad ipsum Archiepiscopum transmittere; quem Archiepiscopum Friderieum, Rudolphi Imperatoris partibus adhærentem, Ottocaro Bohemiæ regi sciebat valde infestum; Fridericus namque in Augustano conventu Bernardum Seccoviensem Episcopum, qui Ottocari nomine Bojos fratres accusatum venerat, cordata oratione palam exagitavit: non modo ob luculenta damna, quæ Ottocarus Ecclesiæ Salisburgensi hostili manu recens intulerat, æstimata argenti pondo quadragiuta millibus, sed etiam ob Austriam, Styriam, Carinthiam, Carnioliam, Marchiam Vindorum, ac portum Naonis, cum manifesta injuria usurpatam, *ait Adelzreiter in Annalibus Boicæ Gentis Parte I. Libro XXV.* §. I.

CONCILIUM SALISBURGENSE XXIV.

Anno 1281.

Anno Christi MCCLXXXI, Martini IV. Papæ anno I. Rudolphi Imperatoris anno IX. convocatum a Friderico II. Archiepiscopo, cui interfuere minores Pontifices, Frisingensis, Ratisbonensis, Passaviensis, Brixinensis, Chymensis, Seccoviensis & Lavantinus.

Ita Adelzreiter Annalium Boicorum Parte I. Libro XXV. §. *VI.*

Henricus Bavariæ Dux, expertus nuper in ultimo Solisburgensi concilio Friderici Archiepiscopi solicitudinem de rebus Ecclesiæ, contra injustos aggressores propugnandis, porro perrexit adhærere Ottocaro Bohemiæ regi contra Rudolphum Imperatorem. Rudolphus vero recens ex urbe Vienna pepulerat factionis Bohemicæ principem Paltramum: cum suscepit Bavarus, tradito, quo receptum haberet, castro Carlstein. Paltramus continuo permultum molestiarum Salisburgensibus vicinis exhibuit: quem Archiepiscopus interdicto, & Imperii auctoritate pressit. Inde exacerbatum cum Bavaro dissidium. *Hansiz Germ. Sacræ Tom. II. pag.* 391. *Ideoque Henricus Dux cum audiisset hoc rursum anno* 1281. *a Friderico II. Archiepiscopo coactum iri, Salisburgi concilium, ne in hoc quoque contra se, aliosque Ecclesiarum perturbatores, novæ in sui ignominiam sententiæ ederentur, hanc ad Patres concilii dedit Epistolam, quam refert Cl. Pezius in Codice Diplom. Parte II. pag.* 139.

Ad Patres Synodi Salzburgensis.

Celebrationi vestri Provincialis concilii favendo applaudimus, & applaudendo favemus, sperantes, quod in eo morum morbi curentur, viror virtutum refloreat, glorificetur Altissimus, ordo status ecclesiastici decus induat, & decorem. Verum quia interdum inferiores clerici, familiares superiorum Pontificum, in hoc dominis suis complacere desiderant, quod circa conditionem statutorum sub verborum superficie, quasi sub foliis, pungitivas abscondunt sententias, anguem in herba, & scorpionem sic callide occultando sub testa, quibus sententiis cum sibi placuerit, principes seu terrarum dominos tanto confidentius pungunt, feriunt, & offendunt; quanto eas non de pharetra sui particularis consilii, sed potius ab auctoritate totius provincialis concilii jactitant emanasse. Ideo vestra paterna sinceritas, & sincera paternitas, statutis edendis oculos circumspectionis aperiat, apponat, ut talis omnino cesset involutio laqueorum, & cum lex esse debeat patriæ conveniens, talia statui non sinatis, quæ patriæ sint in offendiculum, ipsisque principibus in offensam. Et nonne melius est unumquemque vestrum gladium suæ jurisdictionis, qui utique felix est mucro Episcopi, fortiter in manu propria tenere per capulum, ipsumque, cum opus est, exercere, & cum sibi placuerit, iterato mittere in vaginam, quam se in totum alterius in hoc submittere arbitrio, in alium quodammodo honorem proprium transferendo? Esset etiam forsitan formidandum, si statu-

Anno 1281. statuta sacerdotalia, quæ mansuetudinis & modestiæ debent spirare odores, in gravamen principum & dominorum sæcularium verterentur, ne forte cogerentur & ipsi illis, & præsertim laicis, quos patriæ limes includit, sub pœnis, a lege permissis, edicta facere, prout suæ tutelæ crederent opportuna.

Verum nequaquam hujus Epistolæ comminatio zelantissimos Patres ab officio suo cohibuit.

TITULI CAPITULORUM.

Hæc sunt instituta Venerabilis Domini Friderici, Archi-Episcopi Ecclesiæ Salzburgensis, Apostolicæ Sedis Legati, in provinciali Concilio Salzburgensi, anno Domini MCCLXXXI.

PRÆFATIO.

Cum instantia nostra quotidiana esse debeat solicitudo Ecclesiarum nobis commissarum, ideo ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui est omnium bonorum solidum firmamentum, Nos Fridericus, Dei gratia, Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archi-Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, Hanno, Willelmus, Bruno, Timoleon, Bernhardus, Gerardus, Frisingensis, Ratisponensis, Pataviensis, Brixinensis, Chimensis, Secoviensis, Laventinensis, Episcopi, Salzburgæ in provinciali Concilio congregati, infra scriptas constitutiones ex causis rationabilibus solemniter ac communiter edidimus, & promulgatas publice mandamus per eamdem provinciam inviolabiliter observari.

CAPITULA.

I.

De alienationibus Ecclesiarum.

Quia multi Prælati bona Ecclesiastica alienant, vendunt, vel distrahunt minus juste, vel etiam locationes longi temporis, & nocivas faciunt: de eisdem statuimus, ut nihil talium de cætero attentare præsumant: nisi expresse authoritate Episcopi, & consensu conventus monasterii accedente; alias locatio & alienatio prorsus sit irrita: & alienator ab administratione temporalium, & ab ingressu Ecclesiæ tamdiu sit suspensus, donec Ecclesiam reddat indemnem. Et, ut circa hæc fraus & alienationis materia præcludatur; volumus, ut sigillum Capituli, non apud Abbatem, vel apud Prælatum, sed apud maturiores, & fide digniores tres fratres Capituli reservetur.

II.

II. Anno 1281.

De Dispensatione, & Prælatorum ratione facienda.

Item, ne etiam res Ecclesiasticæ in usus indebitos convertantur, & fidelis dispensatio Prælatorum apparentius elucescat; diffinimus, ut de bonis Ecclesiæ, semel in anno Prælatus cujuslibet Conventus, Ecclesiæ convenientium, suo de omnibus redditibus & proventibus monasterio plenam faciat rationem, præsente Episcopo, vel ejus nuntio, ad hoc specialiter deputato, si Episcopus fuerit ad hoc requisitus: & bis vel ter in anno a suis officialibus, monachis, & laicis computationem discretam faciat & fidelem: alioquin incidit supradictam pœnam.

III.

De Jejunio Religiosorum.

Item a festo Sancti Martini ab omnibus religiosis usque ad nativitatem Domini, jejunium observetur: & a quinquagesima eisdem præcipimus jejunium in cibis quadragesimalibus inchoare: salvis omnibus jejuniis aliis a suorum regulis institutis.

IV.

De monachis & Regularibus proprietatum.

Item statuimus, ut monachi vel regulares, nisi a notitia præsentium infra dies quindecim vel ante ad manus suorum offerant Prælatorum, usque ad restitutionem debitam, ab officio sint suspensi: & nihilominus si manifesta sit proprietas, carcerali custodiæ mancipentur.

V.

De habitu Religiosorum.

Item, ut habitus unicuique debitus, religiosos & religiosas distinguat a sæcularibus, a quibus debent esse vita & moribus separati; volumus etiam, ut quilibet religiosi & religiosæ, tam monachi, quam extra monasteria, veste suæ religionis utantur, & vestes sæculares nullatenus assumere præsumant.

VI.

De Discursu Religiosorum.

Item inhonestos & indecentes Religiosorum discursus amputare volentes; determinamus, ut quicunque Prælatus monachum fugitivum vel ejectum ad admonitionem Episcopi, Rectorum, vel visitatorum ordinis, non receperit, ex tunc sit a temporalium administratione suspensus, donec recipiat monachum vagabundum: ut inquietos & inobedientes coërcere possint per pœnas in sua regula constitutas, & mancipare carceribus penitus incorrigibiliter obstinatos, ubi magis visum fuerit expedire, quod de consilio ordinarii ad alia sui ordinis claustra destinentur.

VII.

De Capitulis Episcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum.

Item, licet felicis recordationis Gregorius Papa IX: provide statuerit, ut in singulis regnis seu provinciis, Prælati ordinis sancti Benedicti de triennio in triennium capitula regularia celebrare deberent, & nos idem statutum in provinciali duxerimus innovandum: quia tamen

Anno 1281. tamen nullus fructus adhuc est ex prædicto statuto, & innovatione; repetita vice decrevimus eadem capitula celebrari, jure tamen Ordinariorum per omnia salvo.

VIII.

De immoderatis sumptibus Visitatorum.

Item, ne monasteria immoderatis Visitatorum sumptibus graviter onerentur; statuimus, ut quilibet Abbas, qui pro tempore Visitator fuerit, vel etiam capitulum generale accesserit, octo evectionum numerum (*) non excedat: inferiores vero abbates, paucioribus sint contenti.

IX.

De Monialibus, in claustris communem vitam non ducentibus.

Item cum dolore accepimus, quod quædam moniales, in eodem monasterio communiter habitantes, communem vitam non ducunt, nec in eodem comedunt refectorio, sed seorsum per cameras speciales. Volumus igitur, ut communiter regularia loca frequentent, & in eodem refectorio communibus cibis utantur. Et quod abbatissæ ab adventu Domini usque in octavam Epiphaniæ & a septuagesima usque in octavam Paschæ, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant cum eisdem.

X.

De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.

Item cum in nostro Provinciali Concilio proxime celebrato, clericis plura beneficia curam animarum habentibus duxerimus injungendum, ut infra certum terminum & tempus, dispensationis suæ fidem nobis facerent; ut ultimo eis remanente beneficio juxta Lateranense Concilium prioribus essent ipso jure privati: ex superabundanti exspectantes exspectavimus usque modo. Quare volumus districte præcipientes, ut durante tempore præsentis nostri concilii, litteras suæ dispensationis nobis exhibeant: alioquin quod prius contra tales beneficiatos statutum est, efficaciter exsequemur; hujusmodi beneficia, tanquam de jure vacantia, personis idoneis conferendo.

XI.

De Residentia Plebanorum.

Item, licet rectoribus Ecclesiarum, qui a residentia excusantur, mandaverimus in proximo concilio, quatenus personas idoneas ordinarent in Ecclesiis suis in perpetuos vicarios instituti & locari, trimestri tempore ad hoc exsequendum indulto: tamen quia in hoc exhibuerunt, se aliqui negligentes; nos institutionem hujusmodi vicariorum, seu locationem Ecclesiarum, simul & moderamen præbendarum, præcise ad nostram providentiam revocamus, sublata eis omni circa provisionem hujusmodi potestate: ut sic puniantur ex eo, in quo delinquere præsumpserunt.

XII.

De Advocatis Ecclesiarum.

Item sub velamento advocationis nonnunquam gravantur monasteria; conventualium, parochialium, & aliarum Ecclesiarum libertas

---

(*) Evectio *pro equis sumitur more illius ævi; veluti etiam in concilio Viennensi, anni* 1267. *Can.* 2.

tas & immunitas perturbantur: Decrevimus, ut omnes, qui occasione hujusmodi aliquod jus sibi vindicant in Ecclesiis, nisi de jure suo ordinarium loci certum fecerint, ante festum Sancti Joannis Baptistæ, quem eis ad hoc terminum peremptorium adsignamus; ex tunc super hoc de cætero nullatenus audiantur: & clericus, qui se non opposuerit, taliter usurpanti, pœnam sustineat nuper in Lugdunensi Concilio statutam. Anno 1281.

XIII.

De his, qui violentas manus mittunt in clericos.

Item, cum hi, qui violentas manus mittunt in clericos, incidant ipso facto canonem legitime promulgatum; districte præcipimus, ut in Parochia, in qua tale delictum commissum fuerit, vel talis malefactor domicilium habuerit, Rectores illarum Ecclesiarum ipsum excommunicatum devitent, & denuntient singulis diebus Dominicis & festivis: ut sic rubore perfusus, ad matrem Ecclesiam citius revertatur. Illos vero clericos, qui vel alios nominatim excommunicatos vel interdictos ad Divina, vel Ecclesiasticam sepulturam scienter receperint, ab omni officio Ecclesiastico suspensos decernimus remanere: utpote, qui sua temeritate nituntur frangere nervum Ecclesiasticæ disciplinæ. Et eum, qui in prædicta denuntiatione, postquam sibi per ordinarium fuerit demandatum, negligens fuerit aut remissus, per quindecim dies ab ingressu Ecclesiæ, & ab officio sit suspensus, & culpam reiteratam pœnæ reiteratio subsequatur. Monemus etiam religiosos quoslibet, ut circa prædictum statutum, ordinationem recolendæ memoriæ Domini Guidonis curent inviolabiliter observare.

XIV.

De his, qui loca sacra exsecraverint violenta sanguinis effusione.

Item statuimus, ut quicunque violenta sanguinis effusione cœmiterium vel Ecclesiam exsecraverit, ad expensas pro reconciliatione impendendas, exsecrationibus hujusmodi teneatur. Si solvendo fuerit rebellis, per censuram Ecclesiasticam a rectore loci, authoritate hujus Concilii arctetur: si vero solvendo non fuerit, alias pro ipsius Diœcesani arbitrio puniatur.

XV.

Contra Patronos & Judices, qui bona decedentium clericorum invadunt.

Item statutum bonæ memoriæ Guidonis contra patronos & Judices, & præcones editum, qui bona invadunt decedentium clericorum, pro necessitate temporis aggravantes statuimus, ut raptores rerum hujusmodi vacantium Ecclesiarum ipso jure excommunicationem incurrant: & in locis, ad quæ eadem bona violenter ablata, deducta illico fuerint, postquam hoc Ecclesiarum rectoribus innotuerit, cessetur tamdiu a Divinis; donec subrepta eadem successori defuncti reddantur, & in loca pristina reportentur, & alias satisfactio competens subsequatur. Et hoc statutum non solum ad futura, sed ad præterita extendatur.

Anno 1281.

XVI.

De Psalmo: Domine quid multiplicati.

Item reminiscentes Moysis servi Domini, qui hostes populi sui non ferro pugnando, sed prece orando dejecit; statuimus, ut per praesentis anni decursum, in instanti adventu Domini inchoandum, in singulis Cathedralibus, conventualibus, & parochialibus Ecclesiis *Psalm. III.* Psalmum: *Domine quid multiplicati* &c. cum oratione Dominica, & versu: *fiat pax in virtute tua*, *esto nobis turris fortitudinis*, & collecta: *Deus, a quo sancta desideria* &c. clerus, provolutis in terram genibus, & erectis in coelum cordibus in Missa post tertium *Agnus Dei*, quotidie semel dicat: quatenus Dominus noster Jesus Christus, Rex Pacificus, sedatis tribulationibus, & Ecclesiarum persecutoribus humiliatis, pacem in populo suo multiplicatis intercessoribus largiatur.

XVII.

De falsariis clericis & laicis quocunque modo.

Item ad falsariorum malitiam reprimendam diffinimus, ut qui clerici vel laici sigilla vel litteras Principum vel Praelatorum falsare, vel falsis scienter uti praesumunt; aut etiam falsam monetam cudere, vel quodcunque aes, seu metallum adulterine fabrefacere, aut his omnibus vel similibus uti scienter praesumpserint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Clericis nihilominus, si de hoc convicti fuerint, carceri Episcopali mancipandis; laicis autem saeculari judicio condemnandis.

XVIII.

De his, qui a laicis instituuntur.

Item Constitutio Concilii proxime celebrati, quae clericis, de manibus laicorum, antequam per ordinarios instituantur, Ecclesias recipientibus, poenas ingerit, & infligit, in eo, quod experientia deesse docuit, supplere volentes; statuimus, ut, quicunque clericus contra processus, poenas, & ordinationes ordinarii, contra eum habens defensionem praesidio laicorum, illaque ausus fuerit uti; ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Verum cum parum sit jura concedere, nisi sint, qui eadem tueantur; praecipimus, quatenus salutaria nostra monita, ut moribus utentium approbentur, in quatuor temporibus anni, in singulis Cathedralibus & conventualibus Ecclesiis recitentur. Rectores vero Ecclesiarum ipsa scripta habeant, & per singulas Synodos ab Archidiacono de earum rerum observantia interrogari praecipimus & inquiri, & nihilominus sine delectu personarum praeviemus inobedientiam, qui nostrarum sanctionum inventi fuerint contemptores.

Labbeus in Collect. Concil. Tomo XI. Parte I. pag. 1150.

RUDOL-

RUDOLPHUS,

Archiepiscopus Salisburgensis XXIX.

Anno 1284.

Hic multis calamitatibus affectus ab Henrico, Admontensi Abbate, Alberti, Austriæ Ducis partibus adhærente, cujus Monasterium olim fundaverat Gebhardus Salisburgensis Archiepiscopus, anno 1288. *per legatos Pontifici Nicolao IV. suam sortem exposuit, medelamque ab eodem sibi ferri deposcit. Reduces legati hæc ad Rudolphum pertulerunt:* de causa Abbatis Admontensis Cardinales ita censere: injurias ejus non esse persequendas Romæ, ubi res per telam judiciariam, & literarum mittendarum tædia trahuntur in longum. Quod si Abbas ageret vitam, a sacri ordinis legibus abhorrentem: si episcopatum damnis afficeret, id esse consilium omnium promptissimum, si cogatur concilium Provinciale, in quo excessus Abbatis per sanctiones vetentur; quibus intercedere si quis esset ausurus, eum hoc ipso reum fore excommunicationis Papalis. Quibus auditis Archiepiscopus cum suis in consilium ivit: deliberatum de modo sanctionis illius ferendæ: videbatur peritis, nihil Abbati pejus futurum, quam si abstractus a latere Principis, nudatusque publicorum auctoritate munerum, ad vitam redigeretur privatam, detracta nimirum potentia, qua fretus eatenus exultasset. Id autem ea ratione perfici commodissime posse, si omnibus generatim viris sacris interdicerentur negotia laicorum principum ex canonum instituto. Id omnibus placuit. *Ita Hansiz Germaniæ Sacræ Tomo II. pag.* 403.

Interfuit Rudolphus Archiepiscopus Herbipolensi Concilio, anno 1287. *celebrato, ut Labbeus adnotavit in Præfatione hujus concilii Tomo XI. Parte II. Conciliorum fol.* 1320. *Convocatum vero fuit hoc Concilium, ad quod & Imperator Rudolphus accessit, a Joanne Buccamatio, Cardinale, Episcopo Tusculano, Sedis Apostolicæ Legato;* qui nomine Papæ contributionem decimi denarii a clero, & Rex ab universo populo Imperii instantissime exigere cœperunt, multis principibus in eorum sententiam consentientibus. Suffridus autem Archiepiscopus Coloniensis, & Henricus Archiepiscopus Trevirensis contra insolitam ac nimis gravem exactionem se fortiter opponentes, negotium penitus revocarunt. *Scribit Binius ad hoc Concilium. Cardinalis itaque repulsam hac in petitione passus, XLII canones hoc in concilio edidit, iisque voluit* Alamanniam, Bohemiam, Daniam, Sueciam, Moraviam, Poloniam, Borussiam, Russiam, totumque Septentrionem *obstringi; eo quod ad has ipse gentes Legati Apostolici munere fungeretur. Hæc causa est, quod hoc Herbipolense Concilium tum ob Nuntii auctoritatem, tum ob Archiepiscopi Rudolphi præsentiam Salisburgensibus Conciliis aliquando adnumeretur. Habetur illud Concilium apud Labbeum in Collect. Concil. Tomo XI. Parte II. pag.* 1318. *& apud Harzheim Concil. Germaniæ Tomo III. pag.* 742.

Magnis autem & cum Alberto Austriæ Duce conflictatum fuisse Rudolphum Archiepiscopum simultatibus notavit Anonymus Leobiensis in Chronico, Libro II. ad annum 1288. *scribens:* Misit Rudolphus Archiepiscopus ad consulendum Papam, quomodo Albertum evaderet, quia eum nimium metuebat. Sed aliud consilium habere non potuit, nisi quod concilium indiceret, & in audientia Suffraganeorum, & totius cleri publicaret, sibi quod liceret facere, quod Dux petiit, juxta Sanctorum sanctiones: ut per alios cognosceret, quod sibi Pontifex petita non contemptibiliter, sed rationabiliter denegasset. *Itaque*

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXV.

Anno 1288.

Anno Christi MCCLXXXVIII. Nicolai IV. Papæ anno I. Rudolphi I. Imperatoris anno XV. convocatum a Rudolpho Archiepiscopo.

Epistola Encyclica, qua Rudolphus Archiepiscopus Suffraganeos suos ad celebrandum concilium Provinciale convocat.

Epistola convocatoria. In hoc votorum nostrorum versatur intentio affectiva, ut vinea Domini Sabaoth, quatenus vigiliis & gubernaculis nostris, a superna & Apostolica dispensatione est credita & decreta, vitiorum sentibus purgata, & virtutum palmitibus implantata in gloriosi conditoris sui facie, & in conspectu cœlestis agricolæ florens appareat gloriosa. Sane dum infirmitatis nostræ vires ad executionem tam alti operis præmetimur, id quod in hac parte mentis & meditationis nostræ præsumit affectio, recusant humeri, non audent movere digiti, manus aggredi contremiscunt, sine illorum consilio & assensu, qui ad culturam præfatæ vineæ nobiscum in partem sollicitudinis sunt vocati. Ea propter operæ pretium nobis est, ut provinciale concilium, diu ante nos omissum, & a nobis a creationis nostræ tempore intentatum, juxta venerabilis Capituli nostri consensum & monita congregare, in quo in digito Dei ejectis dæmoniis, & ope summi opificis vulpeculis demolientibus vineam effugatis, de venerabilium Suffraganeorum, & aliorum prælatorum nostræ provinciæ industriosa providentia eradicemus morbida, consolidemus infirma, redintegremus deperdita, & commendemus pro meritis speciosa, & specialiter super reformatione morum, qui tam in clero, quam in populo Salzburgensis Provinciæ propter facilitatem veniæ, & correctionis desuetudinem sunt damnabiliter deformati, de vestro, & aliorum Patrum, & fratrum, in eodem concilio aggregandorum exquisito fideli consilio, aliquod salubre remedium pariter cogitemus, & ecclesiarum necessitudinibus, quantum superabundans Dei bonitas ministraverit, quod singulariter non possumus, universaliter consulamus.

In quo etiam concilio corpus felicis recordationis Domini Eberhardi Archiepiscopi, venerabilis prædecessoris nostri tradere, qua usque nunc cum tædio ac stupore animi nostri caruit, intendimus ecclesiasticæ sepulturæ. Signum enim in nobis esset dedecoris, si venerabile corpus illius, qui tot honorum insigniis Salisburgensem Ecclesiam insignivit, sinamus ulterius jacere extra corpus Ecclesiæ nostræ, quasi non fuerit digna memoria inhumatum.

In quo insuper concilio (imo quod ad ipsius celebrationem instantis concilii, jam quasi per sexennium dilati, non mediocriter nos admonuit, nostrumque animum excitavit) proponimus de pleno fratrum consilio diem desiderabilem, & omnibus acceptabilem, auctore Domino, publicare, in quo venerandas reliquias sanctissimi corporis Sancti Virgilii, confessoris atque Pontificis, secundi Patroni Sanctæ Salzburgensis Metropolis, cui licet insufficientibus meritis, sola Dei misericordia præsidemus, de humilitate loci, ubi diu requievit hactenus, in altari decentiore venerationi suæ in Ecclesia nostra

nostra majori fundatum, & ditatum a priscis temporibus, solennitate devota, & devotione solemni, Deo nobis propitio, & orationem Sanctæ Matris Ecclesiæ fulcienti suffragio, disponimus transferendum. Non careret equidem indevotionis ignavia; si os sibi electi Dei confessoris gloriosi & benedicti in sæcula, jam diu canonizati, & inter Sanctos in Sanctorum catalogo jam diu adscripti, de communi nostra dissimulatione ultra satiscat in terræ pulvere, cujus spiritum ante Deum in superno Divorum agmine non ambigimus exultare. Quem enim tam longe, tam lateque miraculorum celebri claritate divina magnificavit dignatio, hunc revera prompto affectu humana debet devotio honorare. *Anno* 1288.

Verum quia sine desideranda vestra præsentia non speramus per effectum commode posse fieri compotes tanti voti; ideo Paternitatem vestram requirimus, & monemus, vobisque in virtute sanctæ obedientiæ injungimus per præsentes, quin imo salva pulchritudine vestræ reverentiæ sub pœna excommunicationis, quam ex tunc, prout ex nunc in vos ferimus in his scriptis, si mandati nostri inventi fueritis contemptores, firmiter præcipiendo mandamus, quatenus simul cum omnibus Abbatibus, Præpositis, Archidiaconis, aliisque Prælatis nostræ civitatis & diœcesis, vestræ jurisdictioni subjectis, qui canonica impeditione non fuerint præpediti, vobiscum sub simili auctoritate vestra ordinaria, specialis mandati districtione vocandis, adducendos in nonas Novembris, id est, quinto die post instans festum Omnium Sanctorum, Salzburgæ in memorato concilio, vestram curetis præsentiam procul dubio exhibere, ut vestrorum aliorumque suffragante consilio, quæ præmisimus, prosequamur utiliter, & prosequente nos Dei gratia salubriter exequamur.

Apud Cl. Pezium in Codice Diplomat. Parte II. pag. 149.

Convenerunt itaque Episcopi, Emicho Frisingensis, Wernhardus Pataviensis, Henricus Ratisponensis, Landolfus Brixinensis, Hertnidus Gurcensis, Leopoldus Seccoviensis, Chunradus Laventinus, Chunradus Chiemensis, *ut adnotavit Anonymus Leobiensis; Prælati præterea Monasteriorum, & collegiorum omnes: præterea tanti vis populi, ut ad spatium unius leucæ circa Salisburgum advenis omnia essent conferta. Nostris certe temporibus (ait Hornekius synchronus) tantæ multitudinis confluxus, seu vicinis, seu remotis etiam in partibus non est auditus, usque adeo, ut nonnullis constipatio turbæ etiam animam exprimeret,* Germaniæ Sacræ Tomo II. pag. 403.

Quatuor præcipue rerum, ac disciplinæ capita, hoc in concilio fuere peracta.

I. Elevatio S. Virgilii, Episcopi Salisburgensis.

II. Sepultura Eberhardi, Archiepiscopi Salisburgensis, hactenus inhumati.

III. Anathema clericis omnibus, qui negotia laicorum Principum tractarent.

IV. Interdictum, honoris feudi impertiendi cuiquam, sive ab Episcopo, sive a quovis Prælato provinciali. Itaque

I. Elevationis ordo sic habuit: primum decantatus est in Ecclesia hymnus Angelicus: *Gloria in excelsis*: quo gratiæ agebantur Deo pro tantis beneficiis, in Sanctum Virgilium collatis; deinde Archiepiscopus cum Episcopis tribus ad locum conditorii, quo depositus perhibebatur, accessit: descendit: cumque tumulus diu quæreretur, inventus non est; igitur exeuntes e loco, cum excalceassent pedes, lugubriter invocato Dei auxilio, cum magno fletu litanias, aliasque preces ingeminant. Archiepiscopus ante alios lacrymatus supplicabat Deo, ne peccata sua Divi honoribus obstare sineret. Quod cum fieret, effodiebatur paulo altius in parte quadam humus. Ibi detectus sarcopha-

Anno 1288. cophagus cum idoneis ejus ossium indiciis, ac literis, in quibus annus primæ depositionis adnotatus erat. Mox omnibus confertim accedere connisis, elevata voce cantatum: *Te Deum.* Deinde quatuor Episcopi descenderunt, ossa, & particulas omnes transposuerunt in alium loculum: cum inter hæc cantaretur: *Dilectus Deo:* deinde ostiis templi reseratis admissa turba, distributæ indulgentiæ, homologesibus opera data. Sacris ossibus super ara collocatis cantata liturgia in honorem S. Virgilii: sub ea pœnitentes (*Karreyner*) aliique expiari cupientes in templum a quatuor Episcopis inducti sunt ad oblationes faciendas, quas reliqui etiam de populo peregrini fecerunt ingenti copia. Vix erat quisquam adeo vacuus, qui non geminum donum, unum ad manus Archiepiscopi, qui functionem istam capiendorum munerum ipse navabat; alterum super exuvias S. Virgilii offerret. Deinde suamet Archiepiscopus manu sacrarum reliquiarum portiones distribuit, sed nisi, qui promitterent Ecclesiam, vel aram crecturos, ubi digne reponerentur. Reliquum in arca inclusum, & immersum altari, quod elegantiori opere, magnaque mole constructum, Archiepiscopus ipse consecravit. Istuc applicatæ indulgentiæ, quotannis ab invisentibus obtinendæ. Ita solennitas ejus diei peracta, in qua conferta perpetim multitudo ad Vesperarum & Completorii finem duravit.

II. Die sequenti ceremoniæ funebres pro Eberhardo institutæ. Corpus ejus allatum Rastadio, speciosæ inclusum tumbæ. Archiepiscopus ipse sacrificium piaculare fecit, deinde in eodem tumulo, e quo S. Virgilii lipsana exemta fuerant, pro dignitate composuit. Hoc novum reputabatur, quod Archipræsulum alter alterum elevaret, alterum eadem in urbe sepeliret. Chronographus Mellicensis de his ita scribit ad annum MCCLXXXIX. (substituendus autem est annus MCCLXXXVIII.) *Beatus Virgilius Juvaviensis Archiepiscopus transfertur, & canonizatur a venerabili Archiepiscopo Salzburgensi Rudolpho: & beatus Eberhardus Archiepiscopus quondam ipsius Ecclesiæ sepelitur. In eadem translatione dicta affuit Dominus Fridericus Abbas nostræ congregationis, qui cum cæteris Episcopis corpus venerabile de fossato, in quo fuit humatum, reverentia, qua decuit, excepit.*

III. & IV. His ita peractis deliberabatur de ferendis in concilio proximo decretis. Optimum factu visum, ut a doctoribus conficerentur tabulæ, quibus Episcoporum singuli ceram suam appenderent ante confessum. Id eum in finem excogitatum, uti viritim conventis eo promptior eliceretur consensus, verecundia tergiversandi; deinde uti suis ipsi tenerentur sigillis ad excludendum pœnitentiæ locum. Itaque literæ fauctionum ad singulos circumlatæ. Earum sententiam cum pauci scrutarentur, omnes tamen obsignarunt, excepto Leopoldo Seccoviensi. Ad eum ubi ventum, nescio, quid odoratus, negabat ante signaturam, quam vim literarum pernosset. Quibus ei prælectis, cum intelligeret, anathemate & interdicto feriundos de clericis omnes, qui negocia laicorum Principum tractarent: præterea, uti nemo ullus Episcoporum, Parochorum aut Prælatorum, vel cujuscunque tituli, Provincialium cuiquam honorem feudi impertiat: neve in eo metum, aut minas excuset: neque ipsi clientelam, obsequium ulli despondeant; qui contra faxit, communione piorum careat. Alia præter hæc erant haud pauca, quæ Seccoviensi parum probabantur. Ille his cognitis ajebat se omnia, quæ viderentur æqua, facturum: illud tamen sibi reputandum esse, ne quid in fraudem Domini sui Ducis decerneret. Ad hoc se primum obstringi officio grati animi adversus eum, a quo adeo habeatur in honore, ut nulli unquam antecessorum suorum gratiæ majores a Principibus obtigerint. Ejus consensu sibi opus esse: secus fore, ut amissa gratia Principis Ecclesia sua luat. Hic eum Magister Henricus de Traveyach admonebat, si gratiam Principis retinere non posset, par esse, uti eam in gratiam cleri dimitteret: neque recusandum ei esse pro commodo Archiepiscopi, & ejus Ecclesiæ utramque fortunam pati. Seccoviensis contra minime, inquit, mihi animus est, cuiquam ita deditum esse, ut Ecclesiam meam in exitium præcipitem. Quid quid de me fit: Ecclesiam meam destruere nolo. Ita res mecum habet, ut levissimus quisque satellitum ducis, si eum faventem habeat, me possit impetere. Ego Ecclesiam tueri meam æque teneor, atque Archiepiscopus suam. Quod si velit, ut more subjecti obtemperem, mihique accersam damna, id certe eget meditatu longiore, quam ut illico decerni possit. Hæc eo prædicante, tabellarii vehementer conturbati, bonis primum verbis hortando, monendo, postremo terroribus eum obsidebant. Sed ipse nec precibus, nec legum canonicarum objectu, neque carceris interminatione subigi potuit, ut sigillum adprimeret. Hoc tandem unum impetrarunt, ut reciperet, adversus ea, quæ in concilio cleri universa-

versalis magna seu parva sancirentur, vocem non emissurum. Sileret certe, si nolit assentiri; & alienationem animi ad alios ne vulgaret. Hic Leopoldus Seccoviensis, cujus toties mentio redit, is est, quem Fridericus Archiepiscopus e Parochia Foganensi ad infulam vocaverat, probus admodum vir, nisi quod animi elatioris, & præcipitis, ut scribit Hornekius, Alberto item Duci diu charissimus, cujus beneficentia penuriam Ecclesiæ suæ multis nominibus a decessore contractis obæratæ sublevavit. Idem Archiepiscopo suo multis in rebus usui fuit, donec ille pecuniæ ratam ab eo pendendam, nam erat Vice-Dominus Leibnizensis, quadringentis marcis taxasset: ex eo namque studium ejus adversus Archiepiscopum refrixit, eodem teste.

Cum itaque dies Concilio præstituta venisset, consedere Patres, coram quibus cantatum sacrum solenne in Basilica Metropolitana. Deinde Episcoporum quidam, ascenso pulpito, sermonem fecit de laudibus obedientiæ. Post dictionem Archiepiscopus conversus ad Magistrum Henricum de Göss, imperavit, uti de rebus, de quibus jam conventum sit, orationem diceret, prælatis in medium legibus canonicis, e quarum norma sanctiones conceptæ sint. Is, cum assurrexisset, fecit imperata, & quæ meditatus antea fuerat, explicuit. Archiepiscopus cum Suffraganeis de rebus præpositis in consilium ibat. Tum recitatum instrumentum sanctionum, id, quod antea circumlatum Episcopi sigillis muniverant. Cum primum tenor literarum liquidius intellectus est, ibi plerique cohorruerunt, & tædere cœpit eos, rem non antea clarius detectam. At vero jacta jam erat alea: vellent, nollent, ipsi syngraphis tenebantur. Postquam constitutio ad calcem perlecta, solemnibus ceremoniis decretæ in transgressores diræ, & imperia clericis imposita. Aderat his omnibus Abbas Admontensis, qui continuo se Salisburgo subduxit. Soluto concilio mox omnes abitum properant. Peritis haud erat obscurum, quo statutum illud, in Alberti Ducis odium comparatum, postremo evaderet. *Anno 1288.*

Hansfizius German. Sacræ Tomo II. pag. 404.

Acerbe principes, & præcipue Ducem Austriæ Albertum hæc Concilii Capitula affecerant, propterea quod Rudolphum Archiepiscopum, tot ac tantis a parente Cæsare beneficiis devinctum, hæc in suam, suorumque fraudem moliri cerneret. Igitur duce, atque incentore Abbate Admontensi, qui Styriæ præfectus ab Alberto fuit, ad arma conversus Dux, Salisburgensium terras quasdam quidem diripuit, alias occupavit; quibus calamitatibus Archiepiscopum pene confecit, ac protrivit; qui licet a principio contra adversarios sui episcopatus se validum propugnatorem ostenderet, tamen ultimo ob timorem, qui non debuerat in virum constantem cadere, statuta sui concilii, quod celebraverat anno millesimo, ducentesimo, octogesimo octavo, quando etiam corpus beati Virgilii transtulerat, non sine totius patriæ scandalo revocavit. *Scribit Eberhardus Altahensis in Annalibus, apud Canisium Lectionum Antiquar. Tomo IV. pag.* 222. *Edit. Basnage.*

Admonitio ad Num. I. Elevationis.

De Elevatione seu beatificatione.

De Elevatione & beatificatione.

Jam anno MCCXXXIII. Gregorius IX. Papa S. Virgilium, edita Bulla, canonizaverat, postquam nimirum miracula, quibus sanctus ille Episcopus claruerat, scriptis consignata, ab Eberhardo II. Archiepiscopo Romam submissa, & severo ibidem peracto examine fuissent adprobata; quamvis corpus hujus S. Virgilii, usque ad tempora Rudolphi Archiepiscopi, nondum fuerit suo e loculo elevatum. Est autem Canonizatio, solennitas antiqua ecclesiastica longe sanctior impia illa apotheosi gentilium, qua fidelium, qui in sanctitatis odore decesserant, nomina inferebantur in sacra Dypticha, seu in canonem Missæ, ut invocentur tanquam Amici Dei, & nostri apud Eundem intercessores. Prioribus IX. Christianismi sæculis, cuique Episcopo, accedentibus cleri, populique suffragiis, propria hæc fuit pro sua diœcesi canonizandi auctoritas; quos deinde canonizatos si Episcopi aliarum diœcesium recepissent, & præsertim Romanus Pontifex, universalem eorum cultum reddiderunt; quoadusque Romani Pontifices hæc sibi canonizandi jura vindicare cœperunt, quibus illi etiam varios subinde ritus ac cerimonias præscripserunt. Certe sæculo XI, insistente Lindolfo, Augustano Episcopo, S. Udalricus primus solemni ritu Sanctorum catalogo adscriptus fuit a Joanne XV. Papa. Primæ canonizationes rudiori opera, simpliciorique apparatu fuere peractæ: scribit Beda sæculo VIII. in vita S. Cuthberti: Cadbertum Episcopum indulsisse fratribus Lindisfarnensibus exhumare ejusdem Sancti exuvias, hac sub con-

conditione, ut eas in luculo novo, fupra pavimentum, dignæ venerationis gratia locarent. In Chronico Lanbienfi legitur ad annum 823: juffu Epifcopi Cameracenfis factam effe elevationem corporis S. Urfmari Abbatis, expletaque elevatione diem ibidem feftum actum fuiffe: Baldericus in Chronico Cameracenfi fcribit, quod XI. fæculo Engrannus Epifcopus corpus S. Hadulfi levaverit, & verbo facto ad populum, eundem in numero Sanctorum repofuerit. Plurima hujusmodi exempla recurrunt in Antiquitate, quæ Mabillonium in Præfatione ad V. Sæculum Benedictinum induxerunt, ut elevationem ejusmodi corporum, & in digniori loco, vel penes vel fubtus altare collocationem pro ipfa canonizatione habuerit. Verum id cum noftro S. Virgilio non contigit, qui poft canonizationem diu præteritam demum levatus fuit; quin imo Sanctorum quorundam corpora nullatenus fuis e loculis funt elevata: teftatur Benedictus XIV. Papa in Opere de Beatificat. & Canonizat. Sanctorum Lib. I. Cap. LI. num. 6. de S. Bernardo Ptolomæo, cujus corpus cum aliis pefte infectis olim fepultum, nec vifitari unquam, nec levari potuerit.

CONRADUS IV.

Anno 1290. *Archiepifcopus Salisburgenfis XXX.*

CONCILIUM

Anno 1291. SALISBURGENSE XXVI.

Anno Chrifti MCCXCI. Nicolai IV. Papæ anno IV. Rudolphi I. Regis anno XIX. convocatum a Conrado IV. Archiepifcopo, ad confulendum rebus mifere jacentibus, ac prope defperatis Cruce fignatorum in Palæftina: atque ad alia difciplinæ Ecclefiafticæ definienda capita.

Diffenfione Chriftianorum, ac præfertim trium ordinum, Templariorum, Hofpitaliorum, atque Teutonicorum factum eft, ut Crucefignati acerbiffimam in Palæftina ferrent cladem, in expeditione in Turcas fufcepta; utque caperetur Akaron, præcipuum Chriftianorum ibidem præfidium, atque inde Saladini Babylonii vehementer increfcerent vires. Hac de caufa, quod Aventinus Libro VII. Annalium Boicorum perfecutus eft: Nicolaus IV. Pontifex Maximus, Francifcanus, omnes Archimyftas Germaniæ, quemque cum fuis collegis, in fua provincia, concilia habere jubet. Ab hisce rurfus confilium fimul & auxilium petit, quo Palæftina armis recuperari poffit. Primarius Bojorum Sacerdos Juvavism VI. Calend. Februarii, monachos atque facerdotes fuos vocat majores, minores cogit pontificulos, mandata Pontificis Maximi aperit. *Ipfe primum Epiftolam perfcribit ad Heinricum Ratisbonenfem Epifcopum, continentem curas Pontificis; quam Epiftolam refert Eberhardus Altahenfis in Annalibus apud Canifium Lect. Antiq. Tomo IV. pag.* 232. *Edit. Bafnag. ut fequitur:*

Venerabili in Chrifto Patri, & amico chariffimo, Heinrico, venerabili Epifcopo Ratifponenfis Ecclefiæ, Cunradus Dei gratia Sanctæ Salzburgenfis Ecclefiæ Archiepifcopus, Apoftolicæ Sedis Legatus, Salutem, & fraternam in Domino charitatem.

Noveritis nos literas Sedis Apoftolicæ falvas per omnia recepiffe, per ordinem, in hæc verba:

Ad fuccurrendum crucefignatis in Palæftina.

„Nicolaus Epifcopus, Servus Servorum Dei. venerabilibus fratribus „Archiepifcopo Salzburgenfi, ejusque „Suffraganeis Salutem, & Apoftolicam benedictionem.

„Terræ Sanctæ miferabilem ftatum „non absque gravi amaritudine „inter mentis noftræ præcordia recenfentes, atque ad liberationem ipfius „noftra fimul & defideria convertentes, & ftudia, inter multa operofa „fubfidia, quæ ipfi terræ, Deo aufpice, „fru-

„fructuosa sedulo procurare, atque impendere studuimus, & studemus, generale passagium pro ejusdem Terræ subsidio, in Festo Nativitatis beati Joannis Baptistæ, quod erit anno Domini MCC. nonagesimo tertio, de fratrum nostrorum consilio, duximus statuendum, sicut in aliis literis, per quas ad subventionem ejusdem universos Christicolas exhortamur, quasque vobis una cum præsentibus mittimus, evidentius declaratur. Ut autem ad succurrendum promptius in eodem passagio terræ præfatæ per divini verbi virtutem, mentes fidelium salubriter excitentur, Christicolis per diversas Christianitatis partes proponendum deliberavimus verbum Crucis. Ad exequendam deliberationem hujusmodi vos eo confidentius eligentes, quo magis ad compatiendum, & subveniendum pro viribus terræ prædictæ, pastoralis officii pietas nos invitat: Ideoque prædicandæ ipsius vivificæ crucis mysterium, Tibi frater Archiepiscope, in tua Provincia, vobis autem Suffraganeis, singulis in civitatibus, & diœcesibus vestris, præsentium auctoritate committimus, fraternitati vestræ in remissionem peccaminum injungentes, quatenus hujusmodi ministerium juxta datam vobis a Deo prudentiam, non obstante, quod hoc idem aliis sit commissum, quorum affectum per vos nolumus impediri, solerter & efficaciter exequi studentis, omnes fidei orthodoxæ, cultores ad tam pii negocii prosecutionem idoneos prædicationibus crebris & sedulis exhortando, ut ad liberandam dictam terram de manibus impiorum, victoriosum ejusdem vivificæ crucis signum devote suscipiant, & propriis assignantes humeris, ac magis cordibus imprimentes reverenter & publice deferant, atque ad ejusdem occursum in prædicto passagio generali, promptis animis, totisque viribus se accingant. Quod quidem universale signum volumus, ut cunctis devote petentibus concedatis, generaliter omnibus prædicantes, quod, qui eandem crucem susceperint in prædictæ Terræ subsidium vel personaliter in propriis aut alienis expensis accedere, vel juxta qualitatem & facultatem suam bellatores, seu alias personas idoneas destinare: vel saltem, si ex causis legitimis Ecclesiæ opportunum fore videbitur, susceptæ crucis votum ad arbitrium Apostolicæ Sedis, seu eorum, qui ad hoc deputati fuerint, per ipsam de facultatibus suis redimere tenebuntur. Hos autem, qui aliter hujusmodi votum redemerint, remissionis & indulgentiæ, quod transfretantibus in subsidium antedictum conceditur, volumus & concedimus esse participes, juxta quantitatem subsidii, quod impendent, & ejus, qui hoc facit, devotionis affectum. Aliorum vero privilegiorum & immunitatum, seu gratiarum, quæ ipsis transfretantibus per præsentes, & alias universis directas fidelibus nostras literas conceduntur, Anno 1291.

ua eos volumus commoditate gau... e. Insuper omnes, qui hactenus idem signum pro eodem subsidio susceperunt, movere & inducere procuretis, ut illud, si forte dimiserint, resumentes alacriter votum Domino reddere studeant, quod voverant, terræ præfatæ subvenire efficaciter, ut tenentur. Cum omnibus autem Christi fidelibus, qui eidem terræ succursum impenderint opportunum, unicuique secundum proprium meritum indulgentiam salutarem, ac maxime illis, qui cruce suscepta in ipsius terræ subsidium, vel personaliter ibunt, vel personas idoneas juxta qualitatem & facultatem suam in propriis sumptibus destinabunt, multiplicium gratiarum beneficia concedamus, sicut in aliis nostris literis prælibatis seriosius continetur, earundem literarum tenorem per vos populis Christianis volumus frequenter & diligenter exponi: ita siquidem provide, quod & beneficia supradicta, quæ ipsis interea concedimus, & copiosam mercedem, quæ ipsis præparatur in cœlo, cognoscere valeant & amare; nec tamen ex verbis vestris concipiant, se aut plenam in casibus, in quibus nequaquam conceditur, aut majorem, quam concedatur, indulgentiam promereri; sane ipsos populos ad certa & idonea loca, quoties expedire videritis, convocandi ad verbum Crucis humiliter audiendum, ac omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad hujusmodi vestras prædicationes convenerint, & idem verbum audierint reverenter, centum dies de cunctis sibi pœnitentiis relaxandi, vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Si quando autem ad Ecclesias, interdicto suppositas, vos advenire contigerit, liceat vobis ad ipsas populos convocare, ac verbum Crucis proponere in eisdem, nec non excommunicatis, & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, submissa voce, januis clausis, cum vestris familiis divina officia celebrare, ad hæc si qui eorum, quos ad transfretandum personaliter, vel juxta qualitatem & facultatem suam personas idoneas destinandi votum assumptæ jam crucis astringit, vel assumendo deinceps obliga-

Anno 1291. „ligabit, ad idem excommunicationis „pro violenta injectione manuum in „personas ecclesiasticas essent vinculo „innodati, dummodo non fuerit diffi- „cilis & enormis, & passis injuriam „satisfaciant competenter, sive pro eo, „quod sepulcrum Domini visitare, seu „ad quaslibet alias terras accedere, vel „aliquibus communicare, non tamen „intermine contra prohibitionem Ec- „clesiæ præsumpserint; dummodo „equos, arma, ferrum seu lignamina, „quibus Christianos impugnant, non „portaverint Saracenis, absolvendi eos- „dem in forma Ecclesiæ, ac dispen- „sandi cum clericis, qui cum excom- „municationis sententiam latam a ca- „none vel ab homine incurrissent irre- „gularitatis notam, immiscendo se di- „vinis officiis, seu ministrando in sus- „ceptis ordinibus contraxerunt, vobis „& vestrum cuilibet concedimus pote- „statem, ita videlicet, quod beneficium „absolutionis & dispensationis hujus- „modi singuli vestrum omnibus, qui de „ipsorum manibus Crucem susceperint, „dummodo personæ sint cognitæ. Ac „nihilominus tu frater Archiepiscope „omnibus de tua provincia, singulis „suffraganeis de civitatibus & diœcesi- „bus vestris jam Cruce signatis impo- „sterum impertiri prævia discretione „possitis.

„Cæterum licet hoc prædicandæ vi- „vificæ crucis officium nonnullis reli- „giosis per alias nostras literas com- „mittamus, nihilominus, ut quo plu- „res cooperatores habebitis, eo ube- „riores fructus ex agro Dominico pro- „ducere valeatis; vobis præsentium „auctoritate concedimus, ut tu frater „Archiepiscope, quatuor de quibus ve- „strum suffraganeorum duos viros ho- „nesta conversatione probatos, & ad „hujusmodi aptos officium possitis eli- „gere ac mutare, quoties opportunum „fore videritis, qui crucem in vestris „civitatibus & diœcesibus prædicent, „prout eis vestra providentia duxerit „committendum. Quibus quemadmo- „dum vobis facultatem concedimus, ut „convenientibus ad prædicationem „ipsorum, prædictam indulgentiam „centum dierum valeant impertiri. „Porro quod dignus est operarius mer- „cede sua, singulis vestrum, & eorum, „quoa ad prædicationem crucis, ut „dictum est, duxeritis assumendos, in „hoc divino fideliter laborantibus ope- „re, præter mercedem æternam, quam „merito sperare potestis, quotiescun- „que studueritis populis, ad hoc spe- „cialiter convocatis, proponere ver- „bum Crucis, centum dierum indul- „gentiam elargimur, ac voa & ipsos „indulgentiæ memoratæ, quæ trans- „fretantibus in subsidium sæpe dictum „conceditur, juxta laboris vestri men- „suram volumus participatione gau- „dere.

„Denique volumus, ut tu frater Ar- „chiepiscope singulis Suffraganeis tuis „sub tuo, & quilibet vestrum singulis „viris, quos, ut præmittitur, ad mini- „sterium prædicandæ crucis elegerint, „sub suo sigillo tam præsentium, quam „aliarum literarum nostrarum, quæ „Christicolis omnibus diriguntur, co- „piam faciatis, ut earum tenorem in- „spiciendo, frequenter tam vos quam „ipsi de his, quæ a nobis committun- „tur agenda, reddamini plenius infor- „mati.

„Postremo quod diversis olim tem- „poribus, nonnullæ super prædicatione „crucis in sæpe dictum subsidium com- „missiones a Sede Apostolica emana- „runt, ne forte occasione illarum tur- „batio ulla sive confusio valeat subori- „ri: Nihilominus ut auctoritate com- „missionum illarum in locis, ad quæ „commissio nostra pervenerit, Crux de „cætero prædicetur, sed prædicationi „hujusmodi eos duntaxat insistere vo- „lumus, qui præsentis nostræ commis- „sionis fuerint auctoritate suffulti. Da- „tum apud Urbem veterem Kalendis „Augusti, Pontificatus nostri anno „quarto."

Auctoritate igitur Sedis Apostolicæ atque nostra vobis præcipiendo mandamus, quatenus universa & singula præmissorum, quæ superius continentur, mandetis sic sollicite publicari, & exequi diligenter, ut pro vestræ solicitudinis exercitio de me propitiationis præmium pro devotis meritis capere valeatis. Datum Salzburgæ Anno Domini Millesimo CCXCI.

Coacto igitur concilio, reque omnibus ad deliberandum proposita, cum fama tulisset, & Epistola Pontificis ad universos fideles perscripta apud Raynoldum ad annum 1291. num. 29. Civitatem Acconensem in Palæstina a Barbaris captam esse, Patres Salisburgenses congregati ad Pontificem ita rescripserunt, ut est apud Pezium in Cod. Diplomatico Parte II. pag. 164.

Lectæ luctu plenæ Sanctitatis Vestræ literæ vulnus fecerunt in vulnere, & nova percussio plagam veterem recentavit. Ex eo jam pridem confossum fuit, & faucium cor eorum, qui vivunt in Christi corpore, ejusque Spiritu vegetantur, quod locus ille, *in quo steterunt pedes ejus*, perfidorum pedibus conculcatur, quod terra Nativitate Christi florida, conversatione candida, crucifixione rosea, contaminatur ab hostibus crucifixi, & sic iterum Jesus ad illudendum & conspuendum traditus

tus est gentibus, dum illi, recrucifigentes sibi denuo Filium Dei, & habentes ostentui, Sacramenta sua blasphemant, & sacra nequiter execrantur.

Certe quondam terra promissionis, quæ lac & mel Patribus emanavit, nobis fel amaritudinis lato latice non desinit propinare, dum Christus a propria sede repellitur, dum Christiana fides, quantum in eis est, extinguitur, dumque nostræ redemptionis insignia, velut quælibet abjecta materia pro nihilo reputatur, illudque dominicum sepulchrum jacet prorsus inglorium, quod Deus per os Prophetæ fore dixerat *gloriosum*.

Deducant igitur oculi nostri lacrymas per diem & noctem, & non taceant, quoniam contritione maxima contrita est virgo filia populi mei plaga pessima vehementer. Verum mare nostræ amaritudinis nec in hoc terminum suum constituit, sed extendit in latius fluctus diluvii exundantis. Nam civitas Acconensis, in qua multitudo Religiosorum collecta Patriam signis nostræ redemptionis insignem velut de proximo aspiciens, & salutans vicino ejus recreabatur odore: quæque fuit nihilominus urbs fortitudinis iis, qui prælia Domini exercebant, consolationem spei adhuc non modicam ministrabat desolatis solatio terræ Sanctæ: exspectantibus fidelibus cum desiderio & ardore, si quando, favente Deo, facto generali passagio Christiana militia in ea se colligens, & ex ea gressibus processivis successive progrediens *terram desiderabilem* recuperare cum gloria mereretur. Sed heu! corona spei nostræ corruit, dolor crescit, causa gemitus geminatur, capta ab hostibus & eversa civitate prædicta, quemadmodum scripta vestra lamentabiliter expresserunt, sicque arca Dei per diluvium quodammodo suffocata columbina fidelium simplicitas non invenit, ubi pes ejus in illo maris littore commode requiescat.

Nunc igitur tanto devotius ad divinum recurramus auxilium, quanto videmus evidentius omni nos rei ac spei humanæ commodo destitutos, levantes manus ad cœlum cum Moyse, Jesum dormientem cum Apostolis suscitemus, illos nihilominus, qui acceperunt gladii potestatem, prædicationibus inducentes, ut cum fortissimis Machabæis pro paternis legibus animas exponere non formident; quia in hoc conflictu amabili nec victor, nec victus mercede frustrabitur. Nam etsi vincens est ex triumpho felicior, victus tamen velocius pervenit & citius ad coronam. *Anno 1291.*

Existimem, fragmentum hoc duntaxat esse ex illa Epistola, quæ perierit, fuisseque in ea etiam comprehensam mentionem de tribus Ordinibus, ad camnamem normam redigendis, quod pro feliciori Christianæ expeditionis successu passim exoptari, indicarunt litteræ, a Pontifice ad Episcopum Calaritanum scriptæ, in quibus legitur: Cum fide dignorum pandat assertio, quin potius communis vox habeat, quod dilectos filios, fratrea Hospitalis S. Joannis, & militiæ Templi Jerosolymitani, ad unius ordinis unitatem, seu religionis unionem auctoritate Apostolica reducamus, ut sincerius & uniformius in vinculo charitatis, & pacis tendentes ad unum, efficacius possint prosequi negotium memoratum; *ut habet Odoricus Raynoldus od annum Christi* 1291. *Num.* 3. *Erat quippe hoc susceptum de terra Sancta recuperanda negotium una ex præcipuis caussis convocandi Salisburgense Concilium, cujus congregati Patres ita rescripsisse ad Papam leguntur in Chronico Salisburgensi apud Canisium Lect. Antiq. Tomo III. Part. II. pag.* 489. *Editionis Bosnage*: Consultum, ut prædicti tres ordines counirentur ad unum ordinem, melioribus eorum observantiis in unum redactis; & quod ad succursum eidem terræ sanctæ Rex Romanorum cum Principibus vocaretur. *Quod tamen caput præcipuæ considerationis a Patribus non est positum inter definitiones concilii; neque enim illi poterant rem exteram decidere, sed consulere duntaxat; quamvis nec hoc ipsum consilium sit executioni mandatum;* cum antequam nuncii Salisburgenses venissent ad Curiam, Papa mortuus fuerit, *ut in eodem Chronico habetur.*

Ablegato itaque ad Papam responsa Patres ad alia disciplinæ constituenda Capita sese contulerunt.

CAPITULA.

I. De contractibus matrimonialibus.
II. De Clericis officialibus.
III. De Secta vagorum Scholarium.
IV. Excommunicatio Meinhardi Carinthiæ Ducis.

I.

De Contractibus Matrimonialibus.

Contractibus matrimoniorum, qui nonnunquam contra eorundem honestatem, ac juris prohibitionem, in grave animarum periculum clandestine celebrantur, salubriter occurrere cupientes, priori-

Anno 1291. bus statutis super hoc editis adjicimus, & de consilio sacræ Synodi statuentes, irrefragabiliter ordinamus, ut quandocunque sponsalia, seu matrimonia contrahuntur, non minus quam sex personæ honestæ, ac fide dignæ intersint de vicinia, vel saltem parochia amborum, vel alterius contrahentium, aut loci, in quo contractus agitur; inter quas ad minus tres virilis sexus habeantur. Et in ipso contractu debent pro testibus adhiberi, quæ non sunt de contrahentium familia, vel eidem in una domo cohabitantes, seu domus, in qua fit contractus hujusmodi inquilinæ. Quod si secus fuerit attentatum, contrahentes, operam dantes, sive scienter præsentiam exhibentes, & sponte in suis domibus hæc fieri patientes, sententiam excommunicationis, quam & his scriptis in eos ferimus, incidant ipso facto; in quos etiam alia pro justo nostri motus arbitrio, animadverti pœna, quæ plus timeatur, volumus & debemus: quam sententiam absolutionis Nobis duximus reservandam. Volumus etiam, ut post contracta quocunque modo sponsalia, vel matrimonia, ipsi contrahentes, vel aliqui de ipsorum mandato speciali, contractum hujusmodi infra mensem, a die ejusdem numerandum, plebano vel plebanis ipsorum contrahentium; seu, si copia ipsorum haberi non poterit vicariis eorundem, duabus vel tribus personis idoneis præsentibus, debeant publicare. Contravenientes, sententia excommunicationis, quam in his scriptis pronunciamus, involvi volumus ipso facto: alias pro excessus gravitate, per nos acrius puniendos: eorundem absolutione nobis libere reservata.

II.

De Clericis officialibus.

Juris vestigiis inhærentes, in hac sacra Synodo denunciamus publice, & sub pœna clericalis privilegii prohibemus, ne clerici, religiosi, vel sæculares, cujuscunque ordinis, vel prælaturæ procurationes sæculares, sub quibuscunque Principibus, vel aliis laicis assumant, seu ante assumptas rètinere præsumant: ne sub nomine pignoris, vel quocunque colore quæsito, sint Actores, Procuratores, Conductores, Justitiarii, Vicecomites, Præpositi, Administratores, Officiales, quocunque vocentur nomine, in civilibus, vel ministri: quia nemo militans Deo se debet negociis sæcularibus implicare. Si qui vero juris, & nostræ prohibitionis transgressores, hæc vel aliquid horum de novo assumpserint, seu ante assumpta non deposuerint, statim per omnia, & in totum, ipso jure sententiam excommunicationis incurrant: absolutione nobis, si digne pœnituerint & satisfecerint, reservata. In qua excommunicatione si per mensem animo perstiterint indurato, ipsos ex tunc a beneficiis, dignitatibus, personatibus, & administrationibus ecclesiasticis quibuscunque, ac omni privilegio clericali exutos & privatos esse volumus ipso facto, nec ad ea vel similia in posterum aliquatenus admittendos: punitionem illorum, qui ante hanc nostram ordinationem (quam extra Salisburgensem, Chiemensem, Boumbergensem, Gaizensem Archi-Diaconatus extendi ad præsens volumus) hujusmodi prohibita illicite gerere præsumpserint, nostræ districtionis judicio reservantes.

III.

De Secta vagorum Scholarium.

Licet contra quosdam sub vagorum Scholarium nomine discurrentes scurriles, maledicos, blasphemos, adulationibus importune vacantes, qui se clericos in vituperium clericalis ordinis profitentur,

tur, nonnulla pio zelo pro salubri eorum correctione emanaverint *Anno 1291.* instituta: ex his tamen nullus fructus, aut modicus jam provenit. Publice nudi incedunt, in furnis jacent, tabernas, ludos & meretrices frequentant: peccatis suis victum sibi emunt: inveterati sectam suam non deserunt: sic ut de eorum correctione nullus remaneat locus spei; ideoque prioribus statutis pro salute animarum suarum, quam quærimus salvis: adjicimus & denunciamus in hac sacra synodo, sub pœna privilegii clericalis publice prohibentes, ne quis sectam *vagorum scholarium* reprobatam assumat, seu in ea permaneat, vel eam exercere præsumat. Alioquin eos, qui hujusmodi sectam ante hanc nostram constitutionem temere assumptam, infra mensem a tempore promulgationis ejusdem constitutionis numerandum, penitus non dimiserit, & illos, qui nunc assumere præsumpserint; ipso facto statim omni privilegio clericali exui præcipimus & nudari: volentes, ut quandocunque a Monasteriis, Ecclesiis vel Clericis, cujuscunque rei importuni, aut violenti fuerint exactores, ipsis eosdem liceat nostra auctoritate capere, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachio sæculari. Et eos captos Nobis, vel Archidiaconis nostris assignari volumus, nostro carceri, ut nobis videbitur, includendos: ut sic reatus omne excludat privilegium in his, quos vilitas vitæ eo nec frui patitur, nec gaudere.

IV.

De Excommunicatione Meinhardi Carinthiæ Ducis.

Sententia devotionis in Meinhardum, Comitem Teriolensem, Carinthiæ Ducem publicatur; propterea quod Castra Episcopis Tridentino & Brixinensi erepta, non restitueret.

Hoc ultimum Caput desumptum est ex Hansizio Germaniæ Sacræ Tom. II. pag. 432. *cum tria priora Gretserus, Binius, Harduinus, Du Pinius Bibl. Novæ Auctor. Eccles. Tomo X. pag.* 197. *huic concilio adscribant, eaque referant.*

Admonitio ad Capit. III.

Scholares, *seu* Scholarii *circa IX. X. & XI. Sæculum erant homines clericales, in Presbyterorum domibus nutriti & instituti ad ecclesiastica munia, ubi ita opus esset, peragenda. Carolus M. Capitulare, seu admonitionem ad Episcopos edidit, in cujus Capite V. meminit horum Scholarium:* Ut ipsi, *ait*, tales Scholarios habeant, id est, ita nutritos & insinuatos, ut si forte eis contingat non posse occurrere tempore competenti ad ecclesiam suam officii causa persolvendi, id est, tertiam, sextam, nonam & Vesperas, ipsi scholarii & signum in tempore suo pulsent, & officium honeste Deo persolvant. *Item ibidem Cap. VII:* Ut domesticos suos, id est, eos, qui cum ipsis sunt in sua mansione, sive scholarios, sive alios servientes, diligentissime prævidere studeant ab omnibus vitiis, & maxime de ebrietatibus, & luxuriis, & variis immunditiis. Nam sicut dicit Apostolus, qui domesticorum suorum curam negligit, aliorum non prodesse poterit conversationi. *Apud Chiniac* in Capitularibus Regum Francorum Tomo I. pag. 532. *Nono sæculo Riculfus Episcopus Suessionum, anno nempe* 889, *canones ecclesiasticos edidit, quos Labbeus Conciliorum collectioni inseruit ad hunc annum Tomo IX. pag.* 416. *Canonum horum numero XVI. ita præcipit Riculfus:* Monemus præterea, ut presbyteri sic ruralibus, id est, terrestribus, & cæteris occupationibus inserviant, qualenus divinum officium non negligant, & scholarios suos modeste distringant, caste nutriant, & sic literis imbuant, ut mala conversatione non destruant, & puellas ad discendum cum scholariis suis in schola sua nequaquam recipiant; & ut turpi lucro & negociationibus non inserviant. *Quemadmodum autem Schola generaliter fuit nomen honoris apud omnes gentes; ita & qui* Scholares *dicerentur, distincto quodam publicæ existimationis gradu fuere conspicui. Variis in institutis floruerunt variæ scholæ:* Schola Palatina *officiis Palatinis & militaribus:* Scholæ Patriarcharum *veterum & Prophetarum, quæ deinde in Synedria desciverunt, studio divinarum*

rum promissionum: Scholæ monasticæ, *cultu conditionis & status monachalis:* Scholæ Presbyterorum, *cura discendi ecclesiasticas functiones, iisque rite perfungendi &c. Hac honorifica scholarum fama pravi quidam homines abusi fuere, ut disciplinæ encomiis protecti, & scholarium nomine insigniti, liberius sequerentur indomitas suas animi affectiones, ac regula illa, quam a Carolo M. constitutam supra vidimus, valere jussa, egressi e presbyterorum domibus, & vagi per provinciam, fidelibus imponerent. His hominum sordibus quædam Germaniæ pars, præcipue Bavaria & Franconia infecta fuit; nam concilia Salisburgensia duo, alterum anni 1274. Canone XVI. alterum anni 1290. Can. III. itemque Herbipolense concilium anni 1287. Can. XXXIV. horum meminerunt; in aliarum autem ecclesiarum fastis nulla illorum est mentio. Præsertim autem hoc Salisburgense concilium eorum fæditates enumerat, ac salutaribus propositis mediis eorum excidium procurat.* Anno 1292.

Anno Christi MCCXCII. pridie Nonas Apriles moritur Nicolaus IV. Pontifex, vacavitque biennio & amplius Apostolica Sedes. Successor electus fuit Cœlestinus V. anno 1294, quarto Nonas Julii. Infanæ tum erant, ut scribit Papyrius Masson, dissensiones Cardinalium Romanorum, multisque turbis Urbs exagitata; hæ autem calamitates, quod desideraretur præcipuus ecclesiasticarum possessionum vindex, Pontifex, præbuerunt Meinhardo Carinthiæ Duci occasionem, persecutionem continuandi, & durum suum in Ecclesias instaurandi animum, atque Episcopatuum Tridentini & Brixinensis deprædationes novas antiquis adjiciendi; parvi siquidem fecerat devotionem, a præterito Salisburgensi concilio in se latam. Verum Cœlestinus V. Pontifex neo-electus Ducis ferociam fortiori brachio compressurus, ad Conradum Archiepiscopum, id ut exequeretur, epistolam dedit. Itaque

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXVII.

Anno 1294.

Anno Christi MCCXCIV. Cœlestini V. Papæ anno I. Adolphi Regis anno III. convocatum a Conrado IV. Archiepiscopo in causa Meinhardi, Carinthiæ Ducis.

Concilium Salzburgæ habetur: ibique Dux Carinthiæ Meinhardus, cum omnibus fautoribus suis auctoritate Apostolica excommunicatur, pro detentione quorundam Episcopatuum, videlicet Tridentini & Brixinensis.

Ita Chronographus Mellicensis ad annum 1294.

Cætera hujus concilii acta temporum injuriis cesserunt. Id tamen certum est fide historiarum, Meinhardum, hac fulminatione exterritum, sequenti anno ad meliorem sese frugem recepisse, & die 12 Februarii fidejussionem solenni formula fecisse de bonis Ecclesiæ reddendis.

CON-

CONCILIUM SALISBURGENSE XXVIII.

Anno 1300.

Anno Christi MCCC, Bonifacii VIII. Papæ anno VI, Alberti Regis anno II, convocatum a Conrado IV. Archiepiscopo ad definiendum sensum Constitutionis *Super Cathedram.*

Anno Domini MCCC. Bonifacius Papa VIII. motus multorum querulantium clamoribus pro bono pacis, & concordiæ cleri ex una: & fratrum Prædicatorum ac Minorum ex altera parte, fecit institutionem quandam, quæ incipit: *Super Cathedram;* ut infra in hoc libello in quodam speciali quaterno cum aliis constitutionibus & literis continetur. Verum cum hæc Constitutio publicaretur per Salzburgensem Provinciam, & clerus & populus eam desideraret in omnibus articulis observare, ipsi Prædicatores & Minores eandem constitutionem attendere non curabant. Propter quod Chunradus Salzburgensis Archiepiscopus, habito consilio suorum Suffraganeorum, misit nuncios ad Romanam curiam, qui tandem a Domino Papa obtinuerunt declarationem ejusdem Constitutionis, prout patet in litera, quæ inferius cum aliis constitutionibus continetur.

Ita in Annalibus Eberhardi Altahensis ad hunc annum, apud Canisium Lect. Antiq. Tomo IV. pag. 227. Edit. Basnage.

Quoniam vero hoc Concilium Salisburgense actum est ad intelligendum privilegium, fratribus Prædicatoribus & Minoribus concessum, atque ad Bullæ Pontificiæ, illius causa editæ, sensum genuinum eruendum; hujus autem causæ series latius diffunditur, juverit tatius hujus historiæ succinctam delineare ideam, e qua quæstionis implexæ rationes promptius evolvantur. In Concilia Lateranensi IV. Generali, sub Innocentia III. Papa anno 1216, *definita fuit Canone XXI. necessitas, qua Christianus quisque teneatur ad confitendum semel in anno peccata sua propria sacerdati; habetur Cap. Omnis utriusque. De Pœnitentiis & Remissionibus:* Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesia publicetur, ne quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa, sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere, vel ligare.

Proprius sacerdos quis?

Rei tam necessariæ, atque præceptæ, expiandi nempe a reatibus animum, ut quisque satisfaceret, aptus erat voces hujus Concilii, & sensum probe intelligere. Præcipuam hac in Constitutione peperit ambiguitatem vox illa proprius Sacerdos, *quam quidem variæ interpretationi varii subjecerunt; quidam censuerunt ea significari Parochum; atque ideo quicunque semel in anno confessus fuerit fratribus Prædicatoribus aut Minoribus teneatur eadem peccata sua parochialibus Presbyteris iterum confiteri, ut præcepto* Utriusque sexus *satisfaciat: alii summum Pontificem: alii Episcopum ordinarium: alii Presbyteros quosque, a Romana Pontifice approbatas. Id hac in dissensione doctorum liquidum ac certum est, tempore hujus Lateranensis IV. Concilii, atque in tempore superiore, designatum fuisse his vocibus parochum cujusque proprium. Certo diu antehac Alexander III. Papa* Cap. Nuper. De sententia Excommunicationis. *itemque Concilium III. Lateranense Generale* Can. XII. *plurimique alii Pontifices ita interpretati sunt. Ast Fratres Præ-*

dica-

Anno 1300. *dicatores & Minores Pontificiam auctoritatem, qua ortus eorum, totaque conditio nititur, obtendentes, aliam Canoni* Utriusque sexus *intelligentiam tribuerunt, &* proprii Sacerdotis *nomine quemque presbyterum, a Pontifice approbatum, sumi oportere censuerunt; maxime quod Gregorius IX. anno 1227. suo in privilegio, fratribus Prædicatoribus concesso dixerit:* Auctoritate nostra iisdem fratribus licere confessiones audire, & pœnitentias injungere; *quodque Claromontana Synodus Diœcesana, anno 1263. habita, responderit:* Proprium autem Sacerdotem dicimus duobus modis: ex officio, utpote Papam, Episcopos, curatos: vel ex commissione, sicut fratres Prædicatores & Minores, & quibus Episcopus commiserit vices suas. *Atque ita Episcoporum cum fratribus illis, quodammodo insultantibus, ut ait Mathæus Parisius, non levis controversia ngebatur.*

Hoc in dissensionum conflictu Bonifacius VIII. regulam, ad quam quique suam exigerent sententiam, publicavit anno 1300. *edita Constitutione, quæ incipit:* Super cathedram, *& exhibetur Libro III. Extravagantium Communium Tit.* de Sepulturis, *ac decernit: licere fratribus Prædicatoribus & Minoribus administrare pœnitentiæ sacramentum in suorum domiciliorum oppidis, aut vicis quibusque; si modo Superiores illorum regularium debita cum reverentia ac submissione petant ab Ecclesiarum præsulibus. Quod si vero Prælati ecclesiarum hanc eis concedere licentiam omnino refragentur; tum nihilominus fratres illos eo posse munere defungi licite ac valide; idque* de Apostolicæ potestatis plenitudine.

Verum cum hæc constitutio publicaretur per Salzburgensem Provinciam, & clerus & populus eam desideraret in omnibus articulis observare, ipsi Prædicatores & Minores eandem constitutionem attendere non curabant (*etiam non salutato Episcopo aut Parocho*).[a] Propter quod Chunradus, Salzburgensis Archiepiscopus, habito consilio suffraganeorum suorum, misit nuncios ad Romanam curiam, qui tandem a Domino Papa obtinuerunt declarationem ejusdem constitutionis, prout patet in litera, quæ inferius cum aliis constitutionibus continetur. *Scribit Eberhardus Altahensis in Annalibus ad hunc annum.*

Hæc omnia sunt, quæ de hoc Concilio XXVIII. Salisburgensi ad nos ex antiquitate peruenerunt. Epistola illa quoque, quam dictus Eberhardus ait a Pontifice fuisse ad Concilii Salzburgensis Patres perscriptam, numeratur inter monumenta deperdita.

Cæterum neque post hoc Salisburgense concilium, obtentamque a Pontifice declarationem, controversiæ finis impositus fuit, fratribus, privilegiorum suorum fundamento, semper contra curatorum jura strepitantibus. Proximus Bonifacii VIII. Successor Benedictus XI. Bullam in eorum favorem emisit, qua declarat, etiam inscius Episcopis & Curatis fratres recte ac valide confessiones excipere, ceu ministros pœnitentiæ a Pontificibus approbatos, atque destinatos ad propagandam, amplificandamque ecclesiam, horumque interventu satisfieri canoni Omnis utriusque, *edita hunc in finem constitutione anno* 1304, *quæ incipit:* Inter cunctas, *& habetur Libro V. Extravagantium Communium Tit.* de Privilegiis, *ubi ait:* Electi igitur ab iisdem fratribus ad audiendas confessiones, & pœnitentias injungendas, libera auctoritate Apostolica, absque licentia diœcesanorum, & aliorum prælatorum inferiorum, exemptorum, & non exemptorum, quibus subsunt, qui ad confitendum accedunt, audeant eis peccata sua confiteri volentes - - - - ipsisque pœnitentias salutares injungant, intra sibi designatos terminos, ad hujusmodi exercendum officium constitutos. *Hanc tamen Benedicti XI. Constitutionem revocavit ac rescidit Clemens V. in concilio Viennensi, ceu fomentum majorum discordiarum, & Bonifacianam* Super Cathedram *confirmavit, edita constitutione* Dudum, *quæ habetur inter Clementinas Tit.* de Sepulturis; *atque in hoc Bonifaciano sensu plerumque ecclesiastica disciplina inhæsit; idque etiam Benedictus XIV. nuper docuit in Synodo Diœcesana* Lib. XI. Cap. XIV. §. 2: *licere Regularibus de licentia summi Pontificis, aut Episcopi excipere confessiones laicorum, & Eucharistiam distribuere, etiam Paschali tempore, atque ita satisfieri Constitutioni:* Omnis utriusque sexus &c.

ADMONITIO.

De jure Regularium ad Confessiones audiendas.

De jure Regularium ad Confessiones audiendas. Audire confessiones fidelium, & pœnitentiam iisdem injungere pro peccatis expiandis pertinere intime ad munus Ordinariorum pascendi gregem, in quo eos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, extra omnem est controversiam; quin imo & Ecclesiæ traditio, in Patribus & conciliis conservata, itemque Ecclesiarum usus id manifestant. Nam Episcopi sunt successores Apostolorum,

rum, quibus, illorum numero comprehensis, Christus dixit Joan. XX: *Sicut misit me Pater, ita ego mitto vos. Item Mathæi Cap. XXIX. verſ.* 29. Euntes ergo docete omnes gentes &c. *Itemque Actor. Cap. XX. verſ.* 28: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei;* hi quippe io Ecclesia, hucusque post Christum perdurante, Apostolorum munus tuentur. Haoe Ecclesiæ perpetuam consensionem firmat Tridentinum Concilium Sess. XXIII. de Ordine Cap. 4. dum ait: *Episcopos in Apostolorum locum successisse;* qui in loco, pro quo ordinati sunt, potestatem sortiuntur, ut Cyprianus olim expressit: *Singulis pastoribus,* ait, *portio gregis fuit adscripta, quam regat unusquisque & gubernet.* Ideoque & Calistus Papa sacris esse canonibus vetitum dixit, in alterius cujusque diœceseos curas & negotia sese ingerere Can. *Nullus* Causa IX. Quæst. II. Jam vero si Episcopi suam a Christo indipiscuntur potestatem ordinariam regendi pascendique Ecclesiam: si sua cuivis est assignata terrarum portio, seu diœcesis; igitur falluntur illi quam maxime, qui sat verosimiliter se sentire autumant: soli Apostolorum Petro, ac proinde soli Romano Pontifici, præter Primatus jurisdictionem, universalem quoque potestatem Ordinariam a Christo obtigisse, ad pascendum, regendumque fideles omnes, atqoe ab hoc demum solo conferri potestatem aliis Episcopis ad regendam Ecclesiam; neque sine hac collatione Pontificis ullum esse Episcopum. Hoc quippe commentum est ævi recentioris, & abhorret a fastis Ecclesiarum, atque a canonibus antiqois, & sanctorum Patrum sententiis, ut ipsi Pontifices agnoverunt: *Si unus universalis est, restat, ut vos Episcopi non sitis,* ait Sanctus Gregorius M. ad Episcopos Lib. IX. Epistola 68. Id ipsum definivit concilium Selegunstadiense, anno 1022. habitum, Cap. 18: *Quia multi tanta mentis suæ falluntur stultitia, ut in aliquo capitali crimine inculpati, pœnitentiam a suis sacerdotibus accipere nolint, in hoc maxime confisi, ut Romam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat peccata; sancto visum est concilio, ut talis indulgentia illis non prosit, sed prius juxta modum delicti pœnitentiam sibi datam a suis sacerdotibus adimpleant, & tunc Romam ire si velint, ab Episcopo proprio licentiam & literas ad Apostolicum, ex iisdem rebus deferendas, accipiant.* Apud Labbeum Tomo IX. Concil. pag. 847; ut alia concilia, & Patrum effata prætermittam. Certo idem S. Gregorius M. compellationem Episcopi catholici, seu universalis & œcumenici omni studio & contentione a se amolitur; ait quippe Libro VIII. Epist. XXX. ad Eulogium Alexandrinum: *Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere; & ecce! in præfatione epistolæ, quam ad me ipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, universalem me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod, peto, dulcissima mihi Sanctitas vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quam ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est universalis Ecclesiæ: meus honor est, fratrum meorum solitus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim universalem me Papam Sanctitas vestra dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed hoc absit. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.* Non me latet, fuisse aliquando assumptum a Pontificibus nomen catholici Episcopi, veluti a Leone M. Epistola 26. ad Theodosium Imperatorem; at illi eodem jure nomen hoc sumpserunt, qoo & alii Episcopi aliarum sedium, veluti Africani in Collatione Carthaginensi, cum Donatistis habita, laudabiliter se subscripserunt: *Fortunatianus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ: Aurelius Episcopus Ecclesiæ Catholicæ: Augustinus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ.* Nempe ut hac se formula significarent ab hæreticorum esse contagione alienos; non vero ut potestatem catholici Episcopatus pertenderent, quem tantopere S. Gregorius, aliique sancti Patres improbarunt.

Episcopi successores Apostolorum.

Certum quippe est, scriptura, Patrum conciliorumque decretis firmatum axioma: Episcopis æqoalem omnibus esse traditam a Christo potestatem pascendi, fideliumqoe suorum saluti prospiciendi: omnibus æqoe Apostolis dixit Christus: ite, prædicate &c. Quod si difficiliores emerserunt causæ, definiebantur illæ in Synodis, præsente Metropolitano, aliisque Provinciæ Episcopis: nulli Episcoporum licebat, jurisdictionem exercere in Diœcesi altera, io qua Spiritus Sanctus proprium constituit Episcopum: canones Ecclesiæ id vetuerunt, quibus Papa æque, ac cæteri Episcopi erant obstricti. In Germania anno 1022. habitum foit conciliom in Selingstad, præsidente Aribone, Archiepiscopo Moguntino: querebantur io eo Episcopi: reos gravium delictorum, prætetito proprio Episcopo, abire Romam, ut a Papa absolotionem percipiant; definivit itaque concilium Canone XVIII: *Quia multi tanta mentis suæ falluntur stultitia, ut in aliquo capitali crimine inculpati, pœnitentiam a sacerdotibus suis accipere nolint, in hoc maxime confisi, ut Romam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat peccata; sancto visum est concilio, ut*

Christus æqualem dedit Episcopis potestatem.

talis indulgentia illis non profit, sed prius juxta modum delicti pænitentiam sibi datam a suis sacerdotibus adimpleant, & tunc Romam ire si velint, ab Episcopo proprio licentiam, & literas ad Apostolicum ex iisdem rebus deferendas, accipiont. In Corpore Concilior. apud Labbeum *Tomo IX. pag.* 847. Anoo 1025. habitum est concilium Ansanum præsentibus pluribus Archiepiscopis, & Episcopis: *in eo surgens Gaustenus Episcopus Matisconensis, iu medio proclamavit de Burchardo, Viennensi Archiepiscopo, qui sine licentia & asseusu suo, contra canones & instituta, ordiuationes de monachis fecerat in Episcopatu suo, scilicet in Cluniacensi cœnobio. Ad quæ idem Archiepiscopus respondens, Domnum Odilonem Abbatem, qui præsens aderat, illarum ordinationum adduxit autorem in defensorem. Surgens itaque Domnus Odilo cum suis Monachis, ostendit privilegium, quod habebant a Romana Ecclesia, quod eis talem libertatem tribuebat, ut nulli, in cujus territorio degebant, nec alicui aliquatenus subjacerent Episcopo, sed quemcunque vellent, vel de qualibet regione, adducerent Episcopum, qui faceret ordinationes, vel consecrationes in eorum monasterio.*

Concil. Chalcedonense Can. IV. anno 451.

Relegentes ergo Sancti Colchedonensis, & plurimorum authenticorum conciliorum sententias, quibus præcipitur, qualiter per unamquamque regionem Abbates & mouachi proprio subesse debeant Episcopo; & ne Episcopus in parochia alterius audeat ordinationes, vel consecrationes, absque licentia ipsius Episcopi facere: decreverunt chartam non esse ratam, quæ canonicis non solum non concordaret, sed etiam contrairet sententiis. Adjudicarunt quoque Domnum Abbatem non posse existere Archiepiscopo legitimum auctorem canonicæ defensionis. Unde prædictus Archiepiscopus ratione convictus, petens veniam a Gausteno Episcopo, loco satisfactionis firmavit, per quales ipse voluit fidejussores, ut unoquoque anno, quamdiu ambo viverent, tempore quadragesimæ, sufficientiam olei de olivis, ad conficiendum chrisma ipsi persolveret sine negligentia. Io Collect. Conciliorum apud Labbeum *Tom. IX. pag.* 859. Circa initium Sæculi XI. Fuleo Comes Andegavensis, extructo pro salute suæ animæ Cluniacensium Monasterio, Hugonem Archiepiscopum Turooensem precatus est, ut novis his monachorum ædibus suam pro more benedictionem impertiretur. Renuit id agere Archiepiscopus, propterea, quod Fulco plurimas Ecclesiæ suæ possessiones sustulisset; offensus igitur Comes Romam proficiscitur, atque a Papa Joanne XVIII, maximis muneribus accomulato, impetrat Cardinalem, qui Fulconi reduci adjunctus, ea benedictione fungeretur.

Episcopi jura sua tuentur.

Verum Gallicani Episcopi vehementer improbarunt ausum Pontificis, qui contra canonis præscriptum in aliena diœcesi exercuisset jurisdictionem, iovito proprio Episcopo; atque in hac seotentia illi Episcopi semper laudabiliter perstiterunt, ut habet Scriptor Synehronus, Radulphus Glabert, monachus Cluniacensis, qui & ipse exemptus noo nisi Abbati suo & Papæ parebat. Apud Fleury *Histoire Eccl. Tomo VIII. Lib.* 58. *Num.* 16. Africani Episcopi, in concilio congregati, idem scripserunt ad Cœlestinum Papam: *Impendio precamur, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere: quia hoc etiam Nicæno concilio definitum facile advertet venerabilitas tua. . . . . Prudentissime enim justissimeque decreta Nicæna providerunt, quæcunque negotia iu locis suis, ubi orta sunt, finienda: nec unicuique provinciæ gratiam Sancti Spiritus defuturam, qua æquitas a Christi Sacerdotibus & prudenter videatur, & constantissime teneatur: maxime quia unicuique concessum est, si judicio offensus fuerit cognitorum, ad concilia suæ Provinciæ, vel etiam universale provocare. Nisi forsan quisquam est, qui credat, unicuilibet posse Deum nostrum examinis inspirare justitiam, & innumerabilibus congregatis in concilium Sacerdotibus denegare. Aut quomodo ipsum transmarinum judicium ratum erit, ad quad testimonium necessariæ personæ, vel propter sexus, vel propter senectutis infirmitatem, multis aliis intercedentibus impedimentis, adduci non potuerunt? Nam ut aliqui tanquam a Tuæ Sanctitatis latere mittantur, nulla invenimus Patrum Synodo constitutum.* Io Collect. Coneilior. apud Labbeum *Tom. II. pag.* 1675. &c. Ex his exemplis, paulo prolixius adductis, licebit ideam delineare primigeniæ disciplinæ de Episcoporum auctoritate; quam deinde invalescentibus falsis Deeretalibus Romani Pontifices abruperunt. Interim Romanus Pontifex cum Primas sit in Ecclesia Catholica, cui præcipue a Christo commendata sit unitatis conservandæ custodia atque sollicitudo; si quidpiam in re disciplinæ agendum censeat melioris boni causa in aliis diœcesibus, sique Ordinarii Præsules illud comperiaot pasceodo gregi sun expedire, justum utique fuerit, morem illi gerere, bonæ administrationis, cui obstringuntur, & reverentiæ causa, non præcepto Universalis Jnrisdictionis; perinde atque hæc inesset Pontifici auctoritas ordinaria pascendi gregem in alienis diœcesibus; neque enim privilegia Pontificia, pro animarum cura privatis concessa, suum queunt effectum sortiri: nisi annuente proprio ibidem Eeclesiæ pastore. Ex quo cootroversia de jure meodicantium Regularium ad audiendas confessiones, & injungendas pœnitentias agitata, & quid in hoc argumen-

gumento agendum fuerit Episcopis? Insigniter illustratur.

Duodecimo potissimum, ac tertio decimo sæculo Romani Pontifices, fortunatis ausibus elati, cœperunt veterem disciplinam Hierarchicam immutare in rem suam, & Episcoporum restrictionem: tunc illi, qui defensores legum ecclesiasticarum, & sacrorum canonum antehac fuerant, ut ait *Zosymus Papa in Epistola VII. ad Episcopos Provinciæ Viennensis*, ipsi ediderunt leges proprias, in Decretalibus, & jure Pontificio contentas, easque imposuerunt Episcopis ad observandum. Plures ejusmodi factæ innovationes recurrunt in Salisburgensi Historia: Bonifacius IX. Papa anno 1396. præscripsit Gregorio, Salisburgensi Archiepiscopo, Confirmationem & Pallium petenti, normam præstandi juramentum fidelitatis, antehac prorsus ignoratum, quo Archiepiscopi deinceps singulari cum promptitudine sese obstringunt Sedi Apostolicæ, ejusdemque emolumentis, ac finibus. Ab illo tempore Romani Pontifices transscribunt neoelectis Archiepiscopis, cum Bulla Confirmationis, & elargiuntur quædam Privilegia, veluti: *Absolvendi ab hæresi, Apostasia & schismate: tenendi & legendi libros prohibitos hæreticorum: dispensandi in tertio & quarto gradu simplici, & mixto cum pauperibus in contrahendo matrimonio: in contracto autem cum hæreticis conversis etiam in secundo simplici & mixto: super impedimentis publicæ honestatis, criminis & cognationis spiritualis: dispensandi in irregularitatibus, ex delicto occulto provenientibus: in votis simplicibus, & commutandi in alia pia opera, exceptis votis castitatis & religionis: absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla Cœnæ: delegandi simplicibus sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & reconciliandi ecclesias pollutas aqua, ab Episcopo benedicta: conferendi ordines extra tempora, & non servatis interstitiis: dispensandi super defectu unius anni: consecrandi olea cum quinque saltem sacerdotibus: celebrandi bis in die, vel per se, vel per alium ex gravissimis causis: deferendi Sanctissimum occulte ad infirmos: induendi vestibus sæcularibus, si aliter ad loca, curæ commissa, transire non poterunt: recitandi rosarium, vel alias preces loco breviarii: dispensandi super esu carnium, ovorum & lacticiniorum: communicandi has facultates sacerdotis idoneis &c.* Quæ pleraque omnia privilegia potestati Episcopali alioquin inhærent suapte natura; sunt quippe Episcopi, a Deo constituti, ceu sacer magistratus, qui gregem suum non modo divinis mysteriis, sed & salutari disciplina imbuat, pascat, ejusdemque commodis spiritualibus, ad salutem necessariis, opportune provideat; neque enim durante antiqua disciplina, ejusmodi privilegia a Pontifice Archiepiscopis concessa fuisse legitur in fastis Ecclesiarum: Leo III. Papa in Bulla Confirmationis, itemque in altera Epistola, anno 798. ad Arnonem data, cohortatur novum Archiepiscopum, ut sanctorum Patrum terendo viam, gregem suum, & Suffraganeas diœceses, secundum canonicas sanctiones moderetur: fidelem, ac constantem impendat operam in prædicatione Evangelii: virtutum, ac charitatis præsertim operibus incessanter vacet: proprio potissimum exemplo grege suum conducat, rationem pro eo redditurus: atque conjunctis consiliis suorum coepiscoporum ecclesiastica negotia suæ Provinciæ absolvat. Hæc erat in universum norma sollicitudinis, & auctoritatis Papalis. Quod si, rebus forte ita ferentibus, aliam procuderunt disciplinam recentiora tempora, nihil vetat, & hodiernam disciplinam, in sese suis de causis, ac præsertim boni majoris obtentu mutabilem, ad aliam prorsus normam avocari. Vide *Canonem Dogmatum Libro II. pag.* 155.

Novæ concessiones Pontificum.

CONCILIUM SALISBURGENSE XXVIIII.

Anno 1310.

Celebratum anno Christi MCCCX. a Conrado IV. Archiepiscopo, Clementis V. Papæ anno VI, Henrici VII. Regis anno II. ad colligendam stipem pro sacra expeditione.

Literæ Pontificiæ Clementis V, hac de causa scriptæ, & Salisburgum delatæ, pientissimo Præsuli Conrado, ne mora cœptis officeret, suggessere consilium convocandi Synodum anno 1310.

In quo concilio lectæ sunt literæ Papales, continentes gratias factas volentibus transfretare, vel eleemosynas suas largientibus in subsidium Terræ sanctæ, & processus habiti contra Templarios: & Papa petivit decimam omnium proventuum ecclesiasticorum per biennium sibi dari, quam petitionem concilium admisit. *Ita Chronici Salisburgenses apud Hansiz ad hunc annum.*

Qua autem ratione, ac tempore Salisburgense hoc concilium determinaverit decimam Pontifici solvendam, refert ex antiquis Monimentis Canisius Lect. Antiquar. Tomo IV. pag. 253. *Edit. Jacobi Basnage, hoc modo:*

Concordaverunt omnes in hoc, quod summa decimæ duorum annorum, si qua fuerit, vel esse potuerit persolvenda, solvi debeat Summo Pontifici Clementi Papæ V. in terminis infra scriptis: ita duntaxat, quod primus terminus solutionis faciendæ *de primo anno*, qui incipiet in ipso proximo festo S. Georgii, sit in proximo futuro festo B. Martini. Et *secundus terminus* solutionis faciendæ *ejusdem anni* sit in proximo subsequente festo S. Georgii. Et primus terminus *secundi anni* sit in alio subsequente festo S. Martini, secundus vero terminus & ultimus sit in subsequente festo S. Georgii. Et quod decimam dabit de omnibus possessionibus, bonis, & redditibus, & beneficiis ecclesiasticis. Hæc de eis, qui beneficiorum intuitu possident, expensis necessariis deductis. Necessarias vero expensas esse dixerunt, quas stando, colendo, colligendo, conservando impendunt, sine quibus res subsistere non potest, & quod Ecclesiæ, quarum redditus pro majori, vel pro media parte in obligationibus, legatis & testatis consistunt, de iisdem oblationibus, legatis, seu testatis decimam solvere teneantur. Item Capitula, collegia, seu Conventus in communi de suis redditibus decimabunt. Item si quis ex uno beneficio 6 marcarum argenti ponderis percipit redditus duntaxat, eos non decimabunt. Ultra vero si habuerit, decimas inde solvet. Aut si plura beneficia habuit, quæ conjuncta prædictarum marcarum excedant numerum, de ambabus insimul decimabunt. Hospitalis vero & domus leprosorum, cum annexis sibi Ecclesiis super quibus fundata sunt, decimas non præstabunt: de Infirmariis, Vestiariis, Sacristiis & hospitalibus Religiosorum non decimabitur, nisi si ultra provisiones necessarias de illis officiis exhibendas esset excessus redditum illorum officiorum, tunc de illo residuo fiet decimatio communi decimæ apponenda. Pastores vero & Vicarii insimul, vel quilibet pro parte sua decimabunt, ita tamen, quod ple-

Decimarum ordinatio.

ne

ne de omnibus redditibus Ecclesiæ decima persolvatur. Ordinarii personas providas deputabunt, qui eandem decimam colligent, & servabunt, & si Nuncius Domini Apostolici eisdem unum, aut plures voluerit adjungere, suæ relinquatur optioni. Præterea sub juramento solventium decima persolvatur. Item Ordinarii subjectos ad solutionem decimæ per Censuram Ecclesiasticam poterunt coarctare; Item decima fiat de bonis ecclesiarum hac taxatione præmissa, ut tempus æstimationis solvendæ decimæ bladi & vini fit inter festum S. Michaëlis, & S. Martini. De caseis autem solvatur decima, sicut Prælati consueverunt, denaria suis rusticis loco caseorum recipere in festo S. Georgii, secundum jus & terræ consuetudinem.

Et hæc quidem Monumenta, ex omnibus, in hoc concilio actis, supersunt.

Adfuere autem Suffraganei Archiepiscopales huic Concilio Episcopus Pataviensis, Brixinensis, Gurcensis, Chyemensis, Seccoviensis, Lavantinus qui in mox consequente, & eodem anno habita Synodo nominantur.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXX.

Anno 1310.

Eodem Christi anno MCCCX. ab eodem Archiepiscopo Conrado IV. convocatum in causa disciplinæ reformandæ, ad illustrandas quaspiam constitutiones, in antecedentibus conciliis editas.

Henricus Canisius ex probatis documentis illud descripsit, atque in Lectiones suas antiquas intulit Tomo IV. pag. 254. Edit. Basnage: nempe:

Statuta quæpiam ecclesiastica a Patribus Concilii declarantur.

I. Declaratur statutum de Clericis Tabernariis.
II. Declaratur statutum de rationibus faciendis a Prælatis Ecclesiarum.
III. Declaratur statutum de Clericis joculatoribus.
IV. Declaratur statutum de annali Capitulo Benedictinorum, & Præpositorum Canoniis.
V. Declaratur statutum contra laicos, facientes exactiones, tal.as, collectas a clero.
VI. Declaratur statutum de clandestinis matrimoniis.

Nos Conradus Dei gratia Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, A. S. Legatus. Wernhardus Pataviensis, Joannes Brixinensis, Heinricus Gurcensis, Albertus Chyemensis, Fridericus Seccoviensis, Wernhardus Lavantinæ Ecclesiarum Episcopi in hoc sacrosancto Provinciali concilio Salzburgi congregato, de consilio & consensu Procuratorum venerabilium Frisingensis & Ratisponensis Episcoporum, plenum ad hoc mandatum habentium, ac assensu Prælatorum Salzburgensis Provinciæ, in hoc concilio aggregatorum, nec non Procuratorum assensu, hujus sacri approbatione concilii, quædam statuta pœnalia priorum Provincialium Conciliorum ex certis & legitimis causis, ut animarum periculum caveatur, taliter duximus moderanda.

I.

Concil. XXIII. Anno 1274. Cap. XII. Statutum de clericis tabernariis, quod incipit: *Clericus n·n viator*, cum hoc moderamine declaramus, quod causæ rationa.iles & hone-

Anno 1310. honestæ intelligi debeant istæ. Quod si clericus non viator, in sacris constitutus, aut religiosus tabernam intraverit, ad honorandum quempiam amicum, Dominum & quamcunque honorabilem personam, vel si impræmeditate intret, oblitus constitutionis, seu ex quacunque necessaria, vel utili causa, non voluptuosa, ibique biberit, vel comederit, pœna statuti præhabiti non ligetur. Hæc tamen moderatio ad lusores non extendatur.

II.

Concil. XXIV. Anno 1281. *Can. II.*

Item statutum de rationibus faciendis, quod incipit: *Item ne*, taliter mitigamus, quod revocata pœna suspensionis ab ingressu Ecclesiæ, Prælatus, qui collegio, aut tribus per collegium deputatis saltem semel in anno non fecerit rationem, & a claustri officialibus præsentibus, aut vicinis claustris bis, aut a remote distantibus semel in anno non audierit rationes, ab administratione temporalium sit suspensus, quam suspensionem si per tres menses post annum rationibus deputatum sustinuerit, animo indurato, ex tunc arbitrio Ordinarii puniatur.

III.

Cap. unic. de vita & honest. in VI.

Item juxta constitutionem Domini Bonifacii, quæ est talis: *Clerici*, qui clericali ordini non modicum detrahentes, se *Joculatores*, seu *Galiardos* faciunt, aut buffones, si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso jure, si autem tempore breviore, & tertio admoniti non resipuerint, careant omni privilegio clericali. Monemus hujus approbatione Concilii omnes & singulos tales, ut talem habitum & vitam non assumant, & assumptam deponant, infra tres menses, quorum unum pro primo, alterum pro secundo, & tertium pro tertio termino peremptorio assignamus, si pœnam prædictam, quam ipso facto incidunt, voluerint evitare.

IV.

Concil. XXIII. Anno 1274. *Cap. I.*

Item monemus Abbates Ord. S. Benedicti, & Præpositos & Prælatos S. Augustini totius nostræ Provinciæ, ut Provincialia capitula sua usque ad festum Purificationis, proxime futurum celebrent, juxta formam, a sacris Canonibus eis datam, & deinde de triennio in triennium juxta formam sacrorum Canonum jam prædictam.

V.

Cap. unic. de Immunit. Eccl. in Extra. com.

Cap. III. de Immunitate Eccl. in VI.

Clemens &c. Pastoralis cura solicitudinis Nobis Divinitus super cunctas Christiani populi nationes injuncta, Nos vigilare remediis subjectorum, eorundem periculis obviare, ac scandala removere compellit, sane, quæ ex constitutione felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII, prædecessoris nostri, quæ incipit: *Clericis laicos*. Et ex declaratione, seu declarationibus, ex illa postmodum subsecutis, nonnulla scandala, pericula magna & incommoda gravia sunt secuta, & ampliora sequi, nisi celeri remedio succurratur, præsumitur verisimiliter in futurum, Nos de consilio fratrum nostrorum constitutionem, & declarationem, seu declarationes prædictas, & quidquid ex eis secutum est, vel ob eas penitus revocamus, & eas habere volumus pro infectis, volentes & firmiter statuentes illud contra quoscunque laicos, exigentes seu extorquentes ab Ecclesiis, ecclesiasticisque personis talias, seu collectas, aut exactiones quascunque, & contra dantes ad id faciendum auxilium, consilium, vel favorem, nec non circa præstandas subventiones laicis, ab Ecclesiarum Prælatis,

&

& aliis viris ecclesiasticis inviolabiliter observari, quod super his a Prædecessoribus nostris in *Lateran.* & generali Concilio, quæ Nos sub obtestatione Divini judicii præcipimus observari districte, salubriter est provisum. Data Lugduni Cal. Feb. Pontificatus nostri anno secundo. *Anno* 1310.

VI.

Concil. XXVI. Anni 1291. *Cap. I.* Saluti animarum paterna solicitudine cavere volentes, constitutionem de clandestinis matrimoniis, dudum per nos editam, quæ incipit: *Contractibus Matrimoniorum* taliter ex certis causis duximus moderandam. Tollimus quidem, & sublatam esse decernimus pœnam excommunicationis quoad omnes articulos ejusdem constitutionis, & quod statutum ipsum alias sub vi præcepti maneat in vigore suo. Absolutionem autem illorum, qui ante sublationem hujusmodi pœnam inciderunt, eandem committimus locorum plebanis, ut iisdem, & qni imposterum contra constitutionem prædictam venerint, injungant stare ante fores Ecclesiæ tribus diebus dominicis & festis, quando major adest populi multitudo, eosque, qui in hoc contumaces extiterint, vel rebelles, puniant ipsi plebani pro facultate cujuslibet in aliqua pœna pecuniaria competenti, custodi nostræ Ecclesiæ Cathedralis ad fabricam Salzburgensem assignanda. Et quod circa eosdem plebanos in singulis capitulis, & Synodis nostris, quam Archidiaconorum nostrorum de hoc inquisitio diligens habeatur, & ad nostram notitiam perferatur plebanorum negligentia in hac parte.

Sexta & ultima hæc constitutio desumpta est ex Codice Cæsareo Vindobonensi, hunc titulum præferente: Concilium Domini Conradi, celebratum Salzburgi anno Domini MCCCX. *hæcque constitutio in Canisii, aliorumque editionibus desideratur.*

ADMONITIO.

De Concilii hujus sinceritate.

De Concilii hujus sinceritate.

Censent nonnulli eruditi, hoc cum antecedente concilio esse conjungendum, atque pro eodem habendum; cujus quidem rationem adfert Hansizius Germ. Sacræ Tomo II. pag. 443; *quod & chronographi Salzburgenses unius duntaxat faciant concilii mentionem. Ego vero vehementer miror, hanc conjungendorum duorum conciliorum causam adferri a viro doctissimo e chronographis; qui ipsi chronographi adversari videntur, & contrario testimonio exsufflare conciliorum conjunctionem; num prioris XXVIIII. Concilii Salisburgensis Acta omnio Chronographus his verbis expressit:* Lectæ sunt literæ Papales pro transfretantibus, vel largientibus eleemosynam pro sumptibus belli sacri, & assensus Concilii pro decima ex proventibus ecclesiasticis Papæ solvenda; *nec mentione quidem facta aliorum statutorum, ad disciplinam pertinentium, de quibus Concilium alterum, numero XXX, egit. Rursum in hoc posteriore Concilio Conradus Archiepiscopus in Præfatione ait: convocatum a se fuisse hoc Concilium,* ut quædam statuta pœnalia priorum Provincialium Conciliorum ex certis & legitimis causis temperarentur; *ne ulla quidem mentione facta aut decimæ solvendæ, aut gratiarum Pontificiarum, transfretantibus, aut eleemosynam largientibus concessarum. Ergo Historici, quod vult Hansizius, non faciunt unius tantum concilii mentionem, quo utriusque acta concluderentur. Quin imo credibile prorsus non est, si hæc utriusque concilii materies in uno eodemque fuisset concilio pertractata, a Chronographo, in priori concilio quæ acta sunt & decreta, nec insinuato quidem fuisse inter res posterioris concilii: neque Conradum Archiepiscopum, dum statuta secundi concilii diligenter enumerat, ne allegisse quidem capita prioris concilii; ut vel hoc solo argumento satis eluceat, separationem duorum illorum conciliorum recte fieri; quod & fecerunt acuti Critici Henricus Canisius & Basnagius in Lectionibus antiquis, qui hæc duo Concilia, nempe XXIX. & XXX, quamvis anno eodem habita, pro diversis omnino haberi oportere censuerunt.*

WEI-

WEICHARDUS,

Anno 1312. *Archiepiſcopus Salisburgenſis XXXI.*

Hic Chronicon Hermanni Contracti ab anno 1279. usque ad annum 1310. perſecutus eſt, virtutum literarumque ornatu præſtantiſſimis ſua ætate viris in Germania adnumerandus.

FRIDERICUS III.

Anno 1315. *Archiepiſcopus Salisburgenſis XXXII.*

Cum infeliciter ſuppetias tuliſſet Friderico Auſtriaco contra Ludovicum Bavarum, omnis prope equeſtris Salisburgenſium nobilitas anno 1319. ad Müldorff deleta eſt.

De Statutis Friſacenſibus.

In veteri manuſcripto codice Milleſtatuano, conſervata fuerunt quædam capitula, ab Henrico (*) Archidiacono Friſacenſi, pro Archidiaconatus ſui Clero in Carinthia olim conſignata, & hujus ejusdem Archiepiſcopi, Friderici III. auctoritate roborata, atque Friſaci promulgata. Fuit quippe poſitum in more veteri Archidiaconorum Salisburgenſium celebrare Synodos Archidiaconales; idque plane compertum eſt ex petitione Joannis II. Archiepiſcopi Salisburgenſis, itemque ex Decreto Concilii Baſileenſis, quod inferius proferetur ad Concilium Salisburgenſe XXXVI, habitum anno 1440. Interfuerunt plerumque his Synodis Archidiaconalibus delegati Archiepiſcopales; quod perſpicuum ſit ex Synodo Archidiaconatus Garſenſis, anno 1572. Müldorfii habita, ſedente Joanne Jacobo Archiepiſcopo; quam Synodum pariter inferius ad hunc annum dabimus. Emittimus autem hæc Statuta Friſacenſia, ut mihi a Cl. Viro Mathia Rieberer fuere communicata. Conſonant illorum Statutorum quæpiam cum canonibus præcedentinm, & ſubſequentium Conciliorum Salisburgenſium; veluti Capitulum: De rebus Eccleſiæ non alienandis *reperitur in concilio Salisburgenſi anni 1281, itemque in Concilio Herbipolenſi anni 1287. Capitulum* de Sacramento Euchariſtiæ *habetur in Concilio Salisburgenſi anni 1386. &c. Sint autem Statuta hæc Friſacenſia, ex ſide illius codicis Milleſtatuani ab Henrico Archidiacono revera edita; id mihi nihilominus vero quam ſimillimum videtur, fuiſſe ea librariorum vitio interpolata, & aliorum conciliorum illuc fuiſſe intruſos canones; nam in his Statutis bis recurrit Titulus* De rebus Eccleſiæ non alienandis; *& major nonnunquam profertur, quam quæ ſit Archidiaconorum, auctoritas. Sed & aliorum conciliorum Salisburgenſium, quæ in hoc Milleſtatuano codice, eadem manu, deſcripta ſunt, permutantur, & permiſcentur canones: ſic inter Capitula concilii Salisburgenſis, anno 1267. a Cardinale Guidone Viennæ habiti, interjicitur Caput* De indulgentiis & Remiſſionibus *ex concilio Salisburgenſi, anno 1274. Cap. VI. Item Caput* de Præbeodis *ſumptum eſt ex eodem concilio anni 1274. Cap. VII. &c. ut proinde & his Statutis Friſacenſibus imperiti librarii eandem intulerint labem.*

Anno Domini milleſimo, trecenteſimo, triceſimo ſeptimo, IIII. Nonas Maji, feria ſecunda proxima poſt Dominicam, qua cantatur *Exaudi*, celebrato capitulo, de mandato Reverendi in Chriſto Patris, Domini Friderici, Sanctæ Salzburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, A. S. L. infra ſcriptæ conſtitutiones publicatæ ſunt Friſaci, in Eccleſia Sancti Bartholomæi, ab honorabili Viro, Domino Henrico Archidiacono Inferioris Carinthiæ. *Statuta Friſacenſia.*

Primo, ut Rectores Eccleſiarum ſingulis diebus Dominicis, Symbolum & orationem Dominicam, in ambone, ſubjectum ſibi populum doceant, in Chriſti nomine Amen.

Pia Mater Eccleſia tam ſalutaribus Statutis refulget, & monitis, quod oova quodammodo neceſſarium non eſſet cudi ſtatuta, ſi vetera fideliter ſervantur. Sed quia quorundam obſtinata malitia nihilominus adhuc nititur in vetitum, & Dei timore poſthabito, juſtitiam negligit, honeſtatis & diſciplinæ regulas non attendit: novos etiam

(*) Hic Henricus non videtur eſſe ille Magiſter Henricus de Göſs, itidem Præpoſitus Friſacenſis, quem anno 1284. Rudolphus Archiepiſcopus Romam miſit; ſiquidem ille, hæc dum ſtatuta edebantur, facile ætatem centum annorum ſuperaſſet.

etiam interdum modos ad peccandum invenit: Prælatos & Rectores Ecclesiarum, nobis subjectos, nonnunquam oportet vetera novis juvare statuta statutis, & pœnam prævaricantibus impositam pœnis recentibus aggravare. Proinde Nos Fridericus Dei gratia Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus Devoto Nnbis Heinr. Archidiacono inferioris Karinthiæ salutem & omne bonum. Propter eventus rerum varios, quos experimento didicimus consilio & providentia quam plurimum indigere, constitutiones infra scriptas per te publicatas confirmamus & approbamus, mandantes easdem ab omnibus Nobis subditis clericis per Karinthiam constitutis inviolabiliter observari.

Constitutio de eodem mandato.

Inprimis igitur, quia ordo nostræ reparationis a fide sumpsit exordium. Statuimus, ut universi Rectores Ecclesiarum nostræ diœcesis, quibus gubernatio pnpuli est commissa, convenientes ad Ecclesiam singulis diebus Dominicis, juvenes & virgines, senes cum junioribus, symbolum & orationem Dominicam volgariter doceant, & adjiciant aliqua exhortationis verba, quibus ad agnitionem fidei & salutis populi simplicis illuminent intellectum. Et ut facilius doceantur, volumus, ut in quacunque Ecclesia plures fuerint sacerdotes, unam formam verborum circa prædictam orationem videlicet, & symbolum teneant in diceodo. Cunctos autem errores fidei, divinatinnes incantationes & sortilegia patenter impugnent viriliter gladio spiritali.

Clerici examinare debent sibi cnnfitentes, ut sciant symbolum, & orationem Dnminicam.

Nec patiantur infra Ecclesiarum suarum limites pullulare quicquam talium, vel mancre, & cum juxta morem ecclesiasticum ad faciendam confessionem annuatim ad sacerdotes suos plebs accesserit, quilibet sibi confitentem examinet, si prædictam bene sciat orationem & symbnlum, & juxta modum ætatis corripiat ignorantes.

Ut tabernæ non fiant in cœmeteriis, vel alia ædificia inconsueta.

Contingit interdum, quod in cœmeteriis, fossato vel maceria non distinctis tabernæ & alia ponantur ædificia privatorum; sicque sacer locus sæpius
lege dedecoratur dedicatur, cum ibidem insolentiæ quam plurimæ committantur. Ideoque sub pœna excommunicationis perpetuo statuendo præcipimus, ut quælibet cœmeteria, circo sepis, vel fossati, vel *Anno* 1337.
maceriæ limite distinguantur, nec sint eis tabernæ contiguæ, vel theatra, vel alia quævis ædificia, de quibus consueverunt insolentiæ exerceri.

De rebus Ecclesiæ non alienandis.

Licet Prælatus, seu Rector parochialis Ecclesiæ sine auctoritate Diœcesani sui ecclesiasticas res alienare non possit; tamen quidam rerum & famæ suæ prodigi sæpius contrarium facere non verentur. Sicque contingit interdum, quod res Ecclesiæ locatas laicis, vel pignori forsitan obligatas, quandoque perdant Ecclesiæ, quandoque recuperent difficulter. Nos igitur consulere volentes Ecclesiis & personis nihilominus prohibemus, ne Prælatus aliquis, seu Rector parochialis Ecclesiæ, seu capellæ, bona immobilia, decimas aut proventus Ecclesiæ alienare, vel quantumcunque ad breve tempus piguori obligare, vel ultra terminum anni locare præsumat, sine auctoritate nostra & licentia speciali. Alioquin aliter facta alienatio nullas prnrsus vires habeat, & auctor earumdem ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Et hoc statutum in Ecclesiis per Rectores earum ter in anno solempniter in festivitatibus congruis præcipimus publicari.

Sine auctoritate Episcopi nullus instituat, vel destituat ad Ecclesias suas sibi subjectas jure patronatus.

Offendens in uno Rector matricis Ecclesiæ, dum in Capellis annexis suo Titulo, contra auctoritatem sui Ordinarii de facto instituitur, & destituitur, multarum reum exhibet se culparum. Injuriam quidem Deo primum irrogat, cujus ovibus mercenarium fugitivum præficit: Episcopo, cujus sibi auctoritatem usurpat: populo, cui rectorem non per hostium, sed aliunde venientem, contra sacrorum Canonum, nec non conciliorum statuta prnvincialium introducit. Denique tam culpanda præsumptio multa inducit scandala, negligentias fovet quam plurimas, & circa multarum pericula percurrit animarum. Nos igitur præsumptioni metu pœnæ metam impnnere cupientes, in virtute sanctæ obedientiæ prohibemus, ne Prælatus vel Rector alicujus parochialis Ecclesiæ ad capellas, Titulo suo subjectas, instituere, vel destituere præsumat vicarios, vel eisdem assignatam pro sustentatione congruam portionem minuere sine nostra licentia speciali. Quod si secus facere præsumpserit, vicarius etiam, qui se abs-

Anno 1337. que sui Pontificis auctoritate intrudi permiserit; seu qui institutus legitime locum suum sine auctoritate prædicta religionis intuitu dimittere præsumpserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Hanc tamen pœnam ad eos extendi nolumus, quæ Prælati, seu plebani precibus capellas, quando vacare primo incipiunt, inofficiant, dum tamen in officiando taliter formæ temporis spacium non excedant. Volumus etiam ut plebani nullam prorsus in vicarios perpetuos jurisdictionem exerceant; cum ipsis nec de jure communi, nec de consuetudine præscripta competere dignoscatur.

Rectores Ecclesiarum de causis matrimonialibus nullo modo se intromittant.

Cum ad majores judices majora referri debeant negocia, præsertim in quibus periculum vertitur animarum, statuimus, ut cum impedimentum aliquod imponitur matrimonio jam contracto, Rectores locorum hoc Nobis, vel Archidiacono nostro insinuent, nec se de cognitione divortii aliquatenus intromittant, nisi quibus causam hujusmodi duxerimus delegandam. Idem de causis aliis majoribus facientes. Qui vero secus fecerit, & factum haberi volumus pro infecto, & puniri graviter facientem.

Ludi theatrales non fiant circa defunctorum corpora.

Ut error vetus gentilium ab area fidei depellatur quo ludos theatrales circa defunctorum funera consueverunt exercere, Rectores Ecclesiarum districtius inhibeant, & crebro puniant inhibitionis hujusmodi transgressores.

Clerici cum de Sacramento baptismi requiruntur, non sint aliqualiter negligentes.

Ne alicujus anima de medio populi sui pereat propter defectum lavacri salutaris, in virtute sanctæ obedientiæ prohibemus, ne sacerdos difficultatem aliquam, vel moram ingerat, cum fuerint ad baptizandum infantes requisiti. Quod si per alicujus negligentiam, quod absit, periculum sit subsecutum, contra ipsum, tanquam contra ipsius homicidam animæ procedemus. Verum tamen in necessitate propter mortis periculum, & periculosam absentiam sacerdotis ipsi laici possint infantulos baptizare.

Non inofficientur plures Missæ cum Melodia in una Ecclesia simul.

Cum in Ecclesia aliqua divina cum nota solempniter canuntur officia, sacerdos, qui hujusmodi cantu durante Missam celebrare voluerit, eam legendo celebret sine nota, ne permixtis concentibus audientium devotio perturbetur. Mandamus etiam, ut intra Missarum solempnia quilibet sacerdos super altari, quo celebrat, candelam ad minus unam patenter ardentem habeat in candelabro altaris mobili, vel affixo; ut tam sacra mysteria obscurum non habeant, sed omnia in luce clarescant officia salutis.

De Sacramento Eucharistiæ.

Sub obtestatione divini judicii firmiter & districte mandamus, ut sacerdotes omnes & singuli sanctissimum corpus Domini nostri Jesu Christi cum omni reverentia & devotione pertractent, caveantque, ne Eucharistiæ fragmenta, quantumcunque minuta, decidant, vel perdantur. Cum æque in qualibet parte, sicut in toto ineffabili divinæ virtutis miraculo verum sit & integrum Corpus Christi. Sintque utensilia, quæ huic sancto congruunt mysterio, munda, integra, benedicta, & in locis decentibus custodita, præsertim Eucharistia, & oleum sanctum, sub fideli custodia, clavibus adhibitis. Sanctorum quoque reliquiæ intra capsam signatam conserventur perpetuo; talibusque prædictis a sacerdotibus ingredientibus & egredientibus inclinando, genuflectendo, luminaria adhibendo, reverentia, ornatus & honor sedulo impendatur, ut & ipsi per operis evidentiam veram fidem habere probentur, & eorum exemplo ad devotionis augmenta populus incitetur. Illud specialiter prohibemus, ne Sacerdos unquam ipsum corpus Dominicum in taberna, vel alio loco simili relinquat, dum accedit ad procurandum infirmos, vel revertitur ab eisdem.

Ne inconsueta ornamenta locentur in Altaribus.

Specula vel alia ornamenta lasciviæ nullo modo in altaribus figantur; sed tali cultu Domus Domini decoretur, quæ & regem regum deceat in conspectu suo, & devotionem plebi suggerat intuenti.

Ne ornamenta Ecclesiæ inpignorentur Judæis.

Genti peccatrici & nequam populo Judæorum calices, libros, seu alia prohi-

prohibemus ecclesiastica utensilia obligari; quia sæpe, ut audivimus, nequiter abutuntur ab iisdem in contumeliam Creatoris.

De Confessione facienda.

Cum typo Testamenti veteris, & institutione piæ matris Ecclesiæ mundari per pœnitentiam cupientes se suis ostendere debeant sacerdotibus, prohibemus sub pœna excommunicationis, ut Levitæ, vel alii graduum inferiorum Clerici, præterquam in extremo necessitatis articulo, cum sacerdos haberi non potest, confessionem non audiant alicujus. Sacerdos quoque ad audiendam Confessionem hujusmodi non quærat angulos, sed in luce, & in loco se recipiat manifesto, ut absit omni suspicione, saluti tantummodo pœnitentis mundo corde, & pura conscientia consulere videatur. Ad hoc excommunicamus illos detestabiles sacerdotes, qui mulieres in confessione procari præsumunt in suæ perpetuæ dampnationis augmentum, & tam salutaris injuriam Sacramenti.

De Tabernariis.

Quamquam ob salutem clericorum multifariam eisdem a sanctis Patribus frequentatio tabernarum crebro & districte sit inhibita, plerique tamen famæ suæ prodigi, salutis immemores ab hujusmodi usu vetito non desistunt. Nos igitur & castrimargiæ fauces restringere, quam a turpibus insolentiis, quas frequenter ibidem exercent, sacerdotes avertere cupientes, salvis pœnis aliis, super hoc editis, statuimus, ut clerici, qui de cætero tabernas in casu introierint non concesso, quadruplum pretii, quod ibidem expenderint in crapula, vel etiam, quod pro ipsis ab alio fuerit ibidem expensum, quocunque modo per nos in aliquos pios usus salubriter convertendum *, quandocunque per nuncium nostrum, vel alium virum idoneum, literatorie destinatum, requisitus fuerit, præstito super expensis taliter Sacramento, continuo solvere teneantur, acerbius, si secus fecerint, luituri. Eandem quoque pœnam ad eos extendi volumus, qui circinantibus per mundum sub nomine scholarium histrionibus aliquos scienter damnificaverint in pecunia, vel in pastu; cum talium, quorum plurimi aut sunt Apostatæ, aut homicidæ, irregulares, fornicatores, blasphemi, tabernarii, otiosa scurrilitas foveri non debeat, sed arceri. Clerici quoque laicos exhortentur, ne personis hujusmodi quicquam donent; cum histrionibus donare sit dæmonibus immolare.

* *In margine additur:* Simulque & quanta ibidem persuserint, aut ludo taxillorum lucrati fuerint, partem mediam a talibus habere volumus.

Anno 1337.

De Falsariis.

Falsitatis vitium perfecto odio odientes, omnes nostrarum falsarios literarum, qui per se, vel per alios, facto vel consilio vitium hujusmodi commiserint falsitatis, seu qui literis scienter usi fuerint sic falsatis, perpetuæ dampnationis & excommunicationis decrevimus sententiæ subjacere.

De rebus Ecclesiæ non alienandis.

Sacrilegii crimen sicut in personis, sic & rebus in ecclesiasticis detestantes sub pœna excommunicationis, quam secus facientes incidere volumus ipso facto, firmiter & districte prohibemus, ne aliquis clericus vel laicus de libris ecclesiasticis correcta scienter eradere, vel eorundem malitiose margines maculare præsumat. Rectores quoque locorum & corrigi & custodiri procurent taliter tales libros, ne quicquam talium de cætero committatur. Alioquin eos tanquam segnes & minus curantes, quæ Dei sunt, non leviter puniemus.

De Excommunicatione majori.

Propter clericorum quorundam simplicitatem duximus declarandum, quod, qui excommunicatus excommunicatione majori, suspensus vel interdictus divina prophanare præsumpserit, irregularis efficitur, cum quo solus Papa poterit dispensare.

De Horis dicendis.

Horas suas dicendo clericus verba integre proferat, & devote. Quando duo vel plures ad invicem dixerint alternatim, alter alterius verbis, tanquam propriis, diligenter intendat; aliter non plene solvitur Domino pensum sibi debitæ servitutis.

De Clericis ignotis.

Clericum ignotum nullus in socium Ecclesiæ suæ recipiat absque commendatitiis sui Episcopi, & laudabili eorum testimonio, apud quos dignoscitur conversatus.

De celebratione Missarum.

Quoniam subditos nostros paternis semper visceribus fovere tenemur, non solum abstinere a malo, verum etiam operari bonum, & omnes volumus de virtute proficere in virtutem, præcipimus & mandamus, ut clerici nostræ dioece-

Anno 1337. diœcesis ad celebranda cum reverentia & timore officia divina horis debitis, vel saltem competentibus, sint seduli & intenti. Prohibemus ne aliquis sacerdotum duas missas una die celebret, nisi maxima necessitate cogente, & tunc non plures, quam duas, nec idem officium repetat ullo modo. Item volumus, ut omnes clerici parochialium ecclesiarum nostræ diœcesis ipsum ordinem teoeant, quem tenet nostra Ecclesia Cathedralis, exceptis illis, quæ specialiter pertinent ad observantiam regularem. Vasa altaris munda sint, non lutea vel ligoea, sed stannea vel de alio metallo fabrefacta, & caveant clerici diligenter, ne hostias antiquitate corruptas recipiant, sed recentes, candidas, integras & rotundas, ne & corruptum vinum, vel acetosum, sed recens & mundum calici infundatur, cum modica aqua munda. Pallæ altaris mundæ sint, & maxime corporalia candida & integra habeantur. Item in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, ut in celebrationibus Missarum presbyter hostiam seu calicem non elevet, quam verba transsubstantiationis integre sint prolata, ne populus ea prius adorando idololatriam committere videatur. Item Presbyter missam celebraturus coram altari tres genuflexiones devote faciat, antequam sacris vestibus induatur. Similiter post Missam Omnipotenti Domioo de peracto officio gratias referendo.

De Vestibus clericorum.

Item præcipimus, ut omnes clerici nostræ diœcesis congrua sibi & clericalia deferaot indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda *. Choreis, & aliis superstitiosis ludis, saltatricibus, joculatoribus, hymnis & canticis scurrilibus oon intendant, a domibus suis sæcularia ludorum ejiciant instrumenta: divinis locutionibus, & aliis clericalibus operibus insistentes.

* *In margine:* Ac tonsuras deferant clericales. Venationes avium, quæ periculum hominibus, & negligentiam circa animas inducunt, & venationes ferarum omnino interdicimus.

De Filiis clericorum.

Item nullus filius clerici in Ecclesia patris sui eidem, vel vicario suo ministret; quod si pater filium ipsum admiserit, ab officio suspendatur.

De Censibus & exactionibus.

Item in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus firmiter & districte, ut Archidiaconi & universi Rectores Ecclesiarum nostræ Diœcesis inquirant diligenter homines censuales Ecclesiarum, præcipieotes sub pœoa excommunicationis, ut se prodant saltem occulte, si noo audeant manifeste *; & hoc quocunque modo poterint, inquisitionem faciant diligentem, dantes nobis in scriptis nomina taliter inventorum, vel aliis prælatis, ad quos pertioent hujusmodi censuales.

* *In margine:* Judiciis sæcularibus, & advocationibus in sæculari judicio se non immisceant.

Ne Sacramenta exponantur pretio.

Ad hæc sub interminatione maledictioois æternæ præcipimus, & mandamus, quatenus alicujus prætextu consuetudinis, quantumcunque loogæ obtentæ, imo potius corruptelæ nullus præsumat ecclesiastica vendere sacramenta, vel aliquid exigere pro iisdem, videlicet pro baptismo: Corpore Christi: extrema unctione: confessione: pœnitentiis injungendis & matrimonio conjungendo; sed nec pro ecclesiastica sepultura. Si quid vero post datum sacramentum, vel post ecclesiasticam sepulturam gratis oblatum fuerit, recipi poterit cum reverentia humili & benigna; ita duntaxat, quod nulla interveoiat pactio, vel exactio, quæ speciem in se continet Simoniacæ pravitatis. Volumus enim, ut quilibet plebanorum Provincialia statuta in scriptis habeat, ne contingat ea per negligeotiam oblivioni subjacere.

De Statutis recipiendis.

Præsentia statuta nostræ Synodi Rectores Ecclesiarum nostræ Diœcesis omnes iosra mensem habeant, & bis in anno ea publicent laicis, quæ laicos scire decet. Similiter Rectores Ecclesiarum nostræ diœcesis parochialium auctoritate nostra Vicarios perpetuos saltem semel in anno convocent, & eis ipsa statuta expresse recitent & exponant.

Hactenus Codex MS. Millestatuanus de statutis Frisacensibus, cujus solius Codicis fide statuti hi canones nituntur.

Mortuus est Fridericus III. Archiepiscopus anno 1338. *III. Calend. April.* Qui dum juxta statutum Joannis Papæ processisset cootra personas, regularem professionem non habentes, conventum puellarum in suburbio civitatis Frysacensis, quæ ab Ecclesia Mauricii *Mauricianæ* vocabantur, ad professionem Caoooicalis Regulæ beati Augustini transtulit, novum Monasterium construxit, proventum adjecit: sub titulo Nominis Beatæ Mariæ Magdalenæ, structuram novam de cætero appellavit. *Scribit Anonymus Leobiensis in Chronico ad hunc annum.*

HENRI-

Anno 1338.

HENRICUS,
Archiepiscopus Salisburgensis XXXIII.

Anno 1340.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXXI.

Anno Christi MCCCXL, Benedicti XII. Papæ anno VI, Ludovici IV. Regis anno XXVI, Imperatoris anno XIII. convocatum ab Henrico Archiepiscopo, contra Rudolphum quendam Presbyterum, sacrilegia & hæreses spargentem.

Acta hujus concilii omnia interciderunt, solamque illius memoriam, & qua de causa illud actum sit, indicavit Anonymus Leobiensis in Chronico Libro VI. ad hunc annum. apud Hieronym. Pezium Scriptorum Austriacorum Tomo I. pag. 957.

Erat quidam Presbyter Rudolphus, qui calicem cum sanguine Christi apud Salzburgum in majori Ecclesia de altari sumens, diffudit, quod prius fecerat Hallis in Ecclesia Beati Zenonis. Qui captus, & postea productus dixit: Judæum & paganum sine baptismo posse salvari: & in altari non esse verum Christi Corpus; & dæmones posse redire ad pristinam dignitatem, quia solo peccaverunt cogitatu. Cum nollet resipiscere, per Henricum, Episcopum Salzburgensem, Magistro Ruthmaro Sekoviensi Præsule, Chunrado Chymense, & aliis Prælatis præsentibus degradatus, sæculari Potestati traditur, & crematur.

His omnia Concilii Acta ab Anonymo concluduntur.

ADMONITIO.
De Causis hæreticorum.

De causis hæreticorum.

Inquirere, ac condemnare hæreticos quosque homines, & fidei adversarios, munus fuisse Episcoporum, etiam in Germania jam sæculo VIII. exercitum, discimus ex Epistola centesima trigesima nona Zachariæ Papæ ad Bonifacium Moguntinum, apud Serarium harum Epistolarum Editorem. Hic quippe Bonifacius in Concilio, anno 745. habito, Clementem & Aldebertum Episcopos, hæresim spargentes, condemnavit. Sæculo XIII. Fridericus Imperator, veterum Imperatorum Constantini & Theodosii, ut est in Theodosiano Codice Libro XVI. Tit. V, VI. & VII. zelum æmulatus, hæreticos, quos Episcopi tales esse judicaverint, Imperiali Edicto jussit, ceu Patriæ hostes, & turbarum incentores, capitali supplicio, ac flammis plecti. *Libro I. Epistolarum Petri de Vineis Cap.* 25. Eodem sæculo XIII. institutum fuit Inquisitionis officium ab Innocentio III. Papa, in subsidium Episcoporum, & regularium quorundam ordinum viri, ad id exercendum decreti. Hoc vero Inquisitionis officium, in plures quidem Provincias admissum, a plerisque Germaniæ Provinciis repudiatum fuit, ac soli Episcopi eo perfungi munere perrexerunt veteri instituto; quemadmodum & in hoc Salisburgensi Concilio XXXI. actum fuisse ab Henrico Archiepiscopo mox memoravimus.

ADMO-

ADMONITIO ALTERA.

Imperialis potestas non subjacet Pontificiæ.

Imperialis potestas non subjacet Pontificiæ.

Quam Archiepiscopi Salisburgenses peculiari studio adhæserint Romanis Pontificibus, id sæpius horum conciliorum decursu, atque etiam hoc tempore in Friderico III. & Henrico Archiepiscopis enituit; qui, ut Joannis XXII, & Benedicti XII. Pontificum tuerentur partes, Imperatorem Ludovicum IV, Bavarum, consilio & armis vehementer impugnarunt, cum non levi propriæ ditionis jactura. Strinxerunt autem duo illi Pontifices Imperatorem acerbissimis sententiis, eundemque populorum obedientia privatum excluserunt communione Catholica. Lodovicus hæc expertus, edita catholicæ fidei professione, immerito has sibi esse inflictas pœnas, conquestus fuit, & rationes, quibus Joannes XXII, id ut ageret, sese ductum esse asserebat, prolixe refutavit, apud *Herwartum ab Hohenberg, Bavoriæ Cancellarium, in Ludovico defenso ad annum* 1338. Ipsi Electores Imperii, Pontificia libertate in Imperatorem offensi, Epistolam dederunt ad Benedictum XII. Pontificem, qua diras, a Joanne XXII. in Imperatorem latas, ut rescinderet, Pontificem commonuerunt. Hanc Epistolam exhibet Leibnitius *in Codice Diplomatico Juris Gentium Parte I. Num. LXXVII.* Imperator denique, assentientibus & urgentibus Imperii ordinibus Decretum edidit anno 1338, quo Imperii & Electorum jura, contra ea, quæ a Pontificibus attentata fuot, tuetur. Quod Decretum, pro intelligendis temporum & Potestatum conflictibus hoc loco opportune visum est adducere ex eodem Leibnitii Codice Diplomatico Parte I. Num. LXXVI.

Fata Ludovici Bavari Imp.

Licet jura utriusque Testamenti manifeste declarent Imperialem dignitatem, & potestatem immediate in Filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorem & Reges Mundi jura humano generi aperte tribuisse: & quod Imperator ex tota electione eorum, ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicujus alterius eget confirmatione, seu approbatione: quoniam in terris quoad temporalia non habet superiorem, sed eidem gentes subsunt & nationes: & ipse Dominus noster Jesus Christus mandavit, *quæ sunt Dei Deo, & quæ sunt Cæsaris Cæsari reddenda.* Quia tamen nonnulli avaritiæ, & ambitionis cæcitate ducti, & nullius scripturæ intelligentiam habentes, sed divertentes a tramite recti sensus in quædam iniqua & prava commenta, & in assertiones detestabiles prorumpentes contra potestatem, & auctoritatem Imperialem, & jura Imperatorum, Electorum & aliorum Principum, & Imperii fidelium committunt fallaciter asserentes: *Quod Imperialis dignitas & potestas est a Papa, & quod electus in Imperatorem non est verus Imperator, nec Rex, nisi prius per Papam, seu Sedem Apostolicam confirmetur, approbetur, & coronetur:* & per hujusmodi pravas assertiones & pestifera dogmata, hostis antiquus movet, jurgia suscitat, contentiones parit, & seditiones procurat. Ideo ad tantum malum evitandum, de consilio, & assensu Electorum, & aliorum Principum Imperii declaramus, quod *Imperialis Dignitas & Potestas est immediate a solo Deo*, & quod de jure, & Imperii consuetudine antiquitus approbata, postquam aliquis eligitur in Imperatorem, sive Regem ab Electoribus Imperii concorditer, vel majori parte eorundem, statim & sola electione est verus Rex, & Imperator Romanorum censendus, & nominandus, & eidem debet ab omnibus, Imperio subjectis, obediri; & administrandi jura Imperii, & cætera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent, plenariam habet potestatem, nec Papæ, sive Sedis Apostolicæ, aut alicujus alterius approbatione, confirmatione, auctoritate indiget, vel consensu. Et epropter hac in perpetuum valitura lege decernimus: „*Ut* „*electus in Imperatorem* concorditer, vel „a majori parte Electorum, *ex sola ele-* „*ctione censeatur, & habeatur* ab omni- „bus *pro vero & legitimo Imperatore*, „& eidem ab omnibus subjectis Imperio „debeat obediri, & administrationem & „jurisdictionem Imperialem, & Imperia- „lis potestatis plenitudinem habeat, & „habere, ac obtinere ab omnibus censea- „tur, & firmiter asseratur:“ Quicunque autem contra hæc declarata, decreta vel definita, aut aliquid eorum asserere, seu dicere, aut asserentibus, seu dicentibus consentire, vel eorum mandatis, vel literis, vel præceptis obedire præsumpserit, ex omnibus feudis, quæ ab Imperio detinent, & omnibus gratiis, jurisdictionibus, privilegiis & immunitatibus, a Nobis, vel Prædecessoribus nostris eis concessis, & nunc privamus, & ipso jure, & facto, decernimus esse privatos. Insuper eos *crimen læsæ Majestatis decernimus incurrisse*, & pœnis omnibus impositis crimen læsæ Majestatis committentibus, subjacere. Datum in oppido nostro de Franckenfurt, die 8. Mensis Augusti, anno Domini MCCCXXXVIII.

Archi-

Archiepiscopi autem hi duo nominati Salisburgenses, cum essent ab Imperatore perpetuo alieni in gratiam Pontificum, nec interfuere unquam ejusmodi congressibus Imperii, nec decretorum, inibi editorum vi sese passi sunt a cœpto proposito divelli

ORTOLPHUS,

Anno 1343. *Archiepiscopus Salisburgensis XXXIV.*

Erat hic Legatus Ludovici IV. Imperatoris ad Clementem VI. Papam, Avenione sedentem, ubi facta submissione Ludovicus in gratiam, & unionem cum Pontifice rediit, ut est apud Baluzium Miscellaneorum Libro II. pag. 272.

PILIGRINUS II.

Anno 1365. *Archiepiscopus Salisburgensis XXXV.*

CONCILIUM SALISBURGENSE XXXII.

Anno 1380.

Anno Christi MCCCLXXX, Urbani VI. Papæ anno III. Wenceslai Regis anno II. convocatum a Piligrino II. Archiepiscopo.

Chronicon Salisburgense, & ex eo Hansitzius Tomo II. Germaniæ Sacræ pag. 460. memoriam hujus concilii conservarunt hac testificatione:

Circa festum S. Jacobi celebravit Piligrinus Archiepiscopus Concilium Provinciale, vocatis, & præsentibus suis Suffraganeis, & aliis pro tunc vocandis.

Acta autem hujus Concilii injuriis temporum, ac præcipue flammis, anno 1383. Salisburgense tabularium depopulantibus cesserunt; ut proinde minus constet, quid rei in eo pertractatum fit. Ex Synchronismis illorum temporum colligere licet, in causa contributionum Papalium, & difficultatum, inde obortarum, fuisse celebratum; nam Gregorius XI. acerbe pressus ab Arnabone, Mediolanensi Duce, ut rebus suis contra eundem consuleret, misso in Germaniam Legato Agapito Episcopo Ulixponensi, jam anno 1374. Clero Salisburgensi mandavit persolvere decimam, paratis contra obnitentes ecclesiasticis censuris, & excommunicationis sententia. Archiepiscopus postulatis Pontificiis reverenter obsecutus, pro maxima, qua in Apostolicam Sedem ferebatur, promptitudine, literas ad universum diœceseos suæ clerum dedit, idem pensum pro singulorum ratione deposcentes, quas literas exhibet Hansiz Tomo II. pag. 460.

Litera Archiepiscopi. Piligrinus Dei gratia, Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, dilectis in Christo omnibus meis Archidiaconis, ad quos præsentes pervenerint, salutem in Domino.

Recepimus nuper in mense Septembri, die V, processum aggravationum venerabilis Patris, Domini N. Apostolicæ Sedis Nuncii, in facto decimali executoris Provincialis, quos processus una cum præsentibus vobis transmittimus, vobis & omnibus ac singulis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis, in præfatis processibus comprehensis, districte præcipiendo mandamus, quatenus dictos processus omnibus Prælatis, & aliarum Ecclesiarum, seu capellarum rectoribus, & eorum vices gerentibus, exemptis, & non exemptis, in vestris Archidiaconatibus constitutis, publicare, & intimare in præ-

Anno 1380. præsentia publici Notarii, seu Notariorum & testium, fide dignorum taliter studeatis, quod vos Domino N. præfato fidem per publica instrumenta facere valeatis. Cæterum certas personas, quæ decimam non solverint, nominatim; alios vero, qui fraudem, dolum, aut malitiam in facto decimali adhibuerint, in generali, pulsatis campanis, & accensis ac extinctis candelis excommunicatos, & eorum loca interdicta in vestris ecclesiis publice nuncietis, & eos personaliter ad Curiam Romanam citetis, & administratione omnium bonorum suorum mobilium & immobilium suspendatis juxta traditam in ipsis processibus formam; quibus visis & prælectis dictos processus Nobis transmittatis.

Solum Archidiaconum Styriæ Superioris hac de causa imposuisse plebanis suis ducentos & octa florenos legalis ponderis, pro varia cujusque facultatibus commensa partitione conferendos, scribit dictus Historiographus ad annum 1374. *Archiepiscopus vero cum numeratam pecuniam sua pra parte non haberet, coactus fuit contrahere æs alienum; quod cum diutius hæreret, constituit eodem anno, quo Synodus hæc coacta fuit, vades, nempe Joannem Seccoviensem Episcopum, & Joannem Plebanum Rakerspurgensem, tunc Vicedominum Leibnicensem, Domino Ottoni de Stubenberg, qui duo millia librarum, nummorum Viennensium prius Archiepiscopo numerarat. Cujus factæ fidejussionis Chartam, datam ab Archiepiscopa in Leibniz, Feria II. post S. Michaelis anno* 1380. *indicat Hansizius in Archiepiscopatu Salisburgensi fol.* 460. *Debita igitur cum hinc inde inhærerent Ecclesiis, videtur annino ad consulendum & creditoribus & Ecclesiis, hæc fuisse ratia Archiepiscopo, ut indiceretur hæc Synodus Salisburgi, & advocarentur Suffraganei cæterique quorum intererat.*

Anno 1386.

CONCILIUM SALISBURGENSE XXXIII.

Anno Christi MCCCLXXXVI. Urbani VI. Papæ anno VIII. Wenceslai Regis anno VIII. convocatum a Piligrino II. Archiepiscopo ad instaurandam disciplinam ecclesiasticam, editaque in eo fuere XVII Capitula hoc ordine.

TITULI CAPITULORUM.

I. De modo dicendi horas canonicas.
II. De absolutionibus impendendis.
III. De abutentibus indulgentiis a Superioribus super absolutionibus concessis.
IV. De modo absolutionis impendendæ in casibus dubitabilibus.
V. De habitu Clericorum.
VI. De eodem, & differentia habitus majorum ab inferioribus.
VII. De munda conservatione rerum, & vasorum Divino cultui deputatorum.
VIII. Ne Mendicantes admittantur sine Diœcesanorum licentia & testimonio litterarum.
IX. De immunitate clericorum, & eorum rerum ab impositionibus sæcularium dominorum.
X. Contra vilipendentes sententias excommunicationis.
XI. De publicatione Constitutionis Bonifacii VIII. contra recipientes pedagia a clericis.
XII. De occupatoribus beneficiorum & eorum bonorum.
XIII. De usurariis & eorum pœnis.
XIV. Ne clerici conveniantur coram sæcularibus Judicibus.
XV. Ne ignoti Presbyteri admittantur ad Divina.
XVI. De Notariis publicis.
XVII. Ut Episcopi, Prælati & Rectores habeant quæstiones sigillatim.

Hæc

Hæc sunt instituta Domini Pilgrini Archi-Episcopi Salzburgensis, Apostolicæ Sedis Legati, publicata in Provinciali Concilio Salzburgensi, anno MCCCLXXXVI. *Anno 1386.*

PRÆFATIO.

Ad Laudem & Honorem ac Gloriam Nominis Dei, ac Salutem Dominici gregis, nobis commissi.

Nos Pilgrimus, Dei gratia, Archi Episcopus Salzburgensis Ecclesiæ, Apostolicæ Sedis Legatus, Joannes Gurcensis, Fridericus Chiemensis, & Joannes Seccoviensis, Ecclesiarum Episcopi, una cum aliis venerabilibus Patribus, ac Procuratoribus suis, ac Coepiscoporum nostrorum & quorumdam aliorum Prælatorum præsentium, Nobiscum in hoc sacro Provinciali Concilio residentibus, ad correctionem excessuum & reformationem morum, diligenti ac matura deliberatione præhabita, infra scriptas Constitutiones edidimus, salubres & utiles, jure fundatas, æquitati consonas, & per quas subditorum servatur honestas: quas per locorum Ordinarios, Prælatos, Archidiaconos, & alios Ecclesiarum Rectores, per totam nostram provinciam publicari, & sub pœnis in eis contentis præcipimus inviolabiliter observari.

CAPITULA.

I.

De modo dicendi Horas Canonicas.

Quia ut accepimus, clerici diversi diversimode in horis Canonicis, & diversis officiis diversum psallendi tenent modum, contra canonica instituta: volentes igitur huic morbo remedium opponere opportunum, districte præcipimus, ut ab omnibus & singulis clericis sæcularibus in psallendo idem modus & ordo in Divinis officiis & horis canonicis observetur: ita quod unusquisque in hoc suæ cathedrali Ecclesiæ, sive fuerit regularis sive sæcularis, rationabiliter se conformet. Si quis hujus constitutionis transgressor exstiterit, per loci Ordinarium vel Archidiaconum, canonica monitione præmissa, ab ingressu Ecclesiæ suspendatur. Religiosos vero in suis rationabilibus observantiis volumus remanere.

II.

De absolutionibus impendendis.

Sanctione præsenti, sub interminatione maledictionis æternæ districte prohibemus, ne aliqua majori excommunicatione nodatos aut suspensos vel in homicidio, furto, sacrilegio, falso testimonio, perjurio, incestu, instrumentorum & litterarum falsitate & aliis casibus Sedi Apostolicæ vel Nobis specialiter, vel nostris Suffraganeis, aut aliis competentibus Judicibus reservatis, quacumque præsumant absolvere vel vota commutare. Quod si quis fecerit, ab officio suspendatur, donec pro superiorum arbitrio satisfaciat competenter.

Anno 1386.

III.

De abutentibus indulgentiis, a Superioribus super absolutionibus concessis.

Cum interdum tam a Sede Apoſtolica, quam ex ſpeciali indulto, plerisque gratioſe concedatur, ut in caſibus ſuperioribus reſervatis cum ſibi ſubditis diſpenſare, ac eos abſolvere, ac eis pro modo culpæ pœnitentiam injungere valeant competentem. Verum quia nonnulli indulto hujusmodi abutentes, pœnitentias hujusmodi in pecuniarum proprium, & burſalem quæſtum vertunt: nos igitur attendentes, quod privilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: decernimus hujusmodi indulgentias a Nobis conceſſas, vel in poſterum concedendas, poſt hujusmodi abuſum eſſe nullas, vacuas & inanes: declarantes etiam abſolutiones, quas tales abutentes impenderint, ſimiliter fore nullas. Abutentes quoque eo ipſo ſuſpendimus a Divinis, donec pro qualitate culpæ abſolutionis beneficium a ſuis ſuperioribus meruerint obtinere.

IV.

De modo abſolutionis impendendæ in caſibus dubitalibus.

Volumus, & omnibus Eccleſiarum Rectoribus diſtricte præcipimus, ut in caſibus dubitalibus, præcipue periculum, vel ſalutem animarum concernentibus, ad ſuperiorem recurrant confidenter: vel ſaltem peritiores vel ſapientiores ſtudeant ſuper his diligenter requirere; quod ſi non fecerint, & eorum incuria vel negligentia periculum aliquod emerſerit, gravi ſubjaceant ultioni.

V.

De habitu Clericorum.

Quoniam per decentiam habitus extrinſeci oportet clericos intrinſecam morum honeſtatem oſtendere, diſtricte prohibemus, ne aliqui clerici ſine Capucio capitis, bireto, capello, vel pileo coopertо, in Eccleſia, ſeu alias in publico præſumant incedere, cum hoc honeſtatem non deceat clericalem. Quod ſi quis contra fecerit, per ſuperiorem acriter puniatur.

VI.

De eodem & differentia habitus majorum ab inferioribus.

Canonica teſtatur authoritas, quod ex majore decore, & majoritate ornatuum apparere debeat majoritas dignitatum. Hinc eſt, quod firmiter inhibemus, ne clerici in publico utantur (a) vario, vel illud deferre præſumant, niſi in dignitatibus fuerint vel canonici Eccleſiarum cathedralium vel in gradu Magiſterii ſcientiæ litterarum fuerint conſtituti. Adjicientes quoque, ne ipſi clerici, maxime non beneficiati, cincturis, corrigiis, aut peris auri vel argenti ornatum habentibus utantur, aut etiam veſte vel alio habitu indecenti.

VII.

De munda conſervatione rerum, & vaſorum Divino cultui deputatorum.

In plerisque Eccleſiis mappæ, pallæ Altaris, corporalia, & alia veſtimenta, ac vaſa Divino cultui deputata, tam inculta, tam immunda

(a) a Vares, *quæ vox ſignificat mures Ponticos, Sibelinos, Armelinos &c.*

munda relinquuntur, ut interdum quibusdam sint horrori, contra statutum Concilii generalis. Et licet alias super his tam a viris, quam a Legatis Sedis Apostolicæ, quam etiam a nostris Prædecessoribus satis utiliter sit provisum: Nos vero repetitis eorum constitutionibus, volentes expressius providere; universis custodibus, Sacristis, Ecclesiarum Rectoribus, præcipimus, quatenus omnia vestimenta, ornamenta, & vasa supradicta, per ipsos munda & nitida & præcipue Ecclesiastica Sacramenta, sub clausura & fida custodia conserventur. Si quis vero in transgressione hujusmodi statuti culpabilis fuerit, usque ad condignam satisfactionem ab officio suspendatur. Anno 1386.

VIII.

Ne Mendicantes admittantur sine Diœcesanorum licentia & testimonio litterarum.

Quia religiosos, præcipue fratres mendicantes, decet puritatem omnimodam in suis actibus observare: tamen sæpe divagandi & dissolutionis materiam mutuantur, scandalum aliorum & tamquam Pseudoprophetæ fabulosis prædicationibus audientium animos plerumque seducunt: & quamquam invitis ipsarum Ecclesiarum Rectoribus ipsi fratres, nisi per eosdem Rectores vocati vel invitati ad hoc fuerint, de Jure non audeant, nec debeant prædicare: volumus tamen, quod nequaquam dicti Rectores ipsos invitent, vel admittant, nisi de proponendo verbum Dei a suis superioribus licentiam habeant, & de illa sæpe dictis Rectoribus faciant plenam fidem. In civitatibus vero & Diœcesi, in quibus ipsorum fratrum loca consistunt, ac in locis vicinis, nullatenus ad dictum officium prædicandi, vel ad confessiones audiendas admittantur, nisi locorum Diœcesanis canonice præsentati fuerint prius, & admissi.

IX.

De Immunitate Clericorum & eorum rerum, ab impositionibus sæcularium Dominorum.

Cum Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsorum, non solum jure civili, quin imo & canonico & Divino, sæcularibus personarum talliis, collectis, & exactionibus sint immunes, nonnulli tamen Ecclesiasticæ libertatis & immunitatis æmuli, hujusmodi libertatem offendere moliuntur. Nos igitur ipsorum ausus, quantum possumus reprimere cupientes, statutum Domini Joannis Episcopi Tusculani, Apostolicæ Sedis Legati, qui invasores & occupatores & detentores Ecclesiasticorum bonorum vel dantes in his auxilium, consilium vel favorem, si, postquam per Ecclesiarum Prælatos vel Rectores requisiti fuerint, infra mensem non destiterint, vel de damnis datis non satisfecerint, ex tunc subjicit Ecclesiastico interdicto; ad hujusmodi exactores, collectores, & talliatores, declaramus extendi, ut extendimus sanctionem præsentem: omnibus Ecclesiarum Prælatis, & Rectoribus, sub excommunicationis pœna, districte præcipientes, quatenus hujusmodi statuta inviolabiliter observent, ac nihilominus singulis annis ter in suis Ecclesiis fideli populo studeant publicare.

X.

Contra vilipendentes sententias excommunicationis.

Multi in profundum malorum venientes, adeo Ecclesiæ claves, & Ecclesiasticæ censuræ sententias vilipendendo contemnunt, quod tam incorrigibiles plerique talium facti, in suæ damnationis periculum,

Anno 1386. lum, in hujusmodi fententiis moriuntur. Quare ftatutum Domini Friderici Prædecefforis noftri, quod per omnes civitates & Diœcefes mandat, tales fententias publicari per Ecclefiarum Prælatos & obfervari præcipimus, ut fic malignorum perverfitatibus obvietur.

XI.

De Publicatione Conftitutionis Bonifacii VIII. contra recipientes pedagia a Clericis.

Conftitutiones felicis recordationis Bonifacii VIII. editas contra eos, qui ab Ecclefiis & Ecclefiafticis perfonis, pro earum rebus propriis, quas non negociandi caufa deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt, fuo vel alieno nomine, pedagia, vel quidagia exigunt, vel extorquent, eosque qui in his culpabiles fuerint, fi perfonæ fint fingulares, excommunicationis, fi vero collegium, civitatem vel caftrum vel locum alterius concernit, interdicti fententiæ fubjacere: per locorum Ordinarios, Prælatos, & Archidiaconos, ac parochialium Ecclefiarum Rectores præcipimus folemniter publicari: quemadmodum etiam in Viennenfi Concilio eft provide conftitutum.

XII.

De Occupatoribus beneficiorum, & eorum bonorum.

Omnibus volumus effe notum, quod tam Epifcopi, quam alii Ecclefiarum Prælati, & quæcunque aliæ Ecclefiafticæ perfonæ, qui bona vacantium dignitatum & Ecclefiarum quarumcumque fibi fubjectarum, ceu ad collationem vel ad præfentationem eorundem pertinentium, occupant, rapiunt, aut ufurpant, vel in fuos ufus convertunt; ipfi Epifcopi ab ingreffu Ecclefiæ; inferiores vero, ab officio & beneficio de Jure fint fufpenfi, donec de occupatis fatisfaciant cum effectu; laici vero, fi Judices fuerint, aut Ecclefiarum Patroni, bona hujusmodi rapientes, vel ufurpantes, juxta ftatutum felicis recordationis Domini Friderici, Prædecefforis noftri, eo ipfo fententiam excommunicationis incurrant: in locis vero, ad quæ eadem bona delata fuerint, poftquam hoc Rectoribus Ecclefiarum innotuerit, juxta ejusdem ftatuti tenorem tam diu cefletur a Divinis, donec de ablatis congrue fuerit fatisfactum.

XIII.

De Ufurariis & eorum pœnis.

Apud multos ita crimen ufurarum invaluit, quod nonnulli nullis negociationibus vel laboribus ftudent intendere: putantes fibi hoc licere, quod Prælati vel alii Ecclefiarum Rectores, in animarum fuarum periculum negligunt id corrigere, ac per hoc in majus damnationis laqueum fe immergunt. Nos igitur recolendæ memoriæ Domini Joannis Tufculani Epifcopi, Legati Sedis Apoftolicæ, ac aliorum Prædecefforum noftrorum veftigiis inhærentes, qui crimen hujusmodi fuerint fpecialiter deteftati: decernimus eosdem ufurarios, poftquam per fuos Rectores trina monitione nominatim moniti fuerint, & infra menfem ipfi ab eadem pravitate non deftiterint, eo ipfo excommunicationis fententiæ fubjacere. Quapropter fingulis Ecclefiarum Prælatis ac Rectoribus diftricte præcipimus, ut omnes manifeftos ufurarios moneant & inducant, quatenus ab hujusmodi pravitate infra unius menfis fpatium curent ftudiofe defiftere, ac de perceptis fatisfacere cum effectu. Quod fi non fecerint, extunc excommunicati publice nuncientur. Certificentur nihilominus, quod

fi

si in hoc crimine sine satisfactione canonica cautione de satisfaciendo decesserint, christiana careant sepultura. Ipsi quoque Rectores & scienter sepelientes eosdem, simili de Jure excommunicationis sententia sint ligati. Declaramus insuper manifestos usurarios esse, de quibus est publica vox, & fama, & certa sunt indicia, & argumenta, quod pecunias mutuant ad usuras, easque recipiunt, vel fructus rei pignoratae ex pacto, vel alias sibi usurpant, vel imbursant, nec computant in sortem pecuniae pignoratae. Anno 1386.

XIV.

Ne clerici conveniantur coram saecularibus Judicibus.

Saepe contingit, quod nedum laici, sed Ecclesiarum Praelati, & alii Clerici (quod dolentes referimus) alius alium ad saecularia trahant judicia, contra canonicas & legitimas sanctiones: ex quo non modicum Ecclesiasticae libertati detrahitur, ac Ecclesiae plerumque in suis Juribus & libertatibus grandia dispendia patiuntur. Nos volentes his malis, quantum possumus, obviare: decernimus, quod si Praelatus, vel quivis alius clericus, alium Praelatum vel clericum vel etiam laicus quamcumque aliam Ecclesiasticam personam, coram saeculari Judice trahere, vel convenire, aut tractus seu conventus sponte & Judicialiter praesumpserit respondere: tam trahentes quam tracti, ultra poenas contra tales a Jure prolatos, eo ipso se noverint, excommunicationis sententiae subjacere.

XV.

Ne ignoti Presbyteri admittantur ad Divina.

Firmiter inhibemus, ne Presbyteri peregrini vel ignoti ad Missarum solemnia celebranda in publico admittantur, nisi per literas testimoniales, vel canonice de ipsorum ordinatione Ecclesiarum Praelatis & Rectoribus fiat fides.

XVI.

De Notariis publicis.

Placuit nostro Sancto Concilio, ut nullus se Notarium publicum asserens, in officio Tabellionatus aliquatenus admittatur, nec credatur ejus instrumento, nisi coram loci ordinario, vel ejus officiali de suo officio faciat plenam fidem, cum saepe ex Notariis incognitis & imperitis grandia pericula soleant provenire.

XVII.

Ut Episcopi, Praelati & Rectores habeant Constitutiones singillatim.

Dudum fuit in nostra provincia constitutum, ut Episcopi Suffraganei omnes provinciales Constitutiones habeant singillatim, easque suis subditis, sicut Juris est, studeant publicare. Verum quia hujusmodi statutum fructum modicum hucusque produxit: Nos igitur illud ampliare & poenae adjectione vallare volentes, ne ipsarum ignorantiam, ipsi vel subditi praetendere valeant, vel quoslibet allegare; statuimus & districte praecipiendo mandamus, quatenus omnes & singuli Ecclesiarum Praelati, Archidiaconi, ac Parochi, Ecclesiarum Rectores, tam Legatorum Sedis Apostolicae quam Nostras & Praedecessorum nostrorum constitutiones scriptas habeant, quas non habentibus de nostra Cancellaria praecipimus exhiberi, sub petentium tamen sumptibus & expensis. Quod si ipsi Praelati & Archidiaconi infra

Anno 1386. infra sex mensium spatium a data præsentium, rationabili causa cessante, ipsas per se vel alios non receperint, seu habuerint: ipsos & quemlibet ipsorum, qui in hoc negligens vel remissus fuerit, eo ipso ab ingressu Ecclesiæ suspendimus, donec a suo superiore absolutionis beneficium meruerit obtinere.

Acta sunt hæc Salzburgi in nostro Archiepiscopali Palatio, anno Domini MCCCLXXXVI. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini, Domini Urbani, Divina Providentia Papæ VI. anno VIII. Die XXV Mensis Januarii.

Ex Harduino Tomo VIII. Conciliorum pag. 1900, *& Labbeo Tomi XI. Parte II. pag.* 2061.

ADMONITIO.

Ad Cap. IX. de Immunitate.

De immunitate clericorum. Immonitatem clericorum partem esse disciplinæ ecclesiasticæ, quæ varios jam inde ab Hierarchiæ initio tulerit vicissitudines, sæpiusque sine fidei Christianæ detrimento immutata fuerit, res omnibus explorata est, & vulgatissima. Primis Christianæ Ecclesiæ sæculis, cum pagani orbis administrarent Imperium, qui inter nascentem Ecclesiam clerici extiterunt, communi cum aliis tributo, cæterisque civiom censibus fuere obstricti; adeoque nulla tum fuit oeque rerum ecclesiasticarum neque personarum immunitas, neque ullum adversus civiles leges privilegium. Christus ipse tributum commune aliorum more persolvit. Math. Cap. XVII. vers. 27. Tum postquam summi priocipes Christianam fuere religionem amplexati, illustriorem etiam sors clericalis fortunam nacta est; eam Constantinus M. in sua epistola ad Amulium Africæ præfectum sancivit apud Eusebium Lib. X. Hist. Ecclesiast. Cap. VII. (*). *Clericos omnino ab omnibus publicis functionibus immunes volumus conservari; ne errore aliquo aut casu sacrilego, a cultu, summæ divinitati debito, abstrahantur; sed potius absque ulla inquietudine legi suæ propriæ deserviant.* Alias decreverunt Leo & Anthemius Augusti, ut clerici, de delicto accusati, jodici illius loci, ubi erat eorum ecclesia, sisterentur. *Leg.* 13. *Cod. de Episcopis &c.* Possessiones vero & prædia clericorum tenebantur eodem tributo, quo possessiones aliorum civium. Valentinianus Imperator ad Asiæ Episcopos perscripsit, ut est apud Theodoretum Lib. IV. Histor. Cap. 8. (**) *Bonos Episcopos nosse secundum leges inferre publicas præstationes.* Alii rursum priocipes quibusdam clericorum fundis indulserunt immunitatem, ut Justinianus Imp. apud Balsamonem in Novella XLIII. &c. adeoque tota clericalis immunitas, seu ea, quæ ad personas, seu quæ ad res & fundos refertur, ex principum gratia & liberalitate profluxit, pro vario temporum, & legum obtentu. Ætate hujus concilii, nempe anno 1386, plurium sibi succedentium Romanorum Pontificum dexteritas & vehementia severis decretis communivit immunitatem clericalem tanquam firmissimis præsidiis, voluerantque illi præfracte clericorum esse sortem ab aliorum civium conditione alienam, quia imo utrique statui intestinas, abhorrentesque a tranquillo contubernio simultates inspirarunt; adeo ut etiam excommunicationis sententiam aggressoribus, aut infractoribus ecclesiasticæ immunitatis intentarent, quod & Piligrinus Archiepiscopus hoc in concilio secutus est. Verum quemadmodum violenta non durant, ita nec Decreta Pontificum Principum cohibuerunt in Clericos jura ac potestatem: iidem hodie colliguntur reditus ex clericorum, atque ex laicorum agris: ipsæque etiam eorum personæ censui arbitrario persæpe subjiciuntur. Quod si principes facultatem petunt a Pontifice, dicunt id fieri solius moris causa, & in speciem, reipsa nihil se rerum temporalium petere ab ecclesiastica potestate; cum jus imponendi censum suapte natura cohæreat principatui, ut publica totius regni moles privatorum impendiis servetur. Ideoque cum & regnantium Jura per Christum non sint abolita, necessario sequitur, immunitatem Clericalem divini juris esse non posse; nullum quippe extat ullibi divinum præceptum, quæ

(*) Ἀπὸ πάντων ἁπαξαπλῶς τῶν λειτουργιῶν βούλομαι ἀλειτουργήτους διαφυλαχθῆναι, ὅπως μὴ διά τινος, ἢ ἐξολισθήσεως ἱεροσύλου ἀπὸ τῆς θεραπείας τῆς τῇ θειότητι ὀφειλομένης ἀφέλκωνται, ἀλλὰ μᾶλλον ἄνευ τινὸς ἐνοχλήσεως τῷ ἰδίῳ νόμῳ ἐξυπηρετῶνται.

(**) Δημοσίᾳ κατὰ νόμους λειτουργεῖν ἔπεστι, καὶ μὴ ἀντιλέγειν τῇ τοῦ κρατοῦντος ἐξουσίᾳ.

quæ principum legibus subditorum partem, nempe clericos subduxerit. Quod si Tridentinum Concilium *Sess. XXV. Cap.* 20. *de Reform.* immunitatem ecclesiasticam arcessit *ex Dei ordinatione*; id eo sensu dictum est; nempe cum immunitate ecclesiastica congruere etiam quædam exempla paganorum principum, in scripturis allata; sic Genes. *Cap. XLVII.* Sacerdotes Ægyptii a Pharaone fuere tributis exempti &c. *Vide Canonem Dogmatum Lib. II. pag.* 237.

Anno 1396.

GREGORIUS,
Archiepiscopus Salisburgensis XXXVI.

Anno 1398. *emit ab Hugone Goldeker jus coquendi salis in Hallein, una cum officina salinaria, montibus & silvis, illuc pertinentibus, quæ is antea in feudum ab Episcopo tenebat. Hi Goldekeri fuere Pincernæ Archiepiscopatus.* Hundius in Metropoli Salisburg. Tomo I. pag. 24.

Anno 1403.

EBERHARDUS III.
Archiepiscopus Salisburgensis XXXVII.

Concilio Constantiensi, anno 1414, *præsens interfuit, inibique magna prudentiæ, pietatis, & misericordiæ laude est versatus; nam singulis diebus ad domus suæ fores large refecit pane, adjecta carne elixa, & portione vini pauperes; jejunii autem diebus pulte & leguminibus. Qua autem fortuna, quove varia successu Eberhardus in hoc Constantiensi Concilio tutatus sit jura sua Metropolitica contra Georgium, Pataviensem Episcopum, & sibi prætendentem, & suis successoribus insignia Metropolitica, uberius supra in Præfatione est expositum. Exinde domum reversus anno* 1418. *disciplinæ ecclesiasticæ, turbarumque sedandarum causa & ipse animum appulit ad Concilium sua in Archidiœcesi convocandum. Itaque*

Anno 1418.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXXIV.

Anno Christi MCCCCXVIII, Martini V. Papæ anno I. Sigismundi Imperatoris anno IX. convocatum ab Eberhardo III. Archiepiscopo.

Rationes, quæ Archiepiscopum ad celebrandum hoc Provinciale Concilium permoverint, adfert Van der Hardt Tomo I. Concilii Constantiensis Parte V. pag. 161.

Vidit hic Princeps religiosus (*Eberhardus III. Archiepiscopus*) in Constantiensi concilio quæ essent reformationis fata, quæ impedimenta injecta, quæ decreta facta, quæ spes concepta, & quousque falsa. Quamobrem soluto præter opinionem per Martinum V. concilio, ac dilato communi reformationis voto in Synodum Italicam Papiensem, cum sensisset, parum sic iri effectum publica auctoritate, suum facturus officium, Constantiensis Concilii, aliorumque bonorum ac doctorum virorum consilium observans, frequentia nationalia, ac provincialia concilia esse instituenda, in suis hoc absque mora orsus est ditionibus, & Ecclesiis.

Nempe post editum a Martino V. Confirmationis Decretum anno 1418, *die* 22 *Aprilis, postque solutum Constantiense concilium Eberhardus ad suam Ecclesiam reversus, mox mense Novembris ejusdem anni, die octava post festum S. Martini, hoc concilium indixit.*

Quod Harduini & Harzheimii & aliorum errorem retegit, qui hoc concilium in annum 1420. *rejecerunt, decepti fortassis ab instrumento fœderis, Archiepiscopum inter & suos Suffraganeos anno* 1419. *initi, pro immunitate ecclesiastica contra laicos, non tantum censuris, sed & armis propugnanda; de quo mox infra agetur, ceu appendice hujus concilii. Admirationem autem præprimis movet Harzheimius,*

qui

Anno 1418. *qui illam pro Immunitate defendenda confœderationem pro provinciali concilio habuit, Tomo V.* Conciliorum Germ. pag. 161; *cum tamen eo in ipso confœderationis instrumento, quod adfert, diserte dicatur, post celebratum Provinciale Concilium, hoc nimirum, anno* 1418. *habitum, Præsules hoc inter sese pepigisse fœdus.*

Præter Episcopos Suffraganeos, Abbates & Prælatos ad hoc concilium invitavit Archiepiscopus etiam Doctores Academiæ Viennensis, rogavitque, ut sibi adessent consilio, formamque præceptionum conficerent, qua Ecclesiarum pastores edocerentur, modum, sacra mysteria e ritu catholico pie sancteque administrandi. Non defuit Universitas votis Archiepiscopi, delegitque pro conficiendo libello Magistrum Nicolaum de Dinkelspihl, & M. Joannem Sindrami: pro Synodo vero deputavit e gremio suo doctores quatuor, quos Archidux suo & Academiæ nomine Salisburgum legavit. Ut habent Acta ad annum, ante dictum 1418. *Hansizius Germaniæ Sacræ Tomo II. pag.* 468.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.

Eberhardus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Archiepiscopus Salzburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam.

Deus omnium creaturarum fabricator, post infinita sæcula creaturas ad extra suæ caritatis volens esse participes, ad ipsius imaginem & similitudinem humanam condidit creaturam, perfectam, in naturalibus illustratam, & cunctis adornatam virtutibus, & ratione rectissima regulatam; quibus felicitatem poterat possidere perpetuam, si in originali justitia perstitisset. Sed hostis antiquus, tantæ, quam amiserat, felicitati invidens, hominem tot donis, & virtutibus præfulgentem sua calliditate traxit ad vetita. Cui homo primus assentiens, cum tota sui ipsius posteritate, in singulis suis virtutibus vulneratus, mortalis effectus, cœpit infinitis, nedum corporis, sed etiam animi inccommodis & miseriis laborare. Hinc & homicidia, hinc & mala innumerabilia per appetitum noxium, proclivem ad malum, orbem replevere terrarum. Sed in horum remedium miserationum Dominus regulas ad honeste vivendum, quibus homo felicitatem recuperaret perditam, nedum per ora Prophetarum, & Principum, & ipsorum Legatorum, sed etiam sacratorum Præsulum Provinciæ Salzburgensis, in solicitudinis partem vocatorum Prædecessorum nostrorum, pro directione gregis ipsis crediti Divinitus promulgavit. Quæ licet saluberrima extitissent, temporum tamen exigente malitia, qua universalis Dei Ecclesia monstruoso & Pestifero schismate fere sex lustris miserabiliter lacerata, a memoria hominum ex quadam dissuetudine exsularunt. Hinc delinquentium impunitas, præbens veniam delinquendi, effecit, ut effreuata cupiditas, & facilitas veniæ, tam in clero, quam in populo, nostræ provinciæ decorem pristinum in moribus per difformitatem vitæ denigrarent. Sed quia dies sanctificationis illuxit, qua Romana & universalis Ecclesia jam unico & indubitato gubernatur Pastore, tempus est, ut ex debito Pastoralis officii, quod dudum in votis gessimus, ad reprimendum tot conatus noxios, ad sanandum infirmos, ad alligandum confractos, ad corrigendum excessus, ad reformandum mores, providis statutorum remediis assurgamus.

Hinc est, quod Nos Eberhardus præfatus, Albertus Ratisponensis, Hermannus Frisingensis, Engelmarus Chiemensis, Ulricus Seccoviensis, Wolffhardus Lavantinensis, cum venerabilium fratrum nostrorum absentium Pataviensis, Brixinensis, Gurzensis, Ecclesiarum Episcoporum, Procuratorum, & venerabilium Abbatum, & aliorum Prælatorum, & totius sacri Concilii Salzburgensis approbatione,

tione, consilio, & consensu, omnia & singula statuta Reverendissimi Patris & Domini, Domini Guidonis, tunc Sancti Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis, & Reverendi Patris & Domini, Domini Joannis Episcopi Tusculani, Apostolicae Sedis Legatorum, dum in nostra provincia legationis officio fungerentur, & Reverendissimorum Patrum ac Dominorum divae memoriae Friderici, Chunradi, Pilgrini, Sanctae Salzburgensis Ecclesiae Archi Episcoporum ac Legatorum Sedis Apostolicae, Praedecessorum nostrorum, edita in ipsorum provinciis, seu conciliis provincialibus, innovamus, & observari praecipimus. Quibus novis morbis emergentibus nova remedia adhibentes, statuta subscripta, de venerabilium fratrum nostrorum praedictorum, & totius provinciae approbatione, ordinamus, & statuimus, volentes & praecipientes, easdem nostras constitutiones ab omnibus & singulis nostris Suffraganeis, & eorum subditis firmiter observari & publicari in ipsorum Synodis, copiasque illarum petentibus decernimus sub petentium sumptibus & expensis. *Anno 1418.*

INDEX CAPITULORUM.

I.

De Summa Trinitate & fide Catholica, ex Concilio Domini Eberhardi.

De summa Trinitate, quae propter sui exquisitissimam & probatissimam perfectionem, ac clarissimam & lucidissimam veritatem, adjectione vel declaratione ulla non indiget: ad quam inprimis, tamquam principium, medium & finem salutis omnium, corda nostra, manus & oculos elevemus devoti: nihil aliud est credendum, tenendum, & docendum, nisi quod Romana credit, tenet, & docet Ecclesia, piissima, sanctissima & prudentissima Mater nostra, ita tamen, ut omnes Praelati articulos fidei principales fideliter suos subditos laicos doceant, simpliciter credere, sicut Ecclesia: clericos vero explicite & distincte.

Item statuimus, ut si aliquis clericus vel laicus utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis vel status existat, ausus sit praesumptione damnabili publice praedicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit

Anno 1418. possit conficere corpus Christi, seu sic ligatus non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis; pro hæretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri Concilii aapprobatione damnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus; cum sacræ scripturæ dicat authoritas, quod sive bonus sive malus sit minister, per utrumque Deus effectum gratiæ confert. Non enim, quæ sancta, coinquinari possunt: nec ipsa Sacramenta propter hominum malitiam profanari. Unde sacerdos, quantumcumque pollutus existat, Divina non potest polluere Sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagiorum exsistant. Licite ergo a quocumque Sacerdote ab Ecclesia tolerato Divina Mysteria audiantur, & alia recipiantur Ecclesiastica Sacramenta.

II.

De Constitutionibus.

Frustra Sanctorum decreta Canonum antiquis fuissent ordinata temporibus, si illorum executio negligatur. Hinc est, quod Nos Eberhardus, Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Salzburgensis Ecclesiæ Archi Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, statuta Romanorum Pontificum de celebrandis Provincialibus Conciliis & Episcopalibus Synodis diligenter cupientes observari, ordinamus, quod nostrum Provinciale proximum Concilium a festo Sancti Augustini proxime futuro ad annum, indicimus publice, & intimamus in hac civitate Metropolitana nostra Salzburgensi, per Nos, Deo concedente, aut nostros Procuratores solemniter celebrandum; nisi ex emergente causa, ut puta, guerræ, pestilentiæ, aut alia duxerimus locum immutandum. Quam mutationem loci etiam congruo tempore nostris literis intendimus publicare. Ad quod conveniendum ex nunc sub pœnis infra scriptis evocamus, citamus, & requirimus omnes & singulos nostræ provinciæ, qui per annum per se ipsos, vel alium in casu Suffraganeos, & alios quoscumque, qui de Jure vel consuetudine ad provinciale Concilium ire tenentur. Statuentes denique pro ulteriori canonum executione, sacro approbante concilio, ut singuli suffraganei nostræ provinciæ, qui per annum per se ipsos, vel alium in casu, quo legitime non fuerint impediti, omiserint celebrare Synodos Episcopales, a Pontificio officio, nec non ab omni exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ per se vel per alium sint ipso Jure suspensi; eorum Jurisdictio Ecclesiastica, & illius liberum exercitium ad Capitulum, seu Ecclesiam devolvatur, & devoluta persistat; omniaque & singula emolumenta Jurisdictionis ad Capitulum pertineant, in publicam ipsius Ecclesiæ, non singularium personarum, vel officiorum utilitatem, donec hujusmodi Synodos aggregaverint, convertenda. Adjicientes, quod sub pœna præmissa, omnes & singuli nostræ provinciæ Suffraganei infra hinc & festum Sancti Jacobi proxime venturum, suas Synodos in suis Diœcesibus studeant celebrare. In quibus de corrigendis excessibus, & reformandis moribus, præsertim in clero, cum Dei timore agatur, visitationes faciant, vel fieri procurent, maxime Monasteriorum ordinis Sancti Augustini canonicorum Regularium, & Sancti Benedicti in certis partibus, heu, nimium collapsorum, juxtas canonicas sanctiones: quod & Nos in nostra Diœcesi Salzburgensi fieri procurabimus; ut exhibeamus Nos nostris fratribus in exemplum. Si vero dicto tempore suspensionis durante, Suffraganei nostri, vel alter eorumdem exercitio dictæ Jurisdictionis Ecclesiasticæ per se vel per alium se immiscuerit, aut Capitulum circa præmissa impediverit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Quod si per annum alium integrum Suffraganei

ganei nostræ provinciæ Concilium Synodale convocare seu celebrare neglexerint (quia crescente contumacia crescere debet & pœna) contra tales contumaces violatores canonum & nostrarum constitutionum sequenti provinciali concilio, aut concilio generali, si illud celebrari contigerit, de remedio provideatur opportuno juxta canonicas sanctiones. Suffraganei vero nostri, & alii qui de jure, vel consuetudine ad provinciale concilium ire tenentur, nisi congruo se tempore personaliter præsentaverint, excommunicationis sententiam incurrant ipso facto, nisi tali necessitate & impedimento legitime præpediti fuerint, ex tunc per procuratores suos legitimos comparere teneantur sub pœna prædicta. Durentque concilia provincialia per duodecim: & Episcopales Synodi per tres dies, nisi agendorum exigentia prolixius aut præcisius tempus exposcat. *Anno 1418.*

Insuper sacro approbante Concilio ordinamus, ut omnes & singuli nostri Suffraganei in proximis ipsorum Synodis per singulas Diœceses, prout & Nos in nostra proxima Synodo Salzburgensi ordinabimus sub pœna suspensionis a Pontificali officio, studeant personas idoneas, probas videlicet & honestas, in testes publicos sive synodales ordinare, qui per totum annum simpliciter & de plano absque ulla Jurisdictione sollicite investigent, quæ correctione & reformatione sint digna, & ea fideliter referant ad provinciale Concilium, aut Synodum Episcopalem, ut correctione animadversione congrua puniantur.

Ad reformationem quoque ordinum Sancti Augustini Canonicorum Regularium, & Sancti Benedicti nostræ provinciæ, cura officii pastoralis attendentes, sacro approbante concilio ordinamus Præsidentes Capitulis antedictis, videlicet de ordine Sancti Augustini Canonicorum Regularium Dominum Præpositum Metropolitanæ Ecclesiæ Salzburgensis, Monasterii Beatæ Mariæ Virginis Nuiburgæ Pataviensis Diœcesis Præpositos; de ordine vero Sancti Benedicti Religiosos Monasterii Sancti Petri civitatis Salzburgensis & in Niedernaltach Pataviensis Diœcesis Abbates: quibus plenam concedimus potestatem citandi & evocandi, per censuras etiam Ecclesiasticas omnes & singulos Abbates, Præpositos, Priores, & quoscumque alios ordinum prædictorum, qui ad capitula ipsorum provincialia consueverunt convocari, aut de Jure vocari debebunt. Super quibus ipsis decernimus per Cancellariam nostram fieri literas opportunas; qui in eventum negligentiæ Episcoporum Suffraganeorum nostrorum, si suas Synodos non celebraverint in termino superius expresso; & emendanda & corrigenda in omnibus & singulis Monasteriis ordinum prædictorum nostræ provinciæ non correxerint, & emendaverint diligenter, teneantur singuli suum Capitulum provinciale in loco apto suorum Monasteriorum, in festo Sancti Michaelis proxime futuro, convocare & celebrare: ibique agere de reformatione ordinum & monasteriorum juxta constitutiones dictorum ordinum, & canonicas sanctiones:. Jure tamen ordinariorum in omnibus semper salvo. Dictaque Capitula provincialia prædictorum ordinum de triennio in triennium per prædictos ordines districte præcipimus in nostra provincia celebrari. In casu etiam diligentiæ, quo nostri Suffraganei etiam suas Synodos celebraverint, fecerintque diligentiam suam pro reformatione ordinum præfatorum; nihilominus tamen volumus & ordinamus, ac districte præcipimus, ut Præsidentes superius nominati, debeant & teneantur de triennio in triennium incipiendo a fine præsentis Concilii, sua Capitula celebrare; liberumque sit Præsidentibus sæpe dictis terminum præfatum pro suis celebrandis Capitulis prævenire.

Anno 1418. Ordinamus denique, sacro approbante Concilio & in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & mandamus omnibus & singulis Abbatibus, Abbatissis, Præpositis, Prioribus, Priorissis, & aliis, quibus cura & administratio Monasteriorum utriusque sexus dictorum ordinum nostræ provinciæ est commissa; quatenus infra hinc & festum Pentecostes proxime futurum, debitum pastoralis officii sui diligenter impendant: ipsos præcipue ad tria substantialia ordinis, videlicet, proprietatis abdicationem, obedientiæ exhibitionem, & castitatis observationem reducendo: prohibendo egressus sine causa rationabili, & ingressum personarum suspectarum: ac observent, & a suis subditis faciant observari, ut Divinum officium diurnum pariter & nocturnum devote juxta regulas dictorum ordinum celebretur. In aliis vero, quæ reformationem Monasteriorum & ordinum præfatorum respiciunt, se tales ostendant, quod Nobis & Suffraganeis nostris ipsos visitantibus, de diligentia, quam inveniemus, debebunt merito commendari: scituri, quod si in præmissis aut eorum aliquo negligentes exstiterint, aut aliqui ex subditis præmissorum rebelles & inobedientes inventi fuerint; contra tales per Nos, & nostros Suffraganeos ad pœnas graviores procedemus juxta canonicas sanctiones.

III.

De Consuetudine.

Consuetudines, quæ gravamen Ecclesiis inducere dignoscuntur, invalidas publicamus: locorum ordinariis, ut in omnem eventum eis resistant, firmiter injungentes.

IV.

De Renuntiationibus.

Nullus Ecclesiam vel beneficium Ecclesiasticum dimittere, vel recipere præsumat sine sui Superioris authoritate; quod sub pœna excommunicationis, vel suspensionis omnibus firmiter inhibemus.

V.

De Scrutinio.

Statuimus, quod nullus ad examen per sacrorum ordinum susceptionem aliquatenus admittatur, nisi recenter confessus fuerit omnia sua delicta idoneo sacerdoti. Et quia pauci sunt, qui sua delicta cum sequelis eorum intelligant, per districtum informatorem debet instrui ordinandus, an expediat sibi ordinari, an vero irregularitatis alicujus prætextu ei potius sit abstinendum.

Item quod nullus admittatur ordinandus vel promovendus ad ordinem super vicaria, a qua non possit ad inordinatum placitum amoveri.

Statuimus insuper ad terrorem malefactorum, ut omnes Episcopi Provinciæ Salzburgensis, ac eorum Vicarii, quando volunt & debent suis temporibus ordines celebrare, committant expresse examinatoribus clericorum ordinandorum sub Anathematis interminatione, ut inter cætera perquirenda fideli diligentia perquirant, sub obtentu honoris percipiendi a singulis ordinandis, ut si patres, avi, aut progenitores eorum usque ad lineam ascendentem, captivaverint, captivatum detinuerint, accederint aut mutilaverint temere clericum aliquem in sacris ordinibus constitutum, & pro clerico se gerentem.

Eum

Eum vero, quem in aliquo præmiſſorum affectum per aliquem ipſorum progenitorum uſque ad lineam memoratam invenerint, ſi hujusmodi factum ſit notorium, non admittant. Prælati quoque vel eorum vices gerentes, quorum intereſt inveſtire, vel inſtituere præſentatos, ante inveſtituram vel inſtitutionem cum ſumma diligentia de his quærant: & quos tales invenerint, nullo modo inſtituant ad aliquod officium, vel beneficium Eccleſiaſticum. Examinatores inſuper & Prælati, ac eorum vices gerentes, qui ſecus in præmiſſis agere præſumpſerint, in futurum ſuſpenſionis ſententia percellantur: alias per locorum Ordinarios graviter puniendi, niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, & ab hujusmodi reatibus appareant abſolvi. *Anno* 1418.

VI.

De Filiis Presbyterorum.

Nullus illegitime natus ad aliquem ſacrum ordinem vel beneficium, aut officium curam habens animarum, ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ admittatur in aliqua Eccleſia ſæculari. Et tales, qui hactenus ſunt admiſſi, ſi de his conſtiterit, per eorum ordinarios repellantur. Alioquin ſcienter contrarium facientes per unum menſem ab ingreſſu Eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſos.

VII.

De Officio Archidiaconi.

Inhibemus Epiſcopis, Archidiaconis, Prælatis, ac eorum officialibus univerſis ſub pœna ſuſpenſionis, quam in omnes facientes contrarium promulgamus, ne ſubditis ſuis, aut eis, qui litigant, ſeu litigaverint coram eis, aliquam eis faciant inhibitionem, ſeu impedimentum quod præſtent, ſub quocumque colore vel modo, publice vel occulte, quo minus cauſas ſuas appellationum, ſeu quascumque alias ad examen ſuperiorum ſpectantes, libere poſſint deferre.

VIII.

De Officio Vicarii.

Et quia Eccleſiarum Rectores vicariis ſuis adeo relinquunt exiguam portionem, quod ex ea nequeant ſuſtentari, Generali Concilio inhærentes ſtatuimus, ut ipſis vicariis ſuis ſufficiens, & honeſta portio de proventibus Eccleſiæ aſſignetur. Alioquin ipſi Rectores, ſi moniti non aſſignaverint, ſuis poterunt beneficiis ſpoliari. Nullusque ſub pœna ſuſpenſionis ab officio, intitulatus ad curam animarum, vicariam perpetuam, vel temporalem, vel ſimilis beneficii aſſumere præſumat.

IX.

De Officio Delegati.

Ad hæc plerumque contingit, quod Judices delegati, ſeu ſubdelegati, ad quos ſimplices commiſſiones ſub forma communi diriguntur, ultra quam patiantur vires reſcripti præcedentis, terras, civitates, oppida, & villas Eccleſiaſtico ſubjiciunt interdicto, invocantes etiam ſuper hoc brachium ſæculare. Nos igitur volentes iniquis proceſſibus hujusmodi obviare, præſenti ſcripto declaramus de fratrum noſtrorum Conſilio, & aſſenſu, quod ſacerdotes noſtræ civitatis, Diœceſis & provinciæ, ad obſervationem ſeu publicationem ſententiarum hujusmodi interdicti minime teneantur; nec invocationi brachii ſæcularis, quam ſic faciunt, aliquatenus eſt parendum, ſuper inter-

Anno 1418. interdicto vero ponendo, recurrant ad decretalem extravagantem, quæ incipit: Provide attendendum. Et est Bonifacii VIII. cujus tenor sequitur in hæc verba: „Provide attendendum, quod, ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur: quodque sunt nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, „quæ interdum plus ex cupiditatis, quam caritatis radice perspicuis indiciis procedere arguuntur: quodque interdicti tempore Divina organa suspenduntur, & laudes: nec Ecclesiastica Sacramenta „ministrantur, ut solent; tolluntur mortuis, seu minuuntur suffragia; „præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris: adolescentes & parvuli participantes rarius Sacramenta, minus inflammantur, & solidantur in fide: fidelium tepescit devotio, hæresis pullulat, & multiplicantur pericula animarum: præsentis constitutionis „providemus edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus authoritate ordinaria, vel delegata „supponatur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro „cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quacumque occasione, „vel causa, seu quovis colore: pro eo maxime, quod ipsorum domini, Rectores seu officiales, quocumque nomine censeantur, aut „incolæ, seu habitatores, aut singulares personæ, ipsorum statutis „vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum „seu quantitatem non solverunt hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim ex nunc decernimus irritum, & inane, si secus „hactenus exstitit attentatum, vel contigerit attentari; illudque revocamus omnino. Non obstantibus quibuscumque contractibus, „obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fideijussionibus, consensibus, processibus & sententiis super „hoc habitis vel habendis, juramentorum, pœnarum spiritualium „& temporalium, seu multarum appositione, vel quacumque alia firmitate vallatis: nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, „vel in antea fieret de Apostolicæ Sedis licentia speciali expressa, „per ipsius Sedis patentes literas apparente."

X.

De Officio Ordinarii.

Sacerdos vero quilibet plebem suam doceat diligenter, ut, cum in celebratione Missarum levatur hostia salutaris, quilibet Deo devote flectat genua sua, vel saltem se reverenter inclinet: idem faciens, cum eam portet Presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu, superposito mundo velamine, ferat manifeste & honorifice ante pectus cum omni reverentia, & timore, semper nola parvula & lumine, nisi locorum repugnet distantia vel temporis qualitas, præcedentibus, ut ex hoc fides & devotio apud homines augeantur.

Cum mos unicuique gerendus sit, & in diversis Diœcesibus nostræ provinciæ clerus & populus inveniatur variis vitiis, & defectibus laborare, quæ omnia non possunt una quasi medela curari: Nos cunctorum saluti nostri gregis, quantum possumus, providere volentes, aliqua duximus generaliter committenda; omnesque & singulos nostros Suffraganeos, qui una nobiscum super populum nobis creditum in partem solicitudinis sunt vocati, & de contingentibus apud ipsos in clero & populo, quæ reformatione & emendatione indigent, habent notitiam certiorem; paterna exhortatione requirimus & monemus in visceribus Jesu Christi, ut gregi sibi commisso præsint verbo doctrinæ pariter & exemplo ac secundum qualitatem tempo-

temporum, & locorum, ea, quæ correctione & emendatione indigent, reformare & corrigere, dum ipsos suas Synodos celebrare, & suas Diœceses visitare contingit per seipsos, vel alios Deum timentes non omittant; in ipsorum pastorali officio taliter procedentes, ut tollantur scandala, evellantur vitia, & populus eis creditus numero & merito augeatur; ne subditorum sanguis in die districti Judicii de ipsorum manibus requiratur: attendant, ut sint Jurium præsertim contra Ecclesiastica crimina promulgatorum & nostrarum constitutionum exsecutores. usuras prohibeant, quantum possunt; clericorum concubinatum cohibeant nimium scandalosum; provideant, ut Divinum officium in Ecclesiis cum solemnitatibus debitis, canonice, & debite persolvatur: ut mendicantes præsentati cum litteris ordinariorum, in ipsorum mendicitate non graventur. ut mendicantes fratres suis limitibus contenti, parochiales Ecclesias & ipsarum Jura non offendant; festivitates Sanctorum nimis multiplicatas restringant. Item, quia Divinum officium in Ecclesiis cum solemnitatibus debitis persolvatur: habeantque Archidiaconos, Decanos & officiales in Jure peritos, habentes peritiam causarum; quod tales Justitiam in scientia celeriter faciant præcipue pauperibus: abstineant se, & abstinere faciant tales ab immoderatis exactionibus circa lites: quod de monasteriis ordinum Sancti Augustini Canonicorum Regularium, & Sancti Benedicti, suarum Diœcesium juvenes habiles mittantur ad studium generale: quod beneficiorum permutationes duntaxat ex causis a Jure permissis admittantur. Anno 1418.

XI.

De Majoritate & Obedientia.

Sacro approbante etiam Concilio statuimus, ut nulli clerici Nobilium, Capellani in capellis castrorum Dominorum suorum celebrare præsumant, nisi ante Episcopo, vel loci Archidiacono obedientiam faciant manualem, ut ad Synodos veniant, & Capitula, certis temporibus, & statutis mandata Ecclesiastica recepturi, & suis Dominis, ac eorum Castrensibus, secundum quod fuerit opportunum, relaturi; cum plebani, in quorum terminis castra consistunt, hoc facere frequenter non audeant propter tyrannidem suorum dominorum. Quod si secus quispiam facere præsumpserit, per loci Ordinarium vel Archidiaconum condigne puniatur. Statuentes etiam sub pœna excommunicationis jam latæ sententiæ, districte mandantes, ut si quando prædam vel spolium rerum Ecelesiasticarum ad Divinum cultum deputatarum, seu etiam Ecclesiasticam personam captivam ad aliquam civitatem, villam, oppidum, seu castrum adduci contigerit, Sacerdotes & Capellani civitatum, villarum, castrorum, postquam sciverint, non exspectato super eo superiorum mandato, abstineant a Divinis interim, quoad persona captiva, aut res Ecclesiasticæ prædictæ in præfatis locis detinentur.

XII.

De his, quæ vi, aut metus causa fiunt, vel absolvuntur.

Hos qui absolutionem, vel quamcumque revocationem ab excommunicatione, suspensione, vel interdicti sententiis, per vim, vel per metum extorserint, eum hoc, quod hujusmodi absolutiones, revocationes sunt irritæ, statuimus, & publicamus, excommunicationis sententiæ subjacere.

XIII.

Anno 1418.

XIII.

Quia Clerici & Religiosi nonnulli, non attendentes, quantum sit obedientiæ bonum, quod victimis antefertur, & quod peccatum est ariolandi, nolle acquiescere; & scelus idololatriæ, obedire non velle; amissionem rerum suarum, & corporis, & vanum metum allegant frequenter, ne cogantur mandatum exequi Prælatorum. Qui cum prosperitatis tempore multa bona receperint, laute vixerint de patrimonio Crucifixi, imminente necessitatis articulo, pro honore illius adversitates sustinere detrectant, qui cum foret summe dives, ad obediendum Deo Patri pro salute nostra subiit onus voluntariæ paupertatis: ex quo propter contemptum clavium Ecclesiæ, nervus Ecclesiasticæ disciplinæ dissolvitur, & animas miserabiliter periclitari contingit: sacra hujus Concilii necessaria deliberatione statuimus, ut nulla rerum perditio, aut metus corporis, nec legitime probatus, subditi inobedientiam, mandatum Prælati exsequi non curantis, valeant excusare: adeo, quod si metus corporis duntaxat sentienti, proprio juramento & non legitimis coram eo, a quo mandatum subditus receperit ostensus fuerit documentis, nihilominus loco cedat, ne notam transgressionis incurrere videatur. In his autem, quæ in non faciendo consistunt, ut puta, cum mandatur, non communicare excommunicatis, non celebrare in locis interdictis, & aliis hujusmodi, omnino nullum, nec rerum, nec corporum, quantumcumque probatus metus excusat; cum pro nullo metu debeat peccatum mortale committere; quod ex inobedientia surgere, sanctorum Authoritatibus comprobatur.

XIV.

De Alienatione.

Quia plerumque cessiones actionum in fraudem fiunt; aliquando tamen pure & simpliciter ex causa legitima: statuimus, ut cessiones actionum, quæ ex justis causis vel causa procedunt, in præsentia Episcoporum, Judicum, seu officialium suorum, de licentia eorumdem, si subsint legitimæ causæ, fiant: jurent etiam cedentes, quod non simulate, sed vere cedant. Alioquin secus factas, determinamus non tenere.

XV.

De Judiciis.

Et quia quidam propter potentiam, quidam propter crudelitatem magnam personaliter citari non possunt: quidam etiam, quia in castris habitant, ita quod nulla potest ad eos citatio pervenire: idcirco provida & necessaria deliberatione statuimus, ut contra tales citationes edictum apud Parochialem Ecclesiam ipsorum publice & legitime proponatur. Quia si Parochialis Sacerdos tales citare non posset metus causa, faciant juramentum hujusmodi coram aliquo Presbytero honesto, qui ipsi Judici de hoc faciat literatoriam fidem. Ex tunc in Cathedrali Ecclesia tribus Dominicis continuis publice in ambone citentur, dummodo citandi infra unam diætam sint a Cathedrali Ecclesia constituti. Alioquin ad tres quindenas solemniter evocentur. Et ex tunc contra hujusmodi, ac si personaliter citati fuerint, procedatur, ne ex malitia valeant commodum reportare: propterea quod crudeles homines & perversi, dum ad forum Ecclesiasticum in causis, etiam de quibus Ecclesia merito habet agnoscere,

scere, a Judicibus evocantur, illius authoritatis, qua dicitur: qui honorat missum, honorat mittentem, immemores existentes; Nuncios Ecclesiasticorum Judicum citatione excommunicationis, vel alias Judiciales, & Juris literas desendentes, verbis probrosis, & quandoque duris verberibus quosdam captivantes, alios interdum suis rebus temere, publice spoliantes, multipliciter afficiunt, & perturbant, & impediunt citationes, & litterarum exsecutiones, in non modicam Ecclesiasticæ libertatis contumeliam & jacturam. Considerantes igitur malitiis hominum non esse aliquatenus indulgendum, hoc sacro approbante Concilio duximus statuendum, ut reus Nuncios acta judicialia deferentes, per se, vel per alium verberans, spolians, vel captivans, lite etiam non contestata, authoritate etiam hujus sacri Concilii habeatur penitus pro convicto. Actor vero in causa reconventionis similia perpetrare per se vel per alium non formidans, super instituta contra reum actione amplius nullatenus audiatur. Et insuper uterque ac omnes alii, qui nomine & actione eorum talia facere præsumpserint, usque ad condignam satisfactionem læso, & Judicibus summaria cognitione super hujus fero facto præhabita, percellantur. Anno 1418.

XVI.

De foro competenti.

Dudum felicis recordationis Pilgrinus, Prædecessor noster, provide duxerat statuendum, ne Prælatus, vel quivis alius clericus, alium Prælatum, vel clericum, aut etiam laicus quamcumque personam Ecclesiasticam coram sæculari Judice trahere, vel convenire, aut tractus seu conventus sponte & Judicialiter præsumeret respondere: alioqui tam trahentes quam tracti ultra pœnas contra tales a Jure promulgatas excommunicationis sententiam incurrerent ipso facto. Verum nonnulli laici salutis suæ immemores, contra pœnas prædictas, personas Ecclesiasticas, etiam si Pontificali præfulgeant dignitate, ad hujusmodi Judicia forensia & sæcularia indistincte trahere non verentur.

Qui quidem Judices sæculares ne compareant propria in persona sic citati, res & bona sua atque beneficiorum suorum, decernunt in contumaciam invadenda, sic quod ipsi laici exinde, occasione recepta, bona Ecclesiastica invadere, & occupare præsumunt in Ecclesiasticæ libertatis detrimentum. Nos hujusmodi temeritatis audaciam reprimere cupientes, datam constitutionem Prædecessoris nostri authoritate hujus Concilii de fratrum nostrorum consilio innovamus, & extendi volumus ad Judices sæculares antedictos. Adjicientes, quod si quando laicus clericum, seu Ecclesiasticam personam, cujuscumque dignitatis vel conditionis existat, nostræ Salzburgensis, Brixinensis, Chiemensis, Seccoviensis, & Lavantinensis Diœcesium, ad Judicium sæculare trahere vel judicare præsumpserit, tamdiu in territorio trahentis & judicantis cessetur a Divinis, donec de hujusmodi injuria satisfecerint parti tractæ & absolutionis beneficium meruerint obtinere.

XVII.

De vita, & honestate Clericorum.

Etsi per sacros canones & nostrorum Antecessorum constitutiones indecentia in vita & habitu clericorum strictissime prohibeatur, nostri tamen subjecti temporibus præsentibus hoc minime attendentes, tam in habitu, quam reliquis ad honestatem in sortem Domini electo-

Anno 1418. electorum ſpectantibus habenas ſuas dimiſerunt. Nos igitur huic inhoneſtati clericorum occurrere volentes, noſtrorum nihilominus Anteceſſorum conſtitutionibus in ſuo robore duraturis, ſtatuimus, ut quicumque clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, vel in minoribus & beneficiatus tantum portaverit habitum a ſacris canonibus, vel a noſtris Anteceſſoribus prohibitum, ſi monitus fuerit, eo ipſo amiſſionem illius habitus incurrat ipſo jure, in aliquod opus pium convertendum. Et ut hæc conſtitutio noſtris temporibus effectu non careat, noſtris Suffraganeis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii præcipimus, quod per ſuas Diœceſes aliquos diſcretos & honeſtos Eccleſiaſticos viros deputent, qui prædictis clericis unica monitione tantum præmiſſa, præcipiant, ut infra decennium (*) talem habitum deponant, & nullo amplius tempore reaſſumant. Alioquin ipſum habitum eis publice auferant, etiam violenter, & eum in opus pium convertant; cum conſenſu tamen ipſorum Diœceſanorum, ſi habitus ipſe notabilis fuerit æſtimationis. Alioquin præter talem conſenſum exſequantur, quod in exemplum prædictorum noſtrorum Suffraganeorum intendimus obſervari.

Cum plerique fratres ordinum mendicantium, ac religioſi ordinum aliorum intitulati &c. ad Eccleſias Cathedrales ſuæ religionis habitum abſque rationabili cauſa manifeſte non deferentes, ad excuſationem in peccatis exemptionis allegando privilegium, de quo minime oporteret, in animæ ſuæ periculum & plurimorum ſcandalum allegando, ſicque excommunicationis ſententia irretiti, sic... immodantur, qua ligati damnabiliter exercere ea, quæ ſunt Epiſcopalis ordinis, non verentur. Nos tantæ temeritati providere volentes, ſacro approbante Concilio, ordinamus, ut ſub pœna ſuſpenſionis ab ingreſſu Eccleſiæ, nullus Suffraganeorum noſtræ provinciæ in ſua Diœceſi ad exercendum ea, quæ Epiſcopalis ordinis exiſtant, tales titulares Epiſcopos admittat, niſi habitum ſuæ religionis manifeſte deferant, & ſint converſationis laudabilis, & bonæ famæ; omneſque tales, cum excommunicati ſint, arctius evitent, & faciant eoſdem ab aliis arctius evitari. Nulluſque clericus vel ſcholaris noſtræ provinciæ ſub pœna ſuſpenſionis ab ordine, quem ſuſceperit ab eodem, quam contravenientes incurrere volumus ipſo facto, ſacros aut minores ordines; nec etiam laici utriuſque ſexus confirmationis Sacramentum quoquo modo recipere præſumant. Nec invitentur tales, nec venientes ſponte admittantur ad conſecrandum Baſilicas, Altaria, aut ad benedicendum quaſcumque res ſacras, niſi de abſolutione eorum conſtiterit manifeſte.

XVIII.

De Cohabitatione clericorum, & mulierum.

Ad arcendum concubinatus crimen, ut de clero penitus evellatur, ſummo ſtudio per ſacros canones eſt proviſum, quia tamen tempore, quo univerſalis Eccleſia monſtruoſe diviſa perſtitit, modo diligentia adhibita fuit in exſequendo eiſdem proviſionibus, crimen præfatum in multis locis etiam provinciæ noſtræ, cum maximo Catholicorum ſcandalo, totius clericalis ordinis contemptu frequentatur. Cui

(*) Decennium *eſt mendum, cujus recta lectio eſt* decendium; *nempe ne ſit hujus ejuſdem canonis cum ſe ipſo conflictatio, qui paulo ante edixit: clericum, qui ob ejuſcemodi veſtem monitus fuerit, & non depoſuerit, veſte illa multandum. Solebant quippe tum intervallo decem dierum actiones diſcriminari; quod indicat Fridericus Imperator Lib. I. Conſtit. Sicul. Tit. XXXIX. Ca. I.*

Cui morbo volentes occurrere, ut debemus, facro approbante Concilio decernimus, ut deinceps omnes in facris ordinibus confiftentes, vel etiam in minoribus beneficiati, vel ad religionem aliquam Deo fponte oblati, & obligati, qui concubinatus fœditate caftitatis votum notorie feu publice violarunt, tenendo notorie concubinas, pœnis infrafcriptis ipfo facto fubjaceant: ut videlicet, fi habuerint beneficia fæcularia, vel regularia officia, aut adminiftrationes vel dignitates, nifi infra duos menfes prorfus a fe removerint, ipfo Jure intelligantur fuis beneficiis, officiis, adminiftrationibus, & dignitatibus Ecclefiafticis per hanc conftitutionem privati. Et poffunt ipfa beneficia, officia, adminiftrationes, & dignitates prædictæ libere per habentes poteftatem aliis conferri, impetrari, vel de iisdem aliis modis Ecclefiafticis provideri. Si vero beneficiati non fuerint, & concubinas notorie & publice detinuerint, & infra duos menfes a fe non feparaverint, fint ipfo Jure inhabiles ad quæcumque beneficia Ecclefiaftica affequenda, pœnis aliis a facris canonibus contra tales editis in fuo robore duraturis. *Anno* 1418.

XIX.

De inftitutionibus.

Statuimus, ut nullus clericus ad curam animarum ab Epifcopo, vel Archidiacono admittatur, nifi prius juraverit, quod nullam in adeptione beneficii, ad cujus curam præfentatus eft, commiferit Simoniam. Cum decor Ecclefiæ, exaltatio fidei, & errorum extirpatio per viros in utroque Jure Divino peritos & humano inftructos, ut plurimum procurari nofcatur; illi, quoniam in provifione congrua, quæ ad ftatus ipforum decentiam expediret, ftipendiis Ecclefiafticis carentes, talentum eis creditum difpenfare Dei populo non valentes, lucerna fub modio abfconfa non effundit in domo Domini luminis claritatem. Unde plerumque contingit, ut beneficia & officia Ecclefiaftica, præfertim, quibus onus curæ animarum, in Ecclefiafticæ Jurisdictionis incumbit, minus idoneis provideantur Rectoribus, ex quibus paftoribus defunt pabula, & ovibus deficiunt alimenta. Ad quorum falutare remedium Sacrofancta Generalis Conftantienfis Synodus; faluti nationi germanicæ providere intendens, decretum promulgavit inferius annotatum: Nos fpiritualem animarum profectum noftræ provinciæ, quem Paftorali cura dudum concepimus, exfequi cupientes, præfatam conftitutionem Conftantienfis Concilii Sacro approbante Concilio publicantes, præcipimus, & mandamus, ut inftitutio prædicta ab omnibus noftris Suffraganeis in fuis Synodis proxime celebrandis intimetur & obfervetur.

Quam ex nunc cum fingulis in ipfa contentis volumus fub pœna fufpenfionis a collatione & electione beneficiorum per fingulos beneficiorum Collatores & Patronos firmiter obfervari. Tenor vero conftitutionis fequitur & eft talis: Sanctiffimus Dominus nofter Papa Martinus V. ad exaltationem fidei catholicæ &c. vide informationem ex Concilio Conftantienfi de qualitate beneficiandorum &c. invenies &c.

Quoniam nonnunquam contingit, quod ad vacantem Epifcopatum, vel aliam Prælaturam, vel quodcumque beneficium aut officium Ecclefiafticum regulare vel fæculare, duo in difcordia eliguntur, feu inftituuntur; & alter, qui minore Jure utitur, ut eum, cui majus eft acquifitum, per potentiam, vel per tædium fatigare & haurire poffit, attrahit favorem potentium laicorum, quibus, ut ei mutuent, & affiftant, promiffiones facit de beneficiis eorum filiis con-

Anno 1418. ferendis, & de Juribus, & libertatibus Ecclesiasticis remittendis: nos huic morbo occurrere volentes remedio salutaris præsentis statuti, hujusmodi promissores, & potentum laicorum attractores volumus ipso Jure sententia excommunicationis esse innodatos, & nihilominus eos fore ineligibiles ad hujusmodi dignitates: mutuatores etiam pecuniarum taliter in hoc casu volumus carere actionibus pro mutuo hujusmodi repetendo.

XX.

Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

Quoniam in quibusdam Alemanniæ locis laici fundatores Ecclesiarum, vel hæredes ipsorum; potestate, in qua hucusque Ecclesia sustinuit, abutuntur, partem decimarum, vel aliarum obventionum Ecclesiasticarum in beneficiis, in quibus Jus Patronatus, sibi retinent ex pacto, cum præsentant clericos; adeo huic vulneri canceroso, & simoniaco censuræ ferrum apponimus, decernentes, ut ex quo aliquid constiterit, pluries eos hujusmodi perpetrasse flagitium, anathemate feriatur, & ejus terra ponatur sub Ecclesiastico interdicto, donec Ecclesiam sub suo Jure dimittat; salvo Jure Patronatus, quod eis de Jure reservamus, cum possint per Juris ignorantiam excusari. Qui vero cæca cupiditate ducti taliter a Patronis beneficia per præsentationem recipere non verentur, officio, beneficioque priventur, nec ad beneficium vel actus Ecclesiasticos admittantur, nisi per Sedem Apostolicam cum ipsis fuerit dispensatum. Episcopi vero vel Archidiaconi, qui talibus scienter curam commiserint animarum, ob institutionem hujusmodi beneficiorum collationem, perpetuo sint suspensi &c.

Cum beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferri debeant, quidam Ecclesiarum Patroni, personis idoneis prætermissis, tales adeo cum præsentant, qui portionem, quam talibus debeant esse contenti, suis usibus residuum totaliter applicando. Unde ad hujusmodi mali perniciem extirpandam, statuimus, quod si tales clerici se portione debita spoliari videntes, ad Episcopum suum querelam non detulerint, authoritate præsentis Concilii sint ipso Jure suspensi; nihilominus per Episcopum eisdem Ecclesiis spolientur. Si vero ad superiorem super hoc detulerint quæstionem, ipse patronum per censuram Ecclesiasticam ab hujusmodi molestatione & exquisita exactionis malitia compescat: adjicientes nihilominus quod in hac re pertinax Patronus exstiterit, ad præsentationem &c. Ecclesiæ proximo vacaverit, nullatenus admittatur.

Ad nostrum, quod dolenter referimus, pervenit auditum, quod nonnulli Episcopi, Comites, Barones, Nobiles, ac eorum potestates & officiales, dum aliquam vacare contingit in nostra provincia Prælaturam, beneficium vel officium Ecclesiasticum, statim gentes inibi mittunt armorum, quæ graves faciunt in ipsis Prælaturis, vel beneficiis expensas. Et quod deterius est, nonnunquam hi, ad quos electio, vel præsentatio spectat futuri Prælati, compelluntur eligere aut præsentare per abusum potestatis sæcularis vel potentiæ inordinatæ. Quandoquidem nullatenus admittunt ad possessionem, etiam a suo superiore confirmatum, donec de certa pecuniæ quantitate concordent cum laicis antedictis, atque persolvant eamdem. Nos hujusmodi damnandæ ambitionis audaciam reprimere cupientes, authoritate hujus Sacrosancti Concilii statuimus, ut nullus, quacumque Ecclesiastica vel mundana, etiamsi Pontificali vel Ducali præfulgeat dignitate, talia de cætero facere præsumat, per quæ offenditur

tur Ecclesiastica libertas & Ecclesiæ multipliciter aggravantur. Quod si secus actum fuerit, nisi infra mensem a tempore hujusmodi vacationis restituerint, aut remiserint jam promissum, quod indebite extorserunt realiter & cum effectu, ipsos volumus excommunicationis sententiæ eo ipso subjacere; a quo nullatenus absolvantur, donec modo simili restituant extorta: in quibus etiam nulla eorumdem remissio vindicat sibi locum. Anno 1418.

XXI.

De Emptione.

Nullus prædam aliquam scienter emere, vel tenere præsumat: alioquin nisi infra mensem prædam ipsam, aut ejus æstimationem, si restitutioni non subjaceant, restituat, excommunicationis sententia percellatur.

XXII.

De Pignoribus.

Ad omnium quoque dubitationem, sive quæstionis materiam amputandam, statuimus, ut si quis prædium suum, cui jus attinet Patronatus, cuique obligaverit indistincte, Jus præsentandi apud ipsum obligantem resideat. Cum tale Jus æstimari non possit, & — — in sortem nequeat computari. Cum semper fructus rei pignoratæ in sortem debeant computari, juxta canonicas & legitimas sanctiones.

XXIII.

De Testamentis.

Ad hæc, quia quædam in quibusdam partibus consuetudo, imo corruptela detestabilis observatur; videlicet, quod tam clericus quam laicus in lecto ægritudinis constitutus, ultra quinque solidos usualis monetæ, vel aliam summam, juxta loci consuetudinem limitatam, nec piis locis, nec personis Ecclesiasticis, pro animæ suæ remedio, aut aliis quibuscumque possit ordinare legata; considerantes prædictam consuetudinem & sacris canonibus & sacris etiam legibus, obviare; cum omnium Jura clament, quod ultima voluntas & ultimum hominis testamentum immobile perseveret: & quod nihil sit, quod magis homines deceat, quam ut supremæ voluntatis liber stylus exsistat: eamdem consuetudinem Deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam, authoritate hujus Concilii sacri penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut ubicumque Jura a testamentorum non prohibent factione, vel in lecto ægritudinis constituto, legandi, disponendi & ordinandi de bonis collatis circa pia loca, personas Ecclesiasticas, & alias quascumque, dummodo contra legitimas non veniat sanctiones, libera sit facultas. Volentes, & præcipientes districte, ut per locorum Episcopos, & cæteros Prælatos Jurisdictionem habentes, universi clerici & laici impedientes defunctorum legata, seu ultimas voluntates, per excommunicationem in personas, & interdicti in loca sententias, quindecim tamen dierum canonica monitione præmissa, ferendas ab hujusmodi impedimentis desistere compellantur. Ad quarum exsecutiones & debitas aggravationes procedente tempore faciendas, Episcopi & Prælati, ad quos testamentorum defensio, utroque Jure suadente, dignoscitur pertinere, tam benevolos se exhibeant, & paratos, ne hujusmodi negligentia de eorum manibus in die districti Judicii requiratur.

XXIV.

Anno 1418.

XXIV.

De Sepulturis.

Insuper statuimus, & sub pœna suspensionis præcipimus firmiter & monemus, ut quilibet sacerdos provinciæ Salzburgensis, cujuscumque dignitatis, seu Eminentiæ, status vel religionis fuerit, infra octo dies causa legitima cessante, postquam ei de morte Archi Episcopi vel proprii Episcopi prædictæ provinciæ constiterit, per se vel per alium Missam pro defunctis dicat, in remedium Archi Episcopi, aut Episcopi memorati.

XXV.

De Parochiis.

Nos Sanctorum Patrum, qui Ecclesiæ Sanctæ Dei, & personis Ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi, posuerunt, statuta considerantes, hujus sancti approbatione Concilii, universis sacerdotibus tam religiosis quam sæcularibus, cujuscumque ordinis, conditionis sive status exsistant, in civitate, Diœcesis, vel provinciæ Salzburgensis degentibus sub debito juramenti, quod Episcopo in receptione sacerdotii præstiterunt, sub interminatione Divini Judicii firmiter inhibemus, ne quis alienum parochianum, cujus cura per Episcopum, vel loci Archidiaconum, seu ejus Vicarium, alii est concessa (excepta necessitatis causa, quæ legem non habet) ad confessionem recipere, aut ei aliquod Ecclesiæ Sacramentum porrigere præsumat, non petita desuper, & obtenta licentia proprii sacerdotis: cum minime incerti & indubitati Juris exitat, talem a tali crimine solvi non posse aliquatenus vel ligari: & ex hoc ordinem Ecclesiæ per majores & sanctos Patres Divina provideutia institutum confundi & perturbari. Et hoc præsens statutum per universos plebanos singulis quatuor temporibus & in præcipuis festivitatibus coram suis Parochianis præcipimus publicari.

XXVI.

De Jure Patronatus.

Ad exstirpandam illam detestabilem corruptelam quorumdam Ecclesiarum Patronorum, qui Rectoribus earum defunctis, spoliant dotem, & Ecclesiam rebus mobilibus, & interdum immobilibus, in salutis propriæ dispendium, & scandalum plurimorum, statuimus, ut sive clericus sive laicus hoc facere præsumpserit, cujuscumque dignitatis etiam Pontificalis exsistat, sit a Jure præsentandi ea vice suspensus — — — Ecclesiam conferat: & si ipse negligens fuerit, superior ipsam conferat ipsa vice: uterque autem sit excommunicatus ipsa Juris — — & arctius ab omnibus evitetur, donec cum debita satisfactione restituat sic ablata.

XXVII.

De Celebratione Missarum.

Prædecessorum nostrorum ducti vestigiis statuimus, inhibentes hujus sacri approbatione Concilii, ut nullus sacerdotum novitiorum illa die, qua primam Missam celebrare voluit, in exordio publicationis sanctissimi sui officii oblaturus Deo primitias gratiæ ac salutis sibi collatæ, aliquos ad convivium invitare, aut invitatos habere, aut procurare per se, vel per alium ullo modo præsumat: sed ad solum Deum, cujus militiæ est adscriptus, dirigat aciem sui cordis, maxime

xime illa die devotus, curis & solicitudinibus temporalium, quibus mentes homines distrahuntur, exutus; remotis vanitatibus histrionum, qualibus tumultibus & insolentiis reproborum, qui etiam sæpe venire assolent non vocati. Anno 1418.

XXVIII.

De Baptismo.

Baptismus cum summa reverentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione verborum, in quibus Sacramenti virtus existit, his scilicet verbis: Ego Baptizo te in Nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Doceant igitur Sacerdotes tam mares quam fœminas, in necessitate debere (illos) parvulos baptizare eadem forma in suo idiomate. Et, quod patres, & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat, poterunt baptizare. Et si Sacerdotes super hoc diligenter requirentes debitam formam in baptismo invenerint, quod factum est, approbent, supplentes circa baptizatum, quoad unctionem olei in pectore & in scapulis, & Chrismatis in vertice, quod a laicis est omissum. Si autem in Baptismate debitam formam non invenerint observatam, non differant parvulos baptizare.

Item statuimus, ut in cunctis Ecclesiis baptismus, chrisma, oleum, & Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis asserventur, ne possit ad illa manus temeraria extendi. Pallæ quoque Altaris, vasa, corporalia, & vestimenta ministrorum munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis.

XXIX.

De Emunitate Ecclesiarum.

Quamquam dudum Ecclesiarum Advocati, ut ab indebitis vexationibus earum abstineant, & consuetis Juribus sint contenti, saluberrimis monitionibus antiquorum Conciliorum sint causati: quia, cum plerique Domini temporales, & laici alii provinciæ Salzburgensis, in Ecclesiis, Monasteriis, seu quibuslibet piis locis, in quibus Jus Advocationis prætendunt, suis Juribus non contenti, inconsuetas, & enormes novitates exercent, attentant in Ecclesiæ libertatem non modicum detrimentum. Nos huic morbo occurrere cupientes, authoritate hujus Concilii statuimus, ne advocati Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum piorum locorum quorumcumque dictæ nostræ provinciæ, quocumque etiam nomine censeantur, de cætero talia præsumant; nec Ecclesias, Monasteria & alia loca pia, ultra consueta & debita onera ullatenus aggravent & infestent, quocumque quæsito colore. Alioquin ipsos & eorum quemlibet, authoritate hujus sacri Concilii excommunicationis volumus sententiæ subjacere ipso facto: a qua, donec de hujusmodi indebite extortis ac illatis violentiis Ecclesiis, Monasteriis, atque locis aliis piis competenter satisfecerint, nullatenus absolvantur.

Abusum quoque seu consuetudinem quorumdam laicorum, imo potius corruptelam sacris canonibus & legibus inimicam, quam quidam Judices & potestates sæculares ad instantiam se præcedentium habere authores contra Prælatos, ac clericos beneficiatos nostræ provinciæ, seu etiam contra tales ex officio procedentes, licet de facto, ipsos Prælatos ac beneficiatos in bonis immobilibus spectantibus ad Ecclesias, Monasteria, & beneficia eorumdem, quasi quodam citationis edicto publico solent ad judicium evocare, licet nulliter & de facto, allegantes, quod non contra clericos, sed ipsorum bona

Anno 1418. bona duntaxat judicent, & procedant: non attendentes, quod clerici & clericorum bona eodem gaudent privilegio, & nulla ſit eis de rebus, & perſonis Eccleſiarum attributa judicandi facultas. Nos hanc conſuetudinem, ſacro approbante Concilio, penitus reprobantes, decernimus, præfatam conſuetudinem fore iniquam, rationi & Juri penitus inimicam: ſtatuentes ſub pœnis præmiſſis, quas contra facientes incurrere volumus ipſo facto; ut nullus, cujuscumque ſtatus, conditionis, aut ordinis exſiſtat, etiamſi Pontificali aut Ducali præfulgeat dignitate, præfatam reprobatam conſuetudinem obſervet, aut obſervari faciat, ne ipſius prætextu perſonas Eccleſiaſticas prædictarum Diœceſium in ipſorum bonis & poſſeſſionibus perturbare, inquietare, aut judicare præſumat: decernentes irritum & inane, ſi ſecus contra præmiſſa, a quoquam fuerit attentatum ſententiasque latas licet de facto ac — — impoſſibiles, cum omnibus inde ſecutis nullius exſiſtere roboris, vel moniti.

XXX.

De Simonia.

Ut labes pravitatis Simoniacæ in noſtra provincia penitus extirpetur, Nos ſacro approbante Concilio, ordinamus, ut conſtitutio Generalis Concilii Conſtantienſis inferius deſcripta in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus, & aliis Eccleſiis Collegiatis per ordinarios, aut eorum inferiores ter in anno publice intimetur; ut in pœnarum afflictione nullus valeat crimen prædictum ignorantia excuſare: adjicientes, ut ad locum ordinarii & executionem ipſius, & aliorum Jurium pro extirpatione pravitatis præfatæ procedant contra quoslibet transgreſſores. Alioquin contra negligentes executionem hujusmodi, ac Simoniam active vel paſſive committentes in futuris provincialibus Conciliis acrius, authore Domino, procedemus. Tenor vero Conſtitutionis Conſtantienſis ſequitur in hunc modum:

Martinus &c.

„Multæ contra Simoniacam pravitatem ab olim factæ ſunt con„ſtitutiones, quibus morbus ille non potuit competenter extirpari. „Nos volentes de cætero, ut poſſumus, attentius providere, ſacro „approbante Concilio declaramus, quod ordinati Simoniace ab ex„ſecutione ſuorum ordinum ſint eo ipſo ſuſpenſi. Electiones au„tem, poſtulationes, confirmationes, & quævis proviſiones Simo„niacæ Eccleſiarum, Monaſteriorum, Dignitatum, Perſonatuum, „officiorum & beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumcumque dein„ceps factæ, nullæ ſint ipſo Jure, nullumque per illos Jus cuiquam „acquiratur: nec promoti, confirmati, aut proviſi faciant fructus „ſuos; ſed ad illorum reſtitutionem, tamquam inique ablatorum, per„cipientes teneantur. Statuentes inſuper, quod dantes & recipien„tes ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, etiamſi „Pontificali aut Cardinalatus præfulgeant dignitate.

XXXI.

De ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti.

Item in quibusdam locis, ut accepimus, in tantum accrevit temeritas & præſumptio laicorum, quod, ſi quando authoritate Ordinarii ſeu Delegati, in terram, villam, aut caſtrum interdictum generale ponatur, iidem laici officium ſacerdotum, imo quod ipſis ſacerdotibus eſt prohibitum, uſurpant: Curantes ut Eccleſiaſticam

per

per hoc magis censuram elidant, apud loca taliter interdicta sepelire *Anno 1418.* præsumunt in cœmiterio corpora defunctorum. Licet autem jam pridem contra præsumptores hujusmodi inter alia sit provisum, ut non prius resumantur Divina, quam, quæ tumulata sunt corpora, fuerint exhumata: quia tamen per illos, contra quos interdictum ponitur, antequam satisfaciant, frequenter in pactum deducitur, ut exhumationis pœna ab Ordinario, vel Delegato ante omnia similiter remittatur: ne forte hujusmodi delinquentium temeritas actione hac impunita remaneat, & per hoc cæteris detur audacia, similia præmendi, sacri approbatione Concilii statuimus & mandamus, ut quicumque amodo intra cœmiterium loci interdicti aliquod corpus, seu corpora defunctorum sepelire præsumpserint, aut qui talia præsumentibus opem vel operam quocumque modo adhibuerint, excommunicationis sententiam incurrant ipso facto: a qua non nisi per solum Metropolitanum, vel Diœcesanum, aut cui super hoc suas vices specialiter commiserit, absolvantur: Metropolitanus vero vel ejus Diœcesanus, aut eorum in hac parte vicarii, nequaquam ad impendendum talibus absolutionis beneficium procedant, nisi prius sepultis taliter corporibus exhumatis, Ecclesiæ & personis, quibus ex hoc injuria dignoscitur irrogata, satisfactum fuerit competenter: & nisi super facta exhumatione, & satisfactione præstita, Ordinarii, aut si copia ipsius haberi non valeat, officialium suorum litteras absolutionis ipsis pro testimonio exhibeant, & ostendant, ad communionem Ecclesiæ nullatenus admittantur.

XXXII.

De Hæreticis.

Cum nonnulli (quod dolenter referimus) Wicleffistarum, & Hussitarum hæresibus & erroribus infecti, & de eisdem infamati & suspecti, terminos nostræ provinciæ, sub agni specie gerendo lupum, latenter intrantes, & ausu temerario præsumunt prædicare, tenere & docere occulte, & publice prædictorum errores, & hæreses dudum ab universali Ecclesia & generali Constantiensi Concilio tamquam erroneos & hæreticos condemnatos: Nos saluti gregis Dominici nobis commissi, saluti animarum, & huic morbo periculoso pervigili cura providere volenter, ne scintilla modica in principio succrescat in flammam, & fermentum modicum totam massam corrumpat, sacro approbante Concilio sub interminatione maledictionis æternæ, ac sub excommunicationis sententiis in singulares personas, & interdicti in loca, si communitates, aut Domini locorum in infra scriptis negligentes, aut culpabiles fuerint, quas contra facientes ac negligentes incurrere ipso facto, volumus, inhibemus, ut nulla Ecclesiastica, mundanave persona nostræ provinciæ, cujuscumque status, conditionis, aut ordinis existat, etiamsi Pontificiali, aut Ducali præfulgeat dignitate, præfatis erroribus, & hæresibus infectos, infamatos, aut suspectos, in suis Ecclesiis, Monasteriis, Parochiis, Dominiis, terris, civitatibus, oppidis, villis, castris, aut domibus, aut locis aliis quibuscumque, ad prædicandum, docendum, aut dogmatizandum publice vel occulte admittat, seu assumat, quovis quæsito colore: nullusque præfatorum eorumdem prædicationem audire, aut prædicationibus interesse præsumat quoquo modo, ordinamus, ut omnes Christi fideles utriusque sexus memoratæ nostræ provinciæ, postquam audiverint, sciverint, aut eis constiterit, præfatis hæresibus & erroribus infectos, infamatos, aut suspectos, in præfata nostra provincia morari, docere, dogmatizare errores prædictos,

Anno 1418. dictos, ipsos statim suis superioribus, quorum præsentiam commode adire poterunt, sine omni excusatione, & negligentia, sub pœnis, ut superius exprimitur, denuntiare nullatenus omittant. Omnibus Ducibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Burggraviis, Castellanis, Magistris civium, Consulibus, Judicibus, & officialibus aliis quibuscumque distincte præcipimus, & mandamus sub pœnis præmissis, ut ad requisitionem Suffraganeorum nostrorum, eorumdem Vicariorum, seu Inquisitorum pravitatis hæreticæ, seu cujuscumque alterius prædictorum, taliter de hæresi infectos, infamatos aut suspectos incarcerare, captivare, aut detinere debeant, & teneantur. Et si tales se prætenderent in sacris ordinibus constitutos, Nobisque ac nostris Suffraganeis, Archidiaconis, Vicariis, & eorumdem officiis, & hæreticæ pravitatis inquisitoribus deputatis, pro nunc autem in nostra provincia postea deputandis, tradant, & assignent taliter denuntiatos, & suspectos, ut pro extirpatione tam periculosi criminis libere procedant, & procedi faciant juxta canonicas sanctiones.

Receptatores quoque, fautores, & defensores eorumdem, pœnis, ut præmittitur, volumus subjacere. Et quia tales infecti, infamati & suspecti de erroribus supradictis, ut plurimum per simulatam conversionem, ad unitatem Ecclesiæ redeunt fraudulenter, sacro approbante Concilio ordinamus, ut ultra pœnas talibus post conversionem ipsorum, & errorum abjurationem, carceribus mancipentur, ne relaxentur ab eisdem, donec de vera, & sincera ipsorum conversione verisimiliter præsumatur.

Adjicientes, ut omnes & singuli nostri Suffraganei ad extirpationem tanti mali viriliter assurgentes, omnia & singula Jura contra hæreticos ac de hæresi suspectos & infamatos contra ipsorum receptatores, fautores, & defensores, ac potestates sæculares, qui requisiti legitime neglexerint sua Dominia a pravitate hæretica extirpare, promulgata provide exsequantur, & observent, & a suis subditis faciant inviolabiliter observari, paterne, ut tenemur, in hoc officium excitantes.

XXXIII.

De Judæis.

Non ambigui Juris est, hebraicam gentem a fidelium crucifixi populo aliquo discretionis extrinsecæ signaculo debere esse separatam. Unde sanctæ memoriæ Guido, titulo Sancti Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, in hanc nostram provinciam a sacrosancta Apostolica Sede Legatus provide decrevit, statuendo ut Judæi in publicum se exhibentes pileum deferre debeant cornutum: non portantes pœna pecuniaria præcipimus mulcta puniri. Nos autem volentes prædicti Legati bonam intentionem, quantum in nobis est, effectui mancipare, omnibus sæcularibus potestatibus, cujuscumque conditionis, & præeminentiæ exsistant, quocumque nomine censeantur, sive communitates, sive singulares reipublicæ Præsidentes exsistant, sub excommunicationis sententia præcipimus & districte injungimus, ut per se, vel per alios suos familiares, quemcumque Judæorum, pileum talem in publico non deferentem pecuniaria pœna, juxta eorum arbitratum taxanda, quacumque conditione, provocatione, vel excusatione frivola non obstante, protinus puniant.

Præcipimus etiam pro meliori hujus providi statuti executionis effectu, ut prædictæ potestates per se vel per alios possint & debeant Judæum sic pileum cornutum non portantem aliqua veste, vel alia re, publice, & statim in itinere, quo visus est, pignorari, ut sic eo citius

tius pœnam exsolvat antedictam. Et quoniam non tantum masculos *Anno 1418.* Judaicæ superstitioni inhærentes a christiano populo convenit separari, sed etiam ejusdem superstitionis fœminas atque virgines a catholicorum gente volumus esse segregatas: unde præcipimus sub eisdem pœnarum exactionibus, ut mulieres vel virgines dictæ superstitioni insudantes, cum se in publicum exhibent christianorum nostræ provinciæ, notam sonantem in aliqua sui corporis deferant parte: alioquin ipsas per dictas potestates pœnis & modis præscriptis in virtute sanctæ obedientiæ mandamus affligi.

XXXIV.

De prohibito & illicito vestitu mulierum.

Cum in partem solicitudinis, & Pastoralis officii ad hoc simul assumpti — — — gregum Dominicum rite gubernemus, & in eo vitia extirpemus & virtutes inseramus, debemus non solum removere peccata, sed etiam cujuslibet mali, & peccati speciem, & imaginem, ac etiam scandalosum quodlibet, & exempli continens perniciem, curabimus, quantum poterimus, provincia exsulare. Unde (quod dolenter referimus) multorum querelis sumus excitati, ac etiam in parte nostris propriis percepimus oculis, quod in nonnullis nostræ provinciæ partibus mulieres habitu induuntur satis inhonesto, utputa caudam ad modum aspidis, ac alias ornatum exquisitissimum, & supra modum sumptuosum habentes. Faciunt enim quædam mulieres suis peplis, crinibus, atque aliis capitis ornamentis, ac si ante, & post facies habeant monstruose. Considerantes ideoque, quod ex his & consimilibus vanitatibus scandala, oblocutiones, detractiones, quæ in cordibus simplicium generantur, ac nihilominus per hoc patrimonialia exhauriuntur, furta, rapinæ, & alia innumerosa peccata, & demum spectacula luxuriam provocantia in domibus, plateis, & Ecclesiis, aliisque locis damnabiliter proveniunt. Nos igitur volentes, sicut tenemur, his periculis occurrere, sacro approbante Concilio, sub excommunicationis sententia, & obtestatione Divini Judicii, universos & singulos laicos nostræ provinciæ per viscera Jesu Christi obsecramus & rogamus, & nihilominus districte præcipiendo mandamus, ut uxores suas, filias & alias mulieres in sua patria, seu familiari potestate exsistentes faciant honeste incedere: prohibentes, ne nimiam in vestibus & aliis mulierum ornamentis superfluitatem habeant. Eisdem etiam mulieribus sub excommunicationis sententia præcipimus, ut in hoc maritorum suorum obtemperent mandatis. Quod si secus fecerint, nostris Suffraganeis, & aliis Ecclesiasticis viris nostræ Diœcesis & provinciæ curæ animarum præexsistentibus præcipimus, rebelles mulieres communione privare, ac eas aliis Ecclesiasticis supponere censuris. Universis etiam sæcularibus potestatibus sub ejusdem districtionis pœna injungimus, ut ad corroborationem & executionem hujus necessarii statuti faciant statuta pœnalia, quibus hanc sanctionem faciant exactissime observari &c. Deo gratias.

Postquam Concilium anno sequente, nempe 1419. celebratum fuit, absolutumque, necessarium duxerunt Patres, laborantem ubivis inter sæcularium incursus, immanitatem ecclesiasticam firmioribus communire præsidiis, accitis etiam ad ejus defensionem armorum mutuis suppetiis. Quod quidem fœdus Cl. Harzheimius errore habuit pro Provinciali concilio, ut ante admonui; fuitque Instrumentum hujus Confœderationis Germanica primum lingua conditum, cujus exemplar vetustissimum, & temporum injuriis adeo fatiscens ut legi jam non potuerit, vidisse se testatur in Tabulario Frisingensi Cl. Meichelbek, Histor. Frisingensis Tomo II. pag. 193; *ideoque se coactum fuisse*

fuisse ait, illius ut Teutonici jacturam, versione latina, e Salisburgensi Historia deprompta suppleret; quæ talis est:

Anno 1419. Instrumentum Confœderationis.

Nos Eberhardus, Dei gratia Archiepiscopus Salisburgensis, S. Sedis Apostolicæ Legatus.

Nos ejusdem gratia Hermanus Frisingensis, Albertus Ratisbonensis, Georgius Passaviensis, Bertholdus Brixinensis, Ernestus Gurcensis, Engelmanus Chiemensis, Ulricus Seccoviensis, & Wolffgangus Lavantinus Episcopi, & Provinciæ Salisburgensis Suffraganei, hisce patentibus attestamur pro nobis & successoribus nostris. Postquam pro bono publico prætactæ Provinciæ ad recuperandam immunitatem Ecclesiasticam, & bonum Regimen *Concilium Provinciale* octava post Festum S. Martini die, in Urbe Salisburgensi per Nos Archiepiscopum Eberhardum convocatum, & rite celebratum fuit, ubi inter cætera ad dictum Concilium diversi defectus, gravamina & importunitates delata fuerant, quæ nobis, nostris Prælatis, & Clero a quibusdam Sæcularibus Principibus, Dominis, & Equitibus, Vasallis, eorumque Officialibus, & subditis, in dicta Provincia commorantibus contra Pontificia, & Cæsarea jura, Clerique immunitatem attentantur. Quapropter etiam Nos, & illud Concilium, Serenissimum Principem nostrum, clementissimum Dominum, Dominum Sigismundum, Romanorum Regem pro assistentia contra dicta gravamina humiliter invocavimus, & cum Nos ipse noster Clementissimus Dominus Romanorum Rex suis Regiis literis desuper assecuraverit, quod Nos matura deliberatione, & Capitulorum nostrorum consilio confœderaverimus, nosque etiam vigore præsentium confœderamus sequenti modo, & promittimus etiam hoc fœdus servare, nobisque invicem succurrere sub fide principali fideliter & candide.

Primo itaque, si aliquis ex sæcularibus cujuscunque status & conditionis contra unum, aut plures nostrum, vel Prælatos, Clerique immunitatem inique egerit, tunc gravatus, vel gravati secundum jura, aut statuta hujus Provinciæ contra talem interdictis & excommunicatione procedat, vel procedant, donec resipuerit, & parti gravatæ satisfecerit; & si ejusmodi sæcularis persona reniteretur, nec satisfacere vellet, & sic in sua temeritate permaneret, post sex septimanas incepti processus Nos invicem invocabimus, nostri, nostrorum Prælatorum, & Cleri causa pro assistentia contra talem sæcularem personam, & qui ita inter Nos invocatus fuerit, is sine mora processum, & excommunicationem patentibus literis in sua Diœcesi contra talem sæcularem publicare teneatur, juxta tenorem processus fideliter & candide continuando usque ad reorum resipiscentiam. Si autem, quod Deus avertat, tales personæ in contumacia perseverarent, & gladium spiritualem censurarum spernerent, deberetque invocari gladius temporalis, præsertim nostri prænominati Clementissimi Domini Romanorum Regis, id fieri debeat nostrorum omnium, aut potiorum e nobis consensu & consilio; ita tamen, ut Nos, & nostrum quilibet, qui ita invocatus fuerit, ut præmittitur, assistentiam, consilium, aut consensum sine mora impertiri teneamur & teneatur, præclusa omni omnino tergiversatione. In quorum omnium fidem, & perpetuam rerum scriptarum memoriam hasce literas fieri, & nostris, ac nostrorum Capitulorum dependentibus sigillis roborari curavimus. Datum post Nativitatem Christi Anno 1419. Dominica immediate ante Festum S. Antonii.

Verum quoniam in Archivo secretiore Aulico Salisburgensi adservatur Instrumentum archetypum in lingua Teutonica, ad dispiciendam alterius transsumpti sinceritatem, visum est & illud Teutonicum hoc loco apte deponi.

Wir Eberhart von Gotes Gnaden Erczbischof ze Salczburg Legat des Stuls ze Rom. Wir von denselben gnaden Herman ze Freysing, Albrecht ze Regenspurg, Georg zu Passaw. Berchtold ze Brixen. Ernst zu Gurkg. Engelmar zu Kyemser. Virich zu Seccaw. vnd Wolfhart ze Lavent, Bischoue der Prouincien ze Salczburg Suffraganien Bekennen offenlich mit disem brief, für vns vnd vnser Nachkömen. Als yeczund vmb ain gemain nucze der vorgenanten prouincien ze widerbringung pfäfflicher Freyhait vnd guter ordnung. ain concilium prouinciale auf den achtenden tag nach sand Marteins tag nachstuerganngen, in der Stat ze Salczburg, durch vns Erczbischof Eberharten, berufft vnd löblich gehalten vnd volbracht ist. darInn auch vnter andern sachen für dasselb Concilium pracht sind, manigerlay gebrechen, deswärnusse vnd vnzymlich gedrang, die vns, vnsern Prälaten vnd Pfaffhait von ettlichen weltlichen Fürsten, Herren, Rittern, vnd Knechten vnd iren Ampleuten vnd andern vndertanen in der vorgenanten prouincien gesessen, geschehen, wider Päbstlich vnd Kayserlich recht, vnd pfäfflich Freyhait, darumb wir vnd dasselb Concilium, auch den allerdurchleuchtigsten Fürsten vnsern gnädigen Herren Herrn Sigmunden Römischen Kunig vns wider solhen vnrechten

ten gewalt vnd drang zeschermen, diemütiklich angerufft haben, vnd als vns derselb vnser gnädiger Herr der Römisch Kunig darInn gnädichlich fürgesehen, vnd vns mit seinen kuniglichen briefen solhes gewaltes vnd gedranges vor zesein gen vns verschriben hat. daz wir vns mit wolbedachten mut vnd mit Rat vnserr Capitel mit einander veraynet haben, vnd veraynen vns auch in kraft dits briefes In solher masse, als hernach verschriben stet. Vnd geloben auch solh aynung ze halten, vnd an einander beygestenndig ze sein, bey vnsern fürstlichen wirden vnd eren, treulich an all geuer. Zum ersten ob das wär, daz etlich weltlich Person, wie die genant wären, als vor verschriben stet. vnser ainen oder mer, oder vnser Prelet oder Pfaffhait, in voruerschribner Weyse verkürtzten vnd wider Recht drungen, so sullen der oder die beswärten nach ausweisung des Rechtens. vnd besunder solher Statuten vnd gesaczten diser Prouincien wider dieselben Procedaren mit bännen vnd singen verslahen, als lanng biz dieselben Person zu gehorsam kömen. vnd solhe vnrechte dranng vnd beswernuss widerkeren vnd abtun, vnd die beswärten vnklaghaft machen. Vnd wär das sölich weltlich Person nicht gehorsam werden, noch genug tun wolden, vnd also in irem frenel beliben, Sechs wochen nach dem, vnd der Process vnd das Recht wider sen angeuanngen wurd, so mugen wir aneinander anruffen von vnserselbs ond vnser Prälaten vnd Pfaffhait wegen, vmb beystannd vnd mitleyden wider sölich weltlich Person. Vnd welher also vnder vns angerufft wirdet, der sol zestunden, an allen aufzug, söih process vnd Bänn schaffen mit seinen briefen, in seinem Bistumb zu uerkunden. vnd wider dieselben Person ze halden treulich an all geuerd, nach ausweisung derselben Process, alslanng biz die vngehorsamen zu recht bracht werden, als vorgeschriben stet. Wär auch, da got vor sey, daz etlich weltlich Person in irem frenel und verharten gemüt beliben, ond des geistlichen swertes vnd Bänn nicht achten, Also daz man darumb müßt das weltlich swert vnd besunder vnsern vorgenanten gnädigen Herren den Römischen Kunig anruffen, das sol geschehen mit vnser aller, oder der merern tayl vnder vns Rat vnd wissen. doch also daz wir vnd vnser yedlicher, der also angerufft wirdet, als vor verschriben stet, in solhem beystannd mitleyden vnd rat chainen verzog geuerlich tun sullen, noch wellen in dhaynerlay weg, all argelist gentzlich außgeschaiden. Vnd des zeurkund vnd zu ewiger gedächtnuss aller voruerschriben sachen Haben wir disen brief lassen machen, vnd mit vnsern vnd vnserr Capitel anhangunden Insigeln oersigeln. Der geben ist nach Kristi Geburde in dem viertzehenhunderten vnd Newnzehentem Jare, an dem nachsten Suntag vor Anthonii.

Quæ quidem confœderatio acerbitati illorum temporum, quibus per Imperium passim obtinuit Jus Manuarium Faust-Recht, *convenientissima fuit, ut nempe usitato res singulorum præsidio servarentur illibatæ contra violentos aggressores, & invasores.*

Quoniam vero exulceratis illis temporibus Archiepiscopus Optimus præcipuam esse sensit medelam Disciplinæ laborantis repositam in Conciliis, quæ statutos olim canones revocarent clericis in memoriam, & novorum errorum progressum interciperent; aliud indixit anna 1420. *concilium, in festo S. Augustini, cui præsidere sui loco jussit* Joannem *Præpositum Salisburgensem, maxime ad eliminandum sua in Diœcesi effrænem clericorum concubinatum, atque ad firmanda varia Disciplinæ capita, in prioribus conciliis antehac constituta, præsertim ex recens peracto Concilio Salisburgensi anni* 1418; *itemque ex Concilia Viennensi, quod anna* 1267. *Guido Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legatus, celebravit, atque Salisburgensibus observandum submisit, ut in illo concilio superius memoravimus; itemque ex concilio Herbipolensi, anno* 1287. *habito, cui Joannes, Tusculanus Episcopus, Sedis Apostolicæ Legatus præsedit. Quorum omnium, ut examussim servarentur decreta, maximo desideria Eberhardus III. Archiepiscopus agebatur.*

CON-

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXXV.

Anno 1420.

Anno Christi MCCCCXX. Martini Papæ V. anno III. Sigismundi, Regis Romanorum anno XI. ab Eberhardo III. Archiepiscopo convocatum, actumque, præsidente Joanne, Dei Gratia Præposito, & Archidiacono Ecclesiæ Salisburgensis.

ELENCHUS CAPITULORUM.

I. Declaratio pœnæ statuti provincialis contra notorios concubinarios editi.

II. Quod clerici non debeant secum tenere mulieres juvenes, & de incontinentia suspectas.

III. Quod clerici in domibus suis tabernas tenere, aut tabernas & laicorum convivia accedere non debeant.

IV. Quod clerici venationi, & ludo alearum & taxillorum insistere non debent.

V. Quales presbyteros debeant sibi assumere Plebani in adjutorium exercitii curæ animarum.

VI. Quod Plebani inducere debent sibi subditos presbyteros ad observantiam statutorum provincialium, & synodalium ordinationum, & ad deferendum habitus honestos, & clericales, a laicorum habitu discrepantes.

VII. Quod Sacramenta ecclesiastica, & alia spiritualia libere, & sine conventione, & pactione præcedente debent ministrari.

VIII. Quod non sunt tolerandi pro aliquo quæstu publice delinquentes, & quod potestate absolvendi in casibus reservatis sacerdotes abuti non debent.

IX. Quod pro sepeliendis Præventis nihil est extorquendum.

X. Qualiter adulteri & concubinarii publice sint admonendi, & ab ingressu Ecclesiæ excludendi.

XI. Qualiter se habere debeant Plebani ad eos, quos ad authoritatem superiorem remittunt.

XII. Quod matrimonia clandestine non sint contrahenda, & quod secus, aut contrarium facientes ad Episcopalem authoritatem sint remittendi.

XIII. Quod matrimonia in Ecclesiis, & mediante presbytero contrahi debent; & quod non post, sed ante carnalem copulam nuptiarum solemnia matrimonia sint benedicenda.

XIV. Quod Patrini baptismales non multiplicentur.

XV. Quod presbyteri informare debent populum, qualis, & quam lata spiritualis cognatio in Baptismo, & Confirmationis Sacramento oritur.

XVI. Forma juramenti, quod præstare debent testes Synodales in manibus suorum Archidiaconorum.

XVII. Statuta summatim, & ordinate sub certis titulis collocata, populo communicanda.

XVIII. De usurariis, & eorum pœnis, ex statutis Domini Guidonis, Tit. S. Laurentii Presbyteri Cardinalis, Apost. Sed. Legati, quod incipit: Item dolentes.

XIX. De eodem, ex statuto Domini Joannis Episcopi Tusculani, Apost. Sed. Legati, quod incipit: Usurarios actus.

XX. Intentio Concilii Generalis, de quo supra fit mentio, quod habetur in Cap Usurarum *de Usuris in sexto, in effectu est talis, ut sequitur.*

XXI. Ex eodem Concilio Generali, quod habetur de usurariis in Cap. Quanquam *in sexto.*

XXII. De constitutione Concilii Viennensis, quæ habetur in Clementina Contra eos *de sepulturis.*

XXIII. Ex statuto Domini Pilgrini Salzburg. Archiepiscopi.

XXIV. De spoliatoribus & raptoribus stratarum, ex statuto Domini Joannis Tusculani.

XXV. De his, qui scienter emunt prædam, ex statutis Domini Eberhardi Archiepiscopi.

XXVI. Qualiter decimæ sint persolvendæ, & qualiter puniri debeant laici decimas usurpantes, ex statuto Domini Guidonis Cardinalis.

XXVII. De his, qui imponunt, aut exigunt passagia, vel antiqua augmentant.

XXVIII. Quod etiam in lecto ægritudinis potest quis testari, contraria consuetudine non obstante.

XXIX. De his, qui tempore interdicti sepeliunt corpora defunctorum, aut sepelientibus opem præstant.

XXX. Quod mulieres per exclusionem a communione prohibendæ sunt ex illicito vestitu.

XXXI. De his, qui occidunt, verberant, aut qualitercunque manus violentas in clericos inji-

injiciunt, aut eos captivant, aut captivatos tenent.

XXXII. De eodem.

XXXIII. De eodem.

XXXIV. De eodem.

XXXV. De eodem.

XXXVI. De his, qui verberant, vel capiunt Nuncios Legatorum Apostolicæ Sedis, Archiepiscoporum, Delegatorum, Judicum, & aliorum; aut eos, qui de curiis eorum veniunt; aut eos occidunt.

XXXVII. De eodem.

XXXVIII. De his, qui bona decedentium clericorum occupare præsumunt.

XXXIX. De eodem.

XL. De eodem.

XLI. De his, qui imponunt tallias, & exactiones ecclesiasticis personis.

XLII. De his, qui ecclesiasticas personas compellunt solvere pedagia, vel quidagia de rebus suis.

XLIII. De his, qui occupant, invadunt, aut usurpant sibi ecclesiastica bona.

XLIV. De eodem.

XLV. De eodem.

XLVI. De his, qui ad vacantes Ecclesias mittunt armatos, & faciunt ibi expensas.

XLVII. De laicis, recipientibus & occupantibus ecclesiastica beneficia. *Anno 1420.*

XLVIII. De advocatis Ecclesiarum, qui ultra jura eis debita ecclesiastica, gravant Ecclesias.

XLIX. De eodem.

L. De Patronis Ecclesiarum, qui post tempus a jure præfixum occupant Ecclesias, aut impediunt superiores in collatione.

LI. De Patronis, qui partem Advocationis, cum præsentant, sibi retinent ex pacto.

LII. De eodem.

LIII. De laicis; qui sine consensu Prælatorum bona, fabricæ Ecclesiarum deputata, administrant.

LIV. De his, qui Ecclesias & earum ædificia violenter, & sine Prælatorum assensu incastellare præsumunt, aut gentes ibi tenere.

LV. De his, qui prohibent, ne quis conquiratur coram ecclesiastico judice; aut qui condunt statuta contra Ecclesiarum libertatem.

LVI. De his, qui tradunt ecclesiasticas personas coram judice sæculari.

LVII. De eodem.

LVIII. De eodem.

LIX. Provisio contra Hussitas, ne admittantur ad prædicandum, & quod eos scientes suis superioribus denuncient.

Joannes Dei gratia Præpositus & Archidiaconus Ecclesiæ Salisburgensis. Universis & singulis Dominis, Abbatibus, Præpositis, cæterisque Prælatis, Archidiaconis, Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, Plebanis, & clericis quibuscunque, per diœcesim Salzburgensem constitutis.

Quamvis per sacrorum canonum, & provincialium Conciliorum statuta recte ac honeste vivendi norma adeo sit sufficienter comprehensa, qnodsi eorumdem negligeretur exsecutio, quodammodo de cætero aliqua nova conderentur statuta: quia tamen eorumdem tam saluberrimorum statutorum nostris temporibus memoria quasi evanuit, cæcaque ipsa quodammodo obfuscavit oblivio, tamquam prodita nunquam extitissent. Et quia juxta sapientis cujusdam dictum, numquam nimium dicitur, quod nunquam satis dicitur: subscriptæ ordinationes in Episcopali Synodo in civitate Salzburgensi nuper celebrata, cui de mandato Reverendissimi in Christo Patris Domini nostri Eberhardi Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archi Episcopi, Apostolicæ Sedis Legati, & ex commissione ejus speciali præsedimus, alias emanarunt. Ad quorum humilem ac devotam observantiam, executionemque promptam & debitam, vos omnes & singulos in Domino exhortamur, prout Divinam ex hoc reportare remunerationem, præfatique Reverendi Domini nostri Archi-Episcopi pœnam & ultionem debitas & condignas volueritis evitare.

I.

Declaratio pœnæ statuti provincialis contra notorios concubinarios editi.

Contra crimen concubinatus clericorum plurimum scandalosum, & hinc merito detestandum, non aliter nec melius quam dudum in provin-

Anno 1420. provinciali concilio ſtatutum fuit, videmus poſſe provideri. Innoteſcimus tamen, & ad memoriam revocamus ejusdem Concilii —— omnes namque, qui a die publicationis ſtatutorum provincialium, infra duos menſes concubinas ſuas, quas notorie tenuerunt, a ſe prorſus non removerint, ſi beneficiati fuerint, ſciant ſe ſuis beneficiis ſtatim ipſo facto, absque alia privationis ſententia, authoritate ejusdem Concilii eſſe privatos; nec aliquid Juris amplius competere, aut aliquem ſe titulum habere in eisdem: teneritque ſe idcirco ad reſtitutionem omnium fructuum & proventuum, quos levaverunt, ſeu in futurum levabunt ex eisdem. poſſuntque eorum beneficia per habentes poteſtatem libere aliis conferri, vel in curia etiam impetrari. Qui vero beneficiati non fuerint, ſciant ſe authoritate ejusdem Concilii ad habendum quæcumque Eccleſiaſtica beneficia perpetuo inhabilitatos.

II.

Quod clerici non debent ſecum tenere mulieres juvenes, & de incontinentia ſuſpectas.

Et quoniam juxta Apoſtolum non ſolum a malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali debemus abſtinere; prohibemus, ne clerici in domibus ſuis habeant fœminas juvenes, de quibus ſuſpicio poſſit merito ſuboriri. Qui autem fœminarum famulatu carere nequiverint, tales ſibi aſſumant, quæ propter ætatem, morumque gravitatem, aut, ſi fieri poteſt, conſanguinitatem, omnem merito ſuſpicionem excludant.

III.

Quod clerici in domibus ſuis tabernas tenere, aut tabernas & laicorum Convivia accedere non debeant.

Inhibemus inſuper, prout etiam per ſacros Canones, & provincialium Conciliorum ſtatuta prohibitum exſtat, ne clerici officium tabernariorum exercere præſumant; & ne in ſuis domibus tabernas teneant, aut vinum more tabernariorum vendant. Tabernas quoque & laicorum convivia (quod valde honeſtatem dedecet clericalem, ipſorumque clericorum vileſcere facit authoritatem) clerici omnino devitent, niſi neceſſitatis cauſa in itinere conſtituti.

IV.

Quod clerici venationi, & ludo alearum, & taxillorum inſiſtere non debent.

Venationi quoque cum canibus, nec non aucupationibus cum falconibus, niſis, aut hujusmodi volucribus clerici omnino non inſiſtant, nec canes tales venaticos, aut aves in domibus teneant, aut ſecum per viam ducant. Ad aleas etiam & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interſint, nec ludos tales in domibus ſuis exercere permittant.

V.

Quales Presbyteros debeant ſibi aſſumere Plebani in adjutorium exercitii curæ animarum.

Omnibus inſuper Salzburgenſis Diœceſis plebanis prohibemus, ne in adjutorium exercitii curæ animarum, aut Capellanatum aſſumant presbyteros luſores, potatores, ebrioſos, aut laicorum convivia frequentantes, per quos multum plebs ſcandalizatur fidelis. Nullum etiam ſacerdotem alienigenam, & penitus incognitum, ſuæ ordi-

ordinationis litteras, seu formatas omni suspicione carentes non habentem, & vero litteras commendatitias proprii Episcopi, aut fide digno testimonio, seu longi temporis conversatione de vita & moribus ipsius fuerit informatus, assumere præsumat. Anno 1420.

VI.

Quod Plebani inducere debent sibi subditos Presbyteros ad observantiam statutorum provincialium & synodalium ordinationum, & ad deferendum habitus honestos & clericales, a laicorum habitu discrepantes.

Studeant quoque plebani suorum domesticorum, præsertim clericorum sibi subjectorum, diligentem curam gerere, ipsos ad observantiam constitutionum provincialium, & hujus Sanctæ Synodi ordinationum, morum honestatem, clericalisque habitus decentiam respicientium, inducendo, nec patiantur eos deferre habitus a sacris Canonibus, vel provincialibus Conciliis interdictos: sed faciant ipsos deferre vestes in colore, & sciffura honestatem clericalem decentes; nimia longitudine vel brevitate non notandas, circa pectus & scapulas, ut moris est laicis, non strictas, & corpori bene adjacentes, sed bene amplas, & aliquantum plicatas, manicas decentes, usque ad contactum manus protensas, infra vero brachium deorsum ultra unius palmæ longitudinem minime dependentes, cum goleriis licitis saltem unius pollicis collo adjacentibus, sciffuras seu aperturas a latere omnino non habentes, nec retro: ab anteriori tamen parte propter majorem ambulandi commoditatem, ad altitudinem unius palmæ cum media, vestes non prohibemus aperiri. Vestes etiam ad equitandum, prout commoditas postulaverit, ante & retro poterunt honeste tamen aperire. In sciffuris hujusmodi, in goleriis, seu aliis vestium extremitatibus foderaturas expositas, & notabiliter præeminentes non habentibus.

Abusum quoque istum clericorum, quo se sæcularibus hominibus conformantes pallia deferunt, nudis Joppolis, manicas strictas, ut nunc moris est, multipliciter plicatas seu rigatas, aut alias laicales habentibus, nulla veste manicata coopertis, cum expositis brachiis nequaquam tolerent. Aliasque tam decenter & honeste clericos sibi subditos incedere faciant, ut per decentiam habitus extrinsecam morum valeant ostendere honestatem. Hanc autem habitus honestatem exhortamur præcipue ipsos plebanos, sicut & cæteros clericos, observare, quatenus in omnibus suis subditis se normam, & exemplum præbeant.

VII.

Quod Sacramenta Ecclesiastica, & alia spiritualia libere, sine conventione, & pactione præcedente debent ministrari.

Volumus quoque & præcipimus singulis Salzburgensis Diœcesis presbyteris, quatenus circa Sacramentorum administrationem omnem observent puritatem, libere sine pactione aut conventione prævia, Ecclesiastica Sacramenta & alia spiritualia administrando. Ex post vero antiquas & laudabiles Ecclesiarum consuetudines pia fidelium devotione, per ministrorum sustentationem introductas non intendimus prohibere; ad quas etiam observandas superioris officii laici Ecclesiastica possunt censura compelli.

Anno 1420.

VIII.

Quod non sunt tolerandi pro aliquo quæstu publice delinquentes & quod potestate absolvendi in casibus reservatis sacerdotes abuti non debent.

Districte quoque prohibemus, ne quis sacerdotum adulteros, concubinarios seu fornicarios, aut alios quoscumque publice delinquentes gratia vel favore, aut pro aliquo temporali emittat. Nec obtentam a superiori in casibus reservatis ad certum personarum numerum licentiam, eam venalem exponant; non nisi ad solvendum aliquid ex pacto, eaque licentia utendo; sed gratis & libere prout expediens fuerit, ad omnes sine personarum acceptione, hujusmodi sibi concessa utantur potestate.

IX.

Quod pro sepeliendis præventis nihil est extorquendum.

Pro sepultura quoque præventorum (*) presbyteri nihil extorquere præsumant.

X.

Qualiter adulteri & Concubinarii publice sint admonendi, & ab ingressu Ecclesiæ excludendi.

Ad extirpandam quoque adulterii & concubinatus publica crimina, quæ in Diœcesi Salzburgensi plurimum sunt frequentata, hunc volumus & præcipimus ordinem per singulas Salzburgensis Diœcesis parochias observari; videlicet, ut infra duorum mensium spatium in qualibet Ecclesia parochiali aliquo die Dominico vel festivo, quando major adfuerit populi multitudo, publice in ambone admoneantur & requirantur in generali omnes & singuli utriusque sexus homines præfatis criminibus publice implicati, quatenus ab hujusmodi adulterio & concubinatu penitus & omnino desistant. Si qui vero generali spreta admonitione non correxerint, sequenti Dominica in specie & nominatim, ut se emendent — — sic illi, quorum domus inhabitant, quatenus eos ultra non hospitent, admoneantur, & requirantur. Quod si nec taliter moniti se correxerint, sequenti Dominica eosdem, ac illos, qui eos hospitare præsumpserint, ab ingressu Ecclesiæ publice excludant, coram quibus ex post presbyteri nullatenus Divina celebrare præsumant. Idem quoque de conjugibus utriusque sexus, qui temere sibi mutuo cohabitare recusant & nolunt, & de hospitantibus eosdem etiamsi non sit notorium eos alibi adulterari, volumus per omnia observari.

Hunc quoque ordinem perpetuis temporibus in posterum præcipimus observari: ita quod generalis ista monitio in Dominica prima quadragesimæ publice proponatur, speciali continenter admonitione, & exclusione sequentibus duabus Dominicis, prout supra dispositum, continuatis.

XI.

Qualiter se debeant habere plebani ad eos, quos ad Authoritatem superiorem remittunt.

Quotiens vero ad superioris authoritatem aliquos remitti contigerit, plebanus eosdem reversos, nisi litteras testimoniales superioris ostenderint, pro absolutis nequaquam teneant nec Sacramenta eis Ecclesiastica, nisi pœnitentia aut saltem pœnitentiæ parte peracta, admi-

(*) Præventores *milites, sub dispositione Ducis Mœsiæ secundæ, in notitia Imperii* apud Du Cange Glossarii Tom. III. pag. 395.

administrent: quod præsertim circa adulteros & alios criminosos notorios volumus exactissime observari. Et ut fraudibus via præcludatur, hujusmodi notorios & manifestos criminosos ad Authoritatem superioris literis suis clausis, causæ & facti narrationem plene continentibus, transmittant: eosdemque reversos non ad simplices remissiones schedulas, sed ad litteras superioris intentionem continentes, ad Ecclesiastica remittant Sacramenta. *Anno 1420.*

XII.

Quod Matrimonia clandestine non sint contrahenda, & quod secus aut contrarium facientes ad Episcopalem Authoritatem sint remittendi.

Et quoniam ex clandestinis matrimoniorum contractibus plurima sæpe exsurgunt pericula animarum, quibus occurrere cupientes, quod super hoc provide a Jure statutum exstitit, præcipimus observari: ut videlicet cum matrimonia fuerint contrahenda, prius per presbyteros publice in Ecclesia proponantur, bono competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit, & valuerit legitimum impedimentum apponat: & ipsi etiam presbyteri infra illum nihilominus investigent, an aliquod impedimentum obsistat, solicitare. Cum apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis. Qui vero aliter contrahere præsumpserit ad Episcopalem authoritatem puniendi secundum Juris dispositionem remittatur.

XIII.

Quod Matrimonia in Ecclesiis, & mediante Presbytero contrahi debent: & quod non post, sed ante carnalem copulam nuptiarum solemnia matrimonia sint benedicenda.

In contrahendis quoque matrimoniis hanc volumus honestatem pro reverentia Sacramenti observari, ut videlicet non nisi per presbyteros, & si commode fieri potest, in Ecclesia aliquando in alio loco honesto, sine strepitu, cum honestate debita fiant matrimoniorum copulationes. Matrimonia quoque, quæ benedicenda fuerint, non post, ut moris exstitit, sed ante ipsorum carnalem consumationem, ac solemnitatis nuptiarum celebrationem, pro benedictionis ipsius reverentia benedicatur.

XIV.

Quod Patrini baptismales non multiplicentur.

Et quia ex cognatione spirituali, sicut etiam carnali, impedimentum oritur matrimonii, impediens contrahendum & dirimens etiam contractum. unde ne nimium inter homines ejusdem parochiæ hujusmodi, multiplicentur attinentia, mandamus, quatenus presbyteri parentes baptizandorum puerorum inducere suadeant, ut non tantum viro, vel una muliere, prout canones disponunt sint contenti. Ad quod si forte facile induci non possunt, saltem ultra duos, unum scilicet virum, vel unam mulierem, nequaquam admittant.

XV.

Quod Presbyteri informare debent populum, qualis & quam lata spiritualis cognatio in baptismo & confirmationis Sacramento oritur.

Injungimus insuper omnibus plebanis, quatenus populum sibi commissum publice in ambone informare studeant, quod, sicut inter

Anno 1420. ter quemlibet levantem aliquem de facro fonte & ipfum levatum, fic & inter omnes filios & filias levantem & ipfum levatum, & inter conjugem levantis carnaliter prius cognitum, & ipfum levatum, nec non inter parentes levati, & ipfum levantem & ejus conjugem, carnaliter prius cognitum, vel cognitam cognatio oritur fpiritualis impediens matrimonium contrahendum, & dirimens jam contractum, & ea, quæ de levante funt dicta, etiam de baptizante modis expreffis declarent effe intelligenda.

In confirmationis quoque Sacramento ratione prius confirmantis & ad confirmationem aliquam tenentis, non autem ratione ligaturam aut fafciam folummodo fronti alligantis, feu Chrisma duntaxat abluentis, eisdem modis, ut in baptismate hujusmodi propinquitatem provenire populo denuntient & declarent.

XVI.

Forma Juramenti, quam præftare debent teftes Synodales in manibus fuorum Archidiaconorum.

Jurabunt teftes fynodales, vel faltem fidem loco juramenti piabunt in hac forma: Primo quod per totum annum usque ad Synodum proximam diligenter inquirent, fimpliciter tamen de plano & absque ulla Jurisdictione, quæ correctionis, & reformationis tam in clero, quam in populo fint neceffaria: & quod illa fideliter referent in Concilio provinciali, & Synodo Epifcopali proxime celebrandis, poftquam fuerint requifiti, ufurarios, adulteros, concubinarios notorios, feu manifeftos, & quoscumque manifefte, & publice delinquentes tam in clero quam in populo, quos debita ad hæc adhibita diligentia perquifiverint, deferre & denuntiare, quando fuper hoc requifiti fuerint, denuntiare non omittent.

XVII.

Statuta fummatim & ordinate fub certis titulis collocata populo communicanda.

Quoniam multa ftatuta provincialia tam antiqua, quam etiam promulgata, nec non, & quæ fynodales ordinationes laicos concernunt, quorum quæ etiam fatis dignofcuntur effe pœnalia. Unde ne ipfos ignorantes contingat detrimentum incurrere, quod dignum eft eos poftmodum vetitos fuftinere; idcirco ftatuimus & ordinamus quatenus finguli Salzburgenfis Diœcefis plebani eadem ftatuta laicos refpicientia, prout inferius fummatim fubjectis rubricis & titulis ordinate continenter, quam citius poterunt, eorum habita copia, aliquo die Dominico vel feftivo, & deinceps fingulis annis bis: femel fcilicet in Dominica prima Adventus Domini, & femel in Dominica prima quadragefimæ plebi fibi commiffæ publice in ambone vulgari lingua clare & intelligibiliter intiment, publicent, & exponant; ad obfervantiam eorumdem, prout unumquemque concernunt dignofcitur, eamdem plebem fideliter exhortando.

XVIII.

Concil. Salisburg. XXII. Can. IX. Anno 1267.

De ufurariis, & eorum pœnis ex ftatutis Dominis Guidonis Tituli Sancti Laurentii Presbyteri Cardinalis, Apoftolicæ Sedis Legati, quod incipit: Item dolentes.

Excommunicati funt ipfo facto ufuras exercentes, qui fic excommunicati ter in anno, videlicet in cœna Domini, in Affumptione gloriofæ virginis Mariæ, in Nativitate Domini, per plebanos & majores

res suos debent denuntiari, aliis pœnis contra usurarios editis nihilominus salvis. *Anno* 1420.

XIX.

De eodem ex statuto Domini Joannis Episcopi Tusculani Apostolicæ Sedis Legati, quod incipit: Usurarios actus.

Cap. XXIII. Concil. Herbipol. Anno 1287. *Concil. Lugdun. Anno* 1274. *Can. XXVI.* Usurarii dicuntur etiam, qui sub titulo emptionis usuras exercent, emendo scilicet pignus pro quantitate, quæ mutuo petitur, & revendendo eidem, redemptionis tempore pro quantitate eadem adaucto numero usurarum. Et hæc constitutio una cum constitutione Gregorii X. in Generali Concilio edita, publicari debet singulis annis in quadragesima, lecto Evangelio in singulis Ecclesiis Cathedralibus & collegiatis. Et tunc etiam usuras exercentes contra dicti Concilii tenorem, ac illos, qui eos retinent in domibus propriis, nominatim, & in specie excommunicati debent denuntiari. Et usurarium etiam occultum, dum tamen duorum vel trium fide dignorum testium ipsum constiterit usuras exercuisse, nec pro eo satisfactum fuerit, nullus recipere debet ad Ecclesiasticam sepulturam. Alioquin Ecclesiastici, in cujus cœmeterio de consensu Prælati sive Capituli tale corpus sepultum fuerit, exhumatum Ecclesiastico subjacet interdicto.

XX.

Intentio Concilii Generalis, de quo supra sit mentio, quod habetur in Capit. Usurarum, De Usuris *Libro Sexto in effectu est talis, ut sequitur.*

Sub Alexandro III. Anno 1273. Constitutio Lateranensis Concilii contra usurarios edita debet inviolabiliter observari; scilicet, quod manifesti usurarii ad Communionem altaris, & Ecclesiasticam sepulturam, & oblationem faciendam admitti non debent, & qui eorum oblationes receperint, aut ad Ecclesiasticam eos sepulturam admiserint, compelli debent reddere, quod acceperint, & ad arbitrium Episcopi ab officio suspendi. Item secundo præcipitur Dominis terrarum, & universalibus, seu communitatibus, ne permittant alienigenas in terris & locis suis conducere domos, & jam conductas retinere ad exercendum usuras. Contrarium facientes, si sunt Episcopi aut eorum superiores suspensionem; alii vero inferiores excommunicationis; communitates autem interdicti sententias, & pœnas incurrunt ipso facto: quas suspensionis & excommunicationis pœnas, si Episcopi & eorum superiores, aut singulares personæ per mensem sustinuerint animo indurato, eorum terræ, quamdiu hujusmodi usurarii in ipsis permanserint, Ecclesiastico subjaceant interdicto: & nihilominus laici ab hujusmodi excessu per suos debent ordinarios compesci.

XXI.

Ex eodem Concilio Generali, quod habetur de usurariis in Cap. Quamquam, *libro Sexto.*

Manifesto usurario, licet mandaverit usuras restitui, Ecclesiastica sepultura denegari debet, nisi primo, prout facultates patiuntur, satisfaciat, vel de restituendo, idonee caveat illis, quibus restitutio facienda, si præsentes fuerint: vel ipsis absentibus, loci ordinario, aut ejus vices gerenti, sive Rectori parochialis Ecclesiæ, in qua habitat, coram fide dignis de parochia: in cautione hujusmodi exprimendo quantitatem usurarum receptarum, si hujusmodi fuerit quantitas manifesta: alioquin aliam quantitatem ipsius recipientis arbitrio moderandam:

Anno 1420. randam: qui si scienter minorem, quam visibiliter creditur, moderetur, tenebitur ad residui satisfactionem, & eos contra hanc constitutionem sepeliendo, Lateranensis Concilii pœnam incurrunt. Testamenta quoque talium usurariorum alias facta non tenentur: nec debet aliquis interesse, nec eos absolvere, aut etiam admittere ad confessionem.

XXII.

De constitutione Concilii Viennensis, quæ habetur in Clementina (Eos) *de sepulturis.*

Sepelientes scienter usurarios manifestos, etiamsi exempti fuerint, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant: a qua nisi satisfactio prius competenter eis, quibus ex hoc injuria est arrogata, facta fuerit, nullatenus absolvi debent.

XXIII.

Concil. Salisburg. XXXII. Can. 13. Anno 1386.

Ex statuto Domini Pilgrini Salzburgensis Archi Episcopi, quod incipit: Apud multos.

Usurarii, postquam a suis Rectoribus trina monitione fuerint nominatim moniti, si infra mensem non destiterint, eo ipso excommunicationis sententiam incurrunt. Et Ecclesiarum Rectores & Prælati tenentur suos subditos manifestos usurarios monere & inducere, ut infra mensem ab hujusmodi pravitate desistant, & de perceptis satisfaciant cum effectu. Quod si non fecerint, eos excommunicatos denuntient, certificantes nihilominus eos, quod si in hoc peccato decesserint, Ecclesiastica sepultura carebunt. Quod si Rectores scienter sepeliverint, similiter ipso facto excommunicationis sententia sunt ligati. Et manifesti usurarii dicuntur, de quibus est publica vox & fama, & certa indicia & argumenta, quod pecunias mutuant ad usuras, easque recipiunt; vel fructus rei pignoratæ ex pacto vel alias sibi imbursant, nec computant in sortem pecuniæ mutuatæ.

XXIV.

Cap. XXX. Concil. Herbipol. Anno 1287.

De spoliatoribus & raptoribus stratarum, ex statuto Domini Joannis Tusculani, quod incipit: Spoliatores stratarum.

Excommunicati sunt ipso facto spoliatores stratarum, & raptores transeuntium per vias, & eisdem dantes auxilium vel favorem.

XXV.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 21. Anno 1418.

De his, qui scienter emunt prædam, ex statutis Domini Eberhardi Salzburgensis Archiepiscopi.

Nullus prædam aliquam scienter emere, vel tenere præsumat: alioquin nisi infra mensem prædam ipsam, aut ejus æstimationem, si deprædata, & oblata haberi non possit, restituat, excommunicationis sententia percellatur.

XXVI.

Concil. Salisburg. XXII. Can. 7. Anno 1267.

Qualiter decimæ sunt persolvendæ, & qualiter puniri debeant laici decimas usurpantes, ex statuto Domini Guidonis Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati.

Decimæ tam antiquæ quam etiam de novalibus majores & minutæ juxta laudabilem consuetudinem patriæ integraliter sunt persolvendæ. Et laici decimas maxime novalium & minutas sibi usurpantes,

pantes, ab ingressu Ecclesiæ usque ad satisfactionem condignam *Anno 1420.* sint suspensi.

XXVII.

Cap. XL. Concil. Herbipol. Anno 1287.

De his, qui imponunt aut exigunt nova passagia vel antiqua augmentant, ex statuto Domini Joannis Tusculani Episcopi quod incipit: imponentes.

Nova passagia imponentes & exigentes vel antiqua augmentantes, singulis annis summus Pontifex in cœna Domini denuntiat excommunicationi subjacere: quos etiam sive fuerint Ecclesiasticæ sive sæculares personæ, quocumque nomine censeantur, locorum ordinarii per se vel per suos vicarios omni anno eadem die cœnæ Domini, pulsatis campanis & accensis candelis, excommunicatos & ab omnibus evitandos usque ad restitutionem integram debent denuntiare.

XXVIII.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 23. Anno 1418.

Quod etiam in lecto ægritudinis potest quis testari, contraria consuetudine non obstante, ex statuto Domini Eberhardi Archiepiscopi Salzburgensis quod incipit: Ad hæc.

Non obstante consuetudine, quæ potius est corruptela ubi Jura testamentorum factionem non prohibent, quilibet etiam in lecto ægritudinis constitutus, legare, disponere & ordinare potest de bonis sibi collatis a Deo piis locis, aut alias. Et impedimentum præstantes per Prælatos compesci debent Ecclesiastica censura.

XXIX.

Can. 31. Ibidem.

De his, qui tempore interdicti sepeliunt corpora defunctorum aut sepelientibus opem præstant, ex statuto Domini Eberhardi Archiepiscopi Salzburgensis quod incipit: Item in quibusdam.

Excommunicati sunt laici sepelientes intra cœmeteria locorum interdictorum corpora defunctorum, aut qui sepelientibus opem vel operam præstant: a qua non absolvantur, nec per ordinarium loci, vel per eum, cui super hoc specialiter commiserit suas vices. hujusmodi tamen absolutio non est impendenda, nisi prius exhumentur, sic tumulata & satisfactum fuerit Ecclesiæ & personis, quibus exinde injuria dignoscitur irrogata.

Nec etiam tales ad communionem Ecclesiæ admittantur, nisi habeant super exhumatione & absolutione prædicta litteras ordinarii vel sui officialis.

XXX.

Can. 34. Ibidem.

Quod Mulieres per exclusionem a communione prohibendæ sunt ab illicito vestitu, ex statuto Domini Eberhardi Salzburgensis Archi-Episcopi quod incipit: Cum in partem.

Mandatur sub pœna excommunicationis omnibus laicis & sub obtestatione Divini Judicii, ut uxores suas & filias & alias mulieres in præsentia vel familiari potestate constitutas, faciant honeste incedere, prohibeantque, ne nimiam in vestibus longitudinem, & aliis mulierum ornamentis exquisitam superfluitatem habeant. Quibus etiam mandatur sub pœna excommunicationis, ut in his pareant maritis: alias Eucharistiæ communione priventur, & per censuram Ecclesiasticam arceantur. Et in fine mandatur sæcularibus potestatibus sub pœna præfata, ut ad corroborationem hujusmodi statuti faciant hanc constitutionem exacte observari.

Anno 1420.

XXXI.

Concil. Salisburg. XXII. Can. 4. Anno 1267.

De his, qui occidunt, verberant, aut qualitercumque manus violentas in clericos injiciunt, aut eos captivant, seu captivatos tenent, ex statuto Domini Guidonis Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legati, quod incipit: Item cum in plerisque.

Occidens, verberans, aut qualitercumque manus violentas in clericos injiciens, seu eos capiens, singulis annis in Synodis Episcopalibus excommunicati denuntiari debent, & nominatim illi, de quibus constiterit manifeste.

XXXII.

Canon. 5. Ibidem.

De eodem, ex statuto ejusdem Domini Guidonis, quod incipit: Quicumque vero.

Vulnerans enormiter Ecclesiasticam personam, occidens vel captivans, non nisi per Sedem Apostolicam debet absolvi. Et si quid tenebat ab Ecclesia, illud ipso facto perdit, quod in utilitatem Ecclesiæ debet converti. Et generaliter in Diœcesi, in qua aliquem canonicum Cathedralis Ecclesiæ vel in dignitate Ecclesiastica constitutum capi contigerit, aut captivum detineri, usque ad liberationem ipsius, & debitæ satisfactionis exhibitionem, similiter & in parochia, in qua res clerici violenter ablatas detineri contigerit, usque ad satisfactionem & restitutionem congruam cessari debet a Divinis.

XXXIII.

Concil. Salsburg. XXIII. Can. 22. Anno 1274.

De Eodem, ex statuto Domini Friderici Salzburgensis Archi Episcopi, quod incipit: Statutum.

Captivato Domino Archi Episcopo Salzburgensi, aut aliquo ipsius Suffraganeo, seu invasa Ecclesia Salzburgensi, aut quacumque alia Ecclesia Cathedrali provinciæ Salzburgensis, hostiliter & injuriose, ut de subversione status ejus verisimiliter timeatur; statim postquam hoc innotuerit, per totam provinciam Salzburgensem cessari debet a Divinis. In terris autem Principum cessari non præcipitur, nisi ab offensis hujusmodi cessare, & emendam præstare infra mensem admoniti contempserint.

XXXIV.

Concil. Salisburg. XXIV. Can. 13. Anno 1281.

De eodem, ex statuto Ejusdem Friderici, quod incipit: Item cum hi.

Qui violentas manus in clericos injiciunt, debent in parochia, in qua delictum commissum fuerit, aut in qua injiciens domicilium habuerit, per Rectores Ecclesiarum singulis dominicis & festivis diebus excommunicati denuntiari: & qui tales violentos injectores scienter ad Divina, vel Ecclesiasticam sepulturam receperint, sunt ab officio suspensi. Qui vero in prædicta denuntiatione, postquam sibi per ordinarium fuerit specialiter demandata, negligens fuerit, aut remissus per viginti dies ab ingressu Ecclesiæ & ab officio est ipso facto suspensus.

XXXV.

Cap. XXIV. Concil. Herbipol. Anno 1287.

De Eodem, ex statuto Domini Joannis Tusculani Episcopi, Apostolicæ Sedis Legati, quod incipit: Eos, qui.

Captivantes, vel captivos detinentes clericos & personas Ecclesiasticas, si infra octo dies, postquam requisiti fuerint, eos non relaxaverint, omnibus Dominicis & festivis diebus per Prælatos & Rectores Ecclesiarum, in quarum limitibus hujusmodi captivantes aut

aut detinentes commorantur, & personæ hujusmodi Ecclesiasticæ fuerint captivatæ, aut in quibus captivæ detinentur, excommunicati publice denuntientur. Et nihilominus, ubi hujusmodi personæ Ecclesiasticæ captæ detinentur, quamdiu taliter detinentur, clerici hoc scientes cessare debent a Divinis: contrarium facientes excommunicati sunt ipso facto. *Anno 1420.*

XXXVI.

Cap. XXV. Ibidem. *De his, qui verberant, vel capiunt Nuntios Legatorum Apostolicæ Sedis, Archiepiscoporum, Delegatorum, Judicum, & aliorum, aut eos, qui de Curiis eorum veniunt; aut eos occidunt: ex statuto Domini Joannis Tusculani, quod incipit:* Si quis in tanti.

Capientes, verberantes Nuntios Legatorum Apostolicæ Sedis de latere missorum, seu Archi Episcoporum, vel Delegatorum, & eisdem litteras auferentes, vel dilaniantes, seu ipsos in Jurisdictionem (aut) eis commissa quomodolibet, manifeste vel occulte impedientes: similiter & illi qui ad Curiam eorum Legatorum, Archiepiscoporum, Episcoporum vel Delegatorum venientes, aut abinde recedentes offendunt in personis, aut bonis, quæ secum habent, spoliant, excommunicati sunt ipso facto.

XXXVII.

De eodem, ex statuto Domini Eberhardi Archiepiscopi Salzburgensis, quod incipit: Præterea.

Reus verberans, spolians, & captivans nuntium Judicis litteras judiciales deferentem, pro convicto debet haberi: & idem in actore in causa reconventionis.

XXXVIII.

Concil. Salisburg. XXII. Can. 10. Anno 1267. *De his, qui bona decedentium clericorum occupare præsumunt: ex statuto Domini Guidonis Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati, quod incipit:* Item ad aures.

Patroni Ecclesiarum tam clerici quam laici, Advocati, Judices, & præcones, bona decedentium clericorum occupantes & usurpantes, excommunicationis vinculo, quousque ablata restituant, debent innodari.

XXXIX.

Concil. Salisburg. XXIV. Can. 14. Anno 1281. *De eodem ex statuto Domini Friderici Salzburgensis Archiepiscopi, quod incipit:* Item statuimus. *Et ex statuto Domini Joannis Tusculani Apostolicæ Sedis Legati, quod incipit:* Nonnulli.

Raptores, invasores & occupatores bonorum clericalium decedentium ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt. Et in locis, ubi talia bona violenter ablata conservantur, tamdiu cessari debet a Divinis, postquam hoc Rectoribus Ecclesiarum innotuerit, donec ablata hujusmodi successori defuncti reddantur, in pristino loco reponantur, ac alia satisfactio competens subsequatur.

XL.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 26. Anno 1418. *De eodem, ex statuto Domini Eberhardi Archiepiscopi Salzburgensis, quod incipit:* Ad exstirpandam.

Ecclesiarum Patroni, sive clerici aut laici, qui Rectore Ecclesiæ mortuo, dotem & Ecclesiam rebus mobilibus spoliant, cujuscumque dignitatis fuerint, sunt a Jure putandi illa vice suspensi & col-

Anno 1420. latio ad immediatum Superiorem devolvitur. Insuper etiam ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.

XLI.

Concil. Salisburg. XXXIII. Can. 9. Anno 1386. *De his, qui imponunt tallias & exactiones Ecclesiasticis personis: ex statuto Domini Pilgrini Archiepiscopi Salzburgensis, quod incipit:* Cum Ecclesiæ.

Imponentes clericis & Ecclesiasticis personis & recipientes ab eisdem exactiones, tallias, & collectas; si infra mensem, postquam per Ecclesiarum Prælatos moniti fuerint, non destiterint vel de damnis illatis competenter satisfecerint; excommunicati sunt ipso facto, & terræ ipsorum Ecclesiastico subjacent interdicto.

XLII.

Concil. Salisburg. XXXIII. Can. 11. *Anno* 1386. *De his, qui Ecclesiasticas personas compellunt solvere pedagia, vel quidagia de rebus suis: ex statuto ejusdem Domini Pilgrini, quod incipit:* Constitutiones: *&* in Cap. de censibus L. 6.

Bonifacius VIII. statuit, quod si universitas, seu communitas, vel singularis quæcumque persona, cujuscumque dignitatis fuerit, per se vel per alium, suo vel alieno nomine Ecclesias vel Ecclesiasticas personas compulerit solvere pedagia, vel quidagia, seu exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non deferunt, universitas talis est interdicta & personæ singulares excommunicatæ. Nec valet contraria consuetudo. Et hæc constitutio per prælatos, Archidiaconos & plebanos debet solemniter publicari.

XLIII.

Cap. XX. Concil. Herbipol. Anno 1287. *De his, qui occupant, invadunt, aut usurpant sibi Ecclesiastica bona: ex statuto Domini Joannis Tusculani, quod incipit:* Dignum — — —.

Sæculares, Ecclesiasticæve personæ, quacumque dignitate præfulgeant (Romanorum duntaxat Rege, & ejus Conjuge & filiis exceptis) quæ Ecclesias & Ecclesiastica bona, Jura & Jurisdictiones seu Ecclesiarum vasallos publice occupare, aut invadere vel scienter usurpare; seu occupatoribus, invasoribus aut usurpatoribus hujusmodi potestatem quomodolibet auxilium vel favorem præstare præsumpserint: nec non qui bona Ecclesiarum titulo pignorum detinent obligata, a quibus receperint ultra sortem: nisi requisiti infra mensem satisfecerint, ipso facto excommunicati & terræ ipsorum Ecclesiastico subjacent interdicto; quod clerici terræ offensorum ad solam denuntiationem Prælati offensi observare tenentur: alioquin ante satisfactionem coram celebrante a Divinis sunt ipso facto suspensi.

XLIV.

Cap. XXXIII. Concil. Herbipol. Anno 1287. *De eodem; ex statuto ejusdem Domini Joannis Tusculani, quod incipit:* Nullus de cætero.

Qui prætextu guerrarum, quas habent cum Advocatis Ecclesiarum, earumdem Ecclesiarum bona subripuerint, aut Ecclesias ipsas, aut earum villas & incendio, & hostilitate devastant, aut homines earum suis bonis spoliant, excommunicati sunt ipso facto; nec possunt, nisi sufficienter emendaverint, absolvi.

XLV.

XLV.

Anno 1420.

Cap. XXXII. Ibidem.

De eodem, ex statuto ejusdem Domini Joannis, quod incipit: Prohibemus.

Qui propter debitum, aut fidejussoriam obligationem alicujus personæ singularis, bona Ecclesiastica ad ipsam Ecclesiam, & Capitulum communiter pertinentia ceperit, seu spoliaverit, nisi requisitus infra quindecim dies, a die requisitionis numerandos, restituerit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrit.

XLVI.

Concil. Salisburg. XXXIV. Con. 20. Anno 1418.

De his, qui ad vacantes Ecclesias mittunt armatos, & faciunt ibi expensas. ex statuto Domini Eberhardi Salzburgensis Archi Episcopi, quod incipit: Quoniam — — —

Prælati, Principes aut alii Nobiles, atque officiales eorumdem, qui ad vacantes Prælaturas, beneficia sive officia, mittunt genus armorum, & inibi expensas faciunt graves, aut compellentes eligere per abusum potestatis sæcularis, aut potentiæ inordinatæ, seu qui electum & confirmatum non admittunt ad possessionem, nisi pro certa pecuniæ quantitate; nisi infra mensem emendaverint, quod fecerint, excommunicati sunt ipso facto, a qua sententia non absolvantur, donec satisfaciant, & extorta restituant, in quibus etiam non prodest eis remissio.

XLVII.

Cap. XXI. Concil. Herbipol. Anno 1287.

De laicis recipientibus & occupantibus Ecclesiastica beneficia, ex statuto Domini Joannis Tusculani, quod incipit: Laicos.

Laici recipientes & occupantes Ecclesiastica beneficia, nisi infra mensem a tempore occupationis computando ipsa dimiserint, ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.

XLVIII.

Cap. XXII. Ibidem.

De Advocatis Ecclesiarum, qui ultra Jura eis debita Ecclesiastica, gravant Ecclesias, ex statuto ejusdem Domini Joannis, quod incipit: Nonnulli.

Mortuo Ecclesiæ Advocato, non omnes ejus filii, sed ille solus, in quem omnes, vel major pars ipsorum consentit, habeatur pro Patrono. Et Advocati Ecclesiarum qui defendendo & manutenendo personas & bona Ecclesiarum, quarum sunt advocati, negligentes fuerint, aut remissi, hujusmodi Advocationis officio privati sunt ipso facto. Qui vero ab hujusmodi Ecclesiis ultra debitum aliquid auferre præsumpserint, nisi infra mensem ablata restituerint, singulis mensibus debent excommunicati denuntiari.

XLIX.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 29. Anno 1418.

De eodem, ex statuto Domini Eberhardi Salzburgensis Archiepiscopi, quod incipit: Quamquam.

Excommunicati sunt laici Advocati Ecclesiarum qui suis juribus non contenti, inconsuetas & enormes novitates in ipsas Ecclesias exercent & attentant, & ultra debita onera aggravare non formidant.

L.

Anno 1420.

Cap. XII. Concil. Herbipol. Anno 1287.

De Patronis Ecclesiarum qui post tempus a Jure præfixum occupant Ecclesias, aut impediunt superiores in collatione, ex statuto Domini Joannis Tusculani: quod incipit: Ecclesiarum.

Patroni Ecclesiarum ad Ecclesias vacantes præsentare debent personas idoneas infra tempus a Jure statutum. Qui vero post lapsum ejusmodi temporis per mensem Ecclesias ipsas retinere, & occupare præsumpserint, ipso facto sunt excommunicati, & ea vice præsentatione hujusmodi Ecclesiarum privati; quas superiores infra tempus eis a Jure præfixum conferre tenentur: alioquin a collatione beneficiorum sunt ipso facto suspensi. Laici vero impedientes ordinarium providere volentem, ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.

LI.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 20. Anno 1418.

Ex statuto Domini Eberhardi, Salzburgensis Archiepiscopi, quod incipit: Quoniam. *De Patronis qui partem Advocationis, cum præsentant, sibi retinent ex pacto.*

Laici Patroni ex pacto sibi retinentes partem decimarum vel aliarum obventionum Ecclesiasticarum in beneficiis, cum præsentant clericos ad ea, excommunicari debent, & terra eorum Ecclesiastico interdicto supponi; donec Ecclesiam liberam dimittant sub suo Jure, salvo tamen eis Jure Patronatus. Clerici autem taliter ab ipsis recipientes beneficia, officio & beneficio priventur; nec ad beneficium vel actus Ecclesiasticos admittantur, nisi per Sedem Apostolicam cum eis fuerit dispensatum. Episcopi vero & Archidiaconi, qui talibus scienter curam commiserint animarum, sub institutione hujusmodi beneficiorum & collatione perpetuo sint suspensi.

LII.

Ibidem. §. Beneficia.

De eodem, ex statuto ejusdem Domini Eberhardi Archiepiscopi Salzburgensis quod incipit: Beneficia.

Clerici, qui præsentantur ad Ecclesias per Patronos cum assignatione alicujus portionis, ut residuum usibus Patronorum applicetur, si de hoc non deferunt querelam ad Episcopum suum, sunt ipso Jure suspensi, & per Episcopum hujusmodi beneficiis spoliandi. Patroni vero per Episcopum cum hoc ad ipsum deductum fuerit ab hujusmodi exactione compescantur. Et si in hoc pertinaces fuerint reperti, ad præsentationem hujusmodi Ecclesiarum, cum proxime vacaverint, nullatenus admittantur.

LIII.

Cap. XXXV. Concil. Herbipol. Anno 1287.

De Laicis, qui sine consensu Prælatorum, bona fabricæ Ecclesiarum deputata administrant, ex statuto Domini Joannis Tusculani, quod incipit: Laicos.

Laici sine assensu Prælatorum & Capitulorum bona fabricæ Ecclesiæ deputata administrare non possunt, & qui contrarium fecerint, si infra mensem, postquam per ordinarium loci moniti fuerint, non desistunt, excommunicati sunt ipso facto.

LIV.

Anno 1420.

LIV.

Cap. XXVIII. Ibidem. *De his, qui Ecclesias & earum ædificia violenter, & sine Prælatorum assensu incastellare præsumunt, aut gentes ibi tenere, ex statuto ejusdem Domini Joannis Tusculani, quod incipit:* Nonnullos.

Qui Ecclesias, Campanilia, seu alia Ecclesiarum ædificia violenter, & sine Prælatorum assensu incastellare, aut personis armatis munire præsumpserint, & eorum hæredes hujusmodi violentiæ participes, per suos superiores excommunicationis pœna percellantur.

LV.

Cap. XXXVI. Ibidem. *De his, qui prohibent, ne quis conquiratur coram Ecclesiastico Judice; aut qui condunt statuta contra Ecclesiasticam libertatem, ex statuto ejusdem Joannis Tusculani, quod incipit:* Personas.

Universitates civitatum, & locorum prohibentes, ut nullus conqniratur coram Ecclesiastico Judice, ac statuta condentes contra clerum & Ecclesiasticam libertatem, interdicti: singulares vero personæ talia committentes, quacumque dignitate præfulgeant, excommunicationis sententias ipso facto incurrunt.

LVI.

Concil. Salisburg. XXXIII. Can. 14. Anno 1368. *De his, qui tradunt Ecclesiasticas personas coram Judice sæculari, ex statuto Domini Pilgrini Salzburgensis Archiepiscopi, quod incipit:* Sæpe.

Trahentes clericos & Ecclesiasticas personas coram Judice sæculari; nec non Ecclesiasticæ personæ conventæ sponte coram talibus Judicibus sæcularibus judicialiter respondentes, excommunicati sunt ipso facto.

LVII.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 26. Anno 1418. *De eodem, ex statuto Domini Eberhardi Salzburgensis Archiepiscopi, quod incipit:* Dudum.

Judices sæculares, qui personas Ecclesiasticas ad Judicia sæcularia evocare, aut trahere in ipsorum contumaciam, ipsis non comparentibus, Ecclesiastica bona invadenda decernere præsumpserint, excommunicati sint ipso facto. Et quotiens laicus cujuscumque dignitatis existat, Ecclesiasticam personam ad judicium sæculare trahere aut judicare præsumpserit, tamdiu in territorio trahentis & judicantis cessetur a Divinis, donec satisfecerint parti tractæ & absolutionis beneficium meruerint obtinere.

LVIII.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 29. Anno 1418. *De eodem, ex statuto ejusdem Domini Eberhardi, quod incipit:* — Quamquam. *In Paragrapho:* — Abusum.

Invalida & iniqua est consuetudo, qua Judices sæculares trahere conantur personas Ecclesiasticas ad Judicium sæculare, etiam super bonis Ecclesiasticis: & contra facientes excommunicati sunt ipso facto; & eorum processus, ac omnia inde secuta nullius momenti.

LIX.

Concil. Salisburg. XXXIV. Can. 32. Anno 1418. *Provisio contra Hussitas, ne admittantur ad prædicandum; & quod eos scientes suis superioribus denuntient, ex statuto Domini Eberhardi Salzburgensis Archiepiscopi, quod incipit:* Cum nonnulli.

Mandatur sub interminatione maledictionis æternæ, & sub excommunicationis pœna latæ sententiæ in singulares personas & inter-

Anno 1420. terdicti in loca, ne quispiam cujuscumque status existat, etiamsi Pontificali vel Ducali præfulgeat dignitate, Wicleffistas, & Huffitas, & de eorum hæresibus & erroribus infamatos, aut suspectos in quibus cumque locis ad prædicandum, docendum, & dogmatizandum admittat, seu assumat, publice vel occulte, & omnes utriusque sexus Christi fideles dictæ provinciæ, postquam audierint, sciverint, aut eis constiterit, hujusmodi hæreticos & suspectos in provincia morari vel docere &c. sub pœnis prædictis denuntiare tenentur suis superioribus si eorum præsentiam commode adire possunt. Principes quoque & Comites, & eorum judices & officiales ad requisitionem Episcoporum, vel suorum vicariorum, tales incarcerare, captivare & detinere debent, & tenentur sub pœnis prædictis, etiamsi se prætendant in sacris constitutos, quos tamen suis superioribus præsentare tenentur. Et contra eos procedatur juxta canonicas sanctiones. Receptatores quoque, fautores & defensores eorumdem pœnis subjaceant præfatis. Insuper ordinatur, ut ultra pœnas Juris, non abjurantes hujusmodi errores per annum carceribus mancipentur; nec relaxentur, donec de vera constat ipsorum, & non simulata conversione. Hortantur demum Suffraganei, ut contra tales viriliter insurgant & Jura exsequantur, & observent, & a suis faciant subditis inviolabiliter observari.

Mortuus est Eberhardus III. Archiepiscopus, rebus gestis clarissimus Anno 1427.

Admonitio ad Caput XXIX.

De Sepulchris & Cœmeteriis.

De Sepulchris & Cœmeteriis. In civitate Salisburgensi, quemadmodum & in aliis, plorium defunctorum corpora humabantur in ipsa Ecclesia, aliorum autem omnium in communi cœmeterio, Metropolitanæ Ecclesiæ circumquaque adjacente. Temporis progressu alio translatum fuit cœmeterium, & area, ut hodie cernitur, libera permansit. In aliis urbibus etiam extra muros in suburbanum spatium cœmeteria abierunt. Quod ne cuiquam offendicolo sit, ceu injuria, religiosis locis illata, juvat quæpiam de sepultoris, non modo variarum gentium, sed & Christianorum usu olim receptis, attexere.

Ab ultima, qooad pertingere licet, hominum memoria, mos erat mortuos extra civitatem, & cœtum viventium sepelire. *Hebræi sepeliunt extra civitatem.* Veteres Hebræi, nisi locum ejusmodi suburbanum haberent, patria hæreditate sibi relictum, ære sibi suisque posteris mercati sunt. Abraham alienigena hunc in finem emit agrum ab Ephrone Hethæo, ibique *sepelivit Saram uxorem suam in spelunca agri duplicitatis* (a) Genes. XXIII. vers. 19. Quam pietatem & Josephus Discipulus Christo, Legis & Prophetarum termino, impendisse legitur apud Matthæum Cap. XXVII. vers. 59: *Et accipiens corpus Joseph involvit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra* (b). Romanis lege XII Tabularum præceptum fuit: *Hominem mortuum in urbe ne sepelito.* *Romani quoque.* Apud Simonem Van Leuwen ex fragmentis XII Tabularum pag. 65. Nimirum, ne inquilinus, qui prodesse Reipublicæ jam non possit, fœtore & aëria infectione noceat. Pleræque aliæ gentes hunc sepeliendi usum tenuerunt præter Ægyptios, qui mortuos suos, pollinctos & præparatos, suis in ædibus juxta familiæ ordinem adservarunt. Legem illam XII Tabularum Hadrianus Augustus denuo innovavit, pœnamque statuit quadraginta aureorum, in eos, qui in civitate sepeliunt; ut habet Ulpianus *Lib. XLVII. Digest. Tit. XII. leg.* 3. Deinde iterum Antoninus Pius Aug. apud Julium Capitolinum in *vita Antonini*, ac tandem Theodosius Aug. *Lib. IX. Cod. Theodosiani Tit. XVII. leg.* 6.

Publicis his legibus & Christiani examussim obsecuti sunt, mortuosque suos sepulturæ mandarunt in locis suburbanis; *Uti & primi Christiani.* non enim a gentilibus, in omnes eorum culpas intentis, unquam postulati fuerunt de transgressiona legis hujus generalis.

At

(a) קבר אברהם את־שרה אשתו אל־מערת שדה המכפלה׃

(b) Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ.

At vero quarto ineunte sæculo, postquam defervescente persecutione summi Principes Christiana fuere sacra amplexati, etiam Christiani liberioribus officiis vacare cœperunt, & exuvias quorundam sanctorum martyrum, pietatis exercendæ causa transtulerunt intra urbium ambitum, atque ad has martyrum sedes, seu memorias, extruxerunt ædiculas, seu ecclesias. Illi quippe Christiani cum jam inde a sua origine, agentes in catacumbis persecutionis tempore, familiariter assuevissent corporibus, eodem suo in latibulo sepeliendis, ac præsertim cum religiose inhærerent colendis sanctorum martyrum reliquiis, longe abfuerunt ab illa aversione cadaverum, quæ altissime insedit non tantum gentilibus, sed etiam Judæis; neque etiam aut sese, aut ædes suas sepulchrorum contaminari afflato censuerunt. De Judæis quidem id asseverat Moyses Levit. Cap. XXI. vers. 1: *Non contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum*; aut, ut est in hebræo: *Super anima non polluet se quisquam in populis suis* (c). De gentilibus autem Paulus Jureconsultus in suis sententiis: *Corpus in civitatem inferri non licet, ne funestentur sacra civitatis.* Et Theodosius Aug. utut Christianus, in lege 6 superius nominata: *Corpora extra urbem delata ponantur, ut & humanitatis instar exhibeant, & relinquant incolarum domicilio sanctitatem.* Ex hac igitur profanationis, & contaminationis persuasione erepti Christiani, non tantum piorum hominum sepulturis gavisi sunt, sed etiam ipsi penes eos sepeliri, eorundemque potiri felici requie desiderarunt. Viris, præcipua quadam inter suos conditione conspicuis, itemque Episcopis, ac fors obtigit, ut sepelirentur non quidem in Ecclesiis, sed in earum atriis, aut vestibulis. De Constantio Imperatore refert Zonaras *Lib. III. Annalium* ad initium, quod Patri Constantino Aug. defuncto magnifice in urbe parentarit, *atque in sacra S. S. Apostolorum aede, peculiari tamen porticu, ad id ædificata, eum sepelierit* (d). Quod privilegium, christianis desideriis valde accommodatum, ne traduceretur ab aliis in abusum, sanxit Concilium Braccarense II, anno 563. habitum, canone XVIII: *Ut corpora defunctorum nullo modo in Basilica Sanctorum sepeliantur; sed, si necesse est, deforis circa murum Basilicæ.* Apud Labbeum Tomo V. Conciliorum pag. 842. Itemque Concilium Namnetense, septimo, ut videtur, sæculo habitum, Canone VI: *Prohibendum etiam secundum majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus*

Sepulchra extra ecclesias.

sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut extra Ecclesiam, intra Ecclesiam vero, aut prope altare, ubi corpus Domini, & sanguis conficitur, nullatenus habeat licentiam sepeliendi. Apud Labbeum Tomo IX. Conciliorum pag. 470. Atque abinde usus invectus est, cœmeteria circa Ecclesiam constituendi, ibidemque mortuorum fidelium indigetarum corpora humandi. Circa annum 789. legem rursum tulit Carolus M: *Ut nullus deinceps in Ecclesia mortuum sepeliat.* In Capitularibus Regum Francorum *Lib. I. Cap.* 153. apud Chiniac *Tomo I. pag.* 731. Verum Concilium Triburiense, anno 895. celebratum, id tantummodo de laicis præcepit Canone XVII: *Deinceps nullus laicus in Ecclesia sepeliatur.* Apud Labbeum Tomo IX. Concil. pag. 450. Quod argumento est, ecclesiasticis viris defunctis eo tempore has sepulturas patuisse. In oriente Leo Sapiens Imperator, ineunte nono sæculo *Novella LIII.* novam legem sanxit, abolitis prioribus: *Quicumque autem sive extra muros, sive intra civitatem sepelire mortuos volet, perficiendæ voluntatis facultatem habeto* (e). Plurimum itaque ex eo tempore intra civitates sepulturæ accreverunt, ac præsertim, ut dixi, dedicabantur circa Ecclesiarum muros communia cœmeteria, quamvis & intra Ecclesiam liberalissime fuerint sepulti.

Etiam intra ecclesias.

In hoc conflictu legum, jam vetantium, jam permittentium sepulturas intra civitatem, tanto major censeri debet cujusque vis, atque præstantia, quanto rationes, cui illarum singulæ innituntur, fuerint publico commodo atque utilitati magis accommodatæ; cum religioni sepulchrorum abunde fieri satis etiam in suburbanis locis, & Romanæ leges mox laudatæ, & primorum christianorum usus, liquido ostendunt. Fuere autem omni tempore viri, eruditione præstantes, qui in lege XII Tabularum, & in adjuncta eidem ratione, maximum comprehendi robur censuerunt; Medici certo, & qui publico muneri sanitatis adcurandæ obstringuntur, sæpissime questi sunt, & iniquo animo tulerunt, salutarem illam legem, tanti a præstantissimis populis olim habitam, negligi passim, ac præteriri, non sine gravi humani generis incommodo. Cum enim præcipuum tuendæ valetudinis præsidium sit aëris, quem spiramus, puritas, hujusque causa tot locorum sit aut prosper, aut funestissimus incolatus: cadaverum autem, copiose humatorum, putridæ ac deterrimæ exhalationes cum atmosphæram valde inficiant, quid aliud agere poterant homines, publi-

Sepulchra obsunt valetudini.

(c) לנפש לא־יטמא בעמיו

(d) Καὶ ἐν τῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κατέθετο ἱερῷ, ἐν ἰδιαζούσῃ μέντοι στοᾷ, ἣν ἐπὶ τῇ ταφῇ τοῦ πατρὸς αὐτὸς ᾠκοδόμησεν.

(e) Πᾶς, ὃς ἂν βούληται, εἴτε τειχῶν ἔξωθεν, εἴτε τῆς πόλεως ἐντὸς τοὺς τελευτῶντας τιμᾶν τῇ ταφῇ, ἄδειαν ἐχέτω περαίνειν τὸ βούλημα.

cæ incolumitatis ſtudioſi, quam urbium incolas, tot alioquin corporum transſpiratione gravatos, ab hac maxima putreſcentium cadaverum contagione avocare? Quorum quidem ſententia, rectæ rationi innixa, ſi hactenus in caſſum recidit, fanaticus ſepulchrorum amor incuſari debet, & forte etiam pertinax adhæſio ad antiquos mores, ſepeliendi mortuos in contubernio viventium; quaſi vero ex receptis patrum noſtrorum uſibus, dum religio ſtat incolumis, nihil porro ſupereſſet pro civilibus commodis emendandum. Laudantur Galli in *Nota Morginal. Concil. Braccar. II. anno* 563. *habiti, Con.* 18. quod conſtanter mortuos ſuos terræ mandaverint extra civitates. Ut proinde & magiſtratus, qui hodiedum cœmeteria ex civitate in ſuburbana ſpatia transfert, ibidemque iisdem cum religionis & pietatis cerimoniis ſepeliri jubet mortuos, celebrari debeat, & legibus inſtitiſſe, & rationi, & præclaris exemplis, ac publicæ comprimis utilitati.

EBERHARDUS IV.

Anno 1427. *Archiepiſcopus Salisburgenſis XXXVIII.*

JOANNES II.

Anno 1429. *Archiepiſcopus Salisburgenſis XXXIX.*

In Præſulis hujus tempora incidit Concilii Generalis Baſileenſis celebratio, anno 1431. *inchoati, ſedente Eugenio IV. Pontifice. Mandatum fuit ab hoc concilio omnibus Germaniæ Archiepiſcopis & epiſcopis, idque vi juramenti, in conſecratione a ſingulis præſtiti, Baſileam ut convenirent, ad Eccleſiam & in membris, & in Capite, qua opus eſſet, reformandam, intentato refractariis excommunicationis ſententia: impediti vero ſi qui legitimis de cauſis exiſterent, legatos illuc ſui loco expedirent; quod Mandatum refert* Cl. Manſi *in Supplemento Concil.* Tomo IV. pag. 225. *Joannes Archiepiſcopus ſui loco ad concilium ablegavit Jacobum Frieshamer Canonicum Ratisbonenſem, virum, neque precibus, neque minis commutabilem, ut eum laudat Æneas Sylvius* Hiſt. Conc. Baſileenſis. *Exarſit autem paulo poſt grave diſſidium inter Eugenium IV. Pontificem, & Baſileenſe concilium: illo concilium omni conatu diſſolvere admitente: hoc vero contra decreta Pontificis, idque plurium Principum hortatu, inſtitutum perſequente, ea cum auctoritate, ut Eugenium Papam, ceu refractarium, exauctoraverit, novumque Pontificem, anno* 1439, 5 *Novemb. elegerit, dictum Felicem V. Hujus in electorum numerum etiam Jacobus Frieshamer, Legatus Salisburgenſis, cooptatus fuit. Reddiderunt illico Baſileenſes Patres Joannem Archiepiſcopum de peracta hac electione certiorem, datis ad eundem literis, quas e MS. Bibliothecæ Cæſareæ Viennenſis deſcripſit Hanſizius Germ. Sacræ Tomo II. pag.* 475. *Nosque rebus Salisburgenſibus implexas, hoc exhibere loco dignum cenſemus.*

Sacroſancta Synodus

Venerabili Joanni Archiepiſcopo Salzburgenſi Salutem.

Epiſtola Concilii Baſileenſis.

Satis intellexiſſe credimus devotionem tuam, quanta neceſſitate impulſa fuerit hæc ſancta Synodus pro conſervatione authoritatis Conciliorum generalium, & orthodoxæ fidei, atque ſalute publica, & totius populi Chriſtiani, procedere ad depoſitionem juſtiſſimam Gabrielis, olim dicti Eugenii Papæ quarti, qui ipſius authoritatis Eccleſiæ, & conciliorum accerrimus impugnator erat, declarationes & decreta in fide & moribus per eamdem Eccleſiam factas contemnens, & parvi pendens, atque etiam hanc ſanctam Synodum omnino proſternere volens, & variis perſecutionibus longo tempore impetens. Nam & facile omnes conſpicere poterant, quanta detrimenta, quantaque inconvenientia imminebant univerſo orbi, ſi in hoc certamine victa fuiſſet præfata authoritas Conciliorum, & denique potuiſſet unus homo pro libito voluntatis agere de tota Eccleſia, & Chriſtianitate absque hoc, quod per ipſa Concilia corrigi potuiſſet. Quid inde pati potuiſſent & Prælati & Principes & particulares Eccleſiæ orbis, nemo ſapiens ignorat. Audivit etiam Devotio tua, quomodo electus eſt authoritate hujus ſacri Concilii, repræſentantis univerſalem Eccleſiam, Dominus Felix Papa V. qui prius Dux Sabaudiæ, & Decanus militum in Solitudine Roppalliæ Gebenenſis Diœceſis exiſtens in habitu ſimplici, & humili obſervatione continentiæ, ac honeſtæ conſervationis Domino famulabatur, prudentia, benignitate, juſtitia, clementia

mentia & aliis clarissimis virtutibus prædiius, pacis cultor, consolator pauperum, bonorum & studiosorum virorum amator, literatus, & in rebus Ecclesiasticis exercitatus; quo pensatis rerum, & temporum circumstantiis nemo magis idoneus pro defendenda Authoritate Conciliorum & fide catholica, prosequendaque Salute publica omniom Christianorum eligi posse visus est, ad quem legatos & oratores nostros dilectissimum Ecclesiæ filium Ludovicum titulo S. Cæciliæ Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, Arelatensem vulgariter nuncupatum, aliosque complures venerabiles Episcopos, & dilectos Ecclesiæ filios Abbates, Magistros & Doctores, inter quos etiam fuit Jacobus Frieshamer Procurator devotionis tuæ, qui electioni ejusdem summi Pontificis interfuerat, pariterque cum ipsis Joannem Comitem de Tyerstein Locumtenentem Protectoris imperialis, Lodovicum de Lanser Provincialem per Alsatiam ordinis Beatæ Mariæ Theutonicorum, & Guillermum de Grünenberg milites transmisimus, ut consensum ipsius electionis factæ præstandum requirerent. Suscepit autem eos benigne, ac honorifice, exhortationesque & requisitiones eorum audivit; & quamquam sibi non parum grave esset (dum poterat vitam quietam & tranquillam agere, suppetente sibi moltorum bonorum habundantia) nonc tantis curis & solicitudinibus se exponere; tamen auditis præfatis legatis & oratoribus nostris, atque rationibus ipsorum, timuit offendere divinam Majestatem, si vocationem Ecclesiæ, ejus obsequia in hac necessitate requirentis rejiceret; volensque potius servire Domino Deo suo in defensione fidei & authoritatis Conciliorom, ac prosecutione publicæ salutis, quam propriæ quieti consulere, suum consensum Electioni factæ præstitit, professionem fecit cum omni devotione & genuflexione, juxta formam decretorum hujus sanctæ Synodi; & officium summi Apostolatus in se suscepit, desiderans, prout informati sumus, toto & corde & omni potestate sibi a Domino tradita illa agere, quæ sunt ad honorem ipsius Altissimi, Ecclesiæ salutem ac pacem, & communem bonum omnium christianorum. Hesterna autem die reversus est ad nos præfatus Cardinalis Arelatensis cum Collegis suis, quos pariter ad ipsum Dominum Felicem Papam miseramus; qoibus advenientibus desiderium nobis erat, solemnem legationem mittere ad devotionem tuam & congregationem tuæ provinciæ, quam die conversionis S. Pauli celebrandam esse intelleximus; nec dubitamus etiam eumdem Dominum Felicem Papam illuc suos missurum fuisse Oratores, si congregatioois illius notitiam habuisset. Verum dum dies præfixa adeo proxima sit, ut ullatenus oeque per ipsum, neque per nos possit in tempore parari legatio, has litteras festinanter tuæ devotioni transmittere duximus, & ipsam in Domino exhortari, ut velut fortis Athleta veritatis & defensor Authoritatis Conciliorum Generalium, ac Zelator hujus sanctæ Synodi, & publicæ salutis, ac justitiæ, omnes suffraganeos, & alios ibidem congregandos, efficaciter inducat, ut debitam obedientiam eidem S. Synodo, & præfato Domino Felici Papæ V. semper exhibeant, nec illam viam periculosissimam ingredi velint, ut per modum cujusdam neutralitatis, obedientiam suam ab omnibus subtrahant; quæ plurimum cederet in præjudicium Ecclesiæ, & Authoritatis ejus, ac etiam periculum animarum. Oportet enim Christianos semper esse obedientes Deo, & Ecclesiæ ejus, & ipse Deus, & Salvator noster Christus ad Ecclesiam suam dixit: qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit; nec ullatenus permittendum est, fidem orthodoxam, & facta Ecclesiæ in hanc fluctuationem adduci, ut post judicium Generalis Concilii, universalem Ecclesiam repræsentantis, aliud quæratur Concilium, quod de judicio Concilii præcedentis habeat judicare: quia sic nulla esset firmitas in jodiciis Ecclesiæ, semperque omnia fluctuarent in incerto, possetque homo quisqoam, perverse agere volens, semper judicium Concilii generalis effugere, sub præstolatione alterius Concilii: ex qoa re inferretur plaga gravissima Ecclesiæ Dei; enervaretur Conciliorum Aothoritas; periret obedientia, quæ illis debetur ab universis Christi fidelibus; & fidei catholicæ irreparabile afferretur detrimentum. In his autem plurimum de probitate tua confidimus, quæ suo exemplo, suaque doctrina, & exhortatione plurimum hoc tempore proficiet Ecclesiæ Dei; nec minorem de eadem probitate confidentiam gerit præfatus Dominus Felix Papa, qui propter merita Devotionis tuæ, de quibus informatus est, plurimum tibi afficitur, magnumqoe meritum serviendi eidem Ecclesiæ, iu conservatione authoritatis & firmitatis ejus, ad salutem præsentem & futurorum Christianorum sibi acquiret eadem devotio tua: quam in cunctis feliciter dirigere & conservare dignetur Altissimus.

Interea perdurante hoc schismate varia fuit Prælatorum & Principum Germaniæ propensio, quibusdam ad Eugenii IV; aliis ad Felicis V. partes adhærentibus: aliis ex mente Eugenii Pontificis aliud, alioque in loca cogi flagitantibus: aliis Concilii Generalis Basileensis auctoritatem prone quidem suspicientibus; exauctorationi tamen Pontificis Eugenii IV. atque dejectioni mi- nime

nime assentientibus; sed magis eam reverentiæ causa prætereuntibus; e quorum numero fuit & Albertus II. Imperator, cujus interventu plurimi Germaniæ Proceres hac in sententia persliterunt, etiam postquam Eugenius IV. Concilium Basileense suis de causis solutum edixit, atque ad Ferrariensem civitatem avocavit. Nam & aliarum gentium Reges, Principes & Legatos orasse Basileense Concilium, ut ab omni processu contra Eugenium Pontificem supersedeatur, testatur Augustinus Patritius Canonicus Senonensis apud Labbeum Tomo XIII. Conciliorum pag. 1556. *Electores vero Imperii, ut turbarum vim quadantenus emollirent, & discaverent lapsum graviorem, conventum egerunt Francofurti, die S. Martini anno* 1439, *in eoque permansuros sese equidem in unione catholica; neutram tamen partem, neque Pontificiam, neque conciliarem sese sectaturos, sunt professi, publico Instrumento edito, quod germanico idiomate consignatum ex Autographo refert Gudenus* Codicis Diplomatici Tomo IV. pag. 249.

Electorum Imperii determinatio.

Von Gottes gnaden wir Dietrich Erzbischove zu Meinz, des H. R. R. in Germanien Erzkanzler. Dietrich Erzbischove zu Colne des H. R. R. in Italien Erzkanzler, Herzog zu Westvalen, und von Engern. Jacob Erzbischove zu Triere, des H. R. R. durch Welische Landt, und daß Konigkreich von Arelate Erzkanzler. Otte Pfalzgrave bey Reine, und Herzog in Beyern, Formunder des Hochgeboren Fursten Herren Ludwigs Pfalzgraven bei Reyne, des H. R. R. Erztruchsessen, und Herzogen in Beyern. Friderich H. zu Sachsen, des H. R. R. Erzmarschalk, Lantgrave in Doringen, und Marggrave zu Meissen, und Frideeich Marggrave zu Brandeburg, des H. R. R. Erzkammerer, u Burggrave zu Nurmberg, alle des vorgenanten Reichs Kurfursten. Bekennen --- mit diesem Brief fur uns, unsere Stiffte, Erben und nachkomen; Als wir vor Zeiten von sulcher Zwitracht wegen, die zwischen unserm Heiligen Vater dem Babst Eugenio, und dem Heil. Concilio zu Basel ufferstanden ist, uns fruntlichen zusammen verbunden haben beyeinander zu bleiben, wie sulche Eynung, dabei wir auch genzlichen bleiben wollen, u sullen, inheldet. Haben wir gemercket, und zu herzen genommen, daß sulche Zwitracht syder des tieffer eingerissen ist, und furder einbrechen möge, daraus ein grosser unrate der H. Kirchen, dem H. Cristen glauben, und dem H. Reiche aufferstreen, wie die vorgenante H. Kirchen nicht schire in Fride gesazt wurde; Darum wollen wir nach innhalte sulcher unser eynung darzu noch getrewlichen ratten, helffen, u arbeiten, daß in der H. Kirchen fride gemacht werde; und uns, wie es sich furder mit sulchem scisma, daß dann itzund vor augen ist, machen wurde, daß Gott wende, es were zwischen einem Babste, u einem Concilio, zweien Babsten, oder zweien Concilien, oder wie sich daß sunst machen wurde, von einander nicht schriden, oder scheiden lassen. One alle geverde.

Und wann gereite mancherlaye gebote, processe, u brieve von beider Parteien aussgegangen, u verkundet sind, und furder ausgeen, u verkundet werden mugen; haben wir in einer andern unser Eynung, protestarien u appellacien geordnet, und gesatzt, wie es damit gehalten, und bei sulcher pene, die darinnen geschriben stet, von nymands übersaren werden sullen &c. &c.

Hanc Germanica Natia neutralitatem proposita diutius secuta est, ac per sex prope annos, propriis freta usibus, neque Pontifici morem gessit, neque Concilio, & sæpe repudiata fuit ab utroque hoc, inter se pugnante magistratu, pluribusque censuris impetita. Oratores Germani nihilominus constanter concilio interfuerunt, illiusque studio adnisi sunt alienare nationem a Pontifice, atque dissuadere consensum ad transferendum concilium in Ferrariensem civitatem; hanc quippe translationem, *ajebant illi*, fore pacis, unitatis & reformationis nimium destructivam, ordinariæ auctoritatis turbativam, & quod severius commemorabant, hujusmodi translationem fore tanti dissidii, quod spes totius reformationis jam factæ, & faciendæ cessaret, abusus Romanæ curiæ exuberanter succresceret, & consequenter plurima pericula, maximamque ignominiam in Germaniæ partibus germinarent; *ut habetur in Admonitione, ab Oratoribus Basilea ad Theodoricum Archiepiscopum, & Electorem Moguntinum perscripta, apud Gudenum* in Cod. Diplomatico Tomo IV. pag. 232.

Anno 1439. actus est Conventus Imperii Moguntiæ, in quo Imperii Ordines, ipseque Imperator, etsi neutrius Magistratus, seu Poutificis, seu Concilii auctoritate tenerentur, Decreta quæpiam Basileensis Concilii solemni pacto amplexati sunt, aut ipsi præsentes, aut per legatos, eaque Decreta tanquam Hierarchiæ Germanicæ admodum salutaria, vim legis in posterum habitura statuerunt (*). Ipse Joannes Archiepiscopus eo allegavit oratorem suum Joannem

Anno 1439.

Acceptantur Decreta Concilii Basileensis.

(*) *Hujus Basileensis Concilii Sessiones priores, XVI duntaxat adprobavit Eugenius IV. Papa: Galli harum Sessionum XXVI acceptarunt: Germani plures &c. prout nempe Provinciæ quæque usibus suis & libertatibus magis expedire censuerunt; nam in re disciplinæ nec Concilii Tridentini Decreta generalem in omnibus ecclesiis usum obtinuerunt.*

Joannem Dufter, qui inde redux publicæ acceptionis & Legislationis Instrumentum attulit ad Archiepiscopum Salisburgum; quod Instrumentum, ceu documentum magni nominis, ex Tabulario secretiori aulico Salisburgensi desumptum, opportune censui hoc loco deponere.

Instrumentum acceptationis decretorum Basil. In Nomine Domini Amen. Anno a Nativitate Ejusdem milesimo quadringeotesimo tricesimo nooo, Indictione secunda, . die vero Jovis, vicesima sexta mensis Marcii, hora vesperorum vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Eugenii divina providentia Papæ quarti aono nooo, in nostrum Notariorum publicorum & testium infra scriptorum, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum presentia personaliter constituti Reverendissimi in Christo Patres, oee ooo venerabiles, & circumspecti viri Domini Domini Leonhardus Pataviensis, & Petrus Augustensis Episcopi, Johaooes Abbas Beate Marie Scotorum in Wienna S. Benedicti, Georgius Prepositus beate Marie Virgiois in Nuwenburg Sancti Augustini Monasteriorum ordinis Canonicorum Regularium Pataviensis Diocesis, Georgius Fischlin Miles, & Joannes de Eych utriusqoe juris Doctores, & Theodericus Ebbracht canonicus Aschaffenburgensis gloriosissimi & invictissimi Priocipis, & Domini nostri Domini Alberti Romanorum regis semper Augusti, & Hungarie Bohemie Dalmacie & Croacie &c. Regis, & Ducis Austrie Luxemburge &c. Ambasiatores & oratores, Reverendissimi in Christo Patres, & illustrissimi Prioeipes, & Domini Domini Theodericus Sancte Moguntine Sedis, & Theoderieus Sancte Coloniensis ecclesie Arehiepiscopi, Sacri Romani Imperii per Germaniam & Italiam Archieancellarii, & principes Electores, nec non venerabiles & egregii Domini Andreas de lapide, Rudgerus de Luxemburgo in sacra pagina majoris, & Hugo Dorre utriusque juris Doctores Sancti Germani extra muros Spirensis ecclesiarum canonici, Reverendissimi in Christo patris, illostrissimique principis & Domini Domini Rabani sancte Treverensis ecclesie Archiepiscopi, dicti Imperii per Galliam & regnum Arelatense Archicancellarii & principis Electoris, Venerandi Domini Caspar de Schonemberg Decanus Misoensis, Otto de Lapide canonicus Wormaciensis Decretorum Doctores, & Strenicus Wedekindus de Lo Miles illustrissimorum priocipum & Dominorum Domioorum Ludowici Comitis Palatini Reoi, Bavarie Ducis Depiferi, & Frederici Saxonie Ducis Archimarschalli &c. Sacri Imperii priocipum Electorum, Johannes Dufter Licentiatus in Decretis Reverendissimi in Christo Patris & Domini Domini Johannis Salzeburgensis, sancte Sedis Apostoliee Legati, & Heinricus Docke sacre Theologie professor Reverendissimi in Christo Patris & Domini Domini Gontheri Magdeburgensis Archiepiscoporum Ambasiatores, oratores & procuratores asserentes se & quemlibet ipsorum ad infra scripta habere specialiter in mandatis quandam papiri cedulam capitulorum circa acceptatinnem Decretorum sacrosancti generalis Basiliensis jam stantis concilii, venerabilem Ecclesiam repræsentantium ipsis per Reverendissimum ac Revereodos in Christo Patres & Dominos Dominos Ludovicum Patriareham Aquilejensem, Georgium Vicensem, & Johanoem Argensem Episcopos, ceterosque alios veneraodos Doctores & Magistros dicti sacri Basiliensis concilii oratores sub ejusdem sacri concilii bnlla plumbea impendente in hoc loco dicti concilii parte pridem, ut asseruot, publiee & solemniter exhibita, oblata & prasentata per certos suos ad hoc deputatos conceptam, & in medium productam, per prefatum Dominum Theododerieum Ebbracht Aole Romane regie prothonotarium de verbo ad verbum publice legi mandarunt, & fecerunt, cujus quidem cedule lecte tenor sequitur in hunc modum. Nos Oratores Romaoi regii, principes Electores hic presentes, aliorumque Electorum sacri Imperii & Almanie Metropolitaoorum absentium oratores, Decreta sacri Basiliensis concilii acceptamus cum omni hooore, reverentia & devocione, qua decet, salvis tamen in quibusdam ex eis declarationibus, modificationibus, & limitatiooibus nostre Germanice Nationi, ac cuilibet nostrorum singulariter in suis provinciis Dyocesibus, territoriis, congruentibus & accomodis, factis & fiendis, suis loco & tempore oportunis exprimendis, ac per sacrum coocilium decretandis. Decretum tamen suspensionis sanctissimi Domini oostri Papæ, & aliorum, qoe illam suspensiooem concernunt, vel quomodolibet respiciunt, pro presenti non acceptamus, sed & circa illud, & alia eerta dicti sacri concilii Decreta stare volumus in prioribus nostris, & Nationis nostre Germanice protestationibus pridem factis, nec ab illis recedere, donec aliter duxerimus deliberandum, de quo solemniter protestamur. *Et primo* Decretum per Sacrum Constanciense conciliom factum, & per Sacrum Basiliense concilium renovatum de auctoritate & potestate sacrorum conciliorum generalium, temporibusque & modis eadem convocandi & celebraodi, quod est prime Sessioois, & incipit *frequens generalium conciliorum celebratio agri Dominici-precipua cultura est* &c. Item decretum de electionibus duodecime Sessionis, quod inci-

Anno 1439.

Anno 1439. incipit *ficut in conftruenda domo precipua eft architectoris cura* &c. Sed quia lex fic clare non condi poteft, quin aliquam poffit recipere dubitacionem, petimus, quatenus facrum concilium declarare dignetur, quod electiones Pontificum & Abbatum fiant fervata forma in hoc decreto tradita, quodque in ceteris inferioribus dignitatibus electivis quibuscunque fufficiat modus & forma juramenti in eodem decreto expreffi. Ceterum ftatuere dignetur facrum concilium, quod promovendus per Papam fecundum quandam claufulam hujus decreti, qua incipit *Nifi ex magna* &c. remittatur confecrandus aut benedicendus ad fuum fuperiorem immediatum, nifi forfan talis promovendus fuerit prefens in Romana curia, quo tamen nihilominus remittatur, ut hujusmodi fuo immediato fuperiori preftet debitum juramentum, quodque etiam confirmatio Electionum fiat per immediatum fuperiorem, ad quem fpectat jus confirmandi; & fi ipfe fine caufa racionabili confirmare diftulerit, feu recufaverit, mediatus fuperior adiri poterit. Infuper quod etiamfi contingat provifionem per facrum concilium Domino Papæ non fieri, nihilominus electiones fecundum formam hujus decreti & fupra declaratam valeant fieri, & robur obtineant, neque propterea, quod fibi per facrum concilium provifum non fuerit, quovis modo valeant impediri. Item Decretum decime quinte Seffionis *de conciliis Synodalibus & provincialibus obfervandis*, quod incipit, *Pridem hec fancta fynodus quoddam* &c. Item decretum decime none Seffionis de Judeis & Neophidis quod incipit *Salvatoris noftri Jefu Chrifti fequens veftigia* &c. Item omnia faluberrima decreta vicefime Seffionis, quorum primum difponit de publicis concubinariis & incipit *Quicunque clericus cujuscunque* &c. Secundum de modo communicandi hiis qui dicuntur excommunicati, fufpenfi vel interdicti, & incipit *Ad vitando fcandala* &c. Tertium de modo & forma ponendi interdictum in loco, & divina refumendi, & incipit *Quoniam ex difcreto* &c. Quartum de modo appellandi vel non appellandi ante fententiam & incipit *ut lites citius terminentur* &c. Similiter omnia decreta vicefime prime Seffionis, quorum primum tollit annatas, circa hoc tamen dignetur facrum concilium declarare quod non intendit per hoc decretum prohibere, quin licite exigatur & folvatur, fi quid tempore receptionis beneficiati folitum fit folvi fabrice, vel pro ornamentis ecclefie, vel fimili cafu, ad ufum tamen divini cultus, & non ad privatum commodum perfonarum convertendum. Secundum Decretum vicefime prime Seffionis difponit de pacificis poffeffionibus non moleftandis, & incipit *quicunque non violentus* &c. Tertium docet, quomodo divinum officium fit in ecclefiis celebrandum, & incipit *Si quis principem feculi* &c. Quartum oftendit quo tempore debet quis effe in choro, & incipit *qui in matutinis* &c. Quintum qualiter extra chorum hore canonice funt dicende & incipit *quoscunque etiam* &c. Sextum de hiis qui tempore divinorum vagantur per ecclefiam, & incipit *Quicunque in Ecclefia* &c. Septimum quod Tabula pendeat in choro, & incipit *Ut cuncta in domo Dei ordinata* &c. Octavum quod in Miffa compleatur Credo, & quod non baffe legatur Miffa, & incipit *Abufum aliquarum ecclefiarum*. Nonum de pignorantibus cultum divinum & incipit *Abufum etiam illum cultui divino* &c. Decimum de capitulis tempore miffe non tenendis, & incipit *Prohibet hec fancta fynodus* &c. Undecimum de fpectaculis in Ecclefia non faciendis, & incipit *Turpem etiam illum* &c. Similiter decretum de numero & qualitate Cardinalium, de quo in vicefima tertia Seffione & incipit *Cum Summo Pontifici* &c. Item Decretum ejusdem vicefime tercie Seffionis de Electione caffanda, ex qua turbari poffit Ecclefia, & incipit *Licet dudum hec fancta fynodus* &c. Item Decretum ejusdem Seffionis, per quod refervationes tolluntur, & incipit *Et quia multiplices* &c. Circa hoc tamen dignetur facrum concilium jus commune renovare, quod Papa hujusmodi beneficia, in dicto decreto fibi refervata, conferat infra fpacium unius Menfis, aliquin Ordinarii conferre valeant, quodque provifi a Papa infra quattor menfes Ordinariis fuam provifionem fub pena amiffionis juris infinuare debeant. Item Decretum ejusdem Seffionis tollens Clementinam litteris de probationibus, & incipit *Licet in Apoftolicis* &c. Infuper Decretum tricefime Seffionis de communione Sacramenti Euchariftiæ, & incipit *Ut lucidius videatur pro declaratione* &c. Item decretum de collacionibus beneficiorum in tricefima prima Seffione, & incipit *Placuit divine pietati* &c. cum aliis decretis de qualificacionibus & ordine promovendorum loquentibus. Supplicatur tamen facro concilio, ut declarare dignetur, quod vigore horum decretorum non intendit tollere inferioribus ordinariis tempus Lateranenfis concilii, quodque ante ipfius lapfum non habeat locum preventio. Ceterum quod in natione noftra in graciis, quas Dominus Papa adhuc facere habet, preferatur Theutonicus non Theutonico in ecclefia Theutonicali prefertim parochiali. Similiter ultimum decretum tricefima prime Seffionis difponens de caufis & de appellationibus, quod incipit *Ecclefiaftice follicitudinis ftudium*

dium &c. Ceterum decreta que ſimpliciter ſunt acceptanda, ſimpliciter acceptamus, alia cum ſuis modificationibus, & declarationibus ſub ſpe, quod per ſacrum concilium approbentur, & decretentur acceptamus ſic modificata & declarata. Verum quia ſunt nonnulla in quibusdam noſtre Germanice nationis eccleſiis ſtatuta & conſuetudines, abuſus & diverſa alia incommoda, non ex caritate ſed ambitione, avaricia & cupiditate, omnium malorum radicibus introducta, que per decreta ſacri Baſilienſis concilii nondum ſunt reformata, inter alia videlicet, quod gravantur noſtre nacionis fideles in quarto conſanguinitatis vel affinitatis gradu conjuncti, matrimonium contrahere volentes, dum ad hoc diſpenſandum, ubi leviter diſpenſatur, Sedem Apoſtolicam conſulere ſunt adſtricti, multa denique exhurbitantia per exemptos commiſſa transeunt impunita in grave ſcandalum multorum, eo quod contra diſpoſitionem Capituli *Volentes de privilegiis libro ſexto*, per Sedem Apoſtolicam cottidie privilegia eis conceduntur. Conſervatorie etiam per Sedem Apoſtolicam nimis multiplicantur, & ad loca diſtantia contra furmam Juris communia paſſim conceduntur, in Curia Rumana frequenter extraneis & advenis indignis ordines ſacri conferuntur, ſuper quibus dignetur ſacrum Concilium pruvidere. Qua quidem Cedula, ſic ut premittitur per prefatum Dominum Theodericum Ebbracht alta & intelligibili voce publice lecta, Inclitiſſimi & excellentiſſimi Domini Romanorum Regis Oratures prefati, nomine ipſius Domini Regis, ac pro eo & tota Alamania, cunctisque ſuis principibus & ſubditis eccleſiaſticic & ſecularibus cujuscunque ſtatus, gradus, eunditionis ſeu preeminentie fuerint. Deinde Dominus Archiepiſcopus Moguntinus pro ſe, eccleſia, & cunctis compruvincialibus & clero ſuis, ac illuſtriſſimo Principe & Domino Domino Frederico Marchione Brandenburgenſi Sacri Imperii Archicamerario Principe Electore, & Burggravio Nurembergenſi, cujus ad hoc ſe ſpeciale habere mandatum aſſeruit. Dominus Archiepiſcopus Colonienſis pro ſe ac Eccleſia ſua, Domini vero Archiepiſcopi Treverenſis pro ipſo ac Eccleſia Treverenſi, & clero ſuis, De hinc Dominurum Salzburgenſis & Magdeburgenſis Archiepiſcoporum oratores, Ambaſiatores & procuratores ſupranuminati pro eisdem Dominis ac eccleſiis, provinciis & clero ſuis, juxta preinſerte Cedule Capitulurum continentiam & tenorem prefati ſacri Baſilienſis concilii decreta ſolemniter acceptarunt, & quilibet eorum ſigillatim expreſſe acceptavit. Salvis tamen in quibusdam ex eis modificationibus, declaracionibus, & limitationibus ipſis & Germanice nacioni, & cuilibet eorum ſingulariter in ſuis provinciis dioceſibus ſeu territoriis congruentibus & accomodis, factis & fiendis ſuis loco tempore oportunis exprimendis & per dictum ſacrum Baſilienſe concilium prout ſperant decretandis, demum vero Georgius Fiſchlin, & Theodericus Ebbracht, oratores ante dicti dixerunt ſe fuiſſe rogatos per Reverendum patrem Dominum Johannem Epiſcopum Lubicenſem predicti invictiſſimi Romanorum Regis etiam Oratorem, cum ipſe hac vice propter perſone ſue diſtemperantiam hic perſonaliter adeſſe nequiret, quatenus ipſi ex parte Reverendiſſimi Patris & Domini Domini Baldwini Archiepiſcopi Bremenſis Metropolitani ſui, cujus ad hoc ſpeciale mandatum ſe habere aſſeruit, hujusmodi decreta nomine ejusdem Domini Archiepiſcopi, & Suffraganeorum ſuorum cum aliis principibus & prelatis acceptare, & de ratihabendu caucionem preſtare deberent, Et ſic mox iidem Domini Georgius Fiſchlin, & Theodericus Ebbracht hujusmodi decreta nomine quo ſupra juxta dicte Cedule Capitulorum formam & tenorem ſuperius recitatorum acceptarunt, & quilibet eorum acceptavit, addicientes quod prefatus Reverendus Pater Dominus Epiſcopus Lubicenſis actum hujusmodi acceptationis coram nubis aut aliquibus ex Nobis Notariis infra ſcriptis paratus eſſet reiterare, & ad cantelam renovare, ſuper quibus omnibus & ſingulis premiſſis ſepefati Reverendiſſimi Reverendique patres, Illuſtriſſimi principes, ac Venerabiles Magiſtri, doctores & oratores ſibi & ipſurum cuilibet, a Nobis Notariis infra ſcriptis, & qualibet noſtrum petierunt, & quilibet eurum petiit, unum vel plura publicum ſeu publica fieri & confici tot quot fuerint neceſſaria inſtrumentum & inſtrumenta, Acta fuerunt hec Moguncie in Stuba capitulari majuris Eccleſie Moguntine ſub anno indictione die menſe hura & pontificatu quibus ſupra, prefato Domino noſtro invictiſſimo Domino Rumanurum rege feliciter regnante. Preſentibus ibidem Reverendis patribus ac venerabilibus & egregiis viris Dominis & Magiſtris Petro Echter Decano, Petro de Udenheim Scolaſtico, & Conrado Ruw Seniore, & Richardo de Cleen Canunicis Moguntine, Wernhero de Seyne, Comite in Wittichenſtein Sancti Gereonis, Chriſtiano de Erpel B. Marie ad gradus, Heinrico de Erpel Sancti Severini, Johanne de Creyfelt Sancturum Apoſtolorum Colonienſis Prepoſitis, & Lamberto von dem langen Hofe Sancti Andree Colonienſis, & Juhanne Chriſtiani ſancte Crucis Hildeshemenſis Decanis eccleſiarum, Johanne de Spall, Johanne de Lynſs, & Heinrico Leubnig, Alberto Schenk de Lymburg, Heinrico de Xanctis, Tilmanno Ziegler & Hermanno de Roſemberg

Anno 1439.

Anno 1439. berg Decretorum & Legum utriusque Juris doctoribus & liceutiatis, pluribusque aliis venerabilibus viris tam religiosis quam sæcularibus, clericis & personis testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis, deinde eisdem anno Indiccione mense & Pontificatu, quibus supra, die vero Sabbati vicesima uctava mensis Marcii predicti; hora vesperurum vel quasi prelibatus Reverendus in Christo Pater & Dominus Dominus Johannes Episcopus Lubicensis ante dictique gloriusissimi & invictissimi Romanorum regis Ambasiator in uostrum Notariorum publicorum testiumqoe infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum presencia personaliter constitutus supra memoratum actum acceptatiunis Decretorum, sic ut premittitur insertorum, per prelibatos Domiuos Georgium Fischlin & Theudericum Ebbracht oratores nomine ejus pro prenominato gloriosissimo & Serenissimo Romanorum Rege Domioo suo, ac prenarrato Reverendissimo patre & Domino Domino Baldwino Archiepiscopo Bremensi Metropolitano suo, cujus ad hoc speciale mandatum se habere asseruit, factum reiteravit, ratificavit, & ad cautelam renovavit. Super quibus premissis idem Reverendus Pater Dominus Episcopus Lobicensis unum vel plura, publicum seu publica sibi a Nobis Nutariis infrascriptis, & quolibet nostrum fieri atque confici petiit instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hec Moguncie iu domo habitacionis dicti Reverendi Patris Domini Episcopi Lubicensis, presentibus ibidem honorabilibus & discretis viris Johanne Kogenstiger Canonico ecclesie Utinensis, Johanne Genstern-dorffer Notario Reverendi Patris Domini Episcopi Pataviensis antedicti, Thcodorico Pikarc, & Heinrico Vereg Clericis Myndeusis & Verdensis Diocesium testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

Ego Hermanus Butenweg Clericus Paderburnensis diocesis publicus Imperiali auctoritate Notarius, Quia supradicte Cedule lectiuui, publicacioni, & decretorum acceptationi, omnibusqoe aliis & singulis premissis dum sic ut premittitur per Reverendissimos Reverendosqoe patres Dominos Archiepiscopos & Episcopos, ac circumspectos ac venerabiles Viros, Prelatos, Doctores, Ambasiatores, oratores & Procuratores pranomiuatos fierent & agerentur, unacum prefatis testibus presens ioterfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audivi, Ideo presens publicum Instrumentum per alium, me aliis occupato negociis, fideliter scriptum unacum Cooootariis meis subscriptis exiode confeci, subscripsi, publicavi, & io hanc publicam formam redegi, signoqoe & oomine meis solitis & consuetis signavi, rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium & siogulorum premissorum.

Et ego Juhannes Bracht Clericus Monasterieusis publicus Imperiali auctoritate Notarius, dictique Reverendi Patris Domini Johannis Episcopi Lubicensis scriba juratus. Quia supradicte Cedule &c. ut supra.

Et ego Johannes Rumelfels de Vorheim Clericus Bambergensis Diocesis publicus Imperiali auctoritate Notarius, sanctæqoe Moguntine Sedis causarum scriba juratus. Quia supradicte Cedule &c. ut supra.

Hoc quoque Instrumentum celeberrimus Suffraganeus Würdtwein, rara, ut in omnibus solet, perspicientia ac solicitudine, ex Chartario Ecclesiæ B. M. V. Moguntiæ eruit, & evulgavit *Tomo VII. Subsidiorum Diplom. pag.* 330. Refert autem idem illustrissimus scriptor, fuisse nuper fidem hujus Instrumenti, atque auctoritatem vehementer impugnatam, sed irrito conatu; nam extat illud in Archivo Imperii Moguntiæ, Salisburgi, in aliis Archivis Principum Imperii, qui illud in Conventu Moguntiæ ediderunt: extat & Romæ in Vallicella, ut testatur Raynaldus in *Annal. Eccl. ad annum* 1439. *Num.* 19. &c. Præterea Eugenius IV. in Bulla, quam anno 1446. dedit ad Theodoricum Archiepiscopum Moguntinum, dilucide asserit, acceptata fuisse Decreta Basileensis Concilii in Conventu Imperii Moguntiæ habito, anno 1439, datque Archiepiscopo illi facultatem, fuisque Successoribus, eadem Decreta Concilii, si forte luce indigeant, declarandi; etsi, quod toti Nationi in re disciplinæ statuere visum est, Romanus Pontifex vix queat decernere, ut solius Archiepiscopi Moguntini subjiciatur interpretationi. Hanc Eugenii Bullam adducit Würdtwein *Tomo II. Subsid. Diplomat. pag.* 332. In hoc itaque Acceptationis Instrumento Decreta Basileensis Concilii ceperunt vim novæ legis, a Natione Germanica in Conventu Imperii latæ, continuumque usum obtinentis in pluribus Moguntinis conciliis, quorum seriem adfert laudatus Suffraganeus Würdtwein loco mox laudato.

Opportune etiam nuper usus est hoc Instrumento Publicista Germanus, ut exsibilaret retractationem Febronii factam anno 1778; cum enim Febronius in suo opere *de statu Ecclesiæ* ediderit sententias *de Hierarchia Papali*, *de Appellationibus*, *dispensationibus* &c. ad Basileensis Concilii Decreta omnino exactas, repudiari utique oportuit Palinodiam Febronii, seu temerariam, & insul-

insultantem Basileensis Concilii Decretis, a tota Germanica Natione acceptatis. Galli profecto, qui & ipsi Decreta Basileensis Concilii pro suo regno adoptarunt, iisdemque ceu fundamento, inædificarunt suam Pragmaticam Sanctionem, ut primum percrebuit Febroniana Retractatio, gravium comminatione pœnarum vetuerunt librarios aut vendere, aut adservare in suis officinis seu Retractationem illam, seu quidquid demum in Secreto Consistorio Romæ actum est illius causa (*). Quamvis Retractationem suam Febronius longe aliam esse queratur, ac quæ in publicum exierit; ait quippe in Epistola ad amicum suum: gravi se fuisse molimine diu impulsum ad palinodiam sui operis: fenio sese tandem, ac metu fractum cessisse molestiis, ne graviores persentisceret, & adornasse retractationem, in generalibus terminis latibula adfectantem; Curialistas autem adjecisse, & jactasse in vulgus plurima peculiaria, ab animo suo aliena, veluti amplexum Bullæ *Unigenitus* &c. atque hac demum ratione cantasse triumphum de suo libro, a nulla hactenus refutatione obtentum. Sed quorsum hæc omnia tam sollicite de Febronio? quasi vero ad privati hominis vicissitudines exigere oporteat Decreta Basileensis Concilii, aut effata constantissima totius Germanicæ Nationis.

Retractatio Febronii vi destituitur.

Verumtamen post hæc omnia Imperii Neutralis Decreta Joannes Archiepiscopus, cum vir esset animi modestia, virtute, ordine, & disciplinæ studio clarissimus, qui jam anno 1420, ceu Præpositus, concilio Salisburgensi magna cum laude præsederit, ut supra vidimus, non leve animi pondus in hac Magistratuum collisione, & exemptione obedientiæ persensit, deditque anno 1440. literas ad Fridericum III. Imperatorem, quibus orat Principem, vellet ad abrumpendos tandem conflictus operam, quam posset, maximam conferre; *Neutralium* quippe, ut dicebantur, perpetua ab utroque Magistratu avulsio ordinatissimo Præsuli nullatenus arrisit. Cohortatus igitur fuit Fridericus Imperator Doctores Universitatis Viennensis per literas, vellent cum Passaviensi & Frisingensi Episcopis agere conventus, conferreque consilia, quid in hoc neutralitatis tollendæ quæsito respondendum esset Joanni Archiepiscopo? Conventus vero ille, postquam diu multumque utrinque disputatum est, infecto negotio est solutus; propterea quod duarum classium magistri, Theologiæ nimirum & Artium Doctores propenderent in partem Concilii contra Eugenium Papam; quin imo inclytus Sacræ Paginæ Doctor Narcissus Herz de Perching palam & cum plurimorum plausu defenderit, *quod unio talis* (Electorum Imperii) *& neutralitas hodie, post electionem S. D. Felicis V. damnatur*, ut habetur in Cod. MS. Bibliothecæ Cæsareæ; etsi Eugenius IV. maxima adhucdum auctoritate potiretur, Concilium Basileense anno 1438. avocaverit Ferrariam, ac deinde anno 1439. Florentiam, a frequentissimis & Latinis & Græcis Patribus actu ibidem celebratum.

Pugna Doctorum.

Itaque Joannes Archiepiscopus cernens nullam sibi spem esse in Doctorum consultationibus repositam, cum nec ille par esset calamitati sopiendæ, proferendoque remedio, videret nihilominus vitæ licentias, ex Magistratuum collisione natas, ubertim in Christiana Republica succrescere, ut interim pastorali suo munere rite fungeretur, & clerum suum præcipue contineret in justis officiis, diœcesanam convocare Synodum decrevit, in qua antiquam Patrum terens semitam, veteres synodales Constitutiones revocare in memoriam, vitia comprimere, & ecclesiasticæ disciplinæ decus, etiam severitatis adhibito adminiculo, stabilire conatus fuit.

(*) *Copie d'une lettre de Paris du 15 Juillet* 1779. Il a eté defensé à tous les libraires de Paris de vendre & debiter, soit pour la Capitale, soit pour les Provinces aucun exemplaire de la retractation de Mr. de Hontheim pour Febronius. Même defense de debiter aucun acte du Consistoire du jour de Noël à ce sujet ..... & une punition assez considerable pour celui, qui feroit pris en contrevention.

CON-

CONCILIUM SALISBURGENSE XXXVI.

Anno 1440.

Anno Christi MCCCCXL. die 25 Januarii, Friderici III. Imperat. anno I. convocatum a Joanne II. Archiepiscopo, ad continendum in officiis clerum populumque in exulcerato Ecclesiæ statu, schismate nimirum inter Eugenium IV. Papam, & Basileense Concilium perdurante.

Qui de rebus, atque conciliis Salisburgensis Ecclesiæ hactenus ediderunt commentarios, queruntur plerique omnes, fuisse per injurias temporum abrepta omnia hujus Synodi documenta, ut ne quidem causa, cur coactum sit concilium, neque rerum in eo gestarum, ulla ad nostram notitiam pervenerit. Sed latebat nihilominus in Archivo Consistorii Archiepiscopalis Decretum, a Joanne Archiepiscopo in hoc concilio editum, quo scopus, & definitiones hujus concilii continentur; quod Decretum synchronum, vetustate prope consumptum, humanissime mihi a R. Domino Mathia Obenholzer, Præfecto Tabularii Consistorialis, communicatum, pro illustrandis Salisburgensis Ecclesiæ rebus, nunc primum in lucem publicam emitto.

Nos Joannes Dei gratia sanctæ Salzeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus.

Decretum Concilii.

In hujus sacræ Synodi celebratione nostrum pastoralis officii debitum solerter cupientes impendere, omnes & singulos prælatos, presbyteros & clericos, regulares & sæculares, nostræ jurisdictioni subjectos, & illos præcipue, quibus animarum & gregis Dominici cura commissa est, monemus, requirimus & hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus in vita & conversatione morum honestatem sequentes, a vitiis abstinere curent, & operibus bonis insistant; ut cum a malo declinaverint, & bonum fecerint, possint exemplo salvatoris, qui primum cœpit facere, & post docere, exhortationibus suis in populo extirpare vitia, ac virtutes inserere, criminaque & excessus oportunius & efficacius increpare.

Insuper labem Symoniacæ pravitatis, contractus usurarios, concubinatus, fornicationes, & alia quævis crimina & excessus correctione debita cohibere, alienationes rerum ecclesiasticarum, a jure prohibitas, revocare, abusus clericorum & aliorum subjectorum, qui circa divinum officium & delationem habitus debiti defecerint, in melius reformare, & emendare desiderantes, districte mandamus, & præcipimus Vicario nostro in spiritualibus Generali, & Archidiaconis singulis, per nostram diœcesim constitutis, quorum humeris onus nostræ pastoralis curæ impartiti sumus, quod sacros canones, nec non generalium, præsertim sacri concilii Basileensis, & provincialium conciliorum decreta atque statuta, contra quoscunque, jurisdictionibus eorundem subjectos delinquentes, seu culpabiles in præmissis, aut aliquo præmissorum, effectuali executioni demandent; quos etiam nos talibus, quotiescunque opportunitas aderit, dispositi sumus animadversionibus coercere. Omnes etiam utriusque sexus religiosos, nostræ Jurisdictioni subjectos, modo simili monemus, requi-

requirimus & hortamur, quatenus regulas & constitutiones suarum religionum, præsertim ut ab eis omnis proprietas abdicetur, inviolabiliter observent, nec etiam in receptione ipsorum ad religionem quantumcunque per Symoniam exigant. Anno 1440.

Dogmatibus quoque hæreticis, erroneis, aut scandalosis, seu piarum aurium offensivis, sortilegiis, divinationibus, Incantationibus, superstitionibus, & quibusvis diabolicis figmentis, ne illorum aliquid nostram Salzburgensem diœcesim inficiat, pro viribus occurrere affectantes, omnibus & singulis, tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis, nostræ jurisdictioni subjectis, cujuscunque status, gradus aut conditionis fuerint, in virtute sanctæ obedientiæ, ac per aspersionem pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi, præcipimus & mandamus, quatenus quoscumque in præmissis, aut aliquo præmissorum reos, seu culpabiles nunc sciant, aut in futurum scient, eosdem omnes & singulos, præsertim si illorum culpa hujusmodi publica, aut manifesta fuerit, Nobis, aut nostro in Spiritualibus Vicario Generali, sive dictis locorum, in quibus degent, Archidiaconis denunciare curent, puniendos pœnis condignis, & remediis debitis compescendos.

Cæterum Vicario nostro in Spiritualibus Generali, nec non omnibus & singulis Archidiaconis præfatis, qui veluti oculi nostri commissos sibi districtus perlustrare debent, firmiter præcipiendo mandamus, eisque sub animarum suarum periculo seriose injungimus, quatenus eorum quilibet, dum præfatus Vicarius, videlicet per diœcesim nostram ubi libet, Archidiaconi vero dum ad loca quælibet suorum archidiaconatuum diverterint, aut supra scriptis intendere petierint: aut dum clerici nostræ diœcesis ad ipsum Vicarium, aut Archidiaconos ex quacunque causa devenerint, caute, fincere & ingenue, absque coactione qualibet juramenti, inquirere studeant, si quæ ex supra dictis, vel aliis criminibus in clero, seu populo frequententur, aut vigeant? In specie autem de vita & conversatione ministrorum ecclesiæ, & locis aliis, divino cultui deputatis: an sint veri Rectores, vel Vicarii, seu mercenarii conducti, & a quo auctoritatem habeant curam animarum exercendi? & an literas suæ ordinationis, quæ Formatæ dicuntur, habeant, aut æquivalentes testimoniales, & quales siut in eruditione populi christiani? quales etiam redditus habeant, qui curam animarum administrant; etenim ex defectu sufficientis provisionis eorum, qui altari deserviunt, sæpe datur occasio etiam actiones illicitas faciendi. Inquirat etiam quilibet Archidiaconus cujus licentiæ & excusationis causa singuli curati, in Archidiaconatuum suorum districtibus a suis parochialibus ecclesiis absentes, circa illas non resideant; & si quos absque licentia nostra ab hujusmodi ecclesiis suis abesse repererint, de hoc infra sex menses immediate sequentes, ad cancellariam nostram, informationem certam in scriptis transmittant. Videant etiam dicti Archidiaconi in ecclesiis singulis suorum districtuum de custodia Eucharistiæ, conservatione reliquiarum sacrarum & sacrorum vasorum, & ornatuum munditia, librorum reformatione, provisionibus luminarium, & reparatione ecclesiarum necessaria, ut hæc omnia de bonis fabricæ, aut aliis, quæ ad hoc deputata sunt, expediantur fideliter, cum effectu, per illos, quibus collectio & distributio, sive dispensatio bonorum hujusmodi est commissa. Similiter iidem Vicarii & Archidiaconi sint intenti, ut defectus ædificiorum in domibus singularum ecclesiarum suorum districtuum, quæ dotes appellantur, de fructibus earundem ecclesiarum, qui deductis omnibus necessariis superesse poterint, etiam cum effectu fideliter reformentur, per certas proba-

Anno 1440. tæ fidei personas, ad id aptas, ecclesiasticas, aut sæculares, quas ipsi Archidiaconi ad hoc duxerint eligendas.

Et quoniam deformatio in clericorum habitu & tonsura intuentium mentes & oculos offendit non etiam modice, & perturbat, prospiciant dicti Vicarii & Archidiaconi, & per se, vel alios, ad hoc deputandos, diligenter intendant, ne clerici in sacris vel minoribus constituti, coronas suas ordinibus congruentes habeant nimis strictas; nec etiam comam, sive crines ultra aures, aut barbam quomodolibet nutriant, quæ episcoporum clericorum tonsura manifeste apparere possit; quod tales existant, qui ex * (ad) hoc de jure debeant gaudere privilegio clericali. Et quamvis habitus clericalis decentia in sacris canonibus, nec non generalium & provincialium Conciliorum statutis atque decretis satis designata existat, quia tamen ex mutatione temporum, quæ vestes honestati clericali congruant, non semper potest uniformiter judicari; idcirco pro isto tempore tales vestes clero nostræ civitatis & diœcesis congruere declaramus, quæ etiam alias, juxta communem morem clericali honestati conveniant; In nulla parte sodraturarum ora ab extra circumplicata, neque in inferiori parte aperturas, seu scissuras a lateribus habeant. Sed quidem neque aperturæ, seu fissuræ ab ante & retro, propter ambulandi commoditatem permissæ, ultra genua in ascensum ullatenus protendantur, nisi vestis fuerit pro equitatura habenda. In hujusmodi aperturæ protensius fieri poterunt, ita tamen, quod in illis discretionis modus servetur. Quodque collaria in Joppulis, & aliis interioribus vestibus, talis sint moderationis, ut collaria externarum vestium in altitudine non transcendant; & ut in vestibus præsertim Joppulis, seu quovis alio interiori, seu exteriori vestitu, manicæ non habeantur nimis longe a cubito, aut brachiis pendentes; eædem etiam non deferantur in longum protensæ, ac ad dorsum pendentes, sed plicaturam habentes, a plicaturis, quibus laici in talibus uti solent, patenter distinctam. Juxta clericalis quoque honestatis decentiam singuli presbyteri capucia super scapulam gerant; usum vero pileorum, sive capellorum ab extra pilos, seu Lottas habentium, quibus clerici cum laicis quasi conformiter utuntur, prohibemus, & penitus interdicimus; statutis aliis in provincialibus conciliis, hactenus super his, quæ decentiam habitus clericalis concernunt, & casibus seu negociis aliis quibuscunque editis, eorumque pœnis, inibi contentis, nihilominus in suo robore duraturis.

* *videtur esse erratum aut omissum.*

Ordinamus etiam, & præfatis Vicario & Archidiaconis in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus Vicarius in civitate Salzeburgense, & Archidiaconi singuli prædicti ad monasteria monialium ordinum quorumcunque, in districtibus Archidiaconatuum sibi commissorum sita accedentes, abbatissis & aliis cujuscunque dignitatis nomine censeantur, eorundem monasteriorum prælatis & monialibus, Constitutiones *Periculoso de statu regular. in VI.* Item *Attendentes* eodem Tit. *in Clementinis*, legant publicent & declarent, moneantque & requirant easdem, ipsisque in virtute sanctæ obedientiæ præcipiant, ut contenta in constitutionibus hujusmodi firmiter observent: Nomina vero Prælatorum & Monialium, quæ præmissa negligenter & contradicenter observant, ad cancellariam nostram Salzburgensem, quantocyus fieri possit, transmittant, ad eas propterea digna animadversione puniendas.

Ad ultimum omnes & singulos, tam religiosos quam sæculares presbyteros & clericos, nostræ Jurisdictioni subjectos, cujuscunque status ordinis, aut conditionis existant, specialiter hortamur, monemus & requirimus, quatenus sacri Basileensis, & Provincialium

conci-

conciliorum decreta & ftatuta, in præfenti Synodo lecta, & publicata, devota veneratione fufcepta, diligenter & fideliter obfervent, moresque & vitam taliter reformare, ac emendare ftudeant, ut per hoc aliis, præfertim illorum curæ, & gubernationi commiffis, imitabile exemplum præftantes, digne ac merito commendari valeant, & in futura vifitatione per Nos, dante Domino, per diœcefim noftram, pro tempore inftituenda, fic reformati & emendati reperiantur, ut exinde ad fpem & gloriam poffint proficere fempiternam.

Ordinamus infuper atque decernimus, quod quilibet Archidiaconus in Archidiaconatu fibi commiffo, inftituat teftes fynodales, viros graves, & honeftos, juxta ipforum Archidiaconatuum latitudinem in numero competente; qui quidem teftes in manibus eorundem Archidiaconorum, noftro nomine recipientium, juramentum præftent, fecundum formam canonis *Epifcopus in fynodo* Caufa XXXV. Quæft. VI. eosque Archidiaconus allatis Sanctorum pignoribus unumquemque illorum tali facramento conftringat: *Amodo in antea quidquid nofti, aut audifti, aut poftmodum inquifiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Chriftianitatem in ifta parochia factum fit, aut futurum erit, fi in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocunque modo perveniat, fi fcis, aut tibi fuerit indicatum, fynodalem caufam effe, & ad minifterium Epifcopi pertinere, quod tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium, nec propter parentelam ullatenus celes Epifcopum, aut ejus miffum, cui hoc inquirere jufferit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & illæ Sanctorum reliquiæ.*

Sic finitur Decretum Archiepifcopi in MS. Commendantur in eo conftitutiones facri Concilii Bafileenfis; nulla fit mentio nec Eugenii IV. Papæ, nec incepti Ferrarienfis, aut Florentini concilii; e quibus quidem non obfcure intelligitur; in quam partem Joannis Archiepifcopi inclinaverit animus, quamvis nullo unquam indicio prodiderit, fe Felicis V. Papæ, a concilio electi, agnoviffe auctoritatem, aut fuæ eidem obedientiæ præftitiffe homagium. Hinc lapfus Hanfizii detegitur, qui Germaniæ Sacræ Tomo II. pag. 476. *cenfuit, documentorum ductu deftitutus, hoc fuiffe fine concilium convocatum ab Archiepifcopo, ut fubmixus judicia Patrum fuorum diœcefanorum, fecurius quid ftatueret de factionariis, neutralitatemque vnlere juberet; fenit autem ne horum quidem congruentes haberet fententias,* negotium remififfe ad ulteriorem indaginem. *Nunquam hæc fuit mens Archiepifcopi, neque ullum illius veftigium vifitur in toto hoc decreto conciliari, quod Hanffizius non vidit. Sed neque cognita Archiepifcopi modeftia fumpfiffet fibi unquam decidere caufam, variis Germanorum ftudiis tantopere agitatam, in qua definienda tot jam doctiffimorum hominum labor in caffum reciderit. Sola itaque paftoralis folicitudo, ut clerus diœcefanus in avitæ difciplinæ cultu ottineretur, labente turbarum tempore, perduxit optimum præfulem ad celebrationem concilii, quod & fuperftes inftrumentum confirmat.*

Cautela Joannis Archiepifcopi.

Denique Joannes Archiepifcopus hoc judicium bona mente fecutus offendit apud Eugenium Papam, qui propterea in fraudem Archiepifcopalis faftigii, & jurisdictionis, varias conceffiones fecit, tefte Dukero; quas tamen deinde, fupremo Pontificatus anno refixit & antiquavit. *Scribit idem Hanffizius loco citato.*

De Synodorum Archidiaconalium Privilegio.

Unum hoc adhuc rebus, a Joanne II. geftis, adjeciffe juverit: Conftituit Bafileenfe concilium Seff. XV. anno 1433. *die* 24 *Novemb. Synodos epifcopales fingulis annis faltem femel per diœcefes fieri oportere, præfente Epifcopo: & Provincialia concilia faltem fingulis trienniis, ut eft apud* Labbeum Tomo XII. Concil. pag. 525. *In Salisburgenfi autem vaftiffima diœcefi cum fynodi veteri confuetudine agerentur etiam ab Archidiaconis difperfis, quin Epifcopi accederent; quod ex* Statutis Frifacenfibus, *fuperius ad Fridericum III. Archiepifcopum allatis, intelligitur, & multo magis perfpicuum fit ex petitione Joannis II. Archiepifcopi, itemque ex Decreto Bafileenfis concilii, mox proferendo; ut ne forte Salisburgenfin inftituta viderentur abludere a Decretis Bafileenfibus, fupplex adiit Patres concilii Jacobus Friefhamer,*

Archidiaconi celebrant Synodos.

hamer, nomine Archiepiscopi ad Basileensem Synodum Legatus, vetus ut hæc Archidiaconorum Salisburgensium potestas decreto concilii firmaretur, etiam pro futuris temporibus; quod & factum est. Sic quippe Decretum concilii: Cum autem, sicuti nobis nuper pro parte tua (*Archiepiscopi*) exhibita petitio continebat, tua diœcesis adeo lata sit, & longa, quod illius prælati, & personæ ecclesiasticæ, qui hujusmodi Synodo interesse tenentur, & in diversis etiam temporalium Dominorum territoriis, & districtibus longe distantibus, moram trahunt, ad tuam civitatem Salzburgensem, aut alium vicinum, per te ad id in diœcesi ipsa deputandum locum, commode, & nonnunquam etiam propter viarum discrimina, absque rerum & personarum suarum periculo, accedere non possint, propter quod prædecessores tui, Archiepiscopi Salzeburgenses, qui fuerunt pro tempore, in nonnullis ex prædictis territoriis, sive districtibus singulos Archidiaconos deputare, & habere consueverunt, qui pro eis in singulis eisdem districtibus, pro singulis ipsorum Archidiaconatibus discretis, & distinctis, ordinariam jurisdictionem exercentes memoratam. Quare pro parte tua Nobis fuit humiliter supplicatum, ut tuis, & dicti cleri statui, & indemnitatibus in præmissis opportune providere dignaremur. Nos igitur præfatorum cleri periculis hujusmodi in hac parte obviare cupientes prædictis supplicationibus inclinati, ut tu & successores tui Archiepiscopi Salzeburgenses, qui erunt pro tempore, dummodo in civitate prædicta, vel alio illi vicino loco, ad hoc idoneo, quo ad prælatos & personas, illic circummorantes, tu & Successores ipsi, per vos ipsos, aut vobis, ut præfertur, impeditis, per hujusmodi vicarium, præfatam synodum consuetis temporibus pro tempore celebraveritis, illis eisdem, vel aliis similibus, statutis sive consuetis temporibus, in singulis Archidiaconatibus præfatis per singulos hujusmodi Archidiaconos, pro tempore existentes, in locis ad hoc congruis & accommodis, ad id indicendis, cum singulis illorum Prælatis & personis ecclesiasticis, etiam ad id legitime evocatis, hujusmodi synodum pariter celebrare, & quævis ibidem salutaria & ædificativa juxta prædicti nostri decreti tenorem peragi facere, libere & licite valeatis, & valeant, etiam absque hoc, quod tu, aut successores prædicti itidem vos personaliter conferre debeatis, aut aliquam hujusmodi pœnam incurratis, tibi & dictis successoribus auctoritate Universalis Ecclesiæ tenore præsentium de speciali gratia indulgemus. Datum Basileæ 5 Kal. Maji Anno 1439. (Ex Tabulario secretiore aulico Salisburgensi.) *Ex quo quidem Concilii Decreto, quod Joannes II. Archiepiscopus gratanter anno 1439. accepit, atque in suum Archivum deposuit, palam fit, eundem Archiepiscopum, etiam hoc tempore, non omnino fuisse alienum a partibus Basileensis concilii; etsi jam anno 1438. Ferrariense Generale Concilium illius loco, & Florentinum demum anno 1439. ceperit initium. Intelligitur item, quæ ac quanta inesse vis censeri debeat huic Privilegio Archidiaconorum Salisburgensium jura firmanti, quod datum est eo ipso anno 1439, quo Felix V. Antipapa electus fuit, & confirmatus in eodem Concilio. Cum enim duo generalia concilia simul in Ecclesia celebrari nequeant, ut unanimis est Catholicorum sententia, Ferrariense autem, ac deinde Florentinum jam anno* 1438. & 1439. *incepta fuerint, utique consequitur, Basileense concilium jam tum pro Auctoritatis experte, & abolito haberi oportere; quamvis privatis functionibus perduraverit usque ad annum* 1443, *& XLV Sessiones absolverit; e quibus priores XVI duntaxat communiter recipiuntur pro habitis a Generali concilio; ceteræ vero post annum* 1433. *habitæ passim rejiciuntur. Quoniam vero Marcus Sitticus Archiepiscopus diu post, nempe anno* 1616. *in suis* Decretis generalibus visitationis, *quæ inferius exhibentur*, Tit. I. de Personis Cap. I. *distincte asseverat, suo adhucdum tempore viguisse morem, ima præceptum fuisse apud Salisburgenses, archidiaconales cogere Synodos; palam exinde fit, quod mox allati Basileensis concilii Decretum adhuc longissime vim suam auctoritatemque obtinuerit ad archidiaconales Synodos, uti fiebat ante concilium, etiam post concilium celebrandas.*

Mortuus est Joannes II. Archiepiscopus anno 1441. *die* 30 *Septemb.*

FRIDERICUS IV.
Archiepiscopus Salisburgensis XL.

Anno 1441.

Refert Chronographus Salisburgensis, anno 1441. *a Capitulo, duas in partes scissa, duos electos fuisse Archiepiscopos, ab altera earum Præpositum de Volkerstorff: ab altera Decanum Fridericum Truchsæs. Quoniam vero post mortem Joannis Archiepiscopi utraque partium conjuncta Vestes, & bona defuncti inter se divisit,*

visit, atque ita suspensionem incurrit, a Bonifacia VIII. latam Cap. Quia sæpe. *Tit.* De Elect. in VI. *Fridericus, ut adversariorum studiis præverteret, clam misit ad Basileense concilium pro sui, suorumque electorum absolutione, qua impetrata, pro legitime electo habitus fuit, electione Præpositi prætermissa. Hæc tamen Bonifacii constitutio deinde mitigata fuit, & spolia usum in pluribus capitulis obtinuerunt.*

Fuisse itaque Fridericum hunc concilio Basileensi addictum, intelligitur ex epistola Doctorum Viennensium, ad Fridericum, eodem in proposito firmandum, data, quæ manuscripta in Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi adservatur. Rebus tandem compositis Fridericus in gratiam Pontificis rediit, ab eoque plurimis est privilegiis donatus. Secutum est

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXXVII.

Anno 1451.

Anno Christi MCCCCLI. Nicolai V. Papæ anno IV. Friderici III. Cæsaris anno XII. convocatum a Friderico IV. Archiepiscopo ad innovandam firmandamque cum Pontifice Nicolao V. communionem; ac præcipue ad reformandos Monachorum mores.

Cusanus Card. adest Concilio.

Habita est Synodus a Friderico IV. Archiepiscopo, cui & Nicolaus Cusanus Cardinalis interfuit, vir ea ætate tum literis, tum prudentia clarissimus. Eversa pene erat in monasteriis ipsis Ecclesiastica disciplina, ut instituti legibus neglectis, summa licentia viverent monachi, maximaque cum populorum offensione, in omne vitiorum genus præcipites ferrentur. Cusanus Pontificis nomine decretum de instaurandis monasteriis in Synodo edi curavit. *Ita Joannes Gasperius, Historicus Archiepiscopolis in MS. Lutherianismi pag. 22. Ex Archivo secretiore aulico Salisburgensi.*

Pleraque, hoc in concilio pertractata, conservata fuere a Duellio in suis Miscellaneis.

I. Decretum hoc in Concilio a Cardinali editum, ut in Missæ collectas & nomen Pontificis & Archiepiscopi inferretur.

„Nicolaus miseratione divina Titulo S. Petri ad Vincula Sanct. Rom. Ecclesiæ Presbyter Cardinalis Apostolicæ Sedis per Alemanniam Legatus, universis & singulis, ad quorum notitiam præsentes litteræ pervenerint, salutem in Domino sempiternam. Quoniam dignum esse dinoscitur, ut qui in S. S. Patrum vestigiis quoad fidem ambulamus, eorum etiam, quantum ex alto conceditur, sacras observantias imitemur: Apostolus autem Paulus sciens subditorum salutem in Domino accepto Præsule plurimum conservari præcepit, pro Rectoribus & sublimibus indesinenter preces effundi, sic etiam legimus in Apostolorum actibus Ecclesiam sine intermissione pro Beatissimo Apostolorum Principe Petro orasse; unde extat constitutum Romani Pontificis nomen inter sacra debere recitari, hoc enim S. S. Patres universalis Ecclesiæ unitati perutile arbitrati sunt. Verum sicut Romanus Pontifex universalis Ecclesiæ curam habet, ita in sollicitudinis partem singuli Episcopi vocati noscuntur, quare etiam convenit, in singulorum Diœcesibus pro Pontificibus singulis orationes effundi. Hoc quidem pro unitate Ecclesiæ universalis & Diœcesis cujuscumque conservatione judicamus convenire. Idcirco sacro Salzburgensi provinciali Concilio, cui authoritate Sanctissimi Domini nostri, Domini Nicolai Divina providentia Papæ V. præsidemus,

Anno 1451. demus, concorditer approbante ordinamus, quod ex nunc in antea sacerdos quilibet singulis diebus Dominicis, dum celebrarit ad finem collectarum, tam in principio, quam in ultimo Missæ adjicere debeat orationem, quæ sequitur: & famulos tuos N. Papam, ac N. Antistitem nostrum una cum universali Ecclesia catholica ab omni adversitate custodi, per Dominum nostrum &c. Et, ut in Salzburgensi Diœcesi dictus Sanctissimus Dominus noster, Dominus Nicolaus Divina providentia Papa V. & Fridericus nunc Antistes ipsorumque Successores in præscripta oratione nominandi sunt, sic & in singulis Diœcesibus provinciæ præfatæ nomen Episcopi Diœcesis cujuscumque cum Romani Pontificis nomine modo præmisso debet recitari. ut autem omnis sacerdos ordinationem nostram hujusmodi observans, spiritualis thesauri se gaudeat munere refectum, cuilibet tali sacerdoti pro qualibet die Dominica, qua dictam orationem collectis ipsis adjunxerit, ut profertur, quinquaginta dies de injunctis sibi pœnitentiis, Authoritate Legationis nostræ, qua fungimur, misericorditer in Domino relaxamus. Volumus etiam & præcipimus, ordinationem & concessionem nostras hujusmodi per singulos officiales & in spiritualibus vicarios Salzburgensis provinciæ infra unius mensis spatium post receptionem præsentis computandum, per totam ipsam provinciam, & per singulas suas Diœceses, tam regularibus quam sæcularibus, Exemptis & non Exemptis Presbyteris publicari. Datum Salzburgæ die octava mensis februarii, Anno a Nativitate Domini, Millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo primo, Pontificatus Præfati Sanctissimi Domini Nicolai Divina providentia Papæ V. anno quarto.“ *Duellius Libro II. Miscellaneorum pag.* 108.

II. Editum est & alterum decretum a Cardinali Cusano de religiosorum per Salisburgensem Provinciam instauranda disciplina, *ut sequitur.*

Pro disciplina reformatione. „Nicolaus miseratione divina Tit. S. Petri ad Vincula sacro sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis per Alemanniam Legatus (*), Reverendissimo in Christo Patri, Domino Friderico Archiepiscopo Ecclesiæ Salzburgensis, ac universis Episcopis per Salzburgensem Provinciam constitutis, salutem in Domino sempiternam.“

„Quoniam Sanctissimus Dominus noster, Dominus Nicolaus Divina providentia Papa quintus, curam habens, ut universalis Ecclesia, sibi commissa, in suis membris per orbem diffusis salubriter gubernetur, nos ad hanc Salzburgensem, quemadmodum & ad alias Almanicæ Nationis provincias pro communi animarum salute procuranda transmisit, plurimas ad id opportunas nobis tribuens facultates. Nos considerantes, ad honorem Dei, animarum ipsarum salutem, ac populi christiani gratam consolationem tendere, si omni studio & diligentia procuraverimus, quod personæ religiosæ quamcumque regulam per Sedem Apostolicam approbatam tacite vel expresse professæ, secundum regulam, hujusmodi religionis suæ vivant, & Deo Altissimo reddant vota sua; considerantes etiam quomodo ob hanc causam eisdem religiosis personis, ut in observantia regulari omnipotenti Deo eo liberius & quietius servire possint, & debeant, ab Apostolica Sede privilegia & indulta multa, pluresque parochiales Ecclesiæ cum fructibus, redditibus, & proventibus illis unitæ, &

(*) *Nicolaus Cusanus Cardinalis, & Episcopus Brixinensis, a Nicolao V. in Germaniam ablegatus fuit, ut veteres omnes hujus Nationis simultates, contra hunc Pontificem olim susceptas, amicissimis officiis & constitutionibus expurgaret.*

& incorporatæ existunt. Quarum quidem religiosarum personarum nonnullæ, tantis ingratæ beneficiis, salutem suam miserabiliter negligentes, dictarum religionum suarum regulas & statuta observare non curant, quin imo nonnumquam contradicunt in grave animarum suarum periculum & scandalum religionum. Quapropter nisi illi mores pravos, & dissolutam vitam abjecerint, ac ad cor redierint, opera priorum Patrum, in quorum locum & statutum successerunt, devote adimplendo, privilegia, indulta atque Ecclesias prædictas juste merentur amittere; quorum si in pertinacia incorrigibiles perservare præsumpserint, nequaquam poterunt esse digni. Hinc est, quod nos authoritate Apostolica, qua in hac parte fungimur, omnibus & singulis personis religiosis monasteriorum, quorumcumque tam virorum quam mulierum in prædicta provincia Salzburgensi ubilibet constitutis, exemptis & non exemptis, sub pœna amissionis, & revocationis omnium & singulorum privilegiorum, indultorum, & unionum prædictarum eis, & eorum monasteriis, atque locis quibuscumque, etiam Apostolica authoritate factarum & concessarum, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra unum annum a die datarum præsentium computandum, regularem vitam juxta regulas, & statuta ordinis, quem, ut præmittitur, professæ sunt, effectualiter observare incipiant, & sic inceptam fideliter continuare studeant, & teneantur. Eademque authoritate declaramus, decernimus, & ordinamus, omnes & singulas personas religiosas prædictas per Salzburgensem provinciam ubilibet constitutas, quæ infra annum prædictum hujusmodi observantiam regularem non inceperint, post elapsum ejusdem anni in antea ad quamcumque dignitatem fore inhabiles ac ineligibiles: quodque post lapsum duorum annorum a datis præsentium numerandum, nulla talium personarum religiosarum, nisi prius saltem per annum integrum immediate præcedentem regularem tenuerit observantiam, ad quamcumque dignitatem eligibilis existat: Mandantes insuper Archiepiscopo, & Episcopis prædictis, ac omnibus aliis & singulis, ad quos de jure vel consuetudine vel privilegio electio personarum & monasteriorum præfatorum confirmatio pertinet, ne contra Declarationem, Decretum, ac ordinationem nostras hujusmodi veniendo ullam electionem de persona, ut præfertur, inhabili pro tempore factam quovis modo confirmare attemptent sive præsumant. Quod si secus fecerint, confirmationes easdem simili Authoritate Apostolica ex nunc prout ex tunc, ex tunc prout ex nunc decernimus irritas, & inanes, nulliusque existere roboris, vel momenti. Quod si forsitan infra ipsum primum annum a data præsentium computandum casus vacationis alicujus dignitatis occurrerit, ad quam persona eligeretur, quæ in observantia regulari sui ordinis non stetisset antea per annum ac vitam regularem hujusmodi nondum incepisset servare, circa illam confirmator agere poterit, prout de juris communis dispositione fuerit faciendum. Ut ergo hæc nostra facta ordinatio, & charitativa admonitio ad omnium, ad quorum interest, intererit, vel in futurum interesse poterit, publicam deducatur notitiam vobis Reverendissimo & Reverendis Patribus Archi Episcopo, & Episcopis provinciæ Salzburgensis supradictæ firmiter præcipimus, & mandamus, quatenus has nostras literas, ac omnia & singula in eis contenta per vestras Diœceses, & ubicumque opus esse judicaveritis, infra unius mensis spatium a tempore receptionis præsentium insinuare ac publicare curetis, & ea, quantum ad vos spectat, observetis, ac ab aliis omnibus, quorum interest, faciatis inviolabiliter observari. Datum & actum Salzpurge die octava februarii, anno a Nativitate Domini MCCCCLI. Pontificatus præfati Sanctis-

Anno 1451.

Anno 1451. Sanctissimi Domini nostri Nicolai Divina providentia Papæ quinti anno IV."

Soluto demum concilio, antequam Cardinalis loco moveret, reddita Friderico Archiepiscopo decreta fuere & constitutiones, quas hic deinde Leonardo Pataviensi episcopo transmisit, sua in diœcesi observandas, hasque literas adjunxit:

Fridericus Dei gratia sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, Venerabili fratri, amico nostro charissimo D. Leonardo, Episcopo Pataviensi, fraternam in Domino charitatem.

Recepimus pridie literas a Reverendissimo in Christo Patre, Domino nostro generoso, Domino Nicolao, tituli S. Petri ad Vincula Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis per Alemanniam Legato, sub eo tenore, quem intelligetis ex copia collationata, quam cum præsentibus, signeto nostro consignatam Vobis transmittimus. Et quemadmodum contenta in eadem copia alias, dum sua P. R. hic Salzburgæ sacro Provinciali Salzburgensi præsideret concilio, unanimi sunt voto conclusa; Fraternitatem vestram sincero exhortamur affectu, vobisque committimus, quatenus per diœcesim vestram ea, quæ continentur in dicta Copia, tam regularibus, quam sæcularibus, exemptis & non exemptis presbyteris publicetis, & publicari faciatis, pia monendo adhortatione, ut sua devotione hujusmodi se studeant mandato conformare, in eo grata nostra, & verius præfati Domini nostri, reverendissimi Domini Legati beneplacita prosequendo. Datum Salzburgæ, quarta decima mensis Aprilis, anno Domini millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo primo. *Apud Raymundum Duellium in Miscellaneis Libro II. pag. 110.*

Porro ut delineata hoc in concilio monasticæ disciplinæ emendatio felicius daretur executioni, censuit Cardinalis Viennam appulsus, edito hunc in finem decreto, Visitatores constituere, qui per Salzburgensem Provinciam, per Austriam, Styriam, Carinthiam, Bavariam, quinquaginta duo monasteria obirent, eaque ad meliorem normam revocarent. Decretum est hoc:

Nicolaus miseratione divina Tit. S. Petri ad Vincula Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus per Almanniam, Venerabilibus in Christo nobis dilectis patribus, & religiosis personis, Abbatibus, Abbatissis, atque conventibus Ordinis S. Benedicti per Provinciam Salzburgensem ubilibet constitutis, salutem in Domino.

Pro monachorum reformatione.

Divina pietate Ecclesiam suam misericorditer respiciente actum est (quis poterit dubitare?) quod hoc in tempore Sanctissimus Dominus noster, Dominus Nicolaus Papa quintus, Pastor vigilantissimus, eidem Ecclesiæ Præfectus existit, cujus diligentissima cura ad hoc indesinenter attendit, ut oves sibi creditas in salutis viam dirigere possit, & in Dei caritate unumquemque pro suo debito ardere se procuret. Idcirco sua Sanctitas ad sacerrimam vestram religionem oculos attollens, nobis districte præcepit, atque singulariter dedit in mandatis, ut per similia commissæ nobis legationis loca eam solicitudinem, quantum ex alto datur, adhiberemus, qua omnis, si qua exorta reperitur deformitas a vestra religione devia Apostolica visitatione amoveatur, sacraque religio in sanctis observantiis reviviscat. Sed quia nos permultis negociis aliis occupati ad singula loca vestra personaliter accedere non valemus, per alios nostros Commissarios idipsum explere compellimur, quod nostra in persona facere nequimus. Hinc venerandos in Christo patres vestri ordinis: Martinum ad Scotos, & Laurentium Cellæ Mariæ Abbates, nec non Stephanum in Medlico priorem, Monasteriorum Pataviensis Diœcesis, de quorum trium fidei integritate, ac optimo zelo ad Dei cultum, & religiosam observantiam plurimum in Domino speramus, Apostolica auctoritate Visitatores deputavimus, & per præsentes deputamus, eosque ad vos, & singula vestra monasteria ad visitationis officium plenarie exercendum cum omni facultate, ad hoc necessaria, transmittimus. Quibus præcipue dedimus, atque etiam harum serie damus in mandatis, ut ipsi solum Deum præ oculis habentes, omni sinistra affectione postposita, dispositionem statuum, & conditiones omnium & singulorum Monasteriorum, Priorum, ac personarum in ipsis, & ipsorum quolibet degentium, primo ab Abbate incipiendo, demum ad alias personas descendendo usque ad ultimam, sollicite & diligenter inquirant, & inquisita debite conscribant, seu conscribi faciant; omnia quoque & singula, quæ a statutis & regula dicti ordinis devia esse conspexerint, aut compererint, emendari procurent. Ubi vero in visitatione hujusmodi graves excessus, & incorrigibiles personas eos reperire contingeret, quod tunc advocato ad hoc brachio sæculari ad extirpationem crimi-

criminum & difformitatum omni diligentia adhibita procedant, & nihilominus nobis excessus hujusmodi, & facti qualitatem cum suis circumstantiis quantocius suis literis referre studeant; ut nos omni opportuno remedio, si opus fuerit, occurramus. Volumus autem, quod omni diligentia invigilent, quod tria substantialia omnis religionis, scilicet paupertas, castitas & obedientia & exactissime observentur; & esus carnium nequaquam, nec Abbati, nec Abbatissæ, nec monachis, seu monialibus indolgeatur, nisi eo modo, quo regula S. Benedicti per eos professa ipsis permittit eumdem; omnibus dispensationibus in contrarium per quemcumque visitatorem concessis non obstantibus; quas omnes, eum sint contra regulam, præsentium tenore irritas esse decernimus. Insuper volumus, quod prædicti nostri Commissarii & Visitatores nonnulla nostra ordinationes & statuta, quæ ad Dei honorem, animarum vestrarum salutem, pro reformationis introductione servari mandavimus, vobis omnibus & singulis supra dictis insinuent, ac publicent; & ubi vos per observantiam regularem gratia Dei capaces esse viderint, plenariæ indulgentiæ cum certa pœnitentia facili participes faciant, ac omnia alia & singula, quæ ipsos agere, & in hujusmodi visitatione exercere contigerit, primo in scriptis diligenter redacta, nobis examinanda, & Apostolicæ Sedi deferenda citius transmittere non postponant. Quocirca omnibus Abbatibus, Abbatissis, singulisque personis ordinis S. Benedicti antedictis per Salzburgensem provinciam ubilibet constitutis dicta authoritate Apostolica in virtute S. obedientiæ, ac sub pœnis excommunicationis, quam in singulares personas; & interdicti, quam in loca & monasteria vestra latis sententiis ferimus in his scriptis, districte præcipiendo mandamus, quatenus prænominatos Abbates & Priorem a nobis visitatores deputatos, uti Apostolicos visitatores & Nuntios cum omni reverentia, & obedientia, quibus Apostolicæ Sedi afficimini, suscipiatis, & ad ipsorum visitationis officium in omnibus exequendum libere admittatis, omnem illis vestrorum monasteriorum, & personarum quarumcumque a capite usque ad ultimam dispositionem & conditionem plenius manifestando, ac omnia, & singula, quæ visitatores ipsi secundum regulam, & statuta ordinis vestri fieri, & observari mandaverint, seu ordinaverint, reverenter acceptetis, & studeatis diligenter ut tenemini, etiam observare. Et si secus feceritis, quod absit, ex tunc sæpe dictis visitatoribus per præsentes committimus & etiam districte præcipimus, ut vos, & quemlibet vestrum in præmissis inobedientem cujuscumque conditionis seu status fuerit, post trium dierum canonicam monitionem ultra pœnas ordinis præmissam excommunicationem, ac monasteria inobedientium interdicti Ecclesiastici per nos, ut præfertur in scriptis literis, sententias incidisse declarent. Absolutionem vero omnium & singulorum, qui præfatas nostras sententias incurrerint, nobis & Apostolicæ Sedi tantummodo reservamus. Dat. Wiennæ Patav. Diœces. die tertia mensis Marcii anno a Nativitate Domini MCCCCLI. nostro sub sigillo. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Nicolai Divina providentia Papæ quinti anno IV. *Anno 1451.*

Martinus Scotorum Abbas, hos inter Visitatores primo loco nominatus descripsit pleraque, hac in visitatione acta, in dialogo, a semet exarato, quem refert Hieronymus Pezius Tomo II. Scriptorum Austriacorum pag. 637. *Capite IV. hujus dialogi officia singulis trium Visitatorum collata describit:* Officium meum, *ait*, fuit facere collationem, sive sermones post submissionem visitandorum. De hoc invenies sermonem laboriose collectum, cujus thema: *Fratres tuos visitabis, si recte agant. I. Reg. XVII.* alterius officium scil. Domini Abbatis Cellæ Mariæ, fuit dirigere processum visitationis per divisionem in tres partes: in examen, proclamationem, & finalem decisionem per cartam, aut aliunde. Officium prænominati tertii fuit scribere deducta ad nos, & ea recitare coram Prælato, & conventu locorum.

SIGISMUNDUS I.

Archiepiscopus Salisburgensis XLI.

Anno 1452.

Hæserunt tempore hujus Archiepiscopi, omnium celebratione clarissimi, acerbæ adhucdum quædam veteris perturbationis radices in Germania, ac præsertim clericalis ordo non levem persensit immunitatis suæ prioris jacturam. Anonymus in prolixa Epistola, ad Carthusianum Gemnicensem scripta, eam calamitatem amare queritur, ac dicit: Clerus in Diœcesi Salzburgensi ad Steuras pro stipendiariis, & armata militia Cæsaris exactionatus est: gentes has, ubi non sunt soluta stipendia, Ecclesiarum dotibus intrusit; prædandi usque ad solutionem non solum summæ capitalis, sed & damnorum eorumdem in præliis, aut extra per- *Exiguntur Steuræ a Cæsare.*

perceptorum, dedit licentiam &c. *Apud Pezium in Anecdotis Tomo II. Parte III. pag.* 343. *Quæ quidem depressio Sigismundi animum eo vehementius lancinavit, quod sciret, hanc sæcularium in clericos violentiam per plura superiorum Conciliorum Salisburgensium, veluti anno* 1386. *Can. XIV, anno* 1418. *Can. XVI. &c. protritam fuisse atque inhibitam: quodque, nisi his plagis eriperentur clerici, vix esse revocandos ad canonum normam præsentiret. Calistus III. Papa abusum grassantem repressurus, transmisso ad Sigismundum Archiepiscopum decreto, etiam excommunicationis intentavit sententiam in omnes quosque sæculares judices, qui clericos suis porro tribunalibus subjicere ausi fuerint; quod decretum refert* Hansiz Germaniæ Sacræ Tomo II. pag. 492. *Sed & aliam idem Pontifex paulo post, anno nimirum* 1456. *ad Sigismundum Archiepiscopum dedit epistolam, qua decimam sibi partem proventuum ecclesiasticorum persolvi pro bello in Turcas prosequendo postulavit. His aliisque disciplinæ vertentis capitibus remedium paraturus Sigismundus opportunum censuit, communi Patrum Provinciæ suffragio difficultates illas dissflare. Igitur*

CONCILIUM SALISBURGENSE XXXVIII.

Anno 1456.

Anno Christi MCCCCLVI. Calisti III. Papæ anno II. Friderici III. Imperatoris anno XVII. convocatum a Sigismundo I. Archiepiscopo, ad deliberandum de subsidio decimæ, atque ad emendandum corruptos sæculi, clericorumque mores, & disciplinæ depurationem.

In ipso ingressu in concilium habita est ab anonymo oratio ad Sigismundum Archiepiscopum, cæterosque congregatos Patres; quam orationem ex synchrono vetusto codice manuscripto Bibliothecæ Archiepiscopalis Salisburgensis, inter MS. Lat. D. Cod. 43. *descriptam in præsens damus, eo quidem opportunius, quod ex ea sciatur, quæ capita fuerint in hoc concilio pertractanda: tum quod ex ea pateat, quam omnem pene ecclesiasticam eruditionem tum clerici posuerint in Gratiani Decreto, quod frequentissime adducitur, prætermissis fontibus.*

Collatio facta in Concilio Provinciali MCCCCLVI.

Obsecro vos per Dei Misericordiam tanquam advenas & Peregrinos. *I. Pet. Cap.* 2.

Reverendissime Princeps, Pater ac Domine metuendissime! hujus Sanctæ Ecclesiæ Salzburgensis Archi Præsul excellentissime, Apostolicæ Sedis Legate! Cæteri qooque revereodissimi, reverendi, venerabiles, & venerandi viri, Patres ac Domini præstantissimi, in Christo Jesu, Domino nostro sancte hic conciliariter congregati!

Can. si Paulus Caus. XXXII. Q. 5. *Can. si Rector distin. XLIII.* *Job. XV. v. 16.* *Proverb. XVI.*

Si Apostolus Vas electioois, qui fuit Doctor gantiom, prædicator egregius, & Spiritu Saocto repletus, dixit: *factus sum veluti æs sonans, & cymbalum tinniens*; quanto magis ego, qui sum abhominabilis, & homo inutilis, qui bibo quasi aquam iniquitatem, invocare Dominum debeo, ut mihi dignetur coram tanto cœtu loqoendi gratiam instillare? Solius enim Domini est linguam gubernare; qui enim sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera Sapientia æstimat se prudentem, non sanus, sed æger; non prudens, sed stultus est. Ideo docet Apostolus, quod sufficientia nostra ex Deo est, in quo sunt omnes Thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi; paratus est enim petenti infundere gratiam, juxta illud Psalmi: *dilata os tuum, & implebo illud.* Ista enim, quæ Sancti orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut non nisi precibus obtineantur. Quomodo dicitur Jacobi I: *Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter.* Quocirca etsi invocatio ejusmodi omnibus necessaria sit, mihi tamen summe opportuna, cum pulvis sim, & cinis, loqui præsumens coram tanto maximorum Patrum cœtu. Invoco igitur Deum, ex quo est sufficientia nostra, juxta illud Hebr. IV: *Adeamus cum fiducia ad Thronum gloriæ, ut inveniamus gratiam Dei.* Et illud Sapient. IX: *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.* Et illud Esther XIV. *Tribue Domine sermonem rectum & compositum in os meum, & adjuva me, nullum aliud habentem auxilium, nisi te, qui*

Can. Qui sine C. XXVI. Q. 2. *II. Cor. 3.* *Can. Obtineri Caus. XXIII. Q. 4.*

habes

habes omnem scientiam, & scis infirmitatem & necessitatem meam. Adeamus atque pro honestissima consuetudine, matrem Ejus, illibatam Virginem, pudicissimam Mariam, footem Gratiarum, quæ sacratissimo suo utero Redemptorem, Mundique Dominum gestavit, ut Spiritus Sanctus Nobis illius intercessione adsit, dicentes mente serena: *Ave gratia plena.*

Reverendissime Princeps, Paterque clementissime, Domine Sigismunde, Sanctæ Salzburgensis Ecclesiæ Archi Præsul dignissime, Apostolicæ Sedis Legate! Vosque reverendissimi Patres, & Domini episcopi Ecclesiarum, huic Sanctæ Ecclesiæ, ut Metropoli, subditarum! Vosque Patres reverendi, viri præstantissimi, Domini Abbates, Præpositi, Priores ac Domini Canonici, Plebani, clerici, cæterique Domini, quibuscunque meritorum titulis insigniti, in Dei nomine, & pro Reipublicæ salute procuranda hic synodaliter congregati! *Obsecro Vos tanquam advenas & peregrinos per Dei misericordiam.* Levate nunc in circuitu oculos vestros, & videte cœtum illum sacratum, hodie hic nobis præsentem. Omnes isti congregati, venerunt obedientes, & non sunt oves errantes, quia conversi sunt ad Te Reverendissimum Patrem, Dominum Archiepiscopum, tanquam eorum Metropolitanum, pastorem & episcopum animarum suarum. Nos autem populus Tuus Reverendissime Pater! & oves pascuæ tuæ. Miretur igitur, & affluat, ac dilatetur cor tuum, cum videas coadjutores tuos, consodales, duces gregum Provinciæ Tuæ Salzburgensis arietes. Miretur in hoc die, & affluat, & dilatetur cor tuum, cum promiserit Summus Pastor, dicens: *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum sum.* Certissimo grandis illa promissio; sed quis inter vos nesciat, quis dubitet, quam hæc Tua celeberrima congregatio, hæc tua convocatio sit sanctissima? Nunquid non in Nomine Jesu facta vere esse putanda est? putanda est profecto. Fit enim

Primum super eo, ut Sanctæ Apostolicæ Sedis mandata, ut Sanctissimi Domini nostri intentionem audiant, & prosequantur remedia, quibus regale sacerdotium, genus electum, suo adjutorio contra sævum & spurcissimum surgat Tyrannum Mahometum.

Secundo autem ad alia deliberanda, quæ ad Dei laudem, morum reformationem, extirpationem vitiorum, virtutum plantationem; &

Denique ad fortem custodiam Dominici gregis, tam diu læsi, oppressi, & vagabundi proficiant, & quæ statui conveniant Provinciæ Salzburgensis. Inter quæ ut dicam

Primum Optimi Patres! Quid viro bono, aut animarum Pastori, Ecclesiæ Episcopo, aut cuicunque sacerdoti ac Prælato magis convenit, quid amplius congruit, quam, ut cum adversitas incubuerit, curam gerere fidei Christianæ, favere religioni, & Christi nomen Salvatoris pro suis viribus magni facere, & extollere? Sed amissa diebus prioribus, ut audire potuistis, Constantinopoli, tanta urbe, in potestatem hostium miserabiliter redacta, tantoque sanguine effuso, cum tot animabus, in servitutem abductis, vulnerata est miserabiliter Catholica fides, confusa turpiter nostra religio, Christi nomen damnificatum nimis & oppressum; neque, si verum fateri volumus, multis ante sæculis majorem ignominiam passa est, quam modo Christiana societas, & quid dicam, ordo rerum perversus est. Vidit quondam Joannes in Apocalypsi Michaëlem Principem cœlestis militiæ cum Dracone pugnasse, atque obtinuisse victoriam; ex quo factum est gaudium magnum in cœlo; hoc est, in tota Ecclesia triumphante. Nunc autem Draco ille & satanas solutus a vinculis, & excusus de puteo Babylonis pugnavit cum Michaële militantis Ecclesiæ, atque prævaluit, ex quo factus est ploratus, & ululatus multus, qui neque hodie cessat in toto populo Christiano. Quis enim tam efferati animi, quis tam barbarica sobectus sævitia, quis tanto tygridum lacte nutritus, qui non deflust in lacrymas, qui non dimittat in terram oculos, qui non complicet manus, qui non contundat pectus, qui non laceret sua vestimenta, qui non emittat humanam vocem, & veluti bellua rugiat, lugubremque sonum eructet? Si videat altissimo Deo sacratas Basilicas, Sanctorum suorum Ecclesias, in quibus sanctissimorum Martyrum reliquiæ servabantur, & in quibus Christianus relucebat decor, & honor etiam Provinciarum, effectas fornices scortantium, coquinas castrimargorum, idolorum fana, & stabula jumentorum: contra instituta orthodoxi Principis Constantinopolitani (*L. si qui orthodoxæ Lib. I. Cod. de Hæret. & Saracenis*) Sed Patres reverendissimi! satis de hoc est: diu nunc defleta clades illa: sufficiant, quæ fusæ sunt lacrymæ: non jam illo, ut creditur, sed alio opus est remedio: vix lacrymis, si non aliis otemur remediis, a sævissimo illo Crucis inimico protegemur. Certi sitis, Madian & Amalec, & orientales populi congregati sunt simul contra filios Israël *Jud. VI.* Obsecro vos per Dei misericordiam, quotquot de hoc estis reverendissimo senatu, ita simul in hac re jungi, tantoque nexu consilii congregatos conspici, ut unusquisque bonum alterius bonum suum potet, & alterius malum quilibet æstimet suum. Attendite considerantes, quod id, quod in divinam religionem committitur,

Anno 1456.

Anno 1456. tur, in omnium fertur injuriam, *L. Manichæos Cod. eod. lib. & tit.* & longe gravius est æternam, quam temporalem offendere majestatem. Principes estis ecclesiastici, quid hic terminus *Princeps* signat, nisi primum incipiens, primumque de his rebus per vos tractare convenit. Principum enim est, primum resolvere difficilia, ut sint aliis in exemplum. Provideas ergo Cœtus reverendissime! in his calamitatibus de remediis necessariis contra imminentia nocumenta. Juxta illud Deut. XXXII. *Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.* Si enim animalia irrationalia imminentia sibi pericula temporum, & locorum præsentire solent, & contra illa de optimis providere remediis; quemadmodum grues & hirundines, antequam veniat hyems, de locis & regionibus sibi provident calidis: & formicæ & taxi contra futuram hyemis tempestatem de cibo contra famem cogitant. Juxta illud Proverb. *VI. Vade ad formicam, & considera vias ejus, quæ parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quæ comedat;* Quanto magis decet Te Cœtus celeberrime! & quæ futuris temporibus imminere possint pericula, prospicere; ne fortassis furor & rabies infidelium nos improvisos inveniant, & occidant. Hinc dicit Imperator Justinianus: *Nostræ serenitatis sollicitudo remediis invigilat subjectorum; ideo namque voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus.* Auth. ut divinæ Coll. VIII. ut dicere valeamus illud Josue IX. *Providimus animabus nostris*, & ad Rom. XII. *Providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus*, & Genes. XXX. *Justum est, ut aliquando provideam domui meæ*, hoc est, toti Provinciæ meæ. Et tantum de primo. Quantum autem ad

Secundum, quæ opportuna sunt & pro Dei laude, resurmationeque morum, atque vitiurum extirpatione. Reverendissime cœtus! ad Te pertinet de salute & utilitate communi cogitare plus, quam de propria; attento, quod Caput in corpore non ad unum, vel duo membra, sed generaliter ad omnia, vel multa pertinet, ut illis concordem compagem, & salutem provideat. *Omnibus* enim *omnia factus sum*, inquit Apostolus, *ut omnia lucrifacerem.* 1. Corynth. Cap. IX.; *Non quærens*, inquit, *quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* 1. Corynth. X. Te igitur Cœtum istum præclarissimum totus clerus respicit, velut ad Caput, vel montem, in quo bonorum exemplorum flores colligat: & tanquam ad communem legem, qua metas suscipiat mandatorum: tanquam ad lucem communem, per quam videat lucem secretorum: & veluti ad communem regulam, ad quam motus componat animarum; & demum quasi ad communem formulam, in qua mores capiat antiquorum. Sicut enim caput membra præcellit: sol stellas in splendoribus: aquila aves in claris visibus; ita clero communi præponeris, & ipsum in dignitate præcellis; ita se Tibi clerus subjectum fatetur, ut a Te semper paratus sit omnem vivendi suscipere legem. Nec immerito; a Te enim exigitur tota justitiæ norma. Arbores enim, quæ altiores sunt, communiter sunt rectiores: Radii etiam, qui ab altiori loco veniunt, a sole vel stellis, rectissimi sunt, & semper ad objectum corpus directius veniunt, ac descendunt: Membra etiam inferiora infirma sunt, & imbecilla; non præstantia membra, cor, hepar & cerebrum, quæ virtutem infundunt incorruptam. *A capite igitur edenda est ratio.* L. Argentarius ff de edendo: *& capite languescente cætera corporis membra inficiuntur* Can. ex merito Caus. VI. Q. 1. Decet enim Te cœtum celeberrimum! gregem præcellere virtute eminente; Quanta enim est differentia inter vitam pastorum & gregis; tanta esse dabet differentia inter populum & Prælatum. Unde Gregorius ait: tantum debet actionem populi præcedere actio præsulis, quantum distare solet a grega vita pastoris. Quia nescit, quod caput alia membra in spirituum vivacitate excellit? quia ipsum solum videt: alia membra cæca sunt; caput audit; alia membra surda sunt; caput loquitur: alia membra muta sunt. Sollicite igitur cavendum est, ne dici valeat: *Arietes non præcedunt, & ideo oves oberrant.* Duces cæci sunt, & ideo subditi in foveas delabuntur. Advocati prævaricati sunt, ideo causa periit. Radix desiccata est, & ideo folia pallida, & fructus marcidus; quia qualis arbor, talis fructus *Math. VII.* Moveat ad hoc Te celeberrime Cœtus! honor & tua dignitas, quæ nullis poterit cumparationibus adæquari. Si enim regum fulgori Te comparavero, impar es, veluti si plumbi metallum ad auri comparem valorem; cum videamus principum & regum colla genibus submitti sacerdotum, & deosculata dextera, orationibus eorum se credunt communiri, ut in suo Pastorali ait Ambrosius. Quare obsecro Vos per Dei misericordiam! quid dicam? Magna sublimitas Vestra magnam certe debet habere cautelam: honor grandis grandiure debet sulicitudine circumvallari. Cui plus creditur, plus ab eo exigitur; sicut scriptum est: *Scienti legem, & non facienti, peccatum est grande.* Et: Servus sciens voluntatem Domini sui, si non fecerit eam, vapulabit multum. Et: nisi fiat, quod bonum est, a malo abstinere non sufficit. Scienti enim bonum facere, & non facienti peccatum est illi *Jacob IV.* Quapropter etsi nihil tanto cœtu sit excellentius

Can. Sciscitaris Caus. VII. Q. 1.

In Clement. Cap. Cupientes. De Pœnis.

Anno 1456.

ctus, nihil tamen est in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, & periculosius Episcopi officio; sed apud Deum nihil beatius est, si eo modo militetur, quo noster jubet Imperator Christus Jesus, ut scribit S. Augustinus ad Valerium, & habetur *Can. Ante omnia Dist. XL.* Non est enim facile stare in loco Petri & Pauli; scilicet tenere cathedram regnantium cum Christo; quia non sunt Sanctorum filii, qui tenent loca Sanctorum, sed qui exercent Opera eorum. Tanta enim debet esse conversatio & eruditio Pontificis, prout ait Hieronymus, ut omnis motus & gressus, & universa ejus opera notabilia, & quidquid agit, & quidquid agit, & quidquid loquitur, doctrina sit populorum; Cum autem majores voluptati deserviunt, minoribus lasciviæ frœna laxantur: & tanto licentius hostis ad feriendum occupat, quanto hi, qui pro culpis intercedere poterant, voluptati vacant, ut ait Gregorius *Libro II. Moralium.* Quod enim agitur a Prælatis, facile trahitur a subditis in exemplum. Item: componitur orbis regis ad exemplum. Et id, quod Dominus inquit ad Mosen: Si sacerdos, qui est inunctus, peccaverit, faciet delinquere populum *Levit. VIII.* Prælati namque positi sunt tanquam signum ad sagittam, ad quorum vitam inferiores respiciunt. Et, ut ait B. Gregorius, habeturque *Can. Præcipue Causa XI. Q.* 3.: Scire Prælati debent, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava, quæ faciunt, non soli moriuntur. Nam ut scribit Apostolus *I. ad Timotheum III:* Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Bonum dicit, non malum. Ubi exponere voluit secundum B. Augustinum: quid sit Episcopatus; quia nomen est operis, non honoris, scilicet tantum. Inde est, quod qui præficitur, illis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens. Non est ergo habendus Prælatus, qui præesse dilexerit, non autem prodesse. *Ibid.*

Can. Non est. Dist. XL.

Can. Qui Episcopatum. Caus. VIII. Q. 1.

Tui ergo erit Cœtus sacratissime! dirigere clerum Tibi subjectum per prudentiam, nunc ad pascua legum, nunc ad pascua morum, quo grex seipsum vehere nescit. *Luc. II.* Commendantur pastores, qui in regione illa vigilantes, & custodientes erant, & qui habebant vigilias noctis super gregem suum; quemadmodum Christianissimus Imperator ait: Noctes perswpe ducimus insomnes, & noctibus non in vacuum sub æqualitate dierum utimur, ut subjecti nobis in omni quiete consistant. *Authent. ut judices Coll.* 2. Corrige subjectos per justitiam: Pastoris est, ovem errantem primum verbo, si potest, reducere, & ne a grege deviet, pericula amovere; Quod si vocem non audierit, solet ictum & virgam adhibere. *Proverb. XIX.* dicitur: Virga atque correctio tribuit sapientiam; puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam. Certum est, correctio vivificat etiam jacentes mortuos, cujus simile in natura videmus: Apes enim mortificantur oleo; sed superfuso aceto vivificantur. Sic acetum correctionis vivificat, quos oleum mortificat deliciarum. Ad Te igitur spectat, per correctionem subditos pungere, corripere & arcere, ut *Proverb. III.* dicitur: Quem Deus diligit, corripit, & quasi Pater in filio complacet sibi. Dulcior est enim religiosa castigatio, quam blanda remissio. Unde & Propheta Salomon: dulciora sunt vulnera amici, quam fraudulenta oscula inimici. *Proverb. XXVII.* Moveat ad hoc Te Cœtus colendissime! quod negligentia cleri tantam deordinationem, ut B. Bernardus ait in Expositione Regulæ B. Benedicti, induxit; quomodo in eis terra est sursum, & cœlum deorsum: pedes super caput, & facies est retro: interiora effusa sunt extra: Deus ibi conculcatur, & terra deificatur: diabolus honorifice recipitur, Deus vero contumeliose repellitur. Terra sursum est, & cœlum deorsum: ubi terrena cœlestibus præponuntur. Pedes sunt supra caput: ubi viri spirituales despiciuntur, homines vero, terrena sapientes, ad regnum temporalium utiles, in honore habentur. Facies est retro: cum in operibus, quæ videntur bona, potius utilitas terrena intenditur, quam merces æterna. Interiora effusa sunt extra: cum bona interna negliguntur, exteriora diliguntur. Deus vero conculcatur, & terra deificatur: ubi deficit charitas, & regnat cupiditas. Diabolus honorifice recipitur, Deus vero contumeliose repellitur: ubi raptores & usurarii, & cæteri mali cum honore recipiuntur, & expensis magnis procurantur nonnunquam, boni vero pauperes vel repulsam patiuntur, vel male pertractantur. Sed de hoc satis. Quoad

Can. Non osculatur. Caus. V. Q. V.

Tertium Convertam me ad vos modo Communes Patres charissimos, ut ruminemus verbum Beati Gregorii in *Homilia XVII. super illud: dignus est operarius* &c. ubi dicit: Quid nos o Pastores! agimus, qui & mercedem consequimur, & tamen operarii nequaquam sumus; fructus quippe Ecclesiarum nostrarum in quotidiano stipendio percipimus, sed tamen pro nostris Ecclesiis parum laboramus. Pensemus, cujus damnationis sit, sine labore hic percipere mercedem laboris. Ecce! ex oblationibus fidelium vivimus, sed pro animabus fidelium quantum laboramus? Illa in nostrum stipendium sumimus, quæ pro suis redimendis

Anno 1456. *Can. Ipsi sacerdotes. Caus. I. Q. I.*

dis peccatis fideles obtulerunt, & sic peccata eorum devoramus, nec tamen contra peccata eadem vel orationis studio, vel prædicationis officio, ut dignum esset, in nostris Ecclesiis insudamus. Beneficium autem datur propter officium: non debet ergo tenere beneficium, qui non vult facere officium. Nos quidem clerici laicorum exemplaria sumus, & libri, in quibus ipsi legere habent, & videre humilitatem, castitatem, & omnia genera virtutum, Salvatore dicente: Vos estis lux Mundi *Matth. V.* Lux, inquam, non solum ut videatis, sed etiam ut videamini; quemadmodum subdit: sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona; qui enim in conspectu populi, & eorum, quibus præpositus est, male vivit, ipsum, qui in eum attendit, occidit. Vilissimus denique computandus est, nisi præcellat scientia & sanctitate, qui est honore præstantior. Vehementer ergo Ecclesiam Dei destruit, meliores esse laicos, quam clericos, ubi dicitur: Qualis erit ædificatio discipuli, si intelligat, magistro se esse majorem. Et B. Ambrosius in increpatione ad populum sic inquit: Quid autem ego vos arguo, cum possitis me uno sermone convincere? convincor autem, cum in hac parte clericos vobis magis video negligentes. Et nemo amplius in Ecclesia nocet, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet; delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit; & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur, ut ait Gregorius *in Pastorali.* Episcopus itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus, quam Episcopus. Propterea B. Bernardus in quodam sermone ait: Non enim videtur Christum graviorem sustinere posse persecutionem, quam ab eo, qui suggestione maligna, exemplo pernicioso, & malæ vitæ scandalo, ab eo animas pervertit, quas redemit. Et certe nullus dubitat, quin validiora exempla fiot, quam verba. Et plenius opere docetur, quam voce, ut ait *S. Leo Serm. I. de Jejunio.* Sermo enim vivus & efficax exemplum operis est, saluberrimusque ordo, ut onus, quod portandum imponis, tu pories ipse prior; & ex Te discas, qualiter oporteat aliis moderari; quomodo apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Nec in sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis aquiritur regnum Dei. Et quia exempla vitæ defecerunt, ideo subditi corruerunt. Ad idem dicit B. Gregorius: Exempla plus movent, quam verba; unde Jacob posuit virgas decorticatas ante oves potaturas, ut similiter fœtus conciperent *Genes. III.* Non ergo

Can. Si quis sacerd. Dist. LXXXI. — *Can. Vilissimus Caus. I. Q. I.* — *Can. Qualis Caus. VIII. Q. I.* — *Can. Quid autem Caus. VIII. Q. I.* — *Can. Nemo Dist. LXXXIII.* — *Can. Sicut excell. Causa XXIII. Q. IV.* — *Cap. ad aures. De Temp. Ordinat.*

Patres Reverendissimi! tantum curemus habere bonam conscientiam, sed quantum potest nostra infirmitas, quantum vigilantia fragilitatis humanæ admittit, curemus nihil facere, quod veniat in malam suspicionem. Plerisque enim justi aspectus, admonitio est correptionis. Ita ergo exemplo vitæ studeamus docere subditos, ut eis consulamus, non verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Et ut ait Seneca Epist. V. Ita agamus, ut meliorem vitam sequamur, quam vulgus; alioquin quos emendare volumus, a nobis avertendo fugamus. Hinc pravi & scandalosi constringi, puniri & corrigi debent, tanquam mala exemplaria, falsas scripturas habentia, in quibus legitur avaritia, luxuria, superbia, & omnis malitia. Unde merito tales libri, ut dixi corrigendi sunt, & acrius puniendi; nam, ut Gregorius ait: Sicut lectio viva est vita justorum, sic scandalosa vita cleri depravatio subditorum; Domino per Prophetam conquerente: grex perditus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos, fecerunt eos vagari in montibus, de monte in collem transierunt, obliti sunt cubiculi sui *Jerem. L.* Et iterum: Væ pastoribus, qui dispergunt, & lacerant gregem pascuæ meæ. *Jerem. XXIII.*

Obsecro ergo vos per Dei misericordiam, deponite negligentiam & torporem, soporem excutite; quia scriptum est: non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Sanguis enim subditorum requiretur de manibus Prælatorum, ut in *Cap. irrefragabili de Off. Jud.* Et: Judicium durissimum in his, qui præsunt, fiet *Sap. VI.* Et: Attendite hodie vobis, & universo Gregi; nam si maledictus est, qui facit opus Dei fraudulenter *Jerem. XLVIII:* quanto gravioris maledictionis reus erit, qui bonæ religionis institutionem dum facere potest, omittit. Ut enim Symachus Papa ait: Non est grandis differentia, utrum letum inferas, vel admittas; mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cum possit, non excludit. Error etiam, cui non resistitur, approbatur, ut dicit Innocentius Papa, & veritas cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe, cum possit arguere perversos, nihil aliud est, quam fovere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desiit obviare. Quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti. Et: consentire videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Culpam insuper procul dubio facientis habet, qui, quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum est quippe: Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, judicantur. Et: probat odisse se vitia, qui condemnat errantes.

In Prologo Distinct. LXXXIII. — *Can. Error Dist. LXXXIII.*

rantes. Nec reliquit ſibi lacum deviandi, qui nao pepercit excedenti. Et: nihil prodeſt alicui, non paniri de praprio, qui puniendus eſt de aliena peccato. Inferiorum qaippe culpæ ardinum ad nullom magis referendæ ſunt, quam ad deſides, negligentesque rectores, qui multam ſæpe nutrientes peſtilentiam, dum auſteriorem diſſimulant adhibere mediciaam.

Can. Inferiores Liſt. LXXXVI.

Diligite ergo per Dei miſericardiam decarem Domus Dei, & locum habitationis glariæ ſuæ, quam deeet ſanctituda in longitudinem dierum, at in Pſalma. O Sanctiſſime cœtus! ſi ad hæc in hoc ſacra Concilio laudabiliter profeceris, adſcribentur Tibi laudes virorum illaſtrium, quæ narrantur *Eccles. XLIV.* Sapientiam Taam narrabunt papuli, & laudem tuam annunciabit omois Eccleſia, & dum in pace ſepultus fueris, nomeo tuum vivet in æternum. Qood præſtare nobis dignetur Jeſus Chriſtus, in ſæcula benedictus. Amea.

Can. Decet. De Immunit. Ecd. in VI.

Tria igitur præcipue hac in Concilia pertractanda arator annunciat. I. De decimis, pro ſacra Expeditiane Papæ perſalvendis. II. De iis proferendis remediis, quæ ad virtutum plantationem, & vitiarum extirpatianem pertinent. III. De miniſtrarum Eccleſiæ refarmatione, utque debita ſcientia imbuti, ritus eosdem & cerimonias obſervent.

Veruntamen primum Caput, de decimis, Papæ perſalvendis, quod ſpectat, quod non tam ex Salzburgenſis Provinciæ, quam Germaniæ tatius arbitrio id penderet, Patres cenſuerunt, ſuis non eſſe inferendum ſanctionibus; ſed ante amnia alia ſtatuta edita palam edixerunt, ſe, quidquid Germanica Natio de his decreverit, ſumma fide executuros. Chronicon MS. Bibliothecæ Cæſareæ id adnotavit ad hunc annum:

Caliſtus III. vexavit clerum Diœceſis Salzburgenſis ad dandam decimam cantra Turcas. Synodus Salzburgæ decrevit, ſtandum eſſe determinationi Nationis Germanicæ.

Dura quippe, ne dicam, impoſſibilis fuit rebus exulceratis cleri Salisburgenſis præſtatio ejusmodi onerum. Erat tum Germania commune perfugium rebus, præſertim in oriente male geſtis: Joanni regi Cypri Papa facultatem tum impertitus eſt colligendi apud Germanos ſubſidia, quibus calamitates, a Turcis ſibi illatas, quadantenus deliniret. Literas regis hujus Joannis praſert Gudenus in Codice Diplamatico Tomo IV. pag. 309. *Nihilominus hæc inter omnia ut Germaniæ Proceres obſequerentur precibus Romani Pontifices, de conferendis contra Turcam ſubſidiis, ſæpius conventus egerunt: Anno* 1454. *Ratisbonæ & Francoſurti: Anno* 1455. *Neoſtadii &c. in quibus tamen conventibus, quod ipſe Imperator non adeſſet, nihil actum, nihil concluſum fuit, ut notat Köhlerus* in der Reichs Hiſtorie *pag.* 363. *Tandem anno* 1467. *in diata Norimbergenſi, conſentientibus ardinibus comitiali ſenatus conſulto fuit concluſum:* 32. *millia peditum, &* 10. *millia equitum a Germanis eſſe ad ſacram illam expeditionem conſerenda; ad quem complendum numerum & Archiepiſcapus Salisburgenſis juſſus eſt* 130. *pedites, &* 20. *equites ſua pro parte contribuere, ut habet Lünig* im Reichs Archiv continuat. Partis General. pag. 83. *Verum hic belli apparatus in vanum recidit, quin magis barbaros, proſperis rebus efferatos, ad riſum, atque ad atrociares auſus promovit. Jam quippe Con-Conſtantinopalim anno* 1453, 29. *Maji in ſuam poteſtatem redegerunt, & Orientali Imperia finem impoſuerunt.* *Anno* 1456.

Alia duo prapoſita capita, Religio *nimirum* & Diſciplina, *ut majori, quo licet, cum fructu pertractarentur in hoc concilio, juſſit ſtudiaſiſſimus Præſul Sigismundus quosque ſuorum Suffraganeorum & Prælatorum adferre ad Concilium, ſi quos perſentiſcerent peculiares obices in cura animarum, aut morum corruptelas, aut etiam ancipites conſuetudines, ut cauſæ illæ omnes, communi Patrum deliberatione perquiſitæ, ſublatis navis, claritati ſuæ & & perfectioni redderentur. Farraginem ejusmodi argumentorum attulerunt undequaque Epiſcopi, quæ* Aviſamentorum *nomine comprehenſa, ex Hanſſizia hoc loca proferemus.*

Aviſa-

Anno 1456.

AVISAMENTA
in
sacro Concilio Provinciali Salzburgensi porrecta.

De anno a Nativitate Domini MCCCCLVI. Dominica *Jubilate*, quæ fuit XVIII Aprilis, recto ordine subsequuntur.

Advisamenta Domini Episcopi Seccoviensis.

Contra FF. Minores.

„Reverendus in Christo Pater, & Dominus Dominus Georgius Episcopus Seccoviensis sacro concilio exponit gravi cum querela; quomodo quidam fratres ordinis Minorum Beati Francisci de observantia nuncupati, nuper ad diœcesim suam venientes, quendam fundum a laicali potestate recipiendo, quoddam claustrum sui ordinis ibidem de novo, propria temeritate in contemptum suæ potestatis ordinariæ, ipsius consensu ad id non accedente, ac in gravissimum præjudicium, & jacturam parochialis Ecclesiæ, sub cujus limitibus dictus fundus situs est; aliarum quoque Ecclesiarum Parochialium circumjacentium detrimentum non modicum, construere nituntur velut hodie ædificare non cessant. Estque ipse in solicitudine positus, ubi ipsi fratres neque officium prædicationis, super quo idem ordo originaliter institutus est, nec victus necessitatem, malitia vagationis devitata, habere possunt. Quare petit præfatus Reverend. Pater humillima cum instantia, per sacram Synodum sibi, & clero suæ diœcesis provideri opportune, ut dicti fratres ita coerceantur, quod ab opere hujusmodi structuræ cessantes, in antea talia attentare non præsumant; talis quoque resistentia adhibeatur fratribus eisdem, qua ordo beati Petri in honore, & quiete pristina conservetur.“

„Fertur namque contra dictos fratres etiam in aliis locis & civitatibus Provinciæ Salzburgensis fundos & loca, ipsis pro claustris sui ordinis placentia, non requisitis Ordinariis locorum eorumdem, contra Canonica instituta occupando recepisse. Et si forte præfati fratres quocunque occulto Apostolico feudos recipiendi, & claustra sui ordinis, ut præmissum est, propria auctoritate ubicunque erigendi, se prætenderent munitos (velut præfatus Episcopus ex quadam missiva superiorum fratrum prædictorum sibi transmissa, ipsos ad ipsum habere accepit; quamvis suam paratus est sacræ synodo ad legendum exhibere) & si fit, quod tunc ipsa sacra synodus apud Apostolicam Sedem vel revocationem hujusmodi indulti procuret, aut alio modo provideat, ne Ecclesiæ Parochiales Provinciæ Salzburgensis ita enormiter lædantur. Timor namque vehemens est, per tolerantiam talium novarum religionum in longum extinctionem cleri sæcularis sequi posse.“

Literæ parochorum circa Krems commorantium ad Episcopum Pataviensem.

Contra eosdem.

„Reverendissime Pater & Domine gratiosissime! humillimis subjectionibus ac omni reverentia & obedientia præmissis. Nos subsequentes plebani Andreas in lewbs, Conradus in Gobolzburg, Servatius in Hadersdorff, Thomas in Czebing, Paulus in Schaimberg, Joannes in lengenveld, Petrus in Schiltarn, Grabriel in Stretznig, Thomas in Geresdorff, & Joannes plebanus in Gozdorff, cæterique Ecclesiarum provincialium Rectores vicegerentes, & Altaristæ per districtum circumferentialiter circa Krems commorantes, vestre R. P. notum facimus, quomodo isti Capistrani, scilicet fratres Minores de observantia ad nostras Ecclesias vicini in foro lewbs ligneum construxerunt oratorium, desacto prædicant, &, ut timetur, confessionibus suis plebisanos nostros a nobis avertuntur; quod nostris Ecclesiis & nobis in maximum cedet præjudicium; quoniam nec de grano, neque de guttula vini in decimis gaudemus; sed solum fructibus cottidianis & culturis, de quibus quasi quilibet suo collatori censualis existit. Et unde V. R. P. ac Principi Jura Episcopalia, & Steuras præstare tenemur. Immo fabricæ Ecclesiæ Pataviens. & omnes pauperes & structure notabillter sentient detrimentum. Quare omnes prædicti R. P. V. Capellani ad vos tamquam gratiosissimum

mum nostrum &c. revertentes eamdem humillime in Domino deprecantes, ut istis novis institutionibus maxime prejudicialibus nostris Ecclesiis, & nobis obstare dignentur gratiosissime cum effectu, in eo salutem populo & provisionem nobis & commodum paterne ostendetis &c. harum omnium nostrorum secretis subinpressis testimonio literarum. Datum in leubs, septima Maji MCCCCLVI." *Anno* 1456.

Avisamenta ex parte Reverendissimi in Christo Patris, & Domini Domini Tyboldi Episcopi laventin. totiusque cleri sibi commissi.

Praepositi S. Andreae contra Episcop. „Reverendissime Pater! Praepositus S. Andreae Ecclesiae laventin. Archidiaconus nimis gravatum se fore credit per suum ordinarium, sibi in latere constitutum, in cura animarum plebanis ac vicariis compensenda, qui sibi ex jure Archidiaconatus sui hujus modi curam animarum dare ascribit."

„*Item* declaretur, qui casus sint ipsi Archidiacono a jure vel consuetudine reservati."

„*Item* quid agendum sit de plebe in lavenmund laventin. Diœcef. quæ se alias in proxima visitatione commissariorum Domini Episcopi laventin. reddidit contumacem ad juramenta præstanda super inquisitionem viciorum ac aliorum extirpandorum."

„*Item* ex parte Ecclesiæ parochialis S. Joannis in Gorgig Salzeburgens. Diœces. que est de presentatione V. R. P. & de collatione Rev. Patris Domini Episcopi laventin. Diœcef. an dicta Ecclesia S. Joannis in Gorgig subjaceat Diœcesano, & quis ejusdem Ecclesiæ vicariis habeat dare curam animarum & cognoscere de causis."

„*Item* quid agendum sit cum plebano in Muta prope Märenberg laventin. Diœcef. qui contumaciter se absentare præsumpsit? &c."

„*Item* de publicis remittendis quantum quis pro Archidiacono solvere debeat? & qualiter immitti debeant ceteris causis! & an ad suum plebanum seu ipsius locumtenentem pro injungenda pecunia sint iterum remittendi?"

De festo S. Mathiæ. „*Item* de festo S. Mathie Ap. quando in anno bis sextili sit celebrandum?"

„*Item* laicalis potestas usurpare conatur jurisdictionem spiritualem, omnino suppeditandam, contra jus commune, præsertim de decimis, quæ debentur de jure communi, & Divino Ecclesie, se intromittunt, judicando de eis: cum tamen incapaces hujusmodi jurisdictionum existant."

Contra laicos contemptores. „*Item* causas dotis, donationis propter nuptias & similes, non permittunt tractari in foro Ecclesiastico, & omnino judicem Ecclesiasticum excludere conantur: cum tamen in hujusmodi causis locus sit preventioni; causam subjungentes, quod majori modo contrahitur sub specie dotis & donationis propter nuptias sub obligatione jurium forensium, vulgariter landgericht, & propter non solutionem in termino promisso dotis vel donationis propter nuptias, ut prefertur, prætendunt solum stare arbitrio judicum forensium."

„*Item* de peculio clericorum & de rebus relictis per Rectores Presbyteros & clericos post eorum mortem, laici se intromittunt, & de illis disponunt, non obstantibus privilegiis & libertatibus Ecclesiasticis, & per hæc privilegia & libertates Ecclesiastice suppeditantur."

„*Item* excommunicati & denunciati non verentur intrare Ecclesias, stantes scienter ultra annum in eorum protervitate & excommunicatione, tamquam suspecti de hæresi. Et postquam ordinarii loci juxta juris exigentiam contra eos processum juris instaurare volunt, imponunt minas multum formidabiles, que in constantem virum metu concurrente cadere possunt. Per hoc vilipenduntur privilegia & Ecclesiasticæ libertates, & magna pericula & gravamina Ecclesiis proveniunt ex istis."

„*Item* laicalis potestas in civitatibus majoribus decernit statuta, quod nullus clericorum predium cujuscunque conditionis onerare, & in remedium animæ suæ disponere potest. Insuper & redditus legitime possessos contra juris dispositionem, quo cavetur quod nullus clericorum, cujuscumque conditionis existat, res Ecclesiarum laicali potestate submittere debet sub penis maximis, & merito formidabilibus, de quo in capitulo hoc consuetissimo: De rebus Ecclesiæ non alienandis lib. VI."

„*Item* manifestos usurarios absque satisfactione condigna, per ipsos vel eorum heredes facta, Religiosi ordinum mendicantium Ecclesiastice sepulture tradere non verentur. Ex quo oritur contra clerum maxima suspicio. Quia laici dicunt: tales Religiosi sunt tantæ devotionis & intelligentie, qui si hujusmodi usurarii non essent sepeliendi, nunquam eos sepelirent."

„Hinc Patres hujus sacri Concilii accusati sunt de correctione Breviarii Salzburgens. & Pataviens. Ecclesiarum, maxi- *De Correctione Breviarii.*

Anno 1456. maxime de Sabato Sancto Pasche, ubi cavetur, quod pueri post baptismum non lactentur, quousque procurentur in corpore, & sanguine Christi."

„*Item* sunt nonnulli Episcopi, Abbates, Præpositi, Monasteria, Collegia, Nobiles, & aliæ personæ Ecclesiasticæ & sæculares habentes infra limites parochialium Ecclesiarum decimas unam, duas, vel tertiam partes, vel etiam omnem decimam eis incorporatam, vel aliis debitam. Hi, postquam Novales decime in eisdem Ecclesiis de jure Rectoribus Ecclesiarum debite fieri contingunt, Novales decimas hujusmodi contra juris dispositionem in animarum suarum periculum & damnationem contra voluntatem Rectoris violenter rapiunt & accipiunt."

De decimis Novalium.

„Dignetur igitur hec sacra provincialis synodus super his de opportuno remedio salubriter providere. Nam plures etiam sententie diffinitivæ contra recipientes & rapientes decimas novales hujusmodi in Consistorio Salzburgensi facte sunt, quibus tamen aliqui Nobiles, & Prælati nunquam parere curaverunt, prout non curant de presenti &c."

„*Item* sunt nonnulli laici accipientes decimas, & omnia Novalia etiam appropriantes, & manu violenta detinentes."

Contra indulgentias indiscretas.

„*Item* accusatur Synodus ex parte quorumdam laicorum, qui absque scitu & consensu suorum accedunt Curiam Romanam, & ibidem a Cardinalibus impetrant indulgentias ad filiales Ecclesias in damnum maximum jurium parochialium, & Matricum Ecclesiarum, & eedem indulgentie ita exorbitantes sunt, quod non solum concessa sunt in diebus festivis, sed etiam in diebus feriatis. Postquam vero laici prædicti litteras hujusmodi ad partes istas attulerint, petunt ab ordinariis easdem confirmari; qui Domini ordinarii etiam absque scitu, & consensu plebanorum in gravamen & jacturam Ecclesiarum parochialium confirmant."

Provideatur igitur, quid plebanis in his sit faciendum, qui quodammodo perplexi sunt inter duo adversa, tum quia tenentur Ecclesias suas indemnes servare, tum etiam quia tenentur ordinariæ Authoritati obedire."

„*Item* provideatur, quomodo mendicantes debeant audire Confessiones. Et an quilibet fidelis teneatur quolibet anno ad minimum semel confiteri suo Plebano juxta tit. *omnis utriusque* &c. & plura alia, quæ conclusa sunt in Synodo provinciali Maguntin. petuntur hic concludi."

„*Item* plebani gravantur per mendicantes, quia sine licentia communicant populum; imo dicunt, quod non sint oves plebanis commissæ, sed sunt oves Episcopi."

„*Item* clerici gravantur, quod violenter trahantur ad forum vetitum; imo prohibentur, ne aliquem citent ad judicium spirituale pro rebus Ecclesiasticis, ut super decimis, testamentis, & in causis rationalibus. Imo aliqui clerici sponte se submittunt jurisdictioni sæculari absque licentia suorum superiorum."

„*Item* de agris, & pratis de novo excultis laici propriis motibus & violenter privant plebanos decimis contra jus commune."

„*Item* Judices, & Præfecti, Præcones & cæteri laici violenter auferunt bona relicta per Presbyteros & clericos beneficiatos; imo consanguinei eorum prætendunt & volunt talium esse hæredes & sic impediunt testamenta & ultimam eorum voluntatem: quamvis de Elemosina & beneficiis sint acquisita."

Contra invadentes bona clericorum.

„*Item* quando clericus beneficiatus moritur, statim laici intromittunt se de possessione beneficii & bonis per talem relictis, a quibus oportet postea emere possessionem. Et contingit pluries, quod possessio tradatur non habenti justum titulum &c."

„*Item* sæculares Advocati gravant Ecclesias augendo Advocatias diversis modis, puta venaticis canibus, vecturis & laboribus variis: & idem faciunt alii Nobiles, Principes & eorum locum tenentes."

„*Item* Nobiles compellunt Ecclesiarum colonos ad labores suos vulgariter *Schar Wercke*, ut in messe, in feno, & in fossis."

„*Item* volunt habere a plebanis & eorum colonis."

„*Item* laici proprio motu se intromittunt de rebus temporalibus Ecclesiarum, facientes de illis rationem; cum sæpius non vocantes ad hoc suum plebanum, vendunt ad placitum res Ecclesiarum: construunt & destruunt Ecclesias."

„*Item* absque scitu plebani auferunt cistas, ad quas etiam soli habent claves. Instituunt & destituunt ad voluntatem suam Campanatores & Magistros Scholarum; placeat vel displiceat plebanis. *Item* acceptant anniversariam defunctorum, & soli deputant plebano & suis sacerdotibus stipendia, sicut ipsis laicis placet: & si non vult plebanus consentire, remittunt ad alias Ecclesias, puta Monasteria vel hospitalia, quæ ipsi regunt. Etiam instituunt prædia Ecclesiarum &

& destituunt. Et si plebanus aliquem instituit, ipsi eumdem non admittunt nisi placeat eis."

Contra violentiam nobilium. „*Item* Principes gravant clericos per venatores."

„*Item* Nobiles quoque inhibent plebanis ne prædicent nisi ad eorum voluntatem, & faciunt eos exspectare, quousque surgant de somno."

„*Item* volunt, quod Presbyteri eorum tabernas intrent. quod si non fecerint, damna & gravamina eis inferunt."

„*Item* de certis prædiis non volunt dare decimam."

„*Item* laici usurpant sibi prædia, super quibus Ecclesiæ sunt fundatæ."

„*Item* provideatur contra collectores, ne amplius admittantur per ordinarios locorum: quia nimium gravant plebanum. Et quidam ipsorum ascendunt ambonem, & decipiunt populum in suis prædicationibus & indulgentiis. *Anno 1456.* Etiam portant secum reliquias, cum quibus stant publice in Ecclesiis, quando populus dicit offertorium."

„*Item* fiat executio Karoline."

„*Item* provideatur, quod Sacramentum Eucharistiæ non fiat nimis commune, quia feriis quintis per certos defertur publice eum processione per Ecclesias & circuitus in Ecclesiis, absque licentia Superiorum. Et hoc idem fit a religiosis feriis quintis, per hoc attrahentes populum & impedientes jura parochialia." *Contra abusus cum Eucharistia.*

„*Item* provideatur de laicis contra clericos authoritate sua arrestantibus bona, fructus, redditus, & proventus clericorum, & clericos, militantibus vulgariter *Wandelut.*"

„*Item* de laicis qui authoritate sua capiunt clericos, & Presbyteros præsentant Episcopo."

Advisamenta Ratisbonensia.

Contra diffidantes clerum. „*Item* provideatur contra laicos diffidantes clericos, ducentes eosdem in Bohemiam, cremantes corpora & bona eorum.

„*Item* tales cogunt clericos, ad dandam pecuniam pro securitate eorum."

„*Item* quomodo cum ditionibus laicis post reconciliationem ad terram reversis agendum sit?"

„*Item* provideatur specialiter in Diœcesi Ratisponensi contra hoc, quod clerici coguntur ad damnationem pecuniæ, vulgariter Abting, ad Bohemiam, quod cottidianum est propter inimicos diffidantes generaliter omnem clerum.

„*Item* clerici, qui provocant consanguineos suos, & alios laicos ad diffitandum clero; & quomodo agendum sit cum clericis, qui per se faciunt, tales diffidaciones, & intrant Bohemiam; cum fuerint reversi."

„*Item* an concepta in concilio provinciali Moguntino sint accipienda."

„*Item* de jurisdictione Reverendissimi Domini Salzeburg: quod plures ad eamdem Curiam & etiam Romam trahuntur solum pro hoc, ut propter distantiam fatigent collitigantes ad concordandum cum eisdem: & arrestacionibus a Sede Salzburgensi emanentibus."

De nuptiis certis. „*Item* fiat provisio, ut matrimonium possit licite contrahi, & consummari, & nuptiæ solenniter celebrari temporibus a jure interdictis, puta in LXX^ma &c. ut sit alio tempore Domini."

„*Item* quidam Religiosi præsertim Cisterciensis ordinis in capellis sibi subjectis extra septa Monasteriorum sitis prædicant, festa indicunt, solemnes benedictiones in Mitris faciunt, publicas Missas decantant tempore, quo publica Missa diebus Dominicis & festivis in Ecclesiis parochialibus peragitur. Per hoc parochianos a suo Pastore & Ecclesia matrice retrahendo, prætendendo prædicta sibi vigore exemptionis, consuetudinis, & privilegiorum licere, cum tamen curam animarum minime habeant."

„*Item* mortuos sepeliunt; parochianos alienos in casibus Episcopis reservatis absolvunt, Sacramentum Evcharistiæ & alia contra Clem. Religiosi administrant omnia, prætendentes sibi ex privilegiis licere; quæ tamen ostendere recusant, Novas Capellas absque licentia Ordinariorum erigunt in locis non exemptis, & offertoria ibidem obvenientia usurpant."

„*Item* petitur moderari statutum de tabernariis, quoad pœnam suspensionis ab officio: cum ex hoc plures incurrant irregularitatem, tempore hujus suspensionis se Divinis ut prius ingerentes." *De pœna tabernariorum.*

„*Item* petitur declarari quoties criminarii debeant in anno admitti a plebanis; cum multum præjudicent curatis, & eorum sociis & cum prætendant se exemptos, qualiter prohiberi debeant ab eorum excessibus, cum nimis difficile foret semper ad Sed. Ap. recurri."

Anno 1456.

Advisamenta quæ respiciunt Diœcesim Salzburgensem.

De horis canonicis. „Sacerdos sæcularis omissis trina oratione & quindecim gradibus, incipiat Matutinas, continuando omnes horas Canonicas secundum Rubricam Salzburgens. paucis mutatis Imo ad summum festum, ad Primam, ad Completorium, immediate post Symbolum dicatur versus, cum collecta ad binas partes usque ibi: *Sacerdotes.* De sanctis trium lectionum oret sine precibus. Capitulum post Primam secundum Chorum demptis quinque Psalmis, scilicet *Verba mea* &c. In Adventu & quadragesima suffragia de Patronis sub una Antiphona, scilicet ad vesperas: *fulgebunt justi.* Et ad Matutinum: *Corpora Sanctorum*, & una collecta, in qua nominentur Patroni scilicet *Rudbertus, Virgilius, Martinus*, una cum aliis suffragiis consuetis. Infra Pascha & Pentecosten diebus Dominicis in Matutinis ad quemlibet Nocturnum tres psalmos cum una antiphona. Ad primam: *Deus in nomine* &c. cum reliquis, quod hoc tempus in omnibus diœcesibus privilegiatum est præ aliis temporibus."

„Quocumque etiam die dicuntur VII. psalmi ad horas; eodem die dicatur letania, aliis vero diebus neque VII. psalmi, neque letania."

„Orare cottidie cursum & vigilias Mortuorum stet in arbitrio cujuslibet volentis orare ex devotione; sed nullus ad hujusmodi sit ex debito astrictus."

„*Item* semel in septimana, quando commode fieri poterit, horæ de Patronis teneantur ut in aliis Diœces. fit."

„*Item* præcipitur in quodam statuto provinciali festa SS. *Rudberti, Virgilii, & Augustini* celebrari. petitur relaxatio de festo translationis S. Virgilii; quod non potest commode celebrari propter occupationes vindemiarum, propter quod plures scandalizantur." *De Festis Sanctorum.*

„*Item* fiat provisio de remediis mortuorum, ne plebisani nimium graventur."

Avisamenta Cleri Stirie inferioris.

De læsa immunitate. „Primo Serenissimus Dominus noster Imperator nos communem clerum beneficum in suis terris & Dominiis constitutum variis & continuis exactionibus suarum Steurarum solet aggravare, conando nos redigere in continuam servitutem, contra Ecclesiasticam libertatem, qua minime uti valemus. Petit clerus humillime, ut provideatur contra futura similia sive per scripta Reverendissimi Domini Archiepiscopi vel alio modo; aut per convocationem cleri prout proxime factum est. Paratus igitur esset idem clerus potius sustinere spolia, vel alia mala, quam ita redigi in continuam servitutem, attento, quod si in Ecclesiis spolia committentur, cessaretur a Divinis tamdiu, quousque spolia restituerentur vel alia fierent."

„Gravatur etiam clerus curatus in variis & plurimis articulis per monachos mendicantes ut sequitur."

Contra Monachos mendicantes. „Primo solent nobis Ecclesiarum parochialium Rectoribus populum nobis commissum abstrahere, præcipue in propitiationibus, recipiendo de eisdem propitiationibus vigiliarum, Exequiarum, Missarum & diversorum officiorum minus, quam solito recipi solet in parochiis nostris contra laudabilem Ecclesiarum nostrarum consuetudinem hactenus observatam; puta vix tertiam partem, & sic populus propter minorem solutionem ad ipsos affluit nobis in grave præjudicium."

„*Item* solent plerique mendicantium, Priores, & Quardiani in suis claustris benedictiones facere solemnes, videlicet in diebus festivis Purificat. gloriosæ virginis, candelarum: In die Palmarum, ipsarum palmarum, in die resurrectionis Dominicæ, carnium etiam in domibus plebisanorum. Item in die S. Stephani Protomartyris salis & aquæ benedictiones celebrare solemnes."

„*Item* in die Parasceves ornare sepulchrum Domini, imponentes ibi Sacramentum Evcharistiæ, candelis plurimis accensis, canentes quoque Psalterium usque ad diem Paschæ: quæ omnia insignia sunt parochialia, & solummodo ad Ecclesias parochiales videntur pertinere."

„*Item* in diebus festivis & Dominicis solent de mane hora consueta prædicare, & alios actus exercere, ita quod populus in diebus Dominicis & maximis festivitatibus præcipue sermonem audire, & ad officia, quæ in suis peraguntur parochiis, frequenter venire negligitur in animarum suarum dispendium, & nobis Rectoribus maximum præjudicium."

„*Item* prædicti monachi gaudentes privilegio audiendi confessionem, populum inducunt, ut apud eos confes-

fores suos eligant, etsi in loco habeantur, sufficientes, & bene docti presbyteri sæculares, ad quos pertinent, imo peritiores, quam sint ipsi monachi. Et etsi ibi non est multitudo populi, ita quod plebanus cum suis optime sufficiunt plebi suæ. Præsumitur enim, ut verum est, quod monachi in audiendis confessionibus plebem ad se alliciant, & ipsis Missas & alia apud eos peragenda in pœnam injungunt; Absolventes etiam quoscumque casuales publicos & occultos, qui ex hoc in suis sceleribus eo temerarius persistunt in maximam damnationem animarum plebis." *Anno* 1456.

„*Item* sunt certa claustra mendicantium habentia in Ecclesiis suis, non tantum unam sed duas aut plures campanas, quod cottidie ad officium compulsant, sicut in Ecclesiis parochialibus fieri solet; nec a talibus volunt abstinere. Dixit enim quidam Prior ordinis heremitarum S. Augustini in Ragkersburg: si plebanus in duabus campanis suis displicentiam habet, ipse vellet addere tertiam."

Avisamenta Archidiaconi & Cleri Archidiaconatus Karinthiæ, inferioris Salzburgensis Diœcesis.

Pro immunitate Eccl. „Primo quidem provideatur per sacrum Concilium, quod clerus & Ecclesiasticæ personæ juxta lateran. & generalis Conciliorum ac Imperialium Sanctionum statuta ab omni steurarum sæcularium impositione immunes existant, & debita potiantur libertate. Inhibendum quoque esset ipsis clericis & Ecclesiasticis personis sub pœnis & censuris formidabilibus, ne steuras, & exactiones hujusmodi sub cujuscumque contractus colore sine expresso Romani Pontificis assensu potestati temporali largiantur."

„*Item* quod statuta venerandæ memoriæ Domini Piligrini sub titulo: ne clerici in foro vetito conveniantur, & fel. recordat. Domini Eberhardi, sub titulo: de foro competenti situata olim & Salzeb. Ecclesiæ Archiepiscoporum, in suis provincialibus Conciliis edita districtius observari mandentur."

„*Item* quod declaretur per sacram Synodum, qua die post festum cathedræ S. Petri, festum S. Mathiæ Apostoli anno bisfextili sit celebrandum, ne ex diversa ejus celebratione, veluti sepius contigit, scandalum generetur in populo."

De Patrino baptis. „*Item* quod unus tantum patrinus juxta canonica instituta, ad levandum de sacro fonte puerum admittatur, inhibeatur quoque Archidiaconibus, Decanis & cæteris presbyteris curatis, ne contra hujusmodi statutum dispensent secundum favorem & suæ libitum voluntatis."

„*Item* quod hi, qui ad authoritatem superiorum mittendi sunt, litteras sui curati presbyteri, qualitatem & circumstantias culpæ, propter quam superiorem requirere tenentur, contínentes requirant, & superiori præsentent. Ipse quoque superior literas absolutionis eidem curato transmittat; quod &, si is, qui superioris authoritatem adiit, publice delinquendo plebem scandalisavit, superior eumdem suo curato remittat publice puniendum, modum pœnæ sibi injungendæ scriptotenus declarando."

„*Item* quod fratres ordinum mendicantium in oppidis & civitatibus provinciæ Salzburgensis degentes in suis prædicationibus, parochialium Ecclesiarum Rectoribus non derogent, aut detrahant; eaque hora, & maxime diebus Dominicis & festivis, qua in Ecclesiis parochialibus Divina peraguntur missarum solemnia, & populo Dei verbum prædicatur, prædicationibus suis & prolongatione officiorum Divinorum populum a frequentatione & visitatione suæ Parochialis Ecclesiæ non detrahant ac retardent."

„*Item* quod Archi Diaconi, Decani & provincialium Ecclesiarum Rectores, cæterique Presbyteri curati ab eis, qui pro delictis suis eorum Authoritatem requirere tenentur, pecuniam non exigant; sed beneficium absolutionis pro Deo, uti justum est, gratis impartiatur, presbyterosque delinquentes condigna pœna castigent, cum ex præmissis interdum grandia scandala visa sunt exoriri."

„*Item* quod ab Ecclesiis pro crismate pecunia non exigatur, sive oblata requiratur."

„*Item* quod de baptismo basthardis & spuriis ac aliis illegitime natis conferendo pecunia non exigatur."

„*Item* quod testamenta observentur."

Avisa-

Anno 1456.

Avisamentum de Archi-Diaconatu Stirie Marchie Superioris.

Contra Privilegia regularium.

„Exponitur pro parte cleri Archidiaconatus Stirie Marchie Superioris, qualiter quædam monasteria ejusdem Archidiaconatus longe post eorum fundationem quasdam Ecclesias tunc rectas per presbyteros sæculares, suis monasteriis incorporaverunt, quorum Prælati, quamquam de hujusmodi Ecclesiis maximum habeant emolumentum, nolunt tamen obligari ad hujusmodi onera Ecclesiarum, nec compati clero dicti Archidiaconatus in steura & contributionibus ipso clero impositis, secundum quod Rectores olim earumdem Ecclesiarum contribuere consueverunt, asserentes se alias contribuere oportere occasione suorum Monasteriorum de singulis redditibus eorumdem. Supplicat clerus prædictus, quatenus attento, quod præfati Prælati ab hujusmodi Ecclesiis habeant emolumentum, merito subeunt onus; ipsis providere de remedio opportuno: quod nisi fiat, continget propter nonnullas Ecclesias noviter in nova civitate, & alibi incorporatas, dictum clerum multipliciter aggravari, & quod tandem decem aut modico plures plebani intolerabilem Steuram persolvent, quæ in dies & annos non minorantur, imo potius augmentantur."

Avisamenta Generalia totam Provinciam respicientia.

De casibus reservatis.

„Primo a Sancto Concilio petitur declarari, de quibus Episcopalibus casibus, & quomodo, curatus se debeat intromittere; maxime autem de damnabili divinatione, superstitionis, & incantationis usu."

„*Item* provideatur, ut fiat liber agendorum pro administratione Sacrorum, & omni benedictione in Ecclesiis parochialibus fienda; secundum cujus modum & formam, omnes per totam provinciam operari debent."

„*Item* fiat provisio de minutis decimis, de quibus parochiani duntaxat tertiam partem suis curatis porrigunt, imo non semper tertiam, sed plerumque eamdem dare omnino recusant, contra provincialia alias edita statuta, & juris communis dispositionem."

„*Item* hoc ipsum fiat de decimis Novalibus, ut & iste secundum juris communis & statutorum provincialium ordinationem curatis tribuantur. Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes novalium in gravamen suarum animarum sibi imbursare non verentur."

„*Item* provideatur, ut curatis de collectis suarum Ecclesiarum tertia pars cedat, hujusmodi tamen collectæ ut plurimum in detrimentum vergunt curatis; quia in summis festivitatibus ad offerendum obligati, si ad tabulam vitricorum quidquam porrexerint, se æstimant etiam offertorium explevisse."

„*Item* petitur declarari, in quibus curatus a parochianis suis habeat ex posteris decimam personalem juxta consuetudinem civitatis Salzburgensis."

De præventis.

„*Item* si secundum Constitutionem S. Matris Ecclesiæ ad festa paschalia rite & legitime confessum & communicatum infra ejusdem anni spatium casu, ruina, vel quovis alio modo, absque tamen finali confessione & Sacramentorum provisione mori contingat, an tali inrequisito superiore concedenda sit Ecclesiastica sepultura? an pro ea remittendum sit ad superiorem? & an talis vel quis alter, & quo casu dici debeat præventus."

„*Item* petitur secundum priorum decreta Conciliorum provincialium & Episcopalium dari mandata contra debitores Ecclesiarum, ut ipsi earumdem debita ab eis mutuata sub alicujus pœnæ incursu pro certo termino exsolvere compellantur."

„*Item* concedatur mandatum curatis ad reddendum, alienandum & tollendum vaccas a fabrica locatas, sive vaccas perpetuas vulgariter ewiger kue ut pecuniæ exinde collectæ usui Ecclesiæ applicentur."

„*Item* quid agendum sit in provincia de vectoribus currium, Dominicis & aliis festivis diebus, cum vecturis suis propria domicilia eorum exeuntibus, & molitoribus eisdem diebus molentibus, cæterisque publice laborantibus in illis diebus, de quibus suis plebanis indubitanter constat."

„*Item* idem petitur, quid de institoribus & carnificibus, præfatis festivitatum diebus tempore Divini cultus sua mercimonia venundantibus in parochia, cujus plebei existunt, & extra nundinarum & dedicationum; quia secus in his, & institoribus adveuis foret, qui forte sumptuum necessitate coguntur."

„*Item* petitur etiam decerni seu declarari, qua pœna plectendi sint Dominicis diebus & cæteris festivitatibus ad fores Ecclesiarum & in cimiteriis tempore sermonum, & Divinorum cultuum stantes sibi mutuo confabulando,

&

& quibus modis & ordine de hac abusione sint reducendi."

De circumferendo Venerabili. „*Item* dignetur Sacra Synodus istam mirabilem, imo revera insanam consuetudinem immutare, & delere, qua in quibusdam parochiis die Resurrectionis Dominicæ mane venerabile Sacramentum manibus presbyteri euntis, vel equitantis, adjuncta sibi plebe, sine reverentia & devotione, modo quodam ridiculo clamoribus & cantibus insolitis per circuitum parochiæ defertur. In quibusdam vero locis hæc peracto prandio non majori reverentia solita sunt."

„*Item* hoc ipsum petitur de plerumque mirabili consuetudine, qua istud pretiosissimum Sacramentum singulis Dominicis diebus a festo Ascensionis seu Pentecostes usque ad festum S. Laurentii vel Jacobi in cimiteriis Ecclesiarum sæpissime modica vel pene nulla devotione circumducitur, lectis ibidem cum certis collectis, versus quatuor partes mundi, quatuor initiis Evangeliorum non sub una sed diversa forma."

„Cæterum instantius petitur inhiberi istam præ cæteris periculosiorem consuetudinem, potius autem abusionem, seu coruptelam, per quam presbyteri quantumcumque ab Ecclesiis longi, quotiescumque in die, vel septunana tonitrua, fulmina, corruscationes, vel venti insurgunt, unde tempestatem vel grandinem timent imminere, illud salutare Sacramentum foras ad cimiterium irreverenter efferunt, quamquam etiam vix Edituus vel Juvenis campanam bajolans adest, & vulgus advertere non curans instat labori. unde certe pericula gravia sunt exorta. Compertum namque est, quod ex hujusmodi tempestatum & ventorum invalescentia, tecta Ecclesiarum, & turrium confracta ceciderunt, & presbyteri casu horum tacti semimortui inventi sunt, venerabili Sacramento cum vase in terram prostrato."

„Quibus tempestatibus cautius & melius creditur provideri, si per idem præfatum anni tempus continuum expletis Divinorum Mysteriis cottidie omnium Ecclesiarum campanæ tangerentur, & unusquisque hominum bonæ rationis, ubicumque constitutus his auditis pro pace, & tranquillitate, ac Republica secundum sibi datam gratiam oraret; pro quo etiam tempore & sacerdos loci legeret dicta Evangeliorum quatuor vel unum cum collectis aptis, secundum Decreta & determinationem istius Sacratissimi Concilii."

„Eapropter hoc Sanctissimum Concilium statuat, & exponat, quibus tempore & casu, extra tamen casum morte laborantium, istud venerabilissimum Sacramentum a loco suo sacro communis ipsius repositionis debeat, & licite possit amoveri, utpota in articulo mortis, inundatione aquarum, Gwerrarum, ignis, Pestis conginnarie seu alterius mali communis vel reipublicæ." *Anno 1456.*

„*Item* deinde hoc Sacratissimum Concilium compescat plurima festa incognitorum Sanctorum, ut quintas ferias Paschæ, Pentecostes, Nativitatis proximas, & sextam feriam immediatam post festum Ascensionis Domini, festa Beatorum Ottonis, Colomanni, & plerumque aliorum, quæ quidem festa multi laici, & vetulæ amplius, quam Dominicas & alios dies festos ab Ecclesia inductos plurimum superstitiose colunt, & festivant. Unde simplices festa S. Matris Ecclesiæ minus curant festivare." *Contra festa ignotorum Sanctorum.*

„*Item* fiat declaratio, quomodo colligentium ad Ecclesias, Capellas, Monasteria & hospitalia, indulgentiæ vulgo interpretandæ sint, & insinuandæ; cum literis indulgentiarum communi stilo inferatur: *quicumque causa devotionis illuc confluxerint, & pias manus porrexerint adjutrices &c. indulgentiam, & gratiam consequantur.* Certum est autem, quod multi Eleemosynam dant, qui Ecclesias seu loca nunquam videbunt."

„*Item* tales collectores emunt & mercantur collecturas ab Ecclesiis, quamque per X. vel XIII. libras Denn. & per annum XL. sive L. accumulant, dantque unam libram Denn. pro littera per Diœcesin exhortatoria, virtute cujus pro suo commodo multo amplius pecunias recolligunt, multaque facinora & scandala committunt, bibunt, noctuque ludunt & blasphemant, in tabernis per noctes integras vane & turpiter consumentes, quod ad Dei cultum & honorem fideles porrexerunt. Ecce qualis fraus!" *Contra abusus collectorum.*

„*Item* compellantur omnes curarii gerere sollicitudinem circa plebem suam, examinando in confessione, & informando diebus festivis Dominicalem orationem. Multi enim in hac oratione errant, imo penitus ignorant."

„*Item* provideat Sancta Synodus, ut pauperes peregrini continuo de loco in locum discurrentes, & similiter vagi scholares cum retibus vel sine discurrentes & quodammodo discredere facientes, multique alii truffatores, & terrarum exploratores foris ejiciantur, & in provincia ista nullatenus, ita discurrere & mendicare permittantur."

„*Item* inhibeatur curatis, ne sanctum oleum infirmorum seu cathecumenorum extra locum sacrum in non sacro, utpu- *De sacro oleo asservando.*

Anno 1456. utputa camera vel coquina, faciant conservari, neque ipsum potestati tradant laicali ad custodiendum, vel rursus ad Ecclesias deferendum, quod tamen in nonnullis parochiis consuevit observari."

Et hac quidem avisamenta, quæ de celebri hoc concilio Salisburgensi superfuerunt.

ADMONITIO I.

De Constitutionibus hujus Concilii.

De Constitutionibus hujus Concilii. R. P. Henricus Benedictinus, Monasterii ad S. Petrum Salisburgi Bibliothecarius, pro sua humanitate mihi nuper suppeditavit codicem MS. perantiquum, &, ut videtur, synchronum, in quo præter recensita mox Avisamenta etiam descriptæ sunt Constitutiones Provinciales antiquæ, ex præteritis conciliis Salisburgensibus exceptæ, atque ad Titulorum quinque Librorum Decretalium ordinem digestæ, quin ulla fiat mentio aut anni aut Concilii, aut Archiepiscopi, a quo hæ olim constitutiones sancitæ fuerint. Solius Herbipolensis concilii, anno 1287. præsidente Joanne Tusculano, Apostolicæ Sedis Legato, habiti, intexuntur constitutiones Salisburgensibus; quod nempe Joannas Tusculanus, cum Legatus esset per Alamanniam, Bohemiam, Daniam, Sueciam, Moraviam, Poloniam, Borussiam, Russiam ac Septentrionem, eas etiam per has nationes voluerit promulgari. *Dubia Constitutiones.* Verum constitutiones illas fuisse rursum ab hoc concilio edictas, atque in memoriam ad observandum revocatas, cum nullo vestigio notetur; non ausim eas vindicare huic Synodo, a Sigismondo I. Archiepiscopo coactæ: quin imo si a concilio iterum fuissent editæ, servassent utique Patres titulos illarum antiquarum constitutionum, cum anni & Archiepiscopi expressione, neque eas ad alios titulos decretalium ablegassent; cum præsules semper reverentissime suspexerint canonicas leges, a suis antecessoribus latas, atque certum hunc esse fontem senserint disciplinæ ruentis, morumque depravatorum, si, quæ præclare olim suis in diœcesibus fuerunt constituta, non legantur a posteris, nec relegantur certis temporibus, nec observentur, imo ne sciantur quidem. Archiepiscopi certo ultimorum temporum cum laudarent statuta Prædecessorum suorum, semper nomen Præsulis, & constitutionis pro re nata argumentum, attulerunt: Eberhardus II. id egit anno 1160. in Concilio XIV. Act. 1. Adalbertus II. anno 1195. in Concilio XVIII. Piligrinus II. anno 1368. in Concilio XXXIII. Cap. XVII. jussit Antecessorum suorum Sanctiones Synodales, cum nominis & rei expressione descriptas, apud quemque in Provincia Prælatum sollicite attineri. Quin & post hoc Concilium, a Sigismundo I. Archiepiscopo, anno 1456. coactum, Joannes Jacobus Archiepiscopus anno 1569. in Concilio XLVI. Const. II. Cap. V. idem fieri præcepit de Antecessorum suorum Decretis. Neque etiam ulla unquam particularis Ecclesia memoratur auctoritatem sibi, fastumque sumpsisse imitandi apparatum Canonicarum legum Universalis Ecclesiæ, seu Decretalium, a Gregorio IX. certo Librorum & Titulorum ordine editarum; præsertim cum ipse Gregorius IX. in Rescripto, ad Academiam Bononiensem dato, & Decretalibus præmisso, aperte prohibeat: *ne quis præsumat aliam ejusmodi facere compilationem, absque Sedis Apostolicæ auctoritate speciali.* Quod si nihilominus in hoc concilio contra generalem usum id contigisset, fuisset utique hoc peculiare Corpus Constitutionum Salisburgensium in posterioribus Salisburgensium monumentis sæpius memoratum; quoniam vero nullus unquam aut scriptorum, aut Archiepiscoporum vel uno apice illius meminit, quis Collectioni contra generalem usum a solo Petrensi Codice obtrusæ, ausit locum, dignitatemque Synodalis Operis inauspicato vindicare? Maxime quod in eodem Petrensi codice alia quæpiam adducuntur, quæ notas & σφάλματα clare exhibent privati cujusdam monachi, aut alterius literati collectoris, ut mox indicabitur. Conjicere itaque licet, hoc idem a Sigismundo Archiepiscopo, hoc in Concilio præsidente, præceptum fuisse, ut nempe canones priorum conciliorum Salisburgensium, quos in hac collectione dedimus, sedulo in cujusque memoriam revocentur, atque observentur: usque dum longiori cum deliberatione tandem peculiariter deciderentur ab Archiepiscopo prolixa illa Avisamenta, a variis episcopis proposita. Quod deinde privato cuidam Theologo occasionem præbuit, eas præteritas constitutiones ad Titulos quinque librorum Decretalium dispescendi, & ceo privatam industriam in illum codicem deponendi. Ut proinde minime opus sit, hac nova veterum canonum partitione hanc nostram farcire collectionem Conciliorum Salisburgensium.

ADMO-

ADMONITIO II.

De Commentariis hoc in Concilio, ut fertur, editis.

De commentariis hujus concilii. *Post avisamenta hujus concilii referuntur in laudato Codice Petrensi duo Tractatus; alter* de Sacramentis, *alter* de Missæ Sacrificio, *quos duos Tractatus aliqui hac de causa putant Actis concilii adnumerari oportere; in quorum tamen sententiam adduci minime possum: tum quod hoc adstruendi nulla nota adsit: tum quod locus in eo recurrat, non sat ad orthodoxiam exactus; in Sacramento quippe Baptismi sic ait:* Erit etiam baptisatus (infans) quoad Deum, si dixerit baptisans: baptiso te in nomine Christi. Hæc tamen laicis innotescenda non sunt, ne facile a forma, per Ecclesiam statuta, recedant. *Quod certo Patres, in Synodo congregati non decreverunt; iis quippe nota erat perpetua Ecclesiæ traditio, quod baptismi forma in enunciatione trium personorum Sanctissimæ Trinitatis consistat, juxta præceptum Christi, a primis temporibus custoditum; ita vetus auctor* Constitutionum Apostolicarum *Libro III. Cap.* 16. *ait, ut qui baptisat, proferat* ἐπονομάσας ἐπίκλησιν πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος nominatim invocationem Patris & Filii & Spiritus Sancti. *Cujus perpetuæ traditionis testimonia, e Conciliis & Patribus delecta, adducuntur a Polemicis. Quod si vero hæc de Baptismi forma traditio est universalis Ecclesiæ; igitur in locis scripturæ, velut* Actor II. vers. 38, *ubi baptismus collatus fuisse dicitur ab Apostolis* ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ in nomine Jesu Christi, *nunquam censuit Ecclesia doceri formam baptismi, sed significari historice duntaxat ab hagiographo, fuisse ibi Ecclesiæ adnumeratos, qui in nomine, doctrina, virtute, & efficacia Christi baptisarentur, id est, initiarentur baptismo, quem Christus ipse in Sanctissimæ Trinitatis enunciatione instituerit: quemadmodum &* I. Corinth. Cap. XII. vers. 13. *dicuntur omnes & Judæi & gentiles in Spiritu Sancta baptisati; ibi namque intelligitur Spiritus, quem cum Patre & Filio in baptismo enunciandum Christus præcepit, & qui sine horum conjunctione adesse non potest. Hac eadem ratione intelligere oportet Nicolaum I. Papam, qui in Epistola ad Bulgaros dicebat ab Apostolis baptisatos fuisse in nomine Christi. Magister sententiarum, & Cajetanus, qui baptismum in nomine Christi ratum habuerunt, rejiciuntur ab omnibus, errorem tamen effugerunt in fide, quod senserint in nomine unius personæ totam comprehendi Trinitatem.*

BURCHARDUS II.

Anno 1462. *Archiepiscopus Salisburgensis XLII.*

BERNARDUS,

Anno 1466. *Archiepiscopus Salisburgensis XLIII.*

Ab Archiepiscopatu Salisburgensi ad Ecclesiæ Viennensis administrationem detrusus moritur anno 1487.

JOANNES III.

Anno 1487. *Archiepiscopus Salisburgensis XLIV.*

Hic Archiepiscopus, quod spolium rerum, a defuncto Archiepiscopo relictarum, Canonicis indulgere nollet, gravissimam sibi, suæque sedi tempestatem excitavit, eoque deventum est, ut cum Joannes, Bernardo antecessore adhucdum vivente, fuisset consecutus ratam firmatamque Ecclesiæ Salisburgensis administrationem; mortuo demum Bernardo Canonici quidam secedentes Mülldorffium elegerint Præpositum Ebran in suum Archiepiscopum, consentiente Georgio, Bavariæ Duce, Joannis administratoris inimico, nempe ne Joannes Bernardo succederet. Agebatur tum plane conventus Principum Imperii Norimbergæ; qui principes, præeunte Bertoldo Archiepiscopo Moguntino, dedere epistolam ad Papam Innocentium VIII, aperueruntque illi malenatum Canonicorum illorum consilium contra integerrimum administratorem Joannem, orantes, ne forte sparsæ a Canonicis refractariis calumniæ legitimam Joannis successionem frustrarentur, in dedecus Salzburgensis Ecclesiæ, quæ inter insigniores totius Nationis *computatur. Extat hæc Epistola apud* Lünig in Reichs Archiv. spici-

ſpicileg. Eccleſiaſtici. I Theils Fortſetzung pag. 1025. *Pontifex igitur Joannis ſucceſſionem confirmavit; Præpoſitum vero, & Canonicos eidem addictos, excommunicatione perculit.*

Anno 1490.

FRIDERICUS V.
Archiepiſcopus Salisburgenſis XLV.

Hic Archiepiſcopus ut erigeret Salisburgenſem Eccleſiam, pluribus calamitatibus attritam, Suffraganeorum Provinciæ ſuæ, & Prælatorum ſubſidia id effectum dare decrevit. Itaque

Anno 1490.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XXXVIIII.

Anno Chriſti MCCCCXC, Innocentii VIII. Papæ anno VI, Imperatoris Friderici III. anno LI, convocatum a Friderico V. Archiepiſcopo, actumque in Eccleſia parochiali S. Nicolai in oppido Müldorff, die 19 Octobris, ad conſervandam, & qua deficiebat, reformandam Eccleſiæ diſciplinam.

Ubi adfuerunt præter Archiepiſcopum Epiſcopi, Sixtus Friſingenſis, Georgius Chiemenſis, Mathias Seccovienſis: præterea Oratores & Procuratores Epiſcoporum Ratisbonenſis, Patavienſis, Brixinenſis, Laventinenſis; nec non Capitulorum Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum Sæcularium & Regularium mandato ſuffulti Prælati, & eorum oratores ac procuratores, quorum conſilio XLVIII ſaluberrimæ Conſtitutiones ſunt editæ. *Hanſiz Germ. Sacræ Tomo II. pag* 541.

Aviſamenta,
in Concilio Provinciali proſequenda.

„Primo ratione decimæ imponendæ legantur bullæ.“

„*Item* ratione Schrange (*) quoad bullam impetratam, quoad Carolinam (**) demandatam, & Conſervatorii, & quod aliquotiens promulgentur in cancellis (***).

„*Item* de miſſis, ſe incultantibus, ſi provideri aliter poſſit (****).“

„*Item* de conſtitutionibus, ut iſtæ ſub certo ordine reciperentur.“

„*Item* ut unus ritus celebrandi miſſam per provinciam induceretur.“

„*Item* ut etiam unitas agendorum per provinciam cum parochialibus haberetur eccleſiis.“

„*Item* ut uniformitas haberetur, qui caſus eſſent epiſcopales, & reſervati epiſcopis per provinciam, & qui ſpecialiter reſervati.“

„*Item* ut provideretur de Corpore Dominico, nc ad alios deferatur uſus, quam ad eos, ad quos eſt inſtitutum, & ne publice, ſeu aperte ad aſpectum teneatur.“

„*Item* de cantu Gloria in excelſis, ut illud in organis non cantetur.“

„*Item* ut Epiſcopi per provinciam habeant unum conſecrandi modum, ritum & cerimonias in conſecrandis presbyteris, Eccleſiis, criſma, altaribus & cœmeteriis.“

„*Item* ut acceptantes eccleſias parochiales etiam jure Apoſtolico, infra menſem Epiſcopum Ordinarium adeant, ad recipiendam ab eis curam, aut

(*) *Vox* Schrange *ignotæ ſignificationis, aut error ſcribentis.*

(**) Carolina, *id eſt Caroli IV. Conſtitutio, immunitatem clericalem concernens, de qua mox inferius agetur.*

(***) in Cancellis *a Germanico* Kanzel.

(****) Miſſi, *nempe ad prædicandum, de quibus infra in Conſtitut. XXXIII.*

aut salutem, promissionem faciant obedientiæ."

„*Item* de concubinariis beneficiatis, & etiam vicariis non beneficiatis quomodo ultra provideatur."

„*Item* de non residentibus in beneficiis curatis quacunque sine legitima causa. Qui bona & jura ecclesiarum, a laicis injuste occupata, negligunt excutere; quique dotes, & fundos collabi, deperdi, & ruinis deformari permittunt."

„*Item* ut Archidiaconi beneficia vacantia per mortem intiment Ordinariis infra decem dies; ut sic scire possent, an Patroni præsentaverint statuto a Jure tempore, & Ecclesiis providere."

„*Item* provideatur de pensionibus Ecclesiarum, sine auctoritate ordinaria, aut Apostolica factis."

„*Item* provideatur de incorporationibus Ecclesiarum, & vicariis, ut robur non habeant, nisi Ordinarii consensus intervenoiat."

„*Item* ut testamenta valeant præsertim ad pias causas, quæ fiunt in præsentia sacerdotis, & cæterorum parochiaoorum, etiam notario non præsente, aut scriptura non confecta."

„*Item* ut testameota infra quadraginta dies aperta, vel aperienda, Episcopo, vel ejus officiali præsententur, ut sic executionem habere valeant, quæ piis locis suot ordinata."

„*Item* quod causæ testamentorum in foro tractentur Ecclesiæ."

„*Item* ut fratres mendicantes non audiant confessiones, nisi licentia obteota ab Ordinariis, quam exhibere teneantur ecclesiarum parochialium rectoribus."

„*Item* ut mendicantes nullam novam domum erigant, sine consensu Apostolicæ Sedis, de quo ante omnia & primum teneaotur Ordinarios sufficienter informare."

„*Item* de quæstoribus Ordinis S. Antonii, petentibus admitti ad quæstus, quid super his sit respondendum? Similiter de aliis quæstoribus provideatur, ne per provinciam multiplicentur."

„*Item* de Judæis, Neophytis mendicantibus."

„*Item* ut nullus recipiatur frater ordinis mendicantium, nisi cnm literis ordinarii. Nec iidem religiosi permittantur indiscrete pronunciare indulgentias, sicut jus prohibet."

„*Item* ut monachi ad studium generale habiles transmittantur."

„*Item* ut Abbates ejusdem ordinis, & Præpositi Canonicorum regularium conformibus ritibus prosequantur suas cerimonias."

„*Item* ut monachi se retrahant a capellis annexis, quantum fieri potest." *Anno 1490.*

„*Item* ne religioso monacho, vel moniali, duo officia committantur."

„*Item* ut religiosi mantella de vario (*), aut aliis exquisitis pellibus non ferant."

„*Item* nullus presbyter filio suo illegitimo ministrante celebret; neque eum habeat in domo suæ habitationis commorantem."

„*Item* de illis, qui denegant Sacramenta propter debita Ecclesiarum, aut sacerdotum."

„*Item* quilibet rector Ecclesiæ parochialis habeat statuta provincialia secundum formam, in isto concilio ordinandam; & quod eadem certis temporibus anni per sacerdotes parochiarum legantur. Similiter agendam correctam, canones pœniteotiales, & Sacramentale."

„*Item* de Zechis, quæ alio vocabulo Zunfft appellantur."

„*Item* de peccatoribus publicis, qui post actam pœnitentiam recidunt statim in eadem publica delicta; & ita quolibet anno faciunt, quod provideatur; & an quolibet anno debeant communicari."

„*Item* quod diligenter audiant verbum Dei."

„*Item* de confessoribus ultimo supplicio damnandorum, quod sint liberi, quin revocent confessata."

„*Item* de prælatis, in collectas & exactiones laicorum consentieotibus sine requisitione suorum superiorum."

„*Item* de clericis excedentibus, qui dum corriguntur pro suis excessibus, ad laicos confugiunt."

„*Item* de joculatoribus, lutinistis, & fingentibus se Fatuos, quod a Prælatis nihil eis detur, præter tubicinatores principum."

„*Item* de bonis beneficiatorum, ab intestato decedentium, quibus debeantur hæredibus; Ecclesiæ, & successori atque pauperibus."

„*Item* de clero Provinciæ Salzburgensis, ad eos, qui Legati Apostolicæ Sedis dicuntur pro absolutionis auctoritate, formatis, & dispensationibus confluente, ut de licentia etiam quando de facultatibus talibus legatis factis minime constat."

„*Item* quod ecclesiasticæ censuræ & a clero, & a laicis magis timeaotur, & arctius observentur."

„*Item* quod aliquæ constitutionum, quæ in cancellis venirent, publice vulgarizentur, propter non intelligentes latinum."

„*Item*

(*) Vario a *Vares, quod murem Ponticum significat, e quo pulcherrimum pellicii genus habetur.*

Anno 1490. „*Item* ut non erigantur de novo altaria, capellæ, sive hospitalia sine consensu Ordinariorum, aut scitu."

„*Item* quod provideatur contra laicos, qui compellere interdum nituntur clericos coram se litigare."

„*Item* si executor damnum pertulit, sententia non relaxetur, nisi pro damno sit satisfactum."

„*Item* de ecclesiis matricibus, ut ad minus Dominicis adeantur, & de contrario pacta non fiant."

„*Item* de pulsu mane beatissimæ Virginis."

„*Item* de exhibentibus lumina dum de nocte corpus Christi deportatur."

„*Item* de titulis altarium, & tabulis dedicationum."

„*Item* de tabulis orationum certorum dierum, & picturis certis."

„*Item* super una forma absolutionis per Provinciam."

„*Item* deliberetur de anno, & die Provincialis concilii, proxime celebrandi. Deo gratias."

Hæc Avisamenta non comparuere hactenus in ulla editione hujus concilii; detecta illa a me fuerunt, & descripta e vetusto synchrono Manuscripto Codice Monasterii S. Petri Salisburgi, quem superius in antecedente Concilio insinuavi. Pertinere autem hæc Avisamenta ad hoc Concilium Salisburgense XXXVIIII, a Friderico V. Archiepiscopo celebratum, his inducor rationibus: quod post præcedens concilium XXXVIII, a Sigismundo Archiepiscopo habitum, in illo manuscripto Codice Petrensi notentur hæc avisamenta: tum, quod quædam, in concilii hujus constitutionibus sancita, verbatim consentiant cum his avisamentis, ad definiendum allatis, veluti de Carolinæ observatione, de casibus, Episcopo reservatis &c. *quæ liquido ostendunt, avisamenta hæc ad hoc concilium referri, si non ut copiam rerum, ab ipsis hujus concilii Patribus ad definiendum propositam; saltem ut superstitem notam cujusdam Notarii, præsentibus Ecclesiæ necessitatibus opportunam.*

Statuta Provincialia XLVIII Concilii hujus Salisburgensis.

TITULI STATUTORUM.

I. De vita & honestate clericorum.
II. De continentia clericorum.
III. De clericis ignotis, & peregrinis.
IV. Ne clerici joculatoribus, vagis scholaribus, & similibus Goliardis largiantur.
V. Ut clerici personaliter resideant, nec plura beneficia habeant.
VI. De Pœnitentia.
VII. De Benedictione Salis, & aspersorii Dominicis diebus.
VIII. De Simonia, & ne aliquid pro Sacramentis & sacramentalibus exigatur.
IX. De usurariis, & eorum pœnis, nec non præemptionibus.
X. Ne præventi, & in enormibus peccatis decedentes, aut occisi, ecclesiasticæ tradantur sepulturæ.
XI. De Eleemosinariis, & quæstoribus admittendis, vel non.
XII. Ne mendicantes sine testimonio literarum suorum superiorum, & Episcopi admittantur.
XIII. De bonis fabricæ Ecclesiæ, & ratione de iisdem reddenda.
XIV. Ne vacantes Ecclesiæ spolientur, & quod ablata eisdem restituantur.
XV. Ne clerici exactiones persolvant.
XVI. De Patronis & Advocatis Ecclesiarum.
XVII. Contra violatores ecclesiasticarum personarum.
XVIII. Ne clerici citentur ad judicium forense.
XIX. Ne clerici citent laicos causa non expressa.
XX. Ne Judices ecclesiastici nostræ Provinciæ excommunicent sine scriptis.
XXI. Ut de causis matrimonialibus nemo quam judex ecclesiasticus diffiniat.
XXII. Contra clandestinas desponsationes.
XXIII. Ut mandata judicum exequantur.
XXIV. De Interdicto observando.
XXV. De excommunicatis certo modo non vitandis.
XXVI. Ut decimæ cum integritate persolvantur.
XXVII. De judicio leprosorum.
XXVIII. De observantia regulari.
XXIX. De monialibus Deo devotis.
XXX. Contra inventores sectarum.
XXXI. De rebus Ecclesiarum non alienandis.
XXXII. De Baptismo.
XXXIII. De Eucharistiæ, & aliorum Sacramentorum Ecclesiæ custodia.
XXXIV. Quomodo Divinum officium in Ecclesia sit celebrandum.
XXXV. Quo tempore in choro quisque debeat esse.
XXXVI. Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ sint.
XXXVII. De his, qui tempore divinorum vagantur per Ecclesiam.
XXXVIII. De Tabula pendente in choro.
XXXIX. De clandestina desponsatione, & publicandis nuptiis.

Anno 1490.

XL. De curatis, gravantibus subditos in exactione jurium parochialium.
XLI. De remittendis ad authoritatem Episcopi, & ad Carrenas.
XLII. De novis Ecclesiis erigendis.
XLIII. Ut spirituales citati ad judicium saeculare non compareant.
XLIV. De Notariis publicis.
XLV. De Praelatis Ordinis Sancti Benedicti.

Ad honorem, laudem & gloriam omnipotentis Dei, gloriosae virginis Mariae, totiusque coelestis curiae triumphantis, & incrementum fidei christianae, Nos Fridericus, Dei gratia, Sanctae Salzeburgensis Ecclesiae Archiepiscopus, Apostolicae Sedis Legatus, Sixtus Frisingensis, Georgius Chimensis, Mathias Seccoviensis Ecclesiarum Episcopi, oratores, & Procuratores Ratisbonens. Pataviens. Brixinens. Laventin. Episcoporum, ac Capitulorum Ecclesiarum Cathedralium, pleno mandato suffulti Praelati, & eorum oratores & Procuratores, in Sancto Concilio provinciali in Ecclesia parochiali Sancti Nicolai, oppidi Mulldorff, Salzeburgensis Dioecesis, decima nona Mensis octobris, anno Domini Millesimo, quadringentesimo, nonagesimo celebrato congregati, de consilio omnium huic sacro Concilio interessentium constitutiones, & statuta provinciae Salzeburgensis salubriter condita, & edita sunt in hunc, qui sequitur, modum.

I.

De vita & honestate clericorum.

Quia clericorum est, in se ipsis implere Domini voluntatem, & lucere per bonam conversationem, qualiter oportet alios in Domo Domini conversari; sacro provinciali Concilio approbante, statuimus, volumus, & mandamus, universos clericos provinciae nostrae praesertim beneficiatos & in sacris constitutos, honeste, clericaliter & devote se exhibere, a crapula & ebrietate abstinere, indumentaque scissa in oris, seu extremitatibus ab extra superducta non deferre, mitras caudatas penitus dimittere, cingulos & monilia, auro, argento, vel alio metallo excessive splendentia, ad modum laicorum abjicere penitus & vitare. Vestimenta rubei & viridis coloris deferre clericos omnino prohibemus, aequalibus colliriis in joppulis tunicis, sive mantellis, ne alterum respectu alterius circumferentiis eminentius appareat, utantur: mitram seu pirreta, capiti suppositum Capucium humeris clerici reverenter deferant, ipsis in publico deambulantibus. Contrafacientes vero ultra poenas juris communis per suspensionem proventuum beneficiorum Ecclesiasticorum, fabricae applicandorum, secundum quod protervia demeruit, & excessus, arctius per Nos, officialem, Archidiaconos nostros, aut ordinarios loci, seu eorumdem vicarios & officiales puniantur.

Item inhibemus omnibus clericis supradictis in publico, vel alibi praesentibus laicis tabernas intrare, praeterquam in itinere constitutis, vel ex alia causa rationabili, & omnes ludos inhonestos, maxime taxillorum exercere. Contrafacientes poena juris communis, & ad arbitrium nostrum, seu Superiorum suorum, in ipsos jurisdictionem habentium, puniri volumus & mandamus. Item statuimus & in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, ut nullus clericorum cauponem, vel tabernarium hospitem sibi constituat continuum in domo habitationis suae, aut potum venalem negotiationis causa publice exponat vel vendat, nisi ex antiqua consuetudine hactenus observata jus publice vendendi vinum habuisset. Permittimus tamen domos Praelatis & monasteriis, pro hospitalita-

te

Anno 1490. te rationabiliter introductas, & secundum permissum regulæ & juris communis, contrafacientes vero arbitrio nostro, & suorum Superiorum, in eos jurisdictionem habentium, puniri volumus & mandamus. Ut etiam clerus, qui in Domini sortem assumptus est, Divinis officiis intendat ministeriis, districte inhibemus, & sub obedientiæ pœna mandamus; ne quivis clericus cujuscumque dignitatis, religionis, aut status existat, venationes, & silvaticas vagationes cum canibus exerceat, pœnis nihilominus juris contra tales promulgatis in suo robore permansuris.

II.

De Continentia clericorum.

Volumus concubinatum evitari sub pœnis & juxta Decretum Sacri Generalis Basil. Concilii, quas pœnas una cum pœnis juris contra inobedientes exequi præcipimus & mandamus. Cujus Decreti tenor sequitur per omnia in hæc verba:

Sacrosancta Generalis Synodus Basiliensis, in Spiritu Sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam.

Quicumque clericus cujuscumque status, conditionis, religionis, dignitatis, si etiam Pontificalis vel alterius præeminentiæ existat, qui post hujus constitutionis notitiam, quam habere præsumatur, per duos menses post publicationem ejusdem in Ecclesiis Cathedralibus, quam ipsi Diœcesani omnino facere teneantur, postquam eadem constitutio ad eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubinarius, a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem Ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiantur, convertet: nec non & hujusmodi publicum concubinarium cum primum talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, quam si non dimiserit, vel dimissam vel aliam publice reassumpserit, vult hæc Sancta Synodus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omninò privet, & nihilominus hi publici concubinarii usque cum eis per suos Superiores post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum & officiorum sint inhabiles: qui si post dispensationem recidivo vomitu ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alterius dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi, ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum est, pnniré neglexerint, eorum Superiores tam in ipsos de neglectu, quam in alios de concubinatu modis omnibus digna punitione adnimadvertant: in conciliis etiam provincialibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem, privationem collationum beneficiorum, vel aliam condignam pœnam severiter procedatur. Et si hi, quorum destitutio ad summum Pontificem spectat, per concilia provincialia, aut suos Superiores propter publicum concubinatum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ipsi summo Pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque Capitulis Generalibus, & provincialibus quoad suos servetur, pœnis aliis contra prædictos, & alios publicos concubinarios statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt non solum hi, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam,

quæ

quæ nulla poteſt tergiverſatione celari, notorius eſt, ſed qui mulierem de incontinentia ſuſpectam, & infamatam tenet, per ſuum Superiorem admonitus, ipſam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem Eccleſiaſticam habentes, pecuniarios quæſtus a concubinariis percipere non erubeſcunt patientes eos in ſua fœditate ſordere; ſub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps ſub pacto compoſitionis, aut ſpe alicujus quæſtus talia quovis modo tolerent, aut diſſimulent, alioquin ultra præmiſſam pœnam negligentiæ duplum ejus, quod propterea acceperint, reſtituere ad pios uſus omnino teneantur, & compellantur; ipſas autem concubinas ſeu mulieres ſuſpectas Prælati modis omnibus curent a ſuis ſubditis, etiam per brachii ſæcularis auxilium, ſi opus fuerit, penitus arcere: quarum concubinarum res, quæ de bonis præſumantur habere Eccleſiæ, in fabricam, vel in aliam ipſius Eccleſiæ utilitatem per ipſos Prælatos convertantur, qui etiam ex tali concubinatu procuratos filios apud parentes ſuos cohabitare non patiantur. Jubet inſuper hæc Sancta Synodus, ut etiam in prædictis Capitulis hæc conſtitutio publicetur, & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moneat diligenter, injungit præterea omnibus ſæcularibus viris, etiam ſi Regali præfulgent dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum quocumque quæſito colore Prælatis, qui robore officii ſui adverſus ſuos ſubditos pro hujusmodi concubinatu procedunt, & cum omne fornicationis crimen lege Divina prohibitum ſit, & ſub pœna peccati mortalis neceſſario evitandum, monet omnes laicos tam uxoratos, quam ſolutos, ut ſimiliter a concubinatu abſtineant: nimis enim reprehenſibilis eſt, qui uxorem habet, & aliam mulierem accedit, qui vero ſolutus, ſi continere noluerit, juxta Apoſtoli conſilium uxorem ducat. *Anno 1490.*

Pro hujusmodi autem Divini obſervatione præcepti, hi, ad quos pertinet, tam ſalutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis omni ſtudio laborent.

III.

De Clericis ignotis & peregrinis.

Quia Paſtorali ſollicitudini incumbit, ſubditis providere, ne ab ignotis ſeducantur; quos nonnumquam percepimus, retroactis temporibus reprobos, abjectos, & quod deteſtabilius eſt, facinoroſos, & inhabiles circa Divina, ſe ingeſſiſſe in animarum pericula, & ſcandalum plurimorum; hoc ſacro approbante Concilio diſtricte ſub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus univerſis provinciæ noſtræ Prælatis, Archidiaconis, Decanis, & Eccleſiarum Rectoribus, ne de cætero aliquem alienæ Diœceſis, ſeu peregrinum, ſe pro Presbytero gerentem, apud ipſos in conſortium Sacramentorum, & Sacramentalium adminiſtrationes vel alias regiminis curas quoquomodo admittant, niſi deſuper noſtris, aut loci illius ordinarii ſeu ejus vicarii vel officialis patentibus litteris aut alias legitimis documentis certificati fuerint.

IV.

Ne clerici joculatoribus, vagis ſcholaribus, & ſimilibus Goliardis largiantur.

Ne Redemptoris noſtri Crucifixi patrimonium inutiliter expendatur, & in uſus turpes exquiſitis diabolicis ſuaſionibus convertatur, de quo pauperum neceſſitatibus eſt ſuccurrendum; ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ inhibemus, ne Prælati, religioſi, aut ſæcula-

Anno 1490. culares & clerici, quocumque nomine cenfeantur, mimis, joculatoribus, hiftrionibus, buffonibus, feu hominibus artis lubricæ, prætextu nuptiarum, militiæ vel alterius fimilis caufæ, quicquam fub quocumque modo, fpecie, aut forma, nec etiam in pecunia numerata largiantur.

V.

Ut Clerici perfonaliter refideant, nec plura beneficia habeant.

Animarum periculis, quæ cunctis opibus præferuntur, defiderantes occurrere, ftatuimus, volumus & fub pœna privationis beneficii mandamus, ut omnes habentes Ecclefias, quibus cura animarum dignofcitur annexa, perfonaliter in eisdem refideant, abfentes vero infra hinc, & tres menfes proximum futuros, a die publicationis præfentis computandos, fe ad refidentiam perfonalem recipiant: aut eorum quilibet fuum Diœcefanum, aut ejus in fpiritualibus vicarium, aut officialem, legitime informet, quare in eisdem refidere non debeat nec teneatur.

Omnes quoque & finguli incompatibilia de jure beneficia retinentes, eorumdem ordinariis, aut vicariis, vel officialibus ipforum, infra eumdem terminum difpenfationes fuper hoc obtentas indicent, & oftendant.

Inhibemus quoque fub eadem pœna, ne quisquam vicariam teneat præter unam, nifi neceffitatis evidentis caufa aliud per Diœcefanum aut ejus Vicarium vel officialem permiffum fuerit & conceffum.

VI.

De pœnitentia.

Quoniam nonnulli Sacerdotes regulares; & fæculares in pœnitentia fræna laxare, & extra terminos fibi pofitos authoritatem in cafibus, fuperioribus refervatis, præfumere aufu temerario referuntur; fub excommunicationis pœna hoc approbante facro Concilio provinciali inhibemus, ne quisquam Sacerdotum religiofus vel fæcularis totius noftræ Salzburg. provinciæ, quemcumque fibi confitentem in cafibus, Sedi Apoftolicæ de jure vel confuetudine refervatis, abfolvere præfumat: nifi habito ejusdem Sedis defuper indulgentia & mandato fpeciali. Nec etiam in cafibus fimiliter de jure aut confuetudine Epifcopo refervatis aliquem abfolvere attemptet, præfertim excommunicationis majoris vinculo innodatum, hæreticum, Judæum, fautores eorumdem, laicum prædicatorem, aut audientes ejus, fpoliatorem alicujus dotis, aut Sacerdotis maxime in agone, aut temerarium occupatorem bonorum Ecclefiæ, depopulatorum agrorum, vinearum aut hortorum, inceftuofum, fornicatorem cum fanctimoniali, homicidam etiam cafualem, publicantem confeffionem, peccantem contra naturam, aut cum brutis, facrilegum, incantatorem, aut incantatricem, præcipue cum Sacramentis, facramentalibus, vel offibus mortuorum, prolis oppref𝑓orem etiam in cafu, incendiarium, commercia habentem cum Judæis maxime in ufuris, præparantem, propinantem, ementem aut vendentem venenum, præfertim in machinationem mortis proximi, dæmonem invocantem, cudentem falfam monetam, utentem fcienter argento & auro falfo, cogentem chriftianum dare ufuram, blafphemum Chrifti nominis, vel Sanctorum, falfum teftem, coëuntem cum Judæa, obligatum ad vagas reftitutiones, nec quemquam alium enormibus criminibus irretitum, non habita defuper a Nobis, Metropolitano, vel fuo Diœcefano aut eorum in hac parte vicario commiffione fpeciali,

li, & expressa. Vagarum etenim rerum distributionem eorum ordinariis reservent, ad ipsosque legitime deducant. Quodsi secus factum per eosdem fuerit, tantundem fabricæ Ecclesiæ cathedralis, sub qua degunt, quantum distribuere contra hujusmodi prohibitionem præsumpserint, sub excommunicationis pœna infra duos menses immediate sequentes persolvant. Anno 1490.

Inhibemus insuper sub dicta excommunicationis pœna districte præcipiendo, ne quisquam Sacerdotum sæcularis, vel religiosus nostræ Salzburgensis provinciæ, non habita desuper Sedis Apostolicæ, aut ordinarii sui, vel ejus in hac parte vicarii aut officialis licentia speciali, se intromittat de distributione rerum male acquisitarum, incertarum seu vagarum.

forma absolutionis.

Item volumus sub eadem pœna omnes confessores absolvendo uti ad minus illis verbis: Ego absolvo te a peccatis tuis, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti.

VII.

De Benedictione salis & aspersorii Dominicis diebus.

Cupientes affectum devotionis augmentari, mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & volumus, omnes Sacerdotes, qui parochiis præsunt, singulis diebus Dominicis aquam & sal benedicere, ac eosdem una cum toto clero ad ipsas Ecclesias spectantes horis consuetis ante Missarum solemnia Ecclesiam personaliter circuire. ut autem populus ad hujusmodi processiones invitetur, omnibus vere pœnitentibus, confessis, & contritis, ipsam processionem devote sequentibus, sub fiducia Divinæ pietatis de thesauro Ecclesiæ quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis in Domino misericorditer relaxamus. quas quidem indulgentias per Rectores supra dictos ex tunc volumus publicari.

VIII.

De Simonia & ne aliquid pro Sacramentis & sacramentalibus exigatur.

Districte præcipiendo interdicimus, ne quisquam Sacerdotum pro reconciliatione pœnitentium, aut pro administratione alicujus Sacramenti, vel aliquorum sacramentalium paciscatur de sibi danda pecunia, vel aliquo alio æquivalenti pro eodem; sed volumus dispositis absque dilatione pro tempore, & loco congruis, eadem administrari & exhiberi secundum ritum Ecclesiæ. Verum quia rationis & juris exploratis existit, quod socii passionum sint pariter & socii consolationum; permittimus ex post exigi, & cum imploratione officii judicis, quantitatem in talibus ex consuetudine debitam, ad quam laicos hortamur, & quantum de jure est, astringi, & compelli volumus.

Item volumus statutum sive Decretum generalis Concilii Constant. de Simonia, editum publicari, ut in fine quoniam contra transgressores ejusdem districtius Deo dante procedemus, cujus tenor per omnia sequitur in hæc verba:

„Martinus &c. multæ contra Simoniacam pravitatem ab olim „factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari. „Nos volumus de cætero, ut possumus, attentius providere, sacro „approbante Concilio declaramus, quod ordinati Simoniace ab exe„cutione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones, aut po„stulationes, confirmationes, aut quævis provisiones Simoniace Ec-

Anno 1490. „clesiarum, Monasteriorum, Dignitatum, Personatuum, officiorum, „& beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcumque, deinceps factæ, „nullæ sint ipso jure, nullumque per illas jus cuiquam acquiratur: „nec promoti, confirmati, aut provisi faciant fructus suos, sed ad il„lorum restitutionem tamquam inique ablatorum percipientes teneantur. Statuimus insuper, quod dantes, & recipientes, ipso facto „sententiam excommunicationis incurrant, etiamsi Pontificali aut „Cardinalatus præfulgeant dignitate."

Item interdicimus, & districte inhibemus, ne quisquam clericorum, cujuscumque status fuerit, censum de aliquo beneficio, aut pecuniam, vel emolumentum aliud ex pacto, quoquomodo, nomine anticipandæ absentiæ, seu pensionis, vel alio quocumque quæsito colore augeat, vel aliquem augere compellat. Contrafacientes tam dantes quam recipientes, duplum quod dederint, vel receperint, Nobis, aut loci ordinario, vel vicariis nostris irremissibiliter solvere teneantur, & nihilominus juxta arbitrium nostrum arctius puniantur.

Item inhibemus sub pœna privationis officii, ne aliquis Sacerdotum quemquam notorie delinquentem accepta pecunia, vel alio commodo temporali, pœna condigna corrigere prætermittat.

IX.

De usurariis, & eorum pœnis, nec non præemptionibus.

Usurarum voraginem detestantes, hoc sacro approbante Concilio inhibemus omnibus Christi fidelibus nostræ Salzburg. provinciæ tam clericis quam laicis, ne pecunias ad usuras mutuent, aut in pignorationem ultra sortem aliquid ex pacto recipiant, nec præemptiones detestabiles faciant, aut alios quoslibet actus usurarios exerceant.

Quod si quis contrafecerit, ultra pœnas juris communis, & conciliorum provincialium Salzburgensium, per Prædecessores nostros bonæ memoriæ celebratorum, subjaceat solutioni decem librarum denariorum usualium irremissibiliter ad fabricam Ecclesiæ, sub qua degunt, aut in usus pauperum juxta superioris in hac parte judicantis arbitrium convertendas.

Inhibemus insuper sub excommunicationis pœna universis Prælatis, Archidiaconis, Decanis, Plebanis & cæteris quibuscumque religiosis & sæcularibus, ne aliquem dictis criminibus manifeste reum, satisfactione non promissa, ad quam tamen eosdem induci volumus modis possibilibus, Ecclesiasticæ tradant sepulturæ.

X.

Ne præventi, & in enormibus peccatis decedentes, aut occisi, Ecclesiasticæ tradantur sepulturæ.

Insuper præsenti constitutione duximus inhibendum universis clericis totius Salzeburgensis provinciæ, ne suspensos patibulo, decollatos, vel alias qualitercumque per sententiam morti traditos, in torneamentis, ludis publicis, spectaculis, aut alias occisos, vel subito defunctos, qui non eodem anno confessi, vel alias in peccatis mortalibus morte præventi fuerint, vel non receperunt Eucharistiæ Sacramentum, nisi de consilio sacerdotis duxerit abstinendum, tradere præsumant Ecclesiasticæ sepulturæ, nisi de licentia ordinarii, aut ejus in hac parte vicarii, vel officialis super hoc diligentius petita & obtenta, nihilque pro concessione hujusmodi præter consuetudinem exigatur, seu recipiatur.

XI. De

XI.

Anno 1490.

De Eleemosinariis & quæstoribus admittendis, vel non.

Abusionibus quæstorum viam præcludere cupientes, statuimus, volumus, & mandamus, quod hi, qui præsunt Ecclesiis, nullum, quarumcumque occasione literarum, etiam potestatum sæcularium, petere aut colligere eleemosinam permittant, nisi literis eorumdem prius diligenter perspectis, & ordinarii, quibus appareat, quod suæ literæ sint veræ, ac earundem Authoritas adhuc duret, seu non exspiraverit; quo comperto, nulla portione recepta, exacta, vel requisita ab eisdem, pro Eleemosina petenda admittantur. Quod si qui contrafecerint, triplum restituere teneantur ad usus, quibus Eleemosinæ sunt deputatæ, remissione colligentium minime profutura: nec quæstores seu collectores propria in persona quicquam proponere populo permittantur, sed per Plebanos, seu Rectores Ecclesiarum promoveantur: hortantes propterea universos & singulos nostræ Salzburgens. provinciæ laicos, ne questores & collectores hujusmodi in Eleemosinis colligendis quoquo modo perturbent, aut impedire præsumant. Præcipimus insuper, & mandamus omnibus Prælatis, Rectoribus, & vicariis Ecclesiarum sub excommunicationis pœna, quod omnes falsos questores, qui non exhibent per omnia sanas literas detineant captivos, ipsosque Nobis, aut loci ordinario, seu Vicariis nostris transmittant, seu denuntient, quantocius poterint, pro demeritis puniendos taliter quod exemplis eorum cæteri similia facere pertimescant.

XII.

Ne mendicantes sine testimonio litterarum suorum superiorum, & Episcopi admittantur.

Volumus, statuimus, & mandamus, quod Rectores Ecclesiarum nostræ Salzeburgensis provinciæ, fratres mendicantes nequaquam invitent, vel admittant; nisi de proponendo verbum Dei, & audiendis confessionibus a suis superioribus licentiam, & ab ordinario authoritatem canonicæ præsentationis, examinationis, & admissionis litteris authenticis, & patentibus habeant. Volumus quoque Rectores laicis sub excommunicationis pœna inhibere, ne alios fratres mendicantes, quam taliter præsentatos, & admissos, in confessionibus adeant. Ipsi etiam fratres in decedentium sive recedentium talium præsentatorum & admissorum locum nullum surrogare, aut substituere quoquomodo debeant, nisi prius sit ordinario præsentatus & per eumdem ut præfertur, admissus. Insuper volumus & sub excommunicationis pœna mandamus, ne quivis, administrationem & curam animarum exercens, religiosos quoscumque etiamsi litteras suorum superiorum ut extra monasteria sua morari valeant, eisdem ostendant, admittant.

XIII.

De bonis fabricæ Ecclesiæ & ratione de eisdem reddenda.

Statuimus, & hoc sacro approbante Concilio irrefragabiliter diffinimus, quod in qualibet parochia Plebanus, assumptis sibi vitricis Ecclesiæ, & duobus honestioribus ex parochianis suis, quos communitas ibidem ad hoc duxerit eligendos, quorum vitricorum quilibet habeat clavem unam, & ipse tertiam, omnia, quæ devotione fidelium ad fabricam Ecclesiæ, luminaria, vel ad alias utilitates fuerint deputata, diligenter colligat, & conservet, & his usibus impendat, ad quos sunt deputata. Volumus etiam, quod nec vitrici, ne

Anno 1490. tales sibi adjuncti, nec alii procuratores Ecclesiarum qualescumque, de rebus Ecclesiæ præter scitum plebani quicquam disponant. Ut autem res ipsa suspicione careat, & non detur occasio subtrahendi res Ecclesiarum, volumus & sub excommunicationis pœna præcipimus, quod plebanus, vitrici, & assumpti sibi ad hoc officium, seu ministerium exequendum, loci Archidiacono, aut Decano seu communitati ejusdem parochiæ semel in anno plenam teneantur facere rationem: quam & quas hujusmodi rationes sub pœna eadem tam sollicite, quam attente, sub bonis testimoniis exigere volumus, & recipere, atque authoritate ordinaria, sub memorata pœna, inhibere plebanis, vitricis, & Ecclesiarum procuratoribus, ne res Ecclesiarum quovis quæsito colore mutuent, seu locent.

XIV.

Ne vacantes Ecclesiæ spolientur, & quod ablata eisdem restituantur.

Statuimus, ut nullus Ecclesiasticus, vel sæcularis, cujuscumque status vel conditionis fuerit, Ecclesiarum vacantium, aut clericorum decedentium bona rapiat, dissipet, aut invadat, quocumque quæsito colore: contrafacientes, decedens Ecclesiastica careat sepultura, vivens autem cum tota familia sua ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec ablata restituerit universa: crescente vero temeritate & contumacia eorumdem, majori & arctiori pœna constringantur.

Item simili pœna carentiæ sepulturæ decedentium, & ingressus Ecclesiæ vivorum, prohibemus laicis, ne de sepulturis dandis se intromittant, nec campanas, aut alia ad Divinum cultum deputata contra voluntatem plebanorum quocumque modo præsertim ad profana & religioni Ecclesiæ adversa, contrectent, aut per mansionarios Ecclesiarum pertractari mandent authorizabiliter contra sacros Canones: nec in Ecclesia & rebus earumdem quicquam statuant, aut quæcumque ordinare præsumant.

XV.

Ne clerici exactiones persolvant.

Quamvis res Ecclesiasticæ non ad alium, quam pium usum, in quem ordinata sunt, expendi debeant, salva Sedis Apostolicæ authoritate; quidam tamen Prælati, & alii clerici, plus timentes terrenam, quam Divinam offendere Majestatem, non verentur laicis Ecclesias, quantum in eis est, facere tributarias: & infra sub excommunicationis pœna inhibemus universis Prælatis, & clericis nostræ Salzburg. provinciæ, ne tallias, steuras, seu quasvis alias exactiones, laicis solvere præsumant, non habita super hoc licentia superiorum speciali & expressa.

Item inhibemus omnibus clericis ejusdem nostræ provinciæ sub pœna jam dicta, ne aliquis eorum Decano, vel Archidiacono, sine mandato sui ordinarii seu ejus Vicarii, collectam aut exactionem solvere præsumat.

XVI.

De Patronis & Advocatis Ecclesiarum.

Quamvis Patroni & Advocati sunt in subsidium Ecclesiarum admissi; sæpe tamen hoc tendit ad noxam & oppressionem, ut inde sentiant detrimentum, quod ad defensionem noscitur institutum: & infra constitutione præsenti sancimus, & volumus, quod tam Patroni quam Advocati Ecclesiarum cujuscumque præeminentiæ, aut status fuerint, gratia præmissa, aut antiquis juribus ipsis, & eorum pro-

progenitoribus in institutione prima, seu, cum ipsi ad advocatias a principio per eos, ad quos pertinuit, suscipiebantur, deputatis, penitus & omnino stent contenti, & pro posse suo statum, honorem, & res Ecclesiarum requisiti fideliter tueantur & defendant. *Anno 1490.*

Item si Patronus plures filios, aut hæredes reliquerit, omnes illi succedant in stirpem, & in locum defuncti, & nihil plus exigant, extorqueant, vel recipiant, quam ei debebatur, in cujus locum & jus successerunt, & nihilominus, sicut defunctus, Ecclesiam defendere teneantur. Si quis vero in extorsione, aut receptione juris Advocatiæ modum excesserit memoratum occasione juris Patronatus; jure suo privetur, & nihilominus sicut raptor, & spoliator Ecclesiæ puniatur.

XVII.

Contra violatores Ecclesiasticarum Personarum.

Volumus & mandamus, statutum Divinæ memoriæ Guidonis, Legati de latere per provinciam nostram Salzburgens. publicari, quo cavetur, quod quicumque personam Ecclesiasticam vulneraverit, captivaverit, vel occiderit; ipso facto ea, quæ ab Ecclesia nomine feudi jure censuali, aut in Emphiteusim aut alias quocumque nomine tenuit, perdat penitus, & amittat, in utilitatem Ecclesiæ convertenda.

Adjicimus quoque, quod in illa parochia, in qua canonicum Ecclesiæ Cathedralis capi contigerit, vel detineri, vel alium in dignitate vel personatu, seu clericatu constitutum; donec liberetur, & absolvatur, cessetur generaliter a Divinis, salva satisfactione eidem debita impendenda.

XVIII.

Ne clerici citentur ad judicium forense.

Qui privilegium fori Ecclesiæ est immediate a jure Divino, contra quod nec consensus, nec tolerantia excusare potest; animarum periculis providere volentes, statuimus, & universis Christi fidelibus per provinciam nostram Salzburgensem ubilibet constitutis, districte præcipiendo mandamus, ne quemquam clericum, aut personam Ecclesiasticam, Capitulum aut Collegium quodcumque ad judicium forense trahant: judicibus quoque forensibus, ne quemquam eorumdem coram se experiri cogant: alioquin tam actor, quam judex, sententiam excommunicationis ipso facto incurrant: in quo ipsos & eorum quemlibet, per ipsorum Plebanos, dum in scriptis legitime requisiti fuerint, sub eadem excommunicationis pœna volumus illico excommunicatos publice denuntiari, nunquam ad absolutionis beneficium admittendos, donec parti læsæ super expensis & injuriis, taliter irrogatis, caveant, vel satisfaciant competenter, secundum æstimationem, & declarationem legitimas coram ordinario, aut ejus Vicario, rite faciendas: salvis nihilominus aliis pœnarum constitutionibus a jure communi, & per Sedem Apostolicam ac in Concilio provinciali promulgatis.

XIX.

Ne clerici citent laicos causa non expressa.

Ne quisquam laicus vexetur per inanem citationem laboribus & expensis; statuimus, præcipimus & mandamus universis judicibus Ecclesiasticis per provinciam nostram. Salzburgensem ubilibet constitutis, ne laicos quoslibet ad audientiam sui citent vel evocent, cau-

Anno 1290. sa vocationis nominatim non expressa, & quæ talis sit, quæ de jure vel consuetudine ad forum pertineat Ecclesiasticum, ne citatum super aliis causis, quam in citatorio expressis, respondere compellant.

XX.

Ne judices Ecclesiastici nostræ provinciæ excommunicent sine scriptis.

Præcipimus, ac in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus omnibus per provinciam Salzeburgensem Jurisdictionem præsident. ne quemquam clericum vel laicum pro culpa vel contumacia excommunicent sine scriptis, & monitione canonica non præmissa.

XXI.

Ut de causis matrimonialibus nemo, quam judex Ecclesiasticus diffiniat.

Inhibemus, & sub pœna excommunicationis interdicimus omnibus Christi fidelibus, clericis & laicis per provinciam nostram Salzeburgens. ubilibet constitutis, ut nullus ipsorum contra dictum Salvatoris, & sacros canones de causis matrimonialibus cognoscere, concordare, seu diffinire qualitercumque præsumat, absque licentia ordinarii, seu ejus vicarii, vel officialis jussu, & mandato speciali.

XXII.

Contra clandestinas desponsationes.

Statuimus, & præcipimus universis Christi fidelibus, per provinciam nostram Salzeburgensem constitutis, ne quisquam eorum clandestinis desponsationibus, aut occultis matrimoniis intersit. præcipimus insuper in virtute sanctæ obedientiæ universis Ecclesiarum Plebanis, quod postquam ipsis constiterit pro certo, vel probabili fama, aliquos clandestine contraxisse; ipsos statim ad publicandum in facie Ecclesiæ, aut jura sua persequendum, coram Ecclesiastico judice per subtractionem Sacramentorum, extra tamen necessitatis articulum, cogere non postponant.

XXIII.

Ut mandata judicum exequantur.

Quoniam frustra forent judiciorum strepitus, & diffinitiones, si non fierent eorumdem executiones; statuimus, & sub excommunicationis pœna mandamus omnibus & singulis, per provinciam nostram Salzeburgensem constitutis, quod tam nostra quam aliorum nostrorum judicum jussa, præcepta, citationes, mandata, sententias & processus cujuscumque continentiæ, ant tenoris fuerint, sibi destinata devote recipiant, & fideliter exequantur: Nuntios eorumdem benevole acceptent, ad vindictam vel offensionem nullatenus procedant, & per proprium sigillum, si habuerint, in signum executionis celebratæ, vel cum subscriptione manus propriæ muniant & consignent. Si quis autem contemptor vel neglector fuerit præmissorum; ad præfatam pœnam nihilominus parti læsæ teneatur ad resarciendum expensas, damna, pariter & interesse, præmissa ordinarii taxatione, vel judicum eorumdem, a quibus prædicta mandata emanarunt, & hoc, quantum fuerit, in litem juratum.

XXIV.

De Interdicto observando.

Quoniam juris apices non omnibus innotescunt; ad uberiorem Sacerdotum instructionem & salubrem informationem, qualiter Sacerdo-

cerdotes interdicti tempore se gerere debeant & habere, præsenti declaramus statuto, quod interdicti tempore tam ab homine quam a jure prolati, tam sani, quam infirmi sunt ad remedium pœnitentiæ admittendi, nisi fuerint interdicti, vel excommunicati, vel quorum dolo, culpa, consilio, favore aut auxilio latum extitit interdictum: quibus tantum viaticum & baptisma parvulorum conceduntur: nullus inungatur, vel tradatur Ecclesiasticæ sepulturæ, præter clericos, qui servaverint interdictum, nisi tales sint, qui nominatim excommunicati, vel suspensi fuerint. Qui vero clerici non fuerint hujusmodi sententiis innodati, sine pulsatione campanarum, cessantibus quibuslibet solemnitatibus cum silentio tumulentur. Insuper, Sacerdotes, populum habentes sine scrupulo conscientiæ, semel in hebdomada viros & mulieres possunt ad Ecclesias convocare, uec non ipsis exponere verbum Dei. Mulieres post partum non intronizentur cum solemnitate Psalmi & orationum: nuptiæ sic non benedicantur: nec aqua benedicta populus solenniter aspergatur. Anno 1490.

Singulis diebus Missæ in Ecclesiis celebrentur, & alia quævis Divina officia, sicut prius, submissa tamen voce, januis clausis, omnino quibuslibet excommunicatis, & interdictis exclusis, ministris altaris duntaxat exceptis, & omnibus aliis, nisi super hoc privilegium exhibeant speciale. Campanis non pulsatis, bini vel insimul legere possunt, ita tamen quod foris, seu extra Ecclesiam nullatenus audiantur. In festivitatibus Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis a vesperis vigiliarum earumdem usque ad vesperam prædictorum dierum inclusive, campanæ pulsentur, aperiantur Ecclesiarum januæ, Divina quoque officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis, qui si causam dederint interdicto, altari nullatenus appropinquent. Nec in illis festivitatibus sepeliantur corpora mortuorum, neque vivis & sanis illis diebus Sacramentum Eucharistiæ ministretur. Præterea inhibemus, ne in Ecclesia non consecrata, vel a jure, aut ab homine interdicta vel execrata per humanum injuriosum sanguinem, aut semine polluta, nullatenus Divina celebrentur.

Item Decreta sacri generalis Basiliens. Concilii de interdictis non leviter ponendis, de excommunicatis certo modo non vitandis per provinciam nostram Salzeburgensem publicari cupientes, tenores eorumdem præsentibus nostris statuimus, & constitutionibus inferendos duximus, qui sequuntur per omnia in hunc modum:

Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione scandala multa consueverunt evenire, statuit hæc sancta Synodus, quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus, Ecclesiastico supponi possunt interdicto, nisi ex causa, seu culpa ipsorum locorum, aut Dominii, seu Rectorum, vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque privatæ personæ, hujusmodi loca interdici nequaquam Authoritate possint quacumque ordinata, vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denuntiata, seu in Ecclesia publicata, ac Domini seu Rectores vel officiales ipsorum locorum authoritate judicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfactionem non compulerint: qua etiam post biduum ejecta, recedente vel satisfaciente, mox Divina resumi possint; quod etiam in causis pendentibus locum habeat.

Anno 1490.

XXV.

De Excommunicatis certo modo non vitandis.

Ad vitanda scandala, ac multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, statuit, quod nemo deinceps a communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque Divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel a jure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio vel censura hujusmodi fuerint in vel contra personam, Collegium, aut universitatem, Ecclesiam, vel locum certum a judice publicata vel denuntiata specialiter, & expresse: aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius abstineri vult juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo revelare, nec eis quomodolibet suffragari.

XXVI.

Ut Decimæ cum integritate persolvantur.

Multi sæcularium interdum in detestationem cleri temeritate propria decimas, quas omnium Dominus solvi præcepit, subtrahere non verentur in animarum grande periculum. Cunctis propterea prædicatoribus & confessoribus, Religiosis, & sæcularibus præcipimus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus in prædicationibus, & confessionibus subditos suos studiosius moneant: & indicent, quod memores salutis animarum, decimas ipsas omnium terræ nascentium sine diminutione, integre, personales vero secundum laudabilem consuetudinem persolvant, si pœnas damnationis æternæ voluerint evitare.

XXVII.

De judicio leprosorum.

Licet illorum, qui occulto Dei judicio asseruntur lepræ morbo percussi, separatio a communione hominum, majoribus gradibus Ecclesiæ duntaxat, secundum expertorum Medicorum examen, sit credita; frequenti tamen quærulantium assertione percipimus, plures innocenter separatos, alios separandos, toleratos. Præsenti statuto sub excommunicationis pœna inhibemus, quod nullus deinceps clericus vel laicus Salzburgens. provinciæ quocumque modo vel forma, quemquam hominem sua temeritate audeat judicare leprosum, vel ab hominum separare communione. Sed universis & singulis sub præfata provincia nostra degentibus, districte præcipimus, quod suborta fama contra quemquam, quod lepræ morbo percussus sit, talem loci ordinarii transmittat audientiæ, tamquam ad Sacerdotem leviticum, per ipsum amplius examini Medicorum subjiciendum pro experimento, an rumori veritas suffragetur: hoc tamen, nisi sit casus adeo indubitatus, quod tergiversatione nequeat occultari, puta cum infirmus aperte profitetur, se manum Domini tetigisse.

XXVIII.

XXVIII.

De obfervantia regulari.

Quia religiofos, qui per religionem fponte affumptam Deo dicati fint, purioris decet honeftatis & vitæ nitore clarere, ut Deo falubrius poffunt famulari; quapropter præfenti conftitutione irrefragibiliter duximus ftatuendum, ut univerfi Abbates, Præpofiti, Priores, Decani, cæterique monafteriorum profeffi in noftra Salzeburg. proviucia conftituti, monaftica regulari vivant difciplina regulamque eis a fanctis Patribus inftitutam, fecundum quod facrorum Statuta canonum edocent, præfertim tria ordinis fubftantialia, videlicet abdicationem proprietatis, obedientiam, & continentiam, cæremonialiaque religionis fecundum fanctam regulam & diffinitionem fanctorum Patrum, diligentius ftudeant in omnibus obfervare. Si quis autem prædictorum fuæ falutis immemor præmifforum extiterit violator, feu neglector fecundum eamdem regulam & diffinitionem Patrum, pœna condigna puniatur.

XXIX.

De Monialibus Deo devotis.

Quoniam nedum in viris fed etiam in mulieribus Deo devotis vigere debet religio fancta, & vita monaftica fecundum regulam fuæ profeffionis, & Sanctorum Patrum diffinitiones: imo tanto cautius tenentur Prælati & alii eis præfecti, vigilare, quanto fragilioris fexus effe nofcuntur. Statuimus, volumus & maudamus quod omnes Prælati quorumcumque ordinum mendicantium, & non mendicantium, ac alii quicumque monachi & non monachi, noftræ provinciæ Salzburg. quibus cura Deo devotarum mulierum eft commiffa, easdem paterne, pie & folerter fecundum fuam regulam & Patrum diffinitiones ad obfervantiam regulæ & monafticæ vitæ inducant, informent, & compellant juxta officii debitum. Diligenter etiam vigilent, ne in receptione ipfarum ad religionem quicquam per Simoniam exigatur. Negligentes & non reformantes cujuscumque religionis fuerint, maxime de ordine Sancti Francifci, qui triplicem modum fancte vivendi declaraverint, diftricta animadverfione per ordinarium puniantur. Infuper conftitutionem Bonifacii Papæ octavi, fuper claufula monialium editam, quæ incipit: *Periculofo*, cum effectu executioni demandari volumus & mandamus.

XXX.

Contra inventores fectarum.

Quia nonnumquam fub fpecie religionis furgunt fectæ, nec non conventiones peftiferæ, juribus inimicæ; præcipimus & mandamus cunctis Ecclefiarum Rectoribus dictæ noftræ provinciæ, quod omnes viros & mulieres infra terminos fuarum parochiarum degentes, fub fpecie religionum non approbatarum & communium, in vita accepta a communi vita populorum difcrepantes, requirant, quod infra menfem a fua requifitione ipfos informent, cujus religionis fint, & fuæ vitæ ftatus approbationem: quod fi non fecerint, ipfos teneant in omni obedientia parochiali, ficut alios parochianos, & ordinariis eofdem nihilominus denuntiare non omittant.

Anno 1490.

XXXI.

De rebus Ecclesiarum non alienandis.

Quia non omnibus liquent Canones contra alienationem rerum monasteriorum, jurium prohibitiones publicandum, omnino inhibemus omnibus Abbatibus, Prioribus, Præpositis, ac aliis Prælatis, tam sæcularibus, quam regularibus, sub pœna privationis administrationis ipsorum, ne de rebus Ecclesiarum suarum, vel monasteriorum suorum, alienationes, sine licentia petita, & obtenta faciant perpetuas, quocumque titulo, gratuito vel oneroso. Nec etiam res temporales insignes, aut notabiles præter juris formam & licentiam secundum eamdem obtentam quomodocumque alienare præsumant.

XXXII.

De Baptismo.

Baptismus cum summa reverentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione verborum, in quibus Sacramenti virtus existit, his scilicet verbis: ego baptizo te in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti. Doceant igitur Sacerdotes tam mares, quam fœminas in necessitate debere parvulos baptizare eadem forma in suo idiomate: & quod patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigit, poterunt baptizare. Et si Sacerdotes, super hoc diligenter inquirentes, debitam formam in baptismo invenerint; quod factum est, approbent, supplentes circa baptizatum quoad unctionem olei in pectore, & in scapulis, & chrismatis in vertice, quod a laicis est omissum: si autem in baptizato debitam formam non invenerint observatam, non differant pueros baptizare.

XXXIII.

De Evcharistiæ & aliorum Sacramentorum Ecclesiæ custodia.

Item præcipiendo mandamus, ut secundum constitutionem Lateranensis Concilii Evcharistia, chrisma, & oleum sanctum, sub fideli custodia, & reverentia debita clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, & nefanda exercenda. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, ultra juris communis pœnam in libra ceræ, eidem Ecclesiæ solvenda, & applicanda puniatur. Et si per ejus pigritiam aliquid nefandum inde contigerit; graviori subjaceat ultioni, juxta nostram aut superioris sui ordinationem & delicti quantitatem. Sacramentum etiam Evcharistiæ singulis mensibus ad minus semel renovari præcipimus, aut pluries, secundum locorum exigentiam & opportunitatem. In plerisque etiam Ecclesiis mappæ, pallæ, corporalia, & alia vestimenta, Divino cultui deputata, tam inculta, quam immunda relinquuntur, quod interdum quibusdam sunt horrori, contra statutum Concilii generalis. Universis custodibus, sacristis, & Ecclesiarum Rectoribus districte præcipimus, quatenus omnia vestimenta & ornamenta, ac vasa supradicta per ipsos munda & nitida conserventur, corporaliaque pluries infra annum juxta casus exigentiam per clericos mundentur. Si quis vero in transgressione hujusmodi statuti culpabilis fuerit, usque ad condignam satisfactionem ab officio suspendatur.

Ex Eusebii Papæ Epistola LI.

Constituimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut intincto, quisquam celebrare præsumat; sed in puro lintheo, ab Episcopo

scopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto, *Anno* 1490. sicut corpus Domini nostri Jesu Christi in sindone linea, munda, sepultum fuit. volumus etiam, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut nullus Divina Missarum solemnia sine luminibus celebrare præsumat, nec hostiam ante consecrationem, in altum quoquomodo elevare, ne adorando hostiam non consecratam, populum Idololatriam committere contingat.

Item statutum Concilii provincialis Salzeburg. per Prædecessores nostros editum, præsentibus nostris statutis duximus inserendnm, cujus tenor sequitur in hæc verba: Item statuimus, quod si aliquis clericus vel laicus utriusque sexus, cujuscumque dignitatis, religionis, vel status existat, ausus sit præsumptione damnabili publice prædicare, aut occulte docere, credere vel tenere, quod Sacerdos in mortali existens non possit conficere corpus Christi: seu sic legatus, non possit solvere vel ligare suos subditos a peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur. Quem errorem hujus sacri Concilii approbatione damnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus, cum sacræ Scripturæ dicat authoritas, quod sive bonus sive malus fuerit minister, per utrumque Deus effectum gratiæ confert. Non enim quæ sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa Sacramenta propter hominum malitiam profanari. Unde Sacerdos, quantumcumque pollutus existat, Divina non potest polluere Sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum existant. Licite ergo a quocumque Sacerdote ab Ecclesia tolerato Divina mysteria audiantur, & alia recipiantur Ecclesiastica Sacramenta. Damnatione simili reprobamus quorumdam opinionem erroneam, asserentem, Episcopum Presbyterum seu Sacerdotem curatum, non posse solvere Presbyteros fornicarios a fornicationis reatu, propter votum castitatis: inhibentes, ne quisquam de cætero prædictam opinionem sub pœnis prædictis docere, tenere, aut dogmatizare quoquomodo præsumat publice aut occulte. Adjicimus quoque, ut nullus in provincia nostra ad prædicandum sive annuntiandum verbum Dei admittatur, nisi missus sit, & de missione sua constiterit sufficienter.

XXXIV.

Quomodo Divinum officium in Ecclesia sit celebrandum.

Item volumus, quod Divinus cultus rite & laudabiliter per omnia peragatur, prout sacrosancta Synodus Basiliens. in Sessione vigesima prima salubriter statuit in hunc, qui sequitur, modum: Si quis Principem sæculi rogaturus, habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente seipsum, ac verba studet componere; quanto diligentius sacro loco omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc sancta Synodus, ut in cunctis cathedralibus ac collegiatis Ecclesiis, horis debitis, signis debitis, congrua pulsatione præmissa, laudes Divinæ per singulas horas non cursim ac festinanter, sed assatim & tractim & cum pausa decenti, præsertim in medio cujuslibet versiculi psalmorum debite faciendo inter solemne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi cum tunica talari ac superpelliciis mundis ultra medias tybias ingrediantur, non capucia, sed almucias, vel pireta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem servent, quam & locus & officium exigunt, non insimul, aut cum aliis confabulantes, seu colloquentes, aut litteras seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta ac clausa la-

Anno 1490. bia tenere non debent, sed omnes, præsertim qui majori funguntur honore, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur: cum dicitur: gloria Patri, & Filio & Spiritui sancto, omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen Jesus, in quo omne genu flectitur cœlestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem, dum horæ in communi publice cantantur, legat vel dicat privatim officium: nam non solum obsequium, quo obnoxius est, choro subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite observandis, aliisque ad Divini officii prosecutionem, ac chori disciplinam spectantibus, Decanus, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet, hinc inde, ne quid inordinate fiat, circumspiciens. Horum autem transgressores illius horæ, in qua circa prædicta excesserint, vel alii majori, prout transgressionis gravitas exigit, plectentur pœna.

XXXV.

Quo tempore in choro quisque debeat esse.

Qui in Matutinis ante finem psalmi: *venite exultemus:* in aliis horis ante finem primi psalmi: in Missa ante ultimum Kyrie eleison, usque in finem Divino officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente ac petita & obtenta a præsidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, salvis Ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hoc artiones existant. Idem in his observetur, qui a principio usque ad finem in processionibus non permanserint: pro cujus executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas, statuto tempore non convenientes, juramento adstrictus, fideliter agere & nulli parcere.

Jubet etiam hæc sancta Synodus, quod in illis Ecclesiis, in quibus singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur, ac juxta mensuram laboris plus, minusve capiat emolumenti, tollens prorsus abusum illum, quo in una duntaxat hora præsens totius diei distributionem usurpat, & illum, quo Præpositi, vel Decani, aut alii officiales ex hoc solum, quod officiales sunt, licet actualiter pro utilitate Ecclesiæ non absint; quotidianas distributiones percipiunt.

XXXVI.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ sunt.

Quoscumque etiam alibi beneficiatos, seu in sacris constitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc sancta Synodus, si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture vel inter dentes seu deglutiendo seu sincopando dictiones, nec colloquia vel risus intermiscendo; sed sive soli, sive associati, Divinum diurnum, nocturnumque officium, reverenter verbis distinctis peragant, ac tali in loco, ut a devotione non retrahantur, ad quam se disponere & præparare debent, juxta id, quod scriptum est: ante orationem præparare animam tuam, ne sis, quasi qui temptat Deum.

XXXVII.

De his, qui tempore Divinorum vagantur per Ecclesiam.

Quicumque in Ecclesia beneficiatus, præsertim de majoribus, Divinorum tempore per Ecclesiam, vel foris circa ipsam deambulando, aut cum aliis colloquendo, vagari visus fuerit, non solum illius horæ, sed totius diei præsentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus

rectus non destiterit; per mensem distributionibus careat vel graviori, si pertinacia id exegerit, pœnæ subjaceat, ita ut tandem desistere cogatur. Prohibeatur etiam, ne Divina officia tumultuose quorumcumque per Ecclesiam discursus impediant, aut perturbent regulares. Qui in conventualibus Ecclesiis circa prædicta excesserint, gravi pœna superioris arbitrio castigentur. *Anno 1490.*

XXXVIII.

De tabula pendente in choro.

Ut cuncta in domo Dei ordinate procedant, & quilibet sciat, quod sibi agendum immineat, statuatur tabella aliqua continue pendens in choro, in qua scriptum sit, quid per unumquemque ex canonicis, vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam aut majus tempus legendum, cantandumve sit. Qui autem secundum quod ibi descriptus fuerit, facere per se vel alium neglexerit; pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Prædecessorum nostrorum ducti vestigiis, statuimus, inhibentes hujus sacri approbatione Concilii; ut nullus Sacerdotum novitiorum illa die, qua primam Missam celebrare voluerit, in exordio publicationis sanctissimi sui officii oblaturus Deo primitias, gratiæ ac salutis sibi collatæ, aliquos ad convivium invitare, aut invitatos habere, aut procurare per se, vel per alium præsumat ullo modo; sed ad solum Deum, cujus militiæ est adscriptus, dirigat aciem sui cordis, maxime die illa devotus, curis & sollicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum distrahuntur, exutus, remotis vanitatibus, histrionum cursibus, tumultibus, & insolentiis reproborum, qui etiam sæpe veniunt, non vocati.

Item volumus & mandamus, in futurum abusum, quo nonnulli presbyteri suos subditos sibi confitentes, etiam in casibus, in quibus non habent potestatem absolvendi, absolutione non obtenta ad communionem admittunt, & post communionem pro absolutione transmittunt, penitus aboleri; & nullum Christi fidelem sine absolutione in forma Ecclesiæ solita, & consueta, admitti.

XXXIX.

De clandestina desponsatione, & publicandis nuptiis.

Quia experientia rerum omnium magistra didicimus, ex eo, quod Decretum Concilii generalis, de clandestina desponsatione in nonnullis Diœcesibus provinciæ nostræ per abusum in oblivionem venit, & observatum non existit, plures in gradibus consanguinitatis, & affinitatis, lege Divina & canonica prohibitis, ac cognatione spirituali conjuncti, matrimonia, verius contubernia, contrahere non sunt veriti in suarum animarum periculum, ac scandalum plurimorum. Nos ex Pastoralis officii debito animarum saluti, quantum in nobis est, prospicere cupientes, sacra Synodo approbante, statuimus & ordinamus, ut de cætero nulli Sacerdotes clandestinis matrimoniis intersint, sed contrahere volentes publice in Ecclesiis, coram plebis suæ multitudine solemniter copulent, ita tamen, quod ante copulationem hujusmodi ad minus una die Dominica vel festiva, de ambone suarum Ecclesiarum infra missarum solemnia personas contrahere volentes nominent, & adhortentur omnes, ut si aliquis sit, qui inter eos, qui matrimonium contrahere proponunt, impedimentum sciat, quod vel contrahendum impediat, vel etiam dirimat matrimonium jam contractum, publicent,

vel

Anno 1490. vel denuntient: & post publicationem in ambone ut præmittitur, factam, per triduum exspectent, an forsan aliquis comparuerit, qui impedimentum legitimum allegaverit. Et si talis legitimus accusator vel denuntiator veniat, curatus caveat, ne partes copulet, priusquam de allegato impedimento cognitum fuerit: quod si secus factum fuerit, condigna pœna se puniendum sciat. Verum, si nullus contradictor apparuerit, post lapsum dicti termini curatus per se, aut suum substitutum, partes ipsas libere conjungat, si aliud canonicum impedimentum illis non obsistat.

XL.

De curatis, gravantibus subditos in exactione jurium parochialium.

Item, quia quidam nomine solo, & non re Sacerdotes curati, & illorum vicarii plus lucris temporalibus, quam animarum saluti intendentes, magisque sua, quam quæ Dei sunt, quærentes, sibi subjectos in remediis & aliis parochialibus juribus gravant, de sepultura & aliis spiritualibus paciscuntur, ac statui suorum in Divinis cooperatorum detrahentes, illos certo pretio minus debito conveniunt, propter quod etiam presbyteros indoctos, & minus habiles recipere coguntur, & recipiunt. Nos huic vitio pestifero succurrere cupientes, sacro provinciali approbante concilio statuimus, volumus & ordinamus, ut præfati curati, eorumque vicecurati a prædictis in futurum desistant realiter & cum effectu, ac ipsi parochialibus juribus secundum antiquam & laudabilem Ecclesiæ consuetudinem sint contenti, ac suis in Divinis cooperatoribus debita & consueta salaria solvant, ac tales in cooperatores recipiant, de quorum vita & moribus valeant & possint respondere, certificantes eos, qui in præmissis culpabiles reperti fuerint, quod canonicam ultionem, & condignam pœnam non evadant.

XLI.

De remittendis ad authoritatem Episcopi, & ad Carrenas.

Avisati sint singuli curati, ut vigore quarumcumque litterarum confessionalium personis privatis concessarum, a Nobis vel ordinario loci emanatarum, non absolvant aliquos in publicis & notoriis criminibus constitutos, sed eosdem cum litteris suis clausis ad Nos, & loci ordinarios, seu Vicarios & officiales nostros, publice in loco, ubi publice deliquerunt, pro qualitate criminum puniendos transmittant seriem & qualitatem hujusmodi notorii criminis in se continentibus. Præterea iidem curati cauti sint, ne occulta crimina in hujusmodi suis litteris scribant, ne aliquo modo contingat sigillum confessionis aperiri. Præterea omnes notorie criminosos, quorum excessus totam parochiam scandalizat, & qui alias publicas pœnitentias egerunt, nihilominus tamquam canes redierunt ad vomitum, & peccata priora, si non sunt personæ nobiles, aut mulieres, ad solemnem pœnitentiam peragendam (quam vulgus Carrenam appellat) mittantur.

XLII.

De novis Ecclesiis erigendis.

Hoc præsentis Concilii consensu declaramus, ut juxta canonicas sanctiones nullus in parochia sua erigat, vel erigere patiatur novas Ecclesias, vel in campis statuas cum truncis, ad quas pecuniæ reponantur; nisi Episcopus vel alius de licentia sua, primum lapidem ponat: cum populus novitate gaudeat & matrices Ecclesiæ debitis frau-

fraudentur honoribus, & sæpenumero falsa pro veris in his locis publicari dicantur. volentes & mandantes, ut Archidiaconi vel Decani rurales ad Nos vel vicarium nostrum, vel alios Superiores suos deferant, ut similia attemptantur, & cum causæ cognitione, quod justum est, decernemus. *Anno 1490.*

Non tamen per hoc volumus prohibere, quin statuæ vel ex lapide, vel ex ligno in laudem Salvatoris, & Sanctorum ejus erigi possunt: ita tamen, quod illa fiant juxta communem consuetudinem Patriæ, absque ligneis capellis, vel asserum conglutinatione ad instar Capellarum.

Volumus etiam ut Archidiaconi & Decani rurales attenti sint ad informandum Sacerdotes parochiales, & eorum cooperatores formas Sacramentorum juxta libros, obsequiales appellatos, de proximo imprimendos, ita ut officium suum laudabiliter exercere possint.

XLIII.

Ut spirituales citati ad judicium sæculare, non compareant.

Item volumus & ordinamus, ac hoc sacro approbante Concilio provinciali districte in virtute sanctæ obedientiæ mandamus omnibus & singulis Abbatibus, Præpositis, Archi-Diaconis, Decanis, Capitulis & presbyteris, & clericis per provinciam nostram Salzeburgensem ubilibet constitutis, ut vocati ad judicium sæculare in causis criminalibus, aut civilibus, ad judicium sæculare non spectantibus, non compareant, nisi prius se judici suo spirituali, illius causæ ordinario, repræsentent Consilium & auxilium illius imploraturi: contra rebelles ad pœnas juris procedetur justitia mediante. Item ordinamus, ut in causis decimarum, matrimonialium, & aliis de jure vel consuetudine ad forum Ecclesiæ spectautibus, nullus trahatur vel respondeat in judicio sæculari: alioquin contra judicem trahentem, & reum respondentem procedatur, prout de jure per eum, ad quem jurisdictio causarum hujusmodi in provincia nostra Salzburgens. spectat & pertinet.

XLIV.

De Notariis publicis.

Placuit nostro sacro concilio, ut nullus se publicum Notarium asserens, ad officium tabellionatus exercendum aliquatenus admittatur, nisi per litteras testimoniales, nec credatur eis, nisi per ordinarium loci, vel ejus vicarium, seu officialem sint approbati & admissi, cum sæpe a Notariis ignotis, & imperitis gravia soleant provenire pericula.

XLV.

De Prælatis ordinis Sancti Benedicti.

Statuimus etiam Authoritate sacri Concilii provincialis, quod Abbates, Priores, & Prælati ordinis Sancti Benedicti, provinciæ nostræ Salzeburgensis capitula eorum, quæ multo nunc transacto tempore per eos non sunt habita, non absque Divini cultus diminutione, & monasteriorum ejusdem ordinis detrimento, quinta decima die Junii de anno Domini &c. nonagesimo primo, quæ est dies sancti viti, proxime futura, in civitate nostra Salzeburg. Capitulum celebrent, & postea simile proximis tribus annis, singulis annis in loco huic rei accommodo, pro augmento Divini cultus & bona reformatione totius ordinis teneant. Et postea de triennio in triennium

Anno 1490. nium juxta sacri Basiliens. Concilii dispositionem celebrare non omittant, ita tamen, quod in eisdem Capitulis nihil tractent, quod jurisdictionibus ordinariorum locorum quoquomodo præjudicare possit.

SEQUUNTUR VARIA ADJUNCTA EIDEM CONCILIO, JUSSU PATRUM.

I.

Innocentius Papa tertius in Concilio Generali.

De annua Confessione.

„Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annns discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno, fideliter confiteatur suo proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam prnpriis viribus studeat adimplere, suscipiens ad minus in Pascha Evcharistiæ Saeramentum, nisi forsan de prnprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab cjus perceptione duxerit abstinendum. Alioquin & vivens ab ingressu Eeclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura. Unde hnc salntare statutum frequenter in Eeclesiis publieetur, ne qoisquam ex ignorantiæ cæcitate velamen excusatinnis assumat. Si quis autem alieno saeerdoti voluerit, justa de causa, sua peccata confiteri, licentiam prius postulet & obtineat a proprio saeerdote; eum aliter ipse illum non possit snlvere, vel ligare. Sacerdos autem sit discretus, & caotus, ut more periti Medici superfundat vinom, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere diversis experimentis utendo, ad sanandum ægrotum. Careat autem omnino, ne verbo aut signo, aut quovis alio modo prndat aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori contilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ, caote requirat. Quoniam, qui peçcatum in pœnitentiali forn sibi detectum præsumpserit revelare, nnn snlum a sacerdntali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in artum monasterium detrudeodom.“

Ain igticher glaubiger mensch, so bald er in den Jaren seiner Vernunfft kommen ist, soll allain alle seine sünde bevoran einmal im iahr seinem aigen Priestee getreulichen peichten, und sich fleissigen, die Pues ime aufgesezt mit aigen kresten zu vollbringen, und soll würdigtich empfahen zum mynsten zu osteren daß Heiiig Sacrament des fronleichnams Jhesu Christi. Es sey dann das er nach rath seines aigen Priesters etlicher gnugsamer ursach halben ain zeit von empfahung desselben Sacraments sich enthalte, sunst* soll ihm lebendig eingang der kirchen verbotten werden, und so er stirbt, soll er christenlicher begrepnus mangelen, und beraupt sein. Demnach zimpt sich das Haitwirtig geseze etwe offt in den kirchen zu ofenrbahren, das nymant aus unwissenheit ursach nemen mug sich deßhalben auszureden, und zu entschuidigen. Ob aber ymandt einen frembden Priester redlich ursach halb sein sund woit Peichten, der soll vorhin von dem aigen Priester urlaub begehren, und erlangen, nachdem er in sunst nit mocht entlosen, und entbinden. Der Priester soll auch beschaiden, und fursichtig sein, das er ais ein verstandig arzt ol und wein in die wunden des verserten krancken ingiesse, und soll fleisig erfragen die umbstend des sünders und der sünde, daraus er weislich und gruntlich verstee, wie er ihm eath geben, und was er im arznei zufugen solle, domit er mancherlei ersorschung gebrauchen zu hailen den kranken. Doch soll er sich vor allen dingen hueten, das er mit worten, oder zaichen in kain weis mit nichte offenbar den sünder: dann ob er ains weiseren eats bedorst, den soll er on alle vermeldung der Person fursichtiglich ersragen: wann wer die sünde, die im in der Peicht entdeckt und geoffendt sind, unterstund zu offenbaren, denseiden erkennen wür nicht allein von dem Priesterlichen ampt zu entsezen, sunder auch zu ewiger buß in ein Closter strengs ordens verstossen zu werden.

II.

Adjunctum Concilii Salzburg.

Bulla de Conciliis celebrandis.

Sacrosancta Generalis Basiliens. Synodus, in Spiritu Sancto legitime congregata universalem Eeclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam.

De celebratione Synodorum.

„Pridem hæc sancta Synodus quoddam saluberrimum promulgavit Decretum, pro stabilitate & rnbore generalium Conciliorum, quorum frequens celebratio præcipna est agri Dominici cultura; verum cum ad eamdem culturam non dubium sit pertinere, Episeopales Syoodos & concilia provincialia, prout veteres canoqes decreverunt, frequentare. Ideo eadem sancta Synodus antiqoos & laudabiles mores nostris cupiens temporibus observari, statuit, atque præcipit, Syoodum Episeopalem in qualibet Diœcesi

post

post octavas Dominicæ Resurrectionis, vel alia die secundum consuetudines Diœc. ad minus semel in anno, ubi non est consuetudo bis annuarim, celebrari per Diœcesanum in propria persona, nisi canonico impedimento fuerit impeditus, & tunc per vicarium, ad hoc idoneum, quæ Synodus saltem triduo vel biduo duret, vel prout necessarium Episcopo fuerit visum. Primo autem die convenientibus Diœcesano & omnibus aliis, qui in hujusmodi Synodo interesse tenentur, infra Missarum solemnia vel post, Diœcesanus vel alius ejus nomine verbum Dei proponat, exhortando omnes ad bonos mores sectandum, abstinendum a vitiis, & ad ea, quæ pertinent ad Ecclesiasticam disciplinam, & officia singulorum & præsertim ut hi, quibus animarum cura commissa est, diebus Dominicis, & aliis solemnibus plebem subjectam doctrinis & monitis salutaribus instruant: postea legantur statuta provincialia & synodalia, & inter alia aliquis compendiosus tractatus, docens, quomodo Sacramenta ministrari debeant, & alia utilia pro instructione sacerdotum. Deinde ipse Diœcesanus de vita, & moribus subditorum solerter inquirat, labem simoniacæ pravitatis, contractus usurarios, concubinatum, fornicationem, & alia quævis crimina & excessus debita correctione cohibeat, alienationes rerum Ecclesiasticarum jure prohibitas revocet, abusus clericorum, & aliorum subjectorum, qui circa Divinum officium delatione debiti habitus defecerint, in melius reformet & emendet. Et quoniam multa scandala sæpius contingunt ex eo, quod Constitutio Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit: *Periculoso*, edita super Monialium clausura, non servatur, studeat ipse Diœcesanus, ut omnino juxta ipsius constitutionis tenorem executioni demandetur, nec non ut quicumque religiosi Diœcesano subjecti regulas & constitutiones suarum religionum, præsertim ut ab eis omnis proprietas abdicetur, inviolabiliter observent, nec etiam in receptione ipsorum ad religionem quidquam per Simoniam exigatur. Præcipue autem in ipsa Synodo Episcopi cura sit inquirere, ac debitis remediis occurrere, ne aliquod dogma hæreticum, erroneum, ac scandalosum, seu piarum aurium offensivum, sortilegia, Divinationes, incantationes, superstitiones, & quævis diabolica figmenta Diœcesim suam inficiant. Instituantur præterea testes synodales viri graves, providi & honesti, legis Dei zelum habentes, ubi alii ad hoc non sunt instituti, qui si Diœcesano minus idonei videantur, eos amovendo, alios, prout videbitur expedire, instituat. Hi autem in manibus ipsius Diœcesani, vel sui vicarii jurare teneantur, ut tradit Canon XXXV. q. 12. Episcopos in Synodo: qui per annui circulum lustrantes ipsam Diœcesim, quæ corrigenda vel reformanda viderint, his ad quos talia corrigere vel reformare pertinet, referant, quæ nisi correcta vel reformata jam fuerint, ad Synodum perferent subsequentem, in qua debitis remediis occurratur. Sed & præter illa, quæ a testibus synodalibus vel aliis eorum officium exercentibus Diœcesanus audierit, inquirat ipse diligenter de cunctis suorum subditorum excessibus, & (contra) taliter delinquentes insurgat correctionis debitæ disciplina, ut aliis malignari volentibus transeat inde in exemplum. Celebretur quoque in singulis provinciis saltem infra biennium a fine Concilii generalis, & deinde ad minus de triennio in triennium provinciale Concilium in loco tuto, in quo tam Archi Episcopus quam Suffraganei omnes, & alii, qui in hujusmodi Conciliis provincialibus interesse tenentur, debite vocati interfint. Quod si Episcopus canonico fuerit impedimento detentus, Procuratorem suum destinet non solum ad excusandum & probandum absentiæ causas, sed etiam ipsius nomine in concilio interessendum, suscipiendumque, quidquid concilium duxerit statuendum; alioquin ipse Episcopus a perceptione medietatis fructuum unius anni suæ Ecclesiæ, qui per personam in ipso concilio deputandam in ipsius Ecclesiæ suæ fabricam effectualiter convertantur, eo ipso sit suspensus: alii vero venire negligentes, concilii arbitrio puniantur, aliis juris pœnis in suo robore duraturis. Concilio autem generali durante, & per sex menses ante, hujusmodi provincialia concilia non celebrentur. Porro in hujus inchoatione Concilii ipse Metropolitanus, vel alius ejus nomine infra Missarum solemnia vel post, exhortatorium sermonem faciat, ea quæ ad statum Ecclesiasticum, & præcipue ad Pontificale officium pertinent, seriose memorando, comminandoque, singulis quod juxta Prophetæ sententiam, si eorum culpa cujusvis anima peribit, illius sanguis de manibus eorum a Domino exigetur. Præcipue autem tunc fiat monitio exacta, ut dignis & benemeritis, quorum vita sufficienti testimonio nota sit, ordines & beneficia sine ulla simoniaca labe conferantur, & super omnia, ut in animarum cura committenda summa diligentia, & matura inquisitio adhibeatur, & ut bona Ecclesiastica nullatenus ad usus illicitos, quin imo ad honorem Dei, Ecclesiarum conservationem, habendo secundum sacros canones præcipuam curam pauperum, & indigentium, laudabiliter convertantur, scientes, quod de his omnibus apud tribunal æterni judicis usque ad minimum quadrantem ratio- *Anno 1490.*

Anno 1490. nem reddituri sunt. In quibus quidem conciliis de corrigendis excessibus, moribusque subditorum reformandis, & præcipue qualiter Episcopi in conferendis beneficiis, confirmandis electionibus, ministrandis ordinibus, deputandis confessoribus, prædicando ad populum, & puniendo excessus subditorum, observationeque eorum in spiritualibus, & temporalibus quomodolibet spectantibus se gesserint, & præsertim, qui simoniaca labe manus innoxias servent, diligens inquisitio secundum juris dispositionem fiat, ut omnes, qui in præmissis deliquisse comperti fuerint, per ipsum concilium puniantur, & corrigantur. Simili modo de ipso Metropolitano diligenter inquirantur excessus, & defectus de eo conciliis exprimendis, ipsum admonendo, ut cum aliorum Pater vocetur, & esse debeat, a talibus omnino desistat. Et nihilominus inquisitionem de ipso habitam in scriptis redactam ad Romanum Pontificem, vel ejus Superiorem, si quem habet, sine mora transmittat, ut ab eo punitionem & reformationem suscipiat condecentem. Inter cætera, si quæ discordiæ, contentiones, & inimicitiæ inter quosdam viguerint, quæ quietem, & tranquillitatem provinciæ possent perturbare, curet omni studio, sacrum concilium illa sedare, & more piorum patrum ad pacem, concordiamque filiorum vigilanter intendat. Et si inter regna Provincias seu Principatus, hujusmodi discordias suscitari contigerit, mox sancti Dei Antistites concilia provinciarum suarum simul congregari procurent, & sibi invicem consilium & auxilium impendentes discordiarum fomenta amputare studeant: nec hoc alicujus amore, vel odio prætermittant, sed ad Deum solum & ad salutem populi mentis oculos erigentes ad sanctum pacis opus (omni tepiditate semota) invigilent. Cogitentur insuper in provinciali Synodo, quæ immediate generale concilium sequens antecedit, omnia, quæ in eodem generali concilio visa fuerint prosequenda ad Dei gloriam, ac provinciæ commodum, salutemque populi christiani: ibidemque eligantur in numero competenti, qui ad proximum generale concilium nomina provinciæ debeant proficisci, quibus per subsidium vel alias provideatur prout de jure, & de concilio provinciali visum fuerit expedire: ita tamen, quod illi, qui ultra personas, ut prædictum est, deputatas, ad ipsum concilium generale accedere voluerint, ant eorum clerus nullatenus propterea gravetur. Relegentur in unoquoque provinciali concilio, quæ secundum canonicas sanctiones in eisdem legi præcipiuntur, ut ea & inviolabiliter observentur, & transgressoribus pœnæ debitæ inferantur. Quod si Metropolitani vel Diœcesani prædictis terminis in celebrandis Provincialibus & Episcopalibus Synodis cessante legitimo impedimento fuerint negligentes, medietatem omnium fructuum & obventionum, ratione suarum Ecclesiarum ad eos pertinentium, fabricæ ipsarum Ecclesiarum applicandam, eo ipso amittant: qui si in eadem negligentia per tres proximos menses perseveraverint; ab officiis & beneficiis sint ipso facto suspensi: quibus transactis temporibus sub ante scriptis pœnis antiquior in provincia ordine Episcopus ipsius Metropolitani Episcopi, aut major in dignitate post Pontificalem in sacris constitutus, nisi ad alios forsan de consuetudine vel privilegio pertineat, negligentiam in celebrandis dictis provincialibus & Episcopalibus Synodis supplere teneantur. Jubet insuper hæc sancta Synodus omnibus Prælatis religionum & ordinum quorumcumque, ad quos celebrare capitula pertinet, quod illa statutis temporibus sub prædictis pœnis servent, & servari faciant: in quibus secundum canonicas sanctiones, & religionum constitutiones cum omni studio & diligentia ad veram singularum religionum, & ordinum reformationem intendant, ita ut deinceps in singulis monasteriis juxta proprias regulas, & constitutiones debita regularis vigeat observantia, & præcipue tria substantialia professionis vota omnino serventur. Per præmissa autem hæc sancta Synodus non intendit juribus quorumcumque quomodolibet derogare. Datum Basileæ in sessione publica, sexta Kalendas Decembris, anno Domini Millesimo, quadringentesimo, tricesimo tertio."

III.

Adjunctum Synodi Salisburg. ex Constantiensi Concilio.

Sequitur Confirmatio Carolinæ per Martinum quintum Papam in latino & vulgari publicanda, ut infra per statutum anno MCCCCXVIII.

Martinus Episcopus, Servus Servorum Dei, dilectis filiis, Abbati Monasterii Scotorum in Wienna, Pataviensis Diœcef. & Augustens. ac Salzeburg. Ecclesiarum Decanis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

„Ad compescendos conatus nefarios perversorum, qui personas, & loca Ecclesiastica super bonis & juribus suis offendere, ac multiplicibus perturbare molestiis non verentur, tanto magis per Romanum Pontificem decet de opportuno remedio providere, quanto per amplius turbationes hujusmodi, molestiæ, & in Divinæ Majestatis offensam, nec non Ecclesiasticæ libertatis redundare dispendium dinoscuntur. Dudum siquidem cum in *De Immunitate Ecclesiastica.*

diver-

diversis mundi partibus Consules civitatum, & Rectores, nec non alii, qui potestatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videretur, quam sub Pharaone fuisset, qui legis Divinæ notitiam non habebat, quique omnibus aliis servituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. In Concilio Lateranensi Ecclesiæ immunitati providendo sub anathematis districtione prohibitum extitit, ne Consules, Rectores, aut alii prædicti Ecclesias, & viros Ecclesiasticos talliis seu collectis, vel exactionibus aliis aggravare præsumerent, transgressores & fautores eorum præcipiendo anathematis sententiæ subjacere, donec satisfactionem impenderant competentem. Et si deinde in generali concilio editum fuerit, quod si Episcopi forte simul cum clericis, etiam si tantam necessitatem, vel utilitatem inspicerent, ut absque ulla coactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppeterent facultates, subsidia per Ecclesias laicis ducerent concedenda, minime super hoc consulto Romano Pontifice; concessiones & sententiæ, quæ a talibus, vel de ipsorum mandato forent promulgare, essent irritæ & inanes, nullo unquam tempore valituræ: ac etiam in ipso generali concilio decretum extitit, illum, qui infra tempus sui regiminis propter fractionem constitutionum, vel sanctionum hujusmodi sustineret anathema, tamquam post illud non esset ad satisfactionis debitum compellendus: nec non ipsius successorem, qui non satisfaceret infra mensem, manere Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfaceret competenter, cum succederet in onere, qui substituetur in honore. Postmodum vero felicis recordationis Honorius Papa tertius, Prædecessor noster, attente considerans, quod quondam Fridericus secundus, olim Romanorum Imperator, tum sub obedientia & devotione sanctæ Romanæ Ecclesiæ persistens, ad laudem ejusdem Ecclesiæ, & sacri decus Romani Imperii cupiens, ut expurgatis quorumdam erroribus & iniquis statutis penitus destitutis, de cætero Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ plena vigerent quiete, & secura libertate gauderent, ac pie & juste attendens, quod quorumdam perversorum iniquitas adeo abundaverat, ut non dubitarent contra Ecclesiasticam disciplinam & sacros canones statuta sua confringere, adversus Ecclesiasticas personas, & Ecclesiasticam libertatem edictali lege hujusmodi statuta iniqua irritaverat, & præceperat irrita nuntiari, & omnia statuta & consuetudines, quæ civitates & loca, Potestates & Consules, aut quæcumque aliæ personæ contra libertatem Ecclesiæ, vel personas Ecclesiasticas hujusmodi edere, aut servare tentarent, contra canonicas vel Imperiales sanctiones, de ipsorum capitularibus infra duos menses post ipsius legis publicationem penitus abolere facerent, & si de cætero talia attemptarent, illa ipso jure decrevit esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos, nec non locum, ubi talia deinceps præsumpta fuissent, banno mille marcharum auri fisco Imperiali præceperat subjacere: Potestates vero, consules, statuarii, & scriptores statutorum prædictorum, nec non consiliarii locorum ipsorum, qui secundum statuta & consuetudines memorata judicarent; ex tunc essent ipso jure infames, quorum sententias, & actus legitimos statuerat aliqualiter non tenere: quodque si per annum præfatarum constitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum suum imperium mandavit impune ab omnibus occupari, salvis nihilominus aliis pœnis contra tales in eisdem generalibus conciliis promulgatis. Et insuper voluit idem tunc Imperator, quod nulla communitas, vel persona publica, seu privata, collectas, seu exactiones, angarias vel perangarias Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut Ecclesiasticis personis imponere, seu invadere Ecclesiastica bona præsumeret: quod si secus faceret, & requisita ab Ecclesia vel Imperio hujusmodi emendare contineret, tripliciter refunderetur, & nihilominus banno Imperiali subjaceret, quod sine satisfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat insuper, quod quæcunque communitas vel persona per annum in excommunicatione propter libertatem Ecclesiæ violatam persisteret, ipso jure similiter dicto banno Imperiali subjaceret, a quo nullatenus extraheretur, nisi prius ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento. Et insuper ordinaverat, ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel civili ad judicium sæculare trahere præsumat contra easdem canonicas sanctiones, & constitutiones Imperiales: quod si secus faceret, actor a suo jure caderet, & judicatum non teneret, & judex foret ex tunc judicandi authoritate privatus: quodque judices temporales, qui clericis & personis Ecclesiasticis justitiam denegare præsumerent, tertio requisiti suam jurisdictionem amitterent. Constitutionem ipsam de consilio etiam fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, qui tunc erant authoritate Apostolica approbans & confirmans, ipsam mandavit inviolabiliter observari, nec non statuarios, & scriptores ac violatores prædictos excommunicatos eadem authoritate nuntiari. Et deinceps ad audientiam Divæ memoriæ Caroli quarti, *Anno* 1490.

Anno 1490. etiam Romanorum Imperatoris semper Augusti deducto, quod nonnullæ singulares personæ in potestatibus & officiis publicis constitutæ, videlicet Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii Domini temporales, nec non consules civitatum, oppidorum, villarum & locorum Rectores in diversis provinciis ejusdem Imperii, Dei timore postposito, statuta singularia & iniquas ordinationes motu proprio & de facto contra ipsas personas Ecclesiasticas & Ecclesiarum libertates, ac earum privilegia condiderant, illisque de facto, & publice utebantur, contra canonicas & legitimas sanctiones: utpote quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferrentur, & ne clerici in sacris ordinibus constituti, ad agendum & testificandum in civilibus, & maxime in piis causis aliquatenus admitterentur, quodque excommunicati laici & publice denuntiari in civili foro minime repellerentur. Et insuper prædicti Domini temporales, Consules, & Rectores per sæcularem potestatem res & bona clericorum occuparent, arrestarent, & oblationes Christi fidelium minuerent atque restringerent, exactiones, & tallias indebitas de bonis, redditibus Ecclesiarum exigerent, & extorquerent, possessiones Ecclesiarum, & personarum earumdem devastarent incendiis & rapinis: contractus inter clericos & laicos factos legitime ad libros civitatum, villarum & locorum prædictorum inscribere, & sigillare recusarent, donataque & legata ad fabricas, & Ecclesiarum structuras contra Prælatorum voluntatem, & aliorum, quorum intererat, temere usurpare præsumerent, ac in fraudem, & odium clericorum, quæ non causa negotiationom, sed pro eorum propriis usibus per eorum terras docebant, seu duci faciebant, thelonium exigere & recipere non verebantur: & confugientes ad Ecclesias, & earum cimiteria inde extrahere, contra canonicas & Imperiales sanctiones hujusmodi præsumpserant, & præsumebant. Idem Carolus Imperator, tamquam christianissimus Princeps, volens in præmissis providere de remedio salutari, etiam de quorumdam Principum, Ducum, Comitum, Baronum, fideliumque aliorum sacri Imperii sæpedicti concilio & authoritate Imperiali, quæcomque statuta & consuetudines prædicta, umquam per canonicas & civiles sanctiones expresse reprobata, cassavit, irritavit, & annullavit, ac cassa & irrita, nolluisque esse voluit roboris vel momenti, præcipiens sub Imperialis Banni pœna universis & singulis Principibus, & Dominis temporalibus, Consolibus, Potestatibus, ac aliis in officiis publicis in eodem Imperio constitutis, quatenus ex tunc ipsorum statuta, & ordinationes sicut in præjodicium Ecclesiasticæ libertatis edita fuerant omnino revocarent, & de luce tollerent, quodque secundum ea non jodicarent amplius, nec sententias dictarent, aut eisdem in jodicio, vel extra judicium quomodolibet pro se contra eamdem Ecclesiasticam libertatem potirentur: pronuntiavit insuper, & eadem decrevit authoritate, quodque quicumque laicus cujuscunque status, aut conditionis existeret, ausu sacrilego, & propriæ temeritatis audacia sacerdotem, vel clericum sæcularem, vel religiosum diffidaret, proscriberet, captivaret, spoliaret, occideret, mutilaret, aut in carcere detineret: vel hujusmodi malesicia perpetrantes scienter receptaret, vel eis favorem præstaret; præter pœnas a sacris caoonibus & legalibus sanctionibus in tales inflictas, eo ipso redderetur infamis, ac omni honore privatus, nec ad placita vel consilia nobilium admitteretur quovismodo. Hortans insuper in Domino, & requirens Ecclesiasticos Prælatos in illis partibus, in quibus committerentur talia, constitutos, ut legem Imperialem hujusmodi per eorum Ecclesias & Synodos publicarent, ne transgressores hujusmodi per simulatam ignorantiam suam valerent in hac parte malitiam excusare, prout in constitutionibus & sanctionibus conciliorum, & Honorii prædictorum, ac Imperialibus præfatis plenius continetur. Cum autem, sicut lamentabili querela venerabilis fratris nostri N. Episcopi Frisingi, & Dilectorum filiorum N. Præpositi, N. Decani, & Capituli Ecclesiæ Frisingi, ac cleri, & Ecclesiarum ac Ecclesiasticarum personarum civitatis & Diœcesis Frisingi nuper accepimus, nonnulli Principes, Duces, Comites, Barones, & aliæ sæculares Potestates earumdem Constitutionum, & Sanctionum Canonicarum, & legalium forsan ignari, & contra ipsas ab Episcopo, Præposito, Decano, Capitulo, clero, & personis ac Ecclesiis & Ecclesiasticis personis prædictis, forsan tallias, & gabellas, ac alias exactiones illicitas hactenus extorserunt, & adhuc extorquere nituntur, ac etiam bona Episcopi, Præpositi, Decani, Capituli, cleri, Ecclesiarum, & personarum prædictarum invaserint, arrestaverint, occupaverint, detinuerint, & in suis usibus applicaverint, nec non occupare, invadere, arrestare, detinere, & eisdem suis usibus applicare similiter de facto præsumpseriot in animarum suarum periculum, nec non Episcopi, Præpositi, Decaoi, Capituli, cleri, personarum & Ecclesiarum prædictarom non modicum præjudicium atque damnum. Nos in præmissis Episcopo, Præposito, Decano, Capitulo, clero, personis, & Ecclesiis prædictis opportune providere volentes, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo,

duo, aut unus vestrum per vos vel alium, seu alios, Episcopo, Præposito, Decaoo, Capitulo, clero personis & Ecclesiis prædictis contra quoscunque transgressores & violatores Constitutionum, & Sanctionum earumdem, cujuscumque status, dignitatis & excellentiæ fuerint, efficacis defeosionis auxilio assistentes, non permittatis eos contra canonicas & legales Coustitutiones, & Sanctiones hujusmodi indebite molestari: nec non easdem Constitutiones, ubi & quando expedire videritis, solemniter publicantes, faciatis transgressores & violatores hujusmodi, si & prout justum fuerit, ac ubi & quotiens expedierit, tamdiu excommunicatos, aut anathematisatos publice nuntiari; donec ab earumdem tallfiarum, collectarum, impositionum, & quarumlibet extorsionum, nec non bonorum Episcopi, Præpositi, Decani, Capituli, cleri, personarum, & Ecclesiarum prædictarum invasione, arrestatione, occupatione, detentione, & applicatione omnino desistant, nec non etiam efficaciter restituant eisdem Episcopo, Præposito, Decano, Capitulo, clero, personis, & Ecclesiis prædictis occasione præmissorum per eos læsis, seu gravatis, tallias, gabellas & exactiones ipsas, ac etiam bona Episcopi, Præpositi, Decani, Capituli, cleri, personarum & Ecclesiarum earumdem arrestata, occupata, deteota, & applicata ipsis, aut quæ per se, vel alios illo prætextu quomodolibet receperint, imo verius temere & illicite usurparint, a se libere omnino relaxent, ac in manibus vestris juraverint, quod de cætero talia non committant, & ea committentibus non præstent auxilium, consitium, vel favorem: contradictores per censuram Ecclesiasticam, & alia juris opportuna remedia compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Cæterum si forsan hujusmodi transgressorum aut violatorum, vel ea fieri mandantium, ipsisque consentientium, seu dantium illis per se, vel alios, directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium, vel favorem, præsentia promotionibus, & requisitionibus per vos de ipsis faciendis, tute, secure, vel commode haberi nequiret; Nos vobis monitiooes, & requisitiones hujusmodi, ac citatiooes quaslibet per edicta publica locis affigenda publicis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad notitiam citatorum, & monitorum hujusmodi pervenire valeant, faciendi plenam & liberam concedimus tenore præsentium potestatem. Volentes quod monitiones, requisitiones & citationes hujusmodi perinde ipsos citatos, requisitos, & monitos, ut præmittitur, artent, ac si eis factæ & intimatæ præsentialiter & personaliter extitissent. Non obllaotibus tam piæ memoriæ Bonifacii Papæ octavi, etiam Prædecessoris nostri, quibus cavetur, ne aliquis extra civitatem suam vel Diœcesin, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ Diœcesis ad judicium evocetur, seu ne judices extra civitatem, & Diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere, seu aliquos ultra unam dietam a fine Diœcesis eorumdem trahere præsumant: dummodo ultra duas dietas aliquis authoritate præsentium oontrahatur, ac de personis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, quam aliis constitutionibus Apostolicis contrariis quibuscumque. Aut si aliquibus communiter, vel divisim a Sede Apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommuoicari, aut extra, vel ultra certa loca ad judicium evocari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Constantiæ XVII. Kalend. Januarii, Pontificatus nostri anno primo."

Anno 1490.

Weilent Babst Martinus der fünft des Namens hat die Bull, Privilegia, und freiheit, so weilent kaiser Karolus der Grof löblicher gedechtnus der gaistlichkait gegeben hat, bestet, darinn die hernachfolgend mainung begriffen ist, zu straffen die unbillig ansuchung der bosen, die gaistlich stet, und person an iren güteren und rechten unterstehen zu belaidigen, und mit mancherlei beschwernus betruben.

Gburet uns so vil mer dasselb mit zeitiger hilff zu fürkommen, so vil mer solche beschwerung zu belaidigung gotlicher Majestat, und gaistlicher freiheit nachthail, und schaden raichet. Nun aber vor langer zeit, als in vil landen die ratheren, und verweser der stett, und auch ander die gewaltig darinn waren, die gotzheüser mit so manigfaltigen Purden emsiglich beschwerten, also das die Priesterschafft in einen boseren stand gesezt ward, dann die unter Pharaone was, der doch gotlicher gesecz nit wissen het, und wiewol der all ander zu dienstlicher aigenschafft, und unterthänigkeit bezwang; iedoch die Priesterschafft mit iren haben, und gutern bey alter freiheit beleiben lief, und in von dem gemeinen gut ir nordurft und narung raichet. darum ward in dem gemainen Concili zu lateran umb gaistlicher freiheit willen bey strenger verfluchung und Penen gebotten, das die schepfen, Ratheren, oder ander Herrn der Stett, die gotzheüser, und gaistlich personen nit taczen, und ander gewaltigen beschaczungen in kain weis solten beschweren und ward daselbst erfunden, und erkant, wer dawider thete, der solt mit dem grospanigen fluch beh.st sein, als lang uns er darumb nach billichen dingen genug thete. Es war auch in der gemainen

Anno 1490. mainen kristlichen Sammung des Concili geoedent und gesaczt, ob villeicht die bischoffen mit sampt der Pfaffhait solich nuez, und notdurft erkanten, also das sie dadurch veestunden, das der iaien gutee nicht genug dazu weren, sich unbezwungenlich darzu ergeben, und denseiben laien von den gotczheüsern und kiechen ein hilff erlaubten, odee gunten, doch on des Babsts eat: so solle dieseiden erlaubnus, und auch die Pen, die dieselbe erlaudee wider die Pfaffhait villeicht darumb theten, oder thun wurden, ganz krafftlos, eitel, und on schaden sein. Auch ward in dem gemainen Concili geseczt, ob einer, dee in die obgemelt Pen gefallen wer, umb solich ubergeeffen dee vorderurten ordnung, der in dee zeit, so ee in voegemeiten gewalten, und Herschafften was, nicht genug gethan, als oben begriffen ist, sonder die Pen also geiiten hee, und so er davon entseczt wuede, mainer er wer nichts mer daeumb schuidig, und solt auch zu widerthuung fürbas nimmee bezwungen weeden, so soll sein nachkommen ob er daeumb nicht genug thet, in ainen monat mie gaistlichen Pan dehest sein, als lang er darumb vns genug thu nach billichen dingen, dann wol zimlich ist, das am nachkomm sey der Purde seines ampts. Nachmalen hat unser vorfoeder Badst Honorius der deit seliger gedechtnus fleisiglich detracht, das weiient seidrich der andee, Romisch kaisee die zeit in gehorsam, und andacht dee Romischen kirchen wesend, zu lob derseiben, und Eren, und zier des Romischen Reichs degert, das etlich Irsal und ungerechte geseez ausgereüt wueden, und veenichtet, damit füebas die Gotczheüser und gaistlich personen sich ganzes gemachs, und sicher freihait gefreüen, und der geniessen mochten. Er dedacht auch gütlich und rechtlich etlichee menschen bosheit, die als vberflussig was, das sie on alle forcht wieder gotliche oednung geistlichen Personen, und freihaiten zu schaden geseez eedachten und machten, die ee auch mit kaiserlicher Macht vernicht hat, und geschafft ais keafftlos zu verkunden, und gepotten, alle soliche ire auffsecz und gewonheit, die Steit, gegent, Potestaten, schepfen, odee andee Peeson, wie die genant sint, hielten oder Prauchten wider die freihait der gotczheüsee, oder gaistlicher Person, die gotlichen und kaiserlichen geseczen wiederweetig weeen, aus iren eecht, Puchern, und Statducheen, darin die geschriben weren, abzuthun, und genzlich zu vertilgen, innee zwaiee monaten, nach offuung desseiden seins kaiserlichen geboto: und ob sie daenach ichto dawider theten, das solt von im seibs nichts und keaffelos, und sie gerichts und ailee gewalt entseczt, und darzu die Steit, und iand, wo das geschech, des Romischen Reichs kamee tausent Maeck golts verfallen, und die Potestaten, schepfen, solicher geseez Meister, und schreibee, und auch die ratheren derselben Stett, oder gegene, die nach soiichen geseezen, oder gewonheiten recht speechen, zu stund erlos, und unieumtig sein, und solten auch deeseiden ie gericht, und was sie aiso handelten, kein kraft haben, und ob geschech, das das sie, oder ir etlich ein Jar daewider theten, und nit ruchten, zu halten, so hat er meniglich geuelaubt, derselben had und gutter in allen landen seines eeichs anzufallen, und an steaf zu nemmen, und inzuziehen, unaufgehebt ander Pen in dem gemeinen Concili darauf gesaczt.

Auch hat derseld kaiser gebotten und gesaczt, kein kommun, oder person in grossem stand, odee in klainen steüee, oder deschaczung gotzheüsee, und ander gaistlichen Stetten, und Personen anschlachen, oder ie hab und gutee anfallen, odee zu ungewonlicher arbeit und hilf ie peeson, oder ie gut noten, und beschweeren solten. Wer abee darwieder thet, und das nit zu hand, ais ee darumb eraischet, und eemonet wurd, wiederpeacht, der solt das mit der drispild bezalen, und solt daezu in kaiserlicher acht und Pann sein, daeaus er in kain weis kommen mocht, als lang vns ee mit gaistlichen gewait daevon wurd eeledigct. Daenach hat er geordnet, das nymand kain gaistlich Person umb kainerlei sach willen, sie berur leid oder gut, für weltlich geeicht solt furwenden, oder laden wieder dieselb gaistlichen, und kaiser gesaezt und freihait: deschech es daeuber, so wer der anklager gefallen von allen seinen rechten, dasselb recht krafftlos, und der richtee entseczt seines gewaits und gericht. Vnd auch ob die weltlichen eichter gaistlichen Personen widee weltlich Person nicht recht thun wolten, so heten, so sie zum drittenmal daeumb ersucht wurden, keinen gewait mer zu richten. Die egemeiten kaiserlich geseez hat dee voegenant Babst Honorius nach eath seinee beüdee dee Caedinel, die dan die zeit waren, mit Bebstlichen gewalt, und macht destet, bekrefttigt, und gedoiten die also unverenckt zu halten, und sonderlich, weiich solich obgemelt geseez wider gaistiich freihait machen, scheeiden, und auch die wieder die obderurten freihait freselich thun süe Pennig osentlich zu verkunden, und zu halten. Vnd nachdem wurd fürbracht karolo dem vierden seliger gedechtnus, auch des Romischen reichs kaiser, alzeie merer desseiben, wie das etlich weltlich Peesonen in gewalten, und geossen ampten wesend, als Heezogen, Marggraffen, Geaffen, freyen, und andee weltlich Heern, und eathgeden dee Stett, Merckt, dörffer, und auch etlich gegent verwesee in manigen Provinzigen desselben Reichs die forcht Gottes hindan geseezt, besunder staint, und unrecht ordnung von aigen muthwillen gewaltlich wieder gaistlich Person und feeihait der gozheüser gemacht hetten, die doch gaistlichen und kaiserlichen geseczen und gepotten

wieder-

wiederwertig weren, und die asentlich Prauchten, mit namen, das kein zeitlich gut in gaistlicher Persan gewaltsam nit geben solt werden in kain waiſ, und das kain Priester oder geweichter mann var gericht als ain Clager oder als ain zeůch in weltlichen sachen, und besanderlich in hailwertigen handlen nicht aufgenammen, noch gehart salt werden, und auch, das mann kainen Pannigen salen, ob er halt in denseldigen Pan osenilich verkundet wer worden, vor weltlichen gericht nit solt verwerffen nach verwideren. In her auch angelangt, wie die egemelten Herrn, schepsen, und ampteleůt der gaistlichen hab und guter mit weltlichen aigen gewalt bekummerten und fresenlich besessen, und unterweilen verhesteten, und verputen, und die apser der kristglaubigen menschen mindreten, und engten, auch, wie sie steůr und unbillich beschaczung von den kirchen und gatzheůser guteren und zinsen gewaitlich nemen, und abnoteten, und ire guter mit Prant und rauberei wůsteten, und soiich handel so zwischen gaistlichen und welilichen Persanen rechtlich gehandelt wurden, in ir gewonlich Pucher nicht schreiben noch versigelen wolten, und was mann zu den kirchen gebe, ader schuff, oder zu dem Paue, in fresenlich inzugen: wider der Prelat und ander, die das beruri, gunst und willen, und auch der Psaffheit zu unlust, van iren hab und guteren, die sie nicht durch gewins, ader gewerbs willen, sunder zu ihr selbs nucz und noidurst durch ir Stett, und gepiet furten, oder schasten zu furen, Maut, und zol von in gewaltiglich aischen und nemen: und die, so in die kirchen ader freithaf fliehen, darans ziehen, und nemen frefelich wieder gaistliche und kaiserliche fraihait. Darumb hat derselb karolus, ais kristlicher furst, das alles zu unterkommen, und zuweren, auch mit rath etlicher seiner fursten, graffen, freyen, und ander des Heilligen reichs getreůen all obgemelt gesaczt, und gewanhalt als die da gaistlich und weltlich wissentlich verpotten waren, mit kaiserlichen gewalt und macht vernichtet und vertilget, und schuff die fur unkreftig, und fůr nit gehalten zu werden, also das sie kain krafft und untuchtig sein salten: und gepatt bey kaiserlichen Pann und acht allen und iglichen fursten, und weltlichen Herrn, schepsen, Potestaten, und anderen, die in gewalten, und ampten desselben Reichs waren, das sie zu stund dieselben statut, geseczt und ordnung, als die dan gaistlicher freihait zu schaden erdacht weren, genzlich wiederusten, und sichtiglich aufhebten, und das sie hinfur nit nach solichen statuten richten, noch uetailen, und die auch nit Prauchen solten, weder in nach auser rechten in kain weg fur sie und wieder gaistlich freihait. Auch gepott und sarzt Er in krafft desselben kaiserlichen gewalts welicherlei in weltlichen stand und wesen er wer, mit aigner fresenlicher durstigkait, und aigner thorschhait Peiesteren oder Psaffen, sie sein weltlich oder klasterlich, adgesaget, aus dem land versant, ader verpannet, vieng, beraubet, totet, lemet, oder in venckuus neme, oder die, die solich misserhat theten, aufhielt, ader in gunstlich nachschub theten, die salten ze stund zu sampt anderen Penen, so in von gaistlich, und weltlich gewalts wegen darumb aufgeserzt sein, unleimtig und erlos sein, und in kainem rat noch teding der Edelen nimmermer genommen werden in kain weis. Und hat derselbig kaiser gaistlich Prelat der land, do solichs beschech, ernstlich ersuchet und ermonet, das sie dits sein kaiserlich gebott und geseez in iren kirchen und Psafflicher sammung verkunten, und wissentlich machen salten in aller maſ, und farm, als die in des Concili und des Babst Hanori, und in varberurten kaiserlichen gesaczen begriffen ist, dadurch das die vdelitheter mit verdachter unwissenheit ir bassheit nit mochten decken. Wann Wůr aber durch eleglich anbringen der gemeiner Priesterschafft vernommen haben, wie etlich fursten, Herczagen, graffen, Heern, und ander weltlich herschafften, villeicht der vargemelten geistlicher, und kaiserlichen geserz unwissend, sich unterstehend wieder dieselben geserz von den kirchen Personen tecz steůer, und ander unzimlich beschaczung, und sie mit zwang und dranckſal zu haben, und sie darzu noch zu dringen in udung sein, auch wie sie der kirchen und gaistlicher Persanen guter angetast, verhest, verhielten, und zu iren aignen nuz, und gedrauch, auch aigen gewalt zu aigen sich unterstehen, zu verdamnus irer seelen, und der berurten gaistlichen nit wenig nachtheil und schaden, und danuach haben Wůr Babst Marinus vorgenant surgenommen, gemelne Priesterschafft und gaistlichkeit, und den kirchen darinn notdurffiiglich furzusehen, darauf gedieten, das der gemelten gaistlichen und kaiserlichen geseczen ubertretter, in was stand, und wirden sie sein, asenbarlich, als afft und so vil recht ist, und geburen wird, fur Pannich verkundet werden, als lang, und so vil von solichen steůer, taczen, beschwernungen, und anderen natzwangen, auch der gaistlichen guter vorhaltung, verbieten oder verhesten, und innhabung und zuznaignen genzlich abstehen, und wer sie deshald innen, oder empfangen haben, genzlich widergeben, nichz minder der ganzen Priesterschafft den kirchen und gaistlichen Personen, die alsa von in beschediget, und beswerer, tarz, und steůer, und was irer guter von in verhest, vorgehalten, ingehebt, und in zugeaignet durch sich selbs, oder durch ander van iren wegen genommen frefenlich und undillicher weis zugeaignet hetten, von in frey gezelt, und der genzlich absteen, und widergeben, und schweren, das hinfur solichs nimmer von in beschehen soll, *Anno* 1490.

Anno 1490. soll, und den, die solichs thun und handlen wurden, kein hilf, rath noch gunst beweisen: die aber strafenlich darwieder reden, durch gaistlichen Penen und censuren und ander hilff der rechten zu strafen; furter ob villeicht der solichen Pebstlichen und kaiserlichen geseczten vbertretter, oder die, so denselben hilf, rath, und gunst mittailen gegenwertigkait zu monen, und requiriren sicher und frei nicht wolt stat haben; so geben Wür Babst Martinus den gaistlichen den gewalt, das sie solich Citation und monung der berurten vbertretter, wo die an gemeinen und ofenbarlichen enden, und stetten, also das solich verkundnus versehelich inen zu wissen kommen mag, angeschlagen wirt, gleich als vil Pinde und krafft hab, als weren in unter augen, und Persenlich verkundet, on Irrung aller geseez, so wieder solichs alles geordent, geserzt und ausgangen ist.

Quibus temporibus Carolina debeat publicari.

Statuimus & districte præcipieodo hoc Sancto approbante Concilio mandamus, quatenus dicta constitutio Bulle Caroline singulis annis perpetuis futuris temporibus in Dominicis quatuor temporum per omnes & singulos Plebanos, aut eorumdem vicegerenies per nostram provinciam nulla exeusatione obstante publicetur.

Lünig Reichs *Archiv Continuat. III. Spicilegii Eccl. pag.* 770. *& seq.*

In synchrono Monuscripto Codice Son-Pretrensi, superius laudato, odjunguntur ad hoc Concilium Casus reservati, *de quibus in Capitulis hujus Synodi, veluti Capitulo XL, sit mentio. Non ousim hunc syllabum casuum attribuere Potribus ipsius Concilii, sed scribæ fortossis olicui Synodoli, out Doctori, qui hæc in subsidium clericorum, eruditionis inopio laborontium, subito conscripserit. Quos casus, ontiquitatis solius memorandæ causo, censui, ut in Manuscripto occurrunt, hoc loco consignore.*

Casus Papæ reservati.

Comburens, vel effringens ecclesiam.

Post denunciationem falsans literas Papæ.

Excommunicatus a Delegato Papæ.

Participans scieoter excommunicato a Papa in divinis.

Participans excommunicato cum participibus absolvitur ab excommunicatiooe.

Presbyter secundas nuptias benedicens mittatur ad Sedem Apostolicam, & talis est suspensus ab officio, vel beneficio.

In quolibet alio casu, Sedi Apostolicæ reservato.

Casus reservati Episcopo, enumerati in Gloss. Cap. Si Episcopus *De Pœnitent. & Remissio. in VI.*

Absolvere excommunicatos majori.

Imponere pœnitentias blasphematoribus, aut sortilegis.

Commutatio votorum quorumcunque.

Dispositio male ablatorum eertorum, vel ioeertorum, quando non extant, quibus facienda est restitutio.

Pœnitentia matrimoniorum, clandestine cootractorum, vel contra Ecclesiæ interdictum.

Pœnitentia omnium enormium criminum publicorum.

Oppressiones filiorum casu, negligentia, vel proposito.

Pœnitentia cujusque homicidii, & falsi testimonii, falsi instrumenti, perjurii, incestus, cognoscentis monialem, coeuntis cum brutis, & his similia.

Casus Episcopo reservati per Spec. (*) *descripti.*

Coiens cum Moniali consecrata, vel non virgine; vel mulier cum religioso.

Verberans patrem, aut matrem.

Deflorator virginis, vi oppressæ, aut seductæ.

Machinans in mortem conjugis.

Abutens crismate, Eucharistia, seu alia re sacra.

Furtum faciens io Ecclesia, & clericus, cujus negligentia hoc cootingit.

Baptizans proorium filium extra oecessitatem; seu ad baptismum, vel coofirmatiooem teoens.

Fractor voti, & qui post votum castitatis contrahit.

Reli-

(*) Speculator *communiter dicitur Guilielmus Durandus, qui* Speculum Juris *edidit.*

Religionem intrans in vita uxoris post copulam subsecutam.
Maledicus.
Confessus se credidisse hæreticam pravitatem.
Simoniacus quocunque genere.
Celebrans excommunicatus.
Per saltum promotus.
Ordinatus ab alieno episcopo, sine licentia proprii.
Homicida verbo, facto aut consensu, nisi repellatur vis inevitabilis.
In ecclesia luxuriantes.
Coiens cum Judæa, vel Saracena, vel econtra.
Concipiens filium a non suo viro, qui filius postea hæres instituitur in præjudicium veri hæredis.
Procurans sterilitatem, aut abortivum in se, vel in alio.
Contrahens matrimonium post sponsalia cum alio, juramento interposito contracta.
Excommunicatus nolens exire ex ecclesia, & divinum officium perturbans.
Scienter celebrans in ecclesia interdicta.
Sortilegus divinis dæmones invocans pro quacunque causa.
Sepeliens libenter corpus excommunicati in ecclesia.
Excommunicatus quilibet majori; ubi excommunicatio Papæ specialiter non reservata.
Irregulares.
Clandestine contrahens.
Publicus criminosus, & blasphemator.
Oppressores filiorum studiose vel negligenter.
Sacrilegus.
Incendiarius.
Falsarius literarum, aut falsum ferens testimonium.
Violator ecclesiæ, seu Cœmeterii, aut ecclesiasticæ libertatis.

Contra naturam peccans, maxime si cum brutis. *Anno 1490.*
Incestum committens.
Pejerantes.
Coeuntes cum baptizata, vel sibi confessata.
Usurarius.
Celebrans in ara non consecrata, aut sine indumentis.
Celebrans non jejunus.
Pro restitutione ablatorum, aut injuste acquisitorum.
Ubicunque solennis pœnitentia est imponenda, quæ imponitur pro homicidio, sacrilego incestu, & omni gravi & horrendo crimine, seu vulgatissimo, totam urbem, sive villam commovente.
Dicit spec. contra tamen, quod sacerdos in occultis, & in foro animæ omnia potest, quæ jure communi, vel speciali Episcopo reservata non sunt, vel quæ sacerdoti non sunt interdicta; tamen propter enormitatem criminis, & gravitatem delicti, aut imperitiam sacerdotis, & casus novitatem superioris est judicium requirendum, aut ubi consuetudo id habet.
Item spec. dicit, quod in casibus reservatis, ubi Episcopus vicem suam alteri committit, is absolvit de prædictis quinque casibus.
Quando venit imponenda pœnitentia solemnis, nec auctoritatem generalem habens episcopi ab excommunicatione absolvit, nisi id specialiter committatur.
Item auctoritatem habens episcopalem remittit, ubicunque invenit irregularitatem.
Item remittit incendiarios ante denunciationem, secundum aliquos.
Item si sit consuetudo, ut Episcopo quædam crimina referantur.

In Scriptura pro absolutione ad Episcopum remittuntur.

Blasphemi seu maledici Dei, & Sanctorum.
Contrahentes matrimonia clandestine, & contra interdictum Ecclesiæ hujusmodi contractibus interessens.
Contrahens matrimonium sine licentia Episcopi, non certificatus de obitu conjugis, & econtra.
Contrahens matrimonium cum ea, quam polluit per adulterium.
Contrahens matrimonium cum secunda, prima adhuc vivente.
Machinans in mortem conjugis effectualiter.
Contrahens matrimonium post sponsalia jurata, per Ecclesiam non dissoluta.
Cognoscens monialem, etiam non virginem: vel cognita a religioso.

Coeuntes cum brutis, aut alias contra naturam peccantes.
Coeuntes cum Judæa, vel infideli, & econtra.
Concubinarii publici.
Confitens se hæreticam pravitatem tenuisse, hæreticos recepisse, eis favisse, seu participasse.
Celebrans excommunicatus
Concipiens filium a non marito, qui hæres constituitur in præjudicium filiorum.
Coiens in Ecclesia notorie, semen aut sanguinem ibi fundens.
Coiens cum ea, quæ sibi attinet cognatione spirituali, vel baptisata, vel Confessa.
Celebrans scienter in loco interdicto.

Anno 1490. Celebrans in Ecclesia, non consecrata, aut sine indumentis, aut non jejunus.
Dispositio male ablatorum, aut injuste possessorum, certorum, vel incertorum, quando non extant hi, quibus facienda est restitutio.
Deflorantes virgines.
Excommunicatus majori, suspensus, vel interdictus.
Criminosi publici enormium delictorum.
Falsum testimonium ferens.
Falsa instrumenta, aut literas conficiens.
Filios latenter a se removentes.
Furantes crisma, aut alias res sacras, seu eis abutentes.
Filium suum extra necessitatem baptisans, aut ad baptismum, vel confirmationem tenens.
Furtum faciens in Ecclesia.
Furtive ordines suscipiens.
Fidem promissam non servans.
Homicidium qualitercunque extra necessitatem committens.
Incesti, id est cognoscens consanguineam, affinem, cognatam spiritualem, aut consanguineam ejus, cum qua contraxit.
Incendiarii ecclesiarum, non dum denunciati.
Infidelibus, hæreticis, Saracenis vel Judæis cibo, potu, habitatione, vel aliter communicantes.
Irregulares.
Incendiarii messium, & nocturni depopulatores agrorum, famosique latrones.
Iterans Sacramentum aliquod, non iterandum.
Maledici, id est, blasphemi.
Ministri ecclesiarum, sacerdos scilicet, & alii, quorum culpa aut negligentia aliquod inhonestum evenerit circa sacramentum.
Non ordinatus solemniter exercens spectantia ad officium ordinati.
Opprimentes filios casu, negligentia, non proposito.
Ordinatus ab alieno Episcopo, sine dimissoria.
Perjuri, aut pejerantes, & ubicunque dubitatur, an juramentum debeat servari.
Percutiens patrem, matrem, vel sororem, citra enormem læsionem.
Per saltum promotus.
Publice criminosi.
Raptores seu defloratores virginum, vi oppressarum, aut seductarum.
Religionem intrans invita uxore, prius ab eo cognita.
Recipiens ordinem contra juris aut superioris prohibitionem.
Sortilegi, aruspices, augures, divini, & dæmones invocantes pro quocunque.
Sacrilegi.
Stuprum committentes.
Simoniaci quocunque genere.
Sterilitatem vel abortum in se, vel in aliis procurantes.
Sepelientes corpus excommunicati scienter ecclesiastica sepultura, aut non excommunicati in loco interdicto.
Transgressor juramenti &c. si satisfecerit post, propter quod juravit.
Votorum commutationem petens.
Votorum fractores.
Uxores in loco sacro cognoscentes.
Ultra duas commatres recipiens.
Violatores ecclesiæ, aut cœmeterii.
Violatores immunitatem ecclesiasticæ libertatis.
Usurarii.
Ubicunque solemnis pœnitentia debet injungi, & pro crimine vulgatissimo fiat remissio ad episcopum.

Repellendi a Communione.

Usurarii.
Præemptores.
Sacramentarii.
Publici spoliatores.
Incendiarii.
Offensores clerici.
Venditores rerum Ecclesiæ.
Offensores Parentum.
Publice excommunicati.
Adulteri perjuri.
Manifesti fornicatores.
Falsi testes.
Jura parochialia non solventes.
Decimas injuste dantes.
Censualia retinentes.
Remedia non persolventes.
Mercedem detinentes.
Hæretici.
Judæi, & eorum mancipia.
Nugaces.
Ecclesiam non visitantes sine rationabili causa.
Dominicam orationem, & symbolum nescientes, vel non dicentes.
Non confessi.
Suo Plebano, & aliis eorum superioribus non obedientes.
Pœnitentiam extra suam parochiam fugientes.
Necatrices parvulorum.
Suffocatores partus.
Fures, latrones, homicidæ.
Res alienas, cum possint, non restituentes, vel eas ementes.
Testamenta & legata ad pias causas dolose non exequentes.
Immunitatem Ecclesiarum infringentes.
Falsi judices.
Præcones.
Monetam falsificantes.

Ordi-

Anno 1490.

Ordinationes Ecclesiæ temere confutantes.
Ecclesias vel Cœmeteria execrantes.
Stupratores virginum.
Sortilegi.
Incantatrices.
Facientes sibi colores.
Sacrilegi.
Blasphemi.
Schismatici.
Histriones.
Continue ebriosi.
Sodomitæ.
Meretrices.
Traditores.
Apostatæ.
Non cohabitantes conjugibus.
Adulteros & fornicatores in domibus eorum scienter observantes.
Lusores scilicet assidui, & eis assidentes, vel eos hospitantes.
Negantes proprium Dominum.
Publicos excommunicatos.
Existens in mortali peccato.
Alieni parochiani, sine licentia sui plebani extra necessitatem (*est aliquid omissum*) *forte* communicantes.
Non jejuni extra casum infirmitatis.
Abstinentes ex causis, & consilio confessorum.
Infideles.
Pueri usum rationis non habentes.
Furiosi.
Dæmoniaci, vel alias non habentes usum rationis, nisi laborent per lucida intervalla.
Histriones & joculatores.
Continuum vomitum patientes.
Non confessi, existentes in mortali, vel non suo proprio sacerdoti confitentes, extra necessitatem, & sine licentia.
Confessionem dividentes, ut peccata certa omittentes, aut ficte confitentes.
Infra annum semel non confitentes.
Pœnitentiam non implentes, nec implere curantes.
In Pascha non communicantes, etiamsi alio tempore anni communicassent, nisi de licentia proprii sacerdotis fiat.
Blasphemantes in Deum, & Sanctos.
Inimicitiam, rancorem, & odium non dimittentes.
Conjugibus propria temeritate non cohabitantes.
Falsantes pondera & mensuras.

Deo gratias.

Atque hic acta, statutaque Concilii Salisburgensis XXXIX. concluduntur.

SIGISMUNDUS II.

Anno 1494.

Archiepiscopus Salisburgensis XLVI.

Non nisi 8 menses, & 17 dies præfuit Archiepiscopatui.

LEONARDUS,

Anno 1495.

Archiepiscopus Salisburgensis XLVII.

Bono Salisburgensis Ecclesiæ natus Præsul, cum nihil intermitteret muneris sui pastoralis, inter alia & Provincialem Synodum anno 1512. *indixit. Ratio autem, quæ solertissimum Principem ad id cogendum permoverit, ut rite perspiciatur, juvat quæpiam ex Historia Ecclesiastica illorum temporum præmittere.*

Cardinales Pisani Concilium convocant.

Promisit Julius II. Romanus Pontifex, se infra biennium suæ ordinationis convocaturum Concilium Universale; id vero cum non præstitisset, & alioquin jam esset elapsum decennium, quo universalis concilii fieri convocationem præcepit Constantiense concilium, Cardinalis Carvaial, cum aliis quibusdam, excusso Pontificis lentore, Pisas abscesserunt, ibidemque anno 1511. sua auctoritate indixerunt Generale Concilium, proterve caussantes: *quod cum de gravibus criminibus, notoriis, durantibus, Universalem Ecclesiam scandalizantibus in capite agendum est, ad Summum Pontificem Concilii Congregatio non pertineat, sed ad Cardinales.* Ut queritur Julius II. Papa in Bulla indictionis Concilii Lateranensis. In Archivo Canoniæ Gurcensis reperiuntur literæ supplices, quas Cardinales Pisani ad Maximilianum I. Imperatorem dederunt cum variis conditionibus, quibus nempe suis eum partibus devinciant: cupiunt illi Cæsaris in Italiam adventum accelerari, copiasque eo destinari pro opportune firmandis Imperii rebus: velit Imperator agere, ut Bononia, a Gallis nuper occupata, ab aliquo Cardinalium Concilii in posterum teneatur, utque Florentini Pisarum Urbem cedant pro concilio ibidem peragendo: impetretque a Pontifice, cæterisque Cardinalibus, ut huic Pisano concilio sese adjungant, cujus celebrandi maxima sit necessitas: ac demum ut per omnem Germaniam Concilii convocatio publicetur omnibus & Prælatis & studiorum Domiciliis. Laudavit quidem primum Cardina-

dinalium zelum Imperator, ac se, post auditum Langium Gurcensem uberiora perscripturum promisit; sed nihil horum unquam secutum est, neque unquam porro Imperator Pisanis adhæsit.

Simultates inter Papam & Galliarum Regem. Præter hoc schisma agebantur tum etiam graves, intestinæque simultates inter Julium II. Papam, & quosdam Christianos Principes, præsertim vero Galliarum Regem, Ludovicum XII, quem bellicosissimus Pontifex sæpius armis lacessivit, & acerbo odio, atque inimicorum, qua potuit, exsuscitatione persecutus est; eoque Ludovicum, Romanæ Sedi cæteroquin devotissimum, permovit, ut hic in civitate Turonensi fieri concilium jusserit omnium Galliæ Episcoporum, & Doctorum, in quo octo præcipua capita, ex Regis & Pontificis conflictu manantia, fuerunt conclusa, quæ eo potissimum collimant: *Quod liceat contra Romanum Pontificem, dum neque de religione agitur, neque de defendendis Ecclesiæ Romanæ juribus, præsertim si cujusdam Principis auctoritas, aut eorum, qui cum illa sunt fœdere juncti, in discrimen vocetur: liceatque unionem cum Apostolico ad tempus deserere; neque etiam censuras Vaticanas, si quas in illa rerum vicissitudine jecerit Papa contra Principem, cordi esse oportere*; prout uberius referuntur apud Labbeum Tomo XIII. Conciliorum pag. 1481.

Convocatio Concilii Lateranensis V. Sævientem hanc tempestatem ut Papa Julius non tantum armis sedaret, sed & hierarchicis subsidiis, indixit anno 1511. die 18 Julii Concilium Generale Lateranense V, quod cœptum est anno 1512. 3 Maji, perduravitque usque ad annum 1517. Leonardus Archiepiscopus postquam convocationis hujus Bullam accepisset, memor adhuc ingentium calamitatum, ex schismate, & pugna Concilii Basileensis cum Eugenio IV. nuper sparsarum, ne & ipse offenderet, antecessorum suorum fato admonitus, non nisi suspenso pede procedere hoc in negotio secum constituit; ac explorare primum Archiepiscoporum, Electorum Imperii sententias: quidnam Pontifici Julio, scissionem, & adversantium Principum studia exposituro, ex communi Germanorum convento respondendum sit a suis Legatis, ad illud Lateranense concilium. Nam neque de Imperatoris Maximiliani propensione adhucdum palam constabat; neque etiam valde sollicitum fuisse de Pisanis Cardinalibus vel ex eo sat elucet, quod Concilium Generale, a Julio Papa Romæ in Laterano indictum, Imperator magis Veronæ celebrari voluerit; atque hujus causa 1 Augusti anni 1511. Roboreto Epistolam dederit ad Baronem de Wolkenstein, eundemque jusserit ab Archiepiscopo petere decimas clericorum pro concilio Veronensi; atque anno demum 1512, mense Septemb. post examinatam, probeque perspectam causam ablegavit Mathæum, Gurcensem Episcopum, Romam, ceu Oratorem & Procuratorem suum ad futurum concilium Lateranense, plena cum potestate *ad revocandum, annullandum, irritandum, & penitus delendum omnia, & singula ea, quæ per Ecclesiam Gallicanam, in civitate Turonis, eodem anno superiore fuerunt acta, conclusa & deliberata, & similiter ad revocandum omnia, & singula mandata & procuratoria, si quæ a nobis emanaverunt pro indictione Concilii Pisani, quod nonnulli Cardinales tunc indixerant; & idem concilium Pisanum penitus tollendum, & extinguendum*; ut est apud DuMont Corps Diplomat. Tom. IV. Part. I. pag. 149. item apud Labbeum Tomo XIV. Concil. pag. 80. Quod Imperatoris mandatum Leonardo Archiepiscopo nondum poterat esse notum in anni ejusdem 1512 initio. Adeoque in causa hac ancipite, & odiosis consecutionibus exposita, non tantum Concilium Provinciale cogere constituit anno 1512, in quo præter extera prementia negotia etiam agatur de interiore vineæ suæ custodia in cultus & disciplinæ integritate; sed etiam antehac, anno nempe 1511, cum *Informationem* Cæsaream obtinuisset, de schismatis & turbarum sopiendo tumultu, conventum suorum Coepiscoporum Suffraganeorum Salisburgi coegit, ceu præparatorium ad futurum Provinciale Concilium; ad quem Conventum Mathæus, Gurcensis Episcopus, variis Imperii negotiis distentus, sua pro parte misit Sigismundum Feistrizer, Decanum Gurcensem; qui deinde die 12. Octob. Salisburgum appulsus, hoc breve Diarium ad Mathæum Episcopum perscripsit:

Die Lunæ 13. octobr. Anni 1511. omnes Coepiscopi, vel eorum Legati, hora VII. matutina ad aulam vocabantur. Mox Legati Ratisbonensis & Brixinensis surrexere, & excusarunt absentiam suorum Dominorum Episcoporum; idem & ega, & D. Suffraganeus pro Te fecimus, revocantes nos ad Epistolam Tuam, quam dederamus Cancellario. Hæc Epistola mox lecta est publice præter aliorum Epistolas. Deinde lecta est Instructio *Cæsareæ Majestatis, de qua Archiepiscopus a nobis consilium nostrum expetiit. Coepiscopi & Legati super hoc moram petiere. Inde domum discessum est, data cuique eorum exemplari hujus Cæsareæ Instructionis.* *Conventus Præparatorius ad Concilium.*

Die Martis 14. Octob. rursus omnes ad aulam vocati sumus. Ante prandium Archiepiscopus Salisburgensis per Cancellarium nos interrogavit: an vellemus dare

responsum, concernens Instructionem cæsaream? Respondimus per Doctorem Hausshamer, Vicarium & Canonicum Frisingensem; Principes & Legatas scripto daturas responsum. - - - produxissem etiam exemplar responsi, dati a Legata Brixinensi; cum enim D. Brixinensis Diœcesim suam pariter, ut Gurcensis, habeat in ditione Cæsarea, sperabam inde, idem, quod Brixinensis, posse & nas respondere. Postquam vero perlegi exemplar responsi Brixinensis, adverti, responsum hoc, quoad omnes fere articulos Instructioni cæsareæ repugnare; itaque responsum hoc reddidi Legata Brixinensi, atque cum Domino Ypponense breviculum responsum concinnavi, cujus exemplar tibi mittimus.

Die Mercurii 15. Octob. - - - interrogati sumus a Cancellario: an jam scripta responsa haberemus in parata? cui respondimus, daturas nos illa ad vesperam: quo tempore responsa etiam consignata, & expedita sunt: Archiepiscopus ea suo Cancellaria reddi jussit. Porra ex Coepiscopis duo, ex Legatis unus delectus est, qui cum consiliariis Archiepiscopi responsum pro Cæsare ad ejus Instructionem pararent. Hi sequenti die, hora sexta matutina convenere, uti jussum erat. Ex Legatis delectus erat Cancellarius Brixinensis.

Die Jovis 16. Octob. - - - ante prandium exemplar a delectis pro Cæsare compositum, perlectum est, decretumque est, illud ratum gratumque esse. Paula post prandium adest Mareschallus Archiepiscopi, omnesque Episcapos & Legatos pro hora prima vocavit ad Principem, coram qua perlectum rursus est exemplar responsi ad Cæsarem, signatumque nostris omnium signetis. Orta hic lis est inter Legatos Ratisbonensem & Brixinensem, qui subscribere, & secretum apponere volebant ante Chiemensem, quod & factum est. - - - Deinde Archiepiscopus per Cancellarium nos admonuit de eo, quod cum Summus Pontifex Concilium generale indixisset pro die Lunæ post Dominicam Quasimodogeniti, *necesse sit juxta Cancilium Basileense præmitti Synadum Provincialem; in qua agendum de omnibus officiis clericorum, & sacrarum personarum; nempe ex parte hæresis in diversis partibus, maxime in Pataviensi Diæcesi pullulantis: de contemptu privilegiorum cleri, & ecclesiastica libertate, contra quæ privilegia spirituales personæ trahuntur ad forum vetitum, & post obitum spiritualium personarum, bona earum per laicos vi auferuntur, & quæcunque alia gravamina, in præscripto concilia Lateranensi proponenda.*

Deinde consultum, atque decretum est, ut Dominus Salisburgensis in diæta jam Imperiali cum ecclesiasticis Electoribus, & Principibus agat, & deliberet de futuro concilio Lateranensi, ut id præstituto tempore habeatur. Quo confecta indicat Archiepiscopus Synodum Provincialem, quæ agatar in Müldorff, ut eo conveniant omnes Episcopi & Prælati, aut eorum Legati, cum plena potestate in scriptis.

Paulo post, nempe 19. Octob. ejusdem anni perscripsit idem Dominus Decanus Feistrizer ad eundem suum Episcopum Cardinalem Langium: *Cum, ut jusseras, me informarem de loco, quem in concilio capturus esses, deprehendi & alios Episcapos inter se, de re eadem litigare. Ratisbonensis nempe Frisingam præcedere valebat. Cum Archiepiscopus ageret de Synoda futura - - - jussit afferri, legique aliquot privilegia: inter hæc unum erat in quodam concilia Provinciali editum, sub sigillis propriis singulorum Episcoporum totius Salisburgensis Provinciæ. Ex eo etiam dirigi se passi sunt Ratisbonenses. Itaque a principio is erat orda: Stabant 1mo Salisburgensis Archiepiscopus. 2do Frisingensis, tanquam Vicarius Generalis totius Provinciæ Salisburgensis. 3tio Ratisbonensis. 4to Pataviensis. 5to Brixinensis. 6to Gurcensis, tanquam Vicarius Generalis Ecclesiæ Salisburgensis, sed non totius Pravinciæ. 7mo Chiemensis. 8vo Seccoviensis. 9no & ultimo Lavantinus. Attamen in hac congregatione Salisburgensi, quæ nunc est, hic arda servatus non fuit; sed sedebant præsentes Episcapi 1mo Frisingensis. 2do Pataviensis. 3tio Chiemensis: deinde Legati Ratisbon. Brixin. Gurcens. & Lavantini; Seccoviensis non est vocatus propter Excommunicationem, ut ex ore ipsius Archiepiscopi audivi &c.*

De ordine & præcedentia Suffraganeorum.

Quæ pleraque omnia ex Archivo Capituli Cathedralis Gurcensis descripta sunt. Jam itaque

---

Anno 1512.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XL.

Anno Christi MDXII, Julii II. Papæ anno IX. Maximiliani I. Imperatoris anno XIX. convocatum a Leonhardo Archiepiscopo, ad occurrendum præsentissimis periculis disciplinæ, & Religionis.

Desiderabantur hactenus omnia hujus concilii acta, statutaque, & ne memoria quidem illius in plerisque Salisburgensium scriptoribus recurrebat; Hoc ego tandem in Archivo Consistorii Archiepiscopalis reperi, in quibusdam ætate fatiscentibus foliis descriptum, ac nunc primum in lucem publicam emitto.

DELIBERATA, TRACTATA ET CONCLUSA IN SACRO PROVINCIALI CONCILIO SALZEBURGENSI.

De consensione cum Archiepiscopis Electoribus.

Primo ex parte Convocationis Concilii Generalis per notabilem & solertem virum, ad id deputandum, apud Archiepiscopos Electores Sacri Romani Imperii diligens fiat investigatio, qualiter ipsi cum suis provincialibus Coepiscopis, occasione dicti generalis Concilii, in Urbe Romana apud Lateranum celebrandi, se exhibere intendant, & quid ob hoc statuere proponant, secundum ea studebit hoc sacrum Concilium Provinciæ Salzeburgensis, cum plena facultate ab eodem deputatorum se gerere & conformare; quatenus non reperiatur aliqua discrepantia, nec aliqua exorbitatio ab aliis Archiepiscopis, seu a natione Germanica, per hoc sacrum Concilium committatur: debita tamen obedientia, & reverentia erga Sanctam Sedem Apostolicam in his semper salvis.

De oratoribus, Romam mittendis.

Post hujusmodi investigationem, apud alios Archiepiscopos factam, & notitiam gerendorum per eosdem habitam, Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Salzeburgensis, hujus Concilii Præsidens, per literas, vel Nuncium, prout melius videbitur expedire, apud Sanctissimum Dominum nostrum Papam, se ac Coepiscopos, ac Prælatos & totum clerum hujus Provinciæ ob tarditatem missionis Oratorum & Nunciorum, nomine Provinciæ mittendorum, quam primum id fieri poterit, excuset. Cum propter discrimina hostilitatum & Guerrarum quæ in partibus Italiæ vigent ad præsens, iidem Oratores & Nuncii a Sacro Concilio Provinciali ad dictum generale concilium mittendi, non possint securum nec tutum habere transitum, quousque idem transitus per Sanctissimum Dominum nostrum Papam, & Principes terrarum fuerit assecuratus. Nihilominus se offerentes eidem Sanctissimo Domino Nostro ad omnia, quæ conservationem honoris & status Sanctitatis suæ, & Sanctæ Sedis Apostolicæ respiciant, se esse, & fore propensos & paratissimos. Hæc & alia prout post consultationem apud Archiepiscopos Electores Romani Imperii desuper habitam, juxta Negocii contingentiam, id fuerit visum melius expedire, idem Dominus Reverendissimus Sanctissimo Domino nostro Papæ explicanda literis seu Nuncio committi, aut communicari curabit.

De antiquis observandis Constitutionibus.

Secundo quia Synodi tam Provinciales quam Episcopales a Sanctis Patribus potissimum ea ratione noscuntur esse institutæ, ut in

eisdem circa reformationem morum, & ea, quæ ad disciplinam ecclesiasticam, & officia singulorum, circa cultum divinum, & observationem sacramentalium pertinent, doctrinis & monitis salutaribus intendatur, & in corrigendis excessibus vigor disciplinæ ecclesiasticæ observetur, & ob id per prædecessores Archiepiscopos Salzeburgenses ultra Juris communis dispositionem de vita & moribus subditorum, ac cohibendis excessibus & criminibus, & qualiter clerus circa divinum officium, ac in Sacramentis ministrandis se exhibere debeat, nec non circa dispositionem rerum ecclesiasticarum, in Comitiis provincialibus varia statuta cum insertis pœnis edita sunt, quibus, si exacte observentur, novas adjungere constitutiones supervacaneum foret. *Anno* 1512.

Sed quia frustra Sanctorum decreta canonum, ac statuta provincialia antiquis fuissent ordinata temporibus, si illorum executio negligatur, & modernis temporibus clerus & populus inveniantur variis vitiis & defectibus laborare, & ea, quæ proinde statuta sunt, negligi & penitus ac in oblivionem duci. Idcirco Reverendissimus Princeps & Dominus Dominus Leonhardus, Dei Gratia Sanctæ Salzeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus &c. volens sacrorum sancita canonum, & a Prædecessoribus suis salubriter statuta, signanter per quondam bo. me. Fridericum Archiepiscopum Salzeburgensem, Prædecessorem suum, in proximo Provinciali concilio edita, & innovata, inviolabiliter observari, & in subditis Provinciæ Salzeburgensis ad debitum executionis effectum deducere, hoc sacro approbante concilio, statuit, & districte præcipiendo mandavit, quatenus omnes & singuli Coepiscopi suffraganei Provinciæ Salzeburgensis, in partem sollicitudinis vocati, in suis diœcesibus dictæ Provinciæ, quemadmodum & idem Reverendissimus Dominus Archiepiscopus in diœcesi sua id facere debet, & intendit, a data præsentium infra sex menses officium visitationis salutare, auctoritate hujus sacri Concilii, ac auctoritate sua ordinaria instituant, & exequantur. Primum in se ipsis ea emendantes, quæ sacris Canonibus obviare noscuntur, quatenus ipsi præstare possint, quod ab aliis requirere debent, & in se ostendant, qualiter cæteros oporteat in domo Domini conversari. Deinde circa capitula, & singulos canonicos Ecclesiarum suarum Cathedralium idem officium visitationis incipiant exercere, & visitatores eligant viros Deum timentes, doctrina & moribus cæteros præstantes, qui verbo & exemplo apud clerum & populum ædificare possint, quibus committunt vices suas in visitando suas diœceses, & ad Ecclesias conventuales & collegiatas, sibi subjectas tam regularium, quam sæcularium personarum, ac singulas parochias transmittant, qui de contingentibus apud clerum & populum, quæ circa ecclesiasticam disciplinam & divinum cultum reformatione & emendatione indigent, tam in capitibus, quam in membris, in Dei timore reforment, & emendent, deferenda deferant, excessus corrigi, statuta prius edita diligenter custodiri, & observari, ac neglecta in eisdem restaurari, ac erigi faciant, secundum qualitatem temporum, personarum & locorum. Iidem quoque ordinarii locorum ipsis Visitatoribus compendiosum ordinem, libello inscriptum tradant, secundum quem se in officio visitationis dirigere habebunt; signanter notabiliores excessus, defectus & abusus, ex quibus majora proveniunt mala & scandala, in specie designando, quatenus de eis inquisitionem & correctionem ac emendationem facere possint oportunam, indubie sperans, si hujusmodi officium visitationis recte & laudabiliter confectum fuerit, exinde fructus multiplices in Ecclesia Dei provenire, & plurimas animas perdi-

Anno 1512. perditas Deo lucrifieri, denique clerum Deo & hominibus reddi acceptiorem, & si vitia emendata fuerint, ecclesiarum ministros a populo in Dei timore magis revereri.

De gravaminibus cleri & ecclesiarum. *Tertio* cum circa removenda gravamina, quæ clero & Ecclesiis contra libertatem ecclesiasticam inferuntur, decrevit hæc sancta Synodus, quod illa in scriptis redacta & oblata, seu quæ ante dissolutionem hujus Concilii Provincialis adhuc offerri contingat, per Notarios in hoc concilio deputatos, sub diligenti custodia reserventur, & nihilominus de aliis gravaminibus, nondum recensitis, quilibet Ordinarius loci in Diœcesi sua diligentem faciat inquisitionem; & ea in scriptis redigi & colligi curet, transmissurus scripta hujusmodi ad hanc civitatem Salzeburgensem, ut Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Præsidens, una cum adjunctis sibi per sacrum Concilium, ad id deputatis, quibus idem concilium dedit plenum & sufficiens mandatum, & facultatem, cum potestate substituendi ad tractandum latius de suis rebus, ac concludendum & exequendum ea, quæ pro tutanda libertate ecclesiastica, ac etiam pro ulteriori expeditione eorum, quæ futurum generale concilium respiciunt, expedire & conducere videbuntur.

At ut executio præmissorum sine mora, ac nova Convocatione concilii Provincialis suo tempore fieri possit, hoc sacrum concilium constituit, & ordinavit coram Notariis & testibus, in hoc concilio deputatis suos procuratores, videlicet Reverendissimos Dominos, Archiepiscopum Salzeburgensem, Episcopos Frisingensem, Ratisponensem, Pataviensem, Brixinensem, Gurcensem, Chiemensem, Seccoviensem & Lavantinum, cum pleno & sufficienti mandato etiam alios substituendi ad tractandum, concludendum & expediendum nominibus suis propriis, ac totius Concilii Provincialis, ea quæ occasione futuri generalis concilii tractanda & suscipienda veniunt, & si opus fuerit ad deputandum Nuncios & oratores ad dictum generale concilium cum sufficienti mandato, & instructione gerendorum, & proponendorum, nomine dictæ provinciæ mittendos, ac instrumenta mandati, tot, quot fuerint necessaria, desuper conficiendi, cum aliis consuetis necessariis & oportunis.

Item dictis procuratoribus a sacro concilio Provinciali data fuit etiam facultas tractandi de contributione pro expensis & supportandis oneribus expediendorum per clerum singulorum diœcesium fienda, & per ordinarios locorum, a suis subditis imponenda, colligenda & exigenda, prout iidem deputati, attenta qualitate negociorum, & expediendorum, duxerint hujusmodi quantitatem contributionis taxandam.

In præmissis tamen omnibus privilegiis & consuetudinibus quorumcunque semper salvis, quibus per præsens decretum hoc sacrum concilium derogare minime intendit.

Acta sunt hæc die decima septima mensis Martii Anno MDXII.

Joannes Gasserius, Historiographus Archiepiscopalis, de hoc concilio, ejusque Decretis, adnotavit: executioni minime mandata fuisse, ac proinde sperato eventu caruisse. In MS. Historiæ Lutherianismi pag. 24, *quod adservatur in Tabulario secretiore aulico Salisburgensi.*

Anno 1514. Hoc Archiepiscopo, & Ecclesiæ Salisburgensis, & Principatus tenente gubernacula, factum est, ut anno 1514 Collegium suorum Canonicorum Metropolitanum solveretur Regula S. Augustini, quam antehac Canonici illi diu invectam, jurato tenuerunt, obtenta primum pro hac conversione Bulla Pontificia Leonis X; quamvis huic mutationi Leonardus Archiepiscopus vehementer obstiterit, & non nisi coactus rem sibi valde adversam permiserit,

ferit, omen non fat faustum Ecclesiæ suæ exinde obventurum vaticinatus. Id mirum videri debet, quod cum alias vita Canonicorum, regulæ S. Augustini adstrictorum, atque in commuoi viventium, habita fuerit pro præcipua custodia disciplinæ ecclesiasticæ; hoc tamen tempore looge aliter senserit ipsemet Pontifex Leo X; ita quippe ille in Decreto: *Vita regularis hujusmodi in dicta Ecclesia Salisburgensi, quasi umbra, vel somnium, in religionis potius ludibrium, quam fomentum, & cultus divinus inibi indies minuatur &c.* Sic quippe progressu temporis & optima quæque, oisi desuper fulciantur, labascere ioter mortales consueverunt.

MATHÆUS,

Archiepiscopus Salisburgensis XLVIII.

Anno 1519.

Primum Gurcensis Episcopus, & S. R. I. Tit. S. Angeli Diaconus Cardinalis, dictus Langius, incredibili animi virtute, Legationibus Cæsareis, difficillimisque per actis negotiis toto orbe clarissimus; anno 1514. *electus Coadjutor, & anno demum* 1519. *Metropoliticam ibidem dignitatem adivit. Fuit autem ea tempestate rustici belli per omnem Germaniam maxima acerbitas, & desolatio; agresti plebe passim & in Principes, & sacerdotes, atque in avitam Religionem Catholicam, armis grassante, præsertim postquam nova Lutheri dogmata percrebuerunt. Quibus omnibus acerbis vulneribus etiam Salisburgensis Provincia vehementer fuit sauciata. Erat tum & clericorum & monachorum passim summa licentia, crassa literarum politiorum ignorantia conjuncta; emunctam quippe ex illicito sacerdotalium officiorum, & indulgentiarum mercatu pecuniam in fastum, crapulam & effrænem, posita omni verecundia, concubinatum converterunt. Monachi quoque extra instituti sui normam diglevi, & vagi, vitiis & abusibus protendendis adeo tenaciter inhæserunt, ut ne quidem Episcoporum suorum contranentium auctoritate moverentur. Ex conclamata hac ministrorum Ecclesiæ perversitate quid aliud nasci poterat, quam odium Cleri generale, & contemptus; Lutheri autem, corruptelis illis omnibus insurgentis, ad omnes ordines hominum, etiam doctrina præstantium, aditus, & in Salisburgensi Provincia: nam monstravit ille digito mercenariorum offendicula & avaritiam, atque inanem populi fiduciam, in ludicris simulationibus atque externæ pietatis exercitiis collocatam. Archiepiscopus Mathæus ipse in Augustanis Comitiis expertus est hominis non vulgare ingenium, maximis auspibus fulcitum, atque ut ejus vehementiam quodammodo diverteret, studiorum illius rectorem Staupizium honestis conditionibus e Saxonia Salisburgum ad se evocavit. Anxius interea de mali acerbitate, & de parandis morbo remediis sollicitus Archiepiscopus, de intercipiendis item Lutheri progressibus, & quonam id potissimum pacto effectum daretur; quosdam suorum Suffraganeorum Muldorffium evocavit. Consensere omnes unanimiter, temporum vertiginem, e corrupta ecclesiastica disciplina natam, sola cleri emendatione excuti oportere. Hinc mandatum typis editur, quod ex Tabulario Consistorii Archiepiscopalis desumptum, in hunc locum deponimus.*

Conventus Muldorffensis.

Mathæus miseratione divina Tituli S. Angeli Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Salisburgensis, Episcopus Gurcensis, Apostolicæ Sedis Legatus &c. Ac Dei & Apostolicæ Sedis gratia Philippus, Episcopus Frisingensis: Ernestus Admioistrator Pataviensis, Comites Palatinl Rheni, Duces Bavariæ &c. & Bertoldus, Episcopus Chiemensis infrascriptorum occasiooe, in loco, inferius nominato, unanimiter congregati. Universis & singulis Metropolitanæ, & aliarum cathedralium ecclesiarum nostrarum Præpositis, Archidiaconis, Decanis, Custodibus, Cantoribus Scholasticis, Capitulis, ac monasteriorum quorumcunque Abbatibus, Præpositis, & aliis tam conventualium & regularium, quam sæcularium & collegiatarum ecclesiarum, ac districtuum nostrorum Prælatis, Decanis etiam ruralibus, Archidiaconis, Canonicis, Parochialium ecclesiarum rectoribus, provisoribus & vicariis, seu locumtenentibus eorundem, ac aliis presbyteris curatis, & non curatis, ac clericis quibuscuoque, in sacris, vel minoribus ordinibus per civitates, & diœceses nostras ubilibet constitutis, quibus præsentes literæ nostræ innotuerint, Salutem in Domino. — *Mandatum Cardinalis ad Clerum.*

Quamquam divino præcepto, sacrisque canonibus, & desuper editis Generalibus, & Provincialibus conciliis, & a plerisque ex oobis, & antecessoribus nostris emanatis synodalibus statutis, & constitutionibus, aliisque mandatis publicis, personis omnibus, potissimum ecclesiasticis, recte vivendi, & divina administrandi norma & lex tam sancte, pie & abundanter, ac etiam dilucide & clare sit præscripta, ut si illa usque modo vel exacte observata, vel noo tam passim neglecta fuissent, foret tum supervacaneum ea vel immo-

Anno 1522. vare, vel illis quicquam superaddere, tum etiam fervens, & major solito laicorum in totum ecclesiasticum statum excandescentia, quæ hac tempestate nimis excrescere, & pullulare cernitur, cohibita fuisset. Tamen cum ecclesiasticorum licentiosa vita, morum publica deformitas, infinitaque insuper eorum flagitia, & excessus indies magis, proh pudor! invalescant, in his præcipue (quod dolentes referimus) quod nonnulli circa divina persolvenda officia admodum remissi, & negligentes: alii in verbi Dei prædicatione, quibus id muneris demandatum est, superstitiosi, petulantes, & novorum, ac ab ecclesia damnatorum dogmatum, autores & seminatores, & minus quam deceat, vel oporteat, attenti, & cauti existant. Plerique dignitatis clericalis pudore penitus rejecto, dissolutis, & clericis non decentibus utantur vestibus, quibus a laicis minime discernuntur. Armis etiam cincti incedentes. Crapulaque & ebrietatibus studentes, per tabernas & compita publica discurrant. Compotationes, blasphemias, rixas & insultus scandalosos, illicitos & abhominabiles suscitando, & ita illis insistendo, ut nonnunquam insomnes, & vino adhuc madentes, aras & sacra mysteria, proh pudor! accedere, & sic prophanare audeant. Nonnunquam etiam sacramenta cum commissarum sibi animarum periculo, vel negligenter, vel minus rite, vel (quod detestabilius est) exactione & symoniæ labe turpissima mediante, administrare. Quin imo & præter ecclesiæ ritum, curæ suæ commissos, ad oblationes & peractiones compellere, & in his injusta præmia exigere, accepta etiam pecunia adulteria & alia crimina publica tolerare non vereantur, eis alioquin sacramenta denegantes. Quidam autem in ædibus suis tabernas vinarias constituant. Alii negociationes sæculares, & mercaturas clericis interdictas, & aliquando non sine usuræ suspicione exerceant. Innumeri etiam non solum concubinas, & proles secum domi nutriant, sed & eorum ministerio, in publico laicorum conventu utantur. Nonnulli in beneficiorum ecclesiasticorum possessione, nullo habito canonico titulo intrusi, fructus & redditus eorum inique absorbeant & vorent. Ac laicali potentia quandoque freti, in his se tueantur. Plerique ecclesias prorsus denudantes, domos etiam dotium collabi sinant. Hique & alii immemores, quod sanguis ovium de manibus eorum requiretur, vicarios, seu locumtenentes, & divinorum cooperatores, competentiis ipsorum prorsus diminutis; quin imo, absentiis ultra quam deceat auctionatis, vicarios assumant minus idoneos, & nonnunquam monachos, etiam mendicantes, vagos & aliquando de apostasia suspectos. Qui cooperatorum & capellanorum mercedem coudignam subtrahere, fundationes & ea quæ ex institutione fieri deberent, animarum insuper salutem negligere, ecclesiasque debitis obsequiis fraudare non verentur. Quibus & aliis infinitis ecclesiastici ordinis excessibus, & in re divina gerenda plus quæstus quam salutis causa introductis abusibus fit, Ut hac tempestate innumeri libelli famosi, licentiose nimis in vilipendium ecclesiastici status prodeant, quibus exstimulati laici, plus quam alias unquam in eum stomachantur, irritanturque, & usque adeo ad vindictam & seditiones provocantur, ut videantur jamjam in perniciem & excidium cleri erupturi. Quin imo (quod magis cordi habendum est) Deus Optimus Maximus perversa hac mortalium, & præcipue ecclesiasticorum vita, qui cæteris verbo & exemplo præesse deberemus, nimis exasperatus & offensus, ut seditioni seditio, afflictioque afflictioni nostris exigentibus demeritis accumuletur. Turcarum gentem perfidissimam, & unicam Christiani nominis inimicam, nostra finitima, nostrosque fideles populari, vastari, & capi indies finit, nobisque ipsis propediem instans illud ipsum, nisi ad cor redeamus, nosque emendemus, minitatur exitium. Quare non modo operæ pretium est, & nobis ex pastoralis officii nostri functione incumbens, verum etiam nequaquam posthac connivendum, vel dissimulandum, sed pro viribus adnitendum, quo licentiosa hæc clericorum vita reformetur, quæstus & exactiones indebitæ amputentur, scandala tollantur, comprimantur & extirpentur vitia, redeat charitas, & prisca religio resque divina cum probatæ vitæ exemplo augeatur. Et proinde ut Altissimus reconcilietur, exhortationibus, monitis, constitutionibus, mandatisque salutaribus attendamus. Ac in corrigendos culpabiles & delinquentes censura animadvertamus severiori, ut qui a malo timore Dei non retrahuntur, severitate pœnæ coërceantur. Indubie futurum sperantes, ut si vita omnium emendata fuerit, ceperintque mortales (& præcipue qui aliis præsunt ecclesiastici) sancte, pie & religiose vivere, irritatus nunc & indignatus nobis omnipotens Deus mox reconcilietur, furorem iramque suam a nobis divertat, cessentque inde domesticæ seditiones, sopiantur surgentes tumultus, compescantur maledicæ linguæ, restituatur pristina

ſtina libertas, immunitas, reverentiaque eccleſiaſtico ordini, & nos tandem ab interno & externo hoſte tuti, potiri poſſimus æterna, & nunquam deſitura requie, & mercede, quam Deus repromiſit ſe diligentibus.

Nos itaque horum contemplatione ducti, ac prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis, & ſalutaribus ab eis editis Provincialibus & Synodalibus ſtatutis, & conſtitutionibus inhærentes. Nec non pium & ſaluberrimum decretum & inſtitutum factum per ſe. me. Leonhardum, noſtri Mathæi moderni Archiepiſcopi Salzeburgenſis immediatum prædeceſſorem in noviſſimo Provinciali Salzeburgæ celebrato concilio, & inſuper conſtitutiones & mandatum nuper a Nobis jam dicto Mathæo Archiepiſcopo per diœceſim noſtram Salzeburgenſem emanatum, proſequi, incitari, amplecti & continuare volentes, implorato per nos imprimis divino numine, communicato etiam communi omnium noſtrum, ac Metropolitani & cathedralium noſtrorum Capitulorum, per certas ex ſe ad id deputatas perſonas, & aliquorum hujus provinciæ Prælatorum, ſæcularium & regularium, nec non conſiliariorum noſtrorum eccleſiaſticorum, doctorum & juris peritorum, ac etiam venerabilis fratris & amici noſtri chariſſimi, Domini Sebaſtiani, Epiſcopi Brixinenſis Oratorum & procuratorum, ad nos ad id ſpecialiter deſtinatorum, conſilio. Accedente etiam venerabilis & Reverendi in Chriſto Patris, ac illuſt. Principis ſimiliter amici & fratris ac conſanguinei noſtri chariſſimi, Domini Joannis, Adminiſtratoris Ratiſponenſis per certas ſuas literas miſſivas huc transmiſſas, pleno aſſenſu, unanimiter & concorditer conſtituendum, ſtatuendum & ordinandum duximus, prout tenore præſentium conſtituimus, ſtatuimus, ordinamus, & ſub infra ſcriptis pœnis irremiſſibiliter obſervari & mandamus.

Et imprimis cum potiſſimum divinorum præceptorum ſit, & a quo leges & Prophetæ juxta Evangelicam doctrinam pendeant, ut unum Deum colamus, veneremur atque amemus, & ad id ſummopere obſervandum omnis homo teneatur, præcipue tamen expedit, & decet, ut miniſtri Eccleſiæ, qui ad obſequia & cultum divinum deſtinati ſunt, præ ceteris divinis officiis, per quæ laudes Deo perſolvuntur, ſolerti ſtudio vacent. Quare igitur Sacerdotes, & qui in ſacris ordinibus conſtituti ſunt, ac beneficiati, quicunque officium ſuum in dicendis & decantandis horis canonicis, & adminiſtratione ſacramentorum, & aliis eccleſiaſticis officiis, ſecundum beneficiorum & locorum exigentiam, exactam diligentiam adhibeant, & unumquodque officium debitis, & a majoribus noſtris traditis modo, forma, locis & horis peragant, nec ſe ex quavis occaſione a debiti officii proſecutione retrahi, vel impediri ſinant, neque quicquam officiorum, ad quod ex beneficiorum ſuorum fundatione tenentur, quoquo modo omittere præſumant. Et quia verbi Dei pabulum eſt animarum, ex quo grex Domini præcipue paſcitur, & nutritur, quod niſi prudenter, & rite adminiſtretur, potius deſtruit, quam ædificat. Non expedit, ut paſſim & per omnes prædicetur, ne ejus ignari & erroneis opinionibus ac doctrinis perverſis infecti, ſeipſos & auditores ſeducant, & magis diſpergant, quam ſeminent. Et ideo non liceat poſthac cuiquam verbum Domini prædicare, & in populo docere, niſi id ſibi ſit a jure, vel antiqua laudabili conſuetudine, aut de noſtra ſpeciali licentia permiſſum, hi vero ſtudeant Evangelium, & verbum Dei ſobrie & caute, ac juxta ſanctorum, & ab Eccleſia approbatorum doctorum ſententias docere, & interpretari, ſintque cauti & circumſpecti, ne ſuperſtitioſa, apocrypha aut erronea, vel ab eadem eccleſia rejecta, & damnata dogmata tradant, vel doceant, nec ad convicia vel injurias quovis modo deſcendant, ne ubi cauſa Dei agi debet, hæreſes, ſcismata, ſcandala, odia, & ſeditiones ſeminentur & tractentur. *Anno* 1512.

Cum etiam deceat ut clerici, quisque ſecundum ſtatum, ordinem & conditionem ſuam ſe in veſtimentis, & habitu tales gerant, quo a laicis ſecernantur, & eis officii cauſa venerationi ſint, præſtentque vita, moribus & habitu probatæ religionis exemplum. Idcirco omnes & ſinguli in ſacris ordinibus conſtituti, & maxime beneficiati coronam, & tonſuram in capite, ac veſtes longas usque ad talum pedis, & alia veſtimenta, & birreta deferant honeſta, & clericis decentia, ac quibus a laicis dignoſcantur, non quæſito nimio & exacto ornatu, nec veſtibus aut caligis rubei vel viridis coloris, ſeu alias virgatis vel ſimbriatis, ſive etiam ſericeis, niſi qualificati ſint, utantur; nec enſibus vel aliis armis cincti aut onerati, niſi in itinere conſtituti, incedant, in quo etiam veſtibus & armis utantur condecentibus perſonis, in dignitate eccleſiaſtica conſtitutis, ac Canonicis Metropolitanæ & Cathedralium eccleſiarum noſtrarum, nec non familiaribus & officialibus noſtris (quos huic conſtitu-

Anno 1522. tioni quoad colorem vestimentorum, & sericum deferendum subjacere nolumus) duntaxat exceptis. Insuper accessum tabernarum publicarum evitent, nisi eos in itinere, vel peregrinatione constitutos, illas accedere oporteat, & tam inibi quam domi, & alias a crapula, compotationibus, ebrietatibus, ludisque a jure prohibitis, blasphemiis, rixis, percussionibus, tumultibus ac scandalis penitus & omnino abstineant; choreas & publica spectacula atque convivia vitent, ne propter ipsorum lasciviam nomen ecclesiasticum blasphemetur; nec posthac cuiquam ecclesiastico liceat tabernam seu compotandi locum, pro laicis in domo sua habere, vel exercere, vel vino (alias quam ex Provincialibus & Synodalibus statutis & constitutionibus permissum est) vel aliis rebus mercatorum more, emendo & vendendo, aut aliis quibuscunque negociationibus, seu quæstibus sæcularibus insistere, & terrenis lucris contra suam professionem inhiare, eisque qui eorum curæ commissi sunt, occasionem scandali præstare. Sacerdotes insuper curati, seu illorum vicarii, non quæ sua, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere studeant, ac sibi subjectos in remediis & aliis juribus parochialibus, ultra ea, quæ sibi de jure debentur, gravare aut exactionare, nec eos ad peractiones peragi faciendas coërcere, aut præter oblationes diebus solemnibus festivis fieri solitas & consuetas ad offerendum (cum illa pro arbitrio fieri debeant) compellere. Neque de sepultura, aut pro administratione sacramentorum, aut aliis spiritualibus pacisci, aut ob ea a parochianis neglecta, cuiquam ex eis aliquod sacramentorum denegare præsumant. Ipsis autem sacerdotibus propterea non interdicimus, quin post sacramentorum administrationem super juribus parochialibus; ipsis de jure debitis, contra illa denegantes, officium nostrum, seu vicariorum nostrorum implorare possint, ubi plenum justitiæ complementum sunt consecuturi.

Præterea convivia presbyterorum, quæ in similibus peractionibus etiam tempore confraternitatum, certis anni temporibus peragi consuetarum, in tabernis & locis publicis, sive convivaliter cum laicis fieri solent, omnino aboleantur, nec alicui ex presbyteris eisdem illa accedere liceat. Verum plebanus loci solis presbyteris advenis convenienter & ad necessitatem, nec ad voluptatem, cibum & potum ministret. Unde petentes fieri peractiones, si Missis per presbyteros suæ parochiæ legendis contentari noluerint, teneantur eisdem advenis presbyteris addere aliquod emolumentum, pro refectione corporali decenti, & necessaria, secundum locorum distantiam & qualitatem, & quemadmodum in visitatione universali, per nos & nostrum quemlibet quamprimum instituenda a deputatis per nos visitatoribus, super his omnibus conveniens, magisque expediens ordinatio fiet. Ut insuper magis animarum saluti, quam lucris temporalibus intendatur, idcirco præfati presbyteri curati, in antea de quibusvis etiam enormibus peccatis, & casibus nobis reservatis, dummodo sint occulta (hæreticis, homicidia & excommunicatis duntaxat exceptis) confessis pro tempore, & contritis absolutionem impendere, & pœnitentias salutares injungere possint, alia nostra vel alicujus ex nobia desuper non habita aut requisita licentia speciali, sine tamen ulla prorsus propter absolutionem casuum hujusmodi reservatorum, pecuniæ erogandæ coërtione, a qua & omni alia Simoniaca & enormi exactione prorsus abstineant. In publicis autem & notoriis criminibus confessi simul & homicidæ ac hæretici & excommunicati prædicti, ad nos vel vicarios nostros pro tempore remittantur. Quam tamen constitutionem ad sæculares duntaxat sic delinquentes personas extendi volumus, ecclesiasticis in dispositionibus juris communis & antiquarum constitutionum permanentibus. Insuper deinceps curæ animarum a nobis vel vicariis aut officialibus nostris aliter aut aliis, quam idoneis, & per eosdem vicarios nostros examinatis & admissis personis non concedantur. Præterea rectores ecclesiarum, cæterique beneficiati, qui nisi canonico titulo suffulti, ad ecclesias & beneficia hujusmodi de cætero non admittantur, nec in illis tolerentur. Per seipsos personaliter residendo, vel si de Apostolicæ Sedis, aut nostra licentia ipsos abesse contingat, per sufficientes vicarios & substitutos ecclesiis & beneficiis hujusmodi in divinis debite deserviant, & curam animarum diligenter & solerter exerceant. Nec in locationibus ecclesiarum suarum vicarios, neque parochianos suos gravare præsumant, sed absentiis consuetis, & juxta ecclesiarum redditus, competeotibus (quaa etiam eis quavis de causa sine expressa nostra vel vicariorum nostrorum licentia augere non liceat) contenti sint, juxta clariorem per nos & quemlibet ex nobis in supradicta visitatione instituenda, desuper faciendam ordinationem, habeantque idoneos, & qui plebi noverint præesse, & prodesse lo-

co

co sui vicarios, ipsique & alii beneficiati, vicariis, substitutisque, & ipsi denique vicarii cooperatoribus suis (inter quos omnes nulli in antea ad curam animarum de novo regendam, nisi per vicarios nostros prius rite examinati & admissi fuerint, admittantur) de honestis & justis stipendiis & competentiis provideant, ne debito officio ecclesiæ fraudentur. Domos etiam & fundos dotium suorum beneficiorum collapsos restaurent, & quantum necessitas postulaverit, reforment, & alios in debita structura, & cultura conservent, nec ullo modo collabi, vel perire permittant. Ad quod etiam per Archidiaconos, & Decanos nostros rurales in eventum negligentiæ, per subtractionem proventuum auctoritate nostra arctius compellantur.

Nec ad deserviendum ecclesiis, vel beneficiis hujusmodi fratres, sive religiosi, cujuscunque ordinis, etiam mendicantium, quovis modo admittantur, & si aliqui hactenus tales admissi, vel recepti fuissent, quamprimum amoveantur. Et tam illæ, quam aliæ quæcunque regulares personæ, ordinum quorumcunque, per dictam provinciam nostram (nisi de legitimis causis & licentia superioris suffulti fuerint) extra sua monasteria morari, aut vagari nullatenus præsumant. Alioquin ad nos, vel vicarios nostros, vel eorum superiores, per victus denegationem, aut alia juris remedia, remittantur. Monasteriorum vero Prælati, incorporatas ecclesias obtinentes, Vicarios perpetuos, aut ad nutum amovibiles, in eisdem ecclesiis sibi incorporatis, deinceps non constituant, nisi fuerint prius per nos aut vicarios nostros examinati, & idonei reperti, & admissi. Cumque ex ignavia sacerdotum præcipue curatorum, animarum salus periclitetur, & gravia scandala proveniant, fitque in ecclesia Dei sanctius, paucos sufficientes & bonos, quam multos indoctos & imperitos habere ministros. Idcirco deinceps ad sacros ordines non admittantur, nisi viri de scientia, doctrina, peritia, moribus, vita, & honesta conversatione diligenter examinati, & idonei reperti. Inter quos ad curam animarum ut præfertur, admittendi sint, præcipue cæteris doctiores, & in sacramentis ecclesiasticis administrandis exercitati, seu idonei & sufficientes. Quo vero ad ordinatos in Urbe Romana (quos una cum aliis extra provinciam & diœceses nostras ordinatis quibuscunque, nisi simili & rigoroso examine vicariorum nostrorum prævio, ad ministerium altaris quovis modo admitti nolumus) constitutio felicis recordationis Julii Papæ secundi, Nedum circa ordines collatos, verum etiam quo ad titulos, quibus ordinandi similiter inibi mandantur esse provisi, inviolabiliter observetur. *Anno 1522.*

Cum etiam ut clericorum actus in melius reformentur expedit ut caste & continenter vivant, munda & casta tractantes. Quapropter omnes presbyteri, & beneficiati prædicti, a supra memoratis publicis & scandalosis concubinatibus, fornicationibus & excessibus abstineant. Nec concubinas & proles secum fovendo teneant, juxta Basileensis Generalis concilii decreta, cujus pœnis volumus in his delinquentes omnino subjacere, ad earum executionem contra incorrigibiles & inobedientes indubie processuri.

Ad obviandum etiam maliciis, quibus Christi fideles nonnunquam per quæstuarios, & alias personas, indulgentias fictas, vel jam revocatas circumferentes, nedum exactionantur, verum etiam in votis relaxandis, & aliis enormibus peccatis remittendis, sæpenumero seducuntur, & animæ eorum periclitantur. Unde etiam parochiani aliqui, relicta quandoque propria ecclesia, & pastore suo contempto, publicis adulteriis, & aliis gravibus criminibus obnoxii, ad monasteria se conferunt, ad ipsorum religiosorum assertionem, & super indulgentiis (de quibus non constat) absolutionem impetrantes cum simili animarum suarum periculo. Idcirco inhibemus vobis omnibus & singulis Archidiaconis, Decanis ruralibus ac presbyteria curatis prædictis. Ne aliquem Quæstorem, vel eleemosinarum aut aliorum quorumcunque subsidiorum collectorem vel exactorem, etiam quarumvis Apostolicarum & aliarum indulgentiarum, prærogativarum & literarum occasione, ad prædicandum, sive elemosinas aut subsidia hujusmodi colligendum, qualitercunque admittatis, nec similes indulgentiarum, & alias quascunque literas, & scripturas, etiam privatas, quæstum vel eleemosinam concernentes, nisi literæ admissionis, licentiæ & approbationis nostræ (per quas innotescat tam quæstores & collectores admissos, quam indulgentias & literas hujusmodi per nos examinatas & approbatas fuisse) vobis desuper ostensæ fuerint, quoquo modo publicetis, aut publicari permittatis. Presbyteri quoque peregrini & ignoti (ut occasio vagandi tollatur) in dicta provincia nostra nullibi ad celebrandum missarum solennia admittantur, nec ultra mensis spacium in consortio presbyterorum tolerentur, nisi exhibeant literas admissionis, alterius ex nobis Archiepiscopo & episcopis

Anno 1522. ſcopis prædictis, in cujus diœceſim ſe transtulerint, ac documenta & literas teſtimoniales ſui ordinarii, a cujus diœceſi immediate diſceſſerunt, quibus de eorum ordinibus & honeſtate conſtet, ne aliquis incorrigibilis poſt exceſſus a ſe perpetratos, impunis ad alienam diœceſim transeundo evadat.

Deinceps ne Chriſti fidelium elemoſinæ in alios quam pios uſus erogentur, non liceat vitricis & procuratoribus fabricarum in ſingulis eccleſiis hujus noſtræ provinciæ, quicquam de pecuniis ad fabricam provenientibus erogare, diſtribuere, ſeu profundere, aut in ædificiorum, vel alium quemcunque uſum diſpenſare, ſine Rectoris ſcientia, ſed ad capſas, in quibus pecuoiæ & bona fabricæ repoouutur (ſicut etiam in Provincialibus & Synodalibus conſtitutionibus continetur) ſemper tres claves habeantur, quarum una omnino Rectori cuſtodienda tradatur. Poſtremo ad omnem nefarii quæſtus fomitem tolleodum inhibemus omnibus & ſingulis noſtris Vicariis & Officialibus, nec non Archidiaconis & Decanis ruralibus prædictis, aliisque, ad quos exceſſuum denunciatio, vel correctio quomodolibet ſpectat, vel pertinet, aut quibus id per nos committi vel demandari contigerit; Ne pro exceſſibus prædictis, aut transgreſſionibus alicujus, ex dictis conſtitutionibus, ſtatutis & ordinationibus noſtris, pecuniariam mulctam vel pœnam a quocunque petere vel exigere, nec ultro oblatam recipere, neque alterius compeodii vel remunerationis, aut quæſtus lucrique occaſione exceſſus præmiſſos tolerare, nec ullom pro ſic delinquendi licentia præmium accipere præſumant, ſed ad alias pœnas infraſcriptas contra delinquentes pro delicti qualitate procedant.

Quocirca vos omnes & ſingulos Præpoſitos, Decanos, Capitula, Abbates, aliosque Prælatos, Canonicos, Archidiaconos, Decanos rurales, nec non presbyteros curatos & non curatos, & clericos ſupradictos, tam conjunctim, quam diviſim, ſub interminatione divini judicii obteſtamur, Vobisque & veſtrum cuilibet, in virtute ſanctæ obedientiæ, nec non ſub excommunicationis ſeotentia, ac ſub cenſuris eccleſiaſticis, aliisque in ſacris canonibus expreſſis, nec non corporalibus, & pro arbitrio noſtro unicuique ſecundum exceſſus & delicti qualitatem, infligendis pœnis, diſtrictius præcipiendo mandamus: Quatenus infra quindecim dies poſt publicationem præſentis noſtri mandati, quorum quinque pro primo, quinque pro ſecuodo, & reliquos quinque dies pro tertio & peremptorio termino, ac monitione canonica aſſignamus, immediate ſequentes, a ſupra memoratis criminibus & exceſſibus prorſus & omnino abſtinuiſſe debeatis, & veſtrum ſinguli abſtinuiſſe debeant, quodque præſentes conſtitutiones, ordinatiooes & ſtatuta noſtra prædicta omnia & ſingula, in quantum vos & quemlibet veſtrum concernunt, inantea firmiter & inviolabiliter obſervetis, & obſervari faciatis. Nec illis quoquo modo directe vel indirecte, per vos vel alios, quovis quæſito colore, vel ingenio contravenire præſumatis. Certificantes nihilominus vos, & quemlibet veſtrum, quod mox poſt lapſos dictos quindecim dies, a die intimationis prædictæ, in quo relationi curſoris jurati omnino credemus, & ſtabimus, contra transgreſſores, inobedientes & cootumaces, ad ſenteotiarum, cenſurarum & pœnarum prædictarum declarationem & executionem, prout juris fuerit, & expedire videbitur, indubie procedemus, vel procedi mandabimus. Et quo præſens hoc noſtrum mandatum majoris ſit efficaciæ & momenti, poſſitque exactius executiooi mandari, inſinuamus vobis, quod quam primum commode fieri poterit, generalem viſitationem & reformationem inſtituturi, & juxta ſacrorum canonum, ac Provinciales & Synodales conſtitutiones prædictas, aliasque prout juris & expediens fuerit, ſumus proceſſuri. Nolumus autem per hoc præſens mandatum noſtrum Provincialibus ac Syoodalibus ſtatutis & conſtitutionibus, antehac per Prædeceſſores noſtros, aut nos emaoatis, quoquo modo derogare. Sed illa (in reliquis omnibus huic mandato & ordinationi noſtræ, non obviantibus nec contrariis) etiam ſub pœnis inibi contentis, inviolabiliter obſervari. Ipſumque præſens Mandatum volumus ad ſubditos cujuslibet ex nobis Archiepiſcopo & Epiſcopis prædictis, etiam quo ad executionem reſpective referri, & extendi, ac Metropolitani, aut alterius cujusvis noſtrum juribus ſimiliter nequaquam præjudicari. Et quoniam difficile foret præſentes literas noſtras originales ad ſingula loca & eccleſias, præcipue parochiales, ac monaſteria noſtrarum Provinciæ & diœceſium deferri. Idcirco volumus & mandamus, earundem literarum transſumptis, manu Notarii publici, vel cujuscunque Secretariorum noſtrorum ſubſcriptis, & ſigillo alicujus noſtrum munitis, plenam & eandem ubilibet fidem adhiberi, quæ ipſis originalibus literis adhiberetur. In quorum omnium & ſingulorum fidem, & teſtimonium præmiſſorum præſentes literas, ſigilli noſtri Mathæi Cardinalis Archiepiſcopi præ-

præfati, tam proprio quam reliquorum Coepiſcoporum noſtrorum prædictorum nominibus, ab eis rogati, impreſſione & Notarii infraſcripti ſubſcriptione muniri fecimus & mandavimus.

Datum in oppido Muldorff Salzeburgenſis Diœceſis die ultima menſis Maji. Anno a Nativitate Domini Mileſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo.

Porro Mathæus Archiepiſcopus poſt novatorum tumultum & prudenti moderatione, & repetitis conflictibus pauliſper ſopitum, ut loculentiori molimine veterem religionem tueretur, & novatores opprimeret, Diœceſonum cogere concilium conſtituit. Illius convocatio pro die 7. Aprilis anni 1525. decreta, adſervatur in Archivo Conſiſtorii Salisburgenſis. Veruntamen interlabentibus novis diſcordiis hoc concilium fuit intermiſſum; nam homo quidam perditus & effrons, Wolffgongus Todt, Franciſcani conventus Wolfsbergæ in Carinthia moderator, Guardianum nominant, Lutheri placita amplexatus, palam ea atque infrunite in vulgus ejectavit, & ruſticorum animos, alioquin perduelles, reddidit petulantiores. In hunc Archiepiſcopus competenter animadverti juſſit. Alius ejusdem furfuris Sycophanta Georgius Agricola prædicatione ſua plebem magno numero pervertit, qui palinodiam ſe canere nequiter diſſimulans veniam obtinuit a clementiſſimo Principe, paulo poſt tamen reverſus eſt ad vomitum. Plures alii pacis perturbatores, Magiſtratui inſultantes, aut expulſi, aut mancipati carceribus, perfidiæ ſuæ atque perduellionis pœnas dederunt. Anno 1527. Decretum ab Archiepiſcopo emittitur ad Parochos, quo illis præcipitur, qui in Hallein, Tittmoning, Lauffen & Radſtadt curam animarum gerunt, ſedulam navent operam, ut populus depromptis e ſacra Scriptura, & Traditione locis, opportune edoceatur falſarum Prophetarum agnoſcere offucias, easque toto animo deteſtari; ſenſit quippe Paſtor ſagaciſſimus, in ejusmodi cauſis rectam inſtitutionem, eſſe ipſis pœnis efficaciorem, & Epiſcopo digniorem. Interea temporis indicitur a Paulo III. Papa Mantuæ Concilium œcumenicum, quod deinde ad Tridentinam Urbam translatum eſt, ad conſulendum rebus Eccleſiæ undequaque afflictiſſimis; ad quod concilium ipſum quoque Archiepiſcopum vel ejus legatos accedere oportebat. Itaque neceſſum plane cenſuit Archiepiſcopus convocari Provinciale concilium Salisburgenſe, ad Nuntios eo legitime ablegandos, proferendaque præcipua capita, avitam Salisburgenſium religionem, & ſalutarem diſciplinam vehementer infeſtantia, quibus depellendis omnino opus erat adminicula concilii Univerſalis. Epiſcopi vero Salisburgenſis Provinciæ, & Patres, ut rebus in Provinciali Synodo peragendis inſtructos adferrent animos, indixit Archiepiſcopus pravium conventum Muldarffii, quorundem Epiſcoporum, & Nuntiarum, quos Principes vicini & abſentes Epiſcopi eo deſtinaſſent. Actus eſt ibidem ille conventus, & Receſſus illius germanico idiomate conſignatus, quem ob filum, & nexum rerum Synodalium Salisburgenſium hoc loco deponimus, depromptum ex Actis Synodalibus, in Archiva Conſiſtorii Archiepiſcopalis adſervatis.

Secta illabuntur.

Anno 1537.

Receſſus Muldorffenſis.

Zu wiſſen. Als der hochwürdigſt Fürſt, und Herr Herr Mathæus, der heiligen Römiſchen Kirchen Cardinal, und Erzbiſchof zu Salzpurg, Legat des Stuehls zu Rom &c. kurz verrukter täge, auf erſuchen Bäpſtlicher heiligkeit, durch einen ſondern Irer heiligkeit Nuntium an ſeine fürſtlich Gnaden mundlich, und ſchriftlich beſchehen. Den hochwürdigen, Durchlauchtigen, hochgebornen Fürſten, und Herrn herru Philippſen, Biſchoven zu Freyſing: Herrn Hanſen zu Regenspurg, und Herrn Ernſten zu Paſſau Adminiſtratorn, allen Pfalzgrafen bei Rein, Herzogen in Bayrn &c. Auch Herren Georgen zu Brixen, und Herrn Anthonien zu Gurkh Adminiſtratoren, als ſeiner Fürſtl. Gnaden, und der Salzpurgiſchen Provinz Mitbiſchoven, und Suffraganier, etlich Bäpſtliche Brevia, die intimation, verkündung, und beſuchung des gemeinen Chriſtlichen Concilii, ſo gedachte Bäpſtliche heiligkeit gen Mantua, auf den drei und zwantzigſten tag Maji auskomend ausgeſchriben, in ſich haltend, zuegeſandt; Auch daneben zuegeſchriben, und zu verſteen geben, wie ein hohe Notdurſt wäre, damit ſeine fürſtl. Gnaden, auch ſie di Mitbiſchöf und Suffraganeen ire Rät von Zuebereitung zu den angeregten gemeinen Concili, auch andern der Provinz obligen zu reden, und zu ratſchlagen, auf einen gelegnen tag, und Malſtat zu ſammen ſchikhen, und derhalben ſein Fürſtl. Gnaden aus gueter Wolmeinung, den zehenden tag Januarii, und die Malſtat, in ſeiner Fürſtl. Gnaden ſtat Muldorff zu ſolcher Zuſammenſchikung ernent, angeſezt; und darauf dieſelben ire Mitbiſchöf, und Suffraganien freündlich erſuchet hat, ire Rät auf ſolchen tag, mit bevelch, angeregte diſer Provinz obligen, notturftiglich zu beratſchlagen, abzufertigen, und zu verordnen.

Und dann ſeine Fürſtl. Gnaden auf ſolchen angeſezten tag ire trefliche Commiſſari und Räte, Namentlich den hochwürdigen in Gott fürſten Herrn Hieronymus Biſchofen zu Chiembſe

(der

Anno 1537. (der auch ein Mitbischof und Glid der Salzpurgischen Provinz ist) und den Wolgebornen, auch die Erwürdigen, Edlen und hochgelehrten Herrn Sigmunden Graf zu Ortenburg; Herrn Paulsen Stadler, und Thumbherrn zu Salzpurg, Herrn Voltein Probst zu Gaars: Niclausen Ribeis zu Neuen Khirnning, der Rechten Doctor: und Johann Jung Prediger Ordens, der heil. Schrift Doctorn, verordent. Darauf auch der hochbedachten Mitbischoven und Suffraganien trefflich Gesandten, Botschaften und Rät, neben den obgemeldten Salzpurgischen Verordneten daselbst zu Müldorff ankhomen, und erschinen sein: die hoch und Erwürdigen, Edlen, hochgelerten, benentlich von wegen Freysing Herrn Anthonien von Alberstorf Thumherrn, und Jörg Spies Cantzler daselbst. von wegen Regenspurg Herr Jörg Wirtenberger Vicari in spiritualibus, und Augustin Pos Cantzler. Von wegen Passau Herr Hainrich Khurtz Weichbischof, und Herr Steffan Rosin, Thumbherr zu Passau; von wegen Brixen Herr Jörg Stamler Thumbherr zu Brixen, all der Rechten Doctores, und Herr Hans Gallus Brixischer Notarius: Und von wegen des Administrator zu Gurgkh, Herr Silvester Beck Probst zu Straspurg. Und nachdem die Salzpurgischen Gesandten ainen Fürtrag gethan, darin, was auf etlichen vergangenen diser Provinz, und sonst gehaltenen versamlungen, in Sachen, Erhaltung unsers heiligen Christlichen Glaubens, und die Geistlichkait belangend, sich verloffen, was auch dismals zu bedenkhen, und zu beraten die Notturft ervordern wolle, zellt und angezaigt. Darauf haben all obenermelte Erzbischöflichen und Bischoflichen Gesandten ainhelliglich die obligen und Notturften, bevorab auch die ursachen, so in gedachten Erzbischoflichen dises tags ausschreiben begriffen, zu beraten für die händ genomen, und fürnemlich das gemain Christlich Concili belangend: Diewell das zu vordrist von wegen erhaltung unsers heiligen Glaubens, und ausrottung der villerlaj Irrsal und Ketzereien, so leider in dieser teutschen Nation an meer orten eingerisen sein, fürgenomen. Darumb auch von allen Ständen des heiligen Reichs, Geistlichen und weltlichen, ain gute zeit her, embsig angehalten worden. So haben dieselben Gesandten ain unvermeidliche Notturft zu sein erwogen, und bedacht, damit hochgedachte fürsten, und Herrn Erzbischof, Mitbischöf und Suffraganien nit umbgeen sollen, noch mögen, sich zu der besuchung dises gemain Concilii zu beraiten, und gefasst zu machen. Welche verfassung dann, ausser gemeiner dieser Provinz versamblung, als einem Concilio, oder Synodo Provinciali nit wol beschehen möge. Und wo aber solch gemain Christlich Concili, aus allerhandt besorgnüs der Khrieg, oder anderer verhinderung, vielleicht so bald seinen fürgang nit haben solte, das dannoch die höchst Notturft ervordert, damit von wegen Abfalls der Religion, auch des ergerlichen lebens, so bei der Briesterschaft gefunden, und dann der merklichen Eingrif und beschwerden, die von den Weltlichen denen Geistlichen, je länger je meer zuegefüegt werden, nottwendiges einsehen, und wendung beschehen, und solches durch den Metropolitan, Mitbischöf und Suffraganien, als die vorgeer dieser Provinz aintrachtiglich beraten, und gehandelt werden möge. Demnach die mergemelten Erzbischöflichen und bischöflichen Gesandten, sich deren nachvolgenden artikel veraint haben.

Zum Ersten. Nachdem Hochgedachter Cardinal und Erzbischof zu Salzpurg insonderhait von Bäpstlicher Heiligkait ersuchet worden. Derselben irer Heiligkait für sich, und seiner Fürstl. Gnaden Mitbischöf und Suffraganien genugsamen glauben in Schrifften zu thuen, und zu zuschiken. Nämlich das allen iren Gnaden, nach ausweisung der Bäpstlichen damit überschikten Brevien, das general Concili Intimiret, und verkhundt sei. Demnach sollen die Mitbischöf (welche bishero das nit gethan) dem Metropolitan, aufs fürderlichist, solch beschehene insinuation in lateinischeu Missiven, sambt Specification der Prælaten, wie auch die gemelten Bäpstlichen Brevien in sich halten, fürderlich zuschreiben, und übersenden.

Zum Andern. Das ain Synodus Provincialis oder Concilium Provinciale, durch den Metropolitan, innhalt darüber begriffner, und in diesen Convent vergleichter Schrift, ausgeschrieben, und die Malstat gen Salzpurg oder Müldorff, nach seiner Fürstl. Gnaden Gefallen, benent. Das auch solicher der Römischen Königl. Maj, Herzog Fridrichen Pfalzgrafen, Herzog Wilhelmen, und Herzog Ludbigen, auch Herzog Ott Heinrichen, und Herzog Philippsen Gebrüedern, fürsten in Bairn &c. Auch den Landgrafen zu Leüchtenberg, in deren allen fürstlichen Gnaden Landen und Gebieten sich diese Provinz erstrekht, zugeschriben, und verkhündt werde. Abermallen innhalt einer Schrift, so auch darüber verfasst, und vergleicht ist.

Zum

Anno 1537.

Zum Dritten. Das ein jeder Ordinarius seinen Thumb, und andern Capiteln, und den Prælaten, ob gleich etlich exempt, welche nach innhalt des lezt gehaltenen Lateranensischen Concili, darauf zu erscheinen schuldig sein. Desgleichen auch den Religiosis ordinum mendicantium seines Districts oder Bistumbs, auch den andern unterworffnen Geistlichen, solich Provincial concilium beklunden, und sich mit aller Notturft damuf gefafst machen. Doch sol zur vermeidung unnotturftigs costens, und dieweil zu der bestimbten Vasten zeit die gemain Briesterschaft sich von iren Khirchen nit wol absentiren mögen, in jeden Bistumb den Archidiaconis, Archipresbyteris und Decanis ruralibus, nach jedes orts gebrauch, geschriben und bevolchen werden, das sie ires Districts Briesterschaft ervordern, und solich ausschreiben, und fürnemen des gemainen geistlichen Concili, auch Synodi Provincialis inen fürtragen, und der Notturft nach, mit inen handlen, damit si denselben iren Archidiaconis, Archipresbyteris, und Decanis ruralibus sambt ainen oder zweien anderen Briestern, aus jeden district, irer gelegenhait nach zu erkhiesen, an ir allerstat das ausgesezt Provinciale Concilium zubesuechen, und daselbst von wegen des generals Concili, auch gemainer Christenhait, und sonders dieser Provinz obligen halben, die Notturft zu beraten, zu handlen, zu beschliessen, und volziehen zu verhelfen, genugsamen Gewalt geben. Dergleichen mügen auch die Prælaten jedes Bistumbs (welcher Ervordering nit kan umbgangen werden) ainen oder zween aus inen, zu besuechung dises Provincials Synodi für nemen, mit notturftigen Gwalt versehen, damit ein jeder Ordinarius, neben seines Thumb Capitels Gesandten, aufs wenigst mit ainen Prælaten, aus jeden fürstenthumb, darein sich sein jurisdiction erstrekht, versehen sei; und uber das, sich mit ainen zbeien, oder mer gelerten, berüemten, der heiligen Schrift doctoribus, und sunst, nach jeder gelegenhait zum pesten, zu mergemelten Provincial convent gefafst mache.

Zum Vierten. Ist für gut, und notwendig angesehen, das Hochgemelter Cardinal, und Metropolitan, in Namen gemainer Provinz (wie bei weiland Erzbischof Leonharden zu Salzpurg, vor dem obgedachten Concilio Lateranensi auch fürgenomen gewesen) ainen seiner fürstl. Gnaden Räte, zu den anderen dreien Metropoliten; Den Khurfürsten Maintz, Cölln, und Trier, alsobald mit credenz, und instruction, auf gemainer Provinz Costen, in khünftige Anlag, oder contribution (die nit umbgangen werden mag) zu erstatten, abfertigen wöll, sich bei denselbigen anderen Metropoliten, ires vorhabens, gemüet, Mainung, und rats, des general Concili halben, zu befragen, und zu erlernen, und solich ausrichtung sovil möglich zu fürdern. Damit die Provinz auf angeenden Concilio Provinciali, dessen ain wissen haben, und sich desto stattlicher darauf entschliessen, auch den anderen Metropoliten, so vil not und guet, conformiren mög.

Zum fünften. Als nit allain von wegen der Zuberaittung des gemainen Concili, sondern auch der religion, und der vilfaltigen geistlichen obligen, Bevorab auch der weltlichen cingriff, und merklichen beschwerden halben, auf disen convent, ettlich artikel und dubia, durch die Salzpurgischen Verordneten fürgehalten, und den anderen Gesandten auf ir begeren, in dreien unterschidlichen Schriften zuegestellt, die auch mit allen vleis disputirt, erwogen, und darauf allerlai fürträglich ratschleg bedacht worden sein. Und aber der meerer tail darunter, ausser gemainer versamlung der Provinz nit wol hat mögen beschlossen werden, sambt dem, das auch etliche Gesandten darzue nit abgefertigt, noch mit genugsamen gwalt versehen gewesen. So sein dennoch dieselben artikel und dubia zu weiteren ains jeden Ordinarien bedenkhen, sich, mittler zeit, bis auf mergemelts Provinciale Concilium, mit den seinen darauf stattlich haben zu beraten eingestellt. Also, das ain jeder seinen ratschlag darüber in Schriften verfass, auf und zu berürten Synodo, oder Concilio Provinciali fürpringen. Alsdann sollen solich ratschleg und sachen durch gemaine Provinz, der Notturft und pesten ansehen nach vergleicht werden, wie ain jeder gesandter seinen fürsten, der darüber gehabten unverpindtlichen disputation und beratung, auch was sich sonst weiter in disen convent hie zu vermelden von unnöten zuegetragen hat, wais zu berichten.

Des zu bezeükhung und urkhund ist dieser Recesse verfast, durch den Herrn Bischoven von Khiemsee, Herrn Anthonien Alberstorffer, Georgen Wirtenberg Vicarien zu Regenspurg, auch den Herrn Suffraganien zu Passau, Doctor Georgen Stamler, und Herrn Silvester Bekh, oben vermelt botschaften, verfertigt. Beschehen zu Mülldorf den fünfzehenden tag Januarii.

Anno 1537. Anuo domini ain tausend, fünf hundert süben und dreissigsten.

Porro defixos pro celebrando Provinciali concilio diem, & locum, Archiepiscopus vicinis Principibus & Coepiscopis illico indicavit, eosque impense precatus est; huic ut sese praesentes sisterent, gravissimarum rerum tractandarum causa. Literarum ad Episcopos datarum generalis haec fuit conceptio:

Venerabili Amico nostro, charissimo Domino Anthonio, Administratori Gurcensis Ecclesiae.

Mathaeus, miseratione divina Episcopus Cardinalis, Archiepiscopus Salzburgensis, Apostolicae Sedis Legatus &c.

Convocantur Coepiscopi. Venerabilis Amice charissime. Quamvis ad ea, quae muneris nostri Archiepiscopalis sunt, Nos continuo intendere deceat; ita ut cuncta, quae pro conservanda religione christiana, fovenda honestate vitae, ac morum integritate, nec non manutenendis juribus ecclesiasticis, quomodolibet facere poterunt, semper cogitare debeamus; id tamen maxime tunc praestare sumus adstricti, quando majores & uberiores circa praemissa providendi occasiones se offerunt; Hinc est, quod cum nuper, prout Amicitia Vestra satis compertum habet, Nobis per Sanctae Sedis Apostolicae, & Sanctissimi Domini Nostri, Domini Pauli, Papae Tertii, Nuncium specialem, Universale illud Concilium, quod potissimum sacrosanctae nostrae Religionis, & fidei gratia institutum esse dignoscitur, ad diem XXIII Mensis Maji proximi, in civitate Mantua, inchoandum sit, & fuerit insinuatum, ac intimatum; crebro quoque rumore fide dignarum personarum ad Nos perlatum sit, quod cura animarum segniter & negligenter in Ecclesiis, Nobis jure Metropolitico subjectis, regatur: clericalis vitae & conversationis honestas posthabeatur: morumque levitas, atque in quodlibet peccati genus prolabendi licentia, tam clericos, quam laicos quotidie magis invalescat, & augeatur, ac subinde potestas, jurisdictio & immunitas ecclesiastica vilipendantur, invadantur, opprimantur, ac violentur. Idcirco Nos ex debiti nostri officio, communicato consilio & auxilio Amicitiae Vestrae, ac aliorum Coepiscoporum & Suffraganeorum nostrorum, qui in partem sollicitudinis nostrae vocati estis, ad praedictum Universale Concilium, Nostro, & totius Provinciae nostrae nomine visitandum, praeparationem facere: statui & indemnitati Ecclesiarum, clerique morum reformationi, & corrigendis excessibus, atque reducendis potestatis, jurisdictionis, & immunitatis ecclesiasticae juribus, solerti cura, & vigilanti studio (ut tenemur) intendere cupientes, statuimus, die Lunae post Dominicam *Jubilate*, quae erit XXIII. Mensis Aprilis, proxime futuri, omnium & singulorum praemissorum gratia, Concilium Provinciale, in civitate & sede nostra Archiepiscopali Salzburgensi, huic rei gerendae accommoda, celebrare. Quare Amicitiam Vestram, ex Pastoralis sollicitudinis debito, in Domino admonemus, excitamus, requirimus & hortamur, utque eidem sub poenis, quas sacrorum canonum dictat auctoritas, praecipiendo mandamus: quatenus Amicitia Vestra, adjunctis sibi & vocatis aliquibus ex Canonicis Ecclesiae suae, ac nonnullis Conventualium, seu collegiatarum Ecclesiarum, etiam exemptarum, & Ordinum mendicantium, Praelatis, Ministris, Prioribus, Guardianis vel fratribus (*), Nec non aliquibus Ecclesiarum Parochialium Dioecesis suae Rectoribus; quorum omnium respective numerum discretioni Amicitiae Vestrae committimus, & relinquimus; quosque eadem Amicitia Vestra, arbitratu suo, ad hoc duxerit eligendos, cum pleno & sufficienti mandato totius Capituli, & aliorum Praelatorum, ac parochialium ecclesiarum Rectorum Civitatis & Dioecesis suae, ad Concilium Provinciale in Civitate nostra Salzburgensi celebrandum, dicta Dominica *Jubilate*, omni mora posthabita; nisi inevitabiles causae id non admiserint, se personaliter conferat. Quam etiam specialiter ob id, quod Sacra Romana Majestas, & alii Principes saeculares, Domini & amici nostri, ad quorum dominia haec nostra Provincia se extendit, de Provinciali conventu certiores facti sunt, tantoque vehementius, & ex animo requirimus, & obtestamur, ut personaliter in eodem conventu Provinciali comparere non recuset; quatenus casu quo Suae Majestatis, & dictorum Principum saecularium Oratores & Nuncios hic etiam comparere contingeret, praescripta omnia, atque alia

(*) *In toto Episcopatu Gurcensi praeter Canoniam Gurcensem, Canonicorum Regularium S. Augustini, qua simul Capitulum Cathedrale constituit, nulla alia est Praelatura, Abbatia aut Communitas seu domus regularis; adeoque haec Archiepiscopi dispositio Episcopum Gurcensem hac parte non contingit.*

alia quævis tunc occurrentia, majori cum maturitate, reputatione & consilio tractari, & expleri possint; Quemadmodum pari modo ad hunc locum legitime præscriptum, etiam alios Coepiscopos Suffraganeos, & Prælatos nostros evocavimus. Postea, die Lunæ, tunc proxime sequenti, deliberaturi & consulturi: quo pacto Universale Concilium visitare, atque in hac rerum & temporum turbatione, Ecclesiarum indemnitati, vitæ morumque cleri reformationi, immunitatis reductioni, aliisque ecclesiastici ordinis necessitatibus, pro Dei laude, commodius & salubrius prospicere, consulere & providere valeamus. Quod procul dubio cedet ad Omnipotentis Dei gloriam, & honorem Ecclesiæ suæ Sanctæ, & orthodoxæ fidei augmentum, & utilitatem, totiusque status & ordinis ecclesiastici commodum non vulgare. Satisfaciet etiam Amicitia Vestra eo ipso, debito Pastorali suo, quod & Nobis ab Amicitia Vestra (quam bene valere optamus) gratissimum erit. Expectamus ab eadem per hunc nostrum Nuncium, super præmissis responsum suum. Datum in Civitate nostra Salisburgensi, die XIIII Mensis Martii Anno M. D. XXXVII.

Coactus vero fuit Archiepiscopus, ut habetur in Actis Synodalibus, defixum tempus inchoandi concilii protendere ad trium septimanarum intervallum, nempe a Dominica Jubilate *ad Dominicam* Exaudi; *propterea, quod Oratores & Consiliarii, quos Bavariæ Duces, suo ut nomine Concilio adsisterent, nominarunt, publicis tum negotiis distinerentur: ipsique etiam Prælati regulares, ob interventum comitiorum Straubingæ, haudquaquam possent citius Salisburgum concedere. Omnibus illis seu Principum, seu Coepiscoporum, Prælatorum aut Cleri ablegatis, data est facultas, imo demandata provincia adferendi articulos quospiam, seu difficultates & gravamina, quos pro meliori Ecclesiæ bono aut mandari executioni, aut emendari cupiebant. Ex quibus articulis, seu gravaminibus duo duntaxat documenta ex Actis Synodalibus adferam, nempe Articulos, quos Rex Romanorum Ferdinandus* (*) *jussit exponi ab Oratoribus suis Provinciali Concilio; ea item Gravamina, quorum medelam clerus Diœcesis Gurcensis optabat, sperabatque impetrare a concilio. Utrumque documentum Germanico est idiomate consignotum.*

Artickl So Röm. Künigl. Majestät Gesannte dem Cardinal, und Ertzbischoven zu Salzburg und dem Synodo uberantbort haben. *Anno 1537.*

Dieweil die Gehaimnus des Gesatzs, und willen Gottes zu vorderist denen Provincialibus zu wissen, und zu eröffnen gebürd, sollen unser Rät, nach voreingefüerten vermanungen die Provinciales von unsern wegen weiter erinnern. Nach dem in unsern waren heiligen Christlichen glauben vill beschwärlicher, und erschröklicher Secten, zwispalt, und irrthumb eingevallen sein, Als fürnemblich wider die heilig Dreifaltigkait: die süben heiligen Sacrament, und in andern mer artickln: nemblich Wie die menschliche Satzungen geben, ob den Briestern der Eelich Stand zuegelassen, und dem gemainen volckh die communion in baiderlaj gestalt frei gelassen werden soll &c. Dadurch also die ganz Christenhait zertailt, und also in hoher beschwärlichkait und verlust der Seelen, auch Eer, leibs und guts stunden. Und darauf si, die Provinciales von unsern wegen zum höchsten ermonen, das si, als die, denen solichs gepürt, und die es zu genugthueung ires Ambts pflichtich, und schuldig sein, solche eingefalne zwispaltung, und Secten, nottürftiglich, und mit guten grund erwegen, und disputiren lassen, und in solchen allen dermassen gefast, und berait sich machen wolten, damit diser Provinz gesandten, auch das angesezt concilium, denen, so von unsern waren, heiligen Christlichen glauben, und Religion abgetretten, oder abfellig worden, nottürftiglich begegnen, und respondiren, und inen ire argumenta mit guten grand, und der Warhait ableinen mögen. Damit also gemaine Christenhait widerumb in ainen waren, gleichen verstand, und Christliche ainigkait gebracht werde. Wie wir dann nit zbeiflen, si solches selbst für hoch notwendig erkennen, und das aus aigner bewegnus, zu abstellung und verhüetung unwiderpringlichs verderbens, schadens und nachtails, so, als obsteet, gemainer Christenhait, in geistlichen und zeitlichen darauf stuende, begirlich und herzlich genaigt, und willig sein werden.

Articuli Regis Rom. ad Concilium.

Es sollen auch darauf unsere Rät In allen dem, so auf benenten Synodo

(*) *Effecit Carolus V. Imperator, ut frater suus Ferdinandus anno 1531. inauguraretur Romanorum Rex eo potissimum consilio, ut, cum ille plerumque in Hispaniis ageret, per hunc administrarentur res Imperii Romano-Germanici, & publica procuratio; neve ex illius absentia negotiorum cursus remoram pateretur, aut discrimen.*

Anno 1537. do fürkumen, auf Erbar, sittlich und Christliche weg, und mittl, sambt neben andern gesandten, die zu solchen Synodo verordnet worden, reden und handlen, und in solchen das pest, und nuzlichst, das zur fürderung der Er und Lob Gottes, auch zu wolfart, und guten der heiligen Christlichen gemain, dienstlich ist, ratschlagen, und betrachten helfen; doch in denen Sachen nit endlich schliesfen, sondern uns solches jeder zeit auf der Post schriftlich berichten, und darauf unsers weitern beschaids und resolution erwarten.

Was dann also in berürten Synodo für gut angesehen, gehandelt, und beschlossen wirdt, darein Wir, wie jezo gemelt, bewilligen, dasselb alles wollen Wir in unseren fürstenthumben, und Landen, in dieser Provinz gelegen, und darein gehörig, zu würklicher volziehung khumen lassen, und daneben, nit alain alles, als irer Erz und Stifts sonderer Casten Vogt, sondern auch als Vater, Khunig, und gemainer Advocat der heiligen Christlichen Kirchen, ir, und der iren leib, Stift, Haab und Güetern, in genedigen vorspruch, Schuz und Schürm haben, und aller zeiten Schuz und Schürm herr sein.

Und dieweil der jezt schwebenden irrsal und kezereien iren fues und ursprung fürnemblich aus den eingedrungenen abusibus, und misbräuchen genumen: Wiewol nun zu abstellung derselben in der Regenspurgischen Reformation zum tail fürsehung gethan worden, so haben wir doch über dieselb Regensgurgisch Reformation für hoch notwendig bedacht, und angesehen, auf diesen angesezten Synodo, die hernach gemelten artikel fürpringen zu lassen; damit in denselben eingefallnen misbräuchen, auf einen gemainen concilio, desto statlicher gehandelt, und in dem wenigern, bis auf ein concili jezt de notturft nach, einsehung gethan werden möge.

Als nemlich für das Erst. Das die Provinzial und Episcopal Synodi hinfüran geschwaifter gehalten, und volzogen werden. Dann sovil Wir uns erindern mögen, sein deren nach beschlossen Regnspurgischen wenig, oder gar kainer gehalten worden.

Nach dem auch bei den Clöstern, sonderlich frauen geschlechts ain pöser Misbrauch eingewurzelt, das kain Tochter on ain nambhafte Haimbsteür darein angenomen wird; welches aber den Satzungen des heiligen Concilii Lateranensis, und andern gestrakhs zu wider ist. Darumben unsers achtens solcher misbrauch billich abgestellt werden soll. Dan dadurch mögen die laien, reich und arm, desto mer bewegung haben, ire khinder zu Christlichen wesen zu ziehen, und also die Clöster an personen desto gewisser erhalten werden.

Gleicher gestalt achten wir, das die Clösterleit zu Nachtail irer gesipten weltlichen freünd, in die Clöster billichen nit erben; sondern sich solcher gerechtigkait güetlich verziehen und begeben sollen. Dieweil doch die Gotshaüser des merern tails, wol und rätlich fundirt, und solches vortailigen Genucs nit bedürftig sein. Auch die laien kaines widervalls von ihnen zu gewarten haben. Darauf sollen unsere Rät bei dem Synodo anhalten, von disen Artikeln disputiren, wie dise beschwärungen auf einen künftigen Concilio abzustellen seien.

Ferner bedenken wir gröslich von nöten sein, in diesen Synodo gute beständige ordnung fürzunemen, Damit der Kirchen, und Gottshaüser güter nit ad luxum, noch zu unnottürftigen pracht, oder sonst unzimlicher weis, wie ettwan bishere geschehen sein möcht, misbraucht und verschwendt, sondern allein zu der Eer Gottes, Erhaltung der Kirchen, und Notturft der armen angelegt, und verwendt werden. Wie dann das in den heiligen Concilien auch löblich eingesezt ist, und das auch solche Ordnung in genere, auf die geistliche, hohes und nideres stands gestöllt werde.

Dieweil auch die geistliche ir Briesterlich Ambt, und gebürlich Gottesdienst, an vil orten mit grosser unzucht, und Leichtfertigkait volbracht, und damit die Laien nit wenig geergert haben. So wil sich wol gebüren, das inen bei aufhebung irer pfrüenden, gütern, und andern bequemlichen Straffen, mit Ernst aufgelegt, und einbunden werde, ire Briesterliche ämbter und Gotsdienst in der kirchen, mit merer andacht, zucht und Ersamkait hinfüran zu verrichten, das auch die ämbter und Gotsdienst, die man zu singen pflegt, nit allain mit mund, sonder dem gemüet, auch nit also, wie an vil orten geschicht, mit Schneligkeit geeilt, sonder langsam, distincte verständig und andächtiglich gesungen. Und insonders, das inen aufgelegt und eingepunden wird, sich in iren kleidern und Wandl, Erbar, züchtig und Briesterlich zu halten, und sich anders unwesens, darinu etliche den laien zu ergernus befunden, gänzlich zu entaüssern, und zu bemüessigen.

Und

Und als das Predig ambt in der Schrift höchlich bevolhen, und gebreist wird, deshalben dann in der Regenspurgischen ordnung wol und notturftiglich bedacht worden, das die Predicanten on vorgeender erforschung irer tauglichkait, on kunst, erfarung und erbarkait zu dem predigambt nit zuegelassen werden sollen. Will demnach höchlich von nöten sein, das in disen Synodo fürsehung beschehe, damit hinfüran kain Predicant, oder Seelsorger zuegelassen werde, er sei dann zuevor seinem Ordinario præsentirt, und von demselben Ordinari, wie sich gebürt, examinirt, und in solcher examination zu der predicatur, und Seelsorg genugsam befunden; und das solche examination, dieweil die durch die Ordinarien nit beschicht, sonder iren Vicarien bevolhen wird, neben den Vicarien, durch andre mer geschikte Briester, und geistliche, weise Männer beschehe, welche ain jeder Ordinari seinen Vicari zueordnen soll.

Dieweil auch wenig gestiffter Predicatur befunden werden, also, das auch nit alle Cathedral kirchen aigen predicanten haben, so bedenken Wir für nutz, und gut, das zu vordrist in den Cathedral kirchen, wie inen dann das Concilium Basileense sonderlich auflegt, desgleichen in den Steten, und ansehenlichen fleckn, da sich die vil des Volkes halten, sovil möglich, aigen predicaturen fürgenomen, und aufgericht, und doch mit frummen, gelerten predicanten versehen werden, von welchen der gmain lai, neben den Pfarrherrn, nit allain das wort Gottes hören, sonder auch in iren obligen, und fälle der Gewissen, bericht nemen, auch hilf, rat und trost finden mögen.

Damit aber Wir auch für nutz und fruchtpar ermessen, das an feiertägen, nit allain das heilige Evangelium, nach Christlicher ordnung, sonder am feierabend, oder tags vor, oder nach der vesper, die Epistl desselben feiertags gleicher Gestalt auch gepredigt wurde, wie dann an vil orten, von alter, löblich herkumen, und gehalten worden ist.

Desgleichen bedenkhen wir nuzlich sein, das die Ceremonien, und ritus der heiligen kirchen in gmain, und fürnemlich die zu soodern zeiten, und festen gehalten werden, durch die Pfarrer und Predicanten, mit iren bedeutungen, dem gemainen Mann gepredigt, und ausgelegt, dann solches ungezweifelt dem ungelerten laien zu merer Andacht, nit wenig nutzung geben wird.

Dann die artikel der geislichen leben, wandl und Gewerk auch mishandlung betreffend, sein unsers erachtens in der Regenspurgischen ordnung, den Satzungen der heiligen canonum gantz gemäs. Dieweil aber die gmainen Briester solche canones gleichwol iren Ambt zu wider, nit lesen, die auch nit allweg haben, noch versteen, so bedunkt uns gantz nuz, und gut, das die Straffen der canonum, wie die in Decreto canonico befunden, oder durch disen Synodum verordnet, und moderirt, bei jeden artikel eingeleibt, und dann gestrakhs volzogen werden; Damit sich kainer der Unwissenhait zu entschuldigen hab. Und die, so nit durch die Lieb, und forcht gottes vom übel abgewendet, doch durch die zeitlich Straff davon gezogen werden. *Anno* 1537.

Und wiewol die Briester nach ausweisung der alten heiligen concilien, für und für, dem lesen, gebett und predig ambt obligen, inen auch der Psalter nimmer aus iren händen khumen soll. So wird doch das widerspill befunden, und das sich vil aus inen, alain des Müssiggangs, daraus vil laster ervolgen, befleissen. Deshalben uns für notwendig, und nuzlich ansihet, mit den Bischöven, und Ordinarien auf disen Synodo zu handlen, das ain jeder in seinem Stift den Briestern aufleg, das jeder ain Bibel bei sich habe, und so er die Mess, und das, so er in der Kirchen zu thuen, und sein gebett verrichtet hat, alsdann die übrige zeit, für den Müssiggang, in lesen des alten und neuen Testaments verzere.

Dieweil auch den geistlichen in der Regenspurgischen Ordnung die Ladschaften, und convivia zu halten verpoten, und aber von inen darwider gehandelt wird, erfordert die notturft, denen übertrettern die Straffen, wie oben anderer artikel halben auch vermeldt, zu bestimmen, und disen artikel anzuhenkheo. Angesehen, das inen die heiligen concilia, und canones, solche convivia, und ergerliche überflüssigkait essens, und trinkhens, bei schweren Straffen auch verpieten.

Und dieweil bei dem artikel, die casus reservatos berürend, in der Regenspurgischen ordnung fürsehung gethan worden, so bedenken wir doch nit minder ain Notturft sein, die ordinarios in disen Synodo zu ermonen, iren Vicarien ordnung zu geben, und bei inen darob zu sein, das sie sich mit der erkantnus der Excommunication, guter beschaidenhait befleissen, und die, nit aus ringen ursachen, als von Schulden, oder andrer dergleichen zeitlichen Sachen wegen erkhön-

nen,

Anno 1537. nen, sondern so vil möglich verhüeten. Wie inen auch das die alten concilia, als Mathäus Meldensis, und andere mer auslegen.

Dann von wegen verleihung der Pfarren, auch reservation der Absent, und pensionen, will gröslich von nötten sein, deshalben statliche einsehung zu haben, damit die geislichen Gottsgaben, und fürnemlich die Pfarren hinfüran nit, wie an vil orten bisher beschehen, aus bitt, gunst, lieb, oder umb ainiges Genües willen. Ja auch einem etwo vil pfarren, und zu vil mal khindern, welchen auch järliche pensiones darauf reservirt worden sein. Welches alles für unrechtmäsig, und den alten heiligen concilien, und canonen manigfeltig zu wider sein, geachtet wird. Wie wol die neüen Canones hierinnen zu dispensiren zuelassen, so ist doch bewist, das aus solchen unnottürftigen dispensiren, und unordentlichen verleihungen, auch pluralitet der Prebenden, und derselben Pensionen, wenig guts ervolgt. Darumben sollen die Provintiales mit hohen Ernst ermont werden, von solchen schweren, Seelruerigen misbraüchen abzusteen, und die verleihung der geistlichen Gotsgaben, denen, so die Seelsorg auf inen tragen, in dem Stand der gmainen geistlichen Rechte zue stellen, und khumen zu lassen. Nemlich, das hinfüran on alles dispensiren, kainen mer dann ain Pfarr, ja auch nit anders, dann so, der genügsames alters, geschiklichkait, kunst, und frumbkait habe, darzue tauglich befunden, und erkent wird, die auch, durch sich selbst besizen, und versehen wil, und mag, verleihen, und sonst kaines wegs darauf instituiret werden, sondern der lechenherr pro hac vice, seiner leehensgerechtigkait privirt sein soll. Das auch gleicher gstallt kain Pension auf ainiche Pfarr, künftiglich reserviret, noch verschriben, sondern der Kirchen Gülten, allain den besitzenden, und verdienenden zuegeaignet werden. Wie dann solches alles die alte kirch, dermassen Christlich und löblich eingesezt, und löblich erhalten hat.

Diewell aber in solchen, auf disen Synodo, kain endliche erörterung beschehen mag, sondern das, für und auf ain gmain Concilium gehört. Das sich demnach die Provintiales zu abstellung erzellter misbraüche auch gefasst machen wolten, und doch mittler zeit, so vil immer möglich, verhüet, und umbgangen, das die Pfarren, und Seelsorgen nit den jenigen, so die zuversehen untauglich sein, gelihen, und in solchen Vällen erberlich, auch nach vermög der geistlichen geschribenen Rechte, gehalten, und daneben die jenigen, so in denselben rechten bedacht sein, für andre angesehen, und gehalten werden.

Und ob auch fürohin ainigen khnaben, oder Jüngling, ainige geistliche Gotsgab (doch ausserhalb ainer Pfarr) verliehen wurd, das alsdann ime, oder seinen eltern, bei Straf, entsetzung der Pfrüenden, auch niderlegung der eingenomenen nützung, eingepunden werde: den jungen zu der leer, auch geistlichen zucht, und Wandl zu ziehen, und zu vordrist in der heiligen Schrift studiren lassen, wie das auch in den heiligen canonen gegründt, auch an ime selbst erber und billich ist.

Im artikel die clericos fornicarios belangend, wil auch von nöten sein, der concilien, und canonen Straff disem artikel anzuhenken, und nach dem deshalben in Concilio Basileensi ain schöne Constitution ausgangen, möchte die dem berürten Artikel eingeleibt werden.

Von wegen des artikel der Briesterschaft erbschaft betreffend, bewögen wir, das diser artikel, noch gemainer zu stöllen sei, nemlich das die Ordinarii von der erlichen Briester Güetter, die raichen her wo sie wollen, durch derselben beweiste freundt, oder die Armen, gänzlich ausgeschlossen werden, das auch die Ordinarii, die weltlichen obrigkaiten an inventirung, gerichtszwang und rechtfertigung der abgestorbenen Briestern verlassenen güetter, sonderlich auser der Cathedralen, unverhindert lassen sollen.

Und dieweil auch sonderlich in unsern nideröstereichischen Landen vil pfarren gantz öd, und unversehen sein, welches fürnemlich aus dem ervolgt, das von geistlichen und weltlichen, die zehenden, so ordentlich zu den pfarren gehören, zu iren aigen nutz, eingezogen werden. Also das sich die Pfarrer und vicari (nachdem die gefell des altars wenig, oder nichts tragen) auf den Pfarren nit erhalten; und noch vil weniger die, so darzue geschikht, und tauglich wären, zu solchen Pfarren bekhumen werden mögen. Dadurch also der gmain Mann, on alle fürsehung, und reichung der heiligen Sacramenten verlassen wird; sollen dannoch unsere Rät in diesen Synodo umb notwendig, und gebürliche einsehung anhalten; damit die zehende widerum zu den Pfarren, so es verdienen mögen, volgen; und die ordinarii in selben stiften, alles vleis, und ernst darob halten, auf das die Vicarien, und Seel-

for-

sorger in der competenz, dermassen gehalten werden, das sie ir stattlichs, und notturstigs auskhomen, bei den pfarren und Seelsorgen haben, und sich erlich erhalten mögen, und den geschikten, gelerten geistlichen Personen, so zum predigen, und der Seelsorg tauglich sein, dardurch ursach gegeben werde, nach den Pfarren, und Seelsorgen zu stöllen, die mann sonst, wo in dem vall nit nottürstige einsehung beschicht, nit bekhumen mag.

Precepta hæc per Oratores Ferdinandi Romanorum Regis voluntate, & votis, non defuere Archiepiscopus, totumque coactum concilium, quin protinus eidem reverentissime rescriberent, omnemque se collaturos operam sponderent, hæc ut, quæ Ferdinandus constitui, atque in Ecclesia emendari petiit, divino accedente auxilio, in opus redigerentur: quæ vero opus habuerint altiori indagine, auctoritateque, remissuros se ad imminens concilium Generale: precari se interim enixe regem, velit in iis capitibus, quæ ad clericorum sustentationem, atque ad vitæ necessaria referuntur, quæque passim accomodata sunt ad benevolentiam principum, pium sese præstare ac clementem: & præsertim antiqua clericorum privilegia sarta tecta servare. Quæ vero spectant ad commune tributum, a plebe parocho persolvendum, ad decimas item, & testamenta clericorum, & quinam eorum hæredes advocari debeant? &c. perpetuis fuere litibus obnoxia; pleraque tamen fuere composita, in subsequentibus conventionibus, initis inter civilem & ecclesiasticum Magistratum, tempore Archiepiscoporum Joannis Jacobi, Paridis, Maximiliani Gandolphi, Leopoldi, ut infra videbimus.

Gravamina, oder, Beschwerden, so a communi clero Diœcesis Gurcensis dargebracht, und eingelegt.

Gravamina Cleri Gurcensis.

An vierzehenden tag Decembris, sein all Bröbst, Pfarrer, und Vicari, sovil deren in Gurkischer Jurisdiction sein, zu Gurkh, sambt meldung irer beschwerden, und obligen ankhumen, auch die, als hernach volgt, angezaigt.

Item, Wie die Religion, und der dienst Gottes von tag zu tag abneme, an disen, etlich dis lands einwoner, auch wol ausländer, die andcren Secten anhängig, ursacher sein.

Item, so ist lang Jar der gebrauch, und gesetz gewest, das ain jeglicher, der das heilig Sacrament, zu österlicher zeit empfangen, auf die siben höchsten föst, allweg ain pfenning zu geben, und opfern schuldig, aber deren jetzo wenig geben, und also die pfarren in abvaal khumen, das sich kain gelerter Briester darauf erhalten mag, das doch hierin ain genants, was sie zu geben verpflicht, geben werde. *Anno 1537.*

Item so hat mann in etlichen Pfarren, und Kirchen Panes Propositionis, das ist, zueleg, etwo zu dreien, und auch etlichen orten, zu vier, oder fünf malen in Jar, geben, und dieselben zueleg dem Pfarrer der Kirchen; und Mösner austailt werden sollen. Aber jezt nach jegliches wolgevallen der unterthanen, und auch wol ettlich gar nicht, geben werden. Das auch dar in ain ordnung geben wird. Dann hoch zu bedenkhen, das ettlich pfarren allain auf opfer, und solich, vor und nach vermelt Sachen, gestift sein. So nun die nicht geben, werden die Pfarren nit mer Briester haben, oder wie weiter alsdann solich unterhalt der Pfarr geben, soll gehandelt werden.

Item. So ist das wort Gottes bei ettlichen Jaren veracht, und wann das gepredigt, so sein der pfarr leüte mer hervor, dann in der Kirche.

Item. De Remediis. Das doch hier in ain gwiss ausdrukt, und gemacht werde. Dann an vil orten die angesessenen 72 dl. und nicht angesessenen 24 dl. Item die Jungen 12 dl. und Kinder 7 dl. zu geben sich bewilligt. Aber, so nicht daran gesehen wird, zu lezt gar nicht geben. Und dieweil solches ain gaistliche sach ist, hätten sich doch die laien darinn ordnung zu geben, unterfangen.

Item. Dieweil der Pfarrer der dritte, und Obrist Zechmeister sein soll, der auch zu der kirchen Güeter den dritten Schlüsl habe, auch in sachen, der kirchen güeter belangend, auch sambt zechleüten zu handlen hab.

Item, damit etlich Pfarrer und Gesell-Briester ir unterhaltung haben mögen, so ist denen, durch die angesessenen, habern und käs geraicht worden; jezt aber, werden dieselbe güetter vil in die Mairhöf eingezogen, und nicht danen gegeben. So wollen auch etlich, die gleich angesessen, sich diser längst hergeprachten gaben wideren, und also auch gar auslassen wurden; wo nicht wendung darin geschicht.

Item. Gleich wol die Pfarrer und andere, die gestifften Mes ganz begirlich auszurichten. Aber von wegen Mangl der Briesterschaft, nicht mögen verrichten, deshalben sich entschuldiget haben wollen.

Item. So sie die krancken mit den heiligen Sacramenten versehen, und sie widerumb aufkhumen, wirdet dem Briester dafür 1 dl., wo sie aber sterben,

Anno 1537. ben, alsdann 12 dl. geben. Das inen aber beschwärlich. Deshalben ein Anzal zu machen gut wäre. Die kheüschler genesen, oder sterben in diesen vall, so müessen sie doch drei kreutzer geben, Das inen dann für die andere auch beschwerlich.

Item. So lassen auch die unterthanen die fürsehung mit den Sacramenten gewönlich, als oft, auf die nacht ansteen, und alsdann die Briester (sonderlich winter zeiten) solichs nit mögen erschwingen. Demnach fürzunemen, das jenes auf den tag gestöllt, und gewendt werde.

Item. So ettlich Briester Executiones in geistlichen ladungen thuen wollen, das sie dann gehorsamlich und gern thuen wollen, so sein sie nit sicher, sondern inen wird gedroet. Das in dem auch wendung beschehe.

Item. in ettlichen Sachen, die bishero die Erzbriester, und Official gehandelt, werden jetzo durch weltlich ausgericht, und zu ende gebracht.

Item. So sein ettlich unterthanen, die casus reservatos haben, lauffen alsdann ad Indulgentias daselbst, wie vor augen, nicht wol gehandelt. Das doch zu verschonung der Menschen Gwissen, solich absolution, auf die Ertzbriester, und andere gelerte auch ansehentliche Pfarrer gestöllt werde.

Item. Das hinfüran kain Pfarrer von seinem Mairhof nicht auslass, noch verkaufrechte. Dan difer zeit sich vil darvon erhalten, und neeren sollen, auch mögen.

Item. Das ettlich . . . . . werden abgestellt, und wo den kirchen vil gegeben, Alsdann dem Pfarrer auch davon tail gevall-ordnung für zuwenden. *Omissum fortassis Sepptäge vel, Processiones.*

Item. Dieweil die Pfarren in absaal khumen, und die, selbst mit gülten, oder zehenten nit versehen (Dann geistlich und weltlich, dieselben zehenten einnemen) was weiter darinn zu thuen, damit die unterthanen versehen werden.

Item. So haben ettlich Pfarrer glietter, die mit kainer Vogtei, andern weltlichen zugeben verpflicht, deshalben sich mit gwalt derselben glietter, stift und steür zu haben eindringen, das dann den Pfarren zu grossen abgang raicht.

Item. Aus disen ursachen, hie fürpracht, wil gemaine Briesterschaft SynodumProvincialem nitraten, sonder was sich weiter zutregt, haben sie den Brobst zu Kreig, Herr Hannsen Guglweit. Pfarrer zu Altenmarkt, und zu Möttnitz erwölt, die in namen irer aller handlen solten. Actum &c.

Reliquarum Diœcesium, si quæ fuerunt ablata gravamina, nusquam existunt in Tabulariis. Omnibus itaque congregatis, & instructis fit

CONCILIUM SALISBURGENSE XLI.

Anno Christi MDXXXVII, Pauli III. Papæ, anno III. Caroli V. Imperatoris anno XIX. coactum a Mathæo Archiepiscopo, ad consultandum de rebus, ad generale Concilium perferendis, ad reprimendas hæreses, emendandos clericorum mores, & ecclesiasticam immunitatem conservandam.

Nulla hactenus facta fuit mentio hujus concilii seu a collectoribus conciliorum, seu aliis Scriptoribus Salisburgensibus; ita Concilii hujus Provincialis fat celebris, omnia acta latebant; historiam illius in compendium redactam primus dedit Joannes Gasperius, Historiographus Archiepiscopalis in supra laudato Manuscripta Codice pag. 87.

Ratio & scopus Concilii. Antequam conventum esset, consultum Myldorffii inter Patres est de iis, quæ in œcumenico concilio erunt pertractanda. Deinde literæ ad Rhenenses Metropolitanos datæ, eorumque sententia de œcumenico concilio expetita. Episcopi III a. d. Idus Majas Salisburgum ad Synodum pervenere. Ei postridie initium datum. Altera die Chiemensis Episcopus Patres est allocutus, quæsivitque, an e re Provinciæ futurum esset, oratores ad concilium mittere? Proposuit & capita, de quibus in Synodo esset disceptandum: Primum de hæresibus tollendis, & avita religione conservanda: tum de

de cleri emendatione: demum de ecclesiarum privilegiis, quæ a Principibus violata esse dicebantur. Synodus autem tota in quinque corpora dispertita erat. Prius Episcopis constabat, & Capitulis cathedralibus; hos monasteriorum Abbates & Præpositi sequebantur: proximi erant Archidiaconi atque Decani, qui ruri sunt, ecclesiarumque collegia; his accedebant mendicantium monasteria; postremo vero loco universæ provinciæ clerus consistebat. Tractationis ratio hæc erat: Deligebantur quidam e singulis corporibus ad res propositas, in deliberationem revocandas: Examine instituto ad suum quisque corpus singula referebat. Aderant Synodo & finitimorum Principum oratores: nullum his in deliberatione suffragium: ad consultationes & consensus, si quando rem silentio premi interessat, non admissi: seorsim cum illis actum, si quid Synodus communicandum censuisset.

Fuere, qui Principes ad Synodum fuisse vocatos, non probarent. Anxiæ horum religioni Langii nomine responsum est: *Fuisse Synodum a Principibus sæpe flagitatam: nisi itaque advocentur, facile prohibituros, ne Episcopi, præsulesve cæteri, qui intra eorum fines sunt, ad Synodum proficisci possint: Frustra præterea Synodi decreta edenda, nisi ea Principum favore executioni mandarentur: Ecclesiarum quoque jura, & clericorum privilegia, quæ negligi quererentur, commode recuperari, aut servari non posse, nisi negocio cum Principibus communicato. &c.* Ubi ad consultationes ventum est, censuit Archiepiscopus, oportere se, aut suo nomine Chiemensem Episcopum œcumenico concilio interesse: Episcopo Theologos duos, Jureconsultum unum, aliumque Romanæ Curiæ consuetudinum gnarum, addendos esse: plures propositi, ut delectus instituerentur, Eckius, Nausea, & obscuriores alii. Mentione de religione facta, querebantur parochi, qui in valle ad Oenum sunt, doceri ibi hæreses, impios libros legi; Missam a monachis transfugis abolcri: literarum studia negligi, summamque esse clericorum inopiam. Cæterorum plerique de privilegiis tantum, & proventibus suis erant solliciti. Quidam tamen e Carinthia retulere, novas ibi sectas exortas: libros hæreticos passim venumdari. In Aquilejensi diœcesi nova doceri de calicis usu renovando; tum necessum non esse, ut singulatim peccata sacerdoti enumerentur, expiationem supervacaneam haberi: nuptias intra gradus, legibus vetitos, contrahi: Verbi divini ministerium contemni: Describunt alii clericorum vitia, & parochorum socordiam, atque avaritiam; alii monent, omnis generis sectas, Anabaptistas etiam ipsos, ubique serpere: Brixinenses Lutheri, Zwinglii & Anabaptistarum libros in Terioleusi tractu passim divendi queruntur: hæresim latius semper propagari, catholica vero dogmata & ritus sperni, & derideri. *Anno* 1537.

His perceptis Patres in Salisburgensium sententiam ivere: edendos primum de religione canones quosdam; inde, quo pacto disciplina sit instauranda? cogitandum. Anceps diu hæc de re fuit disceptatio. In causa erat, quod cernerent, tanta esse, tamque gravia, temporisque diuturnitate ita confirmata clericorum vitia, ut medicina morbo ipso exitiosior haberetur, si quis uno impetu singula emendare conaretur. Idem enim in Ecclesia, atque in Republica evenire judicabant, ubi a Tyrannide non abest violenta corrupti status emendatio. Quare Synodus leges quasdam, temporibus aptas, conscribi curavit, earumque exemplum, ut de illis per otium amplius deliberarent, singulis Episcopis tradi: neque has in publicum edi, aut cum aliis communicari voluere. Verum ne Synodus nihil omnino egisse putaretur, visum est, edictum Archiepiscopi nomine per totam Provinciam proponere: Archidiaconis vero, atque Decanis mandatum: curarent, ut illud ubique ipso opere servaretur. Erat autem Decretum hujusmodi: *Deprehendisse Synodum, omne hominum genus a recto tramite jam dudum deflectere, atque in devia præceps abire: clericos de violatis privilegiis, & juribus conqueri: sordes clericis objici, vitæque turpitudinem: cupiisse quidem Patres, lapsam Disciplinam erigere, atque Ecclesiam ab omni vitio repurgare; At instantis œcumenici concilii verecundia quidquam in lucem edere noluisse. Donec itaque universorum Episcoporum conventus haberetur, jubere Patres: ut clerus antiquam religionem coleret, eamque verbo doceret: Divina officia decore peragerent: Horas canonicas, quas vocant, pie persolverent: cærimonias non negligerent: a concubinatu, tabernis, crapula, rixis, vetitisque ludis abstinerent: sedulo præterea populorum curam haberent: sacrarum literarum lectioni indulgerent. Postremo pœnæ adversus non obsequentes statutæ.* Hæc clero mandata sunt.

Verum Principibus scriptum aliud traditum, capita plura complectens, quæ optabant Patres Principum beneficio executioni mandari; Primum: *Mala, quibus Ecclesia premebatur, describunt. Inde Principes monent, ut his tollendis manum admoveant. Queruntur Patres, verbi divini Doctores, inscitis episcopis, a populo constitui: sacra non iis tantum in locis, quibus Parochi erant præfe-*

Anno 1537. *cti, administrari; verum etiam in nobilium virorum arcibus, domibusque, ubi nulla unquam sacra facta fuerant; hinc plebem a legitimis pastoribus abstrahi; atque a peregrinis doctoribus ad novas religiones traduci: Ecclesiæ pœnas, atque censuras penitus despici: Baptismum germanica lingua administrari, catechismo & exorcismis prætermissis nova alia non sine offensione adhiberi: Eucharistiam & calicem ipsum, etiam sine exomologesi, vel Paschatis tempore porrigi. Hinc Principum opem Patres implorant, iis non opitulantibus, plebis petulantiam minime coërceri posse clamant. Deinde incommoda, quæ ab Ecclesiarum Patronis inferebantur, enumerant: parochos hi renunciabant, nullo specimine spectatos, misso tantum ad Episcopum scripta: sæpe Ecclesiæ pastore demortuo, novi designatio in plures annos dilata: proventus interea usurpati; quin & beneficia ipsa aliquando penitus extincta. Contra exteri sæpe & ignoti per vim intrusi. Monasteriorum & Ecclesiarum lustrationem jam pridem negligi: verbo omnia pro arbitratu, & violenter geri. Ecclesiarum bona sine Episcopi venia alienari; hinc parochorum, totiusque cleri egestas; unde turpis lucri studium, sordidaque artificia exorta. Si quid mandarent Episcopi, aut quempiam in jus vocarent, censurave notarent, singula impune contemni. Obicem quoque poni, si in eos animadvertere velint, qui clericos pulsaverint, aut sacra mysteria, Paschatis tempore præterierint: Publicam expiationem vi impediri: criminum veniam a parochis per vim extorqueri. Superaddunt, quæ violatas ecclesiastici ordinis immunitates attinebant.*

His gestis Synodus soluta est.

Hæc supra laudatus Historiographus. Antiquius documentum eorum, quæ in hoc concilio pertractata sunt, hactenus manuscriptum delituit in Archivo Consistorii Archiepiscopalis, quod proinde illustrando concilio peropportunum, nunc primum publici juris facimus.

ACTA, DELIBERATA, ET CONCLUSA IN HOC CONCILIO PROVINCIALI.

Conspectus totius Concilii. Cum Reverendissimus in Christo Pater Princeps ac Dominus Dominus Mathæus Miseratione Divina Episcopus Albanensis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Archiepiscopus Salzeburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus, postquam Suæ Reverendissimæ Dominationi Concilium Universale superiori anno a Sanctissimo Domino nostro, Domino Paulo Papa tertio indictum, specialibus Suæ Sanctitatis literis fuisset intimatum, conventione primum in oppido Müldorf hujus rei gratia specialiter habita, ac deinde etiam Pataviæ quorundam, & præcipuorum Suæ Reverendissimæ Gratiæ Coepiscoporum consiliariorum, illic destinatorum consilio atque assensu Synodum Provincialem in Civitate sua Salzeburgensi ad diem 14. mensis Maji, anni jam currentis, celebrandam indixisset, factum est, quod comparentibus tunc infra descriptis Dominis Episcopis personaliter, aliorumque absentium nunciis, simul ac Ecclesiæ Metropoliticæ Salzburgensis, aliarumque ecclesiarum Cathedralium missis, una cum nonnullis Provinciæ Salzburgensis Prælatis, ac communis cleri procuratoribus, de infra scriptis articulis provincialiter consultari atque tractari cœptum fuerit. Tandem vero consultationes atque tractatus habiti ad infra scripta puncta atque articulos, fuerunt conclusi; articuli vero principales, sicut præmittitur, hi fuerunt:

Primus de Visitatione Concilii Universalis.

Secundus de Fide ac religione Christiana.

Tertius de reformatione vitæ clericalis.

Quartus de gravaminibus, quæ clero a sæculari potestate imponuntur.

Quod ergo *primum articulum* attinet, placuit Synodo & ita etiam conclusum est: quod si in omnem eventum Concilium universale Casu quo progressum adipiscceretur, nomine provinciæ visitari, & id quidem cum aliqua reputatione fieri debeat. Hujus gratia Reverendissimus Dominus Cardinalis & Archiepiscopus Salzburgensis requisitus quidem & rogatus, ut concilium in persona propria visitaret, profectionem illam & visitationem concilii non omnino refutavit, neque se tamen profecturum promisit, sed id, quod in hac parte suæ Reverendissimæ Dominationis personam contingit, futuræ dispositioni tum temporis tum rerum occurrentium ac valetudinis reliquit; ac ob id etiam finale responsum suum ad præmissa suspendit. *De visitatione concilii Universalis.*

Cæterum si Reverendissimam suam Dominationem contingeret concilium in persona propria vel nolle, aut non posse visitare, exinde ad idem munus visitandi concilium Provinciæ nomine deputatus, electus ac requisitus est Reverendissimus Dominus Episcopus Chie-

Chiemensis, qui licet plures causas, cur sibi grave sit munus impositum acceptare, allegaverit, submisit se tamen in hac parte obedientiæ Reverendissimi Domini Cardinalis, atque Provinciæ Salzburgensis; ad ulteriorem tamen tractatum super competentia discessus, & intertentionis suæ, ante profectionem suam habendum & concludendum provocavit.

Et quia missi aliorum Coepiscoporum hujus Provinciæ, & maxime Reverendissimorum Dominorum Episcopi Frisingensis, atque administratorum Ratisponensis, Pataviensis & Brixinensis deduxerunt, quod eorum principales ad excusandam absentiam suam personalem a concilio, atque alia quædam privata negocia, quæ ipsis forsan proponenda accidere possent, tractanda, opus habituri sint certis personis quibus super his specialia mandata assignent, cumque necessitas & honor provinciæ id requirat, ut ille Episcopus, qui ipsius Provinciæ nomine mittetur, nonnullis doctis eruditisque personis, atque aliis, qui stylum Romanæ curiæ noverint, & experti sint, secum habeat; Ideo Synodo quidem visum fuit, sicque conclusum est, quod Episcopo mittendo adjungantur aliæ personæ quatuor, nempe duo Doctores Theologiæ, unus Doctor Jurium, & maxime canonum, insuper & una persona rerum curialium perita, & practica; quibus personis singuli alii Episcopi Provinciæ specialia sua mandata dare, suosque ad Concilium Procuratores constituere poterunt. Quod si Reverendissimus Dominus Salisburgensis, vel unus aut plures ex Dominis Episcopis voluerit forsitan procuratoria sua super personam Domini Episcopi, qui Provinciæ nomine mittetur, dirigere, hoc ipsis integrum atque concessum erit.

Hujusmodi autem specialibus mandatis non obstantibus debent nihilominus præfatæ quatuor personæ etiam esse una cum Episcopo misso, Procuratores Provinciæ, ipsiusque Provinciæ mandatum super his pariter conceptum esse; ita tamen, quod ab eodem Domino Episcopo omnia pendeant, ejus jussa capessant, sineque ipsius scitu ac voluntate, Provinciæ nomine in concilio plane nihil proponant, agant sive expediant. Personæ vero, de quibus forsitan quatuor eligendæ essent, a Synodo consideratæ sunt: Theologi quidem: Doctor Joannes Ekius, Dominus Suffraganeus Brixinensis, Doctor Nausea, Doctor Ambrosius Salzer Viennensis, Doctor Georgius Stangl Frisingens., & Guardianus in Landeshuet. Jurisperiti autem: Doctor Joannes Weyer Frisingens, Doctor Georgius Stamler Brixinens, & Doctor Georgius Wiertenberger Ratisponens Canonicus, Doctor Bernhardus Schwarz Pataviens. Eorum vero qui pro peritis atque rerum curialium practicis habentur, considerati sunt: Doctor Rosinuli, Dominus Erhardus a Leonrod Canonicus Pataviens, & Dominus Sigismundus Peinder Decanus Veteris Capellæ Ratisponens. *Anno* 1537.

Illæ quoque quatuor personæ debent a præmissis quatuor Dominis, Episcopo Frisingense & administratoribus Ratisponens, Pataviens, & Brixinense eligi. Hic quidem Dominus Episcopus Frisingensis & administrator Brixinensis singulos Doctores Theologiæ nominent, & eligant: Dominus vero administrator Pataviensis nominabit & deputabit Jurisperitum: Dominus vero administrator Ratisponensis dabit & nominabit hominem Ecclesiasticum practicum, atque rerum curialium expertum; talesque nominationes & deputationes debent in spacio unius mensis a data præsentium fieri, atque Reverendissimo Domino Cardinali Archiepiscopo a singulis Dominis nominatoribus in scriptis specificari, quatenus Sua Reverendissima Dominatio exinde personas sic nominatas pro suscipiendo onere requirere, atque ad ulteriorem conventionem hujus gratia habendam vocare possit. Quod si unus aut alter ex principalibus præmissis cum persona, a se nominata tantum egerit, sicut unusquisque hoc attemptare debet, jamque certum sit eum munus illud subire velle, de eo debet quoque Reverendissimum Dominum Salzburgensem una cum nominatione certificare; ne opus sit illam personam hujus occasione iterum requirere. Et cum Missus Reverendissimi Domini Frisingensis, nomine Principalis sui jamjam personam Theologicam nominaverit, puta Dominum Joannem Eckium ordinarium Ingolstadiensem, idcirco idem Dominus Frisingensis sollicitabit coram Domino Eckio, ut talem nominationem, de se factam, ratificet, & quidquid suæ Reverendissimæ Dominationi fuerit responsum, de eo Reverendissimum Dominum Salzburgensem intra præmissum mensis spacium certificabit.

Concessum est etiam atque consensum, quod Reverendissimus Dominus Cardinalis Salzburgensis possit prætactis quatuor personis eruditam, & suæ Reverendissimæ Dominationi bene visam adjungere, quæ Provinciæ nomine eam potestatem & facultatem habeat, quam unusquisque jam præmissorum quatuor, atque a Domino Episcopo

Anno 1537. scopo misso pendeat, qui etiam cum dictis quatuor personis impensis Provinciæ interteneatur. Specialiter quoque expeditum est, ut casu quo procuratores Episcoporum in Concilio admitterentur singuli, ut pro Dominis suis vota darent, quod ex tunc personæ illæ atque procuratores in sessionibus publicis comparere, personas Dominorum suorum repræsentare, atque illorum loco vota dare deberent. Ubi tamen semper præmeditari debent, ne in dandis votis suis sint discordes, sed quod omnes idem sentiant.

Tractatum est ulterius, atque conclusum, quod pro demissione, ac intertentione prædictorum Provinciæ oratorum ad Concilium sit contributio facienda a Reverendissimo Domino Archiepiscopo, ejusque coepiscopis, pecuniaque deponenda pro prima vice ad minus octo millium florenorum Rhenensium; quæ contributio ita dividi possit, quod Reverendissimus Dominus Salzburgensis conferat partem dimidiam designatæ summæ; altera vero dimidia pars ab aliis Dominis Episcopis solvatur, pro rata proventuum annuorum uniuscujusque Episcopatus; sed quia missi ob defectum mandatorum, atque ignorantiam annuorum proventuum in hac re modo concludere non potuerunt; ideo tam ipsi, quam Reverendissimus Dominus Cardinalis receperunt hunc Articulum ad deliberandum, usque ad proximam conventionem, de qua infra dicetur. Conclusum tamen est, quod tunc singuli Episcopi unam generalem summam omnium proventuum suorum annuorum in scriptis bona fide redactam, atque secreto suo roboratam conventioni præsentari faciant, ut inde contributio ea justius distribui possit.

Et quia contributio ista Dominis Episcopis erit aliquo modo gravis, negociumque Concilii Universalis non tam Episcopos, quam capitula, Prælatos, & communem clerum tangit; igitur consensum est, quod quilibet Episcopus possit a clero suæ diœcesis unicum moderatum subsidium exigere, atque in partem contributionis, a se factæ, tenere. Non debet tamen tale subsidium imponi, nisi Procuratores Provinciæ ad Concilium exierint, atque actu discesserint. Sed & procuratores & oratores Provinciæ non debent ad concilium exire, nisi certum sit, concilium effectum sortiri, & aliorum principum mittendi vel se jam itineri accinxerint, aut jam concilium visitaturi abierint.

Cæterum de familia, equis atque aliis necessariis, quibus Provinciæ nuncii absolvendi sint, specialius in proxima conventione tractabitur.

Hoc quoque per Synodum adjectum est, quod si unus aut plures ex Dominis Episcopis vel Administratoribus in propria persona ad concilium proficiscerentur; Illi id propriis expensis faciant, & ad contributionem illam provinciæ quidquam porrigere non teneantur. Idem quoque de Episcopo, qui nomine Provinciæ concilium visitat, & ejusdem impensis intertenetur, ut ad contributionem aliquam non obligetur, receptum atque approbatum est.

Et quia Reverendissimo Domino Salzburgensi, Ejusdemque Episcopis, concilium universale, dudum indictum, publicatum atque specialiter insinuatum est, sicque necesse sit, ut Summo Pontifici quantocius fides sic factæ insinuationis fiat, propterea etiam conclusum est, quod fides illa, quantum fieri potest, citius atque commodius detur. Pro cujus satisfactione copia ista ex jussu Reverendissimi Domini Salzburgensis hujus gratia facta, per Synodum est approbata.

Secundus Articulus principalis, fuit de Religione & fide, in qua re partim provisio facta est in statutis synodalibus, in Synodo præsenti conceptis, & receptis; partim ex consilio, quod Domini Doctores Theologi, qui huic Synodo interfuere, in scriptis conceperunt, atque Reverendissimo Domino Archiepiscopo præsentarunt: partim ex recessu, cum oratoribus regiis facto, de quo infra etiam mentio fiet: partim vero eidem Articulo satisfiet in conventione proxima, ubi de instructione pro visitando concilio universali tractabitur, isque Articulus inter præcipuos tunc concludetur; Quare in præsentiarum se Synodus ad præmissa refert. *De fide, & religione.*

Tertius Articulus principalis est de Reformatione morum, ac vitæ clericalis, in qua re Synodus multum desudavit, conferens scandalosam cleri vitam cum periculosis illis temporibus, simulque considerans, quam grave, & ferme impossibile sit, omnes clericorum excessus, atque delicta, cum impetu quodam & quasi Tyrannide emendare; Nihilominus tamen Synodus constitutiones quasdam synodales, qualitati ac conditioni præsentium temporum (ut æstimant) non parum convenientes concipere, atque in scriptis redigere fecit; ratione quarum id conclusum est, quod singulis comparentibus Episcopis, atque absentium Missis inde copiæ dari debeant, ut quod in ea re ulterius facere consultum visum fuerit, unusquisque Episcopus secum meditari, atque cum suis consiliariis consulere, *De reformatione cleri.*

fulere,

fulere, fuosque missos ad proximam conventionem cum bona instructione expedire possit. Interim autem hæ constitutiones amplius non debent edi, neque alicui extraneo communicari.

Et ne in ea re, etiam pro hoc tempore, Synodus reputetur nihil omnino fecisse; Ideo ipsa Synodus convenit super certo mandato, actu in scriptis redacto, cujus gratia conclusit & voluit, ut mutatis mutandis Reverendissimus Dominus Salzburgensis, ac quilibet Dominorum Coepiscoporum tale mandatum in spacio ad majus duorum mensium, suis capitulis primo, deinde vicariis suis in spiritualibus, atque officialibus; item Archidiaconis, Decanis ruralibus, ac simpliciter omnibus, qui in qualibet dioecesi jurisdictionem ecclesiasticam habent, insinuari atque intimari faciat, ac iisdem subinde mandet, ut vocatis ad se, vel aliquem suorum commissariorum, toto clero districtus sui, conjunctim vel divisim, ad unum vel plures dies, ita tamen, quod ad omnium notitiam perveniat, eis præfatum mandatum diligenter, expresse & fideliter legat, aut per alium legi faciat, ac subinde, quantum poterit, melius adhortetur & moneat, quatenus considerantes iram divinam, quæ tam manifeste super nos irruit, conditionem & statum suum, & omnino debitum sacerdotale, item perditionem multarum animarum, quæ ex dissolutissima eorum vita, scandalo, ac offensione contracta illis contingit, & demum salutem animarum suarum cogitent, sese emendent, vitam reforment, mores componant, atque a criminibus publicis, ob amorem Dei, honorem sacerdotalis dignitatis atque ædificationem proximi abstineant: & si eos ut homines errare contigerit, studeant tamen, ut tale peccatum occultum maneat, atque sine offendiculo proximi sit; censentes, multum jam & arduum esse, quod Deus (quem quotidie contrectant, & cui nihil occultum est) id sciat. Ac demum eos ad diligentem observationem mandati, sub interminatione pœnarum canonicarum cohortentur.

Et quamvis eisdem judicibus & superioritatibus injungendum sit pariter, ut & ipsi se honeste gerant, & mandato pareant, neque in publicis scandalosis criminibus conniveant, sed ad pœnas debitas procedant; id tamen eis maxime injungendum est, ut publicos tabernarios, atque sacerdotes ebriosos sine remissione puniant; & casu quo aliquis vellet esse incorrigibilis, eum suo Ordinario deferant, qui exinde tales per carcerem, subtractionemque lautioris cibi & potus, vel etiam, si beneficiatus fuerit, per suspensionem fructuum, aut alias pœnas juxta canonum statuta, ad debitam sobrietatem reducant. *Anno* 1537.

Quartus Articulus fuit de gravaminibus cleri, in qua re ex parte quidem Synodi nulla fuit commissa negligentia, quin imo gravamina ipsa sunt diligenter comportata, consultata, & examinata. Cæterum cum Reverendissimus Dominus Archiepiscopus de consilio præcipuorum suorum coepiscoporum, sæculares principes, quorum limites hanc provinciam contingunt, ob hanc maxime causam ad Synodum invitaverit, ut gravaminum ratione cum ipsis, aut illorum missis possit commodius, efficacius, & cum majori, ut sperabatur, fructu tractari; res tamen omnis secus cessit; quia aliqui eorum non comparuerunt, aliqui, antequam cum ipsis inciperetur tractari, abierunt; & iterum alii, quamvis gravamina eis oblata fuerint in scriptis, noluerunt tamen se illorum ratione aliquo modo intromittere: quo factum est, quod gravaminum articulus inexpeditus manserit.

Contigit tamen, quod Synodus commonefacta fuerit, nullam esse spem abolendorum gravaminum apud sæculares, nisi ecclesiastici se. prius reforment, atque vitam suam in meliorem emendent.

Et cum Sacra Romana Regia Majestas suos oratores & consiliarios ad Synodum destinaverit, qui etiam usque ad finem illic perseveraverunt, & nonnulla cum illis tractata sint, quæ specialibus sunt scriptis excepta; ideò etiam copiæ illarum scripturarum sunt Dominis Episcopis præsentibus, ac missis Dominorum Episcoporum absentium, datæ, ad quas in præsentiarum fit remissio.

Quamvis etiam Oratores illustrissimorum Wilhelmi ac Ludovici, Bavariæ Ducum visitandæ Synodi gratia advenerint, initioque Synodi interfuerint; sed antequam cum ipsis tractari cœptum fuerit, abierunt, sicque dubium fuerit Synodo, num cleri, ac gravaminum ratione adhuc quicquam ad eosdem Illustrissimos Principes perferendum, aut scribendum sit; Synodus tamen ipsa, multis bonis rationibus mota, censuit hoc tempore quiescendum: ita tamen, quod in proxima conventione super ea re ulterius disputetur, atque interea temporis diligens inquisitio habeatur: an indagari possit, ob quam causam Bavariæ Duces suos oratores ex Synodo revocaverint? Quod forsitan in Diæta, quæ circulo Bavarico indicta est, per Missos Domini Archiepiscopi, atque Coepiscoporum

rum

Anno 1637. rum circulis, practicari, & fieri poterit.

Demum cum conditio temporum hoc omnino videatur postulare, ut Dominus Archiepiscopus, & Coepiscopi hujus Provinciæ, per se, vel per suos consiliarios sæpius conveniant, ac experientia hoc jam docuerit, quod tales conventiones per Synodos, vel Visitationes fieri non tam frustratorium, sed etiam ex parte illusorium sit, pariatque apud multos varias suspiciones; ideo Synodo consultius visum fuit, ut conventiones Episcoporum, ut præmissum, frequentiores quidem posthac sint, sed tamen privatæ. Ob id Procuratores Prælatorum, ac cleri Provinciæ Salzburgensis singuli suos ordinarios singulos substituerunt, plenumque mandatum dederunt, in punctis atque articulis hujus Synodi principalioribus, etiam posthac, quotiescunque opus fuerit, tractandi, agendi & concludendi, quicquid illis, aut majori parti eorum visum fuerit utilius, commodius, & magis expediens.

Quapropter Reverendissimus Dominus Archiepiscopus cum Dominis Episcopis præsentibus, atque absentium missis convenit, ut jam dies pro alia conventione designaretur, nempe, ut Episcoporum consiliarii, & præsertim jam statim nominandi, ad vesperam Diei Dominicæ, proximæ post festum Sancti Bartholomæi, quæ erit 26. mensis Augusti, in uno horum oppidorum, quod Reverendissimus Dominus Salzburgensis tempestive specificabit, nempe Salzburga, Tittmoning, vel Mülldorff, conveniant, ad quem diem etiam quatuor illi Dominorum Co-Episcoporum, & Provinciæ nominati Procuratores vocari per Dominum Archiepiscopum debent, ubi sequenti Die Lunæ incipietur & de instructione, & contributione ad concilium universale, deque aliis præparamentis, & requisitis ad idem, & exinde etiam de aliis, in hac Synodo suspensis Articulis atque omnibus, quæ tunc necessaria videbuntur, consultari.

Personæ autem ad hoc negocium magis accomodæ visæ sunt loco Reverendissimi Domini Archiepiscopi Salzburgensis, aut Dominus Decanus, aut Dominus Paulus Stadler: nomine autem Reverendissimorum Dominorum Episcopi Frisingensis Dominus Antonius de Alberstorff: loco Domini Administratoris Ratisponensis Doctor Georgius Wiertenberger Vicarius: loco Domini Administratoris Pataviensis Dominus Suffraganeus ibidem: loco Domini Administratoris Brixinensis Dominus Suffraganeus ibidem: nomine Domini Administratoris Gurcensis Dominus Silvester Peckh, Præpositus in Strasburg. Dominus Episcopus Chiemensis speravit se in propria persona affuturum; sin minus, dabit mandatum, quod & Domini Seccoviensis & Lavantinus Episcopi facient. Per hoc tamen non debet præfatis Dominis Episcopis, & Administratoribus adempta esse facultas, quin & consiliarios illos suos nominatos juxta commoditatem suam mutare, vel alios ipsis adjungere, seu etiam alter alterius misso, rem nomine quoque suo tractare atque concludere, mandatum, dummodo illud sit sufficiens, dare possit.

Et quia præparatio ad Concilium Generale egebit forsan in proxima conventione finali conclusione; inde conclusum & acceptum est, quod missi ad eandem conventionem habeant sufficiens mandatum, ad concludendum illic absque ulteriori deliberatione.

Pro celeriori autem expeditione præmissorum bonum quoque visum est, quod Reverendissimus Dominus Archiepiscopus faciat concipi unam instructionem super negocio Concilii Universalis, quam ad festum Sancti Jacobi, proxime futurum, transmittat ad alios omnes Coepiscopos, ut & ipsi cum suis consiliariis consultent, & nuncios suos ad Congregationem cum majori effectu absolvere possint. Quod si interim aliqua se offerrent, quæ tunc viderentur quoque consultanda, hæc etiam possent instructioni inseri, ut desuper resolutio in conventu fieri posset.

In præmissorum autem omnium fidem, atque evidens testimonium Reverendissimus in Christo Pater, Princeps & Dominus Dominus Mathæus Cardinalis & Archiepiscopus Salzeburgensis Secretum suum præsentibus apponi fecit: nomine vero Episcoporum præsentium sigillavit hunc recessum Reverendus in Christo Pater Dominus Hieronymus Episcopus Chiemensis: loco autem Dominorum Episcoporum, ac Administratorum absentium Venerabilis ac Nobilis Dominus Antonius de Alberstorff Canonicus Frisingensis, & loco Capitulorum Reverendus ac Nobilis Dominus Ambrosius a Lamberg Decanus Salzburgensis: Prælatorum autem nomine Reverendus Pater Dominus Egidius Abbas Sancti Petri in Salispurga: demumque loco communis cleri Magister Georgius Schreindl Pastor in Hallein sua Secreta apposuerunt.

Nomina vero omnium, qui in hac Provinciali Synodo apparuerunt, sunt hæc: præfatus

Reve-

Reverendissimus Dominus Cardinalis & Archiepiscopus Salzeburgensis in persona propria huic Synodo præsidens.

Reverendissimi Patres Domini

Hieronymus Chiemensis, &

Philippus Lavantinensis Episcopi in propriis personis.

NOMINE EPISCOPORUM ABSENTIUM.

Reverendissimi Frisingensis supra dicti.

Dominus Antonius Alberstorffer.

Reverendissimi Ratisponensis

Dominus Georgius Wiertenberger Vicarius supra scriptus

Dominus Laurentius Hochwart Doctor Canonum

Reverendissimi Pataviensis

Dominus Hainricus Suffraganeus ibidem

Dominus Doctor Joannes Schröttinger Officialis.

Reverendissimi Brixinensis.

Dominus Albertus Suffraganeus ibidem.

Dominus Joannes Gallus.

Reverendissimi Gurcensis

Dominus Silvester Peckh Præpositus in Strasburg.

Reverendissimi Seccoviensis

Dominus Georgius Pacuanus Comissarius Seccoviensis.

Nomine Reverendi Capituli Salzburgensis.

Reverendus D. Caspar Præpositus & Archidiaconus

Reverendus D. Ambrosius a Lamberg Decanus & Officialis.

D. Sigismundus Comes de Ortenburg Senior.

D. Wilhelmus de Trautmansdorff.

D. Fridericus a Rusembach Custos.

D. Joannes a Kiemburg Scholasticus & Plebanus.

D. Eberhardus Pelischer a Loonstain Cantor.

D. Paulus Stadler.

D. Eberhardus a Hürnheim.

D. Joannes a Malentheim.

Capituli Frisingensis.

D. Doctor Joannes Weyer

D. Leo Resch Doctor.

Capituli Ratisponensis

Dominus Wilhelmus a Preising

D. Haunwaldus a Praytenbach.

Capituli Pataviensis.

Dominus Doctor Stephanus Rosinus

D. Joannes a Malenthein.

Capituli Brixinens. *Anno 1537.*

Nullus.

Abbates Salzburgensis Diœcesis.

Reverendus D. Egidius Abbas S. Petri.

Reverendus D. Maurus. Abbas in Peürn.

Reverend. D. Amandus S. Blasii ad montes.

Reverend. D. Gothardus S. Viti cis Rotam

R. D. Andreas Ossiacensis.

Abbates Frisingensis Diœcesis.

R. D. Hainricus in Tegernsee.

R. D. Thomas in Weichenstephan.

Abbas Pataviensis Diœcesis.

R. D. Stephanus in Mansee.

Abbas Brixinensis Diœcesis.

R. D. Bernhardus S. Georgii Vallis Oeni.

Præpositi Salzburgens. Diœcesis.

R. D. Wolfgangus Lenberger Præpositus in Bertlesgaden.

R. D. Paulus Sancti Zenonis.

R. D. Valentinus in Gars.

R. D. Christophorus in Pöllau.

R. D. Wolfgangus Baumburgensis & Hœgelwurdensis.

R. D. Magnus in Rotteman, Missus Præpositi Ibidem.

D. Virgilius Hainricher Missus Præpositi Chiemensis.

Præpositi Pataviensis Diœcesis.

R. D. Hieronymus in Reichersperg.

R. D. Augustinus in Ranshoven.

Archidiaconi, qui non sunt Prælati

D. Joannes Wurzer superioris & inferioris Carinthiæ.

D. Balthasar Heys in Lungaw.

Collegiatarum Ecclesiarum Missi.

D. Andreas Krafft Decanus veteris Capellæ in Oetting.

Frisingensis Diœcesis.

D. Doctor Nicolaus Appel Concionator Mosburgens.

Ratisponens. Diœcesis.

D. Sigismundus Peinder Decanus Veteris Capellæ.

CONSILIARII ET PRÆDICATORES SUPRA DICTORUM EPISCOPORUM.

Reverendissimi Domini Salzeburgensis.

D. Doctor Leonardus Marstaller.

D. Doctor Joannes Jung.

D. Joannes Rainer Prædicator Stift Salzburg

D. Joannes Pietenperger Licentiatus.

Magister Camerer Salzburgensis.

D. Geor-

Anno 1537. D. Georgius Reifchl Lector Monacenfis.

D. Joannes Staudinger Lector Welfenfis

D. Wolfgangus N. Prædicator in Radftatt.

D. Nicolaus Bapft.

Confiliarius Reverendiffimi Frifingenfis.

D. Guardianus in Landeshuet.

Confiliarius Ratisponenfis.

D. Frater Joannes Creutzer, Lector & Prior ibidem.

DECANI RURALES, ET PROCURATORES MISSI COMMUNIS CLERI.

Salzeburgenfes

D. Chriftophorus Diether, Plebanus in Teyfendorff.

D. M. Georgius Schreindl Plebanus in Hallein.

Nomine communis cleri Vallis Pintzgew.

D. Georgius Alpicander, Vicarius in Salvelden.

Carinthiæ inferioris

D. Sebaftianus Prunmayfter, Decanus in Friefach.

D. Chriftophorus Hazendorffer, Plebanus Novi fori.

Carinthiæ Superioris

D. Gandolphus Schlaminger, Vicarius in Perg.

D. Michaël Korbler, Beneficiatus in Spitall.

In Lungaw.

D. Hainricus Reitter, Vicarius in Pfarr.

Diftrictus Baumburgenfis.

D. Paulus Mayr in Schnaitfee.

D. Udalricus Khern in Haslwang Vicarii.

Diftrictus Garfenfis.

D. Joannes Hirfchauer Plebanus in Eharting.

Chiemenfis Diftrictus.

D. Conradus Frefch, Plebanus ibidem.

D. Georgius Aindorffer, Plebanus in Leückental.

D. Virgilius Hainricher, Canonicus Chiemenfis.

D. Wolffgangus Pfifter, Plebanus in Reütl.

D. Ludovicus Wildperger, Vicarius in Rordorff

Frifingenfis Diftrictus.

D. Joannes Sauer, in Oeting Decanus.

D. Petrus Seepeck, Decanus, & Plebanus in Erding.

Patavienfis Diftrictus.

D. Magifter Joannes Chaiminger.

D. Doctor Leopoldus Hollfues, Decanus Ardacenfis.

D. Petrus Seebacher, Decanus & Plebanus in Purgsleiniz.

D. Fridericus Rottenburger.

Brixinenfis Diftrictus.

D. Joannes Gallus.

D. Magifter Laurentius Sayler.

D. Petrus Aner, Vicarius in Khalfan.

Sequuntur modo Conftitutiones actæ, atque conclufæ in Sacro hoc Salisburgenfi Concilio, Salisburgi die Sabbati poft Urbani, quæ erat vigefima quinta Menfis Maji, Anno Domini Millefimo, quingentefimo, trigefimo feptimo. Hæ conftitutiones nunquam antehac editæ, nunc primum ex Archivo Confiftorii Salisburgenfis luce publica donantur.

STATU-

Statuta S. hujus Concilii Provincialis.

Anno 1537.

Quum summum nostrum desiderium esse debeat quotidiana sollicitudo, qua & saluti animarum, Nobis commissarum, & ecclesiarum commoditatibus probe consulatur & provideatur; Idcirco ad laudem, gloriam & honorem Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, totiusque Ecclesiæ, feliciter triumphantis, fidei Christianæ incrementum, Ordinis ecclesiastici reformationem, atque Christi fidelium salutem, & directionem, Nos Mathæus miseratione divina Episcopus Albanensis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Archiepiscopus Salzburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus: Nosque Dei gratia Hieronymus Chyemensis, & Philippus Laventineosis Episcopi, una cum oratoribus, ac Procuratoribus Philippi, Episcopi Frisingensis, Joannis Ratisponensis, Ernesti Pataviensis, Comitum Palatinorum Rheni, & Bavariæ Ducum: Georgii Brixinensis, Anthonii Gurcensis, Ecclesiarum administratorum; atque Georgii Seccoviensis Episcopi, in sacro concilio Provinciali, hic Salzburgæ, congregato; & de consilio Missorum, & Ordinatorum a venerabilibus nostræ Metropoliticæ, atque Cathedralium ecclesiarum Capitulis, Prælatis, cæteroque clero Provinciæ Salisburgensis; considerantes conditionem, ac statum præsentium temporum, maxime autem discrimen, divisionem, ac dissonantiam, quæ, proh dolor! uostro ævo in fide, & religione nostra Christiana passim vertuntur, ac subinde morum, honestatis, ac integritatis deformationem; quæ, ut fere ubique, ita non parum in sacerdotibus, & clero Provinciæ Salzburgensis irrepsisse deprehendimus; volentesque Pastorali nostro officio, quantum Deo adjuvante poterimus, satisfacere, maturis, ac bene deliberatis consiliis, constitutiones & ordinationes, & statuta Provincialia subnotata, & per suos proprios titulos distincta, ex præmissis, & aliis urgentibus causis & rationibus, communibus votis, animis & assensu constituimus, ordinavimus atque statuimus, ac eas ipsas præsentium tenore promulgamus, & edimus, mandantes districtius, ut ipsa per totam Provinciam nostram, sub pœnis canonicis, aliisque, juxta qualitatem delictorum ipsis transgressoribus infligendis, inviolabiliter observentur. Nolumus tamen per hæc nostra statuta, ordinationes & constitutiones majorum & antecessorum, simul ac nostris antea factis Provincialibus, ac Synodalibus statutis in aliquo derogare, sed volumus, quod hæc nihilominus etiam observentur, & sicut prius efficax per omnia robur obtineant firmitatis.

Anno 1537.

I.

De Religione & Fide.

Hebræor. C. 11.

Cum fundamentum Religionis Chriſtianæ ſit fides, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, ideo pro conſervanda religione, & ne in ſubſtantialibus fidei aliquo modo erretur, ſtatuimus, & ordinamus, ut pro docenda & inculcanda fide Chriſtiana, conſuetudo illa, quam a majoribus noſtris accepimus, ſtricte adhuc obſervetur; puta, quod nedum adulti, ſed & pueri, poſtquam loqui ceperint, Symbolum Apoſtolorum, quo duodecim Articuli fidei traduntur, a parentibus edoceantur: item, quod prædicatores omnes, in ſingulis ſuis concionibus, populo idem Symbolum liquido & expreſſe exponant, & auditores exinde ad verbum recitare faciant. Tabellæ quoque, quibus hoc ipſum Symbolum inſcriptum ſit, paſſim apud eccleſias ſuspendantur. Quod ſi etiam circa unumquemque articulum Symboli, certa imago, continentiam articuli repræſentans, eſſet depicta, hoc utique pro inſtituendis rudibus non parum prodeſſet; ſed quia fidei noſtræ concatenata ſunt præcepta divina, & oratio; ideo ſacroſancto Apoſtolorum Symbolo, tum domi, tum in concionibus, tum etiam in ipſis pictis tabellis, Dominica oratio, ſalutatio angelica, atque præcepta Decalogi, ſemper annectantur; ita, quod plebs illa ſimplex aſſiduitate & frequentia id diſcat, & aſſueſcat, quod ex defectu intellectus acuminis, aut memoriæ labilitate aſſequi non poteſt.

II.

De Sacramentis.

Poſt cognitionem articulorum fidei ſuccedunt in religione noſtra Sacramentorum eccleſiaſticorum myſteria; Sacramentorum, inquam, quibus delentur peccata, confertur gratia, aperitur cœlum, & datur vita æterna. Quare pro conſervanda religione Chriſtiana decernimus, quod Sacramenta illa rite conſecrentur, & tractentur, devote adminiſtrentur, & cum vigilanti cura cuſtodiantur, & conſerventur.

III.

De Baptiſmo.

Unde circa Sacramentum Baptiſmi volumus, ut juxta ſacrorum canonum traditiones, aqua baptiſmalis bis in anno, hoc eſt: Sabbatis Paſchæ & Pentecoſtes, debito modo conſecretur; deinde pueri, & adulti, qui nondum baptizati fuerint, pro uniuscujuscunque diœceſis ritu, præcedentibus exorciſmis & catechiſmis, in latina lingua, a ſacerdotibus in eccleſiis (niſi præoccupaverit, & impediverit evidens neceſſitas) debitis cum cerimoniis baptizentur, ac deinde ſalutaribus liquoribus ungantur. Demum aqua illa baptiſmalis bene tecta, & occluſa a cuſtodibus eccleſiarum, cum debita reverentia conſervetur. Decernimus etiam, ne hoc Sacramentum aliquo modo reiteretur, a quocunque collatum fuerit; dummodo conſtiterit, in eo adminiſtrando baptizantes ipſos intentionem habuiſſe faciendi id, quod Eccleſia Catholica ſimili ablutione facit, & facere intendit, ac vera materia atque forma uſi fuerint. Obſtetrices quoque a propriis Plebanis formam baptizandi diſcant, ut in caſu neceſſitatis periclitantibus rite ſubvenire poſſint.

IV.

IV.

De Confirmatione.

Post Baptisma, quod est janua omnium Sacramentorum, sequitur Confirmationis Sacramentum, quod ab Apostolis, Christo jubente, ac Spiritu Sancto inspirante, institutum est; in illo etiam accipitur Spiritus Sanctus in robur adversus omnes tentationes. Quare Sacramentum illud nequaquam negligendum; imo volumus, ut concionatores plebem in sermonibus adhortentur, quo liberos suos tempestive confirmari faciant; statuentes, ut nulli adulto Sacramentum hoc sine prævia confessione conferatur. Providebimus etiam, quod hoc Sacramentum sæpius exerceatur, ne raritatis prætextu quis negligentiæ suæ præterfugium quærere possit. Cum etiam sacrum chrisma materia sit hujus Sacramenti, ideo illud quoque singulis annis per Episcopos in die Cœnæ Domini, debitis per omnia adhibitis solemnitatibus, statutoque sacerdotum numero adjuncto, una cum oleo Catechumenorum & infirmorum, consecretur, & consecrata reverenter custodiantur.

V.

De Sacramento Eucharistiæ.

Hoc magnum est Sacramentum, atque fidei nostræ supremum mysterium; quare pro sui magnitudine veniet cum majori præparatione, probatione ac devotione consecrandum atque sumendum. Imprimis igitur mandamus, ut a nullo plane consecretur, nisi qui juxta Ecclesiæ observationem presbyter ordinatus sit, neque aliter, nisi a jejuno, nec suspenso, nec excommunicato, & qui horas canonicas suas, ad Primam inclusiva, peroraverit, atque cum integræ Missæ absolutione, & celebratione. Ubi Presbyteri cum magna diligentia advertant, ne inter tractandum tanta mysteria, tale aliquod periculum eis accidat, quod vel institutioni Christi, aut ordinationi Ecclesiæ adversum sit; Unde cautelas, quibus accidentibus hujusmodi periculis Sacerdotes uti possunt, ipsi studiose discant, & teneant, ne in tali aliquo periculo constituti, ipsorum errore Deus offendatur, consecrantesque dampnationem sibi pariant, & populus scandalizetur.

Sacerdotes quoque consecrationem hujus summi Sacramenti in pane azymo, non fermentato, ac vino puro, non cocto, admixta paucula aqua, faciant. Officium autem Missæ juxta uniuscujusque Diœcesis morem, in latina tantum lingua absolvant, atque in hoc nihil plane, quod vel ad præparationem, vel devotionem, aut Cerimonias, & maxime eorum, quæ ad substantiam Missæ pertinent, voluntarie omittant. Canones, minorem ac majorem, & præcipue verba consecrationis, cum speciali animi elevatione, & submissa voce pronuncient: Memoriam pro vivis & defunctis absque intermissione teneant, atque in gestibus, versionibus, pronunciatione, cæterisque omnibus, decorem debitum, & qui adstantes non offendat, observare studeant; ne ex levitate gestuum inconstantia mentis arguatur, & populus, qui in divinis ædificandus esset, dato scandalo, destruatur, simulque salutare hoc mysterium cum suo ministro vilipendatur.

In administratione quoque istius venerabilis Sacramenti sacerdotes sint circumspecti, ut non tradant hoc cuique, nisi quem judicaverint pœnitentem, & sciverint, vel verosimiliter crediderint, saltem canonice esse confessum; aut si quis infirmitate præventus, di-

Anno 1537. lucida pœnitentiæ ſigna oſtenderit. Illis quoque tantum hoc Sacramentum exhibeatur, qui inter hunc ſalubrem animæ, atque alium corporis cibum dijudicandi habeant diſcretionem. Sacerdotes etiam non conficientes, & omnes laici, debent juxta conciliorum decreta, ſub excommunicationis pœna, ſub ſpecie panis duntaxat communicare.

Intendere etiam cum omni diligentia debet ſacerdos curatus, ut omnis utriusque ſexus homo, ſub cura conſtitutus, & qui diſcretionis annos attigerit, uſumque rationis habuerit, ſi non ſæpius, ſaltem ſemel in anno, & Paſchali tempore, hoc ſanctiſſimo Sacramento, præcedente confeſſione ſalutari, communicet: ubi curati plebem ſuam de credendis circa hoc Sacramentum cum omni ſtudio in ſermonibus ſuis inſtituant, qualiter ſe ad idem digne ſumendum præparare debeat, fideliter doceant: utilitatem digne ſumentibus, atque pœnam indigne manducantibus exponant; & infirmis, ac in periculo vitæ conſtitutis, ut hoc ſibi viatico tempeſtive provideant, perſuadere, cum omnibus viribus nitantur, eosque, qui Paſchali tempore absque legitima excuſatione (de qua ſufficienter conſtet) non communicaverint, neque ſuper eo in extremis conſtituti pœnituerint, aut pœnitentiæ ſigna ſufficientia oſtenderint, ad eccleſiaſticam ſepulturam nequaquam admittant.

Demum Parochi plebem ſuam inſtituant, ut Miſſæ officium omni die Dominica, & omnibus aliis ab Eccleſia inſtitutis feſtivis diebus, ac alias, quotiens opportunitatem habere poterunt, cum ſingulari devotione audiant, docentes, illic Sacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti pro omnibus ordinibus totius Chriſtianiſmi, pro vivis adeo & defunctis offerri: cuſtodiatur etiam hoc Sacramentum ſub fideli, ac munda & clauſa cuſtodia; ne poſſit ad illud temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda, aut ob immunditiam, vel incuriam, contumelia illi fiat.

VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Sacramentum iſtud confertur in abſolutione ſacerdotali, quare miniſter hujus Sacramenti ante omnia advertere debet, ut forma abſolutionis debita utatur; non autem operatur pœnitentia, ſeu abſolutio quidquam in homine, niſi corde contrito, peracta abſolutione ſacerdotis, gratiam Dei recipere aptus erit. Quare volumus, quod curati id omnibus ſibi commiſſis diligenter inculcent, inducentes, ſolam fidem non ſufficere ad juſtificationem peccatoris, ſed neceſſario adeſſe oportere etiam opera præparatoria pro recipienda gratia divina, qua peccata dimittuntur; imo & ſubſequentia, quibus gratia accepta retineatur. Deinde ipſos quoque doceant, Pœnitentiæ partes, contritionem dico, confeſſionem & ſatisfactionem pœnitenti eſſe neceſſarias, ac, quæ ad unamquamque partem requirantur; Et cum Sacerdotes in adminiſtratione iſtius ſaluberrimi Sacramenti ſint conſtituti judices, ut diſcernant inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, ideo neceſſe eſt, ut cum majori ſtudio huic officio præſint, & videant, cui munus abſolutionis impendant. Unde primum conſiderent, ne poteſtatem ſuam ultra, quam ipſa ſe extendit, uſurpent, quin imo caſibus reſervatis, maxime autem publicis criminibus, atque in homicidii, hæreſis, & excommunicationis reatibus, & ſententiis, quomodolibet abſolvere abſtineant. In cæteris autem majoribus peccatis, confitentes cum manſuetudine corripiant, gravitatem peccati, diffi-

difficultatem offensæ; amissionem gratiæ, meritum pœnæ confitentibus exponentes; ac subinde adhibentes etiam oleum, ipsis scilicet dilectionem Dei erga nos, infinitam quoque ejus misericordiam, & quod Deus nolit mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat, proponant; & omnino doceant, ne tardi sint ad confitendum, sed ut voluntarie, sæpe, ac integre confiteantur; nam vulneri iniquitatis mederi non potest, nisi inspecto, & palam facto: maxime autem tempore, ab Ecclesia statuto, ad communionem Sanctissimæ Eucharistiæ, ad cujus dignam perceptionem cum nulla possit esse satis præparatio humana, non recusent ab hoc Sacramento abstinere, donec duabus confessionibus, ac intermedio in agenda pœnitentia assumpto tempore, sese præparaverint. Anno 1537.

Demum volumus, quod confessores sint cauti, ne verbulo quidem aliquo, sive indicio quocunque, ea, quæ sibi confessa fuerint, revelent, sub pœnis canonicis, ac aliis arbitrariis, irremissibiliter infligendis.

VII.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Hoc Sacramentum in veteri Testamento est multiformiter præfiguratum, ab Apostolis, vivente Christo, administratum, & eo, in cœlum abeunte, doctum; indeque ab Ecclesia receptum, ac usitatum; quare a nullo vere Christiano negligendum erit; & quia juxta traditionem S. Augustini, hoc Sacramentum infirmis, post receptionem viatici, impensum est, ideo statuimus, quod curati quilibet apud infirmos pro viribus allaborent, ut accepto salutari corporis & sanguinis Christi viatico, etiam hoc Sacramentum infirmi sibi impertiendum postulent, seu annuant. Nulli tamen administrari debet, nisi illi, qui constitutus est in ægritudine periculosa multum, & quæ infirmo minetur mortem; & hoc quidem cum debitis orationibus, atque omni reverentia, & honesta administrantes habitudine, & apparatu.

VIII.

De Sacramento Ordinis, & Qualitate ordinandorum.

Postquam lex Mosaica translata est in Evangelicam legem, translatum est etiam Sacerdotium, ita ut necesse sit, esse (dummodo legem Evangelicam retinere voluerimus) Sacerdotes Evangelicos, non spirituales tantum, qui Deo offerant, sacrificium laudis, sed veros, qui dona offerant, & sacrificia pro peccatis, & qui juxta ordinationem Christi habeant potestatem super corpus Ejus verum, & corpus Ejus mysticum, quod est Ecclesia. Volumus autem & ordinamus, ut nullus hanc sibi potestatem vendicet, nisi cui id per impositionem manuum Presbyterii, & canonicam ordinationem concessum fuerit. Item quilibet Sacerdos debet scire, & agnoscere potestatem suam, & officium, ad quod ordinatus est; nempe ut consecret corpus Christi verum, in Sacrificio Missæ: ut cætera Sacramenta, sibi permissa, administret; atque ut verbum Dei prædicet; quod tamen ita ei concedimus, si post diligentem Ordinarii sui examinationem, rite ad hoc destinetur, & mittatur.

Cumque Presbyteri honor, atque officium in Ecclesia sit magnum & arduum, ideo adhibenda erit singularis cura, ne indigni ad hoc eligantur, vel admittantur. Inde sacrorum canonum traditiones hic observari mandamus; specialiter autem supremis Scholasticis, Vicariis in spiritualibus, Officialibus generalibus, cæterisque omnibus, quibus examinandi ordinandos munus delegatur, seriosius injungimus,

Anno 1537. mus, quatenus omni diligentia advertant, ut hi, qui ad presbyterium anhelant, testimonium habeant vitæ probatæ, sint competenti scientia prædititi, conversationis honestæ, ætatis perfectæ, neque natalium, vel corporis aut membrorum, vel etiam quibusvis vitæ notabilibus defectibus laborantes; plerumque etiam magis curent, eos, qui testimonium habent probitatis cum mediocri eruditione, eligere, quam vel maxime doctos, quos tamen sciverint vitæ malæ; quia sæpe evenit, qnod exemplaris vita in populo magis ædificet, quam tumida doctrina.

IX.

De Sacramento Matrimonii.

Matrimonium agnoscimus esse Sacramentnm, ejusdemque esse auctorem Deum, qui illud in statu innocentiæ, & ante peccatum, in officium: post peccatum vero in remedium instituit. Unde statuimus, ut prædicatores excellentiam istius Sacramenti populo denuncient, quo ipsum honorent, nec tanta levitate ad illud, sicut aliquando fieri solet, accedant. Curati quoque maxime studeant, ne solemnizationes matrimoniorum absque præcedenti contrahentium confessione, in facie Ecclesiæ fieri permittant. In confessionibus autem illis sponsos ad omnem honestatem conjugalem hortentur, atque ut aliquando ad tempus, & cum consensu, a conjugali abstineant actu, ut orationibus vacare possint; prolem quoque a Deo impetratam in timore Domini, & præceptorum suorum observatione educent: proclamationes ternas solemnizationi semper præmittant: Personas etiam in gradibus prohibitis conjunctas sine prævia dispensatione, & quoscunque alios, Matrimonii incapaces, sub pœnis juris, & aliis arbitrariis, minime copulent: ipsique sacerdotes a contrahendo matrimonio, quod abjurarunt, sub interminatione damnationis æternæ, atque evitatione pœnarum canonicarum plane evitent.

X.

De Invocatione Sanctorum.

Cum Sanctorum apud Deum existentium & venerationem, & intercessionem ex utriusque Testamenti scriptis satis constare doceamur; volumus atque statuimus; ne prædicatores contra hæc plebem qnomodolibet dehortentur, sed magis inducant, ut & pie ipsis venerationem impendant, atqne in prosperis, & adversis intercessores invocent; in eorum quoqne festivitatibus historiam, & vitam ipsorum plebi imitandam proponant.

XI.

De Prædicatione divini verbi.

Sicut corpus istud carnale fovetur pane: ita anima hominis pascitur & fovetur verbo Dei; quanto igitur anima prævalet corpori, tanto cibus spiritualis carnali: & sicut corpus, dum sumit cibum malecoctum, grossum aut venenatum, maxime periclitatur; ita anima verbo divino, non bene digesto, ac secundum literæ tantum grossitiem decocto, vel adulterato, sibi proposito, male habet ac perditur. Statuimus ergo, & per omnia volumus, ut prædicatores verbi Dei sint circumspecti, ne pane illo nobilissimo, qno animam reficere debent, perimant. Sit ergo illis lima & regula hæc, quod verbum Dei non secundum ingenium suum, aut sensum, quem ipsi inde eliciunt; sed omnino ad intellectum, quem sancta mater Ecclesia,

sia, & Doctores ab ea recepti, illi tradiderunt, & tenent, populo *Anno* 1537. proponant; neque eo ad dexteram hæreticorum, vel sinistram judæorum interpretationem declinent; sed recta, catholica & universali via incedant, quomodo a majoribus suis edocti sunt, & quam Patres sui, viri Deo dilecti, martyres & confessores sancti ambulaverunt.

Sint autem ipsis Doctores

Hieronymus	Cyprianus	Bonaventura
Augustinus	Cyrillus	Thomas Aquinas
Ambrosius	Athanasius	Gabriel Wiel
Gregorius	Theophilactus	Anthoninus.
Chrysostomus	Bernhardus	
Clemens	Alexander de Ales,	

Et si qui alii sunt sanæ doctrinæ Patres, atque Doctores. A prohibitis autem, & suspectis libris omnino abstineant, atque in ea re se mandatis, librorum gratia passim emanatis, conforment.

Prædicatores etiam considerent, officium suum duobus his maxime consistere, puta: quod doceant, & quod hortentur; Doceant igitur vera, & hortentur pie atque paterne, ita quod simplices de misericordia divina non nimium, & solum confidere; neque terrore exactæ justitiæ desperare faciant. Utendum enim eis est vino & oleo, ut semper terrorem peccati cum divina clementia conjungant. Viderint etiam, ut, quod verbis docent, opere compleant; sic enim decet prædicatorem vivere, qualiter ipse plebem juxta Evangelicam & Catholicam doctrinam instruit. Tandem nullus se prædicationi quovis modo intromittat, nisi per superiorem suum Ecclesiasticum sit ad hoc approbatus, deputatus, & missus.

XII.

De Purgatorio.

Purgatorium cum universali Ecclesia esse credimus, atque asserimus; quare statuimus, & volumus, quod prædicatores id ipsum plebi asserere, ac subinde, ut animabus illic reservatis & punitis, operibus, ut a peccatis solvantur, subvenire satagant, fideliter doceant; memores dicti sapientis: mortuo ne prohibeas gratiam; & hujus Divi Jacobi: Judicium sine misericordia erit illi, qui non fecerit misericordiam.

Eccl. 7. *Jacob. 2.*

XIII.

De Horis Canonicis cantandis, & legendis.

Non minima pars religionis etiam est, si laudes Dei omnipotentis, quæ juxta sancti Pauli doctrinam in Psalmis, hymnis & canticis spiritualibus in Ecclesia fieri debent, juste persolvantur; quare mandamus Ecclesiarum Metropoliticæ, Cathedralium Regularium & collegiatarum Præpositis, Decanis, Abbatibus, Prælatis, Capitulis & conventibus, ut in ea re diligentiam non posthabeant, scientes, quia alienarum negligentiarum, quas ipsi prævenire deberent, se reos, atque participes faciunt; quodque pii fundatores sint in extremo judicio illis maledicturi, dicentes cum Jeremia: Maledictus omnis, qui facit opus Dei negligenter; & quia frigescente charitate omne opus divinum tepidum efficitur, accidit, quod sacerdotes, & clerus privati, dum otio vacant, & neque literas, neque vitam curant, orationes, quas singulis diebus pendere debent, etiam celebraturi divina, nonnunquam dicere negligant, atque pensum militiæ

Jerem. 48.

Anno 1537. tiæ suæ solvere non curent; quo fit, ut iram quoque divinam in se concitent, ac ipsi, una cum plebe sibi commissa pereant, aut alias misere vexentur.

Volumus igitur, ut clerus ad solvendas debitas orationes, juxta canonicas traditiones, competentibus pœnis, & in proximo concilio Lateranensi Seff. IX. desuper statutum, adstringatur. De cantandis autem horis canonicis præcipimus Decretum concilii Basileensis Seff. XXI. observari, quod vult, ut laudes divinæ per singulas horas, non cursim & festinanter, sed paulatim & tractatim, ac cum pausa decenti; præsertim in medio cujusque versiculi Psalmorum (debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam) reverenter ab omnibus persolvantur.

XIV.

De Cerimoniis ecclesiasticis.

Cerimoniæ maxime ob id institutæ sunt, ut mentes simplicium, quæ alias ob sui ruditatem difficulter elevantur, in agnitionem Dei, rememorationem beneficiorum collatorum, ac subinde in gratiarum actiones, & laudes altissimi aliquo modo veherentur; & iterum ut divina mysteria non illotis manibus, neque sic ex abrupto, sed cum aliquali maturitate, & majestate tractarentur. Ex quo constat, eas ad augmentum divini honoris, & cultus, atque instructionem & admonitionem fidelium Christi, ab Ecclesia receptas. Hæ igitur in hac Provincia secundum morem antiquum, omnino serventur, celebrentur & habeantur; neque etiam in his quidquam sine auctoritate Ecclesiæ vel mutetur, vel omittatur. Benedictio quoque salis & aquæ, ab Ecclesia ante mille trecentos annos instituta singulis Dominicis diebus, & benedictio cærei in vigilia Paschæ, de qua etiam in concilio Toletano quarto, & si quid de his simile hactenus observatum est, neque a Sacerdotibus, neque a plebe intermittatur; quoniam religio populi in his plurimum custoditur.

XV.

De non alienandis rebus ecclesiasticis.

Certum est, spiritualia sine temporalibus subsistere non posse; unde a majoribus prudenter admodum cautum est, ne res, immobiles maxime, quibus Ecclesiæ olim dotatæ, vel donatæ fuerint, absque superioris auctoritate alienentur; ne, sicut quotidie fieri videmus, subtractis temporalibus & ablatis per hoc vitæ necessariis, nemo sit, qui ecclesiis ministret; nemo enim propriis stipendiis militat.

Igitur antiquos canones renovamus, & prohibemus, ne bona ecclesiarum tanta levitate, & non aliter, nisi juxta canonicas sanctiones alienentur: Domus quoque parochiales, ac beneficiales, ut in statu competenti conserventur, & ne caducæ fiant, aut omnino corruant, volumus. Quibus etiam hoc adjicimus, quod clerici bona ecclesiarum, & beneficiorum non ad luxum, aut inutiliter; sed ad laudem Dei, conservationem ecclesiarum & beneficiorum, atque subventionem pauperum dispensent.

XVI.

De observatione Mandatorum Dei, & Ecclesiæ.

Jacobi. 2. Cum fides sine operibus mortua sit, & in Christo neque præputium, neque circumcisio aliquid valeat, sed fides, quæ per dilectionem

I. Cor. 13. nem operatur: & si quis habuerit omnem fidem, ita ut montes transferat, charitatem autem non habeat, quæ est finis præcepti, nihil sit; ideo necesse est, ut studiosi observatores mandatorum Dei simus; hæc est enim charitas Dei, ut mandata Dei custodiamus. Ita etiam *Anno 1537.*
Math. 19. Christus dixit, ut, si quis voluerit vitam ingredi, servet mandata Dei. Volumus igitur, quod Prædicatores populum ad observationem mandatorum Dei, tanquam ad rem, sine qua vitam æternam consequi nemo potest, sedulo adhortentur; ita tamen, quod hæc sine omni Hypocrisi, & sine salutis fiducia custodiantur; & quilibet, utcuuque in bonis operibus perfectus & consummatus, id oculis suis semper obversari faciat: quia, si etiam feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus: & illud: si quis existimat se stare, videat, ne cadat. Itaque operationes bonæ semper humilitatem habeant comitem, atque custodem. Quare docendus imprimis est, & prædicandus Decalogus, atque doctrinæ inde eliciendæ, quibuslibet hominum moribus accomodatæ; sic quod populus hinc discernere valeat: quomodo præcepta Domini rite servare, & quomodo transgressiones, & delicta sua agnoscere possit; ne scilicet trepidet, ubi non sit timor, sibique conscientiam faciat, ubi non est peccatum; aut econtra: peccatum non esse sibi falso persuadeat, ubi tamen maxime deliquerit.

Præcepta etiam, & traditiones Ecclesiæ & majorum nostrorum, prædicatores populum doceant servare: Jejunium quadragesimale, & alios dies jejunales, ab Ecclesia institutos: item & dies festos, vacationi divinæ laudis, ab Ecclesia consecratos; quos præsertim volumus secundum antiquam consuetudinem, & constitutionem uniuscujusque diœcesis observari. Item, quod fideles eisdem festis diebus integris Missis intersint, atque ut verbum Dei audiant; quodque die majoris litaniæ, atque diebus Rogationum, cum omni devotione conveniant; & si quæ alia sunt Ecclesiæ præcepta, mandata & constitutiones; cæteras vero traditiones humanas ita tractent ministri verbi, ut eas subditi obsequenter teneant.

XVII.

De Usura, & Simonia.

Contra Simoniacos repetimus Decretum Concilii Basileensis Sess. XLIII. C. ult. Ut Ordinati Simoniace ab executione suorum ordinum sint eoipso suspensi. Electiones autem, postulationes, & quævis provisiones Simoniacæ Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, personatuum, officiorum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumque sint ipso jure nullæ, nullumque per illas jus cuiquam aquiratur, nec promoti, confirmati, aut provisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem teneantur; sed nec cæteras canonum pœnas per hoc volumus esse remissas. Contra usurarios quoque volumus antiquas canonicas pœnas, tam in clericos quam laicos constitutas exerceri, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

XVIII.

De vita & honestate clericorum.

Cum ecclesiastica Sacramenta, aliaque fidei Christianæ mysteria plerumque propter vilem atque abominabilem ministrorum Ecclesiæ vitam reddantur aspernabilia & contempta; ideo sacerdotes hujus Provinciæ Salzburgensis, in vita, habitu, conversatione & victu, aliisque operibus & actibus, viris ecclesiasticis dignis, ac debitis, reformare volentes Primo ne clerici quovis modo mulieribus; de in-

Anno 1537. continentia suspectis, publice cohabitent, memores verbi prophetici, cum dicit: Mundamini, qui fertis vasa Domini: atque maledictionis, quam Dominus sacerdotibus, qui recesserunt de via, & scandalizaverunt plurimos, comminatus est in Malachia. Prohibemus etiam, ne sacerdotes parvulos, ex concubinis antehac procreatos, secum in domo teneant, & foveant. Quod si aliqui salutis propriæ immemores, atque hujusmodi nostri statuti obliti, in publica cum muliere suspecta cohabitatione, aut prolium secum educatione, reperti fuerint, juxta canonicas sanctiones omnino punientur.

Deinde cum apud ethnicos, & Saracenos, sacerdotes ipsi, vestitu & habitu, a profanis secernantur; indecorum plane est, illud a Christianis sacerdotibus non servari; quare in hac parte providendo statuimus, ut secundum priorum canonum, atque antiqua provincialia & Diœcesana statuta, tonsura, habitus atque vestitus observentur; ita quod omnes clerici, ac quilibet juxta ordinem, quo initiatus est, tonsuram competentem deferat, barbam non nutriat, vestesque tam colore, quam longitudine usque ad talos, & forma professioni suæ decentes gerat, sub pœnis canonicis, contravenientibus haud dubie infligendis.

Ebrietas cum omni hominum generi debeat esse odiosa, sacerdotibus tamen, Dei Optimi Maximi servis, omnino execranda, atque abominanda est. Mandamus ergo strictius non solum, ut sacerdotes non efficiantur ebrii, sed ne tabernas publicas, potationis gratia ingrediantur, maxime diebus festivis, aut quandocunque plebs in tabernis ipsis vinariis convenire solet; dicit enim canon: Clerici, edendi vel bibendi causa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi. Decernimus quoque, ne curati, aut alii, qui sacerdotes ad exequias, seu dedicationes invitare, atque deinde prandium largiri solent, eisdem ultra quatuor fercula, eademque moderata, atque vinum competens, & mediocre apponant; qui modus si vel a Patrono convivii, vel a sacerdote invitato transgressus, vel transgredi visus fuerit, is, qui contra statutum egerit, juxta qualitatem delicti puniatur. Quod si sacerdos ita se domi, aut foris, vino ingurgitaverit, ut ebrius factus contumeliosum quid, aut scandalosum palam egerit, is etiam carcere plectetur; Nisi enim in sacerdotes vinolentos rigorose animadvertatur, non eradicabuntur alia vitia apud eos; quandoquidem ebrietas omnium vitiorum fomes, & nutrix est.

Exod. XXXII. Vinum sequitur lusus, dicente Scriptura: Sedit populus manducare, & bibere, & surrexit ludere; unde in sacris canonibus sicut illud, sic & hoc quoque clericis prohibetur; ita enim habent cano- *Canon XLI.* nes Apostolorum: Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe deponatur. Quare eandem prohibitionem præsenti statuto repetimus, atque observari volumus; abominatur enim Deus hos, qui sedent in concilio ludentium.

Post pocula plerumque devenitur ad rixas, contentiones & arma; quare etiam sacri canones prohibuerunt, ne clerici vel armati incederent, aut verberibus quemque molestarent, ac multo minus duellis se submitterent. Cum igitur Sacerdotes nominentur Angeli, hoc est, nunciatores pacis, ignominiosum est, si se verbo, vel facto, violatores pacis ostendant: unde illis excitare tumultus, movere rixas, clamores & contentiones plane interdicimus. Sed & armorum usum eis juxta canonum dispositionem, & sub pœnis ibidem contentis, prohibemus.

Exi-

I. ad Tit. Cap. 7. Exigit etiam Paulus Sacerdotem, quod non sit turpis lucri cupidus, nedum ut avaritiam non colat; sed quod talibus desudantes Anno 1537.
II. ad Timot. Cap. 2. nimium, divinis minus inservire possint; sicut alibi dicit: Quoniam nemo militans Deo, implicat se negociis secularibus; circa quod etiam Sacerdotibus mandamus, quod temporalibus nequaquam ita inhient, ut propterea negligantur divina; sed negocia sua domestica sic moderentur, ut quæ officii sacerdotalis sunt, tanquam principale, semper considerent, & hoc absoluto, tunc demum etiam ad opera manualia, & domestica procedant: neque id sordide, aut avare, sed ita, ut semper necessaria magis, quam superflua quærere videantur; opera autem, & mercimonia scandalosa, & inconsueta, penitus devitent.

Et quia ex conversatione, quam quilibet cum proximo suo habet, non falsum sit judicium de conditione ipsius quoque hominis,
Eccl. 13. 20. dicente Scriptura: omnis caro ad similem sibi conjungetur, & omnis homo simili sibi sociabitur; ideo sacerdotes summis viribus eniti debent, ut se bonis & honestis socient; considerantes illud Davidi-
II. Reg. Cap. 22. cum: cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum perverso perverteris. Quales ergo ab hominibus haberi ac æstimari voluerint, talibus se jungant.

XIX.

De vita Regulari.

Decet per omnia, ut Regulares personæ tales sint reipsa, quales ipsi nomine profitentur; hoc est: ut regulam vita teneant, cui se semel dedicarunt. Cum autem regularis vita, pessimis istis temporibus, non parvam etiam jacturam passa sit, & omnibus fere propendentibus in libertatem carnis prolapsa penitus, sit, ut observantia regularis apud Monasteria mirum in modum claudicet, ac complures levitates illic, ubi præcipua morum, ac religionis censura esse debeat, surrepserint. Quare Abbatibus, Præpositis, ac aliis monasteriorum Prælatis, aut Superioribus seriosius mandamus, ut regulam, quam quisque professus est, & ipse, tanquam aries in grege, stricte teneat, atque a fratribus suis teneri faciat: ne nimia licentia religio evertatur, & corruat: officia quoque divina, tam diurna quam nocturna, omni diligentia celebrentur: studium sacrarum literarum nullatenus intermittatur; Cum monasticam vitam Ecclesia ob id maxime approbaverit, ut huic dediti, dum sæcularibus & manualibus operibus vacant, laudibus divinis, contemplatione ac lectionibus sint occupati.

Provideant etiam Prælati, ut fratres ecclesiis, sibi incorporatis præficiant, qui docti, honesti, boni exempli, & quantum possibile fuerit, regulæ diligentes sint observatores; cum enim religiosi majori erga Deum atque Ecclesiam se vinculo devotionis obstrinxerint, ideo si erraverint, magis nocent: si deliquerint, magis offendunt & scandalizant: si extra regulam se collocaverint, magis damnabuntur. De quibus omnibus Prælatus (si non in peccantem regulari pœna animadverterit) rationem reddet Altissimo.

Demum Prælati & Superiores refrænent, & contrahant familiam suam: non appareant fastuosi: non incedant superbi: non sint nimis delicati; sed agant bonos dispensatores, & viros honestos, ut illorum exemplo alii emendentur, & non offendantur.

Anno 1537.

XX.

De Studio Sacrarum Literarum.

Aggæi C. 2. Si Deus præcepit, ut populus interroget sacerdotes legem: cumque velit, quod labia sacerdotis custodiant scientiam, & quod lex requiratur de ore Ejus; quia Angelus Domini exercituum est; cavendum maxime est, ut sacerdotes meditentur legem Dei die ac nocte, ne, cum de lege interrogati fuerint, ipsi respondere populo nequeant, ac subinde a Deo audiant: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Sed quia res eo venit, quod sacerdotes quidam otium nihilominus majoris faciant, quam requirere libros, & meditari in lege Domini, timendum est, ne turpissimum hoc otium sit occasio, cur clerus nostris temporibus tam abjecte & contumeliose tractetur: ira Dei in nos provocetur, nosque tam misere affligamur ubique. Quare ut tanta mala a Nobis avertantur, providemus per præsentes, atque statuimus, ut sacerdotes, & omnes clerici ad literarum sacrarum studia compellantur; ita quod quilibet, ad minus, duabus horis diei in sacris literis legat; Libros autem habeant

Malach. 2. Osea Cap. 4.

Bibliam præcipue, ubi Psalterium maxime sibi familiare faciant.

Deinde etiam libros de observationibus ecclesiasticis, quos vel Rationale divinorum, vel de divinis officiis, aut Elucidarium ecclesiasticum inscribere solent. Item

Curam Pastoralem, a Divo Gregorio conscriptam; aut alios libros, quibus regimen animarum addiscere possint; & deinde

Libros Homiliarum, vel Sermonum; ac demum

Vitas Patrum, atque Legendas, ut dicunt, Sanctorum; quatenus id, quod legerint, ad opus ipsum etiam perfectum dirigere valeant.

Committimus etiam Decanis Ecclesiæ Metropoliticæ, ac Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum; item Archidiaconis, Decanis ruralibus, Fiscalibus & Pedellis, seu Cursoribus juratis, ut diligenter advertant super otiosis ac vagantibus presbyteris, ut tales deferant; ita ut ad lectiones hujusmodi per debitas pœnas adigantur.

XXI.

De Reformatione plebis.

Osea Cap. 4. v. 9. Dominus dicit per Prophetam Oseam: Qualis populus, talis & sacerdos; si in universo populo multiplicatæ sunt iniquitates & peccata; utique de malis ei sacerdotibus provisum est. Quid ergo amplius dicit Dominus populo: corrues tu hodie, & Propheta tuus tecum. Si ergo rei christianæ consultum esse volumus, non minor cura adhibenda erit, quod populus Christianus in fide recta, spe firma atque perfecta charitate incedat: pudicitiam, abstinentiam Justitiamque colat; quam quod sacerdotes & vera doceant, & quæ docuerint, faciant. Quare ad reducendam plebem in viam justitiæ, & salutis, Nos sæculares Principes hujus Provinciæ, cum omni sinceritate obtestamur, hortamur, atque per viscera misericordiæ Domini Dei nostri rogamus, ut subditos suos inducant: quo frequentius, & cum majori diligentia atque attentione intersint concionibus; atque in hoc constitutioni Ecclesiæ, quæ vult, ut diebus festivis audiatur verbum Dei, voluntarie satisfaciant: transgressores vero seriosius puniant. Deinde populis id etiam persuadeant, ut non attentent, neque contendant sibi dari prædicatorem, qui ipsis placeat, sed quem Episcopus suus ipsis præfecerit; experti enim sumus judicium populi in deligendis prædicatoribus: experti etiam sumus fastum prædicatorum, postquam populi applausum sibi fieri persenserint:

Osea Cap. 4. v. 5.

rint: experti tandem fumus etiam, quomodo ex hoc delectu atque *Anno 1537.* applausu populus feductus fuerit, patria periclitata, ac multa millia hominum perdita.

Aufferatur ergo caufa, ut evitetur periculum. Tertio provideant Principes, ne libri erronei & fufpecti in manibus plebejorum verfentur; impoffibile eft enim, non coinquinari eos, qui picem impune tetigerint. Demum memores fint Poteftates juris, fibi a Deo traditi; receperunt enim gladium, non ut abfconditum teneant in vagina, aut ut reponant illum queftus gratia in loculo; fed utantur eo in facinorofos. Animadvertant ergo primum in blafphemos; quoniam in *Levit. 24. v. 16.* Levitico juffit Deus puniri eum, qui blafphemaverit nomen Domini; & nifi Poteftates puniant blafphemos, non erunt fuper malitia populi excufabiles apud Deum.

Quatenus Deus voluerit puniri adulteria, Sacræ paginæ docent copiofe. Leges etiam Imperiales pœnarum hujus delicti non funt *I. Corinth. C. 6.* oblitæ. Sed etiam adulteri regnum Dei non poffidebunt. Ah proh dolor! cum Jeremia dicere poffumus, adulteriis plena eft terra; & quanam ratione? Quia impune ubique adulteria committuntur. Omnibus ergo modis fæculares Principes provideant, ut tam immane crimen extirpetur ita, ut adulterium non ametur, fed timeatur; tamdiu autem timebitur, quamdiu rarum fuerit. Idem faciendum de inceftu, ac ftupris, quæ Deus ipfe maxime femper odiit; ac fubinde cum Magiftratus puniendo negligenter fuerint, Ipfe in nos fæviffime iram fuam exercet. Hæc autem vitia tunc non parum e medio tollentur, dummodo lenæ iftæ queftuariæ, quarum opera tanta facinora procurantur, e civitatibus pellantur.

Ebrietas quoque, & omnia compotationum genera explodantur, & relegentur procul, confiderando prohibitionem & pœnam divinam; Nam omnis ebriofus communione fidelium indiguus eft, di- *I. Corinth. C. 5. v. 11.* cente S. Paulo: cum ebriofo non commifceamur: nec cibum quidem cum eo fumamus, attendentes mala innumera, quæ inde proveniunt; Eft enim ebrietas nihil aliud, quam voluntaria infania: ebrietate offenditur Deus, perduntur animæ, periclitautur Res publicæ, omnis pudicitia atque honeftas exuitur. Quare poteftates fæculares paterne admonemus, ut tanta mala, unico abjecto beftiali opere, avertant.

Homicidia quoque poftquam ceperint pecuniis redimi, ceperunt etiam multiplicari. Satis autem conftat, quod Deo exofi femper fuerint viri fanguinum. Refrænanda igitur eft lucri cupiditas, ut pœnæ ordinariæ timore tollatur occidendi crudelitas. Confideretur maledictio divina, quæ primo homicidæ Cain obtigit; & reforment fe in ea re fuperiores, ne & animas & populos amittant.

Homicidio vicinum eft defraudare proximum; dicit enim Scriptu- *Ecclef. 34.* ra: qui defraudat pauperem, homo fanguinis eft: qui effundit fanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres funt: fraudulenti quoque vitam æternam non percipient; Chriftus enim, cum a quodam interrogaretur: quid faciendo vitam æternam perciperet? re- *Marci C. 10. v. 19.* fponfum ei inter cætera a Domino eft: ne fraudem faceret; virum enim fanguinum & dolofum abominabitur Dominus. Cum igitur plebs hac in malitia eo procefferit, ut etiam, quæ olim habebatur fimplex rufticitas, plena facta fit fraudibus. Quomodo non opus erit & hic provifio fieri? hortatur enim nos, rogat & obfecrat Pau- *I. Theff. Cap. 4.* lus: ne quis circumveniat in negotio fratrem fuum; fubjungens: Dominum quoque hujus circumventionis vindicem fore. Ex quo igitur doli, fraudes, circumventiones, vafrамenta, & omne aftutiarum & fupplantationum genus, noftro ævo tam fit commune, ut in nullo fere

Anno 1537. fere contractu hodie fides reperiatur; admonemus iterum, atque iterum hos, qui jus gladii, id est, correctionis habent, ut tam pestilentissimo morbo medeantur.

Demum antiquitas providit, ne sortilegi, & divinatores in plebe tolerentur, sciens, quia Dominus hæc omnia abominatur, & quod propter hujusmodi scelera deleverit populum suum in introitu suo. Cum igitur divinandi, incantandique usus: veneficorum quoque & sagarum numerus ac opera mirum in modum creverint, providendum & huic est. Nemini est enim dubium, quin hoc facinore (quod idololatriam puram sapit) Deus, qui est zelotes, maxime offendatur, ac subinde ira Divina in nos plus, magisque provocetur. Quare pro reformanda plebe, & hoc hominum genere Provincia purganda erit, ac cavendum, ne populus hos adeat, consulat, aut eorum maleficio aliquo modo utatur.

XXII.

De Decimis, & oblationibus funeralibus.

I. Timoth. C. 5. v. 18. Scriptura dicit: Bovi trituranti os non alligabis; etenim dignus est, dicente Domino, mercenarius mercede sua. Quare cum Decimæ, & oblationes, non tam jure positivo, quam divino, sacerdotibus in recompensam laborum suorum constitutæ sint, merito debent ipsæ ministris Ecclesiæ fideliter porrigi, atque solvi, tam prædiales, quam personales, tam majores, quam minores; quia in his Scriptura differentiam nullam facit. Item Oblationes quoque, in quibus funeralia, seu mortuaria continentur, eisdem juribus fundantur. Præsertim autem, ut in libro Numerorum legimus, voluit Deus quasdam oblationes voluntarias, quasdam autem necessarias, quæ in solemnitatibus, præter vota & oblationes spontaneas offerrentur; unde cum primitiæ, decimæ & oblationes, in sustentationem ministrorum Ecclesiæ a Deo constitutæ sint, magnum argumentum est, omnes, qui vel decimas, vel oblationes, aut alia ministrorum templi emolumenta debita solvere recusant, eos quoque sacerdotium negare, legemque ac mandata Altissimi transgredi; timendumque maxime est, ne penuria sacerdotum specialis sit pœna, quam Deus nobis infligit ob id, quod ministris Ecclesiæ emolumenta a Deo constituta tam inique subtrahuntur. Quare admonemus Christi fideles per Provinciam Salisburgensem ubilibet constitutos, ne Sacerdotes suo debito fraudent; imo pro suggestu quoque id sacerdotes ipsi doceant, ut decimas & oblationes debitas, sub interminatione divinæ vindictæ solvant. Principes quoque & Potestates sæculares debita cum instantia hortamur, ut Ecclesiæ ministros in præmissis manuteneant, ne iram Dei omnipotentis incurrant.

XXIII.

De Pœnis.

Dignum est, ut qui se professioni alicui submittit, ac inde emolumentum quærit, secundum leges quoque professionis suæ vivat. Sed quia leges sæpius transgrediuntur, statutæ sunt pœnæ, per quas delinquentes ad observantiam legum reducantur. Statuimus ergo, atque ordinamus, quatenus Vicarii in Spiritualibus, Officiales Generales, Archidiaconi, Decani rurales, atque omnes alii, quibus animadvertendi in clericos delinquentes jus est, ut non sint remissi in pœnis debitis infligendis clero, considerantes maxime, quod transgressiones cleri eo sint periculosiores, quo simplices magis offendunt, ac scandalizant: quantoque hoc hominum genus Deo plus debet esse acce-

acceptum, eo etiam plus, si delinquit, divinam iram excitat. Nemo etiam est, quem lateat, quam damnosa sit Sacerdotum inhonesta, ac minus morata vita; Quare quanto periculum hic majus est, tanto remedium semper debet esse præsentius. Quod si transgredientes leges professionis & militiæ suæ puniendi sunt; quanto magis hi, qui in toto apostatant? ordinemque suum abjiciunt, & fidem datam violant? homines impii, fœdifragi, inconstantes, carnis & ventris amatores. Quare monachi, effecti Sacerdotes, conjugia de facto contrahentes, neutiquam tolerari, sed in eos debitis pœnis animadverti debet. Impossibile enim est aliquem fidelitatis fructum ex his sperare, qui fidem Deo datam violarunt; ita quod peccatum suum nolint agnoscere, sed in eo, quod peccaverunt, volunt etiam justi haberi, quærentes excusationem in peccatis. *Anno 1537.*

Ex Archivo Consistorii Archiepiscopalis Salisburgensis nunc primum prodeunt.

Constitutiones non publicantur. *Hæ tamen Constitutiones post Synodi dissolutionem non fuere illico publici juris factæ, neque omnibus ad observandum palam impositæ. Contigit illa canonum statutorum retentio justis de causis, quod adstruit ipse Archiepiscopus in Mandato altero ad suos Coepiscopos, mox subjuncta, & præcipue ob reverentiam imminentis Concilii Universalis, in quo eadem capita Reformationis tam necessariæ, tamque exoptatæ, eminentiori cum zelo atque sapientia pertractatum iri sperabatur. Interim utut clericis quibusdam discinctis, ac prævaricatoribus, occasio subnasceretur existimandi: nihil in hoc Provinciali concilio fuisse actum ad frangendas emendandasque eorum licentias, seseque proinde securiori nisu in vetus cœnum procumbere, edidit Archiepiscopus Mandatum ad omnes Diœceseos suæ Archidiaconos, complectens eosdem prope articulos, quos habita Synodus in suis canonibus uberius enunciavit; præcepitque, hoc ut Mandatum ad omnium diœcesanorum clericorum perferretur notitiam; ne ullus seu statutorum canonum, seu latarum in iis pœnarum, ignorationem posset in sui excusationem obtendere. Quod idem ut & alii Coepiscopi, in clero suo edocendo agerent, edito altero, quod sequitur, Mandato ad dictos Coepiscopos, impensissime adcuravit.*

Mandatum Synodale Publicum,

ad omnes suæ Diœceseos Archidiaconos ab Archiepiscopo transmissum.

Mathæus, Miseratiooe divina Episcopus Albanensis, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Archiepiscopus Salisburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus &c. Honorabili Nobis in Christo siocere dilecto N. Archidiacono nostro in N. Salutem in Domino.

Debitum pastoralis officii, cui divina miseratione præfecti sumus, nos admooet, ut, quæ pro conservanda religione nostra sancta, Ecclesiæ incremento, vitæ ac morum honestate, communique subditorum pace & tranquillitate, quoquo modo deservire possunt, sedulo curemus. Hinc est, quod, cum paucis diebus lapsis, communicato coosilio Coepiscoporum, atque Suffraganeorum nostrorum Synodum Provincialem Nos celebraturos indixerimus, sicque ad diem Martis post Dominicam *Exaudi*, quæ fuerat XV. Mensis Maji, hic Salisburgæ hujus gratia convenerimus, Incipientibus Nobis de singulis Provinciæ nostræ discriminibus, deformationibus, atque gravaminibus, tam in spiritualibus, quam temporalibus, diligentius indagare, atque tractare, inveoerimus in utroque hominum genere, hoc est, tum clericis, tum etiam sæcularibus, a debita & recta via honestatis, æquitatis atque justitiæ, non parum his temporibus aberratum esse: Clericis quidem super molestatiooibus, vexationibus, atque iniquis, ut asserebant turbationibus sæcularium, se multum conquerentibus: laicis e regione, vitam clericorum scandalosam, turpem, atque omnioo reprehensibilem, clericalique ordini minus coovenientem, vehementer inculpantibus; Ita, quod ex his, quæ in dicta Synodo hinc inde deducta sunt, facile conjecturare poterimus, non fore spem reducendi Privilegia, atque immunitates ecclesiasticas, sicque clero pacem & tranquillitatem

Anno 1537. litatem canonicam recuperare, nisi & ipsi clerici a vita illa sua reprehensibili desisterent, atque in officio, ad quod adsciti sunt, pro debito suo deservirent. Constitutum est ergo primum, de consensu totius Synodi, ut Nos, cæterique Coepiscopi nostri, cum Principibus ac potestate sæculari, hisque præcipue, quorum Oratores in Synodo ipsa comparuerunt, super amovendis gravaminibus cleri tractaremus; & secundo: ut ad tollendam omnem obloquendi & incusandi ansam, ad reformationem officii, ac vitæ clericalis, singuli Episcopi manus extenderemus, non dubitantes, quin emendatione in præmissis facta, remotio gravaminum sæcularium foret subsecutura. Et quamvis super his nonnulla statuta Provincialia inter nos consultaverimus, in scriptis quoque redigere fecerimus, ac subinde publicare & manutenere decreverimus; bonis tamen ac justis rationibus moti, maxime autem attendentes proximitatem Universalis concilii, quod indictum est, publicationem illam in præsentiarum facere supersedimus, facturi tamen, cum primum se justa opportunitas obtulerit. Volentes autem, ne medio tempore officium, status & vita clericalis magis magisque a recto tramite excedant, imo, quantum in Nobis est, jam etiam super his, quæ in præmissis officio, statu atque vita clericali deformata sunt, debito remedio providere; idcirco hoc præsens Mandatum per Nos, atque Coepiscopos nostros, absentium oratores, & Nuncios Capitulorum Metropoliticæ nostræ, ac aliarum Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum; insuper & Prælatorum, communisque cleri Procuratores ac missos, coosultum, conclusum & acceptatum fieri, ac in singulis vicariatibus, Officialatibus, Archidiaconatibus & Decanatibus ruralibus, per Provinciam Salisburgensem ubilibet constitutis publicari, cleroque intimari constituimus.

Quare tibi Archidiacono nostro præsentium tenore committimus, atque in virtute sanctæ obedientiæ præcipientes mandamus: quatenus vocato ad Te, aut Commissarium tuum, competenti aliquo die, uno aut pluribus, conjunctim vel divisim, prout tibi commodius, & ipsis minus damnosum esse judicaveris, universo clero districtus tui, his ipsis, hoc nostrum, imo totius Synodi Mandatum, integre atque intelligibiliter legas, vel legi facias, atque eosdem subinde, nomine & commissione hac nostra diligenter adhortemini: ut in antea se huic per omnia conformare studeant; non tantum ut pœnas, quæ transgressoribus infligentur, evadant: sed ut conditionis propriæ memores, Deum Omnipotentem offendere, proximumque scandalizare cessent, ac non tantum proprio reatu damnabiles, sed & alieni delicti participes, animas suas a perpetuis tormentis, servituteque diabolica libereot. Quod nos etiam, atque Coepiscopi nostri penes Metropoliticæ ac Cathedralium Ecclesiarum Capitula, sic publicari & insinuari curabimus. Cum igitur pro malitia præsentium temporum, in plerisque locis vera illa atque antiqua religio Christiana perversis doctrinis (Proh dolor) adulterata, populusque Christianus inde misere seductus reperiatur; divinus etiam cultus, quem a majoribus nostris, vere Christianis, accepimus, abrogari incipiat, & vita clericalis in dissolutionem atque scandalum plurimorum deformetur, ac subinde cura animarum in multorum perniciem negligatur; Ea propter his omnibus pro debito officii nostri obviare, atque mederi cupientes, universis & singulis Metropoliticæ nostræ Ecclesiæ Præposito, Decano, Custodi, Cantori, Scholastico, ac Monasteriorum quorumque Abbatibus, Præpositis, & tam conventualium & regularium, quam sæcularium & collegiatarum ecclesiarum Prælatis, Archidiaconis, Canonicis, parochialium rectoribus, Provisoribus, Vicariis, ac aliis presbyteris curatis, & non curatis, cæterisque clericis per Archiepiscopatum nostrum ubilibet constitutis, auctoritate nostra Ordinaria, in virtute sanctæ obedientiæ præcipientes mandamus, atque per viscera misericordiæ Dei nostri, propriæque animæ salutem adhortamur, obtestamur atque monemus: quatenus curati presbyteri præsertim antiquam illam, & vere Christianam religionem, per seminationem divini verbi colant, populumque sibi commissum, pane illo Evangelico, ac juxta hunc omnino saporem, quem sancta Mater Ecclesia, universalia concilia, & sanctorum atque ab Ecclesia approbatorum Patrum unanimis consensus, illi tradiderunt, diligenter pascant: Divinum officium omni cum decentia & decore perficiant: horas suas canonicas plane non omittant, sed cum bona devotione & elevatione mentis in Deum persolvant; cerimonias ecclesiasticas, atque omnia alia, quæ cultus divini nomine censeri possunt, observent. A Concubinatu publico & scandaloso, atque omni immunditia, propter quam divina ira in filios diffidentiæ venire solet, abstineant: visitationem tabernarum, ebrietatem, & omnem crapulam decli-

declinent: Ludos publicos & prohibitos, & contentiones posthabeant: vestitu clericali atque decenti, prout sacrorum canonum statuta requirunt, incedant: sicque per omnia vivant, ut lux illorum taliter coram hominibus luceat, quod videntes opera eorum bona, glorificent Patrem suum, qui in cœlis est. Insuper & curæ animarum, quæ in administratione Sacramentorum Ecclesiæ maxime consistit, tanta diligentia invigilent, quantum salus animarum ipsarum exigit, atque officium ipsorum curatorum requirit; memores, quod si pigritia, socordia, negligentia, imperitia, vel incuria vestra, anima aliqua neglecta fuerit, quicquid illi mali acciderit, de manibus vestris requirendum fore.

Demum hortamur etiam vos, ac quemlibet vestrum ad studium sacrarum literarum, atque lectionem sedulam, quam pro debito officii sui quilibet vigilantissime amplecti debet; ne olim uni & alteri horrenda hæc vox audienda sit: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi; certificantes vos omnes ac singulos prænominatos; quod si præmissorum temerarii transgressores reperti fueritis, contra vos, ac quemlibet vestrum ad pœnas canonicas, aliasque arbitrarias, juxta qualitatem delicti processum iri. *Anno* 1537.

Quapropter Tibi, tanquam Archidiacono nostro N. Præsentium tenore committimus, ut postquam hoc nostrum Mandatum clero Tui Districtus insinuaveris, diligenter intendas, ut eidem per omnia satisfiat realiter & cum effectu; quodque rebelles & inobedientes, cum canonica discretione, pœnarumque inflictione ad obedientiam debitam compellas, facturus eo ipso jussum ac voluntatem nostram, atque debitum tuum. De executione vero, & insinuatione hujus nostri Mandati Nos literis tuis certificare curabis. Datum in civitate nostra Salz^{a}. die ultima Mensis Maji Anno Domini M D. XXXVII.

Mandatum Speciale

Unicuique suorum Coepiscoporum ab Archiepiscopo transmissum.

Mathæus Miseratione Divina Episcopus Albanensis, S. R. Ecclesiæ Cardinalis, Archiepiscopus Salisburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus.

Gratiosa salutatione præmissa. Non credimus te latere, quod in Synodo Provinciali, quam ante paucas dies hic in civitate nostra Salisburgensi celebravimus, Inter cætera diligentissime, matureque ac omnino deliberate, super reformatione vitæ clericalis (quæ mirum in modum a via canonica recessisse deprehenditur) tractatum & consultum fuerit, usque adeo, quod etiam juxta antiquum Synodorum Provincialium ritum, certæ constitutiones Synodales hujus gratia conceptæ & conclusæ fuerint. Cæterum ex nonnullis bonis atque urgentibus causis, & maxime attenta propinquitate concilii Universalis, Synodo consultum visum fuit, eas Constitutiones hoc tempore non publicari, sed has ipsas futuræ commoditati reservandas fore. Ne autem hi de clero, qui dissolutioris vitæ consuetudinem contraxerunt, ex hujusmodi taciturnitate argumentum: ac si vita eorum inculpabilis esset, accipiant, sicque in sua cœpta levitate facilius perseverarent; Ideo voluit Synodus, atque decrevit, ut non obstante, quod Constitutiones Synodales modo non publicantur; nihilominus tamen lascivientibus illis, ac scandalosis sacerdotibus, vita illa sua offensiva culpabilis ante oculos ponatur, hique subinde ad frugaliorem vitam, suæque conditioni & statui decentem justis mediis reducantur, sicque pro exequendo hoc suo laudabili proposito, certum Mandatum Decretum, atque præceptum concipi fecit, edendumque ac manutenendum statuit; Ita scilicet, quod tale Mandatum per unamquamque Diœcesim publicetur; & ne quis delicta sua sub ignorantiæ prætextu excusare possit, ad universi cleri, cujusque Diœcesis notitiam deducatur. Quod mandatum cum nos juxta conclusionem Synodi in Diœcesi nostra Archiepiscopali publicare statuerimus, Tibi illud cum præsentibus his nostris literis transmittimus, ac subinde sub debito obedientiæ, atque pœnis canonicis districtius præcipientes mandamus: quatenus Tu primus huicce Mandato Te per omnia conformem facias, ac juxta hujus præscriptum vitam tuam instituas; ne cum alios corrigere volueris, ipse reprobus inveniaris, atque, in quo alios judicaveris, teipsum condemnes. Deinde volumus, quatenus clerum Tui districtus juxta majorem commoditatem, qua id fieri poterit, ad unum vel plures dies successive, ita quod semper certa pars conscribatur, ad Te voces, aut si propter distantiam

Anno 1537. tiam locorum id forte absque difficultate fieri non posset, ad certum, vel certos tuos commissarios vocari facias, atque illis comparentibus, prædictum Synodale Mandatum publice, expresse atque intelligibiliter legas, aut alteri sic legendum committas: insinuatione, ita ut præmissum est, facta, Tu deinde, tuique commissarii clerum nostro nomine adhortemini, admonentes, & obtestantes, ut considerantes Divinam iram, quæ tam manifeste ob peccata nostra in nos sævit, memores etiam status & conditionis sacerdotalis, quos Deus sanctos, & ab omni labe mundos esse constituit, perpendentesque miseri popelli seductionem, qui ex sacerdotum criminosa vita, delicta sua excusabilia esse vult, sicque pœna pro hujusce peccatis, etiam in caput sacerdotum, pusillos ita scandalizantium, redundat: Demumque sibi ante oculos ponentes perditionem animarum propriarum, atque amissionem cœlestis regni: ob amorem & dilectionem Omnipotentis Dei, ac Filii ipsius, Domini nostri Jesu Christi, qui sui pretiosissimi sanguinis effusione Nos tam amare redemit, & sacerdotalis etiam Dignitatis, ac majestatis honorem: propter ædificationem proximi: ac demum etiam pro conservatione animarum suarum, sese cum effectu ac perseverantia emendent: vitam suam ipsi reforment: mores componant: atque a criminibus publicis, ac scandalosis abstineant. Et si utique eos, ut homines, aliquando peccare obtigerit, studeant tamen summis conatibus, ut tale peccatum occultum maneat, & sine proximi offensione fiat, censentes multum atque arduum esse, quod Deus, quem quotidie contrectant, & cui nihil occultum est, hujusmodi sua facinora sciat, atque, si non pœnitentia redimantur, sit olim strictus vindex ulturus.

Demumque clerum ad diligentem observationem hujus mandati, quod de consilio atque assensu suorum Procuratorum conclusum, atque receptum est, sub interminatione pœnarum, a sacris canonibus statutarum, ad quas contra delinquentes procedetur, cohortemini, & inducatis. Præcipue autem volumus, ut eis articulus de sacerdotibus tabernariis, ebriosis, ac publicos rumores excitantibus, diligenter inculcetur; ac contra eos, quos in his delinquentes repereris, ad debitas pœnas, absque ulla remissione procedas. Si enim te in talibus negligentem deprehenderimus, Nos tuam negligentiam, ut tenemur, supplentes, transgressores ipsos impunitos non dimittemus, ac contra te quoque debitis pœnis animadvertemus. Casu autem, quo unus aut alter pœnam, per te imponendam, cum humilitate suscipere recusaverit, aut alio quovis modo inobedientem se ostenderit, ita, quod ad executionem hujus nostri Mandati tuto, aut commode procedere non valueris, talem & tales scriptis tuis ad Nos quantocyus deferas, ut in eos censura canonica, & prout æquitas suaserit, procedere rite possimus. Quapropter cura, ut in præmissis omnibus eam diligentiam adhibeas, quam Nos a Te requirimus, quamque negocium ipsum a te exigit, & tu pro officii tui debito præstare obligaris, recepturus ob id a Deo mercedem perpetuam, a Nobis autem dilectionem & gratiam. Datum in civitate nostra Salisburgensi, die ultima Mensis Maji, Anno Domini M D XXXVII.

Ex Archivo Consistorii Archiepiscopalis.

Mortuus est Mathæus Archiepiscopus, collatis in utramque Rempublicam meritis cumulatus die 30 *Martii anno* 1540.

ERNESTUS,

Anno 1540. *Archiepiscopus Salisburgensis XLIX.*

Ortus ille fuit e Bavariæ Ducibus, & antequam a Salisburgensibus postularetur, erat Administrator Episcopatus Pataviensis. Duo gravissima mala incubuerunt tunc Germanorum Imperio: Turcarum immanes insultus, & domesticæ Catholicorum cum Protestantibus conflictationes, ob varium religionis studium. Discriminis hujus utriusque avertendi causa plures acti fuere conventus Imperii, veluti Spiræ anno 1544. *Versabatur inibi præcipua sollicitudo Imperatoris Caroli, ut contra increscentes Turcarum devastationes subsidia impetraret a statibus Imperii; rejecto altero de sopiendis religionis patriæ turbis negocio in Congressum, proximo tempore Wormatiæ convocandum.* Quia dissidium religionis in his bellicis occupationibus tractari non potuit, ad proximum conventum, inque mensem Decembrem rejicitur: Interea Cæsar negocium se daturum ait Viris bonis atque doctis, qui piam aliquam emendationis formulam conscribant: ut idem quoque Principes faciant, hortatur; quo post in futuris conciliis, facta colla-

Calamitates temporum.

collatione, de communi consensu statuatur aliquid, quod ad publicum Orbis concilium usque servetur, in Germania peragendum, aut ad conventum usque nationis Germanicæ. Pacem interea colant omnes, neque turbæ quicquam ob diversam religionem excitetur. *Scribit Joannes Sleidanus in Commentoriis de statu religionis Lib. XV. pag. 264. Aderant huic conventui Legati Archiepiscopales, qui reduces exposuerunt Ernesto Archiepiscopo capita, in futuro Wormatiensi congressu pertractanda. Ernestus vero metuens, ne aut Imperator eo in congressu feratur extra limites suæ potestatis in religionis procuratione, neve ad suam sententiam avocet compositionem controversiarum, ut ex Recessu Spirensi colligitur apud* Lünig Reichs-Archiv Part. Geoer. Continuat. I. pag. 721. §. 82; *cogitare cœpit de quibusdam notis, atque animadversionibus, in futuro congressu Wormatiensi sua pro Provincia proferendis. Maxime quod non inaniter futurum prospiceret, ut Generale Concilium, quod Imperator cogi pro sedandis motibus cupiebat, aversarentur Protestantes, uti & interventum Romani Pontificis. Igitur & suorum Suffraganeorum mentem Ernestus Archiepiscopus exquisivit.*

CONCILIUM SALISBURGENSE XLII.

Anno 1544.

Anno Christi MDXLIV, Pauli III. Papæ anno X. Caroli V. Imperat. XXVI. convocatum ab Ernesto, Archiepiscopo, ad decernendum, quidnam maxime a Salisburgensibus in conventu Wormatiensi, ab Imperatore Carolo anno 1545 pro componendis turbis indicto, proponi oporteat.

Carolus V. Imperator de Turcarum reprimendis furoribus sollicitus, nullam esse censuit aptiorem viam ad sedandos tumultus, de religione exortos, quam convocare conventum Imperii, atque in hoc juxta piorum virorum sententiam interim moderari patrium cultum, usque dum per Generale Concilium, Tridenti jam indictum, rei totius sequeretur definitio; maxime quod in ejusmodi conventibus præsentes essent Episcopi & Archiepiscopi, proprii judices in religionis causa; quodque Novatores Germani Romanum Pontificem, seu controversiarum præcipuum caput, maxime detestarentur. Nescio itaque, quam Theologi quidam Pontificii in Germania, atque hos inter Claudius Jaius, prudenter egerint, qui Pontificio zelo animati, quin partium conflictum attenderent, ardenter asseruerunt, edito commentario, ad Summi Pontificis nutum atque sententiam componi oportere dissidii causam; hoc quippe dissidentium Germanorum animos magis exasperavit, & conventus Imperii auctoritatem, pro ineunda interim pace atque concordia, non parum imminuit. Nihilominus Imperator, orthodoxis præsidiis fultus, conventum Imperii Wormatiæ anno 1545. indixit, cujus causa & hoc Salisburgense concilium fuit celebratum.

In hoc concilio decretum fuit ab Archiepiscopo; nec suo, nec episcoporum nomine quicquam, injussu Romani Pontificis, de religione in conventibus civilibus actum iri.

Cui primus ipse Salisburgensis, deinde Augustanus, & Aistettensis, cæterique deinceps episcopi subscripserunt.

Hæc Hanssizius Germaniæ Sacræ Tomo II. pag. 614. ex actis concilii deperditis asservavit.

Anno 1548. *Anno 1548. die 15. Maji Carolus V. Imperator Augustæ ordinibus Imperii intimari fecit declarationem religionis, seu constitutionem, qua ratione in Imperio status sese gerere debeant in negocio religionis usque ad decisionem concilii Generalis. Hæc declaratio* Interim *dicta fuit, & complectitur XXVI. Capita:* De Justificatione hominis, de Ecclesia, de Sacramentis, de Sacrificio Missæ &c., *fuit-* *Religionis declaratio.*

que a statibus Imperii acceptata, & habetur apud Lünig Reichs Archiv Part. Gener. Cont. I. *pag.* 780. *Itemque apud Goldastum* Constitutionum Imperialium Libro I. *pag.* 518.

Eodem anno 1548. *die* 14. *Junii*, *in conventu itidem Augustano Carolus Imperator recitari jussit statibus Imperii Ecclesiasticis conscriptam* Reformationis formulam, *XXII. Capitibus comprehensam, qua clericorum mores debitis continerentur in officiis; nempe:* de ordinatione ministrorum Ecclesiæ. De officiis ordinum Ecclesiasticorum. De officio Decani & Canonicorum. De horis canonicis. De Monasteriis. De Scholis. De Hospitalibus. De dispensatione Verbi Dei. De administratione Sacramentorum. De administratione Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ unctionis, matrimonii. De Ceremoniis. De disciplina cleri & populi. De Pluralitate beneficiorum. De disciplina populi. De Visitatione. De Synodis. De Excommunicatione. *Hanc formulam, ab ecclesiasticis ordinibus probatam, atque acceptam refert Lünig* Reichs Archiv Partis Generalis Continuat. I. *pag.* 850. *Item Goldastus* Constitut. Imperial. Libro II. *pag.* 326.

Denique eodem anno 1548. *Ernestus Archiepiscopus quo felicius hæc omnia in opus redigeret, literas ad Ottonem Truchses Cardinalem, & Episcopum Augustanum, pro sua cum eo amicitia, perscripsit, in iisque, quid porro facturus sit, aperuit; nempe: Synodos quantocyus in singulis Provinciæ suæ diœcesibus haberi oportere, & cæsaream in iis Reformationem proponi; Tum in cleri doctrinam, mores & cultum esse inquirendum. Demum quidquid particularium diœcesium Synodi statuerint rebus præsentibus expedire, id esse ad Provinciale Concilium perferendum, ut meliora quæ sint, executioni mandentur. Itaque*

CONCILIUM

SALISBURGENSE XLIII.

Anno 1548.

Anno Christi MDXLVIII. Pauli III. Papæ anno XIII. Caroli V. Imperat. anno XXX. Die 13 Novembris ab Ernesto Archiepiscopo in sua Diœcesi convocatum.

In Synodo Archiepiscopi nomine hæc fuere proposita:

Conspectus Concilii. Summam esse necessitatem conciliorum ob depravatos cleri mores.

Cæsarem pro sua in Deum pietate, pace Ecclesiæ reddita, manum etiam eidem instaurandæ admovisse, atque urgere, ut cleri mores emendentur; hunc enim esse malorum fontem.

Cæsarea formula cum ab omnibus Episcopis & Archiepiscopis probata fuerit, cupere se, ut ea in universa sua Provincia servetur. Hoc fine Synodum coactam. Quare petit, universi subscribant.

Tum Cæsaris formula coram omnibus perlecta est; Episcopis tamen, qui aderant, permisit, ut si quid in ea minus probaretur, disquirerent. Omnis consultatio de rebus constituendis in quinque & octoginta articulos distributa. Lustratio in singulis ecclesiis decreta. Imperatum quoque, ut ab Archidiaconis Synodi haberentur: Investigarent hi Ecclesiæ, & populi mala: capita illa præ oculis haberent: parochos, cæterosque sacerdotes de illis interrogarent, responsa Salisburgum mitterent; ita Provinciale concilium utilius, atque commodius habitum iri. Quin & cæsarea emendatio typis vulgata, atque ut cultus ratio, in ea præscripta, servaretur, parochis tradita: Archidiaconi præcipue moniti, darent operam, ut clerici a tabernis, choreis, vino, ludis & concubinis abstineant, atque in vicis degentes, juxta veterem morem, eodem cum parocho sub tecto sint, neque extra ejus domum, nisi valetudinis causa, morentur. Archidiaconi, hæc qui servari neglexerint, graves dent pœnas: clerici cæteri transgressores non pecunia, sed carcere, aliisque suppliciis afficiantur. Hujusmodi literæ post habitam Synodum ad singulos Archidiaconos datæ sunt. *Hæc Joannes Gasperius, Historiographus Archiepiscopalis in Manuscripto Codice pag.* 103.

Recef-

Recessus hujus Diœcesanæ Synodi.

Anno 1548.

Cum Reverendissimus in Christo Pater, atque Illustrissimus Princeps, & Dominus Dominus Ernestus, confirmatus in Archiepiscopum Ecclesiæ Salisburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus, Comes Palatinus Rheni, Superioris & Inferioris Bavariæ Dux &c. Dominus noster clementissimus, ad ea, quæ in Comitiis Augustensibus, proxime celebratis, Sacra Cæsarea Majestas, Dominus noster omnium gratiosissimus, cum Electoribus. & Principibus Ecclesiasticis, Archiepiscopis, Episcopis & aliis Prælatis, ratione ecclesiasticæ reformationis tractavit, egit, atque conclusit, Synodum Diœcesanam, & conventum omnium Prælatorum & Capitulorum, tam suæ gratiæ Metropoliticæ, quam Collegiatarum ecclesiarum, totiusque cleri Salzburgensis Diœcesis, ad diem decimam tertiam præsentis Mensis Novembris, atque ad civitatem Salzburgensem conscribi fecerit, & indixerit. Quo die adveniente Prælati Capitulorum missi, atque clerus in magno numero, & nonnullorum absentium procuratores comparuerunt, ubi celebratis in Ecclesia Metropolitica divinis, aliisque tractatis, quæ juxta Decretum Concilii Basileensis in Sessione quinta decima tractari & expediri debent. Altera die toti Synodali congregationi, patribus ac fratribus venerabilibus, ac in Domino sincere dilectis, propositio atque intentum totius negocii diserte est explicatum, atque inprimis causæ hujus synodalis indictionis clare expositæ; deinde vero petitio nomine præfati Reverendissimi ac Illustrissimi Domini Archipræsulis nostri in hunc modum est annexa; quod sua Reverendissima & Illustrissima gratia omnes ad hanc Synodum vocatos, & comparentes, & in illorum personis quoque cæteros absentes gratiose requirat, paterne admoneat, & prout quilibet indignationem Cæsareæ Majestatis evitare voluerit, seriosius hortetur, ac petat, atque per viscera Misericordiæ Dei nostri obtestetur, quatenus Paternitates & Fraternitates suæ Reformationem, per sacram Cæsaream Majestatem compositam, atque literis in modum cujusdam formæ redactam, & divulgatam, perque suam Reverendissimam & Ill^mam Gratiam approbatam, & acceptatam, ipsi quoque Prælati, Capitula & clerus acceptent, & gratam habeant, seque huic debita cum humilitate & obedientia submittant, & quilibet eorum submittat, seipsos ad hanc regulam, atque Gnomonem reforment, hisque spontaneum præbeant assensum; insuper & quod verbo consentiunt cum effectu præstent, prout hæc omnia in scriptura propositionis diffusius & locupletius continentur; & ne quisquam vel ignorantia forsitan rerum, quæ in Cæsareæ Majestatis Reformatione continentur, aut quia ex cursoria lectione negocium, ita ut expediret, retinere non valeret, olim sibi aliqualem excusationem hauriret, Ideo sua R^ma & Illma Gratia primum fecit Cæsaream Reformationem publice legi, ac deinde Patribus quoque facultatem, ac libertatem dedit, ut sæpe nominatam Cæsaream Reformationem & ipsi sufficienter legere, atque aliquibus piis, eruditis & idoneis personis, ex singulis ordinibus totius congregationis electis, consultandam, & examinandam proponere, & tandem suæ Clementiæ mentem suam desuper exponere valeant. Ut autem hæc quoque cum meliore deliberatione expediri possint, atque ut eo minus per acceptationem hujus novæ Reformationis a priorum Patrum Decretis, placitis atque statutis, tam provincialibus, quam synodalibus recederetur, concessit sua gratia, ut negotio toto in quosdam articulos redacto, ac pro illius consultatione in tres classes diviso, selecti ab ordinibus statuta prædicta, tam anti-

qua,

Anno 1548. qua, quam noviora ad manus habentes, quicquid Cæsareæ Majestatis Reformationi ex his addenda, moderandave duxerint, bona fide efficiant.

Quibus omnibus diligenter tractatis, consultatis, consummatis, & ad notitiam totius congregationis Synodalis sufficienter deductis, tandem Patres bene deliberato animo, consulte, sponte, nulloque metu, aut vi adacti, sed debiti sui omnino memores, dexteritateque hujus causæ moti, in sententiam & petitionem sæpe dicti R^mi^ & Ill^mi^ Antistitis sui consenderunt, Cæsareamque Reformationem, salva semper auctoritate, & dispensationibus Sedis Apostolicæ, eo modo, quo Archiepiscopi, Episcopi & Prælati Imperii in eandem consenserunt, atque cum omni humilitate se huic submiserunt, perque præsentes has literas acceptant, approbant, consentiunt atque se submittunt, sperantes, quod adstipulante sibi gratia, auxilioque divino, id reipsa velint præstare, quod jam verbis promittunt. Ad quæ omnia præmissa hoc eos maxime etiam compellit, quod ex frontispicio, seu Epistola præambulari Cæsareæ Reformationis, atque ex ipsa propositione Synodali acceperint, quomodo Electores, cæterique Principes ecclesiastici, Archiepiscopi, Episcopi & Prælati Imperii hanc eandem Reformationem Cæsaream placitam habuerint, secumque statuerint, ecclesiasticam disciplinam pristinæ dignitati, ac nitori restituere, quod cum ipsi Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati S. Romani Imperii Principes, ut capita, præstiterint, membra procul dubio ultro sequentur.

Cæterum cum inter revidendum antiqua statuta & constitutiones, interque discutiendum Reformationem Cæsaream nonnulla se obtulerint, quæ selecti æstimarunt non parum pro declaratione, bona intelligentia & ampliatione Cæsareæ Reformationis facere; ideo quæ circa illa consideraverunt, in tres consultivas Scripturas redegerunt, quas etiam R^mo^ & Illmo Antistiti nostro, ac Synodali congregationi obtulerunt; quibus per utramque partem diligenter examinatis, tandem hinc inde conventum est, ut tales considerationes, juxta responsum, superius ad principalem petitionem per Synodum datum, per modum consilii, & in proximo concilio Provinciali ulterius examinandæ, acceptarentur, utque in majus robur per Promotorum & Referendariorum sigilla, vel secreta, singulæ roborarentur, ac penes hunc Recessum custodirentur.

Quamvis autem cum citatione & evocatione communis Cleri ad hanc Synodum formulare quoddam Mandati, juxta quod hi, qui comparere non potuerint, suos constituerent Procuratores ad Synodum, fuerit Dominis Archidiaconis transmissum, repertum est tamen in revisione mandatorum, quod procuratoria non ubique juxta formam præscriptam concepta sint; quodque nonnulli sacerdotes in Salzburgensi Diœcesi constituti ab Archidiaconis ratione Synodi intimandæ, vocati omnino non comparuerint; Ne igitur tales aliquando prætextum quærere possint, quod in ea, quæ in hac Synodo tractata & placita fuerunt, non consenserint; idcirco toti congregationi placuit, quatenus Archidiaconi singuli, in singulis districtibus suis, si quis error in concipiendo mandato repertus fuerit, emendare, ipsumque mandatum cum ratificatione omnium in Synodo actorum emendent, ac hoc ipsum alios, qui prius non comparuerunt, facere compellant, ut inter omnes æqualitas servetur.

Cum etiam frustratoria essent omnia, quæ in hac Synodo acta, gesta atque conclusa sunt, nisi his etiam facto, & cum effectu responderetur, ideo synodaliter conclusum est, quod unusquisque tempestive

ftive incipiat fe Reformationi Cæfareæ Majeftatis conformare, fe- *Anno* 1548.
que fecundum eandem gerere; ita quod tempore Concilii Provincialis, quod ad diem 11 Menfis Februarii, futuri anni, indicetur, quilibet in ea obedientia reperiatur conftitutus, quam Reformatio Cæfarea fibi præfcribit, & ad quam obfervandam jam fe quilibet obligavit; & quoniam juxta decretum concilii Bafileenfis in Seffione decima quinta cavetur, ut in Synodis Diœcefanis inftituantur teftes Synodales, viri graves, providi & honefti, legis Dei zelum habentes, juxta Diœcefium latitudinem, in numero competenti, qui in manibus Diœcefani, aut Commiffarii ejusdem, jurare tenentur, ut tradit *Cap. Epifcopo in Synodo Caufa XXXV. Quæft. VII.*, qui per anni circulum luftrantes diftrictum fuper quo conftituti funt, quæ corrigenda vel reformanda viderint, his, ad quos talia corrigere, vel reformare pertinet, referant, quæ nifi correcta, vel reformata jam fuerint, ad Synodum, aut vifitationem perferant fubfequentem, ubi debitis remediis fuccurratur; ideoque cum Diœcefis Salzburgenfis in Archidiaconatus fit divifa, atque ut in hac parte etiam Decreto Concilii Bafileenfis fatisfiat, funt ad quemlibet Archidiaconatum inftitutæ & nominatæ tres perfonæ, videlicet ad Archidiaconatum Salzburgenfem funt nominati, & inftituti Dominus Petrus Graumaifter Plebanus in Haufs, Dominus Wolfgangus Rotmair Vicarius in Salvelden, & Dominus Wolfgangus Hofer Vicarius in Perckhaim.

Ad Archidiaconatum Garfenfem Dominus Johannes Hirfchauer, Rector Ecclefiæ parochialis Sancti Bartholomæi in Oberemper Khirchen, Dominus Stephanus Pifcholffrotffer, Plebanus in Zimern, & Dominus Fridericus Greifel, Vicarius in Puechpach.

Ad Archidiaconatum Baumburgenfem Dominus Georgius Praittner, Plebanus in Schnaitfer, Dominus Udalricus Khren in Heslbang, Dominus Georgius Hannberger, Beneficiatus & Cooperator in Burckhaufen.

Ad Archidiaconatum Superioris & Inferioris Styriæ Magifter Joannes Murer Vicarius in Prugh, Leonardus Khielman, Plebanus in Graz, Joannes Weingartner, Plebanus in Adria.

Ad Archidiaconatum Carinthiæ Superioris Dominus Sebaftianus Raiacher, Parochus in Holtz, Dominus Antiochius Slaminger, Plebanus in Urfen, Dominus Hieronymus Hueber, Parochus in Dölfach.

Ad Archidiaconatum Inferioris Carinthiæ Dominus Ermacharus, Decanus in Völkhenmarckh, Dominus Mathias Dueler, Plebanus ad S. Margaretham prope Wolfsberg, Dominus Chriftophorus Dolientfchnickh, Plebanus ad S. Vitum minorem.

Ad Archidiaconatum Commiffariatus Vallis Lungew Dominus Chriftophorus Mitterpreger, Plebanus in Rauten, Sebaftianus Pfarkircher, Plebanus in Tambsweg, & Dominus Mathias Schnell, Plebanus in Murau.

Inter quos illi, qui præfentes hic fuerunt, præftiterunt juramentum folitum ad manus Reverendiffimi & Ill^mi^ Domini Diœcefani; cum autem nonnulli nominati in Synodo præfentes non fuerint, videlicet præfati Domini Wolfgangus Rotmair, Georgius Hannberger, Magifter Joannes Murer, Leonardus Khielman, Joannes Weingarter, Sebaftianus Raiacher, Antiochius Slamminger, Hieronymus Hueber, Sebaftianus Pfarkhircher, ideo Archidiaconis illorum a Reverendiffimo Domino noftro conceffum atque commiffum eft, ut illis ad fe vocatis nominationem de quolibet eorum factam, eis infinuent, juramentum ab unoquoque recipiant, atque ut officiis fuis diligenter intendant, feriofius injungant. In quorum omnium fidem Receffus ifte Synodalis in hanc formam eft conceptus, ac omnium ordinum nomi-

Anno 1548. nomine sigillis Reverendissimi in Christo Patris, atque Illustrissimi Principis & Domini nostri clementissimi; loco vero Prælatorum, Reverendorum Patrum Domini Eberhardi Præpositi & Archidiaconi Ecclesiæ Metropolitanæ, & Domini Egidii, Abbatis S. Petri Salzburgensis; nomine vero & loco communis cleri, venerabilium Dominorum Georgii Vischel, utriusque Juris Doctoris, Præpositi ad S. Bartholomæum Frisaci, & Archidiaconi Carinthiæ Inferioris, & Christophori Diether, Plebani in Teysendorff, ad hoc specialiter rogatorum, roboratus & munitus. Facta sunt hæc Salisburgæ die 22 Novembris, Anno a Nativitate Domini Milesimo quingentesimo, quadragesimo octavo.

Ex Archivo Consistorii Archiepiscopalis.

His præmissis ad Provincialem Synodum proceditur.

CONCILIUM

Anno 1549.

SALISBURGENSE XLIV.

Anno Christi MDXLIX. Pauli III. Papæ anno XIV. Caroli V. Imperat. anno XXXI. ab Ernesto Archiepiscopo convocatum ex tota Provincia, ut maximis temporum corruptelis occurreret.

Sub ipsum Synodi initium, Archiepiscopi nomine, in hanc sententiam verba facta sunt: Disciplinam apud omnes ordines adeo esse collapsam, ut nisi Concilii Provincialis ope minime possit restitui: deformia multa in clero spectari; mirum itaque non esse, omni pietatis, & doctrinæ opinione amissa, eum a principibus opprimi. *His Patres congregati plura peculiaria cleri dedecora, ut emendarentur, protulerunt: gestari a clericis versicolores vestes, in manicis sectas, atque virgatas; tum & ensibus cinctos incedere: Si qui concubinas, atque liberos, ex eis natos, sine rubore domi alerent, tolerari eos, accepta pecunia ab Archidiaconis, & Decanis, qui ruri sunt: Ecclesiæ censuras & Sacramenta, sacraque omnia, immoderato quandoque redimi pretio: Fœneratores debitis pœnis non coerceri, ut impunitum crimen in consuetudinem fere abierit: Nimium esse festorum numerum, censebantque Patres horum quæpiam esse abolenda: esse maximam doctorum virorum penuriam. Querebantur præterea Patres, convivia a Sacerdotibus, recens initiatis, haberi, sierique frequentes supplicationes per campos & segetes, Christique Corpus in iis deportari: Monasteriorum Abbates in Ecclesiis illis, quibus sacrorum cura est imposita, Episcopi potestatem non agnoscere &c.*

De cæsarea inde emendatione actum est: plerique hanc a Protestantibus tantum servari oportere contendebant. At clerus, cum rumor perecrebuisset, confirmandam esse in concilio Cæsaris formulam, supplicibus verbis a concilio petit, ne caput de concubinis dimittendis probetur; majora enim inde exoritura mala, neque illud ob moris vetustatem executioni facile mandari posse. Petunt igitur, ut æcumenici concilii definitio exspectetur. Insolens visa horum petitio, neque scriptum in Patrum consessu perlectum. Interim Wilhelmus, Bavariæ Dux, per Legatos suos Patres moneri curavit: inutilia fore Synodi Decreta, nisi cleri emendatio instituatur; ex corrupta enim disciplina hæreses esse ortas; at clerici querebantur, violata sua a Principibus privilegia, & immunitates; his Legati Principum respondent: nihil actum esse a principibus de rebus ecclesiasticis, nisi quod summa necessitas exigebat; neque principes unquam fuisse cogitaturos de puniendis clericis, nisi episcopi eos esse impunitos paterentur. Cæterum si oneribus quibusdam inique premerentur clerici, non recusaturos principes ea tollere. Hæc Joannes Gasperius in laudato sæpius manuscripto Codice recenset ex Actis Synodalibus.

Itaque Patres in concilio congregati, post plura colloquia, ut, qua licet, depellerent calamitates, e mutuis Principum, clerique caussationibus natas, censuerunt opus esse legibus duplicis generis, 1mo qua averterent violentiam Principum in clerum.

rum, ejusque immunitatem; 2do quæ clericorum emendarent offendicula, & licentias, omnium malorum fontem. Quoniam vero difficilius est, multoque periculosius leges præscribere Principibus, quam Clero; ideo Patres hac cautione usi fuerant; ut primum & ante omnia conderent constitutiones quaspiam, moderantes Principum in clericos imperium, & immunitatem defendentes, iisque die 18. Februarii Anno 1549. subscripserunt. Has constitutiones, seu Capitula recenset Hansizius Germaniæ sacræ Tomo II. pag. 618.: De Parochis, & prædicatoribus, per laicos intrusis: De communione sub utraque specie: De fructibus beneficiorum aversis per Patronos, non præsentantes tempore debito: De turbata per laicos libertate in eligendis Prælatis: De laicis arrogantibus sibi visitationem clericorum, & monachorum: De bonis ecclesiasticis alienatis: De violatis immunitatibus cleri &c. *Legati autem Principum, quibus ea mox communicata fuere Capitula, cum intuerentur pleraque illorum capitulorum plena esse quiritationibus contra civilem Magistratum, ob cleri onera, atque violata ejus jura & privilegia: perperam item incusari principum duritiem, ac omnino insuper haberi eorum, ceu Advocatorum, auctoritatem, petierunt a Patribus: antequam ea statuta publicarentur, ad Principes, ac præcipue Ferdinandum Regem mitti oportere, atque decretoriam illorum sortem expectari. Cui & Patres ultro assenserunt, rati, hac reverentiæ significatione proniores sibi conciliatum iri Principum animos; quod tamen secus accidit; Nam Ferdinandus alioquin Bohemicis rebus, atque tumultibus distentus, in aliud tempus remisit invisum negotium; quin imo offensus immoderata libertate decretorum Synodalium, promulgari ea interim vetuit, usque dum correcta fuerint, atque ad Austriacorum jurium normam attemperata* (*); *quod demum diu post, nempe anno 1569. factum fuisse adnotavit Hansizius, sedente Joanne Jacobo Archiepiscopo. Hujus conflictus causa plerique Scriptores Rerum Salisburgensium censuerunt, nihil omnino decretorum in hoc Concilio fuisse editum, in quo tamen maximopere falluntur; nam Patres edocti, hærere in vado decreta sua, ad temperandam Principum in clericos potestatem nuper consignata, & displicuisse Principibus, utne deessent parti alteri, summe necessariæ, ad reformandam clericorum disciplinam propositæ, unitis consiliis alios decem Canones condiderunt, & publicarunt die ultima Februarii ejusdem anni; quos Canones, nusquam antehac in lucem protractos, nunc primum ex Archivo Consistorii Archiepiscopalis evulgamus.*

Dissensio Principum & Cleri.

Anno 1549.

(*) *De hac cleri & principum discordia scribit Laurentius Hochwartus, Canonicus Pataviensis:* Cum eo anno 1549. Concilium Provinciale Salzaburgæ celebraretur, & ipse illuc ab Episcopo meo missus sum, Egoque cum nobili doctoque canonico Pataviensi Joanne a Schönburg fuimus ipsius Metropolitæ Synodi Promotores, Referendarii, & Statutorum Provincialium edendorum revisores - - - - - Cum autem deinceps Synodus Provincialis iterum cogeretur eodem anno, quo res ipsa cum collimitaneis provinciis, Austria, Bojariaque tractaretur, tum & ego missus iterum interfui, dum Statuta Provincialia una cum nunciis Serenissimi Romanorum Regis Ferdinandi, & Illustrissimi Ducis Bojariæ Wilhelmi discuterentur. *Apud Oefele in Scriptoribus Rerum Boicar. Tomo I. pag.* 153.

c

Mandatum & Conſtitutiones

Anno 1549. **Synodi Provincialis Salisburgenſis Anni 1549.**

I. De Religione, & fide catholica.
II. De Prædicatoribus Verbi, & officio Eccleſiaſtæ, librisque prohibitis.
III. De clericis peregrinis.
IV. De Horis canonicis, & præparatione ad Miſſam.
V. De adminiſtratione Sacramentorum, & cerimoniis eccleſiaſticis.
VI. De Diſciplina, vita & honeſtate clericorum.
VII. De continentia clericorum, de concubinariis, & contrahentibus matrimonia.
VIII. De monaſteriis, & vita regulari.
IX. De Apoſtatis, & presbyteris excommunicatis celebrantibus.
X. De Pœnitentiis & remiſſionibus.

Erneſtus Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia confirmatus in Archiepiſcopum Eccleſiæ Salzburgenſis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, Comes Palatinus Rheni, ſuperioris & inferioris Bavariæ Dux. Atque eadem gratia Georgius Ratiſponenſis, Wolfgangus Pataviensis, Hieronymus Chiemenſis, Joannes Seccovienſis, & Philippus Lavantinenſis Eccleſiarum Epiſcopi: ac Reverendiſſimorum in Chriſto Patrum, illuſtriſque Principis, & Domini Domini Henrici, Adminiſtratoris Friſingenſis, Comitis Palatini Rheni, utriuſque Bavariæ Ducis, & Chriſtophori, Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Tridentini, & Epiſcopi Brixinenſis, atque Reverendiſſimi in Chriſto Patris, Domini Anthonii, Epiſcopi Gurcenſis Oratores, cum plenis & ſufficientibus mandatis, omnes in Concilio Provinciali Salzburgæ canonice congregati, univerſis & ſingulis Metropolitanæ, & aliarum cathedralium Eccleſiarum Præpoſitis, Decanis, Cuſtodibus, Cantoribus, Scholaſticis, Capitulis, ac monaſteriorum quorumque Abbatibus, Præpoſitis, & aliis tam conventualium & regularium, quam collegiatarum eccleſiarum, ac diſtrictuum Prælatis, Archidiaconis, Decanis, etiam ruralibus, Canonicis, parochialium Eccleſiarum Rectoribus, Proviſoribus & Vicariis, ſeu locatenentibus eorundem, ac aliis Presbyteris curatis, & non curatis: clericis quoque quibuſcunque in ſacris, vel etiam minoribus ordinibus per civitates, & diœceſes noſtras, ac principalium noſtrorum, totamque Salzburgenſem Provinciam ubilibet conſtitutis, & quibus præſens hoc mandatum provinciale innotuerit, ſalutem in Domino, & præſentibus noſtris Provincialibus obedienter parere mandatis.

Debitum paſtoralis officii, cui divina clementia præfecti ſumus, nos urget, ut quæ pro conſervanda vera noſtra religione, Eccleſiæ Sanctæ ædificatione, vitæ ac morum honeſtate, communique ſubditorum tam eccleſiaſticorum quam ſæcularium pace, tranquillitateque, aliquo modo deſervire poſſunt, nos ſedulo curemus; quæ Nos tunc maxime præſtitiſſe arbitramur, cum ea, quæ in noſtris Diœceſibus reperiverimus a recta via aberraſſe, reduxerimus, collapſa reſtauraverimus, atque diſformia reformaverimus. Cum igitur ante paucos dies, ſinguli in noſtris Diœceſibus, Synodos Epiſcopales & Diœceſanas celebraverimus, ut in notitiam defectuum, qui in noſtris eſſent Diœceſibus, perveniremus; cumque a multo tempore deſideraverimus ea, quæ vel in ſacra noſtra religione, cultu divino, honeſtate vitæ clericalis, vel etiam in his, quæ tranquillam Chriſti fidelium converſationem attinent, nutantia, neglecta, ſcandaloſa, turpia, atque minus quieta ac coëuntia fuerint, canonicis piisque mediis emendaremus, ac reformaremus; ideo inſtituto rite concilio Provinciali in Salisburgenſi civitate, ad diem decimam octavam Menſis Februarii, Nobisque tunc canonice congregatis, Sanctique Spiri-

tus

tus gratia enixis precibus postulata, collatis invicem his, quæ in singulis Synodis Diœcesanis acta, vel statuta fuerunt, omnibusque diligenter perpensis, tandem in eam omnes ivimus sententiam, ut juxta inquisita & allata, pro instituenda generali hujus Provinciæ reformatione, statuta quædam & constitutiones Provinciales, more antiquorum & Antecessorum nostrorum congerere, atque in libellum quendam colligere, universoque clero nostro publicare, seque illis sub pœnis canonicis per omnia conformare demandaremus, atque ut his reipsa satisficret, nequaquam protraheretur. Quamvis autem Nobis promptus animus fuisset, statuta illa Provincialia statim promulgare; quia tamen gravamina, quæ Nobis a Potestatibus sæcularibus inferuntur, ab hoc proposito Nos avocaverunt; quandoquidem hæc hujus sunt conditionis, ut nisi illis exoneremur, plura ad effectum suum debitum perducere non possimus; igitur apud Nos constituimus ratione talium gravaminum, & Potestates illas requirere, atque super amovendis gravaminibus, exequendisque statutis Provincialibus tractandi ipsis copiam facere. Cæterum ne quis suspicetur, Nos sub hoc fuco velle debiti nostri officii oblivisci, & culpam in alios rejicere, reformationem ipsam, rem tam salubrem, tamque necessariam, totam suspendere; Ideo ne quicquam eorum, quæ in nostris sunt viribus, Nos præteriisse, judicari a quoquam possimus, Constitutiones quasdam & Statuta, quæ ulteriorem dilationem suæ executionis ferre non facile poterant, ex corpore statutorum Provincialium colligere, in præsens Mandatum redigere, atque publicari citius commisimus, eisque plene ab universo clero hujus Provinciæ supramemoratæ, atque aliis, quos hæc statuta contingent, obtemperari firmiter mandamus. *Anno 1549.*

I.

De Religione, & Fide Catholica.

Primo igitur constituimus & ordinamus, ut omnes tam clerici, quam laici Salisburgensis Provinciæ uuius sacræ fidei professionem, veramque regulam teneant, & profiteantur, sic uti a Christo prædicata & edocta, a Sanctis Apostolis diffusa, a sequentibus Patribus orthodoxis diserte probata, atque a sanctis Synodalibus gestis vere, sancteque confirmata est: nec quicquam credant, colant, aut venerentur, quod Romana Ecclesia, aut Patrum orthodoxorum decreta, a veritate catholica censent alienum, & refutandum. Prohibemus etiam, ne quisquam cujuscunque conditionis, de fide christiana, extra scholas universalium studiorum, publice turbis coadunatis, vel etiam in locis privatis, populo tamen illic conveniente, tractare; neque nisi Ordinarii loci super eo licentia obtenta disputare conetur. Cui id quoque addimus, ne laici occulta conventicula in arcibus, domibus, alpibus aut angulis prædicationis officium, sibi illud plerumque in odium clericorum vendicantes, celebrent; docet enim Dominus: ne lucerna ponatur sub modio, sed super cantelabrum, ut luceat; & quod Dominus prædicaverit, dicendum est in lumine, & super tecta. *Mathai C. 5. v. 15.*

II.

De Prædicatoribus Verbi, & officio Ecclesiastæ, Librisque prohibitis.

Injungimus quoque, præcipimus & mandamus omnibus & singulis divini verbi prædicatoribus, ne verbum Dei secundum sua propria ingenia, vel opiniones, aut eum sensum, quem ipsi sibi inde eliciunt; sed omnino ad intellectum, quem sancta Mater Ecclesia,

 atque

Anno 1549. atque Sedes Apostolica, Doctoresque & Patres, ab iis recepti, imo Spiritus ipse Sanctus, Dei verbo tradiderunt, & tenent, populo proponant. Quare antiquorum illorum catholicorum Doctorum, Clementis Dionysii, Cypriani, Ignatii, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii, & his similium Doctorum Ecclesiæ, ac etiam recentiorum, qui in scholis universalibus, & a labe hæretica immunibus, legi, profiteri & observari solent, illorum volumus Doctorum scripta legant, suosque inde sermones colligant; inter illos tamen neotericos volumus in nostra Provincia præcipue sequendas esse, & habendas Homilias Eckhianas, atque Centurias Reverendi Patris, Domini Friderici Nauseæ, Episcopi Viennensis.

Inhibemus autem sub pœna suspecti hæresis, ne in nostra Provincia habeantur, legantur aut profiteantur quicunque libri Lutherani, Zwingliani, Oecolampadii, Anabaptistarum, atque eorum authorum, qui morum doctrinas falsas & damnatas in libris suis, & maxime concionibus, & Postillis, atque commentariis quomodolibet sunt imitati, secuti & æmulati. Cujus periculum ut certius avertere possimus, districtius præcipientes, ac sub pœna subtractionis fructuum & emolumentorum, quæ ex beneficiis, officiis & statibus suis habituri ad tres menses essent, mandamus, quatenus omnes Ecclesiarum, Metropoliticæ nostræ Salisburgensis, atque Ecclesiarum Cathedralium, Monasteriorum, & parochialium, vel sacellorum Præpositi, Abbates, Prælati, Capitula, canonici, parochi, cooperatores, Beneficiati & Sacellani, omnes & singulos libros præscriptorum Auctorum, imitatorum, sequacium, ac doctrinas æmulantium, quotquot habuerint, intra spacium unius mensis, a die publicationis præsentium computando, Officialibus, aut Archidiaconis, seu Decanis nostris ruralibus, nullo plane retento, præsentent, & realiter, etiam nullo pro eis expectato pretio, consignent; cum probe noverint, sibi, ne tales libros haberent, longe ante fuisse prohibitum. Exinde Officiales, Archidiaconi, & Decani nostri eosdem libros, sibi ab aliis præsentatos, & quos ipsimet forsan ejusdem farinæ habuerint, singuli suis Episcopis, iterum in spacio mensis, priorem supra designatum immediate sequentis, transmittant, & præsentari faciant. Quod si elapso tempore præfixo unus aut alter quandocunque repertus fuerit, aliquos de præmissis libris prohibitis retinuisse, iterato emisse, vel etiam donatos recepisse, contra tales, ut contra de hæresis suspicione notabiles irremissibiliter procedetur.

Divino etiam verbo prædicatores nequaquam miscere debent profana, incerta aut fabulosa: non contendere inter prædicandum, aut rixari: non difficilibus quæstionibus immorari: neque laudem suam, aut quæstum, sed animarum duntaxat salutem quærere: non tantum fidem, sed & operum bonorum necessitatem, ac Dei justitiam, doceant: vitia detestentur, & carpant: ad virtutes exhortentur, & alliciant; & qualem ipsi voluerint esse gregem Christi, tales ipsi priores sint; ut quod alios docuerint, ipsi primum præstent, & exhibeant.

Et cum nullus debeat prædicare, nisi mittatur; ideo Pastoribus ecclesiarum, cæterisque omnibus, qui prædicatores habere solent, mandamus, ne aliquem huic muneri præficiant, nisi qui prius a suo Ordinario examinatus sit, atque admissus; In proxima autem nostra visitatione curabimus, ut omnes, quotquot prædicationis muneri sunt præpositi, rite examinentur: & qui minus idonei, ab hoc officio rejiciantur.

III.

III.

De Clericis peregrinis.

Cum honeſtati etiam ſit contrarium, & a primis inſtitutionibus alienum, ſine conſenſu Præpoſitorum clericos aliarum Diœceſium indifferenter in Eccleſias admittere; quare tam omnibus & ſingulis eccleſiarum & monaſteriorum Prælatis, capitulis, presbyteris curatis & non curatis, quam laicis, jus patronatus ad beneficia eccleſiaſtica habentibus, cæteriſque omnibus, qui proprios ſecum capellanos habere præſumpſerint, per Salisburgenſem Provinciam ubilibet conſtitutis, diſtricte prohibemus, ne aliquem alienæ diœceſis, quam ejus, in qua eccleſia, monaſterium, ſeu locus, in quo divinis miniſtrare debet, ſituata eſt, presbyterum in Vicarium, proviſorem, cooperatorem, aut capellanum in eccleſia, vel beneficio ſuo, nec non in caſtra, villas ſeu domos, pro exercendo officio ſacerdotali aſſumat: nec ad divina niſi devotionis cauſa, & viſis in forma digna literis formatis, admittant: niſi ſufficienter, & in ſcriptis doceat, & coram officiali, Archidiacono, aut Decano noſtro aliquo rurali, ſub cujus ditione morabitur, de ſuſceptione canonica omnium ordinum, tam majorum, quam minorum, fidem ſcriptam faciat, offeratque literas teſtimoniales ab Epiſcopo ſuo, aut illo, ex cujus Diœceſi proxime receſſit, continentes quidem, quod talis Sacerdos in fide catholica, & unitate Romanæ Eccleſiæ permanſerit, atque adhuc ſit: item a quo habeat proviſionem, vel titulum? de converſatione quoque, & vita honeſta, motivorumque cauſa, quare in alteram diœceſim ſe receperit? Hi enim, qui tales peregrinos incognitos, aut vagos presbyteros ſine teſtimonialibus poſthac receperint, carcere unacum pecuniaria pœna, pro arbitriis noſtris in pias cauſas convertenda, puniantur. Quod ſi Officiales, Archidiaconi, vel Decani rurales, & hi, qui ratione talium admiſſionum a Nobis Ordinariis commiſſionem, vel mandatum habebunt, ſacerdotem ſic, ut præmiſſum eſt, peregrinum vel extraneum, aliter, quam jam definitum eſt, ad exequendum officium & miniſterium ſuum admiſerint, priventur ſtatim officiis, & facultate, quam ab Epiſcopis habuerint; & nihilominus pro arbitrio Epiſcopi puniantur. Clerici vero, & ſacerdotes, qui ſic furtive diœceſim alienam ingreſſi fuerint, a tota Provincia excludantur.

IV.

De Horis canonicis, & Præparatione ad Miſſam.

Inſuper quamvis antiquiſſimi canones, patrumque traditiones, id nos clare doceant, quod quilibet majoribus ordinibus initiatus, ſeu de beneficio gaudens eccleſiaſtico, ad horas canonicas obſervandas præcipue obligetur, quas etiam unumquemque quotidie devote & diligenter perorare volumus; Quia autem fide digno teſtimonio accepimus, quod non tantum plurimi, in ſacris ordinibus conſtituti, multique beneficiati horas illas canonicas, penſum ſervitutis ſuæ, orare negligant; ſed quod etiam magna pars ſacerdotum, & eorum quoque, qui in miniſterio divino quotidiani ſunt, eas poſthabeant; nec, dum myſteria illa tremenda celebrare debent, vix matutinales preces ante abſolvant; quod utique conniventibus oculis ulterius præterire impium omnino ducimus. Quocirca hoc Provinciali Mandato non tam ſtatuimus, quam mandamus: quod nullus ſacerdos divinum Miſſæ myſterium tractare præſumat, niſi ad minimum Matutinas preces, & Primam integre peroraverit; quicunque autem ſecus fecerit, ſi fuerit beneficiatus, careat fructibus ſui beneficii ad

duos

Anno 1549. duos menses, qui applicentur per Ordinarios ad causas pias; qui autem beneficiatus non fuerit, sit ipso facto a celebratione Missarum suspensus ad duos menses, careatque interim omni emolumento & proventibus, quos inde fuisset consecutus, & ei cedere debuissent; qui pariter per Ordinarium, ejusve commissarium, exacti in pios usus converti demandentur. De cæteris vero presbyteris non celebrantibus, beneficiatis, atque aliis in majoribus constitutis ordinibus, nec horas canonicas absolventibus, sed negligentibus, Nos juxta novissimi concilii Lateranensis Decreta statuimus, ut quilibet habens beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio, divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis recitationis officii & temporis, sed eos tanquam injuste perceptos, in fabricas hujusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso privetur; cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere ad hoc, ut beneficio privari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit; Deo tamen ultra præmissa, de dicta omissione redditurus rationem; quæ pœna in habentibus plura beneficia reiterabilis toties sit, quoties contrafacere convincatur. Si autem clericus, in majoribus ordinibus constitutus, qui nullum habens beneficium, etiam ad celebrandnm divina non sit specialiter adstrictus, horas canonicas non oraverit, is, si Subdiaconus sit, non promoveatur ad Diaconatum, sed suspendatur, usque ad proximum tempus ordinum celebrandorum; neque tunc admittatur, nisi habeat sufficiens, & fide dignum scriptum testimonium, quod a die suspensionis horas canonicas quotidie dixerit diligenter, negligentiamque præteritam studiose emendaverit. Idem per omnia volumus observari cum Diaconis, ut scilicet suspendantur ab ordine presbyterii, donec negligentiam & omissa emendent, & diligentiam a se factam doceant: Si autem contigerit Sacerdotem aliquem tam excordem esse, quod pensum ministerii sui solvere penitus neglexerit, hunc volumus primo per nostros Officiales, Archidiaconos, vel Decanos rurales, vel per duos parochos, vel contubernales privata admonitione corripi, ad quam, si se non emendaverit, committatur publice denunciari populo, ut confundatur, cum comminatione pœnæ perpetuæ suspensionis: si autem nec illam denunciationem audierit, neque a facta publicatione intra mensis spatium, quod ad cor redierit, dilucida testimonia habuerit, seque correctioni & obedientiæ submiserit, exinde per Officiales vel Vicarios nostros, instituto contra talem processu Summario, ad perpetuam suspensionem ab exercitio officii sacerdotalis procedatur.

Quia autem præparatio ad mysterium Missæ, digne celebrandum, non in solis precibus, sed potissimum in munditia cordis, & bona ac debita corporis dispositione consistit, nobis autem innotuerit, quod aliqui presbyteri, peccatis mortalibus implexi, copiamque confessoris habentes, scienter tamen, & absque præcedente confessione, ac recepta absolutione se tam tremendis non timeant submittere celebrandis mysteriis, non perpendentes: quod, qui indigne sumpserit, reus erit corporis & sanguinis Domini: Sed & alii non jejuni, & hesternum vinum adhuc olentes & eructantes, altari assistunt; qua re vel sola, ira in nos divina maxime provocatur; Quare mandamus, ne sacerdotes in similibus criminibus se amodo non finant reperiri: quod si contigerit pro prima vice ad men-

mensem: pro secunda duobus mensibus a celebratione Missarum suspendantur; si vero tertio, cum velut incorrigibiles inveniantur, in perpetuum a celebratione Missarum deponantur. Anno 1549.

Ut autem mandato præsenti pareatur, in hac parte singulariter negocium damus non tam Officialibus, Vicariis, Archidiaconis, & Decanis nostris ruralibus, sed & monasteriorum, & aliarum ecclesiarum Prælatis, Metropoliticæ & cathedralium Decanis & Capitulis; insuper & ecclesiarum parochialium Rectoribus injungimus, ut quilibet huic negocio invigilet diligenter, neque eos, qui huic constitutioni non obedierint, tolerent, sed Ordinariis denuncient. Hi vero ad quos infligere pœnas de jure vel consuetudine spectat, pœnis præmissis contra transgressores animadvertant.

V.

De Administratione Sacramentorum, & Cerimoniis ecclesiasticis.

Cæterum ut in his, quæ ecclesiastica Sacramenta, ac illorum administrationes, cultumque divinum, ac cerimonias antiquas attinent, paucis multa ordinemus, atque omnem novitatem in religione nostra paucis annis, contra Sanctorum Patrum decreta & consuetudinem Ecclesiæ introductam tollamus; ideo doceri volumus, & præcipimus: in augustissimo Altaris Sacramento, sub una sola specie, illud idem plenarie contineri, quod sub utraque sumitur; ideoque majorum nostrorum ritu laicos sub una panis specie duntaxat communicandos: Officium Missæ more majorum celebrandum: Baptismum puerorum, ac Confirmationis ac Extremæ unctionis Sacramenta Ecclesiæ, cerimoniis ritu prisco impendenda: Absolutionis pœnitentialis beneficium nulli (dummodo loquendi facultas adsit) nisi qui peccata sua non verbis generalibus, sed particulariter & discrete confessori suo exposuerit, neque simul, sed unicuique singulariter impertiatur: Imagines Sanctorum non violandas, nec deturpandas. Ritus & divinum cultum, memoriasque in monasteriis, parochialibus ecclesiis, & aliis beneficiis ecclesiasticis a Fundatoribus instituta, & a majoribus observata, continuanda: Proventusque & alia, ad hæc destinata, absque diminutione solvenda, omnesque in suis bonis, juribus, & reditibus conservandos; si quæ tamen fuerint in aliquibus cerimonialibus repræsentationibus ludicra, quæ jocum magis & risum, quam devotionem excitant immixta, & quæ sinceritatem ac veritatem historiæ vel tollunt, vel exterminant, ea poterunt & debent submoveri.

VI.

De Disciplina, vita & honestate clericorum.

Cum etiam deceat, ut clerici quique secundum statum, ordinem & conditionem suam, se in vestimentis & habitu tales gerant, ut a Laicis secernantur, & eis officii causa venerationi sint, præstentque vita, moribus, habitu, & probatæ religionis exemplo; Idcirco omnes & singuli, in sacris ordinibus constituti, coronam & tonsuram in capite, ac vestes longas, usque ad talum pedis, & alia vestimenta & birreta deferant honesta: barbasque, ut clericos decet, non nutriant, ut a laicis certius dignoscantur: non quæsito, exacto & nimio ornatu, nec vestibus aut caligis rubei, vel viridis coloris, non limbis aut scissuris comptis, sed simplicibus & honestis: non calceamentis sæcularibus, neque etiam ensibus, seu aliis armis cincti, seu onerati, nisi in itinere constituti, incedant; in quo etiam vestibus & armis utantur pro condecentibus personis ecclesiasticis tantum

Insu-

Anno 1549. Insuper accessum tabernarum publicarum clericis tam regularibus, quam sæcularibus interdicimus, nisi eos in itinere, vel peregrinatione constitutos illas ingredi oporteat; & tam inibi, quam domi, & alias, a crapula, compotationibus, ebrietatibus, ludisque, a jure prohibitis, blasphemiis, rixis, percussionibus, tumultibus ac scandalis penitus omnino abstineant: choreas, publica spectacula, atque convivia inter plebejos omnino vitent, ne propter eorum lasciviam nomen ecclesiasticum blasphemetur; Ebriosi autem, crapulosi & compotatores a nostris Officialibus, Vicariis, Archidiaconis, & Decanis ruralibus: canonici autem a suis Decanis: religiosi vero a suis Prælatis juxta qualitatem transgressionis irremissibiliter corrigantur. Quod si aliqui eorum ab hujusmodi crapula, temulentia & compotatione, postquam bis puniti fuerint, non abstinuerint, nec moniti a suis superioribus destiterint, hos præcipimus usque ad condignam satisfactionem ab officio & beneficio suspendi.

Tabernarii etiam atqne lusores juxta ordinarium dictamen atque delicti enormitatem puniantur; ita tamen, ne pœnæ in tam scandaloso crimine nimium remissæ infligantur. Percussoribus quoque, tumultuantibus, & quibuscunque clericis enses, vel arma, extra casum concessum portantibus, atque his, qui se in vestimentis & habitu, tonsura, barbis & coma aliter, quam superius constituimus, gesserint, imponantur pœnæ, in tales a sacris canonibus decretæ.

Neque posthac liceat cuique ecclesiastico tabernam, seu compotandi locum, pro laicis in domo sua habere, vel exercere; aut vino alio, quam consueto uti: vel aliis rebus mercatorum more, emendo vel vendendo, aut aliis quibuscunque negociationibus, seu questibus sæcularibus insistere, & terrenis lucris, contra suam professionem inhiare, eisque, qui eorum curæ commissi sunt, occasionem scandali præstare.

VII.

De Continentia clericorum, de concubinariis, & contrahentibus matrimonia.

Cum etiam ut clericorum vita & status in melius reformetur, expediat, ut caste & continenter vivant, munda & casta tractantes; Quapropter omnes clerici tam regulares quam sæculares, cujuscunque ordinis seu dignitatis sint, a publicis & scandalosis concubinatus & fornicationis excessibus abstineant: nec concubinas seu proles secum fovendo teneant; sed singuli eas intra spacium unius mensis proximi, a publicatione præsentium computandi, a se cum effectu amoveant, nec dimissas aut alias publice reassumant, juxta concilii Basileensis decreta; cujus pœnis volumus in his delinquentes omnino subjacere, ad earum executionem contra inobedientes, ut tenemur, processuri. Publici autem concubinarii intelligendi sunt non tantum hi, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est; sed qui mulierem, de incontinentia suspectam, & a fide dignis & bonis de hac diffamatam secum tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quare sacerdotes & clerici præmissi tales fœminas in sua familia habeant, quæ vel sanguinis necessitate ipsis sunt conjunctæ, aut ætate, aliisve circumstantiis consideratis, suspicionem incontinentiæ effugiunt. Ipsas autem concubinas, seu mulieres suspectas Prælati modis omnibus curent a suis subditis, etiam per brachii sæcularis auxilium (si opus fuerit) penitus arcere; Et ut radix, quæ huic malo non modicum præbuit fomentum, resecetur, omnino jubemus, ut sacer-

sacerdotes, cooperarii, prædicatores, capellani, & quicunque alii, *Anno 1549.* qui ab antiquo suas habitationes & mensam (ut dicunt) in domibus parochialibus habuerunt, & inhabitarunt, atque cum Parocho, vel ejus vicario, manserunt; se autem intra paucos annos ad speciales & conductitias ædiculas, ut liberius lascivire possent, receperunt; quin imo & aliqui sustentationem esculentorum poculentorumque in tabernis & cauponis quotidie sumpserunt, ac habitationes sibi illic suas constituerunt; quæ omnia non tantum scandalosa, sed multorum etiam peccatorum occasio fuerunt; ideo his ipsis cooperatoribus, prædicatoribus & capellanis, cæterisque quibuscunque presbyteris, qui ab antiquo in domibus parochialibus habitarunt, & victualia cum parocho sumpserunt, modo autem tam habitationes quam victum pro sua levitate mutarunt, Nos serio præcipimus, ut statim in spacio octo dierum, post insinuationem & publicationem præsentium, domos conductitias vel externas habitationes evacuent, seque ad domos parochiales recipiant, atque victum competentem cum parochis, vicariis, vel provisoribus sumant, qui eis etiam de necessariis, prout illorum conditio exigit, provideant. Quod si circa præmissa vel in parochis, vicariis & provisoribus, aut in cooperariis, prædicatoribus vel capellanis, quo minus huic articulo pareant, defectus aliquis vel neglectus inventus fuerit, quos Officiales, Vicarii, Archidiaconi & Decani nostri rurales significare Nobis tenentur, Nos contra tales ad pœnas debitas procedemus, usque ad exclusiones a Diœcesibus nostris, juxta inobedientiæ & offensæ qualitatem. Quicunque etiam in majoribus ordinibus constituti, suæ sponsionis immemores, ad terrenas nuptias ultro currunt, juxta sacrorum canonum statuta & sanctiones puniantur.

VIII.

De Monasteriis, & vita regulari.

Cum igitur clericorum sæcularium vita & conversatio non debeat esse anomala; multo magis convenit, ut hi, qui se solenni voto speciali regulæ, & vivendi modo addixerunt, secundum eam vivant. Quare volumus, ut monachi, & regulares quilibet, & cujuscunque ordinis in suis institutis, & professis regulis maneant, nec ab illis quovis modo degenerent; Quod demum fiet, si Prælatus tanquam aries in grege primus manus ad aratrum miserit, sæpiusque in refectorio cum fratribus comederit: singulorum vitam & mores observaverit: ad fratrum vitia non conniverit: claustra monasterii patula non reliquerit, neque fratribus liberam, aut facilem exeundi copiam fecerit: laicis utriusque sexus ad loca quæcunque intra clausuram monasterii existentia, sine rationabili causa aditum non concesserit; Quæ omnia volumus Prælatorum monasteriorum, sub pœna suspensionis ab administratione, juxta qualitatem negligentiarum commissarum, provisioni injunxisse. Committimus quoque ipsis, & præcipimus, ut curent, quo officia divina, tam diurna quam nocturna, omni diligentia absolvantur; ne, dum vox campanæ ad ecclesiam vocat, monachus interim dormiat: Et cum universalis Ecclesia ordines monasticos ob id maxime approbaverit, ut illis dediti a sæcularibus & manualibus operibus vacent, laudibus vero divinis, lectionibus & contemplationibus sint occupati: inde volumus, ut illis intendant, ne otiosi in varios & inextricabiles inimici laqueos incidant.

Anno 1549.

IX.

De Apostatis, & Presbyteris excommunicatis celebrantibus.

Et cum nostris temporibus plures admodum sint religiosi, seu regulares quorumque ordinum, qui post professionem factam, & etiam presbyteratus ordinem consecuti, e monasteriis exiliunt, in Mundo vagantur, apud sæculares quoque sacerdotes, & ecclesiarum parochos, statut acceptant, ministerio altaris, functionique sacerdotali se submittunt, & cum ob Apostasiam sint prius excommunicati, per exercitium officii presbyteralis, a quo abstinere deberent, irregulares quoque efficiuntur; sicque ante obtentam absolutionem & dispensationem, officio clericali sunt plane inepti: ex quo innumeri errores, scandala, contemptus ecclesiasticarum censurarum, & gravissima peccata resultant; Quibus quantum in Nobis est, præsentium tenore præcipimus, & mandamus omnibus & singulis religiosis quorumcunque ordinum, qui extra sua monasteria ministrant, vivunt, habitant, & ubilibet fuerint constituti, quatenus in spacio unius mensis ab insinuatione, seu publicatione hujus nostri mandati computando, se ad sua monasteria recipiant, suis prælatis & majoribus, sicut tenentur, obediant; a ministerii tamen ecclesiastici exercitio, donec absoluti, & cum ipsis ratione irregularitatis canonicæ dispensatum fuerit, abstineant. Quod si unus & alter habere prætenderit indultum Apostolicum, aut licentiam legitimam sui Prælati, hanc in spacio præfixo, unius scilicet mensis, Ordinario suo judicandam exhibeat, personaliter se præsentet, & huic, quod quilibet Ordinarius judicaverit, absque reluctatione pareat. His vero, qui nulla habent indulta, sive licentias, dummodo juxta tenorem præsentis mandati ad monasteria redire voluerint, aut redeant, nos providebimus, ne a suis Prælatis durius, quam regulæ præscribunt, puniantur, & paterne recipiantur. Quod si nec his fidem dare voluerint, accedat quisque Ordinarium suum in dicto mensis spacio, suasque causas absentiæ a monasterio veraciter exponat; Ubi Nos Ordinarii, auditis etiam Prælatis, quod justum fuerit, administrabimus. Mandamus autem & Prælatis, ne amodo suis conventualibus, vel Canonicis, ullam dent standi extra monasteria licentiam, nisi cum scitu, & admissione suorum Ordinariorum; Sed & ecclesiarum parochialium pastoribus, vicariis, provisoribus, & cæteris quibuscunque, ne tales exititios, necdum per Nos admissos Regulares, ultra sæpe dicti mensis spacium, secum retineant, neque alios in futurum assumant, promoveant, neque admittant. Eos autem Regulares, qui in sua contumacia perstiterint, nec se ad sua monasteria, aut Nobis præsentaverint, a nostra Provincia usque ad condignam pœnitentiam, & donec resipuerint, relegamus; & quicunque horum aliquem ultra hanc nostram Ordinariorum inhibitionem retinuerit, graviter punietur; Ubi enim apud ecclesias religiosorum ministerio opus fuerit, Nos non per illos, qui sponte exierunt, sed quantum possibile fuerit, per eos, qui auctoritate tam Ordinaria, quam Prælatorum ministrare valeant, providebimus. Et quod circa Religiosos Apostatas providimus, id volumus etiam circa presbyteros sæculares, qui apostatarunt, atque illos, qui excommunicati, suspensi, vel interdicti se divinis miscuerunt, omnino observari.

X.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

Quia etiam in foro pœnitentiæ ex reservatione casuum Episcopalium in delictis occultis sæpius mala accidere possunt, quæ nuper Ante-

Anteceſſores noſtri piæ memoriæ conſiderantes, omnes caſus occultos, qui auctoritati Epiſcopali ſunt reſervati (exceptis ſolum caſibus hæreſis, homicidii & excommunicationis) omnibus parochis per Provinciam noſtram Salisburgenſem conſtitutis, atque his, qui ad audiendas confeſſiones fidelium ſunt rite deputati, delegarunt; Nos illorum veſtigiis inhærere volentes, talem delegationem reiteramus, approbamus, & innovamus: eo adjuncto, ut quoties caſus aliquis dubius ſe obtulerit, in quo confeſſor ſe reſolvere non poſſit, caſus ipſe ſine notificatione perſonæ, ad Pœnitentiarios, vel Officiales noſtros pro conſilio remittatur, & perſona interim, ſi extra caſum neceſſitatis fuerit, ſine abſolutione maneat ſuſpenſa. Ut autem parochi & ſacerdotes ſcire valeant, qui ſint caſus Epiſcoporum abſolutioni reſervati, ideo placuit tales hic ſubnotari: *Anno 1549.*

Omnis rebaptizatus, reconfirmatus & reordinatus.

Qui matrimonium poſt ſponſalia jurata cum alia quadam ſponſa ſua contraxerit.

Mulier, quæ antequam certificata fuerit de obitu mariti, cum ſecundo contraxit.

Qui virginem violaverit, oppreſſerit, vel rapuerit.

Opprimens proprios liberos.

In ſe ſterilitatem vel abortum quomodolibet procurans.

Homicidium facto, præcepto, conſilio, conſenſu, auctoritate propria, vel auctoritativa exhortatione, caſu vel propoſito committens.

Inceſtus in quarto vel citeriori gradu conſanguinitatis, vel affinitatis commiſſus.

Voti transgreſſor, Simoniacus, Uſurarius, raptor, ſacrilegus, incendiarius, latro.

Eccleſiam conſecratam ſanguinis aut Seminis effuſione polluens.

Quilibet Eccleſiæ, vel Cœmeterii, aut immunitatis vel libertatis eccleſiaſticæ violator.

Quilibet excommunicatus a canone vel conſtitutione.

Sacerdos proditor confeſſionis.

Celebrans in Eccleſia interdicta, vel altari non conſecrato ſine licentia, aut non jejunus.

Non ordinatus celebrans vel miniſtrans in ordine, quem non habet.

Sacerdos, cui inter celebrandum ex negligentia vel culpa ſua, aliquid inhoneſtum vel ſcandaloſum circa Sacramentum accidit.

Quilibet dicens, aut veniens contra juramentum.

Falſarius literarum aut monetæ.

Injiciens manus violentas in patrem, ſeu matrem ſuam.

Quilibet conjugatus contrahens matrimonium, vivente uxore, cum ſecunda: vel intrans religionem, vel recipiens ſacrum ordinem, conjuge in vita, & non conſentiente, & econtra.

Conjux, qui vel quæ in mortem conjugis effectualiter machinatus, vel machinata fuerit.

Scienter coiens cum muliere infideli.

Promotus ſine licentia ab alio, quam a ſuo Epiſcopo, furtive, per ſaltum, vel extra tempora ordinaria promotus.

Suſpenſus, excommunicatus, vel interdictus, qui in ſuo ordine miniſtrat, vel qui taliter ligatus aliquem ordinem ſuſcepit.

Scienter tumulans corpus excommunicati in cœmeterio conſecrato, vel etiam non excommunicati, & tantum interdicti.

Abutentes quolibet Sacramento vel Sacramentalibus Eccleſiæ, ut hoſtia, chriſmate &c.

Anno 1549. Vir adulter vel adultera.

Quilibet ſcienter extra caſum neceſſitatis baptizans, aut ad baptiſmum vel confirmationem tenens propriam prolem.

Quilibet hæreticus, aut fautor vel participator hæreticæ pravitatis.

Quilibet committens Sodomiticum crimen: quilibet cum Sanctimoniali coiens.

Omnes contrahentes clandeſtina matrimonia.

Volumus tandem & præcipimus, quod confeſſiones non in domibus vaporariis, aut cubiculis, ſed in ipſis eccleſiis, & locis publicis, ubi & confeſſor & confitentes videri poſſint, audiantur. Volumus tamen in hoc caſu perſonis illuſtribus & infirmis deferendum eſſe.

Quocirca vos omnes & ſingulos Præpoſitos, Decanos, Capitula, Abbates, aliosque Prælatos, Canonicos, Archidiaconos, Decanos rurales, nec non presbyteros curatos, & non curatos, & clericos ſupradictos tam conjunctim, quam diviſim, ſub interminatione divini judicii obteſtamur, Vobisque ac veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ, nec non ſub pœnis, in hoc Mandato ſpecialiter expreſſis, cenſuriſque eccleſiaſticis, aliisque in ſacris canonibus ſtatutis, nec non corporalibus, & pro arbitrio noſtro, unicuique ſecundum exceſſus & delicti qualitatem infligendis pœnis, diſtrictius præcipiendo mandamus, quatenus hi, quibus in quibusdam certis articulis ſuperius, tempus & terminus ſe emendandi ſtatutus eſt, in eisdem terminis ſe his, quæ in articulis contenta ſunt, omnino conforment: Quoad articulos autem, qui non habent ſpeciale tempus ad parendum expreſſe ſtatutum, infra quindecim dies poſt publicationem præſentis noſtri Mandati; quorum quinque pro primo: quinque pro ſecundo: & reliquos quinque dies pro tertio & peremptorio termino, atque monitione canonica aſſignamus, immediate ſequentes, a ſupra memoratis criminibus & exceſſibus prorſus & omnino abſtinuiſſe debeant, & veſtrum ſinguli abſtinuiſſe debeatis; Quodque præſentes conſtitutiones, ordinationes & ſtatuta noſtra omnia & ſingula, donec Provincialia noſtra ſtatuta, in præſenti concilio Provinciali concluſa, & approbata, & recepta, diffuſius & locupletius concepta, canonice fuerint publicata, in quantum Nos & quemlibet veſtrum concernunt, in antea firmiter & inviolabiliter obſervetis, & obſervari faciatis; nec illis quoquo modo, directe vel indirecte, per vos vel alios, quovis quæſito colore, vel ingenio contravenire præſumatis; certificantes nihilominus vos, & quemlibet veſtrum, quod mox poſt lapſos terminos, & dies, a die intimationis prædictæ, in quo relationi Vicariorum, Officialium, Archidiaconorum, Decanorum ruralium, & fidei omnino credemus & ſtabimus, Nos & dictos noſtros ſubſtitutos ad ſententiarum, cenſurarum & pœnarum prædictarum declarationem & executionem, prout juris fuerit, & expedire videbitur, indubie procedemus, & procedi mandabimus. Et quo Mandatum hoc præſens noſtrum Provinciale majoris ſit efficaciæ & momenti, poſſitque exactius manuteneri, ideo inſinuavimus vobis, quod quam primum commode, & abſque impedimento poterimus, generalem viſitationem & reformationem, juxta tenorem ſtatutorum Provincialium, & ſacrorum canonum conſtitutiones, ſimus inſtituturi, aliasque prout juris fuerit, ſimus proceſſuri. Et quoniam difficile foret, præſentes literas noſtras originales ad ſingula loca & eccleſias præcipue parochiales, ac monaſteria Provinciæ hujus deferri, idcirco volumus & mandamus, earumdem transſumptis, & manu Notarii publici, vel cujuscunque Secretariorum noſtrorum ſubſcriptis, & ſecreto alicujus noſtrorum munitis,

tis, plenam & eandem ubilibet fidem adhiberi, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur. Actum Salisburgæ in Concilio Provinciali die Jovis ultima Mensis Februarii, Anno a Nativitate Christi Millesimo quingentesimo, quadragesimo nono. *Anno 1549.*

Patres, qui huic Synodo appofuere chirographum, fuo ordine recenset Gewoldus ad Hundii Metropolim Tomo I. pag. 88. & feqq.

Ipsemet Illustrissimus, & Reverendissimus Archiepiscopus.
Præpositus, & Archidiaconus Salisburgensis.
Abbas ad S. Petrum.
Abbas in Admundt.
Abbas in Peyrn.
Abbas S. Viti cis Rotam.
Abbas in Vitring.

Præpositi.

Præpositus
- in Perdesgaden.
- apud Zenonem.
- in Pölling.
- in Bamburg.
- in Gars.
- in Auu.
- in Hegelberdt.
- in Rottenman.

Totum Capitulum Salisburgense.

Archidiaconus superioris & inferioris Styriæ Marchiæ
D. Joannes Fein
D. Benedictus Heufelder nomine communis cleri.
Archidiaconus Carinthiæ Superioris.
D. Georgius Schwindl, Decanus in Alten-Oeting.
Sigismundus Holzer, Pastor in Khay.
Fridericus Greifel, Vicarius in Puechbach.
D. Christophorus Dietber, Pastor in Deisendorff.
Wolffgangus Hofer, Vicarius in Perghaim.
D. Joannes Hirschauer, Pastor in Obern-Perkhaim.
Christophorus Goldner, Commissarius in Lungau.
D. Petrus Granmaister, Pastor in Hausen.
D. Wolffgangus Ridtmann, Vicarius in Salfelden.

Ex Episcopatu Frisingensi.

Nomine Reverendissimi Episcopi ibidem Orator
D. Antonius de Albendorff, Decanus, & utriusque Juris Doctor.
Doctor Joannes Weyer, Canonicus, & a Consiliis.

Nomine Capituli Cathedralis.

Mauritius a Sandizell.
Georgius Würtenberger, Licentiatus.

Nomine Collegiatarum.

M. Michaël Graifer, Decanus S. Viti extra muros.

Nomine Prælatorum.

Benedictus, Abbas in Rodt.

Nomine totius cleri, & Decan. Rural.

D. Michaël Zerrer, Decanus in Nieder-Rodt.
D. Wolfgangus Dinckl, Decanus in Dorfn.

Ex

Anno 1549.

Ex Episcopatu Ratisponensi.

Reverendissimus & Illustrissimus Princeps in propria persona.
D. Wolfgangus Closen, Decanus, a Consiliis.

Nomine Capituli.

Laurentius Hochwart, Canonicus, Doctor.

Nomine Prælatorum.

Abbas in Weltenburg.

Nomine Collegiatarum Ecclesiarum.

Sigismundus Pender, Decanus Veteris Capellæ.

Nomine communis Cleri.

Ex Episcopatu Pataviensi.

Reverendissimus & Illustrissimus Princeps in propria Persona.
Doctor Bernardus Schwarz, Decanus, a consiliis.
Doctor N. Huber, Officialis, a consiliis.
Joannes a Schomwurg, Canonicus.

Nomine Capituli.

Michaël a Kymburg.

Nomine Prælatorum.

Abbas in Farnpach.
Abbas in Göst.
Præpositus in Churstein

Nomine communis Cleri.

Petrus Seepacher, Decanus in Bursleiniz.
Leonardus Panschober.
Georgius Neuhofler Pastor in Purckhausen.
Christophorus Rosenauer Decanus & Plebanus in Hausleütten.

Ex Episcopatu Chiemensi.

Reverendissimus in propria persona.
Præpositus in Chiemsee.

Nomine communis cleri.

Ex Episcopatu Seccoviensi.

Reverendissimus in propria persona.

Ex Archidiaconato.

Missus Domini Præpositi
D. Wilhelmus Schenk
Jacobus Weschel, nomine Capituli.

Loco Capituli.

Andreas Weiss, loco Præpositi & Capituli in Stainz.
Benedictus Heufeldner.
Fabianus Schaffer loco cleri ejusdem Archidiaconatus.

Ex Episcopatu Lavantinensi.

Reverendissimus in propria persona.

Nomine communis cleri.

D. Georgius Conradi.

Ex Episcopatu Brixinensi.

Reverendissimus Dominus Ambrosius Lamberg, Decanus Salisburgensis.
Dominus Wilhelmus Trautmansdorff nomine Capituli.

Nomine

Nomine Prælatorum. *Anno 1549.*

Præpositus in der Neüstifft.

Nomine Collegiatarum Ecclesiarum.

Joannes Sebastianus Pfaufer, loco Capituli in Irk vallis Busirissæ, & Isaci.

Nomine cleri.

Decanus superioris vallis Oeni.
Decanus inferioris vallis Oeni.

Ex Episcopatu Gurcensi.

D. Silvester Pök loco Reverendissimi.
D. M. Petrus Schlaitel, assessor nomine Præpositi, & Capituli.

Die Herrn des Ausschuss über die Gravamina.

Herr Wilhelm von Trautmansdorff.
Herr Abt von Admunt.
Herr Erhart Hueber, Officialis Pataviensis.
Herr Abt von Vitring.
Herr Silvester Peck.
Herr Probst von Bamburg.
Herr Abt von Weltenburg.
Herr Probst von Pölling.
Herr Probst von der Neüstifft.
Herr Jörg Schreindl.
Herr Bernhard Schwarz.
Herr Johann Fein.
Herr Peter Sebacher.
Herr Sigmund Holtzer.
Herr Johann Sebastian Pfaufer.
Herr Peter Graumaister.
Herr Michael Zerrer.

Reverendissimi Principis Archiepiscopi a consiliis ecclesiasticis fuere sequentes:

Præpositus Salisburgensis.
Abbas ad S. Petrum.
Abbas in Admunt.
Præpositus in Perdesgaden.
Præpositus ad S. Zenonem.
D. Christophorus a Lamberg.
M. Georgius Schwindl.
Archidiaconus Marchiæ.
Magister Cerimoniarum.
M. Joannes Mannus Rudpertinæ Scholæ Præses.

Syndicus hujus Synodi.

Magister Georgius Schwindl.

Duo Promotores.

Nomine Reverendissimi Metropolitici unus.

Dominus Præpositus Salzburgensis.

Nomine Coepiscoporum.

Dominus Joannes in Schonwurg.
D. Laurentius Hochwart, Canonicus Pataviens.
Duo Referendarii.
Electus a Metropolitico.

Domi-

Anno 1549. Dominus Præpositus in Pozn.
Electi a Coepiscopis.
Domini Notarii Metropolitici.
Mathæus Schmekenpfeil.

Coepiscoporum.

Hilarius Perger, Canonicus S. Viti Frising.

Tertius Notarius apud tertiam classem gravaminum.

Dominus Hieronymus Anfang.
Reverendissimi a Consiliis, & Proto-Notarius.
Adjunctus, Magister Sebastianus Rheindel, Reverendissimi Episcopi Patavienfis a Secretis.

Ernestus denique Archiepiscopus, cum sciret, cautum esse in Reformatione Augustana, quam refert Goldastus Tomo II. Constitut. Imperial. pag. 326., nemo ut assumeretur ad Episcopatum, nisi sacerdotia initiatus, cumque ad id ipsum Ernestus a Pontifice constanter urgeretur, neque tamen aures, & animum præbere vellet, Archiepiscopatu sese abdicavit anna 1554. 16. Julii, & mortuus est in Comitatu Glacensi anno 1560.

MICHAEL,
Archiepiscopus Salisburgensis L.

Anno 1554.

Pientissimus Pastor, literatorumque amantissimus, fœdus cum Duce Bavariæ iniit pro religione contra Novatores defendenda.

JOANNES JACOBUS,
Archiepiscopus. Salisburgensis LI.

Anno 1560.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XLV.

Anno 1562.

Anno Christi MDLXII, Pii IV. Papæ anno III. Ferdinandi I. Imperat. anno IV. convocatum a Joanne Jacobo Archiepiscopo, ad consultandum super capitulorum delectu, ad proximum Generale Concilium Tridentinum mittendorum.

Unum supererat rebus Germanorum prostratis auxilium, Generale Concilium, quod Tridenti longiori jam tempore congregatum, ut felicius turbas, in religionem illatas, dissiparet, accuratam ab episcopis, qui illas persenserunt, haurire debuit cognitionem, quod & a Salisburgensibus expectabatur. Unde concilii hujus convocatia.

Invitatus ad Concilium Tridentinum per literas Pii IV, deliberationem suscepit Archiepiscopus cum episcopis, Frisingensi, Ratisbonensi, Patavienfi, Brixinensi, cæterisque, quos vocatos ad Synodum anno 1562. consuluit, quid potissimum ex usu rei catholicæ apud sacrosanctum illum Ecclesiæ senatum proponendum censerent. Accesserant Salisburgum etiam Bavariæ Ducis Alberti legati. Discepta-

Disceptatum de usu calicis, & conjugio sacerdotum, num ea Ferdinandi Cæsaris exemplo de Tridentinis peti, ex usu foret? Spes erat, fore, ut his concessis & revocarentur ad Ecclesiæ sinum, qui defecerant; & firmarentur, qui vacillarent. Huc animum præcipue Bavarus intendebat, ut mederetur invidiæ, qua ritus catholici laborabant, non apud vulgus modo, novatorum vocibus incantatum, sed apud alios quoque, qui supra vulgus perperam sapere volebant; ac reperti sunt inter ipsos animarum curatores, nonnulli Zwinglio, pars Luthero, alii Illyrico Flaccio, Manetis etiam erroribus alii clam addicti, qui facem strenuo subjiciebant, irritabantque Legum Romanarum odium, ostentu pietatis, fide tanto proniore, quo multos passim alienaverat intemperantia sacerdotum. Missi sunt e Synodo Salisburgensi Tridentum mense Aprile Hercules Rettinger, Episcopus Laventinus, Felicianus Ninguarda, ex ordine Prædicatorum, Archiepiscopi Theologus, idemque postea Scalensis Episcopus, ac Nuncius in Germania Apostolicus: præterea Joannes Baptista Fikler Secretarius, quorum mandata die Sessionis vigesimæ, quarta Junii, una cum Gallorum & Helvetorum mandatis recepere. Patres, Legatis Bavaricis paulo serius ingressis. *His acta corcilii complectitur Hansizius Tomo II. Germaniæ Sacræ pag.* 626. Ann. 1562.

In illis publicæ fidei literis orabat Patres Joannes Jacobus Archiepiscopus: ne succenserent sibi, si concilio coram ipse non adesset; tantam enim esse intra fines suos eorum, qui ab Ecclesia defecerunt, multitudinem, in montana præsertim regione, ut sine præsenti discrimine longius abesse non posset. His accedere, infestas esse universæ Rhetiæ, per quas transeundum erat, latronibus & turbulentis hominibus vias, ut & minus tuto valeret itineri se committere, neque absente principe calamitatem omnem arcere a finibus liceret. *Apud Schelhorn de fatis Religionis Evangelicæ in Archiepis. Salisburg.* §. 43. *Non omnes Patrum æquo animo has absentiæ causas exceperunt. Pragensis Archiepiscopus reposuit: fuisse jam a Cæsare sopitos tumultus Teriolenses, ut tutus sit ad Tridentinam urbem aditus. Addidit Cardinalis Gonzaga: undique Archiepiscopatum Salisburgensem cingi conterminis catholicie principibus, quorum ope & vigilantia per tempus aliquod tranquillam servare illam regionem liceat. At alii Patres petitionem Archiepiscopi non esse rejiciendam censuerunt. Ubi ad deliberationes deventum, admissi sunt Ablegati Salisburgenses a Massarello, qui erat Concilio ab Epistolis, ad dicendam sententiam. Displicuit hoc factum Legatis Pontificiis: Massarellus se tuebatur literis Pauli III. Papæ, concedentibus, ut Germani Procuratores possent ire in suffragia. Præsides autem Concilii rem ad Pontificem Pium IV: perscribunt, qui Pontifex facultatem a Paulo III. Germanis datam, irritam esse jubet. Itaque suffragii jure Germaniæ Episcoporum Legati privati sunt. Ea de causa Hercules Rettiager Episcopus Lavantinus, die* 24. *Augusti, Tridento discessit. Sed & Ninguarda paulo post reliquit Tridentinam urbem; solus Fiklerus ibidem privata auctoritate permansit, & pleraque, quæ tempore Concilii contigerunt, in commentarios digessit, quos, ceu fructum sui itineris, Salisburgum attulit. Redux itaque Fiklerus orat Wolfgangum Theodoricum Archiepiscopum: pateretur universa illa Concilii Tridentini acta, multo cum labore a se collecta, atque a plurimis expetita, prodire in lucem, suo Nomini inscripta; at vero Archiepiscopus consultam sibi non videri respondit illorum Actorum publicationem, ne iis, qui ab Ecclesia Romana aversi sunt, res in Concilio gestas carpendi ansa præbeatur. Fiklerus deinde Archiepiscopali munere valere jusso, ab Electoris consiliis esse cœpit, & Monachium transiit, quo & suum de Concilio Tridentino Manuscriptum detulit, hodiedum in Electorali Bibliotheca delitescens. Quæ omnia Gasperius in Historia Lutherianismi fol.* 127. *commemorat.*

Cæterum, ut de duarum propositionum: nempe de communione sub utraque specie, & de conjugio sacerdotum, *rebus, ad disciplinam pertinentibus, atque Magistratus ecclesiastici definitioni subjectis, ad Concilium Tridentinum a Salisburgensibus delatarum fortuna, & quid in illarum causa ibidem actum sit, vel per transitum delibem; scire attinet: Cæsarem, Ducem Bavariæ, tres e Septemviris Archiepiscopos, Moguntinum, Coloniensem & Trevirensem, atque Archiepiscorum Salisburgensem, præsente adhuc Episcopo Lavantino, petiisse usum calicis suis pro provinciis. Neque enim fides haberi debet Cardinali Palavicino, apud Fleury Hist. Eccl. Lib. LX. num.* 30. *asserenti, plerosque*

Anno 1562. *rosque Germanorum Legatorum fuisse ab hac petitione alienos, dum contrarium eruitur ex Epistola Vice-Comitis ad Carolum Borromæum Cardinalem apud Schelhorn L. c. §. 46. Legati itaque Germani, cum nullam prope viderent petitioni suæ imminere spem, maxime ob Hispaniæ Episcoporum contranitentiam, literas supplices dederunt, Cæsaris & aliorum Principum nomine, ad Pium IV. Pontificem; qui Pontifex tantorum Principum precibus cedendum ratus, ad sopiendas novatorum in Germania turbas, deliniendosque in re disciplinæ animos, atque ad resarciendam unionem, consilio cum Cardinalibus communicata, calicis usum certis quibusdam legibus concessit, in dictorum Principum regionibus anno 1564. die 14. Julii. At Successor illius Gregorius XIII., cum dictorum Principum quidam jam cessissent fatis; neque ipse datam concessionem sat æquo ferret animo, disquiri a Romanæ Curiæ Jurisconsultis curavit: Calicisne illa potestas data fuisse a Pio IV. videatur solis illis, qui eam tunc petierant? an, & qui post eos in episcopalibus successuri essent? Prius Pontificii Juris placitis magis consentaneum habitum est. Itaque Gregorius XIII. Calicem, a Pio IV. Germanis concessum, rursus ademit, cujus vestigiis institit Sixtus V, ut est apud Palavicinum Histor. Concil. Trident. Lib. XXIV. Cap. XII. num.* 8.

De conjugio autem sacerdotibus concedendo minus sibi obstrepere passi sunt Patres Concilii cum Pontifice; quin imo anno 1563. *die* 1. *Novembris Sessione XXIV. Can. IX. definiverunt:* Si quis dixerit clericos, in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto, & oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum, anathema sit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari. *Addit Cardinalis Palavicinus in Historia Concilii Trident. Lib. XXIV. Cap. XII. §. 9. præter reverentiam & puritatem, Sacramento debitam, expendisse Patres:* Quantum a rebus divinis distraherent, quantumque cum carne & sanguine connecterent ministros Sanctuarii amor conjugum, & amor liberorum, cum ambo omnium vehementissimi sint, quos in hominibus natura succendat. Quod si quando movet reliquorum conjunctorum amor, qui longe tepidior est, nec obligationem semper affert, ut ipsis prospiciatur; quidnam molirentur duo illi amores, adeo ferventiores, adeoque conhonestati naturali debito illis sollicite consulendi? quantum intenti animi studio subtraheretur? quantum cresceret rei familiaris? quanto esset in minori benevolentia, ac pretio ecclesiasticus apud familias, dum patrimonii partitionem afferret? Enimvero non sine prævalida necessitate clerici seipsos de se obstrinxerunt lege alioqui dura, eosque solum obligantes, non item laicos, sicuti conjugii lex est. Quod autem hæc obligatio materiam postea præbeat ad multa peccandum valde frivolum objectum est, & cunctis prohibitionibus, divinis, humanisque commune. Perpendatur, quid illa boni afferat, quid mali sequeretur ea sublata: perpendatur similis usus vetustissimus omnium ordinum regularium, quorum natura necessario postulat hanc ad conjugia ineptitudinem, & hinc hujus vetiti convenientia perspiciatur. Nec illius relaxandi ulla unquam dubitatio orta est in Pontifice, tametsi Germanorum postulatis, naviter a Cæsare expositis, urgeretur.

Igitur Archiepiscopus curas suas ad observationem Decretorum Tridentinorum convertit. Ac primum quidem in cleri revocationem a concubinatu, cæterisque enormibus vitiis, quibus veluti infecta radice totius depascentis mali hæsit compages, toto animo intentus, Mandatum ad universum Provinciæ suæ clerum edidit, cujus hæc erat sententia:

Anno 1562. Mandatum Archiepiscopi.

Joannes Jacobus, Dei gratia Archiepiscopus Ecclesiæ Salisburgensis, Sedis Apostolicæ Legatus &c. atque eadem gratia Mauritius Frisingensis, Georgius Ratisbonensis, Urbanus Passaviensis, Ecclesiarum Episcopi &c. Universis & singulis Metropolitanæ & aliarum ecclesiarum Præpositis, Decanis, Custodibus, Cantoribus, Scholasticis, Capitulis, ac Monasteriorum quorumcunque Abbatibus, Præpositis, & aliis tam conventualium & regularium, quam collegiatarum Ecclesiarum Prælatis, Archidiaconis, Decanis etiam ruralibus, Canonicis, Parochiarum Rectoribus, Provisoribus & Vicariis, seu Locum tenentibus, ac aliis presbyteris curatis ac non curatis, clericis, quoscunque sacros ordines habentibus, per diœceses, & civitates nostras, totamque Provinciam Salisburgensem ubilibet

libet constitutis, ad quos hoc Mandatum pervenerit, Salutem in Domino. Etsi a majoribus nostris omnia ea, quæ ad vitam honestatemque Cleri pertinent, tam diligenter & exacte sunt præscripta, ut nec plura, nec meliora nunc adferri, vel promulgari possint; ex quibus notum est omnibus, & velut ob oculos positum, quid cuique in ordine & statu suo sit sequendum, vel fugiendum: cogimur tamen subinde ea, quæ in sacris canonibus, sanctionibus & statutis antea tradita sunt, repetere, & quasi inculcare. Nam certa relatione percepimus, imo videmus, & non sine summo animorum nostrorum dolore experimur, quam plurimos a præscripta cognitaque bene vivendi ratione & norma deviare, præsertim ex ea visitatione, quæ superioribus annis habita est, qua dioeceses nostras perlustravimus, plura quam credere potuissemus, vitia cleri nobis innotuerunt. Deprehendimus enim plurimos sacrorum canonum, & honestatis debitæ oblitos, habitum & vestitum decentem non ferre, sed ita incedere, ut a laicis discerni non possint; alios in cauponis & tabernis publicis potare, & comessare: quosdam ludis prohibitis deditos; quosdam maledicos & blasphemos esse, rixas & pugnas concitare, & alia perpetrare, quæ a personis ecclesiasticis omnino aliena sunt. Perlatum etiam est ad nos, plerosque clericos, qui de beneficiis ecclesiasticis vivunt, magno suo dedecore, famæ & existimationis periculo, maximo aliorum scandalo, denique salutis suæ dispendio turpes & infames mulieres, vel concubinas, domi alere, & ex iis illegitimas soboles procreare. Cum autem sacerdotes, & qui se divinæ functioni addixerunt, præcipua honestas deceat, ut exemplum vivendi sint aliis; cumque ab Ecclesia sancta Catholica institutum sit, ut cælibes & casti sint majorum ordinum clerici, quo se totos ad res divinas dare possint: hoc malum, quod tantopere clericalem ordinem dehonestat, quod & Deum, & homines, gravissime offendit, nullo modo ferendum vel tolerandum ducimus: Itaque pastoralis officii nostri debito permoti, authoritate a Deo nobis concessa, hac publica constitutione mandamus, & severe præcipimus, ut quotquot in Provincia & dioecesibus nostris sunt clerici, cujuscunque religionis, status, conditionis, dignitatis, gradus vel præeminentiæ fuerint, ut ad sacros canones se revocent, statuta provincialia observent, formulæ reformationis, quæ denuo publicabitur, se accomodent, a prædictis vitiis, aliisque excessibus abstineant, tabernas, publica convivia, ebrietatem, ludos prohibitos, maledicentiam, blasphemiam, rixas & percussiones devitent: in omni vita & conversatione tales se gerant, quales esse decet viros Deo consecratos. Sed si qui mulieres, de incontinentia suspectas, & infamatas concubinas habent, districte præcipimus, ut eas intra mensis spacium post publicationem hujus Mandati, plane amoveant, nec unquam vel illas amotas recipiant, vel alias superinducant. Quod si aliqui pertinaces, & intractabiles fuerint, qui corrigi noluerint, & Mandato huic nostro parere neglexerint, ii præter divinam ultionem merito formidandam, etiam debita animadversione, & dignis poenis a Nobis afficientur. Per censuras enim ecclesiasticas contra eos, justitia mediante, procedi curabimus, ut primum ab officio suspendantur, deinde omnibus fructibus, ipsisque beneficiis priventur, & ex Provincia & dioecesibus nostris relegentur. Qua in re perficienda, brachium etiam sæculare, & Magistratus civilis suam nobis operam non denegabit. Hoc, nequis ignorantiæ prætextu se tueri vel excusare possit, publico hoc Mandato significare, & omnibus notum esse volumus. Actum Salisburgæ XIII. Septembris, Anno a nato Christo M.D.LXII.

Ex Archivo Consistorii Archiepiscopalis.

Anno 1562.

CONCILIUM
SALISBURGENSE XLVI.

Anno 1569.

Anno Christi MDLXIX. die 14. Martii, Pii V. Papæ anno IV, Maximiliani II. Imperat. anno V. convocatum ab eodem Archipræsule Joanne Jacobo, ut Tridentina Decreta a tota Provincia acceptarentur, compesceretur novatorum furor, & cleri, populique mores emendarentur.

Joannes Jacobus Archiepiscopus Synodum ex universa Provincia anno 1569, ad pridie Idus Martias indicit: Episcopos, Metropolitanum & Cathedralia Capitula, Abbates, Præpositos, Archidiaconos, Decanos, ecclesiarumque collegia, quæcunque a Salisburgensi Metropoli pendent, eo convocat. Ubi adfuere, Urbanus, Gurcensis Episcopus, quibus de causis Synodus habenda sit, Archiepiscopi nomine edisserit: „Mandatum primum fuisse a „Tridentino concilio, ait, eo absoluto „Synodos esse celebrandas in singulis „Provinciis, proponenda in iis Tridentina decreta, atque canones, ea„que ab omnibus probanda. Præte„rea in postrema Provinciali Synodo, „ab Ernesto Archiepiscopo habita, sta„tutum fuisse, ut juxta Basileense con„cilium in singula triennia Synodi co„gantur. Idem quoque obsequium „petenti Pontifici deberi. Postremo „tot malis, atque incommodis, qui„bus misere Ecclesia conflictatur, quo„dam pacto esse prospiciendum: offen„sionem præcipue populorum, pra„vosque mores e medio tollendos; „quæ, si maturius facta fuissent, pro„cul dubio, inquit, in tantas non in„cidissemus calamitates."

Gasperius Historiographus Archiepiscopalis in Manuscripta Historia pag. 135. *ex Actis Synodalibus.*

Lectæ tum fuere literæ Pii V. Papæ ad Archiepiscopum, de clero reformando, & ad morum correctionem adigendo.

VENERABILIS FRATER SALUTEM, ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Relatum est nobis a viris, rerum Germaniæ peritis, & Dei zelo præditis, plerosque eorum, qui beneficia & dignitates obtinent, quos oporteret, officii sui memores, laicis exempla præbere, recte, honesteque vivendi; abjecto Dei timore, & sine ulla hominum verecundia, concubinas palam habere, easque perinde, ac si legitimæ eorum uxores essent, in Ecclesiis & aliis locis publicis conspici, vulgo iisdem, quibus illi vocantur, officiorum & dignitatum nominibus appellatas: eoque hæreses tantopere crevisse, ac multiplicatas fuisse; quod Ecclesiastici, tam turpiter & nequiter vivendo, omnem plane existimationem amiserint, & in summam non apud hæreticos modo, sed etiam Catholicos contemptionem venerint. Quo tam gravi scandalo commoti, ad illud tollendum non mediocriter pro nostri officii solicitudine exarsimus. Nisi enim tam nefandum concubinatus vitium extirpetur, nullam spem reliquam esse videmus, reprimi posse hæreses: sed timentes (quod Deus avertat) ne brevi tempore istæ, quæ supersunt, catholicorum reliquiæ amittantur, & omnis prorsus catholicæ religionis cultus apud vos extinguatur. Etsi autem te hortatione nostra non egere confidimus; tamen pium animum tuum Apostolicis monitis, & hortationibus incitandum duximus. Proinde Fraternitatem tuam etiam atque etiam hortamur, & monemus, ut, cum scias, ruinam populi esse improbos sacerdotes, & pro tua prudentia intelligas, si Ecclesiastici corrigantur, sperari posse, futurum, ut laici quoque emendentur, atque ita hæreticis propagandarum hæresum materia subtrahatur; clerum tam Diœcesis tuæ, quam civitatis, primo quoque tempore visites, & vita omnium, ac moribus inquisitis, quæcunque in eis corrigenda repereris, Deum tantum respiciens, corrigas; & eum alia vitia tum imprimis tam detestandum concubinatus vitium extirpes: subjectos tibi ordinaria tua, exemptos autem nostra, quam tibi, quatenus opus sit, tenore præsentium delegamus, authoritate, juxta canonicas sanctiones coerceas, ac punias. Quia vero Suffraganeos quoque tuos ad idem hortan-

landum duximus, petimus, ut nostras ad singulos eorum literas, quas cum his conjungendas esse jussimus, diligenter cures perferendas.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XVII. Junii M.D.LVI. Pontificatus nostri anno primo.

Ex Lünig Reichs Archiv *Spicileg. Eccl. Continuat. II. pag.* 236.

Postero die solemnia sacra, quæ majores, dum concilia celebrantur, servanda esse voluerunt, rite peracta sunt. Tum a Feliciano Ninguarda, Archiepiscopi Theologo, hæc ad Patres habita est oratio.

Act. C. XII. Jam cum beatissimo Apostolorum principe Simone Petro ad nos reversi, indubitanter profecto, per allegoriam quandam, exclamare possumus; nunc vere nos conspicere, Dominum cœlitus suum misisse angelum, qui hanc nostram tam amplam, & nobilem Salzburgensem Provinciam, duabus arctissimis prævaricationum catenis vinctam, quatuor quaterniorum tartareorum militum custodiæ traditam, inter duos milites, sæcularia scilicet desideria, & mundanas voluptates, profundissimo peccatorum somno immersam: at rursum supernæ gratiæ splendore illustratam, de manu Herodis Luciferi, omnique plebis Judæorum (hominum videlicet incredulorum, hæreticorum, & novitati studentium) eripuit exspectatione. Plurimi namque ejus fuerunt sententiæ, & palam affirmare non erubuerunt, magnam, ne dicam maximam, istius Provinciæ, utriusque status hominum partem, ita præsentis sæculi illecebris esse deditam, & tanquam ad syreneos quosdam scopulos defixam, quod vix inde avelli, ac liberari queat; & clericos inprimis a Synodis, earumque vivendi regulis, & in summa, ab omni Ecclesiastica disciplina prorsus alienos esse. Isthæc inquam, vulgi quidem, ac multorum etiam haud plebejorum, sed tamen invidorum hominum opinio, fama & vociferatio: quasi vero nullus vel pœnitentiæ vel correctioni locus esset reliquus: quasi vero in Israel amplius non esset Deus. Adeo cæci fuerunt illi, quod non consideraront Dei Opt. Max. potentiam, clementiam, & misericordiam super omnia ejus opera esse, & humanas vires infinitis modis superare; qui sperantes in se nunquam deserens, multorum piorum hominum precibus flexus (cum septem millia virorum sibi reliquisset, qui sua ante Baal haud curvaverint genua) divina sua inspiratione, suique universalis Vicarii, S. D. N. D. Pii quinti Pont. Max. impigra admonitione, nostrique Reverendissimi Domini Metropolitani D. Joannis Jacobi, summi totius hujus Provinciæ pastoris vigilantissimi, continua solicitudine & omnium vestrum obedientia, ac promptitudine hoc *III. Reg. Cap. XIX.* tanti ponderis, ac momenti negotium, *Anno 1569.* eum in locum, in quo nunc maxima cum spe boni principii, melioris medii, optimique finis, versatur, perducit. Quod utinam, hosce videlicet felices progressus, maturius, atque crebrius hæc nostra sensisset Ecclesia: non tot sane irruissent abusus, vitia, prævaricationes, rixæ, controversiæ, disceptationes, offensiones, rebelliones, scandala, sacrilegia; sed neque etiam, quæ apparent hæreses, pullulassent. Magnæ etenim virtutis sunt & potentiæ (qualem Patres, jam nunc tractatis) Synodi, ita quod non incongrue dixerit ille, Ecclesiæ salutem, hostium terrorem, & fidei catholicæ stabilimentum, celebrationem esse Synodorum. Hoc idem Chalcedonensis magna *C. XVIII.* illa Synodus affirmat, & concilia propterea intermitti, ait, quod multæ, quæ opus habent correctione, res negligantur Ecclesiasticæ. Quod cum ita se habeat, mirari quilibet facile poterit, cur res tam salubris & necessaria, jam inde a longissimi temporis spatio, cum tanto Ecclesiæ damno, & Prælatorum non exiguo dedecore, suæque conscientiæ gravi scrupulo, huc usque infecta delituerit. Verum quam in causam, in variasne & gravissimas occupationes, vel Prælatorum negligentiam, & peccata, aut totius, utriusque tam sæcularis quam spiritualis status populi recalcitrantis enormia vitia, hujus rei culpa sit rejicienda, id Domino Deo, qui est Cardiognostes, dijudicandum relinquo. Cui imprimis, una vobiscum, Reverendissimi Patres, habeo gratiam, quod is tandem nostri est misertus, atque id, quod tanquam in obscuro vinctum detinebatur ergastulo, in lucidam educi permiserit libertatem; a vobis omnibus Præsulibus, cæterisque Auditoribus assidue exspectans, ne hoc tantum donum, sudario involutum, terræ latebris mandetis: sed nummulariis ad mensam exhibeatis, ut veniens, cum usuris exigat illud, vobisque dicat, Euge servi boni & fideles, quia super pauca fuistis fideles, super multa vos constituam: intrate in gaudium Domini vestri. Quomodo autem, hoc a Deo optimo datum, ad nummulariorum mensam sit exhibendum, & quemadmodum ad hoc tanti momenti negotium vos componere debeatis, si benignas mihi adhibituri estis aures, recensere incipiam.

Reverendissime, Amplissimeque Archipræsul Metropolitane, Clementissime Princeps, hujus laudatissimi conventus Præses dignissime: Illustrissimi & Reverendissimi Antistites, Patres, Principes, ac Domini benignissimi, reverendi, generosi, nobiles, & quotquot præterea hic adestis venerandi, spectabiles, clarissimi, doctissimi, atque ornatissimi viri. Sapientes Ethnici olim, & antiquissimi legum

Anno 1569. legum latores, ut pleniorem condendis legibus darent firmitatem, tametsi fide in unicum Deum, creatorem universitatis, & quem misit Jesum Christum destituti, sed solo rationis lumine ducti, cum magni momenti rem essent cœpturi, aut quas populo salutares fore sperassent leges laturi, ad divina prius, quam ad humana sese convertebant, cunctaque a Deo exordientes, in ipsum omnia demum referebant (quorum pauca exempla, vestra pace, quæ ex profanis Ethnicorum scriptis jam olim didici, in hoc exordio mihi recensere liceat.) Minos etenim a Jove prius leges petiit, quam Cretensibus promulgaverit: sic Numa ab Ægeria edidit Romanis: sic Trismegistus a Mercurio tradidit Ægyptiis: sic Solon ex septem Græciæ sapientibus unus, a Minerva acceptas, dedit Atheniensibus: sic Lycurgus ab Apolline condidit Lacedæmoniis: sic & hujus generis alii plerique, Diis quos colebant, acceptas ferebant leges. Rectius autem & longe præstantius hoc ipsum præstiterunt, qui veri Dei veram agnitionem habuerunt, cujus rei exemplum nobis præbuit in veteri Testamento Moses ille sanctissimus, legem Hebræis exhibens, quam in monte a Deo acceptam (ut re vera erat) se Israelitis irrefragabili sententia observandam proferre prædicavit: sic denique in novo Testamento Salvator noster Christus, licet ipse Deus esset, Patri tamen cœlesti, Evangelium, quod ab eo hauserat, ob reverentiam, semper acceptum retulit. Hine dicit, Sermonem quem audistis, non est meus, sed ejus, qui misit me, Patris. Si igitur vel ipsis Ethnicis a luce veritatis plane alienis, tanta in negotiis tractandis fuit religio, ut a suis, quos Deos immortales putabant, agendi primordia caperent: quanto magis nobis conveniet Christianis, Patrem cœlestem, cum Filio, & Spiritu sancto invocare, ut is actiones nostras aspirando præveniat, & adjuvando prosequatur, ut cuncta nostra actio (quemadmodum pie precatur Ecclesia) & operatio, ab eo incipiat, ac bene cœpta per eumdem optime finiatur? Quamobrem Vigilantissimi Præsules, hac in sancta Synodo reformationis constitutiones tractaturi (licet non novas, sed antiquas plerasque inveteratis abusibus, scandalis, erroribusque corrigendis accommodandas) vestris affectionibus & passionibus depositis, sæcularibus desideriis exclusis, carnalibus voluptatibus ejectis, & reliquis mundanis illecebris omnibus penitus abdicatis ad superos vos prios convertite, & quem nunc Spiritum Paracletum voce invocastis, eundem continue non desinatis etiam corde solicitare, supernorumque civium patrocinia implorare. Proximum fuerit, eodices, tam canonicos quam divinos consulere, & ex iis, huic vestro populo utilissimas leges præscribere, sic non vana, non nova proferetis dogmata; sic non humanæ, non ex proprio cerebro confictæ, sed a Deo Opt. Max. a quo omne descendit bonum, delapsæ videbuntur traditiones; sic vestras, quas laturi estis, Deo acceptas referetis constitutiones, sic vestris Decretis authoritatem dabitis, sic tandem eas firmabitis, ac perpetuæ posteritati commendabitis. A quibus vero hæ reformationis constitutiones sint incipiendæ, quæso attendite. Liceat autem mihi, Patres, vobiscum exemplis aliunde, & peregre quasi adductis, loqui, quandoquidem ea instituto nostro minime incongrua, neque extra rombum fore sperem. Solon ille, Græciæ sapientissimus, populum umbræ, Principem stipiti consueverat comparare, quandoquidem sicut umbra stipitis rectitudinem sequitur, vel curvitatem, sic populus Principis mores. Propterea & Plato in civium moribus reformandis, ut Magistratus prius corrigeretur, multum elaborabat, sciens bene constituto Magistratu, etiam populum, qui illius vestigia sequeretur, reformatum iri: nec injuria, cum etiam sacra testetur scriptura, talem fore populum, qualis esset Magistratus. Reformato igitur Principe, vel Magistratu, præter difficultatem reformabitur & populus. Quomodo etenim is, & cui tandem imperabit, qui suis non potest cupiditatibus imperare? refrænet primum cupidines (inquit Tullius) spernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat avaritiam, & cæteras animi labes repellat: tum aliis incipiat imperare, cum & ipse improbissimis Dominis, dedecori, ac turpitudini parere desierit. A Principibus igitur & Magistratibus inchoandæ sunt reformationis constitutiones. Sed a quibus Principibus, Magistratibusve (obsecro) sæcularibusne, an spiritualibus? Ab his, inquam, a quibus animarum pendet judicium, ligandi, solvendique authoritas; a Prælatis nimirum, cæterisque sacerdotibus, Dei ministris, quorum censuram mundani quoque Principes, infimarum rerum, terrenarum scilicet (ut recte dicit S. Bernardus) potestatem habentes, subire coguntur. Magna etenim est hæc spiritualis potestatis authoritas, qua non solum animæ judicantur, sed etiam sæcularium Magistratuum judicia difficillima decernuntur. Si difficile & ambiguum (inquit Dominus Deus) apud te judicium esse prospexeris, ascende ad locum, quem elegerit tibi Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & facies, quodcunque dixerint, sequerisque sententiam eorum. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio ex decreto Judicis, morietur homo ille. Si itaque in umbra illa, & figura, tanta a Deo sacerdotibus concessa fuerat authoritas, quanto excel-

Joan. Cap. XIV.

Lib. I. de Cons. ad Eugen.

Deuter. Cap. XVII.

excellentior ea est habenda, quam res figurata, corpus ipsum, inditam habet? Illa enim Testamenti novi duntaxat authoritatem præ se ferebat. Quam agnoscens *Con. futuram Conf. XII. Q. 1.* Constantinus ille maximus, incendio datis Episcoporum, aliorumque sacerdotum, sibi oblatis libellis, Deos eosdem nuncupavit. Vos, inquit, a Deo sacerdotes estis constituti, & nobis dati, ut Dii, qui ab hominibus judicari non debetis, sed homines a vobis. Sacerdotes namque, quos nos vocamus Episcopos, non ut sibi æquales, sed majores & imagines divinas venerabatur. Agnoscite itaque (Præsules dignissimi, vosque cæteri Pastores ac sacerdotes summi Dei) vestræ sublimitatis dignitatem, dignitatisque sanctitatem, atque sanctitatis & officii vestri celsitudinem. Civitatis enim Hierusalem a Deo facti estis speculatores. Vos sanctissimi Antistites soli, veris Apostolis suffecti eos refertis, vos ex officio, primarii Prælati, ex annulo, Ecclesiæ sponsi, vos soli sanctioris vitæ apicem, non in progressu, sed firmissimo statu profiteri tenemini, vos sub Christi Vicario summo, Pontifice Romano, Conciliorum estis moderatores, & hæresum, abusuum, deformitatumque omnium judices; Vos & reliqui sacerdotes omnes, animarum estis custodes: Vos hujus Ecclesiæ faciem fuligine obductam, potestis repurgare, & nive candidiorem reddere, nutantem firmare, & collapsam erigere. In vobis hujus nostræ Provinciæ salus tota recumbit, omnium ora in vos obversa conspiciunt, vosque ut numina venerantur. Considerate igitur dignitatem vestram, illamque (ut decet) sanctitate, doctrina, magnanimitate, solicitudine, & pietate consolidate, ut nil inconsulnum, nil quod a Christi legibus, vel sacris canonibus sit dissonum, in medium efferatis, nihil quicquam prætermittendo, quod contra hæc ipsa exortum esse cognoveritis, adeo ut vestro exemplo terreni Principes, & cuncti populi fideles, ad suam quoque reformationem eo citius & facilius inducantur, fiantque cordatiores.

Sanctitate inquam, vestram consolidare debetis sublimitatem, ut non solum ejus verbis pareatis, qui dixit, *Sancti estote,* *Levit. Cap. XI.* *quoniam & ego sanctus sum:* verum etiam omnem impendatis operam, ut a Deo commissos greges faciatis sanctos; idque *I. Timoth. Cap. IV.* juxta Apostoli verba, apud fideles efficietis exemplo; quo vero? in verbo, in conversatione, in charitate non ficta, ut profectus vester, omnibus fit manifestus. Hæc namque facientes, vosmetipsos una cum illis, qui vestram audiunt doctrinam, incolumes servabitis. Quid enim magis in timore Dei subditos tenere potest, quam inculpata Pastoris vita? Quis tam duræ cervicis populus, tam ferrei vel saxei cordis, seu adamantini pectoris subditus, qui, licet nequissimus ipse fuerit, sanctam, laudabilem, exemplarem, *Anno 1569.* & irreprehensibilem, sui Rectoris, Parochi, vel quomodocumque Prælati perspiciens vitam, eum ipsum, valedictis vitiis, non sit secuturus? Quæ ovis quantumvis errabunda, suum videns pastorem, per rectam semitam incedentem, ad eum illico non accurret? Consolidate inquam hanc vestram dignitatem sanctitate, consolidate eam doctrina, & magnanimitate. Non sat enim fuerit, patres animarum esse pios, sed etiam doctos esse oportet, atque animo robustos, ut subditorum animas, non tantum exemplo, sed etiam doctrina exhortari, & adversantes arguere possint; hic opus, hic labor est: & (ut D. ait August.) magnum onus, gravis sar- *Serm. XXI. De Verbis Dom.* cina, proclivum arduum: nec se removeri patiantur, sequens illud Poetæ dictum; Pauci quos æquus amavit Jupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus. Cumprimis etenim a quovis animarum curam habente, est curandum, ne sit tamquam canis mutus, qui latrare non valet, sed quemadmodum tradit Apostolus, in om- *I. Timoth. C. IV.* ni doctrina & patientia, Det verbum prædicet, opportune & importune instet, arguat, obsecret, & increpet. Quod si Domini sacerdotes, monente D. Augustino, diligenter attenderimus, eos in grandi periculo versari cognoscemus, non solum quidem Episcopos, sed etiam cæteros presbyteros & omnes Ecclesiarum ministros: quandoquidem eos Spiritus Sanctus con- *Isai. Cap. LVIII.* testetur dicens, Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera sua, & domui Jacob peccata sua. Et iterum: Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram. Quod utinam istis miserrimis temporibus, ab omnibus Dei ministris, non per transennam consideraretur: sed vereor, ne multi vano respectu, aut (quod dolendum est) timore quodam mundano retracti, hoc penitus negligant. Vix alia causa est, *S. Augustin. Homil. VII.* quæ ad arguendos adversarios, Dei dispensatorem faciat pigriorem, quam timor verbi asperi. Dum enim superborum hominum detractiones, irrisiones, opprobria, & insultationes, bonorumque temporalium diminutiones metuuntur, tunc minus etiam, quam oportebat, æterna promoventur. Hinc fit, quod dum census, ac redditum pericula timentur, peccatorum vulnera excrescant, medicamenta vero deficiant, & breviter ut dicam, tam divinæ quam humanæ leges intereant. Sed (dicam Patres quod sentio) ego certe magis hoc nobis timendum fore existimo, ne dum temporalibus inhiantes, posthabemus æterna, nobis aliquo modo id eveniat, quod cani Æsopico, id est, utrumque amittamus. Deus enim quandoque permittit, ut illis, qui ob metum alicujus damni temporalis, negligunt

Anno 1569. *Job. Cap. III.* gligunt spiritualia, id accidat, quod timebant; juxta illud; Timor quem timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit. Et alibi; Væ: qui fugerit à facie formidinis, cadet in foveam; & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia formido, & fovea, & laqueus, super te sunt. *Isai. Cap. XXX.* Quasi dicat, incidet in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Non sic igitur, non sic Patres amplissimi: quia mille vestrum a facie terroris unius: & a facie terroris quinque, fugietis; donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, & quasi signum super collem. Propterea pientissimus exspectat Dominus, ut misereatur vestri, si forte omnem vanum repulsuri timorem, & pro suæ legis, atque gregis defensione, viriliter pugnaturi sitis. In silentio enim, & spe, ac oratione, pugna vestra esse debet & fortitudo. Quod si præstiteritis, quis adversum vos prævalebit? Recordemini cantici Moysis, quod unus persequebatur mille, & duo fugarunt decem millia. *Deut. Cap. XXXII.* Recordemini temporis Machabæorum, quod cum populus Dei a Ptolomæi gentibus infinitis obrueretur, sancta Hierusalem, expulsis civibus, deserta jaceret, arx vero a canibus inhabitaretur, sanctum conculcaretur, & omnis a Jacob esset ablata voluptas, cumque tibia defecisset, & cithara; conventus in Domino est congregatus & venerunt in Masphat, locum orationis, jejunantes, & ciliciis induti, cineribusque conspersi, scissis vestimentis, ac legis expansis libris, voce magna in cœlum clamaverunt dicentes: Quid faciemus istis, & quo eos ducemus? Sancta tua conculcata sunt, & contaminata, & sacerdotes tui facti sunt in luctum, & humilitatem, & ecce nationes convenerunt adversum nos, ut nos disperdant, tu scis, quæ in nos cogitant. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adjuves nos? Et tubis clamaverunt voce magna, & gloriosi apparuerunt in conspectu Dei, cum victoria mirabili. Recordemini sanctissimi Antistitis Ambrosii, qui etiam magnum illum Theodosium Imperatorem, non veritus est corripere. Ad memoriam reducite Augustinum, Joannem Chrysostomum, Hilarium, & id genus alios quamplurimos Antistites sanctos, qui sua solicitudine, crucis inimicis, murum pro ovibus suis se opponere non dubitaverunt. Et si in bonis, aut corpore (quod omen Deus avertat) quidpiam adversi effetis laturi, ne tum quidem præcordia vestra, ullo perstringi terrore patiamini. Estisne veri pastores, aut mercenarii? Si pastores, nonne hoc vobis ex officio competit? *Joan. Cap. X.* dicente summo pastore Christo: Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis: cujus rei se ipsum Christus omnibus præbuit exemplum; sic eum imitantes fecerunt Apostoli, sic reliqui sancti Antistites gregis Dominici. Non enim est discipulus supra Magistrum, nec servus major Domino suo: si me persecuti sunt (inquit Christus) & vos persequentur. *Joan. Cap. XV.* Nolite igitur in custodiendo grege Dominico, vobis commisso, eos timere, qui vel bonis temporalibus, aut vitæ propriæ minantur, sed eum timete, qui vos in gehennam potest præcipitare. *Math. Cap. X.*

Porro consolidare vestri officii debetis dignitatem omni solicitudine, ac pietate: Non oportet enim (ut bene ait Homerus) Principem virum tota nocte dormire: sed boni, vigilantisque Pastoris est, greges continuo circuire, indoctos omni cum charitate docere, ac instruere, instructos in fide retinere, meticulosos animare, ægros invisere, anxios consolari, captivos Domini redimere, errantes reducere, oppressos defendere, & perditos requirere, juxta id, quod Salvator noster, bonus pastor, optimo exemplo, vos Patres docuit, relictis nonaginta novem ovibus in deserto, perditam tantisper, donec reperta fuerit, quæritare oportere, ne de illorum numero reperiamini, de quibus ait Dominus: Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a Pastoribus pascuntur? *Luc. Cap. XV.* *Ezech. Cap. XXXIV.* lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum, non reduxistis, & quod perierat, non quæsivistis, sed cum austeritate eis imperabatis, & potentia. Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Prospicite igitur optimis constitutionibus vobis, & cuncto gregi, a Spiritu sancto vobis commisso, quorum sanguinem de manibus vestris requiret, deque illorum animabus, rationem a vobis deposcet Dominus; quod magnum profecto est, & ab ipsis Pastoribus omni momento considerandum. Si etenim (optimi Antistites) in illo metuendo judicii die, vix poterit unusquisque pro se ipso rationem reddere, quid de sacerdotibus, gregis Domini custodibus, futurum erit, a quibus non solum propriæ, verum etiam omnium suorum subditorum requirentur animæ? *August. Hom. VII.* Et ideo considerate Patres, considerate Pastores, considerate Sacerdotes, periculum vestrum, ne desitis & vobis ipsis, & cuncto gregi vestro: Die noctuque diligenter, ac jugiter attendite, ut his spiritualia pascua sic administretis, ut pro eis rationem bonam mereamini reddere. Quod facilius poterit fieri, si quibusdam legibus in hac sancta Synodo hujus rei gratia convocata, vitam, moresque humanos corrigentibus, vobis,

vobis, vestrisque subditis, non tantum infirmis, sed etiam medioeribus, ac in summo gradu populi constitutis, verbo & exemplo renovatam recte vivendi normam præscripseritis. Istam siquidem temporum nostrorum calamitas, bella, seditiones, rebelliones, hæreses, quibus Germania scatet, postulaot: his nisi in tempore objiciantur repagula, latius brevi grassaturam illam omnium adversitatum pestem, ac subinde propius ad nos accessuram, vehementer timendum est. Quid igitur moramur? quem exspectamus? cur non collatis viribus tanto incendio, paries cum proximus ardeat, occurritur? Tempus est Patres, tempus est Pastores, tempus est Sacerdotes, ut a somno expergiscamini: redite ad cor, revocate sensum, quid vobis immineat, perpen-

Isaia. Cap. XLVI. dite, io omnes vestrarum diœcesium angulos circumspicite, pestem agnoscite, diram ejus virulentiam probe examinate, ac diligenter considerate, hisceque vestris constitutionibus, een præsentaneis remediis succurrite. Si enim horum malorum causa est, quod lux versa sit in tenebras, vos operam date (si fieri potest) ut tenebræ revertantur in lucem; vel nova lux exoriatur. Sin vero illi causæ id accessit, quod sal est infatuatum, ounc per vos resipiscat, vel novum sal ex terra eruatur. Si denique hæe omoium potissima caosa est, quod Pastores soo defueriot officio, vel partim sint facti mercenarii, partim lupi; ounc ad se redeant, & boni pastoris virtutem induant, animamque suam (si res postulaverit) suis pro ovibus ponere discant. Quod si futurum non est, verendum (heu) fuerit, ne

Math. Cap. XXI. eveniat, quod Christus his comminatus est verbis: Malos male perdet, & vineam suam aliis locabit agricolis, qui reddant fructum in tempore; aut, ne sal infatuatum, ejiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. De pravis antem & in sua malitia induratis pastoribus seu mercenariis, & qui sua rapacitate & avaritia in lupos jam evasere, vix aliud sperandum est, quam quod Dominus illis minatur per Prophetam: idque in eum pene modum, ut supra dictum est; Au-

Ezech. C. XXXIV. dite Pastores mali verbum Domini: Vivo ego, dicit Dominus Deus, pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eoquod non esset Pastor (neque enim quæsiverunt Pastores mei gregem meum, sed pascebant semetipsos, greges autem meos non pascebant) ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manibus eorum & cessare eos faciam, ut nec gregem, neque semetipsos, amplius pascant; & liberabo gregem

Jerem. Cap. III. meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam. Et (ot alius Propheta dicit) dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina. Hæc, *Anno 1569.* Revereodissimi Patres, sunt verba Dei de cœlo tonantis. Orandum igitur est a nobis omnibus pro Petro, quem (ut a principio diximus) ab Herode comprehen-

Actor. Cap. XII. sum, in carcere inclodi videmus, ut Angelus Dei cum lumine veoiat, & in habitaculo careeris refulgeat, latusque dormientis percutiat, atque eum a somno, ut velociter resurgat, excitat, & catenæ de manibus ejus excidant, ut Angeli jussu, se ad Evangelii pacis præparationem præcingat, & calceet; seque ornamentis virtutum, quæ bonum decent pastorem, induat, ut sic instructus, sequatur Angelum Dei, Jesum scilicet servatorem nostrum, ad portam usque ferream, hæretieorum, ac falsorum fratrum custodia obsirmatam, quæ ultro aperietur eis.

Ad hoc itaque exemplum, vos inclyti Patres, & Pastores ovium, & quotquot discipulos Domini vos esse profitemini, excitari oportet. Sic ad hoc vos componite negotium, ut gregi vestro in tantis periculorum turbinibus, optime consulatis. Si quid adhuc Spiritus charitatis in vobis, si quæ viscera misericordiæ erga vosmetipsos supersunt: ne in tantis angustiarum fluctibus, atque procellis, quibus agitatur navis Ecelesiæ, cujus bona pars vos estis, populus pretiosissimo Christi sanguine redemptos, vobis commeodatus pereat, & vos cum ipsis, salutaribus succurrite constitutionibus, tactique dolore cordis intimo, cum oratione, lacrymis, & clamore valido, in humilitate, & patientia non ficta, & pœnitentiæ dignis fructibus, qui sunt sineera morum reformatio, & nova vita, in luctu, & planctu, io cinere & cilicio, Dominom accedite, ipsomque dormientem his verbis interpellate: Magister adjuva nos, perimus; Exurge Domine, &

Marc. Cap. IV. salva nos. Quamobrem vos iterum atque iterum Apostoli verbis commoneo,

Actor. Cap. XX. & exhortor, ut attendatis vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, & Pastores ad regendam Ecelesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Quod si feceritis, haud dubium est, quin brevi temporis spatio, non unam, sed innumeras errantes, atque perditas oves ad caolas Ecclesiæ Catholicæ, avitumque Dei Opt. Max. cultum reducturi, verum etiam totum gregem vestrum, atque vosmetipsos in posterum incolumes, & ab inferorum etiam portis tutos quoque fitis conservaturi. Hac tandem ratione Magister excitatus evigilabit, & cum imperio & potestate exurget Dominus, ventos doctrinæ falsæ, & furias insanorum hæreticorum increpabit, dissipabit, & silebunt: mari imperabit, & æstus rebellionum, seditionum, atque factionom quiescet, & optata concordiæ, tranquillitatisque serenitas redibit, ut cessante

Anno 1569. cessante omni tempestate, cum gaudio & gratiarum actione, secunda aura, ad jam diu desideratum feramur portum. Ex quo non solum humanum genus, sed & cœlicolæ indicibili afficientur lætitia, rursusque cantabunt Angeli, Gloria in excelsis Deo, & pax hominibus in terra bonæ voluntatis. Nunc aliud non restare video, Patres amplissimi, quam ut negotium ipsum, quapropter in Spiritu Dei convenistis, aggrediamini, quod, ut vobis ex sententia cedat, & toti Reipublicæ Christianæ usui, atque emolumento sit futurum, faxit is, qui est trinus & unus.

CONSTITUTIONES ET DECRETA
in Provinciali Synodo Salisburgensi condita Anno MDLXIX.

TITULI CONSTITUTIONUM ET CAPITUM.

CONSTITUTIO I.
De Religione, & Fide Catholica.

CAP. 1. *Quare istarum Synodalium Constitutionum tractatio a religione, & fide Catholica exordium capiat.*

CAP. 2. *Ut tam Laici, quam Clerici unam, solamque fidem Catholicam in Provincia Salisburgensi observent, atque colant.*

CONSTITUTIO II.
De Tridentini, aliorumque Conciliorum Constitutionibus.

CAP. 1. *Patres hujus Synodi Concilii Tridentini sanctiones amplecti, suisque subditis easdem in posterum observandas exhibere pollicentur.*

CAP. 2. *De professione fidei Catholicæ præstanda &c.*

CAP. 3. *De eadem in posterum observanda.*

CAP. 4. *De eadem fidei professione in Synodis diœcesanis, & etiam ab omnibus beneficiatis præstanda.*

CAP. 5. *Ut hujus atque præcedentium, futurarumque Synodorum statuta observentur.*

CAP. 6. *De Agendario in lucem emittendo, eodemque ab omnibus Parochis omnino observando.*

CAP. 7. *Quomodo & quando hæ Constitutiones Synodales quoquo loco publicari & promulgari debeant.*

CONSTITUTIO III.
De Consuetudine.

CAP. 1. *Consuetudinem antiquam hactenus in Ecclesia Catholica observatam, etiam in posterum constanter esse retinendam.*

CONSTITUTIO IV.
De Cæremoniis.

CAP. 1. *Ut Ritus, ac Cæremoniæ Ecclesiasticæ observentur.*

CONSTITUTIO V.
De hæreticis, atque eorum libris.

CAP. 1. *Doctrinam, quæ Tridentini, & aliorum Conciliorum generalium sanctionibus adversatur, esse erroneam, ejusque sectatores esse hæreticos, ac pro hæreticis damnandos.*

CAP. 2. *Nemini vel Clerico, vel sæculari, licere hæretica scripta, seu libros penes se habere, nisi qui ejus rei gratia veniam a sede Apostolica habeat.*

CAP. 3. *Quod Episcopi debeant habere Corycæos, qui Bibliopolarum aliorumque inferentium libros inspiciant, observent, & suspectos tollant &c.*

CAP. 4. *Corycæi indicem vetitorum librorum exacte cognoscant, & juxta ejusdem regulas, prohibita, & iis similia scripta e medio auferant &c.*

CAP. 5. *Ut quotannis typographi, & Bibliopolæ, juxta formam superius descriptam, fidei Catholicæ facere teneantur professionem.*

CONSTITUTIO VI.
De custodiendis gregibus, ne hæreseos labe inficiantur.

CAP. 1. *De diligentia Prælatorum & Parochorum, circa tam clancularierum quam manifestorum hæreticorum inquisitionem, correctionem, & extirpationem.*

CAP. 2. *De observandis iis, qui ex locis suspectis adveniunt, & conventiculis vitandis.*

CAP. 3. *Neminem, nisi cui hoc specialiter licitum est, de religione disputare, seu concionari debere.*

CONSTITUTIO VII.
De magicis artibus, sortilegiis, veneficiis, incantationibus, divinationibus, & id genus aliis prohibitis.

CAP. 1. *Magica insania, hujusque species, studium, & sequela prohibentur.*

CONSTITUTIO VIII.
De electionibus Episcoporum.

CAP. 1. *Qui, & quomodo ad Episcopatus dignitatem sint eligendi, sive postulandi.*

CAP. 2. *De omnibus sacris ordinibus ab Electis, sive postulatis, infra statutum tempus*

pus suscipiendis: deque eorundem conseeratione.

CONSTITUTIO IX.

De Electionibus minorum utriusque sexus Prælatorum.

CAP. 1. *Monasteriis religiosorum vacantibus, quomodo providendum sit de Prælatis.*

CAP. 2. *Qualis & quomodo in Prælatam monialem sit eligenda, sive postulanda.*

CONSTITUTIO X.

De examine Electorum, sive postulatorum in Metropolitanum, sive in Episcopos, ad Sum. Pont. Rom. transmittendo.

CAP. 1. *Cur sequens examinis forma, Electis vel Postulatis in Metropolitanum, sive Episcopos præscribatur.*

CAP. 2. *Quomodo ad inquisitionem sit procedendum, & de testium qualitatibus.*

CAP. 3. *Testium sinceritatem, ac fidem, in hoc negotio inquisitionis maxime requiri.*

CAP. 4. *Quod Electus, sive postulatus, doctrinæ suæ specimen aliquod edere debeat.*

CAP. 5. *De fidei professione Electi, sive Postulati, jam Examinati, ab eodem præstanda.*

CONSTITUTIO XI.

De Confirmationibus minorum Prælatorum, atque Prælatarum ab Ordinariis præstandis.

CAP. 1. *Electi, sive Postulati, aut præsentati, utriusque sexus minores Prælati, quomodo & ubi Confirmandi sint.*

CAP. 2. *De studio, ac diligentia adhibenda in hujuscemodi Confirmationibus.*

CAP. 3. *De Examine promovendi ante Confirmationem.*

CAP. 4. *De modo procedendi circa Confirmationem, & quale juramentum, fideique professio Confirmando incumbant.*

CAP. 5. *De examinati confirmatione & literarum confirmationis exhibitione.*

CAP. 6. *De inquisitione & examine monialium Electarum, sive Postulatarum in Prælatas.*

CAP. 7. *De juramento cum fidei professione, ab ipsis monialibus promovendis præstando.*

CAP. 8. *A quibus, & quomodo Confirmandæ informatio sumenda.*

CONSTITUTIO XII.

De renunciationibus dignitatum, & beneficiorum Ecclesiasticorum.

CAP. 1. *Ne ulla renuntiatio, seu resignatio, sine causa canonica fiat, & quomodo fieri, & acceptari debeat.*

CONSTITUTIO XIII. *Anno 1569.*

De modo præsentandi, acceptandi, seu promovendi Clericos ad quævis beneficia Ecclesiastica, præsertim curata.

CAP. 1. *De idoneis ad beneficia Ecclesiastica assumendis, ineptisque ad suos Patronos remittendis, & de pœna eorum, qui acceptando præsentatos, magis affectibus, quam conscientia reguntur.*

CAP. 2. *De quorundam Conciliorum Constitutionibus observandis circa præsentatorum acceptationem, & sine causa evidenti absentiæ alicujus veniam nemini concedendam.*

CAP. 3. *Nullum Vicarium sine Ordinarii authoritate vel constituendum, vel etiam dimittendum esse.*

CAP. 4. *Pastores non residentes de proventibus Ecclesiarum nihil percipere debere, nisi quod ultra sufficientem Vicariorum sustentationem, & sartorum tectorum conservationem reliquum fuerit.*

CAP. 5. *Ad curam animarum non nisi legitimæ ætatis homines, ac jam presbyteros, aut quam primum futuros admitti debere.*

CAP. 6. *Quomodo Ecclesiis vacantibus sit providendum, & de promovendorum examine ac Confirmatione.*

CAP. 7. *De juramento, quo se promovendus a labe Symoniæ alienum testari debet.*

CAP. 8. *De fidei, & obedientiæ professione ejusdem.*

CAP. 9. *De Confirmatione promoti, & ne Officiales eundem injusta exactione premant.*

CONSTITUTIO XIV.

De pluralitate beneficiorum.

CAP. 1. *Ut ex pluribus beneficiis unum retineatur, vel cæterorum tituli, jura, & dispensationes Ordinariis pro ampliori deliberatione edantur.*

CAP. 2. *Plura beneficia contra Canones impetrata, ac retenta, cadere in privationem.*

CAP. 3. *Quomodo subveniendum his, quibus exiguum accidit beneficium.*

CAP. 4. *Decretum de pluralitate beneficiorum tollenda.*

CONSTITUTIO XV.

De assumendis ab Episcopis, sive aliis minoribus Prælatis, Coadjutoribus.

CAP. 1. *Ne Prælati coadjutores sibi cooptent, nisi forte aliquis per accidens aliquod sit redditus ad functionem inhabilis: & hos casu qui & quomodo sint cooptandi.*

CONSTITUTIO XVI.

De vita, qualitatibus, & officio Episcoporum, atque cæterorum Prælatorum.

CAP. 1. *Quibus dotibus præditi esse debeant Episcopi, cæterique Prælati.*

Anno 1569. Cap. 2. *De officio Episcopi, ejusque Vicario.*

Cap. 3. *Episcopum, qui concionari non potest, aptos Concionatores, & alios qui cætera ministeria rite exequantur, justo stipendio alere debere.*

Cap. 4. *Episcopos vigilantes & circumspectos esse debere.*

Cap. 5. *Decretum exhortatorium ad Episcopos, quibus præscribitur modus & forma vivendi.*

Cap. 6. *Episcopos ea negotia, quibus ipsi interesse non possunt gravibus, & bonæ existimationis viris demandare debere.*

CONSTITUTIO XVII.

De residentia Episcoporum, aliorumque minorum Prælatorum, & Pastorum omnium, ac beneficia Ecclesiastica quomodolibet habentium.

Cap. 1. *Ecclesiarum Rectorum residentiam omnibus modis esse necessariam: venia autem absentiæ quo usque sit concedenda.*

Cap. 2. *Canonicis, qui in suis Ecclesiis dignitates & officia gerunt, præcipitur continua residentia.*

Cap. 3. *De residentia, officio, ac diligentia beneficiatorum.*

Cap. 4. *Indulgentias rationabiles firmas manere, interim tamen curam animarum negligi non debere.*

CONSTITUTIO XVIII.

De Episcoporum Vicariis, sive Officialibus generalibus, atque eorum Assessoribus.

Cap. 1. *Qui ad Officialatus, seu Vicariatus generalis dignitates, ac munera sint adsciscendi.*

Cap. 2. *Vicarium generalem, seu Officialem, citra Episcopi expressum mandatum, seu datam facultatem, nil agere posse.*

Cap. 3. *De juramento præstando a Vicario generali seu Officiali.*

Cap. 4. *Officiales ne sint pathetici, id est, ne ab affectionibus regantur.*

Cap. 5. *Officiales neminem sibi, nisi authoritate Episcopi, subdelegent.*

Cap. 6. *Sede vacante a Capitulo constituendum esse Officialem, seu Vicarium generalem, seu pro tempore existentem approbandum.*

CONSTITUTIO XIX.

De Assessoribus.

Cap. 1. *Qualis Officiali sit arrogandus Assessor.*

Cap. 2. *De officio Assessoris, & quid in eo agere vel omittere debeat.*

CONSTITUTIO XX.

De Prædicatione verbi Dei, & officio Ecclesiastæ.

Cap. 1. *Munus prædicationis diligenter esse curandum a Prælatis, vel eorum surrogatis.*

Cap. 2. *Ut Concionatores verbi Dei non tam sint diligentes in sua doctrina, quam etiam cauti, orthodoxi, & prudentes, & quorum Doctorum enarrationibus potissimum uti debeant.*

Cap. 3. *Modus vitandi hæreticorum scriptorum lectionem.*

Cap. 4. *De modestia & ratione inter concionandum observanda.*

Cap. 5. *Quibus locis, & quando non sit concionandum.*

Cap. 6. *Neminem sine legitimo mandato concionari debere.*

CONSTITUTIO XXI.

De Theologis ab Episcopis suis Ecclesiis cathedralibus, aliisque collegiatis, designandis atque deputandis.

Cap. 1. *In metropolitana & quatuor præcipuis cathedralibus Ecclesiis &c. eruditum Theologum ali debere, qui cæterum Clerum, sacras literas statutis horis prælegendo, informet.*

CONSTITUTIO XXII.

De consideratione ab Episcopis habenda, in admittendis iis, qui ad sacros Ordines aspirant.

Cap. 1. *Præfatiuncula ad sequentis materiæ tractationem.*

Cap. 2. *De examinatione ordinandorum, & a quibus ea fieri debeat.*

Cap. 3. *Summos Scholasticos, & Cantores, vel eorum Vicarios idoneos, examini Ordinandorum interesse debere.*

Cap. 4. *Electionem, promotionem, atque examen Ordinandorum, tanquam rem maximi momenti, non segniter, sed summa fide, ac solicitudine esse peragenda.*

Cap. 5. *Parentes admonentur, ut filios sacris ministeriis dedicandos, a prima juventa in bonis literis, atque moribus educent.*

Cap. 6. *De modo inquirendi & examinandi ordinandos.*

Cap. 7. *Ne quispiam Ordinandus, cujuscunque sit gradus, & conditionis, ab examine sit immunis, nisi gradu aliquo theologico decoratus fuerit, qui etiam, licet non sit ipse examinandus, alios tamen examinare debebit, ut de ipsius eruditione periculum fiat.*

Cap. 8. *Quis ordinandos Episcopo præsentare debeat.*

Cap.

Cap. 9. *Quis ordines conferre debeat, & de dimiſſorialibus concedendis, nec ne.*

Cap. 10. *Ea, quæ ad ordinandorum promotionem ſpectant, gratis conferri debere, at ſi alicubi conſuetudo aliud obtineret, Notariis taxatur modus exactionis.*

CONSTITUTIO XXIII.

De Præpoſitis, & Decanorum, ſummorumque Cuſtodum, Cantorum, atque Scholaſticorum Cathedralium & aliarum Collegiatarum Eccleſiarum officiis.

Cap. 1. *Præpoſiti, qui, & quare ſic dicantur, & de eorumdem officiis.*

Cap. 2. *De officio Decanorum.*

Cap. 3. *De ſummorum Cuſtodum officio, ac diligentia.*

Cap. 4. *De ſummorum Cantorum officio.*

Cap. 5. *De ſummorum Scholaſticorum officio, quod eſt de cura adhibenda circa ludos literarios, & eorum moderatores.*

Cap. 6. *De animadverſione in negligentes Officiarios ſupradictos.*

Cap. 7. *Quæ qualitates requirantur circa ejuscemodi officiarium.*

CONSTITUTIO XXIV.

De Canonicis.

Cap. 1. *Præfatiuncula ad ſequentia.*

Cap. 2. *Minorennes, ſed tamen puberes, nobiles Germanos, ex ſpeciali gratia, ad titulum Canonicatuum admitti poſſe, dummodo alio Canonico impedimento non fuerint irretiti.*

Cap. 3. *Sine juramento ac profeſſione fidei Catholicæ, neminem ad Canonicatus poſſeſſionem admitti debere.*

Cap. 4. *Minorennes Canonicos, etiam præſentiarum diſtributione, non tamen annali præbenda, gaudere poſſe.*

Cap. 5. *Juniores æque, ac majores natu Canonicos, Clericali veſtitu incedere debere.*

Cap. 6. *De cura, & inſtitutione Domicellorum.*

Cap. 7. *De ſuſtentatione Domicellorum in liberalibus ſtudiis, & fidejuſſione ab ipſis accipienda.*

Cap. 8. *Quod bona pars Canonicatuum conferatur, juxta decreta Concilii Tridentini, Doctoribus &c.*

Cap. 9. *Canonicos legitimo accedente tempore, aptitudine, & habilitate, presbyterio initiari debere.*

Cap. 10. *Quamdiu Canonicis, occurrente negotio a Canonicatibus abeſſe liceat.*

Cap. 11. *Quomodo in reſidentia, & inter horarias decantationes ſe gerere debeant Canonici.*

Cap. 12. *De miniſterio Canonicorum circa* *Anno* 1569.
Pontificalia.

Cap. 13. *De veſtitu, cultu, & moribus Canonicorum in communi.*

Cap. 14. *De præſentiarum diſtributione, & quibus eæ dentur.*

Cap. 15. *Numeratio præſentiarum quare ſit inſtituta, & de ejusdem continuatione, auctione & diſtributione.*

Cap. 16. *Exhortatio ad Canonicos, ut pro conſervanda & augenda præſentiarum pecunia, libenter quidpiam contribuant, quod ipſum, ſi ſoliciti fuerint, ad eos redundabit.*

Cap. 17. *Quod nullus ad præſentiarum perceptionem admitti debeat, niſi a principio divinorum uſque in finem, in choro præſens perſeveraverit.*

Cap. 18. *Rem ſacram a Canonicis non tam propter lucrum, quam pietatem eſſe ſectandam.*

Cap. 19. *Canonicorum excitatio ad pietatem & cultum divinum.*

Cap. 20. *Canonicis plures titulos Canonicatuum in gratiam nobilitatis Germanicæ ob certas rationes concedi.*

Cap. 21. *Pinguiores Canonicatus in ſuo ſtatu & numero relinquendos eſſe.*

Cap 22. *Quomodo Epiſcopi, Præpoſiti, ac Decani Eccleſiarum, de reſidendo in uno loco inter Canonicos diſponere, ac componere debeant, ſi forte inter aliquos ſuboriretur diſceptatio.*

Cap. 23. *De ſufficiendis Canonicis in locum defunctorum.*

Cap. 24. *Epiſcopos ex gratia Apoſtolicæ Sedis Canonicatus in aliis Eccleſiis obtinentes, non niſi inevitabili de cauſa, ad fructuum perceptionem, aut reſidentiam admitti debere.*

Cap. 25. *De moderatione, & reſtrictione ſtatutorum Capitularium, & pœna æquitatem transgredientium.*

CONSTITUTIO XXV.

De Archidiaconis, Archipresbyteris, & ruralibus Decanis.

Cap. 1. *De Archidiaconatus, Archipresbyteratus, & Decanatus ruralis dignitatibus.*

Cap. 2. *De diverſa poteſtate Archidiaconorum, Archipresbyterorum, & Decanorum ruralium.*

Cap. 3. *Quales perſonæ requirantur ad ſupradicta officia, quæ etiam conſtitui non debent, niſi prius fidei fecerint profeſſionem.*

Cap. 4. *De juſtitia & æquitate ab Archidiaconis, & cæteris hujusmodi Officialibus exercenda.*

Cap.

Anno 1569. Cap. 5. *Archidiaconi nati &c. non præsumant exercere officium antequam Ordinario se præsentarint, & ab ipso approbati fuerint, & fidei professionem præstiterint.*

CONSTITUTIO XXVI.

De Parochis, atque eorum Cooperatoribus.

Cap. 1. *Eandem prope solicitudinem requiri in Parocho, quæ in Episcopo.*

Cap. 2. *De tribus virtutibus, quibus Parochi præditi esse debeant, quarum prima est oves suas cognoscere: atque etiam de libris ab ipsis in promptu habendis, in quibus oves suas sigillatim describant.*

Cap. 3. *De secunda Parochi proprietate, quæ est suis ovibus notis optime prospicere, illarum saluti consulendo.*

Cap. 4. *Quod Parochi non tantum quo ad spiritualia, sed etiam temporalia, suis subditis pro viribus opitulari, & illis in omnibus, quantum ejus fieri potest, succurrere debent.*

Cap. 5. *De tertia Parochi proprietate, quæ continet vigilantiam, solicitudinem, & charitatem, qua etiam animam suam pro ovibus suis, si necessitas expostulaverit, exponere debet.*

Cap. 6. *Prosequitur instructionem circa officium Parochi.*

Cap. 7. *Quas præterea virtutes sequi debeat Pastor, & quæ vitia vitare.*

Cap. 8. *De collaboratoribus Pastorum, eorumque mutuo officio, atque illorum sustentatione.*

CONSTITUTIO XXVII.

De Disciplina, vita, honestate, & moribus Clericorum.

Cap. 1. *Clericos, cum sint Christi milites, soli Deo militare debere.*

Cap. 2. *Clericos inculpate vivere debere.*

Cap. 3. *Decenti vestitu domi & foris uti debere Clericos.*

Cap. 4. *De forma vestimenti Clericalis.*

Cap. 5. *De armis Clericorum.*

Cap. 6. *Clericos a malorum hominum consuetudine, publicis spectaculis, choreis, conviviis suspectis &c. abstinere debere.*

Cap. 7. *Ne sæcularibus negotiis se immisceant.*

Cap. 8. *Ne exerceant monopolia, & negotiationes.*

Cap. 9. *Nemini Ecclesiasticorum, nisi qui mixtum, & merum habent imperium, licere exercere rem metallicam.*

Cap. 10. *Ne Clerici exerceant cauponariam.*

Cap. 11. *Quibus vinum ex annuis redditibus venit, id non per se, sed sæculares personas venundari licere.*

Cap. 12. *Clericos ab omni studio avaritiæ alienos esse debere.*

Cap. 13. *Clericos temulentiam, & crapulam, ceu venena fugere debere.*

Cap. 14. *Ut nisi peregrinationis necessitate compulsi, tabernas, & œnopolia non ingrediantur.*

Cap. 15. *Quibus conviviis interesse liceat Clericis, & quomodo illic se componere debeant.*

Cap. 16. *Alea prohibetur Clericos.*

Cap. 17. *De continentia Clericorum.*

Cap. 18. *Quod Clerici non solum a publicis tabernis, sed & Concubinarum fœdo convictu abstineant, ea quæ sequuntur servare illis præcipitur.*

Cap. 19. *Sacerdotes ampliorem alentes familiam, quibus Oeconomis uti debeant.*

Cap. 20. *De convictu privatorum Sacerdotum.*

Cap. 21. *Comminatio in prævaricatores.*

Cap. 22. *De conjugio Clericis vitando.*

CONSTITUTIO XXVIII.

De Obligatione & modo Canonicas dicendi horas.

Cap. 1. *Clericos ad horarum Canonicarum preces adstringi.*

Cap. 2. *Clericum pœna amissionis fructuum, teneri ad recitationem horarum Canonicarum.*

Cap. 3. *Clericos in sacris constitutos, non sacerdotes, intermittentes orationem horarum, suspendi a promotione sequentium ordinum.*

Cap. 4. *De pœna sacerdotis simplicis, negligentis horas Canonicas.*

Cap. 5. *Ante missæ celebrationem, matutinarum preces prius absolvendas esse, & quæ pœna negligentes maneat.*

Cap. 6. *Ut Episcoporum Officiarii in hujusmodi animadvertant negligentes.*

Cap. 7. *De horis Canonicis cum devotione perorandis.*

CONSTITUTIO XXIX.

De Clericis peregrinis, & aliis absque suorum Ordinariorum dimissorialibus literis, ab alienis Episcopis ordinatis.

Cap. 1. *Neminem extraneum, non solum Provinciæ, sed etiam Diœcesis (nisi devotionis gratia, & visis formatis, fide dignis) ad exercenda sacerdotalia esse admittendum, nisi a suo Ordinario &c.*

Cap. 2. *Ab alienis Episcopis absque suorum Ordinariorum dimissoriis, quomodocunque ordinatos, ad sacerdotium non admitti, nisi Ordinariis suis vel eorum Vicariis generalibus sese præsentarint &c.*

Cap.

Cap. 3. *De examine eorum, qui aliunde ferunt dimissoriales, & qua pœna fraudulenti sint afficiendi.*

Cap. 4. *Ubi, & quomodo puniti tempore suspensionis degere debeant.*

CONSTITUTIO XXX.

De vita regulari utriusque sexus religiosorum, Canonicorum regularium & monachorum, etiam mendicantium.

Cap. 1. *Præfatiuncula, sive exhortatio ad sequentium observantiam.*

Cap. 2. *Ut sui ordinis regulam teneant, ac rite observent.*

Cap. 3. *Qui, & quomodo sint acceptandi, & non cogendi, ad quemque ordinem, & quod ante ætatem legitimam nemo ad professionem suscipiatur.*

Cap. 4. *De assumendis, & confirmandis monialibus.*

Cap. 5. *Nullam debere cogi, vel invitam adduci ad ingressum Monasterii, vel habitum suscipiendum.*

Cap. 6. *De his, qui facta professione, ex ordine discedere cupiunt.*

Cap. 7. *De cura erudiendi, & informandi Monachos, & monachas juniores.*

Cap. 8. *Ut religiosi utriusque sexus circa divinatam diurna quam nocturna officia, aliaque munia Monastica diligentes sint.*

Cap. 9. *Monasticis personis non concedi licentiam evagandi.*

Cap. 10. *De tribus regularibus vitæ fundamentis, quorum primum est obedientia, quam si quispiam violaverit, eum juxta illius regulam, absque venia puniri debere.*

Cap. 11. *Ne Prælatus Monasterii cuiquam Monacho licentiam det extra Monasterium ex quacunque causa commorandi sine sui Episcopi Ordinarii expresso consensu.*

Cap. 12. *Ut religiosi, qui etiam cum bona superiorum venia aliquamdiu extra monasterium fuere, illuc se recipiant, & qui sui ordinis habitum temere deposuerunt, acerrime puniantur. Si qui vero aliquam prætenderint legitimam, extra adhuc commorandi causam, Ordinariis suis legendam, atque approbandam exhibeant.*

Cap. 13. *Quando, & quamdiu liceat Monachis propter administrationem parochialem abesse a Monasteriis.*

Cap. 14. *Monachos Ecclesiis Monasterio unitis, sive commendatis, ministrare posse, dummodo regulariter ibidem vivant.*

Cap. 15. *Monachum ad Parochiæ curam, ob sæcularium sacerdotum defectum admissum, habere debere consortem, tanquam vitæ inspectorem, ac testem, nisi fratrum penuria aliud facere cogeret.* Anno 1569.

Cap. 16. *Monachos extra Monasterium, in Parochiis, vel alibi degentes, habitu regulari & aperto semper uti debere, nisi aliqua rationabilis causa aliter postulaverit, ab Ordinario approbanda &c.*

Cap. 17. *Monachos ex strictiori se non posse conferre ad laxiorem ordinem, nisi a sancta Sede obtenta facultate.*

Cap. 18. *De religionis, sive in habitu, seu absque desertoribus, ad curam animarum non admittendis.*

Cap. 19. *Apostatas a nullo, præsertim in dignitate constituto, tolerari, multo minus foveri debere.*

Cap. 20. *Ut Apostatæ sub pœna excommunicationis latæ sententiæ &c. ad sua monasteria in spatio duorum mensium proximorum a præsentium publicatione redeant.*

Cap. 21. *Pœnitentes quando mereantur veniam, & quomodo sint suscipiendi.*

Cap. 22. *De his, qui ob diffidentiam, ad sua Monasteria redire pertimescunt.*

Cap. 23. *De pœna & processu perseverantium in apostasia.*

Cap. 24. *Ne quis apostatas occultet, vel domo excipiat.*

Cap. 25. *De castitate, quæ est alterum monasticorum fundamentum, ad quam utriusque sexus religiosi apprime exhortantur amplexandam, atque conservandam.*

Cap. 26. *Ut fœminæ abstineant a monasteriis virorum.*

Cap. 27. *Quomodo circa fœminarum ministeria se gerere debeant, qui Parochiales administrant Ecclesias.*

Cap. 28. *De pœna religiosorum prævaricantium legem castitatis.*

Cap. 29. *De voto paupertatis, quod est tertium vitæ regularis fundamentum, & quomodo utriusque sexus religiosi illud observare debent.*

Cap. 30. *De diligentia superiorum circa monasticarum sanctionum observantiam, & tam conservationem, quam instaurationem Bibliothecarum.*

Cap. 31. *De fovendis, & conservandis Monasteriorum scholis, & ab iis, quæ scholis carerent, instituendis.*

CONSTITUTIO XXXI.

De Monasteriis ab Ordinariorum obedientia olim exemptis, & Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjectis, nunc vero Ordinariis iisdem restitutis.

Cap. 1. *Nimiam licentiam multis nocuisse Monasteriis.*

Cap. 2.

Anno 1569. Cap. 2. *De instituendis congregationibus Monasteriorum exemptorum, seu ipsis subjiciendis Ordinariis.*

Cap. 3. *Concluditur authoritate Sacrosancti Concilii Tridentini, ut monasteria exempta, Sedique Apostolicæ immediate subjecta, rursum subjiciantur suis Ordinariis &c.*

CONSTITUTIO XXXII.

De Fratribus mendicantibus.

Cap. 1. *Ut Monachi mendicantes Episcopis suis sint in licitis, & honestis subditi, & privilegiis suis moderate utantur, & de eorum audiendis Confessionibus, ac vita.*

CONSTITUTIO XXXIII.

De Monialibus.

Cap. 1. *Præfatiuncula.*

Cap. 2. *De Monasteriis clausis, & restringenda vita monialium.*

Cap. 3. *Quibus liceat ingredi Monasteria clausa.*

Cap. 4. *Moniales non solum viros intra monasteria non admittere, sed etiam ipsas evagari minime debere, & de Monasteriis extra civitates positis.*

Cap. 5. *De Confessione & Communione Monialium.*

Cap. 6. *Earumdem monialium Monasteria, quæ Sanctæ Sedi Apostolicæ hactenus immediate fuerunt subjecta &c. ab Episcopis ordinariis in posterum esse gubernanda.*

CONSTITUTIO XXXIV.

De Ecclesiis, sive Sacellis, vel Altaribus, annuis redditibus dotatis, & secundum fundatorum institutionem non provisis, neque officiatis.

Cap. 1. *De provisione beneficiorum vacantium.*

Cap. 2. *Episcopi, ut præsentatos, non nisi idoneos confirment, & de modo approbandi eosdem.*

Cap. 3. *De tempore præsentandi.*

Cap. 4. *De pœna præsentantium indignos.*

Cap. 5. *Quibus præsentare liceat.*

Cap. 6. *De officiis beneficiatorum.*

Cap. 7. *Ut Officiales circa vacantes Ecclesias perquirendas sint vigilantes.*

CONSTITUTIO XXXV.

De Ecclesiis collapsis.

Cap. 1. *Præfatiuncula ad sequentia capita.*

Cap. 2. *De ruinosis Parochialibus Ecclesiis resarciendis, & collapsis reficiendis.*

Cap. 3. *De Ecclesiis etiam non curatis, sed fideli populo utilibus, & redditus annales habentibus, instaurandis, & aliis loco minus commodis transferendis.*

Cap. 4. *A brutorum accessu munienda esse Sacella, atque altaria, extra Ecclesias constructa.*

CONSTITUTIO XXXVI.

De prophanantibus Ecclesias, vel cœmeteria.

Cap. 1. *Quomodo plectendi sunt, qui loca sacra polluunt.*

CONSTITUTIO XXXVII.

De rebus Ecclesiarum & Monasteriorum non alienandis.

Cap. 1. *Ne res Ecclesiæ alienentur, neque dissipentur, aut distrahantur, sed tanquam propriæ conserventur.*

Cap. 2. *De non alienandis rebus Ecclesiasticis immobilibus, seu mobilibus insignioribus, sine Ordinariorum licentia in scriptis obtenta.*

Cap. 3. *Ne rerum Ecclesiasticarum dispensatores, æs alienum contrahant, neque res sacræ oppignorentur, nisi in evidenti necessitate & utilitate.*

Cap. 4. *De conscribendis prædiis, & redditibus Ecclesiarum, ipsisque sub tuta custodia conservandis.*

Cap. 5. *De rationibus propter annuos redditus præstandis.*

Cap. 6. *Prælatos, vel quomodocunque beneficiatos, qui sui juramenti immemores, propria temeritate, bona Ecclesiastica alienaverint, tanquam perjuros, & suæ Ecclesiæ defraudatores acerrime puniri debere.*

Cap. 7. *De inventariis bonorum Ecclesiasticorum, tam mobilium, quam immobilium conscribendis, eo tempore, quo illarum Ecclesiarum alicui datur possessio.*

Cap. 8. *Clericos, præsertim beneficiatos, studiose inquirere debere qualescunque occupatores, seu detentores, aut spoliatores rerum Ecclesiasticarum, tam immobilium, quam mobilium, eosque suis patefacere Ordinariis.*

Cap. 9. *Modus conservandi Ecclesiarum indemnitatem.*

Cap. 10. *De pœna abutentium bonis Ecclesiasticis.*

CONSTITUTIO XXXVIII.

De Immunitatibus, & privilegiis Ecclesiarum, & Clericorum.

Cap. 1. *Admonetur Magistratus sæcularis, ut defendat, ac conservet immunitates & Privilegia Ecclesiarum.*

Cap. 2. *Ne quis Clericorum, sæculari se subdat dominio, neque de manu laici Prælaturam, aut beneficium, curatum, vel non curatum, ejusdemque investituram accipere præsumat.*

Cap. 3.

CAP. 3. *Ne ob delictum, vel culpam, aut debitum ministri, plectatur, aut cogatur Ecclesia.*

CONSTITUTIO XXXIX.

De Judiciali foro Ecclesiastico.

CAP. 1. *De conservanda Jurisdictione spirituali, quam laicalis Magistratus usurpare nullo pacto debet.*

CAP. 2. *Ne Clericus citetur ad forum saeculare, & quae poena hujus sanctionis transgressoribus immineat.*

CAP. 3. *Criminosos Clericos, ubi de fuga timor est, a saeculari Magistratu simpliciter capi, & Ordinariis praesentari posse.*

CAP. 4. *Quibus viris prospectum esse debeat Consistorio, & a quibus iidem se abstinere debeant.*

CAP. 5. *Ut quilibet Judex Ecclesiasticus suum habeat Notarium, procuratores, & cursorem unum, vel plures, juxta necessitatem omnes juratos &c.*

CAP. 6. *Ne corporalis poena convertatur in mulctam.*

CAP. 7. *De honestate Judicum, Notariorum, Procuratorum & cursorum Consistorii.*

CAP. 8. *De publicandis citationibus, mandatis, executorialibusve.*

CAP. 9. *De causa in citationibus assignanda, & Advocatis, Procuratoribusque, etiam extraneis, a partibus citatis assumendis.*

CONSTITUTIO XL.

De Notariis fori Ecclesiastici.

CAP. 1. *Quales sint cooptandi Notarii, & de juramento, fideique professione eorum.*

CONSTITUTIO XLI.

De decimis, oblationibus, & collecturis.

CAP. 1. *Decimas veteri testamento ac novo jure persolvendas esse.*

CAP. 2. *Ex omnibus fructibus decimas dari debere.*

CAP. 3. *Oblationes & collecturas, juxta antiquam hujus Provinciae consuetudinem, fieri praecipitur.*

CONSTITUTIO XLII.

De sacrosanctis Sacramentis Ecclesiae Dei, ac eorundem administratione.

CAP. 1. *De septem Sacramentis, eorumque virtute, & quae publicitus de hisce sint enunciando.*

CAP. 2. *Declaratio Sacramentorum magna ex parte refertur ad librum Agendorum.*

CAP. 3. *Etiam hic nonnulla tractari de Sacramentis, in libro Agendorum non contenta.*

CAP. 4. *Ministros Sacramentorum inculpatae vitae, bonorumque morum esse debere, licet Sacramentorum virtus accipienti non adimatur propter ministri iniquitatem.* Anno 1569.

CAP. 5. *De constituenda commoditate administrandorum Sacramentorum in locis a parochia distantibus.*

CAP. 6. *De sustentatione sacerdotum recentiorum Ecclesiarum curatarum.*

CAP. 7. *Justam provisionem sacerdotum circa numerosam plebem fieri debere.*

CAP. 8. *De caeremoniis circa Sacramentorum administrationem, juxta Catholicae Romanae & universalis Ecclesiae traditionem observandis.*

CAP. 9. *De Sacramentorum explanatione, cum administrantur, ab Episcopis, atque Parochis facienda.*

CONSTITUTIO XLIII.

De Baptismo.

CAP. 1. *Baptismum infantium ultra octiduum non esse differendum.*

CAP. 2. *De instruendis obstetricibus circa subitaneum Baptisma.*

CAP. 3. *Quibus non liceat, nisi in Ecclesiis, baptizari.*

CAP. 4. *De diligentia circa illinitionem Chrismatis.*

CONSTITUTIO XLIV.

De Confirmatione.

CAP. 1. *Ut Episcopi frequentent usum Confirmationis, & quot annorum debeat esse confirmandus.*

CAP. 2. *Ut Concionatores competenti tempore hoc Sacramentum populo exponant, atque declarent.*

CAP. 3. *Tempore quo Episcopi hoc Confirmationis Sacramentum sunt ministraturi, visitationes juxta per eandem partem Dioecesis fieri debere.*

CAP. 4. *De spirituali cognatione circa Baptismi & Confirmationis Sacramenta, contracta.*

CONSTITUTIO XLV.

De Poenitentia.

CAP. 1. *De usu confitendi peccata, & qualitatibus Confessorum.*

CAP. 2. *In quibus admonendi sint Confessores.*

CAP. 3. *De Poenitentiariis instituendis, ubi non habentur, & eorum officio.*

CAP. 4. *Neque simplici Sacerdoti, aut extraneo, licere absolvere, nisi is fuerit legitime deputatus: neque exposito, a casibus non concessis, nisi obtenta prius facultate.*

CAP. 5. *De publicatione Confessorum.*

Anno 1569. CAP. 6. *De annotatione & animadversione in eos, qui Confessionem intermiserint.*

CAP. 7. *De Confessione sacerdotum, & ejus rei testimonio.*

CONSTITUTIO XLVI.

De sententiis excommunicationum, aliarumque censurarum, & irregularitatis.

CAP. 1. *Pœnas censurarum Ecclesiasticarum, & irregularitatis &c. per jura recentiora non revocatas &c. in suo robore permanere.*

CAP. 2. *De excommunicatione moderate usurpanda.*

CAP. 3. *De animadversione Decreti Constantiensis Concilii super ipsis censuris observandi.*

CAP. 4. *De pœna sacrificantium in excommunicatione constitutorum.*

CAP. 5. *Cætera in Agendario esse perquirenda.*

CONSTITUTIO XLVII.

De Augustissima Evcharistia & Missæ celebratione.

CAP. 1. *Circa Sacramentum Eucharistiæ, omnia, quæ in Agendario præscripta sunt, esse observanda.*

CAP. 2. *De modo consecrandi Evcharistiam, cui si quispiam temerarius contrafecerit, quomodo sit plectendus.*

CAP. 3. *De pœna celebrantium, vel quomodocunque communicantium sacerdotum, sine prævia sacramentali Confessione.*

CAP. 4. *De pœna non ordinatorum, temere sacrificantium, aut quidpiam aliud divinum tractantium.*

CAP. 5. *De non porrigendo Sacramento, nisi Confessis.*

CAP. 6. *Ut Parochi ea observent, quæ in præcedenti Const. de pœnit. Cap. 6. sunt dicta, in annotandis videlicet omnibus & singulis utriusque sexus, suis capacibus Parochianis, qui tempore Pasch. præmissa sacramentali Confess. communicarunt, & qui id agere contempserunt.*

CAP. 7. *Evcharistiæ contemptores, sacra privandos esse sepultura.*

CAP. 8. *De pœna sacerdotum, qui Eucharistiam parum caute conservant.*

CAP. 9. *Penes quos claves SS. Eucharistiæ, & sacrorum liquorum conservari debeant.*

CONSTITUTIO XLVIII.

De sacris Ordinibus.

CAP. 1. *Refert se ad ea, quæ superius in Constit. 22, & in Agendario sunt dicta.*

CONSTITUTIO XLIX.

De Matrimonio.

CAP. 1. *Relatio ad Agendarium, in quo satis traduntur, quæ ad hujus Sacramenti administrationem videntur necessaria.*

CAP. 2. *De ritu benedicendi desponsatos.*

CAP. 3. *Quibus liceat decidere causas Matrimoniales.*

CAP. 4. *Matrimonium clandestinum a Concilio Tridentino laudabiliter esse abolitum.*

CAP. 5. *De divortiis, & eorum accurata tractatione.*

CAP. 6. *De pœna conjugum pertinaciter diffidentium, & non cohabitantium.*

CONSTITUTIO L.

De Extrema unctione.

CAP. 1. *Ut Extremæ unctionis Sacramentum apud Parochos in crebriorem usum, juxta Agendarii præscriptum modum, reducatur, & quæ pœna id negligentes maneat.*

CONSTITUTIO LI.

De Funeribus, sepultura, & exequiis.

CAP. 1. *De ritu inferendi fideles mortuos sepulturæ.*

CAP. 2. *De processione funerali.*

CAP. 3. *De sumptibus funerum.*

CAP. 4. *De compellendis hæredibus ad pias Ceremonias defuncto adhibendas.*

CAP. 5. *Ut post funeralia, reliqui dies exequiarum celebrentur, pauperibusque eleemosynæ erogentur.*

CAP. 6. *Ne quid ultra morem solitum in exequiis habendis exigatur.*

CAP. 7. *De modo in posterum circa exequiarum sumptus constituendo.*

CAP. 8. *De modestia in parentalibus servanda.*

CAP. 9. *Qui a sacra sepultura sint arcendi.*

CONSTITUTIO LII.

De Simonia.

CAP. 1. *De vitanda Simonia, quavis hæresi pestilentiore.*

CAP. 2. *Qui circa hanc labem plectendi veniant.*

CAP. 3. *Justas exactiones non esse negligendas.*

CONSTITUTIO LIII.

De Rogationum processionibus.

CAP. 1. *De causa & origine supplicum precum, vel ut vocant, Processionum, earumque frequentatione.*

CAP. 2. *De ritu, ac Cæremoniis litaniarum, seu Processionum.*

CON-

CONSTITUTIO LIV.

De Cantionibus, diversis temporibus, in Ecclesiis cantandis.

CAP. 1. *Ut plebi, status anni temporibus, solitæ ac approbatæ in Ecclesiis maneant Cantiones vulgares, in Agendario descriptæ, aut ab Ordinariis approbatæ.*

CONSTITUTIO LV.

De diebus festis, & eorum sanctificatione.

CAP. 1. *Instructio & annunciatio festorum dierum ex Agendario discenda.*

CONSTITUTIO LVI.

De observatione jejuniorum.

CAP. 1. *De indicendis, atque observandis Ecclesiæ jejuniis, & pœna prævaricantium.*

CONSTITUTIO LVII.

De disciplina Populi.

CAP. 1. *Præfatio continens ex corpore naturali comparationem sæcularis status, ad corpus mysticum, cujus velut anima censentur Clerici.*

CAP. 2. *De reverentia Populi in Clerum, & obedientia erga proprios sacerdotes.*

CAP. 3. *Quod Prælatis, & Parochis, etiam dyscolis, sit obediendum.*

CAP. 4. *De supercilio plebejo vitando, id est, ne Clerum judicare, vel carpere præsumant.*

CAP. 5. *Malos sacerdotes a Deo propter Populi peccata quandoque dari.*

CAP. 6. *De reconciliatione Populi per pœnitentiam.*

CAP. 7. *De instructione Populi circa pœnitentiæ usum.*

CAP. 8. *De oratione populi.*

CAP. 9. *De oratione peragenda in Ecclesia, sive templo, utpote orationis domo.*

CAP. 10. *De modestia & devotione exercenda in Templis.*

CAP. 11. *De mercatoribus, Nundinarum tempore a liminibus, porticibus, & continentiis Templorum arcendis.*

CAP. 12. *Ne, præsertim inter sacra, vel conciones, utensilia ferantur per templa.*

CAP. 13. *De non ingrediendo Ecclesias cum armis majoribus, aliisque profanis.*

CAP. 14. *Ne mendici inter sacra, homines eleemosynarum exactione turbent.*

CAP. 15. *De usurariis & fœneratoribus extirpandis.*

CAP. 16. *De invocatione brachii sæcularis pro evellendis publicis criminibus, & flagitiis, præsertim blasphemia, adulterio, concubinatu, sive fornicatione publica, cum ebrietate, & id genus aliis.*

CAP. 17. *De homicidiis, sive homicidis tollendis.*

CAP. 18. *De puniendis fraudulentis & impostoribus.* Anno 1569.

CAP. 19. *De cura lactantium circa infantes.*

CONSTITUTIO LVIII.

Ad Principes & alios Dominos in Provincia Salisburgensi, sæcularem jurisdictionem habentes, eorumque delegatos Magistratus.

CAP. 1. *De potestate ac imperio Principum, & Magistratuum, in subditos exercendo, eosque in unitate Catholicæ Ecclesiæ retinendo.*

CAP. 2. *Principes non solum liberales esse in Ecclesias, sed etiam earundem privilegia & immunitates tueri debere.*

CAP. 3. *De prudentia & circumspectione Principum, circa delegatos suos, quos inferiores magistratus vocant.*

CAP. 4. *Ut Episcopi, & Prælati alii, jurisdictionem temporalem habentes, circa delegationes suorum Officialium, seu Magistratus gerentium, sint pariter cauti, ac diligentes.*

CONSTITUTIO LIX.

De Scholis, & eorum Moderatoribus.

CAP. 1. *De instructione Ludimoderatorum.*

CAP. 2. *De scholis instituendis, augendis & conservandis.*

CAP. 3. *De subsidio contribuendo ad alendos egenos studiosos.*

CAP. 4. *De Ludimoderatorum delectu, atque eorundem fidei professione.*

CAP. 5. *De non assumendis, neque admittendis in Ludimoderatores, vel Collaboratores, seu Pædagogos &c. qui in universitatibus, sive scholis infectis, aut suspectis, operam dederunt literis, nisi per triennium proxime præteritum inter Catholicos, & Catholice fuerint conversati, cujus rei sufficiens habere debent testimonium.*

CAP. 6. *De authoribus juventuti prælegendis.*

CAP. 7. *De diligentia Magistrorum circa instituendam juventutem tam in moribus, quam doctrina.*

CAP. 8. *De methodo docendi, ac disciplinæ modestia.*

CAP. 9. *De stipendiis Ludirectorum.*

CAP. 10. *Ne Scholasticis mendicantibus liceat vulgares, neque infectas, aut novas, ab Ecclesia Catholica non approbatas, decantare cantilenas.*

CAP. 11. *De cura, & officio vulgarium scholarum Magistrorum.*

CAP. 12. *Visitatores Scholarum inspectionem curare debere.*

CAP. 13. *De scholasticis juvenibus, ad Chorales cantiones assuefaciendis.*

Anno 1569.

CONSTITUTIO XL.

De seminario Clericorum.

CAP. 1. *De utilitate seminariorum, & a quibus ea sint instituenda.*

CAP. 2. *De conscribenda forma seminariorum.*

CAP. 3. *De alendis scholasticis a quatuor inferioribus suffraganeis.*

CONSTITUTIO LXI.

De Xenodochiis, quæ hospitalia dicuntur.

CAP. 1. *De incommodis Xenodochiorum reparandis.*

CAP. 2. *De Xenodochiorum œconomis.*

CAP. 3. *De ratiociniis œconomorum.*

CAP. 4. *De visitatione Xenodochiorum, eorumque reductione, in quantum possibilitas permittit, ad fundatorum institutionem.*

CONSTITUTIO LXII.

De Visitationibus.

CAP. 1. *De necessitate, ac utilitate visitationum.*

CAP. 2. *De ordine visitandi quasque Ecclesias.*

CAP. 3. *De visitatione Prælatorum, & Officialium Ecclesiasticorum.*

CAP. 4. *De visitatione minorum Clericorum.*

CAP. 5. *De visitatione sacrarum ædium.*

CAP. 6. *De visitatione Parochialium Ecclesiarum.*

CAP. 7. *De inquirendo numero Cooperatorum retinendorum, & Concione in visitationibus habenda.*

CAP. 8. *De quibus investigandum sit apud Parochos, & eorundem Cooperatores.*

CAP. 9. *De morum inquisitione.*

CAP. 10. *De inquisitione popülari, & educatione juventutis, atque visitatione Xenodochiorum.*

CAP. 11. *De investigatione pauperum Xenodochii.*

CAP. 12. *De admonitione, & correctione lapsorum in hæreses, nec non aliorum criminosorum.*

CAP. 13. *Visitationes per eadem loca, eademque tempora, fieri debere, in quibus Episcopi Sacramentum conferunt Confirmationis.*

CAP. 14. *Per visitationes generales non tolli speciales, quæ ab inferioribus Officialibus fieri solent.*

CAP. 15. *De visitatione Archidiaconorum, & aliorum Ecclesiastica munera ferentium.*

CAP. 16. *De visitatione Monasteriorum.*

CAP. 17. *De inquisitione Prælatorum religiosorum.*

CAP. 18. *De visitatione Officialium monasticorum.*

CAP. 19. *De ratiociniis Monasteriorum.*

CAP. 20. *De numero conventualium perquirendo.*

CAP. 21. *De visitatione Monialium.*

CAP. 22. *In visitationibus utriusque sexus religiosorum, tam ea, quæ in hac, quam quæ in superiori Constit. XXX. sunt notata, observari prorsus debere.*

CAP. 23. *Adhortatio ad Monasteria, ab Ordinariis Episcopis exempta.*

CAP. 24. *De scopo, & summa visitationis.*

CAP. 25. *De visitationum sumptibus, atque eorum moderatione.*

CONSTITUTIO LXIII.

De Pœnis.

CAP. 1. *Ut delinquentes meritis afficiantur pœnis.*

CAP. 2. *Ne mulcta, ob avaritiam, exigatur.*

CAP. 3. *Ne pœna excedat delictum.*

CONSTITUTIO LXIV.

De Synodis celebrandis.

CAP. 1. *De institutione, divisione, usu, commodo, necessitate, ac tractatione Synodorum.*

CAP. 2. *De Synodis diœcesanis.*

CAP. 3. *Singulo quoque triennio, Provinciales Synodos esse habendas.*

CAP. 4. *Synodis habendis nunc certum tempus præfigi non posse.*

CAP. 5. *De controversiis in Synodis proponendis, ac dirimendis.*

CAP. 6. *De publicatione Constitutionum Synodalium.*

CAP. 7. *De inspectoribus defectuum constituendis.*

CONSTITUTIO LXV.

De Fine hujus sanctæ Synodi.

CAP. 1. *Gratiarum actio ad Deum propter bonum Synodi finem.*

CAP. 2. *Approbatio Synodalium constitutionum per Metropolitanum.*

CAP. 3. *De observatione harum Constitutionum Synodalium.*

CAP. 4. *Protestatio de salvo judicio, & authoritate Apostolica.*

AD

AD LAUDEM OMNIPOTENTIS DEI. *Anno 1569.*

Nos Joannes Jacobus Dei gratia Ecclesiæ Salisburgensis Archiepiscopus, & S. S. Apostolicæ Legatus, de consilio, & assensu Reverendorum D. D. Coepiscoporum & suffraganeorum nostrorum, atque reliquorum Prælatorum, ac aliorum, qui de Jure, vel consuetudine huic nostræ Synodo interesse debuerunt, in hac ipsa nostra Provinciali Synodo has quæ sequuntur Constitutiones & Decreta, statuimus atque edidimus.

CONSTITUTIO I.

De Religione & fide Catholica.

CAPUT I.

Quare istarum Synodalium Constitutionum tractatio a Religione & fide Catholica exordium capiat.

Cum omnis vitæ bonæ, beatæque via, qua unus Deus in trinitate, & vicissim trinus in unitate, per fidem, sanctissimæ nostræ religionis fundamentum, colitur, & syncera pietate cognoscitur, in veræ, & Catholicæ Religionis tramite, non autem hæreticorum diverticulis, constituta sit: commodissimum fore duximus, has nostras constitutiones instar directorii cujusdam, quod viam ad bene beateque vivendum, ceu digito monstraret, idque vel inprimis ad usum Cleri nostri statuentes, hanc ipsam tractationem a Religione & fide Catholica auspicari.

CAPUT II.

Ut tam Laici quam Clerici unam solamque fidem Catholicam in Provincia Salisburgensi, observent atque colant.

Quare primo omnium constituimus & ordinamus, ut omnes tam Laici quam Clerici nostræ Provinciæ, unius sacræ fidei professionem, veramque regulam teneant, & profiteantur, sicuti ea a Christo tradita, & edocta, a sanctis Apostolis prædicata, a sanctorum Patrum Orthodoxis Conciliis, & scriptis rite exposita, probata, & confirmata est: nec quidquam credant, colant, aut venerentur, quod Romana Ecclesia, aut Patrum decreta, a veritate Catholica alienum, & repudiandum censent.

De Tridentini, aliorumque Conciliorum constitutionibus.

CONSTITUTIO II.

CAPUT I.

Patres hujus Synodi Concilii Tridentini sanctiones amplecti, suisque subditis easdem in posterum observandas exhibere pollicentur.

Licet in præcedenti Synodo Salisburgensi anno 1549. sub Archiepiscopo & Principe Domino Ernesto, fel. rec. celebrata, concilii Tridentini tunc, Pauli III. Pont. Max. authoritate incepti, Actis, Decretisque omnibus, non tantum eo tempore jam editis, verum etiam in posterum edendis, atque sanciendis, se parituros, eaque omnia servaturos, ut obedientiæ decet filios, omnes qui eidem Provinciali Synodo interfuerunt Patres, totius Provinciæ nomine polliciti fuerint, nihilominus ad majorem nostrum in ipsius universalis Concilii Trid. Canones & Decreta ostendendum animum, præsertim ut ipsius SS. Concilii, & Sum. Pont. Pii IV. fel. rec. mandato, tanquam filii obedientissimi pareamus, omnia & singula ab eodem Concilio

Anno 1569. cilio condita & definita, optimo animo palam recipimus atque amplectimur, & omnibus nostris subditis, tam Clericis quam Laicis, ea observanda exhibere promittimus, & ut ab ipsis executioni mandentur, pro viribus, & quo ad ejus fieri poterit, curabimus. Quod si aliqua difficultas hac in re exorta fuerit, Reverendissimus Metropolitanus consulatur. Quia autem ipsa Oecumenica Tridentina Synodus praecipit, quod si in recipiendis decretis aliquae difficultates oriantur, de his referatur ad Sanctissimum D. N. ut Provinciarum necessitatibus pro Dei gloria, & Ecclesiae tranquillitate consulat: Nos in his, quae ad reformationem pertinent, nonnulla vel addendo, vel explicando, ad Provinciae nostrae captum & necessitatem accommodavimus, quae omnia & singula, sanctae Sedi Apostolicae, & ipsi Sanctissimo D. N. vel corrigenda vel approbanda subjicientes, rogamus S. suam, ut matura habita deliberatione, Provinciae nostrae, prout S. S. melius visum fuerit, consulere dignetur.

Sess. XXV. cap. de recip. & obser. decret.

Caput II.

De professione fidei Catholicae praestanda &c.

Sess. XXV. cap. 2. de Refor.

Et quia supradicta sancta Synodus Tridentina Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & omnibus aliis, qui de jure, vel consuetudine in Concilio Provinciali interesse debent, praecipit, ut in ipsa prima Synodo Provinciali post finem ejusdem Tridentini Concilii habenda, non solum ea omnia, & singula, quae ab ipsa universali Synodo definita, & statuta sunt, palam recipiant: sed & veram obedientiam Summo Romano Pontifici spondeant, & profiteantur: simulque haereses omnes, a sacris Canonibus & generalibus Conciliis, praesertim vero ab eadem Synodo Tridentina damnatas publice detestentur & anathematizent: idemque in posterum quicunque in Archiepiscopos, Episcoposque promovendi, in prima Synodo Provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent, nos omnes a primo usque ad ultimum, qui huic nostrae Provinciali Synodo interfuimus atque subscripsimus, hoc ipsum, juxta sequentem verborum formam praestitimus. Videlicet:

Ego N. omnia & singula, quae in sacrosanctis universalibus Synodis, praesertim Tridentina, definita & statuta sunt, palam accepto, nec non veram obedientiam Summo Pontifici Romano spondeo & profiteor, simulque haereses omnes a sacris Canonibus, & generalibus Conciliis, praesertim a praedicta Synodo Tridentina damnatas, publice detestor, & anathematizo.

Caput III.

De eadem in posterum observanda.

Deinde itidem a nostris successoribus in posterum fieri, in prima Synodo Provinciali, cui ipsi interfuerint, dignum & aequum judicavimus.

Caput IV.

De eadem fidei professione in Synodis dioecesanis, & etiam ab omnibus beneficiatis praestanda.

Sess. XXV. cap. 2. de Reform.

Postremo eodem sacri Tridentini Concilii innixi Decreto, omnibus & singulis, qui sive in praesenti habeant, sive in futurum beneficia Ecclesiastica sint habituri, & qui in Synodo Dioecesana convenire debent, ut supra, in ea Synodo, quae quoque tempore celebrabitur, faciant, & observent, serio mandamus atque injungimus. Quod ut quam citissime fiat, cuilibet Episcopo in sua Dioecesi erit curae.

curæ. Quapropter ipsam Synodum Diœcesanum quilibet Episcopus non tardabit celebrare. Si qui vero huic Decreto parere neglexerint, secundum sacrorum Canonum formam punientur. *Anno 1569.*

Caput V.

Ut hujus atque præcedentium, futurarumque Synodorum statuta observentur.

Cæterum sacrorum etiam Canonum statuta omnia, ac constitutiones Provinciales, tam a nostris prædecessoribus, quam a nobis in præsenti Synodo editas, ab omnibus nostris Provincialibus non solum cognitas esse, sed etiam diligenter observari mandamus. Dicit enim Canon primi Carthag. Concilii: Si quis statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, si Laicus est, communione, si Clericus est, honore privetur. *C. in his rebus. Dist. XI.*

Caput VI.

De Agendario in lucem emittendo, eodemque ab omnibus Parochis omnino observando.

Insuper cum in diversis Colloquiis Provincialibus Salisburgi celebratis, semper fuerit pro necessitate hujus Provinciæ determinatum, atque statutum, ut liber Agendorum hujus Archiepiscopatus, juxta moderni temporis calamitosi necessitatem accommodaretur, eique adderentur, quæ digna & nostris Parochis, atque eorum cooperatoribus, & Vicariis necessaria esse viderentur, præsertim circa Sacramentorum clariorem intelligentiam, ipsorumque administrationis instructionem, & nunc solicitudine nostra opus jam sit perfectum a nobis, ac nostris Coepiscopis, aliisque Prælatis, & reliquis in hac sancta Synodo congregatis perlustrandum, perlegendumque exhibitum, & ab omnibus approbatum, nostris etiam sacerdotibus valde ex usu fore judicatum, ideoque acceptatum: omnibus & singulis nostræ Provinciæ Parochis, Parochorumque cooperatoribus, & Vicariis, & aliis quibuscumque animarum, sive Ecclesiarum quomodocumque curam habentibus, mandamus atque præcipimus, quod in administrandis sanctissimis Sacramentis, & circa ipsorum instructionem, erudiendis populis, atque celebrandis benedictionibus, & id genus aliis exequendis, quæ in nostris Ecclesiis, juxta rerum, sive temporum necessitatem, consueverunt hactenus celebrari: alium modum, vel formam, postquam hic liber in lucem excusus venerit (quod brevi futurum speramus) nolint servare, neque aliam doctrinam populum docere, quæ doctrinæ in hoc ipso libello traditæ sit contraria, vel quomodocumque ab ipsa aliena, sed huic libello in omnibus & per omnia, unumquemque ipsorum se accommodare volumus & sancimus.

Caput VII.

Quomodo & quando hæ Constitutiones Synodales quoque loco publicari & promulgari debeant.

Ne autem quis sub prætextu ignorantiæ, transgressionem suam excusare valeat: Ideo statuimus & ordinamus, ut hic Constitutionum nostrarum liber in omnibus Metropolitanæ nostræ ditionis Ecclesiis Cathedralibus sub Episcopi sigillo, aliquo in loco commodo omnibusque patulo legendus exhibeatur, harumque Constitutionum copiæ fide dignæ per manum Notarii publici subscriptæ, in Monasteriis, Ecclesiis quoque collegiatis, & domibus Parochorum, circa unamquamque Ecclesiam Parochialem, infra tres menses post earundem Constitutionum publicationem, habeantur & retineantur impressæ:

Ita

Anno 1569. Ita ut unusquisque & conditionis suæ, dum legerit, recordari & quomodo se gerere debeat, instrui possit.

De Consuetudine.

CONSTITUTIO III.

CAPUT UNICUM.

Consuetudinem antiquam hactenus in Ecclesia Catholica observatam, etiam in posterum constanter esse retinendam.

C. in his Dist. 2. glos. in c. de cleric. in 6. & in c. ex literis. de consuet. l. de quib. caus. ff de Leg.

Magna vis est, & non levis auctoritas, in Ecclesia rationabilis ac rectæ Consuetudinis. Nam licet multa in libris non inveniantur Apostolicis, neque in posterioribus scripta Conciliis, nihilominus quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis Apostolis tradita & commendata, & verbo Dei minime contraria creduntur, Quinimo & consuetudo in particularibus etiam Ecclesiis vim legis obtinuit, ut in his rebus in quibus nihil certi divina statuit scriptura, observationes populi Dei, vel instituta majorum pro lege teneantur: potissimum autem mos illorum, quibus populorum congregatio regenda commissa est. Cum autem nostris temporibus piæ fidelium consuetudines, a quibusdam parum admodum curentur, & Canon dicat ridiculum esse, & satis abominabile dedecus, ut traditiones, quas antiquitus a Patribus suscepimus, patiamur infringi: tanto itaque magis præcipimus & mandamus, ut consuetudines piæ ac Christianæ quæ multis temporibus per nostram Provinciam circa ferias, jejunia, benedictiones, orationes, peregrinationes, cantica, pias recordationes, ac repræsentationes Christi salvatoris nostri actorum & gestorum, quæ suis quibusque & statutis diebus, & temporibus celebrari, observarique solitæ fuerunt, futuris quoque temporibus nequaquam omittantur, sed ita, ut per manus piorum Patrum atque antecessorum nostrorum recepimus, observentur. In Parochos enim Ecclesiarum Parochialium, atque aliarum Rectores, & quoscunque, qui in præmissis negligentes fuerint, Nos, cæterique Provinciæ Episcopi, & suffraganei, meritas pœnas certo statuere, non intermittemus.

De Cæremoniis Ecclesiasticis.

CONSTITUTIO IV.

CAPUT UNICUM.

Ut ritus & Cæremoniæ Ecclesiasticæ observentur.

Quoniam Cæremoniæ a Patribus in Ecclesia potissimum sunt institutæ, tum ut mentes simplicium (quæ alias ob tarditatem intellectus difficulter moventur) in Dei cognitionem eleventur, tum ut eorundem, atque aliorum Christianorum corda in commemorationem beneficiorum a divina bonitate collatorum, ac subinde ad pias & utiles cogitationes, gratiarum actiones, & laudes altissimi, aliquo modo veherentur, atque ut ad divina mysteria, non cum levitate, & irreverenter, sed cum aliquali maturitate & majestate accederetur, tum ob alias rationabiles causas, penes sacros Canones, & Doctores sanctos descriptas, quibus Christi fideles ad pietatem excitarentur, illas non abolendas, neque in minimo immutandas, sed syncere & pie, omnique diligentia retinendas, & observandas censemus, atque jubemus: eas præsertim, quæ ab antiquo per nostram Provin-

Provinciam, in qualibet Diœcesi juxta Catholicæ Ecclesiæ traditionem, sunt observatæ. Quales sunt, quæ in Sacramentorum administratione adhiberi consueverunt, quibus adnumeramus, ut templa (velut orationum, & divini cultus, & Sacramentorum officinæ) per loca idonea habeantur, ad quorum ornatum (simul etiam velut divini cultus & promovendæ pietatis instrumenta) in iis signa crucis, aliasque Sanctorum imagines, vexilla, vestes sacras, Altaria, & vasa sacra, conservari & in usu posita esse volumus. Si qua tamen alicubi Cæremoniis ludicra magis, quam seria fuerint admixta, quæ majestatem auferant, & jocum, ac risum potius, quam devotionem excitent, ludumque magis, quam veram repræsentent historiam, illa per Episcopos cum discretione tamen submoveri volumus, atque præcipimus. Insuper statuimus, ut Pastores, & verbi Dei concionatores, quovis tempore, & per omnem occasionem, plebem doceant, quæ per tales Cæremonias mysteria significentur. *Anno* 1569.

De hæreticis, atque eorum libris.

CONSTITUTIO V.

CAPUT I.

Doctrinam, quæ Tridentini, & aliorum Conciliorum generalium sanctionibus adversatur, esse erroneam, ejusque sectatores esse hæreticos, ac pro hæreticis damnandos.

Cum in unaquaque facultate non solum ea, quæ ad ipsius substantiam faciunt, sint perlustranda, verum & quæ illi sunt contraria, ut vitari possint, tanquam nociva, pariter sint inquirenda, atque cognoscenda: ideo & nos perlustratis omnibus Ecclesiæ Catholicæ convenientibus, & saluti nostræ necessariis, operæ precium esse duximus, etiam quæ illis contraria sunt, assignare, ut tanquam saluti nostræ noxia, possint vitari. Contraria autem Christianæ veritati declaramus esse omnia & singula, quæ de Articulis fidei, de septem Sacramentis Ecclesiæ, de sacrificio Missæ, de purgatorio, de Mortuorum suffragiis, de Invocatione, & intercessione sanctorum, de Indulgentiis, de Sanctorum imaginibus, & id genus aliis, aliter docentur, quam sancta Romana & universalis Ecclesia, generalia Concilia (quorum postremum fuit SS. Concilium Tridentinum) docuerunt, docent, prædicant, & observant, nostraque hujus provinciæ decreta præcipiunt. Quapropter universos, qui impia & pestifera dogmata inter alios sparserunt, vel ipsi tenent, docent, prædicant, aut tuentur, vel ejuscemodi faverint, eos tanquam hæreticos homines, & Ecclesiæ Dei pestes devovemus, eorum doctrinam & scripta, non secus quam pestilentissima venena evitanda, a nemine Christiano, & qui iram Dei effugere velit, habenda, legenda, vel quovis modo publicanda esse, cum sacrorum Conciliorum, summorumque Pont. constitutionibus, & Rom. Imperatorum Catholicorum mandatis, sentimus, atque decernimus, talesque præposteros, & a fide Christianæ Ecclesiæ aversos homines etiam a nostræ Provinciæ omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, pro erroneis, hæreticis, cæcorumque ducibus habendos, & reputandos, serio mandamus. Inhibentes atque mandantes ne eorum damnata doctrina, sive publice, sive privatim in nostra Provincia quoquo modo doceatur, vel audiatur, neque illorum quicunque libri legantur, emantur, dono accipiantur, vel quoquo modo venales proponantur, sub pœnis tam in S. Pontificum, & Concilii Tridentini condemnatione, quam Cæsa-

Anno 1569. reæ Majeſtatis fel. rec. Caroli V. ac noſtrorum Prædeceſſorum Archiepiſcoporum, & Coepiſcoporum Salisburgenſis Provinciæ publicatione expreſſis, & comprehenſis.

Caput II.

Nemini vel Clerico, vel Sæculari licere hæretica ſcripta, ſeu libros penes ſe habere, niſi qui ejus rei gratia veniam a ſede Apoſtolica habeat.

Et ſi qui timore Dei poſtpoſito, pœniſque tam ſpiritualibus quam temporalibus ſpretis, atque contemptis, hactenus hujusmodi libros, auſu temerario tenuerint, vel quomodocunque habuerint, & adhuc etiam habent, ut a ſe illos rejiciant, & de perpetrato delicto pœnitentiam agant, ordinamus atque præcipimus. Quod ut fiat ſub eisdem ſupraſcriptis pœnis, & aliis temporalibus a nobis, noſtriſque Coepiſcopis juxta delinquentium protervitatem, & contumaciam imponendis, ac ſuſpicione hæreticæ pravitatis, ſtatuimus & mandamus, ut omnes qualeſcunque Prælati, Præpoſiti, Decani, Canonici, Parochi, Prædicatores, Eccleſiarum Proviſores, Cooperatores, Beneficiati, Capellani, & quorumcunque ordinum religioſi, ac paſſim quicunque Clerici, Moniales, & utriusque ſexus Laici, & ſæculares, cujuscunque ſint dignitatis, & conditionis, per noſtram Provinciam ubilibet conſtituti, qui absque ſanctæ ſedis Apoſtolicæ licentia, in ſcriptis obtenta, Lutheranorum, Zuinglianorum, Oecolampadianorum, Anabaptiſtarum, Calviniſtarum, Trinitariorum, atque hujus generis omnium aliorum Hæreticorum libros, ſermones, ſcriptave penes ſe habeant, ea omnia infra ſpacium unius menſis, ab inſinuatione hujus noſtri mandati Provincialis legitime computando, noſtris, atque noſtrorum Coepiſcoporum Officialibus, Archidiaconis, aut Commiſſariis noſtris, cum effectu aſſignent, tradant, atque præſentent, nullo eorum penitus reſervato, vel retento. Cuncta enim ſcripta, quæ Deum ad iracundiam provocarent, vel animas violarent, ne in hominum quidem venire aures, jam olim pientiſſimi Imperatores Theodoſius, & Valentinianus AA. prohibuere, publica lege ſancientes, ut ſi quis, vel Epiſcopus vel Clericus nefarias hæreticorum doctrinas ſequeretur, ab Eccleſiis ſacroſanctis ejiciantur, Laici vero hac eadem in culpa deprehenſi, anathematis fulmine percuterentur, juxta etiam hæretica pravitate infectos libros incendi, ac perfectiſſimo interitui mancipari, eos vero, qui tales libros, ſeu ſcripta haberent, & legerent, ultimo ſupplicio affici præceperunt: nec immerito, quemadmodum enim hæretici damnati ſunt ab Eccleſia, ita quoque eorum ſcripta exploſa; quandoquidem, D. Ambroſio teſte, nulla exhibeatur fides Chriſto ab iis, qui evacuant, atque diſtrahunt paſſionem ejus.

C. Sancta Rom. Diſt. XV. C. advocavit Canſa XXIV. Q. 1.

Caput III.

Quod Epiſcopi debeant habere Corycæos, qui Bibliopolarum aliorumque inferentium libros, inſpiciant, obſervent, & ſuſpectos tollant &c.

Et ne diabolo operante, hujuscemodi infecti libri a perverſis hominibus in hanc noſtram Provinciam venales, ſive alias quomodocunque in poſterum introducantur, unusquisque Epiſcopus curam habebit, non ſolum in civitate ſua Epiſcopali, ſed & in aliis ſuæ Diœceſis locis, aliquos inſtituendi, qui introductos libros antequam a quoquam videantur, ſigillatim perluſtrent, & ſi qui hujusmodi inventi fuerint peſtiferi, introductor condignam luat pœnam, a ſacris Canonibus determinatam, & libri tales igni tradantur.

Caput

Caput IV.

Curcæi indicem vetitorum librorum exacte cognoscant, & juxta ejusdem regulas, prohibita, & iis similia scripta e medio auferant &c.

Hi vero qui ad hoc fuerint deputati, diligenter animadvertere debent, non solum regulas cum Indice librorum vetitorum in sacro Concilio Tridentino editas (quas accurate servari volumus) verum etiam quoscumque alios libros, ab aliis in Indice non contentos post Tridentinum Concilium in lucem emissos, haud segniter esse perlustrandos atque percunctandos: Indies enim a serpente maligno similes suscitantur spiritus, qui non dissimiles emittunt fœtus venenosos.

Caput V.

Ut quotannis Typographi & Bibliopolæ, juxta formam superius descriptam, fidei Catholicæ facere teneantur professionem.

Ordinamus quoque ut in singulos annos, juxta formulam superius descriptam, ex Conc. Trid. excerptam, coram ab Ordinariis locorum deputatis omnes nostræ Provinciæ Typographi & Bibliopolæ profiteantur, simulque obedientiam sanctæ Sedi Apostolicæ, cum renunciatione & abnegatione omnium hæresum polliceri teneantur. Quod ut nunc post hujus nostræ Provincialis Synodi tractationem præstare incipiant, Episcopi locorum curabunt.

De custodiendis gregibus, ne hæreseos labe inficiantur.

CONSTITUTIO VI.

Caput I.

De diligentia Prælatorum & Parochorum, circa tam clancularioruın, quam manifestorum Hæreticorum inquisitionem, correctionem & extirpationem.

Quia etiam nonnunquam sub specie Religionis, variæ insurgunt sectæ, & conventicula damnosa, quibus erumpentibus, perversissima venena, atque pestiferi errores inter Christi fideles seminantur, ideo præcipimus & mandamus omnibus Prælatis, & Clericis, præsertim autem Ecclesiarum parochialium Rectoribus nostræ Provinciæ, ut diligenter vigilent super greges suos, ne ipsis dormientibus, pseudoprophetæ, & falsi Apostoli, sive superstitiosæ aliquæ Religionum umbræ emergant, hominesque inficiant, quæ, si radices egerint, difficillime eradicari possint. Idcirco quisquis intra limites cujuscunque Parochiæ de hæresi aliqua, errore, vel superstitione, sive jam orta, sive futura, & nova, quomodocunque diffamatus fuerit, Plebanus, sive Rector illius Ecclesiæ, teneatur eundem, sub pœna privationis beneficii sui, & alia arbitraria, statim & recta suo Ordinario denunciare, ut principiis obstari, & ignis dum adhuc in favilla est, extingui, atque populus Christianus a futura perditione tam temporali, quam perpetua custodiri valeat. Hæresi autem notandi sunt, quicunque in fide pertinaciter vacillant, qui se ab Orthodoxa Ecclesia avertunt, qui cum sancta Orthodoxa & Catholica fide pugnantia ingerunt, & docent, aut qui falsam opinionem, contra Christianæ religionis fidem, tuentur: imo & eos, qui vel probabili argumento a Catholicæ Religionis judicio, & tramite detecti fuerint deviare, sub hæreticorum vocabulo censendos, cum his nihil quicquam communicandum. Hæresim enim crimen esse publicum (nam quod in Religionem divinam committitur, in omnium fertur injuriam) in mortem quoque hæreticorum inquisitionem extendi volue- *C. inter hæres. XXIV. Q. 3.*

Anno 1569. re ipsi etiam Piiss. Impp. Gratianus, Valentinianus, atque Theodosius. Quia, si in criminibus (inquiunt) majestatis, licet memoriam accusare defuncti; non immerito & hæreticum debere subire tale judicium, & longe gravius esse, æternam, quam temporalem offendere majestatem.

Caput II.

De observandis iis, qui ex locis suspectis adveniunt, & conventiculis vitandis.

Eos quoque observare debent Parochi, qui ex hæreticorum locis, sive de hæresi suspectis veniunt, singulorumque dicta & facta animadvertant, ac de eorum vita, consuetudine, & ratione cognoscant, & si qua de iis suspicio fuerit, Ordinarium admoneant. Pari modo animadvertere debent Plebani, si in illorum Parochiis occulta conventicula & suspecta, sive in die, sive in nocte, in quibuscumque angulis, fieri cœperint, ut ea statim, sub pœna præmissa, Ordinariis indicent.

Caput III.

Neminem, nisi cui hoc specialiter licitum est, de Religione disputare, seu concionari debere.

L. nemo Cler. C. de sum. Trin. Imperatoris etiam Martiani Augusti legem antiquam, nostris autem temporibus repetere necessariam, amplectentes, prohibemus, ne quisquam cujuscumque conditionis, de fide Christiana, extra scholas universalium studiorum, in nostra Provincia vigentium, publice turbis coadunatis, vel etiam in locis privatis, populo tamen illic conveniente, tractare, neque nisi Ordinarii loci super eo licentia obtenta, disputare conetur. Cui id quoque addimus, ne Laici occulta conventicula in arcibus, domibus, vel in angulis, prædicationis officium sibi illic vendicantes, celebrent. Qua conscientia, *Hebr. XIII.* quo spiritu, audet quis hoc sanctum prædicandi munus sibi usurpare non vocatus, & a superioribus, qui pro suorum subditorum animabus Deo reddere debent rationem, non destinatus? Audiant *Rom. X.* quid dicat Apostolus, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Abstineant igitur & caveant, & si quispiam deprehensus fuerit, juxta sanctiones Canonicas, severe puniatur. Deus enim qui lux vera est, in angulis non latens, illorum nequitiam, licet occultam, faciet palam.

De magicis artibus, sortilegiis, veneficiis, incantationibus divinationibus, & id genus aliis prohibitis.

CONSTITUTIO VII.

Caput unicum.

Magica insania, hujusque species, studium & sequela prohibentur.

Reprobamus quoque & damnamus omnes divinationes, incantationes, sortilegia, præstigia, artemque magorum, & maleficarum, ac Pythonissarum, quibus decepti homines, bona posse sibi evenire, vel mala vitare, futura prædicere, thesauros absconditos invenire, & id genus alia perficere sibi persuadent. His etiam eos adjicimus, qui credunt verbis quibusdam, quorum formam benedictionem appellant, aut certis characteribus, ligaturis, nodis vel observantiis, aut quibuscumque hujus generis præstigiorum demoniacorum aliis, quæ species sunt Idololatriæ, quibus simplices seducti, putant bisce hominum mentes posse perturbare, hominum & brutorum anima-

lium

lium languores curare, vel eis morbos inducere, corporum figuras *Anno* 1569. immutare, ventis, tempestatibus, fulguribus, aëri, ac mari imperare: statuentes & ordinantes, ut si quispiam talium repertus, ac judicialiter convictus fuerit, juxta Jurium sanctiones, acerrime puniatur. Insuper quod si aliquis Clericus, aut Laicus, talem aliquem repererit, vel sciverit, cujuscumque sexus, vel conditionis hominem Clericum, sive Laicum, hisce erroribus involutum, aut alias demoniacis familiaritatibus, conventionibus, pactionibus, sive confœderationibus esse deditum, Episcopo suo, vel ejus officiali illum patefacere debet; nec est, quod delatoris nomen suspicionemque propterea formidet, cum fides, atque industria ejus, tam laude, quam honestate, ac pariter pietate non caret, cum scelus tale detexerit, & veritatem in lucem deduxerit. Episcopus deinde, depositore non manifestato magna adhibita prudentia atque diligentia, omni cum charitate operam dabit, ut illum lucri faciat, sin minus, juxta Canones procedat. Si vero quispiam talis occultus fuerit, & in confessione sacerdoti duntaxat errorem suum aperuerit, tunc confessor talem, vel tales (si plures fuerint) paterne instruat, qualiter hæc tantummodo illusiones sint demoniacæ, quæ a quocumque vero Christiano alienæ esse debeant, ac subinde adhortetur, ut deinceps ab illis prorsus abstineat: Quod si se facturum pollicitus fuerit, ipsum sacerdos est lucratus: at si illum in viam reducere non poterit, vel is de errore apud alios diffamatus fuerit, eum non absolvat, sed Ordinarium sive ipsius Pœnitentiarium prius consulat, ab eoque auctoritatem illum absolvendi, si pœnituerit accipiat, personam tamen non designando, neque nominando.

De Electionibus Episcoporum.

CONSTITUTIO VIII.

CAPUT I.

Qui & quomodo ad Episcopatus dignitatem sint eligendi, sive postulandi.

Quanta diligentia Ecclesiarum Episcopi eligi debeant, officium ipsorum satis demonstrat. Præficiuntur enim curæ animarum, pro quibus Christus mortuus est, preciosissimumque sanguinem suum fudit. Quo factum est, ut majores nostri in eo negocio diu, multumque desudarint, tum etiam Leo, & Anthemius Rom. Impp. ante *L. si quemquam C. de Episc. & Cler.* annos 1100. quemadmodum Episcopus sit eligendus, publica lege, non minus sancte, quam eleganter constituerunt, ut si quemquam ad Episcopatus gradum provehi, Deo autore, contigerit, cum puris hominum mentibus, nuda electionis conscientia, syncero omnium judicio proferendum. Nemo enim (ajunt) gradum sacerdotii, precii venalitate mercetur; quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat æstimetur. Profecto enim quis locus tutus, & quæ causa esse poterit excusata, si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur? Quem murum integritatis, aut vallum fidei providebimus, si auri sacra fames in penetralia veneranda proserpat? Quid denique cautum esse poterit, aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur? Cesset altaribus imminere profanus ardor avaritiæ, & a sacris adytis repellatur piaculare flagitium: itaque castus, & humilis eligatur: non precio, sed precibus ordinetur Antistes. Si quis vero hanc sanctam, & venerandam Antistitis sedem, pecuniæ interventu subiisse, aut si quis, ut alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detectus fuerat, is ad instar publici criminis, & læsæ maje-

Anno 1569. majestatis, accusatione proposita, a Sacerdotii gradu retrahebatur, neque hos solum deinceps honore privari, sed perpetua quoque infamia damnari, eadem lege decretum fuit, ut eos, quos par facinus coinquinaret, & æquaret, utrosque similis pœna comitaretur. Quare tandem in Concilio Basil. Sessione XII. universale editum est decretum, quod eligentibus normam præscribit, qualiter se ad digne eligendum præparare, qualem virum eligere debeant. Insuper & vias secundum quas electiones ordinari debeant, exponit, sed quia satis exploratum habemus, quod nostris temporibus a regula præscripta, sæpius circa electiones recessum sit, ideo futura pericula, quantum possumus, præcavere volentes, hoc nostra Provinciali Constitutione mandamus, Ut quoties posthac se Actus electionis, sive Episcopalis, sive alicujus alterius prælationis, seu dignitatis electivæ offert, hi, ad quos eligendi Jus pertinet, ante omnia publicas supplicationes, & preces, quibus devote a Deo postuletur, ut neminem permittat ad illam ministerii sedem assumi, nisi quem ipse vocaverit, quemque ad legitimam functionem dono Spiritus sancti accommodaverit, faciant: deinde se dicto Basileensis Concilii decreto per omnia & exacte conforment, nihilque horum, quæ vel ad præparationem, aut personæ eligendæ excussionem, seu etiam viæ procedendi electionem, requiruntur, prætermittant. Nos enim & nostri Coepiscopi totum id quod secus factum fuerit, præsenti hac nostra Constitutione annullamus, reprobamus, suoque effectu carere decernimus. Insuper & ipsi eligentes, qui contrarium fecerint, a divinis sint suspensi per unum mensem ipso facto, beneficioque eligendi ulterius, pro hac vice qua deliquerunt, sint privati. Quod si Commissarii, quos Nos Ordinarii pro dirigendis electionibus ad Ecclesias vacantes mittere solemus, electionibus, quæ contra formam decreti Basileensis fiunt, interfuerint, vel eorum absentiæ affectatæ conniverint, in eos quoque Nos digna pœna animadvertemus.

Caput II.

De omnibus sacris Ordinibus ab Electis sive Postulatis, infra statutum tempus suscipiendis, deque eorundem consecratione.

Statuimus etiam & ordinamus, quod exinde Capitula nostræ Metropoliticæ, atque Ecclesiarum Cathedralium, ad Episcopatus nullum eligant, postulent, vel assumant, nisi sit sacerdos, aut promittat se velle ordines, quos nondum habet, post adeptam Canonicam confirmationem, omnes intra tempus a Jure statutum: deinde consecrationis munus, intra tres menses absque fraude, dilatione, aut tergiversatione suscipere. Quod si non præstiterit, secundum *Seß. XXIII. Cap. 2. Decret. de Reform.* Tridentini Concilii decisionem, puniatur. Consecratio vero si extra curiam Romanam fiat, in Ecclesia, ad quam promotus fuerit, aut in Provincia, si commode fieri poterit, celebretur.

De Electionibus minorum utriusque sexus Prælatorum.

CONSTITUTIO IX.

Caput I.

Monasteriis religiosorum vacantibus, quomodo providendum sit de Prælatis.

Cum nostris temporibus usu veniat, quod pleraque Monasteria conventuales non habeant, aut in aliquibus dummodo vacaverint, debitum numerum eorum, qui Canonicam electionem celebrare possent, inve-

inveniri non detur, Ideo statuimus & ordinamus, ne Monasteria vacantia maneant, sed de consensu Ordinarii, electio vel postulatio Prælati, advocatis duobus, vel uno Prælato ejusdem ordinis, Monasteriis sic vacantibus per viam compromissi simplicis, provideatur, & etiam de persona alicujus Presbyteri sæcularis, ita tamen, ut ad postulationem hujusmodi sæcularis Presbyteri, quamdiu religiosus ejusdem ordinis reperiri poterit, non procedatur, neque postulatio rite facta confirmetur ab Ordinario, nisi postulatus habitum Religioni debitum induerit, atque professionem tali ordini competentem, solemniter fecerit. At si sufficientes fuerint & habiles in uno qualicumque Monasterio conventuales, pro eligendo, vel postulando illorum Prælato, tunc capitulum sextum Decreti Reformationis Sess. 25. Concilii Tridentini observabunt, non neglectis etiam quæ in superiori titulo de Electionibus Episcoporum sunt præscripta. *Anno 1569.*

Caput II.

Qualis & quomodo in Prælatam monialem sit eligenda sive postulanda.

In electione vero, sive postulatione uniuscujusque Monasterii Monialium Prælatæ, eadem quoque observabuntur, quæ de Viris conventualibus sunt dicta, nisi quod eis sunt addenda, quæ in sequenti capitulo ejusdem Synodi sunt tradita, quæ sic se habent: Abbatissa, & Priorissa, & quocumque alio nomine Præfecta, vel Præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem, laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem Monasterio; ex alio ejusdem ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni præest, videatur, ex iis, quæ in eodem Monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem, recte vixerint, Episcopo, vel alio Superiore consentiente, eligatur. Duobus vero Monasteriis nulla præficiatur. Et, si quæ duo, vel plura quocumque modo obtinent; cogantur, uno excepto, intra sex menses, cætera resignare. Post id vero tempus, nisi resignaverint, omnia ipso jure vacent. Is vero, qui electioni præest, Episcopus, sive alius Superior claustra Monasterii non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam, vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis serventur singulorum ordinum vel Monasteriorum Constitutiones. *Sess. XXV. Cap. 7. Decret. de Reform.*

De examine Electorum, sive postulatorum in Metropolitanum, sive in Episcopos, ad Sum. Pont. Rom. transmittendo.

CONSTITUTIO X.

Caput I.

Cur sequens examinis forma, Electis vel Postulatis in Metropolitanum, sive Episcopos præscribatur.

Quoniam ob varios diversarum nationum mores, sacrosancta Synodus Tridentina mandavit & statuit, ut in qualibet Provinciali Synodo per Metropolitanum habenda, præscribatur quibusvis ejusdem Provinciæ locis propria examinis, seu inquisitionis aut instructionis faciendæ forma, S. R. P. arbitrio approbanda, quæ magis eisdem locis utilis, atque opportuna esse videbitur: ita tamen, ut cum deinde hoc examen, seu inquisitio de persona promovenda perfecta fuerit, ea in instrumentum publicum redacta, cum toto testimonio, ac professione fidei ab eo facta, quamprimum ad S. R. P. omni- *Sess. XXIV. Cap. 1. de Reform.*

Anno 1569. omnino transmittatur: ut ipse S. P. plena totius negocii: ac personarum notitia habita, pro gregis Dominici commodo, de illis, si idonei per examen, seu per inquisitionem factam, reperti fuerint, Ecclesiis possit utilius providere: nos hanc sequentem formulam a Pio IV. P. M. fel. rec. jam approbatam, & a moderno S. P. Pio V. approbandam, in nostra Provincia semper observandam exhibemus.

Caput II.

Quomodo ad inquisitionem sit procedendum & de testium qualitatibus.

Cum supradictum de aliquo ad Provinciæ nostræ Episcopatum electo, vel postulato, examen erit faciendum, Metropolitanus, sive alius vicinior Episcopus, mandato prius a S. P. accepto, adsistentibus ad minus tribus Prælatis, vel Canonicis, aliisque honoratis Ecclesiasticis personis, notario fideli, probato, ac legitimo pariter præsente, qui de omnibus juridicum conficere possit processum, testes ad hoc vocatos, qui ad minus quatuor probi, graves, docti, & omni exceptione majores esse debent, infrascripto modo juxta singula, quæ in Decreto Concilii Tridentini continentur, & a sacris Canonibus in eo, qui ad Ecclesias Cathedrales sit assumendus, requiruntur, interrogabit. Quod etiam in examine Electi in Metropolitanum, per viciniorem Coepiscopum est observandum.

Interrogationes autem fiant, hæ videlicet.

An natalibus, ætate (annorum enim triginta, nec minus esse debet) moribus, & vita, ac aliis,quæ a sacris Canonibus requiruntur, plene sit præditus. An incommodo, aliquo crimine, vel vitio, quibus jure repelli posse videatur, sit diffamatus, scilicet, An sententias aliquas tutatus sit hæreticas, vel cum hæreticis, ipsorum opinionibus quasi assentiendo, consuetudinem habuerit, vel alias vitam turpem duxerit.

Sess. XXII. cap. 2. de Reform.

Item an sex mensium spacio in sacro ordine antea fuerit constitutus.

An in universitate studiorum Magister, vel Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel Jure Canonico merito sit promotus, aus publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos approbatus. Si vero nobilis, & in examine habilis ac sufficiens fuerit repertus, similiter admitti poterit.

Si autem Regularis fuerit, a Superioribus suæ Religionis similem fidem de moribus & vita habere debebit.

Caput III.

Testium synceritatem ac fidem, in hoc negocio inquisitionis maxime requiri.

Ipsi autem testes de hujuscemodi ornamentis, qualitatibusve interrogati, quibus promovendus debet esse dotatus: præ oculis Deum habentes, & manibus super pectus positis, syncère, absque fraude respondeant, quomodo hæc ipsa sciant, plane, aperte affirmantes, vel negantes, quod ipsi in conscientia affirmandum vel negandum esse judicaverint. Unde sacra Synodus Tridentina: Prædicti autem omnes, unde instructio, seu testificatio erit sumenda, hæc fideliter & gratis referre teneantur: alioquin eorum conscientias graviter oneratas esse scient, ac Deum, & superiores suos habebunt ultores.

Caput IV.

Quod Electus, sive Postulatus doctrinæ suæ specimen aliquod edere debeat.

His autem peractis, Metropolitanus, sive alius Episcopus quicumque fuerit Examinator, duobus vel tribus adhibitis Theologis, totidemque Juris Canonici peritis, de promoveudi aptitudine aliquod faciat periculum, eidem aliquas quæstiones Theologicas, tum etiam Pontificias proponendo, ab ipso discutiendas.

Caput V.

De Fidei professione Electi, sive Postulati jam Examinati, ab eodem præstanda.

Postremo est Electo, sive Postulato jam examinato, fidei facienda professio, cujus exemplar est quod sequitur, nobis a Sum. Pont. Pio IV. fel. rec. transmissum.

Forma professionis fidei præstandæ ab Electo, sive Postulato, examine completo, coram suo Metropolitano, vel alio Coepiscopo examinatore, ac notario & testibus.

Ego N. firma fide credo, & profiteor omnia & singula, quæ in fidei continentur Symbolo, quo sancta Romana Ecclesia utitur in Missa, videlicet:

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum, & ex patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis: Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in cœlum, sed & ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: Qui cum Patre & filio simul adoratur & conglorificatur, qui loquutus est per Prophetas. Et unam, sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen.

Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones, firmissime admitto & amplector.

Item sacram scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum scripturarum, admitto: nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum, accipiam, & interpretabor.

Profiteor quoque septem esse vere, & proprie Sacramenta novæ legis, a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis (licet non omnia singulis) necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium: illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, sine sacrilegio reiterari non posse.

Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solenni administratione, recipio, & admitto.

Anno 1569. Omnia, & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, & proprium, ac propitiatorium sacrificium, pro vivis, & defunctis: atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter, & substantialiter, corpus, & sanguinem, una cum anima & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis, in corpus, & totius substantiæ vini, in sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia Transsubstantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum verumque Sacramentum sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari.

Similiter confiteor, & sanctos, una cum Christo regnantes, venerandos, atque invocandos, eosque orationes pro nobis Deo offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas.

Firmiter quoque assero imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impartiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo.

Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram agnosco: Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro.

Cætera item omnia a sacris Canonibus & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo.

Hanc veram, Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & immaculatam, usque ad extremum vitæ spiritum constantissime (Deo adjuvante) retinere & profiteri, atque a meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, me curaturum promitto. Ego idem N. spondeo, voveo, ac juro, sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Quibus finitis omnibus, processus per Notarium super his confectus, tectus, & obsignatus, ad sanctiss. Rom. Pont. quam primum erit mittendus.

De Confirmationibus minorum Prælatorum, atque Prælatarum ab Ordinariis præstandis.

CONSTITUTIO XI.

CAPUT I.

Electi, sive Postulati, aut præsentati, utriusque sexus minores Prælati quomodo, & ubi confirmandi sint.

Cum deprehenderimus in Confirmationibus electionum sive postulationum, aut præsentationum minorum utriusque sexus Prælatorum,

rum, sæpius negligenter admodum agi: ita ut magis ludus, aut spectaculum aliquod, quam actus Ecclesiasticus videatur exhiberi, majorum nostrorum, a quibus magna in æstimatione tales confirmationes habitæ, & non nisi cum maturitate & severiori tractatu fuerint impensæ, zelum & sanctiones in pristinum usum reducere satagentes, statuimus & ordinamus, quod posthac nullis Electis, vel Postulatis, aut legitime Præsentatis, impendantur Confirmationes, nisi prius, tempore, & loco Confirmationis habendæ, publicatis, & cæteris, quæ infra notantur, observatis. Ea vero publicatio, non solum in eo loco, in quo Electus, vel Postulatus, aut Præsentatus, sive Electa, vel Postulata degit, sed etiam ubi Confirmationis actus celebrandus est, affixione edictorum fiat: ut si quis forte hujusmodi Electis, sive Postulatis, aut Præsentatis quicquam voluerit objicere, ante Confirmationem id possit facere: hoc autem non tam opportunitas, quam necessitas facere jubet. Sancimus præterea, ut duo saltem homines Ecclesiastici bonorum morum, vitæque probatæ, ad loca, in quibus ipsi confirmandi per anni saltem spatium vitam duxerint, mittantur, qui non solum confirmandis contradicentes, sive opponentes (si qui fuerint) audiant: sed etiam eorum locorum nonnullos circa ea, quæ sequuntur (ubi confirmandorum examinis forma præscribitur) medio juramento, de fide, doctrina, & moribus Confirmandi interrogent, atque examinent, eos præsertim, qui talium noscuntur diuturnam, & intimam habuisse conversationem. Quo facto omnibus authentice descriptis, & in instrumenta redactis, manuque, & sigillo uniuscujusque Amandati corroboratis, negocium totum ad Ordinarios, sive ipsorum Commissarios perferant, vel perferri curent, si quidem illi, casu quodam impediti, hoc agere nequirent. *Anno 1569.*

CAPUT II.

De studio, ac diligentia adhibenda in hujusmodi Confirmationibus.

In ipso autem die Confirmationis celebrandæ, Ordinarius, vel ipsius Commissarius, viam, & processum Electionis, sive Postulationis, aut Præsentationis, studiose inquirat, quo Canonice reperto ad indagandam personæ promovendæ habilitatem, sufficientiam, & industriam, non segniter, sed tali cum studio procedat, quale officium, ad quod Electus sive Postulatus, vel Electa aut Postulata confirmari debet, exigit. Quod ut diligenter præstetur, sequentes, primo circa Prælatos admittendos, & confirmandos, deinde circa Prælatas, observabuntur modi, & formæ.

CAPUT III.

De examine promovendi ante Confirmationem.

Per diem unum atque alterum, juxta Ordinarii, sive ejus Commissarii dispositionem, Electi, sive Postulati, aut Præsentati, coram locorum Ordinariis, sive ipsorum Commissariis, in præsentia ad minus trium virorum Ecclesiasticorum sufficientium, atque intelligentium, in aliqua dignitate constitutorum, privatim in loco separato, debent examinari: Primo circa habilitatem, hoc est, an aliquo detineantur impedimento Canonico, quin possint confirmari.

Secundo de fide, eruditione, conversatione, vitæ morumque honestate, studiose fiat inquisitio. Ad quorum majorem percipiendam informationem, Ordinarii, sive illorum Commissarii, instrumenta in locis promovendorum a suis Amandatis confecta, coram eisdem examinatoribus, ipsis confirmandis e loco examinis interim emissis, legi faciant.

Anno 1569. Tertio examinentur in his (si regulares fuerint) quæ concernunt ipsorum regulas: alias de his, quæ sua concernunt officia: deinde in his, quæ curam respiciunt animarum.

Quibus omnibus peractis, si digni & idonei judicati fuerint Confirmandi, die sequenti, vel alia, ad commoditatem Ordinariorum, sive eorum Commissariorum confirmentur. Si vero quispiam minus aptus ad officium inventus fuerit, infirmetur Electio sive Postulatio aut Præsentatio, & provideatur Ecclesiæ, vel officio, de alio aptiore, atque magis idoneo.

Approbato itaque Confirmando, sequens adhibebitur modus procedendi.

Caput IV.

De modo procedendi circa Confirmationem: & quale juramentum, fideique professio Confirmando incumbant.

Loci Ordinarius, sive ipsius Commissarius, determinatis, die, loco, & hora confirmationis, per aliquem suum Officialem, omnes Prælatos, Canonicos, Consiliarios (si qui illic pro loci ratione extant) aliosque in dignitatibus constitutos, ad eum Actum convocabit. Quibus tempore jam præfixo congregatis, Ordinarius, sive ipsius Commissarius, per suum notarium, aut alium quendam officialem, universo cœtui proclamabit, Confirmandum ibidem præsentem nomine N. legitime ac canonice in Abbatem, sive Præpositum Ecclesiæ N. Electum, seu Postulatum, aut Præsentatum, bonorum virorum testimonio, deinde prævio examine, juxta Canonum præcepta habilem, idoneum, atque sufficientem esse repertum: dignumque habitum, qui tali Ecclesiæ N. præficiatur. Quamobrem cum Reverendissimus Archiepiscopus, sive Episcopus N. & N. &c. hunc præfatum reverendum Patrem, vel Dominum in Prælatum jam nominatæ Ecclesiæ N. velit confirmare, eos omnes, ut huic Actui intersint, jusserit congregari. Et ut omnibus præsentibus de confirmatione canonicæ Electionis, sive Postulationis, aut Præsentationis, constet, debitisque modis hac in re procedatur, eundem Reverendiss. D. Ordinarium, ejusque Commissarium mandasse, Promovendi, Confirmandique Electionem, sive Postulationem, aut Præsentationem, in omnium adstantium conspectu pro more perlegi: Post hæc legatur Instrumentum.

Perlecto autem hujuscemodi coram omnibus Electionis, sive Postulationis, aut Præsentationis instrumento, Confirmandus ad præstandum juramentum debitum atque præscriptum, a Notario, vel alio ad hoc negocium deputato præsente hujus Actus Promotore ad conspectum Domini Præsidentis, Archiepiscopi scilicet, vel Episcopi, sive utriuslibet Commissarii ducatur.

Quo cum pervenerit, a Præsidente interrogari debet in hunc modum

Dominus Præsidens ad confirmandum.

Vis solitum & consuetum juramentum, atque fidei professionem?

Confirmandus respondere debet.

Reverendissime In Christo pater D. D. &c. (si ipse est Ordinarius, sin autem Commissarius tantum fuerit, dicat) Reverende Domine Commissarie dignissime, volo.

Quo dicto Reverendus Confirmandus, qui hac in re a Promotore erit instruendus, flexis genibus, & manu dextra super librum Evangeliorum extensa, sequens præstabit juramentum, atque fidei professionem.

Fidei

Fidei professio, & juramentum a Confirmando præstandum. Anno 1569.

Ego N. Electus, sive Postulatus in Abbatem, sive Præpositum Monasterii, vel Ecclesiæ N. Diœcesis N. firma fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium, Et in unum Dominum nostrum Jesum Christum, filium Dei unigenitum. Et reliqua superius in fine Decimæ Constitutionis contenta: ubi integra ipsius professionis fidei forma traditur. Item & vobis Reverendissimo & Illustrissimo Principi, ac D. D. N. Archiepiscopo Salisburgensi, Apostolicæ Sedis Legato, vel Episcopo N. Domino meo clementissimo, vestrisque successoribus, canonice intrantibus, veram obedientiam spondeo & profiteor: promittens (si Regularis fuerit) regulam N. (si vero non fuerit Regularis) statuta meæ Ecclesiæ N. in me, & meis canonice subjectis, tum etiam antiquas, sanctas, bonas, laudabiles & honestas consuetudines libertatibus, privilegiis, ac juribus Ecclesiasticis non adversantes inviolabiliter observaturum. Non ero in consilio, vel facto, contra vestram personam neque Ecclesiam vobis commissam: Et consilia, quæ audiero, vobis, vel Ecclesiæ vestræ contraria, vobis revelabo: Consilium etiam vestrum nulli pandam: auxilium vobis, contra qualemcunque hominem, quidpiam tentantem adversus vestram personam, vel Ecclesiam vobis commissam (salvo ordine meo in his, quæ ad ipsius justam spectant defensionem) exhibebo. Res quoque & possessiones Ecclesiæ meæ, vel Monasterii, non vendam, non infeudabo, non oppignorabo, neque ullo quovis titulo alienabo, nisi in casibus a jure concessis: Jura Ecclesiæ mihi commendatæ pro posse defendam, & amissa recuperabo: Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Deinde jusjurandum adversus omnem simoniam, infra circa finem Constitutionis de modo præsentandi, acceptandi, seu promovendi Clericos ad quævis beneficia Ecclesiastica, præsertim curata, positum, immediate præstabit, mutatis solum mutandis.

Caput V.

De examinati Confirmatione, & literarum Confirmationis exhibitione.

Quibus sic præstitis, Dominus Præsidens eum confirmet, juxta consuetudinem illius Diœcesis, & deinde ipsius confirmationis literas accommodas, eidem confirmato exhibendas quanto citius expediri mandet.

Caput VI.

De inquisitione & examine monialium Electarum, sive Postulatarum in Prælatas.

Si vero Monialis aliqua a suo Monasterio, in quo est professa, canonice, juxta supradicta, in ipsius Prælatam fuerit electa, vel ab alieno postulata: tunc Ordinarius illius Diœcesis, in qua situm est illud Monasterium, Prælata destitutum, antequam eidem Monasterio electam præficiat, sive postulatam, si non personaliter, ad minus per suos Commissarios, Moniales illius Monasterii, in quo electa, sive postulata habitum suscepit, professionemque fecit, & aliquamdiu commorata est, medio juramento, manibus videlicet dextris, ad sinistram pectoris partem, ut fieri assolet, adhibitis; pro eruenda veritate, prius diligenter examinabit circa ætatem, vitam, mores, prudentiam, honestatem, conversationem, industriam, habilitatem, sufficientiam, atque tempus professionis supradictæ monialis, ab ipsis in

Anno 1569. in Prælatam electæ, five ab alio Monasterio postulatæ: Quarum informatione percepta, si idonea, & officio par comperta fuerit, examinetur, quo constare possit, an cæterarum Monialium testimonia, hujus aptitudini correspondeant, nec ne. Quod si voto, & exspectationi satisfecisse, & idonea, habilis, absque ullo impedimento Canonico, ac sufficiens reperta fuerit, Monasterio, a quo electa, sive postulata fuit, præficiatur.

Caput VII.

De juramento cum fidei professione ab ipsis monialibus promovendis præstondo.

Sed antequam confirmetur, fidei professionem & juramentum præstabit suprascriptum, primo latine, deinde germanice, hoc est, in linguam Germanicam versum, atque translatum. Quo præstito confirmetur, & confirmationis literæ cum subscriptione & sigillo Ordinarii, eidem dentur.

Caput VIII.

A quibus, & quomodo Confirmandæ informatio sumenda.

Hi vero qui propter Electæ sive Postulatæ informationem suscipiendam, non solum ipsam, sed & alias Moniales debent examinare, sive Episcopi fuerint, sive alii quicunque, juxta ea quæ superius ex Concilio Tridentino dicta sunt, claustra Monasterii non ingrediantur, sed ante cancellorum fenestellas, singularum informationes audiant, & accipiant: quibus in locis & promovendæ semper erunt confirmandæ, nisi Ordinarius necessitate aliqua adductus, expediens arbitrabitur, per se vel suos Commissarios ingredi, pro his tamen rebus peragendis duntaxat, quæ ante dictas fenestellas cancellorum expediri non possunt.

De Renunciationibus dignitatum, & beneficiorum Ecclesiasticorum.

CONSTITUTIO XII.

Caput unicum.

Ne ulla renunciatio, seu resignatio sine causa canonica fiat, & quomodo fieri, & acceptari debeat.

Renunciationes, Resignationes, & Dimissiones dignitatum, & beneficiorum Ecclesiasticorum, præcipue quibus cura animarum annexa est, sicut apud Patres semper, ita apud nos merito debent esse odiosæ, neque sine bona aliqua & canonica causa admitti, cum enim inter pastorem & Ecclesiam, quasi Matrimonium aliquod spirituale contrahatur, tolerari non debet, ut facilis fiat inter eos separatio. Quod ut eo strictius observetur, statuimus & ordinamus, ne Renunciationes, seu resignationes dignitatum, & beneficiorum, maxime Curatorum, aliter quam ad manus Ordinariorum, ad quorum officium tam institutiones, quam destitutiones jure pertinent, aut ad eorum Officiales, qui ad hoc ab Ordinario habeant mandatum speciale, fiant. Qui tamen etiam resignationum causas primum diligenter examinent, si sint justæ: quæ nisi tales sint, resignationes non admittantur. Quoties etiam fieri contigerit Resignationes beneficiorum, quæ de jure Patronatus Laicorum fuerint, Ordinarii non instituant, nisi quos Patroni canonice præsentaverint. Volumus etiam quod hujusmodi resignationes fiant omnino pure, & in nullius

lius favorem, ne magis successiones, quam dimissiones appareant. *Anno 1569.* Præstet etiam resignans, per se ipsum, aut suum Procuratorem, ad hoc speciale mandatum habentem, juramentum, juxta formam circa finem sequentis Constitutionis descriptam, quod in resignatione nulla illicita, vel de jure prohibita pactio intervenerit. Nolumus etiam, quod pacta & consensus privati Pensionum super Beneficiis resignatis, absque auctoritate sedis Apostolicæ, interveniant, quæ pacta si accesserint, nullam obtineant firmitatem. Quod si resignatio aliqua secus quam statuimus, fiat, ipsa non valeat, & provisio, seu præsentatio, ad eum devolvatur, cui alias de jure proprio, seu communi, aut de consuetudine competit. Si vero renunciatio juste & canonice fuerit facta, pro rata habeatur, atque admittatur, sed ei nulla dabitur possessio, neque confirmatio, quousque fidei non fecerit professionem, ad finem proximæ Constitutionis positam.

De modo præsentandi, acceptandi, seu promovendi Clericos, ad quævis beneficia Ecclesiastica, præsertim curata.

CONSTITUTIO XIII.

CAPUT I.

De idoneis ad beneficia Ecclesiastica assumendis, ineptisque ad suos Patronos remittendis: & de pœna eorum, qui acceptando præsentator, magis affectibus, quam conscientia reguntur.

Cum juxta sacrorum Canonum traditiones, ad beneficia Ecclesiastica debeant præsentari, promoveri, vel assumi, qui digni sunt, atque idonei, & quibus vitæ honestas, atque literarum scientia suffragantur, cujus tamen contrarium sæpius fieri non sine magno Ecclesiæ incommodo experimur: Ideo præsentis statuti tenore, omnibus & singulis dignitatum, personatuum, Ecclesiarum, Canonicatuum, atque quorumlibet beneficiorum Ecclesiasticorum Patronis, Collatoribus, & Electoribus, per nostram Provinciam ubivis locorum constitutis mandamus, ut ad beneficia qualiacumque, ad quæ ipsis & eorum cuilibet jus providendi, vel præsentandi competit, quando vacaverint, intra tempora a sacris, præsertim Concilii Tridentini Canonibus statuta, legitimo impedimento cessante, dignas, & idoneas personas præsentent, non attendentes affectionem sanguinis, familiaritatis, lucri vel commodi cujuscumque, sed judicium rectæ rationis, Ecclesiarum profectum, atque salutem animarum, quæ talibus committuntur. Quod ut efficacius fiat, & doli, fraudesque penitus in talibus excludantur, volumus & ordinamus, quod omnes ad quæcumque beneficia præsentati, non instituantur, nisi prius à nostro, cæterorumque Episcoporum nostræ Provinciæ officialibus, eorumque adjunctis, juxta formam a Concilio Tridentino traditam, inferius descriptam, fuerint instar ordinandorum, sufficienter examinati, & idonei reperti, atque propterea admissi. Quod si tales non fuerint, ut beneficiis, ad quæ præsentantur, præesse possint, eos decernimus ad suos Patronos, & Præsentatores, cum denunciatione inhabilitatis suæ remittendos. Qui Patroni, si exinde in tempore ad hoc de jure statuto, alium idoneum Ordinariis non præsentaverint, jure præsentandi, pro illa vice privati sint, Ordinarioque, in cujus Diœcesi beneficium est concessum, de eodem secundum Deum providere liceat. Quod si Capitula, aut singuli Canonici, in conferendis canonicatibus vacantibus se suspectos reddiderint, & magis secundum suos affectus, quam rectum judicium,

Anno 1569. cium, atque Ecclesiarum honorem & utilitatem attendere voluerint, Ordinariorum erit in his etiam pœnali judicio prospicere, ut omnia debito modo & canonice fiant. Si vero ab Ordinariis absque alia præsentatione fuerit providendum, id juxta sacri Concilii Tridentini & præsentis nostræ Synodi sanctiones præstare non negligant, quod ab aliis præstari desiderant: ne omnipotentis Dei iram, & indignationem, sacrorumque canonum pœnam incurrant.

Caput II.

De quorumdam Conciliorum constitutionibus observandis circa præsentatorum acceptationem: & sine causa evidenti, absentiæ alicujus veniam nemini concedendam.

Trident. sess. VII. Cap. 3. de Reform. Præterea etiam animadvertendum est, ne hujuscemodi inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis non solum dignis, & idoneis, sed etiam quæ in loco residere, ac per se ipsos curam exercere valeant, juxta constitutionem Alexandri tertii in Lateranensi Concilio, quæ incipit: Quia nulli &c. & aliam Gregorii decimi in generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit: Licet Canon &c. editam, conferantur: aliter autem facta collatio, sive provisio, omnino irritetur: & Ordinarius collatas pœnas constitutionis Concilii generalis, quæ incipit: Grave nimis &c. se noverit incursurum. Quapropter cum Ecclesia a cura animarum non immunis digno committi debeat, talis ad hanc dignitatem persona quæratur, quæ in loco residere, & curam ejus per seipsam valeat exercere, nisi forte de licentia sui Episcopi, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis (dum non ultra tempus a Concilio Tridentino præfixum) contigerit aliquem abesse. Quam nos constitutionem repetentes, volumus eandem stricte observari. Hoc etiam adjicimus, quod si Officiales nostri, atque suffraganeorum nostrorum, aut nosipsi, pro concedenda licentia absentiæ a beneficiis & Ecclesiis curatis, interpellati fuerimus, ea licentia nulli concedatur, nisi audita & approbata causa, propter quam quis credit se merito abesse posse: quæ licentia tamen ultra unum annum nulli concedi debet, nec finito anno in alium annum prorogari, nisi novæ & canonicæ causæ absentiæ emerserint, vel priores adhuc durantes tales sint, quibus Jus commune alias licentiam non denegat.

Caput III.

Nullum Vicarium sine Ordinarii authoritate, vel constituendum vel etiam dimittendum esse.

Quod si causa fuerit perpetua, vel auctoritas major pro absente intervenerit, ita quod necesse fuerit Ecclesiam, & animarum regimen alteri committere, exinde volumus, & ordinamus, quod nullus Vicarius ad aliquam Ecclesiam, seu beneficium curatum, sine consensu Episcopi assumatur, neque etiam destituatur sine consensu ejusdem, in cujus Diœcesi Ecclesia vel beneficium situm fuerit, ita ut si aliquis Pastor Vicarium suum, quem cum authoritate Episcopi assumpsit, amovere voluerit, id fiat ex causa rationabili, coram Ordinario producta, & per cognitionem Ordinarii approbata.

Caput IV.

Pastores non residentes de proventibus Ecclesiarum nihil percipere debere, nisi quod ultra sufficientem Vicariorum sustentationem, & sartorum tectorum conservationem, reliquum fuerit.

Cum autem plerumque contingat pastores non residentes proventus Ecclesiarum cum pecuniis absentiarum, quas vocant, ita extenuare

tenuare, ut laborantibus apud Ecclesias parum admodum relinquatur: cæteri tanquam Vicarii, & Cooperatores, stipem quasi a plebe sibi commissa, & pro Sacramentorum administratione exigere, etiam ab invitis cogantur, quod utique tolerandum diutius non est: Quare nostris, ac Coepiscoporum, & suffraganeorum nostrorum Officialibus (coram quibus omnes concessiones Ecclesiarum, & beneficiorum, dummodo causæ, de quibus jam mentionem fecimus, adfuerint, fieri volumus) serio committimus, & mandamus, quod in constituendis concessionibus primo omnium id agant, ut Vicario, Cooperariis sacerdotibus, & Capellanis, de proventibus Ecclesiarum, ubi aliunde ipsis provisum non sit, necessaria constituantur: Deinde provideatur ædificiis domorum Parochialium satis, & tunc demum assignetur portio absenti Pastori de reliquo, si quod superfuerit: dummodo ex legitima causa, & cum licentia sui Episcopi, juxta dispositionem Concilii Tridentini, absit, vel abfuerit. *Anno 1569.*

CAPUT V.

Ad curam animarum non nisi legitimæ ætatis homines, ac jam presbyteros, aut quam primum futuros admitti debere.

Licet sacrosanctum Concilium Tridentinum decreverit, neminem deinceps ad dignitates quascunque quibus animarum cura subest, promovendum esse, nisi qui saltem XXV. suæ ætatis annum attigerit, & in Clericali ordine versatus, doctrina, ad suum munus exequendum necessaria, ac morum integritate commendetur, juxta Constitutionem Alexandri III. in Concilio Lateranensi promulgatam, quæ incipit: Cum in cunctis &c. nihilominus ad majorem hujus rei explicationem, & nostræ conscientiæ satisfactionem, renovando Decretum præcedentis Synodi Salisburgensis statuimus & ordinamus, ne cuiquam, cujuscumque sit conditionis & dignitatis, Parochialis Ecclesia conferatur, nisi etiam post conditiones a sacro Concilio Tridentino suprascriptas, revera sit sacerdos, vel intra annum a die adeptæ possessionis, sacerdos efficiatur: præsertim cum etiam in alio loco ejusdem capituli dicat eadem sancta Synodus Tridentina, Neminem deinceps, ad dignitatem, Canonicatum, aut portionem recipi debere, nisi qui eo ordine sacro sit initiatus, quem illa dignitas, præbenda aut portio requirit, aut in tali ætate, ut infra tempus a jure, & ab ipsa sancta Synodo statutum, initiari valeat. Quamobrem & Nos iis, qui Parochialibus Ecclesiis, necdum sacris initiati præsunt, mandamus, ut infra spacium sex mensium ab hujus Synodi publicatione, non solum Sacerdotalem suscipiant characterem, sed & Missas celebrent: quod si quispiam negligeret, vel diutius quam decet, sine legitima causa differret, eum immediate illo parochiali beneficio privatum esse, ipsumque beneficium vacare declaramus. *Seß. XXIV. Cap. 12. de Reform.*

CAPUT VI.

Quomodo Ecclesiis vacantibus sit providendum, & de promovendorum examine ac confirmatione.

Ut autem Parochialium Ecclesiarum vacantium provisio, omnium pectoribus magis insigatur, dignum duximus huic nostræ præsenti constitutioni Tridentini Concilii Decretum hujus rei gratia editum, esse inferendum, quo commodissime docetur, quonam modo hujuscemodi Ecclesiis vacantibus immediate sit providendum, & promovendi a quibus, & quomodo sint examinandi, & confirmandi: Decretum vero est, quod sequitur: Expedit maxime animarum saluti,

Anno 1569. *Seff.* XXIV. *Cap.* 18. *de Reform.* luti, a dignis atque idoneis Parochis gubernari, id ut diligentius, ac rectius perficiatur, statuit sancta Synodus, ut, cum Parochialis Ecclesiæ vacatio, etiam si cura Ecclesiæ, vel Episcopo incumbere dicatur, & per unum, vel plures administretur, etiam in Ecclesiis Patrimonialibus, seu receptivis nuncupatis, in quibus consuevit Episcopus uni vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infrascriptum examen teneri mandat, per obitum, vel resignationem, etiam in Curia, seu aliter quomodocumque contigerit, etiam si ipsa Parochialis Ecclesia reservata, vel affecta fuerit generaliter, vel specialiter, etiam vigore Indulti, seu privilegii in favorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, seu Abbatum, vel Capitulorum: debeat Episcopus statim habita notitia vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione, constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur. Porro Episcopus & qui jus patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus, ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum sit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos noverint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cujuslibet ætate, moribus, & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et si Episcopo, aut Synodo Provinciali, pro regionis more, videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes, qui descripti fuerint, examinentur ab Episcopo, sive, eo impedito, ab ejus Vicario generali, atque ab aliis examinatoribus non paucioribus, quam tribus: quorum votis, si pares, aut singulares fuerint, accedere possit Episcopus, vel Vicarius, quibus magis videbitur. Examinatores autem singulis annis in diœcesana Synodo ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur. Adveniente que vacatione cujuslibet Ecclesiæ, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant; indeque succedente alia vacatione, aut eosdem, aut alios tres, quos maluerit, ex prædictis illis sex eligat. Sint vero hi examinatores, Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut jure Canonico, vel alii Clerici, seu Regulares, etiam ex ordine mendicantium, aut etiam sæculares, qui ad id videbuntur magis idonei, jurentque omnes ad sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita, fideliter munus executuros. Caveantque ne quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post, accipiant: alioquin simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant; a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant; & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in Synodo Provinciali, si opus fuerit, rationem reddere teneantur; a qua, si quidem contra officium eos fecisse compertum fuerit, graviter ejus arbitrio puniri possint. Peracto deinde examine renuncientur, quotcumque ab his idonei judicati fuerunt ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit; atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si vero juris Patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat, is, quem Patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cum vero institutio ab alio, quam ab Episcopo erit facienda; tunc Episcopus solus ex dignis eligat dignio-

digniorem, quem Patronus ei præſentet, ad quem inſtitutio ſpectat. *Anno 1569.*
Quod ſi jus Patronatus laicorum fuerit; debeat qui a Patrono præſentatus erit, ab eisdem deputatis, ut ſupra, examinari, & non, niſi idoneus repertus fuerit,a dmitti. In omnibusque ſupradictis caſibus, non cuiquam alteri, quam uni ex prædictis examinatis, & ab examinatoribus approbatis juxta prædictam regulam, de Eccleſia provideatur, nec prædictorum examinatorum relationem, quo minus executionem habeat, ulla devolutio, aut appellatio, etiam ad ſedem Apoſtolicam, ſive ejusdem ſedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuncios, ſeu Epiſcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interpoſita impediat, aut ſuſpendat: alioquin Vicarius, quem Eccleſiæ vacanti antea Epiſcopus arbitrio ſuo ad tempus deputavit, vel forſan poſtea deputabit, ab ejus Eccleſiæ cuſtodia, & adminiſtratione, non amoveatur, donec aut eisdem aut alteri, qui probatus & electus fuerit, ut ſupra, ſit proviſum: alias proviſiones omnes, ſeu inſtitutiones, præter ſupradictam formam factæ, ſubreptitiæ eſſe cenſeantur: non obſtantibus huic decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, præventionibus, affectionibus, novis proviſionibus, indultis conceſſis quibuscumque univerſitatibus, etiam ad certam ſummam, & aliis impedimentis quibuscumque. Si tamen adeo exigui redditus dictæ Parochialis fuerint, ut totius hujus examinationis operam non ferant; aut nemo ſit, qui ſe examini quærat ſubjicere; aut ob apertas factiones, ſeu diſſidia, quæ in aliquibus locis reperiuntur, facile graviores rixæ, ac tumultus poſſint excitari; poterit Ordinarius, ſi pro ſua conſcientia cum deputatorum conſilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omiſſa privatum aliud examen, cæteris tamen, ut ſupra ſervatis adhibere. Licebit etiam Synodo Provinciali, ſi qua in ſupradictis circa examinationis formam addenda, remittendave eſſe cenſuerit, providere.

Caput VII.

De juramento, quo ſe promovendus a labe Symoniæ alienum teſtari debet.

Poſtremo ad tollendam omnem Symoniam, quæ in collatione, ſive præſentatione, aut electione, vel renunciatione, ſeu qualicumque promotione ſupradictorum beneficiorum Eccleſiaſticorum ſolet oriri, ordinamus & ſancimus, ne cuiquam per electionem, ſive poſtulationem, aut collationem, vel renunciationem, pro beneficio hujusmodi præſentato, ſeu quomodocumque promoto, concedatur poſſeſſio, neque confirmatio, niſi prius infraſcripto jurejurando ab omni labe Symoniæ ſe immunem oſtenderit.

Jusjurandum a quocunque ad quodlibet beneficium Eccleſiaſticum promovendo præſtandum.

Ego N. Electus, vel Poſtulatus, ſive præſentatus, vel quomodocumque proviſus, ad beneficium N. juro per hæc ſancta Dei Evangelia, me non cupiditate, avaritia, vel ocii ſectandi ſtudio, beneficium hoc Eccleſiaſticum ambiviſſe, vel expetiviſſe: multo minus impetrandi ejus cauſa Patronum, Collatorem, Reſignantem &c. aliquo munere, pollicitatione, ſpe futuri lucri, ſeu aliquo contractu nominato, vel innominato induxiſſe, aut corrupiſſe: neque id ulla alia machinatione, qualem humana calliditas excogitare poteſt, procuraſſe, ſed ad hoc ipſum beneficium cumprimis ſpirituali & religionis zelo, & in domo Dei conſtanti fide, & veritate Catholica inſerviendi affectu promotum, & adductum eſſe, cui beneficio, ſeu functioni Eccleſiaſticæ in

Anno 1569. in omnibus, quæ ad eam requiruntur, pro virili, ac rite incumbam; Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta ipſius Evangelia.

CAPUT VIII.

De fidei & obedientiæ profeſſione ejusdem.

Quo juramento præſtito, Promovendus antequam confirmetur, vel ad beneficii ei oblati poſſeſſionem admittatur, debet coram Ordinario, vel ejus Officiali, fidei profeſſionem facere, obedientiam Summo Pontifici præſtare, & omnes hæreſes publice deteſtari, atque anathematizare, juxta infra ſcriptam verborum formam. Videlicet:

Fidei profeſſio ſub juramento facienda a promoto in Parochum, vel alium quomodocumque beneficiatum.

Ego N. promotus in Parochum (vel quicquid Eccleſiaſticæ conditionis fuerit) Eccleſiæ N. hujus Diœceſis N. firma fide credo, & profiteor omnia, & ſingula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo ſancta Romana Eccleſia utitur, videlicet; Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium, & inviſibilium. Et in unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium Dei unigenitum. Et reliqua ſuperius in fine decimæ Conſtitutionis contenta, ubi integra ipſius profeſſionis fidei forma traditur. Item: & vobis Reverendiſſimo D. D. N. Archiepiſcopo Salisb. &c. (ſi præſens Ordinarius fuerit, ſin vero alius, ejus loco ſurrogatus fuerit, dicat) & Reverendiſſimo D. D. N. Archiepiſcopo Salisburgenſi &c. Apoſtolicæ ſedis legato: vel Epiſcopo N. Domino meo clementiſſimo, veſtrisque, vel ſuis ſucceſſoribus canonice intrantibus, veram obedientiam ſpondeo & profiteor, promittens me talem pro viribus meis velle exhibere, qualem hoc ipſum requirit beneficium, cujus bona tam mobilia per inventarium mihi conſignanda, quam immobilia, absque Reverendiſſimi Domini mei Ordinarii &c. conſenſu & licentia, non vendam neque impignorabo, aut quocumque titulo alienabo, ſive commutabo. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

CAPUT IX.

De Confirmatione Promoti, & ne Officiales eundem injuſta exactione premant.

Quibus peractis, confirmetur, & literæ confirmationis authenticæ ei exhibeantur: ſed a Notariis, ſcriptoribus, aliisque Epiſcoporum Officialibus & miniſtris, pro omnium opera, ſumptu, ac labore in hujuscemodi literis conficiendis, quibus ejusdem beneficii collatio, confirmatio, inſtitutio, proviſio continentur, Promotus admodum non gravetur. Quod ut fiat, quilibet Epiſcopus in ſua Diœceſi, pro ſimilibus ſuorum Officialium, ac miniſtrorum laboribus, & ſumptibus ſatisfaciendis, aliquod juſtum conſtituet præmium, dum non excedat ſummam a Concilio Tridentino præſcriptam. Si vero a ſancta Sede, vel ab Apoſtolicis legatis, ſive Nunciis quispiam legitime, & absque fraude tali aliquo proviſus fuerit beneficio, poſt ſubſcriptam fidei profeſſionem, ſine alia mora ei dabitur poſſeſſio.

De

De pluralitate beneficiorum.

Anno 1569.

CONSTITUTIO XIV.

Caput I.

Ut ex pluribus beneficiis unum retineatur: vel, cæterorum tituli, jura & dispensationes Ordinariis pro ampliori deliberatione edantur.

Quandoquidem sine gravi Ecclesiarum detrimento accidere non solet, ut aliquis plura, quam unum (maxime si curata sint) occupet beneficia: Ideo Decretum superioris Synodi Salisburgensis renovando præcipimus & mandamus, ut omnes & singuli cujuscumque sint conditionis, & præeminentiæ, Prælati Presbyteri & Clerici, qui plura obtinent, & actu, maxime incompatibilia, habent beneficia, unum duntaxat ex his, quod optaverint retineant, alia vero in spacio sex mensium a publicatione horum statutorum Provincialium computando canonico modo dimittant, nisi a sede Apostolica legitimam dispensationem obtinuerint. Quod si putaverint se omnia illa de Jure communi, vel speciali retinere posse, tunc his omnibus, qui illius spei, vel opinionis fuerint, sub pœna privationis injungimus, ut in dicto spacio sex mensium suis quilibet Ordinariis, vel illorum Vicariis aut Officialibus generalibus titulos suorum beneficiorum, jura quoque & dispensationes super his obtentas edant, atque ostendant, ad quorum examinationem postea super retentione vel dimissione hujusmodi beneficiorum agetur, quod canonicum & justum fuerit, quamvis sanctæ Synodi Tridentini Decretum hac de re editum, satis sit clarum, videlicet:

Caput II.

Plura beneficia contra Canones impetrata, ac retenta, cadere in privationem.

Quicumque de cætero plura curata, aut alias incompatibilia beneficia Ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, aut alio quocumque nomine & titulo, contra formam sacrorum Canonum, & præsertim constitutionis Innocentii tertii, quæ incipit: De multa &c. recipere, ac simul retinere præsumpserit; beneficiis ipsis, juxta ipsius constitutionis dispositionem, ipso jure, etiam præsentis canonis vigore, privatus existat.

Trid. Seß. VII. Cap. 4. de Reform.

Caput III.

Quomodo subveniendum his, quibus exiguum accidit beneficium.

Cum autem beneficia Ecclesiastica non sint æqualiter dotata, & nonnunquam aliqua tam exilia, quod eorum proventus ad debitam sustentationem unius sacerdotis non sufficiant, qui forsitan defectus nonnunqnam occasionem dedit, plura conquirendi beneficia: Idcirco ne bovi triturantí obturetur os, & cuilibet Clerico pro modulo suæ dignitatis & conditionis competens assignetur sustentationis portio, Nos atque alii Ordinarii, postquam in proxima per nos instituenda visitatione, de præmissis inquisitionem diligentem fecerimus, debitis & canonicis modis, & in quantum auctoritas nostra se extendit, honeste providebimus. Ad hoc vero institutum, voluimus Decretum sacri Concilii Tridentini ea de re juxta antiquos Canones editum, in medium adducere, quod sic se habet.

Caput

Anno 1569.

CAPUT IV.

Decretum de Pluralitate beneficiorum tollenda.

Trident. Seff. XXIV. Cap. 17. de Reform. Cum Ecclesiasticus Ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum; sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, se ipsos non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt: Sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit: ut in posterum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur, quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat; licet nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferre. Hæcque non modo ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia tam sæcularia, quam regularia quæcumque, etiam commendata, pertineant, cujuscumque tituli, ac qualitatis existant. Illi vero, qui in præsenti plures Parochiales Ecclesias, aut unam cathedralem, & aliam Parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum Parochiali, vel sola cathedrali retenta, alias Parochiales, infra spacium sex mensium dimittere: alioquin tam Parochiales, quam beneficia omnia, quæ obtinent, ipso jure vacare censeantur; ac tanquam vacantia libere aliis idoneis conferantur; nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia, fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliqua ratione, prout summo Pontifici videbitur, provideatur.

De assumendis ab Episcopis, sive aliis minoribus Prælatis, Coadjutoribus.

CONSTITUTIO XV.

CAPUT UNICUM.

Ne Prælati Coadjutores sibi cooptent, nisi forte aliquis per accidens aliquod sit redditus ad functionem inhabilis: & hoc casu qui & quomodo sint cooptandi.

Optandum esset, quod Prælati omnes erga suas Ecclesias ea ducerentur affectione, qua in suos cognatos plerumque rapiuntur, sed (proh dolor) multi sunt, qui magis quæ sua sunt, & carnis, quam Jesu Christi promovere curent. De quibus recte dicit Christus, filios hujus sæculi prudentiores esse filiis lucis, in generatione sua. (*Luc. C. XVI.*) Nonnulli enim sub colore pietatis & auxilii, simulato desiderio suis Ecclesiis subveniendis, sibi dari procurant successores, quos nominant coadjutores, non quod illorum indigeant opera, sed ut eis suas relinquant Prælaturas, tanquam hæreditarias. Id quod hujus sæculi homines forte prudenter factum existimant, cum Paulus Apostolus ejusmodi conatus prudentiam carnis vocet, qua, cum mors ipsa sit, anima occidatur: (*Rom. C. VIII.*) quare coram Deo stultitia est talis prudentia, & abominabilis iniquitas. Huic itaque malo volentes occurrere, ordinamus & statuimus, ne in posterum in hac nostra Provincia, aliqua hujusmodi admittatur coadjutoris Electio, sive Postulatio, nisi Prælatus, qui Coadjutorem petit, regularis non fuerit, & ad suo satisfaciendum officio inhabilis effectus sit, utpote senio admodum confectus,

ctus, vel contractus, five valetudinarius, & viribus mentis, vel corporis destitutus, aut in maximis, utilibus, atque necessariis suæ Ecclesiæ diuturnis negociis, præcipue spiritualibus occupatus, ipsius tamen causa (si Episcopus fuerit) a sede Apostolica (sed si alius minor extiterit) a suo Ordinario, rationabiliter approbata, dummodo non sit cum futura successione (*) Proinde talis Electio, seu Postulatio penes capitulum illius Prælaturæ, vel Dominum, qui de Jure Patronatus, ordinarie, cum vacat, quemlibet idoneum habet præsentandi potestatem, manere debet libera, tandem ab eo, ad quem spectat confirmatio, approbanda, atque confirmanda est. At si quis Prælatus regularis fuerit, & Coadjutorem postulaverit, nullus ei omnino est concedendus: sed si inhabilis & impar officio fuerit, ab eo liberetur, atque removeatur, & alius illo aptior substituatur: ita tamen ut remoti, juxta ipsius merita, congruens habeatur ratio. *Anno 1569.*

De vita, qualitatibus, & officio Episcoporum, atque cæterorum Prælatorum.

CONSTITUTIO XVI.

Caput I.

Quibus dotibus præditi esse debeant Episcopi, cæterique Prælati.

Si unquam Pastoribus, præsertim Episcopis, qui inter Pastores, Apostolorum vice, primatum tenent, opus fuit ea pectori insigere, quæ ipsis competunt, atque de jure divino conveniunt, nunc in istis calamitosis ac turbulentissimis temporibus est pernecessarium. Duo autem potissimum spectare videntur ad Episcopum, seu alium quemcumque Prælatum, quorum alterum ad mores & doctrinam, alterum
I. Timoth. Cap. 3. vero ad functionis solicitudinem spectat: utrumque a D. Paulo Apostolo præscriptum extat. Primo siquidem Episcopum, seu Prælatum oportet esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, continentem, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, non superbum, non iracundum, sed modestum, non litigiosum, sed benignum, non turpis lucri cupidum, sed justum, sanctum, & amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem; ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere &c. Deinde ut curam animarum pervigilem gerant, & non solum sibi ipsis, sed & universo gregi in quo Spiritus
Actor. C. XX. sanctus eos posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, attendant. Quod si non præstiterint, summo Pastori Christo, & rationem, & pœnas daturi sunt, testante eodem
Hebr. Cap. XIII. Apostolo, cum subditos ad obedientiam hortatus, ait: Præpositos rationem pro animabus subditorum olim reddere oportere. Cura autem, qua Pastores fungi debent, & Prælati, non est tyrannidem in subditos exercere, vel cum tumore eis imperare, ipsorum bona inique usurpare; sed Dei pabulo pascere, in necessitatibus, etiam corporalibus, subvenire, captivos redimere, tumultuosos in lenitate spiritus corrigere, ignorantes instruere, devios atque dispersos conquirere, & ad viam salutis reducere, hallucinantes dirigendo a rugientis leonis voragine tueri & defendere, a falsis, pestiferisque doctrinis immunes conservare, & id genus alia, quæ diligentioribus cognita

(*) *Metropolitæ Salisburgenses Suffraganeorum suorum Sedes cathedrales elarguntur veteri Jure, quin causæ cognitio, aut approbatio ab Apostolica Sede requiratur. De quo uberius in Prolegomenis.*

Anno 1569. gnita esse debent. Ii enim quam maxime caveant Ezechielis Prophetæ, imo Dei ultoris, comminationes, dicentis: Væ Pastoribus, qui pascunt semetipsos: nonne greges a Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum non alligastis, quod abjectum non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset Pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso, & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. Propterea Pastores audite verbum Domini: Pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri (neque enim quæsierunt Pastores mei gregem meum, sed pascebant Pastores semetipsos, & greges meos non pascebant) ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius Pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam. Quare unusquisque nostrum hæc ipsa quam diligentissime animadvertet, ne coram divina justitia summo Pastore Christo Jesu infidelis inveniatur minister.

Ezech. C. XXXIV.

Caput II.

De officio Episcopi ejusque Vicario.

Porro quoniam perversa sunt in quæ incidimus tempora, & homines ad omne malum procliviores, ideo necessarium est, ut ea, quæ sunt Episcopalis functionis, eo diligentius exerceantur. Verum enimvero cum crebro accidat, ut & Nos, vel Coepiscoporum nostrorum quispiam gravissimis occupationibus detenti, in muneris nostri continuatione, ceu per interruptionem quandam inevitabili modo præpediamur, distrahamurque: ideo ne quid inde sequatur detrimenti, quod ad Nos attinet, diligenter providebimus, cæteris vero & inprimis illis nostris Coepiscopis, quorum Diœceses paulo amplius extenduntur, mandamus, atque adeo hortamur, ut dispositiones Innocentii tertii, & quæ habentur in C. Quoniam, & in C. Inter cætera. De off. ord. stricte atque exacte custodiantur. Ita quod vel Episcopi ea, quæ sunt Pontificalis ordinis, per se ipsos exequantur, aut a tempore publicationis horum statutorum, infra sex menses aliquem ex Episcopis constituant suum in Pontificalibus Vicarium, cui pro dignitate Episcopali ita provideant largiter, ne pro impartiendis Sacramentis, aliisque Juribus Pontificalibus exactiones populares imponere, sit necesse, ne spiritualia venalia habere judicentur, salvis tamen procurationibus honestis, atque debitis, juxta C. cum sit Romana. de Symo. & juxta formam Concilii Tridentini.

Caput III.

Episcopum, qui concionari non potest, aptos Concionatores, & alios quo cætera ministeria rite exequantur, justo stipendio alere debere.

Simili modo sancimus, & volumus, ut illi, qui donum prædicationis non habent, viros idoneos ad tam sanctum, & inprimis necessarium officium salubriter exequendum, quanto citius assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commissas, vice ipsorum solicite visitent, easque non minus exemplo quam verbo ædificent. Et quia Episcopis in audiendis confessionibus, injungendis pœnitentiis,

tiis, cæterisque ad salutem animarum pertinentibus, eos cooperari oportet, æquissimum est, ut condigna ferant præmia, & ad necessitatem victus nihil illis desit. *Anno 1569.*

Caput IV.

Episcopos vigilantes, & circumspectos esse debere.

Neque tamen hoc quisquam eo decretum esse arbitretur, quod Nobis Episcopis interim utramvis in aurem ociose dormiendum putemus: imo pro viribus quisque studere debet, ut ovium exactam habeat notitiam & curam: sed & præcipue Cooperatoris (per quem oves juxta reguntur) fidem & diligentiam exploret, & in eo valde oculatus sit, ut suum quisque munus fideliter in Ecclesiis exequatur. Cum etenim omnes oves nosse supra vires nostras sit, compastores tamen, & in opere Dei Coadjutores nostros convenit nosse, ut sciamus, quomodo præsint, quomodo doceant, quomodo traditiones, & ritus Ecclesiæ servent, quomodo vivant, ædificentne, an corrumpant gregem.

Caput V.

Decretum exhortatorium ad Episcopos, quibus præscribitur modus & forma vivendi.

Sess. XXV. Cap. 1. de Reform. Et ut omnia suprascripta nobis sint magis cordi & curæ, dignum judicavimus, sanctissimum sacri Concilii Tridentini admonitorium Decretum, nostri, aliorumque Episcoporum & Prælatorum causa editum, hic quoque annotandum esse, quod est tale, videlicet: Optandum est, ut ii, qui Episcopale ministerium suscipiunt, quæ suæ sint partes, agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, sed ad labores, & solicitudines, pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad religionem, innocentiamque facilius inflammmandos, si Præpositos suos viderint non ea, quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. Hæc cum ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animadvertat, admonet Episcopos omnes, ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis, ac vitæ actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant: inprimis vero ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi non solum jubet, ut Episcopi modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu contenti fiut, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto suo instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ, consanguineos, familiaresve suos augere opibus studeant: cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed, si pauperes sint, iis, ut pauperibus, distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa: imo quam maxime potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Quæ vero de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque beneficia Ecclesiastica, tam sæcularia, quam Regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione observare, sed & ad sanctæ Roma-

Anno 1569. Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit: quorum consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem, cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus, ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos convertant.

Caput VI.

Episcopos ea negotia, quibus ipsi interesse non possunt, gravibus & bonæ existimationis Viris demandare debere.

Hoc unum postremo etiam monendum, & ab Episcopis est quam diligentissime animadvertendum, quod aliquando diversis Ecclesiasticis causis emergentibus, ipsi personaliter negotiis præesse cum non possint, ita ut aliis, in quibusdam actionibus, vices suas committere cogantur, ne authoritatem suam, juxta præcedentis Salisburgensis Synodi, atque omnium aliorum canonum, Juriumque sanctiones, alii quam Ecclesiastico homini probo, ac sufficienti rem committant, ordinamus atque præcipimus: unde & ultima Coloniensis Synodus sancit & statuit, ut Episcopi, qui functionem munerum suorum non per se, sed per ministros, aut Commissarios seu collectores, solent obire, vices suas non committant hominibus levibus, vitiosis, nec etiam conjugatis: sed tantum Ecclesiasticis gravibus, & probatæ opinionis viris. Idem fere & Moguntina. Turpe est enim (ut bene alias annotatum est) Clericos sive actiones Ecclesiasticas Laicorum subire debere judicium.

De residentia Episcoporum, aliorumque minorum Prælatorum & Pastorum omnium, ac beneficia Ecclesiastica quomodolibet habentium.

CONSTITUTIO XVII.

Caput I.

Ecclesiarum Rectorum residentiam omnibus modis esse necessariam: venia autem absentiæ quousque sit concedenda.

Quanta sit ovibus necessaria proprii Pastoris præsentia, nullus sanæ mentis est qui ambigat, cum veritas ipsa summus omnium Pastor Christus, duplici ratione insinuaverit, tum quia alienum oves non sequuntur, sed ab eo fugiunt, eo quod ejus vocem non cognoscunt, tum quia mercenarius, & qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videns lupum venientem, dimittit oves, & fugit, & lupus rapit, atque dispergit, mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus: sed verus Pastor, cujus sunt oves propriæ, a suis ovibus cognoscitur vere, & ejus vocem oves audiunt: Et quum eas emiserit, ante eas vadit, & oves illum sequuntur, quia vocem ejus sciunt: & quum lupus venit, se opponit, & vitam ponit pro ovibus suis. Quapropter non immerito omnes leges Ecclesiasticæ, omnia Jura canonica sanxerunt & sanciunt, clamaverunt & clamant: Pastores suis ovibus a Deo commissis debere residendo præesse, ut cognita earum necessitate, eis, cum opus esse viderint, possint prodesse, & animas suas pro ipsis ponere. Ideo & sacrosanctum optime ait Concilium Tridentinum: Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bono-

Joan. Cap. X.

Sess. XXIII. Cap. 1. de Reformat. & Sess. VI. de Reformat.

bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarum-que miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia Pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab his præstari, & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt; sacrosancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio, & veritate pascant, & regant. Unde & D. Gregorius: Qui regimen animarum suscipit, hunc censura Ecclesiastica susceptum gregem deserere, & remotæ vitæ otiis vacare non finit. Quod cum a multis haud parum fuerit neglectum, lac ab eis tantum mulgendo, lanamque detondendo, & avaris mercenariis (utinam nec lupis quandoque) curam illarum committendo: hinc factum, ut plurimæ interierint, aliæ a lupis raptæ, aliæ dispersæ, aliæ præ timore, partim in cavernis, partim densissima inter arbusta absconditæ. Qua de causa sacrosanctum Oecumenicum Tridentinum Concilium a spiritu sancto edoctum, ut uniuscujusque Pastoris ovibus consuleret, omnibus sub reatu peccati mortalis, & diversis temporalibus pœnis, (vilescente spirituali pœna, & conscientia parum firma) mandavit Pastoribus, Episcopis, ac reliquis cujuscumque conditionis animarum curam habentibus, ut in propria residentia maneant, hoc est, semper præsentes adsint, nec usquam a caulis ovium Christianarum discedant, nisi hoc urgentissimæ & inevitabiles causæ fieri jubeant, quibus nimirum vel grave damnum avertitur, vel maxima utilitas Ecclesiæ accedere potest: ita tamen, si Episcopus fuerit, ut evidens illa causa, vel summo Pontifici, vel Metropolitano, vel ei, qui hujus locum tenet antiquiorem, innotescat, & approbetur: nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reip. officium Episcopatibus adjunctum, cujus causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem Metropolitano, vel ejus locum tenenti significare tenebitur. Meminerint tamen discessuri, ita ovibus suis providendum, ut quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, qui statim sunt reversuri: sacrosancta Synodus Tridentina decernit, illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere: & haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento. Quos etiam admonet, & in Domino hortatur, ne per illius temporis spatium, Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi diebus, quibus refici maxime, & in Domino gaudere Pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos alio vocent. Si vero quempiam, qui Episcopus non fuerit, sed alius inferior Prælatus, vel quomodocumque curam animarum habens, vel exercens, abesse contingeret, ejus absentiæ legitimam & gravem causam per Episcopum suum debere ante discessum cognosci, ac in scriptis probari. Cui tamen ultra bimestre tempus abesse minime conceditur. Interim admonetur, ut Vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquat. Ideo ut non solum sanctissimis Conciliorum, Tridentini præcipue sanctionibus satisfiat, & pœnæ, hujus rei causa determinatæ, subterfugiantur, sed & Nos summo Pastori Christo ut pareamus, conscientiæ, officio, ac ovium nobis commissarum saluti consulamus, per præsens Decretum mandamus, atque præcipimus omnibus & singulis, præsentibus & futuris nostris

Anno 1569.

Tom. II. Expl. 5. in 1. Reg. C. 14.

Anno 1569. Coepiscopis & Suffraganeis, Abbatibus, Præpositis, Decanis, Parochis, cæterisque omnibus curam animarum gerentibus, ne sub pœnis a sacro Concilio Tridentino assignatis, quisquam nisi juxta ipsius Concilii concessionem, a sua Ecclesia se absentare audeat.

Caput II.

Canonicis, qui in suis Ecclesiis dignitates, & officia gerunt, præcipitur continua residentia.

Sunt & alii, qui in Ecclesiis tam collegiatis, quam Cathedralibus, licet Præpositi non sint, sive Decani, neque animarum curis dotati, aliis tamen titulis & officiis cum emolumentis insigniti, Scholastici scilicet, Custodes, & Cantores, qui pro suis officiis non minus quam Præpositi & Decani residere debent, cum constet (ut optime annotavit sancta Synodus Moguntina) harum dignitatum officia, Majores nostros ideo in Ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam Ecclesiasticam, tanquam Inspectores & moderatores conservarent. *Synod. Mogunt. C. 71.* Jam vero videmus, ea ab iis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab Ecclesiis suis absunt, nihil minus quam vocationibus suis respondentes. Quare statuimus, ut posthac omnes qui in Ecclesiis Cathedralibus vel collegiatis, non solum Præpositorum, vel Decanorum, sed etiam Scholasticorum vel Custodum, aut Cantorum dignitatibus (quatenus hæ ad nostram, aut comprovincialium nostrorum pertinent dispositionem) jam potiuntur, aut in posterum sunt potituri, præsentes suis Ecclesiis utilem & nomine dignam operam præstent: non absentes, fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti ullam harum dignitatum gerere, sed quisque tali titulo insignitus, suæ Ecclesiæ non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo præsens ipse inserviat.

Caput III.

De residentia, officio, ac diligentia beneficiatorum.

Alii vero sunt beneficiati, Ecclesiasticis redditibus fruentes, qui licet nullo peculiari officio in Ecclesiis præfulgeant, neque curam animarum habeant, illis tamen Ecclesiis, vel Capellis, quarum fructus, vel fructuum partem annuatim accipiunt, quotidie in Psalmis, Hymnis & Canticis Deum laudando, vel sacra faciendo, inservire, devotisque illorum locorum populis in spiritualibus, & temporalibus, præsertim pauperibus prodesse, & pro illorum animabus, qui suis beneficiis, vel Ecclesiis annuos reliquerunt redditus, vel quomodocumque aliis donis illas Ecclesias, vel beneficia dotaverunt, coram divina bonitate preces effundere teneantur. Non enim gratis, neque ut eis ipsi futuri beneficiati abuterentur, illa in sua tantum commoda trahentes, tot tantique utriusque sexus pii homines, his ipsis Ecclesias & Capellas infinitis dotarunt bonis, & proventibus. Nos pias eorum mentes iri defraudatum nolentes (cum ea bona ex illorum medullis, & sudore pauperum constent) sed cultui divino, beneficiatorumque saluti consulere volentes, mandamus & præcipimus omnibus & singulis beneficia Ecclesiastica personalem residentiam de jure, sive consuetudine exigentia, in titulum sive in commendam obtinentibus, ut juxta antiqua, & sacri Concilii Tridentini Decreta absque tergiversatione in locis suorum beneficiorum resideant: Neque volumus authoritate ejusdem Concilii Tridentini, privilegia, seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis, alicui suffragari.

CAPUT IV.

Anno 1569.

Indulgentias rationabiles firmas manere, interim tamen curam animarum negligi non debere.

Indulgentiis vero, & dispensationibus temporalibus, ex veris, & rationabilibus causis tantum concessis, & coram Ordinario legitime probandis in suo robore permansuris, quibus casibus nihilominus officium sit Episcoporum, tanquam in hac parte a sede Apostolica delegatorum, providere, ut per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur: nemini, quoad hoc, privilegio, seu exemptione quacumque suffragante.

ADMONITIO.

De tempore Canonicis ad residendum præscripto.

De tempore Canonicis ad residendum præscripto.

De Canonicorum residentia, ut Ecclesiæ suæ ministerio jugiter deservivisse recte censeantur, decernit Concilium Tridentinum, eos saltem oportere per novem menses resedisse; ita quippe illud Seff. XXIII. Cap. I. de Reformat.: Quoniam autem, qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt, sacrosancta Synodus vult, illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere. *Item Seff. XXIV. Cap. 12. de Reformat.* Obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt. *Causas legitimas excusantis a residentia canonicum has adfert Concilium Tridentinum Seff. XXIII. Cap. 1. de Reformat. nempe: Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas. Ad quas causas etiam revocantur: si quis absit ob corporis infirmitatem, vel quamcunque violente illatam detentionem: qui item boni publici causa docent in Universitate Theologiam, aut eidem student, qui denique Episcopo adsistunt, & obsequium præstant in Ecclesiæ utilitatem, quemadmodum Honorius III. Papa concessit Episcopo Meldensi duos canonicos ad latus, eidemque pro Ecclesiæ bono deservientes.* Cap. Ad audientiam de Clericis non residentibus. *Interim dum Concilium Tridentinum residentiæ tempus non tantum adstrinxit ad novem menses, sed etiam probavit consuetudines illorum capitulorum, absentiæ minus trium mensium spatio tribuentium, procuderunt Capitula quæpiam cum suis Episcopis novas Constitutiones, quæ residentiæ tempus longe infra novem menses, nempe ad quadrimestre duntaxat avocarunt; quod hodie passim obtinet in Germaniæ Capitulis.*

De Episcoporum Vicariis, sive Officialibus generalibus, atque eorum Assessoribus.

CONSTITUTIO XVIII.

CAPUT I.

Qui ad Officialatus, seu Vicariatus generalis dignitates, ac munera, sint adsciscendi.

Varia rerum, & controversiarum negocia, quæ indies, vix ulla interposita quiete, ob hominum diversa studia & contentiones, immenso pene cumulo sese offerunt, in causa sunt, ut tanto oneri non sufficiant Episcopi, quantumvis suis Diœcesibus præsto sint, & omnibus, quod dici solet, nervis laborent, & fatigentur: idcirco jam olim apud Ecclesias cathedrales, præcipue quæ cum amplis Diœcesibus conjunctæ sunt, consuetudo ex necessitate orta est, ut Episcopus quilibet in disponendis rebus, aliisque occurentibus negotiis aliquem

Anno 1569. aliquem fibi adfcifcat cooperatorem, quem vocant Officialem, five Vicarium generalem. Quam laudabilem, antiquiffimamque confuetudinem Nos, noftrique Coepifcopi, tamquam inevitabilem libenter amplectimur, eamque paffim per noftram Provinciam retineri mandamus: hac tamen conditione, quam fub præcepto fervari volumus, ne Nos, aut Coepifcoporum noftrorum aliquis, quempiam ad hoc officium, nifi idoneum, Virum fcilicet Ecclefiafticum, honeftum, bonorum morum, maturæ ætatis, atque prudentem affumat. Abfurdum enim foret, in iis rebus, quæ forum Ecclefiafticum fpectant, religiofum prophani, facerdotem Laici, fuperiorem inferioris judicio, & cenfuræ fubjectum effe debere. Quapropter, ne quid tale inconditum, atque præpofterum in noftris accidat Ecclefiis, jubemus, ut in noftra Metropolitica & qualibet cathedrali Ecclefia, talis Judex, Officialis, five Vicarius generalis præficiatur, qui facris initiatus, in cognofcendis, difcernendis, ac examinandis controverfiarum caufis, iisque judicandis, nec non & in quarumcumque aliarum actionum fententiis ferendis, juxta Canones optime fit peritus, ut inter lepram & non lepram fciat difcernere, ne innocentes condemnet, vel reos juftificet. Nec mirum. Nam fi Archidiaconi, quibus, tefte experientia, Synodoque Tridentina, in quibusdam determinatis duntaxat partibus uniuscujusque Diœcefis, fua exercenda eft officii facultas, juxta facros canones præfertim Tridentinæ Synodi, Magiftri in Theologia, ubi fieri poterit, feu Doctores aut Licentiati in Jure canonico debeant effe: quanto magis id obfervandum venit in deligendis Officialibus, feu Vicariis generalibus, quorum authoritas, non ad unam tantum partem fuarum Diœcefium reftringitur, fed longe, lateque per Diœcefes fuorum Epifcoporum extenditur: cujus rei gratia, & generales Vicarii, five Officiales in omnibus paffim, etiam facris canonibus nuncupantur, & primi, five proximi poft Epifcopos dignofcuntur, ita ut etiam Archidiaconi eorum communiter fubfint authoritati, qui licet oculi dicantur Epifcopi, Vicarius tamen generalis feu Officialis, veluti alter eft Epifcopus, eo quod ejusdem per omnia vices gerit. Quod ut fic fiat, facrum Tridentinum Concilium ftatuit, & Synodus Moguntina Epifcopos cavere jubet, dum ipfi officiis fuis præeffe non poffunt, ne vices fuas hominibus dubiæ famæ, aut ab ordine Ecclefiaftico prorfus alienis committant, fed in fuum locum quoties fuis muneribus per fe non præfunt, viros bonos, graves, peritos, prudentes & in primis Ecclefiafticos fubftituant.

Caput II.

Vicarium generalem, feu Officialem, citra Epifcopi expreffum mandatum, feu datam facultatem, nil agere poffe.

Ipfi vero Officiales, five Vicarii generales, licet ad tale affumantur officium, nihil tamen (quod etiam præcedens Synodus Salisburgenfis præcipit) in civitatibus, five extra, poffunt, neque debent exercere, feu quicquam peragere, nifi juxta facultates, eis ab Archiepifcopo, vel fuis Epifcopis præfcriptas, horumque figillis munitas. Unde & Synodus Ancyrana ait, Vicariis Epifcoporum non licere vel Presbyteros, vel Diaconos ordinare, id eft, ad ordines promovere: fed nec Presbyteris civitatis, fine Epifcopi præcepto, amplius aliquid imperare: nec fine authoritate literarum ejus in unaquaque Parochia aliquid agere. Cujus rei caufa eft, quod cum ad Ordinariorum beneplacitum, plerumque fint mutabiles, ac Jure nulla eis determinata affignatur poteftas.

Conc. Ancyranum C. XIII.

Caput

Anno 1569.

Caput III.

De juramento præstando a Vicario generali, seu Officiali.

Nemini autem generalis Officialatus, seu Vicariatus literæ cum facultatibus dentur authenticæ, nisi prius in manibus sui Episcopi, suæ fidei cum juramento fecerit professionem, ex sacro Conc. Trid. desumptam, videlicet:

Fidei Professio cum juramento ab Officialibus, sive Vicariis generalibus, atque eorum Assessoribus præstanda.

Ego N. a vobis Reverendissimo D. D. N. Episcopo N. assumptus in generalem Vicarium, sive Officialem hujus suæ Diœcesis, N. firma fide credo, & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum nostrum Jesum Christum, filium Dei unigenitum, & reliqua superius in fine decimæ Constitutionis contenta: ubi integra ipsius professionis fidei forma traditur. Item: & vobis Reverendissimo D. D. N. veram obedientiam spondeo & profiteor: cui etiam promitto in omnibus perficiendis examinibus, processibus, inquisitionibus, sententiis, visitationibus, reliquisque actionibus similibus mihi commissis atque committendis, me non aliter quam sacri canones docent, atque exigunt, processurum: Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Caput IV.

Officiales ne sint pathetici, id est, ne ab affectionibus regantur.

Præstito itaque hujusmodi juramento, & ab Episcopis suarum facultatum literis authenticis acceptis, meminisse debent ipsi Officiales sive Vicarii generales, ne in suis actionibus respectores sint personarum, neque amatores pecuniarum sive aliorum munerum: nec odio, aut amore se moveri sinant: sed juxta canones, Deum semper præ oculis habentes, procedere, suaque omnia acta dirigere debent ac tenentur.

Caput V.

Officiales neminem sibi, nisi authoritate Episcopi, subdelegent.

Animadvertentes interim, cum aliquo impediuntur negocio, vel ab aliqua detinentur corporis infirmitate, ita ut suo satisfacere non possint muneri, ne Officialatus, seu Vicariatus vices, aliis committant, præsertim cum in Jure cautum sit, ne Vicariis substituat Vicarium, sed suis Ordinariis Episcopis hoc faciendum permittant, quos ea de re cum necesse fuerit, certiores facient, ut illi id præstare non negligant: nisi ipsis ab Episcopis in facultatibus datis, potestas substituendi concessa fuerit: quia tunc & ipsi hoc idem curare poterunt, dummodo viros habiles Ecclesiasticos, idoneos, ac sufficientes substituant.

Caput VI.

Sede vacante a Capitulo constituendum esse Officialem, seu Vicarium generalem, seu pro tempore existentem approbandum.

Et quia vacante sede per mortem alicujus Episcopi, authoritas Officialis, sive Vicarii generalis, solet expirare: sacrosancta Synodus Tridentina ne jacturam patiatur Jurisdictio Ecclesiastica, statuit; Capitulum omnino teneri infra octo dies post mortem Episcopi Officialem,

Seff. XXIV. C. 16. de Reform.

Anno 1569. cialem, seu Vicarium constituere, vel existentem confirmare: qui saltem in Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, aut alias, quantum fieri poterit, idoneus. Si secus factum fuerit, ad Metropolitanum hujusmodi deputationem declarat esse devolutam. Quod si casus accideret in Metropolitana sive exempta quadam Ecclesia, ejusdemque capituli Patres circa hoc negocium essent remissiores, tunc antiquiori Coepiscopo, in Metropolitana: & propinquiori Episcopo, in exempta, Vicarium idoneum, sive Officialem constituendi potestas conceditur. Qui tamen sive antiquus, sive a Capitulo recens constitutus, confirmatusque omnium sui ministerii actionum a die, qua fuit constitutus, sive confirmatus, usque ad investituram novi Episcopi requisitus rationem reddere debet.

De Assessoribus.

CONSTITUTIO XIX.

Caput I.

Qualis Officiali sit arrogandus Assessor.

Cæterum cum in nonnullis nostræ Provinciæ cathedralibus Ecclesiis moris sit, ad majorem sacrorum Canonum observantiam, securioremque Officialium sive Vicariorum Generalium, in rebus peragendis intelligentiam, suo Officiali alium, utriusque tamen Juris peritum, tanquam consultorem assignare, virum quem Assessorem vocant, qui omnibus actionibus Officialatus assistere debet, ut suo consilio, atque peritia nihil fiat, vel statuatur, quod sacris contrarium videatur Canonibus: Hanc itaque consuetudinem, non improbamus, sic tamen, ut nullus in Assessorem sumatur, nisi doctrinæ respondeant etiam mores, gravitas, prudentia, sagacitas, & modestia: profuerit etiam, Ecclesiasticum, vel saltem cœlibem eum esse hominem. Is tamen, nisi juramento, quod supra Officialibus injunctum est (mutato solum verbo *Processurum* in dictionem *Consulturum*) prius dato, ad muneris sui functionem non admittetur.

Caput II.

De officio Assessoris, & quid in eo agere, vel omittere debeat.

Præterea monendi sunt tales Assessores, quod tametsi Officialibus, adjuvandi, & communicandi consilii causa sint adhibiti, non tamen hoc eo intelligi, ut & ipsi judicent, sententiam ferant, vel præsideant, ne ex ista vicissitudinaria quadam commixtione apud plebejos ambiguum fiat, uter sit potior, Officialisne, an vero Assessor. Qui error, ne cui unquam obrepat, sancimus, quod in qualibuscumque Officialatus, sive Vicariatus generalis, aut cujuslibet fori nostri Ecclesiastici, sive (ut vocatur) Consistorii actionibus, quibus licet quandoque plures cum potestate sententiam dicendi intersint, pro examinandis ad sacros Ordines, seu ad Ecclesias præcipue curatas promovendis, aliisque emergentibus negociis, Ordinariorum jussu & mandato expediendis, Assessores votum duntaxat habeant consultivum, & non decisivum: Idque duas ob rationes: Primo, quia cum ut plurimum Assessores hujuscemodi meri sint Laici, & ut supra monuimus, a Laicis sacerdotes parum decenter judicari. Secundo, quoniam Assessores Officialibus in supplementum quoddam sunt adjuncti: nam si Officialis esset juris Canonici satis peritus, Assessoris opera minime indigeret: itaque Assessoris suffragium per se nihil præstat: sed quod

quod ferre debet Officialis suffragium, id Assessoris consilio & ingenio limatum, accommodatum, & canonice formatum esse debet. Hinc dicitur Assessor, quasi assidens Judici, in causarum cognitione suum præbens consilium. Ejus igitur est officium, non judicare, sed præsidi judicaoti assidere, & in causis, cognitionibus, postulationibus, libellis, edictis, decretis, atque id genus aliis, assidendo consulere: Itaque & in nostra Provincia Assessores Officialibus sive Vicariis oostris debent assidere. *Anno 1569.*

De Prædicatione verbi Dei, & officio Ecclesiastæ.

CONSTITUTIO XX.

Caput I.

Munus prædicationis diligenter esse curandum a Prælatis vel eorum surrogatis.

Perinde, ut corpus nostrum carnale nutritur pane frumentario: sic anima pascitur verbo Dei, & quanto anima præstantior est corpore, tanto spiritualis cibus excellentior est corporali. Munus autem hujus distribuendi panis, præcipue Episcopis (oam hi Apostolorum locum obtineot) post deinde cæteris Prælatis, oec non Parochis incumbit: nam hi Episcopis, in quorum partem solicitudinis arrogati suot, auxilio esse debent. Quamobrem ut officio satisfaciamus, nostrorum Prædecessorum vestigia secuti, sacro etiam Concilio Tridentino idem suadente, atque mandante, omnes Episcopos, & alios minores Ecclesiarum Prælatos, atque Parochos, in Domioo hortamur, ut (qui id possunt, & legitime impediti oon fuerint) per se ipsos saltem in Ecclesiis residentiæ, sanctum Christi Evangelium velint prædicare. Si vero contigerit Episcopos, vel alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam generalis Tridentini Concilii, viros idoneos ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum, omnino assumant. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtæ subjaceat ultioni. Dies vero in quibus conciones hujusmodi debent haberi, sacra Syoodus Tridentina ostendit, inquiens: Omnibus saltem Dominicis, & solemnibus diebus festis; tempore autem Jejuoiorum Quadragesimæ, & Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus; & alias, quotiescunque id opportune fieri posse, ipsi judicaverint Prælati. *Sess. V. C. 2. de Reform.*

Caput II.

Ut Concionatores verbi Dei non tam sint diligentes in sua doctrina, quàm etiam cauti, orthodoxi, & prudentes, & quorum Doctorum enarrationibus potissimum uti debeant.

Hi vero qui ad hoc prædicandi officium fuerint ab Ordinariis ut idonei assumpti, perquam diligenter, & caute circa hoc ministerium se habeant. Humani enim corporis ventriculus, ut cibo male cocto, crudo, difficili, aut intoxicato, vel debilitatur, vel humidum radicale (prout Physici loquuntur) plane extinguitur: sic anima verbo Dei, vel male digesto, vel juxta crudam literam cocto, vel veoeno hæretico adulterato, male afficitur, & tandem perimitur. Quo fit, ut verbi Dei prædicatoribus in administratione cibi illius nobilissimi prudeoter admodum incedeodum sit, oe vel ad sioistram, scilicet Judæorum fermentum, vel ad dexteram, id est hæreticorum, & schismaticorum virus, & blasphemias declinent. Quod ne fiat, omnibus & singu-

Anno 1569. singulis divini verbi prædicatoribus præcipimus, injungimus, & mandamus, ne verbum Dei ex proprio metiantur ingenio, idque juxta sua somnia, & conjecturas temere interpretentur, vel opiniones, aut eum sensum, quem ipsi sibi inde eliciunt, sed omnino ad intellectum, quem sancta mater Ecclesia, atque sedes Apostolica, doctoresque, & Patres ab eis recepti, instinctu Spiritus sancti tradiderunt, & tenent, populo exponant. Quod tunc præcipue fiet, si antiquorum illorum Ecclesiæ Catholicæ doctorum sanctorum Dionysii, Clementis, Ignatii, Cypriani, Athanasii, Cyrilli, Hilarii, Basilii, Jo. Chrysostomi, utriusque Gregorii Nazianzeni, & Nysseni, Hieronymi, Ambrosii, Augustini, Gregorii Magni, Thomæ Aquinatis, & ven. Bedæ, Haimonis, & id genus aliorum, ac etiam recentiorum, quæ non solum in scholis universalibus, & sanis a labe hæretica legi & observari solent, sed & a Romana Ecclesia scripta non reprobata legant. Veluti Dionysii Carthusiani, Joannis Eckii, Friderici Nauseæ, Michaelis Episcopi Merseburgensis, Joannis Feri, Joannis Hofmeisteri, Egidii Topiarii, Roiardi, Jodoci Clichtovei, Antonii a Königstain, & his similium homilias, & postillas: ac sermones etiam Thesauri novi, ex quibus orthodoxæ doctrinæ congruas, & ad Ecclesiæ Dei ædificationem commodas prædicationes colligere poterint. Sed animadvertere debent, ut semper etiam fecundum proprietatem linguæ studeant prædicare. Ab aliis vero damnatis, & prohibitis authoribus, nisi a S. sede Apostolica quispiam facultatem eorum libros legendi adeptus fuerit, eos prorsus abstinere volumus: quorum scripta eisdem prædicatoribus nostris, quemadmodum & aliis utriusque sexus, cujuscumque sint conditionis personis, horum lectionem, librorumque talium usum, sub pœnis supra in Articulo de hæreticis descriptis, serio prohibemus, atque interdicimus.

Caput III.

Modus vitandi hæreticorum scriptorum lectionem.

Ne sint autem concionatores nostri anxii neque solliciti, dicentes, se necessario debere libros hæreticorum legere, ut eorum fallaciis, pestiferisque dogmatibus, in suis sermonibus pro fidelium instructione possint technas illorum solvendo obviare, atque respondere: nec dicant, quomodo illorum laqueis delusum populum extricare, cautioremque reddere poterimus, nisi eorum dolos perceperimus, ipsorum scripta legendo? Quia habent complures Catholicos scriptores, qui hoc optime in scriptis jam præstiterunt, & indies juxta necessitatem, superiorum authoritate innixi, præstare non desinunt, quorum annotationibus eruditis, hæreticorum fraudes, & venena, sub melle exhibita, luce clarius deteguntur, oraque obstrepentia illis clauduntur: Ex quibus prædicator quilibet, fidei Catholicæ partes defendendi avidus, non solum ea ipsa perversa hæreticorum dogmata, sed & conveniens ad illorum singula responsum juxta uniuscujusque rei necessitatem elicere poterit, quibus in unaquaque materia ab hæreticis tractata, fidelem populum, veritatem aperiendo, erroneisque doctrinis respondendo, rectius atque tutius poterit instruere, quam si ipsos hæreticorum libros legeret, & illis proprio captu, & ingenio respondere vellet: quia non omnibus contingit divinarum literarum penetrare mysteria. Et quoniam a nostræ ætatis hominibus nulla est prodita hæresis, quæ non etiam antiquitus in Ecclesia Dei grassata sit: ita Deus Opt. Max. hodie non minus quam olim pia & præclara excitat ingenia, quæ non solum technas & dolos hæreticorum detegunt, sed & modum atque viam incautis tradunt, ut illorum laqueos

queos evitent, neque uspiam impingant: illaqueatis vero, quomodo *Anno* 1569.
se explicent. At ii non propterea in Hæreticos stylum exacuunt, ut ad nova quædam commenta respondeant (nihil enim dictum est, quod non dictum sit prius) sed ut repetitas hæresium doctrinas denuo sanctorum Ecclesiæ Patrum argumentis convellant: ne si (ut bene ait
Tract. contra Demetrian. D. Cyprianus) falsas eorum criminationes contemneremus refutare, videamur crimen agnoscere, vel nobis tacentibus nostræ tribuatur diffidentiæ, & ipsi in sua glorientur malitia. Propterea non frustra nos
Proverb. XXIII. docuit sapiens, stulto juxta ipsius stultitiam esse respondendum, ne sibi sapiens esse videatur. Ex horum itaque scriptis, tanquam ex penu, debet ernere argumenta Concionator, ad evertendam impiam & adulterinam hæreticorum doctrinam, idque longe tutius fecerit quam ex illorum pestilentissimis libris, ex quibus incautus lector antequam prævideat, labe aliqua aspergi, & infici potest facillime.

Caput IV.

De modestia, & ratione inter Concionandum observanda.

Prædicatores insuper neque divino verbo prophana, incerta aut fabulosa debent inepte miscere, neque inter prædicandum rixari, aut furiose contendere: nec Episcopos, aliosve Prælatos, sive civiles Magistratus, cum auditorum offensione, asperius objurgent, sed modeste potius admoneant. Nullius hominis Christiani, cujuscumque sexus, censuræ se palam vociferando subjiciant, sed populum Præpositis suis, etiam dyscolis, juxta doctrinam Apostolicam, obedire doceant, atque hortentur. Ab obscuris, nodosis, & difficilibus quæstionibus abstineant. Non laudem, non quæstum, sed animarum salutem anxie quærant. Fidem & opera, misericordiam, & justitiam Dei, conjunctim inculcent, nec alterum ab altero separent. Vitia quoque detestentur, ad virtutes exhortentur, & alliciant: Et in summa qualem ipsi gregem Christi esse voluerint, tales ipsi priores sint, ut quod alios docuerint, ipsi primum præstent & exhibeant, idque Christi exemplo, qui primum incepit facere, deinde docere: Exemplum enim dedit nobis, ut quemadmodum ipse fecit, ita & nos faciamus. Præterea Tridentini Concilii, & hujus nostræ Synodi Provincialis Decreta, & Constitutiones, præsertim quæ ad mores, & disciplinam Christianam pertinent, inculcare non desinant. Neve etiam quidquam obscure exponant & doceant, quo adstantium aures incertæ, suspensæ, vel offensæ relinquantur.

Caput V.

Quibus locis, & quando non sit Concionandum.

Cum præterea ex Concionibus, quæ in privatis locis, puta sacellis castrorum, vel quæ ab hominum conversatione remotiores sunt, ut in campestribus, sylvestribus, aliisve solitariis locis fiunt, plerumque suspiciones nascantur, verbumque Dei non angulis, sed publico gaudeat: Ideo prohibemus, ne in similibus locis, in quibus ante annos viginti, nulli habiti sunt sermones, nec posthac prædicetur (præterquam in diebus Dedicationum, & unius Patroni, ubi ab antiquo consuetum fuerit his diebus sermones fieri) sub pœna suspensionis a munere prædicandi ad quatuor menses, quoties Prædicatorem hæc facere contigerit.

Anno 1569.

CAPUT VI.

Neminem fine legitimo mandato Concionari debere.

Et cum nullus prædicare debeat, nisi mittatur; Ideo Prælatis Ecclesiarum, cæterisque omnibus, quibus Prædicatoribus opus est, mandamus, ne aliquem huic muneri præficiant, nisi sit a suo Ordinario examinatus ad hoc, atque admissus.

De Theologis, ab Episcopis suis Ecclesiis cathedralibus, aliisque collegiatis designandis atque deputandis.

CONSTITUTIO XXI.

CAPUT I.

In metropolitana, & quatuor præcipuis cathedralibus Ecclesiis &c. eruditum Theologum ali debere, qui cæterum Clerum, sacras literas statutis horis prælegendo, informet.

Cum nobis Episcopis magna sacerdotum debeat esse cura, juvenum præcipue, ac eorum quibus animarum cura ex officio non incumbit, de quorum numero cum primis sunt, qui apud Metropoliticam, cathedrales, ac collegiatas Ecclesias divino inserviunt cultui: Ne igitur tales, horis a ministerio vacantibus, ocio dediti in laqueos incidant diaboli, sed eorum opera Nobis in aliis officiis Ecclesiasticis usui esse possit, non tantum renovatam, sed ampliatam quoque decisionem Cap. 1. & 4. de Magistris a Conc. Lateran. pridem institutam, & a superiori Synodo Salisburgensi sub Illustrissimo D. Ernesto celebrata pariter amplexatam, & a sacro Concilio Trident. tanquam hac nostra ætate valde necessariam renovatam, atque promotam volumus; Ideo ut Prædecessorum nostrorum pias & laudabiles imitemur sanctiones, & sacri Tridentini Concilii pareamus determinationi, nostræque subveniamus, consulamusque necessitati, ordinamus & statuimus, ut in nostra Metropolitana, & cathedralibus Ecclesiis Frisingensi, Ratisponensi, Passaviensi, & Brixinensi, nec non & in aliis collegiatis opulentioribus Ecclesiis habeatur Theologus, sacerdos doctus, & approbatus, licet in eadem facultate doctoratus insignibus non fuerit decoratus, qui ipsos sacerdotes, & alios Clericos, & egenos scholasticos (qui parentum opibus, neque juvari, neque sustentari in universitatibus possunt) hora pomeridiana in sacris literis edoceat, & in his præsertim informet, quæ ad cujusque ministerium & curam animarum spectare dignoscuntur. Cui circa victum provideatur, quemadmodum canon iste, & sacrosanctum Tridentinum Concilium disponunt. In Ecclesiis vero collegiatis, in quarum facultatibus non est, ut Theologum sustentent, curent Decani, & Capitula, ut Canonicis, & aliis sacerdotibus constituatur tempus quotidianum, quo aliquid in sacris literis legant, ne torpentes & somno dediti, tempus irrecuperabile male perdant. Ordinarii autem Decanis, contra reluctantes, inobedientes & inertes, ut in aliis licitis, honestis, & necessariis, ita & hoc loco suppetias pro conservanda obedientia ferant. Qui si in officio suo negligentiores fuerint, per Ordinarios corripiantur: Ipsique ordinarii Decanorum negligentiam suppleant.

Seff. V. C. 1. de Reform.

De Consideratione ab Episcopis habenda in admittendis iis, qui ad sacros ordines aspirant. Anno 1569.

CONSTITUTIO XXII.

CAPUT I.

Præfatiuncula ad sequentis materiæ tractationem.

Monente Apostolo, manus cito nemini esse imponendas, sed unumquemque antequam ad sacrarum ministerium admittatur esse probandum, ut dignus, non criminosus, neque inhabilis pro tanto munere obeundo adsciscatur: itidem & a sanctissimis Conciliis & Patribus, ut custodiatur, copiose sancitum atque præceptum cum sit: multos tamen propter nostrorum temporum malitiam, ab eadem Apostoli doctrina, & Majorum nostrorum limitibus longe discessisse (proh dolor) non sine magna animi nostri perturbatione conspexerimus, in hisce nostris constitutionibus, renovando Decretum præteritæ Salisburgensis Synodi, super hoc nonnulla statuere atque ordinare necessario duximus.

CAPUT II.

De examinatione Ordinandorum, & a quibus ea fieri debeat.

Licet hoc munus eos examinandi atque approbandi, qui se in sortem Domini adscribi desiderant, proprium sit Episcoporum, qui juxta antiquorum canonum, etiam Tridentini Synodi traditiones, sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi adscitis, eorundem Ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem, ac reliqua diligenter deberent investigare, nihilominus propter varias & diversas, quæ indies ipsis occurrunt occupationes, quibus admodum implicati detinentur, quod præsertim his evenit, qui amplissimas habent Diœceses, eis indulgendo consentimus, ut qui per se ipsos hoc præstare non valent, per suos Officiales, sive Vicarios generales, & alios sacerdotes, eos præsertim, qui in cathedralibus Ecclesiis illa obtinent officia, quibus ex antiqua consuetudine hoc munus est injunctum: nec non & alios (si visum fuerit) graves tamen & pios, ac hujus negocii peritiam habentes, atque in majorum ordinum aliquibus saltem constitutos: Laicos enim, & eos, qui in minoribus tantum sunt ordinibus, ab hoc munere prorsus excludimus. Non negamus autem, quin boni viri, sacris etiam non initiati, veluti Assessores, & cathedralium Ecclesiarum ludimoderatores, ut illi, ne sacris canonibus derogetur, intendant, & hi ut uniuscujusque promovendi in humanioribus literis sufficientia comprobetur animadvertant, & experiantur, hujusmodi ordinandorum examini possint interesse, sed non judicare. Turpe est enim Clerico, quod in his, quæ ad Ecclesiæ ministerium attinent, illius, qui vel Laicus, vel inferioris ministerii, quam ipse in Ecclesia est, subeat judicium.

CAPUT III.

Summos Scholasticos, & Cantores, vel eorum Vicarios idoneos, examini ordinandorum interesse debere.

Hortamur quoque & paterne injungimus nostræ Metropoliticæ, atque cathedralium Ecclesiarum summis Scholasticis, & Cantoribus, ut hac in re officiis suis facto respondeant, & dum futuri Ecclesiæ

Dei

Anno 1569. Dei ministri probantur, ipsi personaliter cum Officialibus atque in spiritualibus Vicariis generalibus suorum Ordinariorum intersint, atque his cujuslibet Ecclesiæ cathedralis minorem Scholasticum, nec non & Theologum ab illius Ecclesiæ Episcopo assumptum, vel alium ad Episcopi beneplacitum adjungant. Quod si tales quandoque fuerint absentes, aliqui alii sacerdotes, hujus rei non ignari, maturi ab Ordinario in absentium locum subrogentur. Si autem proventus officiorum summi Scholastici, & Cantoris, ita tenues extiterint, quod mercedem laboribus debitam non ferant: Volumus, quod Episcopi & capitula provisionem aliquam faciant, ut tam necessaria in Ecclesiis officia pinguiora, & talia reddantur, ne omnino extinguantur.

Caput IV.

Electionem, promotionem, atque examen ordinandorum, tanquam rem maximi momenti, non segniter, sed summa fide, ac solicitudine esse peragendam.

Et quia in hujusmodi eligendis Ecclesiæ ministris, maxima est difficultas, neque res ipsa per transennam contuenda, vel agitanda, sed summa cum diligentia est tractanda: Nos illos, qui huic negocio a nobis, sive ex ipsorum officiis præficientur, serio hortamur, admonemus, atque sub interminatione districti Dei judicii ipsis injungimus, ne rem illam tam arduam perfunctorie agant, sed memores etiam, quod si secus, quam debent, egerint, alieni se peccati (ut Paulus dicit) participes faciunt: memores tandem, quod sicut boni operis sibi comparat fructum, qui rectum sectatur in eligendo sacerdotum judicium: ita gravi semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis Collegium sublimat indignum, suo per omnia satisfaciant officio, nullius potestatem pertimescant, non corrumpantur cupiditate præmii, nihil moliantur odio, neque amor favorve eorum obnubilet judicium, sed eam mercedem exspectent, quam ipsis dabit Judex justus in illa die, qua mali pœnis, boni vero præmiis afficientur.

Caput V.

Parentes admonentur, ut filios sacris ministeriis dedicandos a prima juventa in bonis literis atque moribus educent.

Ut autem Ordinandi, idoneos coram Examinatoribus se facile possint exhibere, suis parentibus erit curæ, ut si quos filios ad hoc tantum Ecclesiæ ministerium constituerint mancipare, illos a primis statim cunabulis Ecclesiasticæ disciplinæ submittant, hos enim majores nostri demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas a puerilibus exordiis usque ad provectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset. Neque enim poterit de ejus professione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis, celsioris loci præmium debetur.

Caput VI.

De modo inquirendi, & examinandi Ordinandos.

Forma vero juxta quam ad Ordines aspirantes in ordinario examine probari debeant, peculiari libello, nostra opera & solicitudine, brevi in publicum juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ emittetur: Interim autem ordinamus, ut sacris initiandi, in his primo & principaliter diligenter probentur articulis: Nempe de persona, affectu, fide, scientia, & doctrina, ætate, libertate, continentia, bigamia, moribus, & natalium corporumque defectibus. De persona, An hujus, vel alterius sit Diœcesis oriundus: & si alienigena, an a suo Episcopo literas habeat dimissoriales, quas si non præsentaverit,

taverit, prorsus ejiciatur. De affectu vero: An voluntarie & proprio motu, vel parentum aut aliorum persuasione petat ad ordines promoveri. De fide: An semper crediderit, & credat, quæ sancta mater Ecclesia docet, vel si de ipsis quandoque dubitaverit, & quid de unoquoque sentiat, vel credat; An etiam sit Neophytus. De scientia atque doctrina: quia labia sacerdotis custodiunt scientiam. De ætate, quia nulli est sacer ordo conferendus, nisi conveniente tempore, a sacro Concilio Tridentino determinato, fuerit præditus. De moribus vero, quia si oculus corporis initiandi fuerit nequam, totum corpus erit tenebrosum: & ne dum alios docere voluerit, ipse reprobus inveniatur. De libertate autem: An Domino alicui, vel mulieri jure matrimoniali sit adstrictus. De continentia, An continens perpetuo perseverare voluerit. De Bigamia, An uxorem unquam duxerit: & si habuerit, an unam duntaxat, & virginem. De natalium autem vel corporis defectu, quia si ex illegitimo thoro fuerit procreatus, vel aliquo membro mancus, secundum sacras Canonum sanctiones, neque in numerum ministrorum altaris Dei potest assumi. Deinde & circa reliqua progrediatur, quæ in Concilio quarto Toletano C. 18. enumerantur, quæ & in Decretis habentur canonicis, C. Qui in aliquo. d. 51. ita tamen quod circa ætatem jura novissima Concilii videlicet Tridentini observentur: in quo est definitum, ut nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur. Quapropter ut Examinatores unumquemque probandum citius, & in conscientia securius expediant, statuimus etiam & ordinamus, juxta sacri Concilii Tridentini instructionem, ut ordinandorum quilibet, legitimæ ætatis a parentibus & præceptoribus, suæ educationis, institutionis, eruditionis, honestatis &c. nec minus a Parochis, vel Prælato aliquo, si casu apud quempiam in proximo triennio, ante illud tempus commoratus fuerit, vitæque suæ consuetudinem egerit, literas secum afferant testimoniales. A qua testimoniorum exhibitione, præcedentis Synodi Salisburgensis sequentes decretum, nullum plane sive regularem, sive Clericum sæcularem qualiscumque sit conditionis & dignitatis excipimus, quia volumus apud omnes æqualitatem observari, ita tamen, ut regulares suæ conversationis ac vitæ testimonium a suis exhibeant Prælatis.

Anno 1569.

Sess. XXIII. C. 12. de Reform.

Sess. XXIII. C. 5. de Reform.

Caput VII.

Ne quispiam Ordinandus, cujuscumque sit gradus & conditionis ab examine sit immunis, nisi gradu aliquo theologico decoratus fuerit, qui etiam licet non sit ipse examinandus, alios tamen examinare debebit, ut de ipsius eruditione periculum fiat.

C. 8. de ordine & qual. ministror. Eccl.

Simili modo, juxta ejusdem Salisburgensis Synodi constitutionem ordinamus & statuimus, ut ordinandi indifferenter omnes cujuscumque sint gradus, dignitatis & præeminentiæ, tam Clerici sæculares, quam regulares, in ordinario examine juxta suprascripta omnia interrogentur, atque probentur, nisi quispiam doctoratu, vel licentia, sive Baccalaureatu in Theologia fuerit insignitus, tales enim circa doctrinæ sufficientiam, absque examine (nisi circa ea quæ doctrinæ tentamen non attingunt) erunt admittendi. Et ut de ipsius eruditione periculum etiam fiat, alios, unum vel alterum, ordinandus ipse examinabit.

Caput

Anno 1569.

Caput VIII.

Quis ordinandos Episcopo præsentare debeat.

Quia etiam abusum non exiguum in actu conferendorum ordinum irrepsisse reperimus: quod cum ordinandi, pro suscipiendis ordinibus, per Archidiaconum aliquem Episcopo debeant præsentari, non per ipsum, neque per aliquem alium in dignitate constitutum, sed per Laicum, vel nullius reputationis simplicem Clericum præsententur: quod in vilipendium vertitur ipsius Sacramenti ordinis. Quapropter ad majorem tanti Sacramenti collationis majestatem ostendendam, talem abusum tollentes, volumus atque præcipimus, ut deinceps Ordinandorum præsentatio, qualibet vice per Archidiaconum, vel ad minus, eo impedito, per aliquem alium sacerdotem alicujus dignitatis hominem, Archidiaconi vice & nomine constituatur, qui etiam usque ad finem officii Episcopalis maneat, & diligenter attendat, quomodo ordinandi se in recipiendis ordinibus honeste & devote gerant, & postquam aliquis ordinem susceperit, ad librum Cantionum accedat, aliisque sit in cantando Officio auxilio. Pœnas autem his, qui indignos ad ordines admiserunt, statuimus, quas Concilium Ilerdense commemorat.

Caput IX.

Quis ordines conferre debeat, & de Dimissorialibus concedendis nec ne.

Trident. Sess. XXIII. Cap. 3. de Reform. Episcopi autem per semetipsos, si possunt, ordines conferant: sin minus, per suos Ordinarios suffraganeos, si qui habent. Quod si uterque etiam in una Diœcesi fuerit ægritudine impeditus, subditos suos non aliter quam jam probatos, & examinatos, ad alium Episcopum nominatum ordinandos dimittant. Si vero quispiam ad sacros ordines aspirans, in longinquas partes studiorum, vel alterius rei gratia profecturus, literas petat dimissoriales, ut temporibus suis ab alio Catholico Episcopo sacris ordinibus valeat initiari: statuimus & ordinamus, ut nullus nostrum aut Officialium nostrorum generalium, vel in spiritualibus Vicariorum, cuipiam suæ Diœcesis ad ordines aspiranti supradictas dimissoriales literas, ad quoscumque Episcopos ulterius generaliter concedat, quemadmodum hactenus male usurpatum est, sed ad unum, vel duos nominatim determinatos. *Trid. Sess. VII. Cap. 11.* Quæ etiam concedi non debent, nisi is qui illas obtinere desiderat, justas & relevantes suæ petitionis assignaverit causas, in literis exprimendas, & ab examinatoribus, in fide, moribus, & literis, rite & sufficienter, pro illius ætate, ipse supplicans fuerit probatus, & ab omni canonico impedimento immunis repertus. Nonnulli enim eruditionis & vitæ non satis probatæ, aut alioqui censuris Ecclesiasticis obnoxii, conscientiam eorum quibus noti sunt subterfugientes, ad remotiores Diœceses quærunt se conferre, ut ab ignotis Episcopis ordines, qua possunt fraude, valeant extorquere.

Caput X.

Ea quæ ad ordinandorum promotionem spectant, gratis conferre debere; at si alicubi consuetudo aliud obtineret, Notariis taxatur modus exactionis.

Sess. XXI. Cap. 1. de Reform. Ultimo, quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, renovantes constitutionem prioris nostri Concilii Salisburgensis mandamus cum Decreto sacri Concilii Tridentini, ne pro examine ordinandorum, sive pro collatione quorumcumque ordinum, etiam Clericalis Tonsuræ, ne pro literis dimissoriis, aut testimonialibus (quas Formatas vocant) nec pro Sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, Episcopi, sive eorum Officiales, vel

vel Vicarii, aut Examinatores, vel alii Ordinum collatores, aut eorum *Anno 1569.* ministri, quovis prætextu quicquam accipiant. Notarii vero, sive alii scribæ vel ministri, in iis tantum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo gratis dandi, pro singulis literis dimissoriis, aut testimonialibus, hoc est formatis, sextam tantum unius taleri partem, & non majorem, (ne summa a Concilio Tridentino præscripta excedatur) accipere possint, dummodò eis nullum salarium pro officio exercendo sit constitutum: nec Episcopo ex notarii commodis aliquod emolumentum, ex eisdem Ordinum collationibus, directe vel indirecte provenire possit: tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit: contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines, etiam immemorabiles, quorumcumque locorum, quæ potius abusus, & corruptelæ, simoniacæ pravitati faventes, nuncupari possunt, penitus cassando, & interdicendo: & qui secus fecerint tam dantes, quam accipientes, ultra divinam ultionem, pœnas a jure indictas ipso facto incurrant.

De Præpositis, & Decanorum, atque Scholasticorum cathedralium, & aliarum collegiatarum Ecclesiarum officiis.

CONSTITUTIO XXIII.

CAPUT I.

Præpositi, qui, & quare sic dicantur, & de eorundem officio.

Quamquam omnes, qui in aliquo officio aliis præponuntur, Præpositi rite dicantur, usus tamen in omnibus per Germaniam Ecclesiis, non solum cathedralibus, sed etiam aliis collegiatis obtinuit, eos nuncupari Præpositos, qui omnibus canonicis, etiam (quod ad dignitatis gradum attinet) Decanis præsunt: Quibus propterea convenit, non ut de Ecclesiæ redditibus luxurientur (quem abusum quoque Coloniensis Diœcesis formula reprehendit) vel ubilibet dissolutam vitam agant, neque ut (sicuti alii dicunt, & aliqui faciunt) titulo una cum redditibus tantum gaudeant, & fruantur, & quovis in loco vel angulo tempus immodica libertate, absque ullo Ecclesiæ fructu, consumentes, Præpositurarum proventus ad vitæ humanæ delicias, & fastum impendant, vel alias ad insatiabilis avaritiæ barathrum corradant: sed ut, non solum in Præpositurarum locis, juxta ea, quæ superius in Constitutione de Residentia ex Concilio Moguntino dicta sunt, resideant: verum etiam Ecclesias, quarum emolumento victitant, & viris canonicis præsunt, certis quibusdam personis, proprio sumptu constitutis, custodiant, tueantur, atque defendant; & breviter, in omni vita sua, cum erga Clerum, tum etiam sæculares homines, tales se gerant, & exhibeant, ut in ædificationem Ecclesiæ Dei, exemplum, norma, & speculum sanctitatis, & innocentiæ ubique agnoscantur. Hanc enim ob causam, & non propter luxum, seu avaritiam, talis dignitas est instituta, quod & veterum sacratissimi Canones testantur, Christiana modestia jubet, & ratio ipsa docet. Cum etenim hoc in sæcularibus quoque officiis usuveniat, ut is, qui delegatam jurisdictionem cum emolumento suscipit, eam omni conatu in justitiæ tramite contra calumniantium iniquitates conservare, tuerique studeat: quanto magis id fieri debet in officio spirituali, & tam sublimi gradu collocato, ut is, qui illic præest, tanquam in specula positus, ea, quæ Ecclesiæ nocitura ceu a longinquo prospicit, declinare, Ecclesiamque suam, una cum iis, qui ei subsunt, in optimo statu pro virili conservare

Anno 1569. servare debeat? nec abs re. Nam qui cæteros ejusdem Collegii dignitate, honore, & redditium facultate antecellit, æquum est eundem quoque labore, solicitudine, & largitate præire, juxta id, quod dicitur: qui sentit emolumentum, is debet etiam sentire onus. Quam ob causam optimo jure vocantur Præpositi, ut loco, præeminentiæ authoritate, & virtutum exemplo cæteris præponantur, & cum usus postulat, intra & extra Ecclesiam primi semper adsint, ejusque jura studiose tueantur. Sed utinam nostrorum aliqui non etiam tangerentur Coloniensis postremæ Synodi querela (quod tamen dolendum est) quæ lamentatur, Præpositos quosdam ad quos præstito juramento pertineat Jura, & statuta Ecclesiarum tueri atque defendere, nihil agere minus, sed percipere tantum fructus amplos: cæterum Ecclesias, quarum causa illos percipiunt, relinquere indefensas, immemores jurisjurandi, & ejus, quod beneficium datur propter officium. Quare Nos, nostrique Coepiscopi, ut nostro satisfaciamus muneri, & huic malo provideamus, omnes hujusmodi Præpositos ex intimo pectoris cohortamur, eisque injungimus, ut suis satisfaciendo conscientiis, in propriis posthac resideant Præposituris, & suis, juxta laudabiles & approbatas locorum & Ecclesiarum consuetudines, satisfaciant obligationibus, nisi ex mandato nostro a suis Episcopis, tanquam sacrorum canonum contemptores, acerrime puniri velint. Et si aliqui essent Præpositi (quos tamen paucos hujusmodi in nostra Provincia esse credimus) qui ex suis Præposituris tam exiles colligerent proventus, qui ad vitam eorum honeste sustentandam sufficere non possent: supplicent particulariter sedi Apostolicæ, ut aliqua præbenda canonicalis, in eadem suæ Præposituræ Ecclesia existens, uniatur perpetuo ipsi Præposituræ una cum titulo ipsius canonicatus: sic enim confidimus fore, ut sanctissimus D. N. singularum Præposituraram necessitatibus provideat, adeo ut ex annuis tam Præposituræ quam unius canonicatus redditibus, cum distributione quotidiana, quæ vocatur Præsentia, secundum dignitatis exigentiam honorifice residendo vivere possint.

L. unic. §. pro secundo. in fine C. de caduc. tollend.

Caput II.

De officio Decanorum.

Decanorum vero officium licet ubique non sit idem, eo quod juxta varia Ecclesiarum statuta, quæ singulis sunt peculiaria, variatur: usus nihilominus ubique fere obtinet, Decani officium esse, pervigili studio curare, ut Clerici, horumque imprimis sacerdotes, munus suum Ecclesiasticum diligenter obeant atque devote, nec perfunctorie velut in transcursu, ut dicitur, exequantur. Item ut tam Canonicorum, quam Vicariorum mali mores & excessus, mature, digneque corrigantur. Ideo volumus & ordinamus, ut Decani suo huic officio, præcipue & diligenter intendant; animadvertantque, ne in Ecclesiis divinorum officiorum præsertim tempore, a Clericis præcipue, tumultus, rixæ, dissensiones excitentur, cachinni sive dissoluti risus audiantur, neque colloquia habeantur, nec levitates aliquæ perpetrentur: sed omni cum devotione & pietate ac tremore procurent sacra peragi, & reliqua divina officia celebrari, juxta ea quæ a sacris canonibus sunt tradita, & a superiore Synodo Salisburgensi. Quum enim psallendi gratia ibidem conveniatur, muta vel clausa labia nemo tenere debet, sed omnes pariter, senes cum junioribus, præsertim qui cæteros honore & dignitate præcedunt cum inferioribus, in Psalmis, Hymnis & Canticis Deo alacriter concinentes, nomen Domini laudent, ipsique de tantis ab eo receptis beneficiis gratias agant. Quapropter nemo qui ad horas decantandas tenetur, tum, cum publice aut

aut preces horariæ, vel sacra cantando peraguntur, quemlibet librum, *Anno* 1569.
sive literas, aut scripturas alias legat, vel privatim officium dicat: nam hisce moribus debitum officium intermittitur, animi offenduntur, cæteri psallentes quodammodo interturbantur, & a psallendi consonantia (quæ in choro maximo studio debet observari) retrahuntur. Porro Decani munus requirit, ut suos Canonicos, ac cæteros Clericos ad piorum rituum observationem provocet, desuetos reducat, ad agendamque vitam Clericis dignam perpetuo cohortetur, ac impellat, & a negociis statui spirituali haud convenientibus, mundanisque curis ac solicitudinibus dehortetur, ne magis mundo, quam Christo militare videantur: commessationes, ebrietatem, prostibula, & id genus pestilentissimos fomites, gravi comminatione illis interdicat, in officium redigat, adeoque compellat, delinquentes emendet, increpet, castiget, inobedientes vero, juxta ipsorum demerita corrigat, ac puniat. Quod, ut rectius fiat, nihilque horum, quæ nunc recensendo monuimus, intermittatur, seu negligatur, mandamus & præcipimus serio, ut Decani apud suas Ecclesias personaliter (juxta ea, quæ superius ex Concilio Moguntino sunt dicta) resideant, & officio suo per seipsos strenue perfungantur, sub pœna privationis fructuum Decanalium, pro rata temporis, quo absque causa rationabili non resederint, nisi forte necessitatis causa, ab Ordinariis suis prius approbanda, eos abesse contigerit. Quo casu, Capitulari alicui, qui suscepti officii rationem reddere queat, quemque inferiores revereantur, vices suas committant: nisi talem absentis Vicarium peculiaria collegiorum statura designent. Insuper etiam ordinamus, ut Decanus quilibet non solum in suo resideat Decanatu, sed etiam ut (sive eo propter aliquam rationabilem causam impedito alius loco ipsius) a principio usque in finem divinis semper intersit officiis. Videmus enim Decanis absentibus, vel officio suo segniter perfungentibus, levissimorum quorumque Canonicorum & Vicariorum, atque aliorum Clericorum, etiam studiosorum in choris canentium, insolentiam adversus meliores fere prævalere, pietatem, & zelum bonorum haberi ludibrio, officia negligi divina, neque ab omnibus persolvi, cantum præcipitari, vitæ & morum honestatem periclitari, disciplinam prorsus nullam esse, breviter, licere pravis quibusque quicquid libeat facere. Et ne sub prætextu, & colore aliarum rerum peragendarum, hoc nostrum pium ac sanctum defraudetur institutum, ordinamus, quod nullus Decanus in aliis qualibuscumque occupetur officiis, sed hoc solo quilibet contentus esse debet, ut ei, quemadmodum in conscientia tenetur, pro sua virili satisfacere possit. At si in aliqua Ecclesia provisio Decanatui applicata, pro Decani sustentatione, juxta ipsius personæ & dignitatis gradum, haud fuerit sufficiens, omnino debet a Capitulo augmentari, ut nullus causam habeat, sub prætextu egestatis, seu tenuitatis, suæ Ecclesiæ curam deferendo, se aliis actionibus implicare, vel immiscere. Quamobrem non illaudabilem tum nostræ, tum aliarum quarundam Ecclesiarum consuetudinem arbitramur, qua Decanis suis duplicata quotannis conceditur præbenda, ut relictis omnibus aliis officiis, atque occupationibus, quorum gratia aliqua inde adipisci possunt emolumenta, se penitus ad honorem & gloriam Dei, Ecclesiarumque suarum utilitatem, ac propriarum conscientiarum satisfactionem, suorum officiorum mancipent servituti.

Anno 1569.

Caput III.

De summorum Custodum officio, ac diligentia.

Summorum vero in cunctis cathedralibus ac collegiatis Ecclesiis Custodum, qui etiam Thesaurarii, seu Sacristæ appellantur, officium est, non solum suarum Ecclesiarum, sed & rerum in eis, & in sacrariis contentarum curam habere, ut omnia, præsertim venerabilis Sacramenti corporis Christi tabernacula, Sanctorum reliquorum altaria, sacerdotalia indumenta, ac id genus alia Ecclesiastica ornamenta, & reliqua bona, sint tuta, & bene clausa, ac munita, providere: & cum opus est, per personas idoneas illa reparare, renovare, munda & nitida facere, præcipue calices, corporalia, altarium mappas, sive pallia, vel linteamina, albas, & cætera. Præterea sanctissimo Eucharistiæ Sacramento de lampadibus, sive cereis, & in aliis rebus necessariis Ecclesiæ providere: Et ut chorus, cum tota Ecclesia ab inquinamentis sedulo repurgetur, Canonicorumque, ac aliorum sacerdotum, atque Clericorum omnium sedes mundentur, idque suis æditais mandare, cæteraque eis injungere debent, quæ ipsi tenentur, juxta illorum munus, præstare. Deinde ut horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divinæ celebrentur, negligentes non sint. Animadvertere insuper debent, ut in accendendo, seu extinguendo lampades & laternas, æditui sint pervigiles: ne aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior Ecclesia remaneat: sed ut omnia discrete ac moderate administrentur.

Caput IV.

De summorum Cantorum officio.

Ex Concil. penult. Colon. Cap. 5. de Metropol.

Summorum autem Cantorum, provincia est, ut divinum officium in choro per singulas horas, non cursim, ac festinanter, sed sensim, ac pedetentim, non truncate, sed integre, distincte & cum interspiratione decenti, præsertim in medio cujuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam, devote, reverenterque ab omnibus persolvatur, præsertim a Vicariis, Regentibus, Cantoribus, & Lectoribus, qui sæpe vociferatoribus magis, quam concinentibus similes, incomposite clamitant. Cum enim omnia, quæ ad Dei gloriam, & fidelium utilitatem spectant, rite & ordine, juxta Apostolica & antiqua majorum, & Apostolicorum virorum instituta peragi debeant; inter quæ psalmorum & hymnorum decantatio haud minimam partem obtinet: quis non videt etiam hic ordinem, & gratiam quandam requiri? Sacræ siquidem literæ eum execrantur, qui divinum negotium negligenter agit: non minus itaque execrabiles videntur, qui divinorum officiorum cantica, psalmos, hymnos, antiphonas, & id genus alia indecore & absurde peragunt: ferri etenim non debent, qui, cum Angelorum, & cœlestium spirituum in psalmis, & hymnis Deo decantandis, in Ecclesia Dei speciem quandam repræsentent, inconcinnos clamores edendo, agresti, & incondita vociferatione, & ad feritatem quandam barbaricam composito sono rigidas voces extorquentes, audientium non raro animos, quos mulcere debuerant, exasperando magis, ac obstrependo conturbent. Si qui ergo in choro, vel dissonantium vocum confuso strepitu verba discerpere, lacerare, & obruere, vel clamoris strepitu incusso quodam audientibus horrore, aures & animos percellere, atque turbare fuerint deprehensi, eos Cantor summus corrigere, atque asperiores voces mediocritate quadam leniri, quantum ejus fieri potest, curet; neque id admodum

modum difficile fuerit, quandoquidem multi ejuscemodi ſtentoreas voces de induſtria, & pene natura repugnante, ſibi comparare ſoleant, perinde ac ſi laudabile ſit clamoſum quemque ſua voce, citra ullam loci, & cantionis rationem, poſſe vincere: quod ſi eſſent, qui emendationem, vel temeritate, vel naturæ vitio reſpuerent, ii exauthorentur, eorumque in locum aptiores aſſumantur. *Anno* 1569.

Caput V.

De ſummorum Scholaſticorum officio, quod eſt, de cura adhibenda circa ludos litterarios, & eorum moderatores.

Summorum demum Scholaſticorum munus eſt, ſuis ſcholis de Catholicis, piis, doctis, ac diligentibus ludimoderatoribus providere, ſcholas ſæpe, & ſcholares præſertim præbendarios viſitare, & quæ illis prælegantur lectiones, ac quomodo in ſtudiis, & in moribus proficiant intelligere, atque diligenter animadvertere, ne aliqui inter eos ſint hæreſis labe infecti, vel libros habeant hæreticos, aut quomodocumque prohibitos, ſive ſtudioſo juveni non convenientes: quodſi quiſpiam talis (quod Deus avertat) inter ipſos repertus fuerit, illico ab aliis debet ſeparari, ne tota maſſa corrumpatur, juxta ſua demerita puniendus. Sint quoque ſoliciti, ut ipſi ſtudioſi, præcipue præbendarii, ſub diſciplina & correctione ſuorum maneant Præceptorum, neve per civitatem ulla deferant arma, neque noctu ſint vagantes, aut tumultuoſi, ſed domi manentes, quieti omni cum modeſtia perſeverent, ſuis prælectionibus, earumque repetitionibus aſſiduam navent operam.

Caput VI.

De animadverſione in negligentes Officiarios ſupradictos.

Horum autem omnium, ſi quiſpiam ſupradictorum Officialium, quicquam ad ſuum ſpectans officium animadvertere neglexerit (exceptis Præpoſito, & Decano, qui admonendi ſunt ab Ordinario) ab Archidiacono, cui ſecundum jura ſupradicta, minora officia ſubſunt, vel a ſuo increpetur Decano, etiam (ſi opus eſt) in capitulo: Et ſi ipſe Decanus negligentiam talium parum curaverit, vel alias proprio ſuo officio ſegniter fungetur, ab Epiſcopo loci emendetur. Quod ſi non profecerit, & de ſua negligentia, ipſe Decanus, vel aliorum quiſpiam Officialium, ſe non emendaverit, omnino deponatur: quando quidem ſacra etiam ſcriptura maledictioni ſubjiciat eum, qui opus Dei negligenter operatur, illius igitur loco alius quiſpiam ſubſtituatur, qui ſaniori mente, conſcientiaque ductus, prædictis omnibus, pro Dei honore, & Eccleſiæ commodo rectius invigilet.

Caput VII.

Quæ qualitates requirantur circa ejuſcemodi Officiarium.

Nullus autem ad quamlibet ſupradictarum dignitatum, vel aliarum ſimilium, præſertim in Eccleſiis cathedralibus, promoveatur, niſi talis perſpectus fuerit, qui ſuo muneri ſatisfacere valeat. Et antequam admittatur, ei poſſeſſio non detur, niſi prius ſecundum ſacri Concilii Tridentini ſanctionem, non ſolum coram Epiſcopo, ſive ejus Officiali, ſed etiam in capitulo, orthodoxæ ſuæ fidei publicam fecerit profeſſionem, & in Romanæ Eccleſiæ obedientia ſe permanſurum ſpoponderit, ac juraverit, juxta formam ſuperius, in Articulo de Tridentini, aliorumque Conciliorum conſtitutionibus, deſcriptam: exceptis Præpoſitis a ſuis Ordinariis confirmatis, qui cum aliis

Seſſ. XXIV. Cap. 12. de Reform.

Anno 1569. aliis minoribus Prælatis facere habent cum juramento fidei professionem, superius peculiariter eis præscriptam.

De Canonicis.

CONSTITUTIO XXIV.

Caput I.

Præfatiuncula ad sequentia.

Quoniam experti sumus apud Metropoliticam, & cathedrales, aliasque collegiatas nostræ Provinciæ Ecclesias, non paucos exortos esse abusus, & a nonnullis canonicis parum ea curari, quæ ipsorum exigit officium, necessarium duximus, infrascriptis constitutionibus & decretis, eis subvenire.

Caput II.

Minorennes, sed tamen puberes nobiles Germanos, ex speciali gratia ad titulum Canonicatuum admitti posse, dummodo alio canonico impedimento non fuerint irretiti.

Licet sacrum Concilium Tridentinum statuerit, neminem ad dignitates vel personatus, quibus etiam nulla animarum subest cura, nisi XXII. compleverit annum, admitti: nihilominus, si dispensatio sedis Apostolicæ accesserit, quæ in singulis casibus & personis petenda erit, ad titulum Canonicatuum Ecclesiarum cathedralium Domicelli, alioquin in cæteris idonei & majores XIV. annis, possint assumi: qui tamen vel in servitiis Ecclesiasticis Metropolitanæ aliarumve cathedralium Ecclesiarum, vel in sacris literis apud aliquod universale Catholicum gymnasium usque ad annum XXII. instruantur, & quibus, si de suo non poterunt se sustentare, capitula dictarum Ecclesiarum cathedralium teneantur interim pro eorum necessitate providere, prout infra C. VI. & VII. cautum est. Hac tamen id fiat moderatione, ut ii ad annalem canonicatus præbendam non admittantur, antequam capitulares extiterint: quod eorum nemini conceditur, nisi in subdiaconatus ordine saltem sit constitutus: qui neque ante XXII. annum ulli confertur. Quinimo ordinamus, & serio præcipimus, ne in numerum capitularium, præsertim Metropoliticæ & cathedralium Ecclesiarum, quisquam Domicellus assumatur, neque admittatur, licet Subdiaconus, tempore congruo fuerit ordinatus, nisi secundum sui capituli conscientiam idoneus & dignus fuerit judicatus. Pravis enim moribus deditos, & ignavos, a capitulari dignitate & emolumento tantisper volumus detineri, donec emendatione vitæ, ac profectu virtutum, hunc mereri videantur locum; & si incorrigibilis quispiam erit, seu minus idoneum se exhibere perseveraverit, ad dimissionem canonicatus debitis modis, juris scilicet remediis, tanquam inhabilis & insufficiens prorsus cogatur: sed si se emendaverit, & profecerit, admitti poterit, atque debet.

Trident. Sess. XXII. Cap. 12. de Reform.

Caput III.

Sine juramento ac professione fidei Catholicæ, neminem ad Canonicatus possessionem admitti debere.

Trident. Sess. XXIV. Cap. 12. de Reform. Nemini autem de qualiscumque Ecclesiæ cathedralis canonicatu proviso, suffragetur possessio, nisi secundum determinationem Concilii Tridentini, non tantum coram Episcopo, seu eo impedito, coram generali ejus Officiali, sive Vicario, sed etiam in capitulo, ortho-

thodoxæ suæ fidei publicam fecerit professionem, & in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansurum spoponderit, ac juraverit, juxta formam superius in Constitutione, de examine electorum sive postulatorum in Metropolitanum, sive in Episcopos &c. descriptam, a Pio IV. Pont. Max. traditam. *Anno 1569.*

Caput IV.

Minorennes Canonicos, etiam Præsentiarum distributione, non tamen annali præbenda, gaudere posse.

Assumpti vero in numerum Canonicorum Juvenes hujuscemodi, licet ob ætatis defectum, ad præbendam annalem non admittantur, volumus tamen, tum in gratiam commodioris ipsorum sustentationis, tum ut divinis ferventiores intersint, ut quotidiana & integra distributione, quæ vulgo Præsentia nuncupatur, dummodo in choro præsentes fuerint, gaudeant.

Caput V.

Juniores æque ac majores natu Canonicos clericali vestitu incedere debere.

Ordinamus insuper & statuimus, ut juvenes Canonici Domicelli, sive Domicellares nuncupati, licet in sacris ordinibus non fuerint constituti, non solum in Ecclesia, sed etiam extra, tam in domibus, quam per civitatem, in quibus eorum sunt canonicatus, ad instar aliorum Canonicorum sacris initiatorum, indumenta clericalia deferre debeant, cui decreto si quis, suæ conditionis immemor, contrafecerit, pro prima vice, a Decano loci objurgetur, si secundo deliquerit, acerrime ab Ordinario puniatur.

Caput VI.

De cura, & institutione Domicellorum.

Quoniam porro juventus istis calamitosis præsertim temporibus, ad mundanas illecebras valde est prona, haud exigua junioribus canonicis adhibenda est cura, ut non tantum in literis, verum etiam in moribus, ac disciplinis Ecclesiasticis non segniter erudiantur, ut adultiores effecti, eorum opera Ecclesiæ utilitatem, bonorum vero morum exempla populo fructum afferre possint. Bonum etenim est
Cap. XI. & XII. viro, ut Ecclesiastes inquit, portare jugum Domini a juventute sua: nam adolescens, ad quam vitæ rationem assuefactus est in juventute, ab ea, cum senuerit, vix recedet. Ad cujus corroborationem ait
Proverb. Cap. XXII. Ecclesiasticus: Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam. Quam ob causam ordinamus, & statuimus, ut quotiescumque aliquis talis Domicellus, sive Domicellaris juvenis in numerum canonicorum alicujus Ecclesiæ cathedralis assumitur, & ibidem per tempus aliquod perseverare voluerit, præsertim primo anno, qui est velut probationis, eum a capitulo summo Scholastico vel alicui canonico seniori commendandum esse, qui illius plenam habeat curam, & super omnia de præceptore Catholico ei provideatur. Et si a loco canonicatus, studiorum vel alterius negocii gratia discesserit, vel absuerit, suorum erit parentum, si superstites sint, pro virili laborare, ut coram Deo, & mundo sibi ipsis meritum, & filio laudem, ad Dei gloriam, Ecclesiæque suæ utilitatem comparent.

Caput

Anno 1569.

Caput VII.

De sustentatione Domicellorum in liberalibus studiis, & fidejussione.

Ne vero eorumdem canonicorum juniorum commodo aliqua obstet difficultas, volumus, ut in aliqua Academia, seu Universitate Catholica operam dent studiis, & inprimis Theologiæ, ubi in humanioribus literis prius nonnihil fuerint progressi. At ne forte parentes, illi præcipue, quibus ob liberorum multitudinem usus domesticus est contractior, vel alias facultates sunt tenuiores, graventur: statuimus, ut Capitula, hujusæmodi Domicellis, ad ea, quæ jam diximus amplectenda studia, per tempus juxta eorum statuta præscriptum, subsidium mediocre (quantum scilicet pro modulo personæ, & quæ de ea spes est, sufficit) suppeditent. Hac tamen conditione, ut ipsi Domicelli antequam a suis capitulis quicquam tale accipiant subsidii, fidejussores aut alias sufficientem cautionem exhibeant, qui capitulis spondeant omnem summam pecuniarum, quæ hoc modo, ut dictum est, in studiosos Domicellos impensa fuerit, plane restitutam iri, si forte progressu temporis contingeret, eundem Domicellum suscepti clericatus pœnituisse. Non est enim æquum, neque justum, ut, quod exponendum est pro educandis Clericis, ad Ecclesiarum, & fidei Catholicæ utilitatem, malitiose usurpetur a Laicis, cum dedecore, & detrimento Ecclesiæ Catholicæ: cum interim eisdem plane sumptibus & eodem tempore, alii syncerioris mentis educari atque instrui potuerint, qui sibi laudi, Ecclesiæ utilitati, & Catholicæ fidei gloriæ futuri erant.

Caput VIII.

Ut bona pars Canonicatuum conferatur, juxta decreta Concilii Tridentini, Doctoribus &c.

Trid. Sess. XXIV. C. 12. de Reform. Quibus vero in cathedralibus Ecclesiis capitulares Canonici, & si non omnes, & in omnibus, majori tamen ex parte, præditi esse debeant qualitatibus, ex sacrosancto Tridentino Concilio Sess. 24. C. 12. Decre. de Refor. satis est clarum; quod præcise observari mandamus.

Caput IX.

Canonicos legitimo accedente tempore, aptitudine, & habilitate, presbyterio initiari debere.

Sequi cupientes antiquam hujus nostræ Provinciæ laudabilem, & sanctam consuetudinem, nec non & renovantes Decretum ultimæ præcedentis Synodi Provincialis Salisburgensis, simul atque sacro-*Sess. XXIV. C. 12. de Reform.* sancti Concilii Tridentini Decreto parere volentes, decernimus atque statuimus sub pœna privationis canonicatuum, ut canonici tam cathedralium Ecclesiarum, quam aliarum collegiatarum, quamprimum ad justam pervenerint ætatem, juxta Decretum Concilii Tridentini, & laudabilem consuetudinem Provinciæ & cathedralium Ecclesiarum (nisi canonica impedimenta vel urgentes ac rationabiles causæ pro arbitrio & judicio Ordinarii obstent) sacro Presbyterii ordini initientur, mox Primitias, ut vocant, id est, primam Missam celebrent, idque ultra intervallum sex mensium minime differant.

Caput X.

Quamdiu Canonicis, occurrente negocio, a Canonicatibus abesse liceat.

Sess. XXIV. C. 12. de Reform. Licet sacrosancta Synodus Tridentina statuerit etiam, ne obtinentibus in Ecclesiis cathedralibus, aut collegiatis canonicatus, præbendas, aut portiones, liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis,

dinis, ultra tres menses, ab eisdem Ecclesiis, quolibet anno abesse: *Anno 1569.*
salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt: nihilominus considerantes nos hoc ipsum Decretum cum annexa executione, regionum nostrarum Ecclesiis observatu difficillimum fore, & variis de causis multa inde exspectanda esse incommoda, his præsertim, qui longo itinerum spatio, patriam, vel parentes a suis canonicatibus habent distantes, a quibus varias, & aliquando urgentissimas ob causas avocantur, ibique exigente necessitate longius commorandum fuerit: res ipsa postulare videtur, hoc ipsum Decretum ita in hac nostra Provincia esse moderandum (cum consensu tamen, & approbatione sanctæ sedis Apostolicæ, sine cujus assensione nihil præsumimus) ut ei præter omnem difficultatem, canonicus quilibet valeat acquiescere, atque obedire. Nostra autem circa hoc moderatio est, quod Canonicis cathedralium Ecclesiarum, rationabilem & licentia dignam aliquo proficiscendi, ibidemque aliquamdiu, juxta eorum urgentes necessitates, commorandi habentibus causam, a suis Episcopis & a Capitulis approbandam, si locus, ad quem proficiscentur, distabit ultra tres dietas, ut eis a suis Ordinariis ultra tres menses, a Tridentino Concilio permissos, etiam quartus, at semel tantum in anno, concedatur: quibus completis, si ad suorum canonicatuum residentias reversi non fuerint, vel denuo propter easdem, vel alias similes rationabiles causas, obtenta etiam a suis Ordinariis licentia discesserint, tantum de præbendis annalibus, secundum proportionem, ab eis dematur, quantum illud requirit tempus, quo absentes fuerunt. Æquum enim non est, ut is, qui suis vel amicorum incumbit negociis & utilitatibus, tantum de altari accipiat, quantum ille, qui continue, & assidue suæ inservivit Ecclesiæ. Satis nempe est, ut talibus, ex gratia quatuor & quinque mensium remittantur servitia.

Caput XI.

Quomodo in residentia, & inter horarias decantationes se gerere debeant Canonici.

Residentiæ vero satisfecisse is intelligitur, ut revera est, qui non solum in loco sui Canonicatus, vel beneficii residet, sed etiam ea omnia præstat, quæ illa exigunt beneficia, propter quæ ipsis tanta accedunt emolumenta. Nam multum aberrant, qui existimant sese non divini operis in Ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantum causa canonicatus esse adeptos: perinde atque satis sit, paucis quibusdam Clericis admodum ignaris, tenui precio conductis, curam divini officii committi, quod deinde ejuscemodi mercenarii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis vita torpentibus. Quamobrem nos paterne admonemus omnes nostræ Provinciæ cathedralium præcipue Ecclesiarum canonicos, ut non tantum sanctis Oecumenici Tridentini Concilii, atque aliorum omnium præcedentium Decretis pareant, quæ ad hoc exequendum, atque præstandum, eos compelli mandant, sed & suis conscientiis consulant, atque prospiciant, quod divina per se, & non per substitutos obire debeant officia. Igitur in choro eis voce canora psallendum esse meminerint: nec vero mutos spectatores, tanquam in scena quadam, se exhibeant: a confabulationibus, literarum, vel quorumcumque librorum lectione illic penitus abstineant, nec Horarum quidem preces tunc legendo absolvere liceat, quod etiam superius dictum est, sed uno omnes ore, tam majores, quam infimi, psalmorum, hymnorumque canticis, horis
Sess. XXIV. C. 12. de Reform.

Anno 1569. ris statutis, quas canonicas vocamus, Deum reverenter, devote, distinctisque verbis collaudent. Eam enim ob causam ibidem convenitur, & a Canonicis quidem horæ Canonicæ, non horæ Vicariæ, nuncupantur. Dei nomen reverenter, distincte devoteque laudent. Illi tamen non intelliguntur, qui senio, vel voce minus idonea, vel alia legitima de causa psallere non possunt.

Caput XII.

De ministerio Canonicorum circa Pontificalia.

Hoc etiam non est prætereundum, quod cum a Reverendis canonicis, vel Nobis, vel in Ecclesiis cathedralibus, suis Episcopis, est ministrandum, hujusque malus obtinuit usus, ut duo ex iis, qui infimum in capitulo locum habent, ad Episcoporum ministeria vocentur. & sæpe contingat eos solos per totius anni festa hisce ministeriis occupatos esse, cæteris perpetuo vacantibus, & feriantibus: in quo bina committuntur vitia, nam seniores longa intermissione desueti, modum obliviscuntur ministrandi, juniores vero per non usum addiscere nequeunt. Cui abusui volentes providere, ut labor omnibus communis fiat canonicis, tum ne duo duntaxat totum pondus diei, & æstus subeant, & alii ociosi remaneant, tum ne seniores ea, quæ in juventute didicerunt, tandem dediscant, sed juniores omnes addiscant, quæ præstare tenentur: ordinamus & statuimus, quod quotiescumque Nos, vel nostri Coepiscopi, pro solemnitate celebraturi, aut alia Pontificalia exercitaturi sumus, ut mutatis vicibus alternatim ex tota Canonicorum serie deligantur, qui ad festiva ministeria parati sint, habita tamen ratione seniorum, ita ut seniores in majoribus, juniores vero in minoribus inserviant festivitatibus, quod munus discernendi erit summi Cantoris. Ii vero, qui ad hoc ministerium delegati fuerint, Episcopo celebranti, vel alias Pontificalia exercenti assistant, atque decenter comministrent.

Caput XIII.

De vestitu, cultu, & moribus Canonicorum in communi.

Trid. Sess. XXIV. C. 12. de Reform. Vestitu proinde decenti, & honesto, tam extra, quam in Ecclesia, assidue utantur: veste chorali quoque munda obtegantur in Ecclesiis. Ab illicitis venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibusque abstineant: & licitis etiam raro indulgeant, ne magis hujus sæculi, quam Jesu Christi sacerdotes esse videantur, & in summa, tali morum integritate polleant, ut sacerdotis vocabulo digni sint, & suarum Ecclesiarum senatores merito dici possint.

Caput XIV.

De Præsentiarum distributione, & quibus eæ dentur.

Quoniam a sacris Canonibus, sanctissimisque Patribus, in Ecclesiis tam collegiatis, quam cathedralibus, non solum annales Præbendæ, sed etiam distributiones quotidianæ, (quæ vulgo dicuntur Præsentiæ) sunt institutæ, ut divinus cultus a Canonicis magis frequentetur, atque diligentius peragatur: Nos hanc sanctissimam laudantes institutionem, eamque conservare volentes, Decretum præcedentis Salisburgensis Synodi renovamus, ipsumque observari mandamus, in quo sancitum fuit, decisionem C. 1. de Cler. non resid. lib. 6. observandam esse: videlicet, ut hæ ipsæ distributiones quotidianæ solum præsentibus, qui intersunt divinis, dentur, consuetudine non obstante. Et qui aliter de distributionibus ipsis quicquam acceperit

rit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa, rationabilis, & corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret) rerum sic acceptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas, imo ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem acceperit, teneatur. Et idem de distributionibus, quæ dantur pro defunctorum anniversariis, illa constitutio decernit observandum. At si quis de quotidianæ distributionis privatione non curans, divina negligeret, aut raro visitaret, is ipse juxta Concilii tertii Aurelianens. decreta puniatur. Cui constitutioni non solum simplices Canonicos, sed & Præpositos, Decanos, atque alios Officiales subjacere intelligimus. Est præterea animadvertendum, quoniam ista pecuniarum numeratio, & distributio, speciem habet, ac si inter fœneratores, nummularios, mensariosve, nummorum versura fieret, atque propterea apud imperitum vulgus offendicula exoriantur: quapropter necessarium arbitramur, earum præsentiarum distributiones, in alio extra chorum loco, a populi conspectu separato, commodius fieri posse, atque debere. *Anno 1569.*

Caput XV.

Numeratio Præsentiarum quare sit instituta, & de ejusdem continuatione, auctione, & distributione.

Cum autem supradictæ distributiones quotidianæ ea de causa sint institutæ, ut non tantum diebus festivis, sive in majoribus duntaxat solemnitatibus, sed quotidie cultus Dei majori diligentia celebretur a Canonicis, quapropter & nomen inde acceperunt, quia hæ non festivæ, sed quotidianæ vocantur distributiones, statuimus itaque, ut non solum in solemnitatibus & aliis diebus festivis, sed etiam omnibus diebus ferialibus, pro singulis horis, & summa Missa, quotidiana & honesta detur distributio, habita tamen dierum festorum a ferialibus consideratione: ita ut plus in diebus festis, & magis in solemnitatibus, quam in aliis distribuatur diebus. Et quia in nonnullis forsitan Ecclesiis tam cathedralibus, quam collegiatis, pro diebus ferialibus nullæ habeantur distributiones, in festivis vero quandoque tam tenues, ut non solum in ferialibus, sed etiam in ipsis diebus festivis multoties propterea cultus divinus ab iis, in quibus amor Dei refrixit, negligatur: rursus ordinamus, ut in omnibus Ecclesiis, tam cathedralibus, quam collegiatis, pro hujusmodi quotidianis distributionibus, peculiares redditus non habentibus, a propriis capitulis, huic piæ institutioni, pro quotidianis scilicet distributionibus faciendis tantum ex suis annalibus præbendis applicetur, quantum juxta superius descripta cum consensu suorum Episcoporum judicabitur fore sufficiens, & condignum. Quo vero modo & ratione isthæc augmentatio sit perficienda, id S. Conc. Trident. Decretum haud negligendum edocet, cujus verba hæc sunt: Cum beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica munia obeunda, sint constituta: ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur: statuit sancta Synodus in Ecclesiis, tam cathedralibus, quam collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum, & obventionum, tam dignitatum, quam Canonicatuum, personatuum, portionum, & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros divinis interessentes, proportionabiliter, juxta divisionem ab Episcopo, etiam tamquam Apostolicæ sedis delegato, in ipsa prima fru- *Seff. XXI. Cap. 3. de Reform.*

Anno 1569. ctuum deductione facienda, dividantur: Salvis tamen consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu n n servientes, nihil, vel minus tertia parte percipiunt: non obstantibus exemptionibus, ac aliis consuetudinibus, etiam immemorabilibus & appellationibus quibuscumque: crescenteque non servientium contumacia, liceat contra eos procedere, juxta juris, & sacrorum Canonum dispositionem.

Caput XVI.

Exhortatio ad Canonicos, ut pro conservanda & augenda Præsentiarum pecunia libenter quidpiam contribuant, quod ipsum, si soliciti fuerint, ad eos redundabit.

Neque hoc cuipiam Capitulo, sive Canonico minus æquum, aut durum esse videatur, cum neque Capitulis, nec Canonicis quicquam suorum reddituum dematur, neque abstrahatur, sed partim tantum ipsorum reddituum ex uno veluti marsupio, in aliud eisdem Canonicis, si suo satisfecerint ministerio, pariter exhibendum, transferatur, ut hoc modo divino cultui sint intentiores. Quapropter nostri Canonici, cultus divini cupidi, magis debent lætari, quod eorum laborum peculiaris habeatur ratio. Nec credimus Canonicorum quempiam eam ob rem tristatum fore, nisi illius hominum generis sit, qui non, quæ Jesu Christi, & Ecclesiæ, sed quæ sua sunt, tantum quærunt: quibus nos neque connivere, nec eorum injustæ cupiditati arridere, sed prorsus adversari, & repugnare animati sumus, ne coram Divina majestate, cum animæ detrimento pro ipsis *I. Corinth. Cap. IX.* ratio nobis sit reddenda. Si enim scriptura dictante, nemo de altari vivere possit, nisi qui serviat altari, consequens est, indignissime agere eos, qui alimenta expetunt ab Ecclesiis, quibus debitum officium nullo modo exhibent: stipendium autem, non nisi militanti *II. Thess. Cap. III.* debetur. Ideo Apostolus victu, adeoque ipsa vita, indignos judicat homines otiosos, qui panem non labore suo partum, cum gravamine aliorum edunt: sed quanto graviori putandum est eos divinæ subjacere ultioni, qui census Ecclesiæ, sanctorum Martyrum patrimonia, & piæ plebis donaria, ad divini ministerii sustentationem collata, otiose absumunt, atque abliguriunt, pro iis non curantes debita Ecclesiis rependere obsequia? Propterea audiant hujusmodi (& qui sunt recalcitrantes Canonici, & resistentes divinæ jussioni) quid super hoc Apostolus dicat: Quod si quis non obedit verbo nostro, per Epistolam hunc notate; & ne commisceamini cum illo ut confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

Caput XVII.

Quod nullus ad præsentiarum perceptionem admitti debeat, nisi a principio divinorum usque in finem in choro præsens perseveraverit.

Porro ne quispiam vana persuasione ductus, somniet, nos frivolas hic, & momentaneas condere sanctiones, aut ex levitate, ad quamvis legem adduci nebulam, atque imposturam posse, malitiose cogitet, divinis paululum tanto se præsentando, acceptæque Præsentiarum stipe, se mox subducat, putans se huic nostræ constitutioni, suoque officio satisfecisse, eum, quicumque fuerit, ex traditione superioris Synodi Salisburg. item Coloniensi penultima & Moguntina, nec non & aliis Synodis astipulantibus, commonendum esse duximus, ne suæ supinitati, vel deceptioni ignorantiam prætexere possit. Cupientes igitur ex rebus divinis, etiam temporaneum capere emolumentum, necessarium fuerit eos cultui divino integre,

hoc

hoc eſt, a principio ad finem usque intereſſe: ita quod ſi quis ab ultimo Kyrie eleiſon, exinde toti Miſſæ, & a primo pſalmo, usque in finem, matutinis, ac reliquis horis minime interpellatim (niſi forſan neceſſitate avocante, petitaque, & obtenta a Præſidente chori licentia) non interfuerit, pro illa hora abſentes cenſeantur (ſalvis Eccleſiarum conſuetudinibus, ſi quæ forte circa hoc arctiores exiſtant) & conſequenter in totum illius horæ, aut officii Præſentia, hoc eſt, emolumento carebunt. Neque vero hoc in caſu quenquam diverticulo ſeu effugio juvari ullo volumus: utpote, ſi arbitretur ſe & ſacris, & lucris pariter feciſſe ſatis, ſi circa idem ipſum, quo Præſentiarum nummi diſtribuuntur, momentum, in choro affuerit, tanquam ſacræ cujusdam ignaviæ, non devotionis mercedem accepturus, etiam ſi ante Præſentiarum perceptionem durante officio divino, intra Eccleſiæ continentia ſit, extra chorum tamen ſtans, deambulans, colloquens, confabulans, vel ſeria vel ludicra tractans (ut in nonnullis noſtræ Provinciæ cathedralibus Eccleſiis ſæpenumero ſit) tanto magis pro abſente cenſendus erit, quanto minus Chriſtus omnium ſummus & maximus ſacerdos, Dei Eccleſia dignos judicavit, qui in templo Hieroſolymitano columbas vendebant, & rem nummariam exercebant. Quamobrem tales rerum divinarum illuſores, non ſolum Præſentiarum nummis carere, verum etiam meritæ ſubjici animadverſioni jubemus: ne pietas, & impietas, gravitas, & levitas, pari paſſu ambulare, & æquali præmio procedere videantur. *Anno 1569.*

Caput XVIII.

Rem ſacram a Canonicis non tam propter lucrum, quam pietatem eſſe ſectandam.

Tametſi vero ſpes præclara nos foveat, Canonicos noſtros conſcientiæ, vel ſaltem iræ divinæ ſtimulis tandem excitatos officio ſuo functuros eſſe gnaviter: hos tamen omnes & ſingulos juxta hortamur, atque adeo rogamus, & per viſcera Domini noſtri Jeſu Chriſti obſecramus, ut non magis lucri, quam devotionis gratia, rem ſacram curent, ſed potius eam Chriſtiano affectu, & ſponte, & ex animo frequentent: ut cum Propheta vere poſſint dicere: Voluntarie ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt. Pietas enim, teſte Apoſtolo, ad omnia utilis eſt, quæ & in hoc, & in futuro ſæculo, ſuas a Deo habet promiſſiones: nam hi, qui eam colunt, ultra remunerationem ſpiritualem, conſequentur etiam temporalem ſuſtentationem, ſcriptura aſſerente: Non alligabis os bovi trituranti. Et dignus eſt operarius mercede ſua. Et, qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & rurſus: Qui altari deſerviunt, de altari participant. Sed interim meminerint ſe vivere, non ut edant, ſed edere, ut Chriſto vivant; Salvatoris verba ſemper recolentes, dicentis: Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

Pſ. LIII.

I. Timoth. Cap. V. & I. Corinth. Cap. IX.

Caput XIX.

Canonicorum excitatio ad pietatem, & cultum divinum.

Neque vero grave fuerit Canonicis, quod eos hoc noſtro mandato officii ſui admonemus: nempe, ut ſacro integro ſemper interſint, & horas Canonicas uno animo, & voce cantando in choro abſolvant. Quandoquidem non ſolum res ipſa hoc ab eis efflagitare videatur, verum etiam diligentiæ ſuæ præmium temporale, haud aliunde, quam ex canonicatus ſui præbenda, hoc eſt, bonis Eccleſiaſticis percipiant, & idem ipſum S. Trident. & aliorum Conciliorum ſanctiones præcipiant:

Anno 1569. piant: tum quoque Prophetarum voce moveri debent, qui nusquam
Ps. XCVII. non inclamant: Jubilate Deo omnis terra: Cantate & exultate & psallite. Cantate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra. Cantate Domino & benedicite nomini ejus: annunciate de die in diem salutare ejus: Istam autem propheticam cohortationem ad Ecclesiasticos homines inprimis spectare, dubium non est: huc namque perinde ut ad communes ad Deum pro se ipsis, & universo populo supplicationes, constituuntur, Ecclesiasticisque bonis invitantur. Quanto itaque magis quis in dignitate positus est, tanto minus dedignari debet hoc ipsum præstare, sacra scriptura attestante his verbis: Quanto major es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius & ab humilibus honoratur. Propterea etiam David cum esset & Rex, & Propheta, non est dedignatus saltando coram Domino, Arcam testamenti Domini in jubilo, & clangore buccinæ comitari: quem cum Michol uxor risu exciperet, ajebat: Ante Dominum, qui elegit me potius, quam patrem tuum, & quam omnem domum ejus, & præcepit mihi, ut essem Dux super populum Domini in Israel, & ludam, & vilior fiam plusquam factus sum: & ero humilis in oculis meis &c. Et si tantus Rex, & Propheta propter figuram duntaxat non dedignabatur illa omnia in honorem Dei facere, quanto magis a nostris Canonicis in templo, imo & in præsentia præfigurati Salvatoris nostri Jesu Christi, laudes, & gratiarum actiones, ob tanta nobis præstita beneficia, aliaque mirabilia, extra omnem dedignationem debent decantari? Recordentur verborum Christi ubi ait: Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cœlis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cœlis est. Et alibi: Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum. Non indignemini igitur Reverendi Canonici, sed potius cum gratiarum actione suscipite, & amplectimini hæc nostra pia monita, pensum vestrum psalmis & hymnis, loco, & tempore, juxta prædicta, absolvite, senes & juvenes laudes dicere Domino non deficite, neque erubescite, ne & Redemptor noster vos erubescat in illa die, quando cœli movendi sunt, & terra. Nam & situs istarum vestrarum Ecclesiarum cathedralium & aliarum collegiatarum, ad hoc vos incitare videtur, qui quamdam nascentis Ecclesiæ ministrorum repræsentat vetustatem (quorum erat cor unum, & anima una, quotidie perdurantium unanimiter in templo, & frangentium circa domos panes, in orationibusque perseverantium, Deum collaudantium & gratiam ad omnem plebem habentium) eo quod omnium Canonicorum habitacula, sacras ædes, quibus proxima esse solent, cingant, ut procul a promiscua multitudine separati, divinis pariter laudibus jugiter insisteretis, indicat: juxta illud Prophetæ: Ecce nunc benedicite Domino omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri. Viam interim Canonicis ad negotia pro Ecclesiæ, Episcopi & Capituli necessitate obeunda minime præcludimus: iis enim quousque sunt occupati, neque diutius, non solum a choro, sed etiam (cum opus fuerit) a residentiæ loco abesse licebit. Verum Decanos, aut illos, quibus ea cura pro tempore incumbit, monitos esse volumus, ne extra magnam necessitatem, tempore divinorum suos onerent Canonicos, neque etiam eo tempore capitula celebrent, ne ob illa, Divinum officium vel suspendatur, vel præcipitetur, vel denique ab ipsis negligatur Canonicis: sed illa, aut maturius, aut serius haberi curabunt: ut non tantum simplices Canonici, sed etiam ipsi Prælati divinis offi-

ciis

Ecclesiast. Cap. III. — *II. Reg. Cap. VI.* — *Matth. Cap. X.* — *Luc. Cap. IX.* — *Actor. Cap. II.* — *Psalm. XXXIII.*

ciis commodius interesse queant: debet enim Dei cultus omnibus aliis *Anno 1569.* anteponi.

Caput XX.

Canonicis plures titulos Canonicatuum in gratiam nobilitatis Germanicæ ob certas rationes concedi.

Sess. XXIV. Cap. 17. de Reform. Cum sancta Synodus Trideotina ad Dei laudem, & Ecclesiæ fructum, præcedentium Occumenicorum Conciliorum, Chalcedonensis præcipue, sanctiones secuta, decreverit, oeminem in duabus Ecclesiis conscribi oportere: quia qui uni est intentus, alteri inservire non potest, & alterius locum occupat, qui ei ministrare posset, *Sess. XXIV. Cap. 12. de Reform.* præsertim quoniam & Nos ejusdem sacri Tridentini Coocilii authoritate innixi, alioque Decreto moti, ordinaverimus, statuerimusque, unumquemque Canonicum, non diu posse, neque debere a residentia sui Canonicatus abesse: illud impedimentum, quod redditum tenuitas affert, effugere eo minus potuimus, quo magis his calamitosis temporibus oostræ Ecclesiæ plurium Canooicorum præsidio egent, neque iis suppressione præbendarum, imminutioneque canonicatuum satis bene consuli judicamus: quamobrem ancipiti consilio diu deliberantes communi tandem consensu in eam sententiam descendimus, ut in omnibus Ecclesiis cathedralibus, moderna canonicorum quantitas ad minorem & determinatum reducatur numerum. Veluti 40. ad 25. vel 20. & 30. ad 20. vel 16. & 24. ad 16. vel 12. & sic de singulis, de communi consensu Ordinarii & Capituli: ita tamen, ut tot supersint, quot divino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commode sufficiant: qui propterea, juxta ea, quæ superius suot dicta, continue debeant residere, & annalibus præbendis soli gaudere: cæteris ab isto determinato oumero amotis, cum a residentia, tum ab emolumentis annuis, liberis remanentibus, vocem tantum activam & passivam retinentibus, dummodo a cœtu Capituli in numerum ipsorum fuerint acceptati: qui etiam a residentia restrictum oumerum excedere non debent: ita quod omnibus, his videlicet, & aliis residentibus computatis, prior quantitas non transeatur. Et ne hujusmodi Canonici a Capituli emolumeotis nnnalibus amoti, remaneant absque condigna sui sustentatione, eis facultas conceditur, ut in alia cathedrali Ecclesia, ipsorum quilibet possit cum emolumentis annalibus io Canonicum promoveri, vel jam promotus perseverare: ita tamen, ut ibidem juxta sanctiones suprascriptas residendo, eis frui mereatur: quemadmodum & versa vice, aliis Canonicis jam de præbenda unius Ecclesiæ provisis, ut in alia, vel pluribus aliis cathedralibus Ecclesiis, similem vel similes canonicatus titulares, solo voto io Electionibus gaudentes, facultatem concessam intelligimus: hac etiam ratione, ut quotiescumque titularis alicujus Ecclesiæ Canonico ibidem residendi locus, per alterius obitum, vel renunciationem fuerit oblatus, eam acceptare possit, dummodo, si alium similem, alio in loco antea habuerit, illum prius Capitulo illius loci, vel alteri idoneo renunciaverit, vel titulum solum, absque annali fructu, sibi retinuerit. Quæ res, titulum alicujus canonicatus, absque obligatione residentiæ, & utilitate integræ annalis præbendæ, tantum habendi, oemini videatur nova; quandoquidem talis mos jam antea in nonnullis nostræ nationis Germanicæ Ecclesiis fuerit usitatus: in quibus hujusmodi Canonici titulares per vacantiam aliquorum canonicorum residentium, in illorum locum secundum ordinem suscipiuntur. Quod cum etiam in nostra Provincia (modo tameo infrascripto) executioni demandatum fuerit, unusquisque, nisi rationis expers fuerit, luce clarius

Anno 1569. rius perspiciet, non solum canonicatibus nostris tenuioribus: sed etiam cathedralibus longe melius, quam antea prospectum fore Ecclesiis, uti de unoquoque sigillatim sine difficultate possumus, ac volumus docere. Nam illis, quibus ampliori proventu opus est, ut se pro dignitate sustentent, ea ratione subvenietur, quod plures ex continua unius Ecclesiæ, quam plurium ut antea, residentia consequentur redditus annales: quia duarum Ecclesiarum proventus, qui antea multis, & sæpe eisdem dividebantur canonicis, nunc unius tantum Ecclesiæ prioris canonicorum multitudinis duntaxat medietati, & alterius alii reservantur annales redditus dividendi: ita quod unusquisque tantum nunc, & utilius de unius canonicatus residentia obtinere poterit, quantum antea de duabus residentiis accipiebat, quia tantum est, & melius, quidpiam in uno loco habere integrum, quam in duobus locis, valde præsertim distantibus, divisum, eo quod eundo, & redeundo, & singulis annis in duobus locis rem domesticam instruendo, sive mutando (uti a nostris fit canonicis) non parum consumitur pecuniarum, quibus profecto expensis parcetur, si in una perseveraverint residentia, & uniuscujusque ipsorum magis tuta erit conscientia, quia suo satisfacient muneri. Quod etiam neque hic novum esse quisquam censebit, cum eadem lex, & consuetudo, tum in aliis quibusdam Germaniæ, tum etiam in nostris partim Ecclesiis observetur; neminem scilicet in uno anno posse pro utraque consequenda præbenda, in duabus Ecclesiis residere. Id quoque sic fieri consultius erit; quia, licet cathedrales Ecclesiæ magnum habeant canonicorum numerum annales præbendas accipientium: pauci tamen, & quandoque (præcipue in solemnitatibus) vix quarta pars eorum, in ipsius Ecclesiæ ministerio, cum magna populi admiratione, utinam etiam non offensione, deprehenduntur, eoque cum in una resideant, ab alia abesse cogantur: sub cujus mutationis loci prætextu, magna quoque temporis pars privatis negociis, ne dicam solatiis, ac recreationibus teritur. Consulitur præterea nostris cathedralibus Ecclesiis, de pluribus personis ad regendum idoneis: eo quod canonicis permittatur, ut in diversis adscribantur Ecclesiis. Postremo, licet in duabus nostri Canonici conscribantur Ecclesiis: in una tamen duntaxat unusquisque residere tenebitur: cujus proventibus etiam solis juxta sacræ Synodi Tridentinæ intentionem, illum sustentari decrevimus, solo alterius titulo, absque ipsius Ecclesiæ detrimento, sed potius beneficio, ei remanente, eo quod talium canonicorum ratione, & favore, a multis insidiis, & inconvenientibus, quemadmodum supra dictum est, ipsæ præservantur cathedrales Ecclesiæ. Quæ tamen omnia & singula judicio & censuræ S. S. Apostolicæ submittimus, sine cujus authoritate nihil decernimus.

ADMONITIO.

De Canonicatuum pluralitate.

De Canonicatuum pluralitate.

Cum Summus Pontifex hanc Concilii constitutionem, plures simul canonicatus Nobilibus Germanicæ Nationis tribuentem, ad se delatam excepisset, rei novitate permotus hoc modo respondit: Se neque concedere, nec prohibere, sed illis, qui eam condiderunt, melius considerandam relinquere. *Certum quippe est, plurolitotem beneficiorum ejusmodi, neque ecclesiasticis legibus, neque naturali etiam rationi sat feliciter cohærere. Tridentinum namque Concilium, paulo ante hanc Solzburgensem Synodum celebratum Seff. XXIV. Cap. 17. de Reformat. decernit:* Ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur; quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem

eidem conferri. *Sequitur in hoc Tridentina Synodus vetus Ecclesiæ institutum, jam anno* 451. *a Concilio Generali Chalcedonense, canone X. evulgatum:* Μὴ ἐξεῖναι κληρικῷ ἐν δύο πόλεων καταλέγεσθαι ἐκκλησίαις κατὰ τὸ αὐτό. non licere clerico conscribi simul in duarum civitatum ecclesiis; *hoc quippe idem & Nicænum Concilium II. anno* 787. *habitum edixit Canone X:* ἀλλότριον ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας; ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum: ἐμπορίας γὰρ καὶ αἰσχροκερδείας ἴδιον τοῦτο. & negociationis esse, & turpis lucri proprium. *Sed & Salisburgense Concilium, quod supra anno* 1274. *attulimus, jam prohibuit pluralitatem beneficiorum Canone VII; Qui canon, quod Patrum in hoc anni* 1569. *concilio congregatorum oculis non fuerit obversatus, mirum quidem videri debet, in tanta cæteroquin Archiepiscopi Joannis Jacobi solicitudine. Sed vis obtinentis consuetudinis, & susceptum pro nobilitatis prærogativa studium, facile abripuit ecclesiasticos judices, ac vestigium quodcunque præteritorum temporum illius causa abolevit. Quanquam ipsa ratio, naturæ insita, ejusmodi beneficiorum pluralitatem aversatur; propterea, quod beneficia a fundatoribus sint constituta, & sufficientibus ad vitam sustentandam proventibus aucta, ut clerici, seu canonici, Ecclesiæ muneribus affixi, sedula iisdem pro Dei honore perfungantur; quem Dei honorem plurium beneficiorum possessor vehementer imminuit, dum beneficia plura, quorum singula suos ad collaudandum Deum beneficiarios cateroquin attinerent, ille ad se solum avide avocat, atque ita vel hic, vel ibi, laudes divinas supprimit. Quinam vero redditus sufficientes censeri debeant ad canonicum honeste sustentandum, quin opus sit alterum, ut permisit Tridentina Synodus, capessere beneficium, conscientiæ cujusque, & pietati relinquitur, ut secum cordate reputet: qua ubertate, quibusve commodis ex patrimonio Christi vitam honeste sustentare sacri canones decernant?* Avorum abundantiam, atque educationem in paterna domo affluentem deliciis, *ait Sghuanin in Tractatu Beneficiario fol.* 194. pertinere ad filins hujus sæculi, nnn ad ministros Dei, quos oportet imitari suum divinum magistrnm, qui, uti mitis erat & humilis corde, ita non potentia, sed virtutibus & exemplis suam sponsam Ecclesiam informabat. *Anno* 1569.

Caput XXI.

Pinguiores Canonicatus in suo statu & numero relinquendos esse.

In his vero cathedralibus Ecclesiis, quæ vel uberes habent redditus, vel sufficienter juxta S. Concilii Trident. permissionem, simplicibus beneficiis ditari possunt, ita, ut antiquus Canonicorum suorum numerus, juxta illorum gradum & conditionem, absque alterius cathedralis adminiculo, posset sustentari, eos debere minui non intelligimus; sed volumus, ut eorundem Canonicorum quantitas in pristino perseveret statu, & ut in eisdem Ecclesiis omnes resideant, hac tamen conditione, ut eorum quilibet, quemadmodum & alii, in alia Ecclesia titulum retinere, vel obtinere valeat. Et si quis in hujuscemodi Ecclesiis residere renuerit, alteri Canonicatum renunciare necesse erit. In aliis vero cathedralibus Ecclesiis, fiet ut jam dictum est.

Caput XXII.

Quomodo Episcopi, Præpositi, ac Decani Ecclesiarum, de residendo in uno loco, inter Canonicos disponere, ac componere debeant, si forte inter aliquos suboriretur disceptatio.

Et quia hæc nostra Constitutio circa selectionem Canonicorum residendorum, ab aliis titularibus, & e converso, in unaquaque cathedrali Ecclesia faciendam, aliquam fortassis in principio difficultatem pati posset, ex eo, quod aliqui forsitan in una libentius, quam in alia cupiant residere, Episcopi & ipsarum Ecclesiarum cathedralium Præpositi atque Decani, postquam ab ipsis, cum suis Capitulis, de numero residentium, certa ac determinata fuerit conclusio facta, omni charitate procurabunt, ut omnia absque tumultu, & secundum ordinem prudenter fiant: cuilibet canonico de residentiæ canonicatu, juxta uniuscujusque beneplacitum, in quantum possibile fuerit, prospiciendo: ita tamen, ut cui in una residendum est, in alia (juxta ea, quæ superius sunt dicta) titulo tantum gaudeat Et si alicubi

Anno 1569. inter aliquos oriretur disceptatio, qui contra præfixum illius Ecclesiæ residendorum numerum, ibidem optarent, vel instarent locum habere residentiæ: tunc si aliter illorum dissensio sedari non potuerit, ordinamus, ut Domicelli, id est, nondum Capitulares existentes, qui adhuc pro annali præbenda residere non possunt, juxta necessitatem a junioribus incipiendo, vel omnes, si opus fuerit, titulum canonicatus duntaxat retineant, aliis jam Capitularibus residentiam relinquentes: si vero aliquo in loco omnes jam fuerint Capitulares, vel tot non fuerint Domicelli, quibus a titulo residentiæ amotis, reliquis aliis omnibus etiam residendi secundum decisionem illius Ecclesiæ, non adesset locus, & inter ipsorum nonnullos adhuc de illius loci residentia perseveraret controversia; tunc statuimus, ut seniores, hoc est, qui illius Ecclesiæ priores fuerunt canonici, usque ad numerum determinatum, residentiæ loco debeant gaudere: reliqui vero titulum duntaxat retinere, & in alio loco residentiam facere. Sed si contigeret, quod aliquis ex junioribus jam Capitularibus nullibi residentiæ locum posset adipisci, talis alicubi ultra præfixum illius loci numerum, dummodo antea ibidem is ipse Capitularis extiterit, resideat, hac tamen conditione, quod quam primum aliquis locus residendorum, per obitum alicujus, in illa vacaverit Ecclesia, nullus illius loco, sed titularis duntaxat substituatur, ut determinatus residendorum numerus non excedatur.

Caput XXIII.

De sufficiendis Canonicis in locum defunctorum.

Quando vero quispiam residentiæ Canonicorum, ex hac migraverit vita, ex titularibus senior, vel alius per ordinem sequens, si prior renuerit, est in locum defuncti assumendus, deinde in loco titularis ad residentiam assumpti, alius erit creandus. Sed si titularium nullus, loco defuncti, in illa residere vellet Ecclesia, tunc alius quicunque assumatur, ab illis dandus, quibus de jure convenit collatio.

Caput XXIV.

Episcopos, ex gratia Apostolicæ sedis, canonicatus in aliis Ecclesiis obtinentes, non nisi inevitabili de causa, ad fructuum perceptionem, aut residentiam, admitti debere.

Quanquam superius ex sacris literis, & Oecumenicis Conciliis satis commonstravimus, omnia jura tam divina, quam humana clamare, Nosque ibidem propterea ordinavimus, omnes Pastores, præsertim Episcopos, qui Apostolorum vices gerunt, in propriis Diœcesibus residendo, suis debere ovibus præesse: nihilominus quia quandoque evenit ex gratia sedis Apostolicæ, confirmatis Episcopis priores suos canonicatus relinqui, vel alios ipsis conferri: ad majorem hujus rei observantiam, ordinamus, & statuimus, ne hujusmodi Episcopi confirmati, ad residentiam suorum canonicatuum admittantur, nisi ab Episcopatu quispiam expulsus fuerit: vel pro eo tempore duntaxat, quo illis a Concilio Tridentino permissum est abesse a suo Episcopatu: sed titulis duntaxat, cum utraque voce frui debeant. Piaculum enim est, & omnem contra conscientiam, quod propter cupiditatem Episcopus propriam relinquat Diœcesim, & sibi a Spiritu sancto commendatis non præsit ovibus.

Anno 1569.

Caput XXV.

De moderatione, & restrictione statutorum Capitularium, & pœna æquitatem transgredientium.

In reliquis vero, Nos, nostrique Coepiscopi, ac cæteri Prælati, hac in Synodo congregati, omnia tam Metropoliticæ quam Ecclesiarum cathedralium, ac collegiatarum totius Provinciæ nostræ Capitula in Domino Jesu requirimus, admonemus, ipsisque injungimus, ut sua revideant, ac contemplentur statuta, & ubi laxiora & licentiosa esse cognoverint, contrahant, suorum memores officiorum ac ministeriorum vocationem suam considerent, eoque modo & forma moderentur statuta, ut Canonicorum splendor, cultusque divinus, cui ipsi Canonici diligenter, cum exhibitione ministeriorum, absque tergiversatione debent interesse, reviviscant, populusque Christianus eorundem exemplo ædificetur. Si qui vero sui status immemores, divini cultus atque suorum officiorum negligentes, ociosi, rixosi, sive litigiosi, aut percussores, susurratores, delatores, scortatores, lusores, aut aliis criminibus irretiti fuerint, mansuete primo erunt admonendi, juxta doctrinam Christi. Quam fraternam admonitionem si quis nihili fecerit, etiam in Capitulo coram reliquis canonicis corrigatur, dicente Apostolo: peccantes, publice videlicet, coram omnibus esse corrigendos, ut & cæteri timorem habeant. Tum si resipiscere non admodum curaverit, fructus participare prohibeatur, a sacrisque arceatur, donec ad meliorem vitæ frugem revertatur: sic tamen, ut regula servetur Apostolica: corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes: ita quod neque ira, neque odium, neque rancor ullas sibi vendicet partes. Quod ut omnino fiat, Capituli, vel saltem Officialium, præsertim Decanorum, erit munus & officium: ne, ubi post hujus nostræ Provincialis Synodi commonitionem & jussionem negligentiores in his reperti fuerint, necesse sit eorum negligentiam, cum suo dedecore, juxta juris communis dispositionem, per superiores suppleri. Quod ipsum quoque fiet, si Officiales ipsi, præcipue Decani, quibus aliorum cura principaliter est commissa, eisdem criminibus fuerint irretiti.

I. Timoth. Cap. V.

I. Thessal. Cap. V.

De Archidiaconis, Archipresbyteris, & ruralibus Decanis.

CONSTITUTIO XXV.

Caput I.

De Archidiaconatus, Archipresbyteratus, & Decanatus ruralis dignitatibus.

Lib. I. Decretal. Tit. XXIII. & XXIV.

Quamquam Archidiaconatus, & Archipresbyteratus, inter cathedralium Ecclesiarum, & alter ipsorum, etiam collegiatarum officia connumeretur in Dei Ecclesia, uti in Jure habetur canonico: nihilominus quoniam per nostras Dioeceses, ob ipsarum amplitudinem multi, juxta regionum exigentiam, sint instituti, quorum præcipue est habenda consideratio, peculiarem de ipsis, ab aliis Officialibus superius descriptis, distinctam habere voluimus rationem: eo maxime, quia in nostris cathedralibus Ecclesiis, Archipresbyterorum tituli non sunt usitati, quorum officio fere funguntur, qui nominantur Præpositi, atque magna ex parte Decani: & Archidiaconorum officium subeunt, quoad jurisdictionem exercendam, ordinariorum Vicarii generales, qui vocantur etiam Officiales, ab ipsis Episcopis

Anno 1569. ſcopis propterea inſtituti. Quod de aliis per Diœceſes diſtributis, præſertim Archidiaconis non eſt aſſeverandum: cum ipſi ſuorum Ordinariorum, tamquam ſubofficiales exerceant jurisdictionem, juxta formam tamen ac regulam eis præfixam: ideo de ipſis merito particularis habenda eſt ratio. Circa quod, hoc unum prius eſt animadvertendum: jurisdictionem ſcilicet plebanorum, non ad titulum provinciæ noſtræ Archipresbyterorum proprie ſpectare, ſed eos illam tantum exercere debere, quibus a ſuis committitur Ordinariis, quemadmodum & aliis, eamdem facultatem obtinentibus; qui propterea & Decani vocantur rurales, quorum officia licet ab Archipresbyteris nomine videantur diſcrepare, revera tamen ſunt idem: Cujus etiam teſtimonium reddit Jus Canonicum, & formula viſitationis Diœceſis Colonienſis: quamobrem, non tantum de Archipresbyteris, ſed & de hisce ruralibus Decanis ſermo debet fieri: præſertim cum per noſtram Provinciam, horum nominum reperiantur quam plurimi.

Caput II.

De diverſa poteſtate Archidiaconorum, Archipresbyterorum, & Decanorum ruralium.

Cum hujuſcemodi Archidiaconi per noſtram Provinciam conſtituti, æqualis ubique non ſint poteſtatis, neque authoritatis: & alii ipſis minoris dignitatis, eisdem, Archidiaconis ſecundum Jura ſubjecti, ſive ſint Archipresbyteri, ſeu rurales Decani inter ſe, quo ad facultatem eis conceſſam exercendam multum ſint differentes: nihil enim in ipſa exercenda jurisdictione, contra ſuorum ordinariorum Decretum ordinare, neque agere poſſunt: ideo ut quilibet eo certior ſit, quænam ſuæ functionis ſint negocia, hac præſenti noſtra ſancimus Conſtitutione, ut quando quispiam a Nobis, aut Provinciæ noſtræ Coepiſcopis, in Archidiaconum, aut ruralem Decanum aſſumitur, ſeu alicui Archipresbytero, vel alteri aliqua exercendi poteſtas committitur, huic ſpecialis conſtituatur, & aſſignetur commiſſio, atque mandatum, ſigillo noſtro, aut illius Epiſcopi, a quo aſſumitur, munitum ac corroboratum: in quo peculiariter cauſæ exponantur, in quibus, & quousque aſſumptus cognoſcere, tractare, corrigere, ordinare, atque determinare habeat, una cum ſufficienti, bona, & clara inſtructione, ut quomodo in talibus, ſecundum ſanctiones Canonicas, ſe gerere debeat. Quæ nullus talium, ſub indignatione ſui Ordinarii, & pœna condigna, audeat præterire. In reliquis vero, quæ præter jurisdictionem exercendam, ad unamquamque ſpectant dignitatem ſupradictam, præſertim ad Archidiaconatum, & Archipresbyteratum, ſe juribus unusquisque talis accommodabit canonicis, quæ habentur L. 1. Decretal. tit. 23. & 24.

Cap. ut ſinguli de Archipresb.

Caput III.

Quales perſonæ requirantur ad ſupradicta officia, quæ etiam conſtitui non debent, niſi prius fidei fecerint profeſſionem.

Ad ſupradictas autem dignitates, & officia, ad Archidiaconatus præſertim, aſſumi non debent, niſi viri ſacerdotio inſigniti, ætate maturi, graves, vita honeſti, prudentes, & commendabiles, atque eruditione, & experientia probati. Decet enim, ut cum ipſi Noſtram, & Epiſcoporum perſonas referunt, ipſi tales ſe exhibeant, quales Epiſcopos eſſe oportet. Ex familia enim, & miniſtris relucet, quales ſint domini. Unde & Tridentinum Concilium, Decretum de Archidiaconis ſtatuens ait: Archidiaconi, qui oculi dicuntur

Seſſ. XXIV. Cap. 12. de Reform.

tur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico: qui etiam in supradictis dignitatibus, & officiis, vel aliis similibus confirmari non debent, nisi prius in manibus suorum Ordinariorum, vel eis impeditis, coram generalibus eorum Vicariis, seu Officialibus, orthodoxæ suæ fidei publicam fecerint professionem, & in Romanæ Ecclesiæ, & suorum Episcoporum obedientia se permansuros spoponderint ac juraverint. Anno 1569.

Caput IV.

De justitia, & æquitate ab Archidiaconis, & cæteris hujusmodi Officialibus exercenda.

Ipsi vero Archidiaconi, Archipresbyteri, & rurales Decani, & hujus generis alii, tale a suis Episcopis consecuti cum authoritate officium, & dignitatem, tales se reddant, ut conceptæ de ipsis exspectationi, & suo muneri, ac suorum Episcoporum satisfaciant voluntati, non lucrum, neque munera respicientes, sed quod justum est & rectum judicantes, nemini ad malum, vel turpitudinem habenas laxantes, neque illorum pravis actibus conniventes, verum eos, juxta demerita, acriter punientes, & unicuique, quod æquitas exigit, tribuentes. Et si contigerit eos quandoque ita impediri, quod functionem munerum suorum, non per se, sed per ministros, aut Commissarios, seu collectores necessario debeant obire, vices suas hominibus non committant levibus, vitiosis, aut etiam conjugatis: sed tantum Ecclesiasticis, gravibus, & probatæ opinionis viris (quod Cap. 77. etiam Episcoporum est, ut suo loco diximus.) Unde hæc Synodi Moguntinæ verba extant: Caveant autem Episcopi, & Archidiaconi, dum ipsi officiis suis præesse non possunt, ne vices suas hominibus dubiæ famæ, aut ab ordine Ecclesiastico prorsus alienis, committant: sed in suum locum, quoties suis muneribus per se non præsunt, viros bonos, graves, peritos, prudentes, & imprimis Ecclesiasticos substituant: nec unquam crimina subditorum, per se, aut suos substitutos, mulcta pecuniaria punire præsumant: sed aliis debitis, & a jure constitutis pœnis coërceant.

Caput V.

Archidiaconi nati &c. non præsumant exercere Officium, antequam Ordinario se præsentarint, & ab ipso approbati fuerint, & fidei professionem præstiterint.

Unum autem circa hoc non est prætereundum, quod cum in diversis nostræ Provinciæ locis, non pauci in aliqua dignitate constituti, quorum alii sunt Præpositi, alii Archipresbyteri, alii Parochi, & id genus alii, utinam vero non concubinarii, indocti, avari, turpis lucri cupidi, & infames viri, qui supradictam Archidiaconorum, & Decanorum ruralium, non ex speciali vocatione, sed quasi ex suorum antecessorum hæreditaria successione, sibi omnimodam tribuunt potestatem: ita ut sibi persuadeant, se eo officio, & jurisdictione, ob quamcumque causam non posse destitui: quo fit, ut nonnunquam, si non in pluribus, in suis administrationibus cum animarum jactura & perditione, Ordinariorum dedecore, atque gravamine, populorum scandalo, & causarum partiumque periculo versentur: cui incommodo, omniumque piorum virorum justæ querelæ mederi cupientes, ordinamus, & statuimus, ne quisquam inposterum, cujuscumque dignitatis, vel beneficii, aliquod supradictorum officiorum, Archidiaconatus videlicet, vel ruralis Decanatus, aut hujus generis alterius, suæ (etiam ex privilegio aliquo sibi a nostris Prædecessoribus

Anno 1569. foribus concesso) annexum habens dignitati; sub pœna amissionis dignitatis, vel beneficii, & insuper alia a suo Ordinario imponenda, hujusmodi officio fungi, neque in minimo illud exercere audeat, nisi prius suo se præsentaverit Ordinario, & ab ipso, secundum sacrorum Conciliorum, præsertim Tridentini sanctiones, & suprascriptas nostras leges, fuerit sufficienter approbatus, atque admissus: Deinde & orthodoxæ suæ fidei, quemadmodum & alii, in manibus sui Episcopi, publicam fecerit professionem. Nostra equidem sententia non est, cuiquam loco, vel dignitati in minimo suorum privilegiorum, a nostris Antecessoribus ipsis concessorum, derogare: nam hujusmodi loca, sive dignitates, suis privilegiis privare, vel destituere non intelligimur, dum hoc studemus, ut ad regimen illorum locorum, sive dignitatum, tales fuerint viri assumpti, qui ad supradicta Archidiaconatus, vel Decanatus ruralis, aut alterius similis officii munera exercenda, juxta sacros Canones, & has nostras Constitutiones, idonei fuerint, & sufficientes. Cujus sane mentis procul dubio fuerunt & nostri Prædecessores, talium privilegiorum largitores. Non parum enim est, quod talia loca, sive dignitates, annexa habere possunt hæc officia, ad nos pertinentia, si ad illa habiles assumpti fuerint homines. Idcirco si hoc ipso destitui nolunt privilegio, procurent tales assumere, qui etiam annexorum Officiorum muneribus valeant respondere: alias nullum prorsus admittendum esse decernimus. Qua in re neque alicui fit injuria, cum hujuscemodi munera, mera sint Episcoporum officia, quibus suis providere ac consulere debent ovibus, sibi a Spiritu sancto commissis.

De Parochis, atque eorum cooperatoribus.

CONSTITUTIO XXVI.

Caput I.

Eamdem prope solicitudinem requiri in Parocho, qua in Episcopo.

Quoniam superius in Constitutione de modo præsentandi, acceptandi, seu promovendi Clericos ad quævis beneficia Ecclesiastica, præsertim curata, satis diffuse ostensum sit, quales debeant esse, & quomodo experiendi, qui ad Parochiales Ecclesias sunt assumendi: idcirco in præsenti articulo, de ipsorum duntaxat munere noster erit sermo. Cum Parochi in partem solicitudinis Episcoporum in his, quæ ad curam animarum pertinent, sint vocati, eis pariter convenit ea considerare, quæ supra, non solum de ipsis Parochis, sed etiam de Episcopis ad curam animarum spectantia, sunt dicta. Ideo Parochus diligenter consideret officium Episcopi circa curam animarum, ut & ipse pro sua virili illud expleat in sua Ecclesia. Quod apte fiet, si quemadmodum nostrum est mandatum atque decretum, sequentia accurate considerabit atque exequetur.

Caput II.

De tribus virtutibus, quibus Parochi præditi esse debeant, & quarum prima est, oves suas cognoscere: atque etiam de libris ab ipsis in promptu habendis, in quibus oves suas sigillatim describant.

Joan. Cap. X. Cum Salvator noster summus Pastor Christus, tres Pastoris, cui sunt oves propriæ, describeret proprietates, hanc primo posuit loco, ut suas nominatim vocare sciat oves: quod haud facere posset, nisi illas singulariter omnes cognosceret. Nos omnibus & singulis nostræ

ſtræ Provinciæ Parochis, quibus oves propriæ, illorum ſunt Parochiani, mandamus atque præcipimus, ut quisque libros in procinctu habeat tres: Primum quidem, in quo omnes totius Parochiæ utriusque ſexus homines, nominibus propriis & cognominibus, ſenes & juvenes, magnos & parvos, una cum cujuslibet ætate, ac conditione inſcribat. In ſecundo annotabit eos, qui vel ex hac mortali ad æternam, vel ex ſua Parochia in aliam commigraverunt & commigrabunt. In tertio Parochianorum ſuorum natos infantes utriusque ſexus, & ſeparatim alienigenas, in ſuam Parochiam habitatum venientes, conſignabit. Circa quæ magna ab ipſis Parochis adhibenda eſt diligentia, ut omnium, tam veteranorum, quam adventitiorum ſuorum ſubditorum, ſive incolarum mores & ſtudia non oſcitanter inquirant, animadvertant, atque cognoſcant, præſertim quoad fidem Orthodoxam, & Sacramentorum perceptionem. Deinde quas mulieres ſecum habeant, conjugatasne, concubinas, vel ſuſpectæ pudicitiæ. Si conjugatas, an conſanguinitatis, vel affinitatis vinculo viris ſint conjunctæ, ſciſcitentur. Diligenter quoque ac ſtudioſe omnes ſuarum Parochiarum pauperes, præſertim puellas nubiles, viduas, orphanas, pupillos, ægrotos, ſenio confectos, aliasque perſonas, utraque miſericordia, ſpirituali & temporali indigentes, obſervent, atque intelligant. Meminerint enim, ut ovium ſuarum exactam, & piam habeant notitiam, admonente his verbis Salomone: Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuosque greges conſidera. Et hoc, ut eos nominatim poſſint vocare. Quid eſt enim oves ſuas nominatim vocare, niſi ſuorum ſubditorum ſingulos determinate, ac ſufficienter noviſſe? Veritate ipſa dicente: Ego cognoſco oves meas, & cognoſcunt me meæ. Quod nihil aliud eſt, quam omnium mores contemplari, quid ſingulis expediat, perpendere, in omnes eſſe manſuetnm, & humanum, non imperioſum, rigidum, ſeverum, vel auſterum, ſed omnibus in Chriſto ſe conformet, juxta illud Apoſtoli: factus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucriſacerem: omnibus omnia factus ſum, ut omnes facerem ſalvos: unicuique ſecundum propriam capacitatem, ac indigentiam providendo, in adverſitatibus ſubveniendo, vel conſolando, ad meliora adhortando, a malis dehortando, & ad æternam felicitatem invitando. Quemadmodum enim medicus, corporum diſpoſitiones, complexiones, atque morborum diverſitates conſiderat, quatenus unicuique medicamentum ſuæ diſpoſitioni ac morbo conveniens apponat, ne quod uni prodeſſet, alteri obſit: ſic Parochus, & quilibet hujusmodi Paſtor, cum ſit animarum medicus, ſingulorum inclinationes, ſtudia, & affectus attendere debet, ut unumquemque per media aptiora a malo poſſit retrahere, & ad virtutes provehere, quod factu quidem eſt nonnihil difficile, ſed utiliſſimum tamen: propterea non inepte D. ait Gregorius: Qui ad curam animarum eligitur, duræ & aſperæ vitæ debere eſſe judicatur: quia magna profecto perfectio, exercitatio, functio, diſcretio exigitur in bono Parocho, ac quocumque alio Prælato. Idcirco non ſine cauſa dicebat Moyſes: Date ex vobis ſapientes, & gnaros, quorum converſatio ſit probata in Tribubus veſtris, & ponam eos vobis Principes.

Anno 1569.

Proverb. Cap. XXVII.

I. Corinth. C. IX.

Tom. II. explic. l. 5. in I. Reg. C. 14.

Deuteron. Cap. I.

CAPUT III.

De ſecunda Parochi proprietate, quæ eſt ſuis ovibus notis optime proſpicere, illarum ſaluti conſulendo.

Et quia non ſatis eſt Parocho, ſuos ſubditos, ſufficienter eos cognoſcendo, nominatim vocare, ſed illis etiam, prout neceſſitatem expo-

Anno 1569. expostulare judicaverit, pro utroque homine, necessaria, in quantum suæ permittunt vires, suppeditare: supremus enim Pastor Christus Jesus, Pastoris veri describendo proprietatem ostendit, inquiens:
Joan. Cap. X. & educit eas: quid est autem Pastores ovas suas proprias educere, nisi ipsarum necessitatibus, optime antea cognitis, pro viribus succurrere? Is nempe Pastor suos educit subditos, qui de via ad patriam, de carne ad spiritum, de mundanis desideriis ad divinorum
Ecclesiast. Cap. XV. contemplationem, de stabulo famis ad panem intellectus & vitæ, quæ spiritualis alimoniæ pascua sunt, de tenebris ignorantiæ ad lumen scientiæ, de luto spurcitiæ ad lavacrum, quo anima expurgatur, viam commonstrat, atque adeo manu ducit: hoc autem tum fieri sciant Parochi, cum in omnibus suis concionibus, quæ frequentes esse debent, singulis præsertim dominicis diebus, & festivis, & extra conciones, uti opus fuerit, instruent, docebunt, admonebunt, exhortabuntur, &, si res postulaverit, increpabunt: Ideo &
Sess. XXIV. Cap. 7. de Reform. Sancta Synodus Tridentina omnibus mandat Parochis, ut inter Missarum solemnia, aut divinorum celebrationem, sacra eloquia, & salutis monita, vernacula lingua, singulis diebus festis, vel solemnibus explanent, eademque in omnium cordibus, postpositis inutilibus quæstionibus, inserere, atque eos in lege Domini erudire studeant. Debent quoque Parochi (ut & præcedens Salisburgensis statuit Synodus) parvulos, quæ pulchra Ecclesiæ portio est, & apta disciplinæ pietatis, non negligere: sed quemadmodum & alios rudes suarum Parochiarum, certis temporibus instruere & catechizare.
Sess. XXIV. Cap. 4. de Reform. Quando autem hoc fieri debeat, Concilium Tridentinum peculiari Decreto indicat his verbis: Saltem Dominicis, & aliis festivis diebus, pueros in singulis Parochiis, fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt Episcopi. Quod si aliqui negligenter præstiterint, a suis coerceantur Episcopis, & si opus fuerit, etiam per censuras Eccle-
Sess. XXIV. Cap. 7. de Reform. siasticas, præcipiente hoc eodem Concilio Trident. Suos præterea subditos in primis ad panis Sacramentalis, id est Sacramentorum perceptionem educere debent: sine quibus homo spiritualis, nec vivere, nec salvari poterit. Ad quæ, ut cum majori omnes accedant reverentia, animique devotione, debent Parochi, in his, quæ ad ipsorum spectant ministerium, quemadmodum & Episcopi, cum hæc per se ipsos erunt populo administranda, illorum vim, & usum, pro suscipientium captu, in vulgari nostra lingua Germanica explicare, juxta ea, quæ in Cathechismo Romano, sane utilissimo & his temporibus maxime necessario (qui etiamnum in linguam Germanicam trans-
Sess. XXIV. Cap. 7. de Reform. latus, ab omnibus, vel exiguo ære comparari potest) cui sancta Synodus Tridentina formam præscripsit, continentur, omnibus etiam observatis, quæ in libello Agendorum nostræ Ecclesiæ Salisburgensis jam composito, & brevi in lucem venturo, annotantur. Proinde quam vigilantissime observent, & annotent eos Parochi, qui forte sanioris doctrinæ (quæ nusquam nisi in Ecclesia Catholica est) pascua nauseaturi sint, vel qui ab hæretica labe vindicati, in errores relapsi, & instar canis, ad vomitum reversi fuerint, vel denique, qui se ex ovili Catholico penitus subducere student, & magis delectantur cum lupis, evangelicæ pellis apparentia obtectis, ululare, quam cum ovibus Christi in fidei concordia & synceritate conversari, quorum (proh dolor) istis temporibus, non parvus est numerus, de qui-
II. Timoth. C. 3. bus recte prædixit Apostolus: In novissimis diebus instabunt tempora periculosa: & erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes: ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benigni-

benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis, quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, veritatem autem ejus abnegantes. Et hos devita. Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas, oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum Jannes, & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed ultra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Si quis igitur hoc modo, & sub specie veri seductus a via veritatis Catholicæ, ut ovicula errans deflectere deprehensus fuerit; eum Parochus non solum ad ovile, sed etiam ad pascua quantum poterit omni cum amore, & charitate reducat, memor doctrinæ summi Pastoris Christi dicentis: Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto: & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum, convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat. Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia. At si hujusmodi ovem perditam Pastor de ore leonis, & bestiarum agri, id est a falsa & perversa doctrina hæreticorum, qui instrumenta sunt diaboli, etiam omni adhibita cura, & solicitudine, ad sanctam Catholicam Ecclesiam retrahere haud potuerit, Episcopum tanquam universalem illius Diœcesis Pastorem, nulla interposita mora, ejus rei certiorem faciat. Satis enim fuerit Parocho, hoc tantum effecisse; Nam qui fecit, quod potuit, legem adimplevit.

Anno 1569.

Luc. Cap. XV.

Caput IV.

Quod Parochi non tantum quoad spiritualia, sed etiam temporalia suis subditis pro viribus opitulari, & illis in omnibus, quantum ejus fieri potest, succurrere debent.

Parochorum præterea munus est, non solum ad spiritualia suprascripta, sed etiam ad temporalia suos subditos educere pascua, hoc est, eis quomodocumque indigentibus, pro virili opitulari, aliosque ad idem faciendum hortari. Quod autem circa hoc Parochis dicimus, & aliis quibuscumque beneficiatis, maxime Pastoribus, dixisse intelligimus. Non enim ea bona, quibus gaudent, a tot, tantisque piis utriusque sexus personis (quarum animæ vivunt in cœlis) eis sunt credita ad luxum, neque ad augendas proprias, aut cognatorum divitias: sed partim ad ipsorum vitam honeste, ut fidelem Dei ministrum, & Christianæ pietatis magistrum decet, traducendam: partim vero ad Ecclesiam, pro conservando cultu divino, ejusque ornatu, & splendore spectabit: quod reliquum est, pro sublevanda viduarum, orphanorum, pupillorum, atque aliorum pauperum, & peregrinorum inopia, distribuent, atque elargientur: Quinimo non tantum de superfluis, sed etiam de aliis bonis, quibus secundum ipsorum dignitatem Pastores indigent, genium suum nonnihil defraudantes, hoc est, eo frugalius victitantes, pauperibus, & egenis in magna necessitate constitutis, subvenire tenentur; exemplo D. Martini Turonens. Ecclesiæ olim Episcopi, qui, cum non quidem Episcopus, sed adhuc in castris hominum militans, nihil præter arma, & vestem haberet, & nudum pauperem vidisset, mediam chlamydem nudo algenti præbuit. Quod si adhuc sæcularis fecit, quanto magis Parochis,

Can. Videntes Causa XII. Q. 1.

Anno 1569. chis, & Pastoribus conveniet: præsertim cum & hoc illis sacræ injungant literæ dicentes: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & *Luc. Cap. III.* qui habet escas, similiter faciat. Et D. Hieronymus aliena eum rapere dicit, qui ultra necessaria sibi retineat. Neque enim minus est criminis habenti tollere, quam cum possis, & abundans sis, indi- *Can. Sicut. dist. XLVII.* gentibus denegare. Esurientium panis est (inquit D. Ambrosius) quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis, tantorum te ergo scias invadere bona, quantis præstare possis, quod velis. Nam si cuilibet Pastori, necessitatis casu etiam anima (teste *Joan. Cap. X.* Christo) pro ovibus suis ponenda est, quanto magis atque promptius *Jobi. Cap. II.* hæc fluxa, & temporalia bona, juxta illud, pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua, in egenos sibi commissos exponere non dubitabit. At si quorum parochiales proventus tam fuerint tenues, quod ultra necessarium victum nihil sibi pios in usus reliquum facere possent, his implorandum erit Episcoporum suorum subsidium, quibus incumbet ejuscemodi egestati pro pietate sua, quantum ejus fieri potest, subvenire.

Caput V.

De tertia Parochi proprietate, qua continet vigilantiam, solicitudinem, & charitatem, qua etiam animam suam pro ovibus suis, si necessitas expostulaverit, exponere debet.

Quod si fidelis Pastor his omnibus, præscripto modo, perfunctus fuerit, meminerit etiam quam maxime sibi enitendum esse, ut *I. Petri Cap. V.* subditos ab omnibus nocivis, atque inimicis tueatur, ab eo præcipue, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret. Quid enim prodesset ovibus, eas nominatim vocari, & ad optima quæque pascua educi, nisi etiam a bestiarum dentibus & ungulis vindicarentur? Ideo ne id negligentiæ a nostris committatur Parochis, omnium Pastor Christus, loco superiori, tertiam assignando Pastoris *Joan. Cap. X.* proprietatem, eos instruit dicens: Et cum proprias oves emiserit, id est, prædicto modo ad pascua eduxerit, atque de tenebris ignorantiæ, & omnis immunditiæ, ac peccati, in veritatis lucem, ac virtutum splendorem transtulerit, ante eas vadit, non ut Dominus, non ut Princeps, sed ut optimus ac fortis minister, propugnaculum, ac velut robustus armiger, suum præcedens gregem, maximos habentem, atque timentem inimicos, ubique, ac diversis artibus, vitæ ipsius insidiantes, ut hinc inde respiciendo, omniaque perlustrando, non solum tutam ab inimicorum insidiis reddat viam, sed etiam, si quid periculi, aut insidiarum apertum fuerit, vel insidiatores repererit, se illis opponere, & vitam pro charis ovibus exhibere præsto sit. Sic præcessit Christus, sic Apostoli, sic etiam omnis Parochus, *Joan. Cap. XV.* seu Pastor, suos præcedere debet subditos. Non enim servus major Domino suo. Quod & Salvator ipse, noster optimus Pastor, post trium veri pastoris proprietatum descriptionem, nominatim videlicet ovas suas vocandi, & illas ad pascua educendi, illasque præcedendi, ostendit, paulo post subjungens: Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

Caput VI.

Prosequitur instructionem circa officium Parochi.

Cæterum cum Pastor quilibet sit velut signum, ad quod omnium subditorum oculi diriguntur, idcirco Parochi suos etiam præire debent Parochianos, in via Dei eos exemplariter præcedendo, & in virtuosa conversatione ambulando: quia nihil magis ædificat subditos,

tos, vel ad omnem ipsorum tantum confert profectum virtutum, ut bona & irreprehensibilis eorumdem vita: frequens namque occursus, & quotidianus aspectus, in habitum vertitur, atque in cordibus subditorum veram in virtutibus constantiam operatur. Quod optime præstabunt, ii id, quod verbo docuerint, opere prius ipsi compleverint, exemplo Christi, qui cœpit primo facere, deinde docere, non ignorans exempla & opera magis movere quam verba. Et qui secus faciunt, ante oves profecto non eunt: sed in devia eas ire sinunt: quod fit, si aliud subditis suadeant, ipsi vero aliud agant, de quibus recte dicit Apostolus: Qui alios docent, se ipsos non docent: qui prædicant non furandum, furantur: qui dicunt non mœchandum mœchantur: qui abominantur idola, sacrilegium faciunt: qui in lege gloriantur, per prævaricationem legis Deum inhonorant. Quod nil aliud efficit, quam opere omnia ea subvertere ac destruere, quæ verbo conantur suis subditis persuadere. Idcirco Apostolus Paulus suum prædilectum discipulum Timotheum, ne in hoc munere impingeret, admonet dicens: Esto exemplum fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, ut profectus tuus manifestus sit omnibus: hæc enim faciens, te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt. Et ad Titum: In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate: verbum sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Sed ad quid tantum temporis consumimus ad hoc persuadendum, cum universalis omnium Pastor Christus dicat: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est? Unde Alcuinus ad hujus, & supradictorum omnium corroborationem hanc pulcherrimam tradidit sententiam: Pascere oves, est credentes in Christo, ne a fide deficiant, confortare, terrena subsidia, si necesse est, subditis providere, & exempla virtutum, cum verbo prædicationis, impendere, adversariis obsistere, errantes subditos corrigere.

Anno 1569.

Actor. Cap. I.

Rom. Cap. II.

I. Timoth. Cap. IV.

Tit. Cap. II.

Matth. Cap. V.

In Cap. XXI. Joannis.

Caput VII.

Quas præterea virtutes sequi debeat Pastor, & quæ vitia vitare.

Oportet præterea unumquemque Pastorem, in virtute & sapientia stabilem esse, ne affectionibus indulgeat, ne personarum acceptor sit, ne alterum præ altero pungat, vel odiose taxet, ne privato amore, vel odio corrumpatur, sed Deum semper præ oculis habeat, jugiter formidet, ne per suam imperfectionem aut injustitiam, aliquem ex suis offendat commissis. Pastor quippe est judex, & caput, sive principium gregis sui. Talis autem, secundum philosophum animata quasi esse debet justitia, lexque viva, nusquam ab æquitatis devians tramite. Quod si unusquisque præstiterit Parochus, verus suorum Parochialium pastor erit, & summo Pastori Christo gratissimus, & subditi eum, & non alienum sequentur. De quibus omnibus plura undique ex sacris literis, & Patrum monumentis adduci possent, si tantam prolixitatem sanctiones (quæ breves, & dilucidæ esse debent) paterentur, & ea lecturientibus non essent passim obvia. Quamobrem omnes & singulos Provinciæ nostræ Pastores in Domino hortamur, ut non tantum ea, quæ supra dicta sunt, sed & quæ conscientia ipsis digne suppeditabit, in effectum ducant, eos etiamnum ex S. Conc. Trid. Decreto commonentes, atque adeo præcipientes omnibus, quibus animarum cura commissa est, ut oves suas cognoscant, pro his sacrificium offerant, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exem-

Sess. XXIII. Cap. I. de Reform.

Anno 1569. exemplo pascant, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerant; & cæteris muniis pastoralibus incumbant.

CAPUT VIII.

De collaboratoribus Pastorum, eorumque mutuo officio, atque illorum sustentatione.

Cæterum cum omnes fere parochiales nostræ Provinciæ Ecclesiæ, tam sint amplæ, quod Parochi soli suis ovibus haud valeant satisfacere, idcirco eis in partem solicitudinis ipsorum alii adjuncti sunt sacerdotes: non ut illi integrum suscipiant laborem, & otiosos reddant Parochos, quemadmodum multi hujus temporis Parochi, non solum contra Canones, sed etiam contra sacras scripturas, & proprias conscientias (quod dolendum est) faciunt, dignitate tantum, & fructibus gaudentes: sed ut Parochus una cum sacerdotibus, suis collaboratoribus, curam animarum conjunctis viribus, & animis exerceant: alioquin eorum utrinque nomina fallerent, & hæc res aliud in fronte, aliud in recessu (quod parum laudatæ fidei esset) haberet. In hos autem potius conveniret, quod D. Gregorius inquit: scilicet: Nonnulli, cum curam animarum suscipiunt, putant, se sic aliorum solicitudinem gerere, ut sibi ipsis valeant per solicitudinem vacare, & tamen quietem, quam in prælatione quærunt, nunquam inveniunt: fitque, ut dum impetrare a Domino gratiam tantæ puritatis nequeunt, quasi iram incurrissent Domini, pertimescant: quia eum, quem se putabant in prælatione habituros amorem quietis intimæ, amplecti non possunt. Ipsi vero Cooperatores in officio suo ita se exhibere tenentur, ut ipsa actio cooperatorum titulo correspondeat. Non minus enim, quoad curam animarum exercendam, & plebes eis commissas divino pabulo pascendas requiruntur, quam ipsi Parochi. Ne autem pro habita fide, diligentia, & labore suo, quo digni sunt, defraudentur præmio, Parochi omnino animadvertant, ut secundum dignitatem, ac eorundem laborem, commode & honorifice possint sustentari, ne fervore laboris deficiant, vel indignentur. Nam & Apostolus Paulus jubet tales duplici honore esse afficiendos. (*1. Timoth. C. V.*) At si horum quispiam desidiosus, iners, malis moribus præditus, & incorrigibilis fuerit deprehensus, talem illico amoveri mandamus, ita tamen, ut ob ejuscemodi culpam apud Ordinarium accusetur, atque convincatur. Quem modum etiam observari volumus in suscipiendis ipsis Cooperatoribus: ita ut nullus suscipiatur, nisi ab Ordinario, vel ejus generali Officiali, vel Vicario, sufficiens fuerit approbatus. Et hæc omnia juxta ea, quæ superius in Constitutione de modo præsentandi, acceptandi, seu promovendi Clericos ad quævis beneficia Ecclesiastica, præsertim curata, C. 3. & 4. de Parochorum Vicariis, & ipsis Cooperatoribus sunt tradita atque descripta.

De disciplina, vita, honestate, & moribus Clericorum.

CONSTITUTIO XXVII.

CAPUT I.

Clericos, cum sint Christi milites, soli Deo militare debere.

Quandoquidem communis hominum vita super terram militia est, quæ alias in cœlestem atque sæcularem dividitur, Clerici autem, qui Deo non solum in Baptismi, sed etiam in Ordinis Sacramento nomina dederunt, cœlestem sibi merito vendicant militiam, quæ divinis depu-

deputata laudibus, ad similitudinem æterni sacerdotis Domini nostri *Anno 1569.*
Levit. Cap. XI. Jesu Christi, dicente scriptura: Estote sancti, quia & ego sanctus sum, undequaque sanctitatem sapere, atque spirare debet; vita, gestu, *II. Corinth. Cap. VI.* conversatione, moribus, & habitu a sæculari secernetur militia: tum ne nomen Dei propter ipsos inter gentes blasphemetur, & ipsorum ministerium vituperetur: sacrorum Canonum, Tridentini præsertim Concilii dogmata, & nostrorum Antecessorum vestigia sequi volentes, hæc quæ sequuntur, præcedentis Synodi Salisburgensis sanctiones renovando, edidimus Decreta, ab omnibus tam ab Episcopis, Præpositis, Abbatibus, quam ab aliis Clericis, Canonicis, Parochis, & quibuscumque sacerdotibus, atque in sacris ordinibus, etiam minoribus constitutis, nec non & utriusque sexus religiosis, sub pœna condigna, omnino observanda.

Caput II.

Clericos inculpate vivere debere.

Cum enim sacerdotii majestas, atque dignitas, passim apud plebem, non aliam ob causam, quam propter multorum Ecclesiasticorum hominum levem, scurrilem, inconcinnam, & pene abominabilem vitam, obsorduerit, viluerit, & propemodum conciderit: operæ precium, imo necessarium fuerit, nos tandem e somno expergisci, & relictis peccatorum tenebris, ad lucis opera recurrere, antequam malorum ruina, & præsertim furor Dei (qui etiam hac nostra infelici ætate, per multa Regna & Nationes, cum lachrymabili Ecclesiarum detrimento, & strage, pervagatus est, neque dum cessare videtur) nos obruat, & opprimat. Ne autem status Ecclesiasticus plane contemptum, atque perditum eat, ex D. Pauli verbis nos omnes *II. Corinth. Cap. VI.* commonefaciendi serio sumus, qui ait: Nemini demus ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per *I. Corinth. Cap. X.* arma justitiæ, a dextris, & a sinistris &c. Et alibi: Sive ergo manducatis, sive bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. Sine offensione estote Judæis, & gentibus, & Ecclesiæ Dei: sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens, quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant &c. Quod si Clerici nostri reipsa præstiterint id, quod Apostoli verbis admonentur, non solum ora detrahentium obturabunt, verum etiam eos ad sui imitationem *Seß. XXII. Cap. 1. de Reform.* inducent: quia nihil est (ut bene animadvertit Synodus Trid.) quod magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim a rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur: in eos, tanquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos, vitam, moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum, præ se ferant, levia etiam delicta (quæ in ipsis maxima forent) effugiant; ut eorum vita cunctis afferat venerationem.

Caput III.

Decenti vestitu domi & foris uti debere Clericos.

Quoniam vero uniuscujuscumque Principis exercitus, ut ab alieno discernatur, peculiaria ac distincta usurpat indumenta, & signa: idcir-

Anno 1569. idcirco non incongruum judicavimus esse, ab ipsorum Clericorum habitu, seu amictu, initium capere, ut cœlestis militiæ stipendiarii, ab hujus sæculi militibus, breviter, Clerici a Laicis, dignoscantur. Jam pridem enim ex diversorum hominum relatione, non sine perturbatione animi, accepimus, nostrorum Clericorum permultos, & communiter quidem, domi suæ ita nudos versari, ut membra eorum nihil nisi camisia, thorax, & caligæ obtegant, & illæ non satis quidem, sed tam dissolute, ut vix caligæ coxendicem cooperiant, sicque spurce inambulantes non pudere adventantes ad se quoscumque excipere, quorum vita tam barbara, & ab ingenuo pudore adeo aliena est, ut domestica tunica (quam nostro vulgari, ein Leibrock vocant) se cooperire minime curent: alios vero, tametsi hujuscemodi veste interiori non careant, ita tamen eas habere curtas, & concisas, ut fimbria vix ultra zonam se extendat: nonnullos per civitatum, oppidorum, vel aliorum locorum, ubi degunt, vicos, & plateas, pileo tectos, & brevi diploide, seu pallio amictos, cerdonum more incedere: non paucos per hyemem fastigiata gestare capitia, ex omni parte pellicea, vel pellibus suffulta, quasi gentem Scyticam, seu Sarmaticam imitaturi, ita ut magis sub Bachi alicujus, vel Martis, quam Christi signis militare videantur. Tales itaque abusus, habitusque absurdos, indecentes, ac portentosos, partim emendare, partim e medio penitus tollere cupientes, mandamus omnibus & singulis Ecclesiasticis personis, cujuscumque conditionis, & dignitatis, sub pœna ab Ordinariis imponenda, ut tam domi, quam foris, tam in Ecclesia, quam extra, non alio quam Clericali utantur habitu, unicuique congruenti, ac decenti, simplici, & honesto, non limbis ad vestium extremitates, neque laciniis, non caligis, vel manicis scissura hiantibus, atque diffluentibus: ab ornatu delicatiore, utpote monilibus, torquibus, seu catenis, corollis, & similibus illecebris penitus abstineant. Si enim Apostolorum principes, in mulieribus modestiam desiderarunt habitus, quem jubent esse verecundum, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per bona opera; quam turpis putanda est in Clericis tanto gradu sublimioribus, deformissima illa nostræ tempestatis habituum variatio, & auri vana coruscatio?

I. Timoth. Cap. II. I. Petri. Cap. III.

Caput IV.

De forma vestimenti Clericalis.

Forma vero honestioris, & accommodatioris indumenti, hæc erit, quod & domi suæ, & alienæ, vel ubicumque locorum fuerint, ubi res postulat exteriorem vestem deponere, domestica tunica (de qua etiam paulo superius) quæ vel minimum ad mediam suram, seu spithamam infra genua promissa sit, protegantur, ita tamen, ut ea tunica, pectus, & ventrem usque ad genua, fibulis aduncis, vel nodulis connexa, seu fascia quadam circum latera constricta, cooperiat: ne anterius patente veste ipsum pectus, venter, & inguina promineant, & obscœnum quodammodo conspectum de se præbeant. Eam porro tunicam intrinsecam Clericorum in publico incedentium circumdabit toga talaris. Caput vero teget mitra quadrangularis, quam communiter biretum vocant. Quod si hyemalis, vel alias austerior tempestas capitis calidius postularet tegumentum, poterunt sibi applicare capitia hemispherica, vel pellibus, vel alia materia, quæ magis placebit, suffulta, cui deinceps nihilominus mitram quadrigonam imponent. Peregrinantibus contractiore, & ad iter commodiore uti licebit

licebit habitu, simplicitate tamen quadam conspicuo, in quo spiritualis conditionis honestas atque decorum eluceat. *Anno 1569.*

CAPUT V.

De armis Clericorum.

II. Corinth. Cap. X. Licet autem Clerici, qui militiæ Christi sunt adscripti, in carne ambulent, secundum carnem tamen militare non debent. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Dei ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi, & in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, quum impleta fuerit vestra obedientia. Hinc *In Orat. contra Auxent. Lib. V. Epist.* etiam D. Ambrosius ait, milites Christi, non pila ferrea, non gladios, non arma quærere, sed dolorem, fletum, orationes, & lachrymas, arma Clericorum, & vera munimenta sacerdotis esse. Quare sacri Canones, ne Clerici armis uterentur, sed nec portarent quidem prohibuerunt. Decet enim Clericos, ut professionis suæ vocabulum, religiosis moribus, & religioso habitu præbeant, imitantes Moysen, qui licet esset Dux Hebraici populi a Deo constitutus; non tamen ad bella vadit, non pugnat contra inimicos, sed orat, & donec orat, vincit populus ejus. Oret ergo sacerdos Ecclesiæ indesinenter, ut vincat populus antiquum serpentem, qui dicitur Diabolus. Quapropter statuimus, ut Clerici Provinciæ nostræ ab omni genere armorum, utpote gladiis, pugionibus, pilis, fustibus, bombardis &c. (nisi hostilitatis periculum aliud suadeat, vel peregrinandum sit) penitus abstineant: qui secus fecerint, Canonum graves pœnas subeunto. Et si quis percussor repertus fuerit, tanto magis & gravius punietur, & secundum enormitatem delicti, mulcta augmentabitur: nam si cui arma ferre non licet, quanto minus in homines vi armata grassari eidem licebit?

CAPUT VI.

Clericos a malorum hominum consuetudine, publicis spectaculis, Choreis, Conviviis suspectis &c. abstinere debere.

Omnes præterea, inprimis illi, qui in majoribus ordinibus constituti sunt, erga homines, tam domi, quam foris, honeste se gerant, & (ut dici solet exemplariter) bono viro, nihil turpe faciendum, etiamsi ex omni parte lateat, etiamsi omnes homines, Deumque ipsum celare possimus: nihil tamen in nobis avare, nihil injuste, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum, nihil quod pœnitere possit, sed splendide, constanter, graviter, honeste omnia. Quoniam diversis observationibus, (ait Augustinus lib. de doctrina Christiana) nulla disciplina melior gravi, & prudenti Christiano, nisi, ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit, ad discendum quod opus est. Conversatio, seu consuetudo eorum sit cum bonis, & ex bonis eligant optimos, quibuscum victitent, ut & ipsi meliores subinde reddantur: nam, ut est in Proverbiis, qui cum sapien- *Proverb. C. XIII.* tibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum similis efficietur. Chorearum, ludorum, spectaculorumque vanitates procul fugiant: cum *Epist. V. ad Lucil.* etiam Senecæ judicio nihil damnosius bonis moribus, quam in spectaculis desidere, quod tunc facilius vitia surrepant: sed si quid in aliquibus ex sordida conversatione, servile est, id honestorum convictus excutiet. Choreas autem hic peculiariter Clericis nostris prohibendas esse necessario duximus, quoniam ad aures nostras pervenit, eos non solum nuptiarum, ad quas nonnunquam invitantur, choreis, ac tripudiis se immiscere, verum etiam ad alias quascumque se ultro

Anno 1569. ultro conferre, & illuc mutato habitu, vel etiam nec mutato quidem, inter promiscuam plebem, quovis scurra vilius saltare, discurrere, ac turpissimos de se motus, & gesticulationes præbere: hinc fieri, ut non raro inter eos, & mœchanicam cohortem turbæ ac simultates exoriantur: quasi vero nulla alia suorum morum pravitate sese vulgo exosos, & infestos reddiderint, nisi etiam isthac levitate homines Laicos exasperent, invidia se onerent, & publica offendicula edant. *Can. non oportet de Cons. dist. V.* Cum itaque Canon salubriter præcipiat, ministros altaris, vel quoslibet alios Clericos a spectaculis, quæ in nuptiis, aut scenis exhibentur, se continere debere, eo magis nos cupimus, & serio mandamus, ut a saltationibus illis penitus sint alieni: & si ad nuptias invitati fuerint, possint quidem accedere, memores tamen sint Ecclesiastici decoris, & non nisi Clericali honestate dignos gestus præ se ferant: secus facientes Ecclesiasticis pœnis subjecti sunto. Convivia etiam publica, præsertim hæreticorum & schismaticorum, omnino vitent, ea enim tum propter alias, tum hanc quoque causam prohibentur: cum sacerdotalis sensus tenuis esse debeat, ne pinguis venter crassam mentem generet: festa namque mundanorum (ut B. Thomas refert) sunt in epulis, & deliciis corporum, sed festa spiritualium *In Joan. VII. Lect. I.* versantur in delectione spiritus. Porro meminerint Clerici, ut a fœminarum cœtu & consuetudine, quantum ejus fieri potest, se contineant, neque velint cum stolido illo malle cum mulieribus esse, quam cum Philosophis: ne audiant etiam id, quod quidam ad fatui illius verba responderat: nempe, & sues in cœno libentius, quam in pura aqua versari. Demum juxta Patrum antiquas traditiones, neque comam ultra medium cervicis, neque barbas, instar militum, vel Laicorum, nutriant, & in omnibus præterea gestibus, incessu, & statu, se sacris Patrum sanctionibus accommodent, ut nemini sint offendiculo, sed exemplo, illud dictum Salvatoris recolentes: *Matth. Cap. V.* Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Et qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.

Caput VII.

Ne sæcularibus negotiis se immisceant.

II. Timoth. Cap. II. Cumque secundum Apostolum, nemo militans Deo, sese negociis sæcularibus implicare debeat, qua de re multa providentia olim vetitum est, ne Clerici, vel monachi, mercaturam, & quamlibet, cujuscumque generis negociationem, ac id genus alia, quibus turpis lucri causa moventur, exerceant: Quocirca omnibus, & singulis nostræ Provinciæ sacerdotibus, aliisque Clericis, ac monachis, ne monopolia, propolia, mercaturas, vilius scilicet tempore messis, vel vindemiarum emendo, ac post deinceps carius vendendo frumenta, vina, annonam, jumenta, equos, seu alias quascumque res animatas, vel inanimatas, quas inhonesto lucro, quovis modo vel tempore comparare, & turpiori distrahere, tam incommodo, quam scandalo aliorum hominum student, nec non & id genus omnes alias negociationes prohibemus, atque interdicimus, sub pœna privationis omnium beneficiorum (si quæ habebunt) & suspensionis Clericalis functionis, & si beneficia eis non fuerint, sub pœna alia positiva & condigna, ab Ordinario imponenda.

Caput

Caput VIII.

Ne exerceant Monopolia, & negotiationes.

L. uni. C. de Monopol. & convent. Cum enim lege Imperiali, etiam inter Laicos, Monopolia privatione bonorum, & perpetui exilii pœna sint damnata, quis ea feret inter Ecclesiasticas personas? Neque vero cætera quoque mercandi, & lucrandi avara studia iis sunt concedenda, præsertim cum difficile *C. Qualitas dist. VI. de Pœnit.* sit, Leone Papa teste, inter ementis, vendentisque commercium non intervenire peccatum, & leges civiles asserant, inter contrahentes quodammodo naturale esse, ut sese invicem decipiant: indignissimum foret ejuscemodi tenebrarum retibus se implicare viros Deo consecratos. *L. item si pretio §. quemadmodum ff. Locat. L. in causæ II. §. idem ff. de minoribus C. Quicunque C. XIV. Q. IV.* Bene igitur Canonum statutis firmatum est, ut quicumque in Clero esse voluerit, emendi vilius, & vendendi carius studio non utatur, quod turpe hoc secum afferat lucrum: turpe autem lucrum sectatur, quicumque messis, vel vindemiarum tempore annonam, vinum, vel quolibet tempore quidvis aliud, non ex necessitate, sed propter cupiditatem vilius coëmit, quod deinceps insatiabili avaritia ductus longe carius vendat. Quæ res Deo non potest non displicere, quandoquidem Christus vendentes, & ementes de templo exturbans, significare voluit, talem mercatorem abominabilem esse Deo. Qua de causa motus D. Chrysostomus non veritus est dicere, nullum Christianum esse debere mercatorem, aut si voluerit esse, de Eccle- *Ps. LXX.* sia, hoc est de cœtu Christianorum, projiciendum: dicente Propheta: Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini: mercatorem etenim non vacare mendacio, & perjurio, eorumque substantiam stabilem esse non posse, neque ad bonum proficere, eo quod de malo congregetur: perinde enim, ut si triticum, aut aliud hujusmodi cernas in cribro, dum huc & illuc jactatur, omnia grana paulatim deorsum cadere, ac tandem in cribro nihil nisi inania remanere: sic de substantia negotiatorum nihil remanere, nisi solum *In C. cum causam. de Testib.* peccatum. Proinde Baldus, Juris tam civilis, quam Canonici interpres clarissimus, de salute mercatorum propemodum desperare videtur, cum alicubi dubitandus exclamat: O quo vadit igitur anima mercatoris? Si quis itaque rem ideo com arans, ut amplius quidpiam sibi lucrifaciat, ex eo mercatorum numero sit, qui de Ecclesia Dei ejicitur: merito omnes cujuscumque status Clerici a tali quæstu abhorrere debent, ne Diaboli reticulis intricentur, nec tam sæva cupiditate sacerdotium, cui divino instituto inaugurati sunt, contami- *Epist. XV.* nent: id, quod sancte monet vir ipse sanctis. Leo Rom. Pont. virum nempe Catholicum, & præcipue sacerdotem Domini, sicut nullo *Eccles. XVIII.* errore implicari: ita quoque nulla cupiditate violari debere, juxta id, quod scriptum est: post concupiscentias tuas ne eas. Mens enim divitiarum avida, nec abstinere novit a vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum.

Caput IX.

Nemini Ecclesiasticorum nisi qui mixtum & merum habent imperium, licere exercere rem metallicam.

Prælatis autem, temporales Principatus dignitati Ecclesiasticæ annexos habentibus, non ad illorum lucrum, sed ob ipsorum sustentationem Principatuum, eorundemque conservationem Jurium, ac bonum publicum, & utilitatem incolarum, permittimus atque concedimus, ut metallorum salisque fodinas habere, fovere, eisque (cum opus fuerit) necessaria suppeditare, & exinde temporibus suis emolumenta colligere valeant, ita tamen, ut non ipsi, sed per alios eis præsint, neque illis tantum inhient, ut propterea ab eis negli-

Anno 1569. gantur divina, quæ illis omni modo sunt anteponenda. Aliis vero minoribus, cujuscumque sint conditionis, vel dignitatis, hoc ipsum, & hujus generis quæcumque alia prorsus denegamus, cum ipsi, non ob publicum, seu fiscale bonum, quibus nec ærarium, nec fiscus est: sed propter turpis lucri cupiditatem, hujusce modi amplectuntur prohibitas, Clericoque homine indignas negociationes. His tamen, qui aliqua inopia laboraverint, ab Ordinariis suis de sufficienti sustentatione prospiciatur. Si quis autem huic nostræ Constitutioni adversum agere deprehensus fuerit, is noverit pœnis, atque censuris Ecclesiasticis ita in se animadversum iri, ut intelligat ea enormitate nos haud mediocriter læsos esse, & data gravi pœna aliis omnibus exemplo sit futurus.

Caput X.

Ne Clerici exerceant cauponariam.

Aliud quidpiam fere simile nostro succurrit animo omnes admonendi Clericos, præsertim Parochos, sive rurales, sive urbanos, quod omittendum nullo modo existimavimus. Licet enim sanctæ literæ, Christus ipse, Apostoli, & Prophetæ, ac sacri Canones doceant, Clericos, præsertim Pastores, Parochos, & alios, esse debere hospitales: non tamen caupones, ut tabernam exerceant, vel œnopolium in domibus suis, præcipue Parochialibus instituant, vina mensuratim divendendo, rusticos, seu alios quosvis homines bibulos ad diurnas, nocturnasve potationes, vel commessationes precibus, vel precio suscipiant: Cum accidere soleat, ut non raro compotores illi mero æstuantes, in omnem libidinem despument, & clamosa vociferatione jubilantes, obscœnas, petulantes, & nonnunquam aperte impias, sub alicujus Psalmi prætextu, cantilenas stentoreis vocibus cantando, aures omnium non solum oppleant, verum etiam inquietiores ad contemptum religionis extimulent: vel ut sues gruniendo, & ructando homines afficiant fœda molestia: vel vini furiis exagitati omnis generis rixas, conflictus, & sæpe clades committant: adeo, ut locus ille hara, porcorum stabulum, omnis spurcitiæ, & fœditatis lerna, atri denique cacodæmonis latibulum potius, quam domus religiosa, & Christianorum sacerdotum receptaculum videri possit. Cum itaque hinc revera permulta offendicula, & mala existant: tum etiam sacris Canonibus, ne ullus Clericus tabernam, aut ergasterium habeat, recte cautum sit: Si enim huic generi hominum edendi, vel bibendi causa (nisi id peregrinationis necessitate fiat) tabernas ingredi nefas sit: quis eorum citra summum dedecus, & existimationis detrimentum, vino redolentem cauponem, ne dicamus impurum lenonem agere possit? Quamobrem serio mandamus, atque jubemus, si qui nostrorum Parochorum, vel aliorum sacerdotum, tali quæstu tabernario irretiti sunt, ab eo abstinere illico incipiant, nec eorum quisquam porro ejusce modi audere, in mentem inducat. Hujus autem Constitutionis nostræ non minus quam præcedentis, Ecclesiasticis pœnis, & censuris roboratæ, Parochos nostros, cæterosque Clericos memores esse jubemus.

C. nulli Clerico dist. XLIV.

Caput XI.

Quibus vinum ex annuis redditibus venit, id non per se, sed sæculares personas venundari licere.

Non prohibemus tamen, quin omnes illi, utriusque sexus Ecclesiastici, qui non minimam suorum proventuum partem in vino colligunt, & ex veteri consuetudine, hactenus observata, jus publice vinum

num vendendi habent, morem antiquum, quoad vini venditionem, observare valeant: hac tamen conditione, ne per se ipsos, sed per sæculares aliquos, hoc vendendi munus expleant, & ne in propriis domibus, in quibus ipsi Parochi, sive alii venditores Ecclesiastici habitant, quemquam potare permittant. *Anno 1569.*

CAPUT XII.

Clericos ab omni studio avaritiæ alienos esse debere.

At quoniam nullus Clericorum pietatis gratia, sed sola cupiditatis, & avaritiæ causa, ad supradictas movetur negociationes, eos omnes, in quantum possumus, in Domino hortamur, atque rogamus, & obsecramus, ut ab omni labe cupiditatis, & avaritiæ prorsus velint abstinere, & cavere, illasque ut pestem vitare & fugere: quia nihil detestabilius in Clerico, præsertim sacerdote, quam avaritia, quæ omnium est causa malorum: ex eo enim tempore, quo abominabile hoc vitium in Ecclesia Dei pullulavit, atque succrevit, quemadmodum ad Rusticum Narbonensem D. ait Hieronymus, periit lex de Sacerdote, & visio de Propheta. Et hoc ideo, quod nemo Deo possit servire, & mammonæ: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Ubi est enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Recordentur verborum Apostoli dicentis: Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium, quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem, o homo Dei, hæc fuge, sectare vero justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem.

I. Timoth. C. VI.

CAPUT XIII.

Clericos temulentiam, & crapulam, ceu venena fugere debere.

Num. C. VI. Levit. C. X. Ezech. C. XLIV.

Cæterum si Deus eos, qui tempore veteris legis se divinæ consecrarunt militiæ, sacerdotes præcipue, atque levitas, vino, & omni, quod inebriare poterat, eo præsertim tempore, quo tabernaculum testimonii, seu atrium interius ingressuri erant, abstinere jusserit, atque sub pœna mortis præceperit: quando nobis, nostrisque Clericis vinum erit bibendum, qui Deo consecrati quotidie ferme divina, non in figura, sicuti illi, sed realiter, & in veritate tractamus? Si igitur bibentes vinum sacerdotes, durum videntur exspectare judicium: de his, qui inebriantur quid fiet? illis præsertim, qui sic ebrii tempore divinorum ingrediuntur Ecclesiam, propriam ibidem, cum aliorum offensione, in conspectu Salvatoris nostri Jesu Christi, & sanctorum Angelorum, ostentantes insaniam, a vino generatam. Quamobrem tam detestabile vitium, crapulæ scilicet, temulentiæ, ebrietatis, ac compotationis, quantum in nobis est, avertere a Clero nostræ Provinciæ desiderantes, ut nostræ conscientiæ satisfaciamus, & Conc. Trid. pareamus, subditorumque saluti consulamus, serio mandamus, eum sacerdotem, diaconum, vel subdiaconum, vel cujuscumque ordinis, qui se inebriaverit, aut quem ebrium posthac publice fuisse, vel ad æquales haustus potando certasse constiterit, per Ordinarios suos Judices, pro qualitate delicti, ita puniri, ut cæteri illius exemplo ab hoc crimine avocentur. Quod si aliquis præmissorum a crapula & ebrietate, post alteram punitio-

Sess. XXII. Cap. I. de Reform.

Anno 1569. nem non abstinuerit, nec monitus a suo superiore destiterit, hunc volumus usque ad condignam satisfactionem, quam cujuslibet Episcopi nostræ Provinciæ arbitrio committimus, ab officio & beneficio suspendi.

Caput XIV.

Ut, nisi peregrinationis necessitate compulsi, tabernas & oenopolia non ingrediantur.

Ut autem causa amputetur, quæ sæpius presbyteris, & cæteris Clericis occasionem dedit, ut crapulæ dediti, etiam nimio vino perfunderentur, præsertim vero in popinis, atque tabernis publicis, ubi non raro sine omni pudore, etiam in conspectu Laicorum, epotandis calicibus student, alter alterum ad bibendi certamen provocando, qua re non tantum alios perniciose offendunt, sed etiam ebrios, contentiosos, clamosos, sicuti rudentes asini, gesticulatores, obscœnos, tam lingua quam pedibus titubantes, ita, ut ille dicit, neque pes, neque mens officium faciat, se omnium risui, & contemptui exponant: & quis omnia, quibus se vitiis bibuli illi contaminant, recensere possit? cum ebrietas omnium vitiorum lerna sit, & D. Augustino teste, in utroque sexu cuncta mala appetat, & nefanda committat, & ut Apostolus ait, regna cœlestia appetentibus denegat. Ideo non tam sacrorum Canonum, quam etiam Antecessorum nostrorum Archiepiscoporum Salisburgensium statuta & ordinationes sequentes, mandamus, ut Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, Monachi, vel quicumque Ecclesiastici, edendi, vel bibendi causa, & omnino sine causa evidenter rationabili & honesta, tabernas publicas, aut loca vicina tabernis servientia, vel alias publica, nisi peregrinationis necessitate compulsi, non ingrediantur: quod si fecerint, juxta arbitrium Ordinariorum, secundum gravitatem delicti, gravius vel levius puniantur; ita tamen, quod Ordinarii, in puniendis ebriis, non sint nimium remissi. Quod si quis deprehensus consuetudinem hanc malam non deserat, per sententiam sui Episcopi privetur beneficio, si quod habet, si autem non habeat, carcere puniatur: neque ad exercitium ministerii sui, ac vini potionem admittatur, donec spem & fidem dederit, se in posterum abstinere velle.

I. Corinth. C. VI.

Caput XV.

Quibus conviviis interesse liceat Clericis, & quomodo illic se componere debeant.

Non vetamus tamen, quin sacerdotes, ac reliqui Clerici, amicitiæ, charitatis, confabulationis, benevolentiæ gratia, possint se mutuo, & etiam sæculares amicos bonæ famæ viros, quandoque non in hospitiis publicis, sed in propriis, aut amicorum domibus, ad refectionem invitare, sive ab ipsis invitari, & inter se, absque Dei, & proximi offensione læti esse: dummodo ebrietatem omnium malorum fomitem, & nutricem devitent, & præ oculis Deum semper habeant: inter convivandum modestiam, & mediocritatem adhibentes, omnem luxum fugiant: ne de patrimonio crucifixi, se inimicos faciant crucis Christi, sicuti faciunt illi, quorum Deus venter est, qui terrena tantum faciunt, & non divina: illudque D. Gregorii præ oculis semper habeant, qui ait: Convivia communia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, non esse vituperanda, sed laudanda: veruntamen sciendum esse: quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur: nullus ex irrisione reprehendi-

C. Convivia dist. XLIV.

henditur: nec in eis inanes sæcularium negociorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur: cum non plus quam necesse sit, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usus exercendæ virtutis habeatur: hæc itaque si vos in vestris conviviis agitis, abstinentium (fateor) magistri estis. Ad convivium itaque congregati presbyteri, quisquis eorum, vel loco, vel eruditione, vel ætate dignior est, is preces ad benedicendum mensæ incipiat, cæteri respondeant, quo facto, quisque ut sibi commodum videtur accumbat, ita tamen, ut digniori suus honos reservetur, ne si quis temere, vel incogitantius agat, illud Christi audire cogatur: surge amice, & da locum hinc. Inter comedendum adsit, qui ex sacris quid legat, ita, ut pariter cum corpore, etiam anima alimentum capiat. Sumpto cibo, Hymnus dicatur, exemplo Christi. In summa, quod ad locum convivii attinet, ea ratione utantur Clerici, ne ex infami angulo, infamen contrahant maculam, & sacram personam vituperio exponant.

Anno 1569.

C. Quando dist. XLIV.

Caput XVI.

Alea prohibetur Clericis.

Vinum ac commessationes plerumque sequitur ludus, dicente scriptura: sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Cum igitur ludus, seu alea, etiam de jure civili Laicis prohibita sit, adeo, ut non solum lusores, verum etiam inspectores puniantur, & pecunia hoc modo perdita, jure possit repeti: quanto minus huic & aliis similibus ludis se immiscere licebit Clericis? quibus Imperator Justinianus idem ipsum peculiariter interdicendum censet. Quare Nos S. Concilii Trident. Canones, atque statuta Provincialia & Synodalia sequentes, volumus, ne Clerici in majoribus Ordinibus constituti, ad aleas, taxillos, vel chartas, neque etiam in privato, lucri gratiæ, in pecunias ludant: quinimo vel ludos voluptuosos, occasione quorum sub quadam civilitatis imagine, ad procacitatis materiam devenitur, penitus improbamus. Cui nostro statuto si quispiam contrafecerit, juxta Canones puniatur. Et si quis sæpius, vel in hospitio publico, aut alias palam itidem perpetraverit, duplici pœna plectatur.

L. ultim. C. de religios. & sumpt.

Seß. XXII. C. 1. de Reform.

Caput XVII.

De continentia Clericorum.

Ultimo, quia ex superfluis commessationibus, atque ebrietatibus communiter carnis ardor commovetur, dicente scriptura: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, ideo non indignum judicavimus, post illorum narrationem, & hujus immediate habeamus rationem; præsertim cum non parvo hæc res egeat remedio; eo quod permulti in hac nostra Provincia circa hoc delinquant Clerici. Licet enim quamplurima super eorundem Clericorum, atque Monachorum ac Monialium continentia, diversa sanctorum Patrum, atque Antecessorum nostrorum salubria emanaverint statuta, atque Decreta; quæ tamen, ob corruptissimam hominum naturam, & ad quæque vitia proclivitatem, raro satis ad effectum sunt traducta, ita ut in eodem detestandæ libidinis Clerus usque adeo insorduerit fœtore, donec callum contraxerit, & in perversam sit deductus consuetudinem. Nos qui quasi undecimam circa horam in Domini Sabaoth missi sumus vineam, ut de illa extirpemus nociva, nostro cupientes satisfacere muneri, decrevimus hanc vineæ partem, nobis commissam, in quantum cunctorum largitor nobis vires suppeditaverit, ab omni-

Ad Ephes. C. V.

Anno 1569. omnibus expurgare immunditiis: Quod ut præstemus, hac sancta Synodo approbante, necessarium duximus aliquid, non autem novum, sed a veteribus nobis traditum, repetere atque renovare. Quare Clericos omnes, sacris præsertim initiatos, primo hortamur, rogamus, & per viscera Salvatoris nostri Jesu Christi obsecramus, ne impudicitiis amplius indulgeant, neque concubinis adhæreant, sed universi continenter & caste vivere studeant, quatenus in conspectu omnipotentis Dei, puro corde tantum sacrificium offerre, sanctissimum Sacramentum administrare, & digne sacrificanti inservire valeant, cujus causa ab omni etiam jubentur matrimonio abstinere. *I. Corinth. Cap. VII.* Si enim Paulus Apostolus etiam Laicos conjugatos admonet, ut aliquanto tempore ab usu conjugali abstineant, quo commodius vacent orationi: quanto magis sacerdotes, quotidie ad altare Dei adstantes, veluti pudicitiæ & castitatis custodes, a conjugio & carnis *Auth. sed neque C. de Episc. & Cler.* operibus vacare debent? Unde & Justinianus Rom. Imp. Clericis matrimonia non convenire dixit, non solum ob carnis libidinem, sed & ne liberi, ac nepotes ipsis facesserent negocium, & in sacris peragendis irritarent. Convenit enim (inquit idem) hujusmodi eligi, & ordinari sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes: etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium, omnemque cogitationem circa divinam liturgiam, & res Ecclesiasticas consumat; tum etiam indecens esse, Clericum in propriam sobolem, & cognatos impendere facultates, quas pii homines summa in Deum spe ad sanctissimas Ecclesias adferunt, ut in pauperes, & egentes, aliosque pios usus consumantur: & sacerdotem affectionibus carnalium liberorum, cum ipse fidelium spiritualis pater sit, minime impeditum esse oportere. *I. Corinth. C. VII.* Quid quæso hoc aliud est, quam quod Apostolus ait, eum, qui sine uxore est, solicitum esse de iis, quæ Domini sunt: qui vero uxorem habet, solicitum esse de iis, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & talem propterea divisum esse. Quamobrem Clericos nostros a fœminarum consuetudine, & commercio segregatos esse, tum Ecclesiæ nascentis antiquissima consuetudo, tum alia quoque gravissima nos movent exempla. Quod si vero preces nostræ, & admonitiones, in aliquibus duræ cervicis, locum non habituræ sint, præcedentis Synodi Salisburgensis vestigia sequentes eis omnibus & singulis, cujuscumque sint conditionis, præeminentiæ, & dignitatis, etiam monachis, itidem observari mandantes, sub pœnis *Seß. XXV. C. XIV.* a Conciliis, præsertim Tridentino sancitis; quas una cum pœnis Juris contra inobedientes exegi ordinamus atque præcipimus. Et si forsan in non beneficiatis executio, quæ de fructuum suspensione, aut beneficiorum privatione aliquid statuit, fieri non possit, volumus tamen illorum pœnas esse suspensionem ab executione ordinis, & privationem emolumentorum, quæ sui ministerii ratione alicui dantur, ac inhabilitatem ad beneficia & dignitates futuras. Et si quis prorsus incorrigibilis reperitur, perpetuæ depositionis pœna plectetur. Ad quas tamen pœnas gradatim per superiores procedi debet, instar graduum in Decretis supradictorum Conciliorum observatorum.

Caput XVIII.

Quo Clerici non solum a publicis tabernis, sed & Concubinarum fœdo convictu abstineant, ea quæ sequuntur illis præcipitur.

Et quia per nostram Provinciam nonnulli, quinimo infiniti sunt Clerici, Ecclesiarum rectores, & alii sacerdotes simplices, quorum aliqui sub colore cibum quotidianum sumendi, publica etiam cum plebejis

plebejis hominibus, & horis extraordinariis, sæpe, & utinam non quotidie, ad compotandum ingrediuntur hospitia, in quibus post lougas potationes, communiter in profana incidunt colloquia, & sæpe ad verbera, ac quandoque ad arma, & vulnera deveniunt: Alii vero tabernas evitare putantes, in propriis ædibus cibum capiunt, & sub prætextu rei familiaris, mulieres, & plerumque suspectas, conducunt, quas honestatis, & cujusdam coloris gratia, coquas nominant, easque perinde, ut uxores proprias fovent, aliquando etiam, ut accepimus, cum illis clam, adhibitis quoque clandestinis testibus, matrimonium prætensum, & quod ipso jure nullum, sed sacrilegium est, contrahunt, fatuas illas mulierculas vanissima quadam honestatis umbra ludificantes, atque in fraudem tam divini, quam humani juris promittunt, matrimonium eorum hoc modo contractum, indissolubile fore, liberosque ab ipsis procreandos legitime natos iri: quin patiuntur insani illi homines scortilla sua, a se, tamquam a maritis, publice denominari, quo quid absurdius, quid etiam nefarius dici potest? Huic itaque impudentiæ occurrere volentes, ea quæ sequuntur sancienda duximus: & observari, sub pœnis non solum superius de concubinariis, & tabernas visitantibus, atque aliis a supradictis Conciliis statutis, sed & gravioribus, mandamus atque præcipimus. *Anno 1569.*

Caput XIX.

Sacerdotes ampliorem alentes familiam, quibus oeconomis uti debeant.

Constituimus autem, ut sacerdotes omnes, ii præsertim, qui amplam habent familiam, pecora & prædia, ut plerumque habent rurales Parochi, qui in propriis ædibus sibi & suis domesticis debent providere de cibis, aliquam assumant mulierem consanguineam, veluti matrem, sororem, amitam, vel neptem: dummodo adultiores sint, & nulla infamia, vel alias sinistra suspicione laborent: Qualem si quispiam sacerdos habere non potuerit, ei concedimus, ut aliquam bonæ famæ, nuptam, & honestam, cum viro marito suo conducat mulierem, ad minus quadraginta quinque annorum, ut uterque, ipsa quidem in his quæ sunt mulieris, & maritus in aliis inserviat officiis. Vix enim hujusmodi reperietur sacerdos, qui juxta fœminæ coquinariam operam, non etiam indiguerit servitio virili. Quamobrem haud mediocriter iis consultum arbitramur, si rei suæ domesticæ, vel per cognatas, vel alias suspicione carentes personas, quæ castitatis, seu continentiæ sacerdotalis testes esse possint, consulant: quod si præstiterint, Deum non offendent, & mundum non scandalizabunt, propriæque conscientiæ satisfacient, ac suæ necessitati consulent.

Caput. XX.

De convictu privatorum Sacerdotum.

Aliis vero Sacerdotibus simplicibus, quibus familia non est, neque etiam, si habere cuperent, illam ex defectu redditutum sustentare valent, mandamus, ut supra: quod si in oppidis, aut villis degerint, ibidem Parochialibus Ecclesiis servientes, quemadmodum sunt Cooperatores, vel alias simplicia beneficia habentes, ut tales omnes apud Parochos eorum locorum sumant cibum; nisi quispiam in domo habitaret paterna, aut consanguineorum absque scandalo: tunc ut ibidem apud suos perseveret, concedimus. In civitatibus autem, ubi frequens sacerdotum, eorum maxime, qui nuncupantur Vicarii, solet esse numerus, quibus difficile caderet, propter ipso-

rum

Anno 1569. rum multitudinem, apud Parochos cibum capere, statuimus, ut in qualibet civitate (cujus rei curam habebunt Ordinarii) una, vel duæ, aut plures, juxta necessitatem ipsorum sacerdotum simplicium, conducantur domus, in quibus pariter convictitent, atque habitent. Quod ut commode fiat, hic observabitur modus: Unicuique enim tali domui conductæ, sive ad hoc opus pium determinatæ, aliquis optimæ opinionis vir, prudens, & conjugatus, cujus uxor non sit infamis, aut suspecta, præficietur: qui in eadem domo, una cum uxore & familia separatim habitet, & Clericis eandem domum incolentibus, in una mensa, vel pluribus, ut ipsorum numerus postulaverit, de cibo provideat. Similiter cum aliquis decubuerit, ut ei de omnibus prospiciat necessitatibus. Ipsi vero domus procuratori vel oeconomo hebdomadatim, pro unoquoque illorum, ex ejus redditibus tantum dabitur, quantum ab Ordinariis locorum fuerit constitutum. Præterea ordinamus quoque, ne in talibus conductitiis domibus, inter ipsos sacerdotes, vel alios Clericos ibidem commorantes, excitentur tumultus, ut in qualibet tali domo, unus ex ipsis, qui Ordinario aptior visus fuerit, constituatur, cui parere reliqui teneantur.

Caput XXI.

Comminatio in prævaricatores.

In his autem omnibus & superioribus hujus Constitutionis capitulis, si qui transgressi fuerint, omnino juxta nostras sanctiones, absque remissione puniantur. Et si Officiales, Capitula, Præpositi, Abbates, Archidiaconi, Decani (etiam rurales) in puniendis, sive annotandis, & Ordinariis denunciandis transgressoribus, ac conservandis statutis nostris, desides, suique immemores esse voluerint officii, Nos, nostrique Coepiscopi, non tantum erga transgressores ad pœnas debitas procedemus, sed & negligentiam surrogatorum nostrorum supplentes, in ipsos, juxta demerita negligentiæ animadvertemus strictius; ita quod sic contra negligentes Officiales nostros procedetur, quemadmodum circa alios est constitutum. Et si ipsi transgressores fuerint deprehensi, in duplo ab Ordinariis suis plecti debent, ut subditi exemplum sumant.

Caput XXII.

De conjugio Clericis vitando &c.

Postremo cum nonnulli in sacris constituti, omni timore Dei prorsus postposito, contra propriam conscientiam, omnemque æquitatem, ac omnia jura, Ecclesiæque Catholicæ consuetudinem, cum maximo fidelium scandalo, se mulieribus publice & solemniter jure matrimoniali (proh dolor) copulant, atque conjungunt: quorum impietati succurrere volentes, cum sacris Canonibus declaramus, hujuscemodi in sacris constitutorum copulas, non nuptias, neque matrimonia esse, sed contubernia, ab omni Christiana pietate aliena, filiosque ex tali detestando connubio procreatos, non legitimos, sed ab omni hæreditate paterna alienos: mandantes omnibus & singulis in sacris constitutis, sub pœna privationis omnium beneficiorum illico incurrenda, & alia ab Ordinariis, illis tanquam hæresεos labe infectis imponenda, ne quisquam tantam temeritatem & flagitium audeat committere; & si quis sui status immemor hactenus prævaricatus fuerit, infra spatium quindecim dierum, ab hujus constitutionis publicatione, relicta uxore, scortatoria, pœnitentiam agat, & a suo Ordinario, præmissa abjuratione, tantæ enormitatis absolutionem accipiat. Si quis enim (inquit sacrosancta Synodus Tridentina) dixerit, Clericos in sacris Ordi-

C. Sané sacerdot. De Cler. Conjug. C. cum multa Cauf. XV. Q. VIII.

Sess. XXIV. Can. IX.

Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, *Anno 1569.* posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum, anathema sit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

De obligatione, & modo Canonicas dicendi horas.

CONSTITUTIO XXVIII.

CAPUT I.

Clericos ad horarum Canonicarum preces adstringi.

Quoniam, ut supra dictum est, militiæ nostræ clericalis arma, non carnalia, sed spiritualia sunt, inter quæ cum orationes primum teneant locum, D. Augustino dicente, gloriosissimam Christiani pugnam esse orationem, qua pro nostris, & Christiani populi peccatis apud Deum incessanter instare debemus, divina attestante majestate: si peccaverit anima, agat pœnitentiam pro peccato, orabitque pro ea sacerdos: & alibi, inter vestibulum, & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo, & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes: Quare dicunt in populis; Ubi est Deus eorum? Omnes Ecclesiasticæ militiæ consecratos admonuisse pariter voluimus, se precibus supplicationibusque quotidianis Deo persolvendis addictos esse debere, illis præcipue, quæ ab Ecclesia sunt antiquitus institutæ, & nuper a sanctissimo D. N. Pio V. renovatæ: & quibus præcise sunt obligati hi, qui sacris initiati, aut beneficiis dotati, vel religiosi professi sunt: Ita enim sacri præcipiunt Canones, hoc Psaltes David ipse innuit, septies in die (inquiens) laudem tibi dixi, & iterum, media nocte surgebam ad confitendum tibi. Idem & religiosissimi legumlatores suis suaserunt sanctionibus, dicentes: ut omnes Clerici, cujuscumque Ecclesiæ sint, per se ipsi & nocturnas, & matutinas, & vespertinas preces psallant; neque in absumendis tantum Ecclesiæ facultatibus Clerici videantur, titulum quidem Clericorum sustinentes, sed officium, quod in cultu Domini Dei versatur, negligentes. Item Clericos ea re maxime constitui, ut suis precibus benevolentiam Dei clementissimi Rebuspubl. acquirant. Quam ob causam nostros quoque Clericos admonitos esse volumus, ut obligationis hujus immemores esse nolint, nisi in conspectu summi Dei ingrati, vacui & infideles ministri comparere velint. Cum enim ipsius ministri, atque pro totius Ecclesiæ necessitatibus intercessores simus, si id ipsum agere neglexerimus, Deum optimum max. debita laude, & gratiarum actione, & Ecclesiam intercessionis fructu defraudasse, ac nos ipsos inutiles servos reddidisse reperiemur; ut qui id, quod ex ministerio facere debuimus, non præstitimus. Unde quia ex multis fide dignis edocti sumus testimoniis, non paucos beneficiatorum, & aliorum Clericorum sacris initiatorum, etiam sacerdotum, easdem horas Canonicas quotidie celebrare non admodum curare, quinimo & nonnullos divina Missarum solemnia, nec unius horæ quidem precibus absolutis, & sæpius non inceptis, peragere non erubescunt, quod non tam scandalosum, quam impium plane est; quæ irreligiosa crimina, ceu piacula e medio tollere cupientes, sacrorum Canonum Decretis innixi, prioris Salisburgensis Synodi sanctiones renovantes, hæc, quæ sequuntur, statuimus.

Serm. 2. fer. 6. post 3 Domin. Quadr.

Psalm. CXVIII.

Anno 1569.

Caput II.

Clericum pœna amiſſionis fructuum teneri ad recitationem horarum Canonicarum &c.

Concil. Lateran. ſub Leone X. Seſſ. X. C. 9.

Inprimis, ut quilibet habens beneficium cum cura, vel ſine cura, ſi ultra ſex menſes, ab obtento beneficio divinum officium dicere diſtulerit, legitimo ceſſante impedimento, beneficiorum ſuorum fructus, ſuos non faciat, pro rata omiſſæ recitationis horarum, ſed eos tanquam injuſte perceptos, in fabricas hujusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter quis permanſerit, legitima monitione præcedente, ipſo privetur beneficio: cum propter officium detur beneficium: officium autem omittere quis intelligatur, quoad hoc ut ſuſpendi, & fructibus privari poſſit, ſi in octo diebus illud bis ſaltem non peroraverit; quoad beneficii vero privationem, intelligatur is preces intermiſiſſe, qui eas in quindecim diebus, bis ſaltem non celebraverit: Quæ pœna in plura habentibus beneficia, toties quoties aliquis contrafeciſſe convincatur, eſt repetenda; quorum omnium (quod gravius eſt) Deo inſuper eos rationem reddere oportebit.

Caput III.

Clericos in ſacris conſtitutos non ſacerdotes, intermittentes orationem horarum, ſuſpendi a promotione ſequentium ordinum.

Qui vero non beneficiatus, ſacris tamen initiatus, eas ipſas horas prætermiſerit Canonicas, præter peccatum mortale, quod totiens quotiens eas omiſerit, committit, graviter etiam a ſuo eſt plectendus Ordinario. Is enim cum Subdiaconus fuerit, ad Diaconatum non promoveatur, ſed usque ad proximum tempus celebrandorum Ordinum ſuſpendatur: qui neque tunc erit admittendus, niſi ſufficientes, & fide dignas ſecum tulerit teſtimoniales literas, quod a die ſuſpenſionis ipſas horas Canonicas diligenter peroraverit, negligentiamque præteritam ſtudioſe emendaverit. Idem per omnia & circa Diaconos hoc ipſum negligentes volumus obſervari, ut ab ordine Presbyterii, donec negligentiam, & omiſſa emendaverint, atque diligentiam a ſe adhibitam patefecerint, ſuſpendantur.

Caput IV.

De pœna Sacerdotis ſimplicis negligentis horas Canonicas.

Si autem contigerit Sacerdotem aliquem tam vecordem eſſe, quod ſui miniſterii penſum abſolvere prætererit, hunc volumus primo admonitione privata per ſuum corripi Superiorem, ad quam ſi ſe non emendaverit, publice perpetuæ ſuſpenſionis pœna populo denuntietur. Quam contemnens, ſi ab ipſa publicatione intra menſis ſpatium ad cor non redierit, neque obedientiæ, & correctioni ſe ſubmiſerit, exinde per noſtras, aut Coëpiſcoporum noſtrorum Officiales, vel nos ipſos proceſſu inſtituto, contra talem ad perpetuam ſuſpenſionem miniſterii ſacerdotalis ſententialiter & ſummarie procedatur.

Caput V.

Ante Miſſæ celebrationem, matutinarum preces prius abſolvendas eſſe, & quæ pœna negligentes maneat.

Si quis demum ſacerdos divinum miſſæ myſterium tractare præſumpſerit, niſi prius matutinas preces ad minimum peroraverit, ultra gravem Dei, quam incurrit, indignationem, ſui etiam beneficii fructi-

fructibus, si beneficiatus fuerit, ad tres menses carebit: si autem beneficiatus non fuerit, ipso facto a Missarum celebratione quatuor mensibus suspensus erit, omnique emolumento, quod inde fuisset consecutus, privabitur. *Anno 1569.*

Caput VI.

Ut Episcoporum Officiarii in hujusmodi animadvertant negligentes.

Ut autem hæc nostra tam necessaria constitutio, suum eo melius consequi possit effectum, non tantum nostri, ac Coepiscoporum nostrorum Officiales, sive Vicarii generales, Archidiaconi, & Decani rurales, diligenter debent attendere: verum etiam Monasteriorum, & aliarum Ecclesiarum, Metropoliticæ, atque cathedralium, & collegiatarum Prælatis, Decanis, & Capitulis injungimus, & mandamus, ut & ipsi huic negotio vigilanter intendant, neque eos, qui contra hanc fecerint constitutionem, inter se tolerare audeant, sed hi, ad quos de jure, vel consuetudine istud officii spectabit, pœnis præmissis contra delinquentes animadvertant, cæteri vero proximioribus suis superioribus denuncient, alias in celatores, tanquam participes criminis, ad debitas pœnas procedetur. Omnes autem pœnas pro qualitate delicti, vel minuere, vel mutare, cum videbitur, pro arbitratu suo Ordinarius poterit.

Caput VII.

De horis Canonicis cum devotione perorandis.

Illud autem quam diligentissime mente tenere nostri debent Clerici, si suo satisfacere in Ecclesia voluerint muneri, ut non tantum vocis modulatione, sed & cordis devotione, juxta illud Sapientis: *Eccl. XLVII.* De omni corde suo laudabit Dominum, ipsas horas Canonicas curent absolvere, ne illorum numero adscribantur, de quibus ait Dominus: *Isaiæ C. XXIX. Matth. C. XV.* Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me: quibus oratio hujusmodi parum prodesse poterit: quia, si cor non orat, secundum vetus illud proverbium, in vanum fere lingua laborat: propterea bene ait Apostolus Paulus: *I. Corinth. C. XIV.* Nam si orem lingua, tantum scilicet, absque mentali & cordis meditatione, spiritus meus, hoc est, voluntas quidem mea, quæ labia ad orandum movet & impellit, orat, mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est? (inquit idem) orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente: hoc est, non solum vocali locutione, mota a voluntate, sed & mentis elevatione orabo. Nam cum psallere idem fit, quod canere, orationem sonat vocalem, quæ a mentis meditatione separata omnino non debet esse, si quis spiritu, & mente una cum vocis modulatione cupit orare, ut oratio grata fiat coram divina majestate.

De Clericis peregrinis, & aliis, absque suorum Ordinariorum dimissorialibus literis, ab alienis Episcopis ordinatis.

CONSTITUTIO XXIX.

Caput I.

Neminem extraneæ non solum Provinciæ, sed etiam Diœcesis (nisi devotionis gratia, & visis formatis fide dignis) ad exercenda sacerdotalia esse admittendum, nisi a suo Ordinario &c.

Quantum malum plerisque Ecclesiis nostris hisce temporibus accesserit, ex inordinata, ac nimium licentiosa acceptatione presbyterorum,

Anno 1569 rorum, maxime peregrinorum, & incognitorum, nemo est, qui nesciat. Quod si antiquissimos Canones, atque sanctorum Patrum traditiones revolverimus, statim inveniemus, quanto labore semper desudaverint, ne hic Episcopus alterius Clericum, eo inconsulto colligeret: vel peregrinis, ignotis, & vagantibus Clericis, inter notos daretur locus: honestati enim contrarium est, & a Patrum institutionibus alienum, sine consensu Episcoporum, Clericos aliarum dioecesium indifferenter in Ecclesiis admittere. Voleutes igitur mala futura (ut tenemur) praecavere, ac majorum vestigia imitari, sacrorum-*Sess. XXIII. Cap. XVI. de Reform.* que Conciliorum, maxime Tridentini Decreta amplecti, praesenti edicto, de consilio nostrorum Coepiscoporum concluso, prioris Synodi Salisburgensis Constitutionem, hac de re factam, renovando, omnibus & singulis tam Praelatis, Capitulis, presbyteris, curatis, & non curatis, quam Laicis, jus patronatus ad unum, vel plura beneficia habentibus, caeterisque omnibus per nostram Provinciam ubilibet constitutis districte prohibemus, ne aliquem alienae Provinciae presbyterum, neque etiam eum, qui licet Provincialis fuerit, de una tamen in alteram dioecesim, etiam ejusdem Provinciae peregrinatur, in Vicarium, Provisorem, Cooperatorem, aut Capellanum, in Ecclesia, vel beneficio suo, nec non in castra, villas, seu domos pro exercendo officio sacerdotali assumant, non ad divina, nisi devotionis causa, & visis formatis in forma fide digna, admittant, nisi sufficienter, & in scriptis doceat, & coram Officialibus, Archidiacono, aut Decano nostro aliquo rurali, sub cujus ditione morabitur, de susceptione omnium ordinum, tam minorum, quam majorum fidem faciat, offeratque literas testimoniales, ab Episcopo suo, aut illo, ex cujus dioecesi proxime recessit, continentes quidem, quod in fide Catholica, & unitate sanctae Romanae Ecclesiae permanserit, & in ea adhuc duret: Item a quo victus, sive sustentationis honestae provisionem, seu titulum habeat: nec non & ultimam causam, quare in hanc Provinciam nostram se receperit. Quod si Officiales, Archidiaconi, vel Decani rurales, nostrae, aut aliorum Coepiscoporum nostrarum dioecesium, & hi, qui ratione talium admissionum a nobis Ordinariis commissionem, vel mandatum habebunt, Clericum aliquem, & maxime sacerdotem, sic, ut praemissum est, peregrinum, & extraneum, aliter, quam jam diffinitum est, ad exequendum officium, & ministerium suum admiserint, priventur statim officiis, & facultate, quam ab Episcopis suis habuerint, & nihilominus pro arbitrio Episcopi puniantur; Clerici vero, & sacerdotes, qui sic furtive in Provinciam nostram, aut alienam dioecesim irrepserint, ab eadem Provincia nostra, utpote illis aliena dioecesi perpetuo excludantur.

Caput II.

Ab alienis Episcopis, absque suorum Ordinariorum dimissoriis, quomodocunque ordinatos, ad sacerdotium non admitti: nisi Ordinariis suis, vel eorum Vicariis generalibus sese praesentarint &c.

Quoniam evenire soleat, ut nonnulli temerarii, eruditionis, morum, & vitae non satis probatae, aut alioquin Ecclesiasticis obnoxii censuris, conscientiam & examina eorum, quibus noti sunt, subterfugientes, aut ad alios pro dimissorialibus literis impetrandis accedant, ut absque praevio examine ubivis locorum possint ordinari; aut (quod pejus est) ad remotiores se conferant dioeceses, ut ab ignotis Episcopis ordines quo possunt dolo & fraude extorqueant, ut ita ordinati domum redeuntes, in nostra Provincia ministrare valeant. Quorum fraudem, & temerariam audaciam reprimere volentes, mandamus omnibus Abbatibus, Praepositis, Archidiaconis,

Deca-

Decanis, maxime ruralibus, Parochis, Parochorumque Cooperatori- *Anno 1569.*
bus, sive Vicariis, reliquisque sacerdotibus, ac sacristis, & aedituis, atque omnium utriusque sexus Monasteriorum Praefectis, sive ministris, nec non & omnibus Laicis cujuscunque sint dignitatis, praeeminentiae, & conditionis, capellas in suis domibus, arcibus, sive palatiis habentibus, ne (si fuerint Ecclesiastici) sub poena amissionis omnium dignitatum, graduum, & beneficiorum (sed si Laici) sub poena excommunicationis latae sententiae eo ipso incurrendae, aliquem talium alicubi locorum divina celebrare, neque Sacramenta ministrare permittant, aut eis concedant: nisi prius suo Ordinario Episcopo, vel illius Officiali, sive Vicario generali se praesentaverit, & ab eo, quod admitti debeat, testimonium patentibus literis obtinuerit.

CAPUT III.

De examine eorum, qui aliunde ferunt dimissoriales, & qua poena fraudulenti sint afficiendi.

Ipsi autem Episcopi, sive eorum Officiales, aut Vicarii generales, cum talium aliqui se eis praesentaverint, inprimis ubi, & a quibus, ac quomodo sint ordinati, diligenter inquirent. Et si quispiam literarum dimissorialium ab aliquo Legato, sive Nuncio Apostolico obtentarum vigore, alibi fuerit sacris initiatus, is tunc interrogetur, quam ob causam non suum, pro ipsis ordinibus suscipiendis, vel saltem literis dimissorialibus impetrandis, quemadmodum omnes jubent Canones, accesserit Ordinarium. Qui si aliquam legitimam, justam, & rationabilem, ac sufficientem, testibus idoneis comprobatam adduxerit causam, illico admittetur, atque ei admissionis literae gratis dabuntur: Si vero nullam ob causam, sed propter improbos mores, vitaeque inhonestatem, vel eruditionis insufficientiam, aut aliquod Canonicum impedimentum repertus fuerit (quod per examen debet fieri) sui Episcopi conspectum subterfugisse & mendaciis, ac fallaciis a Legato, sive Nuncio Apostolico, literas dimissorias obtinuisse: septem diebus carceribus, subtracto vino plectetur, & a sacrorum ministeriis, eo usque, quo omne Canonicum evacuaverit impedimentum in ipso repertum, arceatur. At si quispiam inventus fuerit, a nullo literis dimissoriis impetratis, dolo, vel fraude, sive aliter quomodocumque, ab extraneo ordinatus fuerit Episcopo, per integrum mensis spatium carceri mancipabitur, tribus diebus in hebdomada panis & aquae jejunio affligendus: deinde non solum usque ad Canonicorum impedimentorum, quorum causa sui Episcopi censuram subterfugerat, evacuationem, verum etiam ad majorem ipsius delinquentis poenam diutius, & quamdiu, juxta Tridentini Concilii decisionem, proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

CAPUT IV.

Ubi, & quomodo puniti tempore suspensionis degere debeant.

Ne vero hujusmodi suspensi interim eant vagabundi, neque in suorum corporum necessitatibus quicquam patiantur detrimenti, tum in moribus & literis, disciplinaque Ecclesiastica melius erudiantur, in aliquibus illarum Dioecesium reponi debent monasteriis, a quibus non tantum victum, sed & amictum capiant, & ipsi vicissim, ne illis frustra graves efficiantur, illorum locorum conventualibus, in horis Canonicis, atque aliis divinis officiis decantandis, sive celebrandis, sacrorum Ordinum functionibus, quibus sunt suspensi, exceptis, esse tenebuntur auxilio.

De

Anno 1569. *De vita regulari utriusque sexus religiosorum, Canonicorum regularium, & monachorum, etiam mendicantium.*

CONSTITUTIO XXX.

Caput I.

Præfatiuncula, sive exhortatio ad sequentium observantiam.

Cum monasteria ea de causa sint instituta, ut divini cultus sint velut officinæ, Christi Ecclesiæ splendor, pietatis, innocentiæ, prudentiæ, & virtutis specimen, hominum eruditorum fontes, atque pauperum hospitia, summopere, quinimo necessario (ut inquit & Synodus Tridentina) curandum est, ne quæ hactenus in pia eorum perseverarunt institutione, desolentur, sed omnino foveantur, & ubi ipsorum vetus & regularis disciplina est collapsa, omni modo instauretur. Quod ut fiat, omnes Abbates, Præpositos, Priores, Decanos, Abbatissas, Priorissas, cæterosque quorumcumque monasteriorum Præsides in Domino serio hortamur: & si exhortatio nostra in aliquibus fructum parere non poterit, cum sacro Trident. Concilio ipsis omnibus præcipimus sub pœna privationis omnium graduum, & alia positiva a suis Ordinariis imponenda: ut suos subditos, & se ipsos, ad regulam, quam professi sunt, præscriptam, vitam instituant, & componant, atque inprimis, quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, & castitatis, & si quæ alia sunt alicujus regulæ, & ordinis peculiaria vota, & præcepta, ad eorum respective essentiam, nec non ad communem vitam, victum, & vestitum conservanda pertinentia, fideliter observent. Et ne in quoquam prætereatur, Ordinarii, & superiores alii, omnem adhibebunt diligentiam, præsertim in ipsorum Monasteriorum visitationibus, quas opportune instituere non prætermittent. Ut autem omnium Monasteriornm utriusque sexus, Ordinariis subjectorum, Præfecti, nostram apertius intelligant mentem, nonnulla quæ nobis, nostrisque Coepiscopis restauratione, atque emendatione necessario videntur digna, ipsis præscripsimus, omnino executioni mandanda: quæ non tam ex sacro Trid. Conc. quam ex priori Salisb. Synodo sunt desumpta, ita, quod nihil novi obtruditur, sed antiqua erunt renovata, & juxta hujus calamitosi temporis necessitatem accommodata.

Sess. XXV. C. 1. de reg. & mon.

Caput II.

Ut sui ordinis regulam teneant, ac rite observent.

Inprimis volumus & mandamus, ut uniuscujusque utriusqne sexus Monasterii Præses, regulam, quam cum aliis suis conventualibus, sive Canonicis regularibus, aut monialibus professus est, tanquam caput inter membra stricte teneat, & servet, ut a suis subditis facilius servari faciat; quia tunc vere cum Christo, cujus vices gerit in Monasterio, poterit dicere: Quicumque vult post me venire, hoc est, sub mea disciplina esse, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me: non est me dignus. Quod, si secus agerent, tales Præsides, merito inter eos connumerandi forent, de quibus Christus ait: Dicunt, & non faciunt: alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, sibi subditorum, digito autem suo nolunt ea movere. Nam subditi (uti superius diffuse satis dictum est) exemplo magis trahuntur, quam verbo: quapropter

Matth. Cap. XVI. Luc. Cap. IX. Matth. C. XXIII.

propter eis omnibus Monasteriorum Præfectis, ut sibi commissos, *Anno 1569.* non solum verbis, sed etiam exemplis, ac bonis operibus, ad suorum institutorum observationem velint inducere: quod fiet, si ipsi utriusque sexus Prælati, quemadmodum in mensa, ita etiam in choro, atque cæteris omnibus actionibus (nisi graviores occupationes obstent) primi fuerint: at non ita, ut apud nonnullos Prælatos more perversissimo receptum est, ut posthabitis ordinum Regulis, & Constitutionibus, ut meri Domini, & quasi fruges tantum consumere nati, ad primos recubitus, & supremas cathedras primi cursitent, & non solum a subditis, verum etiam plerisque aliis superbo titulo, utpote clementissimi, vel (quod pene in vulgatiori vocabulo est) gratiosi Domini, vel Dominæ (si Prælatæ sint) salutari gestiant; contra illud Salvatoris dicentis: Vos autem nolite vocari Rabbi: unus est enim Magister vester, omues autem vos fratres estis. Qui major *Lib. 1. de summo bono.* est vestrum, erit minister vester. Summa enim Monachi (teste Isidoro) virtus est humilitas, summum vitium ejus, superbia est. Si qui igitur ab hac monastica modestia, humilitate, solicitudine, ac pietate alieni esse deprehensi fuerint, tales ab Ordinariis Episcopis, vel aliis suis superioribus omnino a suis amoveantur Prælaturis, & juxta demerita acerrime, ut aliis sint exemplo, puniantur. Nam qui *Matth. Cap. XXIII.* se exaltaverit (dicit Dominus) humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

Caput III.

Qui, & quomodo sint acceptandi, & non cogendi, ad quemquam ordinem, & quod ante ætatem legitimam nemo ad professionem suscipiatur.

Deinde curabunt monasteria sua, juxta cujusque necessitatem, *C. Præsens Caus. XX. Q. IV.* piis, honestis, religiosis, ac notis fratribus, vel sororibus, non adventitiis, & ignotis sustentare. Et si professos, quantum satis est, non habeant, dent operam, ut bonæ spei juvenes ad habitum recipiant, ita tamen, ne aliquem cogant: nemo enim invitus monasticis disciplinis subjici debet: quod si quidem aliquis non eligit, nec optat, id certe non diligit, quod autem non diligit, facile contemnit, nul- *Ps. LIII.* lum ergo bonum, nisi voluntarium, quapropter David voluntarie se Deo sacrificaturum pronunciat: neque porro ante ætatem legitimam ad professionem quemquam accipiant: In quacumque enim religio- *Sess. XXV. Cap. XV. de Regul. & mon.* ne tam virorum, quam mulierum (inquit sacra Synodus Trid.) professio non fiat ante decimum sextum annum expletum, nec qui in minore tempore quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. Professio autem antea facta, sit nulla; nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel religionis, vel ordinis observationem, aut ad alios quoscumque effectus. Finito autem tempore probationis alicujus, illius superior, eumdem Novitium, vel Novitiam, si judicaverit habilem ad profitendum, admittat; sin minus, e Monasterio dimittat.

Caput IV.

De assumendis & confirmandis monialibus.

C. Puella Caus. XX. Q. III. Libertati vero professionis virginum Deo dicandarum prospiciens sancta Synodus Tridentina, statuit atque decernit, ut si puella, quæ habitum regularem suscipere voluerit, major duodecim annis sit, non ante eum suscipiat, nec postea ipsa, vel alia professionem emittat, quam exploraverit Episcopus, vel eo absente, vel impedito, ejus Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an seducta sit, an sciat, quid agat, & si voluntas ejus pia, ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requi-

Anno 1569. requisitas, juxta monasterii illius & ordinis regulam, nec non monasterium fuerit idoneum, libere ei profiteri liceat: cujus professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur Præfecta monasterii, eum ante mensem certiorem facere: quod si Præfecta certiorem Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.

Caput V.

Nullam debere cogi, vel invitam adduci ad ingressum Monasterii, vel habitum suscipiendum.

Anathemati pariter sancta Synodus Trid. subjicit omnes & singulas personas, cujuscumque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam Clericos, quam Laicos seu sæculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, præterquam in casibus, in jure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem; quique consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel authoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subjicit eos, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impedierint. Eaque omnia, & singula, quæ ante professionem, vel in ipsa professione fieri oportet, serventur non solum in monasteriis subjectis Episcopo, sed etiam in aliis quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quæ Pœnitentes, aut convertitæ appellantur: in quibus Constitutiones earum serventur.

Caput VI.

De his, qui facta professione, ex ordine discedere cupiunt.

Quicumque autem regularis prætendat, se per vim & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere, quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis, & tunc non aliter nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit; nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tanquam apostata puniatur; interim vero nullo privilegio suæ religionis juvetur.

Caput VII.

De cura erudiendi, & informandi Monachos, & Monachas juniores.

Statuimus etiam & ordinamus, ut in virorum monasteriis, præter vitæ regularis, ac cæremoniarum ordinis instructorem, qui ejusdem professionis, & maturus, prudens, ac exemplaris esse debet, alius quoque vir pius, ac doctus habeatur, si ille ad hoc præstandum insufficiens, seu impotens fuerit judicatus, qui novitios, & alios juvenes, in humanioribus instruat literis, deinde in liberalibus artibus: quia (teste S. Hieronymo) monachus, qui liberalibus in adolescentia est eruditus studiis, jugum Christi collo suo imposuit. Et si inter eos bonæ fuerint indolis, alicujusque exspectationis, ad Universitates bene Christianas, aliquot annis Theologiæ operam daturi mittantur: ita tamen, quod illic non alio in loco, uti etiam Tridentinum

Ad Rusticum.

Seſſ. XXV. Cap. IV. de Regul. tinum determinat Concilium, quam in mooafteriis, & in habitu religionis, quam profeſſi ſunt, ſub cura, & oculis honeſtorum præceptorum degant. At ſi quiſpiam eorum ſtupidior fuerit, quam quod literarum doctrinam aſſequi poſſit, is in monaſterio circa ſacerdotii neceſſaria ad minus, ut fieri poterit, inſtituatur: quod ſi oec ad ea percipienda fuerit aptus, tunc a ſacrorum ordinum limine, tanquam inutile pondus terræ, arceatur. Moniales vero unam ex feoioribus profeſſis, Deum timentem, & in regulis, ac Conſtitutionibus ſui ordinis bene educatam, prudentem, patientem, & charitati ſtudentem, eligant, quæ novitias, aliaſque juvenculas, in his, quæ ad ipſarum ſpectant profeſſionem, inſtruat, & in lege Domini quotidie meditari doceat. Reliquæ vero moniales circa quodque Monaſterium, habeant prædicatorem, qui ad minus omni die Dominica, in earum Eccleſiis concionetur. *Anno 1569.*

CAPUT VIII.

Ut religioſi utriusque ſexus circa divina tam diurna quam nocturna officia, aliaque munia Monaſtica diligentes ſint.

§. Ordinatione poſt med. Auth. de Monach. Eos quoque utriusque ſexus (non diſcernentes hic oec maſculum, oec fœminam, eo quod unum omnia in Chriſto conſiſtant) religioſos admonere volumus, ut divina officia tam diurna, quam oocturna ooo ſolum juxta ea, quæ ſuperius omnibus Eccleſiaſticis ſunt præſcripta, ſed etiam majori cum diligentia, ac intimo ſpiritus fervore, quotidie abſolvant. Religioſi enim præ aliis debeot invigilare diviois officiis, præcipiente hoc D. Gregorio: & ioter leges quoque civiles bene ſancitum eſt, ut Monachi circa divina miniſteria oon ſint deſides, ſed aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis miniſteriis inhærean, nocturnas, matutinas, & veſpertinas preces pſallant. Quamobrem univerſalis Eccleſia ordines monaſticos ob id maxime approbavit, ut ſæcularibus negociis prorſus abdicatis, divinis laudibus, ſacriſque lectiooibus, ae ſpiritualibus cootemplationibus, noonullisque exercitiis eis cooveoieotibus, penitus ſint intenti, atque occupati. Unde D. Hieronymus mooaſticæ vitæ hominis officium deſcribens ait: Monachus (quod idem intelligendum eſt & de monacha) de manu & oculis ſuis librum nunquam debet deponere, ſed pſalterium ad verbum diſcere, ſine intermiſſione orare, ſenſu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo io Deum tendere, iram patientia vincere, & ſcripturarum ſcientiam amare, ſi carnis vitia voluerit vitare, ac nullis mentis perturbationibus (quæ ſi ioſederint, ad maximum ioducunt delictum) locum dare: aliquid operis ſemper facere, ne a diabolo inveniatur otioſus, ſed ſemper occupatus. Et ſi nulla fiot, quæ manibus operari liceat, libros tamen ſacros deſcribere, ipſis maxime conveniret, ut & manus cibum operetur, & anima lectione ſaturetur. Nam & Ægyptiorum monaſteria huoc morem ſervaſſe leguntur; ut nullum abſque operis labore ſuſcipereot, non tam propter victus neceſſitatem, quam propter animæ ſalutem: ne pernicioſis cogitationibus vagarentur, (in deſideriis eſt enim omois otioſus) neve inſtar fornicantis Hieruſalem, omni tranſeunti ſuos divaricarent pedes. Dum eſſem juvenis (ioquit idem Hieronymus) & ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram, quem cum crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat: ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi, ut poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum

C. Quia tua Cauſ. XVII. Q. 1.

L. generaliter §. eos tamen, & l. 41. præterea jor. C. de Epiſc. & Cler.

Ad Ruſticum de vivendi forma.

Anno 1569. tum discerem, & stridentia, anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiesque cessaverim, & contentione discendi rursus incœperim, testis est conscientia, tam mea, qui passus sum, qnam eorum, qui mecum duxerunt vitam: & gratias ago Domino, quod de amaro semine literarum, dulces fructus carpo.

Caput IX.

Monasticis personis non concedi licentiam evagandi.

Auth. de Monast. & Ascet. Col. X. L. decernimus in fine Cod. de Episc. & Cler.

Quoniam itaque solitaria vita, & in ea contemplatio res plane sacra est, & quæ suapte natura animas ad Deum adducat, consequens est, ut patientiam, & modestiam, quam leges, & publica disciplina, & ipsorum Monachorum nomen exposcit, studiose unusquisque Monachus perpetuo observare procuret. Quod ut rectius ipsis procedat, jubemus, ut magni Chalcedonensis Concilii Decretum frequenti studio ob oculos ponant, quo cautum est Monachos oportere quieti operam dare, jejunia, & orationes observare, nullas sæculares actiones tractare, in locis, in quibus se semel Deo voverunt, permanere, nunquam sua monasteria relinquere, nisi forte propter urgentes necessitates a suis jubeantur Episcopis, vel ab his (quod nos juxta nova jura addimus) qui Episcoporum loco, ipsorum supremam habent curam, ne nomen Domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi, seu exeundi, prætextu parentes, sive alios amicos invisendi, vel quidpiam aliud faciendi, omnino est moderanda, aut penitus tollenda; nisi a suis Superioribus talium causa sufficiens & omnino necessaria fuerit judicata: & tunc in scriptis est danda. Unde & Concilium Trid. Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi, aut vocati fuerint. Qui vero sine prædicto mandato, in scriptis obtento, repertus fuerit; ab Ordinariis locorum tamquam desertor sui instituti puniatur. At si nulla rationabilis assignata fuerit causa, prorsus denegetur. Qua ratione enim parentum, consanguineorum curam allegabunt, quibus cognatio in terra nulla est, utpote, qui cœlestem vitam affectent?

Sess. XXV. C. IV.

Caput X.

De tribus regularis vitæ fundamentis, quorum primum est obedientia, quam si quispiam violaverit, eum juxta illius regulam, absque venia puniri debere.

Sunt præterea & regularis vitæ fundamenta, eisdem religiosis omnibus apprime inculcanda, quæ communiter sunt tria, obedientia, paupertas, & castitas: quia si hæc, quæ totius monasticæ disciplinæ bases sunt, & sustentamenta, exacte non fuerint conservata, totum corruere ædificium necesse est. Et cum horum primum obedientia teneat locum, asserente Domino: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, suis superioribus obediendo, dicente Apostolo: Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, & sequatur me: Qui pariter obediens factus est usque ad mortem: idcirco hanc ipsam obedientiam primo ipsis commendare decrevimus: ad illorum memoriam Samuelis auream reducentes sententiam, qui ait: Melior est obedientia, quam victima, & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Quamobrem ita sibi vivendum meminerint, ita peragere omnia studeant, quo undique reprehensione careant. Si qui vero tanti voti fuerint immemores, protervi facti, &

Marc. C. VIII. Hebræor. C. XIII. Philipp. C. II. I. Reg. Cap. XV. Coll. X. de Monach. & Ascet. §. cum vero in fine.

& recalcitrantes, suis Prælatis obedire non curantes, juxta demerita, secundum eorum sanctiones, absque venia puniantur. Quod si quicquam prodesse non poterit: suis Ordinariis indicetur, ut ab ipsis coërceantur. *Anno 1569.*

Caput XI.

Ne Prælatus monasterii cuiquam Monacho licentiam det extra monasterium ex quacumque causa commorandi, sine sui Episcopi Ordinarii expresso consensu.

Sunt autem religiosorum multi, qui obedientiam, quæ est cor professionis, & primum ac principale fundamentum vitæ regularis, subterfugere volentes, diversimode illam relinquant: quorum nonnulli, quibus vix aliqua conscientiæ scintilla remanet, ne datam fidem, & professionem penitus fallere videantur, miras technas, fucos, & & colores adhibent, ut sub specie majoris devotionis, & publicæ utilitatis, Prælatos suos artificiose persuadendo, omnibus suis viribus adhibitis, diversisque rationibus coloratis assignatis, procurant veniam, a propriis monasteriis discedendi, facultatemque in aliud monasterium se transferendi, & alicui Parocho, aut alteri Pastori, seu Ecclesiæ inserviendi impetrent, sed eam potissimum ob causam, ut ab obedientiæ jugo se subtrahant. Idcirco, præsertim cum satis compertum habeamus, monasteriorum Prælatos, absque legitima & rationabili causa, sed solum, tum ut subditorum summis precibus morem gerant, tum quia admodum gratos hujusmodi religiosos non habeant, eorum noxiis petitionibus connivere, & facultatem a monasteriis suis discedendi, aliisque inserviendi, vel ad tempus, vel (quod pejus ac nefandissimum est) ad dies illorum vitæ concedendo, quo fit, ut tales plerumque religionis habitum deponant, & mundanis illecebris delibuti, indies evadant corruptiores: quod exacte perpendens D. Augustinus, omnis bonæ religionis exemplar, & speculum, cum ex animo proferret, se fateri coram Domino Deo nostro (quem testem sibi super animam suam invocat) quod jam inde, quo Deo servire cœperit, difficile expertus sit meliores, quam qui in monasterio profecerunt, sed rursus neque deteriores, quam qui in monasterio defecerunt. Qua de causa etiam leges civiles ante mille annos cavisse liquet, ne Monachis potestas esset e monasteriis exeundi, dicente Imperatore. Qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides, sed aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis adhæreant. Nos itaque delinquendi occasiones, quantum possumus, amputare volentes, & utriusque partis, Prælatorum scilicet, & subditorum saluti, atque monasteriorum (quæ ea de re corruunt) necessitati consulere cupientes, de voluntate, & judicio nostrorum Coepiscoporum, atque cæterorum Prælatorum, hac in Synodo nostra Provinciali congregatorum, omnibus & singulis Abbatibus, Præpositis; Decanis, Prioribus, cæterisque monasteriorum Prælatis, & Præsidibus, per Provinciam Salzburgensem ubilibet constitutis, Ordinariorum tamen jurisdictioni duntaxat subjectis, in virtute sanctæ obedientiæ, atque inflictione dignarum pœnarum, quas nostro & cuilibet Coepiscoporum nostrorum arbitrio in sua Diœcesi reservantes, mandamus, ne alicui fratri, aut conventuali, sive Canonico, sive monasterii professo, in posterum ex quibuscumque causis, licentiam se transferendi extra locum, & monasterium professionis suæ, ad alium locum seu monasterium, non tamen alterius ordinis concedat, sine sui Episcopi, & Ordinarii expressa voluntate & consensu. Speramus etenim fore, quod per hoc medium Prælati monasteriorum sint a suis fratribus conventualibus & canonicis majo-

Can. Quantum libet dist. XLVII.

L. qui in Monast. & L. generaliter §. eos tamen Cod. de Episc. & Cler.

Anno 1569. rem habituri subjectionem, & obedientiam: Sicut etiam circa Prælatos monasteriorum, ne personæ in alia loca transferantur, statuimus, ita volumus etiam in monasteriis monialium per omnia observari, ut nulla persona ibi regulam professa, sine voluntate & consensu Episcopi, ad cujuscumque instantiam, vel ex quacunque causa in alium locum regularem, non tamen alterius ordinis transferatur.

Caput XII.

Ut religiosi, qui etiam cum bona Superiorum venia aliquamdiu extra monasterium fuere, illuc se recipiant, & qui sui ordinis habitum temere deposuerunt, acerrime puniantur. Si qui vero aliquam prætenderint legitimam extra adhuc commorandi causam, Ordinariis suis legendam atque approbandam exhibeant.

Si qui vero sunt religiosi, qui in præsentiarum quomodocunque extra monasteria commorandi a suis licentiam habent monasteriorum Prælatis (quorum non parvum credimus per nostram Provinciam esse numerum) eos per præsentem nostram Constitutionem certos facimus, nos hujusmodi omnium & singulorum qualemcumque abrogasse, & revocasse licentiam, ipsis sub pœna carceris, & alia a suis Ordinariis Episcopis, juxta demerita imponenda, ut infra unius mensis spatium, ab harum publicatione, ad sua monasteria, restitutis primo Collatoribus beneficiis, si quæ illis sunt commendata, sine mora redeant, ibique sub Prælatorum suorum obedientia vivant, & perseverent. Et hi puniri debent acerrime, qui sui Ordinis habitum deposuerunt temere, memores vulgatissimi apud nos Germanos proverbii: Aut protervam, aut insigniter ignavam pecudem esse debere, quæ velleris sui gerendi fastidium occipit. Si quispiam vero rationabilem & urgentem emanendi prætenderit causam, is eamdem cum literis sui Prælati testimonialibus, discutiendam suo præsentabit Ordinario.

Caput XIII.

Quando, & quamdiu licet Monachis propter administrationem Parochialem abesse a Monasteriis.

Non prohibemus tamen, quin cujuscumque monasterii Prælatus in casu necessitatis possit per tempus aliquod cuicumque Parocho, vel qualicumque Ecclesiæ ex suis claustralibus unum, vel pluris concedere, nam hoc charitas expostulat, ita tamen, ut tempus illud mensem unum, aut tres ad summum non excedat: Et si necessitas id longius exigeret, facultas ab Ordinario Episcopo impetretur, qui etiam ultra annum nemini eam concedere debet, nisi maxima sæcularium sacerdotum esset penuria. Illos tamen excipimus, qui ob suam doctrinam, & majorem nostrarum Diœcesium utilitatem, ab Ordinariis in theologos, sive in diversarum Ecclesiarum assumuntur Prædicatores, quibus, ob majus & publicum bonum, facultas, & licentia conceditur, ad jussum & beneplacitum suorum Ordinariorum, extra sua monasteria commorandi: ita tamen, ut tales se in omnibus exhibeant, quales eorum requirit & postulat professio, ne nomen Domini propter ipsos blasphemetur: reliquis autem omnibus prorsus denegetur.

Caput XIV.

Monachos Ecclesiis monasterio unitis, sive commendatis, ministrare posse, dummoda regulariter ibidem vivant.

Inter hæc autem, Parochiales non intelliguntur Ecclesiæ, quæ monasteriis sunt annexæ, sive unitæ, penes quas domunculæ habentur

tur claustrales, in quibus, sicut & in monasteriis, quorum sunt membra, a pluribus conveutualibus, ibidem habitantibus, vivitur regulariter: quibus Parochialibus Ecclesiis libere possunt Præfecti monasteriorum, quibus sunt incorporatæ, quoscumque ex suis subditis idoneos, prius tamen ab Ordinario examinatos, & approbatos præficere: dummodo tales deputati, cum suis confratribus, in eadem cohabitent mansione, omniaque cum eis habeant communia. Aliis vero Ecclesiis Parochialibus, sive aliter beneficiatis, in quarum domibus nulla hactenus fuit usitata vitæ regularis observantia, licet earum collationes diversis spectent monasteriorum Prælatis: attamen nolumus quemquam suorum monasteriorum, sive aliorum religiosum præfici posse: nisi quemadmodum dictum est superius de aliis Ecclesiis, in casu necessitatis, & tunc etiam observatis omnibus ibidem notatis. *Anno 1569.*

Caput XV.

Monachum ad Parochiæ curam ob sæcularium sacerdotum defectum admissum, habere debere consortem, tanquam vitæ inspectorem, ac testem, nisi fratrum penuria aliud facere cogeret.

Ordinamus insuper, & statuimus, quotiescumque necessitas expostulaverit, alicui Parochiali Ecclesiæ de aliquo religioso providendum esse, provideatur quidem, sed de licentia sui superioris, & ad tempus, & hac quoque conditione, ut nullus (nisi fratrum penuria aliud facere cogeret) absque socio sui ordinis eidem Ecclesiæ præficiatur: ut alter alterius vitæ testis bonus, ac æmulator, nec non & uterque insimul communis professionis Zelator esse, atque ea quæ suæ sunt religionis observare possit. Hi vero, qui Ecclesiis Parochialibus in casu necessitatis, præficiendi sunt religiosi, procurent Prælati, & maxime Ordinarii, ut omnino idonei, maturi, docti, honesti sint, & exemplares; & quousque in hoc perseveraverint statu, quantum possibilitas permittit, boni, & diligentes vitæ regularis observatores. Cum enim religiosi erga Deum, & Ecclesiam se magis astrinxerint, quam cæteri præstiterint Clerici, ideo si erraverint, magis nocent, si deliquerint, magis offendunt, & scandalizant: Si extra regulam cesserint, magis damnabuntur: quorum omnium Prælati, si debitam curam non habuerint, exactam Altissimo reddent rationem.

Caput XVI.

Monachos extra Monasterium in Parochiis, vel alibi degentes, habitu regulari, & aperto semper uti debere, nisi aliqua rationabilis causa aliter postulaverit, ab Ordinario approbanda &c.

Admonere quoque volumus omnes tales religiosos ad Ecclesiarum curam, sive ad quidpiam aliud Ecclesiæ Catholicæ utile exercendum, per tempus aliquod ab Ordinariis suis Episcopis, de suorum Prælatorum consensu vocatos, ne eo tempore, quemadmodum neque alias unquam illis licet, religionis suæ, quam professi sunt, habitum deponant, nisi sacrorum Canonum pœnas velint incurrere. Et si qui deposuerunt, immediate recipiant sub aliis pœnis, præter illas, quæ a sanctis Canonibus sunt decretæ, a suis Ordinariis imponendis. Quem habitum neque in abscondito, sed palam ferre debent (neminem enim ejus debet puduisse, cujus honorem, & emolumentum habet) ita quod neque ipsi talem usurpabunt authoritatem, neque a suis superioribus, cuiquam eorum regularium dabitur licentia occulte ferendi habitum suæ religionis: nisi in longinquis, &

Conc. Trident. Sess. XXV. Cap. XV. de Regular.

Anno 1569. & periculosis itineribus ex obedientia obeundis, vel si oportuerit eos in curiis Principum, ob magni momenti negocia aliquamdiu commorari, tunc haud incommode, sed pene necessaria dispensatione id concedetur, isthac tamen conditione, & moderatione, ut super habitum Ordinis, qui integer debet esse, vestem clericalem possit deferre. Et hoc non in gratiam ipsorum religiosorum, sed ad majorem fructum pusillorum. Nam & Apostolus Paulus cum infirmis factus est infirmus, ut infirmos lucrifaceret. Hinc sanctiss. Christi martyr Sebastianus propterea sub chlamide terreni imperii, Christi militiam gerebat absconditam, ut Christianorum animos in tormentis deficientes, fortiter, & sancte in fide confirmaret, & ita martyrium constanter subirent.

I. Corinth. Cap. IX.

Caput XVII.

Monachos ex strictiori se non posse conferre ad laxiorem Ordinem, nisi a sancta Sede obtenta facultate.

Alii vero sunt utriusque sexus religiosi, qui ut suorum Prælatorum subterfugiant obedientiam, & majorem adipiscantur libertatem, religione sua cum habitu, propria audacia & temeritate relicta, contra omnes sacrorum Canonum sanctiones, laxiorem ingrediuntur Ordinem, quibus volentes obviare, atque eorum conscientiæ consulere, præsertim ut & sacro Trid. Concilio pareamus: mandamus sub pœna condigna cuique utriusque sexus religioso, ne etiam cujuscumque facultatis vigore, absque sanctæ Sedis Apostolicæ concessione, ad laxiorem transferatur religionem: Cui Decreto si quis temerarius contrafecerit, statuimus, ut habitu transmutato ad suum professionis Ordinem captivus reducatur, & secundum Canones puniatur, & in carceribus usque ad sui Ordinarii beneplacitum detineatur, nec liberandus, nisi optimam suæ emendationis dederit exspectationem.

Caput XVIII.

De religiosis, sive in habitu, seu absque, desertoribus, ad curam animarum non admittendis.

Alii autem sunt, qui postposito prorsus fere Dei timore, absque sanctæ Sedis Apostolicæ, vel suorum Ordinariorum authoritate, & suorum Prælatorum licentia, extra obedientiæ jugum, & Ordinis sui observantiam, partim in habitu, partim habitu cum religione rejecto, degentes, magna ex parte mulieribus, matrimoniali jure, se copulantes, regimini se intromittunt Ecclesiarum, Sacramenta conficiunt, & populo administrant, quod auditu est horrendum, cum sint excommunicati, & Sacramentorum omnium administratione destituti. Confessiones audiunt, cum absolvendi potestatem non habeant, multis modis populum decipientes, & seipsos censuris gravioribus illaqueantes: Nonnunquam etiam falsa dogmata disseminantes, quos cum animadverterimus esse Diaboli quædam instrumenta, quibus Ecclesiastica disciplina subvertatur, & pietatis prætenta specie, tam sibi, quam populo perniciem adferre: omnibus & singulis cujuscumque sint gradus, dignitatis, præeminentiæ, & conditionis, in nostra Provincia commorantibus, mandamus & præcipimus, sub anathematis vinculo, ne quispiam tales, non solum Ecclesiarum regimini, aut Sacramentorum administrationi, sive sacrarum Missarum celebrationi admoveat, vel retineat: sed neque suscipiat, foveat, aut eis quidquam subsidii conferat, vel auxilium quomodocumque præstet: nisi in his, quæ charitatis necessitas postulaverit. Alia ex parte, omnes quantum possumus rogamus atque obsecramus, ut

potius

potius hujuſcemodi apoſtatas, ad pœnitentiam, & ad reditum in ſua monaſteria adhortari velint. Quod ut fiat, Ordinarii locorum omnem movebunt lapidem. *Anno 1569.*

Caput XIX.

Apoſtatas a nullo, præſertim in dignitate conſtituto, tolerari, multo minus foveri debere.

Sicut enim plerumque monaſteriorum Prælati in culpa ſunt, quod utriusque ſexus religioſi, monachi, ac regulares Canonici, a ſuis apoſtataverint ordinibus: ita non poſſumus, præſertim Ordinarios, aliosque Paſtores, & Parochos omnino excuſare, quin eorum etiam culpa elapſi non redierint. Niſi enim ipſi in noſtris Diœceſibus, & Eccleſiis fuiſſent tolerati, atque etiam a multis ipſorum, in ſuam damnationem, ad divina exercenda admiſſi, haudquaquam a ſuis tamdiu abſuiſſent monaſteriis. Cum autem apoſtatæ in ſua nequaquam ſint apoſtaſia ferendi, quandoquidem (ut ſapiens dicit) homo apoſtata, vir inutilis, graditur ore perverſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia ſeminat, huic exemplo veniet perditio ſua, & ſubito conteretur, nec habebit ultra medicinam: Et cum apoſtaſia plerumque cum hæreſi conjuncta ſit, ideo ſacratiſſ. Imp. Valentinianus, & Martianus ejuſcemodi maleferiatos homines, non ſolum omnibus pœnis, quæ legibus adverſus hæreticos conſtitutæ ſunt, teneri, verum etiam extra Romani Imperii ſolum repelli voluerunt. Quis igitur non intelligit etiam ſine jactura populi Chriſtiani, hoc genus hominum tolerari non poſſe.

Proverb. Cap. VI.

L. Eos qui Cod. de Apoſtat.

Caput XX.

Ut apoſtatæ ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ &c. ad ſua monaſteria in ſpatio duorum menſium proximorum, a præſentium publicatione, redeant.

Quamvis utem contra Apoſtatas, ſuique ordinis deſertores, tanquam contra excommunicatos, nec non ob celebrationem ſacrorum myſteriorum, & miniſtrationem Sacramentorum, in excommunicatione, ſicut contra irregulares hactenus obſtinatos, & contumaces, ſecuudum utriusque Juris ſanctiones, ad pœnas Canonicas procedere poſſemus: nihilominus cupientes magis in ſpiritu lenitatis, quam vindictæ, cum illis incedere; ideo eos omnes, & ſingulos, cujuscumque ordinis utriusque ſexus profeſſos, monachos videlicet, & Canonicos regulares, nec non & moniales, quæ absque ſpeciali Sedis Apoſtolicæ, & eo quidem ſufficienti indulto, ac conceſſione, aut ſuorum Prælatorum canonica licentia, & conſenſu (quorum legalitatem judicare & examinare nobis, & Coepiſcopis noſtris reſervamus) in Provincia noſtra extra ſua monaſteria miniſtrant, habitant, & vivunt, authoritate noſtra Metropolitica, & ordinaria, requirimus, & ipſis, atque eorum cuilibet ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & quam in his ſcriptis ferimus, mandamus, ut in ſpatio duorum menſium proximorum poſt præſentium publicationem, ſeſe ad ſua monaſteria recipiant, ſuis Prælatis, ſicut tenentur, obediant: a miniſterii tamen Eccleſiaſtici, quod ratione ordinis, quem habent, ipſis incumbit, exercitio, donec abſoluti, atque cum ipſis legitime diſpenſatum fuerit, abſtineant, ac ſuperioris ſui pœnam debitam Canonicam, & regularem ſuſtineant, & quilibet eorum ſuſcipiat. Ne tamen iſti jam elapſi forſitan pœnæ formidine, & quod timuerint pœnam duriorem futuram, quam regula tradat, & Canones imponant, ſimul ac futuris caſibus providendo, renovamus ſtatutum

Cap. a nobis de Apoſtat.

Anno 1569. tutum quoddam antiquum ea in re multum commodum, in hæc verba, quæ sequuntur:

Caput XXI.

Pœnitentes quando mereantur veniam, & quomodo sint suscipiendi.

Etsi contra monachos, & regulares Canonicos, & moniales, propter aliquos enormes excessus, aut animi levitate, temere fugientes, in sæculo sæculariter per aliquot temporum spatia conversantes, & tandem pœnitentia ducti, ad claustra, de quibus profugere præsumpserant, humiliter redire volentes, certæ, & variæ pœnæ, juxta qualitatem & quantitatem excedentium, a sanctis Patribus sint statutæ: quidam tamen Abbates, & Abbatissæ, ac cæteri magistratus, pœnis, sacris Canonibus, sive in sui ordinis regula, contra hujusmodi profugas personas expressis, non existentes contenti, graviores, & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reversione imponere non verentur, vel (quod deterius est) easdem personas, quantumcumque humiliter postulantes aditum ad sua claustra, de quibus taliter exiverunt, admittere unanimiter contradicunt. Cum igitur juxta sacrorum Canonum diversas authoritates, pœnæ non ampliandæ, sed potius sint restringendæ, & longe securius sit, de misericordia quam crudelitate reddere rationem; cum etiam Dominus per os Prophetæ pollicitus sit, dicens: Peccator, in quacumque hora conversus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum suarum amplius minime recordabor: Nosque advertentes, quod ubi paterfamilias largus dispensator existit, non decet familiam esse tenacem, ideo ut peccandi venia, & occasio pejus aliquid faciendi personis talibus præcludatur, provida deliberatione hujus sacri Concilii decrevimus statuendum, & sub pœna suspensionis universis Abbatibus, Abbatissis, & cæteris monasticis magistratibus, cujuscumque ordinis, vel conditionis existant, aut quocumque nomine appellentur, injungimus firmiter, & districte, ut suis fratribus & sororibus, in apostasiæ labem, ex quacumque causa prolapsis, desiderantibus ac petentibus cum humilitate & devotione regressum, sinum misericordiæ, quem sancta mater Ecclesia nulli pœnitenti claudere consuevit, more pii patrisfamilias, qui filium primo prodigum, & postmodum pœnitentem, paterne recepit, liberaliter studeant aperire: ita quod hujusmodi personas redire ad sua claustra volentes, quantumcumque eorum excessus graves fuerint, vel enormes, juxta cujuslibet ordinis disciplinam, sive regulam, & consuetudinem observatam, sine qualibet contradictione recipiant, & admittant, ita tamen, quod propter excessus, nec victus, nec vestitus subtrahatur eisdem, sed alias, sicut prædiximus, regulariter puniantur, alioquin prædictam suspensionis sententiam, per Ordinarios locorum, seu Officiales eorum in omnes contradictores, procedente tempore, juxta quod eorum protervia meruerit, præcipimus promulgari.

Can. Pœna dist. I. de Pœnit. Item L. de interpretatione L. Inspiciendum. L. Hodie ff. de Pœnis. L. Factum §. fin. ff. de Regulis Juris.

Can. Alligant. C. XXVI. Q. VII. & Can. Ponderet. dist. L.

Caput XXII.

De his, qui ob diffidentiam ad sua monasteria redire pertimescunt.

Casu autem, quo aliqui, nec prædicto statuto contenti, aut suis Prælatis ex aliquibus causis forte diffiderent, hisce omnibus & singulis injungimus, quod quilibet in præfato duorum mensium spatio sese suo Episcopo & Ordinario præsentet, causas suæ apostasiæ, ac diffidentiæ erga suum Prælatum, fideliter, & vere exponat, qui exinde cognitis causis, atque a Prælato, si opus fuerit, informatione sumpta, quod justum fuerit inter ipsos judicabit.

Caput

Anno 1569.

CAPUT XXIII.

De pœna & processu perseverantium in apostasia.

Si vero aliqui tam duræ cervicis, & obstinati perseveraverint, quod neque suis se præsentare voluerint Episcopis, nec ad sua redire monasteria, vel si se præsentaverint, decretis ipsorum atque mandatis contumaciter obedire renuunt, tales omnes & singulos excommunicationis sententia innodatos, a nostra Provincia perpetuo decernimus excludi, ita quod ad Prælatorum instantiam, etiam singuli Episcopi nostræ Provinciæ, ipsis literas ad Archiepiscopos, vel Episcopos aliarum Provinciarum, ubicumque Apostatæ illi detinentur, impertiantur, ut eorum delicta & censuræ, quibus fuerint innodati, cunctis manifestentur & innotescant.

CAPUT XXIV.

Ne quis Apostatas occultet, & domo excipiat.

Cæterum ut talem detestandæ apostasiæ pestem ex nostra penitus propellamus Provincia, mandamus & præcipimus omnibus & singulis Abbatibus, Præpositis, Decanis, Prioribus, Abbatissis, Priorissis, Capitulis, omnibusque sacerdotibus, curatis, & non curatis, atque quarumlibet Ecclesiarum, sive Capellarum Præfectis, seu illarum curam habentibus, nec non & Patronis Laicis, Comitibus, Baronibus, Equitibus, Nobilibus, aliisque quibuscumque per Provinciam nostram ubilibet constitutis: Ecclesiasticis quidem personis sub pœna excommunicationis, Laicis vero sub amissione jurium patronatus, & aliorum Ecclesiasticorum jurium, pro una vice, atque pœna & inhibitione ingressus Ecclesiæ ad duos menses: ne tales apostatas penes se ultra octo dies, post lapsum duorum mensium præmissorum, scienter detineant, nec alios, quocumque tempore in futurum, vel ad statum, Capellanias, aut qualemcumque functionem Ecclesiasticam recipiant. Patroni Laici tales in suos Capellanos non conducant, non Ecclesias, Capellas, beneficia, vel altaria providenda committant: sed a talibus, nisi ab Ordinariis, & Episcopis, atque Prælatis suis habeant literas admissionis, sive testimoniales, quomodolibet intertenendis omnino abstineant, alioquin contra transgressores, Nos, cæterique Episcopi nostræ Provinciæ, aut Officiales nostri, ad dictas pœnas justitia mediante, procedemus.

CAPUT XXV.

De castitate, quæ est alterum monasticorum fundamentum, ad quam utriusque sexus religiosi apprime adhortantur amplexandam atque conservandam.

Substantialis monasticæ professionis hoc unum pariter est, castitatis conservatio, quæ D. Augustino teste, per edomitas vitiorum furias, munda & honesta totius corporis habitudo, &, ut alio loco dicit, virtus est, quæ sub jugo rationis impetum libidinis refrenat. Cum
§. Si quis autem. Auth. Quomodo oport. Episc. enim, ut Justinianus in suis Authenticis dicit, Deus præcipue suorum sacerdotum puritatem quærat, & in sacris ordinationibus nihil perinde diligendum, quam caste viventes, & ipsam castitatem eligentes, primum principium, & fundamentum manifestum, secundum divinas
I. Timoth. Cap. V. regulas, & residuæ virtutis constitutam: merito Apostolus Paulus discipulum suum ad castitatem hortatur: id quod omnes Clerici, inprimis vero Monachi, ad se spectare sciant: qui etiam plurimis exemplis & scripturis præterea a nobis commonefaciendi essent: sed cum superius in Constitutione de disciplina, vita, honestate, & moribus Clericorum, satisque in communi cum aliis Clericis, ipsis utriusque sexus religiosis, quæ ad hoc castitatis munus spectant, sint præscri-

Anno 1569 pta: idcirco hic immorari diutius nolumus, ne id ipſum cum tædio repetatur: omnes tamen Canonicos regulares, monachos, & moniales, admonere volumus, ut hujus ipſorum voti, quod eſt ſecunda baſis cujuscumque profeſſionis, meminiſſe velint, & illa, quæ ſupra circa hoc conſtituta & tradita ſunt, oblivioni mandare nolint. Nam ſi ſæcularis Clericus propter ſacros characteres, quibus eſt initiatus, hæc ille ſervare teuetur: quanto magis religioſus, qui non ſolum in ſacris eſt conſtitutus, ſed & voluntaria promiſſione ſolemniter, pnblice, in conſpectu Eccleſiæ, ſuam omnem Deo conſecravit, ac ſpopondit mentis, corporisque munditiam, & caſtitatem, ea ipſa præſtare aſtringitur? Quod ſi non præſtiterit, multo magis profecto Deum offendit, & mundum, quam Clericus ſæcularis, ex conſequenti acerbius plectendus. Qua pœna non multo minus & reliqui transgreſſores utriusque ſexus religioſi profeſſi ſunt afficiendi, licet in ſacris non ſint conſtituti: quia profeſſio majorem fere vim habet obligationis, quam ſacer ordo, eo quod illa expreſſe, hic vero implicite tantum Deo promittit caſtitatem. Quicquid enim Deo libera mente promittitur, ſive exhibetur, nullo pacto eſt revocandum, neque defraudandum, melius enim foret omnino non voviſſe, quam votum non præſtitiſſe. Si quis virorum (inquit Dominus) votum voverit Domino, aut juramento ſe conſtrinxerit, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne, quod promiſit, implebit. Item vidua, & repudiata, quicquid voverit, reddet. Et alibi: Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Ruina eſt enim homini (ait Sapiens) devotare ſanctos, & poſt vota retractare. Conſiderent ergo utriusque ſexus religioſi, in quo ſtatu ſint, & quid Deo promiſerint, nec non & Chriſti ſententiæ meminerint dicentis: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei: quia ſi retro reſpicientes, regno Dei non ſunt apti, multo minus erunt digni, qui ex toto retro convertuntur, Satanam ſequentes, de quibus etiam ait Apoſtolus: Quædam converſæ ſunt retro poſt Satanam.

Can. Quod Deo C. XXXIII. Q. V. & Can. Ananias Cauſ. XVII. Q. I.

Num. Cap. III.

Deut. Cap. XXV.

Proverb. Cap. XX.

Luc. Cap. IX.

I. Timoth. Cap. V.

Caput XXVI.

Ut fœminæ abſtineant a monaſteriis virorum.

Ut autem tollatur in hoc caſtitatis voto, peccandi occaſio, quæ apud effœminatos quosdam hactenus non infrequens fuit, mandamus, ne in monaſteriis religioſorum virorum, ſub qualicumque prætextu, ſeu colore, mulier retineatur: ſed in omnibus ſuis officiis, viri habeantur, neque cuiquam mulieri clauſtri concedatur ingreſſus, ſub pœna ſuperius in Clericos concubinarios deſcripta, inſinuando etiam excommunicationem a Sum. Pont. Pio V. eſſe inſtitutam contra mulieres clauſtra virorum ingredientes.

Caput XXVII.

Quomodo circa fœminarum miniſteria ſe gerere debeant, qui Parochiales adminiſtrant Eccleſias.

Quando vero neceſſitate poſtulante, aliqui religioſi, juſſu Epiſcopi ſui, Eccleſiis Parochialibus, vel aliis officiis extra monaſteria præficiuntur, & opere muliebri, propter rem domeſticam, uti in Parochialibus, præſertim ruralibus eſt Eccleſiis, carere haud poſſunt, tunc modum reliquis Clericis, ſacerdotibus, maxime Parochis, præſcriptum, omnino ſub eadem pœna obſervabunt.

Caput XXVIII.

De pœna religiosorum prævaricantium legem castitatis.

Postremo ut eorundem religiosorum animos ab hujus voti violatione avertamus, tum etiam monasteriorum bonis consulamus, statuimus, ne quispiam, qualiscumque sit, qui concubinam tenuisse, vel fovisse, aut filios procreasse deprehensus fuerit, præter pœnam competentem, ad nullam sui vel alterius monasterii, sive qualiscumque Ecclesiæ Prælaturam, absque peculiari Sedis Apostolicæ dispensatione, possit, neque per Electionem, sive postulationem, vel præsentationem assumi: Ita enim non solum divinæ offensioni, & scandalis obstabitur, sed etiam monasteriorum bona conservabuntur: quæ per ejuscemodi scandalosos, & male moratos Prælatos, tum in sustentandis eorum concubinis, tum nutriendis atque ditandis liberis, solent perire.

Caput XXIX.

De voto paupertatis, quod est tertium vitæ regularis fundamentum, & quomodo utriusque sexus religiosi illud observare debent.

Sequitur tertium regularis vitæ fundamentum, quod est paupertatis votum, quo utriusque sexus religiosis, sine expresso suorum superiorum consensu, quicquam proprii habere, sive retinere, non licet: Et cum non sine magno animi nostri dolore acceperimus, quod in nostra Provincia, etsi in professione tam monachorum, & Canonicorum regularium, quam monialium, paupertas voveatur: voto tamen raro admodum satisfiat, quod nullo modo est tolerandum: Quamobrem huic fundamento, ne totum desuper constructum religiosorum ædificium corruat, opportunum adhibere volentes fulcrum, sacri Tridentini Concilii authoritate innixi, præcedentis Salisb. Synodi Decretum, hac de re editum, renovantes, omnibus & singulis monasteriorum, etiam Canonicorum regularium, sub nostra, aut Episcoporum nostrorum jurisdictione constitutorum, Abbatibus, Præpositis, Decanis, Prioribus, Abbatissis, & Priorissis, cæterisque tam virorum, quam mulierum superioribus monasteriorum, sub pœna suspensionis ab administratione officiorum suorum districte mandamus, ut in spatio unius mensis post publicationem harum nostrarum Constitutionum, apud uniuscujusque monasterii monachos, Canonicos, & moniales diligentem de peculio, vel proprietate uniuscujusque faciant inquisitionem, & quicquid occultatum apud quemlibet invenerint, ad se recipiant, atque juxta regulæ tenorem, de his disponant, delinquentes paterne corripiant, ao in futurum, ne tales transgressiones amplius fiant, debito modo provideant. Quod si Prælati in his exequendis fuerint remissi, nos, ac cæteri Ordinarii eorum negligentiam pro debito nostri Pastoralis officii supplebimus. Unde & Concilium Tridentinum: Nemini Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine conventus possidere, vel tenere, sed statim ea superiori tradantur, conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum monasteriorum, seu conventuum, ad solos Officiales eorumdem temporaneos, & ad nutum superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium vero usum ita superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat; nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si quis

Sess. XXV. Cap. 2. de Regul. & monial.

Anno 1569. quis præterea quicquam tenere deprehensus, aut convictus fuerit; is biennio activa & passiva voce privatus sit, atque etiam juxta suæ Regulæ, & ordinis Constitutiones puniatur.

Caput XXX.

De diligentia superiorum circa monasticarum sanctionum observantiam, & tam conservationem, quam instaurationem Bibliothecarum.

In reliquis vero, quæ præter hæc tria vota, aliaque supradicta, ad uniuscujusque monasterii regulæ & Constitutionum spectant observantiam, superiores ipsi, ut omnia recto incedant tramite, officiose animadvertent. Qui præterea summa cum diligentia suis quoque prospicere debent Bibliothecis, ne libri illic pulveribus, seu carie pereant, neque hinc inde distrahantur, aut divendantur, sive veteres sint, vel novi authores, quos omnino tales, quales sunt, conservari, purgari, ornari, & evolvi volumus, atque præcipimus. Et in quibus, quatuor sanctorum Doctorum Ecclesiæ, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii opera non habentur, ea quamprimum mandamus comparari, & in eisdem Bibliothecis reponi, in quibus tempore visitationis, si defectus fuerit repertus, ab Ordinariis Prælati puniantur.

Caput XXXI.

De fovendis, & conservandis Monasteriorum scholis, & ab iis, quæ scholis carerent, instituendis.

Postremo antiquam & laudatam consuetudinem, quæ apud pleraque viguit monasteria, qua pauperes Scholares in scholis penes se constitutis educati, ipsisque vitæ necessaria administrata sunt, omnino approbantes, atque multum commendantes, cum experientia docuerit, ex hoc tam pio opere, non solum monasteriis, verum & aliis Ecclesiis multum accrevisse utilitatis, omnibus & singulis monasteriorum Prælatis, in virtute sanctæ obedientiæ, committimus atque mandamus, ne dictam sanctam consuetudinem interire, neque in desuetudinem venire patiantur, sed potius pietati magis, magisque studentes, scholas a suis prædecessoribus jam institutas restaurare, pinguioraque ipsis pauperibus studiosis emolumenta erogare sint inclinati. Quæcumque vero monasteria literarum scholis hactenus caruissent, eorum Prælati omnibus modis curent tales institui, ne tam utile, ac minime intermittendum opus illic per socordiam Prælatorum retardetur, aut penitus excludatur: ne etiam Dei omnipotentis indignationem, atque hominum exacerbationem incurrant.

De Monasteriis ab Ordinariorum obedientia olim exemptis, & sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjectis, nunc vero Ordinariis iisdem restitutis.

CONSTITUTIO XXXI.

Caput I.

Nimiam licentiam multis nocuisse Monasteriis.

Non mentitur profecto vetus illud proverbium, quo dicitur, importunam, & male consideratam libertatem non raro noxiam, sæpius perniciosam esse. Cum enim antiquitus Monasteria ob suorum incolarum sanctimoniam, fideique zelum, authoritate summorum Pontificum, a suis Ordinariis fuissent submota, & sanctæ Sedi immediate

diate suppoſita, factum eſt, ut cum procul ſe a ſummo Pontifice, ſic procul quoque ab ejuſdem cenſura ſe eſſe arbitrarentur, & interim quoque ab Epiſcoporum (quos minime verebantur) viſitationibus eſſent immunes, ſua libertate usque adeo perdite ſunt abuſi, ut bonorum morum conſuetudine ſenſim deficiente, tandem regula & amuſſis vitæ religioſæ propemodum conciderit, & in contemptum abierit. Quamobrem SS. Synodus Tridentina a Spiritu paracleto ſalubriter edocta, idem ipſum, quod ſuperiori proverbio comparavimus, in aliquot noſtrorum temporum Monaſteria ſentiens quadrare, id, quod ſequitur, promulgavit Decretum. *Anno 1569.*

Caput II.

De instituendis congregationibus Monasteriorum exemptorum, seu ipsis subjiciendis Ordinariis.

Monaſteria omnia, quæ generalibus Capitulis, aut Epiſcopis non ſubſunt, nec ſuos habent ordinarios Regulares viſitatores, ſed ſub immediata Sedis Apoſtolicæ protectione, ac directione regi conſueverunt, teneantur infra annum a fine præſentis Concilii, & deinde quolibet triennio ſeſe in congregationes redigere, juxta formam Conſtitutionis Innocentii III. in Concilio generali, quæ incipit, In ſingulis: ibique certas Regulares perſonas deputare, quæ de modo, & ordine, de prædictis congregationibus erigendis, ac ſtatutis in eis exequendis, deliberent, & ſtatuant. Quod ſi in his negligentes fuerint; liceat Metropolitano, in cujus Provincia prædicta monaſteria ſunt, tamquam Sedis Apoſtolicæ delegato, eos pro prædictis cauſis convocare. Quod ſi infra limites unius Provinciæ non ſit ſufficiens talium monaſteriorum numerus ad erigendam congregationem, poſſint duarum, vel trium Provinciarum monaſteria unam facere congregationem. Ipſis autem congregationibus conſtitutis, illarum generalia Capitula, & ab aliis electi Præſides, vel Viſitatores eamdem habeant authoritatem in ſuæ congregationis monaſteria, ac Regulares in eis commorantes, quam alii Præſides, ac Viſitatores in cæteris habent Ordinibus: teneanturque ſuæ congregationis monaſteria frequenter viſitare; & illorum reformationi incumbere; & ea obſervare, quæ in ſacris Canonibus, & in hoc ſacro Concilio ſunt decreta. Quod ſi etiam Metropolitano inſtante, prædicta exequi non curaverint; Epiſcopis, in quorum Diœceſibus loca prædicta ſita ſunt, tamquam Sedis Apoſtolicæ delegatis ſubdantur.

Concil. Trid. Seſſ. XXV. de regular. Cap. 8.

Caput III.

Concluditur authoritate sacrosancti Concilii Tridentini, ut monasteria exempta, Sedique Apostolicæ immediate subjecta, rursum subjiciantur suis Ordinariis &c.

Nos vero, & noſtri Coepiſcopi, atque cæteri Prælati, in hac noſtra Synodo congregati, conſiderantes, in iſta Provincia admodum pauca hujuſmodi exempta eſſe monaſteria, multoque pauciora in uno ordine convenientia, & (quod pejus eſt) pauciſſima iiſdem Monaſteriis ſubjecta, ita quod nobis impoſſibile videatur, ex his omnibus, etiam ſi unius ejuſdemque eſſent ordinis, unam poſſe inſtitui Provinciam; neque ea aliis Provinciis, tum propter itinerum diſtantiam, tum ob alias non paucas rationes, eſſe unienda, præſertim ſi illa optantur retineri ſub obedientiæ diſciplina; conſultius eſſe decrevimus, ſupplicare ſanctiſſimo D. N. quod ſingulis Ordinariis id petentibus concedat per ſpeciale privilegium, ut omnia & ſingula hujuſmodi per noſtram Provinciam cujuſcumque ſint ordinis conſtituta monaſteria, quæ hactenus authoritate Apoſtolica ab Ordinariis ſuis fuerunt exempta,

Anno 1569. empta, & sanctæ Sedi immediate supposita, in posterum eis Ordinariis, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis subdantur.

De Fratribus mendicantibus.

CONSTITUTIO XXXII.

CAPUT UNICUM.

Ut monachi mendicantes Episcopis suis sint in licitis & honestis subditi, & privilegiis suis moderate utantur, & de eorum audiendis confessionibus, ac vita.

Cum ordines mendicantium a Sede Apostolica recepti, non in præjudicium, vel subtractionem Juris Episcopalis, aut ipsorum parochorum, sed magis in subsidium illis, atque in partem solicitudinis sint instituti, approbati, atque specialibus privilegiis, & prærogativis a quibusdam Pontificibus donati, decet utique, ut ea ipsa sua privilegia in hoc subsidium, propter quod ordines ipsi a principio instituti sunt, & non in contrarium dirigant. Quare nos eosdem fratres, quorumcumque sint ordinum mendicantium, & per nostram Provinciam ubilibet constitutos hortamur, ut se per omnia, & omnibus hisce nostris Constitutionibus Provincialibus conforment: nec suis privilegiis in libertatem carnis, aut divisionem unitatis Ecclesiasticæ abutantur, sed ita se nobis ac suis Ordinariis submittant, ne ex eorum separatione Christi fideles scandalizati, ad debita juris remedia nos contra se convolare, atque res ad unitatem reducere compellant; specialiter autem statuimus & volumus, quatenus ipsi fratres mendicantium moderationem suorum privilegiorum, per felicis recordationis Leonis Papæ X. Decretum, in Lateranensi Concilio Seff. XI. publicatum, & sanctiones ab Oecumenico Tridentino Concilio, præsertim in Constitutione de regularibus & monialibus Seff. 25. editas, factam, omnino, cum moderatione tamen etiam novi privilegii ipsis a moderno Pio V. Pont. Max. donati, observent, neque ultra limites ibidem constitutos, se extendant, sub pœnis in eisdem Decretis comprehensis, & expressis, & aliis ab Ordinariis, uti jura concedunt, infligendis. Confessores quoque a superioribus mendicantium Ordiuariis (ut tenentur) præsentati, confitentes sibi fideliter conscribant, ac regesta, Parochis ad quorum Ecclesias pertinent, post festa Paschalia transmittant, in reliquis vero, quæ ipsorum religiosam concernunt observantiam, procurabunt se tales omnibus exhibere, quales eorum regulæ & Constitutiones, juxta supradictas nostras sanctiones, expetunt, atque requirunt, ne propter ipsos, & alii convicientur religiosi, sed gratias agant Deo omnipotenti: alias ad eorum excessus tollendos, si eis a suis superioribus tempore congruo non fuerit provisum, & removenda omnia scandala, ordinamus sacri Conc. Trid. aliorumque Canonum authoritate innixi, ut ab Ordiuariis locorum Episcopis corrigantur: quod non in ipsorum confusionem, sed ad fidelium fiet ædificationem. Nam ait Synodus Trid. Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra monasterii degit, & extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit; Episcopo instante, a suo superiore intra tempus ab Episcopo præfigendum, severe puniatur, ac de punitione Episcopum certiorem faciat: sin minus, a suo superiore officio privetur, & ut delinquens, ab Episcopo puniri possit.

Seff. XXV. Cap. 14. de Regul.

De

De Monialibus. *Anno* 1569.

CONSTITUTIO XXXIII.

Caput I.

Præfatiuncula.

Quamvis nonnulla, quæ etiam regularis vitæ viris communia sunt, monialibus supra præscripserimus sanctiones & decreta, nihilominus cum mulieres sexus sunt fragilioris, ita ut facilius quam viri seducantur, Apostolo Paulo dicente: Adam non est seductus; mulier autem seducta in prævaricatione fuit: necessarium judicavimus, prioris Synodi Salisburgensis de Monialibus publicatam constitutionem renovare, ut non solum eidem, sed & sacri Tridentini Concilii Decreto, simili ratione concinnato pareamus, nostro muneri satisfacientes, & monialium saluti, honestati, & existimationi consulamus, hæc pauca peculiariter subscribi statuta jussimus.

I. Timoth. Cap. II.

Caput II.

De monasteriis clausis, & restringenda vita monialium.

Inprimis decernimus, & mandamus, ut ipsæ moniales suis arcte contineantur claustris, nullum evagandi locum quærentes. Quod ut fiat, monasteria, quæ ab antiquo fuerunt clausa, minime aperiri, & quæ a paucis annis ex libertate inconcessa, fuerunt aperta, Episcoporum authoritate recludi jubemus: Ita quod non solum indecens illa consuetudo, quinimo intolerabilis abusus receptandi virorum promiscue atque fœminarum, seu utriusque sexus in specie cœtum profanum, convivandi, confabulandi, garriendi, discurrendive gratia, auferatur: quæ res tanto absurdior, quanto amplius hominum vulgus experitur, illic magis nugarum, & scurrilitatis officium sæpenumero, quam pietatis, & religiosæ disciplinæ domicilium esse, adeo, ut rerum novarum famam, & quid passim agatur, citius ibi, quam apud lippos, & tonsores rescire quis possit.

Caput III.

Quibus liceat ingredi Monasteria clausa.

Inhibemus quoque, ne viri Laici, seu Ecclesiastici, exceptis superioribus, vel confessoribus: & hi quidem non nisi postulante necessitate, & semper una cum gravi, & prudenti comite Virginum Monasteria ingrediantur. Illi quoque, quorum opera indigent moniales, ut sunt medici, aut mechanici (superiore tamen Virginum, seu Confessore comitati) accessum sibi interdictum esse non arbitrentur. Abbatissas proinde, & Priorissas, & omnes alias, quibus necessaria incumbunt officia, quorum causa cum colonis, aliisque monasteriorum subditis plerumque negotium est, nolumus, (dummodo extra loca regularia, & absque levitate fiat, & suspicione) in suis impediri officiis. Et ut hæc ipsa monialium pectoribus magis insigantur, tum ut apertius intelligatur, quid hac de re statuerit sacra Synodus Trid. sequens ab ea editum Decretum, hic recenseri dignum duximus. Et est tale:

Caput IV.

Moniales non solum viros intra monasteria non admittere, sed etiam ipsas evagari minime debere: & de Monasteriis extra civitates positis.

Concil. Trid. Sess. XXV. Cap. V. de Regular.

Bonifacii octavi Constitutionem, quæ incipit: Periculoso, renovans sacra Synodus, universis Episcopis, sub obtestatione divini judicii,

Anno 1569. dicii, & interminatione maledictionis æternæ, præcipit, ut in omnibus monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ authoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari maxime procurent; inobedientes, atque contradictores, per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacumque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium, ut præbeatur, omnes Christianos Principes hortatur sancta Synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, omnibus magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem sanctimonialium liceat post professionem exire a monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda: indultis quibuscumque & privilegiis non obstantibus. Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel superior licentiam debet in casibus necessariis; neque alius ullo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi. Et quia monasteria sanctimonialium extra mœnia urbis, vel oppidi constituta, malorum hominum prædæ, & aliis facinoribus, sine ulla sæpe custodia, sunt exposita; curent Episcopi, & alii superiores, si ita videbitur expedire, ut sanctimoniales ex eis ad nova, vel antiqua monasteria intra urbes, vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachii sæcularis: impedientes vero, vel non obedientes, per censuras Ecclesiasticas parere compellant.

Caput V.

De confessione & communione Monialium.

Admonemus insuper omnes Episcopos, & cæteros Superiores, monasteriorum monialium curam habentes, ut juxta sacri Trid. Conc. Decretum attendant diligenter, ut in Constitutionibus earum admoneantur sanctimoniales, ut saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant; & sacrosanctam Eucharistiam suscipiant; ut eo se salutari præsidio muniant, ad omnes oppugnationes Dæmonis fortiter superandas.

Sess. XXV. Cap. X. de Regular.

Caput VI.

Earundem monialium Monasteria, quæ S. Sedi Apostolicæ hactenus immediate fuerunt subjecta &c. ab Episcopis Ordinariis in posterum esse gubernanda.

Postremo declaramus ex Decreto Oecumenici Tridentini Concilii, omnia sanctimonialium monasteria, sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjecta, etiam sub nomine Capitulorum sancti Petri, vel sancti Joannis, vel alias quomodocumque nuncupentur, ab Episcopis, tamquam dictæ Sedis delegatis, in posterum esse gubernanda, non obstantibus quibuscumque.

De

De Ecclesiis, sive Sacellis, vel Altaribus, annuis redditibus dotatis, & secundum fundatorum institutionem non provisis, neque officiatis. Anno 1569.

CONSTITUTIO XXXIV.

Caput I.

De provisione beneficiorum vacantium.

Animo perturbato intelleximus, non pauca per Provinciam nostram esse Templa, Sacella, & Altaria, convenientibus annalibus, pro divinis celebrandis, donata proventibus, juxta piorum fundatorum mentes, nullis officiis curari, ita quod non solum injuste ac inique bona subtrahantur Ecclesiastica, & illorum sancta, utilissimaque Ecclesiæ defraudetur institutio, sed etiam domus Dei cultu spolientur divino, & eorum participatione cum scandalo priventur Christi fideles: Quibus providere cupientes, omnibus qualiumcumque beneficiorum curatorum, & non curatorum, Ecclesiarum, seu Capellarum, aut Altarium collatoribus, mandamus sub pœna privationis ipsius collationis, sive præsentationis, ut intra trium mensium spatium, ab hujus nostræ Constitutionis publicatione, suis Ordinariis confirmatoribus, pro illis suis beneficiis (si quæ hactenus vacarunt non provisa) idoneos & habiles sacerdotes præsentent, & fructus eorumdem vacationis tempore interceptos, atque usurpatos, intra anni terminum in ipsorum beneficiorum utilitatem exponant, vel in pauperes erogent. Quod ut sine fraude fiat, locorum Archidiaconi certiores reddentur.

Caput II.

Episcopi ut præsentatos, non nisi idoneos, confirment, & de modo approbandi eosdem.

Cap. Statuimus de suppiend. neglig. Prælat. Mandamus præterea sub indignatione omnipotentis Dei, omnibus Ordinariis Episcopis, & aliis quibuscumque, ad quos quorumcumque præsentatorum spectat confirmatio, ut quotiescumque tempore opportuno, a Jure determinato, Jus patronatus habentes neminem idoneum præsentaverint confirmandum, ipsi illico alicui habili & idoneo conferant, eumque confirment: ita tamen, quod ex hoc nullum patronis præjudicium in posterum generetur. *Cap. IV. ibidem.* Et si aliquem post tempus præscriptum, licet idoneum præsentaverint patroni, eum admittere non tenentur Episcopi, nisi ex gratia singulari, vel aliquod rationabile se opposuerit impedimentum, a jure permissum, & ab Ordinariis approbatum: quia tunc etiam aliquem præsentandi longius conceditur tempus: sed ne Ecclesiæ patiantur, ab Ordinariis Oeconomi eis interim sunt præficiendi, qui debeant fructus percipere, & eos in Ecclesiarum utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare: *Cap. Nulla. De concessione Præbend.* Si autem Episcopi, ubi ad eos spectat conferre, distulerint: per eorum Capitula ordinetur. Quod si ad Capitula pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerint: Episcopi secundum Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequantur: vel si omnes forte neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

Anno 1569.

Caput III.

De tempore præsentandi.

Cap. si Laicus de Jure Patronat. in VI.

Tempus autem congruum ad præsentandum, Laico conceditur quadrimestre, Ecclesiæ vero, etiam Monasterio, semestre, licet a laico jus acquisierit Patronatus. Et si eo tempore, quo vacant, collatores eis sufficienter de sacerdotibus approbatis non prospexerint, volumus similiter eos jure præsentandi, pro illa vice duntaxat privari, & redditus (si quos interim acceperunt) in illarum Ecclesiarum, sive altarium utilitatem, aut pauperum subventionem exponi.

Caput IV.

De pœna præsentantium indignos.

Cap. 2. de supplend. neglig. Prael.

Patroni autem indignos scienter præsentantes, præter mortale peccatum, quod perpetrant, abutentes potestate sibi a sancta Sede concessa, non sunt audiendi: qui si fuerint Clerici, ea vice privantur jure præsentandi: non autem, si sunt Laici, ut elicitur ex C. 4. de Off. Ord. cujus sententiæ sunt eodem in loco, & Innoc. Hostien. & nonnulli alii.

Caput V.

Quibus præsentare liceat.

Animadvertere quoque debent Patroni, neminem posse seipsum in sacris constitutum præsentare, sed bene quemcumque alium idoneum, & si Laici fuerint, etiam filium proprium. At si duo fuerint, tunc unus eorum ab altero, & si plures, a majori parte, tanquam a collegio (ut inquit Panormitan.) vel a pluribus, respectu aliorum inter se discrepantium, potest præsentari. Et si duo fuerint patroni quorum alter hunc, alter vero alium præsentaret idoneum, qui ab Episcopi conscientia melior fuerit judicatus, is admittetur, secundum Joan. And. in C. cum autem, & Pan. in C. cum autem eo tit.

Caput VI.

De officio beneficiatorum.

Beneficiatis vero Clericis injungimus sub pœna privationis omnium suorum beneficiorum, ne in suis officiandis Ecclesiis, sacellis, vel altaribus, quicquam eorum prætermittant, quæ a fundatoribus sunt instituta.

Caput VII.

Ut Officiales circa vacantes Ecclesias perquirendas, sint vigilantes.

Ut autem hæc omnia suprascripta ad effectum deducantur, curam habebunt nostri, nostrorumque Coepiscoporum Officiales generales, & Archidiaconi qui cum quidpiam haud observatum esse intellexerint, suos Ordinarios Episcopos certiores facere non tardabunt. Et ne Officiales, Archidiaconosque nostros quicquam talium latere possit, omnibus & singulis tam Laicis, quam Clericis, in nostra Provincia commorantibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub nostra, nostrorumque Coepiscoporum indignatione, mandamus & præcipimus, ut si qui Ecclesiam aliquam, vel Capellam, aut Altare sciunt, juxta illorum fundationem, non esse de idoneis sacerdotibus provisa, vel non officiata, velint, nulla interposita mora, suorum Ordinariorum Officialibus, sive Archidiaconis indicare: quod non solum de præsenti, sed etiam de futuro intelligimus, atque volumus observari.

De

De Ecclesiis collapsis.

Anno 1569.

CONSTITUTIO XXXV.

Caput I.

Præfatiuncula ad sequentia capita.

Quandoquidem ædes nostras sæpe maximis sumptibus & splendore, ut corpora nostra a tempestatum injuria vindicent, protegant, atque tueantur, extructas, sicubi per longi temporis usum, vel in contignatione, parietibus, fenestris, vel tectis, vitium aliquod contraxerint, instauramus, tignos injungimus, obturamus, contegimus, ac undique solicite reficimus: quanto magis hoc fieri debere in ædibus Deo constructis, & dedicatis, in quibus precium redemptionis nostræ inhabitat Jesus Christus, cujus sacratissimum corpus, & sanguis illic consecratur, Deo Patri offertur, ipsa Sacramenta, vitæ nostræ remedia ministrantur; animæ Dei verbo pascuntur, & omnium denique fidelium Christianorum piæ preces a superno numine exaudiuntur, ut sarta tecta, integraque ab omni detrimento, & injuria conserventur, & necessitas, & imprimis Christiana pietas efflagitat. Quare cum audierimus, nonnullas in Provincia nostra ruinosas esse Ecclesias, & Capellas, alias vero semidirutas, volentes ex debito officii nostri divino subvenire cultui, & domorum Dei providere necessitati, præsertim ut sacræ Trid. Synodi pareamus sanctioni, hæc, quæ sequuntur statuimus Decreta, ex eadem Synodo Trident. fere desumpta, necessitati tamen nostræ Provinciæ accommodata.

Seff. XXI. Cap. VII. de Reform.

Caput II.

De ruinosis Parochialibus Ecclesiis resarciendis, & collapsis reficiendis.

Cap. de his de Eccles. ædifican. Item Can. Unio Cauf. X. Q. III.

Si quæ in nostra Provincia reperiantur collapsæ Parochiales Ecclesiæ, Parochos actualiter habentes sub se, illas volumus (cujus curam habebunt Ordinarii) ex fructibus, & proventibus quibuscumque, ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, refici & instaurari. Qui si sufficientes non fuerint, omnes Patroni, & alii, qui fructus quoscumque ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt; aut in illorum defectu Parochiani omnibus remediis opportunis ad prædicta cogantur, quacumque appellatione, exemptione, contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, Episcopi illarum Parochialium Ecclesiarum Ordinarii, suo auxilio, & subsidio eisdem instaurandis non deerunt Ecclesiis: quamvis certi simus, paucas per nostram Provinciam esse Parochias, quibus etiam ad sarta tecta conservanda, non adsint sufficientes redditus.

Caput III.

De Ecclesiis etiam non curatis, sed fideli populo utilibus, & reddituš annales habentibus, instaurandis, & aliis loco minus commodis transferendis.

Cap. IV. de Eccl. ædificand.

Aliarum vero non curatarum Ecclesiarum, sive Capellarum, vetustate, sive quomodocumque collapsarum, si quæ sufficientibus dotatæ sunt proventibus, & in locis utilibus, ac commodis; extant populis Christianis, tales ex suis redditibus omnino reædificari, ac restaurari volumus atque mandamus. At si aliquæ similes in locis essent fideli populo inutilibus, veluti campestribus, vel adeo tenues haberent fructus annuos, quibus restaurari non possent, tunc sacri Concilii Trid. authoritate concedimus, ut Episcopi eorumdem locorum Ordinarii, hujusmodi Ecclesiarum titulos, cum omnibus emo-

Anno 1569. lumentis, & oneribus, illarum tamen patronorum interveniente consensu, in matriculas, seu eorumdem locorum, vel viciniorum, secundum, quorum interest, arbitrium, Ecclesias alias, juxta Concilii Trident. traditionem, possint transferre, & antiquas, ruinosasque funditus destrui mandare: hac tamen conditione, ut in quolibet tali loco crux erigatur, & quod lapides, cementum, ferramenta, ligna, & id genus alia eorumdem locorum, ad profana haud adhibeantur ædificia, nisi Episcoporum authoritas, ex justa causa intercesserit: quod enim semel Deo consecratum est, ad mundanos usus transferri non debet.

Can. Ligna Dist. I. de Consecr.

Caput IV.

A brutorum accessu munienda esse sacella, atque altaria, extra Ecclesias constructa.

Sacella quoque & altaria extra Ecclesias constructa, cunctis aperta, procurent Episcopi, ut ita sepiantur, ne brutis pateant animalibus.

De Prophanantibus Ecclesias, vel cœmiteria.

CONSTITUTIO XXXVI.

Caput unicum.

Quomodo plectendi sunt, qui loca sacra polluunt.

Quoniam non sine dolore intelleximus, nonnullas quandoque Ecclesias, & cœmiteria, per nostram Provinciam constituta, a quibusdam vel temere, vel incogitanter pollui: cui inconvenienti consulere cupientes; statuimus, ut quicumque Ecclesiam, vel cœmiterium, violenta sanguinis, aut voluntaria humani seminis execraverit effusione, vel infidelis, aut hæretici, seu excommunicati, sepultura, acerrime, juxta Canones, puniatur, & ut expensis pro reconciliatione impendenda, si quidpiam fuerit exponendum, satisfacere teneatur: Si vero solvendo non fuerit, talis pro Diœcesani arbitrio publice puniatur. Qui si rebellem se ostenderit, per brachium sæculare coërceatur.

De rebus Ecclesiarum, & Monasteriorum non alienandis.

CONSTITUTIO XXXVII.

Caput I.

Ne res Ecclesiæ alienentur, neque dissipentur, aut distrahantur, sed tanquam propriæ conserventur.

Leg. Superiore Inst. de rerum divis. Item L. in tantum ff. eod. tit. Item Can. Monemus Caus. XII. Q. II. Auth. de non alienand. aut perm. reb. eccl.

Cum Ecclesiarum bona, non humani, sed divini juris, & ideo in nullius nisi Dei Opt. Max. bonis sint, cujus divinæ Majestati a fidelibus oblata, atque secretorum cœlestium usibus dedicata sunt, dicente Apostolico Canone; Omnium negociorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante, dispenset; nec ei liceat ex eis aliquid omnino contingere, & parentibus propriis, vel aliis (quæ Dei sunt) condonare; Nos, nostrique Episcopi, ac cæteri Prælati, hac in Synodo congregati, præteriti Salisburgensis Concilii constitutionem super hoc concinnatam renovantes, statuimus & mandamus, ne quisquam Episcopus, Abbas, Præpositus, Decanus, Parochus, vel qualiscumque sacerdos, aut Clericus alius,

(quod

(quod & de monialibus intelligimus) ea, quæ ad suas Ecclesias, Monasteria spectant, vel beneficia, tanquam sua & propria tractent, sive usurpent, sed ut Christi patrimonium, in eum usum, in quem fundatores, pio in Deum animo deputaverunt, destinent, & distribuant. Ea enim, quæ ad Ecclesiæ jura pertinent, vel pervenerint, tanquam ipsam sacrosanctam & religiosam Ecclesiam intacta convenit venerabiliter custodiri: ut sicut ipsa religionis, & fidei mater perpetua est, ita ejus patrimonium jugiter servetur illæsum. *Anno 1569.* *L. Jubemus Cod. de sacros. Eccl.*

CAPUT II.

De non alienandis rebus Ecclesiasticis immobilibus, seu mobilibus insignioribus, sine Ordinariorum licentia, in scriptis obtenta.

Cap. Nulli liceat. De reb. Eccl. alien. Insuper licet Oecumenica Concilia, sanctorum Patrum traditiones, Summorum Pontificum Decreta, Imperatorumque leges, omnia denique tam divina, quam humana statuant jura, bona Ecclesiis semel dicata, ab eis nunquam esse subtrahenda, neque prophananda; nihilominus cum a multis contrarium tentari perspexerimus, omnibus, ut supra, pariter inhibemus, ipsisque sub pœna privationis administrationis, & suspensionis officiorum ipsorum, ne de rebus suarum Ecclesiarum, aut Monasteriorum, seu beneficiorum immobilibus, alienationes, sive quomodolibet contractus perpetuos, sine suorum Episcoporum petita & obtenta licentia in casibus a jure permissis, aut alias cum authoritate Sedis Apostolicæ, facere audeant. Neque etiam res mobiles insignes, aut notabiles contra Juris formam, & a suis Ordinariis obtentam in scriptis licentiam, quomodocumque alienare præsumant. Quod si secus factum fuerit, ultra pœnas jam nominatas, contractus ipsos etiam annullamus, nullumque robur firmitatis obtinere decernimus. *Can. Casellas Caus. X. Q. II. Item Can. Apostolicos Caus. XII. Q. II.*

CAPUT III.

Ne rerum Ecclesiasticarum dispensatores æs alienum contrahant, neque res sacræ oppignorentur, nisi in evidenti necessitate & utilitate.

Statuimus quoque & ordinamus, quod præfati rerum Ecclesiasticarum dispensatores nullum mutui debitum contrahant, neque obligationes bonorum Ecclesiasticorum hujus occasione faciant, nisi (si opus fuerit) constare, & probari possit, pecuniam mutuo receptam in utilitatem Monasterii, Ecclesiæ, vel beneficii esse conversam.

CAPUT IV.

De conscribendis prædiis, & redditibus Ecclesiarum, ipsisque sub tuta custodia conservandis.

Et quia sæpe contingit, quod prædia, & redditus Ecclesiarum, Capitulorum, & Monasteriorum, a paucis, & ab his tantum, qui in officiis constituti sunt, vel fuerunt, plene cognoscantur, quo fit, ut aliquando propter negligentiam Officialium, & statum temporum inæqualem, aliqua deperdantur, vel destruantur: Ideo statuimus, quod prædia, & redditus Ecclesiarum, juxta distinctionem officiorum, sub sigillis Prælatorum, Capitulorum, & conventuum, plenissime conscribantur, & custodiantur.

CAPUT V.

De rationibus propter annuos redditus præstandis.

Ne etiam res Ecclesiasticæ in usus non debitos convertantur, & fidelitas Prælatorum clarius elucescat, majorum nostrorum vestigia sequentes, & antiquas constitutiones renovantes, diffinimus, ut de bonis Ecclesiæ semel in anno Prælatus cujuslibet Ecclesiæ conventualis,

Anno 1569. tualis, conventui suo de omnibus redditibus, & proventibus Monasterii plenam faciat rationem, & ejusdem rationis registrum, manibus fratrum conventualium subscriptum, e vestigio suo Ordinario transmittat. Qui Prælati etiam bis, vel ter in anno, a suis Officialibus monachis, vel Laicis, computationem discretam & fidelem recipiant: alioquin Prælatus, qui præmissa posthabuerit, & lapso anno intra duos menses huic statuto non satisfecerit, ab ingressu Ecclesiæ tamdiu sit suspensus, donec se obedientem ostenderit, & absolutionem ab Ordinario impetraverit.

Caput VI.

Prælatos, vel quomodocumque beneficiatos, qui sui juramenti immemores, propria temeritate bona Ecclesiastica alienaverint: tanquam perjuros, & suæ Ecclesiæ defraudatores acerrime puniri debere.

Et quia non tam jure, quam longa consuetudine introductum est, ut Prælati in receptione confirmationis suarum Electionum, atque sacerdotes curati, & non curati, quando eos ad suas Ecclesias, & beneficia instituere per Ordinarium contingit, inter cætera se jurejurando astringant, de non alienandis bonis Prælaturarum, & beneficiorum suorum, Episcopo suo inconsulto, reperimus tamen liquido, quod nonnulli sui juramenti quoque non memores, in celsitudinis divinæ offensionem, monasteriorum, Ecclesiarum, & beneficiorum damnum, ipsorum Ordinariorum injuriam, ac salutis animarum suarum dispendium, propria temeritate alienationes facere, non vereantur: quod exinde fieri strictius prohibemus. Quicumque enim temeritate sua non deposita, simile quicquam posthac facere attentaverit, contra eum, ac eos, non tantum ad pœnas superius expositas, sed etiam tanquam contra perjuros Ordinarii procedi facient.

Caput VII.

De inventariis bonorum Ecclesiasticorum tam mobilium, quam immobilium conscribendis, eo tempore, quo illarum Ecclesiarum datur possessio.

Ut autem tam Ecclesiarum pastores, quam beneficiati, circa bona Ecclesiastica eo diligentiores sint, & res Ecclesiasticæ eo minus deperdantur, atque illicitis attentationibus maturius occurri possit: Ideo statuimus & ordinamus, quod ab omnibus beneficiatis curatis, & non curatis, tempore, quo possessiones suorum beneficiorum accipiunt, debita inventaria, & inscriptiones omnium bonorum, tam mobilium, quam immobilium, ad ipsa beneficia spectantium, fiant per Notarium publicum, si haberi poterit, alias in præsentia personarum fide dignarum, puta Officialium, Archidiaconi, aut Decani ruralis, vel Commissarii alterius illorum, item Patroni, aut alterius ejus nomine, unius ad minus presbyteri, & vitricorum Ecclesiæ, adnotando omnia vasa sacra, vestes, suppellectilia, fundos, agros, domos, cum qualitatibus, & confinibus suis: quo inventario confecto, unum exemplar apud se retineat beneficiatus, alterum tradatur patrono beneficii, sive vitrico, & tertium superioritati Ecclesiasticæ præsentetur, ad eum quidem effectum, ut cum beneficiatum a suo beneficio cedere, vel decedere contigerit, inventaria primum conspiciantur, & cum inventum fuerit aliquid deesse, hoc de bonis cedentis, vel decedentis, restaurari, Ecclesiæque, vel beneficio restitui valeat.

Caput VIII.

Clericos, præsertim beneficiatos, studiose inquirere debere, qualescumque occupatores, seu detentores, aut spoliatores rerum Ecclesiasticarum tam immobilium, quam mobilium, eosque suis patefacere Ordinariis.

Item statuimus & ordinamus, ut omnes Clerici, præcipue autem beneficiati, studiose inquirant, si qui sunt detentores injusti, seu occupatores, & spoliatores bonorum Ecclesiasticorum, & decimarum, sive etiam prædiorum, tam urbanorum, quam rusticorum, domorum, & censuum, etiam si fuerint per aliquem contractum alienata, impignorata, seu alias obligata. Et si quid horum repererint, ad Ordinarium illius loci, in qualibet Diœcesi nostræ Provinciæ proxime deferant, ut contra tales illicitos detentores, debita possit fieri provisio, atque injuste alienata, vel obligata, in pristinum reduci statum.

Caput IX.

Modus conservandi Ecclesiarum indemnitatem.

Tandem circa hunc articulum ordinamus, ut quoties se casus obtulerit, quo uni, aut alteri Ecclesiæ, vel beneficio, circa illorum proventus, aut liberam beneficiati administrationem, rerum ad Ecclesiam, vel beneficium spectantium, impedimentum, seu diminutio aliqua inferri voluerit; ex tunc beneficiatus illud suo Ordinario tempestive denunciet, ut indemnitati Ecclesiarum, & beneficiorum, eo citius consuli possit.

Caput X.

De pœna abutentium bonis Ecclesiasticis.

Porro autem justum est, ut Prælati, atque beneficiati, quicumque bonis Ecclesiasticis, quæ pia devotione fidelium ad cultum divinum, atque ædificationem populi Christiani devota sunt, non abutantur, neque ea male profundant, sed ad necessaria vitæ, & beneficiorum conservationem applicent, de eo autem quod superest, pauperibus quoque suam partem tribuant. Commonemus enim omnes & singulos beneficiatos, quod non tantum contra eos, qui bona Ecclesiarum & beneficiorum injuste alienant, sed & contra eos, qui fructibus ab eorumdem beneficiorum bonis perceptis, perperam utuntur, Ordinarii singuli ad dignam emendationem, atque, si opus fuerit, etiam ad privationis pœnam sint processuri.

Can. Episcopus Caus. XIV. Q. 1.

Can. Quoniam Caus. XVI. Q. 1.

De Immunitatibus, & privilegiis Ecclesiarum, & Clericorum.

CONSTITUTIO XXXVIII.

Caput I.

Admonetur magistratus sæcularis, ut defendat, ac conservet immunitates & privilegia Ecclesiarum.

Cum Ecclesiarum, atque Ecclesiasticarum personarum immunitates, & privilegia, non solum a summis Pontificibus, sed etiam a supremis Principibus concessa, deceat esse mansura; ideoque tam juri, quam æquitati congruit, ut principes sæculares, & magistratus civiles, in hisce conservandis sint eis auxilio, eorumque Decreta fideliter exequantur, suosque subditos cogant observare, ut jurisdictio, & libertas, ac immunitas Ecclesiastica Imperatorum legibus, & a sacris Canonibus ipsis Ecclesiis, Episcopis, ac reliquis Cleri-

Anno 1569. *Seff. XXV. Cap. XX. de Reform.* *Cap. Immunitatem de Immunit. Eccl. & Cap. V. eod. tit. in VI.*

Clericis tributa ac firmata, conservetur. Quod ut fiat, Principes omnes, ac reliquos magistratus sæculares, una cum sacro Trid. Concilio obnixe rogatos esse volumus: nostris vero in temporalibus subditis Præfectis, & hujus generis Officialibus aliis, sub nostra, nostrorumque Coepiscoporum gravissima indignatione, itidem ab ipsis observari serio præcipimus. In quibus vero hæc ipsa immunitas & libertas consistat Ecclesiastica, utrumque jus Civile, & Canonicum, satis est plenum, quibus in locis censuræ etiam describuntur, quas contrahunt merito transgressores, a sacro Trid. Concilio pariter renovatas, atque corroboratas.

CAPUT II.

Ne quis Clericorum sæculari se subdat domino, neque de manu Laici, Prælaturam, aut beneficium curatum, vel non curatum, ejusdemque investituram accipere præsumat.

Hanc quoque Ecclesiasticam libertatem tueri cupientes, districte prohibemus sub pœna suspensionis a perceptione fructuum beneficii, ne quisquam nostræ Provinciæ Clericus, cujuscumque Ordinis, cuiquam sæculari Domino, vel personæ, cui prius in nullo penitus fuerat obligatus, sub colore defensionis, vel protectionis, absque sui Episcopi licentia, se subjectum constituat, vel censualem: Nec quisquam Prælaturam, aut beneficium aliquod curatum, vel non curatum, ejusdemque beneficii investituram, a manu Laicorum, contra expressam Canonum inhibitionem, recipiat, sub pœna nullitatis actus, atque inhabilitatis ad omnia in futurum beneficia.

CAPUT III.

Ne ob delictum, vel culpam, aut debitum ministri, plectatur, aut cogatur Ecclesia.

Cap. Fraternit. de donat. Leg. Ignorantis ff. de Procurat.

Quamvis Jura etiam disponant, quod delictum ministri non debeat in detrimentum Ecclesiæ vergere, neque bona Ecclesiarum, vel beneficiorum, ob debita ministrorum (quæ in eorum utilitatem notabilem versa non sint) contracta, esse obligata, cum propter alienum debitum Ecclesia gravari non possit, cujus conditionem ministro meliorem, non deteriorem facere licet: Comperimus tamen Jura illa, atque Ecclesiarum privilegia a nonnullis minime observari, imo nonnunquam creditores ministro debitori favent, & a quo vivente debitorum suorum solutiones bene consequi possent, studiose usque dum obierit, debita exigere negligunt, ut postea in bonis Ecclesiarum & beneficiorum, pro libito bacchari possint, ex quo fit, ut nonnunquam morientibus ministris, non tantum bona defuncti, sed & Ecclesiarum, & beneficiorum, ita distrahantur, & perdantur, ut vel nullum amplius ministrum, & possessorem nancisci possint, aut si utique aliquem acquirant, is ære alieno gravatus, vel bonis ac proventibus Ecclesiæ, vel beneficii admodum diminutis, debitam sustentationem habere non possit, ut in brevi cogatur, quod acceptaverit, relinquere. Quare hujus statuti tenore, Officialibus, Archidiaconis, Decanis, Fiscalibus, & Cursoribus quarumcumque Diœcesium nostræ Provinciæ, serio præcipimus, ut quilibet in suo districtu & officio diligenter attendat, & inquirat, si quis Presbyteros beneficiatos, curatos, vel non curatos, qui suorum propriorum atque ad beneficium suum spectantium bonorum fuerint improbi dissipatores, aut debitorum tardi solutores, in suo habeat districtu. Quorum si aliquem indagaverit, hunc absque ulteriori dilatione requirat, illique diem certam pro reddenda ratione suæ administrationis assignet, quam

quam rationem etiam die ftatuto ab eo, in præfentia duarum, vel trium perfonarum honeftarum recipiat, in qua fi debita enormia, & quæ facultatibus beneficiati non, aut vix refpondeant, invenerit; illico fibi ftatuat terminum folutionis; fimul ac edicto publico emiffo, denunciari omnibus faciat, quod creditores iftius diffipatoris curent fibi fatisfieri. Cæteri vero quicumque fibi caveant, ne debita aliqua, aut credita cum eodem contrahant, cum certificatione, quod fi ultra hanc admonitionem forfan cum ipfo contraxerint, vel antiqui debitores poft admonitionem fibi factam, folutionem fieri diftulerint, quodcumque debitum remanferit, eo a beneficio cedente, vel decedente, quo ad fucceffores pro indebito cenferi, nullique penitus folutioni fubjacere fciat. Quod fi quis temerario aufu, & fua potentia abutens, bona beneficii pro debito prætenfo invadere præfumpferit, contra talem Ordinarii locorum, tanquam contra violatorem Ecclefiafticæ libertatis & pacis, ad pœnas Canonicas procedant; Officiales autem, & quicumque furrogati in officiis exiftentes, fi circa inquifitiones diffipatorum Clericorum, atque proceffum, jam fupra fibi præfcriptum, contra tales inftituendum, negligentes fuerint, eos, ac eorum quemlibet, poftquam de negligentia affectata, fufficienter, & legitime conftiterit, ad folutionem reftantium debitorum condemnamus. *Anno 1569.*

De judiciali foro Ecclefiaftico.

CONSTITUTIO XXXIX.

Caput I.

De confervanda jurisdictione fpirituali, quam Laicalis Magiftratus ufurpare nullo pacto debet.

In Decretal. fexto & Clement. de foro compet. L. ftatuimus Cod. de Epifcop. & Cler. Item Can. Sacerd. Cauf. XI. Q. I. Juftinianus in §. fi quis contra. Auth. de fanctiff. Epifcop.

Qualem caufarum Ecclefiafticarum, tam perfonarum, quam rerum cognitio, & jurisdictio, etiam contentiofa, requirat Judicem, non tantum humanæ, fed etiam divinæ oftendunt traditiones, quod non Laica, fed Ecclefiaftica effe debeat perfona, quemadmodum unusquisque qui facras literas, Concilia, & Canones antiquos, atque Imperatorum leges perluftraverit, facile inveniet: Unde facratiff. Imperator Conftantinus merito Magnus nuncupatus, cum Epifcopi, qui ad Synodum Nicænam convenerant, ei libellos obtuliffent, in quibus nonnullorum adverfus alios caufæ continebantur, & querelæ, quibus convocatis dixit: Deus vos conftituit facerdotes, & poteftatem dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non poteftis ab hominibus judicari, propter quod Dei folius inter vos expectate judicium, & veftra jurgia, quæcumque funt, ad divinum referventur examen. Vos etenim nobis a Deo dati eftis Dii, & conveniens non eft, ut homo judicet Deos. Et piiffimus Imperator Valentinianus: Mihi cum unus de populo fim, fas non eft talia perfcrutari: verum facerdotes, quibus hæc cura eft, apud femetipfos congregentur, ubi voluerint &c. Et Chriftianiff. Imperator Juftinianus: Si quis contra aliquem Clericum, aut monachum, aut diaconiffam, aut monaftriam, aut afcetriam habeat aliquam actionem, adeat prius fanctiffimum Epifcopum, cui horum unusquisque fubjaceat. Quod Nos, noftrique Coepifcopi per noftram Provinciam omnino obfervari volentes (præfertim contra quosdam ventofos, qui non folum facris Canonibus, fed etiam Imperialibus legibus contrafacientes, omne Jus Ecclefiafticum fibi ufurpare nituntur, cujus farinæ homines imperiofos, etiam inter noftros,

Anno 1569. nedum Coepiſcoporum noſtrorum Præfectos Provinciales comperiri audimus) vetera noſtrorum Prædeceſſorum ſtatuta Provincialia innovantes, has, quæ ſequuntur, præſcribimus leges.

Caput II.

Ne Clericus citetur ad forum ſæculare, & quæ pœna hujus ſanctionis transgreſſoribus immineat.

Can. futuram Cauſ. XII. Q. I. Can. Nullus Cauſ. XI. Q. I.

Inprimis ſtatuimus & ordinamus, ut in omnibus cauſis de jure vel conſuetudine, ad forum Eccleſiæ ſpectantibus, nulla perſona Eccleſiaſtica quomodolibet ad judicium trahatur ſæculare, vel ei reſpondeat. Quod ſi ſecus factum fuerit, actor, ſi Laicus fuerit, in criminali cauſa, etiamſi ſententiam pro ſe obtinuerit, cauſa cadat: in civili vero, integra manente cauſa, ſententia ipſa viribus careat, & irrita, ac pro nulla habeatur: ſed ſi actor Clericus fuerit, eum ultra præmiſſa, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrere declaramus: Judex vero quicumque fuerit, qui hujusmodi perſonam Eccleſiaſticam, per ſe, vel per alium directe, vel indirecte, quovis quæſito colore, præter juris communis diſpoſitionem, ad ſuum tribunal trahit, vel coram ſe litigare, aut reſpondere compellit, aut cautionem, vel fidei juſſionem exigit, aut impedimentum & moleſtiam infert, aut procurat, quo minus in foro Eccleſiaſtico libere agere, & ſuam cauſam defendere poſſit, præter omnipotentis Dei iram, & noſtram, noſtrorumque Coepiſcoporum indignationem, ſe Bullæ in cœna Domini cenſuram illico incurriſſe ſciat, a qua etiam abſolvi ab habente authoritatem non poterit, niſi prius omni damno & intereſſe ad plenum ſatisfecerit, condignamque pœnitentiam egerit. Et ſi talis judex ex noſtris, ſive noſtrorum Coepiſcoporum fuerit Præfectis, vel ex aliis Officialibus Laicis, ultra prædicta, etiam ab omni Præfectura, & alio quocumque officio, illum deponi jubemus abſque ſpe ullum unquam a nobis, ſeu a noſtris Coepiſcopis recuperandi gradum, vel officium.

Caput III.

Criminoſos Clericos, ubi de fuga timor eſt, a ſæculari magiſtratu ſimpliciter capi, & Ordinariis præſentari poſſe &c.

Cum autem nonnunquam accidat, Clericos in crimine aliquo ſcandaloſo deprehenſos, per ſæculares Judices & Officiarios, propter Eccleſiaſticorum Judicum defectum capi, & deinde Ordinariis præſentari, quod licet Canonibus, Clericorumque immunitatibus ſit adverſum: nihilominus cum criminum enormitas, aut nimium ſcandalum ſeverius aliquid poſtulet, aliquatenus tolerari volumus, præſertim ſi magnum eſſet facinus, & de fuga Rei dubitaretur, ita tamen, ne tales captivi ſacerdotes, vel Clerici, apud ſæculares poteſtates examinentur, vel in minimo moleſtentur, neque plus viginti quatuor horis detineantur, ne quod ſub cuſtodiæ nomine geri dicitur, in pœnam convertatur: ſed ad ſuos Ordinarios, vel eorum Officiales, ſub bona cuſtodia mittantur.

Caput IV.

Quibus viris proſpectum eſſe debeat Conſiſtorio, & a quibus iidem ſe abſtinere debeant.

Can. Qui recte Cauſ. XI. Q. III. L. Quisquis C. ſi cert. pet.

Foro autem Eccleſiaſtico, quod & Conſiſtorium vulgo nuncupatur, de viris tanto tribunali dignis, idoneisque, ac correſpondentibus provideatur; ita ut Judices ipſi, Eccleſiaſtici ſint, ætatis maturæ, vitæ honeſtæ, famæ integræ, atque Jurium periti, & in ſacris conſtituti, inque reddendo judicio non ſegnes, atque in judicando omnino juſti.

justi. Quibus & sub pœna depositionis ab Officiis suis, atque perpetuæ infamiæ inhibemus, ne a partibus coram se litigantibus, vel litigari verisimiliter sperantibus, munera quæcumque accipiant, nisi sint esculenta, vel poculenta, quæ ad summum in tribus diebus consumi possunt, nec tamen eadem affectent, postulent, aut exigant, sed ultro oblata ad declinandum incivilitatem recipiant. Cum enim jura civilia, etiam mutuantem pecuniam judici, una cum judice relegationis pœna jubeant afficere: quanto magis puniendi fuerint, qui acceperint munera, quæ excæcant oculos sapientum, & mutant verba etiam justorum. Omnes autem Judices (ut etiam Justiniano Imp. placet) secundum voluntatem, & timorem Dei, & Principis ordinationem, sic administrationes suas gubernare studeant, ut nullus eorum aut cupiditati sit deditus, aut violentias aliquas, vel ipse inferat, vel ulli alii inferri permittat. Quod si Judex ipse non fuerit jurisperitus, juxta supradicta Assessorem sibi conducat, jurium gnarum, & qui rerum, negociorum, & processuum juridicorum experientiam habeat. *Anno 1569.*

Deut. C. XVI. Exod. C. XXIII. L. I. §. optamus Cod. de officio Præf. Prat.

Caput V.

Ut quilibet Judex Ecclesiasticus suum habeat Notarium, procuratores, & cursorem unum, vel plures, juxta necessitatem, omnes juratos &c.

Cap. Quoniam de Probat.

Statuimus etiam & ordinamus, quod quilibet judex Ecclesiasticus per nostram Provinciam, habeat suum Notarium, suos pariter Procuratores, tales, qui foro Ecclesiastico sint conformes, atque jurati. Insuper & cursorem, vel cursores, juxta causarum & negociorum multitudinem, qui etiam sint ad officia jurati, & non tantum mandata & literas hinc inde deferant, & domesticis dominorum suorum negociis studeant, sed etiam per suum districtum, ad vitam & transgressiones Clericorum advertant atque inquirant, & quoties aliquem reprehensibilem invenerint, judici eum denuncient: In locis vero nostræ Metropoliticæ, & cathedralium Ecclesiarum, ubi majora vigent Consistoria, volumus & ordinamus, ut in quolibet dictorum locorum, ultra generales causarum procuratores, specialiter unus habeatur procurator fiscalis, non quidem ut ex sacerdotum, vel Clericorum delictis, Fisco Episcopali quæstum faciat, sed ut in facinorosos Clericos advertat, atque ut tales Canonicis pœnis afficiantur, contra eos processus legitimos instituat, simul ac diligenter curet, ne causæ Ecclesiasticæ a suo tribunali decidant, & forsan ob Ecclesiasticorum negligentiam, a sæcularibus Judicibus vindicentur & usurpentur, quod si facto evenerit, volumus, quod nobis, aliisque Episcopis nostræ Provinciæ, talis usurpatio absque dilatione indicetur.

Caput VI.

Ne corporalis pœna convertatur in mulctam.

Nolumus etiam, atque omnino prohibemus, ne pro delictis, quæ per judicem Ecclesiasticum puniri debent, pœna pecuniaria facile imponatur: casu autem, quo hoc fieri contigerit, nolumus tamen, quod talis pecunia in nostrum, aut Coepiscoporum nostrorum judicium, sed in piæ alicujus causæ usum convertatur, ne ubi animarum salus quæri debeat, quæstum nos quæsisse a quopiam videamur.

Caput VII.

De honestate Judicum, Notariorum, Procuratorum & cursorum Consistorii.

Prohibemus etiam hac nostra synodali Constitutione, ne Judices, Notariique causarum Procuratores, Cursores, aut aliæ personæ consistoriales, cum personis in judicio comparentibus, sive clientulis,

Anno 1569. quicquam inhoneste, aut turpiter agant, nullius pudicitiam attentent, ad lasciviam, & inhonesta perpetranda non sollicitent. Nam quisquis de hoc convictus fuerit, etiamsi actus conatum non sit secutus, statim ab officio cadat, & severe arbitrio Ordinarii, juxta delicti qualitatem puniatur: atque ab actis consistorialibus per totam nostram Provinciam excludatur. Quod si actus sollicitationem secutus fuerit, etiam corporali pœna per Ordinarium affligatur.

Caput VIII.

De publicandis citationibus, mandatis, executorialibusve.

Quia autem aliquando propter temeritatem, & ausum iniquum aliquorum, ad hos, qui, vel citati, aut quibus mandata, executoriales, & aliæ literæ Ordinariorum intimari debent, tutus non patet accessus; ne hujus igitur causa, vel impediatur justitia, vel digna animadversio in male meritos supprimatur: Idcirco provida & necessaria deliberatione volumus & ordinamus, ut contra tales, citationum, mandatorum, & executorialium edicta apud parochialem ipsorum Ecclesiam, publice & legitime per nostros nuncios juratos, aut ipsos prædicatores proponantur: quod si & circa hanc publicationis formam, ipsis executoribus periculum aliquod immineat, volumus, quod hujusmodi citationes, mandata, executoriales, & aliæ literæ Ordinariorum, in nostra Metropolitica, in his, quæ nostram Diœcesim contingent, alias in cathedralibus Ecclesiis nostræ Provinciæ, tribus diebus dominicis continuis in ambone publicentur, dummodo hi, quos negotium concernit, a cathedrali Ecclesia, infra unam dietam sint constituti: quod si remotius absint, ad quindecim dies, ita ut præmissum est, publicentur solemniter, intra quos, si non obtemperaverint, contra tales, ac si personaliter requisiti fuissent, procedatur, ne malitia his patrocinetur, quibus debita pœna merito irrogari debeat.

Caput IX.

De causa in citationibus assignanda, & Advocatis, Procuratoribusque, etiam extraneis, a partibus citatis assumendis.

Tandem quo minus erretur, & unusquisque statim ex ipsa citatione intelligere valeat, an causa, propter quam ad forum Ecclesiasticum citatur, sit talis, quod in eo foro merito conveniri & respondere debeat: igitur statuimus & ordinamus, ut posthac in tota Provincia nostra exprimatur in citationibus, in causis civilibus tantum, specialis causa, vel causæ, ob quas, vel quam aliquis citatur: concedimus quoque, quod partes citatæ, & præsertim Laicæ, in causis ad forum Ecclesiasticum spectantibus, Advocato, & Procuratoribus, etiam extraneis, citra tamen præjudicium juratorum procuratorum, & consuetudinis Consistorii illius, in judicio Ecclesiastico uti possint, dummodo tamen libellos, producta & alia necessaria idiomate latino inducant, & proponant, atque in omnibus processum, morem, & observationes Consistorii Ecclesiastici observent. Qui autem se huic foro conformare noluerint, hos ad turbationes & confusiones vitandas, & maxime propter appellationes, in quibus acta causarum, etiam ad exteras nationes facile devenire possent, recipere non possumus.

De

De Notariis fori Ecclesiastici.

Anno 1569.

CONSTITUTIO XL.

Caput unicum.

Quales sint cooptandi Notarii, & de juramento, fideique professione eorum.

Quoniam ex imprudentia, aut malitia quorumdam Notariorum, nostris foris Ecclesiasticis quandoque non pauca, neque minima, cum partium detrimento accidere possunt incommoda; idcirco ordinamus & statuimus, ne quisquam in Notarium cujusvis nostræ Provinciæ fori Ecclesiastici adsciscatur, nisi alicujus provectæ fuerit ætatis, non infamis, neque ulla censura irretitus, honestus, prudens, & in sua arte peritus, atque tempore aliquo, in ea versatus; ita ut coram Episcopo, vel ejus generali Vicario, sive Officiali altero, ejus peritiæ per examen sufficienter reddat rationem, deinde sequentem cum juramento faciat suæ fidei ac fidelitatis confessionem.

Fidei, ac fidelitatis confessio, cum Juramento, a promoto in fori Ecclesiastici Notarium facienda.

Ego N. promotus in Notarium hujus Consistorii N. omnia & singula, quæ in sacrosancta Tridentina Synodo, & aliis universalibus Conciliis, definita & statuta sunt, palam accepto, simulque hæreses omnes a sacris Canonibus, & generalibus Conciliis, præsertim a prædicta Synodo Trid. damnatas publice detestor & anathematizo, nec non & veram obedientiam Summo Pontifici Romano, & vobis Reverendissimo D. D. &c. (si præsens Ordinarius fuerit, sin vero alius ejus loco surrogatus esset, vobis omittatur) vestrisque, vel suis Successoribus, canonice intrantibus spondeo, & constitutionibus, mandatisque vestris, vel suis obtemperabo: nec non & instituta officii, sive Officialium Consistorii honesta jussa servabo: secretaque ejusdem Consistorii, sive fori Ecclesiastici, & causarum, nemini propalabo, præsertim attestationes testium, & consilia Assessorum, & conclusas sententias Judicum, donec publicatæ, prolatæ, & per eum, vel eos, ad quem, vel ad quos spectat, fuerint subscriptæ: promittens me in omnibus omnem daturum operam, ut injunctum mihi munus, sine querela fideliter ac diligenter, juxta formam fori hujus Diœcesis, exequar.

De decimis, oblationibus, & collecturis.

CONSTITUTIO XLI.

Caput I.

Decimas veteri ac novo jure persolvendas esse.

Genes. Cap. XIV. Exod. C. XXII. Levit. C. XXVII. Num. Cap. V. II. Paral. C. XXXI. Can. revertimini

Quoniam officii nostri esse novimus, ea, quæ ad S. fidei Catholicæ sustentationem spectant, integra conservare, distracta colligere, & quæ longissimo temporum intervallo iuterierunt, recuperare, & in pristinum statum revocare: ne dum ea, quæ cognoscimus ad nostri Ordinis qualitatem pertinere, aut non corrigendo, aut (quod nefas est) silentio prætereundo, socordiæ, & negligentiæ culpam incurramus: nonnulla de decimis in medium producere censuimus necessarium. Leges namque non solum humanæ, sed etiam naturales & divinæ, consulentes sacerdotibus ac ministris Ecclesiarum, pro

Anno 1569. *Cauſ. XVI. Q. I. Cap. Quadrageſ. de decimis &c.*

pro hæreditaria portione, omni populo præceperunt decimas fructuum ſuorum locis ſacris præſtare, ut nullo labore impediti, per res illegitimas, ſpiritualibus poſſint vacare miniſteriis, quas leges Chriſtianorum cœtus longis temporibus cuſtodivit intemeratas. Nunc autem paulatim prævaricatores legum pene Chriſtiani omnes oſtenduntur, dum ea, quæ non tantum humanitus, ſed & divinitus ſancita ſunt, adimplere negligunt; magnum facinus perpetrantes: qua de re non ſolum in anima, verum & in temporalibus a Deo puniuntur bonis, quibus patres noſtri abundabant, quando in ſolvendis decimis, propriis non parcebant redditibus. Idcirco non incongrue D. ait Auguſtinus: Majores noſtri ideo copiis omnibus abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæſari cenſum reddebant: modo autem, quia diſceſſit devotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Nolumus partiri cum Deo decimas: modo autem tollitur totum. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus. Ita quod dupplici afficiuntur jactura, qui aut in nullo, aut male & perperam, ſua annua decimant bona, quia ſuas damnant animas, Deum offendentes & quod inique ſibi collocant, accipit alter. Quibus malis ex officii noſtri debito conſulere volentes, ſtatuimus & decernimus, ut mos antiquus inter fideles obſervetur, & decimas Eccleſiaſticis famulantibus Deo, populus omnis inferat, quibus ſacerdotes in ſui ſuſtentationem, & pauperum ſubventionem, aut Eccleſiarum reparationem, uti poſſint; ac deinde merito ſuis orationibus pacem populo ac ſalutem impetrent. Si quis autem iſtis noſtris ſaluberrimis ſtatutis contumax fuerit, juxta demerita acerrime puniatur. Omnes autem, omni cum charitate, & modeſtia, atque prudentia prius ſunt admonendi, & bene inſtruendi: quod munus erit Prædicatorum verbi divini: qui cum ſe occaſio offert, populum circa juş ipſum decimandi, & debitum ſolvendi, fideliter non prætermittent docere; ita tamen, ne cupiditas Paſtorum charitatem exuperet ovium, ſed ita prudenter debitum doceatur, ut ordinatio divina quam optime a populo percipiatur atque diligatur.

Caput II.

Ex omnibus fructibus decimas dari debere.

Cum igitur decimæ, tributa ſint egentium animarum, quas dominus in ſignum univerſalis dominii pro miniſtris Eccleſiæ ſibi retinuit, cumque canonicæ ſanctiones jubeant eas de omnibus fructibus cum integritate perſolvi: ſtatuimus & ordinamus, quod Laici ipſi de agris, de novalibus, ac de omnibus his fructibus, quos in qualibet Diœceſi, ſeu Parochia decimari ab antiquo ſolitum eſt, his ad quos pertinet, & liquidum jus habent, nullis deductis expenſis, ſive meſſorum ſit pretium, familiæ, aut mercenariorum, etiam juxta locorum conſuetudines, ſi de uno fundo, & uno anno pluribus vicibus creſcant atque proveniant plures fructus, omnino integre, etiam ſemine non retento, neque cenſibus & tributis annuis deductis, & ſimiliter in locis, ubi conſuetudo eſt, de animalibus, atque aliis licite acquiſitis, & ſecundum uniuſcujuſque Diœceſis conſuetudinem decimari ſolitis & conſuetis, ſine fraude qualibet tribuant integre, atque ſub pœnis canonicis ſolvant. Quod ut efficaciter fiat, Nos, cæterique Epiſcopi noſtræ Provinciæ, apud ſubditos noſtros in temporalibus, debitis mandatis pœnalibus, & aliter, prout juſtum fuerit, providebimus, adhortantes ſæculares poteſtates in Domino, ut pro obedientia omnipotenti debita, & ſuſtentatione miniſtrorum præcipue Eccleſiæ, apud ſuos ſubditos id agant, ut decimæ omnes, tam majores, quam minores fideliter, & ſine fraude & dolo ſolvant, memores

Can. Quicumque Cauf. XVI. Q. VII. mores iſtius S. Ambroſii exhortationis: Quicumque recognoverit in ſe, quod fideliter non dederit decimas ſuas, modo emendet, quod minus fecit. Quid enim eſt fideliter dare, niſi ut nec pejus, nec minus aliquando offerat de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negocio, aut de venatione ſua? *Anno 1569.*

Caput III.

Oblationes & collecturas, juxta antiquam hujus Provinciæ conſuetudinem fieri præcipitur.

Quod autem ad oblationes & collecturas attinet, volumus & mandamus, ut juxta antiquam, & ſemper obſervatam hujus noſtræ Provinciæ laudabilem conſuetudinem, ſuis fiant temporibus.

De ſacroſanctis Sacramentis Eccleſiæ Dei, ac eorumdem adminiſtratione.

CONSTITUTIO XLII.

Caput I.

De ſeptem Sacramentis, eorumque virtute, & quæ publicitus de hiſce ſint enuncianda.

Nos, noſtrique Coepiſcopi, aliique minores Prælati, nec non & cæteri in hac noſtra ſancta Synodo de jure, & conſuetudine congregati, totam hanc noſtram Salisburgenſis Eccleſiæ repræſentantes Provinciam, noſtrorum Prædeceſſorum ſequentes veſtigia, Synodique Salisburgenſis Provincialis præteritæ renovantes Decreta, cum ſancta Catholica, Romana Eccleſia, & omnibus Oecumenicis Conciliis, ſeptem ſatemur eſſe Sacramenta, quibus delentur peccata, confertur gratia, & cœlorum aperitur janua, Baptiſmum, Confirmationem, Pœnitentiam, Eucharistiam, Ordinem, Matrimonium, & Extremam Unctionem. Quæ propterea tanquam ſaluti noſtræ neceſſaria, cum omnibus & ſingulis circa ipſa, a ſacris Oecumenicis, præſertim Florentino & Tridentino Conciliis tradita, recipimus, atque amplectimur, & a noſtris ſubditis, utriusque ſexus Clericis, & Laicis, idem fateri, illaque recipi, & amplecti, ſub omnipotentis Dei indignatione, & noſtra animadverſione, mandamus & præcipimus: Ordinantes omnibus animarum curam habentibus, præſertim Parochis, atque eorumdem Cooperatoribus, ſive Vicariis, & verbi divini Concionatoribus, ut hæc ipſa ſeptem Sacramenta, & & quid circa unumquodque ipſorum ſit credendum, ſimul ac eorum virtutes, & efficaciam, juxta ea, quæ a ſupradictis duobus generalibus Conciliis, tum etiam ex Catechiſmo Romano, nuper decreto Concilii Trid. ſolicitudine Pii V. noſtri Pontificis Max. condito, ſunt præſcripta, ſuum doceant populum, iis tamen juxta diligentiſſime obſervatis, quæ in noſtro Agendorum deſcribuntur libro, & brevi, Deo dante, in lucem prodeundo, in quo tum in particulari quam breviter, cum ſacrarum etiam ſcripturarum approbatione, evidens, atque eſſentialis uniuscujusque doctrina, & cujuslibet adminiſtrationis exhibetur inſtructio.

ADMO-

Anno 1569.

ADMONITIO.

De Agendario Ecclesiarum.

De Agendario Ecclesiarum.

Liber Agendarii, cujus hic & aliis in locis Synodus meminit, debebat esse unus, ac duas partes complectebatur: unam de doctrina & instructione Sacramentorum: de benedictionibus, processionibus, ritibus Ecclesiarum in administrandis Sacramentis, aliisque rebus agendis alteram. At vero post Synodum, a sancta Sede approbatam, quasdam ob causas, visum est, ut is liber in duo opuscula divideretur, & hæc quidem pars, quæ est de rebus agendis, seorsim imprimeretur; Agendariumque inscriberetur: illa vero de doctrina, & instructione Sacramentorum &c. pariter seorsim, quam Manuale Parochorum appellari placuit, & ita factum est. Cum itaque Synodus hisce in locis non ad secundam partem, sed ad primam semper se referat, animadvertas oportet, non Agendarium, sed Manuale Parochorum intelligendum ac consulendum esse. Id quod clarius distinctiusque ex ejus libri epistola accipies. Est Nota Editoris primi.

Caput II.

Declaratio Sacramentorum magna ex parte refertur ad librum Agendorum.

Multa etenim non solum ad Sacramentorum declarationem, sed etiam eorumdem ministrandorum instructionem, tum ut nonnulli orti tollantur abusus, ipsorum ministris essent præscribendæ leges & statuta: sed quoniam consultius judicavimus, hæc ipsa in Agendorum, de quo supra, opusculo describi debere, eo quod liber ille propter continuam Sacramentorum administrationem, nostrorum Clericorum usui frequentior futurus est, quam istarum Synodalium sanctionum Codex: idcirco ea omnia, quæ nobis circa illa ipsa visa sunt digna, atque necessaria, in eodem Agendario concinnari curavimus, ordinantes, atque sub pœna privationis omnium dignitatum, graduum, vel beneficiorum, si quæ illis fuerint, vel alias suspensionis cujuslibet gradus Ecclesiastici, & alia gravi a suis Ordinariis imponenda pœna, mandantes omnibus & singulis, cujuscumque sint gradus & conditionis, Sacramentorum ministris, omnia & singula, quæ in Agendario circa administrandorum Sacramentorum considerationem, & observantiam sunt contenta atque præscripta, ad unguem omnino observari, ac si huic nostræ sanctæ Synodo ad verbum essent inserta.

Caput III.

Etiam hic nonnulla tractari de Sacramentis, in libro Agendorum non contenta.

Quamquam in jam nominato Agendorum libro, quæ pro administrandorum Sacramentorum instructione visa fuere necessaria, abunde sint descripta, nihilominus & nonnulla alia hoc in loco tum in communi, tum in particulari annotare censuimus, non indigna, neque inutilia; quinimo necessaria.

Caput IV.

Ministros Sacramentorum inculpatæ vitæ, bonorumque morum esse debere, licet Sacramentorum virtus accipienti non adimatur propter ministri iniquitatem.

Licet Sacramentorum virtus accipienti non adimatur propter ministri iniquitatem, Ministros tamen admonemus, ut in administrandis ipsis Sacramentis, inculpate se gerant, ne dum ipsi alios a peccatis lavant, ipsi inquinentur. Cum enim Sacramenta sint utique sacra, decet ut ab innocentibus, & incontaminatis manibus conficerentur, recte tractentur, & devote administrentur.

Caput

Anno 1569.

Caput V.

De constituenda commoditate administrandorum Sacramentorum in locis a Parochia distantibus.

Eos præterea, quibus cura inest animarum, admonitos esse volumus, atque illis sub omnipotentis Dei indignatione, & nostra interminatione præcipimus, ut super greges suos omni cum solicitudine vigilent, & attendant, ne cum necessitas expostulaverit, in administrandis Sacramentis deficiant. Et quoniam nonnullæ per nostram Provinciam Parochiales extant Ecclesiæ, quarum pars populi extra civitatum, & oppidorum mœnia consistit, & alicubi satis longe distat, quo fit, ut Parochi, atque eorum Cooperatores, seu Vicarii, nocturno, tum etiam diurno tempore, seu quoties necesse fuerit hominibus illis, non nisi magna cum incommoditate, atque sanctorum Sacramentorum non minimo periculo, & dedecore, præsertim hyemali tempore, subvenire possunt: Cui incommodo succurrere volentes, mandamus, ut Episcopi partes hujuscemodi, commodiori uniant Parochiæ, aut etiam invitis Rectoribus, ex Constitutione Alexandri III. & Decreto Concilii Tridentini, novas constituant Parochias.

Seß. XXI. Cap. IV. de Reform.

Caput VI.

De sustentatione sacerdotum recentiorum Ecclesiarum curatarum.

Illis autem sacerdotibus, qui de novo fuerint Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus, ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus, & si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum sacerdotum sustentandam: quacumque reservatione generali, vel speciali, vel affectione, super dictis Ecclesiis non obstantibus. Neque hujusmodi ordinationes, & erectiones possint tolli, nec impediri, ex quibuscumque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.

Caput VII.

Justam provisionem sacerdotum circa numerosam plebem fieri debere.

Ex Decreto pariter Concilii Tridentini etiam ordinamus, ut Episcopi in omnibus Ecclesiis Parochialibus, vel Baptismalibus, in quibus populus ita est numerosus, cui unus, & alter Rector pro Ecclesiastica administratione non sufficiat, eos ipsos tot ipsi sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum, compellant.

Caput VIII.

De Cæremoniis circa sacram administrationem, juxta Catholicæ Rom. & universalis Ecclesiæ traditionem, observandis.

Curabunt etiam Episcopi, ut in suis cathedralibus Ecclesiis, in omnium Sacramentorum administrationibus, atque id genus aliis, præsertim in sponsorum benedictionibus, ritus serventur, & cæremoniæ, secundum traditiones sanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ: Alii vero omnes inferiorum Ecclesiarum qualiumcumque Rectores, in his omnibus a cathedralium Ecclesiarum observatione, nulla ex parte discedant, sed eis omnino se uniformes reddant.

Anno 1569.

Caput IX.

De Sacramentorum explanatione, cum administrantur, ab Episcopis, atque Parochis facienda.

Episcopi præterea in administrandis Sacramentis, illorum vim, & usum pro eorum, qui sumpserint, sive adfuerint, intelligentia, diligenter explicare debent: Quod & Parochi, cæterique Sacramentorum administratores præstare non deerunt, juxta normam in Agendario prodeundo traditam, adhibita semper, circa unumquodque Catechismi Romani explanatione.

De Baptismo.

CONSTITUTIO XLIII.

Caput I.

Baptismum infantium ultra octiduum non esse differendum.

Cum hoc salutiferum Baptismi Sacramentum, principium sit, quo mortalibus regni cœlestis aperitur janua, non immerito reliquis præponitur, circa quod præter ea quæ in Agendorum libro continentur, quæ omnino observari volumus atque præcipimus, hæc paucula etiam illis addere decrevimus. Et inprimis ordinamus & statuimus, omnibus, quorum ea est cura, mandantes, ne ultra octiduum, infantes a suis nativitatibus differant sacerdotibus propriis, aut eorum vices gerentibus, in Ecclesiis Parochialibus offerre baptizandos; quod si quispiam non præstiterit, illum latæ sententiæ excommunicationem incurrisse declaramus, nisi aliqua rationabili causa ductus, a Parocho licentiam aliquantisper differendi impetraverit, quæ tamen brevis debet esse: quia non est justum, ut res, quæ tam magna, tam præclara creditur, neglectius, aut tardius, quam expedit, protrahatur; propterea bene ait D. Augustinus: Rogo vos fratres, ut quicumque aut filium, aut vernaculum suum baptizari desiderat, jam nunc eum Ecclesiæ offerre non differat.

Serm. VII. de Tempore.

Caput II.

De instruendis obstetricibus circa subitaneum Baptisma.

Statuimus etiam, cum salus animæ ab hoc maxime pendeat Sacramento, ut obstetrices, quæ sæpius necessitate imminente infantes baptizare solent, postquam a sæculari potestate, aut his, quibus eas assumere competit, sunt assumptæ, locorum Plebanis statim præsententur, ut ab eisdem (quemadmodum & in Agendis habetur) doceantur, atque instruantur, in quibus casibus, & sub qua forma ipsæ Baptismum impendere valeant, ne cum irrecuperabili, & miseranda infantum jactura, eas errare contingat.

Caput III.

Quibus non liceat, nisi in Ecclesiis baptizari.

Licet in Agendario sit sancitum, neminem nisi in Ecclesia Baptismali, ut in loco ad suscipienda Sacramenta ordinato (nisi aliud cogat necessitas) baptizari debere, nihilominus, quia nonnulli fraudulenter idipsum interpretantes, in domibus Aedituorum, aut Parochorum, ad ipsas Parochiales Ecclesias pertinentibus, suos procurant, cum eorumdem sacerdotum applausu & consensu (proh nefas) baptizari filios, asserentes perinde esse, ac si in Ecclesia fieret, eo quod hujuscemodi domus cum ipsis Ecclesiis, quibus vel earum cœmi-

cœmiteriis communiter sunt annexæ aut contiguæ, pro eadem re *Anno 1569.* habeantur; coacti sumus in hac sancta Synodo, talium malitiæ obstare, hoc Decretum edere; omnibus Parochis, atque eorumdem in cura animarum regenda Cooperariis præcipientes, ne Baptisma nobilissimum Sacramentum, non solum in propriis, aut amicorum, sed neque etiam in Parochorum, aut ædituorum domibus (quantumvis Ecclesiis Parochialibus contiguis, aut annexis) seu alio in loco, quam in Ecclesiis baptismalibus cuiquam conferant, nisi evidentissima alicujus infantuli emerserit necessitas, propter quam absque illius periculo ad Ecclesiam accessus haberi nequeat: Vel nisi Regum, Principum, & etiam Illustrium extiterint liberi, quibus deferri conceditur, dummodo in aliquo eorumdem Arcis, sive Pallatii sacello, debitis modis, & cæremoniis, ab Ordinario Parocho, seu ab alio ab eo misso, baptizentur, & ita Ordinario ex aliqua justa causa visum fuerit. Quicumque autem sacerdos contrarium facere præsumpserit, ab officii sacerdotalis exercitio, usque ad sui Ordinarii beneplacitum, sit ipso facto suspensus, aliaque corporali pœna ab Ordinario corripiendus.

Caput IV.

De diligentia circa illitionem Chrismatis.

Cavere quoque debent Parochi, ne sacrum Chrisma in Baptismate a Laicis attingatur; Ideoque parare sibi debent bombycem, seu linteolum aliquod, quo statim post unctionem ipsimet abstergant Chrisma, ne obstetrices, aut nutrices, sive Compatres, aut Commatres tangant, sed ipsi sacerdotes a Baptismate igni tradant.

De Confirmatione.

CONSTITUTIO XLIV.

Caput I.

Ut Episcopi frequentent usum Confirmationis, & quot annorum debeat esse Confirmandus.

Quoniam in opusculo Agendorum, de virtute hujus Sacramenti, deque ipsius Ministris, nec non & de populorum instructione, a Parochis facienda, est sufficienter explicatum; idcirco ne idem repetamus hoc in loco, aliud circa ipsum statuere nolumus: Episcoporum tantummodo negligentiam hic loci redarguendam, apud quos hoc ipsum Sacramentum hactenus minus est frequentatum, eosdemque una admonendos esse operæ precium judicavimus, ut in posterum subditos suos, quotquot adhuc eodem Sacramento initiati non sunt, consuetis cæremoniis confirment, & insigniant, quod & Nos (Deo auxiliante) observabimus, atque idem a Coepiscopis nostris observari mandamus, ut hoc tam utili Sacramento curent, vel per se ipsos, aut (ipsis impeditis) per alios Episcopos, in majoribus quidem, & amplioribus Diœcesibus in annis quatuor, singulo anno eam majorem, quam poterit partem: in minoribus vero Diœcesibus, in duobus annis, singulo anno dimidiam partem insigniri. Sed animadvertant, ne minori quam septem annorum ætatem habenti hoc Confirmationis Sacramentum exhibeant.

Caput II.

Ut Concionatores competenti tempore hoc Sacramentum populo exponant, atque declarent.

Quandoquidem Sacramenti hujus usurpatio tam apud Metropolim, quam cathedrales civitates, nescimus qua remissione, retroactis annis

Anno 1569. nis adeo fuerit infrequens, ut apud plerosque oblivioni tradita, & juventuti pene sit incognita: Ordinamus & mandamus, ut non solum Parochi, sed & Concionatores Verbi divini in suis sermonibus, vim atque virtutem hujus Sacramenti fideliter edoceant plebem, ut quid circa illud credere debeant, sciant; & quid per hujus Sacramenti susceptionem consequantur, cognoscant. Quod eo præsertim tempore fieri volumus, quo Episcopi ad ipsos ea de re sunt profecturi, de quorum adventu iidem Prædicatores, & Plebani suos semper facient certiores Parochianos, quibus etiam diem denunciabunt, in qua Episcopi Confirmationis actum habituri sunt.

Caput III.

Tempore, quo Episcopi hoc Confirmationis Sacramentum sunt ministraturi, visitationes juxta per eamdem partem Diœcesis fieri debere.

Hisce etiam temporibus poterunt, imo debent visitationes (de quibus infra particularis habetur Constitutio) & inquisitiones, per eam partem cujuslibet Diœcesis (quæ tunc per Episcopum, vel in pontificalibus ejus Vicarium peragetur) celebrari; quia multo melius quid circa unamquamque Ecclesiam necessario ordinandum fuerit, sive in Pontificalibus, seu in aliis spiritualibus, etiam (si opus fuerit) in temporalibus, in præsentia ipsius Ordinarii, vel ejusdem Suffraganei, ordinari, disponi, atque expediri poterit.

Caput IV.

De spirituali cognatione circa Baptismi, & Confirmationis Sacramenta, contracta.

Quantum vero ad spiritualem spectat cognationem, quæ in supradictis duobus Baptismi, & Confirmationis contrahitur Sacramentis, satisque pro necessitate in Agenda, juxta sacri Trid. Concilii, & Pii V. Pont. Max. limitationem sunt edocta, ea omnia omnino servari volumus, atque statuimus. Quapropter Ecclesiarum Pastores diligenter animadvertent: ne illos, qui tali fuerint vinculo irretiti, matrimonialiter invicem copulent.

De Pœnitentia.

CONSTITUTIO XLV.

Caput I.

De usu confitendi peccata, & qualitatibus Confessorum.

Cum in sæpe nominata Agenda nedum essentialia Pœnitentiæ, & Confessorum qualitates requisitæ, verum & quomodo ad pœnitentiam populi sint a suis propriis sacerdotibus inducendi, disponendi, instruendi, atque præparandi, nec non & in ipso confessionis actu audiendi, & pœnitentes absolvendi, atque id genus alia ad hoc ipsum Pœnitentiæ Sacramentum spectantia, cum omnibus tam Papalibus, quam Episcopalibus casibus, etiam censuris, & irregularitatibus, diffuse satis, & competenter sint assignata, Confessoribusque ipsis præscripta, quæ ad unguem prorsus observari volumus, mandamus, & præcipimus; Idcirco in eisdem hic repetendis immorari nolumus, nisi quod Nos, nostrosque Coepiscopos admonemus, ut Deo, nostrisque satisfaciamus conscientiis, & Confessorum, confitentiumque consulamus animabus, ne quispiam a Nobis, seu quoquam nostrorum Coepiscoporum admittatur in Confessorem, nisi illis

quin-

quinque qualitatibus eodem in libro Agendorum descriptis, fuerit insignitus: & ita per rigorosum examen repertus. Tales enim sacerdotes, qui confessionibus sunt præficiendi, viri esse debent integri, maturi, nullo crimine publice diffamati, non ebriosi, non leves, non cupidi, non ad quæstum intenti, neque exploratores nimium curiosi, sed ab his vitiis prorsus alieni, prudentes, patientes, silentii tenaces, sensibus perfecti, modesti, de animarum salute soliciti, erudíti, ut inter lepram & non lepram, ac lepram & lepram discernere sciant, ne intricatam confitentium conscientiam extricare ignorantes, se ipsos, & illos perdant, opusque Dei destruant, juxta illud, cæcus cæcum ducens, ambo in foveam cadunt. *Anno 1569.*

Caput II.

In quibus admonendi sint Confessores.

Illud quoque ab Episcopis oblivioni non est tradendum, ut cum aliquos præmisso examine instituunt Confessores, non prætermittant eos admonere, & injungere illis sub pœna condigna, in audiendis confessionibus, & injungendis pœnitentiis, rebusque alienis restituendis, ac pœnitentibus absolvendis, atque casibus, censurisque reservatis, ne eorum jota quidem prætereant, quæ in libro traduntur Agendorum.

Caput III.

De Pœnitentiariis instituendis, ubi non habentur, & eorum officio.

Seß. XXIV. Cap. VIII. de Reform. Cap. I. de Pœnit. & Remiß.

Ut sacri Tridentini Concilii non modo pareamus Constitutioni, verum etiam nostræ Provinciæ consulamus necessitati, antiqua Prædecessorum nostrorum vestigia sequentes, & prioris Salisburgensis Synodi Decretum renovantes, ordinamus & statuimus, ut in nostra Metropolitica, ac qualicumque alia cathedrali Ecclesia, aliquis Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel Jure Canonico, annos quadraginta natus, seu alias, qui aptior pro loci qualitate reperiatur, secundum Synodi Tridentinæ determinationem, ab Ordinario in Pœnitentiarium, ubi non habetur, instituatur, semperque retineatur, ac foveatur; qui personam sui Episcopi repræsentans, ipsiusque omnem absolvendi potestatem habens, non solum a casibus, & censuris, suo Ordinario reservatis, pœnitentes ad se recurrentes valeat absolvere, sed etiam reliquos Confessores, in casibus intricatis, seu non intellectis, illum consulentes, possit edocere atque instruere, sive illis in casibus non concessis, authoritatem petentibus succurrere: & missos a Plebanis, sive etiam ab Archidiaconis, vel ruralibus Decanis, aut aliis Officialibus, sive minoribus Prælatis propter aliqua delicta occulta, seu publica, juxta rei exigentiam, expedire. Qui tamen neque a confitentibus, neque a pœnitentibus, aut eis, qui ipsum consulunt, super precio aliquo paciscatur, neque quicquam exigat, sed suo contentus sit stipendio: qui etiam cum vacat, quandoque, veluti semel, aut bis in hebdomada non tantum confessoribus, verum & cæteris sacerdotibus, conscientiæ prælegat casus, illosque interpretetur.

Caput IV.

Neque simplici sacerdoti, aut extraneo, licere absolvere, nisi is fuerit legitime deputatus: neque exposito, a casibus non concessis, nisi obtenta prius facultate.

Ut autem protervorum obstemus temeritati, pusillorumque occurramus simplicitati, statuimus, atque præcipimus omnibus sacerdotibus, ne (exceptis locorum Parochis, eorumque Cooperatoribus, seu Vicariis approbatis) quispiam, præter excommunicationem,

Anno 1569. nem, quam hujusmodi temerarios contrafacientes se incurriffe fciant, fub pœna carceris trium menfium, & alia ab Ordinario loci, juxta facti enormitatem, infligenda, audeat in confefforem ab Ordinario non admiffus, quemquam fine neceffitate imminente, etiam in cafibus non refervatis, vel ad confeffiones audiendas expofitus, in cafibus, feu cenfuris, fibi non conceffis, fed fuperioribus refervatis, abfolvere.

Caput V.

De publicatione Confefforum.

Ne vero quispiam pœnitentium decipi poffit, ordinamus, ut in foribus cujuslibet Ecclefiæ, ubi confeffiones audiri, & Confeffarii plures effe folent, affigatur tabella, in qua nomina & cognomina Confefforum approbatorum fint defcripta.

Caput VI.

De annotatione, & animadverfione in eos, qui confeffionem intermiferint.

Cæterum cupientes noftrorum fubditorum faluti confulere, & Conftitutioni Capituli utriusque fexus, volentes fatisfacere, quam diftrictius, fub his pœnis, quæ ibi ftatuuntur, obfervari, præcipimus: Decretum prioris Synodi Salisburgenfis renovantes, ordinamus & ftatuimus injungendo omnibus facerdotibus per noftram Provinciam ubilibet conftitutis, etiam regularibus exemptis, & non exemptis, atque mendicantibus, quod quilibet eorum omnes fibi confitentes, tam pro prima, quam fecunda confeffione, quolibet anno in Regeftum diligenter confcribat, ac quilibet Paftor, tribus hebdomadis poft feftum Pafchæ proximis, tam fuum, quam Cooperatorum, & deputatorum a fe Confefforum Regefta conferat, atque exinde quas perfonas ipfi fciverint inobedientes, & mandatis Ecclefiæ non paruiffe, noftris Officialibus, Archidiaconis, vel Decanis ruralibus, ante feftum Pentecoftes, una cum transmiffione Regeftorum in fcriptis fignificent. Quæ fubinde quilibet Officialis, Archidiaconus, & Decanus ruralis, fuo Epifcopo præfentet. Ita tamen quod antequam denuncientur, prius per Paftores fuos de facienda Chriftiana confeffione paterne admoneantur: qui fi proterve in impietate fua perrexerint, tunc demum ad fuperiores deferantur, ut coram ipforum inobedientium fuperioribus pro obedientiæ debitæ præftatione follicitari, vel ex officio Paftorali, canonico modo contra tales procedi valeat.

Caput VII.

De Confeffione facerdotum, & ejus rei teftimonio.

Hoc unum etiam non eft prætereundum, quinimo maxime confiderandum, quod multi facerdotum Sacramentalem fuorum peccatorum confeffionem penitus omittunt, alii vero vix femel in anno, fua confitentur peccata, qui quotidie graviffime offendunt Deum, & fcandalizant proximum, multas perpetrantes iniquitates: quorum impietati, pro noftri Paftoralis officii debito volentes fuccurrere, illorumque faluti confulere, ordinamus & fancimus, ut facerdos quilibet fimplex, vel beneficiatus, Parochus, vel Cooperator feu Vicarius, quotiescumque confitetur, a fuo confeffario teftimonium in fcriptis accipiat, ut tempore vifitationis, vel ab Ordinario requifitus, oftendere poffit. Quod fi quis non obfervaverit, tanquam propriæ confcientiæ immemor, privatus beneficiis, etiam acerrime juxta Canones puniatur, ut non folum fæcularibus fit exemplo, fed etiam ipfius

ipsius anima lucrifiat. Si Laici ex præcepto saltem semel in anno obligantur confiteri, ut placeant Deo, & suæ consulant conscientiæ, & satisfaciant Ecclesiæ, quanto magis sacerdotes, qui quotidie pro se & Dei populo orare debent, & sæpe divina mysteria contrectant, non solum semel in anno, sed toties, quoties se Deum mortaliter offendisse sciant atque comprehendant, hoc agere tenentur, ut immaculati assistant Deo omnipotenti? *Anno* 1569.

De sententiis excommunicationum, aliarumque censurarum & irregularitatis.

CONSTITUTIO XLVI.

Caput I.

Pœnas censurarum Ecclesiasticarum, & irregularitatis &c. per jura recentiora non revocatas &c. in suo robore permanere.

Pœnas censurarum Ecclesiasticarum quarumcumque, & irregularitatis, quæ in sacris Conciliis Oecumenicis, Patrum Decretis, & summorum Pontificum Decretalibus, atque Antecessorum nostrorum statutis Provincialibus inveniuntur, neque per jura recentiora revocatæ, vel emendatæ, aut contraria, legitima, & canonice præscripta consuetudine, non sunt abolitæ, decernimus in suo robore permanendas, quibus eas etiam connumeramus censuras, quæ hisce nostris Provincialibus insertæ sunt statutis.

Caput II.

De excommunicatione moderate usurpanda.

Quamvis autem excommunicationis sententia gladius sit, & nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, nihilominus eam, quæ ab homine, hoc est, Judice Ecclesiastico potest infligi, volumus & statuimus cum sacrosancto Trid. Concilio posthac, nisi magnam ob causam, haud esse inferendam, & tunc etiam parcius, præsertim in causis civilibus, ubi vel legum dispositio observari, vel alia temporalis pœna usurpari potest; cum experientia doceat, si temere, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem. Verum si necessarium, ut inferatur, fuerit judicatum, tunc, observatis tamen, quæ ex sacris Canonibus in libro Agendorum sunt descripta, poterit inferri, præ oculis autem Judex semper habeat, & observet Decretum a Tridentino Concilio super hoc editum; quod etiam in aliis censuris inferendis haud erit prætereundum.

Sess. XXV. Cap. III. de Reform.

Caput III.

De animadversione Decreti Constantiensis Concilii super ipsis censuris observandi.

Ad vitandum quoque scandala, ac multa pericula, subveniendumque conscientiis fidelium timoratis, statuit hæc sancta Synodus, ut Decretum a Constantiensi Concilio, sub Martino V. super eisdem censuris publicatum, & ab Ecclesia Catholica acceptatum, approbatum, & usitatum, diligenter ab omnibus, præsertim Clericis, & maxime Prælatis, animadvertatur, atque observetur, quod est tale: Christi fidelibus tenore præsentium misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, a jure, vel

Anno 1569. vel ab homine generaliter promulgatæ, teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſervare, niſi ſententia, vel cenſura hujusmodi fuerit in, vel contra perſonam, collegium, vel univerſitatem, Eccleſiam, vel locum certum, vel certam terram, a judice publicata, vel denunciata ſpecialiter & expreſſe, Conſtitutionibus Apoſtolicis, & aliis in contrarium facientibus non obſtantibus quibuscumque, ſalvo, ſi quem pro ſacrilega manuum injectione in Clericum, ſententiam latam a canone adeo notorie conſtiterit incurriſſe, quod factum non poſſit aliqua tergiververſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nam a communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abſtineri, juxta canonicas ſanctiones.

Caput IV.

De pœna ſacrificantium in excommunicatione conſtitutorum.

Clericos etiam admonitos volumus, ut cum acciderit, eorum quempiam aliqua irretiri cenſura, præſertim excommunicationis ſententia, quam non raro poſt nimias potationes, ob violentas in alios Clericos manus, quamplurimi incurrunt, a divinis, Miſſarum præcipue celebratione, abſtineant, quousque abſolutionem impetraverint: quod ſi temerarius quispiam obſervare contempſerit, præter irregularitatem, quam incurrit, ordinamus & præcipimus, ut talis ſacrorum Canonum, noſtrorumque ſtatutorum contemptor, unius menſis carcere mulctetur, absque remiſſione, ter in hebdomada affligendus in pane & aqua, deinde ad beneplacitum ſui Ordinarii ſuſpendatur a Miſſa.

Caput V.

Cætera in Agendario eſſe perquirenda.

In reliquis vero ad ipſas cenſuras, & irregularitatem ſpectantibus, omnia & ſingula obſervari volumus & mandamus, quæ in libro Agendorum ſunt annotata: ubi quid unaquæque ſit, deſcribitur, & caſus Epiſcopales a Papalibus ſecernuntur.

De Auguſtiſſima Evchariſtia, & Miſſæ celebratione.

CONSTITUTIO XLVII.

Caput I.

Circa Sacramentum Evchariſtiæ, omnia, quæ in Agendario præſcripta ſunt, eſſe obſervanda.

Quoniam in Agenda tanquam Clericis noſtris magis familiari & domeſtica, quæ ad hujus tanti Sacramenti conſecrationem, Miſſæ celebrationem, populi circa ea ipſa inſtructionem, atque obligationem, ad ſanctamque communionem, tum in vita, tum & in articulo mortis, præparationem, atque diſpoſitionem, & id genus alia ſpectant, diffuſe admodum & ampliſſime ſint deſcripta, & ex ſacris Conciliorum, etiam Tridentini Canonibus, Patrumque orthodoxorum ſcriptis, & Sum. Pont. traditionibus comprobata, quæ omnia & ſingula, ac ſi huic noſtræ ſanctæ Synodo de verbo ad verbum eſſent inſerta, volumus ac mandamus, ſub eisdem pœnis, eo in libro expreſſis, & aliis a nobis, juxta demerita, imponendis, omnino ſervari, & inviolabiliter cuſtodiri: idcirco, ne illa ipſa hac in Synodo repetere videamur, omnibus prætermiſſis, quædam duntaxat decreta ad majorem firmitatem, & obſervantiam eorum, quæ de

de hoc tremendo Sacramento in eodem Agendorum opusculo sunt sancita, statuere dignum, quinimo propter quorumdam sceleſtiſſimorum protervitatem necessarium duximus. Anno 1569.

ADMONITIO.

De vario ritu ac ordine Missam celebrandi.

De vario ritu ac ordine Missam celebrandi.

Ordo, ritusque celebrandi Missam varii in variis ecclesiis extiterunt, & hodiedum perseverant, veluti in Mediolanensi Ecclesia Ritus Ambrosianus. *Salisburgensis Ecclesia plerumque Romano ritui inhæsit; etsi apud ipsos Romanos varia fuerit Missam peragendi ratio: in capella Pontificia quibusdam diebus cum premeret cumulus plurimarum functionum, Missa brevior fiebat, ac in aliis ecclesiis &c. Tempore Clementis VIII. & Pauli V. Romanorum Pontificum jussu est Cardinalis Bellarminus reformare Missale Romanum; variæ tum correctiones fiebant, in hodiernis nostris Missalibus conspicuæ. In Bibliotheca Archiepiscopali Salisburgensi inter Manuscripta adservantur plura Missalia, sæculi, ut videtur, decimi quarti, aut decimi quinti, referentia antiquum Missæ ordinem, veluti Lit. A. Codex XIII, XXI & XXXIX: item Lit. B. Codex numero X &c. omnes in pergamena ornate descripti: in his Missalibus Evangelium feriæ III. post Dominicam III. Quadragesimæ sic incipit:* In illo tempore respiciens Jesus in discipulos suos dixit Simoni Petro: Si peccavit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum; si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si autem non audierit te, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, aut trium testium stet omne verbum; Et si non audierit eos, dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus &c. *Cl. Pereyra in Tractatu de* Potestate Episcoporum *pag. 162. affirmat & in Portugallia, Hispania, Gallia, Belgio reperiri antiqua Missalia, illius Evangelii initium eodem modo referentia; quin imo in Auxerrensi Ecclesia illius usum hodiedum persistere.*

At vero post reformationem Bellarmini illius Evangelii initium sic legitur in hodiernis Missalibus: In illo tempore dixit Jesus discipulis suis: si peccaverit in te frater tuus &c. *Scio equidem, sacram Scripturam si consulimus, neque hoc, neque alterum præfati Evangelii initium in ea occurrere; sermo quippe Christi Capit. XVIII. Matthæi, post parabolam centum ovium errantium, mox ita auspicatur versum 15:* Si autem peccaverit in te frater tuus &c. *ut proinde hac Evangelii mutatione sacræ Scripturæ nulla illata vis censeri debeat. Nihilominus superiore sæculo Paulus Sarpius hanc Evangelii mutationem virgula notavit in* Apologia per l'opposizioni fatte alli Trattati sopra la validità delle scommuniche *Tom. II. Operum anno 1675. Venetiis editorum fol. 101; quasi vero correctores Missalis in hac Evangelii truncatione præsidium parassent causæ Pontificiæ, potestatem suam supra omnem Ecclesiam erigentis, nempe ut defenderent Decretum, a Leone X. in Concilio Lateranensi editum, de Romani Pontificis super omnia concilia auctoritate; si enim, juxta vetus initium Evangelii, Christus dixit Petro: Si frater tuus neque te, neque testes audierit, dic Ecclesiæ; & si neque hanc audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifesto exinde elucet, judicium totius Ecclesiæ judicio Petri, & successorum ejus, Romanorum Pontificum præhaberi oportere; quod depressionis argumentum evitatur, si Christus definitionem Ecclesiæ, qua Petrum illi significari volunt, pro ultima constituit. Additque Paulus ille Sarpius ex priore Evangelii initio, etsi non reperiatur in Scriptura, sed ab Ecclesia adjunctum fuerit, liquido tamen constare mentem Ecclesiæ, censentis, judicio Petri sententiam totius Ecclesiæ, seu omnium Episcoporum esse potiorem.*

De Missis defunctorum id quoque commemorandum hoc loco est, quod, antequam typographiæ ars esset inventa, cum quis, præsertim ex illustrioribus fidelibus, mortuus est, pro ejus expiatione adscripta fuerit Missa propria, quæ plerumque in Anniversario repetebatur. Inde quorundam natus est error, qui, cum Missam reperissent ab antiquis temporibus dictam, censuerint, cultum ac sanctimoniam in ea significari. Certo cum nuper anno 1758 Episcopi Carinthiæ peterent a Romano Pontifice, majori in posterum celebritate ut ageretur festum S. Domitiani, Ducis & Patroni Carinthiæ, qui circa octavum Christi sæculum vixit, & populorum acclamatione vetere nomen Sancti assecutus est, etsi cæteroquin gesta illius & patria, ipsumque etiam nomen inter tenebras legitimorum testium sint recondita; cumque argumentum illi Episcopi proferrent: quod Missa de eodem pluribus jam sæculis fuisse dicta reperiatur; responderint Romani Censores: hanc repertam de S. Domitiano Missam videri pro more illius ævi ad eam classem Missarum esse referendam, quæ pro defunctis, eorumque expiatione dicebantur. Cujus quidem sententiæ suæ causam adserunt: quod in illa

Anno 1569. *Missa, de S. Domitiano reperta, legatur Evangelium de Lazaro mortuo, & resuscitato; quod Evangelium in Missis Defunctorum ad expiandos fidelium manes hodiedum dici consuevit.*

Caput II.

De modo consecrandi Eucharistiam, cui si quispiam temerarius contrafecerit, quomodo sit plectendus.

Quicumque sacerdos omni Dei timore postposito, ausus fuerit, sacratissimam Eucharistiam extra sanctissimam Missæ celebrationem conficere, vel vinum absque pane, aut e converso, consecrare, vel tremendum Missæ sacrificium non secundum Catholicæ Ecclesiæ ab hac nostra Provincia semper observatam traditionem, jejuno stomacho, ac tempore opportuno, cum omnibus requisitis hactenus ab Ecclesia Catholica sancitis & observatis, & in libro Agendorum annotatis, celebrare, ut hæreticus omnibus spoliatus beneficiis, si quæ habet, acerrime puniatur.

Caput III.

De pœna celebrantium, vel quomodocumque communicantium sacerdotum, sine prævia Sacramentali confessione.

Similiter si sacerdos aliquis repertus fuerit graviter, sive mortaliter Deum offendisse, & proximum scandalizasse, & immemor doctrinæ Apostoli dicentis: Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini; absque suæ conscientiæ discussione, Sacramentali confessione mediante, hoc tremendum sacrificium celebrasse, vel quomodocumque communicasse, (ut supra) mulctetur: Nam qui tale scelus audent perpetrare, profecto ab infectione hæresis alieni non possunt esse, præsertim qui in eodem scelere non erubescunt perseverare, uti, (proh dolor) reperiuntur nonnulli, quos acerbius omnino volumus atque præcipimus a locorum Ordinariis puniri, omnibusque beneficiis, & officiis privari, & a divinorum celebratione usque ad Ordinarii beneplacitum suspendi, qui cum illis haud dispensabit, nisi prius condignam in talibus cognoverit emendationem & contritionem.

I. Corinth. C. XI.

Caput IV.

De pœna non ordinatorum temere sacrificantium, aut quidpiam aliud divinum tractantium.

Simili modo, si quispiam vir scelestus, sacris rite non initiatus (immemor exemplorum Regis Oziæ, qui cum opus usurpasset sacerdotale, & a sacerdotibus Domini admonitus non destiterit, lepra in ultimum usque vitæ suæ diem, sic perseverans fuit percussus: & Dathan, Chore, & Abiron, qui ea de re a terra ore aperto, cum tabernaculis suis, omnique eorum substantia, in infernum usque vivi fuerunt absorpti: & ducentorum quiquaginta virorum, qui illorum trium consenserant facinori, ab igne a Domino egresso pariter fuerunt consumpti) ausus fuerit hoc tantum corporis & sanguinis Domini mysterium peragere, Missam dicendo, vel absque Missæ celebratione, aut quidpiam aliud divinum facere, quod sacerdotibus, aut levitis duntaxat convenit, ut hæreticus temerarius, scelestissimus, sacrilegus, absque venia & misericordia puniatur: ne ira Dei, tanquam talibus conniventes, super nos veniat, & ignis de cœlo descendens nos consumat, aut terra, ore aperto, nos vivos absorbeat, & infernus nos sepeliat.

II. Paralip. Cap. XXVI.

Num. C. XVI.

Caput

Caput V.

De non porrigendo Sacramento, nisi confessis. *Anno 1569.*

Sub pœna gravissima mandamus deinde omnibus Parochis, eorumque Cooperatoribus, seu Vicariis, & quibuscumque hujus venerabilis Sacramenti ministris, ne cuiquam, sive in Paschate, sive alio tempore, sive in vita, sive in ultimo vitæ articulo, sacratissimum Christi corpus exhibeant, nisi de illius communicandi Sacramentali confessione præmissa, certo constiterit. Sunt enim non pauci homines profani, qui nihili facientes sententiam Apostoli dicentis: Quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini; & immemores verborum Christi eos increpantis, qui eo se conferunt, vestem non habentes nuptialem, hoc est, animæ candorem, suis indiscussis conscientiis, pleni immunditiis, ad hanc tremendam accedunt Agni immaculati mensam.

I. Corinth. Cap. XI. *Matth. Cap. XXII.*

Caput VI.

Ut Parochi ea observent, quæ in præcedenti Const. de pœnit. Cap. 6. sunt dicta, in annotandis videlicet omnibus & singulis utriusque sexus, suis capacibus Parochianis, qui temp. Pasch. præmissa sacramentali confessione communicarunt, & qui id agere contempserunt.

Ordinamus præterea, & Parochis omnibus, tam ruralibus, quam aliis, sub pœna privationis eorumdem beneficiorum, & alia ab Ordinariis imponenda, præcipimus, ut ea omnia & singula quam diligentissime circa hoc Evcharistiæ Sacramentum Paschali tempore observent, quæ in præcedenti Constitutione, de pœnitentia Cap. sexto sunt dicta, annotantes omnes & singulos utriusque sexus capaces Parochianos, qui juxta præceptum Catholicæ Ecclesiæ communicarunt, præmissa confessione, vel contempserunt communicare, ut ex nostri pastoralis officii debito, contra tales canonice procedere valeamus.

Caput VII.

Evcharistiæ contemptores sacra privandos esse sepultura.

Renovantes insuper prioris Salisburgensis Synodi Decretum, juxta sacros Canones editum, statuimus etiam, & sub omnipotentis Dei indignatione, ac nostra animadversione mandamus, ut nullus utriusque sexus cujuscumque sit conditionis, gradus, vel dignitatis, in loco sacro sepeliatur, qui tempore Paschali (si communionis capax fuerit) præmissa Sacramentali confessione, non communicavit, nisi de consilio sui Plebani, ad tempus præfixum abstinendi licentiam obtinuerit, vel ante mortem sacram Evcharistiam petierit. At ubi quem contigerit morte inopinata inconfessum obire, sepultura præfata talem carere nolumus, maxima si aliqua pœnitentiæ ostenderit signa, si tamen ipsius Curato constiterit, illum ipsum tempore Paschali, vel paulo post de ipsius Parochi consensu, præcepto Ecclesiæ satisfecisse, nec aliud obstiterit canonicum impedimentum. Volumus tamen, ut prius Ordinario, vel ipsius Officiali indicetur, & Parochus de suprascriptis fidem faciat.

C. 4. de sent. Excommunic. *Cap. 12. de Pœnit. & Remission.* *Cap. 11. de Sepulturis.*

Caput VIII.

De pœna sacerdotum, qui Eucharistiam parum caute conservant.

Ordinamus quoque, ut Parochi, qui in visitationibus, vel alias sacram Evcharistiam (quam in suis Ecclesiis pro infirmis, quemadmodum in Agenda est dictum, habere semper debent paratam) sub

Anno 1569. optima custodia, omnique cum honore & reverentia haud tenuisse deprehensi fuerint, acerrime, juxta Canones puniantur.

Caput IX.

Penes quos claves SS. Eucharistiæ, & sacrorum liquorum conservari debeant.

Mandamus etiam Parochis omnibus, ne (sub pœna privationis omnium suorum beneficiorum) claves ad sacratissimam Eucharistiam, vel ad sacros liquores, Aedituis, sive aliis Laicis viris, multo minus fœminis relinquant, neque unquam ad illorum manus pervenire permittant: quas claves penes ipsos Parochos, vel suos Cooperatores, seu Vicarios semper detineri ac conservari volumus, atque præcipimus.

De sacris Ordinibus.

CONSTITUTIO XLVIII.

Caput unicum.

Refert se ad ea, quæ superius in Constit. 22. & in Agendario sunt dicta.

Quæ circa hoc sacri Ordinis Sacramentum volumus observari, superius ex sacrorum Conciliorum, præsertim Tridentini Canonibus, in Constitutione de consideratione ab Episcopis habenda in admittendis iis, qui ad sacros Ordines aspirant, & in Agenda, satisque pro necessitate sunt præscripta, illa ab Episcopis, ista a Parochis quam diligenter animadvertenda.

De Matrimonio.

CONSTITUTIO XLIX.

Caput I.

Relatio ad Agendarium, in quo satis traduntur, quæ ad hujus Sacramenti administrationem videntur necessaria.

Quia in libro Agendorum quid, & quantum hoc sit Sacramentum, & quæ celebrationem ejus præcedere, vel sequi debeant, quidque in ea omnino agendum, & quomodo progrediendum, ex sacrorum Conciliorum, præsertim Tridentini sanctionibus, & antiquissima hujus nostræ Provinciæ consuetudine, satis est declaratum superius: ubi præterea, non solum, qui & quales a Parochis ad hoc Sacramentum debent admitti, vel rejici, & consanguinitatis, affinitatis, etiam ex fornicatione contractæ, & spiritualis cognationis impedimenta, secundum Concilii Tridentini, & moderni Pont. Max. Pii quinti decisionem modificata edocentur; verum etiam tempora per idem Trident. Conc. dilatata, in quibus nuptiæ solemniter possunt celebrari, annotantur, ac sponsorum benedictiones describuntur; nec non id genus alia, ad hoc ipsum Matrimonii Sacramentum pertinentia: quæ omnia & singula, ac si hac in sancta Synodo de verbo ad verbum essent descripta, approbamus, & ab omnibus Parochis, eorumque Cooperatoribus, vel Vicariis, atque aliis quibuscumque Clericis, sive Laicis, sub pœnis eo in loco, juxta sacros Canones assignatis, & aliis a suis Ordinariis infligendis, servari mandamus atque præcipimus: Ideo ne bis idem inculcetur, paucis, quinque duntaxat articulis, in Agenda omissis, negocium hoc expediemus.

Caput

Caput II.

De ritu benedicendi desponsatos.

Licet in Agenda forma sponsas benedicendi sit tradita, nihilominus quia admoniti sumus, hujusmodi benedictiones nonnunquam in casibus, ubi impendi debent, ab ipsis Parochis, seu eorum Cooperatoribus negligi, huic morbo volentes mederi, statuimus & ordinamus, ut sacerdotes, desponsatos in facie Ecclesiæ conjungentes, ipsis rite atque more Ecclesiastico benedicant: illis exceptis, qui juxta Canones in Agenda excipiuntur.

Caput III.

Quibus liceat decidere causas Matrimoniales.

Et quia causæ Matrimoniales, & ab eis dependentes, ut sunt floris destitutionis virginalis, ultimæ sobolis educandæ, divortii, & id genus aliæ propter animarum periculum, quod in ipsis vertitur, graves dicuntur; quapropter a solis Episcopis, vel eorum Officialibus, seu Vicariis generalibus, aut ab aliis ab ipsis Ordinariis surrogatis, debent tractari, audiri, atque decidi; Ideo inhibemus atque interdicimus omnibus nostræ Provinciæ Christi fidelibus, tam sacerdotibus & Clericis aliis, quam utriusque sexus Laicis, quibus a Concilio Trident. permissum non est: ut nullus ipsorum de causis prædictis, in ea parte, quæ jus, vinculum, aut fœdus Matrimoniale contingit, cognoscere, concordare, transigere, aut diffinire præsumat. Aliter enim hujusmodi temerarii transgressores, & transgressorum processus, sententias, concordias, & transactiones judicamus & decernimus (sicut revera sunt) nullas, inefficaces, & quæ merito nullum debeant sortiri effectum: ipsos etiam sacerdotes, qui se talibus tractatibus immiscuerint, declaramus excommunicationis sententia innodari: Laicos vero judices, vel tractatores talium negociorum una cum partibus, inter quas de facto actum est, a participatione Sacramentorum Ecclesiasticorum, donec errorem suum emendaverint, & ab Ordinario suo cum plenaria satisfactione absolutionem Ecclesiasticam obtinuerint, suspendimus; justum enim est, ut qui se de Sacramentis, aut Sacramentalibus, ad se non pertinentibus, temerario ausu tractandis intromittit, privatione ejus, quod sibi non competebat, puniatur.

Caput IV.

Matrimonium clandestinum a Concilio Trid. laudabiliter esse abolitum.

Notum est, ante Tridentinum Concilium, & nostra, & aliorum tribunalia perplexis contentionibus, rixis, tumultibus, ex clandestini Matrimonii copula molestissime fuisse vexata, quæ nunc, clanculario illo, & fraudulento contractu sublato, ejusdem Tridentini Concilii beneficio, in statum tranquilliorem, (quod Divinæ bonitati acceptum ferimus) vindicata sunt, atque subinde majorem exspectamus quietem. Quis enim populus, quæ civitas, quæ denique Respublica non irritaretur ex furtivis illis Matrimoniis, imo fornicationibus? quæ plerumque plus aloes (ut est in proverbio) quam mellis secum ferunt. Quo pacto autem contractus iste, ut legitimus sit, fieri debeat, id in Agenda, ex Trid. Concilii doctrina explicatum est.

Caput V.

De divortiis, & eorum accurata tractatione.

Verissimum est quod dici solet, difficile esse, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Cum igitur omnibus passim

Anno 1569. passim notum sit, quam plerumque perversa intentione, & injusto affectu, Matrimonia coeant, & inchoentur, nemini debet esse mirum, si sæpius male cœpta Matrimonia, pessimo perficiantur exitu, totque videamus quotidie turpia fieri divortia. Cui nonnunquam accedit incommodo, quod conjuges, qui se ipsos disjungunt, vel etiam a Judice competenti separantur, vim atque virtutem divortii non intelligunt: & cum Judices hisce in causis procedentes, rem ita accelerant, ut in negocio tam magni momenti prius feratur sententia, quam de origine, ac meritis causæ satis constet: quo fit, ut divortia plerumque non pœnam delicti, sed magis occasionem frequentis adulterii, aliorumque tegumenta vitiorum præstent. Ad tollendam igitur peccatorum, & præcipue adulterii frequentiam, ne in infinitum pereant animæ, sacro moniti Trid. Concilio statuimus, ut quoties posthac divortii causa, ad Ecclesiasticum tribunal (cui soli tales causæ decidendæ committuntur) deducta fuerit, Judices ipsi summa diligentia (ex officio) inquirant personarum conditionem, qualitatem, conversationem, & cæteras personarum circumstantias, quæ disjungi ratio postulat, tum etiam causam, qua divortium fieri petitur. Hæc autem secum conferant, & si quid doli, fraudisve intervenerit, aut rei circumstantiæ rationi repugnaverint, ad sententiam finalem, nonnisi cum plenaria causæ cognitione procedant. In principio causæ partes instruantur, quod etiam per sententiam separationis thori, vinculum Sacramenti Matrimonii non dissolvatur, sed quod uterque conjugum nihilominus eo ipso firmissime constrictus sit, atque maneat: ita quod nulli, vel ducere uxorem, vel alteri nubere detur facultas: quinimo si alter eorum, cum alio quocumque, vel quacumque coeat, ab adulterii crimine non sit immunis, sed cæteris gravius peccet, quodque ad mutuum convictum iterum compelli possit.

Caput VI.

De pœna conjugum pertinaciter diffidentium, & non cohabitantium.

Statuimus quoque atque districtius mandamus, ne Parochi apud suas Ecclesias tolerent quomodolibet conjugatos, qui non cohabitant, nisi sint per judicium Ecclesiasticum separati: aut ab eodem literas habeant testimoniales, & sufficientes, quod disjunctim habitare ob justam causam (quæ literis testimonialibus inseri debet) possint: maxime autem quod constet partem impetrantem, tali disjunctioni causam non dedisse. Quicumque autem nec canonice separati, nec toleratione digni inventi fuerint, a perceptione quorumcumque Sacramentorum, nisi in casu extremæ necessitatis constituti, sint suspensi. Quod si in eadem pertinacia, & proposito separationis etiam in extremis constituti permanserint, nec se emendare, atque Ecclesiæ statutis, si supervixerint, conformare velle promiserint, maneant suspensi, & mortui Ecclesiastica careant sepultura.

De Extrema Unctione.

CONSTITUTIO L.

Caput unicum.

Ut extremæ unctionis Sacramentum apud Parochos in crebriorem usum, juxta Agendarii præscriptum modum reducatur, & quæ pœna id negligentes maneat.

Quamquam in Agenda, quid, qualeque sit hoc Sacramentum, a Christo institutum, ab Apostolis usitatum, & ab Ecclesia univer-

sali

sali semper in magna æstimatione habitum, satis sit ostensum, atque sanctarum scripturarum testimoniis comprobatum, ac sacrorum Conciliorum, præsertim Tridentini sanctionibus corroboratum: ubi, & quomodo, ac quando, & quibus, a Parochis sit ministrandum, pariter est traditum: quæ omnia & singula, ac si huic nostræ Synodo de verbo ad verbum essent inserta, volumus atque præcipimus observari: nihilominus cum non sine maximo animi nostri mœrore perceperimus, non solum in pagis, verum & in civitatibus hoc tam utilissimum Sacramentum ex mera negligentia Parochorum esse pene extinctum, & oblivioni traditum: quæ res in Dei Ecclesia magnum parit scandalum, & ex hac vita decedentibus, non parum detrimenti affert: cupientes ex debito nostri pastoralis officii Parochorum conscientiis consulere, & fidelium in Domino morientium incommodo subvenire, ordinamus & mandamus omnibus Parochis, tam in civitatibus, quam villis, ne sua negligentia, & incuria, sine hoc unctionis Sacramento, ex hac vita emigrare quemquam suorum patiantur, idque ut dexterius fiat, ægrotantes pro officio suo frequentius visitare, illisque, postulante necessitate, & hoc, & aliis necessariis Sacramentis, juxta ea, quæ in Agenda præscripta sunt, rite subvenire, & si opus fuerit, temporalibus subsidiis consulere debent. Quod si a quoquam perditæ conscientiæ Pastore neglectum fuerit, ita ut sua incuria quispiam suorum Parochialium absque extrema unctione ad alteram transierit vitam, volumus (quod & sub anathemate observari præcipimus) ut talis Parochus illico a suo Ordinario privetur omni beneficio Ecclesiastico: si quis vero non ex negligentia Parochorum, sed sua culpa, qui a suo proprio sacerdote, vel ejus Cooperatore admonitus atque persuasus noluit ex manifesto contemptu consentire, absque hoc ipso discesserit Sacramento, anathemate notatus, in sacro haud sepeliatur loco: Id quod etiam in Agenda annotatum est. *Anno 1569.*

De Funeribus, sepultura, & exequiis.

CONSTITUTIO LI.

CAPUT I.

De ritu inferendi fideles mortuos sepulturæ.

Licet in Agendorum libro, quam pium, laudabile, a Deo, & Ecclesia valde commendatum opus sit morientium sepultura in Domino & Ecclesia, ex sacris literis, earumque orthodoxis interpretibus ostensum est satis, ibidem quoque modus sepeliendi, cum suis cæremoniis, & sanctiss. orationibus est traditus: attamen animi nostri maxima commotione accepimus, alicubi tam in villis, quam oppidis nostrarum Diœcesium homines vita functos absque ullius sacerdotis comitatu, procul omni cruce, atque lumine, ceu bestiarum cadavera ad sepulturas, nefandum in modum, efferri: alios vero nonnunquam neque Parochi, neque alterius cujuspiam Cooperatoris Presbyteri præsentia gaudentes, sed unico tantum clericulo, nullis sacris vestibus induto, veteris forsitan amicitiæ causa comitatos, sine orationibus, vel cæremoniis, plusquam ethnico more ad sepulchra rapi: quod sine dedecore Christianæ pietatis, publico offendiculo, & Pastorum supina negligentia accidere non potest. Quam impietatem, atque barbariem, ne quid Christianus noster populus, vel cum brutis, vel infidelibus, vel stoicis tandem, & apathis quibusdam Hæreticis commune habeat, avertere, ac penitus e medio tollere enitentes,

Anno 1569. tentes, ordinamus & mandamus (ſub pœna privationis omnium beneficiorum) omnibus Parochis in civitatibus & extra commorantibus, ne quempiam cujusque ſexus in Chriſto & Eccleſia defunctum (pro qualitate tamen loci) ad ſepulturam ſinant deferri, niſi ipſe Parochus ſive ad minus Cooperatorum ſuorum unus, lineo illo indumento (quod vulgo Chorrok appellant) amictus, & ad collum appenſa Stola, funus prævia cruce, luminaribus, & aqua benedicta adornatum, conducat, idque precibus, & ſi Clericorum plures interfuerint, lugubri cantu, more Catholico proſequatur, omnesque cæremonias in levando funere, ejusque proceſſione, & inhumatione (juxta Agendæ traditam inſtructionem) ſub pœna prædicta, omni fraude, ac negligentia ſemotis adhibeat.

Caput II.

De proceſſione funerali.

Si itaque, ut prædictum eſt, plures una cum Parocho funeri affuerint Clerici, omnes quidem chorali (de qua ſupra) veſte induti, in cathedralem, parochialem, vel defuncti ædibus viciniorem Eccleſiam conveniant, deinde congruo proceſſionis ordine, bini & bini prodeuntes, pſalmos, aliasque ſacras preces, juxta ritum Catholicæ Eccleſiæ, cantantes, modo ſupraſcripto, cruce ſcilicet præcedente, ad defuncti ſe conferant ædes. Quo cum pervenerint, precibus, ac cæremoniis (in Agenda deſcriptis) a Parocho rite peractis, mortuum cum candelis accenſis ad ſepulturam uſque eundem ſervantes ordinem, comitentur: inde non diſcedentes, quouſque ſepulturæ traditum fuerit corpus.

Caput III.

De ſumptibus funerum.

Expenſas pro pollinctoribus, libitinariis, ſepelientibus, æditois, campanariis, candelis, & aliis ad funus parandum neceſſariis, hæredes defuncti exſolvant, & Parochus non niſi a ſponte dantibus quicpiam accipiat: quod ſi id demortui facultates non ferant, pie & honeſte ſepeliatur, nec quicquam vel parochus, vel Eccleſia exigat.

Caput IV.

De compellendis hæredibus ad pias cæremonias defuncto adhibendas.

Si vero pie defuncti hæredes, vel amici, ita ſe impie geſſerint, ut religioſum funeris inſtitutum contemnentes, crucem, clericos, & luminaria adhibere noluerint, ab Epiſcopo, ſive Archidiacono, vel rurali Decano, aut Parocho, mediante ſæculari brachio (ſi neceſſe fuerit) eas pietatis cæremonias admittere cogantur, & piarum exequiarum contemptores a ſuo puniantur Ordinario.

Caput V.

Ut poſt funeralia, reliqui dies exequiarum celebrentur, pauperibusque eleemoſynæ erogentur.

Volumus etiam & ſtatuimus, ut ſecundum piiſſimam Catholicæ Eccleſiæ traditionem, & hujus noſtræ Provinciæ ſemper obſervatam conſuetudinem, poſt funeralia, exequiæ ſeptimi, trigeſimi, & anniverſarii celebrentur defunctorum, & pauperibus eleemoſynæ erogentur.

Caput

Caput VI.

Ne quid ultra morem solitum in exequiis habendis exigatur.

Cavere autem debent Parochi, & sacerdotes alii, ne pro hujuscemodi divinis celebrationibus quicquam exigant, aut petant, vel quidpiam aliud committant, quod simoniacæ labis, aut avaritiæ suspicionem sapiat, sed juxta piam consuetudinem, quod eis datur, accipiant.

Caput VII.

De modo in posterum circa exequiarum sumptus constituendo.

Et quia circa hujusmodi funeralia, exequias, & anniversaria, hujusque generis alia, partim ob ruditatem, & inurbanitatem subditorum, partim ob quorumdam Ecclesiasticorum avaritiam & cupiditatem, nonnulla quandoque existunt indecora, quilibet Ordinarius in proxima Synodo Dioecesana, vel visitatione futura, utriusque partis auditis querelis & rationibus, juxta rei necessitatem, constituet modum & ordinem, ut posthac unusquisque sciat, quantum dare, vel accipere debeat.

Caput VIII.

De modestia in parentalibus servanda.

Quoniam autem non semel apud nos, nostrosque Coepiscopos auditum est, in parentaliis, cæterarumque exequiarum conviviis, quæ in defunctorum memoriam nonnunquam exhiberi solent, tam insolenter, & immodeste se gerere Clericos, ut aliis hominibus maxima offerant scandala; ad quorum emendationem antiquum sacri Concilii Maticensis, vel secundum aliam literam, Nanetensis Decretum, huc repetendum & inserendum duximus non indignum: Cujus verba sunt hæc: Nullus Presbyterorum quando ad anniversarium diem XXX. aut VII. vel III. alicujus defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam convenerit, se inebriare ullatenus præsumat; nec precatus amore sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat: aut turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri patiatur: nec larvas dæmonum ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & sacris canonibus prohibitum. Quæ omnia volumus a nostræ Provinciæ sacerdotibus observari, cui si quispiam contrarium fecerit, ultra pœnas superius circa ebriosos, & inhoneste viventes Clericos statutas, pro sui Ordinarii arbitrio, acrius puniatur.

Caput IX.

Qui a sacra sepultura sint arcendi.

Admonere præterea volumus Parochos, & omnes alios Ecclesiarum rectores, ne non baptizatos, etiam sanctorum infantulos, vel hæreticos, schismaticos, excommunicatos, desperatos, simoniacos, usurarios, ac quoscumque peccatores publicos, in loco sacro sepeliri permittant, nisi in ultimo vitæ argumentum non vulgare ostenderint pœnitentiæ: alias si quis hoc nostrum ex sacris Canonibus desumptum Decretum custodiri non curaverit, sacrorum Canonum, & hujus nostræ Synodi reus erit.

Anno 1569.

De Simonia.

CONSTITUTIO LII.

Caput I.

De vitanda Simonia, quavis hæresi pestilentiore.

Licet inter casus Papales, in libro Agendorum descriptos, etiam Simonia contineatur, nihilominus cum Deo & Ecclesiæ ita sit abominabilis, quod omnia reliqua crimina longissime superet, dicente Canone, Tantam esse labem hujus criminis, quod quilibet criminosi admittantur ad ejus accusationem, & omnis sacerdos peccator ad missam cantandam, præter Simoniacum, quem quælibet etiam meretrix accusare potest. Quinimo tolerabilior (inquit Tharasius Constantinop. Episcopus) est Macedonii, & eorum, qui circa ipsum sunt Spiritus sancti impugnatorum impia hæresis, quam hæc Simoniaca pestis: quia illi creaturam & servum Dei Patris & Filii Spiritum sanctum delirando fatentur, isti vero Spiritum sanctum efficiunt suum servum. De quo genere hominum Christianus scriptor recte exclamat.

Cap. Tanta de Simonia. *Can. Eos qui Caus. I. Q. 1.*

O Simon mage, o miseri sequaces,
Qui res divinas, quæ bonitatis
Debent esse sponsæ, vos rapaces
Ob aurum, & argentum adulteratis.

Cap. Sicut. de Simon. Quapropter ab omnibus Christi fidelibus, tanquam flamma vorax tales debent vitari. Sicut Simoniaca pestis (inquit sanct. Sum. Pont. Lucius) sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione, mox, ut ejus signa per aliquem personam claruerint, de Ecclesia Dei debet eliminari, atque repelli: tum quod nostris temporibus hoc tam detestabile crimen, non parum in quam plurimis sciamus vigere hominibus, eo deductis, ut nec salutis propriæ, neque ministerii, quod gerunt, memores, atque famæ facti sint plane prodigi: ut cordibus nostrorum Clericorum, atque etiam Laicorum hoc tantum scelus vitandum magis affigatur, ne officii nostri obliti arguamur, Antecessorum nostrorum circa hoc abominabile crimen Provincialem constitutionem, ex sacris Canonibus desumptam, hoc in loco renovare, & repetere duximus dignum, atque opportunum: cum hic finem imposuerimus sacrarum rerum collationibus, atque ministrationibus. Non solum enim in beneficiorum collatione, sed etiam in Presbyterorum in Ecclesiam introductione, & Sacramentorum administratione, nubentiumque benedictione, & mortuorum sepultura, a dantibus, & recipientibus, hoc horribile conflatur monstrum. Quare districte omnibus & singulis, cujuscumque sint conditionis, gradus, & dignitatis, præcipiendo interdicimus, ne quisquam pro beneficiorum collatione, præsentatione, aut electione, sive renunciatione, aut alicujus alterius Sacramenti administratione, seu nubentium benedictione, vel defunctorum sepultura, pacifcatur de pecunia, aut re alia æquivalente, sibi vel alteri danda: sed volumus juxta sacros Canones, beneficiorum collationes, præsentationes, electiones, renunciationes, confirmationes, beneficiatorum introductiones gratis concedi, & Sacramenta absque venalitate administrari, atque id genus alia similiter peragi, omnibus mandantes Parochis, aliisque curam animarum habentibus, ut ea ipsa Sacramenta, atque reliqua spiritualia, omnibus suis subditis exigentibus (ad ea tamen percipienda idoneis) pro loco, & tempore congruis, absque dilatio-

Cap. VIII. de Simonia.

ne

ne administrent, & secundum Catholicæ Ecclesiæ ritum exhibeant. *Anno 1569.*
Actor. Cap. VIII. IV. Reg. Cap. V. Si quis autem contra sanctionem istam quid commiserit, is portionem non tantum cum Simone, verum & cum Giezi, se noverit habiturum: quem propterea nisi condignam egerit pœnitentiam, ad Ecclesiasticam sepulturam suscipi prohibemus, & prorsus vetamus.

Caput II.

Qui circa hanc labem plectendi veniant.

Ut etiam omnis ad Simoniam aditus intercludatur; declaramus non solum Simoniæ actores, sed etiam ejus mediatores, internuncios, & interpretes, atque Notarios Simoniaca instrumenta conficientes, hanc Simoniæ labem incurrere.

Caput III.

Justas exactiones non esse negligendas.

Verum quia rationis, & explorati Juris est, quod socii passionum, sint etiam socii consolationum, permittimus & concedimus sacerdotibus, ut ea, quæ in consolationem laborum suorum, juxta Ordinariorum determinationem, dari consueta sunt, nedum accipere, sed *Luc. Cap. X. I. Corinth. C. IX.* etiam tanquam debitum exigere valeant: Dignus est enim operarius mercede sua. Siquidem eis spiritualia seminarunt, dignum quoque est, ut etiam de illorum temporalibus, pro sua sustentatione, aliquid metant.

De Rogationum processionibus.

CONSTITUTIO LIII.

Caput I.

De causa & origine supplicum precum, vel ut vocant Processionum, earumque frequentatione.

Quandoquidem ad Deum rogationes absolute & simpliciter sunt utiles & necessariæ, sacra scriptura attestante, & infinitis locis ad eas nos admonente; quanto magis erunt commodæ, si a nobis cum jejuniis, & sacrorum locorum visitatione celebrentur? Cujus rei magnum nobis illud est testimonium, quod apud Viennam Galliarum, tempore sancti Mamerti Viennensis Archiepiscopi contigit, ubi cum incendia crebra, terræ motus assidui, & nocturni audirentur sonitus, ita ut homines se sylvestres ingererent, & ut pavidi cervi per angusta portarum usque ad fori loca penetrarent, nec ullis orationibus, & simplicibus precibus ullo modo cessarent, tandem rogationum processionibus, quas supradictus sanctiss. Viennensis Antistes, superno numine inspiratus excogitaverat, penitus fuerunt liberati. Ad cujus rei mirabilis exemplum, in prima Aurelianensi Synodo fuit sancitum, hujusmodi rogationum processiones, tribus diebus ante Domini Ascensionem debere in illa Provincia celebrari, cujus sanctam, & fidelibus utilem institutionem, Universalis Ecclesia est amplexata, ab omni *Can. Rogationes Dist. III. de Consecrat.* Christiano populo custodiendam. Deinde ad illorum trium instar dierum, non solum in diversis Ecclesiis pluries, determinatis tamen temporibus, hujuscemodi rogationum processiones celebrari est institutum, verum etiam, cum quidpiam a Deo sit implorandum, talibus rogationum processionibus, totiens, quotiens opus est, supplicatur. At cum non sine magna hujus sacræ Synodi perturbatione audierimus, quibusdam in locis, ob Parochorum incuriam, eas neque necessitate immi-

Anno 1569. imminente obſervari, neque præfixis temporibus, tum ab Eccleſia univerſali, tum a ſuis particularibus Eccleſiis determinatas cuſtodiri, ſed ut abolitas relinqui; illas omnino reſtituere volentes, ut noſtro ſatisfaciamus paſtorali debito, & omnium noſtrum conſulamus utilitati, ordinamus & ſtatuimus, ut annuatim, ſtatutis ſaltem temporibus, præter alias ab univerſali Eccleſia inſtitutas, non ſolum juxta hujus Provinciæ, ſed etiam cujuslibet particularis Parochialis Eccleſiæ antiquiſſimam & laudabilem conſuetudinem, Parochi ſuas habeant rogationum, ſive ſupplicationum proceſſiones, infraſcriptis tamen animadverſis, & populis ſuis quam diligentiſſime expoſitis, ac declaratis.

Caput II.

De ritu, ac cæremoniis litaniarum, ſeu Proceſſionum.

Parochi cum ſacras rogationum proceſſiones ſunt celebraturi, chorali veſte induti, prægeſtata cruce, proficiſcantur, quos Laici viri primo loco, mox fœminæ, at ſeparatim, ſequantur, a quacumque levitate, riſu, colloquio, & confabulatione, & id genus aliis, quibus magis Deus ad iram provocatur, quam ad exauditionem inducitur, abſtinentes, ſed devoto animo, & ſpiritu humiliato, ac contrito, ad Deum pſalmis, hymnis, & aliis piis precibus acclamantes, & animadvertentes, ne a Laicis cantilenæ recitentur hæreticæ, ſed a Catholica Eccleſia approbatæ: & cum ultra unius diei iter ad aliquem ſacrum locum eſt proficiſcendum, ibique pernoctandum, ut viri a mulieribus maneant ſeparati, & a crapula abſtineant, præſertim potatione, ſcientes ebrioſos Deo eſſe abominabiles, ne pro gratia impetranda, Dei in ſe concitent indignationem, maxime cum hujusmodi piæ ſupplicationes, cum jejunii obſervatione, quæ ad alliciendam Dei gratiam magnam vim habet, ſint inſtitutæ. Deinde ſuos admonere debent Parochi, ne quispiam ordinem in proceſſione citra neceſſitatem deſerat, antequam ad Eccleſiam, unde profecti ſunt, redierint. Quæ omnia, ut ex ſententia ſuccedant, curabunt pariter Parochi aliquos ex ſuis Parochialibus honoratiores cæteris præfici, quibus curæ ſit, ut hæc omnia pio ſerventur ordine, neque vero liceat ſolis Laicis ſine Clericis celebrare publicas ſupplicationes, & litanias: quin etiam ſacroſanctæ crucis ſignum penes ſe habere, ac deinceps loco ſacro reponere debent, quod etiam ante mille annos antiquorum Rom. Imperatorum legibus ſancitum fuit, quibus exilii pœna cautum erat, ne quis ejuscemodi proceſſiones ulla injuria afficeret: conſpicientes itaque conſuetudinem hanc litaniarum non eſſe novum quoddam, vel temerarium inventum (ut impii homines calumniari ſolent) ſed apud antiquiſſimos Chriſtianos in frequenti uſu & maxima veneratione habitam, non decet nos ab illis majorum noſtrorum laudatiſſimis moribus degenerare, ſed ſubinde in cultu Divino proficere, ad gloriam Dei, animæque noſtræ ſalutem.

Can. Rogationes Diſt. III. de Conſec.

L. Sed jure novo Cod. de Epiſc.

De Cantionibus, diverſis temporibus, in Eccleſiis cantandis.

CONSTITUTIO LIV.

Caput unicum.

Ut plebi, ſtatis anni temporibus, ſolitæ ac approbatæ in Eccleſiis maneant Cantiones vulgares in Agendario deſcriptæ, aut ab Ordinariis approbatæ.

Ut antiquiſſimæ & laudabiles hujus noſtræ Provinciæ piæ perſeverent conſuetudines, approbamus morem antiquum, quo in Eccleſiis,

clefiis, juxta diverfitates temporum, diverfæ cantilenæ a fideli, ante & poft conciones, canuntur populo, a Prædicatoribus inceptæ, ita tamen, ut nulla cantio cantetur, quæ in Agendorum libro cujusque Diœcefis non contineatur, aut ab Ordinario non fit approbata: ubi fuis feftivitatibus, & temporum diverfitatibus fuæ accommodatæ funt cantilenæ, quas, nec alias in Ecclefiis volumus atque mandamus cantari. Quod fi alicubi haud fuerit obfervatum, præcipimus, ut Parochus vel Concionator, qui aliam in Agendario non contentam canere inceperit, vel cani permiferit, omnibus beneficiis privetur, & in carcere tanquam traditionum Ecclefiafticarum contemptor, & de hærefi fufpectus, acerrime puniatur. *Anno 1569.*

De diebus feftis, & eorum fanctificatione.

CONSTITUTIO LV.

CAPUT UNICUM.

Inftructio & annunciatio feftorum dierum, ex Agendario difcenda.

Cum in libro Agendorum quid fit dies feftus, & quales, ac quot, qui per hanc noftram Provinciam, tum de præcepto, tum de confuetudine funt celebrandi, & quomodo fanctificandi atque obfervandi, fatis fit oftenfum atque defcriptum, ideo longiori mentione opus hoc loco non eft, cum illic ex mandato noftro declaratum abunde fit, quomodo Parochi, & cæteri ejus conditionis Clerici, fingulis diebus Dominicis juxta antiquum morem Ecclefiæ Catholicæ, tempore fummi Officii, Plebi indicent atque manifeftent, quot, & quales de præcepto, vel confuetudine, in illa fequenti hebdomada habeantur dies fefti, & quomodo fint obfervandi, quodque in iis præ cæteris diebus major diligentia cultui Divino, & verbi Dei concionibus debeatur, & alia, quæ latius in Agenda, non folum fub hoc ipfo titulo explicata, fed etiam in capite de inftruendis fidelibus ad intelligentiam confecrationis (quæ vulgo vocatur Miffa) tanti facrificii corporis & fanguinis Chrifti annotata, ubi ex facris Canonibus etiam edocetur, unumquemque fidelium, omnibus diebus feftis, fub præcepto teneri, Miffam a principio introitus, ufque ad benedictionem, quæ in fine datur, audire, ibique eo ufque perfeverare, fi peccatum mortale noluerit quis incurrere.

Can. Omnes fidel. Dift. I. de Confec.

De obfervatione jejuniorum.

CONSTITUTIO LVI.

CAPUT UNICUM.

De indicendis atque obfervandis Ecclefiæ jejuniis, & pœna prævaricantium.

Licet in Agenda non minus de jejuniis, quam diebus feftis, inftructionem dederimus facerdotibus, eorumque Cooperatoribus, feu Vicariis, ac reliquis animarum curam gerentibus, ubi traditum eft, quid jejunium, & in quibus diebus, & quomodo fit jejunandum, & in quibus, etiam præter jejunii dies, a carnibus fit abftinendum, ut ipfis fuis fubditis inter concionandum diebus præfertim Dominicis, ea maxime, quæ in illa fequenti occurrunt hebdomada, explanent, & inculcent, eoque magis, cum diaboli fraude, hominumque effrænata libidine, atque gula eo res (proh dolor) redacta fit, quod magna pars hominum, Deum ventrem fuum conftituentes, rejecto Chrifti

Anno 1569. sti jugo, sacratissimis æque ac saluberrimis jejuniis, toties a Prophetis, imo Christo ipso, ejusque Apostolis nobis inculcatis, nuncium pene remiserint, adeo ut nec indictis jejuniorum diebus a carnium esu abstineant: a quo scelere nefario etiam Clericorum nostrorum quosdam, & quandoque Pastores ipsos, una cum suis collaboratoribus immunes haud esse, non sine maximo dolore percepimus: quod tanto pejus est, quanto magis isthæc nefanda lues in sacra sacerdotum penetralia irrepsit, & qui aliis vitæ sobrietate ad salutem præire deberent, eos pari ingluvie irretitos, perniciosissimo exemplo, ad insatiabilem infernalis voracitatis rictum secum trahere videntur: cui horrendo sceleri, ex nostri officii debito providere volentes, Prædecessorum nostrorum Constitutiones, juxta S. Canones editas, renovantes, ordinamus & statuimus, atque sub omnipotentis Dei indignatione, & nostra animadversione præcipimus, ut jejunia, & a carnibus abstinentia, in omnibus diebus, in Agenda notatis, ab omnibus utriusque sexus Clericis, & sæcularibus, his duntaxat exceptis, qui de jure, ob adversam valetudinem, seu alias legitimas causas excipiuntur, observatis tamen observandis, serventur & custodiantur. Cui nostro, imo Christi, & antiquissimo Ecclesiæ Catholicæ statuto, a Christi fidelibus semper observato, si quis Laicus contra fecerit, carnes præsertim comedendo, a magistratu, juxta demerita plectetur: sed si Clericus fuerit, & talem nequitiam perpetraverit, omnibus beneficiis privabitur, & in carcere triduo quidem in hebdomada, solo pane & aqua emacerandus tanto tempore detineatur, quousque firmissimam suæ contritionis, & veræ pœnitentiæ significationem dederit; qui neque tunc erit liberandus, nisi hæresi prius abjurata, in fide Catholica se perseveraturum spoponderit, ut tandem (juxta Prophetæ illius adhortationem) discat converti ad Dominum Deum nostrum in toto corde suo, in jejunio, planctu, & fletu, & in posterum exemplo Davidico humiliet animam suam in jejunio.

Joel. Cap. II. Psalm. XXXIV.

De disciplina Populi.

CONSTITUTIO LVII.

CAPUT I.

Præfatio continens ex corpore naturali comparationem sæcularis status ad corpus mysticum, cujus velut anima censentur Clerici.

Quoniam nos omnes utriusque sexus in Christo baptizati, Clerici & Laici, unum teste Apostolo corpus sumus, eodem asserente: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis, quod nil aliud est, quam Christi corpus effici, ut idem alibi testatur, inquiens: Vos autem estis corpus Christi, quod est unum: & rursus, unus panis, unum corpus, multi sumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus; quemadmodum enim se habent membra ad corpus unicum naturale; ita & nos in uno Christi corpore convenimus mystico, ut sicut illud ex anima & corpore, & corpus diversis ex membris, diversas actiones habentibus, constituitur: ita & hoc, cujus animæ locum pars obtinet spiritualis, quæ est Ecclesiastica, reliquam vero corporis compaginem Laicalis repræsentat status. Quapropter sicut naturale corpus concutitur, & patitur, si vel anima affligitur, aut minimum corporis membrum læditur, seu infirmatur: eundem in modum hoc Christi corpus mysticum patitur, atque angitur, si vel spiritualis, aut Laicalis pars peccando infirmatur, cui non secus atque naturali corpori pro recuperanda pristina sanitate, sunt adhibenda pharmaca, ad morbos quoscumque depellendos idonea.

Galat. Cap. III. I. Corinth. Cap. II.

nea. Quare cum nemo ignoret, non alteram tantum, sed utramque hujus corporis mystici partem, spiritualem scilicet & corpoream, quæ est Ecclesiastica & Laicalis, ut variis morbis affici, sic opportunis quoque medelis indigere: quam ob causam, eamdem ipsam institui- mus Synodum, ut parti utrique consulatur. Præscriptis autem remediis ad necessitatem spiritualis corporis spectantibus, operæ pretium, & omnibus modis necessarium judicavimus, ei parti, sine qua anima recte valere vix potest, saluberrimis remediis subvenire, ut tandem & anima & corpus, scilicet & Ecclesiasticorum simul ac Laicorum uterque cœtus, ex æquo curetur, ne salvo tantum capite, cætera mystici illius corporis membra languere, vel negatis pharmacis, penitus interire patiamur. *Anno 1569.*

Caput II.

De reverentia populi in Clerum, & obedientia erga proprios sacerdotes.

Licet autem in suprascriptis nostris Constitutionibus, tum etiam in Agendario sparsim diversis in locis, quam plurima ad populi communem disciplinam sint tradita; nihilominus, ut ea omnia, & alia his similia, ad nostrum institutum pernecessaria, magis in promptu sint, & cordi ac memoriæ facilius mandentur, non inconsultum existimavimus illorum aliqua, hoc in loco, una cum aliis opportunis præceptis attexere. Quæ ut congruo sequantur ordine, hinc initium apte sumi credidimus, ut postquam fidelis populus Dei, quæ fit Catholica & Apostolica Ecclesia, unica columba, & sponsa Christi, extra quam salus non est, cognorit ex concionatorum orthodoxorum admonitionibus, suorumque Magistratuum exemplo, ejusdem Ecclesiæ Antistites, Prælatos, Pastores, ac Sacerdotes amare, observare, ac revereri discat, memor antiqui cujusdam Canonis, in Concilio Matisconensi secundo, tempore Pelagii secundi circiter annum Domini 580. editi, qui incipit: Et quia ordinatione sacerdotum &c. cui consonant verba D. Pauli dicentis: Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Et hoc non tantum, sed etiam eis, præsertim quibus commendati sunt, absque contradictione obedire, Apostolo Paulo iterum asserente: Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: eoque magis, ne in illorum albo sint censendi, de quibus ait Dominus Deus, Populus tuus, sicut hi, qui contradicunt sacerdoti: Melior est enim (inquit summus Dei sacerdos Samuel) obedientia, quam victimæ, & auscultare magis, quam offerre adipem arietum; quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare; & tanquam scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Si autem Episcopis non obedierint omnes Presbyteri (ait sanctissimi principis Apostolorum discipulus Clemens Romanus) diaconi, ac subdiaconi, & reliqui Clerici, omnesque principes, tam majoris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus, & linguæ non obtemperaverint, non solum infames, sed & extorres a regno Dei, & consortio fidelium, ac a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt. Nam Prælatorum atque aliorum sacerdotum est, populos instruere: & populorum est, suis sacerdotibus obedire; dicente Domino: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: Et qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Nihil enim (inquit idem) injustius, vel inhonestius est, quam filios patribus rebelles, aut Clericos, seu Laicos doctoribus, vel discipulos magistris inobedientes, vel protervos existere: Novimus enim primum

Hebr. Cap. XIII. *Osee Cap. IV.* *I. Reg. Cap. XV.* *Epist. III. de offic. sacerd.* *Luc. Cap. X.*

Anno 1569. mum hominem per inobedientiam cecidisse; idcirco omnes hoc vitium summopere cavere monemus. Et paulo post; Episcopum quasi Christi locum tenentem, honorare omnes debent, eique servire, & obedientes ad salutem suam fideliter existere, scientes quod sive honor, sive injuria, quæ ei defertur, in Christum redundat, & a Christo in Deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei: monita autem vitæ a Presbyteris inquirere, a Diaconibus vero ordinem disciplinæ. Contradictio etenim populi, qua suis contradicit Pastoribus, plerumque non minima causa est, quod aliquando mala Ecclesiæ contingant: sunt enim illa hæreticorum, & schismaticorum, omniumque perturbationum initia: cujus rei non paucæ (proh dolor) nationes, atque Regna, suæ perniciei, atque ruinæ nobis exempla reliquere.

CAPUT III.

Quod Prælatis, & Parochis, etiam dyscolis, sit obediendum.

Etsi Episcopi, aut alii Prælati, vel Parochi aliud (quod absit) agant, quam doceant: nihilominus tamen eis (nisi in fide, quod omen Deus avertat, erraverint) omnino a fideli populo est obedien-*Matth. C.XXIII.* dum, Veritate ipsa Salvatore nostro Jesu Christo testante: Omnia, quæ dixerint, atque præceperint, non quæ egerint, esse servanda, fore enim, ut aliud dicant, & aliud agant.

CAPUT IV.

De supercilio plebejo vitando, id est, ne Clerum judicare, vel carpere præsumant.

Hæc præterea populo inculcandum fuerit, ne vel suos, vel alios Prælatos, Pastores, sacerdotes, seu personas Ecclesiasticas, licet parum spectatæ vitæ, temere judicent, vel reprehendant: cum facta pastorum oris gladio ferienda non sint, quamquam reprehendenda recte videantur: neque vero his obloquantur: non verbis contumeliosis aut injuriosis, non illusoriis, minus autem maledictis incessant, non cantica ignominiosa de ipsis effingant, vel ficta depromant, neque aliud quidpiam in dedecus Ecclesiasticæ dignitatis vel ordinis committant: non segniter præ oculis habentes, quanta his immineat condemnatio, qui, teste scriptura, peccant in parentes, inter quos non minimum locum tenent pastores ac sacerdotes. Quis *Can. Quis Dist. XCVI.* enim dubitat (inquit Gregorius) Sacerdotes Christi, Regum & Principum, omniumque fidelium Patres & magistros censeri? Si enim Cham pater Chanaan, quia patris pudenda non operuit, sed cæteris fratribus promulgavit, in semine suo fuit maledictus: quanto magis, & multo amplioris condemnationis rei efficientur, qui Patribus le-*Can. In scripturis Dist. XCVI.* gatione Dei fungentibus (quos ceu parentes animæ, ut eos S. Hieronymus vocat, amare debent) contumeliam inferunt? Hoc ipsum olim egregie observabat Constantinus, qui, ut legimus, hanc memorabilem edidit sententiam: Se, cum propriis oculis videre contingeret sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui monachali habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem suam expoliaturum, & eum, ne ab alio videretur, coopperturum: quo exemplo (desideratissimi filii) commonemini, ut quemadmodum fide, religione, ac honoris splendore huic adæquari studetis: ita quoque submissione, ac devotione eidem similes, & quantum in vobis est, etiam superiores fieri modis omnibus contendatis: adeo ut hoc proposito exemplo, ceu calcari stimulati, eum, qui sine exemplo cum tanta laude se gesserat, accumulato studio certatim vincere conemini. Sed hoc quidem

dem diximus, cautos vos reddere cupientes, quod si Clericis & sa- *Anno* 1569.
cerdotibus (animarum Patribus) aliquid durius evenire perspexeritis, & si quid forte horrorem piis mentibus ingerere possit, non perfrictæ frontis hominem Chamum, sed cæterorum Noæ filiorum pudorem, ac modestiam æmulantes, paterna verenda pie obtegatis, ut ea vobis, quæ illis, omnium bonorum compensatore Deo annuente, accedat gratia, & rerum prosper successus.

Caput V.

Malos sacerdotes a Deo propter populi peccata quandoque dari.

Admonendus quoque populus est, male feriatos sacerdotes propter subditorum malignitatem, & flagitia, pœnæ cujusdam loco a Deo dari, ut si quoties malus fuerit populus, & via illorum prava in conspectu Dei, tunc eorum merito evenire, ut etiam a similibus regantur Pastoribus, atque sacerdotibus; dicente Domino Deo per
Isaia. Cap. XXIV. os Esaiæ prophetæ: *Sicut populus, sic sacerdos*, ut sicut servus, sic Dominus ejus, & sicut ancilla, sic Domina ejus, sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet: dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur, luxit, & defluxit terra, & infirmata est; defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ, & terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum; propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus: ideoque insanient (ecce) cultores ejus.
Cap. IV. Et per Oseam: Sicut populus, sic sacerdos, & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei: & comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt, in non custodiendo &c. Quæ vero pœna utrosque maneat, idem mox indicat Propheta: Corrues hodie (inquit) & corruet etiam Propheta tecum. Quod si noster populus probiores, ac moratiores sacerdotes habere, ut par est, maluerit, se ipsum corrigat, vitam emendet, Deum pro se, & pastoris sui salute imploret: sic fiet, ut divina bonitas ejuscemodi datura sit Pastores, qui scientia, & exemplo viam veritatis doceant, & obsequentes subditos ad vitam perducant gloriosam. Convertimini filii, quia ego vir
Jerem. Cap. III. vester: & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion: & dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina, sic dicit Dominus omnipotens.

Caput VI.

De reconciliatione populi per pœnitentiam.

Præterea, ut populum nostrum Deo per viam pœnitentiæ acceptiorem reddamus, ideo præcipimus, ut Constitutio capituli Utriusque sexus, quæ Laicos, atque quorumcumque aliorum ad debitam Deo & Ecclesiæ per pœnitentiam faciendam reconciliationem adducit, sub pœnis eadem in Constitutione comprehensis, & aliis a nobis, nostrisque Coepiscopis addendis, ab omnibus nostræ Provinciæ fidelibus, qui ad annos pervenerint discretionis, ac usum habuerint rationis, secundum formam & modum in Agenda, & superiori capitulo, de pœnitentia, traditum, observetur. Et ne quispiam prætextu ignorantiæ conetur se excusare, omnium Ecclesiarum parochialium Rectoribus serio injungimus, ut prædicta Constitutio, quolibet anno in omnibus suis Parochialibus Ecclesiis, singulis quadragesimæ Dominicis, per ipsos, vel eorum Cooperatores, seu Vicarios,

Anno 1569. carios, populo aperte prælegatur ac declaretur, salutaribus semper adjunctis admonitionibus.

Caput VII.

De instructione populi circa pœnitentiæ usum.

Et quoniam nulla pœnitentia ad reconciliandum Deo peccatorem sufficere potest, nisi pœnitens ex intimo cordis, in jejunio, planctu, & fletu, conversus fuerit, & omnia Dei & Ecclesiæ sanctæ mandata, quantum humana permittit fragilitas, servare statuerit: jubemus, ut Parochi, cæterarumque Ecclesiarum Rectores, verbique concionatores, juxta ea, quæ etiam in Agenda passim dicta sunt, quemadmodum jejunia, & a carnium esu abstinentia statutis diebus, item festorum celebratio, sacrosanctæ Missæ devota & integra auscultatio, & totus denique Dei cultus sit peragendus, atque observandus, populum non minus fideliter, quam diligenter instruant, atque edoceant.

Caput VIII.

De oratione populi.

Quandoquidem vero non sat est peccatori se Deo per pœnitentiam coram Confessore reconciliasse, nisi deinceps quod bene incepit, Matth. Cap. XXIV. ad bonum quoque finem perducat, & recte inculpateque vivendo pergat, dicente Salvatore: Qui perseveraverit usque in finem, hic II. Reg. Cap. XVII. salvus erit: perseverare autem nemo melius potest, quam oratione mediante: multum enim valet deprecatio justi assidua. Elias Propheta homo erat similis nobis passibilis, at oratione effecit, ut non plueret super terram annos tres, & menses sex: & rursum, eo orante, Cap. V. cœlum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Propterea recte nos admonet S. Apostolus Jacobus: Orate pro invicem, ut salvemini. Idcirco instruendus quoque est populus, ut orationibus sit intentus, & precando assiduus, quandoquidem in sacris scripturis tot habeamus promissiones propter frequentem, & continuam orationem, & Christus ipse nobis sancte pollicеatur, nos accepturos, quicquid Matth. Cap. XI. credentes orando petituri simus: & quo felicius, atque dexterius nobis succedat oratio, jubet nos mutuo remittere peccata, ut hac Actor. Cap. II. ratione, cœlesti Patri ampliorem præbeamus occasionem, ut & is erratis nostris ignoscat: hinc legimus Apostolos, & cæteros Christianos in nascentis Ecclesiæ primordiis unanimiter in orationibus perseverasse.

Caput IX.

De oratione peragenda in Ecclesia, sive templo, utpote orationis domo.

Admoneantur porro fideles Christiani, quod etsi oratio devota, Deo sit ubique grata, nihilominus divinæ bonitati eam ipsam longe acceptiorem fieri, si in domo orationis, quod Dei templum est, oretur. II. Paral. Cap. VII. Id enim disertis verbis testatur Deus ad Salomonem, de templo sibi tum exstructo loquens: Elegi locum istum mihi in domum sacrificii (inquit) si clausero cœlum, & pluvia non fluxerit, & mandavero & præcepero locustæ, ut devoret terram, & misero pestilentiam in populum meum, conversus autem populus meus, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam a viis suis pessimis; & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum, & oculi mei quoque erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit. Elegi enim, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus. Si enim in templo

plo illo, in quo bruta duntaxat in figuram veri sacrificii corporis Salvatoris nostri Jesu Christi sacrificabantur animalia, tam grata oratio fiebat Deo, ita ut etiam filius Dei ipsum visitare voluerit, & vendentes ac ementes ex illo flagellis expulerit, mensasque mercium subverterit, dicens: Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum: quanto magis ergo credendum est, orationes nostras Deo gratiores esse, quæ in templo, in quo ipse verus Dei filius unigenitus consecratur, atque sub panis & vini speciebus præsens videtur, & adoratur, cujus vetera illa tantum umbra fuerunt & figura? Ideo bene ait Alcuinus: Si filius Dei in templo, in quo caro brutorum animalium offerebatur, ambulare voluit, quanto magis nostram orationis domum, in qua caro & sanguis ejus consecratur, visitare gaudebit? Propterea & Apostoli post Ascensionem Christi, quotidie erant perdurantes in templo. His igitur exemplis moti nostri in Christo fideles, hanc domum Dei visitare, ibique supplices preces effundere, & Deum Patrem per Jesum Christum filium ejus unigenitum exorare non cessent, ut quod obtineri desideratur, facilius impetretur. Et ne quemadmodum accidit Judæis, a templo propellantur orantes, vel ad iram magis provocetur Christus, quam ad indulgentiam, operæ pretium fore duximus, verba Decreti Gregorii X. in Concilio Lugdunensi publicati, eo quod observatione dignissima sint, hic recensere, quæ etiam ex superioris Synodi Salisburgensis authoritate sequenda & custodienda esse volumus.

Anno 1569.

Matth. Cap. XXI.

Caput X.

De modestia & devotione exercenda in templis.

Decet domum Domini sanctitudo: decet ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus: sit itaque ad Ecclesias humilis, & devotus ingressus, sit in eis quieta conversatio, Deo grata, inspicientibus placita, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat: convenientes ibidem, nomen illud quod est super omne nomen, a quo aliud non est sub cœlo datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet Jesu Christi, qui salvum fecit populum suum a peccatis eorum, exhibitione reverentiæ specialis attollant: & quod generaliter scribitur: Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes, præcipue dum aguntur Missarum mysteria, gloriosum illud nomen quandocumque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur. Attendant in locis eisdem intentis præcordiis sacra solemnia, devotis orationibus insistatur. Nullus in locis eisdem, in quibus cum pace & quiete vota convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent in illis universitatum & societatum quarumlibet concilia, conciones & parlamenta cessent vana, & multo fortius fœda & profana colloquia, cessent confabulationes quælibet, sint postremo quæcumque alia, quæ divinum possunt turbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea, ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiis, earumque cœmiteriis negociationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujuscumque tumultus: omnis in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Laicos, criminalis maxime, agitetur, sint loca eadem a Laicorum cognitionibus aliena. Ordinarii locorum hoc faciant observari, suadenda suadeant, interdicta, authoritate hujus canonis, compescant, ad hoc alios etiam in Ecclesiis ipsis magis assiduos, & ad præmissa idoneos

Anno 1569. idoneos deputando. Et nihilominus processus judiciorum sæcularium, ac specialiter prolatæ sententiæ in eisdem locis, omni careant robore firmitatis. Qui vero præmissas inhibitiones animo petulanti contempserint, præter processum Ordinariorum, & deputandorum ab ipsis, divinæ ultionis & nostræ poterunt acrimoniam formidare, donec suum confessi reatum, a similibus firmato proposito deliberaverint abstinere. His vero hæc quæ sequuntur pauca nos addere judicavimus, non minus necessaria, quæ ab omnibus pariter observari volumus.

Caput XI.

De mercatoribus, nundinarum tempore a liminibus, porticubus, & continentiis templorum arcendis.

Inveterata pene cum in nostra Provincia, tum in reliqua fere Germania, & depravata consuetudo, ne dicamus sacrilegium, & abominabilis impietas inolevit, ut nundinarum diebus, mercimoniorum cumulus, emptionis, venditionisque strepitus, hominumque mutuo contrahentium turbas, non solum cœmiteria, verum etiam omnia templi limina, porticus, atque ambitus occupent, ut vix ad cultum Dei contendentibus pateat accessus: clamores denique, rixæ, ac fœminarum garrulæ voces, totius intima templi pervagantes hominum aures ita oppleant, ut quid inter sacrum agatur vix percipiant, & perstrepentium objecto fastidio orationes cœptas, ipsumque divinum cultum penitus deserere cogantur: tacemus nunc discurrentium per Ecclesias immodestiam, qui studio emendi, vendendi, spectandi, decipiendi, nonnunquam etiam furandi, ceu furiis agitati insanorum modo, tanquam per theatra, & profanissima quædam loca divagantur, non magis honorem, ac reverentiam divinis rebus, quam Pagani, vel Judæi exhibentes. Quæ res Judæorum impietatem, & avaritiam amplissimo scelere superare plane videtur. Nam illi solemnitatum tempore, quæ ad holocausta, victimas, & cætera sacrificia Judæorum ritu necessario celebranda, ut oves, boves, columbas, & his similia, illic vendendo distrahebant: nostri vero in locis sacris, neque ea, quæ ad Ecclesiam, vel Dei cultum spectant, venalia habent, sed Mamonæ iniquitatis operam dantes, eas exponunt merces, quæ animos variis illecebris irritant: cum interim emptores nonnulli, & vicissim venditores mutua inter se certent vafritia, qua alter alterum immodico lucri studio circumvenire queat. Cui hominum insano generi leges contrahendi præscribere, nostrum institutum non est. Hoc autem officii nostri esse arbitramur, ut zelo Christi admoniti hujuscemodi collybistas, mensarios, & mercatores, a liminibus templi repellamus. Nec vero nobis obstabit illud Jureconsulti dictum, Inveteratam nempe consuetudinem pro lege servandam esse: quod tametsi loco suo falsum sit minime: nos tamen potius movebimur alterius sententia: Quod videlicet ratione introductum non est, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum, id in aliis similibus non obtinere: mala enim consuetudo ex longo tempore non confirmatur. Quamobrem ex ea, qua fungimur, authoritate, summis cathedralium Ecclesiarum Custodibus, cæterarumque Parochis, Vicariis, ac æditiuis quoque, omnibusque aliis personis, quæ hactenus vel cœmiteria, porticus, ambitus, vel alia quæcumque loca sacrata, accepta stipe, mercatoribus, vel cæteris quibuscumque circulatoribus ex locato concesserunt, modis omnibus præceptum esse in perpetuum volumus, ut ab hac illicita locatione, sive nundinarum, sive quocumque alio tempore non solum abstineant: quin etiam illos, si ad ejuscemodi locum aliquem sacrum, vel religiosum,

Leg. de quibus ff. de Legib.

giosum, vendendi causa se contulerint, sine mora vel per se, vel alios, inde arceri curent. Praevaricatores autem hujus nostrae saluberrimae Constitutionis, non solum iram & indignationem ejus, qui mercatores de templo flagellis pepulit, sed & censuras Ecclesiasticas, aliasque meritas poenas certo se incidisse noverint. *Anno* 1569.

CAPUT XII.

Ne praesertim inter sacra, vel conciones, utensilia ferantur per templa.

Huic detestando negotiationis abusui affine est id, quod etiam longa quadam, sed pessima consuetudine in usum venit, ut tam viri, quam foeminae, tam inter tremendi mysterii celebrationem, quam sacras etiam conciones, per templa passim cum utensilibus, vasisve, qualibet materia impletis, vel vacuis, seu quibuscumque aliis rebus perinde, ut per publicas plateas transeant, atque discurrant: idque non solum ad contumeliam domus Dei, sed etiam eorum, qui sacris officiis intenti sunt, scandalum, & offensionem. Cum itaque Christus Dominus, & acerrimus domus suae vindex ipso facto prohibuerit, ne quisquam vas, vel simile quidpiam per templum transferret, aequum non est, ut nos vestigia ejusdem insequi cupientes, talia negligamus. Sancimus itaque ac decernimus, ut Ecclesiastae, verbique divini Concionatores, primis post hujus Synodi nostrae publicationem concionibus, plebem admoneant, ut posthac ab ejuscemodi profanatione abstineant, & sacrosanctas Ecclesias majori veneratione colant. Hoc etiam muneris omnibus & singulis aedituis commissum esse volumus, ut dum sacra & conciones sunt, portas Ecclesiarum custodiant, ac ne quid interim profani transportetur, observent, sed hujusmodi bajulos a foribus abigant: quod si facere neglexerint, carcere puniantur.

CAPUT XIII.

De non ingrediendo Ecclesias cum armis majoribus, aliisque profanis.

Pari ratione interdicimus, ne quispiam cum venaticis canibus, volucribus, aut bombardis, seu hastis, & hujus generis aliis armis Ecclesias ingredi audeat, melius enim (ut Theodosius Imperator olim dicebat) religionis nomine, quam armorum praesidio quisque munitur.

Cod. Theodos. Lib. XV. Tit. XV.

CAPUT XIV.

Ne mendici inter sacra homines eleemosynarum exactione turbent.

Praeterea ne mendici, quaestus gratia, per Ecclesias vagentur, quos extra januas consistere volumus, cujus rei curam quoque habebunt aeditui.

CAPUT XV.

De usurariis, & foeneratoribus extirpandis.

Caeterum his, quae ad cultum divinum spectant, prolixe tractatis, res postulare videtur, ut etiam de externis moribus, & honestate populi, nostros commonefaciamus: quod cum ad communem fidelium disciplinam pertinere videtur, inter alia primo loco censurae subjicienda occurrit Usura, seu foenus Deo odiosum, hominibus vero, si vel aeternam, sive temporaneam politiam spectes, perniciosum peccatum: quod cum hisce calamitosis temporibus omni pene hominum statui commune sit, in capite poni placuit. Olim enim mercatores potissimum, & divites avari efficiebantur usurarii; hodie autem non illius generis homines solum, sed etiam nobiles, cives, plebeji,

Anno 1569. beji, atque rustici (& utinam non etiam Ecclesiasticæ fortis homines) isthoc detestando (proh dedecus) crimine mirum in modum sunt infecti; ita ut vix vicinus vicino, affinis affini, neque consanguineus consanguineo, licet in magna necessitate constituto, exiguum quid mutuo dare velit pecuniarum, nisi certior fiat, se plus dato recepturum. Quam usurariam voraginem detestantes, hac sacra approbante Synodo, tam Clericis, quam Laicis, ne pecunias quomodocumque mutuent, nec propulia, seu præemptiones detestabiles faciant, neque alios quoscumque contractus usurarios, vel actus damnatos exerceant mandamus. Cui nostro Decreto si quis contrafecisse, vel facti evidentia deprehensus, sive judicialiter convictus, aut in extremis, vel in vita, sponte & clare confessus fuerit, talis noverit se pœnas canonicas, tanquam manifestus & notorius fœnerator & usurarius, incidisse: cujus rei doctrina, cum apud Canonistas abunde tractetur, eam hic latius recensere supervacaneum judicavimus. Universis autem sub pœna excommunicationis inhibemus Prælatis, Archidiaconis, Decanis ruralibus, Plebanis, & cæteris quibuscumque religiosis, & sæcularibus Clericis, ne aliquem dictorum criminum, sicut præmissum est, manifeste reum, satisfactione ac restitutione inique acceptorum non præmissa (ad quam tamen eosdem induci volumus omnibus modis possibilibus) Ecclesiasticæ tradant sepulturæ. Ut autem a tam abominabili crimine noster abstineat populus, Parochi, atque Concionatores verbi Dei (quos præsenti Constitutione exhortamur) sæpius hujus vitii enormitatem inter concionandum reprehendant, populo fideliter quid sit criminis declarantes, & ab hujusmodi usurariis contractibus, tanquam a peste, & fraternæ dilectionis extinctione, dehortentur. Et quia rustica simplicitas, sive inurbanitas, exiguum forsitan in hujusmodi re habet judicium, suam cupiditatem atque affectum sequens talia perpetrat, nullius momenti esse peccatum existimans: ideo a Parochis majori cum diligentia, & solicitudine est commonefacienda, & ad saniorem intellectum ac rationem reducenda. In communi autem volumus observari, ut omnes Parochi, & Prædicatores hac de re tribus anni temporibus, nempe in feriis Nativitatis Domini, in quadragesima, & in Assumptione B. Virginis Mariæ, peculiaribus ad hoc institutum concionibus, populo criminis hujus abominationem, & causas, cur a Christiano homine angue pejus odio haberi, evitarique debeat, & quæ pœnæ etiam hac in vita sint talibus constitutæ, declarent, ut si non proximi, vel Dei amore, saltem pœnæ formidine, ab hoc tam nefando abstineant delicto.

CAPUT XVI.

De invocatione brachii sæcularis pro evellendis publicis criminibus & flagitiis, præsertim blasphemia, adulteria, concubinatu, sive fornicatione publica, cum ebrietate, & id genus aliis.

Ut etiam ab aliis omnibus detestandis criminibus plebs fidelis abstrahatur, atque in viam justitiæ & salutis reducatur, a Parochis & concionatoribus, loco & tempore opportunis admoneantur: quod si ob suam protervitatem non paruerint, sed in omni luto flagitiorum volutari perrexerint: ne mala crescant, & respubl. Christiana quid durius propter impunitatem facinorum patiatur: Nos quoscumque Principes sæculares, Potestates, & Magistratus hujus Provinciæ, cum omni sinceritate obtestamur, hortamur, atque per viscera misericordiæ Dei nostri, & salutem animarum, ipsis non minus ac nobis commissarum, obsecramus, ut justitia postulante, gladio

dio (ex vindicis Dei manu dato) utantur in facinorosos, idque *Anno* 1569.
ſtringant in blaſphemos, quos Deus odit: in adulteros ſuam poteſtatem exerceant, in concubinarios, ſeu fornicatores publicos, ne opus
Cap. XXIII. ſit nos gementes cum Hieremia Propheta clamare, quoniam adulteriis repleta eſt terra: ſtringatur gladius in ſtupratores, atque inceſtuoſos: quod aliquanto commodius accidet, ſi quæſtuaria lenocinia tam vetularum quarumdam, quam male feriatorum nebulonum coerceantur. Explodatur ebrietas, & omnium compotationum ge-
I. Corinth. Cap. V. nera. Si enim, docente S. Paulo, cum ebriis ne commiſceri quidem debemus, nec cibum cum ipſis ſumere, ut quid communicamus iisdem?

Caput XVII.

De homicidiis, ſive homicidis tollendis.

Homicidia quoque, poſtquam cœperunt pecunia redimi, cœperunt etiam multiplicari: modo ſatis conſtat, quantum Deo exoſi ſemper fuerint viri ſanguinum: tollenda eſt igitur pecuniæ cupiditas, ut tollatur occidendi crudelitas.

Caput XVIII.

De puniendis fraudulentis, & impoſtoribus.

Homicidio proximum eſt defraudare proximum: dicit enim ſcriptura: Qui defraudat pauperem, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum: Qui effundit ſan-
Eccleſiaſt. C. XXXIV. guinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt. Et alibi: Virum ſanguinum, & doloſum abominabitur Dominus: hinc enim in quibusvis negotiis, furta, latrocinia, rapinæ, falſa teſtimonia, uſuræ prodeunt, & circumventiones; fraude & dolo fraterna extinguitur charitas, peſſundantur leges, pereunt quævis (dum tolerantur) bonæ ordinationes, perduntur respublicæ, & (quod omnium peſſimum eſt) ſi per Poteſtatem non vindicetur, Deus vindex eſt: Qui ergo non vult habere Deum vindicem, ipſe vindicet, qui a Deo
I. Petri. Cap. II. ad vindictam poſitus, & cui gladius, ad vindicandum traditus eſt. Non enim omnia poſſunt per ſacerdotum monita reduci, ſed neceſſe eſt, ut gladius ſæcularis, ubi opus fuerit, gladio ſpirituali ſuffragetur.

Caput XIX.

De cura lactantium circa infantes.

Admoneri mandamus omnes & ſingulos Parochianos utriusque ſexus, ſub cura quorumlibet Presbyterorum Provinciæ Salisburgenſis degentes, quod non audeant filios, vel filias ſuas, ſaltem per annum unum, a die nativitatis eorum, ſecum communi lecto ad lactandum, ſeu dormiendum tenere & collocare, ne negligentia, vel culpa eorum ſuffocentur, ut ſæpe contingit, unde ipſimet parentes homicidii, vel parricidii rei inveniantur, & ſub prætextu frigoris, non ſunt facienda bona, ut proveniant mala. Quem caſum nobis ſpecialiter reſervamus: præcipimusque tam Presbyteris Parochis (extra confeſſionem tamen) quam ipſis Parochianis, quod ſcientes dictam transgreſſionem, ſtatim revelent nobis, aut Vicariis noſtris, hoc eſt Officialibus.

Anno 1569. *Ad Principes, & alios Dominos, in Provincia Salisburgensi sæcularem jurisdictionem habentes, eorumque delegatos Magistratus.*

CONSTITUTIO LVIII.

Caput I.

De potestate, ac imperio Principum, & Magistratuum in subditos exercendo, eorumque in unitate Catholicæ Ecclesiæ retinendo.

Quoniam inter membra corporis Christi mystici, partis exterioris, quam Laici obtinent, primum tenet locum temporalis potestas; ut sicut omnia membra cujuslibet corporis humani a capite, mediante intellectus virtute, sive ratione, ad totius conservationem subjecti reguntur: ita etiam omnia hujus corporis Christi membra a potestate temporali, mediante spiritualis virtutis (quæ animæ tenet locum) instructione, debeant dirigi, atque gubernari, ne corpus totum offendatur: idcirco omnes, & singulos Principes, & Magistratus sæculares per ipsum corpus Christi, cujus membra non infima ab eodem Salvatore constituti sunt, (nam omnis potestas a Deo est) admonitos, atque rogatos esse volumus, pro instauratione & conservatione corporis Christi in hisce nostris regionibus, ut non solum se ipsos, sed etiam (quemadmodum & superius in Constitutione de immunitatibus, & privilegiis Ecclesiarum, & Clericorum est dictum) suos subditos in unitate Christi corporis velint retinere, amplecti, conservare, & quæ pro salute hujus corporis, ab Ecclesia Catholica, a sacris Conciliis, præsertim Tridentino (quod ea etiam de re sacratissimum Imperatorem, Reges, Respub. & Principes omnes admonere non est oblitum) & ab hac sancta Synodo tamquam pharmaca necessaria, & salutifera, omnibus nostris in Christo subditis instituta, & exhibita sunt, executioni mandare.

Rom. Cap. XIII. Seff. XXV. Cap. XX. de Reform.

Caput II.

Principes non solum liberales esse in Ecclesias, sed etiam earumdem privilegia & immunitates tueri debere.

Auth. de Monach. in pr. Coll. X.

Quandoquidem Principes (ut Justinianus Christianissimus princeps scriptum reliquit) nihil divinarum rerum, & quæ custodiri justum est, negligere, sed per omnia studere debeant, ut communis Reipubl. status ex magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi erga homines amore fructum afferat: at cum labiis regat Rex, & cor Regis in manu Dei sit, & quocumque voluerit, inclinet illud: hoc est enim quod firmat imperium, quod regna & Principatus conservat. Nam pax Ecclesiæ, religionis unitas, authorem facti in sublime provectum, grata sibi tranquillitate custodit. Neque enim parva ei vicissitudo a potentia divina tribuitur, per quem nullis rugis Ecclesia divisa fecernitur, nullis infertis maculis variatur. Scriptum est enim, quia cum Rex justus sederit supra sedem, non adversabitur ei quicquam malignum. Quamobrem Principes ac Magistratus summos in Christo pie admonemus, atque adeo hortamur, ut meminisse velint, quam gloriosi, potentes, atque felices, tum in veteri, tum in novo testamento extiterint Reges, Principes, cæterique Primates, qui cultui faventes divino, Ecclesiæ Catholicæ jura, & immunitates, non solum conservando, & stabiliendo: verum etiam privilegiis maximis, opibus, atque redditibus dotando auxerunt, & ab hæreticorum, aliorumque hostium insultatione defenderunt: & vicissim

cissim quam infelices, infortunati, omnibusque copiis & viribus fuerint destituti, qui contemptis rebus divinis, sacrosanctam aut neglexerunt Ecclesiam, vel eam ut lupi rapaces fraude, ac præda invaserunt, immemores antiqui proverbii, aurum habere Tolosanum, hoc est, misere perire omnes, quicumque a sacris rebus non abstinent manus violentas: eorum etenim miserabilem exitum tam veteres, quam recentiores Historiæ significant: cujus rei etiam nostræ ætatis exempla, si non essent odiosa, & locus hic ferret, recenseri possent. Quapropter ipsos Principes & Magistratus omnes in Domino iterum atque iterum obsecramus, rogamus, atque obtestamur, ut antiquos piissimos, religiosissimosque suos Prædecessores (quorum memoria in benedictione est) imitari, Ecclesiam Catholicam (juxta sanctam & paternam sacri Concilii Tridentini, & hujus sanctæ Synodi, hic & supra in Constitutione de immunitatibus, & privilegiis Ecclesiarum, & Clericorum factam admonitionem) cum omnibus suis juribus, & immunitatibus, libertatibus, ac privilegiis, non modo per se, sed & ministrorum & Officialium suorum studio defendere, ac tueri velint: cum, quod quisque per alium, id ipsum per se facere, vel admittere dicatur: ne delegatorum suorum peccata olim luere cogantur, neve dictum illud sapientis in eos quadret, ut judex populi, sic & ministri ejus: quin bonorum illorum Principum exemplo, suis potius divitiis, opibusque Ecclesias adjuvent, instaurent, exornent, eorumque ministros alicurent: nam si apud Ethnicam antiquitatem Tolosani (ut legitur) ex privatis fortunis auxerunt sacram pecuniam, ut magis Deum sibi reconciliarent, quanto magis id Christianis faciendum, ut verum atque æternum, non fictum aliquem sibi reconcilient Deum. An non ingratitudinem nostram, & avaritiam reprehendunt Judæi, qui in tabernaculis Domini ædificandis adeo luculenter suas conferebant opes, ut artifices venire compulsi dicerent Moysi, plus offerre populum, quam necessarium esset; quapropter Moyses præconis voce, publicitus proclamare jusserat, ne quicquam præterea offerretur ad opus sanctuarii. Neque vero diffidant Principes, quod si Ecclesiam viribus omnibus foverint, adjuverint, conservarint, fore, ut sicut fidelis David, cæterique Deo dilecti Reges, ac Principes, in isthac mortali vita bonis omnibus affluant, & post deinceps certum in cœlo, ac definitum locum, ubi beati ævo sempiterno fruantur, sint habituri. Pientissimus enim Deus, qui nunquam deserit sperantes in se: maxime vero Principes, quos posuit ad regendum populum suum, quem redemit sanguine suo: si quos enim fideles constituit Deus Principes, fieri non potest, quin eorum omni loco, & tempore, curam gerat. Scit equidem Pater cœlestis, quibus indigeant, quorum etiam capilli sunt numerati: veruntamen regnum Dei primum debent quærere, & justitiam ejus: deinde omnia ea, quæ ad animi, corporisque dotes spectant, adjicientur eis, divinoque afflatu, sine quo nemo unquam magnus evasit, subinde adjuvabuntur.

Anno 1569. *Sess. XXV. Cap. XX. de Reform.* *Leg. Is demum ff. de leg. Jur.* *Strabo Geograph. Lib. IV.* *Exod. Cap. XXXVI.* *Luc. Cap. XII.*

Caput III.

De prudentia, & circumspectione Principum circa delegatos suos, quos inferiores magistratus vocant.

Hoc præterea nostrorum temporum necessitas adhortatur Principes, atque Magistratus, ut oculos suos perpetuo vigiles in omnes angulos suarum terrarum, & jurisdictionum conjiciant, atque prævideant, ne quid perperam ullibi fiat. Cum vero humana natura per tanta laborat caligine, ut nihil fere, nisi quod coram est, sentire, vel circumspicere queat: ideo Principum oculi, fideles esse debent admini-

Anno 1569. administri, quos Delegatos Magistratus, Præfectos, Præpositos, Capitaneos, vel alio nomine, pro cujusque regionis more appellare solent. Hi non lippi, non cæci, vel alio vitio corrupti; sed lympidi, perspicaces, hoc est, homines vigiles, puri, innocentes, & ab omni labe avaritiæ, libidinis, & inprimis Hæreseos alieni sint, necesse est. Nullum enim vitium tetrius, atque nocentius est in Magistratu, quam Hæresis, quæ unius viri exemplo in subditos derivatur, ac tandem, ut cancer serpens, brevi per universam regionem grassatur: cui vitio, imo flagitio proximum est avaritia, quæ hominum mentes ita obstrictas tenet, ut eas nullo tempore respirare permittat: tum etiam subditorum animos non raro in ipsos Principes, tametsi immeritos, perniciosissime excitet. Habere autem quæstui rempubl. non modo turpe est, sed sceleratum, & nefarium: quamobrem abstinentia, & continentia, multitudinis benevolentiam sibi comparare debent, illaque politica præcepta, nostræ etiam Christianæ legi convenientissima, mordicus teneant, scilicet subditorum sic tueantur utilitatem, ut quicquid agant, ad eam referant, obliti commodorum suorum. Deinde, ut totum corpus suæ jurisdictionis curent: ne cum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Inprimis autem operam dabunt, ut quisque subditorum Catholicam, & Apostolicam religionem gnaviter observet, atque in timore Domini ambulet: proxime vero curabunt, ut juris & judiciorum æquitate suum quisque teneat, ut neque tenuiores propter imbecillitatem circumveniantur, neque locupletibus, ad sua vel tuenda, vel recuperanda, obsit invidia. Meminerint bono Magistratui non minori curæ esse debere, qualis respub. post mortem suam futura sit, quam qualis hodie sit. Sed hæc omnia, ut rectius accidant, necessarium fuerit viros deligere ad Magistratum, timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, qui etiam bona existimatione noti sunt, & in exercenda justitia plurimum reposuerunt solicitudinis, qui proinde imperium inter subditos, aliter quam pater inter filios non exerceant: ut diligant quidem eos, si crimine vacui sint: coerceant vero, ac puniant, si criminibus videantur obnoxii. Populo autem, quocumque se verterint, pietatis, honestatisque specimen præbeant: cum enim vulgus plerumque dependeat ab ejuscemodi suis Præfectis, eorumque exemplo, vel in malam, vel bonam partem facile trahatur, admodum necessarium fuerit, ut religioni, cultuique divino dediti sint, ut quod subditi ex Pastorum suorum orthodoxa percipiunt doctrina, id Magistratuum suorum actionibus, ceu auctario & calcare quodam excitati, æmulentur. Si itaque Principes subjectos suos ejuscemodi Magistratibus gubernari curabunt, dubium non est, quin pacato, atque tranquillo in statu vitam suam bene, ac suaviter traducere possint.

Exod. Cap. XVIII. Auth. Collat. X. Tit. XLIV. de Provinciar. Præsid.

Caput IV.

Ut Episcopi & Prælati alii jurisdictionem temporalem habentes, circa delegationes suorum Officialium, seu Magistratus gerentium, sint pariter cauti, ac diligentes.

Ne autem nobis, nostrisque Coepiscopis, cæterisque Prælatis, jurisdictionem temporalem habentibus, hoc ipsum, quod aliis cum veritate persuadere conamur, apud nos parum observari, in eodemque luto nos hærere objiciatur. Quare de oculis nostris hanc trabem ejicere volentes, ut facilius de oculis aliorum Principum sæcularium ejiciamus festucam: omnibus nostræ Provinciæ Episcopis, Abbatibus, Præpositis, aliisque quibuscumque jurisdictionem temporalem habentibus Prælatis, sub omnipotentis Dei indignatione mandamus,

Matth. Cap. VII.

damnus, ut (quod & Nos præstare atque observare promittimus) nemimem suis jurisdictionibus præficiant, vel Magistratum creent, nisi Catholicum Christianum se ore, atque opere profiteatur, & fidem Catholicam pro viribus, citra omnem simulationem, se protecturum spondeat. Eos vero qui pridem, nulla religionis prævia investigatione, accepti atque delegati essent, diligenter animadvertant, atque inquirant: & si quis eorum suspicione aliqua hæreseos notatus fuerit, alio sinceriore huic suffecto, amoveatur. *Anno 1569.*

De Scholis, & earum moderatoribus.

CONSTITUTIO LIX.

Caput I.

De instructione Ludimoderatorum.

Ecclesiast. Cap. VII. Quanta pro educanda & instituenda juventute sit adhibenda diligentia, id non modo sacræ, verum etiam profanæ abunde testantur literæ. Filii tibi sunt, inquit Ecclesiasticus, erudi eos a pueritia, & noli subtrahere disciplinam a puero, ne infelix fiat: nam sicuti terra fructuosa est juventus, quæ si negligitur, multas producit spinas. Cum itaque educatio, & disciplina mores faciant, & in homine cum animo crescere debeat ætas, cum ætate justitia, & fides eo perfectior, quo senior: id autem fieri vix poterit, nisi adsint, qui instituant, informent, & viva voce erudiant: habet enim nescio quid latentis energiæ viva vox, & in aures discipuli, (teste S. Hieronymo,) de doctoris ore transfusa, fortius sonat. Quam ob causam scholæ institutæ sunt, ubi non solum in literis, sed inprimis pietate, ac moribus est instituenda juventus: nam prius animas, & postea linguas fieri eruditas oportet, adstipulante Justiniano. Statuimus itaque ut in singulis, omnibusque nostræ Provinciæ civitatibus, oppidis, & castellis, juxta cujusque loci necessitatem, Scholæ publicæ, seu ludi literarii habeantur, in quibus honesta ingenia erudiantur, atque ad usum, commodumque reipub. Christianæ idonea reddantur. Quamvis proinde nullum munus reipub. afferre majus, meliusve possumus, quam si doceamus atque erudiamus juventutem: non tamen perinde omnes Scholæ, magistri, seu Præceptores præstare, atque conferre videntur: reperiuntur enim alicubi clancularia Scholæ, in quibus aliqui, sed non optimi plebis, liberos suos malunt institui, ut juxta humaniorum literarum principia, etiam recentioris doctrinæ venena imbibant, quibus ita a teneris imbuti, tanquam in herba inficiuntur, & enecantur, ut ad nullius frugem veræ Ecclesiæ pervenire queant: quæ Scholæ penitus extirpandæ, & nullo in loco Christiani nominis tolerandæ sunt. Privatas quoque, & quas Poeticas vocant, improbamus, censentes publicas magis habendas, atque fovendas, in quibus una cum bonis moribus bonæ doceantur literæ. Licet enim inter patrios parietes adolescentes possint educari, & erudiri, consultius tamen fuerit, id in publico fieri, ut qui olim publicis præficiendi fuut functionibus, ii quoque in publico discant. Quomodo autem, & quales sint ad regendas Scholas acceptandi, paulo post dicetur.

Hieron. super illud Matth. XXII. Magister, scimus.

In Proem. Pand. §. illud vero.

Caput II.

De Scholis instituendis, augendis, & conservandis.

Porro cum sacerdotum quoque penuria, qua passim laboratur, permultas exigat scholas, ut plurimi erudiautur studiosi juvenes: ideo

Anno 1569. mandamus nostræ Metropoliticæ, cæterisque cathedralium, & collegiatarum Ecclesiarum, & Monasteriorum Præpositis, Abbatibus, Decanis, atque Capitulis, ut qui penes suas Ecclesias & Monasteria, scholas habent, easdem sustentare non desistant, sed omni diligentia conservent, & augeant: non habentes autem, sub pœna diminutionis fructuum & proventuum, pro arbitrio Ordinariorum taxandæ, in spatio sex mensium, scholas pro loci commoditate, atque necessitate instituant, Magistros idoneos honesto stipendio adsciscant, & pucrorum ingenia ad reipub. Christianæ usum, pie informari curent.

Caput III.

De subsidio contribuendo ad alendos egenos studiosos.

Quo vero studiosa juventus, & bona ingenia, quorum virtutibus obstat res angusta domi, paupertas scilicet, alantur, emergant, atque ad bonam frugem proveniant: Nos quidem animati sumus in hunc tam pium, ac necessarium usum subsidia quædam præbere, haud ambigentes, quin etiam nobis senatus nostri Capituli, Prælati, atque hujus nostræ civitatis Salisburgensis Decurionatus, auxiliares sint adhibituri manus, ut exemplo nostro, cæteri quoque Coepiscopi, Prælati, civitates &c. idem faciant, & hac quoque in parte laboranti Reipub. succurant. Quod ut omnino agant, serio hortamur, atque præcipimus.

Caput IV.

De ludimoderatorum delectu, atque eorumdem fidei professione.

Cum autem in delectu ludimoderatorum, Magistrorum, Præceptorum, atque Pædagogorum haud vulgaris adhibenda sit diligentia, Nos superioris Synodi Salisburgensis renovantes Constitutionem, ordinamus & statuimus, ne a quoquam, cujuscumque sit status, dignitatis, gradus, vel conditionis, quispiam scholæ Rector, Præceptor, Magister, Didascalus, vel Collaborator, sive publicus, sive privatus, qui discentes, cujuscumque sexus, vel ætatis, etiam si unus tantum fuerit, in scholis, vel domi, aut alibi, publice vel privatim, quascumque lectiones triviales, cujuscumque artis, vel linguæ, etiam Germanicæ, tametsi gratuito legeret, interpretaretur, aut repeteret, constituatur, nisi prius suo Ordinario, vel ejus Officiali, Vicario generali, aut Commissario ad hoc deputato fuerit præsentatus, ut de cujusque religione, fide, moribus, vita, conversatione, atque eruditione periculo facto, pueri sub illorum ferula eo securius, & utilius militare possint. Qui Pædotribæ etiam, neque ab Ordinariis admittantur, nisi primo Catholicæ fidei fecerint professionem, superius in titulo de Tridentini, aliorumque Conciliorum Constitutionibus insertam, atque descriptam.

Caput V.

De non assumendis, neque admittendis in ludimoderatores, vel collaboratores, seu pædagogos &c. qui in universitatibus, sive scholis infectis, aut suspectis operam dederunt literis, nisi per triennium proxime præteritum inter Catholicos, & Catholice fuerint conversati, cujus rei sufficiens habere debent testimonium.

Interdicimus autem, ne quispiam eorum, qui in universali quadam, seu particulari, cujuscumque loci schola, ubi reprobæ religionis doctrina dominatur, studuit, ab aliquo nostræ Provinciæ, in Rectorem, vel collaboratorem, sive pædagogum assumatur, nisi per triennium saltem inter Catholicos, Catholice fuerit conversatus, cujus

jus in scriptis, vel alias fide dignum habeat testimonium; & exhibita coram Ordinario, vel Officiali, fidei Catholicæ professione, cum juramento, quod illius doctrinæ opiniones, libros, picturas, chartas, scripta, sive calamo exarata, sive typis expressa, abjicere, relegare, atque penitus delere, neque eorum quicquam penes se tenere, vel sectarium quid profiteri, sed per omnia Catholicam, & Apostolicam Jesu Christi doctrinam sequi, & observare velit. *Anno 1569.*

Caput VI.

De authoribus juventuti prælegendis.

Mandamus denique ac statuimus, ut cujuscumque ordinis, vel gradus Pædotribæ hujus nostræ Provinciæ, hoc tantum prælegant, doceantque, quod illius ætatis innocentiæ convenit, & ingeniorum capacitas fert: perpetuo caventes, ut non solum libri a Concilio Trid. damnati, & peculiari catalogo comprehensi: sed neque his similes juxta infecti, contagiosi, aut de labe hæresis suspecti; vel ulla alia obscœna, famosa, turpiave scripta, cujuscumque sint facultatis, legantur, aut doceantur: quæ, & id genus alia, cum suis authoribus, omnino per universam nostram Provinciam exauthorari, rejicique volumus, atque præcipimus. Eadem lege & statuto privatarum quoque scholarum magistros, & singulorum puerorum, qualiscumque conditionis sint, pædagogos, ut cæteros ligari, & astringi volumus, ac decernimus. Cujus rei rationem habebunt, in civitatibus quidem cathedralibus summi Scholastici, in aliis vero, Archidiaconi, & rurales Decani, exceptis Scholis, quæ singulis Monasteriis, sive Prælatis subditæ sunt, quarum curam gerent accuratam ipsi Prælati.

Caput VII.

De diligentia Magistrorum circa instituendam juventutem tam in moribus, quam doctrina.

Præterea ludimoderatores soliciti, atque adeo assidui sint, cum prælegendo, tum etiam studiosorum profectum solicitando, eosque & in moribus, & bona disciplina, potissimum vero in fide Catholica, frequenter instituendo, examinando, ac retinendo. Lynceis oculis circumspiciant, ne commissa fideliter bonæ spei ingenia, instigante diabolo, a subdolis ac perversis hominibus seducantur, corrumpanturque. Si vero in scholasticorum grege deprehenderentur (quod Deus avertat) vel religione infecti, vel moribus adeo corrupti, ut nec verberum, nec verborum ullo remedio curari possent, hi tanquam scabiosæ pecudes a caulis repellantur, & juxta delictum puniantur. Resecandæ sunt enim putridæ carnes, inquit S. Hieronymus, & scabiosa ovis a caulis repellenda est, ne tota domus, massa, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant: quoniam horum temporum hæreses, cum in scintilla quadam adhuc delitescerent, & in principio extinctæ non essent, earum flamma (heu) per totam Germaniam populata est. Quamobrem, ut ipsa juventus in ædificio fidei eo firmius jaciat fundamentum, ut etiam, cum senuerit, non recedat ab ea Catholica doctrina, jubemus, ut saltem festis diebus, piis atque Christianis Catechismis (Lutheri, Calvini, Melanchthonis, & hujus farinæ procul abactis) atque institutionibus fidei, utpote a Petro a Sotto, Canisio, Groppero, Mersseburgensi, Dietenbergio, & Catechismo Romano in Compendium redacto, nec non ab aliis nonnullis orthodoxis viris utiliter conscriptis, exerceantur.

Can. resecandæ Caus. XXIV. Q. III.

Caput

Anno 1569.

Caput VIII.

De methodo docendi, ac disciplinæ modestia.

Quod ad reliquum docendi genus attinet, Ludimoderatores, ac cæteros Præceptores, atque informatores omnes exhortatos cupimus, ut eum modum, seu methodum in erudiendo, quæ sibi ipsis laudi, discipulis vero, seu scholasticis suis commodo futura sit, observent: id, quod ipsi ex politiorum authorum lectione potius, quam nostra instructione petent. Hoc interim animadvertant, ut ad ingeniorum diversitatem se accommodent. Quod enim in omni genere causarum, id quoque in hoc didascalico necesse est, benevolum, attentum, atque docilem faciant auditorem. Benevolos autem facient, si eos pueros, qui & morum, & literarum doctrinam prompto ac facili accipiunt ingenio, laudis & gloriæ triumpho vehant, quo liberalia ingenia, ceu calcari excitantur, ac subinde promptiores efficiuntur: duriores vero ac tardiores, diligentiorum juvenum exemplis si stimularint, & juxta ferulam, etiam cum mansuetudine tractaverint. Nihil enim fœdius est præceptore furioso (ut testatur sanctus, & æque doctus vir Hieronymus) qui cum debeat esse mansuetus & humilis ad omnes, ex diverso, torvo vultu, trementibus labiis, rugata fronte, effrænatis convitiis, facile inter pallorem & ruborem variata, clamore perstrepitat, & errantes non tam a bono retrahit, quam ad malum sua sævitia præcipitat. Sua porro industria, & facilitate attentos facient, & dociles, si nihil intermiserint, quod adolescentium ingenia allicere valeat. Itaque in docendo non pigri, non lassi, neque invidi sint, sed fideles. Qua in re illis optanda foret mens Annii Senecæ, qui præclare admodum dicere solebat, se cupere omnia, quæ sciret, in alium transfundere, & in hoc gaudere, quod aliquid discat, cum doceat: nec se ullam rem delectare, quantumvis eximia, & salutaris esset, quam sibi uni sciturus sit: si cum hac exceptione detur sapientia, ut illam inclusam teneret, nec enunciaret, potius rejecturum. Nullius enim boni sine socio jucundam esse possessionem. Quod si docendo, & instruendo æque fideles ac diligentes fuerint, non dubium est, quin reipublicæ Christianæ laboris sui utilissimos fructus sint producturi: ipsi vero non minus, quam antiquitus, & vivendi, & discendi præceptores erunt, & omnium sententia beati putandi, quamvis consenuerint vires, atque defecerint: neque in futuro sæculo sua mercede fraudabuntur.

Super Epist. ad Titum.

Epist. XXVII. ad Lucil.

Caput IX.

De stipendiis Ludirectorum.

Verum enimvero, cum omnis mercenarius sua mercede dignus sit, Prælatis, ac cæteris Magistratibus, omnino curandum est, ut Ludimagistris digna decernantur & honesta stipendia, ut egenos gratis, nulloque penitus accepto pretio instituere possint. Quocirca Innocentii III. Decreta, ac reliqua in Concilio Lateranensi promulgata hac de re edita prorsus observari volumus. Siquidem vero monasteriorum, vel aliarum Ecclesiarum Prælati, sive Capitula in hisce curandis fuerint negligentes, in eos Ordinarii dignis pœnis, vel tempestive animadvertant.

Caput X.

Ne scholasticis mendicantibus liceat vulgares, neque infectas, aut novas ab Ecclesia Catholica non approbatas decantare cantilenas.

Non solum vulgi, quod rerum novarum semper cupidum est, verum etiam aliorum quorumdam hominum, quibus antiquæ Christianitatis pietas sordescere videtur, curiositate, mos hinc inde ingruit, quem

quem & in hac nostra Metropolitana civitate gliscere audimus, ut quidam non infimæ conditionis homines, atque cives, egenos, scholasticosque juvenes ostiatim pro depellenda fame cantantes, ditiorumque opem implorantes minime exaudiant, neque sua eleemosyna dignentur, nisi cantilenas in lingua vulgari compositas occinant. Aliquos enim hoc palam admittere, alios, ne quid de se suspicionis emergat, ejuscemodi cantillatores intra domos, & vestibula recipere, ut illic tanquam remotis arbitris, patris, matrisve familias titillantes, & curiosas aures nova quadam cantilena demulceant, latinis, & Ecclesiasticis, tametsi veræ pietatis plenæ sint, omnino repudiatis. Manifestum autem est, eas ipsas cantiones (quas vulgus nunc spirituales vocat) ex magna parte re vera novas esse, & antiquæ pietatis nihil habere: cæteræ tametsi rerum divinarum, & Evangelii encomia resonare videntur, infectis tamen rithmis mixtæ, venena sub melle, amarumque dulci mixtum, Syreneis quibusdam modulis simplicium auribus instillant: quædam vero apertæ impiæ sunt, & conviciis refertæ, quæ tamen non paucis in locis plebeculæ fascinatæ pro veris hymnis, atque Davidicis psalmis obtruduntur. Usque adeo mille artifex est humani generis hostis, ut complurimos sub specie pulchri decipiat. Cujus calliditati hac etiam in parte occurrere studentes, in Christo mandamus, & serio jubemus, ut nostræ Provinciæ Ludimoderatores quicumque suos scholasticos in posterum, & verbis, & verberibus ab ejuscemodi novellis cantilenis, ceu diaboli laqueis plane dehortentur: tergiversantes autem flagris acriter coerceant, quod si ab hac perdita consuetudine quis, nulla monitione vel castigatione motus, desistere nollet, res ad summum Scholasticum deferatur, ut is dyscolum illum non modo ex grege scholastico, verum etiam ipsa civitate ejici curet. In oppidis vero, ubi præceptoris monitioni locus non fuerit, Magistratus authoritas, & pœna accedat. In illarum itaque cantilenarum theutonicarum locum, Ecclesiastica responsoria, antiphonas, cæterasque pietatis sinceræ cantiones restitutas volumus. Porro subditis nostris quibuscumque, sive in civitatibus, sive in oppidis, cujuscumque ordinis, vel conditionis, etiamsi ex curiæ nostræ familia fuerint, modis omnibus, ac sub gravi nostra indignatione interdicimus, ne posthac ullos pueros, vel etiam adultiores scholasticos, qui alia quam latina, & Ecclesiastica cantica cecinerint, ante, vel intra fores admittant: vel nummis, vel esculentis, vel alia quacumque re, ad eorum, de quibus dictum est, pseudopsalmorum decantationem alliciant: Idque Pandocheis, Oenopolis, cæterisque publicis hospitibus cum primis interdictum volumus, adeo ut ne hospitibus, vel combibonibus, sive advenæ sint, sive incolæ, ejuscemodi libidinem permittant. In hujus nostræ Constitutionis transgressores (qui singulari studio notari curabuntur) pœna arbitraria, pro modo obstinatiæ acriter animadvertemus. *Anno* 1569.

Caput XI.

De cura, & Officio vulgarium scholarum Magistrorum.

Postremo, ut etiam in scholis theutonicæ linguæ ordo, atque decorum servetur, jubemus, ut earum Moderatores, puellas seorsim a pueris masculis instituant, neque confuse mixtos, ut pecora quædam teneant: seduloque curent, ne quid commercii pueris cum puellis sit: sic fiet, ut utriuslibet sexus pars disciplinæ suæ diligentius incumbat, & ad pudicitiam in primis quoque annis assuefiat. In cæteris omnibus, ut pietate inprimis, & Catholicæ fidei præceptis, literis legendis & scribendis, bonisque moribus juventutem instituant,

non

Anno 1569. non minus atque latinitatis Præceptoribus mandatum esse omnino volumus, pœna negligentibus pro arbitrio, non suo, sed Magistratus constituta.

Caput XII.

Visitatores scholarum inspectionem curare debere.

Ut autem ea omnia, quæ supra recensuimus, rite, ordineque succedant, & absque fraude peragantur, sancimus, ut cum in qualibet Diœcesi visitationes celebrantur ordinariæ, ipsi ludimoderatores cujuslibet loci visitandi, se Visitatorum examini præsentent, ut de sua conditione, ac professione rationem reddant, & de interrogatis respondeant.

Caput XIII.

De scholasticis juvenibus ad Chorales cantiones assuefaciendis.

Volumus etiam, ut hi, qui in scholis nostræ Metropoliticæ, Cathedralium, Collegiatarum, Monasteriorum, & civitatum Ecclesiarum docentur, diebus festis, & aliis quoque juxta cujusque Ecclesiæ consuetudinem, ad vespertinas preces, atque summum officium, Chorum *Thren. Cap. III.* ingrediantur, Deum illic una cum Clero in hymnis, psalmis, & canticis laudaturi; Bonum est enim viro ab adolescentia sua portare jugum Domini: nec parum proderit, si ritus, & cæremonias Ecclesiarum, ab ipsa pueritia videant & assuescant: tardius enim excidit, & firmius hæret, id quod quisque in juventute, vel vidit, vel didicit.

De Seminario Clericorum.

CONSTITUTIO LX.

Caput I.

De utilitate Seminariorum, & a quibus ea sint instituenda.

Licet pro nostræ Provinciæ Ecclesiis de sacerdotibus providendis, præter ordinarias civitatum, oppidorumque scholas, alias præterea ab omnibus, primum nostra Metropolitica, deinde cathedralibus, atque collegiatis Ecclesiis, nec non & Monasteriis institui, studiosos gratis erudiri, atque magna ex parte alimentis sublevari, ut tandem suæ doctrinæ fructum metentes sacerdotio apti sint, & Ecclesiæ necessitati subveniri possit, jam olim curatum sit: veruntamen (nescimus, quo malo, vel negligentia potius) nos spe concepta defraudatos esse, nostrasque Ecclesias in priori fere necessitate laborare conspicientes: tametsi enim complurimi fuerint aliti, atque edocti, pauci tamen ad frugem, & Ecclesiæ utilitatem pervenere, sed propter nimiam vivendi libertatem atque licentiam, superintendentium *Jud. C. I.* negligentia concessam, secundum sua desideria ambulantes, parum in literis, minus in bonis moribus profecerunt, neque proficiendi studium fuit: adeo quod ejuscemodi dyscolis bacchantibus, Ecclesiæ ministeria, etiamsi maxime vellent, tuto committenda non sint, cum nec doctrina, nec moribus, nec exemplis respondeant. Hinc (proh miseria) fit, ut Ecclesias plane desertas relinquere, aut vilissimos, & quovis rustico imperitiores homines, contra nostram voluntatem Ecclesiis præficere cogamur. Cui deflendæ necessitati, Nos, nostrique Coepiscopi succurrere, & consulere cupientes, nostraque in hoc negocio consilia jam pridem conferentes, non aliud oportunius esse remedium censuimus, quam quod in nostra Metropolitana, & cæteris cathedralibus Ecclesiis collegia instituantur, in quibus bonæ spei

Anno 1569. ſpei juvenes ad Eccleſiæ venerabiles conditiones aſpirantes, in literis humanioribus, juxta & divinis, ac optimis moribus, Eccleſiaſticaque diſciplina, diligentiſſime erudiantur, ibique (ut contra cujusvis ſubdoli ſpiritus afflatum, & impoſturam comminuti ſint) ſub accurata & continua alicujus excellentis Rectoris, ac Præceptorum retineantur diſciplina tantiſper, donec in literis, moribus, & pietate tales progreſſus fecerint, ut ſuæ probitatis, ac diligentiæ gloriam conſecuturi, a trivio ſcholaſtico ad domum Dei, perinde ut portum tutiſſimum, hoc eſt, ad ſacros ordines, & Eccleſiæ ſanctiſſima miniſteria, & verbi Dei præconia, tanto honore digni acceptentur, & in eo vitæ genere ita ſtrenue militent, ita præclare ſe gerant, ut locis Eccleſiaſticis vacantibus, illic tanquam in ſtationes, concionando, ſacrificando, orando, divinaque miniſteria obeundo, optimis de ſe exhibitis exemplis, pro ſalute reipubl. Chriſtianæ, pro conſervatione Eccleſiæ Dei, pro ſe ipſis denique contra Diabolum, Hæreſes, inferorum portas, cum laude, ac victoria pugnare, dimicare poſſint. Alioquin fieri vix poſſet, ut Eccleſiis noſtris recte conſuleretur. *Seſſ. XXIII. C. XVIII. de Reform.* Adoleſcentium etenim ætas (quod bene Tridentina quoque Synodus admonuit) quæ ad mundi prona eſt voluptates ſequendas, niſi a teneris annis antequam vitiorum habitus totum hominem poſſideat, recte inſtituatur, & ad pietatem & religionem informetur, in eiſdemque per aliquod temporis ſpatium exercitata detineatur, ita ut habitum optimi viri Eccleſiaſtici adepta fuerit, nunquam perfecte, & ſine maximo, ac ſingulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in diſciplina Eccleſiaſtica poterit perſeverare. Eam vero rem ſic ſe habere, noſtra, & aliæ forſitan plures orthodoxæ Eccleſiæ, non ſine maximo incommodo expertæ ſunt. Atque tametſi ad hanc non vulgarem neceſſitatem, tum temporis maturo judicio penſitatam, & divino inſtinctu conſilium captum, Trident. Synodi ſacratiſſima authoritas acceſſerit: nihilominus graviſſimis occupationibus inevitabili modo diſtracti, & præpediti, tam ſalutare, & a Deo datum conſilium, hactenus neque Nos, neque noſtri Coepiſcopi valuimus executioni mandare: quamvis alias quoque ejusdem rei gratia non parum laboraverimus, ſed fruſtra, cum multa, & inexſpectata intercederent, quæ huic negotio damnoſam inducerent moram. Nunc tandem remotis magna ex parte impedimentis, hoc opus eo usque intermiſſum, poſthabitis omnibus aliis, alacri animo aggredi cœpimus: ne in opere Domini remiſſiores, vel Spiritui ſancto reſiſtere videremur: ſed ut defectuum incommoda ab Eccleſiis noſtris ocius declinaremus, per hanc præſentem noſtram Conſtitutionem decernimus, ut in hac noſtra civitate Metropolitana, ac deinceps in quatuor noſtræ Provinciæ primariis civitatibus, Friſingenſi, Pataivenſi, Ratisbonenſi, & Brixinenſi, certæ domus ſeligantur, eæque in formam Collegii, cum auditoriis, habitationibus, atque aliis, juxta formam Concilii Trident. pro certo numero ſtudioſorum juvenum, eorumque præceptorum neceſſariis, componantur, ita ut in ſemeſtri ſpatio, ab iſtarum Conſtitutionum publicatione, ad uſum habitationis, atque literariæ exercitationis paratæ, accommodatæque ſint. Ordinarii autem eorum locorum, de domibus ad hunc uſum, ſitu, loco, & commoditate circumſpici curabunt. Quod negotium, ſi (ut ſperamus) executioni fuerit mandatum, non dubitamus, quin brevi, non ſolum idoneos ſacerdotes, & Eccleſiaſtas, ſed etiam pios, doctos, & impigros ſcholarum magiſtros (quibus æque indigemus) ſimus habituri. Si enim dictorum quolibet loco, tres duntaxat Rectores, animarum ſcilicet cuſtodes, & educandæ juventutis Moderatores, nec non & Magiſtratus haberentur, qui pietatis cultores, fidei Catho-

Anno 1569. Catholicæ propugnatores, atque promotores, tum etiam literarum, morumque informatores egregii forent, fieri non posset, quin hujus nostræ Provinciæ populum haud multo post in meliori, tranquilliori, atque beatiori statu conspecturi essemus. Quod ut ex voto accidat, etiam Principes suam impendent operam: cujus rei gratia etiam superius a nobis pie sunt admoniti, ut nempe singulis Regionibus, vel ut alias vocantur, Præfecturis suis tales præficiant Magistratus, & Officiarios, quales Christiana pietas, & publica necessitas requirit: Nos itidem, nostrique Coepiscopi, cæterique Prælati, omnem navabimus operam, ut suæ diligentiæ nostram conjungentes, ex nostrarum scholarum seminariis, eisdem suis Regionibus, commodis tum Clericis, tum etiam Pædotribis prospiciamus. Speramus etenim indubie, nos inde præclarum fructum brevi temporis curriculo collecturos esse. Faxit divina bonitas, ut quod bene instituimus, optime succedat, ad gloriam nominis sui, & Christianæ Ecclesiæ salutem.

Caput II.

De conscribenda forma Seminariorum.

Quod cæterum ad ejusmodi Collegiorum, vel Seminariorum sustentationem attinet, sacri Tridentini Concilii ea de re Constitutio, & Nobis, & cæteris Coepiscopis nostris &c. modum ac viam præscribit, quam sequi, & quid porro necessarium sit, collatis suffragiis decidere, consentaneum fuerit. At ut singula pro hujuscemodi conservandis collegiis rite disponantur, curabimus quamdam formam, seu ordinationem præcise juxta Oecumenici Tridentini Concilii traditionem, peculiariter ac separatim conscribi, ad cujus præscriptum quævis Seminaria per nostram constituenda, & regenda venient Provinciam.

Caput III.

De alendis scholasticis a quatuor inferioribus suffraganeis.

Cum vero cæteri nostri suffraganeatus, utpote Gurcensis, Chiemensis, Seccoviensis, & Lavantinus, ob suam tenuitatem ejuscemodi Collegiis extruendis non sufficiant, ne tamen eorum fructu penitus careant, decernimus, quod eorum quilibet certum studiosorum juvenum numerum, (quantum opus suæ ferent, atque a nobis præscribetur) in nostro Salisburgens. Seminario, suis impensis alat, quorum operam tandem in suæ Ecclesiæ commodum vertere quisque possit.

De Xenodochiis, quæ hospitalia dicuntur.

CONSTITUTIO LXI.

Caput I.

De incommodis Xenodochiorum reparandis.

Christus omnium Pastor pientissimus, Apostoli, Prophetæ, & omnes sacræ scripturæ, inter omnia pietatis opera hoc unum maxime commendant, ut pauperum curam habeamus: itaque Salvator ipse juramento affirmavit, ut quoties alicui egenorum, vel minimo (quos fratres appellare non dedignatur) vel beneficii, vel malefacti aliquid impendissemus, perinde se id habiturum, atque si in seipsum collocatum foret. Quid enim gravius (inquit S. Ambrosius) quam fratres nostros pauperiores superbo despicere oculo? Conformes nobis intolerabili

Matth. Cap. XXV.

Super illud Psal. Increpasti superb.

lerabili repellere fastidio? nostra indignos gratia judicantes, quod *Anno 1569.* sint inopes: cum paupertas, quam thesaurus, Deo sit acceptior. Hinc merito Valentinianus, & Martianus Christianissimi Impp. humanitatis opus esse dicebant, egenis prospicere, & operam dare, ut pauperibus alimenta non desint. Quis autem pauperior est (Justinianus ait) hominibus, qui & inopia tenti sunt, & in Xenone repositi, suis corporibus laborantes, necessarium victum sibi afferre non possunt? Quamobrem inprimis necessarium, & ex usu fore duximus, ut incommodis, quæ circa Xenodochia, eorumque redditiuum dispensationem, non sine pauperum detrimento jam pridem irrepserunt, occurramus, ne longius cum pernicie progrediantur. Hac etiam in parte conscientiæ, animarumque nostrarum saluti consulentes, hoc negotium dexterius nos aggredi vix posse existimavimus, nisi sacri Tridentini, & cæterorum Conciliorum, una cum SS. Patrum, & Antecessorum nostrorum pias sequeremur sanctiones, & juxta superioris Synodi Salisburgensis normam peculiarem, paucis quidem articulis comprehensam, ederemus Constitutionem.

L. Privilegia §. omnes Cod. de sacros. Eccl.

Caput II.

De Xenodochiorum œconomis.

Concil. Trident. Sess. VII. de Reform.

Inprimis itaque præcipimus, ut hospitalia & Xenodochia quæcumque a suis administratoribus vel Oeconomis quocumque nomine censeantur, etiam quomodolibet exemptis, fideliter & diligenter gubernentur, Constitutionis Concilii Viennensis, quæ incipit: Quia contingit &c. forma servata, quam quidem Constitutionem eadem sancta Synodus innovandam censuit, & innovat, cum derogationibus in ea contentis. Æquum enim est, & cumprimis pium, ut ea, quæ pro sublevanda miserabilium pauperie a piis hominibus pie sunt data & constituta, ut etiam pie non modo administrentur, sed conserventur quoque, quin etiam augeantur. In omnibus autem hujusmodi casibus cœlestem iracundiam sacrosanctarum rerum Administratores exspectent, si qualecumque lucrum ex hujusmodi gubernationibus sibimet acquisierint: vel si hoc committi ab alio consenserint, & non gravissima pœna, & interminatione, quod perperam factum est, corrigere studeant, quod & Justinianus Imp. lege publica olim serio admonuit, quod propter pauperum emolumenta, hodie, omnique tempore inculcandum est.

Caput III.

De ratiociniis Oeconomorum.

Sess. XXII. Cap. IX. de Reform.

Deinde juxta idem sacrum Tridentinum Concilium jubemus quoque, ut Administratores cujuslibet Hospitalis, Xenodochii, vel alias pii loci, singulis annis Ordinario suæ administrationis rationem reddant, consuetudine, vel Privilegiis quibuscumque huic nostræ sententiæ adversantibus, sublatis; nisi secus forte in institutione & ordinatione talis loci, expresse (quod non putamus) cautum sit. Quod si ex consuetudine, vel privilegio, vel constitutione quadam loci, aliis ad id deputatis ratio reddenda foret, tunc una quoque adhibeatur Ordinarius: secus autem concessæ liberationes, Administratoribus minime suffragentur.

Caput IV.

De visitatione Xenodochiorum, eorumque reductione, in quantum possibilitas permittit, ad fundatorum institutionem.

Sed ea omnia, ut certo fiant ordine, ac fine, superioris Synodi Salisburgensis renovantes Constitutionem, hac de re editam, volumus,

Anno 1569. ut quanto citius fieri poteſt, ſinguli noſtræ Provinciæ Epiſcopi, quæcumque ſuarum Diœceſium hoſpitalia viſitent, aut per ſuos Commiſſarios Eccleſiaſticos, ad hoc oneris exequendum aptos & idoneos, viſitari curent; viſis ergo tam primævæ, quam ſubſequentium fundationum literis, inter reformandum, huc præcipue ſint intenti, ut cuncta ad eam dirigant utilitatem, ad quam ipſa conſtituta ſunt Xenodochia. Quod ſi forſitan ratio temporum, aut aliæ circumſtantiæ, quæ omnes diligenter a Viſitatoribus ponderari debent, antiquam diſpoſitionem tolerare non poſſent, eam ſic moderabuntur, ut licet primæ inſtitutioni non ex omni parte reſpondeat, tamen quantum fieri poterit, ab eadem non longe recedat. Et ante omnia ſtudioſiſſime provideant; ut Xenodochia collapſa, in Monaſteriis, vel aliis locis, ubi olim fuerunt, inſtaurentur, & in uſum priſtinum reſtituantur: cujusmodi viſitationem ſemper fieri volumus, quando Nos, vel Coepiſcopi noſtri viſitationes annuas (de quibus infra ſub titulo de viſitationibus Ordinariorum) habituri ſumus.

De Viſitationibus.

CONSTITUTIO LXII.

Caput I.

De neceſſitate ac utilitate viſitationum.

Si quis Oeconomiam (quæ domeſtica quædam reſpublica & Monarchia privata eſt) conſiderat, is deprehendet Patremfamilias, ampliſſimam familiam habentem, ex omni parte circumſpectum eſſe debere, atque non ſolum, quid domi agatur curare, verum etiam ut in villis, prædiis, omnique ſuo rure ſingula diligenter adminiſtrentur, diſpicere, fundos circuire, cognoſcere, quomodo culti ſint, quæ opera facta, infectaque ſint: villicos interrogare, quid operis, quando, & quam bene ſit confectum, quæ durare poſſint, quid reſtet, aut quæ reliqua ſint conficienda. Quod ſi opus non appareat, & villicus dicat ſe feciſſe ſedulo, ſervos non valuiſſe, tempeſtates malas fuiſſe, ſervos aufugiſſe, ubi eas, aliasque cauſas multas dixerit, ad rationem operum, operarumque revocabit. Sic Pater quoque familias in Evangelio, redde rationem villicationis tuæ, inquit. Et in hunc prope modum, Booz inviſit meſſores, & Patriarcha Jacob, qui cum filios ſuos alibi, in Sichimis, haberet, oves ſuas paſcentes, eo (cum ipſe id tum curare non poſſet) miſit filium Joſeph, ut an circa fratres, & pecora, cuncta ſuccederent proſpere, & quid ageretur, diligenter perluſtraret, idque patri renunciaret: quam diligentiam, atque curam ſi non adhiberet Paterfamilias, œconomi, villici, atque ſervi, non ſolum agenda omitterent, & quilibet pro ſua libidine viveret, ſed etiam tota ejus œconomia ſenſim periret, domus negligeretur, fundus incultus deſereretur, pecora interirent, bonaque perniciose diſſiparentur. Idem quoque accidit his, quos Deus in imperio quodam, ſive Eccleſiaſtico, ſive ſæculari collocavit, niſi enim ſubditorum vitam, mores, religionem, ſtudia & doctrinam intueantur, inquirant, examinent, reprehendant, & corrigant, fit, ut quilibet in ſuo ſtatu & functione evadat remiſſior, & nimia licentia deterior: hinc oriuntur, Magiſtratus contemptio, diverſa ſtudia novitatis, rebellio, diſſenſiones, ſchiſmata, hæreſes, factiones, & quævis alia flagitia. Impunitate enim, nimiaque licentia omnes hominum conditiones corrumpi, hæc noſtra ſæcula variis exemplis calamitoſis edocuerunt, præſertim vero in ſtatu ſpirituali, ubi nonnunquam, quo ſanctiores eſſe debebant, eo corruptio-

Luc. Cap. XVI.

Ruth. Cap. II.

ruptiores comperti sunt: qua perversitate, Christianæ, Catholicæque *Anno 1569.*
Ecclesiæ gravissima, & deploranda mala illata sunt, cum nemo (te-
Can. nemo Dist. LXXXIII. ste Augustino) Ecclesiæ Dei amplius noceat, quam qui perverse agens, nomen sanctitatis, & sacerdotis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur: Episcopum itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendum esse canem impudicum, quam Episcopum: consentire enim videtur erranti, qui
L. si operis. Cod. de Pæn. ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Non autem facile remitti pœnam, sed depravata emendare, ac corrigere publice interest: & in hoc summi numinis speratur venia, per quod multorum salus, & incolumitas procuratur. Quapropter incaute admodum & imprudenter agunt Principes, qui cum ampla habeant territoria, subditorum tamen vitam, & studia, neque ipsi animadvertant, neque per alios idoneos viros inquiri curent. His imprudentiores sunt Prælati, a Spiritu sancto positi regere Ecclesiam Dei, qui oves sibi commissas rarissime visitant, vel per probatos viros visitari mandant: qua negligentia, illas non modo perdunt, sed etiam sibi ipsis damnationem accelerant. Invisere igitur Principes diligenter suas debent regiones, subditorumque mores, & conatus investigare: sed magis hoc faciendum est Ecclesiæ Prælatis: illi enim curam duntaxat corporum, hi vero animarum (quæ longe pluris est)
Actor. XX. exercent: Attendite vobis (inquit Apostolus Paulus) & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo: sed quomodo universo gregi attendere possunt Episcopi, nisi per crebras visitationes illius intelligant necessitatem? Quis autem visitationes non maximopere necessarias esse videt, qui statum, ac vitam Ecclesiasticorum intuetur? Apostolorum quidem antesignani, Petrus ac Paulus, cæterique omnes non cessabant, quas fundaverant, illas visitando, contemplari Ecclesias, ut eas in fide corroborarent, & quæ componenda fuerant, componerent. Hosce imitati sunt sui discipuli Timotheus, Titus, Clemens Romanus, & alii denique sanctissimi Pontifices Romani, & omnes Episcopi orthodoxi. Cum autem istorum Patrumfamilias cura, hoc est, Episcoporum, cæterorumque Prælatorum solicitudo visitandi, circumspiciendi, & investigandi, perniciosa quadam somnolentia, in totius Ecclesiasticæ œconomiæ detrimentum, sæpius interquiesceret; necessum fuit, eam modis omnibus resuscitari. Quare non solum a summis Pontificibus Romanis, verum etiam a sacris Conciliis, juxta antiquam consuetudinem, sancitum atque decretum est, unumquemque Episcopum, suam Diœcesim visitare debere
Sess. XXIV. Cap. III. de Reform. (uti Tarraconense, & Toletanum IV. ac Braccarense II, testantur Concilia: postremo etiam Concilio Tridentino, & aliis compluribus, etiam Salisburgensibus a nostris Prædecessoribus celebratis, itidem attestantibus) tum etiam Archiepiscopum, totam Provinciam (si expedire visum fuerit) post suam Diœcesim visitare posse, assignata tamen prius causa, & in Concilio Provinciali approbata. Quare ut & nostræ consulamus conscientiæ, & Pastoralis officii debito satisfaciamus, sanctorum Patrum exempla sequentes, sacrorumque Conciliorum, etiam Salisburgensis Synodi Decreta amplectentes, Antecessorum quoque nostrorum Archiepiscoporum observationes, consuetudinem, & statuta Provincialia repetentes, statuimus, ut Ordinarii curent commissas sibi oves, omni solicitudine ab insidiis inimici generis humani, qui circuit tanquam leo rugiens, quærens quem devoret, diligenter custodire; ac subinde (cui legi & Nos, atque successores nostros etiam subjicimus) per se, aut si legitime impediti

Anno 1569. diti fuerint, per suos Officiales, seu Vicarios generales, aut viros idoneos, graves, prudentes, & in sacris constitutos, ad hoc negotii deputatos, Diœceses suas quotannis visitent: Si vero unius anni spatium tanto negotio perficiendo non sufficeret forte, propter Diœcesis illius amplitudinem, saltem ejus majorem partem lustrent, ita ut reliquum sequentis anni exiguo tempore confici queat. Visitatores autem informia reforment, iniqua æquent, mala corrigant, vitiosa emendent, & quæ reparatione digna fuerint, ea reparent. Quod negotium, quanto magis est utile, ac necessarium, eo citius in usum ferri; ac reduci oportet. Quamobrem volumus, atque hortamur, quod quilibet nostrorum Coepiscoporum hoc præsenti anno, post octavas corporis Christi, prima data occasione huic initium det. Quod si horum quicumqne absque rationabili causa (quam nobis, aut successoribus nostris scripto exponere debet) intermiserit, is pœnas sustinebit Canonicas.

Caput II.

De ordine visitandi quasque Ecclesias.

Visitatio autem inprimis a Metropolitana, & cathedralibus inchoanda est Ecclesiis, deinde cum aliis, in ipsis Metropolitana, & cathedralibus civitatibus constitutis Ecclesiis Parochialibus, vel collegiatis, aut quomodocumque beneficiatis, cum omnibus utriusque sexus religiosorum continuanda est Monasteriis. Posthæc ad alias per Diœceses tam collegiatas, quam Parochiales, & quomodocumque beneficiatas transeundum est Ecclesias, nec non virorum, & mulierum monasteria: ubique tam in civitatibus, quam extra diligenter perlustrando hospitalia: nusquam prætereundo Bibliothecas (si quæ alicubi reperiuntur) & puerorum scholas, studiosorum collegia, & seminaria, posteaquam fuerint constructa, & in usum redacta. Interea præ omnibus aliis diligentissime animadvertant, & scrutentur vitam, mores, & diligentiam Archidiaconorum, Decanorum ruralium, atque omnium aliorum Officialium, ut de hisce, aliisque occurrentibus, vel Metropolitano, vel cujusque Diœcesis Episcopo, certissima possit reddi ratio.

Caput III.

De visitatione Prælatorum, & Officialium Ecclesiasticorum.

In visitatione vero Metropoliticæ, Cathedralium, & omnium cæterarum Collegiatarum Ecclesiarum, ante omnia, vita, mores, & diligentia Prælatorum, aliorumque Officialium sunt, juxta distinctionem suorum officiorum, investiganda, & si opus fuerit, emendanda: nam si isti, qui præsunt, fuerint improbi, parum certe præclari exspectandum erit de plebe commissa: & si ductores cæcutiunt, & hallucinantur, fieri non potest, quin una cum suo grege, vel in devia tendant, vel in præcipitia ruant. Hæc vero, quæ sequuntur, potissimum sunt expiscanda. An cujusvis ordinis Clerici recte vivendo, Ecclesiasque frequentando, Clericis reliquis, ac sæcularibus bonum præbeant exemplum. An tam extra, quam intra Ecclesias canonica servari curent statuta, ad sua officia spectantia. An omnia diligenter corrigant, ac reprehendant, quæ in Canones, nostrasque Synodales sanctiones, & statum Clericalem committuntur. An sint acceptores personarum, hoc est, an ditioribus conniveant, ob spem lucri, vel favoris: in pauperes vero prætextu justitiæ, sint severiores. An bonorum ad sua officia spectantium diligentem curam habeant. Et inprimis

inprimis an divina rite, ac decenter celebrentur. An facellis, & altaribus juxta fundationum requifita, per omnia fit profpectum. *Anno 1569.*

Caput IV.

De vifitatione minorum Clericorum.

Dehinc vifitandi funt Canonici, Vicarii, ac cæteri Clerici, præfertim beneficiati, apud quos videndum eft, an juxta fupradicta fuo fatisfaciant muneri, fi qui fint inobedientes, rebelles, contumaces, negligentes, aliqua labe infecti, vel malis moribus imbuti, infames, fufpecti, ebriofi, venatores, concubinarii, blafphemi, fcandalofe incedentes, percuffores, iracundi, impatientes, fufurrones, tumultuofi, & præcipue, an libros legerint, vel tenuerint infectos, atque prohibitos. An jejunia Ecclefiæ obfervent &c.

Caput V.

De vifitatione facrarum ædium &c.

Proinde vifitandæ funt earumdem Ecclefiarum officinæ, quomodo cuftodiantur, præfertim, an Ecclefiæ ipfæ ab æditui, debitis horis bene claudantur, claufisque portis, omnes Ecclefiarum anguli fedulo perluftrentur, ne quid facrilegii, vel pollutionis accidat. Item arca fanctiffimi Sacramenti corporis Chrifti, & facræ unctionis, & fons baptifmatis, quomodo fint bene munita, & qua habentur reverentia. Poftremo facraria cum omnibus vafis, aliisque Ecclefiarum ornamentis, quomodo conferventur.

Caput VI.

De vifitatione Parochialium Ecclefiarum.

Parochiales etiam Ecclefiæ tam in civitatibus, quam extra, non funt prætereundæ. Meminerint autem Vifitatores, ut inprimis ab Archidiaconis, vel ruralibus Decanis, ejus plebis, quam invifuri funt, informationem accipiant: cum vero deinceps ad aliquam pervenerint Parochiam, primo Parochum, una cum omnibus Clericis ejus loci convocabunt, quibus congregatis, Vifitatorum aliquis, habita præfatione opportuna, Pa. chum interrogabit, an ipfe principalis Rector fit, vel Vicarius merce arius, vel ordinaria authoritate admiffus, nec ne: fi quidem Vicarius alicui præeft Parochiæ, videndum, qua de caufa, vel privilegio, verus abfit Parochus. Deinde, an aliquis ipforum adfit monaftica quadam religione imbutus: & fi quispiam adfuerit, qua anthoritate & licentia, & cur fine habitu monaftico incedat, quærendum eft.

Caput VII.

De inquirendo numero Cooperatorum retinendorum, & concione in vifitationibus habenda.

Præterea inquiratur, quot habere debeat Parochus Cooperatores, & quot habeat. Et an huic Parochiæ aliæ fint filiales Ecclefiæ. Et fi quæ, vel altaria aliqua annuis redditibus peculiariter dotata fuerint, an ipfis, juxta illarum fundationem, fit de idoneis facerdotibus provifum. Quibus peractis, admonebitur Parochus, ut pulfu campanæ, die fequenti, hora facri celebrandi, populus convocetur ad concionem, quam aliquis habebit ex Vifitatoribus: in ea populum adhortabitur, ut vitam in timore Dei exigant, in finceritate fidei Catholicæ perfeverent, fuisque Prælatis tam fpiritualibus, quam fæcularibus obediant, præcepta Dei, & Ecclefiæ obfervent, & id genus alia, juxta neceffitatem loci. Poftremo admonebitur, ut fi quid controverfiæ cuiquam fit contra Parochum, feu Cooperatorem aliquem: aut

fi

Anno 1569. si defectum quis pateretur, in causa præsertim spirituali, is contra Parochum, vel Cooperatorum quempiam Visitatores accedat, qui eum benigniter audient, eique juxta rei necessitatem succurrent.

Caput VIII.

De quibus investigandum sit apud Parochos, & eorumdem Cooperatores.

Ante quidem, & post concionem, investigandum fuerit de fide, eruditione, ac doctrina Parochi, & Cooperatorum, & quo modo verbum disseminetur divinum, frequenterne, & Catholice: an sacramenta omnia ad ipsos spectantia administrentur: an calleant omnia, quæ ad sua spectant officia: an divinum officium in Ecclesia canendo, legendoque rite geratur: an sacrosancta Evcharistia, cum Chrismate, & sacra unctione, sacro fonte, sanctisque reliquiis secure, decenterque custodiantur; an sanctissimo corporis Christi Sacramento lumen continue adhibeatur: an ea, quæ supersunt, vestes, calices, patenæ, corporalia, mappæ, libri, & reliqua ejus generis instrumenta, & ornamenta, quæ ad altarium, & Ecclesiæ ministerium, & ad divina officia sunt necessaria, sufficiant, vel desint, & an recte, mundeque asserventur, sacrisque altaribus debitus honor impendatur; an Ecclesiæ ab ædilibus sarta tecta conserventur: an ab æditius, constitutis temporibus, præcipue noctu (sive interdiu, si opus est) claudantur: an domus Parochialis a ruinis vindicetur: an ullæ rerum Ecclesiasticarum alienationes fiant. Quæ omnia, & si quid præterea animadversione dignum fuerit, in visitatione cujuslibet filialis, vel beneficiatæ Ecclesiæ, observanda sunt: ut autem cunctorum exacta sumatur notitia, omnia perlustrabuntur. Si vero de Parochi, Vicarii, vel collaboratoris alicujus fide, sinceritate, atque doctrina, non plane constaret, si quidem res postularit, Visitatores eumdem, qualiscumque sit, semel saltem ad plebem concionantem auscultabunt, & arrectis auribus, præsentique animo, an forte sono quodam sit proditurus mentem male sanam, animadvertent. Non enim inepte Philosophus quidam homini cuipiam dicebat: loquere, ut te videam: *Matth. Cap. XII.* considerans id, quod Christus ad Pharisæos dicebat: Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali: & rursus: Bonus homo de bono thesauro profert bona: malus autem de thesauro suo quid nisi mala? sic etiam illi audiendi sunt, quid proferant: an ne technis, vel strophis quibusdam decipiantur, caveant Visitatores: cum falsi fratres, instar sui Magistri Diaboli, soleant esse versipelles, ac subdoli. Et si Visitatoribus visum fuerit, ut majorem Parochi sufficientiæ, & sinceritatis cognitionem, informationemque suscipiant, poterunt ipsum Parochum audire ad populum concionantem. Ex una enim concione, satis superque percipi poterit, quid ceræ & mellis in illo contineatur.

Caput IX.

De morum inquisitione.

Porro investigandi sunt mores, atque vita, tam Parochi, quam suorum Cooperatorum; nam in habitu decenti, cum tonsura incedant Clericali: num sint infames, adulteri, concubinarii, vel prætenso matrimonio irretiti, fœneratores, aleatores, ebriosi, crapulatores, maledici, contentiosi, tabernarii, seu tabernas solicitantes, cujus exercitii, quid faciant, num studeant, & quibus libris, qui quotque illis sint, quam diligentissime inspiciatur, qui si fuerint vel infecti, vel ob authorem suspecti, tollantur, & loco ipsorum Catholici illis tradantur, Clerici vero horum lectores acriter puniantur.

Singu-

Singulari quoque ftudio explorandum eft, an Sacramentaliter confiteantur, & fæpe, ac quotiens in anno, & an canonicas dicant horas, & Miffam jejuni celebreut: an Ecclefiæ obfervent inftituta jejunia, neque carnes vorent diebus prohibitis: an eorum aliquis cenfura irretitus facra celebraverit. Quæ omnia ex fenioribus, & fanioribus Laicis illius Parochiæ, vel etiam aliis vicinis facerdotibus expifcari poterunt. *Anno 1569.*

Caput X.

De inquifitione populari, & educatione juventutis, atque vifitatione Xenodochiorum.

Poft hæc quærendum eft diligentiffime, an Parochiani in articulis fidei, decem præceptis, oratione Dominica, ac cæteris populi Chriftiani rudimentis, recte fint inftituti: an omnes Dominicis, aliisque feftis diebus ad Parochiam conveniant, Miffam, verbique Dei prædicationem audituri, & hisce ad finem usque (quod plane fieri oportet) interfint, an in Ecclefiis, præfertim fub facro garriant, nugas, fabulasve tractent, vel in ipfis Ecclefiis, cœmiteriis, aut porticibus obambulent: An femel in anno faltem rite confiteantur, & facrofanctam percipiant Evcbariftiam. An omnes, qui convenientem attigerunt ætatem, fint facro Confirmationis Sacramento infigniti. Deinde circumfpiciendum vigilantiffime, an in illa Parochia ullus hæreticus delitefcat, aut fchismaticus, feu ea de re fufpectus: an hærefis aliqua clanculum ftruatur, vel in aliqua domo, prædio, agro, aut quovis alio loco conventicula fiant: aut receptores, fautores, defenfores, feu miniftri cujuscumque fectæ, ab Ecclefia Catholica alienæ reperiantur. Contumaces, obftinati, vel rebelles, de cœtu fidelium removeantur. Item videndum, an fortilegia, divinationes, incantationes, fuperftitiones, atque id genus alia, quibus mens humana a Deo vivo per diaboli fraudes feducitur, exerceantur: an perjuria, blafphemiæ, feditiones, confpirationes, conjurationes, fufurrationes, rixæ, inimicitiæ, percuffiones, facrilegia, ftupra, adulteria, ufuræ, ebrietates, & fimilia crimina, ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ fuæ vibrat, aperte, vel clam perpetrentur. Utrum cenfuræ Ecclefiafticæ fint in ufu, vel contemptu: An omnia Ecclefiæ fufcipiantur ac participentur Sacramenta: An dies fefti, & cum piis cæremoniis, jejunia rite obferventur Ecclefiaftica: & an decimæ folvantur, & oblationes fiant: ac Parocho debita præftetur obedientia, ac reliquis presbyteris conveniens honos, & reverentia exhibeatur. Deinde intelligendum eft, quo pacto, & a quibus illius Parochiæ pueri, in moribus & literis inftituantur. Et fi aliquod ibidem reperitur Hofpitale, Xenodochium, vel Ptochotrophium, ejus pariter accurata fuerit habenda confideratio.

Caput XI.

De inveftigatione pauperum Xenodochii.

In vifitandis autem ejuscemodi hofpitalibus, præter ea, quæ fuperius in Conftitutione de hofpitalibus funt ftatuta, interrogandi maxime fuerint pauperes, quomodo tractentur: an eis omnia exhibeantur, quæ in inftitutione illius hofpitalis continentur. Et an infirmis debita adhibeantur remedia, accerfitis Medicis. Hæc & alia fimilia, quæ Vifitatoribus pro fua circumfpectione, & prudentia facile occurrent, in qualiscumque Parochiæ vifitatione obfervabuntur.

Anno 1569.

Caput XII.

De admonitione & correctione lapsorum in hæreses, nec non aliorum criminosorum.

Quibus peractis, seorsum vocabuntur, qui de aliquo accusati sunt crimine, eos privatim juxta necessitatem, admonendo, increpando, & etiam corrigendo, illos maxime, qui quomodocumque a fide Catholica, seu ipsius cæremoniis, aut piis consuetudinibus dissentiunt: hic enim securis ad radicem est apponenda, ut seducti per verbum Dei, in viam veritatis, & unitatem reducantur Ecclesiæ, & qui contumaces fuerint, & rebelles, a cœtu exturbentur. Deinde Visitatorum aliquis, convocato populo, concionem habebit, quam auditorum captui, loco, & tempori accommodabit, ita tamen, ut crimina communia in Visitatione reperta, acerrime arguantur, & populus ad pœnitentiam, vitæque emendationem, & innocentiam, pacem, concordiam, religionemque Catholicam observandam vehementi cohortatione inducatur, atque instruatur.

Caput XIII.

Visitationes per eadem loca, eademque tempora fieri debere, in quibus Episcopi Sacramentum conferunt Confirmationis.

Hic autem non est prætereundum, quod superius in Constitutione de Confirmatione C. 3. est ordinatum, ut visitationes per illam partem, eodemque tempore fiant, quam & quando Episcopus, sive ejus in Pontificalibus Vicarius, illam collationis Sacramenti Confirmationis gratia, est peragraturus, ut eodem tempore, non solum ejusdem Episcopi functione non confirmatis satisfiat, verum etiam aliis occurrentibus subveniatur necessitatibus, præsertim Ecclesiis, seu altaribus, aut cœmiteriis, inventis non consecratis, aut pollutis, seu violatis, quibus per Episcopum omnino est subveniendum; ut quæ non sunt consecrata, consecret, & quæ fuerunt polluta, aut violata, reconciliet.

Caput XIV.

Per visitationes generales non tolli speciales, quæ ab inferioribus Officialibus fieri solent.

Concil. Trid. Sess. XXIV. Cap. III. de Reform.

Per has vero visitationes generales, tolli non intelliguntur speciales, quæ ab Archidiaconis, seu Decanis ruralibus, vel Capitulis visitandi authoritatem habentibus, peraguntur: ita tamen, ut Visitatoribus generalibus ipsi Archidiaconi, vel alii inferiores, aut Capitulorum instituti Visitatores, visitationis habitæ infra mensem rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta exhibere teneantur: non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus, & privilegiis quibuscumque. Quinimo volumus, ut etiam de ipsorum Archidiaconorum, Decanum ruralium, aliorumque similium Officialium vita, moribus, solicitudine, administrationeque a generalibus Visitatoribus diligens fiat inquisitio.

Caput XV.

De visitatione Archidiaconorum, & aliorum Ecclesiastica munera ferentium.

In inquisitione autem Archidiaconorum & Decanorum ruralium, atque aliorum hujus generis Officialium, post debitam vitæ & morum factam investigationem, explorandum pariter fuerit, de illorum officiis, an eisdem satisfaciant, & quomodo, an sint sufficientes, soliciti, prudentes, expediti, & justi, vel injusti, avari, munerum cupidi,

pidi, pœnas pecuniarias imponentes, perſonarum acceptores, delicta non punientes, ſed diſſimulantes, juſtitiam & æquitatem petentibus morem non gerentes, & an id genus alia, quæ ad ſe ſpectant, præſtent, nec ne. *Anno 1569.*

Caput XVI.

De viſitatione Monaſteriorum.

In viſitatione vero utriusque ſexus Monaſteriorum, præter ea, quæ ſuperius de Eccleſiarum cathedralium & collegiatarum Prælatis, Canonicis, atque Clericis aliis, annotata ſunt (quæ etiam in utriusque ſexus religioſis viſitandis, omnino obſervari volumus) ordinamus, ut magna cum animadverſione exploretur, ſigillatim religioſos interrogando, quomodo tria vota cuſtodiantur, & regulæ illorum ordinis, cum ſilentio & jejuniis ſerventur: An in choro ſint ſoliciti. An inter ejus Monaſterii perſonas ſit pax & concordia, an vero ſimultates & rixæ: An juxta neceſſitatem, omnibus victus & amictus ſuppetat: An in habitu ſuæ religionis incedant, & in communi menſa victitent: Et quomodo in ſtudiis proficiant, quibus authoribus ſtudeant, & a quibus præceptoribus juniores inſtruantur.

Caput XVII.

De inquiſitione Prælatorum religioſorum.

Deinde an Prælati ſacra peragant, & infulati Pontificalia exerceant, vitamque a conventu ſegregatam agant, an communem: Num ſæpe celebrent Capitula, ſubditosque exhortationibus ſolicitent: An cameras ſubditorum viſitent: An ſint benigni, affabiles, humani, hoſpitales, charitatem exercentes.

Caput XVIII.

De viſitatione Officialium Monaſteriorum.

Itaque viſitentur & reliqui Monaſteriorum Officiales, veluti, Prælatorum Vicarii, Priores, Decani, Cellarii, Sacriſtæ, Procuratores, & id genus alii, quocunque nomine nuncupentur, ſinguli juxta ſuorum officiorum neceſſitatem, officinæque illorum perluſtrentur.

Caput XIX.

De ratiociniis Monaſteriorum.

Item an rationes Monaſteriorum ab Officialibus omni anno coram ſenioribus reddantur, & quotiens: easque volumus & ab ipſis generalibus Viſitatoribus perluſtrari.

Caput XX.

De numero conventualium perquirendo.

Deinde an ex conventualibus illius Monaſterii, quod tum viſitatur, aliquis deſit, ubi ſit, quid faciat, quantum temporis abſuerit, & qua authoritate, an in habitu, vel extra: Sic itaque deprehenſus, ab Ordinario poſtea citetur, & juxta demerita puniatur.

Caput XXI.

De viſitatione Monialium.

Circa Monialium incluſionem, & cuſtodiam, maxima quoque eſt adhibenda ratio, atque inquiſitio, ut ea omnia ſerventur, quæ ſuperius in Conſtitutione de Monialibus, ex ſacris Conciliorum, etiam Salisburgenſis prioris, & Tridentini canonibus, ſunt annotata.

Anno 1569.

Caput XXII.

In visitationibus utriusque sexus religiosorum, tam ea, quæ in hac, quam quæ in superiori Constitutione XXX. sunt notata, observari prorsus debere.

Hæc & omnia alia superius in Constitutione de utriusque sexus religiosis descripta, in illorum visitationibus prorsus observari volumus.

Caput XXIII.

Adhortatio ad Monasteria ab Ordinariis Episcopis exempta.

Quod autem ad regulares, præsertim mendicantes, exemptos, eorumque visitationes attinet, eos penes suorum ordinum & privilegiorum relinquimus prærogativas; quos tamen omni cum charitate & benignitate admonemus, ut se una cum suis visitationibus, his nostris conformare velint Constitutionibus: quod si in spatio decem mensium proximorum non præstiterint, Nos, nostrique Coepiscopi, in supplementum negligentiæ suorum Prælatorum, circa eadem Monasteria id effecturos statuimus, quæ nobis de Jure conveniunt, & a sacris Canonibus, & Tridentina Synodo conceduntur, absque violatione tamen novi privilegii eis a moderno Pio V. Pont. Max. concessi, quemadmodum diffusius dictum est superius in Constitutione de Mendicantibus. Non enim solum iniquum, sed & scandalosum, malique exempli foret, si aliis religiosis debite reformatis, ipsi interim licentia in mediis vitiis sorderent.

Caput XXIV.

De scopo & summa Visitationis.

Sess. XXIV. Cap. III. de Reform.

Omnium autem earum Visitationum præcipuus scopus esto (ut optime docet sacrosancta Synodus Trident.) sanam, orthodoxamque doctrinam, expulsis hæresibus, inducere; bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus & admonitionibus, ad religionem, pacem, innocentiamque accendere; cætera, prout locus, tempus, & occasio feret, ex visitantium prudentia, ad fidelium fructum constituere. Quæ ut facilius, feliciusque succedant; monentur prædicti omnes, & singuli, ad quos Visitatio spectat, ut paterna charitate, Christianoque zelo omnes amplectantur; ideoque modesto conteuti equitatu famulatuque, studeant quam celerrime, debita tamen cum diligentia, visitationis negotium absolvere.

Caput XXV.

De visitationum sumptibus, atque eorum moderatione.

Quod ad sumptus Visitationis habendæ attinet, volumus ea, quæ Tridentino in Concilio hac de re tradita sunt, observari: quam sanctionem hic interseri debere putavimus: ea sic habet. Caveant Visitatores, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint; neve ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis ad pias causas jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter, moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere, id

id quod erat ab ipsis antea solvi, certa pecunia taxata, consuetum; an vero prædicta victualia subministrare: salvo item jure conventionum antiquarum cum monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochialibus inito, quod illæsum permaneat. In iis vero locis, seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant; ibi id observetur. Quod si quisquam, quod absit, aliquid amplius in supradictis omnibus casibus accipere præsumpserit; Is præter dupli restitutionem, intra mensem faciendam, aliis etiam pœnis, juxta Constitutionem Concilii generalis Lugdunensis, quæ incipit, Exigit &c. nec non & aliis pœnis in Synodo Provinciali arbitrio Synodi absque ulla spe veniæ, mulctetur. Patroni vero in iis, quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere, neque visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus, immisceant; nisi quatenus id eis ex institutione, ac fundatione competat: sed Episcopi ipsi hæc faciant, & fabricarum redditus in usus Ecclesiæ necessarios, & utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curent. *Anno 1569.*

De Pœnis.

CONSTITUTIO LXIII.

CAPUT I.

Ut delinquentes meritis afficiantur pœnis.

Manifestum est, gravem nobis a Deo imminere vindictam, & rebuspublicis perniciosissimum esse, si scelera impunita maneant, quandoquidem vel uno saltem peccante, ira Dei super omnem populum venit. Qui enim vitiis nutriendis parcit, ac favet, ne contristet peccantium voluntatem, is non est tam misericors (ut S. Augustinus ait) quam qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum. Impunitas certe summum illum sacerdotem Heli sacerdotio pariter privavit, ac filiis, adeo perniciosum est omnibus licere quidquid libet. Quamobrem quidam Romanus Consul pessimum sub eo Magistratu vivere dicebat, sub quo maxima licentia esset quibuslibet: ea quippe in facinorosos lenitas, quid aliud est, quam in bonos crudelitas? cum bonis noceat, qui malis parcit, & ut Seneca inquit, ad posteros vitia transmittit, qui præsentibus culpis ignoscit. Non raro ipsi etiam in suspicionem sceleris cadunt, qui malefactis connivent, dicente scriptura: non tantum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, participes delictorum judicantur: & error, cui non resistitur, approbatur: veritasque indefensa opprimitur: sacris etiam Patrum traditionibus docetur, inferiorum ordinum culpas ad neminem magis referendas, quam ad desides, negligentesque Rectores, qui multam sæpe nutriant pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam. Quod nos considerantes, & approbante sacro Concilio, divinam vindictam effugere volentes, omnibus & singulis nostris, nostrorumque Coepiscoporum & Suffraganeorum Officialibus, Vicariis, Archidiaconis, Decanis ruralibus, & quibuscumque aliis rerum, personarum, & negotiorum Ecclesiasticorum Judicibus, atque Fiscalibus districte mandamus, ut tam de Clericis, quam Laicis facinorosis, qui ratione delictorum in Ecclesiasticum forum incidunt, diligenter inquirant, & contra delinquentes quoscumque, ad pœnas sacris Canonibus, atque Provincialibus hisce nostris statutis comprehensas, absque indulgentia

Can. Qui vitiis Caus. XXIII. Q. V.

I. Reg. Cap. II.

(quam

Anno 1569. (quam justis causis nobis tantum, singulisque Coepiscopis nostris, cuilibet in sua Diœcesi faciendam reservamus) procedant, & executionem faciant; ita tamen quod ad sententias majorum pœnarum, ut sunt damnationes in monasteria temporales, vel perpetuæ, ad longum tempus, vel perpetuis carceribus, aut exilio deputare, flagellis corpora submittere, dignitatibus Ecclesiasticis, aut beneficiis privare, perpetuo deponere, aut degradationi reali adjudicare, manus suas nequaquam extendant, absque suorum Episcoporum præcedente notitia, & expresso in scriptis mandato speciali.

Caput II.

Ne mulcta ob avaritiam exigatur.

Inhibemus etiam præmissis nostris, ac reliquorum Episcoporum nostræ Provinciæ Officiariis, neque pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, a Clericis vel Laicis, pœnam pecuniariam sibi ipsis, vel etiam nostro, aut Episcoporum fisco applicandam exigant, vel imponant: nec alia agant, quæ Canonum adversantur institutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur: si quæ tamen pecuniaria mulcta imponenda sit, illa in pauperum subventionem, vel Ecclesiæ fabricam, aut alios pios usus convertatur.

Caput III.

Ne pœna excedat delictum.

Quoniam autem sacri Canones constituunt, ut in pœnis canonicis infligendis debitus ordo servetur, & non in quolibet crimine, vel delicto, maxime leviori, statim a principio, a magis rigorosa pœna incipiatur, ob id potissimum, quod odio debeant haberi peccata, non homines: nemo enim prudens (ut recte animadvertit Seneca) punit tantum, quia peccatum est, sed ne peccetur: res quidem optima est, non sceleratos extirpare, sed scelera: non igitur sævienti, sed medenti animo, quis plectendus est, cum asperitatis nimiæ increpatio, nec increpationem recipiat, nec salutem. Itaque Jureconsultus quidam judicantes bene admonet, ne quid durius, aut remissius constituant, quam causa deposcit: nec enim aut severitatis, aut clementiæ gloriam affectandam, sed perpenso judicio, prout quæque res postulat, statuendum esse. Cavendum vero inprimis est, ne respectu nocentis, innocens patiatur: satius enim est (ut præclare dixit Ulpianus) impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare: ibique namque pœna esse debet, ubi noxia est. Quam ob causam statuimus, ut Officiarii & Judices Ecclesiastici nostræ Provinciæ se dispositioni & ordinationibus canonicis in pœnis infligendis, quantum ejus fieri potest, accommodent: ne (quod leges quoque prohibent) Judices sint legibus severiores: æquitatem etenim ante oculos semper habere, imo in levioribus causis proniores ad lenitatem esse, in gravioribus vero pœnis severitatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi debent. In pœnis præterea imponendis, causa, obedientia, emendatio, & animus ejus, qui deliquerit, & vicissim contumacia, impatientia, frequentia, atque incorrigibilitas delinquentis, diligenter observentur, nam juxta eas circumstantias, pœnæ, vel remittendæ, vel acuendæ venient.

L. respiciendum ff. de pœn.

Leg. fin. Cod. de his qui.

Leg. Quod § Ephesi ff. de eo quod cert.

L. Respiciendum ff. de Pœnis.

De

De Synodis celebrandis.

Anno 1569.

CONSTITUTIO LXIV.

CAPUT I.

De institutione, divisione, usu, commodo, necessitate, ac tractatione Synodorum.

Quid autem Cleri, populique Christiani excessibus, malis moribus, controversiis, abusibus, perperam commissis scandalis, communique necessitati prodessent visitationes, nisi Constitutiones Synodales certas quasdam pœnas, ceu Colophonem iis adjicerent? neque vero vix ullam legem latam fuisse constat, quam non pœna constituta corroboret, atque firmet. Propterea sancti Apostoli post Christum primi institutores nostri, cum imminenti necessitati providendum esse cognoscebant, congregabantur, & collatis consiliis, quid circa emergentes casus statuendum esset, decernebant. Id quod Apostolicarum actionum historia testatur. Horum autem vestigia secuti Ecclesiæ Catholicæ Patres, idem non modo observarunt, verum etiam omni posteritati observandum reliquerunt. Eas autem congregationes, seu conventus, Concilia, vel Synodos nominabant. In his opera dabatur, ut novis erroribus, vel controversiis, aut quibuscumque aliis periculis emergentibus, novis obstaretur decretis, ac remediis, antiquis vero morbis renovatis, antiqua quoque renovarentur pharmaca. Nos itaque eorumdem, cum Apostolorum, tum sanctiss. Patrum vestigia sequi, haud minus utilitas, quam necessitas postulat. Quod si a Nobis, atque aliis Ecclesiæ Antistitibus negligeretur, facile accideret, ut tam salutarium sanctionum usus, non tantum in desuetudinem, atque contemptum abiret, sed etiam penitus interiret. Proinde duobus modis ejuscemodi Concilium, vel Synodus olim celebrabatur. Altero quidem modo, omnes totius Christianitatis universaliter convocabantur Prælati, præsertim majores: & tales, Synodi Oecumenicæ fuerunt appellatæ. Altero vero modo unius duntaxat Provinciæ Episcoporum, reliquorumque Prælatorum cœtus convenire solebat: & hæ Provinciales Synodi, seu Concilia Provincialia nuncupabantur. His equidem præsunt, ac præesse omnino debent Metropolitani: illis vero generalibus conventibus semper, vel per se ipsos, vel per legatos, summi præfuerunt, & etiamnum præsunt Pontifices Romani, quorum authoritate, quemadmodum olim, sic hodie quoque celebrantur. Quamobrem ad summorum Pontificum beneplacitum, juxta necessitatem hactenus fuerunt celebrati, debentque celebrari, ita quod ab Apostolis huc usque decem & septem solum hujusmodi fuerunt convocatæ Synodi Oecumenicæ: Provinciales vero ex Decretis Ecclesiasticis singulo quoque anno convocabantur, uti Antiochenum, Carthaginense III. Aurelianense II. & V. ac Toletanum IV. & XII. & Lateranense, sub Innocentio III. celebratum testantur Concilia: quinimo secundum Chalcedonense, & Decretalem Epistolam Hormisdæ sanctiss. Pontificis summi, ad Hispaniæ Episcopos scriptam, & alios bis singulis annis cogebantur celebrari: cujus consuetudinis mentionem facit & Concilium Toletanum IV. cap. 3. & D. Gregorius Ep. 31. lib. 12. atque Justinianus Imperator, qui sub Bonifacio secundo, Joanne item secundo, Agapeto primo, Sylverio, Vigilio, & Pelagio, Rom. Pontificibus ante mille annos Imperii habenas rexit, in suis Authenticis. Sancti Apostoli, & Patres (inquit) definierunt bis in unoquoque anno fieri debere Synodos sanctissimorum sacerdotum (Episcoporum) in

Act. Cap. I. & II.

Antioch. C. XX. Carth. III. C. II. Aurel. II. C. II. & Aurel. V. C. XII. Tolet. IV. C. III. & Tol. XII. C. XII. Later. C. VI. Chalcedon. C. XVIII. Auth. Coll. IX. Tit. XX. de Ordinat.

Anno 1569. in unaquaque Provincia, & emergentes causas excuti, & competentem accipere correctionem: unam quidem in quarta septimanæ sanctæ Pentecostes, alteram vero Octobris mense. Tandem propter diversa impedimenta, quibus Coepiscopi detinebantur, ne omni anno, non solum bis, sed neque semel congregari valerent, illud annale statutum, juxta Matisconensis Concilii secundi sanctionem, in triennium fuit transmutatum; id est, ut hæc ipsa Concilia Provincialia, de triennio in triennium differri possint; ita tamen, ut quilibet Episcopus, secundum Magni Gregorii Pont. Max. virique sanctissimi ordinationem & decretum, singulis annis, suæ Diœcesis minorum Prælatorum convocet conventum, in quo de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, controversiisque discutiendis, juxta suorum Conciliorum Provincialium constitutiones, diligens, cum Dei timore habeatur tractatio: qui conventus, Diœcesana Synodus appellatur: Cui determinationi fidem faciunt & alia Concilia, etiam præcedens ultimum Provinciale Salisburgense, cui tanquam optime considerata, & Synodus Oecumenica subscripsit Tridentina, idem concludendo. Itaque tres Synodorum celebrandarum sunt species. Oecumenicarum, ad summorum Pontificum beneplacitum; & Provincialium, de triennio in triennium; & Diœcesanarum, singulis annis convocandarum. Quod sanctum a Deo datum Decretum, si in hac nostra Provincia fuisset custoditum, in qua ab anno 49. ad hunc diem usque præsentem, nulla Provincialis, & Diœcesanæ in quibusdam locis paucissimæ, cum non parva nostrarum Ecclesiarum jactura (proh dolor) sunt celebratæ: quæ longa intermissio (ut suspicari licet) in fide dissensionibus, erroribus, abusibus, discordiis, inobedientiæ, contentionibus, atque rebellionibus, haud angustam aperuere fenestram. Nam ut quidam probe admodum dixit; Salus Ecclesiæ, terror hostium ejus, & fidei Catholicæ stabilimentum, sunt Synodi: Unde sacrosancta Chalcedonensis Synodus magna, illarum quatuor una, quas S. Gregorius sanctis Dei comparavit Evangeliis, Can. 18. ad supradictorum corroborationem ait: Pervenit ad nostras aures, quod in Provinciis constituta Episcoporum Concilia, minime celebrentur, hoc ex eo probatur, quod multæ, quæ correctione opus habent, Ecclesiasticæ res negligantur; statuit ergo hæc sancta Synodus, secundum regulas Patrum (temporibus scilicet ab Ecclesia statutis) in unum convenire per singulas Provincias Episcopos, ubi singula, quæ emerserint, corrigantur. Idem affirmat & quartum Toletanum Concilium inquiens: Nulla pene res disciplinæ mores ab Ecclesia Christi magis depulit, quam sacerdotum negligentia, qui contemptis canonibus, ad corrigendos Ecclesiasticos mores Synodum facere negligunt. Ob hoc a nobis universaliter definitum est, ut quia juxta Patrum antiqua Decreta, bis in anno difficultas temporis fieri Concilium non sinit, saltem vel semel a nobis celebretur. Sic etiam pie admodum Justinianus, ad Synodos celebrandas, Episcopos olim cohortatus est, ubi conqueritur, multos eo maxime in peccata fuisse delapsos, quod non fuerint habitæ Synodi, juxta ea, quæ a sanctis Apostolis & Patribus definita sunt: Si enim hoc fuisset observatum (ait) quilibet metuens gravem in Synodo accusationem, studuisset utique, & sacras ediscere liturgias, & temperanter vivere, ne condemnationi divinorum canonum subjaceret. Qui autem sacros canones custodiunt, eos Domini Dei adjutorio dignos esse: qui vero eos transgrediantur, hosce semetipsos judicio reddere obnoxios; & majori condemnationi subjacere Episcopos, quibus concreditum est, & commissum, & canones inquirere, & conservare, si quod eorum prætermissum fuerit,

Lib. XII. Epist. 31.

C. III.

Prædict. Auth. in prim.

rit, indemnatum, atque impunitum reliquerint. Si enim illa (idem inquit) quæ a Laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem, & vindictam manere: quomodo a sanctis Apostolis, & Patribus, super omnium hominum salute canonice statuta despici patiemur? Sed cur prolixius ad hoc persuadendum, hunc protrahimus sermonem, cum hoc ipsum expresse ac dilucide præcedens Synodus Provincialis novissime hic Salisburgi celebrata fateatur, his verbis: Interim enim quod Synodales conventus cessarunt, apicis Episcopalis authoritas, simul & obedientia corruit, divinus cultus confusus, & absque ordine jacet, omniumque criminum radix, licentia, omnis generis sceleribus aperuit januam: Nos igitur sacro hoc approbante Concilio, præmissis, ut tenemur, providere volentes, mandamus, quod Synodi tam Diœcesanæ, quam Provinciales, in suum denuo, juxta Conciliorum Basileensis, & Tridentini Decreta, restituantur locum. Præterea Nos, nostrique Coepiscopi, ac reliqui, hac in sancta Synodo congregati, ut non solum Conciliorum (præsertim Tridentini dicentis, Concilia sicubi omissa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex sacris Canonibus permissis, renoventur) sacris pareamus Canonibus, sed etiam conscientiæ satisfaciamus, & nostræ Provinciæ quieti, obedientiæ, & subditorum saluti consulamus, Antecessorum nostrorum exempla sequentes, & prioris Salisburgensis Synodi Constitutionem renovantes, sancimus atque præcipimus, ea, quæ sequuntur, perpetuis temporibus sub omnipotentis Dei indignatione, & sacrorum Canonum incursione, diligenter custodiri, ac inviolabiliter conservari. *Anno 1569.* *Seff. XXIV. C. II. de Reform.*

CAPUT II.

De Synodis Diœcesanis.

Primo quidem, ut juxta novissimorum Conciliorum maxime Tridentini Constitutionem, annuatim in singulis Diœcesibus nostræ Provinciæ, per ipsos Episcopos, vel his canonice impeditis, per duos saltem uniuscujusque Commissarios, viros sacris initiatos, honestos, doctos, religionisque zelum habentes, Archidiaconis, vel ruralibus Decanis adjunctis, in locis, ab ipsis Ordinariis deputandis, Synodi celebrentur Diœcesanæ. Quod si contingeret, ab aliquibus nostræ Provinciæ Archidiaconis seu ruralibus Decanis (quod tamen absque sui Ordinarii consensu fieri non decet) cum suis subditis Parochis, aliisque sacerdotibus, Synodos celebrari: cum satis exploratum habeamus, solos Archidiaconos, vel rurales Decanos in Synodis celebrandis, parum proficere, necessarium ducimus, eis etiam per Nos, atque nostros Coepiscopos (qui nomine nostro præsideant) semper Commissarios adjungi.

CAPUT III.

Singulo quoque triennio, Provinciales Synodos esse habendas.

Provinciales vero Synodos de triennio in triennium celebrandas omnino mandamus, decernentes ac statuentes, ne loca tam pro Diœcesanis, quam Provincialibus Synodis faciendis, in eadem semper civitate, vel oppido, aut loco, sed pro qualitate distantiarum, maxime in latis Diœcesibus, locis mutatis, convocentur, ne vel propter itineris longitudinem, expensarum onus, aut prolixam, & latam distantiam a suis Ecclesiis, rebusque domesticis, aliqui præter modum se gravari sentiant.

Anno 1569.

Caput IV.

Synodis habendis nunc certum tempus præfigi non posse.

Tempus autem pro quibuscumque celebrandis Synodis aliquod constituere, cum propter occurrentium negotiorum inæqualitatem, tum etiam ob personarum comparentium varietatem, judicamus esse superfluum.

Caput V.

De controversiis in Synodis proponendis, ac dirimendis.

Quoniam vero hæ Synndi non tantum ad mores reformandos, excessusque & abusus tollendos, sed etiam controversias dissolvendas, a principio (ut dictum est) sunt institutæ: ideo volumus cuilibet esse liberum, tam Laicis, quam Clericis, suas querelas, gravamina, atque cnntroversias, proponere, ita tamen, quod tales propositiones in scriptis, omnique cum modestia fiant Christiana; ne ubi quis æquitatem sibi administrari cupierit, ob reprehensibilem immodestiam, se ipsum culpabilem, & pœna faciat dignum.

Caput VI.

De publicatione Constitutionum Synodalium.

Constitutiones quoque, ac alia omnia, quæ in eisdem, tam Diœcesanis, quam Provincialibus Synodis fuerint conclusa, determinata, atque decisa, volumus ac mandamus, ut semper ultima die ipsius conventus, toti congregationi Synodali publicentur.

Caput VII.

De inspectoribus defectuum constituendis.

Ut autem omnium quibusvis in Synodis tam Diœcesanis, quam Provincialibus pleniorem Nos, nostrique Coepiscopi sumamns notitiam, jubemus, ut singuli nostræ Provinciæ Episcopi, providas, idoneas, & honestas deputent personas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano, absque ulla jurisdictione, investigent, ac inquirant, quæ correctione, vel emendatione digna sunt, & ea fideliter ad Nos, vel ad suos Ordinarios perferant, in futura Synodo Diœcesana, vel Provinciali (si res ita expostulaverit) decidenda.

De fine hujus sanctæ Synodi.

Caput I.

Gratiarum actio ad Deum propter bonum Synodi finem.

Hæc sunt, quæ divinæ bonitatis auxilio, in hac sancta Synodo, ad Dei gloriam & honorem, Ecclesiæque Catholicæ ædificationem, ac hujus Proviuciæ publicam utilitatem, ex præcepto sacrosancti Concilii Tridentini, & adhortatione Domini nostri Pii V. Pont. Max. officioque nostro decerni, statuique cœpta, atque peracta sunt; qua de re, Nos, nostrique Coepiscopi, ac cæteri, qui huic sancto interfuimus conventui, immortales divinæ majestati agimus gratias: quam conjunctis, supplicibusque votis rogamus, & obsecramus, ut quemadmodum ea, quæ ad Ecclesiæ suæ commodum, in Provincia nostra fuerant præscribenda, ad optatum perduxit finem: sic quoque laudabiliter, atque utiliter sancita, passim fideles nostros subditos utrisque manibus acceptare, & fructum apud eos centuplum

afferre

Isaia Cap. LV. afferre jubeat, neque revertantur vacua, sed faciant quicquid in illis mandatur, & prosperentur in his, ad quæ misimus ea, ad laudem, & gloriam nominis sui, quod est amplificatum, atque benedictum in omne ævum, Amen. *Anno 1569.*

Caput II.

Approbatio Synodalium Constitutionum per Metropolitanum.

Ut vero omnia, hac in Provinciali Synodo constituta, suum habeant robur, debitumque sortiantur effectum; Nos Joannes Jacobus Ecclesiæ Salisburgensis Archiepiscopus, & sanctæ Sedis Apostolicæ legatus, omnia & singula in hac Synodo de consilio, & assensu RR. DD. Coepiscoporum nostrorum consultata, decreta, & statuta (ut moris est) approbamus, ratificamus, atque authoritate Metropolitica, in quantum ea se extendit, per hujus Decreti nostri interpositionem confirmamus. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Caput III.

De observatione harum constitutionum Synodalium.

Deinde eadem authoritate nostra, qua hac in parte fungimur, ea ipsa statuta, præsentes Constitutiones, per Nos, nostrosque Coepiscopos, & Suffraganeos, ac reliquos, hac in Synodo existentes, editas, ab omnibus & singulis Episcopis, Abbatibus, Præpositis, Decanis, Archidiaconis, & aliis personis, in Ecclesiastica dignitate constitutis, Ecclesiarum Metropoliticæ, & Cathedralium, ac Collegiatarum Capitulis, & singularum canonicis, atque monasteriorum conventibus, parochialium quoque Ecclesiarum Rectoribus, presbyteris, religiosis, Cooperatoribus, Beneficiatis, Capellanis, & quibuscumque Clericis, & Laicis, per Provinciam, Diœcesin, & civitatem nostram Saltzburgensem, ubilibet residentibus & constitutis, prout eos, ac eorum quemlibet respective attingunt, concernunt, vel ad eosdem quomodolibet spectare poterunt, ea in posterum inviolabiliter observari volumus: mandantes nihilominus omnibus, etiam singulis Episcopis, eorumque Vicariis, & Officialibus generalibus, Archidiaconis, Decanis ruralibus, cæterisque omnibus, quibus super præmissis intendere quomodolibet commissum est, atque conditio suorum Officiorum se extendit Provinciæ nostræ Saltzburgens. prædictæ: Quibus omnibus & singulis, etiam per præsentes committimus, & mandamus, quatenus ipsi, & eorum quilibet statuta, Constitutiones, & ordinationes hujusmodi, & horum singula, per se ipsos observent, & per Diœcesium, & civitatum suarum subditos, Clericos, & Laicos firmiter observari curent, prout nos quoque ea omnia (Deo adjutore) observabimus, & per Diœcesis, & civitatum nostrarum subditos, tam Clericos, quam Laicos inviolabiliter, & serio observanda curabimus, atque mandabimus: Contradictores, & prævaricatores, per pœnas in hisce expressas, censuras Ecclesiasticas, & alia juris remedia strictissime coercebimus.

Caput IV.

Protestatio de salvo judicio, & authoritate Apostolica.

Protestamur autem solemniter, & expresse in optima Juris forma, quod in his nostris Provincialibus Constitutionibus noluerimus, neque intentio nostra ullo pacto fuerit, hæc ipsa statuta amplius vel intelligi, vel extendi debere, nisi in quantum authoritas, facultas, & potestas nostri Juris Metropolitici se extendit. In his enim, quæ san-

Anno 1569. sanctæ Sedis Apostolicæ authoritatem contingere possunt, eidem, Nos, ut tenemur, plane cedimus, eamque in sua firmitate, & robore prorsus permanere volumus. Quinimo hæc ipsa omnia & singula, quæ in hac sancta Synodali congregatione acta, sancitaque sunt, cum omni, qua debemus humilitate, & reverentia, obedientiaque, authoritati, judicio, & censuræ ipsius sanctæ Sedis Apostolicæ, omnium Ecclesiarum matris, & magistræ, emendanda, corrigenda, atque confirmanda exhibemus, atque subjicimus.

Actum in civitate nostra Salisburgensi die Lunæ 28. mensis Martii, anno a Redemptoris nostri Nativitate, Millesimo, Quingentesimo, sexagesimo nono.

In quorum omnium robur, testimoninm atque fidem perpetuo observandam, hi, qui sequuntur, Reverendissimus & Illustrissimus Metropolitanus, Reverendissimi Coepiscopi, absentiumque Legati, Reverendi Abbates, Præpositi, & Capitulorum quatuor supremarum Ecclesiarum Cathedralium Mandatarii, atque Archidiaconi, & Decani rurales, ac communis Cleri Procuratores, suo cæterorumque omnium, quotquot huic Synodo de jure, vel consuetudine interfuere, his quæ a se, unanimi atque concordi spiritu in Deo congregatis, constituta sunt, propria manu subscripserunt, & ea, partim Secretorum, & annulorum impressione, ad perpetuam rei memoriam & firmitatem, obsirmarunt &c.

Idem JOANNES JACOBUS Archiepiscopus Salisburgensis, m. propria.

URBANUS Episcopus Pataviensis manu propria.

URBANUS Episcopus Gurcensis sst.

CHRISTOPHORUS Episcopus Chiemensis manu propria.

PETRUS Episcopus Seccoviensis manu propria.

ERNESTUS Administrator Frisingensis Bavariæ Dux, manu propria.

JOANNES THOMAS A SPAUR Coadjutor Brixinens. manu propria.

CASPAR MACER SS. Theologiæ Doctor &c. Ecclesiæ Ratispon. orator &c.

CONSTANTINUS Præpositus sancti Andreæ Ecclesiæ cathedralis Lavantinensis &c.

CHRISTOPHORUS, Præpositus Salisb.

WILHELMUS de TRAUTMANSTORF Decanus Salisb.

ANTONIUS COMES LODRONI, Canonicus Salisb.

JOANNES ab ADELZHAUSEN, Decanus Frisingensis.

JOACHIMUS a WEMBLING, Canonicus Frising.

JOAN. EBERHARDUS a THÜRHAIM Canonicus Ratisponens.

ULRICUS a RAIDERBUECH, Canonicus Ratisponens.

BERNHARDUS SCHUARZ Decanus Pataviensis.

CONRADUS SCHWÆGERIUS Theol. D. Canon. Patavin.

BLAS. ALIPRANDINUS, Canonicus & suffraganeus Brixinensis.

BENEDICTUS Abbas S. Petri Salisb. m. ppr. subscripsi Ord. sancti Benedicti.

GEORGIUS Abbas de monte S. Georgii &c. Ord. S. Benedicti.

STEPHANUS Præpositus & Archidiaconus Pämburgens. Canon. reg.

LAURENTIUS Præpositus & Archidiaconus Seccoviensis, Canon. regular.

JOANNES DAVID Præpositus Rotto, Archidiac. Styriæ.

GEORGIUS AGRICOLA, J. V. Doctor, Archidiaconus Cariothiæ inferioris.

BARTHOLOMÆUS UNSELDL Parochus in Burkhausen.

M. CHRISTOPHORUS SPAORLIUS, pastor Myldorffensis subscripsit m. ppria.

THOMAS Nobilis Parochus in Salvelden propria manu se subscripsit.

Supra-

Suprascripti Patres nomine suo, & omnium, qui huic interfuerunt conventui, ex decreto ipsius sacri Provincialis Concilii, non solum subscripserunt Originali Constitutionum ipsius sanctæ Synodi, verum etiam unusquisque ipsorum eidem Originali cum propriæ manus subscriptione proprium apposuit Sigillum, uti ex ipso Originali constat. *Anno* 1569.

In nomine sanctissimæ & individuæ Trinitatis Amen. Universis & singulis hoc præsens Instrumentum lecturis, audituris, pariter & inspecturis, pateat evidenter, & notum sit, Quod Anno a Nativitate domini nostri Jesu Christi Millesimo, Quingentesimo, Sexagesimo nono, Indictione duodecima, Die vero subscripta, Pontificatus sanctissimi in Deo patris & domini nostri, domini Pii Divina providentia Papæ Quinti, Anno Quarto, cum sacri Canones, tum etiam sacrorum Oecumenicorum Conciliorum, præsertim Concilii, superioribus annis Tridenti celebrati, Constitutiones, Synodos tam provinciales quam diœcesanas celebrare præcipiunt, atque demandant: Ideo Reverendissimus in Christo Pater ac Illustrissimus Princeps & dominus, dominus Joannes Jacobus Archiepiscopus Ecclesiæ Metropolitanæ Salzeburgensis, Apostolicæ Sedis Legatus &c. Dominus noster clementissimus, tanquam Pastor gregis sibi a Deo nostro Salvatore commissi vigilantissimus, ac zelotes disciplinæ Ecclesiasticæ, & religionis sacræ fortissimus, vestigiis sanctorum Patrum inhærens, cupiens ex paterno & pastorali & ardente affectu sacræ religioni & Ecclesiasticæ disciplinæ jam labescenti, & ruinam imminenti, in subsidium (adjuvante Deo) venire, ne easdem serpens antiquus & humani generis perpetuus hostis obruat, & funditus extirpet, diem Lunæ post Dominicam Oculi Quadragesimæ, quæ fuit Decima quarta mensis Martii, prædicti Anni Sexagesimi noui, pro Synodo Provinciali celebranda constituit atque præfixit. Ad quam omnes Reverendissimos, Reverendosque in Christo Patres, & venerabiles viros dominos Episcopos, Suffraganeos, Abbates, Præpositos, Prælatos, Archidiaconos, Decanos rurales, & Clerum per Diœcesim & Provinciam Salzeburgensem constitutos, sibi Reverendissimo ac Illustrissimo Principi & Metropolitano Salzeburgensi ratione suæ Metropolis Salzeburgens. subjectos & incorporatos, per literas autenticas citari & evocari curavit. Advenientibus die & termino præscriptis, comparuerunt omni cum obedientia Salisburgæ in Aula Archiepiscopali, & veteri Cancellaria, ibidem ad hanc Synodum præordinata, Reverendissimus ac Reverendi in Christo Patres & domini, dominus Urbanus Episcopus Pataviensis, Urbanus Gurcensis, Christophorus Chiemensis, Petrus Percicus Seccoviensis respective Ecclesiarum Episcopi & Suffraganei, Reverendissimi ac Illustris princeps & domini, dominus Ernestus Comes Palatinus Rheni, ac utriusque Bavariæ Dux &c. Ecclesiæ Frisingensis Administrator, & Thomas Brixinensis Ecclesiæ Coadjutor, & ejusdem Ecclesiæ Episcopi domini Domini Christophori sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Legatus, & nomine Ecclesiæ Ratisponens. Venerabilis dominus Caspar Macer sacræ Theologiæ Doctor, Canonicus ibidem, ac dominus Constantinus Præpositus sancti Andreæ Vallis Lavantinæ, tam pro se, quam nomine Reverendi domini Herculis Episcopi Lavantinensis, & Capitulorum præscriptarum Ecclesiarum Nuncii, nec non Abbates, Præpositi, Archidiaconi, Decani rurales, & Cleri, in dicta Provincia Salzeburgensi constituti, plures in eorum personis, absentium vero legitimi & constituti Procuratores, & Mandatarii, omnibus præscriptis comparentibus, & ordine sedentibus, in nostrorum Notariorum subscriptorum præsentia, præscriptus Reverendus Pater dominus Urbanus Episcopus Gurcensis die suprascripta quarta-

Anno 1569. quartadecima Martii, hora feptima ante meridiem, caufas hujus convocationis Synodalis, brevibus germanicis verbis propofuit & recenfuit. Deinde duo Brevia a facrofancta fede Apoftolica, Unum videlicet Reverendiffimo domino Archipræfuli Salzeburgenfi, Alterum vero fuis præfcriptis Coepifcopis transmiffa, fumma cum reverentia, publice legi curavit. Sumpto vero prandio denuo in unum hora prima convenerunt, loco quo fupra, & determinarunt die fequenti initium dandum effe Synodo &c. Et fic dies ipfa fuit abfoluta: Altera vero die Martis immediate fequente, Omnes præfcripti ad hanc Synodum vocati, mane circa horam fextam ad majoris campanæ pulfum in præfcripto loco præordinato, omni cum obedientia convenerunt & Reverendiffimum dominum Archipræfulem Salzeburgenf. &c. eorum Metropolitanum, ad chorum Ecclefiæ Metropoliticæ reverenter, ac proceffionaliter conduxerunt, eo perveutum, & ibidem locatione & proteftatione facta, videlicet, quod fi forte contigerit, aliquos debito in loco non federe, & fententiam etiam fub verbo Placet proferre, congregationibus intereffe, & alios quofcumque actus facere, durante Synodo, nulli propterea præjudicium generetur, nullique novum Jus acquiratur &c. His peractis, ftatim idem Reverendiffimus dominus Metropolitanus, indutus veftibus Pontificalibus, & mitra, cum baculo Paftorali, fummum altare acceffit, & officium de fancto Spiritu, cum choro & organis, fumma cum devotione decantavit: cui, ipfa facra Synodus, cum fuis fedulis precationibus, ufque ad finem interfuit, Divinum illud numen intimo ex corde, pro fœlici inchoatione & fucceffu hujus Synodi invocantes, oratione per Reverendum ac clariffimum virum facræ Theologiæ doctorem, dominum Felicianum a Morbinio, ac Reverendiffimi domini Metropolitani Salzeburgenfis &c. Confiliarium Ecclefiafticum, in fuggeftu habita. Officio & oratione fic finitis, Reverendiffimi patres, & alii Prælati acceperunt pluvialia, & mitras: Clerus vero fuperpellicia: Reverendiffimus dominus Metropolitanus tanquam Præfidens ante dictum altare, in ejus cathedra fedens, chorus, five cantores inceperunt Antiphonam, Exaudi nos domine &c. qua finita Diaconus clamavit, Flectite genua & levate, Omnes Prelati & Clerus flexerunt genua, & preces effuderunt. His & aliis confuetis precibus per dominum Præfidentem abfolutis, ftatim fuerunt cantatæ Litaniæ: in medio earundem, Dominus præfidens vertit fe ad Synodum benedictionem cantando, videlicet, ut hanc facram Synodum &c. Deinde publice dictis duobus Brevibus Apoftolicis repetitis, & Capitulo Concilii Bafilienf. XV. Seffionis per præfatum Reverendum patrem dominum Felicianum doctorem prælectis, adhibitis etiam & celebratis omnibus & fingulis aliis folemnitatibus, cæremoniis, concionibus, collectis, &c. in præmiffis neceffariis, requifitis, & confuetis, poftmodum ex Reverendiffimi domini præfidentis commiffione, Magifter cæremoniarum Patres præfentes interrogavit, dicendo videlicet: Placetne vobis Patribus, ille Actus jam celebratus? Quilibet defuper refpondit, Placet. His omnibus peractis, Synodus præfatum Reverendiffimum dominum Metropolitanum ad fuum Palatium reconduxit: deinde eadem die, hora fere fecunda a prandio, omnes Prælati convocati, denuo convenerunt in curia Archiepifcopali, in loco fuprafcripto, ad hoc deputato: quibus omnibus ibidem congregatis, Reverendiffimus dominus Metropolitanus perlecta ab ipfo oratione, Mentes noftras &c. caufas convocationis hujus Provincialis Synodi per Reverendiffimum dominum Epifcopum Gurcenfem latine repeti voluit, & articulos, five propofitiones hac in Synodo tractandas legi juffit: poftea illis quasdas Conftitutiones prius conceptas,

ceptas, ad prælegendum, desuperque consultandum, & quæ huic sacræ Synodo sint necessaria, & fructuosa agenda, tractanda, ac etiam, si opus foret, in aliquibus corrigenda, emendanda, & concludenda, tradidit & assignavit. Qui quidem domini vocati, sive Synodus, debita cum reverentia, hujusmodi Constitutiones ad manus receperunt, quas & eadem die summo cum studio perlegere, desuperque consultare inceperunt. Tertia vero die, quæ fuit Mercurii, decima sexta ejusdem mensis Martii, hora sexta, audita prius Missa in Capella Divi Joannis Baptistæ, in curia Archiepiscopali sita (quod singulis diebus actum atque observatum est) in loco solito convenerunt, & usque ad horam prandii consultare super Constitutionibus a Reverendissimo Metropolitano eis exhibitis prosequuti sunt: quod & a prima hora post meridiem usque ad horam cœnæ est custoditum, & deinde diebus sequentibus eadem forma, usque in finem Synodi est observata: tandem easdem Constitutiones una cum eorundem consultationibus desuper habitis & factis, prænominato Reverendissimo Domino Metropolitano cum humillima subjectione præsentarunt, sese suæ Reverendissimæ Dominationis præceptis atque mandatis submittentes: Reverendissimus vero Metropolitanus supranominatas Constitutiones itaque conclusas atque stabilitas, & in unum librum redactas, penultima die ejus Synodi, quæ fuit vigesima septima Martii, denuo in publica & generali congregatione illis exhibuit ratificandas: Quæ ab omnibus, nemine contradicente, fuerunt ratificatæ. Deinde ab omnibus fuit stabilitum, ut die sequenti, ultima hujus Synodi Sessio celebraretur, & in eadem supradictæ Constitutiones, juxta consuetudinem, publice sub summo officio approbarentur, & a Reverendissimo Metropolitano confirmarentur, quod & factum est. Nam vigesima octava ipsius Martii, quæ fuit ultima hujus sacræ Synodi, in prædicta Metropolitica Ecclesia ad sacratissimæ & individuæ Trinitatis laudem & honorem, officium per Reverendissimum Patrem & dominum Episcopum Pataviensem omnibus præscriptis ad hanc Synodum vocatis intercessentibus, & Deo omnipotenti gratias agentibus, fuit decantatum, Oratione per venerabilem ac egregium virum dominum Christophorum Spandelium artium & Philosophiæ Magistrum, Parochum civitatis Mülderffensis Salzeburgensis ditionis habita. Qua finita sacroque expedito, & Antiph. Exaudi nos domine &c. cum Collecta, Omnipotens sempiterne Deus &c. & Letaniis decantatis, aliisque necessariis & consuetis solemnitatibus adhibitis, prædicti domini Patres Synodales per promotorem ac subpromotorem, tresque Notarios, interrogati atque requisiti, omnia & singula in hac sacra Synodo acta, actitata, statuta, constituta, decreta, & conclusa, per verbum PLACET affirmarunt, ratificarunt, & approbarunt, ac rata & grata habuerunt, ac quilibet eorum affirmavit, ratificavit, & approbavit, Reverendissimusque Dominus Archiepiscopus ea omnia similiter approbavit, atque authoritate Metropolitica (ut moris est) confirmavit. Quibus omnibus, & id genus aliis requisitis, peractis, ac finito etiam cantico, Te Deum laudamus &c. & solemni data per Reverendissimum D. Metropolitanum benedictione, huic solemnissimo actui finis est impositus. Et in majorem hujus sanctæ conclusionis fidem, & evidens testimonium, eadem die convenerunt omnes in Aula Reverendissimi Archiepiscopi in loco congregationum solito, in quo hujusmodi Constitutionibus Synodalibus, Decretis, actis, & statutis, in uno volumine conscriptis, propriis manibus subscripserunt, & eorum appressis Sigillis illa corroborarunt, & sic sese omni cum humilitate sub protectione & tutela Sanctissimi ac Clementissimi domini, domini Pii Papæ, sacræ universalis Ecclesiæ summi Pontificis, pari-

ter

Anno 1569. ter atque Reverendissimi Principis, & domini Metropolitani Salzeburgensis &c. recommendantes & subjicientes. Super quibus omnibus & singulis præmissis, prælibatus Reverendissimus dominus Metropolitanus Salzeburgensis &c. suæ Reverendissimæ Dominationis, & aliis sua interesse habentibus, unum vel plura publicum vel publica fieri atque confici instrumentum & instrumenta petiit. Acta sunt hæc Salzeburgæ in locis & diebus supra specificatis, præsentibus ibidem honorabilibus ac egregio viris dominis, Magistro Ernesto Loher, Georgio Pfingstl Capellanis dicti Reverendissimi domini Salzeburgensis &c. Erhardo Satlperger Vicario chori, Christophoro Lechner Sacellano arcis, Georgio Strœmair Beneficiato, & Andrea Seuer Sacellano supra montem monialium, presbyteris, testibus, ad omnia præmissa vocatis, rogatis, atque specialiter requisitis.

Et ego Paulus Götschler publicus Apostolica auctoritate Notarius &c. ac Reverendissimi Archiepiscopi Salisburgensis Ecclesiæ &c. Capellanus, Quia præscriptis omnibus & singulis, dum sic ut præmittitur, fierent, & agerentur, una cum subscriptis meis Connotariis & testibus, tam in Ecclesia Metropolitica, quam loco præspecificatis præsens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audivi: Idcirco hoc præsens publicum Instrumentum manu aliena fideliter scriptum, exinde confecimus, subscripsimus, publicavimus, & in hanc publicam formam redegimus, signisque, & nominibus nostris solitis, & consuetis, signavimus. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, ad hæc specialiter vocati, constituti, & requisiti.

Et ego Magister Joannes Stuedler, Publicus sacris Apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarius, ac Archidiaconatus Ecclesiæ Garsseus. Salzeburgens. diœces. Scriba juratus, quia præscriptis omnibus & singulis &c. *ut supra.*

Et ego Matthæus Schmeckhenpfrill publicus sacris Apostolica & Imperiali auctoritatibus Notarius, in Archivo Romanæ Curiæ descriptus, ac causarum Consistorii Salisburgensis scriba juratus, Quia omnibus & singulis præscriptis. &c. *ut supra.*

Oratio habita in fine hujus Synodi Provincialis Anno MDLXIX die 28 Martii

a Magistro Christophoro Spandelio Rosenbergensi, Pastore Myldorffensi.

Quandoquidem Amplissime Princeps, idemque Archipræsul Reverendissime, vosque cæteri Ecclesiarum Principes, & Autistites Clementissimi, Prælati, Archidiaconi & Presbyteri, perpetua observantia colendi, Doctores, non tam virtutibus, quam sapientia, atque doctrina clarissimi! præter meam exspectationem mihi demandata est ad vos provincia dicendi, quam equidem uberiori malim optarimque doctrina, majorique rerum cognitione fuisse commissam, quam mihi homini certe obscuro, & nulla neque eruditione, neque dicendi ornato facultate: quam in primis a dicturo aliquid utile, humanæque societati necessarium atque commodum, non tam Demosthenes, Græcorum orator disertissimus, quam Romanæ eloquentiæ parens Cicero desiderare videtur; dum uterque docet, nihil ab Oratore in medium esse proferendum, quod ingenio, labore atque industria non sit elaboratum. Verum cum mihi plane de vobis Auditores persuaserim, vos simplici & tumultuariæ orationi meæ æquas præbiturus aures, facile in hunc conscendi locum, vestramque amplissimam coronam prodii; qua quid potissimum dicerem, cum diu multumque mecum cogitassem, existimavi tandem, me nullum in hunc locum aptius commodiusque argumentum afferre posse,

sa, præter id, quod partim in hujus amplissimæ Synodi Provincialis, a vobis laudabiliter, & pie omnino celebratæ, encomio atque laude versabitur: partim in exhortatione quadam mea, qua etsi minime indigere videamini; tamen præcipue eo spectandum vobis erit, ut ea, quæ singulari vestra sapientia, consilio prudenti, & divino quodam ductu, atque fervore, Ecclesiæ Catholicæ, matris nostræ charissimæ, salutis & emolumenti ergo, in hac vestra celeberrima congregatione decrevistis, executioni quoque mandetis, inque usum primo quoquo tempore transferatis. Cæterum, ut oratio mea, ad id, de quo nunc breviter dicere decrevi, revertatur, non possum Patres Amplissimi! etiamsi mihi esset Ciceronis, vel Isocratis (cujus domus *πανοπλία καὶ τοῦ σοφῶς λέγειν ἐργαστήριον* fuisse commemoratur) facundia, satis mea oratione celebrare piissimos vestros conatus, studia, saluberrimosque labores, quos hac sancta Synodo suscepistis, susceptos tandem divino auxilio ad finem salutarem perduxistis: non ut more *κενοδόξων* transituram aliquam vestris comparaetis nominibus gloriam, sicut multos multa sæpe vana adductos gloria tentasse legimus, sed potius ut labascentis, proh dolor! & ruinam propemodum minantis Ecclesiæ rationibus & commodis, hoc vestro saluberrimo conventu opem feratis, orthodoxam, sacrosanctam, atque Catholicam nostram religionem (extra quam cœlestem & perpetuam beatitudinem consequi nemo poterit) conservaretis, gloriam & laudem Dei nostri proveheretis, schismata & hæreses extirparetis, veram pietatem plantaretis, vitia, abusus de medio tolleretis, proborum morum, multumque violatam disciplinam Cleri restauraretis, denique ut pulcherrimam Ecclesiasticæ politiæ harmoniam resarciretis, eamque pristino nitori restitueretis. Qua re, aut quo negocio Patres observandissimi! quid omnipotenti Deo acceptius? quid filio ipsius dilectissimo gratius? quid salubrius sponsæ filii Ecclesiæ, quam adeo dilexit, ut eam non auro corruptibili, vel argento, sed preciosissimo sanguine suo redimere dignatus sit, facere potuissetis? Quid vestris nominibus, atque muneribus honestius, magnificentiusque? Quid denique Reipublicæ Christianæ utilius, vel magis necessarium a vobis hoc vestro conventu tractari, definirique potuisset? Suscepistis mehercle negocium sanctissimum, & vestris officiis atque nominibus dignissimum, convenientissimumque. Nam ideo vos Patres! vos, inquam, appellamini a Spiritu sancto צופים per Iheremiam Prophetam (*): & ab Apostolo Paulo *οἱ ἐπίσκοποι*; cur sic? *ἵνα ἐπισκοπῆτε, καὶ προσέχητε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.* Hoc gravissimum Apostoli dictum diligenter vobis Patres! considerandum est, in quo docet Apostolus, quæ vestri muneris sit ratio: quidve potissimum vos facere deceat, videlicet, ut Ecclesiam salubri verbi Dei pabulo pascatis, & diligenti cura inspiciatis, attendatis, excubiasque habeatis, ne lupi in gregem, fidei atque curæ vestræ commissum, grassentur: aut vulpeculæ illæ callidæ, de quibus apud Ezechielem scriptum est, vineam Domini demoliantur. Etsi vero Patres! ejusmodi *προσοχὴ* (cujus hoc loco Apostolus meminit) semper Ecclesiis salutaris, & necessaria a Patribus judicata fuit: tamen in primis, maximeque necessaria, & utilis judicanda est, his præsertim gravissimis atque difficillimis temporibus, quibus non solum hæreticorum pravitas, schismaticorum contrariæ opiniones, apostatarum obstinata malitia, qua se ab Ecclesia Catholica separavere: verum etiam plurimorum sacerdotum, parum considerantium, quid sacra Concilia, quid veterum saluberrima decreta, quid Synodales Constitutiones pie & utiliter statuerint, scandalosa atque perniciosa vivendi ratio, non exigua incommoda atque calamitates in agrum & vineam Domini Sebaoth importavit, eamque ita devastavit, ut non immerito in nostri ordinis homines dicere possem gravissimam illam querelam, qua olim Deus per Iheremiam de malis conquestus est pastoribus dicens:

רעים רבים שחתו כרמי: בוססו
את־חלקתי נתנו את־חלקת חמדתי
למדבר שממה

Pastores multi perdiderunt vineam meam, conculcaverunt prædium meum, posuerunt prædium meum desiderabile in desertum squallidum. Possem sane multa alia hoc loco commemorare mala, quæ partim incuria Ecclesiæ procerum, non satis perpendentium id quod Spiritus sanctus per Apostolum dicat: Attendite vobis, & universo gregi &c. partim causa delictorum nostrorum, in vineam Domini sunt introducta. Verum cum non ambigam, hæc incommoda vobis antea probe esse perspecta: duo tamen (ut alacres quodammodo atque strenuos in officio vestro vos reddam, & ad considerationem aliquam præsentis Ecclesiæ status, non parum hoc tempore labefactati,

Anno 1569.
Cap. VI. vers. 17.
Actor. Cap. XX. vers. 28.
Cantic. Cap. II.
Cap. XII. vers. 10.

(*) *In prima Editione hujus Concilii Anni* 1574. *hi scripturarum loci, qui sequuntur, hebraico & græco typo editi fuerunt; qui in altera editione latino sermone fuere redditi.*

Anno 1569. ctati, extimtilem) commemorabo: ut cognita malorum illorum gravitate, & magnitudine remedium opportonum, atque conveniens adhibeatis, simulatqua diligenter consideretis, quidnam vestri muneris ratio a vobis requirat. Primum est ipsa hæretica pravitas, quo eerte nihil atrocius, nihil pestilentius nominari, aut excogitari potest: Idque eas ob causas primum, quod hæretica lues plorimos in perniciosissimos errores deducit, eosque segregat ab Ecclesia Catholica, quam ideo Apostolus firmamentum & columnam veritatis appellat, quod sola vera sit, ceteræ falsæ; & quod sola verum Scripturæ facræ seosum & intellectum teneat: quod fallere nesciat: errare ignoret: & septem vera Sacramenta habeat, denique veram salutis viam demonstret: & quod sit supra Christum, & fundamentum Apostolorum tanquam firmissimam petram extructa & fundata, adversus quam portæ inferiorum hactenus non prævaluerunt, neque prævalebunt (licet interdum jactari habeat necesse inter gravissimas maris procellas, & durissimos scopulos, hoc est, inter tyrannos, schismaticos atque hæreticos periclitari: tamen eam filius Dei, fidelis atque potens Naviculæ suæ Gobernator, potenter eam (sicut hactenus fecit) adversus omnia incommoda defendet, nec submergi permittet. Verissimum enim est, quod Nazianzenus inqoit: Ἄσκος βαπτίζει, καταδῦναι δὲ ὁ θέμις ἐστι. Tingitur qoidem navieula, verum submergi minime fas est. Deinde hanc quoque habet naturam pestifera hæresis, quod non modo ab Ecclesia eos, quos misere captivos tenet, segreget; verum etiam a tramite, & veræ salutis via in perpetuam damnationem (quod dictu horrendum) secum rapit. Denique quidvis tragœdiarum, tumultuum atque malorum hydra illa exuscitat. Id quod satis testantur deploranda exempla nostræ Germaoiæ, quæ olim propter Religionis Catholicæ studium exteris quoque nationibus admirationi fuisse dicitur. Nunc vero quantom sit impiorum hæreticorum impiis, & plane inter se pugnantibus dogmatibus, & opinionibus schismatieorum sectariorumque eonspurcata, atque deformata collovie, credo neminem vestrum esse, Auditores! qui illud ignoret. Sublata est in locis nostræ miseræ atque calamitosæ Germaniæ plurimis pietas, vera fides, religio orthodoxa, sublata honestas, sublatæ optimæ & saluberrimæ leges, sanctorum Patrum sanctissimæ constitutiones, eversa mooasteria, plurima profanorum facta habitacula, cum olim fuerint domicilia religiosorum, piorumque hominum, qui vigiliis, indefessis laboribus atque studiis suis, religionem Catholicam plantaverunt, eamque longe lateque propagaverunt, Deumque assidue, jejuniis, orationibus atque eleemosynis coluerunt: ex templis ejecta altaria, exterminatæ sanctorum hominum, & amicorum Dei imagines: sublatum sacrosanctum Missæ sacrificiom, qoo gratissima hostia, pro salute & incolumitate tam vivorum, quam mortuorum Omnipotenti Deo offerebatur: Templa, quibus olim majores nostri, piissimi religionisque Catholicæ stodiosissimi homines, Deo atque sanctis ejus gratissimos cultus præstitere, nunc falsa religione, erronea hæreticaque doctrina conspurcata eernimus: Quæ quidem modo commemorata, certo nullo alio auctore, nisi schismate & impia hæreticorum pravitate defluxisse quis audebit negare? Quare cum hæresis tantum sit malum, necesse erit Amplissimi Patres! & Ecclesiarum Rectores! ut consideratis sedulo vestris officiis, illam a patria & Provinciis vestris longe propulsetis. Id quod opinione mea facillime fieri poterit, si freqoentiores habueritis visitationes: si hæreseos suspectos ejeceritis: si Ecclesiis atque parochiis vestris pios, honestos, fidei atque doctrinæ probatæ pastores præfeceritis: diligenter in gregem Dominicum oculos vestros & mentem converteritis; deniqoe ea, quæ hac Synodo decrevistis, strenue executi fueritis.

Dixi nunc paucis de primo malo Ecclesiæ: Audiemus porro de altero, quo his durissimis temporibus Ecclesia laborat. Illud vero quid aliud est, nisi Cleri mala vivendi ratio; quam si paulisper considerare volumus, reperiemus certe non paucos Ecclesiarum ministros, quibus cura & officium eorum pastorale, honesta vita, sancti mores, vera religio atque pietas vere cordi sit; cum præ ceteris sacerdotes officii sui studiosissimi, & pietate atque honestis moribus præditi esse deberent, suisque auditoribus honesto præcedere exemplo; sicut Apostolus suum discipulum Timotheum diligenter docet. Et ipse quoque animarum nostrarum Pastor, cœlestisqoe Doctor Christus, dicens ad Apostolos suos, qoos jam totius mundi pastores & sacerdotes elegerat: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Quæ qoidem Cleri scandalosa vita quantum hactenus Ecclesiis obfuerit, quantumque detrimenti ordini oostro sacerdotali attulerit, me tacente facile intelligere potestis. Etenim ut de aliis quam plurimis incommodis, quæ ex laxata Ecclesiastici status disciplina, & inhonesta Cleri vita secota sunt, taceam. Quis non videt, multa eaqoe gravia secuta offendicula? quibus multi offensi non solum ab Ecclesia ad partes adversarias defecere, sed etiam Ecclesiarum ministros, nostram doctrinam, nostraque Sacramenta contumelia afficere non dubitaverunt. Unde Apostolus, quippe non

non ignorans, quam perniciosum sit ministrum Ecclesiæ turpiter & scandalose vivere, diligenter hortatur Ecclesiæ Doctores & Pastores, ut sint exemplum & forma bonorum operum: nec cuiquam dent offensionem, ne tali occasione etiam officium & mioisterium eorum vituperetur. Quis noo animadvertit ex tali vitiosa licentia secutum extremum coutemptum Cleri? quo quid quæso (præsertim apud nos Germanos) contemptius, quid nomine sacerdotis odiosius esse potest? aut quid magis ab omnibus fere ludibrio exponitur, & sobsannatur ipso Clero? eum olim nihil venerabilios, nihil honorabilius, nihil sanctius ordine sacerdotali fuerit judicatum: quemadmodum ex gravissimo Constantini Imperatoris dicto videre est, qoo dixisse fertur, plus honoris deberi sacerdoti, quam Regi. Cæterum quæ causa & origo hujus contemptus sit, facile cognoscere poterimus, si consideraverimus verba illa, quæ scripta sunt apod Malachiam
Cap. II. Prophetam, per quem Deus ejusmodi pœnam sacerdotibus, legem & viam Domini deserentibus comminatur, dicens: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore ejus requirent; vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos io lege, irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum; propter quod dedi vos contemptibiles omnibus popoli. Ex his & aliis quam plurimis, quæ hoc loco commemorare possem, nisi antea vobis perspecta intelligerem, nunc Patres Amplissimi! animadvertere potestis, qoam juste, quamque opportune & uecessario hæc saucta Synodus convocata atque celebrata foerit, qua etsi singulari vestra prudentia, studio commendabili, denique divino quodam zelo, erga religionis nostræ Catholicæ conservationem leges optimas sanciistis, deqoe rebus utilissimis, & Ecclesiæ Filii Dei apprime necessariis, coosultationes suscepistis; idque in hunc maxime finem, ot (sicut jam dictum est) religio nostra conservari, Ecclesia ab hæresibus repurgari, Clerus ad sanctorum Patrum statuta & sacros Canoues deduci, Ecclesiastica disciplina, hoc tempore multum labefactata, restaurari possit, tamen Patres! in his labores vestri sanctissimi, Deoque gratissimi quiescere oon debent; sed ulterius sese exteodere, donec competentibus viis & mediis in scopum propositum devehantur. Quare Amplissimi Patres! cum honestum & utile sit (quemadmodum Xeoophon, Plato & Aristoteles docent) publicas leges coudere, ac humanam societatem ad earum observationem adstriogere, deoebit certe, & omnino necessarium erit, ut omni studio incumbatis in id, ne leges duntaxat, statuta atque Canooes conditi a vobis videantur; sed potius ut ea, quæ hoc conventu, vestra humana diligentia, vigiliis atque cura, tractata, ac definita fuere, ea *Anno 1569.*
qua decet diligentia, observentur, iuque usum eorum, quorum nomiue conscripta sont, transferantur. Etenim quid prodesset, si Princeps aot Magistratus quispiam cooscriberet optimas qoasque leges, quibus pax, coocordia, honesta subditorum disciplina, religio, cultus divinus, & alia ad hominum externam salutem spectantia, facile conservari posset, eas vero in usum non transferret, nec observari curaret? Certe parum prodesset, talisque Princeps non solum negligens, sed etiam iuanes quodammodo labores suscepisse diceretur. Sic quid commodi afferret, si magister quispiam utiles leges discipulis suis præscriberet, quibus non tam solida doctrina, quam agrestes mores bene & recte informari possent; discipulos vero ad earom legum observationem non adstringeret? Certe frustra laborasse diceretur. Sic parum commodi vestræ leges, & *ψηφίσματα* Vobis adferent, nisi ea executioni mandaveritis, operamque dederitis, ut a cunctis, vestris imperiis subjectis, custodiaotur, observenturque, & transgressores severissime poniantur. Ne itaqoe Patres! temere de rebus gravissimis, totique Ecclesiæ saluberrimis, consoltasse, & hanc sanctam Synodum celebrasse videamini, opos erit, ut quam citissime fieri poterit, vestra decreta promulgentur, & ab omnibus stricte serventur. Et habetis certe causas gravissimas, quæ Vos monent, ne labores vestros differatis, sed mature ad effectum deducatis. Postulat hoc ipsum a vobis mandatum Dei, quo non tam Politico, quam Ecclesiastieo magistratui severe mandat, ut mala & inhonesta de medio tollat, bona atque honesta defendat. Porro qua ratione mala tolli possunt, si magistratus securus dormit, connivet, nec suum officium facit? Postolat hoc a vobis vestra professio, vestrique officii ratio. Nam ideo vocamini per regium Prophetam שרים *Principes*, ut vestra authoritate, & potestate, a Deo vobis tradita, veram religionem, verosque cultus tueamini: hæreses detestemini, nec eas in Ecclesiis vestris spargere permittatis. Ideo quoque vocamioi *ποιμένες Pastores*, *ὀφθαλμοὶ oculi*, & *ἐπίσκοποι*, constituti a Deo supra Filii sui Ecclesiam; noo ut voluptati, aut vanæ gloriæ operam detis, sed ut vobis & universo gregi attendatis, ejusqoe curam diligentem suscipiatis: salubri doctrina, qoam sola Ecclesia Catholica habet, pascatis. Quare ne nomioe tantum, sed multo magis reipsa *ποιμένες*, *ὀφθαλμοὶ* & Episcopi dici mereamini, attendite, circumspicite, quærite commoda remedia, incumbite in hoc, ut hæreses, abusus, offendicula, & quidquid malorum in Ecclesiam incuria vestra irrepsit, ex Ecclesia rursum ejiciatur. Quod ubi a vobis

Anno 1569. factum fuerit, Patres! nemini certe dubium relinquetur, quin propediem fiot secuturi uberrimi fructus, & commoda, vestris Ecclesiis saluberrima. Etenim si alias sæpe temporibus soperioribus Synodi (ficut passim in historiis cernere est) ingentes fructus atqoe utilitates attulerunt; quis non audebit etiam similes ex hac vestra amplissima congregatione sperare? Sed fiet, credite mihi, divino auxilio, dummodo seduli vestrarum optimarum constitutionum executores fueritis, ut sublatis malis, & scandalosis vitiis, enormitatibus, abusibus, ex agro & vinea Domini Sabaoth (cujus præcipue vos Patres cultores esse debetis) sit secuturus, status Ecclesiarum tranquillior, hæreseon profligatio, in clero verecundia, honestas, pietas, in sacris obeundis major devotio: redibit quoque toti ordini ecclesiastico suus honos. Dominus Deus noster largiatur suam gratiam, ut ea, quæ hac amplissima, & sanctissima Synodo definita atque decreta sunt, ad nominis sui gloriam, Ecclesiæ Catholicæ restaurationem, atque conservationem, totiusque Reipublicæ Christianæ salutem & emolumentum cedant, & felicem fortiorem effectum, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui sit laus & honor cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

Ita absoluta Synodo dimissi Patres, atque literæ ad Summum Pontificem datæ, ut concilium probare vellet. Hæ literæ, uti & decreta Synodi, Romam perferenda, Feliciano Ninguardæ tradita fuerunt; negocium quoque ei datum, ut cum Pontifice de capitibus quibusdam, quæ infra dabimus, juxta Patrum mentem coram ageret.

Obiter hoc loco animadvertant studiosi rerum Salisburgensium, Joannem Jacobum ordine Archiepiscoporum & primum extitisse, & ultimum, qui constitutiones in suo Provinciali concilio latas, adprobari Pontificio judicio, atque ante hanc adprobationem obtentam eis nec vim ullam inesse voluerit, nec usum; contra ac ab aliis suis antecessoribus actum est, qui legitime congregatos Patres in conciliis censuerunt Magistratum esse legislatorem, ab Universali Ecclesia donatum hac potestate statuendi de Disciplina, rebus suis competente; cum alioqui Dogmatum declaratio pertineat ad solam Universalem Ecclesiam, ex generali Pastorum cœtu coalitam. Quod si conciliaria aliquando decreta particularium Ecclesiarum ad Romanum Pontificem submissa fuerunt, factum id fuit reverentiæ in Apostolicam Sedem significandæ causa, non vero ut inde robur suum, auctoritatemque colligerent.

Hæc inter advenerunt Roma Pontificis literæ, quibus Archiepiscopum ad clericorum concubinatum, e Provincia sua eradicandum hortabatur; cujusmodi & ad Ferdinandum Archiducem datæ fuerunt. Ait Pontifex, turpissimam hanc & vetustissimam esse Ecclesiæ labem, quæ cum sacrorum ipsa invaserit penetralia, faciem ejus vehementer deformet. Quare Principibus, atque Episcopis auctor est, ut anxie in hanc curam incumbant, ejusque ignominiæ vestigium omne deleant. Percepta Pontificis voluntate rescripsit Archiepiscopus: neque a se, neque a Provinciæ suæ episcopis, id ut impetraretur, unquam cessatum. Quæsita a se jam dudum fuisse idonea ad malum hoc extirpandum remedia; aliter tamen rem cecidisse, spemque omnem sperato fuisse eventu destitutam. Infelix enim id lolium invito se & repugnante repululasse iterum, cum maxime excisum crederetur. Ne tamen Pontificis imperio nihil tribuere videatur, Episcoporum ait conventum a se fuisse antehac habitum, atque ea, quæ expedire visa sunt, constituta. Sæpius ante eadem de re edita a se fuisse proposita, quibus illud ipsum, quod tum agebatur, inculcaverit. Deinde plurimum se laborare ait, ut nova ubique clericorum seminaria extruantur. Plurimos esse, qui licet catholicam religionem habitu, ac vultu præseferant, eandem tamen habeant ludibrio, aliud ore professi, mente aliud gestantes reconditum: curare tamen se, ut, qui ab Ecclesia digressi sunt, non tam increpationibus, quam inculpatæ vitæ exemplis a devio tramite in viam reducantur. Memorat & sacerdotes plures esse, qui populum ad calicem petendum pæne adigant. Præterea cautum a se fuisse, ne hæreticos libros domi habere liceat; tertio vero post mense, habita prius inquisitione, singula se lustraturum loca, atque in refractarios pœnis animadversurum. *Quæ Gasperius refert in laudato sæpius Manuscripto pag. 146. ex Archivo Salisburgensis Consistorii desumpta.*

Porro Pontifex in Synodo allata cum rerum ibidem pertractatarum dignitatem, decretorumque præstantiam comperisset, pleraque omnia cordate extulit, & probavit, nisi quod forte de Canonicatuum pluralitate profertur Constitutione XXIV. Cap. XX. ut ibidem adnotavi, hancque ad Archiepiscopum dedit epistolam.

GREGO-

GREGORIUS XIII.

Anno 1572.

Venerabili Fratri Joanni Jacobo, Archiepiscopo Salisburgensi.

Venerabilis Frater Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Quia compertum habemus Provincialibus Synodis illud esse propositum, ut in moderandis moribus, corrigendis excessibus, componendisque controversiis versentur: ac propterea non sine maxima causa a sacro generali Tridentino Concilio decretum esse, ut singulis trienniis celebrarentur; ea de causa magnam io Domioo lætitiam accepimos, cognoscentes fraternitatem tuam in Provinciali tua Synodo nuper convocanda, ac celebranda, dignam pastorali solicitudine diligentiam, curamque adhibuisse, in qua quidem Synodo qood ea decreta fuerint, quæ tuendæ fidei Catholicæ, hæresibus tollendis, corrigendis moribus, accommodatissima esse dicuntur; hoc prudentiæ, constantiæ, pietatique tuæ potissimum acceptum referimus, ejosque rei nomine & omnipotenti Deo, bonorum omnium auctori gratias agimus, & fraternitatem tuam debitis in Domino laudibus vehementer commendamus, cujus sacerdutalis zelus, & io grege sibi a Redemptore nostro commisso custodiendo vigilantia eo majoribus est laudibus prosequenda, quo propter multiplicum hæresum veneoa talibus remediis istius provinciæ mala magis indigere cognoscuntur. Restat nunc, ut quæ tam salutariter, tamque utiliter in ea ipsa Synodo communi Coepiscoporum tuorum consensu statuta esse intelligimus, hæc ut ab omnibus his, qui tuæ Diœcesi subjecti sunt, fideliter observentur, omni studio, diligentiaque efficere contendas: quam quidem ad rem fraternitatem tuam sic adhortamur, ot eam meminisse velimus, frustra tot, tantosque ab ea labores io convocanda, celebrandaque Synodo susceptos fore, si ea, quæ recte statutis rebus maxime desideratur, executio defuerit. Proinde necesse est, ut non solum ipse pro tua pietate cures illa, quæ semel decreta sunt, servari; sed etiam cæteros Coepiscopos tuos, qoi eis ipsis Decretis sanciendis interfuerunt, ut idem faciant, diligenter admoneas: quod eo qooque studiosius, diligeotiusqoe fraternitatem tuam facere volumus, quia pro comperto habemus, eorum ipsorum Decretorum executionem & cætera, quæ restituendæ io ista provincia religionis Catholicæ causa præclara effici possunt, ex fraternitatis tuæ potissimum auctoritate pendere, quippe cui ad bene de Ecclesia Dei, sanctaque hac Sede Apostolica merendum neque voluntas neqoe facultas desit. Hæc igitur (Venerabilis in Christo frater) & quæ alia sunt officio pastorali digna, quod tibi ab Omnipotenti Deo commissum est, sedulo meditare, atque exequere, atque ad gregis tuæ fidei crediti curam constanter invigila, eos, qui integram, incorruptamque fidem Catholicam hucusque servaverunt, ad perseverantiam hortare, errantibus ad Ecclesiæ gremium revertendi viam ostende, denique nihil earum rerum prætermitte, quæ animarum pretioso Redemptoris nostri sanguine redemptarum saluti necessaria, atque utilia esse judicaveris, ut eo copiosioris remunerationis mercedem exspectare possis, quo uberiores advenienti æterno Judici laboris tui fructus obtuleris. Plura a fratre Feliciano tuo, quem libenter vidimus, multumque amamus, accipies. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, die XXVIII. Junii M.D.LXXII. Pontificatus oostri anno primo.

Lünig Reichs-*Archiv Spicilegii eccle-siast. Continuatione III. pag.* 913.

Hæc dum aguntur, anno 1572, *die* 28 *Februarii, habita est Synodus Archidiaconalis Müldorffii ab Archidiacono Garsensi. Archidiaconis quippe Salisburgensibus mos fuit, antiqua natus origine, celebrandi singulis annis Synodos pro districtus sui adcuranda disciplina. Ejusmodi Synodum fuisse habitam anno* 1337 *supra attulimus: eandemque Archidiaconis Salisburgensibus facultatem firmavit Concilium Basileense anno* 1440, *sedente Joanne II. Archiepiscopo, cujus pariter decretum ad hunc annum memoravimus. Consignavit hanc Archidiaconalem Synodum M. Christophorus Spandelius, Pastor Müldorffensis, & ipse congregatorum Patrum numero comprehensus. Quod M.S. ex Archivo Archiepiscopali desumptum, nunc primum prælo excuditur.*

PRÆFATIO.

Synodus Archidiaconalis Garsensis.

Reverendi Viri & Fratres in Domino perchari!

Noo ignoro, quin satis vobis sit perspectum, veterem salutarem, & imprimis laudabilem esse consuetudinem, ut annis singulis circa hoc tempus (quo auspicamur sacrum illud jejunium quadragesimale, quod ipsi quoque sancti Ecclesiæ Patres synodis celebrandis non incouveniens olim judicaverunt; quemadmodum haud obscure videre est in canone quodam, quem ex Statutis Nicæni Concilii, Decreti auctor Gratianus Distinctione decima

Anno 1572. cima octava deſumptum recitat) in Archiepiſcopali hoc oppido Myldorff, particularis, ſeu, ut vocant, diœceſana quædam celebretur Synodus, ad qoam ſinguli Eccleſiarum Paſtores, eorumqoe Symmiſtæ Archidiaconatus Garſenſis convenire tenentur; idque hoc nomine potiſſimum, ut audiant atque cognoſcant earum tractatiuuem rerum, quæ ſtatum noſtrum presbyteralem, Eccleſiæ urthodoxæ ædificationem, atque ſalutem concernunt; quam ſane chriſtianam & honeſtam conſuetudinem Eccleſiæ Proceres contemnere, aut negligere minime licet, ſed diligenter toeri, atque conſervare: Quia eſt Eccleſiæ utilis, & neceſſaria, hoc præſertim tempore, uec etiam eſt nova, aut nuper in Eccleſiam introducta, ſed vetuſtiſſima, & nobis quaſi per manus tradita a ſanctis Patribus, quos conſtat, jam fere ab Eccleſiæ exordiu, ſubinde ad certa loca conveniſſe, & τὰς συνόδους, hoc eſt, conventus publicus celebraſſe, in quibus (quemadmodum ex multis ſacrorum conciliorum pſiphiſmatibus liquet) præcipue conſilia ſuſceperunt: de religionis Chriſtianæ negocio; de controverſiis conciliandis; de ſtatu ſacerdotali; de vita & moribus clericorum, qoos etiam tunc τοὺς πρεσβυτέρους, hoc eſt, ſeniores, non quidem ab ætatis ſerie, ſed magis a mentis maturitate, & vitæ immaculatæ puritate appellabant: de tollendis ſcandalis: de extirpandis hæreſibus, & his ſimilibus, quæ non longe poſt Apoſtolorum tempora in Eccleſiam irrepſerant, partim paſtorum incuria (ſicut Hiſtoria Eccleſiaſtica refert) partim malitia & inſatiabili udio huminis inimici, de quu apud Mathæum Salvator loquitur, hoc eſt, diaboli, qui perpetuus & denonciams exiſtens hoſtis Filii Dei, atqoe piorum huminom, nunquam non ſummis conatibus Eccleſiam, quam ſibi Chriſtus ſanguine ſuo pretioſo acquiſivit, labefactare atque deformare, nunc graviſſimis hæreſibus, nunc ſchiſmatibus abominandis, nunc bellis atrocibus conatur. Deinde quoque aotiqoorum conciliorum, præſertim Chalcedonenſis & Lateranenſis aucturitas & ſtatuta, quæ violare, aut cootemnere nefas eſſet, hoc ipſum jubent, ac demandant Epiſcopis, atque Metropolitanis, ut in Provinciis ſuis quotannis binas celebrent Synodos. Hoc cum in multis ſtatutis ſynodalibus, tum maxime videre eſt iu Epiſtola ſancti Leonis Papæ, quam ſcripſit Anaſtaſiu, Theſſalonicenſium quondam Epiſcopo, inquiens: De conciliis autem Epiſcopalibus non aliud indicimus, quam quod ſancti Patres ſalubriter ordinaveront, ut ſcilicet bini conventus, per annos ſingulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, qoæ inter diverſus Eccleſiæ ordines naſci aſſolent, judicetur; ac ſi forte inter ipſos, qui præſunt, de majoribus peccatis, quod abſit, naſcitur cauſa, quæ provinciali examine nequeat definiri, Paternitatem Tuam de totius negucii qualitate, Metropolitanus curabit inſtruere (d). Et concilium Antiuchenum binos conventus annuatim celebrari ordinavit, ſicut ex his patet verbis: Propter eccleſiaſticas cauſas, & quæ exiſtuot, euntroverſias diſſulvendas, ſufficere nobis viſum eſt, bis in anno per ſingulas provincias Epiſcoporum concilium fieri. *Can. XX.* Ex his canonibus, quibus plures adhoc adjuugi poſſent, niſi lungum foret, ſatis perſpicuum eſt, hanc celebrandarum Synodurum rationem, (ſicut paulo ante quoque dixi) eſſe pervetuſtam, ac in multis ſacris cuneiliis mandatam, renovatam, atqoe obſervatam. Quare Reverendi Patres, cum tenemur non modo amplecti & tueri, quæ ab Apoſtolis Domini nobis ſunt tradita, & relicta, verum etiam ab Eccleſia Catholica, quæ columna eſt veritatis, & fundamentum nuſtræ ſalutis, noſtraque mater chariſſima, quæ nun uiſi optima, & ſaluberrima (ſicut D. Beruhardus inquit) filiis ſuis miniſtrat, & ſuppeditat: tunc debemus & nos amplecti, & retinere iſtam celebrandarum Synodorum piam rationem, & conſuetudinem. Et Epiſcopi, quorom eſt defendere Eccleſiæ pulcherrimam illam harmoniam, & ordinationes, inprimis hanc curam ſuſcipere debent, ut ejusmodi ſtatuta & pſiphiſmata ſacrorum conciliorum, veterem auctoritatem, & jus ſuum cunſervent. Cujus rei cauſa Proceres Eccleſiæ, cauſas certe non tam neceſſarias, quam graviſſimas habent, quandoquidem illud requirit muuus eorum. Nam ideo dicuntur a Baſilio magno οἱ ὀφθαλμοὶ: a Jeremia Propheta צופים: ab Apoſtolo Paulo οἱ ἐπίσκοποι, ut undique inſpiciant, curent & intendant, quateous ſingula recte & ordine in Eccleſia adminiſtrentur, ut nihil vitioſi, nihil hæretici, oihil ſcandaloſi, ut Cyrillus inquit, in agrum Domioi invehatur: ab Apoſtolis Eccleſiæ tradita non labefactentur; ſed conſerventur, cuſtodianturque. *Jerem. VI. verſ. 17. ſpeculatores.* Utile quoque & neceſſarium eſt retinere, & tueri in Eccleſia cunciliorum decreta, eaque in oſum transferre; quia ſont quaſi receptacula quædam, quibus non ſulum eccleſiaſtica diſciplina, ſine qua cœleſtis illa doctrina (ſicut D. Auguſtinus inquit) commode tradi non poteſt, ſed etiam fides & religio noſtra Catholica conſervatur. Poſtremo ut Præſides Eccleſiæ annuos conventus, ſeu Synodos, celebreot, efflagitat idipſum non tam muneria

(*) *Eſt hoc paulisper diverſum ab eo, quod S. Leo Epiſtola VI. demandat; ibi quippe vult Leo cauſas ejusmodi graviores ad ſe deferri.*

Fortaſſis legi debet Sanctitatem Suam *pro* Tuam Paternitatem.

ris eorum ratio, ac Ecclesiæ salus; quam moderni temporis iniquitas, qua, proh dolor! effectum est, quod in Vineam Domini, & Ecclesiam Filii Ejus, invectæ sint hæreses variæ, eæque pestilentissimæ, schismata detestanda: disciplina ecclesiastica laxata plurimum: proculque deflexum sit a piis, & salutaribus illis statutis, & legibus piorum Patrum. Ut igitur hujusmodi zizania, atque incommoda, ex Ecclesia eradicentur, necesse erit, Antistites Ecclesiæ redire ad vetera Patrum decreta, & crebras cogere Synodos, & singulari cura atque studio, quæ ad Ecclesiæ pertinent salutem, tractare. Hæc paucis præfari volui. Nunc ipsum negocium aggrediemur, quod prosperum efficere velit is, in cujus nomine hodie sumus congregati. Amen.

Articulus Primus proponendus Domino Præposito, & Archidiacono Garsensi, qui est de Beneficiis in ejus Districtu vacantibus.

Reverende in Christo Pater, & Domine Præposite &c.

Postquam Illustrissimus Princeps, Joannes Jacobus, Dei gratia Archiepiscopus Metropoliticæ Ecclesiæ Salisburgensis, Idemque Sedis Apostolicæ Legatus Amplissimus, Princeps, & Dominus noster gratiosissimus, cognovit, usitatam illam & solemnem Synodum, hoc tempore a Tua Paternitate celebrari, existimavit sua Celsitudo Reverendissima, tanquam Metropolitanus, sui esse imprimis officii, huic interesse conventui, pariter & audire atque cognoscere, quæ hac Synodo tractanda suscipientur. Quocirca Amplitudo sua Magnificentissima voluit ad hoc pium, christianum, & utile opus deligere atque ordinare suos Commissarios ecclesiasticos, & politicos, qui cum habeant in speciali mandato Reverendissimi, Amplissimique Principis nostri &c. quædam Tuæ Paternitati proponenda, speramus illa æquo animo T. P. percepturam, ac postea ordine ad ea responsuram.

Quo animo pii quondam & religiosi homines parochias, altaria, seu, ut vocant, Missas fundaverunt, easque honestissimis proventibus dotaverunt, satis constat; Videlicet, ut religio, & fides christiana conservaretur, Ecclesia Catholica ædificaretur, cultus unius & veri Dei plantaretur, denique ut salutari hostia, quæ in Missa offertur Deo, defunctarum saluti animarum consuleretur, atque succurreretur. Plane igitur impium, & sacrilegum judicandum est, beneficia negligere, ac ea non providere, & in usum diversum & alienum transferre, possessionem eorum politicis tradere, & sic salutem eorum, a quibus fundata sunt, impedire, & religiosos piosque homines spe sua defraudare. Solet quoque sæpe contingere, hoc præsertim tristi tempore, quod politici quidam parum pie de fide, & religione nostra catholica sentientes, ejusmodi beneficia ecclesiastica, privata authoritate, ad se rapiant, & eorum redditibus utantur. Proinde (cum notum sit, non pauca beneficia in T. P. districtu esse) demandatum nobis est a Reverendissimi Celsitudine, ut de hac re cum Tua Paternitate conferamus, & audiamus: quæ ratio sit beneficiorum? utrum sint, quæ hoc tempore vacent? & an habeant legitimos, atque idoneos, ut vocant, beneficiatos, nec ne? *Anno 1572.*

Secundus Articulus, qui est de obedientia erga Præpositum Garsensem.

Jubent non solum ipsa honestas, sed etiam scriptura sacra, & gravissima sapientum dicta, majores, item superiores, in eminentioribus constitutos gradibus, venerari, amare, observare, & debitam illis præstare obedientiam; compertum vero est, nonnullos presbyterorum, Tuæ Paternitatis consistorio subjectorum, esse contumaces, immorigeros & dyscolos. Quæ res postea, nisi pœna aliqua coerceatur, parere solet superiorum contemptum, & authoritatis, atque gravitatis eorum diminutionem; cum igitur talis dyscolia, & inobedientia minime ferenda sit; poterit Tua Paternitas tales dyscolos indicare, ut de hoc quoque negocio deliberatio, atque emendatio institui possit.

Articulus Tertius. De Oeconomia Pastorum.

Sunt non pauci Pastorum, item Beneficiatorum, qui cum habeant redditus satis honestos, interim vero nullam, aut exiguam œconomiæ rite administrandæ suscipiunt curam; Unde fit postea, quod tales sæpe magna contrahant debita, ædes suas parochianas ruinosas refici minime curent. Quod argumentum est non obscurum negligentis, & dissoluti œconomi; cujus in œconomia negligentia cum minime quoque sit ferenda, poterit hoc etiam Tua Paternitas indicare, ut admoniti tales, œconomiæ quoque majori cura, & diligentia præesse studeant.

Articulus Quartus. De Sacramentis in genere.

Septem sunt vera, certa & indubitata Ecclesiæ Sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Sacer Ordo, Matrimonium, & Extrema Unctio, a Christo ipso, Filio Dei instituta, in salutem animarum, ut D. Hieronymus inquit, ac confirmationem fidei nostræ,

Anno 1572. nostræ, & gratiæ Dei, quæ per hæc Sacramenta nobis confertur. Hæc Sacraments Ecclesia Catholica, non nisi juxta traditum ab Apostolis ritum, & consuetudinem, Christi fidelibus hactenus administravit. Quare jussu Amplissimi atque Reverendissimi Archi-Præsulis nostri &c. mandatur vobis, ut prælibata Ecclesiæ Sacramenta, juxta ejusdem Ecclesiæ Catholicæ morem administretis: novos Neopistarum, & hæreticorum ritus, omnino fugiatis, nec in Ecclesias nostras invehi permittatis. Qui secus fecerit, is sciat temeritatis suæ pœnas daturum gravissimas.

Articulus Quintus. De Agenda.

Forma administrandi rite Sacramenta Ecclesiæ cum ordine, & diligenter descripta sit in libello agendæ Salisburgeosis. Serio præcipit Reverendissimi &c. Celsitudo, ut in adoinistratione Sacramentorum ea utamini: Germanicas Norimbergæ, & alibi, a Neopistis illis editas, omnino vitetis. Similiter quoque conciones, psalmos, ab adversariis compositos, in Ecclesiis vestris minime cantetis.

Articulus Sextus. De Sacramento Eucharistiæ, sumendo sub una tantum Specie.

Etsi auctoritate sacri Concilii Tridentini, & Summi Pontificis, qui verus est Jesu Christi in terris Vicarius, cui etiam a Christo plenaria, & absoluta tradita est potestas absolvendi, ligandi, excommunicandi, dispensandi, ordinandi in Ecclesia, permissa fuerit superioribos annis, propter Capharnaitas quosdam, nolentes una se satiari specie, potestas aliqua in locis aliquibus Ducatus Bavariæ, communicandi Laicos sub utraque specie; tamen propter hæresis suspicionem, & alias caussas gravissimas, rorsum altera, scilicet vini, species gravissimo edicto poblico Alberti, Illustrissimi Ducis Bavariæ &c. omnino soblata & interdicta est. Proinde nullus vastrum sibi posthac (sub atrocissima pœna) illam auctoritatem sibi usurpare debet, communicandi Laicos, cujuscunque status aot eminentiæ fuerint, sub biois speciebus, sed tantum sub una, ad quam alacrius suscipiendam, ut imperiti, simplices & persuasi Laici ad Ecclesiæ unitatem ducantur, utile & necessarium erit, ut Pastores, & eorum Cooperatores suis concionibus crebro hanc doctrinam auditoribos sois inculcent, eosque ad debitam Ecclesiæ obedientiam, quæ hactenos ab exordio suo non nisi sub ona specie Laicos communicavit, adhortentur, proponant quoque argumenta ex sacra Scriptura, & Patrum Ecclesiæ monumentis, quibus unius speciei institutio satis copiose conviocitur. Hæc facile præstabunt Pastores, si Eckii Enchiridion, Joannis Fabri, Clitovæi, Cochlæi Merspurgensis &c. de Sacramento Eucharistiæ libellos legerint.

Articulus Septimus. De Sacramento Extremæ Unctionis.

Constat quoque Sacramentum Extremæ Unctionis, hoc miserrimo nostro sæculo, in desuctodinem venisse, & a paocis infirmis expeti, quod incuria Pastorum factum esse dubitandum non est: propterea quod ipsi hujus Sacramenti utilitatem, & sanctitatem, suis concionibus, raro aut ounquam, sois auditoribus exposueriot. Ut igitur hoc salutare & necessarium Sacramentum pristinum usum recuperet, & ab infirmis expetatur, consultum erit, ut Pastores, eorumque Cooperatores utilitatem hujus sancti Sacramenti sæpe in concionibus explicent. Simili ratione de Confirmationis Sacramento, quod æque a plerisque vilipenditur, & negligitur, docere debent, ut imperiti, cognitis horum Sacramentorum utilitatibus, illa venerari, ac sumere desiderent; Et sic pristinus honor rursum Sacramentis restituatur.

Articulus Octavus. De libris prohibitis.

Vidimus sæpe io Visitationibus, plerosque Pastorum, Cooperatorum, & aliorum Sacerdotum, sese oblectare libris prohibitis hæreticorum, ex quorum lectione fieri certo non potest, quin aliquid veneni, & hæresis exsugaot; ac ita non seipsos tantum, sed etiam auditores suos inficiant. Quare recte & pie gravi censura, a Patribos sancti Tridentini Concilii statutum est, ne quis catholicorum absqne summi Pontificis licentia, libros hæreticos, aut emat, aut legat. Mandat itaqoe severissime Pastoribus, Cooperatoribos, ac reliquis Presbyteris Reverendissimus, Idemque Amplissimus Archi-Præsul ooster &c. ne quis vestrum posthac tales libros emat, legat, secumque retineat; verum si ejusmodi habet, eos cootinuo comburat, aut Salisburgum mittat. Qui secus fecisse deprehendetur, is sciat se pœnas daturum atrocissimas. Nec erit opus, ut quis hunc prætextum prætendat, quasi sit necesse, quibusvis Presbyteris sine discrimine legere prohibitos libros, ut possint adversariorum erroribus obviare; siquidem magna nunc est copia bonorum, & catholicorum librorum, & Postillarum, ot vocant: has si diligenter evolverint, satis commode adversariorum errores refutare poterunt.

Articulus Nonus. De Prædicatione.

Postulat diligens prædicandi, seu concionandi ratio, ut minister Ecclesiæ, habens

bens potestatem verbi Dei prædicandi, ita proponat, atque formet suas conciones, ut illæ ab auditoribus suis intelligi bene possint, & semper aliquis fructus ex concionibus suis ad auditores redest. Ut vero concionator hoc dextre efficere possit, necesse erit, ut certam sequatur in concionando methodum, thema propositum diligenter explicet, & doctrinas utiles, quas thema facile suppeditabit (si attentius consideratum fuerit) eruat, atque proponat. Quare quotiescunque occasio oblata fuerit, debet diligenter articulos illos, qui hodie in controversiam vertuntur, & ab hæreticis in pravum sensum detorquentur, ostendere, illosque recte juxta Ecclesiæ Catholicæ sensum interpretari: debet quoque subinde concionibus suis monere auditores ad frequentem cœlestis doctrinæ auditum, ad conventum sacræ Missæ, ad divinum cultum, ad bona opera, ad observationem Decalogi, ad Christianam charitatem, ad eleemosynas pauperibus largiendas, ad jejunium & orationem, ad sanctorum Dei cultum & honorem, ad obedientiam debitam erga magistratum, tam civilem, quam spiritualem, nec non Ecclesiæ. Denique ad observationem omnium eorum, quæ Ecclesia sancta Catholica, mater nostra Charissima, instituit, ordinavit, probavit, retinuit hactenus, & credidit. De his & aliis articulis Pastores commonefacere suos Auditores commodum & salutare erit, ut errores, per hæreticos in Ecclesiam introducti, & in simplex atque imperitum vulgus, quavis arundine mutabilius, sparsi, rursum eradicentur, & Ecclesiæ auctoritas, fidesque nostra catholica, sine qua salvus esse nemo poterit, conservetur.

Articulus Decimus. De celebratione Missæ.

Cum pauci sint inter populares, qui sacratissimæ Missæ, quam Liturgiam etiam vocamus, usum & mysteria probe intelligant; unde factum censeo, quod hoc sanctissimum officium, in quo non solum tractatur verum corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi, verum etiam offertur in eo vera & indubitata hostia, Deo cœlesti Patri gratissima, pro salute vivorum & mortuorum, adeoque totius Ecclesiæ, a plerisque vilipendatur, & nonnunquam etiam, proh dolor! ab impiis Ecclesiæ hostibus rideatur (id quod Deus suo tempore certissime vindicabit) Quare cum notum sit, talem contemptum tam sacri mysterii, incuria vestra, in populum irrepsisse, injungitur vobis jussu Reverendissimi & Clementissimi Principis nostri &c. ut posthac populum quoque doceatis de sacræ Missæ utilitate, sanctitate atque majestate, vosque ipsi hoc tremendum mysterium ita tractetis, ut emolumentum potius Ecclesiæ vestra pietate & devotione promovisse, quam iram Dei in vos & alios excitasse videamini. *Anno* 1572.

Articulus Undecimus. De Cerimoniis Ecclesiasticis.

Cum cerimoniæ nostræ Christianæ (quas constat partim ab Apostolis, partim a sanctis Patribus, in Ecclesiam introductas) sint pietatis quædam incitamenta, & alimenta, quibus sublatis ipsa quoque friget, languescit, atque emoritur pietas: & nulla unquam religio absque cerimoniis constare potuit. Idcireo injungimus vobis, nomine Reverendissimi &c. ut eas cerimonias, quibus multis jam sæculis pie & salubriter usa est Ecclesia Catholica, in vestris Ecclesiis retineatis, & exerceatis, ut populus christianus ad majorem devotionem incitetur. Novas illas Neopistarum omnino vitare debetis, nec in Ecclesias vestras importare. Et cum nulla sit cerimonia in Ecclesia, quæ non habeat sapientem, piam, & literis sacris consentaneam interpretationem, debetis illas nonnunquam interpretari, ut cognita interpretatione imperitum vulgus sciat, atque intelligat, quid ejusmodi cerimoniæ significent, ac ita major honos, ac reverentia illis habeatur.

Articulus Duodecimus. De Gravaminibus Cleri.

Notum vobis esse non dubito, in Provinciali Synodo, Salisburgi, Metropolitica civitate, superioribus annis celebrata, inter alia deliberationem quoque susceptam fuisse a Reverendis Patribus, de tollendis gravaminibus, quibus hoc tristi tempore Clerus contra veterem consuetudinem, jura & privilegia nostra ecclesiastica, plurimum a Magistratu civili, & quovis fere ejusdem ministro levissimo, divexatur, atque gravatur. Ad quam rem hactenus clerus certe non parvam occasionem præbuisse videtur, vitiosa atque scandalosa sua vita, nec non temeritate, qua se clerus, sæcularis Magistratus imperio potius subjicere voluit, quam ecclesiastici, præter quem alium clerus (nisi illud casus aliquis in jure impediat) agnoscere non debet. Idcirco demandatum fuit ab Amplissimo Archi-Præsule nostro, ut quilibet Pastorum, si quæ habet gravamina, Salisburgum ad Reverendissimi Cancellariam transmittat. Quod etsi a nobis expeditum non dubitamus, tamen fieri potuit, quod ad priora exhibita, nova, quorum antea nulla facta fuit mentio, fortasse accesserint. De quibus, cum nunc quidem propter temporis brevitatem, consultatio suscipi non potest, illa colligere interea, & scriptis mandata Reverendo Domino

Anno 1572. mino Archidiacouo Garfenfi, primo quoquo tempore tradere debetis, ut per illius Paternitatem Salisburgum transmiffa, Reverendiffimus & Gratiofiffimus Princeps uofter, tanqoam Metropolitanus & Ordinarius, de his quoque rebus deliberationem fufcipere, & gravaminibus illatis clerum foblevare poffit. Veftri officii pofthac erit fedulo cavere, ne veftra incuria, mala vivendi ratione, vita fcandalofa, Magiftratui politico vos gravandi enfam præbeatis ullam.

ADHORTATIO AD CLERUM.

Audiviftis hactenus fratres in Domino dilecti, de quibus rebus hac fynodo tractatum fuit. Supereft nune, ut fraternam atque chriftianam ad vos inftituam orationem, feu adhortationem, qua primum vos io Domino edmoneo, ot fingula, hoc ennventu tractata, fedulo obfervetis, & quafi regulam quandam veftrarum actionum effe finatis. Agite fratres, confiderate ftatus veftri præftantiam, & rationem veftri moneris, qoo fi diligenter fungemini, dignam a Deo Opt. Max. laborum veftrorum mercedem accipietis; quemadmodum fcriptum eft apud Danielem Prophetam dicentem: Qui docuerint, (Cap. XII.) fulgebunt quafi fplendor firmamenti; & qui ad juftitiam erudiunt multos, quafi ftellæ in perpetuas æternitates. Talem mercedem Chriftus quoque promittit diligentibus fervis, qui in vinea fua ftrenue laboraverunt. Cognofcite, quid Dominus malis paftoribus, & facerdotibus comminetur per Ezechielem Prophetam: Væ (Cap. XXXIV. 2.) Paftoribus Ifrael, qui pafcebant femetipfos; nonne greges a Paftoribus pafcuntur? Lac comedebatis, & quod craffum erat, occidebatis: gregem autem meum non pafcebatis: quod infirmum fuit, nou confolidaftis, & qood ægrotum, non fanaftis, & quod abjectum eft, non reduxiftis; Eece ego ipfe fuper paftores requiram gregem meum, de manu eorum. Et rurfum per eundem: Sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Similiter Chriftus Pharifæis, & Scribis, malis paftoribus fæpe væ intonat, & grave judicium atque pœnam comminatur iis, qui cum fint populi Paftores, officio vero paftoris non rite funguntur. Perpendite quoque, qoid muneris veftri dignitatem deceat, quid non? Decet autem nos inprimis honefta converfatio, vita reprehenfioni minime obuoxia, pietas & omnia virtutum genera: reqoiritur, ut non modo alios verbo, & doctrina falutari, fed etiam honeftæ vitæ exemplo, & pia actione doceatis; quandoquidem vos tanquam omnigenæ virtutis exemplar effe debetis, ad quod auditores veftri mentis foæ obtutum convertentes, vitam fuam componant ad veftram imitationem; & veftra honefta vita, tanquam prototypo ad rectam omnium fuarum actionum directionem utantur. Mementote, quod Beatus Paulus Tito fuo fcribit, vobis qnoqoe fcriptum & dictum effe: Tu omnibus teipfum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in juftitia, in gravitate. Nec non & id, quod idem Apoftolus fcribit ad Timotheum: Exemplum efto fidelium in verbo, in converfatione, in charitate, in fide. Et rurfum ad Coryuthios: Nemini (Corinth. II. Cap. 6.) dantes ullam offenfionem, ot non vituperetur minifterium noftrum; fed in omnibus exhibeamus nosmetipfos, ficut Dei miniftros, in vigiliis, in jejouiis, iu caftitate & fcientia. Graviffimæ hæ funt fententiæ, quibus Apoftolus miniftros & Paftores Ecclefiæ non tam officii fui, quam honeftæ converfationis, & vitæ admonet, quæ nifi cum doctrina facerdotis fit conjoncta, parum talis Paftor promovebit; imo propter morum improbitatem, ipfa quoque prædicationis doctrina, quantumvis bona, defpicabilis & contemptibilis redditur. Sicut Divus Gregorius inquit: Cujus vita defpicitur, reftat, ut ejus quoque prædicatio contemnatur. Idem quoque in Moralibus recte eit: Ille uberes prædicationis fructus colligit, qui femina bonæ operationis præmittit; nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur. Et fuper Ezechielem rurfum idem inquit: Si negligis implere, quod doces, aliis meffem feminas, & ipfe a frumenti participatione jejunas. Præterea quod longe periculofius eft, facerdotes corruptam vitiis agentes vitam, peftiferam fuorum criminum labem transmittunt in cæteros, eosque exemplo fuæ pravitatis occidunt, quos deberent recte vivendo vivificare. Quemadmodum Dominus per Ezechielem dicit de pravis facerdotibus conquerens: Facti funt domoi Ifrael in offendiculum iniquitatis. Et de iisdem rurfum per Ofeam Propbetam: Laqueus (Cap. 6.) roinæ populi mei facerdotes mali. His adftipulatur Beatus Gregorius in Paftorali dicens: Nemo amplius in Ecclefia nocet, quam qui perverfe agens, nomen vel ordinem fanctitatis habet &c. Et in elio loco: Scire Prælati debent, quod fi perverfa unquam perpetrant, tot mortibus digni funt, quot ad fubditos perditionis exempla transmittunt. Unde neceffe eft, ut tanto fe cautius e culpa cuftodiant, quanto per prava, quæ faciunt, non foli moriuntur. Ex his intelligitis Fratres, qoam perniciofa fit res, turpis facerdotis vita. Quare fugite propter Deum offendicula, ebrietatem, turpitudinem, incontineotiam, malam converfatiouem, qua multi

multi offensi non tam vos ipsos, quam vestri muneris dignitatem, qua certo major esse non potest, despiciunt & contemnunt. Sectamini vero castitatem, pietatem, vitæ innocentiam, sanctitatem, cujus inprimis Dominus suos sacerdotes admonet, dicens: Sancti estote, quia & ego sanctus sum. Memantote vestri nominis: Quia sacerdotes Altissimi appellamini. Sacerdotes sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen Ejus. Incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt. Et ideo sancti erunt. Quod sacra dare, sacra efficere, ipsi sacrati & dedicati Deo, sacri tori esse debeatis. Ideo κληρικοὶ vocamini, quod vita vestra pia, Deo quasi selecta, & hominibus placita esse debeat. Et οἱ πρεσβύτεροι quoque nuncupamini, id est, Seniores, non quidem ab ætatis canitie, aut senio, sed mentis maturitate, & vitæ immaculatæ puritate. Senectus enim venerabilis est, ut ait Sapiens, non diuturna, nec numero annorum computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Qui ergo officium sacerdotale gerunt, & levitate morum, huc & illuc, more venti aguntur, juvenilibusque fluctuant desideriis, nomen quidem Presbyteratus habent, ab ipsa autem re longe absunt, quod animi canitiem non præferant. Præterea debent sacerdotes virtute compositam, & bonis moribus commendatam agere vitam, ob excellentissimum sacri altaris ministerium, & offerendi sacrificii justitiæ & laudis officium, quod non nisi puro vitiis animo, & puris manibus contingi debet, & contrectari. Sancti, inquit, estote, quoniam ego sanctus sum; imo quoniam Sanctus sanctorum est agnus ille verus, qui immolatur Deo Patri in sanctissimo altaris sacrificio, & fons sanctitatis immensus, non decet illum nisi a mundis, & incontaminatis ministris attrectari; si enim typicus ille agnus hebræorum, adhibitis panibus azymis, debuit manducari, non commixto ulla ex parte fermento, certe agnus ille immaculatus non nisi in animis sinceritatis & puritatis est sumendus, expurgatoque omni fermento nequitiæ. Cum igitur Fratres charissimi! adeo gravissimis Scripturæ sacræ sententiis, non tam ad vestri muneris diligentem curam, quam vitæ vestræ probitatem, atque sanctitatem admoneamini, ac provocemini, rursum vos in Domino hortor, ut ita vos geratis, ne quis officium vestrum, vestramque vitam & mores culpare unquam merito possit. Quod si feceritis, & huic ad vos adhortationi benignas aures præbueritis, dignam munere, labore, vitaque vestra mercedem (sicut ab initio audistis) a Deo retributore omnium bonorum percipietis. Atqui si facere illud contempseritis, scire debetis, vos primum in Omnipotentis Dei judicium, & vindictam atrocissimam, quam passim in Scriptura sacra malis comminatur pastoribus, incisuros; deinde in pœnam Amplissimi, Reverendissimique Archipræsulis nostri &c. Cujus celsitudo nullo modo tolerabit, in munere vestro incuriam, & iniquam ac perversam vitam vestram, qua multi vestrum sunt polluti, sed acerrime in tales animadvertet. Dominus Jesus largiatur nobis omnibus suam gratiam, ut quæ justa, sancta, & nomini suo sanctissimo placita sunt, perpetuo & alacriter operemur. Amen. Amen.

Levit. XIX. Levit. XXI. *Anno 1572.*

Sed jam ex diverticulo hujus interlabentis Synodi Archidiaconalis, in ordinem & seriem Salisburgensis Concilii, unde longius digressus sum, denuo revertamur.

Felicianus Nioguarda longiori tempore Romæ commoratus, sæpiusque Pontifici collocutus de exulceratis Catholicorum in Germania rebus, do tumultu ac furore novarum opinionum, deque abruptis legum ecclesiasticarum, & magistratuum frænis, ut saltem clericalis disciplinæ offendiculum in melius converteret, peculiaria quæpiam capita, præter constitutiones concilii, exposuit, quæ Pontifex pro zelo suo & prudentia correxit, atque ad Archiepiscopum sua pro provincia deferre Ninguardam jussit. Hæc capita, numero XL, inferius dabimus. Postquam Pontificia approbatio per Ninguardam Salisburgum allata est, Synodum Archiepiscopus coegit.

CONCILIUM SALISBURGENSE XLVII.

Anno 1573.

Anno Christi MDLXXIII. Gregorii XIII. Papæ anno II. Maximiliani II. Imperatoris anno X. convocatum ab eodem Joanne Jacobo Archiepiscopo, die 24 Augusti, accitis omnibus Salisburgensis Provinciæ Prælatis, atque Superioribus, pro observatione Constitutionum, in præcedenti concilio editarum, & auctoritate Pontificia firmatarum.

Concilio initium dedit Felicianus Ninguarda, hac ad congregatos Patres habita oratione die 26 Augusti.

Ut populus Juvaviensis olim (Reverendissime & Illustrissime Princeps Metropolitane, dignissimi Præsules, Patres Reverendissimi atque quotquot præterea adestis, præclarissimi Auditores) se non minus D. Rudberto, quam B. Maximo debere putavit, quia si hic fidei Christianæ fundamenta jecit, ille paganorum iniquitate & infesta persequutione, eversam, excisamque pene instauravit. Si hic Gentilium malitiam, & audaciam fregit, ille perversa consilia, ac barbaram crudelitatem Athiliani exercitus superavit: si hic veram, solidamque religionem in animis hominum satam sanguine suo confirmavit, ille divinum, Christianorumque cultum pluribus locis, in hoc vestro potissimum Norico propagatum, cum optimis doctrinæ præceptis, tum vitæ sanctissimis exemplis stabilivit: ita ego apud me prorsus statuo Provinciam Salisburgensem, atque adeo Ecclesiam universam, tantum debere vobis, quantum iis debet, qui religionem tam præclare fundatam nobis reliquerunt. Si enim illi Christiani nominis signa fixerunt, vos prope collapsa restituitis: si illi optimos mores introduxerunt, vos jam depravatos corrigitis: si illi falsos Deorum cultus sustulerunt, vos vanas, & impias hæreses adversus Christi fidem, ejusque Ecclesiam arcetis ac prohibetis. Quæ ergo ora, quæ sedes, qui locus erit, in quo non extabunt hujus vestræ cum virtutis, tum industriæ, tum animi, tum consilii impressa vestigia? Ecquæ posteritas tam ingrata reperietur, quæ se vobis obstrictam memoria beneficii sempiterna non putabit, cum audiet, vos tot, tantosque labores, vel in retinendis vetustissimis Dei Opt. Max. cæremoniis, vel improborum ac perfidorum hominum impostura jam labefactatis in pristinum statum reducendis exantlasse? Magnam laudem, ac gloriam tum consecuti estis, cum convenistis, ut ea inter vos maturo consilio decerneretis, quibus afflictis Provinciæ rebus magna utilitate succurri posset: nunc vero maximam, quandoquidem eo animo huc accessistis, ut quæ decreta sunt, exequamini: nam (quod in veteri proverbio est,) finis coronat opus. Proinde fit, ut vester consessus, ac conspectus ista reficiat, & recreet mentem meam, cum intueor, ac contemplor unumquemque vestrum. Video enim hoc in numero neminem, qui sua sponte animatus, & inflammatus non sit, ad retinendam, vel restituendam religionem tantis laboribus fundatam, ad tuendam, propagandamque pietatem Christianam, tanta virtute stabilitam, & ad defendendas, ac conservandas cæremonias Ecclesiasticas, tanta Dei benignitate auctas, exaggeratasque. Qua etiam re moneor ego, veteris officii ut memor sim, atque id nunc quoque præstem, quod tunc Reverendissimi & Illustrissimi Archipræsulis nostri, in omnium vestrum gratiam, jusso feci, non quod ita necesse sit, sed ut omnia more majorum gerantur, qui in causis publicis, & magni momenti, omnium animos prævia semper oratione, aut incitari, aut certe de re tota doceri voluerunt. Quare peto a vobis, ut qua me attentione, ac benevolentia eo tempore audivistis, ea modo breviter dicentem pro humanitate vestra benigne prosequamini.

Quoniam in ea Synodo, quæ proxime superioribus annis convocata, ac celebrata a vobis est, multa sane decrevistis, corrigendis Cleri, populique moribus, hæresibus tollendis, componendis discordiis, religionique in pristinam splendorem restituendæ quam maxime accommodata, & Sedis Apostolicæ authoritate, ac judicio comprobata, & laudata: hic unus actus certe nunc restat, ut quæ sapienter ac provide salutari sancti Spiritus

aura

aura præclaros cœptus vestros provehente, ad exitumque perducente communi consensu statuistis, ad effectum adducantur. Nam tot laborum vestrorum, tot vigiliarum, tot corporis, animique contentionum fructus in eo totus positus est, ut res animo egregie conceptas, & chartis probe digestas, omni opera, ac navitate, sedulo, & instanter geratis, atque eam, quam mente, condendisque decretis, Provinciam conformastis, contendatis, ut re etiam habeatis. Parum enim, aut nihil omnino profuturum est, habitum esse Provinciale concilium, ac de summa rerum conservandæ, augendæque religionis deliberatum, si recte statutis rebus debita executio defuerit. Non tantum decenter leges ferre (inquit Imperator Justinianus) summo bono est, sed etiam facita accurate custodire, & ad effectum deducere, transgressoresque competentibus pœnis subjicere. Quæ enim legum erit utilitas, si in literis duntaxat consistant, non etiam per ipsa facta, atque opera subditis utilitatem de se præbeant? An ergo paratis, instructisque rebus necessariis ad Provinciæ universæ reformationem, cum facto opus est, quiescendum vobis, ac dormitandum putabitis? Habebunt equidem hæretici ansam Catholicos eo nomine criminandi, quod multa illi quidem decernant, pauca vero exequantur. Nec immerito, si enim turpe est homini vel infimo, aut insipienti, atque a rebus publicis alieno, ut multa deliberet, nihil faciat, multa incipiat, nihil perficiatur: quid de iis sentiendum videtur, quorum actiones in luce, atque in oculis omnium sunt, quosque Christianæ sapientiæ Antistites esse oportet? Quod si in rebus tam divinis quam humanis, quæ ad vitæ rationem spectant, recti præscriptio satis esset, nec præterea actio quæreretur: sique vos Patres privatam tantum personam ageretis: sola cognitione, disciplinæque, ac præceptorum traditione possetis esse contenti, ut Plato in Republica, & alii multi fecere: qui non tam exquirebant, nom res ita se habere posset, quam quomodo deberet. At vitæ, morumque magistris, ac publica munera obeuntibus, non idem propositum est, quod Philosophis, qui sola ingenii ostentatione, quicquid meditantur, scribunt, aguntque, metiuntur. Hoc enim maxima inter duas Philosophiæ partes, speculativam, & activam interest: quod illa contemplatione circumscribitur: hæc in actione etiam consistit, imo sine actione nomen retinere suum nullo pacto potest. Quo etiam fit, ut si genus humanum sola legum scriptione constare, si Concilia, cœtusque hominum jure sociati, quæ civitates appellantur, convivere possent: nec magistratu opus esset, qui jus diceret, nec leges præmia bonis, aut improbis pœnas ullas constituerent. Hæc vero decreta, quæ tam prompto, prudentique animo statuistis, ad opus animarum saluti magnopere necessarium, atque utile conficiendum, ad eam philosophiæ Christianæ partem pertinent, quæ politica appellatur. Oportet itaque vos ea nunc aggredi, & bene exequi, nisi inconstantiæ, ignaviæque notam, qua nihil turpius, vobis ad ignominiam sempiternam inuri, aut omnia casu, ac frustra egisse videri velitis: quod per vos stet, quo minus laborem, qui debet, fructus consequatur. Antiqui legumlatores, ac publici morum censores in constituendis decretis diligentes quidem, at diligentiores in exequendis fuisse perhibentur. Lycurgus Rex & Philosophus Lacedæmoniis leges sanctissimas dedit, quibus scribendis operam, & oleum perditurum se putavit, nisi acriter etiam curasset, ut ab omnibus observarentur. Propterea adstrictis civibus Sacramento, quod tamdiu eas intemerate observarent, donec ipse rediret, e patria nunquam rediturus emigravit, maluitque vir sapiens, & de patria bene meritus, hanc unam ob causam, apud exteras nationes privatim vivere, quam domi imperare. Moses Dux & Imperator Judæorum, labores suos in accipiendis a Deo, deferendisque ad populum duarum Tabularum decretis, male positos existimavit, nisi etiam elaborasset, ut suis monitionibus, minis, objurgationibus, publicaque animadversione, Judæi divina præcepta inviolata custodirent. Intelligebant optime majores nostri, qui tot generalibus, Provincialibusque Conciliis, quot literarum monumentis continentur, & amplius, fidem Catholicam, Christianamque religionem, aut retinuerunt, ne laberetur, aut pene collapsam, durissimis temporibus restituerunt, magnum momentum esse ad cultus divini cæremonias integre conservandas, in exequutione Decretorum. Qua in re quid non tentarunt? quos labores non libentissime susceperunt? quos sumptus ultro non fecerunt? quas potentum hominum inimicitias, persecutiones, exilia, carceres fortiter, intrepideque non subierunt? quas tandem difficultates, quæ pericula non facile superarunt? habebant Reges adversarios, primum Gentiles, deinde etiam Christianos, quibus invitis, ac repugnantibus, quicquid e re Christiana erat, sapienter providebant, constanterque gerebant. Non eos dignitatum blanditia, non rei familiaris jactura, non metus suppliciorum, non mortis formido, non alia ulla humana ratio, ab instituto revocare, aut retardare poterat. Nam Deus Opt. Max. pro cujus religione atque honore pugnabant adversus Principes & Potestates, adversus mundi Rectores tenebrarum harum, cum eis stabat in acie, quo du-

Auth. Coll. IX. de Provinc. Præs.

Anno 1573.

ce

Anno 1573. ce victoriam speciosissimam semper reportabant; de quorum laudibus nulla unquam ætas conticescet, nullæ voces silebunt, nulla posteritas non honorificam mentionem semper faciet. Hæc Patres exempla domestica ad imitandum vobis proponite; horum præclaris vestigiis insistite: si Dei gloria, si splendor Ecclesiæ, si Patria, si avita religio, si vestra vobis, vestrorumque salus chara est. Videte obsecro, ne quantam majoribus nostris gloriam peperit incredibile conservandæ, & augendæ veteris religionis studium, tantum vobis dedecus ejus recuperandæ, vel retinendæ negligentia afferat. Fuere & illi homines, ut vos, & nunc idem, qui olim, Deus est. Hoc vero eos etiam superatis, quod ad voluntatem major facultas adjungitur. Si quid enim difficultatis est, in eo potissimum esse videtur, quod res sine temporalium magistratuum ministerio, auxilioque habere eam, quam debent, executionem non possint. At id vos remorari nihil debet, eum ubiqua fere non spiritualem modo, verum etiam temporalem dominatum habeatis, & ubi temporalem non habetis, Principes Christiani, ac Catholici sint, qui sua sponte ac libentissimi, vobis omnem opem, potestatem, authoritatemque præstabunt. Huc accedit, quod res eo loco adhuc sunt, ut parvo labore in optimum statum reduci possint. In Austria, in Styria, in Carinthia, plus forte negocii aliqui vestrum habebunt, ubi major factus est de recta semita deflexus: sed industria ac diligentia vestra plurimum proderit, ut pedem aliquo modo referant. Quod profecto vobis operosum videri non debet, quandoquidem Patres nostri, Gentiles, & religione penitus discrepantes a nobis, tam facile olim ad veri Dei cultum perduxerunt. Nam idem Deus, qui illis in difficillimis rebus adfuit, vobis etiam in facilioribus aderit. Si diutius exspectare & his vulneribus, dum recentia adhuc, ac curatione facilia sunt, mederi non velitis, cavete, ne culpa vestra insanabilis plaga, & ulcus hujusmodi fiat, ut de salute prorsus desperandum sit. Nam & quicquid mali hactenus accidit, id non nisi summæ præteriti temporis negligentiæ tribui potest. Si enim Prælati in sibi subjectorum hominum sceleribus, atque in maxima vitæ licentia, rerumque omnium libertate nunquam connivissent, sed acerrimos se desertorum, ac seditiosorum punitores præbuissent, non ita nunc de religione laboraremus. Quod Assyriorum, Medorum, Persarum, Græcorum, Macedonum, Romanorum Imperiis contigit, id etiam Reipub. Christianæ usu venit. Nam quamdiu illi suos in officio continuerunt, tamdiu pacatum, tranquillumque regnum habuerunt. Ubi leges nihili fieri, magistratus severitatem remittere, & pœna abesse cœpit: corruere omnia: ita in quibusdam Reipub. Christianæ partibus factum est, ut cum Prælati segniter, remisse, negligenter disciplinam Ecclesiasticam curarent, charitas paulatim in animis hominum refrixerit, & religio inclinata sit. Natura & ratione ita comparatum est, ut nulla Respub. firma sit, nullum regnum stabile, ac diuturnum, nisi divinarum, humanarumque legum authoritate, potestateque & summis rebus præfectorum severitate, judicioque nitatur. Imperium Romanum, quo nullum florentius, & gloriosius prisca vetustas intuita est, his duabus rebus maxime nitebatur, Deorum cultus observatione, ac togæ, armorumque disciplina. Quarum rerum quousque severissimos custodes omnium gentium victrix, ac Domina urbs habuit, longe lateque multis Regibus, populis, civitatibus, totique denique terrarum orbi imperavit: ut vero castrensis disciplina, ac militaris ratio occidit, ut censura pacis Magistra, custosque jacuit, ut pulsa virtute irrepsit flagitiorum omnium impunitas, imperare desiit. Expugnentur licet urbes, corripiantur gentes, Regnis manus injiciantur, nisi rebus cum intus, tum foris officium suum constiterit, partarum rerum cœlo cumulus æquatus, sedem stabilem non habebit. Tantum autem studium antiquis Romanis non solum observandæ, sed etiam amplificandæ religionis fuit, ut florentissima tum & opulentissima civitate, decem Principum filii senatusconsulto, singulis Heturiæ populis percipiendæ sacrorum disciplinæ gratia traderentur, & nihil unquam vel in bello, vel domi, nisi auspicato gererent, quod inde initium bene gerendarum rerum duci oporteat, hoc est a Deo immortali, sine cujus nutu ac voluntate nihil præclari effici potest. Quod si quis vel latum unguem a constitutis religionis cæremoniis discessisset, tam graves pœnas dabat, ut Lucius Junius, quod neglectis auspiciis classem tempestate amisisset, damnationis ignominiam voluntaria morte prævenerit. Tam gravi etiam in arte bellica, cæterisque rebus, cum privatis, tum publicis, censorum ac consulum supercilio tanta Pop. Rom. amplitudo examinata est, & sustentata, ut parentes ipsi filiis orbi vivere, quam publicæ vindictæ deesse maluerint. Exuebant patrem, ut consulem agerent, & satius esse judicabant genus suum interire, quam patriam disciplina carere, ut digni civibus viderentur, qui in Rempub. viribus omnibus incumberent. At quorsum hæc? quorsum? ut intelligatis filios hujus sæculi prudentiores esse filiis lucis in generatione sua: nam ita religionem suam, vel potius superstitionem illi colebant, ita civitatis instituta observabant, ut hæc fortunis, liberis, ac vita ipsa chariora essent. *Luc. Cap. XVI.*

essent. At nos, qui verum Dei cultum persequimur, quibusque certa immortalitatis spes, ac beatitudinis merces proposita est, tam segnes, tam remissi, tam negligentes sumus in conservanda, vel amplificanda religiune, ut nihil ad nos pertinere videatur; ita indulgemus, ac connivemus fidei deserturibus, & seditiosis, ut pudeat dicere, nus posthabitis divinis, humana & caduca buna tanti facere; falsis rerum humanarum simulacris delusi, perinde quasi nihil mentis haberemus, immurtalia aspernamur, & vanis divitiarum, pumparumque spectaculis retardati, Dei, nustrique ubliviscimur. An prupterea Imperia mandantur, & Ecclesiæ cummittuntur, ut nihil agamus, nihil cugitemus, dignitatum hunuribus tautum fruamur, & sub tectu in utramque aurem durmientes jaceamus? Imo veru ut præsideamus, laburemus, huminum cunsilia, ac studia intueamur, huneste, recteque viventes præmiis afficiamus, turpiter & flagitiuse, puniamus. Neque enim propterea nati, aut publicis functionibus, magnisque rebus præpositi sumus, ut otiosi, ac desides domi sedeamus, cum nihil adeo reperiri pussit, usquequaque quæras licet, quud in munere suu a Deu immortali præscriptu assidue nun exerceatur. Nam quidquid in mundu spectari, aut cunsiderari putest, id ab ignava quiete ad laborem, ab alienis uperibus ad officium nos excitat, ac traducit. Ut autem altiura, ac majura prætermittam: cœlum cuntinenter mirabili celeritate cunturquetur, sydera cursum suum quutidie cunficiunt, ignis vulitat, aër impellitur, flumina perpetuo labuntur, ac terra locata in media mundi sede, & mudu vestita flutibus, modu nivibus tecta, innumerabiles prupe rerum species vitæ nostræ necessarias pruducit, & nunc frigore ubriget, nunc sulis ardure peruritur. Is autem, cujus præputenti nutu, ac divina pruvidentia umnia reguntur, gubernantur, atque ad certum urdinem diriguntur, Deus est, qui umnium cummodis, cum universis, tum singulis pruvidet: eadem lex, idem modus, eademque ratiu civitatum, & Ecclesiarum, quæ muudi existimanda est. Nam quemadmodum Deus Opt. Max. eam rebus naturam ingenuit, ut infimæ per supremas cunservari debeant; ita inter homines varii ordines, cum sint inter se ingenio, prudentia, consiliu, variisque artibus plana distincti, quusdam paucus e multis delegit, cum naturæ dunis excellentes, tum virtutum splendore ac gluria præstantes, qui aliis præsideant. Hos imperare, leges dare, pœnas statuere, jus reddere, officia ducere voluit; illos obedire, monita sequi, & præceptis audientes esse. Huc autem inter utrusque discrimen est, ut si illi ab officio discedant, non tantum periculum sit, quantum si hi ad muuus suum oscitarint. Ut enim terra, si cœlorum motu, ac lumine destitueretur, nihil produceret usquam, & prupter hanc sterilitatem auimantia umnia interirent, atque quiescentibus cœlis ac cessatiune torpescentibus totus mundus rueret: ita si, qui summis rebus præfecti sunt, remittant animum, diligentiam severitatemque abjiciant, uun sibi modu, sed etiam cæteris umnibus, in quus imperium habent, maximam perniciem bonorum, vitæ, salutisque afferant, necessa est. Quod cum animadverterent majores nustri, sapientissime judicarunt in eu, qui hominum salutem, & Ecclesiæ alicujus gubernacula tractet, cum multa inesse uportere, tum illa maxime, scientiam cultus divini, vitæ sanctimuniam, zelum religionis, imperandi authuritatem, laburem in negutiis, fortitudinem in periculis, industriam in agendu, celeritatem in eunficiendu, consilium in pruvidendu, ut adminicula sint, quibus adjuvetur. Nam ratiu curandæ salutis humauæ, tam ampla est, tamque patens, ut non una re, aut altera definiri & coërceri, sed multis atque innumerabilibus prope debeat. Ex quo intelligere possumus utiu, ac quieti, nullum esse lucum, sed semper restare aliquid, in quu cum fructu versari, atque exerceri possimus, modo illud nubis ub uculos punamus, quantum onus sustiueat is, qui animarum salutem curat, cui rei ne tum quidem pro ufficiu satisfiet, si nun dies sulum, verum etiam noctes omnes, huic oni laburi intenti, & assidui, insumnes ducamus. Multa adhuc superassant, quæ in mentem venerant, quæque dicere cunstitueram, sed tam lunga oratiune, quam nec præsens tempus patitur, nec fert consuetudu mea, vereur, ne patientia vestra nimium diu abutar, præterquam quod egu temporis angustiis excludur, vestra etiam in me audiendu benignitas tanta, quæ dictionem meam hucusque pruvexit, uunc munet, ut finem dicendi faciam. Quocirca agite dum Patres, excubate, præspeculamini, & memores officii, quicquid upurtet, agite. Pasturres ac censures estis in hac edita, & eminenti Ecclesiæ specula, ut severitatem cum lenitate exerceatis, ut virtutes benignissime foveatis, ut vitia severissime vindicetis, ut gregi Duminico præsidiu sitis, ut insidiantes lupus a caulis arceatis, ut murbis medeamini, ut salutem detis. Ecquandu tempus erit, si nunc nuu est, ut vos ustendatis, qui sitis, eamque medicinam his tut Pruvinciæ incummodis salutariter adhibeatis, quam sapieuter reperistis? Præposuit vus Deus suis, ut eus regatis, ut actiones moderemini, ut mores currigatis, ut res necessarias ad vitam spiritualem suppeditetis, ut in tenebris facem præferatis, ut veritatem du- *Anno 1573.*

ceatis,

Anno 1573. ceatis, ut ad cœlestem denique patriam deducatis. Enitimini itaque tantum, quantum poteſtis, & omnibus oervis contendite, ut cum vobis, tum hominibus fidei veſtræ commiſſis nulla in re deſitis, ac tam veſtra, qoam eorum dicta, factaque omoia coram Judiee Chriſto præſtare, atque ea, quorum rationem magna prudentiæ, ac zeli veſtri laude, ad utilitatem cum publicam, tum privatam omnium iniviſtis, obire celeriter, utiliterque poſſitis, ita & ſe vobis plurimum debere omnes intelligent, & Chriſtus gravitatem laborum veſtrorum, præmiorum ſuorum magnitudine compenſabit.

Lecta tum fuit Epiſtola Gregorii XIII. Papæ, quam Ninguarda Roma attulit, & exhibet Lünig in Reichs-*Archiv Spicileg. Eccleſiaſtico Continuat. III. pag.* 913.

Venerabili Fratri Joanni Jacobo Archiepiſcopo.

Inter eas literas, quas permultas undique accepimus, tum a dilectis filiis, tum a venerabilibus fratribus noſtris, partim gratulantibus, partim ſuam erga Nos, atque hanc ſedem benevolentiam, & obſervantiam teſtificantibus, gratiſſimæ fuerunt Nobis literæ fraternitatis tuæ, in quibus & illa eognovimus, quæ tibi cum cæteris communia ſunt; & quod Nos ſummopere delectat, perſpeximus ſummum quoddam tuum deſiderium exterminationis hæreticæ impietatis, fideique Catholicæ propagationis; quo quidem deſiderio ut Nobis conjunctiſſimus es, ſic Nos tibi ſumus voluntate, atqoe amore conjunctiſſimi: incredibile enim eſt, quantopere cupiamus, Catholicam veritatem, omni cum vitæ ac morum ſanctitate agnoſci & eoli; hanc autem neque poſſunt hæretici agnoſcere, qui a Deo deſciſcunt, Deus enim veritas eſt; neque impuri homines & flagitioſi: qui enim dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & veritas in eo non eſt. Laudamus igitur ſummopere tuum ac fratrum tuorum laborem, pro puro ac pio Dei cultu ſuſceptum ex Decreto ſacri Concilii Tridentini in conficienda Synodo Provinciali, eamque Synodum legimus, vehementerque probamus; quam quidem tua ſumma vigilantia, atque opera cuſtoditam iri non dubitamos. Fratri Feliciano a Morbinio tuo, quo minus ad te redeat, moræ aut impedimento non ſumus; Synodum ei Apoſtolica authoritate confirmatam una eum Agendario reddidimus; literasque ad alios iſtius Provinciæ Epiſcopos, ad Principes, ad Canonicos & Capitula, ad ipſum Maximilianum, noſtrum in Chriſto filium cariſſimum, dedimus, quibus monemus, ut eam Synodum diligentiſſime obſervari faciant; eum quibus etiam hoc ipſum coram Felicianum vehementer noſtro nomine agere, ejusque verbis illos fidem adhibere voluimus, quæ omnia fuſius ab eodem Feliciano accipies. Quod vero ad te attinet, ſie eonfirmamus, nihil eſſe imminotam eam benevolentiam, qua te ante Pontificatum proſequebamur, quamque ipſe commemoras, atque hoc etiam magis auctam, quod ad eam voluntatem, quam tum habebaous, poſſumus hoc tempore etiam operam adjungere. Itaque pollicemur, Nos tibi, tuisque rebus nullo loco defuturos, idque tuæ pietati Nos debere exiſtimamus. Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſob annulo Piſcatoris die quinta Julii MDLXXII. Pontificatus Noſtri anno primo.

Diebus ſubſequis poſtquam omnium præſentium fides & jusjurandum, ſigillatim eſt editum, quod canonibus Salisburgenſis Coucilii, anno MDLXIX celebrati, meliori qua licet obſervantia in poſterum inhæſuri ſint, demum die 3 Septemb. Felicianus Ninguarda, Theologus Archiepiſcopi, concilio finem impoſuit, hac ad Patres prolata oratione.

Nemini mirum videri debet, ſi hunc locum conſcendi, ut Conventu jam habito, ac re tota bene acta perorem; eum in ejus prioeipio, a quo hæc eadem veſtra congregatio dependet, quoque præfatus ſim: quod novum, & præter morem videatur, ut is Epilogum etiam agat, qui Prologum egerit. Nam id noo tam mea voluntate, quam eorum imperio factum exiſtimate, qui hanc mihi provinciam demandare & voluerunt & potuerunt. Cum enim is, quem alioquin perorare oportuiſſet, neceſſariis rebus impeditus, hoc fungi munere minus poſſit, imperatum mihi eſt, ejus vice ut id faciam. Quod ego onus eo libentius ſuſcepi, quod inde occaſionem habeam dicendi ea, quæ in altera mea oratioοe brevitate temporis prætermiſi. Attentio autem, ac benignitas veſtra faciet, ut brevis ſim, ac cum inſtituti mei in dicendo, tum patientiæ veſtræ in audiendo memor.

Gratulor vobis, ac mihi gaudeo (Reverendiſſime, & Illuſtriſſime Princeps Matropolitane, Digniſſimi Præſules, Patres Reverendiſſimi, atque quotquot præterea adeſtis Auditores Præclariſſimi) quod tandem poſt multos labores, ac vigilias, tot, tantisque conſiliis, & actionibus veſtris, de Chriſtianorum vobis creditorum ſalute curanda, de reſtituendis moribus, de religione retinenda, optimum eolophonem addideritis. Eſt enim magna laus veſtra, quæ nullis ſæculis interibit, & quam poſteri

fteri æmulabuntur, quod ita animati eftis, ad bene de Repub. Chriftiana promerendum, ut toto triennio elaboraveritis, in inveftigandis, inveniendisque opportunis remediis, quibus Ecclefiis veftris mederi poffitis; & nunc etiam ea ftatueritis tam diligenter, tamque officiofe, quæ ad executionem rerum omnium pertinent. Quid igitur fupereft aliod ad tantum gloriæ cumulum, nifi ut vos operi accingatis? Nam fi conftitutis decretis multis, quibus & vetus Chriftiana religio retinebitur, & non pauci ab animæ interitu fervabuntur, in exequendo ofcitaveritis, nihil omnino erit, quod poffit vos apud Deum, & apud homines excufare, cum nihil videam, quod impedire debeat. An rei gerendæ novitas? at nihil vetuftius, nihil adhuc ab ineunte Ecclefia ufque ufitatius eft ad novitates tollendas, abolendasque. An difficultas, ac timor, ne fubjecti homines tumultum faciant? at turpe eft id dicere, aut etiam cogitare: cum partim vos ipfi imperetis, partim habeatis Principes, viros benevolos de religione recte fentientes, & fautores amicos, ut nulla res tanta fit, ac tam difficilis, quam non ex confilio regere, & virtute veftra, auxilioque ipforum conficere poffitis. At cum fubditis in gratia effe oportet: Quis bonus ab iis gratiam ineat, qui per fuos errores & contumaciam in gratia Dei non funt? At urgebimur omnium convitio: Quis eorum maledicta magnopere curet, quibus etiam fi bene faciat, blandiatur, indulgeat, non tamen efficiat, quin obtrectent? At fugient, abibunt, a nobis fecedent: Quis non jure lætetur, Provinciam tanta pefte, & tanta perditorum hominum colluvione liberari? At in bonis, fortunisque jacturam faciemus: Hoc nimirum eft, quod plerosque Paftores ad officium pigriores, & tardiores facit: nam dum reddituum atque obventionum damna metuunt, dum incommoda rei familiaris formidant, dum tori temporalibus facultatibus curandis, augendisque funt intenti, ea, quæ ad Dei religionem, ad falutem proximi, ad debitum munus pertinent, oculis veluti claufis prætereunt, quafi non onus, fed honorem duntaxat cum proventibus acceperint. Væ Paftoribus Ifrael, qui pafcebant femetipfos: nonne greges a Paftoribus pafcuntur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craffum erat occidebatis: gregem autem meum non pafcebatis. Quod infirmum fuit, non confolidaftis, & quod ægrotum, non fanaftis, quod confractum eft, non alligaftis, & quod abjectum eft, non reduxiftis, & quod perierat, non quæfiftis. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in univerfo colle excelfo, & fuper omnem faciem terræ difperfi funt greges mei, & non erat, qui requireret, non erat (inquam) qui requireret.

Ezech. C. XXXIV.

Si quis Epifcopatum defiderat, bonus opus defiderat, non bonas opes, fed bonum opus (inquit Paulus) hoc eft, labores, curas, folicitudinesque in curanda cum fua, tum aliorum falute. Nam bonus paftor animam fuam ponit pro ovibus fuis: fi animam, hoc eft, vitam: quanto magis corpus, id eft bona temporalia? Nam pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima fua. Vos Patres gravem provinciam fuftinetis, vos Chrifti perfonam agitis, vos ejus oves pafcendas recepiftis: vos ergo facite, ut ipfe fecit. Chriftus verus paftor humani generis, præter laboriofas totius vitæ moleftias, quas omnibus modis pertulit, atrociffima etiam mortis fupplicia, cruciatusque duriffimos fponte fubire non dubitavit, ut gregem fibi a Patre commiffum, e luporum faucibus eriperet, falutemque daret. Quid igitur vos rerum caducarum, divitiarumque damna deterrebunt, quos etiam, fi opus fit, vitam, fanguinemque profundere oportet? Ethnici Philofophi olim, ut terræ conditionem, ambitum maris, fyderum motus, totius denique mundi naturam commodius perfcrutarentur, hæc ludibria fortunæ, quæ nos appellamus etiam bona, ne retinenda fibi quidem putarunt. Revivifcat nunc aliquis contioentiffimorum hominum majorum noftrorum, quorum in domo nihil opulentum, nihil fplendidum, nihil ornatum fuit, præ fe omnia quafi ftercus arbitrantes, ut Chrifto omnes lucrifacerent:, Ambrofius, Hieronymus, Auguftinus, Gregorius, Hilarius, Rudbertus, Virgilius, Corbinianus, Maximilianus, Wolfgangus, Caffianus, & videat aliquem fummis Chrifti beneficiis ufum, atque in maxima Ecclefiæ dignitate conftitutum, tantopere laborantem, ac folicitum, ne amplificanda religione, in opibus detrimentum accipiat: nonne hunc hominem ita rideat, imo nonne ita fupercilium ponat, nonne ita fuccenfeat ei, ut ne nomine quidem Chriftiano dignum putet? Nam fi Chriftiani fumus, & Chriftus Dux, & auctor nofter paupertatem profeffus eft, rebus neceffariis ad liberaliter, ingenueque vivendum, facile contenti fimus, nihil quæramus, nihil appetamus, nihil optemus amplius. Tantum autem abeft, ut id eveniat, quod ita verentur, ut rebus magna etiam acceffio fiat: ut eft apud Mathæum: Quærite primum regnum Dei, & juftitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Quid porro fi oftendam hos tam formidolofos homines, in eo ipfo, quod Dei religionem, propagationem fidei, cæremoniarum obfervantiam, fuis emolomentis pofthabent, graviffimam in bonis, fondis, poffeffionibus, rebusque omnibus jacturam facere? Audite obfecro. Judæi cum Deum fancte, pureque colebant, cum patrias leges obfervabant,

Anno 1573.

I. Timoth. Cap. III.

Joan. Cap. X.

Job. Cap. II.

Cap. VI.

Anno 1573. vabant, cum facra, ritusque avitos retinebant, omnibus populis terrori erant, affluentius divitiis abundabant, cuilibet finitimarum civitatum imperabant. Cum vero divinos honores falsis Diis deferebant, cum turpi lucro rem quærebant, cum in omni corruptela vivebant, cum Magistratus, & Reges Judiciurum, domesticæque disciplinæ severitatem negligebant, domo, fortunisque spoliabantur, e natali solo deripiebantur, inque miserrimam servitutem ad remotissima loca abducebantur. Collecto concilio Pontifices, & Pharisæi adversus Christum dicebant: quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Cayphas autem Pontifex anni illius dixit; Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Christus pedibus clavo ferreo trajectis, & passis manibus itidem transfixis, verberatus, contusus, sputis aspersus, contumeliis, & convitiis jactatus, cruento latere cruci suffixus, ac mortuus tandem est: quam vero id eis expedierit, ipsi viderunt. Nam post venerunt Romani, Vespasiano patre, ac filio Tito Imperatoribus, ut tam execrandum facinus ulciscerentur, & omnibus viis obsessa Principe urbe Hierosolyma, in quam omnes fere ejus regionis incolæ ad fatalem interitum confugerant, non solum hanc, verum etiam totam Judæam crudeliter depopulati sunt, civitatibus, oppidisque eversis, agris omni clade pervastatis, puberibus, impuberibusque partim interfectis, partim sub hasta venditis. In ipsa autem Metropolis expugnatione, atque excisione, quot mulierum, infantiumque lamentabiles ejulatus, questus, gemitus, trepidæ ætheris auræ receperunt? quot lacerata ferro corpora Jordania impatiens tanti oneris eruentatis aquis vehere coactus est? quot matrum gladios in filiolos genitricis nomine, & complexu ipso crudelis dextræ misericordiam implorantes, terra penitus, ac cœlum ipsum exhorruit? Quem crudelitatis lachrymabilem habitum, truculentam speciem, violentos spiritus, tetram vocem, terribiles minas, cruenta imperia redundasse in communem omnium perniciem non legimus? Necarunt Christum, pravæ rapti affectionis impetu, iram & odium omne in Dei filium evomuerunt, non tamen id effecerunt, ut Romani non venirent, & tollerent locum, ac gentem. Nam ita patrio solo, ita regno, ita libertate a Romanis exuti sunt, ut nullum certum locum, nullam sedem firmam amplius habeant, ubi habitare, & certo consistere possint. Vagantur nunc Judæorum reliquiæ, omnibus orbis terræ partibus, pecudum more sine Pastore,

Joan. C. XI.

sine Duce, serviunt aliis ut vilissima mancipia, vexantur, cruciantur, vix habent, quo vivant. Græcorum gens Patrum nostrorum memoria (ne semper Ethnicos, & Judæos loquamur) dum vigilantissimos Pastores, Athanasios, Basilios, Gregorios, Chrysostomos illos habuit, continentes, ac religiosissimos viros, dum illorum monitis paruit, dum cum Ecclesia Romana, & Apostolica sensit, jure semper apud omnes floruit: ab ea nostri, cum doctrinæ, tum vitæ plurima acceperunt exempla; in ea admirabilis sanctitatis dignitas, ac singularis bene constituti imperii species viguit. Ut vero Episcopi, cæterique Prælati remissi esse in corrigendo, monendoque, leges nihil valere, judicia jacere, mos Christianus occidere, solennes cæremoniæ tolli, novæ sectæ, nova religio, novæ hæreses oriri cœpere; a Christi Vicario defecit, descivitque a veritate. Quo dissidio factum est, ut tantæ tyrannidis jugo ab Rege Turcarum oppressa jaceat, ut ne respirare quidem possit, amisso Imperio, libertate perdita, ac nomine Christiano vix sibi retento. Nostris vero temporibus, quid sibi volunt quotannis tot terræ motus? tot fluminum inundationes? tot incendia? tot cœli minæ? tot pestilentiæ? tantæ annonæ, rerumque omnium caritas, ac penuria? ut idem communiter contingere videatur, quod olim Aggæus Propheta suo sæculo objiciens conquestus est: Seminastis multum, inquit, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum. Hæc enim nostro quoque ævo nimium meticulosis, ac tepidis Pastoribus usu venire quis non videt? Quæ cui tribuatis, nisi ex hoc uno eodem fonte manasse putetis? Capiebam anno superiori ex meis redditibus decem millia aureorum, hoc anno vix quatuor capio: antea ex meo vectigali aliquid etiam redundabat, nunc ne satis quidem est ad necessarios sumptus faciendos. Unde enim hæc tam subita, & inopinata mutatio? Quid dicam, nisi dicam divina hæc esse signa, occultasque, & latentes Christi voces, quibus assiduis nos paterne monet, ut caveamus, ne dum propter opes, religionem negligimus, & umbram (instar Æsopici canis) pro veris, atque æternis bonis affectamus, utrumque amittamus, idque cum B. Job tandem dicere cogamur: Timor, quem timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit. Nonne dissimulavi? nonne silui? quievi? & venit super me indignatio. Utinam vero his etiam pejora nobis non accidant, secundum illud sapientis: Quia despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo;

Cap. I.

Cap. III.

Proverb. Cap. I.

ridebo: & ſubſannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia. Penetravit jam Chriſtiani Imperii nomen ad ultimas orbis terras, fidei noſtræ ſplendor, ac lumen apud Indos illuxit, ubi dici non poteſt, quantus ſit illorum hominum fervor, ac virtus. Si quem ex noſtris videant, ita eum quaſi de cœlo delapſum accipiunt, quod veri Dei cognitionem, diſciplinam ſolidæ religionis, rectæ vitæ inſtitutionem, ſalutemque ſuam nobis acceptam referant. Tam impigri vero ſunt, cum ſuperiores ad docendum, & jubendum, tum inferiores ad obediendum, ac faciendum; ut naſcentem Eccleſiam apud illos cernas, quæ olim apud Patres noſtros fuiſſe ſcribitur. An non turpe videri nobis debet, & ignominiæ plenum, ut novitii, ac tyrones Chriſtiani, nobis veteranis diligentiores ſint, ac meliores? Verendum profecto eſt, niſi aliam viam ſequamur, ac ſtylum vertamus, ne cum religione, quam tot jam ſæculis a majoribus noſtris, ab Apoſtolis, a Chriſto ipſo, quaſi per manus traditam accepimus, imperium, & libertatem omnino perdamus. Habemus ante oculos exempla Judeæ, Africæ, ac Græciæ, quæ nobis certa ſatis omnium rerum documenta dare debent: ut interea recentia vulnera taceam, Hungariam & Illyrium, quæ Provinciæ modo magna ex parte Turcarum imperio ſubjectæ ſunt, ſine ullis fere veſtigiis veteris cultus Chriſtiani. Quare ſi recte ratiocinabimur, ſtatuemus Patres, omnia mala, quæ in rebus cum corporis, tum animæ, non in Repub. Chriſtiana ſolum, verum etiam in univerſo terrarum, gentiumque omnium orbe, tam ante actis ſæculis, quam noſtra ætate accepimus, uni religionis divinæ neglectui, ac contemptui tribuenda eſſe: ut nihil prorſus eſſe debeat, quo a curanda religione animi, & conatus noſtri deterreantur, atque avocentur. Quæ cum ita ſint, licet hortatu meo vos egere non exiſtimem, quod veſtra ſponte tam inflammati ſitis, ut nihil ſupra dici poſſit, mearum partium tamen putavi, non prætermittendum ex more id officii eſſe, quin vos monerem, ut quæ ad reformandam Provinciam, & curandam hanc Eccleſiæ Chriſtianæ partem ſapientiſſime conſtituiſtis, nulla interpoſita mora, diligentiſſime etiam exequamini, cum nihil omnino ſit, quod vobis moram facere debeat. Agite ergo, & in ea, quæ officio paſtorali digna ſunt, ſedulo incumbite, atque ad gregis vobis crediti curam conſtanter invigilate, & omnium humanarum, temporaliumque rerum ſolicitudine poſthabita, Eccleſias, quas regendas ſuſcepiſtis, prudenter gubernate: in hac re oſtendite Provinciæ lumen animi, ingenii, conſilii, operæque veſtræ: in vos enim, atque veſtrum nomen ſe tota convertit: Catholicos ad perſeverantiam exhortamini, errantibus revertendi viam oſtendite, fideliores & paratiores ad obediendum incitate, ut cæteris exemplo ſint, excitate ſegnes, rebelles, & obtemperare recuſantes, canonicis pœnis ad parendum compellite; nullius potentiam, vim, minasque formidate, nullam vitæ, bonorum nullam jacturam timete, non ullis denique ſumptibus, non moleſtiis, non quibuscumque periculis parcite, ut eam religionis Catholicæ diſciplinam, quæ animarum ſaluti neceſſaria & utilis eſt, quemadmodum inſtituiſtis, in priſtinum ſplendorem reſtituatis, multosque ab interitu ſervetis. Pro hoc nobiliſſimo, atque excellentiſſimo opere, pro tot laboribus corporis, pro tot animi contentionibus, pro tot ſudoribus, curis, vigiliisque veſtris digniſſimam, certiſſimamque mercedem, vitæ quidem hujus tranquillitatem, ac ſempiternæ beatitudinem a Chriſto Opt. Max. exſpectate. Nihil eſt enim illi Principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, præcipue vero Rempub. Eccleſiamque Chriſtianam, quod quidem in terris fiat acceptius, quam ſi veræ religionis cultus, humanæ ſalutis gratia, conſervetur, adjuvetur, augeatur; cujus rectoribus, & conſervatoribus, certus eſt in cœlo, ac definitus locus, ubi beati perpetuo immortalitatis ævo cum divinis mentibus perfruantur. *Anno 1573.*

Nihil porro perficiendo, abſolvendoque operi jam erat reliquum, quam ut conſtitutiones & Decreta, ad diſciplinam exulcerato tempore reformandam edita, Pontificio etiam oraculo probata, typis excuderentur, atque diſtributo ad omnium pervenirent, Salisburgenſi Provincia comprehenſorum, manus. Id quoque Joannes Jacobus fieri præcepit, futurumque annunciavit hoc edito Decreto.

Anno 1574. Joannes Jacobus, Dei gratia Archiepiscopus Ecclesiæ Salisburgensis, ac Sanctæ Sedis Apostolicæ Legatus

Universis Coepiscopis, Prælatis, Clero, populoque Provinciæ suæ

Salutem in Domino sempiternam dicit.

Ut maturo consilio, ac præparatione bene meditata aggrederemur negocium reformandæ provinciæ nostræ, ferendo opem inclinanti religioni, succurrendo saluti, commodisque communibus, intercludendo omnes dissensionum vias, ab animis errorum dispellendo caliginem, vitia extrahendo radicitus, officii disciplinam, ac bene beateque vivendi adjumenta & auxilia suppeditando, ad Dei cultum, ad veram pietatem, ad virtutes erudiendo, fidei Catholicæ dignitatem, & decus sustinendo, servando leges, ac vetustissimarum cæremoniarum a majoribus nostris, quasi per manus summa cum pietate traditarum, jura præscribendo, nihil nisi populi nostri nobis commissi utilitatem, & fructum quærentes, hanc Synodum Provinciæ nostræ non minus necessariam, quam salutarem frequenti Patrum conventu annis præteritis habuimus: in qua illud primum nobis constitutum fuit, ut Ecclesiasticus ordo, quoad ejus fieri possit, vitio careat, cæteris exemplo sit; nec veniat quidem in eum ordinem, quisquam vitii particeps; magnum est enim personam tueri sacerdotis, qui non animis solum debet, sed & oculis servire hominum: tum populi mores ita emendentur, corriganturque, ut pristinus avitæ fidei, religionis, charitatisque spleudor appareat: sacerdotum enim vita, victuque mutato, mores civitatis mutari solent: nam quales in civitate sacerdotes sunt, tales plerumque reliqui solent esse cives. Quibus decretis constituendis, Spiritus sancti aura provecti, tantum effecisse videmur, ut nemo sit, qui nihil non magnum speret, si ad optatum exitum, finemque perducantur. Id per nos ne staret, quo minus fieret celeriter, Venerabilem SS. Theologiæ Doctorem, & nobis fidelem, ac dilectum Consiliarium, Felicianum Ninguardam, cum mandatis in Urbem statim misimus, jussimusque, ut nostro nomine causam approbandæ, confirmandæque Synodi cum summo Pontifice tractaret, ac perageret, sine cujus authoritate, & judicio nihil magnum usquam in vulgus dari, nihil constitui in rebus religionis, nihil in apertum proferri debet. Qua in re conficienda aliquo temporis spatio exacto, anno proxime lapso ad nos rediit, ac secum Constitutiones nostras Synodales examinatas, ratasque habitas retulit. Eo reverso in animo erat, quæ salutaria remedia reperissemus huic perturbato, & calamitoso sæculo, errorum, dissensionum, hæreticæ fraudis, & doli pleno, a Sede Apostolica potestata jam nobis facta, ocyus ea publicare, & imperare Coepiscopis nostris, ut diligenter ubique locorum observanda ac custodienda curarent: verumtamen multis undique obruti curis, in tantam varietatem, magnitudinemque negociorum incidimus, ut nisi mense Augusto proxima sequentis anni septuagesimi tertii nos explicare non potuerimus: quo tandem superatis difficultatibus omnibus, quæ nobis impedimento fuerant, quo minus id efficeremus, quod maxime cupiebamus, diem vigesimum quartum conventui habendo, indiximus Provinciæ: ad quem cum Patres convenissent, Spiritus sancti numine invocato, decreta Synodalia promulgavimus, eaque ab omnibus custodiri ac observari jussimus; & multa alia inter nos, cum moniti a Summo Pontifice, tum nostra sponte consultavimus, quæ aditum faciliorem nobis ad universam rationem capessendæ reformationis factura essent: deinde Coepiscopis nostris serio mandavimus, ut in Diœcesi sua quisque, idem facere vellent, & professione fidei Catholicæ ab omnibus facta, gratiisque Deo actis, domum denique ad bene sancita utiliter exequenda redire omnes permisimus. Cæterum ut constitutiones istæ tam in Metropolitana Ecclesia nostræ Provinciæ, quam etiam per omnes Episcopatus eidem subjectos, tempori administrari, & ad optatos effectus perduci possent, necessarium plana nobis visum est, earum exemplum Coepiscoporum, cæterorumque, quorum interest, quemque penes se habere debere: quod ut commodius fieri posset, prælo committi placuit. Quod cum affectum sit, & nulla amplius necessitas rei, vel temporis institutum impediat, denuo hortamur, monemus, obtestamur, præcipimus, Coepiscopis quidem nostris, ac Prælatis minoribus, Archidiaconis, & Decanis, etiam ruralibus, ut hæc decreta Synodalia, & ea, quæ huc pertinentia in postremo Conventu Provinciali collatis consiliis mature congessimus, atque decrevimus, publicare ac diligenter exequi velint: Parochis vero, ac reliquo Clero, universoque populo, ut imperata diligenter faciant, atque ita, quisque in statu, ad quem a Deo vocatus est, ambulent, ut a præscriptis viis non deflectant, aberrentque. Ita enim fiet, ut cum unum membrum in uno corpore fuerimus, & unum ovile sub uno Pastore, ad sempi-

ſempiterna immortalis beatæque vitæ paſcua, duce Chriſto capite noſtro, perventuri ſimus.

Datum ex civitate noſtra Salisburgenſi, Calendis Januarii, Anno a Chriſto nato 1574.

Mandavit itaque Archiepiſcopus Concilii habita Decreta & Conſtitutiones Dilingam tronsferri, atque in officina Sebaldi Meyer, curantibus atque inſpicientibus clariſſimis viris Anno 1574 *typis excudi, quæ per Provinciam diſpergerentur. His autem exemplaribus deficientibus, alteram Decretorum Concilii editionem Salisburgi fieri juſſit Joannes Erneſtus Archiepiſcopus Anno* 1697.

Tum vero curam ſuſcepit Archiepiſcopus Joannes Jacobus illorum XL Capitum, ad diſciplinæ emendationem pertinentium, quæ Felicianus Ninguardo, ut eo o Gregorio XIII. Papo accepit, diligentiſſime odnotavit, & Salisburgum denuo oppulſus in ordinem digeſto, Archiepiſcopo exhibuit, ut, ceu arcanis vulneribus clericorum præſentiſſimum remedium, uſui Salisburgenſium eccleſiarum deſervirent. Conſtitutio vero, ſeu decretum Pontificium, horum XL Capitum couſa exaratum, nullum exiſtit: nituntur ea ſolius Ninguardæ fide, qui ea, perſpectis Germanicorum eccleſiarum nævis, ad Pontificem detulit, atque rurſum reſponſa Pontificis eadem ſua fide, ſuiſque vocibus adornavit. Deſumpta illa a me fuerunt ex Codice MS. de Lutherianiſmo Archivi ſecretioris Aulici Salisburgenſis pag. 232.

CAPITA XL

a Gregorio XIII. Papa per Felicianum Ninguardam Archiepiſcopo & Suffraganeis, ut ſervarentur, impenſe commendata.

Synodus Provincialis R^me^. Archipræſul, ac Princeps Ill^me^. ante triennium habita, ac ſingularis zelus erga religionem Chriſtianam, quem Illma. D. V. in rebus tum publicis tum privatis omnibus præſefert, magna animi voluptate Pontificem Summum affecere. Cognovit enim ex Decretis Synodalibus, quæ ad retinendam fidem Catholicam, ad pravos mores tollendos, ad pellendas hæreſes, hisce perditis temporibus noſtris perquam accommodata ſunt, non parvam utilitatem non huic Provinciæ ſolum, ſed toti Germaniæ etiam acceſſuram, cum exemplum cæteros quoque Metropolitanos commoverit, excitaritque, ut huc animum totum, viresque omnes appellant. Perſpexit deinde cum ex conſilio in hoc negotio ſuſcipiendo, tum ex induſtria in agendo, quantum etiam celeritatis Illma. D. V. in conficiendo, & adjumenti veræ atque orthodoxæ religioni reſtituendæ ſit allatura. Proinde immortales Deo agit, & habet gratias, quod Illma. D.V. in Germania his duris & calamitoſis temporibus in partem ſollicitudinis ſuæ, laboriſque vocabit, cujus induſtria ac vigilantia uberes, ampliſſimosque fructus ex meſſe germanica ſperat. Quamquam vero Sua Sanctitas nihil dubitet, quin Illma. D. V. ita ſit animata ad publicum commodum, ut nihil ſibi magis contendendum putet, quam quod ſpectat ad executionem eorum, quæ Deo inſpirante in hac Provinciali Synodo ſumma vigilantia ac ſingulari ſtudio fuere decreta: pro munere tamen univerſalis Paſtoris, quo fungitur, cohortandam eſſe Ill^mam^ D. V. ſibi induxit, tam per Breve Apoſtolicum, quam etiam per me Ill^mæ^ D. V. ſtudioſiſſimum ac fideliſſimum clientulum, ut ſua ſponte currentem incitaret, potius quam excitaret. Quare cum multa in Decretis ſint valde neceſſaria, multa minus, cumque non omnia ſimul executioni mandari initio poſſint, mihi injunxit, ut nomine ſuo rerum capita Ill^mæ^ D. V. proponam, a quibus omnem executionem auſpicari magni referat. Quæ certe Sua Sanctitas Ill^mæ^ D. V. ob oculos poni voluit, non tam pro Diœceſi ſua, quam ut ea etiam habeat, de quibus Epiſcopos ſuos tamquam Metropolitanus admonere poſſit, ac debeat.

In primis exoptat Sua Sanctitas, ut Synodus Provincialis coram Coepiſcopis quamprimum publicetur, mandeturque executioni, atque ut ejus exemplaria in manibus omnium eſſe poſſint, imprimantur.

Secundo. Cum Sua Sanctitas audiverit in hac Provincia, inque tota Germania maximam eſſe penuriam bonorum ſacerdotum, propterea quod multi ſint imperiti, multi improbi, multi apoſtatæ, multi fugitivi, cumque plurimum referat ad Eccleſiæ reformationem, ut clerici veris honeſtæ vitæ exemplis ad bonam frugem laicos excitent, inflammentque, ac factis ipſis prius, Chriſti exemplo, tum poſtea verbis doceant: ſapientes ac Principes viri totius Reipubl. Chriſtianæ, quorum graviſſimum judicium etiam Synodus Provincialis Salisburgenſis ſecuta eſt, ita ſenſere, nihil tam facere ad Chriſtianam populi utilitatem, quam ſi Seminaria inſtituantur, ubi futuri ſacerdotes, Rectoresque animarum in Chriſtiana diſciplina a tenellis annis erudiantur. Proinde

de Sua Sanctitas cupit vehementer, hortaturque Illmam D. V. curare, ut velit, quo secundum Decreta Concilii Tridentini ac Constitutiones hujus suæ Synodi Provincialis in quinque locis Provinciæ jam constitutis erigantur, in quibus optimæ spei adolescentes bonis litteris, præclarisque moribus tam diu imbuantur, informenturque, quoad ætas, doctrina ac virtus eos ad rectam, diligentemque Ecclesiarum administrationem, salutemque animarum aptos, idoneosque reddiderit. Neque enim tantum onus quibusvis committendum est, sed viris probis tantum, ac peritis, qui solida veritatis eruditione ac spectata laudatæ vitæ constantia id sustinere, cum subditorum sibi Christianorum fructu possint. Sua Sanctitas autem cupit, ut Illma D. V. veluti Metropolitanus incipiat, ne cæteri ullam excusandi, aut diutius producendi rationem habeant.

Tertio desiderat Sua Sanctitas, ut sacerdotes, qui nunc in Diœcesi Salisburgensi, ac tota Provincia sunt, expulsis concubinis, ad eum vivendi modum, quoad ejus fieri potest, revocentur, quem Constitutiones Synodi Provincialis præscribunt. Quod si qui reduci noluerint, si fuerint hujus Diœcesis, juxta sanctiones Ecclesiasticas cogantur, sin alieni, melioribus in eorum locum accersitis, postea quam juxta demerita puniti fuerint, paulatim dimitti poterunt.

Quarto cum in urbe aliqui Episcopi Germaniæ conquesti sint, sacerdotes suos, qui ad vitandas patratorum scelerum animadversiones in alienas Diœceses profugiunt, ab aliis Episcopis suscipi, S. Sanctitas, quod putet Illmam D. V. sacerdotibus egere posse, antequam eos ex Seminario habeat, hortatur, si exteri, & alieni suscipiendi sint, ut eos tantum assumere velit, qui nec vagi, nec fugitivi, nec apostatæ, nec excommunicati sint, quod facile factu est, si neminem susceperit, nisi litteras tum dimissoriales a suis Ordinariis juxta Synodales Constitutiones habeat, tum etiam testimoniales bonæ vitæ suæ, ac sinceritatis fidei ab iis, apud quos fuerit.

Quinto. Quia S. Sanctitas accepit, multos esse Episcopos in Germania, qui in suis Diœcesibus habeant sacerdotes non solum simplices, ac parochos, verum etiam Archidiaconos nonnullos, & Decanos rurales, & (quod absurdius est) quorumdam etiam monasteriorum Prælatos, concubinarios publicos, filios, ac mulieres quasi uxores domi cum omnium scandalo habentes, quas secum etiam (quod gravius est) in itinere vehiculo (quod Schlitten vulgus appellat) vel equis suis a tergo insidentes ducunt, ac balnea cum ipsis & tabernas publicas ingrediuntur, easque nominibus suis, vel propriis, vel a dignitate vocant, qui cæteros idcirco reprehendere, ac punire non possunt, quia in eadem sint navi, ac sentina, monet Illmam. D. V. ut, si qui ejusmodi in spiritualibus officiales in sua Diœcesi reperiantur, eos officiis ac dignitatibus privare velit, suffectis aliis bonæ famæ, ac probatæ vitæ hominibus, quales multi non desuerint.

Sexto. Quoniam S. Sanctitas audivit, infinitos propemodum esse sacerdotes, etiam Canonicos, per totam passim Germaniam, qui diversas habeant Ecclesias etiam remotas, partim curatas, partim etiam alias, quæ tamen eorum præsentiam desiderent, cum piorum virorum omnium scandalo, Ecclesiarum ipsarum jactura, detrimentoque animarum, ac damno, quia non omnibus prospicere, non ubique adesse, non omnes visitare eodem tempore possint, quas & per Laicos (quod alienius est) administrant, improbissimis quandoque sacerdotibus ad Sacramentorum ministerium adhibitis, instat, ut Illma. D. V. si qui sint tales in sua Diœcesi vel Canonici vel alii cujuscumque dignitatis, gradus, aut conditionis sacerdotes, ad renuntiationem illarum Ecclesiarum, una tantum retenta, eos cogere, Ecclesiisque ipsis commode providere velit de idoneis sacerdotibus; alioquin S. Sanctitatem prospecturam.

Septimo. Licet summus Pontifex, ut Illmæ. D. V. Coëpiscopisque suis ob penuriam idoneorum sacerdotum gratificaretur, Canonicis non regularibus, idoneis, piisque annuendo permiserit, ut præter Canonicatum parochialem quoque Ecclesiam non multum a Canonicatu distantem, cum iis conditionibus, quæ sunt in facta a me relatione Synodi per S. Sedem approbatæ, ab ordinariis suis habere possint, non ideo tamen id etiam in cæteris alterius Diœcesis Canonicis, & sacerdotibus non Canonicis, qui residere in ipsis parochiis nolunt, aut non possunt, connivit. Quem ob rem cum S. Sanctitas perceperit in tota Germania universim, ac sigillatim in Provincia Salisburgensi. nonnullos Canonicos in alienis Diœcesibus parochiales, & alias habere Ecclesias, plurimosque esse sacerdotes non Canonicos, qui in civitatibus, aliisque locis in officio aliquo sint constituti, & cum omnium scandalo, multorumque damno habeant Ecclesias præterea parochiales distantes aliaque beneficia, in quibus residere non possunt. Admonet Illmam. D. V. ut eos (si qui

qui tales in sua reperiuntur Diœcesi) cogat, quo, si sint Canonici externi parochiis, cæterisque Ecclesiis, in quibus residentia opus est, renuntient, sin alii sacerdotes, aut se abdicent officiis, tumque unam tantum Ecclesiam parochialem, vel aliam, quam voluerint, retineant, aut beneficia omnia relinquant, quæ præsentiam ipsorum requirunt: alias tamquam vacantibus provideatur.

Octavo. Cum S. Sanctitas cognovit non paucos esse Canonicos per totam Germaniam, qui plures Ecclesias parochiales, aut alias Pastorum residentes requirentes, aut per multas diætas distantes a Canonicatu in aliena etiam Diœcesi habeant, jubet, ut Illmo. D. V. si qui ejusmodi sint Canonici in sua Diœcesi, eos cogere velit, ut dictis parochialibus Ecclesiis renuntient, & unam tantum parochialem Ecclesiam, eamque per unam tantum diætam distantem, cum Canonicatu retineant, alioquin S. Sanctitatem provisuram.

Nono. Cum S. Sanctitas sciat per totam fere Germaniam esse multas passim Ecclesias, præsertim parochiales sub cura Canonicorum, ac minorum Prælatorum, quæ idcirco male administrantur, ac quodammodo corruunt, quia ab iis minime visitantur, cum hoc unum agatur tantum, ut pecuniis, ac redditibus inhient, & quod Vicarii ac Cooperatores eorum ob rem nimis tenuem, quæ illis in stipendium datur, idonei vix inveniantur, vel inventi cogantur multa facere, quæ sacerdotes Dei minus decent, mandat Ill^mæ D. V. ut in sua Diœcesi pro munere, quo fungitur, ejuscemodi incommodis provideat. Nam & sæculares ipsi conqueruntur, quod cultus Divinus tam infimo loco sit, ut templa propter possessorum avaritiam ac socordiam ruinam minitentur.

Decimo. Cum S. Sanctitati notum sit multas esse Ecclesias in Germania, etiam parochiales, cum amplissimis redditibus, quibus de idoneis Pastoribus, ac parochis, vel de aliis sacerdotibus juxta necessitatem non providetur, aut de rebus necessariis secundum exigentiam rei, seu bonam mentem fundatorum, monet Ill^mam D. V. si quæ ejusmodi sint in sua Diœcesi, ut eis juxta suas Synodales Constitutiones ita prospiciat, ut intentio fundatorum non defraudetur, aut detrimentum fiat piis animabus, aut etiam boni scandalizentur. Quod si sint Juris Patronatus, cogat eos, ad quos spectant, ut in officio sint: si autem ipsi defuerint, provideat Illma D.V. animadvertat etiam oportet, ne quicquam ex annuis redditibus illarum Ecclesiarum a conferentibus retineatur aut usurpetur, id quod plerisque in locis Germaniæ fit, ubi collatores etiam Ecclesiastici majorem partem redditunm sibi vendicant & reservant, quod etiam faciunt ii, qui beneficia a collatoribus obtenta aliis renuntiant, sibi magnam partem eorumdem redditum, vel saltem optimas pensiones cum aliis prærogativis reservantes; id quod prorsus fieri non potest sine S. Sedis consensu.

Undecimo. Cum S. Sanctitas non sine acerbo animi sui sensu audierit in multis Diœcesibus Germaniæ, Episcopos, aut Suffraganeos eorum quotannis Diœceses non visitare, neque omnibus in locis Sacramentum Confirmationis conferre, ita ut plurimi nesciant, quid Confirmatio sit, hortatur Ill^mam D. V. ut in hac sua Diœcesi huic malo juxta Constitutiones Synodales prospicere velit, ne idem etiam error in ea regnare videatur.

Duodecimo. Plurimum dolet & admiratur S. Sanctitas, quod multi Episcopi Germaniæ non visitent quotannis, aut curent, ut per alios visitentur Ecclesiæ sibi subditæ, quod tam parum provideatur necessitatibus singulorum locorum, ut satius fieret, quandoque eos non visitasse, quam aut tam negligenter visitasse, aut juxta necessitatem non providisse; hinc enim postea multa mala oriri, hinc majorem libertatem inter subditos nasci est necesse. Quare monet Ill^mam D. V. ut in omnibus partibus suæ Diœcesis quotannis visitandis summam diligentiam, summumque studium juxta Constitutiones Synodales aut per se, aut per alios adhibere velit; est enim res pernecessaria & perutilis.

Tertio decimo. Cum S. Sanctitas compertum habeat infinita propemodum per Germaniam esse monasteria Canonicorum regularium, aliorumque monachorum Ordinariis subjecta, in quibus non sine magno dedecore monasteriorum, ac detrimento propter Superiorum negligentiam non modo non sacræ litteræ, sed ne regula quidem ipsa doceatur, quam professi sunt, aut cæremoniæ, sanctionesque Ecclesiasticæ, ita ut vix ullus sit, qui sciat, quid faciendum sit, quemque sibi scopum in ingressu proposuerit, ac (quod turpius est) ejusmodi Prælatos, ita uti opera, ac servitio suorum religiosorum, quasi essent abjectissimi famuli & mancipia: advertit Ill^mam D. V. ut inter visitandum sigillatim huic tanto incommodo providere velit, si qua talia monasteria in sua Diœcesi reperiantur, ac Abbates & Superiores, per quos id committitur, graviter punire, quo in posterum in officio sint.

Idem

Idem quod ad monialium monasteria pertinet, in iis rebus, quæ ad ipsas spectant, cum & ipsæ parum doceantur ea, quæ sunt religionis, ac bonorum morum, quarum etiam clausuræ ab Illma D. V. diligenter secundum sacros Canones ac Constitutiones Synodales Salisburgenses spectandæ ac lustrandæ sunt, sub quibus certe sunt ipsæ diligenter continendæ, non paucas enim in hac re S. Sanctitas ex Germania querelas habet.

Quarto decimo. Quum S. Sanctitas accepit plurima esse monasteria ditissima in Germania cum Canonicorum regularium, tum aliorum monachorum, in quibus licet pauci sint religiosi, a Prælatis tamen, quod nimios sumtus in personas suas faciant, ac nimis laute vivant, necessaria eis non suppeditentur, præcipit Illma D. V. ut in visitatione suæ Diœcesis diligenter quærat, si qua sint ejusmodi monasteria, iu iisque efficiat, ut in posterum Prælati subditis suis abunde suppeditent omnia, quæ ad victum, vestitumque necessaria sunt, & si quando ægrotaverint, ut eis nihil desit, quod ad valetudinem recipiendam faciat; omnia tamen metienda sunt juxta facultates monasteriorum.

Quinto decimo. Cum S. Sanctitas resciverit in multis monasteriis Germaniæ Prælatos minores, quales sunt Abbates, ac Præpositi in tanta majestate vivere, quasi sub regula non sint, ac non modo vitam communem monasteriorum, verum etiam chorum, & res divinas parvi pendere, atque ea flocci facere, quæ ad profectum suorum pertinent, præsertim cum nunquam fere capitula habeant, nec subditos corrigant, si quando errarint, cum tamen primi esse in rebus bonis & exemplo cæteris præire debeant: instat, ut Illma. D. V. in visitando summam diligentiam adhibeat, si qua talia monasteria in sua Diœcesi inveniantur, quo ejusmodi Prælati in officio deinceps contineantur, eisque tanta libertas non permittatur.

Sexto decimo. Cum S. Sanctitas acceperit in multis Ecclesiis Collegiatis Germaniæ etiam Cathedralibus eidem Canonico tam multa ad diversa munera committi, ut nullum postea exequatur: hortatur Ill^mam. D. V. ut si quas ejusmodi Ecclesias in sua Diœcesi vel Metropolitanam, vel alias, inter visitandum, aut etiam ex piorum relatione invenerit, det operam posthac, ut ea officia, quæ sub unius cura erant, diversis, iisque idoneis, & aptis hominibus distribuantur, ita ut ipsi ea diligenter exequantur.

Septimo decimo. Cum S. Sanctitas audiverit in eisdem Ecclesiis multis Canonicos circa divina officia esse valde negligentes, & in rebus mundanis potius versari, quam chorum frequentare, præcipue vero digniores, qui tamen primi accedere, & abire ultimi deberent, monet Ill^mam. D. V. ut visitando investiget, si aut in sua Metropolitana, ut in cæteris Ecclesiis Collegiatis ejusmodi sint Canonici, qui res divinas tam parvi faciant, ut choro interesse non curent, eosque in officio posthac contineat, curetque, ut tales deinceps sint, quales Constitutiones Synodales eos esse volunt.

Decimo octavo. Cum S. Sanctitas intellexerit in multis Ecclesiis Collegiatis etiam Cathedralibus, tempore horarum Canonicarum eo quod Canonici præter debitum absint, cæteros Presbyteros, Clericos, ac scholares dissolutos esse inter cantandum, cachinnari, rixari, ac quandoque ad manus venire; instat apud Ill^mam. D. V. ut in visitatione sciscitetur diligenter, si quid ejusmodi in talibus Ecclesiis suis contingat, atque ita labentes severe puniat, ordinetque, ut Canonici semper intersint, tum ad vitanda ejusmodi scandala, tum etiam ut suo satisfaciant debito, juxta Constitutiones Synodales; nam & ab horis ipsis Canonicis Canonici vocati sunt.

Decimo nono. Cum S. Sanctitas non sine maximo dolore audierit in infinitis propemodum locis Germaniæ Parochos, ac Cooperatores negligentissimos esse in administrandis Sacramentis, atque cum unus saltem in templo semper esse debeat, ut si quæ occurrat necessitas, præsto esse possit, omnes templum deserere, ire spaziatum, ac (quod absurdius est) ad tabernas accedere potaturos: quo fit, ut cum quæruntur, vel non inveniantur, vel ita vino obruti, ut officio nequaquam satisfacere possint, nisi cum maximo scandalo, ac propterea sæpe multos sine Sacramentis Ecclesiæ mori contingat, injungit Illma. D. V. ut si qui tales in sua Diœcesi vel in civitate ipsa Metropolitana, vel alibi reperiantur, investiget diligenter præsertim inter visitandum, eosque officio privet, & acerbissime puniat, quod causa ipsorum multis spiritualiter intereant.

Vigesimo. Cum S. Sanctitas non absque gravi gemitu comperit, in infinitis propemodum partibus Germaniæ ob negligentiam Parochorum, ac fortassis etiam Episcoporum Sacramentum extremæ unctionis pene abolitum esse, cum tamen id contra sacros Canones, & communem universalis Ecclesiæ consuetudinem sit, ac contra evidentissima testimonia sacræ Scripturæ, jubet, ut Illma. D. V. id peculiariter agere velit

sit præsertim in visitatione, ut Sacramentum hoc diligentissime administretur, quod ut eo facilius fiat, præcipiendum concionatoribus est, ut ex suggestu quoties sese offeret occasio, de hac materia populum doceant, inflammentque, a parochis etiam, ut cum ægrotos invisunt, maxime post datam sacram Evcharistiam, eos hortari velint ad extremam unctionem. Quod si qui obfirmato animo fuerint, ita ut ea contemnant, mortui tamquam hæretici ne sacro loco sepeliantur, juxta Canones, ac Constitutiones Synodales Salisburgenses.

Vigesimo primo. Cum S. Sanctitas accepit multis in locis Germaniæ multos Parochos, Cooperatores, ac Vicarios esse, qui in administrandis Sacramentis, ducendis funeribus, & confessionibus audiendis pecuniæ nimium cupidos sese verbis & apertis signis ostendunt plus petentes, quam accipiant; aut si non accipiant, exigentes aut pactis etiam ante exsequias, ac sepulturam convenientes. Monet Ill^mam. D. V. ut maxime inter visitandum præcipiat tum parochis, ne quid prorsus in ejusmodi rebus petant, aut plus accipiant, quam in Constitutionibus Synodalibus præscribitur, tum etiam confessoribus, ut nihil omnino postulent, nec verbis nec signis, si quid tamen sponte a confitentibus dabitur, id accipere possint.

Vigesimo secundo. Cum S. Sanctitas audiverit multis in locis Germaniæ, Canonicos & alios nondum sacerdotes præesse Ecclesiis parochialibus contra omnem rationem, ac decus, cum parochi propterea assumantur, ut fideli populo Christiano Sacramenta administrent, ipsi autem id præstare nequeant, eoquod non fiot in sacerdotali dignitate constituti, monet Ill^mam. D. V. ut ad vitanda scandala, ac mala, quæ ea ex re proveniunt, si tales in sua Diœcesi reperiantur, eos juxta Constitutiones Synodales cogere velit, vel ut parochias relinquant, quæ postea non dentur nisi idoneis sacerdotibus.

Vigesimo tertio. Cum sua Sanctitas intellexerit in multis Catholicis Germaniæ Ecclesiis dari sacram Evcharistiam pueris ac puellis usum rationis non habentibus, non parvam animo cepit admirationem, cum hujusmodi pueri ac puellæ usu rationis carentes, nulla (ut & docet SS. Synodus Tridentina) obligentur necessitate ad sacramentalem Evcharistiæ communionem, si quidem per baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. Quinimo, si quis dixerit parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Evcharistiæ communionem anathema esse decernit supradicta Synodus Tridentina. Proinde monet Ill^mam. D. V. ut investiget diligenter per totam suam Diœcesim, maxime inter visitandum, si qui parochi reperiantur, qui hujusmodi pueris, ac puellis communionem Evcharisticam concedant, eosque puniat, ac præcipiat, ut imposterum tales ad sacram synaxin accedere non permittant, neque enim decet, eos ad Sacramentum altaris admitti, in quibus adhuc tanta propter ætatem non sit cognitio, ut intelligere possint, quantum tractent ministerium, & quam splendidis ac divinis epulis accumbant. Discretionis vero tempus, & rationis usus in pueris ac puellis parentum ac confessorum arbitrio, & considerationi relinquitur; propterea quod sint quidam celeriores ingenio, quidam tardiores. Plerumque tamen communis Ecclesiæ Catholicæ consuetudo tenet, ut nemo ante annum circiter tertium decimum admittatur.

Vigesimo quarto. Cum amentes, fatuos, & id genus alios insanos homines, qui ita usu rationis carent, ut sua peccata confiteri sacramentaliter non possint, ad Evcharistiæ communionem Ecclesia non admittat, & S. Sanctitas audiverit in multis locis Catholicis Germaniæ hostias non consecratas pro consecratis hujusmodi hominibus dari, quo petitioni eorum satisfieri videatur, quandoquidem more simiarum ipsi etiam imitari velint, quæ alios vident facere, graviter dolet, & detestatur hunc pravum morem, quia nemini parvulo vel adulto, valenti aut ægroto, sano vel amenti, aut quomodocumque sacræ Evcharistiæ non capaci, etiam magna cum instantia, atque importunitate petenti hostia non consecrata, pro consecrata dari debeat. Nam in Sacramento veritatis nullam esse fictionem oportet, præcipue cum falsa remedia sint veris periculis graviora. Propterea hortatur Ill^mam. D.V. ut Diœcesim suam hoc errore, sic ubi viget, liberare velit, summa adhibita diligentia inter visitandum in quærendo ac providendo.

Vigesimo quinto. Cum S. Sanctitas animadverterit multos passim in Germania sub jurisdictionibus non modo Principum sæcularium, verum etiam Ecclesiasticorum esse parochos, ac Cooperatores partim publice hæreticos, partim occulte, quia etiam libros infectos apud se habent, ac venena in populo seminant, & (quod pejus est) in monasteriis quibusdam etiam reperiri tales tum religiosos, tum etiam ministros

ſtros ſæculares, cujus rei culpa tribui, non niſi Prælatorum negligentiæ poteſt, monet Ill^mam. D. V. ut in prima viſitatione, atque alias etiam, data occaſione in eo ſtudium omne ponere velit, ut videat in parochiis, aliisque Eccleſiis, etiam in monaſteriis tam monialium, quam monachorum, ſi quæ perſonæ reperiantur, easque graviſſime puniat, & ita efficiat, ut huic malo provideatur, quod facilius fiet, ſi, cum quis eſt ſuſpectus, tempus non exſpectetur, ſed ſtatim citetur, ac domus ejus viſitetur, &, ſi concionator fuerit, ad ejus conciones audiendas vir peritus aliquia omnibus inſciis interdum mittatur.

Vigeſimo ſexto. Cum S. Sanctitas acceperit, in ditionibus multorum Principum Eccleſiaſticorum Germaniæ, non modo univerſim in pagis, & oppidis, ſed ſigillatim etiam in illis ipſis civitatibus, in quibus reſident, multos ſæculares eſſe hæreticos, ac tolerari, & propterea in dies quoque augéri, qui etiam libros hæreticos habent, legunt atque alios præterea quotidie in dies ſibi comparant, & habitis privatim conventiculis inter ſe familias prave in hæreſi inſtruunt, comeduntque carnes diebus prohibitis, etiam in quadrageſima publice, ac ſub omnium oculis, nec tamen idcirco puniuntur, aut expelluntur, ne cæteros inficiant, neque (quod pejus eſt) admonentur: enixe cupit, ut Illma D. V. diligenter quærat ubique locorum ſuæ Diœceſis, præſertim inter viſitandum, ſi qui ſint hujusmodi homines, eosque, quos tales invenerit, ſi gregem ſuum a contagione conſervari vult, ut corrigat, aut etiam, ſi ita neceſſe ſit, omnino amoveat, ne ſerpens in ſinu, aut in ſtramine ignis foveatur. Nam, dum adhuc ignis in favilla eſt, extingui facile poteſt, cum vero ad incendium pervenerit, difficile, nec ſine maxima rerum jactura: ita etiam hæretici, ſi tolerentur, eorum numerus paullatim augetur, inſurguntque multitudine freti adverſus Principes ſuos, ut multa ſuperiorum temporum exempla docuere.

Vigeſimo ſeptimo. Cum S. Sanctitas non ſine magno dolore intellexerit, in ditionibus multorum Principum Eccleſiaſticorum multos eſſe Officiales, partim palam hæreticos, partim ſuſpectos, veluti arcium præfectos, gubernatores oppidorum, Judices, ac Senatores civitatum, & Conſiliarios, aliosque, quorum exemplum, quod in dignitate ſint conſtituti, ſubditos animat, maximum detrimentum affert, multosque pervertit, hortatur Ill^mam D. V. ut, ſi qui tales in ſua ditione ſint, diligenter inveſtigare velit, eosque paullatim pro ſua prudentia amovere, optimis ac Catholicis viris in eorum locum ſuffectis. Cum autem Illma D. V. proſpectura ſibi eſt de aliquo ſimili Officiali, Sua Sanctitas conſulit, ut diligenter prius examinet, quam illum promoveat, an vere Catholicus ſit, quod ut facilius ſit, cognoſcat, jubeat ipſum facere profeſſionem fidei Catholicæ, quam certe ſi Catholicus ſincere fuerit, lubentiſſime fecerit, ſin invite ac cum repugnantia, tunc aut hæreticus, aut in fide ſuſpectus eſſe debet: circa quod S. Sanctitas Ill^mam D. V. voluit etiam admonere, ne quod in aliis Germaniæ partibus accidiſſe auditur, id etiam in ditione Ill^mæ D. V. contingat, quod ſcilicet in profeſſione fidei facienda, Eccleſiaſtici etiam ipſi interdum abhorreant, ac dubitent, an illa particula ſit apponenda (Eccleſia Romana) quaſi vero Eccleſia Romana illa ſit, quæ tantum Romæ eſt, ac non potius, univerſalis Eccleſia Chriſtiani orbis, quæ ad differentiam aliarum Eccleſiarum hæreſi infectarum idcirco Romana appellatur, quia Romanus Pontifex univerſali Eccleſiæ præſit. Nonne in Germania Romanum eſt Imperium? Num Romanum eſt Imperium, quod Romæ eſt? an potius univerſale? univerſale dixerim, tamen Romanum appellatur, quia Romæ primus Imperator; ac principium Imperii fuit: ita etiam factum eſt in Eccleſia univerſali, quia Romæ initium habuit a D. Petro, cui ipſe præfuit, ac Succeſſores ejus Pontifices Romani adhuc præſunt, quorum e numero eſt modernus Pontifex Gregorius XIII. cui Deus optimus maximus pro ſua clementia longiorem vitam ad feliciſſimam adminiſtrationem Eccleſiæ ſuæ concedat.

Vigeſimo octavo. Cum S. Sanctitas audiverit in infinitis propemodum locis Germaniæ, ubi magnus eſt ſacerdotum numerus, præſertim juniorum, eoquod ſub nulla ſint diſciplina, nec ullis ſtudiis dediti, per urbes cum ſcandalo huc & illuc vagari, potare, ludere, ita ut in officio poſtea contineri facile non poſſint. Monet Ill^mam D. V. ne quid tale in ſua Diœceſi eveniat, ut velit curare, non ſolum in Eccleſia Metropolitana, ſed in aliis etiam, præſertim Collegiatis, ut ſecundum Conſtitutiones Synodales Salisburgenſes, ſit aliquis ſacerdos Theologus, niſi fuerit Doctor, ſaltem doctus, qui ex ſacris litteris quotidie lectionem illis prælegat, ita enim otium, ac ſcandala vitabuntur, & ſacerdotes ipſi in dies aptiores ad ſua officia reddentur, ut tempore neceſſitatis poſtea eorum opera prodeſſe magis, qua unquam antea poſſit.

Vigeſimo nono. Cum Sua Sanctitas non ſine magno mœrore acceperit in infinitis

nitis propemodum Germaniæ locis, etiam Catholicis, Pœnitentiæ Sacramentum prope lapsum esse, eoquod pœnitentes cum confitentur, peccata sua non nisi generaliter, ut publice alioquin fieri solet, recenseant, nec ullum faciant discrimen inter peccata venialia ac mortalia, aut inter peccata unius generis, & alterius, aut inter casus Papales & Episcopales, ex quo fit, ut sine ulla contritione, ac dolore ad confessionem accedant, cum peccata sua sigillatim ad memoriam prius non reduxerint, atque ut religio paullatim ex eorum animis elabatur, cum tam parum ad salutem suam cogitent, quæ magna ex parte ex pœnitentia pendet: id autem fieri propter negligentiam, aut ignorantiam, aut etiam perfidiam quandoque parochorum quorumdam, qui subditos in iis rebus non instruunt, aut nesciunt, vel nolunt instruere, aut etiam pecuniis corrupti in subditorum errore connivent: admonet Ill^mam D. V. ut diligentissime curare velit per totam suam Diœcesin, quo parochi, ac concionatores in templis publice populum in Pœnitentiæ Sacramento instruant, rei necessitate, dignitate, atque utilitate declarata. Præterea etiam, ut idem confessores ipsi inter confitendum, ac si qui rudes sese offerant, quia non ita sciant explicare peccata sua, ut eos diligenter interrogent, examinentque, atque (omissis superfluis, & nimium curiosis quæstiunculis) ita instruant, ut deinceps confiteri sciant. Quod si qui aliqui casus occurrant in confessione, in quibus ipsi absolvere non possint, aut de quibus dubitent, ut recurrant ad forum Ill^mæ D. V. pro consilio, ut discant, quid ea in re agere debeant, nam nullum omnino est negotium aut difficilius aut utilius quam salutis animarum. Quo autem facilius huic negotio provideatur, nec ullus confessoribus excusandi locus relinquatur, Sua Sanctitas hortatur Ill^mam D. V. ut in Ecclesia sua Metropolitana sacerdotem Doctorem, aut Licentiatum in Theologia vel Jure canonico juxta sacros Canones, ac Constitutiones Synodales Salisburgenses pœnitentiarium habere necesse est, qui continuo hoc fungatur munere, & ad quem sacerdotes civitatis recurrere, & alii totius Diœcesis scribere possint, cum necessitas ita efflagitarit. Qui quidem pœnitentiarius ter ad minus in hebdomade teneatur etiam perlegere casus conscientiæ omnibus sacerdotibus, cui lectioni sacerdotes ipsi, ut intersint, cogantur, ii præsertim, qui ad confessiones audiendas admittendi sunt, & post lectionem bis vel ter ad minus in hebdomade habeant semper tempus certum præfixum, quo inter se conferant, ac disputent de casibus conscientiæ præsente pœnitentiario & interdum aliis viris doctis, ex his postea, qui fuerint aptiores, juxta necessitatem deligi poterunt ad confessiones audiendas. Quod autem id non in civitate Metropolitana solum fiat, verum in aliis etiam locis totius Diœcesis, Illma D. V. curabit, ut juxta mentem Suæ Sanctitatis, ut in monasteriis, & Ecclesiis Collegiatis lector, qui juxta superiorem articulum suscipietur, casus etiam conscientiæ bis, terve in hebdomade prælegat sacerdotibus omnibus, qui teneantur etiam ad eam lectionem accedere, atque inter se de casibus conscientiæ conferre, ac disputare. Hoc jam per totam Italiam jussu Sanctitatis Suæ observatur strictissime, cum tamen ibi nulla sit penuria bonorum confessorum.

Trigesimo. Cum S. Sanctitas intellexerit in multis Ecclesiis Cathedralibus Germaniæ ab Ordinariis assumi Canonicos simplices in Vicarios generales seu officiales, & dari illis Assessores communiter laicos, Doctores quidem in Jure civili, sed non eruditos, plerumque in sanctionibus Ecclesiasticis, quo fit, ut sæpe propter ignorantiam sacrorum Canonum injuria fiat accedentibus ad tribunal ipsorum, ac quandoque Canonibus sacris ipsis derogetur, præsertim in promovendis iis, qui ad sacros ordines aspirant: quare non admissi solum, sed admittentes etiam, rei sacrorum Canonum fiunt, ac in censuras incurrunt. Quare ne in tribunali Ill^mæ. D. V. eveniat, S. Sanctitas hortatur, ut Illma. D. V. habeat Sacerdotem, Doctorem, aut Licentiatum in Theologia, seu in jure Canonico, per universitatem aliquam approbatum, qui semper assistat, loco Ill^mæ. D. V. ita ut sine ipsius consilio nihil decidatur. Et ita Illma. D. V. satisfaciet conscientiæ suæ, ac Vicarii sui, seu officialis. Ne autem Illma. D. V. novas impensas hac in re faciat, id officium committere poterit suo pro tempore pœnitentiario, qui sacerdos Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel in Jure Canonico erit, ac sine difficultate utrique muneri satisfaciet.

Trigesimo primo. Cum S. Sanctitas audiverit multis in locis Germaniæ sub jurisdictionibus Principum sæcularium Ecclesias etiam parochiales, & utriusque monasteria gravissimis exactionibus & canibus venatoriis aggravari, ab eorumque ministris multa temere admitti adversus libertatem ac jurisdictionem Ecclesiasticam, qui etiam Presbyteris, monachis & monialibus vim inferunt, & quandoque sine scitu ordinariorum sacerdotes in carcerem con-

jiciunt, aliisque injuriis & insultibus afficiunt, ac se intromittunt non in iis rebus modo, quæ ad ordinarios spectant, verum etiam (quod gravissimum est) in iis, quæ ad S. Sedem pertinent, manus admoventes ad ea, quæ sine expresso consensu, & licentia S. Sedis fieri nequeunt, in quo ejusmodi homines tam mandantes quam exsequentes, canones & censuras incurrunt, & acta per ipsos nullius sunt roboris. Interea monet Illmam. D. V. ut si quid simile hactenus gestum sit in Diœcesi sua, vel imposterum quidpiam tentetur, ut id nullo modo tolerare velit, cum sit contra sacros Canones, nullamque vim, & effectum sortiri possit: quod si sit res, in qua S. Sedes etiam consulenda sit, ut Illma. D. V. libere recurrat, veluti in conscientia tenetur, præsertim in iis, quæ authoritatem S. Sedis tangunt.

Trigesimo secundo. Cum S. Sanctitas acceperit multos Ecclesiasticos, præsertim Canonicos, in Germania esse, qui quandoque aliquos consanguineos hæreticos habent, in quorum manus post mortem ipsorum veniunt, ex parte relicta bona tanquam hæreditario jure contra jus, æquitatemque omnem, cum illa bona non consanguineis dari, maxime hæreticis, sed in usum & utilitatem Ecclesiarum, quibus viventes præfuere, vel in alias piaa causas converti debeant, earum præcipue Ecclesiarum, quæ instauratione, aliisque rebus plerumque egent, quarum certe non parvus est numerus; advertit Illmam. D. V. ut in sua Diœcesi cum tales personæ moriantur, nolit permittere, ut bona, quæ ex redditibus Ecclesiarum cumulata sunt, consanguineis dentur, nisi pauperes sint & catholici, quibus tunc tantum ex bonis distribui poterit, quantum Illmæ. D. V. visum fuerit. Quod supererit, curabit, ut in utilitatem Ecclesiæ, vel piorum locorum, aut pauperum distribuatur.

Trigesimo tertio. Cum S. Sanctitas acceperit multis in locis Germaniæ etiam sub jurisdictione Prælatorum Ecclesiasticorum, plurimos esse, qui liberos suos ad civitates hæresi infectaa mittant, ut ibi sub præceptoribus hæreticis literas, ac mores perdiscant, vehementer perturbata est, quia ita adolescentibus, qui in tenera ætate sunt adhuc tamquam tabulæ rasæ, in quibus quidquid libuerit, depingi potest, occasio detur, ut pervertantur, & a fide Catholica deficiscant, quo malo fit, ut grandiores facti non sibi solum, sed etiam infinitis aliis pestifero illo veneno patriam inficientes obsint. Ecquid, obsecro, aliud apud hæreticos addiscere possunt, præter summam libertatem, summamque rerum omnium licentiam? Qui optimis moribus imbui, cum virtutibus hæretici perpetuum bellum indixerint? Neque enim Regina ratio sedem suam habeat, ubi effrenata sensus libido imperat. Qui ingenuas artes, & Christiano homine dignas capessere, cum hæretici repudiata veritate sophismata, & pueriles captiones doceant? Non in angulis, non in sordibus, non in tenebris, sed in medio foro, ac clara luce veritas splendet. At vero sit ita; habeant apud hæreticos præceptores quum eruditione præstantiores, tum vita meliores, nonne satius est, ut indoctiores & inurbaniores domi maneant, quam tam certum salutis suæ periculum adeant, ac tantam patriæ pestem inferant? Quasi vero desint civitates Catholicæ, in quibus tum vitæ christianæ, tum optimarum disciplinarum præceptores, ac Magistri aluntur? Ad has urbes filios parentes mittant, si sua & suorum salus, ac vita illis chara est, cum domi præceptores parum idoneos habent. In his, & sincera veritas, & candidi, ingenuique mores sine dolo docentur. Proinde monet Illmam. D. V. ut in tota sua Diœcesi a Metropoli auspicata sciscitetur accurate præsertim inter visitandum, an qui id hactenus fecerint, aut adhuc faciant, eosque ita increpet, & corrigat, ut ab incepto desistant, cæterisque exemplo sint, atque ita huic malo provideat, ut omnes imposterum sibi caveant.

Trigesimo quarto. Cum S. Sanctitas intellexerit in multis civitatibus Germaniæ, & oppidis, in quibus publicæ scholæ sunt institutæ, & erectæ, studiosos magnam libertatem, quæ illis permittitur, obque negligentiam præceptorum, qui eos in officio non continent, tam esse dissolutos, & improbos, ut multa contra decus ubique admittant, quæ vel infimos homines puderet, atque ita per domos infames ac plateas vagari, ut nihil fere tam in ore omnium sit, quam flagitia, quæ hi passim noctu fronte jam perfricata perpetrant, indeque cives excusationem ducere, cur filios suos potius ad civitates hæreticas mittant, ut instituantur, licet nullam causam habere possint tantam, quemadmodum superiori articulo dixi, ut ad id adduci debeant. Hortatur Illmam. D. V. ut in omnibus locis totius Diœcesis suæ, in quibus sunt ejusmodi scholæ, ita animadvertere in tales velit, in visitatione potissimum, ut tam dissolutis moribus provideatur, ac modus tantæ libertati statuatur. Quod nisi fiat, nihil præclari ab iis exspectandum erit. Prætereum monetur Illma.

Illma. D. V. ne, (quod in multis Germaniæ locis fit) in civitatibus sibi subjectis permittat, ut scholares pauperes, qui cantando victum per plateas, ac domos quæritant, cantiones hæreticas aut suspectas quascunque non decantent.

Trigesimo quinto. Cum S. Sanctitas non sine magno animi sui dolore perceperit, in multis Catholicis locis, etiam in civitatibus non Principibus sæcularibus solum, sed etiam Ecclesiasticis in temporalibus subjectis, improbos quosdam reperiri sacerdotes, qui in Missæ celebratione omni posthabito Dei timore, Sanctos in confessione non nominant, putantes ipsos non esse invocandos, ac nunquam pro defunctis memoriam faciunt, quasi ipsis non prosit hoc saluberrimum sacrificium, & (quod nefandius est) canonem integre non pronuntient, ex quo liquet, quam parum credant tanto Missæ Mysterio, quum id factitent, non devotionis ergo, sed tantum, ut inde habeant emolumenta: Hortatur Ill^mam^. D. V. ut non tam in visitatione publica, quam per privatas, ac pias etiam personas omnem adhibeant diligentiam, si qui tales in sua reperiantur Diœcesi, eosque ita juxta sacros Canones puniat, ut cæteris exemplo sint. Non sunt enim similia venena fovenda, ne sic paullatim inficiatur totum corpus.

Trigesimo sexto. Cum S. Sanctitas ex multorum sermonibus ac variis supplicibus libellis ex Germania in urbem ad S. Sedem transmissis, compertum habeat per totam Germaniam, etiam in Provincia ac Diœcesi Salisburgensi multos sanguine & affinitate inter se junctos in gradibus prohibitis, non in quarto solum, ac tertio, verum etiam in secundo & primo temere contrahere in angulis, ne a superioribus id facinus rescifcatur, audere, ac se copula carnali miscere; tum vero, sequuta etiam quandoque prole, supplices libellos ad S. Sedem pro dispensatione mittere, maximum animo cœpit dolorem, tum quia incestum committant, tum etiam, quia se simpliciter inhabiles, & multo magis obstante consanguinitatis, vel affinitatis impedimento, juxta Decretum Concilii Tridentini reddant ad sic contrahendum, ubi ejusmodi contractus inter eos jam facti duplici de causa irriti, & nulli esse decernuntur. Existimat autem S. Sanctitas eos per ignorantiam excusari non posse, quia arbitretur illud Concilii Tridentini Decretum ubique jam esse promulgandum, uti tunc omnibus Ordinariis injunctum fuerat, & sciat vetustissimum motem esse in Germania, præsertim in Provincia Salisburgensi, ut non prius matrimonium contrahatur, quam denuntiationes in templo factæ sint: ac neminem præterea esse putet tam rudem, qui nesciat intra hos gradus prohibitos, clam contrahere non esse permissum, quod prisca consuetudo Germaniæ a multis sæculis adhuc testatur. Nec vero S. Sanctitas tam dolet, & miratur subditorum temeritatem, atque audaciam, vel improbitatem potius, quam superiorum negligentiam, qui ejusmodi abusus ad pastorale munus oscitantes ac dormitantes ferant, nec delinquentes ita puniant, ut exemplum cæteros deterreat. Proinde ne imposterum hujusmodi scelera admittantur, neque ipsi frustra laborent S. Sedem molestantes, monet Ill^mam^. D. V. ut juxta mandatum Concilii Tridentini omnibus parochis totius Diœcesis suæ injungere, ac præcipere velit, quo hæc duo infrascripta decreta publice coram populo quamprimum promulgent, ut cognoscant, quid sibi in matrimoniis contrahendis agendum sit, & quando sit S. Sedi supplicandum.

Primum admonentur omnes, quod nullum matrimonium contrahi debeat, multo minus consumari, nisi juxta vetustissimam etiam, ac laudatissimam hujus Provinciæ consuetudinem præcesserint tres denuntiationes, quæ a proprio parocho, vel alio sacerdote vices gerente, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter missarum solemnia publice sunt faciendæ, nisi R^ma^. & Illma. D. V. expedire judicaverit, ut una tantum denuntiatio fiat, vel ex toto prædictæ denuntiationes remittantur, quod Ill^mæ^. D. V. prudentiæ & Judicio S. Sanctitas juxta Concilii Tridentini intentionem relinquit. Deinde si plures non fuerint, saltem parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebrari poterit. Et si qui aliter quam præsente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia & duobus vel tribus testibus ad minus, matrimonium contrahere attentabunt, illis indicetur, eos juxta decisionem S. Synodi Tridentinæ ad sic contrahendum omnino inhabiles factos esse, insuper parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero & testes, qui sine parocho vel sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ill^mæ^. D. V. puniri debere.

Secundo advertatur etiam, quod si quis inter gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separandus est, & spe dispensationis consequendæ carebit: idque in eo multo

multo magis locum habebit, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consumare ausus fuerit, quod si ignoranter hoc fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexit, eisdem debet subjici pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempserit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo dispensari poterit. Sed animadvertendi sunt, quod in contrahendis ipsis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro: idque ex causa conceditur: in secundo autem gradu, nunquam dispensatur, nisi inter magnos Principes & ob publicam causam.

Trigesimo septimo. Cum SS. Synodus Tridentina decreverit, ut nemo nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad Subdiaconatum, itidem a Subdiaconatu ad Diaconatum ab hoc ad Presbyteratum promoveatur; nisi necessitas, & Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat; & S. Sanctitas acceperit in tota fere Germania plerumque, ac sine discrimine, necessitatis prætextu cuique ad sacerdotium aspiranti uno anno ordines omnes tam minores tam majores etiam Presbyteratum conferri: quo fit, ut postea sacerdotes non nisi rudes & imperiti magna ex parte habeantur, qui cum sacra & humana studia parum, aut nihil curent, nulla horum cognitione delectati aliud non student, quam poculis, atque concubinis, aliisque profanis rebus, divina & humana omnia jura pervertentes. Id ne in foro seu Consistorio Ill^mæ D. V. accidat, monet necessitas Ecclesiæ, cui Illma D. V. divino beneficio præsidet, hujusmodi ministris non egere, cum illi nulla in re prodesse, quin potius propter ignorantiam, ac pravas institutæ vitæ rationes obesse plurimum possint, proinde illa verba Concilii Tridentini: *nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*; ita sunt intelligenda, ut non tam Ecclesiæ necessitas consideranda, quam etiam utilitas ejus spectanda sit. At quomodo tales sunt Ecclesiæ utiles futuri, si tam rudes, atque imperiti ad sacros ordines admittuntur, præsertim vero cum de illis nulla spes majoris eruditionis haberi possit, ut experientia docet, eoquod confecuti sacerdotium non curant amplius litteris operam navare. Utilitas autem respondebit necessitati, si cum est dispensandum cum aliquibus, tanta iis tunc aptitudo, doctrina, eruditioque reperiatur, quantam tribus illis annis intermediis consequi studeudo & addiscendo possent, qui illis propterea fuere sapienter attributi, ut interjectum tempus habeant, quo se in Ecclesiasticis officiis ac muneribus diligenter exercere, & non in litteris solum, verum etiam in pietate, ac castis moribus proficere possint, tum sui causa, tum quoque ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem & administranda Sacramenta, quorum gratia potissimum ordines sunt instituti.

Trigesimo octavo. Cum S. Sanctitas intellexerit in Germania universa, etiam in Provincia Salisburgensi, multa reperiri monasteria, quibus Ecclesiæ parochiales sint incorporatæ, ad quas regendas Prælati mittunt conventuales suos, eorumque loco in propriis Ecclesiis sacerdotes laicos ad rem divinam faciendam, ac sacra obeunda accersunt, qua illi libertate freti non modo concubinas ut cæteri Presbyteri inhonestæ vitæ solent, cum omnium bonorum scandalo domi habent, verum verum etiam habitum abjiciunt, quod & Prælati ipsi aliquando faciunt, quasi pudeat eos ita incedere, Christo, cui nomina dederunt, injuriam facientes; monet Ill^mam. D. V. ut si quid tale in sua Diœcesi reperiatur, tanto scandalo, ac sceleri quocunque modo diligentissime juxta Constitutiones suas Salisburgenses providere velit.

Trigesimo nono. Cum S. Sanctitas non sine dolore audiverit per universam passim Germaniam sacerdotes non paucos esse, qui post prandium aut cœnam vestibus clericalibus exuti, pallio, ac pileo more laicorum induti, huc & illuc vagentur, atque ad tabernas vinarias convolent, magnis poculis pascant, rixentur, saltent, spectacula visant, ludum gladiatorium frequentent, eoque cum maximo suo dedecore, ac religionis Christianæ detrimento, & omnium scandalo faciant, quæ vel infimos homines puderet, adeo, ut in vini, aleæque corruptela, in nocturnis Bachationibus, atque in omni ejusmodi nequitia totos fere dies, noctesque, aliquando cum scurris, nulla habita ratione verecundiæ, aut dignitatis versentur, per plateas ebrii discurrant, publice bachentur, ad convivia & ad arma inter se aut cum laicis veniant: monet, ac rogat Ill^mam D. V. ut clericos omnes ubique locorum Diœcesis suæ partim optimis præceptis, partim paternis adhortationibus, partim etiam metu, atque animadversione in veteri disciplina continere ita velit, ut a tam indignis rebus abstineant.

Qua-

Quadragesimo. Cum S. Sanctitas acceperit in multis locis Styriæ ac Carinthiæ, ubi Illma D. V. ac tres Suffraganei Gurcensis, Seccoviensis, & Lavantiensis, spiritualem tantum Jurisdictionem habent, Sacramenta non modo in desuetudinem & contemptum venire, sed etiam vix ullum apparere vestigium Christianæ religionis, quandoquidem publici concionatores hæretici simplicem, ac rudem populum, rerum omnia licentia, ac libertate proposita, pervertunt, & ab obedientia non Sedis Romanæ tantum, verum etiam Ill^mæ D. V. aliorumque Ordinariorum prorsus alienant, ita ut quibusdam oppidis, ac pagis, technis suis, ac fallaciis, quibus imperitam multitudinem, ac nihil tale opinantem adoriuntur, & capiunt, illud jam effecerint, ut valedixisse penitus cultui divino, ac saluti suæ homines videantur, cum, repudiata veritate, majorum nostrorum religione contempta, priscis sacrorum cæremoniis abolitis, in tam corruptis moribus, in tam depravata doctrina, in tam perversis conventiculis, ac sectis, nihil nisi impurum, ac falsum a subdolis ingeniis doceatur, vehementer dolet tantam in tam brevi tempore religionis mutationem illis in partibus factam esse. Id autem multo magis S. Sanctitatem angit, quod audiat singularem negligentiam Ministrorum, ac Suffraganeorum Ill^mæ D. V. & Prædecessorum in causa fuisse: quod certe, si vigilantiores in officio esse, ac muneri satisfacere voluissent, ut profecto debebant ac poterant, cum res in exiguis adhuc initiis versabantur, non equidem religio ita inclinata esset, nec tantum incrementi huic malo in dies latius serpenti hæretica pestis attulisset, ut maximi jam laboris sit Christi vineam in pristinum statum restituere. Sed levius ferendum esset, si strenuos hoc tempore eadem in regione haberemus operatores, qui pro Dei honore tanquam pro aris & focis contra gigantes istos Babylonicos dimicarent, hæresum dolos, ac fraudes vigiliis & laboribus suis excluderent, ac Christi zelo armati Ecclesiæ hostium audaciam ac temeritatem frangerent, eluderentque. At quotus quisque in illis partibus est, qui pro domo domini sit? quotusquisque sese in propagando cultu divino, aut religione Catholica retinenda vel restituenda exercet? quotusquisque se nefariis hostium nominis Christiani armis opponit? Pauci sane, aut omnino nullus; propterea monet Ill^mam D. V. ut ovium suarum memor esse, ac pro prudentia sua rationem aliquam inire velit, qua hæc pestis tollatur, aut efficiatur, ne latius & cum majori detrimento serpat, ac loca illa in pristinum fidei Catholicæ statum, quoad ejus fieri potest, restituantur, ita ut Ecclesiis sua dignitas, ac rebus divinis suus splendor reddatur. In quo multum profuerit, si Illma. D. V. Suffraganeos suos, & Ministros omnes, ad rem tam laudabilem ac sempiterna beatitudine a Deo immortali compensandam, & ad officium tam necessarium salutis animarum verbis, calcaribusque incitarit. Nihil autem tam facere putat S. Sanctitas ad sananda hæc vulnera, quam si concionatores ac parochi Catholici docti, & spectatæ vitæ Ecclesiis præficiantur, qui cum doctrina tum exemplo Catholicos confirmare, aberrantesque ad veritatem reducere possint. De quo S. Sanctitas eo magis in animum induxit, ut moneret Ill^mam. D. V. quod intelligat illis in locis sacerdotes quosdam non tam concubinarios, quam conjugatos etiam ab Ordinariis cum omnium scandalo tolerari, a quibus in messe dominica, qui fructus sperare possunt, nemo non videt, quum præsertim inter cæteros Prælati minores, aliqui etiam claustrales tales ibi esse reperiantur. Postremo S. Sanctitas monet Ill^mam. D. V. ut in hac prima congregatione Coepiscoporum suorum jubeat omnibus ut secundum Canones Concilii Tridentini ac Decretum recessus Synodi Provincialis Salisburgensis nuper habitæ, professionem fidei publice faciant.

Hæc sunt Reverendissime Archipræsul ac Princeps Ill^me. ea, quæ a Summo Pontifice in mandatis habui, ut coram exponerem non tam ut Illma. D. V. habeat, in quo Diœcesi suæ prospicere pro temporum, rerumque necessitate possit, quam etiam Coepiscopos suos monere, & hortari, ut Ecclesiis suis provideant, ut singulis partibus diligenter per Ordinarios curatis, totum corpus Provinciæ Salisburgensis sanum, integrumque conservetur.

Hucusque Capita, a Feliciano Ninguarda jussu Pontificio allata pro Provincia reformatione.

Porro Archiepiscopus in omnem religionis & disciplinæ submovendam labem intentus, sacerdotes ab Ecclesia transfugas ejecit e finibus; plurimosque, quod calicé abstinere nollent, laicos proscripsit. Tum vero Ferdinandi Archiducis, & Alberti, Bavariæ Ducis, literis incitatus, Synodum Diœcesanam rursum coegit. Has literas exhibet Schelhornius in Ergößlichkeiten *Tomo I. pag. 699. Ajunt Principes hi: se literis Gregorii XIII. Papæ permotos, studium & operam collaturos, ut clericorum licentiæ, & præsertim turpis concubinatus, pertinacissimum hucusque omnibus remediis malum, feliciori tandem consilia opprimatur.*

CON-

CONCILIUM
SALISBURGENSE XLVIII.

Anno 1576.

Anno Christi MDLXXVI. Gregorii XIII. Papæ anno II. Maximiliani II. Imperatoris anno XIII. convocatum a Joanne Jacobo Archiepiscopo, ad eliminandum cleri, populique offendicula.

Diœcesanam deinde Synodum cogit XI. Calend. April: Multa in concubinarios decernit, urgetque ut Provincialis Synodi decreta sedulo serventur.

Compertum usu fuerat, magnam inferri religioni cladem a peregrinis hominibus, qui operas suas colonis locabant; Archiepiscopus edici curavit, ne his intra fines suos degere liceat.

Hæc Joannes Gasperi Historiographus Archiepiscopalis in laudato sæpius Manuscripto Codice pag. 165.

Acta tamen ipsa hujus Concilii, & deliberata ac conclusa, Germanio idiomate consignata, a Schelhornio fuere servata in Ergößlichkeiten Tomo I. *Cum enim Patribus, in hoc Concilio congregatis res esset perficienda cum exteris Principibus, qui Germanica lingua in suo literarum commercio, & Legatis etiam Germanis utebantur, consultius putaverunt Patres, ut Acta hæc, ceu Recessus initus, patrio sermone perscriberentur, atque per Legatos, hoc Concilio comprehensos, transmitteretur ad Principes nominatos Ferdinandum & Albertum.* Recessus *sequenti serie continetur.*

Zu wissen Als der Hochwürdigst Fürst und Herr, Herr Johann Jacob, Erzbischove zu Salzburg, und Legat des Stuels zue Rhom. unser genedigster Herr und Metropolitan, bey sich genedigst erwegen, daß die Clerisej in Irer Hr. G. Provintz und Diocess, uber hievor zu mehrmallen hailsame ausgangne Statuta und Mandat sich in Irem Briesterlichen Leben und Wandtl ergerlich verhalte, und mit dem schendtlichen Concubinat befleckht sey. Derohalb auch die Bäbstlich Heyligkhaitt, unnser Allergnedigster Herr, den Durchleüchtigisten Fürsten und Hern, Herrn Feedinanden Ertz Hertzog zu Oesterreich rc. unnsern Genedigsten Herrn vätterlich ersucht, Denselben In Irer Fürstlicher Duechleicht Fürstenthumben und Landen abzustellen, und sich darüber mit den benachbarten Geistlichen und welltlichen Fürsten zu vergleichen. Mit weniger auch der Durchleichtig Hochgebohen Fürst und Herr, Herr Albrecht Pfaltzgrave bey Rhein, Hertzog in Obern und Niedern Bayen, unser genediger Fürst und Here bey dem Herrn Metropolitano Freündt und nachberlich erlangen gethan, daß auch etliche Articul, die in negsten Congregationis Tägen beschlossen worden, auf eingefallnen ursachen, bis daher unerledigt verblieben seyn, die aber ferner nit eingestellet, noch daß unoedentlich Briesterlich Leben gedult werden rc. Daß demnach hochermelter unser genedigster Herr und Metropolitan zu erledigung derselben, und abstellung des ergerlichen Concubinats. Die Hochwüedigisten, Hochwürdigen, Durchleichtigen, Hochgebohenen Fürsten und Herrn Herrn Ernsten, Administratorn des Stiffts Breysing, Pfaltzgrave bey Rhein, Hertzogen in Obern und niedern Bayrn, Herrn David Bischoven zu Regenspueg, Herrn Urban Bischoven zu Passau, Herrn Cristoffen, Cardinal und Bischoffen zue Brichsen, und Herrn Cristoffen Bischoven zu Chiembsee, unsere auch genedigste, gnedige Fürsten und Herrn, und alle Fünff Irer Fürstlich genaden mit Bischöve solicher obbemelter Puncten erinndert, auch Freündt und genediglich begertt, Irer F. G. treffentliche und verstendige Geistliche Räth, auf den fünfzehenden Tag gegenwärtigen Monats Januarii, in Irer Fr. Gn. Ertzbischoflichen Stat Saltzburg, abzusenden, und Inen zu bevelchen, daß dieselben von solchen Articuln, auch wie der Concubinat würckhlich abgestelt möchte werden, rathschlagen und schliessen möchten. Als nun darauf Herr Bischof zu Chiembsee aigner Person, und die hernachbenante abgesandte Räthe Irer F. G. fürtrag darüber angehört, sein die darinn verleibte Articul nachvolgender gestalt ainhellig beschlossen worden. Nemblich und für daß Erst, dieweil der Concubinat jederzeit, und in vielen Concilien und Synodis, auch publicierten Mandaten bey hohen Straffen verbotten worden, der auch sonderlich bey den Geistlichen kheinswegs zu gedulden ist, so solle derselb mit allem Ernst und nachdruckh, Innhalt des negst zue Triendt gehaltnen concilii, und diser Provinz von Bäbst. Heyl. approbierten Statuten durch die Herrn Ordi-

Ordinarii bey den geistlichen abgestellt, und gegen den verbrechern mit den ausgesetzten Straffen versahren werden ꝛc.

Vnd damit solichen, ohne Verzüg, ain ansang gemacht werde, So söllen die Heern Ordinarii noch zwleschen hie und mitsasten Jre Diocesanas Synodos halten, und ain jeder aus Jnen Jre Concubinas und verdechtige Personen, in ainee khürtz benanter Zeitt, von Jnen weckthuen, bey Vermeidung der Straffen, die in den Coociliis, und Statutis, auch in Mandat, welches hievor in namen des Heern Metropolitan, und etlicher Heern Ordinarien in dem zwan und sechzigisten Jar, offentlich in Truckh ausgangen, und an Jetzt widee renovierr solle werden, benent seyn. Es solde auch dee ungehorsam, da er sich sambt seiner Concubin in ain anders Bistumb dieser Provinz begeben wolte, daselbst nit ausgenomen, oder besüedert werden ꝛc.

Dieweil dann auch zu besorgen, daß solche widerspenige Briester, da sy ersaren, daß sy mit Jren Concubinen in dieser Provinz nit zu dleiben, und khainen platz haben, sich an die anrainende Bistumb, die ainer andern Provintz sein, und da etwo aus mangl der Catholischen Briester, oder anderen ursachen der Concubinat noch nit allerdings abgestellet mögen werden, degeben möchten. So solle den zu fürkhomen, und daß der ungehorsam, so vil desto mehr ursach habe, auch von diesem Lastee abzusteen, Der Herr Metropolitan, und nicht weniger die andern Mit-Bischöve, denselben anrainenden Bischöve durch schreiben ermonnen, und eesuchen, die Briester, so aus dieser Provintz mit Jren Concubinen, oder sonst sine literis testimonialibus bene ante actæ vitæ daselbs underzukhomen begern, mit kainen beneficio, oder Pfarren zu versechen, ob sy doch aus mangl Jrer unterhaltung, da sy ye von der Ehr Gottes und Briesterlicher würden wegen davon nit absteen wolten, durch dieses mitl wider zu guettee disciplin, und Erbarn wandel gezogen werden ꝛc.

Da aber der geistlichen Concubioen auf dee Herrn Ordinarien, odee Jrer nachgesetzten Geistlichen Obrigkhaitt abschaffen, von Jren straffmessigen waudel nit absteen, und sich in ain leidenlich Erbar leden nit degeben, sonder in despectum, & non absque suspicione in loco interdicto verharren wolten, also daß dieselb geistlich Obrigkhait gegen Jn brachium sæculare anrueffen wuede, So selbe aledan die welttlich Obrigkhait gegen einer solchen ungehorsamen weibs Person die gebürliche Straff fürzunemen macht haben ꝛc.

Neben dem ist auch bedacht worden, daß zu Abstellung des Concubinats auch ain guett mitl sey, da die Seminaria, Jnnhaltt des Trientischen Concilii, und der Provinzial Statuten ausgericht werden, dan dardurch die khunfftigen Pastores, und andere beneficiati von Jugent auf, zu guetter disciplin underwisen, also daß Sy verhoffentlich für sich selb von dem Laster ain abscheuch tragen, und sich oder die Briesterlich würde, damit nit besleckhen wurden, derohalb der Herr Metropolitao die abgesandte Herren Räthe, genediglich ermont, bey Jren Herrn Ordinarien zuversuegen, damit J. Fr. Gn. die Seminaria lenger nit einstellen, wie dan J. Fr. Gn. hierinn gleichsals nit geseire, und daß Jr mit der ersten in daß werckh richten, endtlich entschlossen sein, Deeohalb Jr Fr. Gn. auch bericht zu werden begeren, welchermassen gedächte Semioaria würckhlich durch Sy angericht sein. Anno 1576.

Dieweill sich auch in dieser Versamblung besunden, daß die Bäbst. Heyl. unser Allergenedigster Herr, daß negotium der Concubinen halben, unbewist der Herrn Ordinarien, der weltlichen Obrigkhait, die doch ohne daß ye lenger ye mehe den Geistlichen Jrer Jurisdiction eingrif thuet, bevilcht, so solle Je Bäbst. Heyl. durch den Herrn Metropolitan berichtet werden, was anyetzt des Concubinats halben alhie bedacht werden, daß Jr Bäbst. Heyl. dergleichen executiones, die den Herren Ordinariis zustendig sein, den weltlichen hinfuran nit bevelchen wollten ꝛc.

Als auch hochgedachte Fürstliche Durchleucht, Erzhertzog Ferdinand, und Jr Fürstlich Genaden Hertzog Albrecht in Bayrn, von dem Heren Metropolitan vertröst sein worden, daß Jr Fürstl. Duechl. und Fürstlich Genaden, was man sich dieses puncts halb alhie veegleichen, bericht solde werden, so ist offt hohernanten Herren Metropolitan haimbgestellt, Jr Durchl. und Fürstl. Gn. dem obgesetzten beschluß gemeß, zu beanttworten, und zu berichten, und da ain antwortt darauf ervolgen werde, die den Herren Ordinariis zu wissen von nötten, soliche denselben auch zue commonicieren ꝛc.

Was dann füe daß ander die getruckhten Synodales Constitutiones, und die Agend Püechlein belangt, haben sich die abgesande Herrn Räthe (dieselben in der hievoe begerten anntzal anerbotten davon der Herr Metropolitan, auf weliches verlag die getruckht sein werden, zusrieden gewest ist) Aber dieweil Jr Fr. Gn. hievor den fratrem Felicianum Ninguarda, sacræ Theologiæ doctorem pro approbatione sölicher statuten auf dieser provinz gemainen Vncosten nach aines Jeden Herrn Mitbischoven angedür widee erstatt solde werden, auf den Congregations-Tag, welicher in dem drey und sibentzigisten Jae alhie gehalten, ain vergleichung getroffen, aber biß daherr daß wenigst Jren Fr. Gn. doran erstatt worden, Daher Jr Fe. Gn. verursacht, solchen ausStandt bey den Herrn Gesandten anyetzt zu ersuchen, als sy aber vermelt, wie sy umb diesen ausstandt nicht gewist, auch khainen bevelch empsangen, sich

Anno 1576. sich doch erbotten, solches an Ire genedige Fürsten und Herrn zu bringen, darauf Ire Fr. Gn. ohne zweiffel die erstattung thuen werden, So hatt es Herr Metropolitan auch also geschehen lassen, und ist der bezahlung darauf gewerttig ꝛc.

Zu dem Dritten betreffendt die gravamina, welche den Hern Ordinariis, und dem doch ohne daß verachten clero von Jar zu Jar von den weltlichen Fürsten und Potentaten, Da die Herren Ertz und Mitbischove Iren Crisam haben, aufgelegt werden, dershalb auch zu abstellung derselben Innhalts des Jüngst Anno Neün und sechzig gehaltenen provincial Synodi an gemelte Fürsten und Potentaten, ain schickhung oder werbung beschehen sein solle, wäre wohl hoch von nötten gewesen, daß soliche alßbald zue derselben Zeitt, in daß werckh gericht were worden, Aber dieweil sich der Bäbst. Heyl. approbation, uber die Constitutiones Synodales so lang verzogen, auch allerlay verhindernuß, sonderlich daß die gravamina von ettlichen Herrn Ordinariis noch nit einkhomen sein, eingefallen, dershalb die schickhung in das Werckh nit gebracht werden mügen, und doch ohne grossen nachtail der Herrn Ordinariorum, und des gantzen cleri lenger nit einzustellen, so ist in dieser versamblung, zu abstellung des darauf lauffenden uncastens, für rathsamb angesehen worden, daß die werbung solcher gravaminum halb, auf vorsteenden Reichstag, da verhoffentlich die maisten weltlichen Fürsten, und Potentaten dieser provinz beysamen sein, fueglich wol verricht möge werden, und sollen demnach die darzue verordneten, sich darauf gefast machen, damit solicher gravaminum halb, die werbung daselbs beschehe, und hierinn alle mitl und weeg zesuechen, beflissen sein, damit doch die Herren Ordinarii und clerus von solchem last, entlediget möchten werden ꝛc.

Beschließlich, als neben obbemelttem puncten fürkhumen, daß die Bäbst. Heyl. unser Allergenedigster Herr allerlay neüe indulta und Concessiones zue abbruch und schmelerung derr Herrn Ordinarien Jurisdiction, und des cleri, dero Einkhumen ohne daß gering ist, nottwendigen unterhalttung bewilligen, So ist der hohen notturfft noch beschlossen worden, daß der Herr Metropolitan Ir Heyl. daß alles ausfüerlich, neben einschliessung der gravaminum diemuettig erinnern, und bitten solde, daß doch Ir Bädst. Heyl. und daß collegium Cardinalium der gravaminum halb, allergenedigst einsehung, und wendung thuen, auch hinfüren dergleichen Concessiones, die contra immunitatem ecclesiasticam, von den weltlichen Fürsten begert werden, ohn ersuecht, und habenden Bericht von den Herrn Ordinariis nicht geben welle, und daß Ir Bädst. Heyl. sich darüber allergenedigst erclären, daß solde durch den Heren Metropolitan, den Herrn Ordinariis, die sich auch darnach zu richten haben, gleichsfals eröffnet werden, und damit Ir Fr. Gn. diß schreiben auch befürdern möge, sa sollen die Herrn Ordinarii Iren Fr. Gn. die gravamina latine und teütsch auch vor dem Synodo diœcesana, oder unverzogentlich darnach uberschickhen ꝛc.

Und sein bey dieser Berathschlagung gewesen, persönlich offtgedachter Herr Metropolitan, der Hochwürdig Herr Cristoff, Bischof zu Chiembsee, von wegen Herrn Ernsten Administratorn des stiffts Freysing ꝛc. pfalzgraf bey Rhein, Hertzogen in Obern und nidern Bayrn, Der Hochwürdig Herr Sewastian Haidlauf, der heiligen Schrift Licentiat, Bischove zu Darien, und und Suffraganeus zu Freysing, Ludwig Schrenckh, der Rechten Doctor, Thumbherr und Vicarius generalis in spiritualibus &c.

Von wegen Herrn Daviden, Bischoven zu Regenspurg, der Hochwürdig Herr, Herr Johan Bischove zu Almerien, Suffraganeus, Rath, und Commissarius in spiritualibus generalis zu Regenspurg ꝛc.

Von wegen Heren Vrban, Bischoven zu Passaw, der Hochwürdig Herr Hector Wigman, Theologiæ Licentiatus, Bischof zu Symbalien, Suffraganeus, und Bernhardt Schwartz, der Rechten Doctor und Thumbdechant, Bischoflicher Rath daselbs zu Passaw ꝛc.

Von wegen Herrn Cristoffen, Cardinals und Bischoven zu Brichsen, Herrn Adam von Artzt, Bäbst. Heyl. Referendarius beider Signatur, Thumbherr, Rath und geistlicher Commissarius daselbs zu Brichsen ꝛc.

Des zue Vrkhund haben diesen abschidt höchgedachter Herr Metropolitan, auch Herr Bischove zu Chiembsee, und dan obbemelte Heren Abgesandte, Räthe, und Potschafften, mit aigner Handen underschrieben, und Iren aufgedruckhten Secreten, und Petschaften verfertigt.

Geschehen in des Herrn Metropolitans Statt Saltzburg, am Sombstag nach Sebastiani des hailigen Martirers, welcher gewesen ist, der ain und zwaintzig Monats Januarii, nach Christi unsers lieben Herrn und Seeligmachers gebürde, Im fünfzehen hundert Sechs und sibenzigist Jare.

Plurima alia Joannes Jacobus Archiepiscopus pro revehenda pace & disciplina præclare egit. Verum quod controversiæ inter principes & clerum circa immunitates nondum essent compositæ; quodque principes contra vitia clericorum quererentur: hi rursus illorum incusarent illatam sibi oppressionem, factum est, ut Optimi Præsulis plerique conatus in irritum reciderint. Ille senio & infirmitate fractus Anno 1580. in Præpositum Metropolita- *Anno 1580.*

litanum Georgium Kuemburg, electum suum Coadjutorem reclinavit onus regendæ Ecclesiæ suæ, & mortuus est anno 1586.

Religio patria a novatoribus exagitatur.

Decimo sexto hoc interlabente sæculo, jam inde a Leonardo Archiepiscopo, cultus patrius catholicus vehementer conversus fuit, & funestatus a colluvie novarum de religione opinionum, idque non solum per tractum Salisburgensem, sed & per vicinas provincias, Bavariam, Austriam, Styriam, Carinthiam, omnes Archiepiscopatu Salisburgense comprehensas: complures tum clerici, qui intemeratam religionem patriam docere, tuerique debebant, palam ab ea defecerunt, atque parochianos suos, id ipsum ut agerent, e superiori loco cohortati sunt: leges ecclesiasticæ, sacrique ritus passim ludibrio habiti, & Missæ sacrificium in pluribus locis abolitum: quoque magis seditiosi tumultus quaquaversum excitabantur a novatoribus, eo major licentiis hominum oblata opportunitas, & patrocinium ad excutiendam præsulum excubantium auctoritatem; maxime, quod & primores provinciæ has essent novitates amplexati. Hinc pastores exteri, novitatum magistri, ad parochias capiendas advocati: libri vetiti passim invecti: rejecta auricularis confessio: clericorum cum concubinis probrosa volutatio; imo etiam eorundem tot sacrilega matrimonia: Monachi quoque, ii præsertim, qui extra claustrum degentes parochorum vice ruri fungebantur, lusui, crapulæ & concubinatui inhærentes &c. Quæ omnia Joannes Gasperius ex authenticis monumentis ubertim edisserit in laudata manuscripta *Historia Lutherianismi.*

Joannis Jacobi Archiepiscopi zelus.

Incredibile dictu est, quanto dolore conclamata hæc patriæ religionis calamitas fauciaverit Archiepiscopum Joannem Jacobum, maxima pietate, & gregis sui amore præditum: nihil ille intermisit curæ, nihil sollicitudinis, exsuscitando etiam vicinorum Principum, suorumque Suffraganeorum suppetias, ut vertigini increscenti occurreret, malumque suis e finibus propulsaret; & si qua forte minus proficit paterna mansuetudine & monitis, etiam pœnas atque supplicia adhibebat: arduis ille itineribus sæpe profectus est in montanas regiones, ut ibidem lustrationes perageret, ipsusque coram inspiceret, atque cognosceret morbos suarum ovium, quibus deinde opportunius remedium adhiberet. In Bibliotheca Civica Ratisbonensi, Codice עיר in 4to delituit manuscripta ejusmodi lustratio, seu Visitatio, auctoritate Archiepiscopi, & Caroli Archiducis, per Styriam & Carinthiam instituenda, quam a Cl. Viro, Mathia Rieberer descriptam hoc loco deponimus, nempe ut ex illarum quæstionum indole liquido intelligatur habitus illorum temporum, fideique ac morum corruptela. Quamvis visitatio hæc reipsa nunquam peracta fuerit, ut idoneis argumentis licet conficere (*); videturque potius a quodam probo, rerumque perito Archiepiscopi consiliario fuisse delineata; quæ deinde, irruentibus temporum procellis, executioni mandata non sit.

(*) *Nam 1mo negocium tam diuturnum, vastum, ac multiplicium personarum per provinciam examini obnoxium, ut erat hæc generalis visitatio, Principum nomine suscepta, nec memoratur a Khevenhiller, nec ab Hansizio, nec a Stobæo, Lavantino Episcopo, nec a Joanne Gasperio, aliisve, qui res illorum temporum sat accurate complexi sunt. 2do Nec nominatur eo in Decreto ullus ab utraque parte Archiducis & Archiepiscopi, destinatus operi commissarius. 3tio Nec etiam locus indicatur, aut tempus, quo hoc Decretum visitationis sit editum. 4to Tempore conciliorum a Joanne Jacobo celebratorum, usque ad annum 1576, visitatio illa solemnis haberi non poterat; non enim durantibus conciliis ejuscemodi functiones peraguntur; nec in illis conciliis ulla illius sit mentio; post vero tempus horum conciliorum semper magis increverunt in illis provinciis vires novatorum; ita ut Carolus Archidux in Conventu Murepontano, anni 1579, ad impetrandum a Styriæ & Carinthiæ ordinibus vectigal pro bello Turcico, adactus sit concedere iisdem libertatem Religionis Judenburgi, Gracii, Clagenfurti & Labaci; qua libertate concessa, quis prudenter existimet, invidiosæ illi visitationi porro locum, executionemve obtigisse &c.*

Instructio Visitationis Generalis.

Instructio Visitationis General.

Johann Jacob von Gottes Gnaden Erzbischoff zu Salzburg Legat des Stuhls zu Rom &c. und Carl von der selben Gnade Erzherzog zu Oesterreich &c. Instruction auf die N. N. N. N. was sie in unserer beyder Namen, und von unsern wegen, in der vorgenommenen geistlichen Visitation, als unsre verordnete Commissarien, in vorgenommenen Visitations-Sachen, in unsern Erzherzogs Carls Fürstenthumen Kärnthen und Steyer, so weit sich dieselben in unsrer des Erzbischoffs Chrysam, und geistlichen Jurisdiction erstreckt, handeln, wie, und mit was Maass und Ordnung sie solche Visitation vornehmen, verrichten, und vollbringen sollen.

Anfänglich: nachdem wir in Kraft unsrer tragenden Erzbischöfflichen, und Landfürstlicher Aemter bey uns gnädiglich betrachtet, und erwogen, was beschwerlicher, nachtheiliger grosser Mangel und Abgang nun etliche Jahr her, der Pfarrer und Selsorger halber, unser Districts, und Fürstenthums erschienen, und vor Augen sind, also dass wir nicht ohne geringe Beschwerung unsrer Gemüther erinnert werden, dass an mehr Orten die hochschädlichen Secten, Irrthümer und Zwispalt in unsern heiligen allgemeinen Christlichen Glauben, bey geistlichen und weltlichen, hoch, und Niedern Stands Personen, dermassen über Hand genommen, und eingerissen, daneben auch bey den geistlichen Selsorgern, Gesellpriestern, Beneficiaten Klosterleuten, und andern solch ungeistlich, und unpriesterlich Leben, auch so ärgerlich, hinläsig- und verächtliche Ausrichtung des Dienst Gottes und Administration der hochheiligen Sacramenten gespühret wird, dass zu besorgen, wo nicht zeitlich Einsehen und Wendung geschieht, dass solche beschwerliche und hochnachtheilige Mängel, und ärgerlichs Wesen und Leben noch ferner einreissen, und Nichts anders, als ein heidnisch, viehisch Thun daraus erfolgen möchte.

Solchen aber vorzukommen, und, damit die Sachen wieder in einen ordentlichen Christlichen Gottseligen Wandel und Leben dirigirt und gebracht, auch solche Beschwerlichkeiten durch eine Christliche Reformation wieder abgestellet und gebessert, auch der gerechte Zorn Gottes von uns abgewendet werde, haben wir ferner nicht umgehen sollen, noch mögen, sammentlich eine geistliche Visitation vorzunehmen, und dennach haben wir die obgenannten unsre Räthe zu unsern Commissarien, und Visitatoren der geistlichkeit vorgenommen und verordnet.

Erstlich sollen unsre Commissarii allenthalben inquiriren, nämlich bey den Mann- und Frauenklöstern. Zum andern bey allen Stiftern, am dritten und vornehmlich bey allen Pfarrkirchen, Gesellen, Ständen und Beneficiaten, auch bey den Spitalen, und Bruderschaften, und den zugehörigen geistlichen Personen, wie die Namen haben.

Zum andern sollen sie auf ...... Tag, zu .... in unsers Erzherzogs Carl Stadt zu sammen kommen, und daselbst die Verzeichnuss aller Klöster, Collegien, und Pfarrkirchen dieses Districts vor sich nehmen, und der Mallstätten halber, und wie sie das Umreiten anstellen wollen, eine Austheilung machen: und so, wie zu besorgen, an allen, und bey allen Kirchen Mängel seyn werden, wie auch die Nothdurft erheischen, dass dieselben Mängel jedes Orts nicht allein mit Verhörung der Personen, sondern auch ocular inspectione erkundiget, und in Erfahrung gebracht werden. Doch mögen sie, von Beförderung wegen, von jeder Mallstat zu den nächst gelegenen Kirchen zween aus ihnen der Besichtigung halber, die daselbst, wie hernach steht, geschehen solle, verordnen, und also in Erfahrung nehmen lassen.

Für das dritte, wann die Austheilung der Mallstätte gemacht, sollen die Commissarii jedes Mal den Tag ihrer Ankunft an das Ort, dahin sie die Visitation gelegt, dem Prælaten, Prælatin, oder Pfarrer schriftlich verkunden, und die andern, so sie daselbst examiniren wollen, als Vicarios, Provisores, Beneficiatos, Pensionarios, Absentiarios, und die, so Incorporationes haben, und andre geistliche Personen; auch die Zechpröpst, etliche der alten von der Pfarrmenge, Spitalmeister, Kerzenmeister, Mesner, Schulmeister, Cantores, die Weltlichen Stifter und Lehenherren, wo es vonnöthen, und andre zu diesen Sachen nothwendige Personen (wie sie den zu thun, und sich desshalben zu vergleichen wissen) auch dahin bescheiden lassen.

Für das vierte, So oft sie an der benannten Oerter eines kommen, sollen sie vor aller Handlung sich mit Erfoderung des Volks allda in die Kirche verfügen, und also die Inquisition mit Anrufung des Allmächtigen, und einem Amt de Spiritu Sancto anfangen, darunter auch eine Christliche Ermahnung und Predig thun lassen de

Sie sollen auch daselbst in der Kirche verrufen lassen, ob Jemand unter den Pfarrleuten wäre, der einen ansehnlichen Mangel anzuzeigen wüsste, das der, oder die-

dieselben vor ihnen erscheinen, und solches (doch dass es mit Bescheidenheit, aus einem guten Eifer, und nicht mehrers aus Neid, oder andern verdächtigen ursachen, als der Nothdurft nach geschehe) anbringen möge: den wolla man gütlich hören, und darinnen gebührliches Einsehen thun.

Am fünften sollen sie darob seyn, dass weder durch sie, noch ihre Diener Jemand geärgert werde. Dazu, damit diejenigen, die examinirt werden, sie seyn geistlich oder weltlich, ihr Herz aufzuthun, und zu offenbaren keinen Abscheu nehmen, sollen sie allenthalben, und bey Männiglich die Samftmüthigkeit erzeigen, auf das ein jeder seiner Lehr, und Lebens frey, libera, und unerschroken Anzeigung zu thun verursacht werde.

Zum Sechsten sollen sie ihr fleissiges Aufmerken haben, ob nicht die Geistlichen und weltlicheu sich ihrer Sage mit einander verglichen haben, und dadurch die Wahrheit unterschlagen, und verhalten wollten: und alsdan sollen sie um so viel mehr Fleis vorkehren, sich derselben in andre Wege zu erkundigen.

Zum siebenden und lezten, solle jederzeit ein Pfarrer, oder anderer Priester, von dem andern ihren Nachbar und nächst gelegener Kirche, was für Mängel sie dabey etwan hören oder wissen, auch gefragt werden, damit alsdan demselben desto stattlicher möge nachgefragt werden.

Weil nun die Visitation hauptsächlich auf dreyen Puncten und Artikeln, als nämlich der geistlichen Lehr und Kirchendiensten, derselben Wandel, und jeder Kirche gelegenheit, Mängel und Gebrechen beruhet; sollen sie die Prælaten und Priester selbst, und jederzeit einen von den andern, desgleichen die Weltliche Obrigkeit, Kirchendiener, Zechpröpste, und die ältesten Pfarrleute, oder andra die der Sachen Wissenschaft haben mögen, fragen, examinoiren, verhören und besprechen, wie unterschiedlich hernach folgt.

1. *De Sacerdotum Fide.*

Weil aus dem Brunn falscher und verführerischer Lehre alle Gottlosigkeit, Ungehorsam in Zeitlichen sowoll, als geistlichen, und schliesslich Verderben Leibs und der Seele herkommt und entspringet, so sollen unsre Commissarii derselben halber mehrern und bessern Fleiss und Ernst brauchen, damit sie an jeden Ort lautern, und gewissen Bericht empfangen, und sich derowegen bey Geistlichen und Weltlichen nachfolgender, und andrer, zur Sache, und Erfinduog der Wahrheit dienlicher, Fragstücke gebrauchen.

1mo. Wie viel bey jeden Pfarrer, auch den Klöstern Priester seyn, die sich des Predigens, und Ausspendung der hochheiligen Sacramenten gebrauchen. *2do.* Wie jeder derselben, er sey Pfarrer, Gesellpriester, oder sonders bestellter Prædicant, heissa, von woneo er gebürtig, wo er sich ordiniren lassen (und hierum solla eines jeden Formata ersehen werden) wie lang er Priester, wo er seine erste Mess gesungen, wie viel Zeit dieser Orten sey, wo er zuvor gewesen, und studiret, und wer ihn daher befördert, und gebracht habe? *3tio.* Wie oft er in der Wochen predige? was er hiezu für Sermonisten von den alten und neüen, und sonsten für Bücher brauche? *4to.* Ob er nicht an Feyertagen nachmitag den jungen Volck einen Catechismum predige? was er für einen Catechismum habe? wer author desselben sey, und wie lang er denselben Catechismum gepredigt habe? Was man ihm davon gehe? und ob ihm die Nachbarn nicht insonderheit davon eine Verehrung thun? *5to.* Ob er zum Anfang und End der Predig das Volk bethen heisse? und ob er das Ave Maria auch gebrauche als ein Gebeth? ob und was er für Ruf und Palmen singen lasse? *6to.* Ob er die feyer- und Fasttage nach Ordnung der Christlicheo Kirche gebiethe? Ob er für die Seelen der Abgestorbenen, und wie er bethe? *7to.* Was er für eine offne Beicht und Absolution braoche? *8vo.* Ob er das Volk zum Amt der heiligen Mess, und andern Gottsdienst, der mit Singen und Lesen in der Kirche Christlich, und recht gebraucht wird, vermahne? Was er von der Messe halte und predige? ob ers lobe, oder verwerfe, oder, ob ers gar verschweige? *9no.* Was er sonst von den Kirchenceremonien, und der alten Christen gebräuchen, als vom Weihwasser, Palmen, Kräutern, Bildern, Kerzenbrennen, Kreuz- und Wahlfarten, von der Marterwoche, von dem Fest Unsers Herrn Fronleichnam, und der Procession halte, und lehre. *10mo.* Was er von der Verehrung und Anrufung der Mutter Gottes, und der lieben Heiligen im Himmel predige? *11mo.* Ob er lehre, dass der Glaub allein einen Christen selig mache? und der Unglaub allein Sünd sey, und verdamme: und was er von den Werken halte? ob und wie er das Volk dazu vermahne? *12mo.* Wie viel er lehre, dass Sacramenten in der Kirchen seyn? *13tio.* Ob er lehre, dass man deutsch taufen, den Christen das Oel, sammt andern Ceremonien unterlassen solle? *14to.* Ob er die Kindertauf gut oder bös heissa? *15to.* Ob er von der Firmung nie gepredigei habe, und ob ers ein Sacrament zu seyn glaube? *16to.* Was er lehre von den hochwürdigen Sacrament des Altars? ob er halte,

halte, dass unter den äuserlichen, und sichtbarlichen Gestalten sey der Wahre Leib, und Blut Christi? und unter jeder Gestalt ganz? Oder ob er lehre, dass unter der Gestalt des Brods allein sey der Leib? und unter der Gestalt des Weins allein das Blut Christi? Ob er halte und lehre die Transsubstantiation? Item was er halte de . . . . . .
17mo. Ob er die Emphahung des Sacraments unter einer Gestalt verdamme? und den Befehl Christi zuwider zu seyn gelehret? Ob er die Empfahung sub utraque zu der Seligkeit nothwendig zu seyn lehre? Ob er auch einem das Sacrament reiche, der zuvor nicht gebeichtet hat? *18vo.* Ob er das Volk vermahne, dass sie aufs wenigst im Jahr einmal beichten? Was er von der Ohrenbeicht, und unterschiedlichen Erzählungen und Bekennung der Todsünden halte? Ob er lehre, dass die offne Beicht genug, und die sonderlich unterschiedliche nicht vonnöthen sey? *19no.* Ob die Buss, und Genugthuung, so einem in der Beicht auferlegt worden, zu verwerfen, und ob er lehre, dass dieselbe der Genugthuung Christi zuwider sey? *20mo.* Ob er die heilige Ehe für ein Sacrament halte? *21mo.* Ob er der Priester Ehe lobe und gut heisse? und was er von der Klosterleute Gelübden der Keischheit lehre? *22do.* Ob er die Priesterweihe auch ein Sacrament seyn lasse? *23tio.* Ob er lehre, jedermäniglich sey ein Priester, und bedörfe keiner sondern Weihe? *24to.* Was sie von der heiligen Oelung predigen, glauben und halten? und ob sie die Kranken dazu ermahnen und weisen?

2. *De Sacerdotum Functionibus.*

1mo. Ob sie den Gottsdienst verrichten? Ob sie die Aemter, Messen, gestiftete Jahrtäge, Vigilien, Vesperas, Meten, Complet, wie es an jeden Ort von Alter hergekommen, halten, und mit Fleiss ausrichten? *2do.* Wie sie es mit andern Ceremonien, als mit Processionen, Kreuzgängen, Benedictionen, und dergleichen halten? Ob sie es nach der Kirchen Einsetzung gebrauchen? und jedes Orts Gewohnheiten, und der Zeit Gelegenheiten Gemäss, bis anhero unverändert verrichtet, sonderlich ob sie die Lytaney nicht verändert haben? *3tio.* Wann darin was verändert, wäre zu fragen, durch wen, und wann das geschehen, und warum. *4to.* Ob sie die Agent-Büchlein haben? und von wem diese ausgegangen? ob sie nach Ausweisung derselben die Sacramenta administriren? als nämlich bey dem heiligen Sacrament der Tauf zu fragen:

3. *De Baptismo.*

1mo. Ob aqua baptismatis zu dem von der Kirche geordneten Zeiten benedicirt, gesegnet, und Chrismirt werde? *2do.* Ob sie die Kinder, so zum Tauf gebracht werden, Catechisiren, und exorcisiren? auch mit dem heiligen Oel und Chrisam ungiren? *3tio.* Ob sie den Catechismum und exorcismum in lateinischer, oder deutscher Sprach betten und sprechen? *4to.* Ob man die Kinder zur rechten Zeit, und nicht erst etliche Wochen, oder eine noch längere Zeit, nach der Geburt zu dem Tauf bringe? *5to.* Ob sie die Kinder, so ihnen aus andern Pfarren zugetragen werden, auch taufen? wem sie zugehört haben?

4. *De Confirmatione.*

1mo. Wann am nächsten gefirmt sey worden? *2do.* Ob er das Volk davon? oder dazu gewisen habe? *3tio.* Was er davon halte? *4to.* Nachdem bey diesen beyden Sacramenten, Tauf und Firmung, Gevaterschaften gemacht werden; solle gefragt werden wie sie es mit diesen Gevaterschaften halten? Ob sie gestatten, das die Gevaterleute zusammen heurathen?

5. *De Eucharistia.*

1mo. Ob sie in- oder auser der Messe Consecriren? *2do.* Ob sie das hochwürdige Sacrament dermassen reichen, wie solches die Instruction zu Wienn gestelt vermag: auch ob sie es den ungebeichteten reichen? *3tio.* Ob sie die Transsubstantiation, und ferner glauben, dass, so lang die äuserlichen Gestalten bleiben, auch der wahre Leib und Blut Christi gegenwärtig seyn? *4to.* Was sie mit den überbliebenen Hostien und Blut thun? Ob sie es wieder unter die unconsecrirten Hostien und Wein vermengen? oder ob sie a *selbst* unter andern auser der Mess in der Kirchen, oder anheim im haus niessen und verzehren? oder aber dem Messner, oder andern geben? Hiebey solle auch von Verrichtung des Amts der heiligen Mess gefragt werden.

6. *De Missa.*

1mo. Ob er Mess, und wie ers halte? deutsch oder lateinisch? ob er auch de . . . . Celebrire? *2do.* Ob er in der Mess beyde Canones und anders, auch den Accessum und Recessum brauche? *3tio.* Ob er das Consecriren und Communiciren in der Messe zu Zeiten unterlasse? und warum er dasselbe thue? Ob er das Wasser in den Kelch nehme? *4to.* Ob er elevire? ob er dasselbe thue, wann er schon nicht Consecrirt hat? *5to.* Ob er an einem Tag, ausserhalb des Christ-

Christtags, mehr als eine Mess lese? *6to.* Ob er allwegen nüchter lese? oder jemalen celebrirt habe, wann er zuvor geessen, oder getrunken? *7mo.* Ob er glaube, dass die heilige Mess ein Opfer sey? und ob darinnen das Leiden Christi für Todt- und Lebendige Gott vorgestellet, und offerirt werde.

7. *De Confessione.*

1mo. Welcher Orten, und wie er Beicht höre? *2do.* Ob er die Beichtkinder auf die gemeine Bekennung, oder auf unterschiedliche Erzählung der Sünden absolvire? *3tio.* Wie er absolvire? und mit was Worten? oder ob er nicht die Communicanten alle sammentlich absolvire? *4to.* Ob er nach gethanener Beicht seinen Beichtkindern eine Buss auferlege? oder warum ers unterlasse? *5to.* Ob er wisse, was die Casus reservati seyn? oder wie ers in denselben halte? *6to.* Ob er für sich selbst auch beichte? wie oft, und wem? *7mo.* Wie es mit der publica Poenitentia, offnen Buss, gehalten und gebraucht werde?

8. *De Matrimonio.*

1mo. Ob er zum inthronisiren das Agendbuch, oder obsequial? oder was er für eine Form brauche? und aus was Büchern er dieselbe genomen habe? *2do.* Ob er die Brautleut vor dem zusammen geben beichten lasse? *3tio.* Ob man die Heurath zu dreymahlen verkünde? *4to.* Ob er zu der verbothenen Zeit Hochzeiten mit offentliehem gepräng zu halten zulasse. *5to.* Ob er die heimlich- oder Winkelheurath bewillige? *6to.* Ob er nicht vor der Einleitung, oder dem Einsegnen seine Nachfrag halte um die Blut-Siptshaften, Schwager- und Gevaterschaften? und ob ers, derselben unangesehen, wissentlich habe eingesegnet? *7mo.* Ob er keinen Geistlichen Copulirt habe? und wer der, oder dieselben seyn? *8vo.* Wie ers halte, wann etwann vor der Kirche, oder nach den Verkünden eines aus den Brautleuten versprochen wird? Ob ers nicht suspendire, und vor das geistliche Recht weise? oder ob ers gestatte, oder sonsten dazu rathe und helfe, dass man sich heimlich vertrage, und abkaufe.

9. *De Sacerdotibus peregrinis.*

1mo. Ob er nicht fremden unbekanten Leuten, die sich für Priester ausgeben, doch weder Formatas, noch andre Testimonia derowegen vorzuzeigen haben, in seiner Kirche gestatte, dass sie celebriren oder predigen? *2do.* Ob er nicht ausgeloffene Mönche, die weder Rechts noch genugsame Dispensation noch Erlaubnuss von ordentlicher Obrigkeit haben, in seiner Kirche auch gebrauche.

Sollen von der Form, und dem Gebrauch dieses Sacraments aus dem Agendbüchel oder auch ob sie es brauchen, gefragt werden?

10. *De Sacerdotum moribus.*

1mo. Ob sie ihre Horas Canonicas täglich betten? derowegen sollen auch ihre Bettbücher erfordert und ersehen - daneben auch an ihnen erlernet werden, ob sie das Betten könoen? *2do.* Wie sie die Pfarr erlangt haben? ob sie ordinarie, oder per simoniam dazu gekommen? *3tio.* Ob sie ihre priesterliche Kleidungen, und Tonsur tragen? *4to.* Ob sie die Fasttage halten, und zu denselben auch abstiniren? *5to.* Ob sie Tabernarii, voll- und trunkene Leut seyn, bey den Layen in Wirtshäusern offentlich zechen? wie sie sich daselbst halten? ob sie Schreyen, Juchzen, rumoren Gottlästern, Schlagen, und fechten? *6to.* Wie sie sich auf den Hochzeiten halten? Ob sie auch Mittanzen? *7mo.* Ob sie Concubinarii, oder vermeynte Ehemänner seyn? und die Kinder bey ihnen haben? Ob sie nicht mit ihren Concubinen, oder andern, sich Copuliren lassen? wann, wo, und durch wen diess geschehen? *8vo.* Ob sie mit Eheweibern in publico adulterio hausen? *9no.* Ob sie ihre Concubinen, oder Weiber mit sich auf die Hochzeiten, oder sonsten in die Wirtshäuser, zu offentlichen Ladschaften, Badhäusern, unverschammt führen? *10mo.* Wie sie selbe vor den Leuten heissen? Item, wie es die Pfarrleute mit Vorgehen, Vorsitzen, und in andre Wege halten? und ob sies Frau Pfarrerin heissen? *11mo.* Ob sie Bärte tragen? *12mo.* Ob sie ungebührlich lange Haare tragen? *13tio.* Was ihr Exercitium, und Studium sey? *14to.* Ob sie Spiller, Wucherer, Zutrinker, böse, oder gute Hauswirt seyn? *15to.* Ob sie voller, trunkener Weis die Sacramenta administrirt, Messen gelesen, oder andern Gottsdienst verrichtet haben? *16to.* Ob sie Morgens vor dem Celebriren Suppen, oder was anders essen? oder Brandwein trinken? . . . . .

Und diese Fragstücke mögen auch bey den Klöstern; daneben aber bey den . . . . . solle insonders gefragt werden:

11. *De Ceremoniis.*

1mo. Ob die horae Canonicae zu gebührlicher Zeit gesungen und durch sie besucht werden? *2do.* Ob sie die Aemter, Messen, gestiftete Jahrtage, und Gottesdienst verrichten? *3tio.* Ob sie die Ceremonien mit der Benediction des Salzes, und Wassers an Sontagen, und Son-

stan

ſten die Kerzen, die Palm weichen? Die Gebräuche in der Marterwochen, am Auffahrtstag, die Kreuzgäng, die Proceſſion unſers Herrn Fronleichnamstage Chriſtlich vollbracht haben?

12. *De Prælaturis.*

1mo. In ſpecie eber ſollen die Prælaten oder Prælatinen gefragt werden, wie lang ſie in der Prælatur geweſen? *2do.* Ob ſie in des Gottshaus wichtigen Sachen ſich ihrer Capitel- und Convent Raths gebrauchen. *3tio.* Wie viel Brüder, oder Schweſtern, die Profeſs gethan, in jedem Kloſter ſeyn? *4to.* Ob nicht etliche ausgeſprungen, wn ſie damalen geweſen? Wnhin ſie geknmmen? Wn ſie jetzt ſeyn. *5to.* Ob ſie nicht etlichen Licentiem gegeben? wer, und wo diſelben ſeyn? und warum das geſchehen? und wn ſie ſich jetzt aufhalten? *6to.* Wie die Regel werde, und ob ſie den Innhalt derſelben wiſſen? und ob mans, und zu was zeiten im Jahr leſe? *7mo.* Ob der Prælat, oder die Prælein, Brüder, oder Schweſtern in keinem Verdacht der Leichtfertigkeit? und wn derſelbe Verdaeht herknmmen. *8vo.* Ob verdächtige Perſonen im Kloſter wohnen? oder ſonſten eb und zugehen? *9no.* Ob der Prælat, oder die Brüder eigne Concubinas in- oder auſser dem Kloſter halten? *10mo.* Ob die Mannsperſonen in Frauenklöſtern einen freyen Zugang ad Lnca Regularia haben? *11mo.* Ob die Brüder und Schweſtern ihren Præleten, oder Prælein gehorſam ſeyn, und pœnas reguleres ennehmen? *12mo.* Ob man die Capitule Culparnm noch balte, und die verbrechenden ſtrafſe? *13tio.* Ob die Clauſur der Klöſter wohl bewehret, nnd nb die Brüder und Schweſtero einen freyen Ein- und Ausgang haben. *14to.* Ob ſie ihren geböhrenden habitom, und Kränzel, oder Kronen tragen? *15to.* Ob die Præleten nicht Urſach geben, daſs die Brüder apnſtatiren, und in was Weg daſſelbe geſchehe. *16to.* Ob nicht Meytmacher unter den Brüdern ſeyn, und welche? *17mo.* Ob ſie nicht Tag und Naeht dem Trinken, Spielen, und ſnlchen liederlichen Sachen obliegen? *18vo.* Ob ſie noch zu Tiſch - und was ſie für Bücher leſen? *19no.* Was ſie für Bücher, und ſonderlich, ob ſie nicht der neuen verführeriſchen Lehre leſen? *20mo.* Wes ſie für einen Pædagogum, oder Præceptorem haben? was er ihnen leſe? wie ers inſtituire? eus was Schul er gekommen? ob er nicht auch ein Verachter des Ordens, und Kathnliſchen Religion ſey? *21mo.* Ob der Prælat keinen auf den lntheriſchen hochen Schnlen verlege? *22do.* Welche Pferreu verſehen, ſollen gefragt werden, wie andre Pfarrer &c. *23tio.* Ob ſonſten keine Trivielſchul bey dem Kloſter gehalten werde?

13. *De Parochianis.*

1mo. Wie viel ein jeder, ſo einer Pfarrverwaltung hat, Communicanten habe? *2do.* Wie viel derer ſeynd, die es ſub una, und der andern, ſo es ſub utraque empfangen? *3tio.* Ob nicht etliche unter ihren Pfarrleuten gefunden werden, die ſieh bis enhero der Chriſtlichen Beicht, Communion, und des Gottesdienſt geäuſſert, nnd enthelten, und ob ſie ſelbe hiezu inſonderheit nicht vermahnet heben? *4to.* Ob ſie nicht Wiedertaufer, Zwinglianer nnd andere dergleichen Schwärmer in ihren Pfarren haben? *5to.* Ob nicht Winkelprediger verhenden, die den Pfarrlenten heimlich predigen, oder etwas leſen: bey welchen Nachbarn, oder was Enden deſſelbe geſchehe? *6to.* Dergleichen um die Winkel Schulen zu fragen. *7mo.* Ob jemend in ihren Pfarrverweſungen neue Prædicaturen aufgerichtet, oder ſich ſonſten in ſeinem Haus nder Schloſe einen eigenen Prædicanten zu helten unterſtanden? *8vo.* Ob nicht etliche in der Pferr befunden worden, die ſich unterſtehen die Prediger abzurichten, ond zu unterweiſen, was, nnd wie ſie predigen ſnllen? mit was beſcheidenheit ſolches geſchehe, ond wer dieſelben ſeyen? *9no.* Ob man ihnen nicht hiezu verbnthene falſche Poſtillen, Predigen, und andre Büeher geliehen, geſchenkt, oder zugeſtellt? und wer das gethan habe? *10mo.* Ob ſie nieht vertröſtet ſeynd worden, man wolle ihnen guten Schutz und Rncken halten, de ſie der neuen Lehr halber wollten eingezogen oder geſtraft werden. *11mo.* Wie ſich in dieſen allen die nachgeſetzte, und endre Obrigkeiten jedes Orts halten? *12mo.* Ob die Unterthanen zu dem Gnttesdienſt, der Prædig, der Proceſſionen, und andern Arten der Kirche kommen? ob ſie nicht, wann man eleviren will, freventlich zur Kirche auslaufen, oder die Hüte vor die Augen rucken, und den Gottesdienſt verechten? *13tio.* Ob nicht etliche an der Unehe ſitzen, und hauſen?

14. *De Scholis.*

1mo. Wer der Schulmeiſter ſey? und von wem er, und wie lang er allda geweſen ſey? *2do.* Welches Er ſtudirt, und ob deshalben ſeine Teſtimonia hebe? *3tio.* Wie viel er Schüler, und wes für gute Iogenia darunter hebe? *4to.* Was für Authores nnd Bücher er ihnen, ſonderlich in Catechismus Leſe. *5to.* Ob er aoch zu Chor ſinge, und was Religion er ſey? *6to.* Wie er ſeine Schuler zu der Beieht, und Communion unterrichte und informire? *7mo.* Ob er ſie zu der Gottes

tes Ehre dem Gottesdienst, und Predig erziehe, führe, und weise? *8vo.* Was die Schul für einen Superintendenten habe? und wann von demselben die Schul visitiret, und was von ihm den Kneben zu lesen, und zu tradiren befohlen worden? *9no.* Wie er sich sonsten mit dem Fleiss, auch übrigen Trinken halber helte?

15. *De Ecclesiarum proventibus.*

1mo. Wie viell eine jede Kirche jährliches Einkommeo hebe? *2do.* wer die Kirchenrrchnung eufnehme? und mit wes Kosten. *3tio.* Was meo Pflegern, Richtern, Gerichtschreibern, Amtleuten, und andern davon geben muss? *4to.* ob sie das Zehrung- oder Ehrungeld allein von der Pfarrkirche, oder ob sie von den Filielen, und Bruderschaften, und von jedem insonderheit nehmen? und wie viel es beylaüfig von jeder Pfarrkirchen, und derselben Filialen, euf jede Jahrsrechnung brioge? *5to.* wie viel bey jeder Pfarr vor Jahren Priester gehelten worden? und man der Zeit bedürftig sey, und heben muss? ob ein eigener Prediger, nnd wer ihn zu setzen, oder zu entsetzen habe? *6to.* ob, ond wie viel Pfarren veciren? und wer dasselbe Volk bey den vacirendeo Kirchen mit den Christlichen Rechteo versehe? *7mo.* Wie viel bey jeder Kirche Beneficia veciren? *8vo.* Wer der vacirenden Kirchen und Beneficien Einkommen einnehme? und wohin dasselbe angewendet werde. *9no.* Wer derselben Lehenherren, und Patroni seyen? *10mo.* Was eine jede Pfarr, sie sey besetzt oder unbesetzt, desgleichen die andern Beneficien und Stiftungen, die bey jeder Kirchen sind, auch Helferspriester, und Caplanstände, für cio beständiges jährliches Einkommen haben? *11mo.* Wie die Pfarren, Beoeficien, und Stift mit Pensionen, Reservaten, Abstatten, oder Incorporatiooen beschweret seyen? *12mo.* Wie sich die Pfarrleut mit Opfer, Zehent, und Collecturen helten? *13tio.* was die Pfarrer für das Seelgeräth nehmen? und ob sie die Pfarrleut wider das elte Herkommen damit beschweren? *14to.* Ob Etwas von den Kirchen, Pfarren, und Beneficien alienirt sey? wenn und durch wen?

16. *De Ecclesiarum suppellectili.*

Sonderlich sollen sie elle Klöster, Stift, und Pfarrkirchen erstlich inwendig wegen der Zier, der Ornat, Heiligthum, Kelch, Sacramenthäusel, Messgeheug, und Agentbüchel: und hernach aus und inwendig, desgleichen den Pfarrhof, der Gebühr und Zimmer halber, mit fleiss besuchen, und wie sie es jedes Orts befinden, in ihre Reletion verzeichnen lassen, Namlich *1mo.* wie das Hochwürdig Sacrament des Altars gestaltet, ob es rein und sauber stehe, und beleuchtet sey? *2do.* ob das Chrysma, und andre Sacri Liquores sauber behalten? und ob sie jedes Jahr genommen werden. *3tio.* wie das Baptisterium gehalten und geschlossen sey? *4to.* wie die Zier in der Kirche, mit den Altären, Tafeln, Fehneo, Gemälden, und andern bestellet? *5to.* Ob bey den Kelchen, Corporalen, Altartüchern, Messgewand, Gesang- uod andern Büchern kein Mangel vorhanden sey? *6to.* Was für Baufälle en den Kirchen, Pfarrhöfen, Chorherrn- und Beneficieten Häusern verhanden? *7mo.* Bey den Klöstern, und Stiftern sollen sie die Libereyen, desgleichen aller andrer Priester Bücher bey den Pfarrhöfen, und sonsten ersehen, und beschreiben lassen: und, was sie für verbothene, ond verworfene Bücher finden, von den andern auswerfen, und io einer sondern Beheltnuss verwahren lassen, und nichts destoweniger von allen Büchern einen Catalogum mitbringen, damit darinn weiter Erklärung geschehen, und darüber Ordnung gegeben werden möge. *8vo.* sollen sie bedacht seyn, und ordentlich verzeichnen, mit wie viel Priestern ungefährlich eine jede Communitet der Stätte, Märkt und Dörfer zu versehen seyn möge, damit an dem Dienst Gottes, den heiligen Sacrementen, und Unterweisungeo des Volks kein Mangel erscheine. Und hierinnen sollen sie, die Visitetores, den Abgang des gewöhnlichen Gottesdienst, und gemachten Stiftungen, die Menge des Pfarrvolks und die Grösse der Seelsorg wohl gegeneinander erwögen, und darauf bey ihnen selbst auf eine Anzahl Priester, die jedes Orts Nothdurft erfordert, schliessen; daneben euch, wo man den Abgang in Einkommen erstatten, und eufbringen wolle: si sollen auch die gestifteten Einkommen, so viel möglich, voo vecirenden, und unvecirenden Pfarren, und Beneficien euch beschreiben, taxiren, und uniren, damit folgends desto stattlicher eine Ordnung möge vorgenommen werden. *9no.* und ferners solleo sie jedes Orts, sonderlich bey den Klöstern, Stätten, und Märkteo wege suchen, wie man mehr Schulen aufrichten, und erhalten könne? und, was euch bey den Stätten eus der Burgerschaft für teugliche Personen befunden werden, denen neben den Pfarrern des orts, die Superintendenz und Visitation der Schuleo zu empfehlen wäre.

17. *De Parochianorum querelis, Beneficiis vacantibus.*

1mo. Dem Pfarrmengen solle mit Ernst eingebunden, und geschaft werden, dass sie ihrem Pfarrer und seinen Priestern den Zehend,

Zehend, die vier Opfer, die Seelgeräthe, und Collecturen treulich reichen; und dass ihnen dagegen die Priester den Gottesdienst, und Stiftungen, ordentlich und ohne Abgang nach alten Herkommen, und vermög der Fundation verrichten. *2do.* Ob sich aber zwischen den Pfarrer, oder Gesellpriester und Pfarrmenge, den Beneficiaten und Lehenherren, oder Stifter, des jährlichen Einkommens, und andrer Gefälle halber, oder von wegen Abgang im Gottesdienst, Irrung zutrügen, darinnen sollen die Commissarien Befehl haben, die Parteyen mit einander gütlich zu vereinigen, und zu vertragen; und, da die Irrungen richtig und lauter, auch ungezweifelt wären, darinnen, sofern sie sich einhällig vergleichen können, abschiedlich zu erkennen. *3tio.* und, nachdem die Priester dieser Zeit beschwerlich zu bekommen, mögen sie handeln, dass die Beneficiaten den Pfarrern in Verrichtung der Seelsorg, gegen billiger Vergleichung, einen Beystand thun, die Pfarrmenge aber solle sich auch daran (doch dass der Beneficiat seine Messe daneben auch verrichte, und, sofern er zum Gesellenstand geschickt) begnügen lassen. *4to.* damit den Priestern, die zu kleines Einkommen haben, eine Competenz möge verordnet werden, sollen die Commissarii mit Fleiss erkundigen, was der vacierende Stand in gemeinen Jahren gewisses Einkommen habe? Item bey andern Pfarren seines gleichens, wie auch bey gesellpriestern, die demselben in der verwaltung helfen, Einkommen sey? und darauf eine Rechnung machen, wie viel dem vacirenden Stand abgehe? Alsdann mit der Pfarrmenge handeln, dass sie einem künftigen geben, was sie vor gegeben haben? oder man erstatte es von einer vacirenden Messe, oder aus den Absenten, und Pensionen, oder Incorporationen. *5to.* wären die vacirenden Stände bey wenig Jahren etwann von Wohlfarten aufgekommen, diese mögen die Commissarien, weil es von alter nicht gewesen, und nichts verhanden, davon sie möchten erhalten werden, extinguiren. *6to.* Könnte der Mangel des Gottesdienst, und der Priester durch diesen Weg nicht gewendet werden, so sollen die Commissarii auf Abwechslung mit den Singen, lesen, und Predigen, wie selbe füglich vorzunehmen, bedacht seyn. *7mo.* sie sollen sich auch mit Fleiss erkundigen, warum die Beneficia vaciren: und folgt es aus Ringe des Einkommens her, alsdann solle dem Lehenherren eine Zeit, die Stiftung wieder in ein Wesen zu bringen, und zu besetzen, benennet werden, ungefähr drey oder vier Monath: thut ers nicht, alsdann solle desselben Beneficii Einkommen andern Kirchen, oder armen Schülern zu guten, weiter angelegt werden. *8vo.* Hätte der Lehenherr die Stiftung, und die Gült in seine Hand gezogen, solle nachgefragt werden, wohin er es verwendet? und alsdan weiter davon geredet werden. *9no.* Wann den Commissarien in der Visitation so ärgerlich, und verführerische Priester vorkommen, bey denen eine mehrere Gefahr, und Verführung zu gewarten, und keine Christliche Unterweisung, oder wörtliche Straff wollte angehen, oder verfänglich seyn, die sollen sie, nach gelegenheit der Sachen, entweder daselbst, bis zu fernerer Handlung gefänglich einziehen, oder, da es so hoch vonnöthen, uns, dem Metropolitan, zu schicken lassen; immassen sie dann in allen diesen Wohl wissen Bescheidenheit zu brauchen.

Und was sie also an allen Orten sich erkundigen, und wie sie die Sachen gestaltet, und beschaffen befinden, dasselbe sollen sie alles ordentlich beschreiben lassen, und uns alsdann ihrer Ausrichtung unterschiedlichen, eigentlichen, und gründlichen Bericht thun: damit wir uns alsdann einer beständigen, endlichen, und schliesslichen Reformation zu vergleichen wissen, dieselbe mit dem ehesten an die Hand nehmen, und ins Werck bringen mögen. An dem allen handlen und vollziechen Sie unsern gnädigen Willen und Meynung, gegen ihnen in Gnaden zu erkennen, und zu bedenken. Zu Urkund mit unsern beyder Fürsten vorgedruckten Secreten verfertiget.

Quod si vero hæc visitatio reipsa peracta non fuit, ut verosimillimum esse mox ostendi; perspicuum inde fit: etiam manuscriptis documentis non oportere attribui latiorem sensum, quam qui illorum temporum historiæ sit consentaneus. *Criterium Documentorum MS.* Sæpius siquidem coacervata fuere ejusmodi documenta, & recondita in tabularium, quorum tamen quæpiam non aliud sunt, quam concepta animo forma rei cujusdam peragendæ, quin hæc idea unquam sit in opus redacta, & erraret lector utique, si documentum ejusmodi, post longum tempus in lucem extractum, haberet pro facto historico, quin prius illud cum historia, & synchronis scriptoribus, num ita sit? rite contenderit. Immo dum conspiratæ factionum partes quandoque ardent in Republica, scribunt & hi, & illi pleraque studio mutuæ simultatis contaminata, ut homines solent æstu animorum abrepti, ideoque & passim factis immiscent suas animi affectiones; e quibus scriptoribus acutissimus Baylius nunquam se velle perdiscere, quid actum sit, sed duntaxat, quid homines tunc de eo locuti sint, recte judicavit. Ejusmodi documentis, utut in præstanti Tabulario diu adserva-

servatis, nemo habeat fidem, nisi ad ductum sincerioris historiæ, & vadimonium synchronorum auctorum. Documentum hujus generis videtur esse Visitatio illa in Styria & Carinthia Anni 1563, exarata forsan olim a Catholicorum adversariis, ac deinde illata in Historisches Göttinger Magazin 1 Band 3 Stück pag. 470; estque illa omnino dubiæ fidei, non quidem ideo, quod monachorum probra depingat; sed ob fortiores rationes. 1mo. quod non sit exacta ad communem formam Visitationum generalium, neque instructa aliis usitatis interrogationum titulis. 2do. quod non nominentur, qui in ea fuerint commissarii. 3tio. quod quædam claustra, quorum causa fiebat visitatio per Provinciam, prorsus sint omissa, veluti Sanctimoniales ad S. Georgium in Carinthia &c. 4to. quod in visitationem monasteriorum etiam intexantur quædam collegia presbyterorum sæcularium, qui ad monachorum classem non pertinent. 5to denique: quod Georgius Stobœus, Lavantinus Episcopus, vir tunc magni nominis, multo honorificentius testimonium vitæ præbeat canonicis Regularibus ad S. Andream, & Sanctimonialibus ibidem in Epistola ad Papam Clementem VIII. in *libro Epistolar.* pag. 36. Quod si forte testimonium conspicui hujus, celeberrimique Præsulis vocatur in suspicionem falsitatis, & studii partium; eccur alterius ignoti scriptoris, nil nisi infamiam spargentis, contraria assertio habeatur pro indubia & candidissima? &c. Sed satis de his extra institutum positis.

Post XLVIII Concilium, anno 1576 habitum, nullum aliud hucusque Salisburgi fuit coactum. Quod si forte in posterum quæpiam dissensio orta est sacrum inter & civilem Magistratum, de rebus ad πολιτείαν uniuscujusque pertinentibus, congressus tum fuit actus, a delegatis utriusque partis arbitris, qui nova conventa statuerent, remque componerent. Quos congressus inde usque habitos, ceu ecclesiasticæ procurationi usum, normamque tribuentes, juxta temporum seriem proferemus.

Hoc remedio opus erat episcopis, *Anno* 1583. quando Dux Bavariæ jurisdictionem ecclesiasticam vehementer infestavit, atque statutis visitationibus & electionibus Prælatorum, item pœnis delictorum, aliisque sacris usibus vim intulit; Tum quippe Archiepiscopus cum aliis Bavariæ Præsulibus coactus fuit Romam recurrere, ad Summum Pontificem Gregorium XIII, Ejusque suppliciter exorare opem: velit datis ad Guilielmum Bavariæ Ducem literis, non modo impetrare agendi congressus assensum, sed & curatores Ducales, qui collatis in commune consiliis, cum Archiepiscopo, cæterisque episcopis, res controversas reducerent ad suos limites; ut deinceps mutuo utrinque pacto fulcita, & inoffensa vigeret concordia, sacrum inter & civilem magistratum. Præbuit libenter aures Pontifex, episcoporum petitioni, eosque pie æque, ac prudenter cohortatus est cœptum ut persequerentur consilium. Literas Pontificis, totiusque subsecuti congressus seriem ex Gewoldo dabimus.

Literæ Gregorii XIII. Papæ ad Episcopos Bavariæ.

Gregorius Episcopus &c. Venerabilibus Fratribus, Episcopis Bavariæ congregatis. Venerabiles fratres salutem, & Apostolicam benedictionem.

Vestra singularis prudentia, & pietas spectatissima facit, ut in isto conventu omnia a vobis expectemus, quæ quidem possunt expectari a pastoribus optimis, & Christi gloriæ, sanctæque ejus Ecclesiæ dignitatis studiosissimis; nec dubitamus, quin utrique causæ omni cura & vigilantia inservituri sitis, neque ulla in re vestro officio & muneri defuturi. Itaque nihil est, quod hortemur, ut tales esse velitis, quales vos esse certum habemus. Restat igitur, ut venerabilis Fratris Feliciani Episcopi Scalensis, Nuncii nostri verbis omnem fidem tribuatis, utque ea decernatis, quæ negociorum ipsorum gravitas flagitat, quæque vestra caritas pollicetur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XXIX Januarii MDLXXXIII. Pontificatus nostri anno undecimo.

Literæ ejusdem Pontificis ad Bavariæ Ducem Guilielmum.

Dilecto Filio, Nobili Viro Guilielmo Bavariæ Duci.

Gregorius P.P. XIII.

Dilecte Fili, nobis Vir, falutem & Apoftolicam benedictionem.

Negotium fufceptum a Venerabili Fratre Feliciano, Epifcopo Scalenfe, Nuncio noftro de Epifcoporum iftius regionis conventu, iftic Bavariæ habendo, graviffimum eft, pertinetque magnopere ad Chrifti gloriam, fanctæque Ejus Ecclefiæ dignitatem, cujus utriusque caufæ nobilitatem tuam femper ftudiofiffimam cognovimus, quo majore etiam cum fpe hortamur, & rogamus, ut velis rem confici. Optima omnia ab illorum prudentia, & pietate expectanda erunt. Ubi eorum decreta cognoverimus, facile perfpicies noftram paternam, tibique, ut fperamus, hactenus non incognitam erga Te caritatem & ftudium laudis tuæ. Datum Romæ apud S. Petrum fub annulo pifcatoris, die XXIX. Januarii Anno MDLXXXIII. Pontificatus noftri anno undecimo.

RECESSUS MONACHIENSIS

Anno 1583. CONCORDATORUM CUM ORDINARIIS BAVARIÆ.

In Dei Nomine.

Notum fit univerfis, & ad futuram memoriam pateat evidenter. Cum fuperioribus annis per Reverendiffimos in Chrifto Patres, ac Dominos, Archiepifcopum Salisburgenfem Metropolitanum; cæterosque per Bavariam Epifcopos, gravamina iis de rebus, quæ jurisdictionem ecclefiafticam, clerique immunitatem concernerent, ad Sedem Apoftolicam fuiffent explicata, unde adductus S. D. N. Gregorius XIII. Pontifex Maximus; per Revereudiffimum in Chrifto Patrem, Dominum Felicianum, eo tempore Scalenfem, nunc S. Agathæ Epifcopum, qui tum ad fuperiores Germaniæ partes fuæ S. Nuntius, cum poteftate Legati a latere deftinatus erat, primum apud Sereniffimum Principem Albertum Bavariæ Ducem, piæ memoriæ, anno Chrifti Salvatoris natl M. D. LXXVIII. deinde ab ejus obitu, cum Succeffore filio Sereniffimo Duce Guilielmo, de iis gravaminibus varie hucusque egiffet, dictusque Sereniffimus Dux Guilielmus, pro fua in Deum pietate, in religionem catholicam ftudio, & erga Ecclefiafticum ftatum amore & benevolentia fingulari, ad fe maxime pertinere judicaret, curare & efficere, ut ea ipfa, quæ fic controverfa viderentur, per provincias ac ditiones fuas, ad æquas ac honeftas rationes componerentur, facile probavit, ut ad ipfum Reverendiffimum Dominum Nuntium Apoftolicum ordinarii Bavariæ huc convenirent. Itaque ubi ad præfcriptum tempus, nimirum ad feftum Affumptionis Deiparæ virginis Matris Reverendiffimus in Chrifto Pater D. Georgius a Kuenburg Coadjutor ac Præpofitus Salisburgenf. in propria perfona, & alii hujus Metropolis Epifcopi, per honeftiffimas legationes comparuiffent, de omnibus ac fingulis, in quibus gravati vifi funt, mediante Reverendiffimo D. Nuntio Apoftolico, ordine propofitum eft, & cum deputatis Sereniff. Ducis Confiliariis collatum ac deliberatum, donec hinc inde concordatis fententiis, ac animis, per Dei gratiam, omnia ifta, iu feptem capita redacta placide, & amicabiliter componerentur, ordine ac modo fequentibus.

I.

De vifitationibus & Juribus D. D. Ordinariorum in Bavaria.

Primum. De vifitationibus ac Juribus Epifcoporum ut vifitatio cum præfcitu Principis, & adjunctis Ducalibus five Commiffariis, five Confiliariis inftituatur. Ipfe Princeps, de tantæ molis negotio intra provinciarum fuarum fines conficiendo, certior fiat, æquum judicatur in tribus cafibus. *Primo,* ubi laici fimul cum clericis vifitandi, & examinandi erunt. *Secundo,* ubi in vifitatione temporalium rerum tractatus fufcipietur. *Tertio,* fi quando folius etiam cleri vifitatio, tamen generalis, feu univerfalis inftituenda videbitur. At tum Commiffarii Ducales,

qu

qui examini Eccleſiaſticarum perſonarum interfuturi ſunt, ut ipſi quoque ſint Eccleſiaſtici ſtatus, conveniens erit, niſi urgentes cauſæ poſtulent, ut propter rerum, temporalium maxime, concurrentiam, ſæculares quoque perſonæ addantur. Quarto vero caſu, ubi Reverendiſſimi D. ordinarii viſitationem frequentabunt particularem, ac pro ſui officii ratione in clerum, ac utriusque ſexus religioſas perſonas circa religionis negotium, ac diſciplinam Eccleſiaſticam inquiſituri rem per ſe ſoli, ſuo ſuorumque arbitratu adminiſtrabunt, atque in omnibus ſupradictis viſitandi caſibus, Sereniſſimus Dux promotionis ſtudium, & brachii ſæcularis auxilium, benigne, prompteque offert.

Quod ſi Prælati de mala rerum temporalium adminiſtratione ſuſpecti ſiant, Principes pro intereſſe ſuo, ab iis, vigore immemorabilis uſus, ac indulti ſpecialis, ſicut etiam ipſi ordinarii quoque, vel viſitationis tempore vel alio, rationes ab ipſis exigere poſſunt, ut ſic communi conſilio & opera Eccleſiarum commodum procuretur. At loca illa a neutra parte, itineris expenſis graventur. Itidem curetur pari opera circa Rectores ſeu Parochos Eccleſiarum, ſive hoſpitalium, de bonorum temporalium diſſipatione accuſatos, ſcilicet viſitationis vel alio tempore.

Haud prohibetur etiam clerus ordinariis ſubſidia charitativa, & alia jura Epiſcopalia tribuere: dummodo non fiat inſolita exactio, aut præter antiquarum transactionum formulam.

Ut ne vero Vitrici Eccleſiarum, aliorumque piorum locorum Præfecti redditus, ac proventus eorumdem pro libitu diſſipent, in iis obſervabitur, quod in Ratiſponen. reformatione anno Domini M.D.XXIV. publicata, decimo octavo artic. proviſum legitur in hunc modum: ut autem Chriſti fidelium Eleemoſinæ in uſum, quo erogantur, vertantur, non liceat procuratoribus ſeu Vitricis fabricarum, in ſingulis Eccleſiis, quidquam de pecuniis ad fabricam provenientibus, diſtribuere, aut in ædificiorum, ſeu alterius rei uſum diſpenſare, ſine Rectoris ſcitu, ſed ad armaria fabricæ reponantur, ut hactenus ſervatum eſt, duobus vel tribus clavibus, pro loci conſuetudine tenendis, quarum una ipſi Rectori ſervanda tradatur, obſervato uſu, in clavibus & rationibus reddendis, a Principibus & Superioribus hactenus recepto.

II.

De Electionibus, & Confirmationibus Prælatorum.

Secundo. Quoad electiones Prælatorum, mortuo Prælato ad utrumque & Eccleſiaſticum & ſæcularem Magiſtratum referatur, qui inter ſe convenient de die electioni conſtituenda. Cujus electionis tractatui intererunt Ducales Commiſſarii (ipſi autem Electioni non aliter, quam ſi in Compromiſſarios ſeu Scrutatores aſſumantur) atque ubi Electio canonice proceſſerit, & Electus ſtatim confirmari debebit, Principis nomine, qui adſunt Electioni factæ aſſenſum præſtabunt. *Anno* 1583.

Si vero ex intervallo confirmatio ſeu inſtitutio petenda crit, tum electus & confirmandus approbationis ſeu aſſenſus literas Ducales ſecum feret. Nec etiam vacanti alicui monaſterio Principis nomine dabitur, aut imponetur adminiſtrator ſine ordinarii conſenſu.

III.

De perſonarum Eccleſiaſticarum delictis & pœnis.

Tertio. De perſonis Eccleſiaſticis, ita eſt conventum, quod clerici delinquentes ad ordinarium quisque ſuum, vel deputatum ab Epiſcopo remittantur, quod ſi iis ab Epiſcopis, pecuniaria pœna fuerit irrogata, parte ejus aliqua notariis cauſæ, ac Pedellis ceſſura, reſiduum in Eccleſiarum fabricas vel ſimiles pios uſus, intra Bavariæ fines collocetur, ideoque ſignificabunt ordinarii Præfectis in quanto mulctaverint, ne intercipiantur iſtæ pecuniæ. Deprehenſi vero clerici cum prohibitis armis, in amiſſione eorum a Magiſtratu ſæculari plectentur.

Laici quoque Provinciales, ubi ex cauſa citationi inſerta, ſpirituale negotium eſſe conſtiterit, comparere non prohibebuntur, ſed contumaces in comparendo pœnis potius coërcebuntur, & adigentur.

Ac de clericis percuſſoribus, ubi conveniendi puniendique ii ſint, jam ſupra commemoratum eſt.

Laici vero percutientes clericum, ut ultra pœnam a ſæculari Magiſtratu irrogatam, etiam abſolutionem Canonicam petere teneantur, tamquam juri conſonum recipitur.

Clericus porro delinquens, niſi criminis atrocitas exigit aliud, de ſiſtendo ſe apud ſuum ordinarium, vel ejus delegatum, ſuæ promiſſioni, vel ubi fugæ aliqua ſuſpicio eſt, fidejuſſoriæ cautioni committetur. Ac ſi delicti qualitas capturam poſtulet, in traductione tamen ſuperfluus ſumptus, ac quantum diligentis cuſtodiæ ratio ac neceſſitas patitur, ordinis irreverentia vitabitur. Interium autem providendum, ne captivus in ædibus ſuis, aut bonis, jacturam vel damnum patiatur, niſi ipſe per ſuos proſpiciat.

IV.

Anno 1583.

IV.

De collatione beneficiorum Ecclesiasticorum.

Quarto. Circa beneficiorum collationem, omittetur primum Ducale examen, quod subierunt hucusque sacerdotes, quibus animarum cura commendata fuerat, si finem in eo examine quæsitum præstabit Episcopalium examinum rigor, ac frequens visitatio. Ita quoque ut sacerdotes ad animarum curam admittendi, pro respectu ac necessitate loci, ad quem mittendi fuerint, denuo ab Episcopis examinentur, suæque sufficientiæ testimonium investituris inferatur.

Jam ubi per Ecclesiasticam personam, ex Episcopi delegatione, beneficiatus in possessionem inducitur, Præfectus loci sæcularis adhibetur (quod vulgariter den einsaz vocant) ut Principis loco assensum temporalis administrationis, sicuti hactenus consuevit, præstet, ad quam rem, ex regimine cujuscumque loci, permissionis literas (quas possess-brief dicunt) beneficiati requirent. Præfecto tamen ipsi pro impertita opera, ultra taxam statuti provincialis recentis nihil prorsus præstabunt.

Ut autem clerici vel resignent dignitates & beneficia Ecclesiastica sæcularibus absque præscitu & consensu ordinariorum aliique ad eadem promoti ante ordinarii confirmationem & investituram administrationem eorum suscipiant: vel vacanti beneficio aut dignitati Magistratus sæcularis sua quadam authoritate provideat, id vero nunquam admitti debet.

Pontificii quoque mensis Jus præscriptum non extendet Serenissimus Dux ad ea beneficia, in quibus alteri Jus patronatus competit. Et quia de paucioribus forte adhuc disceptari contingit, inhibitur utrinque talis controversiæ sopiendæ commoda aliqua ratio.

V.

De Personis & bonis clericorum.

Quinto de personis & bonis clericorum: primum angariarum usus ita temperabitur, ut in gravius Ecclesiarum dispendium non cedat.

Deinde in contractibus super rebus Ecclesiarum celebrandis, pro eorum legalitate, utriusque superioris consensus requirendus est. Et si sæculares per Bavariam de offertoriis, Eleemosinis, & aliis rebus ad Ecclesias oblatis, per se simpliciter disposuerunt: vel Præfecti, Judices, Provincialesque sæculares, cum possessio daretur clericis, aut annui celebrantur rusticorum conventus, quos Ehehafft appellamus, sacerdotibus & parochis graves fuerunt hucusque id ut in posterum ne fiat: & tales conventus in parochialibus ædibus non amplius celebrentur, per Sereniss. sedulo curabitur.

Sic etiam in causarum decimalium cognitione ordinariis Jus suum conceditur. Eæ tamen in certis casibus, a Jure permissis ad sæcularem quoque Magistratum spectant, puta in iis decimis, quæ jam effectæ sunt Juris laici: ac ubi vel uterque vel reus tantum laicus est: item in contractibus decimalibus temporariis, scilicet ubi fructus tantum decimarum ad tempus venditi locative sunt atque etiam in casu soluti, vel non soluti, & in possessoriis, ubi nuda facti quæstio est, nihilque proprietatis admixtum continetur, & similibus casibus, de quibus ad Jus ejusque interpretes relatio habeatur.

Querelæ denique, circa sæcularem super bonis Ecclesiasticis sigillationem, remedium adhibet novum statutum provinciale. ut scilicet Prælatis & clericis super fundis suis sigillandi Jus regulariter competat. At ubi Præfecti Ducales vel alii, ab antiquissimo tempore hoc Jus præscripserunt, ut tamen indemnitati Ecclesiarum consuleretur, nec tunc solis sigillare licet, sed fundi Dominus pro consigillando semper est requirendus.

VI.

De testamentis clericorum.

Sexto super testamentis clericorum transactum est superiori tempore, nimirum a Christi nativitate M.D.XXXIX. inter Episcopum Ratisponens. Pancratium, & Ludovicum Bavariæ Ducem, quæ quidem formula cum Reverendissimo & Illustrissimo Cardinali Tridentino, Legato, nuper in comitiis Augustanis, atque ipsi quoque Reverend. Domino Nuntio Apostolico visa sit discreta, & æquitati consona, huc quoque accepta est, ab omnibus æqualiter observanda, eaque sic habet.

Clerici qui legitimo testamento confecto mortem obeunt, bona relicta testamentarii, sive Ecclesiastici ii sint, sive sæculares describant, ipsum testamentum vicario Ratisponensi, pro confirmatione offerant, illudque deinceps exequantur, nec tamen id alio, quam eo loco, ubi sacerdos vita functus est, bonaque ista relicta sita sunt; ubi quis vero intestatus decedat, tum vel vicarii Ratisponens. vel officiarii Ducales, ad quos primum de obitu perlatum fuerit, bona relicta obsignent, etiam absente altera parte: ad quam tamen de eo statim referatur, ut deinceps communi consilio diem statuant, in qua, inven-

Inventario fimul ab iis confecto, creditoribus ante omnia fatisfiat, cum refiduo id agatur, quod Ratisponenf. reformatio jam ante edita, præfcribit, fumptusque majores & gravamina hæreditati minime imponantur, nec creditores, aut alii moleftentur, aut impediantur diutius; hoc ex transactione illa in reliquis ftetur difpofitioni Juris communis, & confuetudini loci.

Et ne quid defit hoc loco, etiam reformationis Ratisponenf. caput hic allegatum, quod XXIII. eft, addere libuit, quod ita habet: Inhibemus infuper, ne in pofterum Epifcopi clericis legitimis, ab inteftato decedentibus, in patrimonialibus bonis feu induftria propria acquifitis, fuccedere poffint ac debeant.

VII.

De Caufis Matrimonialibus.

Ultimo. Caufæ matrimoniales æque ac aliæ liquido Confiftoriales foro Ecclefiaftico libere committuntur, fic etiam pœnitentiarum injungendarum judicium ordinarils, eorumque deputatis in populo catholico liberum femper erit: fi tamen delicti qualitas, & perfonæ conditio fatisfactionem pecuniarum imponendam fuaferint, curabunt ii, ut ea pecunia ad pios ufus intra Bavariæ fines collocetur.

Atque hæc funt, de quibus inter Reverendiffimos Dominos Coadjutorem Salisburgenf. Metropolitanum, aliosque iftius provinciæ Epifcopos, ac Sereniffimum Bavariæ Ducem Guilielmum, amicabiliter & placide conventum eft, in iis, quæ Ecclefiafticæ jurisdictionis effe cenfebantur. In quæ quidem concordata eatenus confentit pientiffimus Princeps, ut tamen in cafibus non expreffe fpecificatis, fibi jus fuum refervet, ac, quod jam teftatiffimum effe vult, etiam in expreffis cafibus eousque conventis ftabitur, dum Reverendiffimi Domini Ordinarii, quod liberaliter pieque pollicentur, & fua Serenitas plane confidit, ita rem per fe vel fuos adminiftrabunt, ut catholicæ religionis profectus, ut circa clerum Ecclefiafticæ difciplinæ nervus confervari poffit, fin quid fecus ipfi, aut remiffius egerint, vel etiam aliquas prætactarum conventionum jam fupra memorato Inftituto, ac propofito fini minime defervire, oftenderit fequens ufus, certiffimus legum & confiliorum explorator, Princeps tunc pro fua pietate ac publicæ falutis cura, de opportunis & efficacibus remediis vigilantiffime curabit femper.

Atque hæc quoque ea ratione Reverendiffimi Domini Ordinarii admittunt, ut in cafibus tamen hic non expreffis, vel declaratis, atque in iis, in quibus aliqui ex Dominis Ordinariis peculiares habent cum Sereniffimis Bavariæ. Ducibus transactiones, jus fuum fibi confervant, & dato quod abfit cafu, quo ordinarii, etiam admoniti, officio fuo minus fecerint fatis, nunc hæc Juris communis, & facrorum Canonum difpofitioni relinquantur, quibus tamen proteftationibus, utrinque factis, non obftantibus, iisque quo de jure valere poffunt modo, vel non, in fuo vigore relictis, in fupra fpecificatis negotium hoc in præfentiarum amicabiliter compofitum fit, & maneat. *Anno* 1583.

Acta funt hæc Monachii & concordata penitus, quinto die Septembris, anno Chrifti Salvatoris Nati M.D.LXXXIII. Præfentibus Reverendiffimis in Chrifto, Reverendis, Generofis, Nobilibus, Doctiffimis, & Clariffimis viris fequentibus.

Primum. Metropolitanæ Ecclefiæ Salisburgenfis nomine, cum ipfo Reverendiffimo D. Coadjutore fæpedicto, D. Sigismundus Fridericus Fuggerus, Baro in Kirchberg, & Weiffenhorn, Decanus, P. Sebaftianus Cathaneus Dominicanus, theologus, & D. Balthafar Hofinger, J. U. D. Confiliarius.

Ex Frifigenfi Ecclefia D. Bartholomæus Schollius, S. Theologiæ L. Epifcopus Darien. Suffraganeus &c. D. Ludovicus Schrenckius J. U. D. Canonicus, Vicarius, & officialis, ac S. Andreæ Frifingæ Præpofitus.

Pro Ratisponenfi Ecclefia D. Sbinco Bercka Baro de Duba, & Leippa &c. Adminiftrator Epifcopatus Ratisponenf. Præpofitus Vuiffegradenf. & Oetingenf. Pronotarius Apoftolicus, & S. D. N. Cubicularius. D. Joannes Baptifta Pihelmair S. Theologiæ D. Epifcopus Almiren. Suffraganeus &c.

Cum Patavien. Ecclefiæ mandatis, Hector Wegman SS. Theologiæ L. Epifcopus Simbalienf. Suffraganeus & officialis, Præpofitus Ilcen. D. Antonius Fabricius S. Theologiæ D. Decanus D. Wolffgangus Mollius J. U. D. Confiliarius. D. Cafparus Heldius, Congregationis Notarius.

Chiemenf. quoque Epifcopi vice, fupradicti D. Fuggerus, Decanus, & P. Cathaneus.

Ex parte vero Sereniffimi Ducis Bavariæ, D. Georgius Lautherius, S. Theologiæ D. Præpofitus Monachienfis, & Canonicus Pataviensis, D. Chriftophorus Elfenhaimer in Hampersberg J. U. D. fupremus Bavariæ Cancellarius, Præfectus in Traunftein. D. Sebaftianus Francius S. Theologiæ L. Decanus

Mora-

Anno 1583. Monachienſis & Canonicus Friſingenſis.

D. Antonius Welſerus, Canonicus Monachienſis C. Joannes Chryſtophorus Kraiſſer J. U. D. Cancellarius Burkhuſienſ. D. Caſparus Lagus in Erlhoven, J. U. D. & Profeſſor Ingolſtadil. D. Theodorus Peiſſer in Magersdorff, J. U. D. & Eraſmus Vendius, omnes Conſiliarii Ducales.

Et in horum omnium perpetuam memoriam iſtorum Concordatorum, pro ſingulis partibus, ſinguli ſcripti ſunt libelli, quibus Reverendiſſimus Dominus Coadjutor, & Præpoſitus Salisburgenſis, ac Sereniſſimus Dux Guilielmus, ad propriæ manus ſubſcriptionem ſigilla quoque ſua ſecreta appendi curarunt, atque ipſe Reverendiſſimus D. Nuntius Apoſtolicus manum, ſigillumque ſuum addidit. Quod felix, fauſtumque accidat & religioni, & Reipub. Bavaricæ. Amen.

GEORGIUS,

Anno 1586. *Archiepiſcopus Salisburgenſis LII.*

Plurima, ut vidimus, pro Joanne Jacobo Archiepiſcopo, capularis ætatis ſene, præclare geſſit Georgius Præpoſitus, & Coadjutor, imbuens paſſim gregem catholicum ſalutaribus legibus, & diſciplinis; donec demum mortuo Joanne Jacobo ipſe Archiepiſcopali ſede locatus fuit die 18. Junii Anno 1586. quam per ſeptem duntaxat menſes tenuit, anno 1587. die 25. Januarii viam univerſæ carnis ingreſſus.

WOLFGANGUS THEODORICUS,

Anno 1587. *Archiepiſcopus Salisburgenſis LIII.*

Maximi, juſto tamen ardentioris animi Princeps, non ea aut Eccleſiæ ſuæ, aut Principatui præſtitit emolumenta, quæ pro naturæ dotibus, ſperare ab eo, atque conſciſcere uterque potuiſſet; dum omnium fere ordinum homines, novorum tributorum impoſitione, atque vicinos etiam Principes indomitis, perpetuo contra pugnandi ſtimulis, a ſeſe alienavit. Erat tum in Styria, Carinthia, Carniolia, quæ Hierarchiæ Salisburgenſi inſertæ ſunt regiones, maximam partem funeſtiſſima orthodoxi cultus imago, Novatoribus Lutheranis in omne licentiæ genus effuſis; præſertim poſtquam Carolus Archidux, vel invitus, ob ſubſidiorum, quibus ad ſalutem patriæ contra Turcas tutandam egebat, neceſſitatem, indulſit liberum Auguſtanæ Confeſſionis uſum Græcii, Judenburgi, Clagenfurti, & Labaci. Incredibile dictu eſt, quanta tum ferocia in ſanctuarium, templa, imagines, in ſacerdotes non modo minorum gentium, ſed & in Epiſcopos deſævierint, ut teſtis eſt locupletiſſimus Georgius Stobœus de Palmaburgo, Epiſcopus Lavantinus. Hæſit eo altius malum, *quod Nobilitas cumprimis hac fuerit labe infecta, atque corrupta, jam ad ea tum vitia proclivis, quæ Lutherus ore & opere proferebat, & quibus omnis fere doctrina illius innititur, libidinem, inquam, gulam, faſtum, & conſcientiæ, hoc eſt, carnis & ſanguinis libertatem*, ait idem Joannes Stobœus, in Epiſtola ad Carolum Archiducem ſcripta de religionis reformatione. Coloni quoque illarum regionum, Procerum vexilla turmatim ſecuti, patriam avitam religionem ſusque deque verterunt, ita ut peſtifera labes etiam in vicinum agrum Salisburgenſem ſeſe protenderit, quam cohibere, ac reprimere Archiepiſcopus non valebat. Sanxit Wolfgangus Theodoricus Archiepiſcopus, Capitulo conſentiente, non eſſe, exacto quolibet quinquennio, recurrendum ad Papam pro confirmatione juris, quod Archiepiſcopus nactus eſt, nominandi Canonicos in menſibus Papalibus, quod hæc facultas cum ipſa confirmatione ſingulis Archiepiſcopis collata, ad omne vitæ illorum tempus protendatur, ut nuper anno 1769. tres quoque Electores eccleſiaſtici, Moguntinus, Trevirenſis & Colonienſis Archiepiſcopi pertenderunt, apud *Le Bret in Magazin Tomo VIII.* Attamen quod illud Archiepiſcopi Decretum a Romanis nunquam ſit ratihabitum, absque vi & efficientia ad poſteros tranſivit, Wolfgangus Theodoricus Anno 1612. Archiepiſcopatu cedere juſſus moritur Anno 1617. die 16. Januarii.

MAR-

MARCUS SITTICUS, *Archiepiscopus Salisburgensis LIV.*

Anno 1612.

Præstantissimi animi Princeps, ac dignissimis tanto fastigio virtutibus exornatus, clementia præprimis pietate, benefaciendi studio omnium sibi ordinum homines obstrinxit. Per septem duntaxat, quibus Ecclesiæ huic suæ præfuit annis, memoriam ædificiorum magni nominis, ecclesiasticorum æque ac civilium post se reliquit: fabricam Ecclesiæ Metropolitanæ, grandi idea delineatam, a fundamentis ad usque apicem extruxit, tecto, fronte & duabus turribus exceptis; aliasque ornatissime absolvit minores in agro Salisburgensi fabricas: variarum facultatum professores pro clero suo literis expoliendo advocavit: pauperum atque infirmorum miseriis levandis adeo intentus, ut quotidie eorum aliquos cibis, e mensa sua depromptis, reficeret: novatores in religionem patriam perduelles, quos beneficiis ad meliorem frugem revocare non poterat, minis perculit & exilio, eosque potissimum ex Rastadiensi, & Waigrauensi agro.

Interea in tanta Reipublicæ perturbatione, ob continuo descifcentes a veteri religione non tantum populos, sed & pastores, cupiens Marcus Sitticus ministerium ecclesiasticum redigere in ordinem, ac firmare, edidit Anno 1616. *Decreta Generalia visitationis*, prioribus conciliis, & præsentium rerum avertendo discrimini accomodata, quæ ex Lunigii Reichs *Archiv Spicileg. Ecclesiast. Continuatione II. pag.* 236. hoc loco referimus.

Anno 1616. Nos Marcus Sitticus, Dei gratia Archiepiscopus & Princeps Salisburgensis, Sedis Apostolicæ Legatus &c.

Omnibus & singulis nostræ Archidiœcefeos Prælatis, Ecclesiarum Rectoribus, Parochis, curatis & clericis quibuscunque nomine, ac dignitate fulgeant, salutem & obedientiam in Domino sempiternam.

Ut qua majori decet, ac potest, reverentia & industria tum sacra omnia administrentur, tum clerus universus sui, suorumque munerum, & ecclesiarum, juriumque, ac dignitatis earundem rationem quam exactissimam habeat: decreta visitationis, per nos institutæ, generalia antehac sub ejus initium edita, hoc ipsius progressu pro ejusdem faciliori, feliciorique fine assequendo, non modo confirmanda, verum etiam quorundam aliorum accessione augenda, secunda hac editione operæ pretium judicavimus. Quæ proinde omnia & singula, nec non si quæ particularia nostris Visitatoribus Generalibus, quibuscunque vestrum, quando & qualitercunque decerni contigerit, in virtute sanctæ obedientiæ, sub pœnis tam canonicis & synodalibus, quam arbitrariis, per vos, & vestrum quemlibet, juxta statum & ordinem suum, quanta maxima diligentia observari, debitumque effectum consequi volumus, & mandamus: ita tamen, ut quæ moram aliquam temporis, vel sumptus, & expensas majores exigunt, successive, juxta locorum facultatem, data opportunitate, infallibiliter executioni demandentur. Ea, ut sublata omni Confusione & difficultate, commodius inveniri, & præ manibus haberi possent, in hanc formam, sub tribus distinctis titulis generalibus, Personarum scilicet, Rerum & Locorum in sua capita subdistinctis, redigi ac reduci curavimus. In quorum executione, si quas forte difficultates, impedimenta, controversias, contumacias, aut negligentias deprehendi, sive exoriri contigerit, Consistorium nostrum, aut locorum Archidiaconi diligenter consulantur, & admoneantur, ut tempestive & canonice quibuscunque illis occurratur, atque provideatur, ad laudem Dei omnipotentis: cui honor & gloria in sæcula. Data ex civitate nostra Metropolitica Salisburgensi die 7. Mens. Octob. anno 1616.

TITULUS PRIMUS.

DE PERSONIS.

De Archidiaconis.

CAPUT I.

Archidiaconi juxta canonum sanctiones diligenter visitent sibi subditas ecclesias, & personas: ejusque visitationis rationem Nobis accuratam quotannis transmittant.

Iidem in synodis Archidiaconalibus curent, ut Parochi suorum cooperatorum nomina, status & vitæ testimonia scripto deponant: inquirantque, quam

Anno 1616. quam prompte ab eorum singulia Visitationis Decretis tam generalibus, quam particularibus satisfiat, & quo ære alieno sint obstricti; Nostrumque Consistorium diligenter, & sincere desuper informent, transcribantque puncta, per ipsos in Synodis proposita, & conclusa.

Officio suo fungantur diligenter, suaque sint jurisdictione contenti, neque temere ampliorem sibi quovis respectu, aut prætextu arrogent, nec unquam crimina subditorum mulcta pecuniaria punire præsumant, sed aliis debitis, & a jure constitutis pœnis coerceant.

Archidiaconis, ut suis parochis, & sacerdotibus, qui ad id tenentur, steurarum annualem solutionem, ac legitimum sufficiensque præstitæ solutionis testimonium quotannis sibi ab iisdem exhibendum imponant, & procureut, districtius mandamus.

De Decanis, & quasi

Caput II.

Decani non solum assidue in suo Decanatu residean, verum etiam non impediti legitime a principio usque ad finem divinis semper in Ecclesia intersint officiis, eaque non cursim ac festinanter, sed sensim ac pedetentim, non truncate, sed integre, distincte, devote ac reverenter a suis sacerdotibus persolvi curent.

De Parochis, Cooperatoribus & Vicariis.

Caput III.

Parochi tot semper Cooperatores, & Vicarios alant, quot vel ex fundatione, vel laudabili consuetudine, pro onerum atque obligationum qualitate & quantitate requiruntur.

Cooperatores, vel Vicarii, neque assumantur a Parochis, neque ex quavis causa dimittantur sine nostra, sive & nostrorum officialium approbatione & licentia.

De Concionatoribus.

Caput IV.

Conciones diebus Dominicis & festivis ad populum habeant, nec eum, dum habentur, in foribus, aut extra Ecclesiam, absque necessitate, commorari patiantur.

Sint concionatores in concionando diligentes, cauti, orthodoxi, prudentes, & catholicorum approbatorumque doctorum sensus, & opiniones sequantur: hæreticorum doctrinaa falsas, & argumentā apud imperitam multitudinem, nisi loci aut temporis conditio contrarium requirat, minime referant, aut ineptas & ridiculas fabulas, aut historias apocryphas: vitaque moribus & exemplo cæteris præluceant, quodque verbis alios docent, factis ipsi præstent.

De vita, honestate ac officiis clericorum & Sacerdotum.

Caput V.

Clerici tam domi, quam foris, honesto, & cujusque gradui competente habitu clericali semper utantur, & coronam, seu tonsuram deferant.

Horas canonicas quotidie, ad Breviarii Romani novi, & Calendarii, seu Directorii, nec non Officii proprii Salisburgensis præscriptam methodum, quam diligentissime persolvant.

Comessationes, compotationesque quascunque, atque maxime choreas domi seu alibi, in hospitiis præsertim ac tabernis quibuscunque fieri solitas, etiam baptismi, aut nuptiarum seu matrimonii occasione institutas, consortiaque intemperantium quorumcunque, & malę moratorum evitent, ac declinent.

Ebrii officiis publicis interesse, aut ipsa peragere, nullo modo præsumant.

Nullus aliorum prædia lucri causa conducat.

Nullus domi suæ, seu in ædibus parochialibus cauponam vel tabernam per se, vel alios exerceat: neque vino, vel rebus aliis, mercatorum more emendis, vel vendendis, aut aliis quibuscunque negotiationibus, seu quæstibus, ac lucris sæcularibus inhiet, & insistat: salva Constitutione Synodali Salisburgensi 21. Cap. XI.

Nullus concubinas, unam, vel plures, aut detineat, aut recipiat; quin si qui habeant, ad sex minimum milliaria eas statim ablegent, nec ullo unquam prætextu, ac colore, easdem, aut alias reassumant; neque vel eas ipsi accedant, vel ad se accedere patiantur: prolesque ex illis susceptas nullo modo apud se cohabitare, sine speciali nostra in scriptis licentia permittant.

Suspectarum fœminarum familiaritates, servitutes & colloquia, veluti pestem fugiant.

Abstineant ab omni incontinentia, intemperantia, crapula, ebrietate, luxu, armorum delatione, vetitis lusibus, venationibus illicitis, blasphemiis, rixis, percussionibus, tumultibus, scandalis, aliisque vitiis quibuscunque, & actibus, qui vitæ & honestati sacerdotum repugnant, eosque dehonestant: & diligenter in suis Ecclesiis, ac beneficiis, qui tenentur, resideant.

De

De Medicis.

CAPUT VI.

Nullus Medicorum, antequam coram nostris officialibus fidei catholicæ professionem emiserit, artem medicam exercere præsumat.

Medici infirmos decumbentes ante omnia admoneant, ut peccata sua idoneo confessario confiteantur: quod si intra triduum, cessante causa rationabili, id minime præstiterint, eos amplius non visitent.

De Vitricis Ecclesiarum.

CAPUT VII.

Vitrici nulli ad Ecclesiarum administrationem absque sufficiente & idonea fidejussione, nec nisi catholici recipiantur: & quotannis suæ administrationis rationem coram Parocho, & loci Præfecto reddant.

Iidem curent diligenter, ne Ecclesiarum jura, ac proventus annui defraudentur, diminuantur, aut penitus subtrahantur.

De Æditiuis.

CAPUT VIII.

Æditui, quantum fieri potest, modum ministrandi Missæ discant: Ecclesiam & sacristiam diligenter expurgent; aranearum telas ubicunque sedulo dejiciant: salutationem angelicam suis temporibus ter quotidie, nec non semel sub noctem signum pro defunctis pulsent: Ecclesiarum januas clausas, beneque munitas conservent, earum claves penes se tuto detineant: & Parochis omnem reverentiam, atque obedientiam debitam exhibeant: idoneamque cautionem præstent, de supellectili ecclesiastica, sibi credita, diligenter custodienda. Anno 1616.

De Ludimagistris.

CAPUT IX.

Ludimagister quicunque, antequam munus suum exerceat, catholicæ fidei professionem emittat: suos discipulos non minus pietatem & bonos mores, quam literas, & semel saltem in hebdomada catechisticam doctrinam doceat: utatur vero in docendo libris neque turpibus, neque obscœnis, neque hæreticis, aut hæreticorum, seu alias quomodolibet a sacro Trident. Concilio prohibitis.

TITULUS SECUNDUS.

DE REBUS.

De Sacramentis in genere.

CAPUT I.

Materiæ Sacramentorum fideliter, soliciteque ac loco congruo custodiantur; & nemini unquam, etiam medicinæ, vel tollendi maleficii prætextu concedantur.

In Sacramentorum administratione quilibet tam Constitutiones Synodales, quam Agenda nova Salisburgensia exactissime observet, superpelliceoque & stola competenti semper utatur.

Nullus in mortali peccato existens, Sacramentum ullum, nisi vel necessitas subsit, vel copia confessoris desit, & ne tunc quidem, sine contritione administrare præsumat.

Quoscunque sacerdotes ulla Sacramenta administrare, aut concionari, antequam a Consistorio nostro, aut locorum Archidiaconis sint approbati, vel Missam celebrare, nisi legitimum sufficiensque admissionis testimonium exhibuerint, quavis causa & prætextu non permittant.

Requisiti a suis subditis pro Sacramentis administrandis, promptos se ac faciles, nec morosos, pro loci, temporis, personarum, reique exigentia exhibeant, infirmosque etiam non vocati sæpius invisant, & eorum animabus solicite consulant.

Sacramenta hæreticis ministrare nullus unquam præsumat.

Pro qualiscunque Sacramenti, vel Sacramentalis, aut etiam sepulturæ administratione, sacerdotes nullo modo paciscantur de danda sibi certa pecunia, vel alia re quavis: post administrationem tamen, quod juris & laudabilis consuetudinis est, discrete tamen exigere non prohibentur.

De Baptismo.

CAPUT II.

Baptisteria in Ecclesiarum medio erecta, quæ commode possunt, transferantur, vel, illis sublatis, nova ex marmore, vel petra solida, cum operculo, seu turricula, quæ in medio dividi, seu aperiri possit, in Ecclesiæ ingressu ad sinistrum latus erigantur, & cancellis muniantur.

In ipso Baptisterio, sive turricula, locus paretur aptus ad sacra olea, munda absterforia, vas pro infundendo, & librum

Anno 1616. librum baptizatorum commode ac tuto conservanda.

Obstetrices curati instruant diligentissime, in quibus casibus, quomodo, & sub qua verborum vulgarium forma baptismum impendere valeant.

Cum infantes domi ex necessitate baptizati ad ecclesiam catechizandi deferuntur, sacerdos diligenter inquirat, an rite baptizati fuerint?

Provideant pro fonte baptismatis, ne manibus aqua contractetur, de vasculo condecenti, qui baptizandis superinfundatur.

Procurent, ne aqua baptismalis capiti infantis infusa in eundem fontem recidat, sed in Piscinam profluat, vel vase excepta in eam postea mittatur.

Baptizati infantis caput, antequam absterforio fuerit abstersum, non patiantur ab ullo tangi.

Curent omnino curati, ut infantium baptismus, nisi ex rationabili aliqua causa, & sua licentia, ultra octavum a nativitate diem non differatur, iisdem sanctorum nomina imponantur.

Baptismus semper in Ecclesia tantum, nunquam in aedituorum aut Parochorum aedibus, quantumvis Ecclesiis ipsis contiguae fuerint, aut annexae, nec alio ullo in loco, extra necessitatem administrent.

Patrinos haereticos, minores quatuordecim annis, nec dum confirmatos, transgressores praecepti Ecclesiae de confessione & communione, ignorantes orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum fidei & praecepta decalogi, aliosque jure prohibitos, & inhabiles nullos, habilium vero nunquam plures, quam unum, vel ad summum unum & unam admittant.

Baptizatorum, parentum ac patrinorum, nec non mandantium & mandatariorum nomina atque cognomina, diemque collati baptismi, ad modum in formulario adnotatum, certo in libro describant, eumque tuto asservent.

De Confirmatione & Extrema Unctione.

Caput III.

Populum frequentius in concionibus & confessionibus ad Sacramenta haec suis temporibus rite suscipienda commoneant, instruant, inducant.

Admoneant, ne Confirmationis Sacramentum iterare quis temere praesumat.

Librum habeant, cui confirmatorum nomina, juxta praescriptam formulam, inscribant.

Infirmorum oleum in vase, a caeteris distincto, & sacculo violaceo cooperto, tuto ac diligenter conservent.

Cum Extrema unctio ad infirmos deferenda est, detur signum campanae, distinctum a signo Eucharistiae deferendae: deferatur autem sine luminibus, praeterquam forte de nocte, praevia cruce minori, & vase cum aqua lustrali, & populus moneatur, ne, cum defertur, genua flectat, sed tantum aperto capite condignam ei reverentiam exhibeat.

Sacerdos aegrotos longe dissitos communicaturus, ferat secum etiam vasculum sacrae unctionis, ut post Eucharistiam, infirmo administratam, si necesse judicaverit, Unctionem quoque administret.

De Sacramento Poenitentiae.

Caput IV.

Sacerdotes saepius sacramentaliter confiteantur.

Confessiones non plurium simul, & promiscue, sed singulorum singulas excipiant: eodemque modo in absolutione sacramentali se habeant.

Diligentissime populum instruant, & admoneant, ut peccatorum circumstantias & intelligat, & confiteatur, nec confessione generali, in qua nulla fit alicujus commissi peccati mentio specialis, sint contenti, aut taliter confessos absolvant.

Confessionis sacramentalis sigillum quam exactissime servent.

Cathedras confessionales, convenienter fabrefactas, earumque fenestellas, lamina ferrea perforata, vel cancellis ligneis munitas, unam vel plures pro Ecclesiarum necessitate, loco commodo ac patente in ipsis Ecclesiis erigi curent: nec extra eas etiam in sacristia, mulierum praesertim, confessiones excipiant, nisi exigente necessitate, vel alia rationabili causa.

Habeant in confessionalibus affixas piam aliquam imaginem, & tabulas continentes canones poenitentiales, formam absolutionis, & casus tum summo Pontifici, tum Nobis de jure & consuetudine reservatos: a quibus sine canonica facultate neminem absolvere quovis praetextu, extra mortis periculum, ac ne tum quidem, nisi servatis de jure servandis, praesumant.

Singulis Quadragesimae Diebus Dominicis publicent suis subditis, & publice ex suggesto, vel altari intiment praeceptum Ecclesiae, & obligationem confitendi & communicandi in Paschate, prout in formulario.

Quotannis debito tempore suos nuncios pro deferendis auctoritatibus a reserva-

servatis absolvendi ad nostrum Consistorium, vel suos Archidiaconos, diligenter transmittant.

De Eucharistia.

Caput V.

Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ubi & quam primum commode potest, ad Altaris summi medium, in condecenti & elevato tabernaculo, quod intus panno serico circumquoque vestitum sit, & substratum habeat mundum corporale, supra quod pyxides collocentur, reponi ac transferri, idque mundum ac optime munitum, semper conservari curent.

Sacramentum hoc rationis usu carentibus & amentibus, nisi cum forte lucida habent intervalla, ac frequenti vomitu laborantibus, aut tempore ac personis a jure prohibitis, non administretur, nec nisi iis, de quorum Sacramentali confessione præmissa certo constiterit.

Advertant diligenter, ne aliqua ex hostiis communicantium sufflatu, vel suspiriis e Ciborio, vel patena ejiciatur.

Laicis nullo modo ablutionem per calices subministrent, sed per alia convenientia vasa, sive pocula, quæ calicis formam non repræsentent.

Curati, antequam juniores ad hoc Sacramentum admittant, eos diligenter instruant tum de ipsius dignitate, virtute, excellentia, tum de fide requisita, & modo, se ad id digne suscipiendum præparandi.

Cum venerabile Sacramentum ad infirmos deferendum est, dato prius campanæ signo, populus ad Ecclesiam, & concomitandum invitetur.

In ejusmodi delatione adsint semper duæ minimum sacræ particulæ in pyxide, sive vasculo: aut certo si vel distantia loci, vel alia ratio id non patiatur, sine pulsu, lumine, stola ac superpelliceo revertendum.

Administraturus ægroto hoc Sacramentum, deferat secum in bursa Corporale mundum, pyxidi super mensam substernendum, nec non purificatorium ad digitos abstergendos.

Eucharistia quantum fieri potest ad ægros mane, non sub vesperam vel noctem, ut a jejunis sumi possit, deferatur.

Communicantium mento Sacerdos pyxidem, vel patenam apte supponat, ne particularum fragmenta in terram, aut super linteum, quod mundum semper substernatur, decidant.

Sacerdos ægroto Eucharistiam allaturus curet, ac præmoneat, ut ejus cubiculum ab omni sorde, indecorisque imaginibus expurgetur, instruatur- *Anno 1616.* que mensa, mappa nitida, sacris imaginibus, candelabris, & candelis accensis, nec non aliquo poculo, seu vase cum vino, vel aqua ad usum ablutionis.

Umbella, ubi commode potest, comparetur pro venerabili Sacramento, cum ad infirmum, non longe dissitum, defertur, contegendo: quod nihilominus semper velo condecenti, ex utroque sacerdotis humero composite demisso cooperiatur.

Vas aquæ lustralis cum aspersorio, & tintinabulum, quod interpellatim eundo & redeundo pulsetur, semper sacerdos portari curet, & lumen prævium, cum Sacramentum hoc defert ad infirmos.

Sodalitas sanctissimi Sacramenti ubicunque potest, erigatur.

Habeant librum, de quo in Formulario, in quo capaces communionis sibi subditos omnes diligenter describant.

Inobedientes indifferenter notent: tum confecta Regesta tempore debito Nostro Consistorio, sive & suis Archidiaconis transmittant.

De Pyxidibus & Vasculis.

Caput VI.

Duæ in quavis Ecclesia curata pyxides habeantur argenteæ, intus deauratæ, foris competentibus palliolis vestitæ: major una continuo in tabernaculo pro communione populi asservanda: altera minor pro communicandis infirmis: quas sæpius curati a particularum fragmentis purgent, hasque renovent, ac mutent novis & recentibus, singulis mensibus ad minus semel, aut pluries, secundum earum, locorumque ac temporum exigentiam & opportunitatem. Quod si nullam pyxidem cum Sacramento in tabernaculo sive hebdomada sacra, sive alio quovis tempore, esse contigerit, ad tollendam omnem idolatrandi occasionem, tabernaculum apertum ac patens omnino dimittant.

Particulæ in vasculis non super Corporale nudum, quantum commode potest, consecrentur.

Nullæ pallæ, vel pulvinariola in pyxide Eucharistiæ substernantur.

Vasculum præterea rotundum argenteum, intus deauratum pro Augustissima Eucharistia ad infirmos longe dissitos commodius deferenda, ubi opus, comparetur, quod mundum & sericis cordulis instructum, ut collo suspendi possit, conservetur.

Monstrantia pro venerabili Sacramento in processionibus circumferendo,

Anno 1616. do, vel minimum ejus lunula sit argentea, atque hæc ita accommodetur, ut facile claudi & aperiri possit.

Vasculum decens, ligneum saltem, in quo hostiæ pro sacrificio conserventur, in sacristia habeatur.

De Lampade, & Cereo Paschali.

Caput VII.

Lampas semper ante tabernaculum accensa Venerabili Sacramento præluceat, ut ejus splendor conspici aliquo modo possit.

Cereus Paschalis juxta missalis rubricas pro Ecclesiarum facultatibus accommodetur, accendatur, extinguatur.

De Altaribus, eorumque ornatu.

Caput VIII.

Omnia & singula altaria instructa sint tela cerata, tribus mundis mappis, quæ totam altaris mensam apte contegant (quarum superior benedicta, cæterisque amplior & prolixior sæpius pro necessitate ac decentia mutetur) cruce, secretorum tabella, candelabris condecentibus, pulvinari vel scabello ligneo ad Missale fulciendum, & tela viridi, seu alterius coloris in locum tabellarum lignearum, quas omnino ocyus amoveri volumus.

Altare summum, ubi commode potest, columellis præcludatur.

Altaria si quæ sub suggesto vel organis sita sunt, alio transferantur, vel omnino tollantur, si eorum fundationes id patiantur.

Altaria nimis angusta & brevia, quæ commode possunt, dilatentur & amplientur.

Altaria parvis ac tenuibus imaginibus, tabellis & crucibus non onerentur.

Ab altaribus sedilia qualia ac quorumcunque annexa submoveantur.

Altaria portatilia tela cerata includantur, inque sacristia loco honesto ac tuto asserventur.

De Sacra Supellectili.

Caput IX.

Curent provideri de antipendiis, ex tela saltem, vel ligno depictis, de casulis cum suis stolis & manipulis, velis ac bursis quatuor colorum, deque thuribulo, navicella & cochleari, juxta Romanæ Ecclesiæ usum, ac cujusque necessitatem.

Antipendia & paramenta quæcunque vetera, indecentia ac lacerata, si vel resarciri, vel in pium aliquem & ecclesiasticum usum converti nequeant, comburantur, cineresque in piscinam mittantur.

Paramenta omnia probe complicata, cæteraque omnis ecclesiastica & sacra supellex in armariis & cistis intra sacristiam, vel alibi commode tutoque dispositis, decenter diligenterque asserventur.

Sacra vasa, corporalia, purificatoria, pallas, humeralia, albas, cingula (quæ sufficientis longitudinis conficiantur) urceolos, reliquamque sacram omnem supellectilem, & ornamenta nitida, mundaque semper conservari procurent.

In quavis Ecclesia, juxta cujusque necessitatem, plura comparentur corporalia, purificatoria, vela & strophiola, ut commode immunda mundis mutari possint.

Purificatoria cruce in medio signentur.

Vexilla pro processionibus fracta reficiantur, vel nova pro cujusque Ecclesiæ necessitate ac dignitate comparentur, aptisque ac tutis locis asserventur.

Quemadmodum pro hostiis, ita & pro particulis formandis & exprimendis, nisi aliter forsan commode haberi possint, ferrum aliquod comparetur.

Totius sacræ supellectilis inventaria duo conficiantur, quorum unum æditiuus, alterum Vitrici penes se conservent.

De Missæ Sacrificio.

Caput X.

Nullus sacerdos ab officio suspensus, excommunicatus, vel in peccato mortali existens, vel non jejunus a media nocte, multo minus adhuc ebrius, vel sine luminibus, vel idoneo ministro, vel Missali, quamvis Missam memoriter sciat, vel non dictis saltem Matutino & Laudibus, vel in loco polluto, aut interdicto, Missam celebrare præsumat.

Celebrent omnes in altaribus consecratis, vel super portatili sufficientis magnitudinis, nec nisi calicibus ac patenis argenteis inauratis ac mundis & consecratis utantur: vilioris materiæ quoscunque serio interdicimus.

Missas, quantum fieri potest, dicant in altaribus, ad quæ fundatæ fuerint.

Missæ nec notabiliter ante auroram, vel post meridiem, nec nisi regulariter singulæ a singulis celebrentur.

Missali Salisburgensi novo, vel Romano in Missis dicendis utantur: earumque ceremonias ac ritus ecclesiasticos tam secundum Missalis rubricas, quam inferius annexam appendicem ad unguem ediscant, & quam accuratissime observent.

Dominicis aliisque festis diebus Missas pro defunctis nullatenus celebrent: oratio-

orationem tamen pro iisdem inferere, majoribus ac solennioribus festivitatibus exceptis, non prohibentur.

Quo die festum duplex celebratur, Missæ votivæ non dicantur.

Birretum, seu Quadratum, vel celebrantis sudariolum, super altare non collocetur.

Totus tenor canonis Missæ, & secreta omnia, voce submissa recitentur.

Tintinabulum adsit pro signo ad elevationem dando.

Faces paulo ante elevationem accendantur, nec nisi post celebrantis, aut populi communionem extinguantur.

De Sacramento Ordinis.

Caput XI.

Parochi originis & domicilii publice, ad instar matrimoniorum, semel saltem denuncient præsentandos ad aliquem sacrorum ordinum, fidemque legitimam in scriptis occlusis faciant, tum de dictis denunciationibus habitus, tum de impedimentis, si quæ detecta fuerint, nec non de eorundem ætate, moribus & vita.

De Matrimonio.

Caput XII.

A prima Dominica Adventus usque ad festum Epiphaniæ: & a die Cinerum ad octavam usque Paschatis inclusive matrimonia nullatenus solemnizent.

Sciant omnia impedimenta Matrimonii, tam impedientia, quam dirimentia.

Clandestinis matrimoniis nullo pacto intersint: neque alias ullum celebrent, nisi præmissis tribus canonicis denunciationibus, & legitimo cessante impedimento.

Denunciationes ejusmodi non fiant, nisi ad petitionem, vel de consensu eorum, qui sunt matrimonium contracturi.

Nullus ullos sponsos, qui fidei rudimenta ignorant, antequam ea discant, matrimonio jungere præsumat.

Secundas nuptias non benedicant.

Solutas personas, de concubitu suspectas cohabitare, vel conjugatas divertere, ac separatim pro earum libitu vivere, nullo modo patiantur.

Habeant librum, cui contrahentium, testiumque nomina juxta infra notatam formulam, inscribant.

De sacrorum liquorum & reliquiarum custodia.

Caput XIII.

Vascula omnia sacrorum liquorum sint saltem argentea, si non deaurata.

Vascula ejusmodi, reliquias & alias res sacras non nisi in sacristia, vel alio congruo loco, extra venerabilis Sacramenti tabernaculum, decenter ac tuto reponant. *Anno 1616.*

Reliquias in thecis decentibus disponant, nec nisi a clericis reverenter tangi, efferri ac referri patiantur: notis sua nomina inscribant: ignotas decenter una asservent.

Claves sacrorum liquorum, tabernaculi, fontis baptismalis, & reliquiarum Parochi sub sua, vel cooperatorum, diligentissime semper retineant.

De Cruce, ac Crucifixi, aliisque imaginibus, ac picturis.

Caput XIV.

In quavis Ecclesia inter altare summum & populum loco conspicuo sanctissimi Crucifixi imago sculpta, vel super trabe collocata, vel ex fornice Ecclesiæ pensilis demissa, vel terræ infixa, & nonnihil elevata erigatur.

Cruces, & nomen Jesus si in Ecclesiarum pavimentis, aut locis sordidis reperiantur, illico tolli serio mandamus.

Cruces, quæ de tumulis defunctorum decidunt, ne pedibus conculcentur, opportune provideant.

In locum depictarum imaginum, quæ retro altaria concisæ reperiuntur, laminæ ferreæ, Christi facie depictæ, reaffigantur, vel omnino illæ deponantur.

Si quæ sint in Ecclesiarum muris, intus, seu foris, picturæ turpes, prophanæ & indecentes, eas statim deleri, nec in posterum nisi devotas, sacras & honestas depingi curent, aut patiantur.

Linteamina & quæcunque donaria deformia, a statutis discrete amoveantur.

De Benedictionibus.

Caput XV.

Procurent, ne esculenta, vel poculenta, in Ecclesiis benedicenda, altari, sed alicui commodo scamno, vel mensæ decenti, juxta altare paratæ, imponantur, aut certe in sacristia benedicantur.

De Jejuniorum, festorumque dierum cultu & observatione.

Caput XVI.

Parochi omnino curent, ne diebus vetitis carnes comedantur.

Festos dies & jejunia, tam de præcepto, quam consuetudine observanda populo studiose diebus Dominicis inter Missa-

Anno 1616. Missarum solemnia, vel concionem, proponant, ab eoque inviolabiliter curent observari.

Curent etiam, ut sui Parochiani Dominicis festisque diebus in propriis Ecclesiis, quantum fieri potest, Missæ sacrificio, verbique divini prædicationi, a principio ad finem usque, diligenter ac devote intersint: nec quicquam ante finita officia divina quovis loco venale publice exponi patiantur.

Dominicis ac festis diebus, quibus Vesperæ in Ecclesia cantari ac haberi solent, populum ad earum frequentationem inducere conentur.

Iisdem diebus catechismum stata hora post meridiem, aut certe inter concionandum, usumque deferendi ac modum recitandi Rosarii juventutem ac rudem populum quam accuratissime doceant, nec ulli labori ac industriæ in tam salutari ac necessaria institutione parcant.

De Sepulturis, & Exequiis.

Caput XVII.

Sepultura sacra nusquam vel hæreticis, vel non baptizatis infantibus, aliisque personis, jure prohibitis, concedatur.

Extra cœmeterium loco clauso infantium non baptizatorum corpuscula nullo funere, & absque cerimoniis sepeliantur.

Parochus nullum defunctum ad sepulturam sinat deferri, nisi ipse, vel aliquis suorum cooperatorum, aut sacerdos superpelliceo amictus, & stola competente ad collum appensa, prævia cruce, luminaribus, & aqua benedicta funus conducat.

In reliquis Agenda nostra nova omnino & diligenter observentur.

De Libris.

Caput XVIII.

Curati animarum libros, inferius in Formulario descriptos, & habeant, & asservent diligenter.

Adsint Psalteria, Gradualia, Antiphonaria & Agenda Nostra nova in quibusvis Ecclesiis curatis.

Provideant sibi non modo de Breviario Romano novo, Proprioque & ordinario Salisburgensi, verum etiam de casuum & Concionum auctoribus approbatis.

Quivis Parochorum & sacerdotum seu clericorum absolutum integrumque habeat suorum quorumcunque librorum Indicem, eumque diligenter asservet.

Nullus libros hæreticos, seu alias quomodolibet prohibitos legat, vel detineat, multoque minus venales exponi patiatur.

TITULUS TERTIUS.

DE LOCIS IN GENERE.

Caput I.

Ecclesiæ, sacristiæ, cœmeteria, & quævis loca sacra, a prophanis, indecoris, illicitisque actibus immunia, munda semper, eorumque tecta sarta conserventur, fenestræ demissiores, sacristiarum maxime, ferreis cancellis, omnes vero filis ferreis contextis muniantur, aut rotulis vitreis, vel tela diaphana contegantur, parietesque ac pavimenta, ubi opus, reficiantur, in iisque dormitiones nocturnæ nullæ fiant, nec frumenta, vasa, cistæ, arcæ, vel alia supellectilia ad usum propbanum reponantur, nisi forte propter hostiles incursus, aut incendia repentina, aut urgentem aliam necessitatem.

Prohibeant omnino Ecclesiarum rectores, ne ullæ merces nundinarum seu alio tempore, in limitibus, porticibus & continentiis templorum, aut cœmeteriis venales exponantur.

Adulterorum catastæ e cœmeteriis, aliisque locis sacris omnino tollantur.

De Ecclesiis.

Caput II.

Ad Ecclesiarum ingressum, seu januas loco commodo atque elevato vasa aquæ lustralis lapidea erigantur, mundaque serventur: aqua vero singulis saltem Dominicis diebus benedicatur, ac renovetur.

Curent curati, ut Ecclesiæ opportuno tempore ab æditius aperiantur, & claudantur.

De Rebus & juribus Ecclesiarum.

Caput III.

Res & jura parochialia, Beneficiorum, Ecclesiarum, sacrorumque locorum sive corporalia sive incorporalia alienare quovis titulo non præsumant, quin potius diligentissime tueantur, illegitimeque ac indebite alienata inquirant, repetant & recuperent: nec non morosos aut contumaces eorum occupato-

patores & perturbatores indiscriminatim ac serio ad Nos, vel ipsorum Magistratum sæcularem deferant.

Parochi redditum suorum ecclesiasticorum, & Vitrici suarum Ecclesiarum, una cum oneribus duo conficiant authentica inventaria, seu Urbaria spatio trium mensium a præsentium notitia, sive exhibitiooe, quas parochi vitricis iosinuent: quorum alterum nostro Consistorio, sive & suis Archidiaconis (qui eorum transsumpta authentica Nobis communicent) ex tunc illico transmittant, alterum penes se detineant.

De Sacristia.

Caput IV.

In Sacristiis loco commodo genuflexorium cum Oratorio & orationibus pro celebrantibus curent.

Iidem in tabellis affixis descriptas habeant fundationes, functiooes, & obligationes Missarum, Legatorum, votorum, Processionum, peregrinationum, piarum consuetudinum, nec oon onera, quæ Ecclesiis, & cuique altari incumbunt, eaque omnia sollicite ac diligenter adimpleant.

Curent, ut in Sacristiis lavacra cum aqua & manutergiis mundis ad usum celebrantium adsint parata.

De Cœmeteriis.

Caput V.

In medio cœmeterii crucem erigi curent, ac ejus pedi vas aquæ lustralis appendi.

Ad cœmeteriorum ingressus cancelli ferrei, vel saltem lignei super effossa humo accommodentur.

Cœmeteria claudi, & in custodia teneri, maxime ad bruta animalia inde prohibenda, vitesque ac arbores quascunque ex iis eradicari curent.

In cœmeteriis, vel ab iis non procul, loco commodiore tum ossarium erigatur, in quo defunctorum ossa aliquaodo exhumata justo ordine disponantur; tum locus accommodetur, in quo feretra, scalæ, scopæ, ligones & similia tuto asserventur.

De Hospitalibus, eorumque ac aliorum sacrorum & piorum locorum rationibus. Anno 1616.

Caput VI.

Hospitalia, juxta suarum fundationum tenorem fideliter ac diligenter regantur, ac gubernentur.

Omnia & singula suas regulas seu statuta, a nostro Consistorio adprobata habeant, quæ sedulo observentur.

Nemo recipiatur, qui oesciat, aut certe discere facile possit, orationem Dominicam, salutatiouem Angelicam, Symbolum Apostolorum, & Decalogum: exceptis mutis, stultis, aut furiosis.

In hypocaustis & cubiculis adsint piæ imagines & aqua lustralis.

Rationes hospitalium remotorum ac pauperum Parochus cum Præfecto loci diligenter excipiat, ac deinde nostrum Consistorium de ejusmodi rationum atque hospitalium statu ingenue informet.

In rationibus tam Ecclesiarum, quam hospitalium, confraternitatum, ac quorumcunque piorum locorum reddendis & excipiendis, compotationes, postpotationes, superfluasque, inutiles ac graves expensas prohibere, paulatimque non obstante ulla in contrarium consuetudine, verius corruptela omnino tollere Ecclesiarum rectores procurent.

De Domibus Parochialibus.

Caput VII.

Parochi ædificiis domorum Parochialium opportune satisque provideant, atque ea tecta & sarta conservent.

Parochi, Cooperatores, Vicarii, Capellani in domibus parochialibus habitent, & cibum sumant, non in conductitiis, vel tabernariis: nisi quis in domo propria, aut consaoguineorum sine scandalo habitaret.

Aedes, atque etiam prædia parochialia, beneficiorum seu Ecclesiæ, personis infamibus, aut quæ solvendo non sunt, nullo modo locentur.

Decretorum finis.

FORMULARIUM

Inscriptionum, Attestationum & Denunciationum.

Habeant Curati animarum quatuor distinctos libros papyraceos mundos: quorum uni animarum, seu Parochianorum: alteri baptizatorum: tertio confirmatorum: quarto matrimonio conjunctorum nomina ad methodum, quæ sequitur, iosc ribant.

Forma Libri animarum.

In libro animarum describantur omnes & singulæ familiæ distincte (inscripto primum nomine ac cognomine patris & matris, deinde filiorum, cæterorumque de familia) sat amplo mar-

Anno 1616. gine & competenti inter eas intervallo relictis; tum ut recens natorum, ac baptizatorum nomina, eorumque pariter, qui de novo in servitiis, vel alia de causa ab aliqua familia assumuntur, vel parochiam habitatum veniunt, subscribi; tum ut nominibus eorum quidem, qui moriuntur, crux in margine ✠ iisdem directe respondens, adjunctis die, mense & anno obitus; eorum vero, qui e parochia domicilium transferunt, vel migrant, ejusmodi linea — apponi: tum etiam, qui sunt maturæ ætatis ad sacram Eucharistiam suscipiendam, litera C notari possint.

Forma Libri Baptizatorum.

Die N. Mense N. Anno N.

N. filius N. & N., ex legitimo matrimonio (vel illegitimo) natus die N. mense N. fuit per me N. Rectorem Ecclesiæ N. baptizatus: Patrini fuere N. & N.

Cum vero infans domi, ob urgentem necessitatem baptizatur, & defertur ad Ecclesiam, forma sequens observetur.

Die N. Mense N. Anno N.

N. filius N. & N. ex legitimo matrimonio (vel illegitimo) natus, die N. mense N. necessitate exigente, ab N. domi baptizatus fuit, suscipientibus N. & N. ei ad Ecclesiam præsentato, ceremoniæ, quæ defuerant, per me N. Rectorem Ecclesiæ N. fuerunt adhibitæ.

Quando autem Procurator constituitur ad aliquem de sacro fonte suscipiendum, servata prædicta forma in cæteris, omittantur illa, Patrini fuere &c. & eorum loco notetur: suscipiente N. nomine, ac de mandato N.N. vero nomine proprio, si quando alterum proprio, alterum mandantis nomine suscipere contigerit.

Modus denunciandæ Confirmationis.

Volente Illustrissimo & Reverendissimo D. D. Archiepiscopo, seu Reverendissimo D. Suffraganeo confirmare, publicetur in Ecclesia, ut confirmandi curent sua nomina, parentum, ac patrinorum, nec non cognomina in schedula describi, quæ in actu confirmationis tradatur Presbytero, ad id muneris destinato: Parochus deinde selectis singulorum chirographis, in libro confirmatorum per ordinem Alphabeti eos, prout sequitur, describet, ac disponet.

Forma Libri Confirmatorum.

Die N. Mense N. Anno N.

Illustrissimus & Reverendissimus &c. in Ecclesia nostra parochiali N. confirmavit N. filium N. & N. conjugum (vel illegitimum) suscipiente N. & ita deinceps cæteri, singuli a capite subnectantur.

Formula observanda ad inquirendum ab iis, qui matrimonium contracturi sunt, an denunciationes in Ecclesia fieri velint.

Domine N. vel Domina N. visne fiant denunciationes in Ecclesia, quod agatur de matrimonio inter te N. & N. contrahendo, ut iis factis, vel nulla interveniente contradictione, sive impedimento, possit id postmodum libere celebrari.

Quibus annuentibus, curabit eas parochus tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia publice fieri ad modum, qui sequitur.

Formula denunciandi Matrimonia.

Significatur Devotioni vestræ, quod N. filius N. & N. contracturus est matrimonium cum N. filia N. quare si quis vestrum sciat inter eos impedimentum aliquod, quo ab ejusmodi contractu canonice prohibeantur, id mihi parocho, sub obedientia, qua S. Matri Ecclesiæ tenetur, denunciet.

Et casu, quo contrahentes sint diversarum parochiarum, prius parochi sese mutuo certiores reddant de utriusque partis consensu ad denunciationes faciendas, quam eæ fiant, juxta sequentem modum.

Formula supradictæ mutuæ parochorum certiorationis.

Die N. Mense N. Anno N.

Attestor ego presbyter N. curatus Ecclesiæ N. quod requisiverim ex Domino N. vel Domina N. mea parochiana: an velit fieri denunciationes de matrimonio cum Domina N. vel Domino N. vestro parochiano contrahendo: qui vel quæ, ut fiant, libere consentit.

Formula attestationum unius curati ad alterum, cum contrahentes sunt diversarum parochiarum, de factis denunciationibus.

Attestor ego Curatus N. Ecclesiæ N. per me in mea Ecclesia inter Missarum solemnia publice denunciatum fuisse matrimonium contrahendum inter N. filium N. meum parochianum, & N. filiam N. parochianam Ecclesiæ N. tribus

bus infrascriptis diebus festivis, juxta dispositionem S. Concilii Tridentini.

Prima denunciatio facta fuit die N. mensis N. qui fuit dominicus, vel N.

Altera, die N. mensis N. fuit dominicus, vel N.

Tertia, die N. mensis N. qui fuit dominicus, vel N. neque aliquod detectum, vel delatum fuisse impedimentum.

Hujusmodi autem attestationes conserventur, & conserventur ab iis curatis, qui illas recipiunt.

Formula Matrimoniorum inscribendorum.

Die N. Mense N. Anno N.

N. filius N. & N. contraxit matrimonium per verba de præsenti, cum N. filia N. in Ecclesia N. coram me N. parocho (de licentia N. parochi) præsentibus testibus N. & N. & N. &c. atque servatis servandis juxta dispositionem & decretum sacri Concilii Tridentini.

Et statim atque matrimonium in suo libro descriptum fuerit, vel innotuerit, scribatur nomen mulieris in libro animarum infra nomen viri, loco suæ familiæ proprio, in margine tamen libri animarum, ubi erat nomen mulieris, apponatur linea — sive contraxerit in propria parochia, sive extra. Quod si accidat, ut ab Illustrissimo & Reverendissimo ex rationabili causa denunciationes dispensative remittantur, Curatus id annotet in Libro, & testimonium talis dispensationis ac remissionis diligenter conservet.

Dies vero & anni non numeris, sed distinctis expressisque literis scribantur, hoc modo, verbi gratia, Die quinta mensis Augusti. An. Millesi. sexcentes. dec. sexto.

Formula denunciandi promovendos ad aliquem sacrorum ordinum.

Significatur dilectioni vestræ, quod N. filius N. & N. intendit se præsentare Illustrissimo & Reverendissimo &c. ad suscipiendum sacrum Subdiaconatus (vel N.) ordinem. Quare si quis vestrum noverit in ipso aliquod impedimentum, seu defectum reperiri, ratione cujus promoveri nequeat, secretus Illustrissimæ suæ Celsitudini, vel mihi parocho deferat.

Formula denunciandi Dom. Quadrages. præceptum de confitendo & communicando in Paschate.

Ex commissione Illustrissimi &c. in executionem præcepti Eccl. omnes hujus parochiæ incolas generaliter & singulariter admonemus, ut quotquot sunt ætatis maturæ ad communicandum, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ, & privationis sepulturæ sacræ, fiant confessi, & communicent juxta terminum trium hebdomadarum ante, totidemque post Pascha, alias dicto termino elapso, contra inobedientes & contumaces ad hujusmodi interdicti publicationem procedetur. *Anno 1616.*

Formula publicandi sic interdictos.

Ex commissione Illustrissimi &c. denunciatur N. N. interdictus ab ingressu Ecclesiæ, & in eventum mortis, privatus sepultura sacra, juxta sacrorum canonum decreta, eo quod non fuerit confessus, nec communicarit in Paschate, prout decernit sancta Mater Ecclesia, licet de eo generaliter fuerit admonitus: qui proinde si tempore divinorum officiorum Ecclesiam forte ingredi temere præsumpserit, ab eorundem celebratione cessabitur: si vero per mensem in ejusmodi interdicti censura contumaciter perseveraverit, contra ipsum ad excommunicationis, aliasque pœnas canonicas procedetur.

Formula denunciandi excommunicatos.

Ex commissione Illustrissimi &c. denunciatur innodatus majori excommunicatione N. N. contra ipsum præviis canonicis monitionibus, aliasque canonice lata in consistorio Salisburgensi, die N. mensis N. anno N. causa N. prout latius in ipsa sententia. Quare cum ipse exclusus sit a participatione Sacramentorum, suffragiis & communione fidelium, quilibet vestrum eum vitare sub pœna excommunicationis tenetur: qui si nihilominus in ejusmodi excommunicatione perseveraverit, contra ipsum, veluti de hæresi suspectum, prout juris, procedetur.

Formula denunciandi liberatos a censuris ecclesiasticis.

Significatur Dilectioni Vestræ, quod N. N. olim interdictus (vel excommunicatus) per Dei gratiam rediit ad Ecclesiæ sanctæ obedientiam, & confessus est atque communicavit: quare nemo ipsum vitet, nec male de ipso sed tanquam de fideli Christiano atque Catholico sentiat.

Formula conscribendi relationes citationum, mandatorum & actuum quorumcunque Venerabili Consistorio præsentandorum.

Die N. Mense N. Anno N.

Ego N. Rector Ecclesiæ N. secundum formam præsentis mandati (vel citationis, vel edicti) citavi N. die N. mense

Anno 1616. ſe N. juxta præſentium literarum continentiam. In cujus teſtimonium manu propria hæc ſcripſi, & ſigillum meum appoſui.

Atque hæc atteſtatio facienda eſt a tergo literarum citatoriarum &c. quando ſunt ſuperiori remittendæ: alias utendum ſequenti forma.

Alia Formula.

Die N. menſe N. anno N.

Atteſtor ego N. curatus Eccleſiæ N. quod N. N. mihi jurejurando retulerit, ſe die N. menſe N. præſentaſſe (vel intimaſſe) N. N. perſonaliter reperto (vel ad domum habitationis) mandatum, vel aliam authenticam ſcripturam, confectam ſub die N. menſe N. anno N. ex officio (vel ad inſtantiam N. N.) In cujus rei teſtimonium manu propria hæc ſcripſi.

Hujuſmodi relationes, & aliæ quævis ſcripturæ Conſiſtorio transmittendæ ſcribantur, & mittantur in folio integro, & proprio ſigillo muniantur, & non aliter.

Formularii Finis.

APPENDIX

ad ſacroſancti Miſſæ ſacrificii cæremonias.

Sacerdos celebraturus ſacris veſtibus, juxta Miſſalis rubricas indutus, caput primum cooperiet, tum calicem ſiniſtra accipiet, dextra ſupra extenſa, ne quid decidat, itaque elevatum deferet, ut ejus ſummitas ad pectus pertingat, nec tamen excedat, factaque cruci, vel imagini ſacræ in ſacriſtia reverentia, ad altare oculis demiſſis, inceſſu gravi, erecto corpore procedet, eodemque modo ab altari ad ſacriſtiam revertetur, nec in egreſſu vel ingreſſu quemquam ſalutabit, aut ſalutanti reſpondebit, aut reverentiam cuiquam, niſi proprio Epiſcopo, exhibebit.

Cui ſi ante altare majus transeundum fuerit, in quo non ſit Venerabile Sacramentum, profunde ſeſe erga illud cooperto capite inclinet: ſi vero ſit Sacramentum in tabernaculo Altaris occluſo, capite item operto reverentiam genu dextro ad terram usque demiſſo eidem exhibebit: quod ſi patenter ſit expoſitum, vel ſuper altari quocunque poſt conſecrationem in Miſſa collocatum, vel ſumatur, vel miniſtretur, primum genu dextrum flectat, tum dextra a calice ſemota, caput denudet, birretumque calici ſuperimponat, ac manu teneat, & Sacramentum capite inclinato ardoret: poſt adorationem caput tegat, dextram ſuper calicem reponat, ac demum decenter ſeſe erigat. Quod ipſum obſervet diligenter, ſi quando tranſit ante altare, ubi Miſſa celebratur, in qua ſacra hoſtia vel calix elevatur; hoc tamen addito, quod tunc genu utrumque flectat, nec ante ſurgat, quam Calix ſuper Corporale fuerit depoſitus.

Cum vero ad Altare, in quo Miſſam celebraturus eſt, pervenerit, ſtans ante illius infimum gradum, caput detegat, birretum miniſtro porrigat (quod, quemadmodum & Strophiolum, ad uſum ſacerdotis proprium, nusquam ſuper altare collocandum) altari, ſive cruci, ſuper eo poſitæ, ſeſe profunde inclinet, vel ſi adſit Sacramentum in tabernaculo, ſeu extra, genu flectat, ad medium altaris aſcendat, Corporale illico ſuper lapidem ſacratum extendat, neque ejus extenſionem differat usque ad offertorium, ac demum calicem medio Corporali ſuperimpoſitum velo ex anteriori parte totum cooperiat.

Ut autem compendioſa non minus, quam exacta reverentiarum in Miſſa occurrentium ſcientia, ratioque habeatur, ſciendum eſt, tres eſſe eorum modos: Quædam enim fiunt genu tantum dextri ad terram usque flexione: quædam capitis, humerorumque profunda inclinatione: quædam ſolius capitis inclinatione.

Genuflectit celebrans ſemper & ubique cum ſanctiſſimo Sacramento expoſito reverentiam exhibet: exhibet autem, quando ad altare ingreditur, vel ante id tranſit, aut inde diſcedit, & quotiescunque vel ad medium altaris accedit, indeque recedit, vel antequam hoſtiam conſecratam in manus accipiat, & poſtquam eam depoſuit, nec non ante & poſtquam ad populum ſe convertit: quo caſu ne dorſum unquam Sacramento invertat, ſemperque ſe a ſiniſtra ad dextram paulo ultra medium altaris verſus cornu Evangelii vertat, curandum. Genuflectit etiam antequam Miſſam incipiat in Altari, ubi ſit Venerabile Sacramentum, ſive expoſitum, ſive in tabernaculo: Item cum dicit: *Flectamus genua: In nomine Jeſu omne genu flectatur*: poſt Epiſtolam in Quadrageſima ad verſum: *Adjuva nos Deus:* Itemque in Miſſa de Spiritu ſancto ad Verſum: *Veni ſancte Spiritus:* præterea cum dicit: *Et Verbum caro factum eſt: Et procidentes adoraverunt eum: Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, & Homo factus eſt.*

Cum

Cum vero dicitur: *Hic est panis qui de cælo descendit*, neque genuflectat, neque humeros vel caput inclinet.

Circa quam genuflexionem duo observanda: alterum ut fiat absque pedum strepitu, non incomposito vel contorto, sed recto capite & reliquo corpore, dextro pede nec super sinistrum posito, nec extra supremum Altaris gradum porrecto, manibusque in Altari non in modum crucis compositis, neque conjunctis, sed hinc inde extra Corporale quidem ante consecrationem, post eam vero super Corporalis extremitates disjunctis, & apte ita dispositis, ut extensarum palmæ junctis digitis jungendis altaris mensæ imponantur. Alterum ut fiat ea Altaris parte, & situ corporis, ubi tunc celebrans reperietur, non convertendo se ad tabernaculum, vel ad medium Altaris accedendo, sed genuflectendo versus librum, verbi gratia, cum ad Epistolam, vel Evangelium est genuflectendum.

Caput & humeros sacerdos incurvat, cum facit reverentiam vel Prælato, vel Altari majori, vel in quo celebraturus est, aut celebravit, dummodo in neutro sit Venerabile Sacramentum: præterea cum dicit *Confiteor*, donec minister absolverit *Misereatur*; Ad *Oramus Te Domine*: *Munda cor meum*: *Dominus sit in corde tuo*: *in spiritu humilitatis*: *Suscipe Sancta Trinitas*: *Sanctus* usque ad *Benedictus*: *Te igitur* usque ad Altaris osculum: *Supplices Te rogamus*: *Agnus Dei*: Orationes ante Communionem: *Placeat*, & profundius, quoties Altare osculatur, cujus loco calicem non osculetur, vel patenam. Cum vero dicit: *Deus tu conversus*, usque ad *Aufer a nobis* inclusive, vel profert verba consecrationis, vel hostiam sacram sumit, incurvat quidem caput & humeros, non tamen ita profunde, sed aliquanto remissius.

Caput tantum inclinat celebrans, & quidem versus crucem, quoties a medio Altaris discedit, & eo accedit, cumque ante orationes, etiam Dominicam, dicit *Oremus*: quandocunque profert nomen Jesu, præterquam in fractione hostiæ, dum dicit: *Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum*: & ante ejusdem, ac sanguinis sumptionem dicens: *Corpus*, vel *Sanguis Domini Nostri Jesu Christi*, & quoties inclinatus id profert: neque enim ulla tunc fit reverentia: similiter caput inclinat ad *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*, in Psalmo *Judica* tantum, & Missæ introitu. Nec non in *Gloria in Excelsis* ad verba, *Deo, adoramus te*: *Gratias agimus tibi*: *suscipe deprecationem nostram*. In *Credo* ad verba *in unum Deum*: *simul adoratur*. In *Præfatione* ad verba: *Domino Deo nostro*: ante utramque consecrationem ad verba: *tibi gratias agens*. Post *Memento* pro defunctis ad verba: *per eundem Christum* &c. In fine Missæ ad verba benedictionis *Omnipotens Deus*, & quando profertur nomen Mariæ, vel Sancti, cujus festum eo die celebratur, vel Pontificis. *Anno* 1616.

Circa quos duos reverentiarum modos tria sunt advertenda: primum, ne, cum Venerabili Sacramento, in Altari existente celebrans reverentiam genuflexionis exhibuit, cruci etiam se postmodum quandocunque inclinet. Alterum, ut, cum Venerabile Sacramentum est ad latus Altaris, ad initium Missæ sacerdos versus illud non genuflectat, sed cruci tantummodo in Altari suam reverentiam exhibeat. Tertium, ne celebrans, dum prædicta, vel similia verba profert, genu unum, vel utrumque, ullo modo curvet, vel alias unquam, aut aliter in Missa reverentiam exhibeat.

Circa capitis Inclinationem duo occurrunt notanda: alterum ad nomen *Jesu* caput aliquanto profundius, quam ad nomina Mariæ, Sanctorum & Pontificis inclinandum esse, eo versus, ubi tunc celebrans erit, ita, ut si in medio altaris existat, versus crucem, seu medium altaris inclinet: si in cornu Epistolæ, vel Evangelii, versus librum: præterquam cum in fine orationum dicitur *Per Dominum nostrum Jesum Christum*; & in Missæ introitu *Gloria Patri &c.* tunc enim etiam versus Crucem caput inclinet. Cum vero orationes terminantur per *Qui vivis & regnas*: vel *Qui tecum vivit, & regnat*, nulla fit reverentia; quemadmodum neque cum ante, aut post consecrationem dicitur *Per Christum*, vel *per eundem Christum Dominum nostrum*, nisi, ut dictum est, post Memento pro defunctis. Alterum, celebrantem ad verba in Confiteor *Vobis* vel *Vos fratres*, nullo modo debere inclinare, vel quomodolibet convertere caput ad ministrum, aut populum; ita etiam cum ad populum versus dicit *Dominus Vobiscum*: *Orate fratres*: *Ite missa est*, maneat recto capite, & corpore, nec Altari dorso innitatur, totaliterque & junctis manibus se convertat.

Paramentis sacerdos non utatur, quæ ab Episcopo, vel alio, facultatem habente, benedicta prius non fuerint.

Verbis Missæ nihil addatur, detrahatur, vel immutetur: quare ubi Missale habet: *In nomine Patris*: *Beatæ Mariæ*, & *vos fratres*: *dimissis peccatis vestris*: *Domine non sum dignus*: *benedicat Vos omnipotens Deus* &c. non dicat celebrans, *in nomine Dei Patris*: *Beatissima*

Anno 1616. *tissimæ Mariæ: tibi & te frater* (etiamsi solus minister adsit) *dimissis omnibus peccatis: Domine Jesu Christe non sum dignus: benedicat vos omnipotens & misericors Deus*, & similia: neque ad elevationem dicat: *Adoramus te Christe* &c. vel post communionem: *nunc dimittis servum* &c. aut alia quæcunque.

Cum manus & digiti junguntur, dexter pollex super sinistrum in modum crucis semper ante consecrationem ponitur, post vero nunquam, sed usque ad communionem pollices & indices non disjunguntur, nisi cum sacra hostia tractanda est: quo casu caveat celebrans, ne eos super corporale unquam extergat; post communionem vero omnes digiti æqualiter extensi, & simul juncti detinentur.

Manus ante pectus ita junctæ detineantur, ut summitates digitorum non tabulam Altaris, sed celebrantis faciem respiciant, sive cum standum, sive cum a medio ad cornu altaris, aut a cornu ad medium transeundum est; dum tamen impeditæ non fuerint.

Extendens, elevans aut jungens manus humerorum altitudinem distantiamque non excedat, nec antequam prius junctas extendat, ac elevet, quod ad Gloria, Credo & alias fieri consuevit, super Altaris mensam deponat (ad utrumque tamen Memento, & post sumptam sacram hostiam, etiam ad faciem usque junctas elevare ac tenere potest) quod ipsum in iisdem disjungendis observet, nec non, ut, cum disjunctæ elevatæ teneantur, unius palma alteram respiciat, non tabulam vel mensam altaris. Cum vero manus junctæ Altari vel Corporali superimponendæ erunt, extremitates tantum digitorum parvulorum anteriorem faciem mensæ altaris punctim, summitates vero annularium superiorem cæsim attingant. Ita vero junguntur & collocantur, cum dicit: *Oramus te Domine: In Spiritu humilitatis: Suscipe sancta Trinitas: Te igitur: supplices Te rogamus: Domine Jesu Christe*, & cæteras orationes ante communionem, & *Placeat Tibi sancta Trinitas.* Cum vero dicit, *Munda cor meum: Sanctus:* primum *Agnus Dei*: pro vivis, & omnes pro defunctis, manus quidem ante pectus jungit, iis tamen Altaris mensam non attingit.

Signans se signo crucis, palmam dextræ manus ad faciem suam convertat, omnesque digitos extendat, & simul jungat, præterquam post consecrationem: producatque non in aëre, sed frontem, pectus humerosque, sinistrum primum, tum dextrum attingendo. Crucem magnam sinistra infra pectus extensa: facta vero cruce nunquam digitum vel manum osculetur.

Signans se patena, hostia vel calice, caput aut humeros non excedat, neque patenam super caput vel oculos ponat, neque osculatam in Planeta vel aliter extergat.

Cum incepturus Missam dicit: *In nomine Patris* &c. sic dispenset verba ad singulos sui contactus: tangens frontem dicat *In nomine Patris:* pectus *& Filii:* humerum sinistrum *& Spiritus sancti:* humerum dextrum *Amen.*

Quotiescunque pectus percutit, dextra manu decenter nec nimis fortiter, aut vehementer id faciat, tota manu extensa ante consecrationem: post vero tribus ejus postremis digitis, qui sacram hostiam non attigerunt, connexis & extensis, sinistra infra pectus pariter extensa & locata, præterquam ad *Agnus Dei*, & *Domine non sum dignus*; de quibus suo loco.

Quando Altare, liber vel aliud osculandum, nunquam prius crux super eo qualitercunque formetur: Altare vero semper in medio osculandum, manibus hinc inde super ejus mensam, vel corporale, composite extensis, & capite corporeque ita directe Altaris medio correspondentibus, ut in nullam ejus partem propendeant.

Introitus & reliqua in cornu Epistolæ dicenda sunt in ipso cornu versa facie directe ad tabulam altaris, non vero stando in medio altaris, quantumcunque versa facie ad angulum dicti cornu. Cum autem dicto *Dominus vobiscum* dicenda est oratio in cornu Epistolæ, nunquam est ad medium altaris redeundum, ut ibi dicatur *Oremus.*

Dicturus *Dominus vobiscum* non se signet signo crucis, neque dicat versum *Domine exaudi orationem meam* &c.

Alterutram tantum manum nunquam apertam, vel elevatam teneat. Quod si quandoque altera folium vertendum sit, vel oblata benedicenda, vel post Orationem Dominicam Patena dextra tenenda, alteram interim super corporale, vel librum, vel altare, secundum rei exigentiam & opportunitatem deponat.

Celebrans dicto ante Evangelium *Dominus sit in corde meo* &c. non se signet, neque dicat *In nomine Patris* &c. Cum vero dicit *Initium* vel *sequentia sancti Evangelii* semper signet se tribus parvis crucibus pollice dextro, prima in fronte, altera in ore, tertia in pectore; non vero una magna a fronte ad pectus humerosque ducta.

Cum respondetur *Gloria tibi Domine* non se vertat, neque inclinet adversus crucem, aut librum, aut alio.

Evan-

Evangelium non legat in medio Altaris, sed ad cornu Evangelii stando recto corpore versus librum, manibus ante pectus junctis, non innitendo brachiis, libro, vel Altari. Eo autem, etiam in fine Missæ lecto absque ulla crucis productione librum ad Evangelii principium osculetur, præterquam in Missis defunctorum, & in principio, in fine Missæ. Moxque Evangelio absoluto una cum pulviuari, vel scabello, ne tamen corporale tangat, librum attrahat versus altaris medium, & post in medio semper maneat, & cætera prosequatur, nisi cum forte inde omnino ad aliquod ejus cornu recedendum fuerit.

Ad offertorium patenam cum hostia, & calicem neque elevet, neque teneat ultra, vel infra, sed juxta & ante pectus.

Invasis a cornu Epistolæ in calicem vino & aqua, eoque purificatorio absterso, celebrans calicem super altare ibidem deponat, ipseque ad medium altaris progressus, Purificatorio super Patenam deposito, in medio stans calicem dextra accipiat, & dicat: *Offerimus* &c.

Ad *Lavabo* extremitates digitorum utriusque pollicis & indicis lavet, corpore vel ad altaris tabulam, vel cornu Epistolæ converso: quos tamen dum extergit, ad ipsam tabulam recta ibidem se convertat.

Ante quamvis benedictionem, super oblata adhibendam, sive osculato altari, sive non, semper manus prius conjungendæ.

Cruces super oblata, vel aliam rem benedicendam infra missam, fiant manu dextra, extensa recta in longum, ac deinde in transversum hoc modo † ducta, non autem formando tantum quatuor puncta hoc modo ∴ digitis ita conjunctis & dispositis, ut parvus rei benedicendæ sit versus, & crucis formandæ longitudo & latitudo palmum non excedat. Et quando hostia & calix cruce communi signantur, transversum crucis in medio inter utrumque, non super alterutrum tantum ducatur.

Ad *Sanctus* pectus non percutiat, neque ad *Agnus Dei* pro defunctis.

Antistes, seu Episcopus loci, in cujus Diœcesi quis celebrat, est in canone, ibi, & *Antistite nostro* N. nominandus.

Tenens manu hostiam, vel calicem mox consecrandum, pectus non percutiat, neque ullo modo, quamcunque reverentiam, maxime genuflexione perfecta, vel imperfecta faciat, neque hostiam consecrandam sinistra elevet, sed demissam teneat.

Proferens verba consecrationis caveat, ne afflet, ne barba, vel ore hostiam aut calicem contingat, calicive barbam immittat, ne caput faciemve moveat, ne crucem ore capiteve producat, ne hostiam vel calicem osculetur, neve calicem consecrandum ante hostiam transferat: quem dum consecrat, rectum & non nihil elevatum teneat. *Anno 1616.*

Hostiam vel calicem consecratos elevaturus genuflectens capiti non superimponat, neque elevando extra limites corporalis unquam ferat, nec retro post se, neque directe supra suum caput, sed iis oculos semper intentos habeat, nunquam in utrumque, vel alterutrum latus convertat, aut illis crucem effingat, sed rectos & immotos in alto adorandos aliquantillum teneat, moxque reverenter deponat, nec osculetur hostiam, aut nodum pedemve Calicis, aut manum; postremosque tres utriusque manus digitos post sacram hostiam conjunctos, rectos, firmosque teneat.

In elevatione aut depositione calicis advertat, ne manipulus hostiam tangat.

Quandocunque hostiam tractat, pedem non incurvet, neque manum osculetur.

Cum dicit *Per ipsum* &c. hostia super calicem formet cruces, ita ut fere, sed non omnino labia calicis tangat; reliquæ vero cruces inter calicem & celebrantem non excedant calicis altitudinem: postea non multum elevet calicem cum hostia, nec unquam ferat hostiam retro post calicem, neque in gyrum.

Dum hostiam frangit, brachiis altaris mensæ non innitatur.

Dum dicit *Agnus Dei*, pro vivis, & primum Miserere nobis, manus disjungat, sinistram super corporale deponat, usque dicto *Dona nobis pacem:* dextram a pectore non removeat, nisi cum ad id percutiendum eam extendit.

In Missa privata non dicatur *Pax tecum* nisi per osculum instrumenti danda pax fuerit.

Dicens *Domine non sum dignus* &c. cubitum sinistrum non imponat Altari, non levet hostiam in altum, nec ad latus, non genuflectat, nec ullo modo pedem incurvet, vel corpus contorqueat; sed capite inclinatus, stans reliquo corpore erectus, neque in aliquam Altaris partem propendens, sinistra super corporale inter calicem & pectus, suppositis postremis tribus ejus digitis patenam sustineat, pollice interim & indice hostiam sacram supra patenam tenentibus: dextra vero pectus, ut ad *Agnus Dei* dictum est, percutiat.

In sumptione tam sacræ hostiæ, quam sanguinis ne pedem quovis modo

Anno 1616. do incurvet, neque tintinabulum pulſari permittat.

Pateoa poſtquam ſuper calicem extenſa eſt, eidem inverſa nullo modo ſuperimponatur.

Sumpturus ſanguinem calice ſe ſignans, dextra ejus nodum, ſiniſtra pedem teneat: peracta cruce patenam ſiniſtra accipiat, calicique, dum ſumit, ſupponat.

In ſumendo ſanguinem non circumferat, vel circumquaque calicem lambat, ſed uno eodemque loco ſumat.

Infuſum vinum pro purificatione ea ex calicis parte ſumat, qua ſacroſanctum ſanguioem ſumpſit: dumque infunditur, a calice dextram non removeat.

Infuſa ablutione non lambat digitos, neque iis madidis oculos ſibi abſtergat &c.

Purificatio & ablutio infundantur ſtante celebrante ad medium Altaris.

Sumpta commuoione operam det, ne per aliquantulum temporis oxpuat.

Cum intra Miſſam adminiſtratur Euchariſtia, non eſt ulla tunc danda communicantibus benedictio.

In fine Miſſæ unica tantum benedictio danda eſt, formando crucem unicam rectam in longum & transverſum in medio Altaris, quæ frontis altitudinem, humerorumque latitudinem non excedat, toto corpore ac facie ad populum verſa.

Cum quis celebravit in Altari, in quo non eſt poſitum Venerabile Sacramentum, finita Miſſa caput tegat ſuperius ſtans ad Altaris medium, tum accepto calice deſcendat: Si vero Sacramentum adſit, aperto capite cum calice ad infimum gradum deſcendat, ubi genuflectat, ac demum caput cooperiat, revertaturque ad ſacriſtiam.

Aſpergens populum aqua benedicta, nemini aſpergendo faciat reverentiam.

Cætera quæ cæremonias tam in privatis, quam ſolemnibus Miſſis, vel Pontificalibus adhiberi ſolitas, & ex uſu rituque Romano præſcriptas concernunt, ex ipſius Miſſalis rubricis generalibus, & Pontificali petantur, diligenterque obſerventur.

Appendicis finis.

Obiit Marcus Sitticus die 9. Octob. Anno 1619. vitæ ſuæ quadrageſimo quinto.

PARIS,

Archiepiſcopus Salisburgenſis LV.

Prima Paridi, ad Eccleſiæ & Provinciæ gubernaculum admoto, inſedit ſollicitudo, potentiore manu ut ignorantiæ tenebras undequaque depelleret, amplificare ſcientias, bonasque artes, atque cœptum paulo ante gymnaſium ad dignitatem Univerſitatis evehere. Patres itaque Benedictini, peculiari pacto, hanc ad ſpartam exornandam vocati ab eo fuere, eisque munus adminiſtrandi regendique moliminis delatum; quod deinde, poſtquam a Ferdinando II. Imperatore, & Urbano VIII. Pontifice ratihabitum, & peculiari cujusque decreto firmatum fuit, fortunatis in hunc usque diem progreſſibus perdurat.

Prefferunt ea tempeſtate omnem late Germaniam graviſſimæ calamitates, a novatorum tumultibus excitatæ, hisque partium ſtudiis non plebs modo agreſtis, aut clericorum monachorumque vulgus, ſed & ſummi Principes implicati, bellis ſeſe mutuo impetierunt, pervaſtando cædibus & incendiis provincias, alium a ſuo cultum profitentes. Paridis Archiepiſcopi ſingulare conſilium & prudentia in eo mire enituit, quod nec ad catholicorum Principum ſocietatem, armis fœderatis coalitam, adjungi voluerit; nimirum ne in variante belli alea gravius exinde Principatui ſuo malum accerſeret.

Interceſſere tum quædam inter Archiepiſcopum, & Maximilianum Bavariæ ducem ſimultates de defendendis utriusque juribus in monaſteria, cum defuncto Abbate agitur de alio ſurrogando. Hanc Transactionem, germanico idiomate editam, ex autographo Archivi ſecretioris aulici Salisburgenſis, hoc loco opportune deponimus.

Ver-

Vertrag

zwischen

Churfürst Maximilian in Bayrn, und Erzbischof Paris

Anno 1628.

von wegen der obsignation, inventur und tradition der Clöster Sachen bey denen in Bayrn gelegenen Clöstern Salzburgl. Diœces errichtet Anno 1628, 17 Januarii.

Zu wissen, als sich ein zeithero zwischen dem Durchl. Fürsten und Herrn Herrn Maximilian Psalzgraoen bey Rheln, Herzog in ob- und nieder bayern rc. des Heil. R. Reichs Erztruchsess, und Churfürsten, an ainem - Dann dem Hochwürdigsten fürsten und Herrn, Herrn Paris, des Stuls zu Rom Legateo, und Erzbischoven zu Salzburg am anderen thail, umb und von wegen obsignation, Inventur, und tradition der Clösterfachen, bey dennen in Churfürstenthumb bayern gelegenen Clöstern Salzburgischer Diœces, Stritt und Irr erhalten, indeme Hechstgedacht Jr. Churfrl. Durchl. aufzutragende fähl der Verenderungen aines Prälatens, obbemelte obsignation, Inventur, und tradition der temporalien in Ihren Churfürstenthumben und landen alleinig, sowol als ihre geehrte Vor-Eltern, von unverdenklichen Jahren hergebracht, und vorgenommen, dessen auch also allein und privative berechtiget zu sein: entgegen aber hechstermelt Jr. Hochfstl. Gdl. zu Salzburg vorgeben, das solches von ihro, und dero vorfordern, Herrn Erzbischoven mehrfeltig widersprochen, Ihnen von rechtswegen gebüre, Sye auch solcher gestallt, wann Sye berürte actus nit zu gleich mit verrichten, und dardurch wissenschafft bekhommen wie die Clöstersachen in ainem und anderen bey den Clöstern administrirt werden, Iren tragenden Erzbischofl. amdt kain sattes genüegen laisten, noch die Clösterliche disciplin erhalten künden, und aber solche eingefallene differentien ein zeit hero die ersözung der Prälaturen bey denen Clöstern gespörtt, und dardurch sowohl in geistlicher disciplin, als administration der weltlichen sachen allerhandt nachthail und schaden verursacht, Als zu abkürzung vererer weitleiffigkait, verhiettung der angezognen Inconvenientien, bevorab zu befürderung der Clöster, nuzen, und aufnemmen, wie auch zu erhaltung gueten nachbarlichen verstands, haben sich beede Chur- und fürsten aines gut- und Endlichen vergleichs entschlossen wie von Puncten zu Puncten hernach volgt.

Nemblich und fürs erste, wann kunfftig ein Prälatur, Abbtey, oder Probstey vacirt, solle die obsignation der Clöster sachen baiden thailn gemain sein, und zwar also, das die prævention nit statt habe, hierdurch den anderen abwösenden thail von besagter obsignation, und verpötschierung auszuschliessen, sonder wer eheunder erscheint, der khan ohne des anderen thails præiudiz, und nachthail die obsignation gleichwol vor die handt nemmen, Jedoch das der hernachkommende thail gleichfals die spörr vorzunemmen, sein recht behalte, mit diser Condition, und geding, das in den geistlichen sachen, als bey der Sacristei Ihrer Hochfst. Gdl. Commissarius primum locum, in denen übrigen aber der Churfstl. abgeordnete in Verpetschierung den ersten und vornemmen ortt haben solle.

Damit mann aber nit ursach habe, etwann aus mangel der teglichen notturfft vor erwehlung aines neuen Haubts die spörr zu eröffnen, so würdet der vorkommende thail oder baiderlai Commissarii miteinander (Da Sye sich zu gleich in loco befinden) dahin gedacht sein, damit vorhero aus denn zimmern, und andern orten die notwendig und unentpörliche sachen heraus genommen, beschreiben, und dem Priori oder respective Decano sambt dem Seniori conventus auf künftige verantwortung eingehendiget werden. Auf den fahl aber Je ain zimmer, etwas notwendiges herauszunemmen, muste eröffnet werden, solle solche eröffnung in beisein beyderseits Commissarien beschehen, da aber etwann periculum in mora und des andern thails ankonfft nit erwarttet werden kundte, solle des abwesenden Commissarii Stöll Pater Prior oder Decanus und Senior, zugleich vertretten, und die neüe obsignation vornemmen, darauf auch alsbalden dasienige, was fürnbergaugen, an sein orth berichten.

Zum andern solle baiden thailen in Inventation und beschreibung auch gemain sein, Jedoch auf dise weis, wann mann sich wegen khonfftiger wahl oder Postulation des neüen Prälaten, Abbten, oder brobstens aines gewisen tags verainbarth, auch die Election oder Postulation vorüber gangen, und der neüerwelte Prälat offentlich ex suggestu publicirt, und verrufft worden, solle mit gesambter hand zur Inventur oder beschreibung aller zum Closter gehörigen Mobilien geschritten, und beederseits von denen Commissariis absonderliche Inventaria beschriben werden, So sie hernach miteinander zu Collationiren, Jedoch ist in aufrichtung des Inventarii obangerögter unterschidt zu halten, das bey

Anno 1628. dennen geweicht- und geistlichen in dee Sacristey verhand- und dahin gehörigen sachen, Jr. Hochfl. Gdl. Commissarii primum locum, in anderen sachen aber die Churfürstl. Abgeordnete haben sollen.

Und demnach zu aufrichtung des Inventarii (darinnen so wohl die Credita, als Debita einzubringen) ein notturfft, die Urbaria, Stift- und gültbüechee, und Closters raittungen, wie auch des gewesenen Prälatens Diaria, und schreib Calender zurevidiren, Alß soll zu befürderung der sachen solche revidirung von beederseits Commissariis Coniunctim vorgenommen werden.

Formula Traditionis
in Namen Jr. Hochfftl. Gnaden zu Salzburg ꝛc.

An statt und in Namen des Hochwürdigisten fürsten und Herrn, Herrn Paridis des Stuels zu Rom Legaten, und Erzbischoovens zu Salzbueg, unsers gnädigsten Herrn, übergeben, und einantworten wür Euch als neuerwölten Prälaten hiemit durch überraichung diser schlüssel die geistl. Iurisdiction und andere sachen, so zu erhaltung gueter Clösterlichen disciplin und administration vonnetten, und erst gedacht Jr. Hochfftl. Gdl. als diß orths ordinarius, und hoche gaistliche obrigkait, zu volziehung Jres ordinarii Ambts Euch zu geben haben, das Jr dieselbe gebrauchet, und verwaltet, wie Jr Euch solches vor Gott dem allmechtigen und Jrer Hochfftl. Gdl. als Hochee gaistlichee obrigkait zu verantworten gethrauet.

Formula Traditionis
in Namen Sr. Churfrl. Durchl. in Bayrn ꝛc.

An Statt, und in Namen des Durchlaichtigisten Fürsten und Heren Herrn Maximilian, Pfalzgraven bey Rhein, Herzogen in Obern und Niedern Bayrn ꝛc. des heiligen Röm. Reichs Erztruchsessen, und Churfürstens, unsers Gnädigisten Herrn, übergeben, und einantwortten wür Euch als neuerwölten Prälaten hiemit durch überreichung dieser Schlüssl die weltliche Iurisdiction, und andere temporalia, daß ihr dieselbe gebrauchet, und verwaltet, wie Jhr euch solches vor St. Churfürstl. Durchl. als diß orts weltlichen hohen Obrigkeit und Landes Fürsten zu verantwortten getrauet. Hierzue wöllen Höchstermelt Jhro Churfürstl. Duechl. Euch auf erhaischende notturfft daß Brachium sæculare, und alle weltliche Lands Fürstl. Assistenz und Hilf genedigist raichen lassen.

Dem neuen Prälaten nach verrichter Tradition, ist daß Inventarium mit baidee thails Commissariorum Insigln versigelt einzuhändigen, und damit wegen der Præcedenz obangedeute Ordnung kinde gehalten werden, mag mann Supellectilis sacræ, und prophanæ jedes ein besonderes Inventarium aufrichten.

So vill aber die Fürstell, und Anweisung der unterthanen betrl. soll solche duech die Churfürstl. Commissarien zu ihrer Gelegenhait nach Abtrettung der Salzburgischen allein verrichtet werden.

Eine gleiche Mainung soll es auch mit den Frauen Clöstern haben, und in allen Puncten, wie jezo nach langes erzölt worden, ebenmässige cæteris paribus verfahren werden.

Und damit dieser Vergleich desto steiffer gehalten, und nit etwan zu Erweckhung anderee strittigkeiten Anlaß genohmen werde, so ist ausdrukhlich bedingt und vorbehalten worden, wovern ain oder ander Thail disen Vergleich in anderen Verstand ziehen, oder Jme sonsten hierdurch ein mehreres Recht, alß er befuegt zuaignen, und dem andern thail an seinen Rechtsamen ichtwas schmölern, oder entziehen wolte, daß auf solchen unverhofften Fahl dieser Vergleich ganz Crafftlos, nichtich, todt und absein, auch einen jeden Thail sein Recht, und Gerechtigkait, und derowegen habende Prüch, und Forderung vorbehalten: zuegestalten dan auch sonsten dieser Vertrag ain und anderen thail an Jren wohlhergebrachten Recht, und Gerechtigkaiten, wie auch denen in Anno Aintausent Fünf hundert drey und Achzig aufgerichten Concordaten unpræjudicierlich sein solle. Threülich ohne Geuerde zur wahren, und ewiger stetthaltung sein dieser Vertrags handlung zway gleichlautende Brief, Jedem thail ainen einzuhändigen aufgericht, mit beedee Chur, und Fürsten aigenee Hand underschrifft und anhangenden Secret Insigln bekrefftiget worden.

Geben den Sibenzehenten Monaths tag Januarii, nach Christi unsers lieben Herrn und Seligmachers Geburth in Sechzehenhundert Acht und Zwainzigsten Jahr.

Maximilian mppr. Paris mppr.

Cujus

Cujus quidem Transactionis hæc est summa: Vacantis Præposituræ, aut Abbatiæ res quasque appositis armis obsignare pertinere ad utrumque conjunctim magistratum hoc cum moderamine, ut in rebus sacris, veluti sacrario Archiepiscopalis delegatus, in aliis quibusque civilibus Electoralis teneat primas.

Eadem conjuncta potestate fiant recensiones jurium quorumque, atque tributariæ rationes cognoscantur.

Formulæ jurisdictionis proferuntur tum ab Ecclesiastico tum ab Electorali Delegato in clavium traditione usurpandæ.

Iisdem his conventis comprehendi & Abbatissas monialium.

Obiit Paris Archiepiscopus Anno 1653. 15. *Decemb.*

GUIDOBALDUS,
Archiepiscopus Salisburgensis LVI.

Anno 1654.

Bono publico, seu Imperium seu Ecclesiam spectes, natus Guidobaldus ob eximias animi dotes ab Imperatore Leopoldo Legatus decernitur, qui in Comitiis Imperii Ratisbonensibus, anno 1662. *habitis, res Imperatoris ageret. Mira in eo tum eluxit dexteritas demulcendi exulceratas res difficillimorum temporum, quibus & Imperium ab immanissimo Turcarum Tyranno impetebatur in Hungaria, & Ecclesia simul atque Imperium a Novatoribus in Germania. Pontifici quoque, vim contra Gallorum regem, Avenionensem ditionem armis sibi vindicantem, adfuit consilio, reque ipsa; ita quippe Guidobaldus Archiepiscopus in Epistola, ad Papam Alexandrum VII. data, Anno* 1663. *die* 21. *Februarii*: Dicere vix possum, *scribit in ea*, quam acerbissime feram Sanctitatis Vestræ afflictionem, ita communiter nolui, ne impendente hujus belli metu, meum pro tenuitate virium mei Archiepiscopatus auxilium desideretur: & cum ax præfato Domino Episcopo Aversano intellexerim, e re futurum suæ Sanctitatis, si quem peditum numerum ex mea ditione submitterem; quamobrem ut ex meo Principatu quantocyus, & quo major fieri potest, meis conducatur stipendiis, eoque, quo Sanctitas V^ra imperaverit, deducatur, quam diligentissime curabo. *Episcopatu etiam Ratisbonensi, & Cardinalatu S. R. E. potitus moritur Guidobaldus Archiepiscopus anno* 1668. *die* 1. *Junii.*

MAXIMILIANUS GANDOLPHUS,
Archiepiscopus Salisburgensis LVII.

Anno 1668.

Erant Archiepiscopi hujus celeberrimi dies intemperie Novatorum, & coeptis nuper de religione dissidiis perfuncti: populus Venedomatheranus, vulgo in der Windisch matheraj, *cum errores suos in patriæ religionis contumeliam palam jactaret, præfectus illius regionis auctor fit Archiepiscopo, ut pœnis in eos animadverteret, & pertinaciter proposito inhærentes etiam excedere finibus juberet, nempe ut hoc exemplo adacti alii ad saniorem mentem redirent: aliquot eorum & vicinorum, numero facile quadraginta, præfracte abeunt; quibus per Tyrolim contendentibus ad Augustanam Urbem proles impuberes demptæ fuere, atque Salisburgum remissæ. Hi motus cum ad vicinarum gentium aures pervenissent, Fridericus Wilhelmus Brandeburgensis Elector Archiepiscopum per literas admonet*: Memor esset imperii fœderum, neque religionis causa in subjectos populos sæviret, si & catholicos, intra protestantium fines sitos, ab eadem esse cuperet calamitate immunes. *Ad quæ rescripsit Archiepiscopus*: Mirari se Electorem adeo de iis, qui Salisburgo migraverant, esse sollicitum; hos enim, etsi Lutheranos se esse perhibeant, diffidere tamen circa capita quædam ab Augustana formula, & cum Romana Ecclesia consentire. Alterius ergo eos esse, & in tota Germania ignotæ religionis - - - magnoque numero sæpius fecisse coitiones, & contumelias in Romanam jactasse Ecclesiam, quod seditioni quam proximum erat &c. *Hoc idem negocium cum & apud Cæsarem ageretur, literas is dat ad curiam Oenipontanam, mandatque*: Si e tribus in Imperio receptis religionibus, qui emigrarunt, aliquam profiteantur, bonorum distrahendorum facultatem eis faciendam, spatiumque, quod æquum visum fuerit, migrationi dandum: infantes filios parentibus permittendos: qui ratione utuntur, si catholica sacra præferant, divelli a parentibus posse &c. *Eadem fere rescripserunt Archiepiscopo Legati Principum Protestantium, qui ad Comitia Ratisbonensia missi fuere, ajuntque*:

que: Esse emigrantes Salisburgenses Augustanæ formulæ asseclis annumerandos, etsi doctoribus destituti cum fuerint, ab ea aliquantum aberrarint. Sineret ergo Archiepiscopus sacris suis unumquemque domi, ut hactenus, vacare, aut si neminem a Romana Ecclesia alienum intra fines ferre, constitutum ei jam sit, beneficiis saltem, quæ fœderum tabulis decreta sunt, gaudere pateretur &c. *Quæ omnia Cl. Gasperius in Historia Lutherianismi fol. 644. ex genuinis monumentis attulit, & veluti pro initio haberi debent majorum conflictuum atque emigrationum, quas deinde populus a nulla re magis quam Romanis sacris alienus pertinacissime secutus est.*

Sed & cum Domo Austriaca graves ac diuturnæ simultates Archiepiscopo agebantur de Jurisdictione Ecclesiastica, quæ in Styria & Carinthia obtinuit, aut obtinere debebat. Igitur delectis & Cæsareis & Archiepiscopalibus delegatis provincia demandata, controversiam firmo stabilique convento componerent; Quod & factum est in Recessu An. 1671. die 12. Nov. Germanice edito, ut sequitur.

Salzburgerischer Erzbischöfl. Recess

Anno 1671. In puncto Jurisdictionis Episcopalis cum annexis &c.

Welcher mit Kaiser Leopoldo in Ansehung der Herzogthümer Steyermark und Kärndten Anno 1671. errichtet werden.

Von der Röm. Kaiserl. auch zu Hungarn und Böheim Königlichen Majestät Erz-Herzogen zu Oesterreich, Unsers allergnädigsten Herrn wegen denen von Ihro Hochfürstlichen Gnaden des Herrn Erz-Bischof zu Salzburg, Maximilian Gandolph sich alhier befindenden Abgeordneten respective Consistorial-Rath, und Rath, auch Canonico B. V. M. ad Nives, und Agenten am Kaiserl. Hof, Herrn Karl Ludwig Kließ, und Herrn Johann Dummer, beeden respective SS. Theologiæ & Jurium Doctoribus hiemit in Gnaden anzuzeigen.

Denenselben ist bewust, was vor schwere und langwierige Strittigkeiten zwischen allerhöchst-ermeldt Ihro Kaiserl. Majestät und Dero glorwürdigsten Herren Vorfahrern, sonderlich dero Uráhn, Herr Erz-Herzog Karl, Dero Anherrn, Herrn Ferdinand dem Andern, und Dero Vatern Herrn Ferdinand dem Dritten, allen respective Ihro Kaiserl. Majestät, und Erzfürstl. Durchl. seeligen Gedächtnuss, als Herzogen in Steyer und Kärndten, an einem, und Ihro Hochfürstl. Gnaden denen Herrn Erzbischöffen zu Salzburg, andertenTheils, in puncto der geistlichen Jurisdictioo in Inner-Oesterreich schweben, und was massen hochernennt Ihro Fürstl. Gnaden der lezige Herr Erzbischof zu gütlicher Hinlegung derselben, auch Bezeigung Dero führenden friedfertigen, und Einigkeit liebenden Gemüths anfänglich Dero Rath, Consistorii Directorn, auch Probsten zu St. Virgilienberg, und Canoolcum B. V. M. ad Nives Herr Doctor Johann Peter Mistenzi unter dem 16. Jenner ferntigen 1670. Jahrs allhiehero abgeordnet, nach dessen allhier erfolgten Tod aber ihme Heren Kließ, Krafft mitgegebenen Creditiv unter Dato Salzburg den 23. Junii 1671. substituirt, und zugleich sowohl dem Herrn Mistenzi seeligen, als ihme Herrn Kliessen, Heren Dummer adjungirt, und wasgestalt Ihro Kaiserl. Majestät darauf auch ihrer Seits zu Commissarien Dero geheimen Rath, und Obrist-Hofkanzler Herrn Johann Paul Hocher Freyherr von Hochengrän, und Dero Hofrath, geheimen Secretarium, und Referendarium der Inner-Oe. Landen, Herrn Christophen von Abele, allergnädigst verordnet, auch was vor unterschiedliche Zusammenkünften, und Conferenzen beederseits gehalten, und was vor 13. Beschwerden ex parte des Löbl. Erzstifts Salzburg darbey vorgebracht, darüber auch pro & contra in einem und anderm vorgetragen, und gehandlet worden, welches mehr höchst-gedacht Ihro Kaiserl. Majestät allerunterthänigst referiren lassen, und haben sich Dieselbe darüber in ein- und andern allergnädigst resolviet, wie hernach von Punct zu Punct folgt, und zwar præliminarie versichern Ihro Kaiserl. Majestät Ihro Hochfürstl. Gnaden gnädigst, daß sie gewiß Ihro in, oder an Dero, als Ordinario dieß Orts gebührenden geistlichen Jurisdiction, so weit diese Salzburgerlicher Seits hergebracht worden, nichts zu entziehen, oder solches auch andern zu gestatten begehren, sondern sie vielmehrers darbey auf alle Weis zu schützen, und zu schürmen verlangen; versehen sich hingegen allergnädigst, daß auch Ihro Hochfürstl. Gnaden nichts verlangen, oder suchen werden, was Ihro Kaiserl. Majestät als Landsfürsten, Advocato, und Patrono in dero weltl. Jurisdiction wissentlich von Rechts, oder Gewohnheit wegen zustehet, oder sie, und dero Herren Vorfahrer es bishero notorie hergebracht, und erhalten haben.

Was nun die von ihnen Herren Salzburgischen Abgeordneten vorgebrachte 13. Beschwerden, und Gravamioa betrifft, und zwar das

Erste, daß die Geistliche, wenn sie nicht allein actione reali, sondern auch personali bey der weltl. Obrigkeit beklagt werden vor derselben zu erscheinen, den Process zu verführen, und die Verbscheidung zu erwarten schuldig, wie auch das

Ander-

Anderte anbetrift, daß so gar der ex Officio wider sie verfahrenden weltlichen Obrigkeit Correctur und Abstraffung unterwürfig seyn sollen, da wissen sich sie Herren Abgeordnete zu erinnern, daß im Namen Ihro Hochfürstl. Gnaden sie sich dahin schriftlich erklärt, unangesehen es unwidersprechlich, daß de Jure eine geistliche Person, quacumque actione conveniatur, vor ein weltliches Gericht nicht möge gezogen werden: so möchte man doch an Seiten Ihro Hochfürstl. Gnaden so weit nachsehen, daß dem Kläger in actione mere reali, was nemlichen Grund und Boden anbetrift, frey stehen solle, dergleichen wider einen Geistlichen habende Action entweders bey dessen geistlichen Obrigkeit, oder weltlichen Regierung anzustellen, und zu verführen.

Was aber die Abstraffung der Geistlichen wegen ihrer Verbrechung anbetrift, verhoffen sie Herren Salzburgische Abgeordnete, daß Ihro Kaiserl. Majestät hierinfalls einige Jurisdiction nicht begehren, viel weniger daß andere sich solcher unterfangen, gestatten werden.

Hierüber erklären sich Ihro Kaiserl. Majestät dergestalten gnädigst, weilen ex parte Oesterreichs undisputirliches Herkommen, daß die Geistliche in realibus durchgehends vor der weltl. Obrigkeit allein conveniret werden, auch kein authentisches Exempl in contrarium, oder ein solches vorhanden, in welchem der Clerus in realibus vor dem geistlichem Foro mit Vorwissen verstattet, oder Einwilligung Ihro Kaiserl. Majestät Dero glorwürdigsten Herren Vorfahrern, oder dero in Landen nachgesetzten weltlichen Obrigkeiten convenirt, oder wann es beschehen wäre, auf dergleichen Sentenzen einige Execution ertheilet worden, als lassen Ihro Kaiserl. Majestät es bey deme auch in das künftige beständig verbleiben, und könnten zum Præjudiz dieses uralten notorischen Gebrauchs nicht wohl ein anders einwilligen.

Quoad Personalia in causis civilibus ist ebenmässig bekannt, und notorium, und bestättigen es nicht nur infinita præterita Exempla, sondern auch die tägliche Observanz, daß die Herren Prälaten, und auch der andere Clerus in den J. Oe. Landen, ihre Instanz bishero von denen darinnigen weltlichen Obrigkeiten active und passive gehabt, bey welcher von unerdenklichen Jahren herfliessenden Observanz es billig zu lassen, gleichwie auch sie Herren Prälaten, und der Clerus in gedachten J. Oe. Landen, a tempore immemoriali, die Temporalien, und das Zeitliche von Ihro Kaiserl. Majestät oder im Namen deroselben, von dero nachgesetzten Stellen allein und privative empfangen, und demnach um so viel billiger, daß sie die Geistliche vor der Landsfürstl. Obrigkeit in Sachen, so in die Temporalia einlauffen, auch gebührend Recht nehmen sollen.

Quoad delicta Ecclesiasticorum, da ist zu unterscheiden, cum agatur quoad æstimationem, vel reparationem damni, & ejus quod læsi interest, in hoc casu, weilen es abermalen das Zeitliche anbetrist, als ergiebt es sich ex dicto principio, daß solche Jurisdiction in diesen Fällen, wie bishero, also auch in das künftig bey denen weltlichen Gerichtern allein gelassen werde, ubi vero agitur ad pœnam sive pecuniariam Fisco applicandam, vel ad corporis afflictivam, ungeacht quoad pœnas pecuniarias die nachgesetzte Stellen gar viel Exempla vor sich, und ad fundandam illorum Jurisdictionem anziehen, so wollen doch allerhöchst gedacht Ihro Kaiserl. Majestät nicht allein nicht gestatten, daß quoad pœnas corporis afflictivas von ihm nachgesetzten Obrigkeiten wider die Geistliche verfahren werde, sondern sie wollen auch die gnädigste Verordnung thuen, daß auch quoad pœnas pecuniarias alle Process bey gedachten ihren nachgesetzten Obrigkeiten wider desagte Geistliche eingestellt verblieben, doch mit der ausdrücklichen Bedingnuß, daß Salzburg hingegen jederzeit die gebührende Ausrichtung und schleunige Remedirung verschaffen, und ertheilen thue, so gewiß, als man sonst, und in widrigen auf andere Mittel, und auf jenes, was anvor in dergleichen Fällen beschehen, bedacht seyn müste doch und demnach Ihro Kaiserl. Majestät und dero Löbl. Vorfahren in Possess gewest, und noch seynd, an ihre Landstände, sie seyen geistlich oder weltlich, nach Beschaffenheit der Sachen, und da es die Nothdurft erfordert, auch Pœnal-Befehl und Edicta, so Ihrer Kaiserl. Majestät höchstes Interesse, und des gemeinen Weesens Bestes und Wohlfahrt betrift, ergehen zu lassen, als hat es auch fürohin darbey sein gänzl. und ungeändertes bewenden. Es nehmen Ihro Kaiserl. Majestät bey diesen Punct Ihro auch ausdrücklich aus, und thuen Ihro allerdings vorbehalten, die Cognition und Bestraffung des Criminis læsæ Majestatis, & perduellionis, so von ein- oder anderen Geistlichen wider Verhoffen begangen werden sollte, was nun das

Anno 1671.

Dritte und sechste Salzburgische Gravamen anbelangt, daß der Herr Ordinarius von Sperr, Inventur, und Abhandlung der Geistlichkeit, und deren Bedienten Verlassenschafften excludirt, auch der Kirchen, Spitäler und anderer geistlichen Oerter Raittungen von denen weltlichen Obrigkeiten, und Vogt-Herren alleinig, und zwar in ihren Häusern, mit Zuziehung vieler darzu nicht gehörigen Persohnen, und folglich denen Gottes-Häusern verursachender grossen Unkosten aufgenommen, ratificirt, und unterscheiden, auch mit derselben Güthern, Vermögen, und Einkommen, als in Ausleihung derselben Capitalien, Abschrifft, und Stiftung der Kirchen Unterthanen, Aufrichtung der Briefereyen über derselben Güther, Inventur, und Abhandlung selbiger Verlassenschafften Aufnehmung der Meßner, Kirchen-Pröbst, und anderer

derer

Anno 1671. derer Kirchen-Bedienten privative disponirt, und über selbe Jurisdictio exercirt werden wolle. Da haben sich die Herren Salzburgische Abgeordnete dahin erklärt, weilen allbereits durch ein General-Mandat die Sach verglichen, daß die in demselben begriffene Actus vor geist- und weltlicher Obrigkeit gesamter Hand beschehen, es auch darbey sein Verbleiben haben solle, allein, daß wegen deren bey denen Raittungen, Inventur, und Abhandlungen, auch was dergleichen ist, habenden Mühewaltung ein ordentliche Tax geschöpft, und absonderlich die Kirchen-Cassen jederzeit unter zween, oder mehr unterschiedlichen Schlüsseln verwahret wurde, auch denen Raittungen fürohin niemand, dann geist- und weltliche Obrigkeit samt denen Kirchen-Pröbsten beywohnen solle.

Ueber diese zwey Beschwerden lassen sich Ihro Kaiserl. Majestät dahin gnädigst vernehmen, was

Erstlich die mit Sperr und Inventur der Verstorbenen Geistlichen Verlassenschafften anbetrift, weilen solch gemeldter Geistlichkeit bereits von Ihro Erzfürstl. Durchl. dem Herr Erz-Herzogen Karl seel. Angedenkens Anno 1574. und zwar darumen, damit der Geistlichkeit, und was Ihro gehörig, um so viel weniger entzogen werden kunte, verwilliget, und in viel Fällen bishero also geübet worden, als wollen Ihro Kaiserl. Majestät demselben solche auch in das künftig verstatten, doch darbey vorbehalten haben, wann diessfalls etwas anders, vel ex congruo Jure, vel Possessione, vel consuetudine immemoriali, herauskommen, oder sonsten dieses an einem oder andern Ort in contraria consuetudine begriffen, und herkommen wäre, daß Ihro Kaiserl. Majestät durch diese Dero allergnädigste Resolution solchem alten Juri, possessioni, & consuetudini immemoriali keineswegs derogirt haben wollen. Was in dem

Anderten die Abhandlung solchen Verstorbenen geistlichen Verlassenschafft, und was deme anhängig, anbelangt, und es dahero der zeitlichen Jurisdiction allein zugehörig, und dergestalt bishero unfürdenklich practicirt worden, als solle auch dieselbe noch ferners bey der weltlichen Jurisdiction allein gelassen werden. Wegen der Kirchen, Spitäler, und anderer geistlichen Oerter, Raittungen aber pro

Tertio, obwohlen diese Raittungen von Rechtswegen auch der weltlichen Jurisdiction allein zustehen thäten, weilen auch solche das Zeitliche anberühren, so wollen Ihro Kaiserl. Majestät doch hierin so weit gnädigst verwilliget haben, wo bishero gebräuchig gewesen, daß bey solchen Raittungen, auch die Geistlichkeit gesessen, und gewesen, daß solches auch in das künftig gehalten, und auch die Geistlichkeit darbey gelassen, und gestattet, wo aber bis dato das Widerspiel observirt, und dergleichen Raittungen mit Ausschliessung, oder Beyseyn der Geistlichkeit von der weltlichen Jurisdiction allein vor- und aufgenommen worden, daß es daselbsten auch in das künftig also von der weltlichen Jurisdiction allein vorgekehrt, und hingegen die Geistlichkeit davon ausgeschlossen werden solle.

Quarto, ist gar billich, und recht, daß all unnöthige Unkosten bey dergleichen Raittung abgestellt, auch solche Raittung, wann (wie gemeldt) Geistliche sich bey solchen Raittungen einzufinden haben, und in andern Fällen in denen Pfarr-Höfen, oder bequemen Orten durch den Vogtherrn und Zech-Pröbsten, oder wie an einem, oder andern Ort vorhero gebräuchig gewesen, vorgenommen, wie auch

Quinto, fürdershin zu der Cassa 3. Schlüssel, und einer dem Vogtherren, der andere dem Geistlichen, und der dritte denen Kirchen-Pröbsten zugestellt, nicht weniger zu besserer Versicherung mit gemeinem Rath, und Gutbefinden die Gelder angelegt werden sollen.

Sexto, mit Aufnehmung der Meßner, Kirchen-Pröbst, und andern Kirchen Bedienten es förderhin also gehalten werden solle, wie es bishero an einem und andern Ort observiet, und practicirt worden, inglei chen waren Ihro Kaiserl. Majestät

Septimo, gar wohl zufrieden, daß so wohl in Bezahlung der Mühewaltung vor solch aufnehmende Raittung, als auch in der darbey erforderenden Zehrung all möglichste Ersparsamkeit gebraucht werde, und werden Ihro Kaiserl. Majestät der J. Oe. Regierung und Kammer gemessen anbefehlen, daß sie derentwegen gute Obsicht tragen, und jedesmalen nach gestalten Befund Einsehen thuen sollen, dann ein ordentlicher Tax aller Orten, und durchgehend zu schöpfen kann darumen nicht wohl beschehen, weilen die Zeit und Läuf ungleich, ein Ort weiters entlegen, als das andere, wie auch daß theils Kirchen, und Beneficien in Einkommen respective besser und ringer, als andere, und dann der Werth in der Zehrung nicht an allen Orten gleich, und also das Beste seye diessfalls nur generaliter zu ordnen, daß man sich dieß Orts in einem, und anderen aller möglichsten Gesparsamkeit gebrauche, und darob mit Ernst, und Nachdruck der Sachen besagte weltliche Obrigkeit die darüber verübende Expensen und Mißbräuch mit Schärfe abstellen solle.

Das vierte Salzburgische Gravamen lautet also, daß dero Commissarien bey denen Installationibus der Herren Prälaten, Frauen Abtissinnen, Pfarrern, Beneficiaten, und anderen Geistlichen ad traditionem Temporalium mit gelassen werden wollen. Darüber sich nun die Herren Salzburgische Abgeordnete dahin erklärt, zumahlen aus Ihrer Durchl. Herrn Erzherzog Ferdinandi sub dato Grätz den 29. Martii 1616. vor eingebrachten Schreiben klar erscheinet, daß man von der Tradition der Temporalien

Ihr

Ihr Hochfürstl. Gnaden auszuschliessen niemals gesinnet gewesen, als wird man nicht Bedenken tragen, daß solche mit gesamter Hand auch hinfüra beschehe, und zu Abschneidung aller Difficultäten, weilen ihres gnädigsten Fürsten, und Herrn Intention niemalen gewesen, ihnen dardurch ein Landsfürstl. Hoheit zu arrogiren, wurde man sich wegen zwey unterschidlichen Traditions-Formulen, darinnen eines iedwedern Theils Gebühr beabachtet werde, hoffentlich vergleichen können.

Hierüber lassen Ihro Kaiserl. Majestät ihnen Herren Abgeordneten andeuten, weilen auch dießfalls von Oesterreich die Possessio & Consuetudo immemorialis, und die Temporalität iedesmahl independenter van dem Herrn Ordinario, & eo excluso, durch die Vogtherren allein eingeantwortet warden, dieses auch ein actus pure temporalitatem concernens seye, mit welchem der Herr Ordinarius nichts zu thun, als lassen Ihro Kaiserl. Majestät es auch in das künftig allerdings darbey gnädigst verbleiben.

Das fünfte Salzburgische Gravamen bestehet in deme, daß die Kaiserl. Herren Commissarii, aber die Herren Lands-Vice-Dom auf Ableibung, aber Veränderungen der Herren Prælaten, Frauen Abtissinnen, auch ermeldter Herren Lands-Vice-Dom, und andere Vogtherren auf Absterben, aber in gleichen Permutirung deren Pfarrer, und Beneficiaten bis zu deren Widerersetzung, aber auch über Administration eines aber des andern die Anordnung, und Verwaltung in temporalibus, auch Bestellung eines Oeconomi alleinig varkehren wollen, ia sa gar die Pfarr-Urbaria, und andere Pfärrliche Documenta zu sich nehmen, daß ein angehender Pfarrer nicht wissen kann, was vor Reditus ihme gebühren thun.

Nun haben sich die Herren Salzburgische Abgeordnete dahin erklärt: daß sie vermeynten, es wurde Ihro Hachfstl. Gnaden nicht zuwider seyn, daß dergleichen Provisores, aber Oeconomi mit Vorwissen der weltlichen Obrigkeit gesetzt wurden, jedoch, da propter malam Oeconomiam ein Herr Prälat, aber sanst andere Vorsteher ab Administratione sallten abgesetzt werden, die causæ cognitio Ihro Hochfstl. Gnaden alleinig vorbehalten seyn, doch daß var Benennung besagtes Oeconomi (ausser der Pfarren, und andern geringeren Beneficien) dem Herrn und Landesfürsten darvon parte geben, und sich ratione personæ vergleichen, welcher iederzeit, da einer tauglich, aus desselben Kloster, oder sansten anderwerts selbiger Religion sallte genommen, die Pfarr-Urbaria, und andere schriftliche Documenta, da kein Gefahr, sollen in denen Pfarrhöfen gelassen, oder sansten an sichern Ort, jederzeit aber unter beederseits Sigill, versperter gelegt werden, wie dann solches denen Generalibus gemäß seye.

Hierüber haben Ihro Kaiserl. Majestät allergnädigst resolvirt, weilen diese Interims-Bestellung, oder Admioistration temporalium sede vacante ein annexum zu der Temporalität, und von der Temporalität dependirend seye, und nun die Temporalität Ihro Kaiserl. Majestät, vermög vor allegirten Herkammens, allein zuständig seye, als folgt nothwendig, daß auch die Ordinatio temporalium, aber die Bestellung derselben Ihra Kaiserl. Majestät und dera weltlichen Jorisdiction allein gebühret, gleichwie Ihra Hachfstl. Gdl. dem Herrn Erz-Bischaf zu Salzburg als Ordinario die Spiritualitas, und derselben Bestellung, und Cognitio, und Erkanntnuß allein zuständig. Und *Anno* 1671.

Gleichwie nun Ihro Kaiserl. Majestät, und Dera weltliche Jurisdiction dem neuerwählten Herrn Prälaten, und Frauen Abtissin, auch andern neugesezten Geistlichen die Temporalität durch, und auf ihr ganzes Leben, und Administration (so lang sie sich wohl verhalten, und nicht suspendirt, oder gar abgesetzt werden) allein ein- und überantworten lassen, als folgt deducto argumento a majori ad minus unwidersprechlich, daß Ihro Kaiserl. Majestät, und Dero nachgesetzte Stellen, auch sede vacante, einen Interims-Administratorn aber Oeconomum in Temporalibus allein, & privative anzuordnen, und zu bestellen haben, gleichwie Ihro Hochfstl. Gdl. der Herr Erzbischof zu Salzburg, als Ordinarius, salches in spiritualibus auch allein, & privative thuen können, iedoch, wann ob malam administrationem, vel aliam legitimam causam ein dergleichen Herr Prälat, Frau Abbtissin, oder anderer Pfarrer der Temporalität gänzlich entsetzet werden sallte, so werden Ihro Kaiserl. Majestät salches Ihro Hochfstl. Gdl. dem Herrn Ordinario andeuten lassen, wie es hingegen auch Seine Hachfstl. Gdl. der Herr Ordinarius, da in dem geistlichen Weesen übel gihauset, und die Absezung vorgenammen werden solle, Ihro Kaiserl. Majestät als Herrn und Landsfürsten gleichmässig thuen möchte.

Das siebende Salzburgische Gravamen haltet in sich, daß von denen Herren Prälaten, Frauen Abtissinnen, Pfarrern, und Beneficiaten bey ihrer Antrettung Reversales begehret werden, darüber sich sie Herren Salzburgische Abgeardnete dahin erkläret, weilen Ihro Hachfstl. Gdl. Meynung jederzeit gewesen, daß van allen Geistlichen die gebührende Ehr Ihro Kaiserl. Majestät als Vogt- und Lehensherrn, auch allen andern gegeben, und dahero salche Reversales dergestalten zugelassen werden möchten, daß eine gewisse Formula verfast, und darinnen dem Jori Ordinarii nichts Præiudicirliches eingeführet wurde.

Worauf Ihro Kaiserl. Majestät die Resolution allergnädigst gefast, nachdeme die Revers nicht die Geistlichkeit, sondern allein

das

Anno 1671. das Zeitliche betreffen, also darbey der Hert Ordinarius, wie oben erwähnt, gar nichts zu thuen, aber darvan zu wissen, dergleichen Revers auch von unfürdenklichen Jahren hera und noch dato also üblich, und billig gewesen, als lassen Ihro Kaiserl. Majestät es auch daben, und zugleich bey der bis dato gehabten Formula allerdings bewenden, und haben nochmahlen gnädigst resolvirt, daß keinem Heren Prälaten, Frauen Abtissin, Psarrern, Beneficiaten, und andern Geistlichen in das künftig die Temporalität ohne varheriger Einhändigung dergleichen Revers eingeantwartet werden solle. Und nachdem vorkammet, daß die Salzburgische Erz-Priester in Steyer, und Kärndten van denen Psarrern heimliche Revers erzwingen, Kraft deren sie sich ausdrüklich veeobligiren müssen Ihra Hochfstl. Gdl. den Herrn Eizbischofen zu Salzburg auch in Temporalibus für einen Herrn zu erkennen, solches aber zu Ihro Kaiserl. Majestät weltlichen Jurisdiction grossen Nachtheil gereichet, als versehen sich dieselbe gnädigst, daß man ex parte Salzburg besagten Erz-Peiesteen dergleichen unbefugte Anmassungen, und schädliche Eingrif in das künftig allerdings einstellen werde.

Das achte, und neunte Salzburgl. Gravamen begreisen, daß die Kaiserl. Herrn Commissarii ipsi actui electionis deraselben Prälaten, unb Frauen Abtissimen beyzuwohnen prætendiren, auch ab sie zwar in diesen nachgeben, gleichwohl, wann denenselben der Electus notificirt worden, den Consensum in Personam Electi, nomine Ihro Kaiseel. Majestät, als Landsfürsten ertheilen, nach etwa dargegen gehabte Considerationes erösnen, und also das Werk mit grossen Unkösten der Klöster suspendieen.

Auf diese zwen, unb zwar ben achten, haben sich sie Herren Salzbuegl. Abgeordnete dahin erkläret, weilen das achte Gravamen wiber das alte Herkammen, und alles Recht seye, als werde salches haffentlich von Ihro Kaiserl. Majestät nicht begehrt, sondern völlig abgeschaft werden.

Bey deni neunten Punct aber, weilen es bishera gebräuchig gewesen, daß man post Electionem deren Herren Prälaten, und Franen Abtissinnen den Electum Ihra Kaiserl. Majestät als Landsfürsten, oder derselben Commissariis notificire, also es auch fürohin beabachtet werde salle, dach mit diesem Beding, daß die Kaiserl. Herrn Commissarii entweders gleich den Consens im Namen Ihro Kaiserl. Majestät als Principia Terræ, geben, abee wenigist warumen sie solchen zu geben Bedenken tragen, Ihro Hochfürstl. Gnaden Commissariis erösnen, damit nach befundenen erheblichen Ursachen bis zu Ersolg derselben mit gesamter Hand ein Austalt gemacht werden könnte.

Hieeüber lassen Ihra Kaiserl. Majestät ihnen Herren Salzburgl. Abgeordneten gnädigst anfügen, weilen es mit dem achten Punct sein Richtigkeit habe, und Ihro Kaiserl. Majestät Herrn Commissarii denen Actibus Electionis dee Herren Prälaten, und Frauen Abtissinnen, tamquam Actibus mere spiritualibus, fürohin nicht beyzuwahnen haben, als habe es darbey sein beständiges Verbleiden. In dem andern aber wurden Ihro Kaiserl. Majestät gnädigst bedacht seyn, daß der canooice Electus, vel Electa (wann anderst keine erhebliche Bedenken barwider varhanden) nach beschehener Anzeigung denen Herren Kaiserl. Commissariis alsodald van denenselben in solche Election verwilliget, und salgends denselben odee derselben zu Ersparung alles weiters Unkosten die Temporalität übergeben; da aber wider salchen Neoelectum, oder Neoelectam erhebliche Bedenken vaihanden wäeen, daß selbe ihnen Herren Salzburgl. Commissariis van den Kaiserl. und Landsfürstlichen zuwissen lassen, damit sawohl zu Prälaten, als Abbtissinnen taugliche Persohnen erwählet werden, und können auf solchen Fall inmittels die van dem Lödl. Erz-Stift Salzburg als Ordinario in Spiritualibus, gleich nach der Sperr bestellte Interims-Administration in Spiritualibus, und die van Ihra Kaiserl. Majestät als Advocato & Patrono gleicher Gestalt alsebald nach der Speer inmittels destellte Administration in Temporalibus bis zu Confirmirung, oder Reiicirung salches neuen Electi, vel Electæ, ader bis zu Erwählung eines andeen neuen, und dessen Confirmirung continuirt werden, ahne daß sich entweder Ihro Kaiserl. Majestät in diese Interims-Administration in Spiritualibus, oder Iheo Hachfstl. Gdl. dee Herr Erz-Bischof zu Salzdurg in die Interims-Administration in Temporalibus einmischt, sonbern ein jeder Theil bey dem seinigen ihnen gebührenden Jure, respective Spirituali & Temporali, ohne Eingrif des andern verbleibe.

Das zehente Salzbuegische Gravamen lautet also, daß bey denen Zusammenkünften und Handlungen van denen Kaiserl. und Landsfürstl. Commissariis denen geistl. Commissariis weder die Præcedenz, noch Alternatio, ja wohl auch von denen Privat-Vogtherren denen geistl. Obrigkeiten in Actibus Jorisdictionis der Vorgang gestattet werden solle.

Darüber sich sie Herren Salzburgl. Abgeordnete vermeeken lassen, daß man der Præcedenz halber hoffentlich auf Mittel gedenken werde, damit zu Verhütung vieler Ungelegenheiten, und unnathwendigen Unkosten man zwischen Ihra Kaiseel. Majestät, dann Ihro Hochfstl. Gdl. Herren Commissarien bis zue Austrag dieser Præcedenz-Strittigkeiten, ein unpræjudicirliches Medium ergriffen werden möge, daß aber andere privat Vogt- und Lehensherren sich dessen auch anzumassen unterstehen wollten, sehetn sie nicht, wie von Ihro Hoch-

fstl.

fürstl. Gnaden einiges Temperament könne zugelassen werden.

Hierauf lassen sich Ihro Kaiserl. Majestät mit ihrer Resolution dahin allergnädigst vernehmen, weilen erstlich bey Ihro Kaiserl. Majestät die Qualität als Kaisers, Königs, und zugleich Erz-Herzogens mit unterlauft, und beynebens zu consideriren, wo pure Spiritualia seynd, als die Acten Electionis, & similes, daß Ihro Kaiserl. Majestät Herren Commissarii alldort nichts interveniren werden, und consequenter kein Gelegenheit zu einigen Præcedenz-Stritt einlaufet, beynebens die Kaiserliche und Landsfürstl. Herren Commissarien solche Præcedenz sogar zu Zeiten, als die Erz-Herzogen die J. Oe. Lande besessen, hergebracht, als lassen Ihro Kaiserl. Majestät es darbey in omnibus & per omnia auch in das künftig allerdings verbleiben, wegen der privat Vogt- und Lehenherren aber dieses statuiren: Daß auch sie in der Pfarr-Inventur, und dergleichen mere Temporal-Fällen den Vorgang, und die Præcedenz, wie es bishero gebräuchig gewesen, haben sollen; wann es aber mit diesen Privat-Herren, und denen Salzburgisch. Herren Commissarien zu der Tafel zum Essen, und Trinken, oder sonsten ad alios Actus indifferentes kommet, daß also an jedem Ort der bisherige Brauch observiret, wie zumalen jedesmal die Beschaffenheit, der Stand, und Qualität derjenigen, so beederseits zusammen kammen, beobachtet, und die gebührende Civilität, und Höflichkeit von ihnen Privat-Herren gegen denen geistlichen Herren Commissarien gebraucht werden solle.

Das Eilfte Salzburgische Gravamen halt in sich; daß denen Geistlichen die Abstraffung nicht allein in casibus mixti Fori, sondern wohl auch mere Ecclesiasticis, keineswegs zugegeben, hingegen prætendirt werde, daß die Geistliche ihre übertrettende Pfarr-Kinder vor denen weltlichen Obrigkeiten derentwegen beklagen sollen.

Darüber sich sie Herren Salzburgische Abgeordnete erklärt, daß zu Verhütung aller Competenzien, und daraus entstehenden Mißverständnuß die Prævention der Abstraffung in casibus mixti Fori zugelassen werden könnte, mit Vorbehalt deren, so mere Ecclesiastici seynd, und dieses zwar mit dem Zusatz, wann vor der geistl. Obrigkeit einem wegen dergleichen Verbrechen pecuniaria pœna dictirt werden sollte, daß selbiges Geld nicht ihnen, sondern ad pios usus in derselben Pfarr, da der Verbrecher wohnhaft, applicirt werde, was aber die sich sowohl unter geistlichen, als weltl. Persohnen ereignende Differenzien de Jure Patronatus & Advocatiæ anbetrift, daß deren erstere vor die geistliche Obrigkeit, und deren Abhandlungen alleinig, die andere aber gleichwohlen vor die weltl. hohe Obrigkeit gehörig seyn sollen.

Worauf Ihro Kaiserl. Majestät ihnen Herren Salzburgischen Abgeordneten dieses zur Resolution gnädigst ertheilen lassen, weilen jene Causæ, so von denen Canonisten, und Rechtsgelehrten mixti Fori zu seyn angegeben worden, bishero allein von der weltl. Obrigkeit cognoscirt worden, als hat auch kein Competenz, oder Prævention Statt, und ist dahero darvon weiter nichts zu melden, oder zu statuiren; was aber die Bestraffung der übertrettenden Pfarrkinder in einigen Fällen anbetrift, sollte es also gehalten werden, daß, wo der Geistlichen die Jurisdiction wider die Weltlichen, vermög des Herkommens, fundirt, allein quoad Pœnam Canonicam, hingegen der weltl. Obrigkeit, quoad Pœnam sive pecuniarum, sive corporis afflictivam zustehen, jedoch diessfalls, wie auch in dem anderten Membro hujus undecimi Gravaminis wegen Erkanntnuß über das strittige respective Jus Patronatus & Advocatiæ es allerdings bey deme gelassen werden solle, wie es diessfalls an ein- oder andern Ort von Alters bis hieher gebräuchig, und der alten Consuetudini, und alten Statutis conform gewesen. *Anno 1671.*

Das zwölfte Salzburgische Gravamen ist, daß man nicht zulassen wolle, die causas etiam spirituales extra provincias hæreditarias mit Anziehung eines derenthalben habenden Privilegii zu ziehen.

Hierüber sich sie Herren Salzburgl. Abgeordnete dahin erklärt, weilen dergleichen angezogenes Privilegium niemals gesehen, als wollten sie sich auf die Edirung, und desselben würkliche Uebung bezogen haben.

Hierüber haben sich Ihro Kaiserl. Majestät gnädigst resolvirt, weilen die Consuetudo & Observantia notorie klar, & immemorialis, daß die Ecclesiasticæ Causæ extra Territorium in diesen Austriacis Provinciis nicht gezogen werden können, sondern da solche auch extra gezogen worden, von dem Päbstl. Stuhl selbsten auf das erste Repliciren allzeit widerumen ad Partes zuruck remittirt, deßwegen auch jederzeit ein Judex delegatus in Partibus bestellt worden, als werde solches auch von dem löbl. Erz-Stift Salzburg gehalten werden, und bey demselben stehen, ob auch sie pro secunda Instantia einen Officialen in Inner-Oesterreich bestellen, und halten lassen wollen.

Das dreyzehende Salzburgl. Gravamen ist, daß die Visitationes nur in Spiritualibus, aber nicht Temporalibus bewilliget, der Clerus auch mit dem Tax, Recompens, oder Verehrung (wie es sodann genennet wird) pro obtinendis Præsentationibus ad beneficia, & eorundem Installationibus hoch gravirt werden.

Darüber sich sie Herren Salzburgl. Abgeordnete erklärt, daß sie der Visitation halber verhoffen wollten, daß Ihro Kaiserl. Majestät vertröstermassen solche, als ein in denen Erblanden äusserst nothwendiges Werk beförderen helfen werden, damit solche ih-

Anno 1671. ren gewünschten Effect gewinnen möchten, wie dann Ihro Hochfstl. Gnaden zu Versicherung ihres Gewissen solche anzustellen gesinnet wären, jedoch in Bedenkung der armen Kirchen, und geistl. Persohnen dahin trachten, darmit die darbey auflaufende Unkösten so viel möglich eingezogen werden, welches man auch Gegenseits ohne allem Zweifel thun werde, und wollen in diesem Punct Ihra Hochfstl. Gdl. nicht anderst, als mit vorgehenden Ihrer Kaiserl. Majestät allergnädigsten Consens, und Verordnung sich einlassen, wie man dann, wasgestalten salche ratione Temporalium, sowohl unter Ihrer Kaiserl. Majestät, ala gedachten Ihro Hochfstl. Gdl. Namen auf das beförderlichst generaliter vel particulariter beschehen möge, zu gedenken, und weiter zu conferiren bey dem mit dieser Canzley gehabten Congress sich beederseits angelassen hat.

Hierauf erklären auch Ihro Kaiserl. Majestät sich gnädigst, daß sie diese Ihrer Hochfstl. Gdl. des Herrn Erzbischofen zu Salzburg vorhabende gute Intention, die Diœces zu visitiren, sehe loben, und bey Ihro stehet, ob und wie oft sie selbe in Spiritualibus generaliter vel particulariter visitiren lassen wolle, Ihro Kaiserl. Majestät wollten deroselben darinn nicht allein keine Verhinderung zufügen, sondern vielmehrers alle schleunige Beförderung widerfahren lassen, doch daß Sr. Hochfstl. Gdl. ihrem obigem selbst eigenem Erbieten gemäß solche vorhabende Visitation in Spiritualibus Ihrer Kaiserl. Majestät vorhero jederzeit erinneren, und dero Consens darüber erwarten sollen, sonsten aber könnten sie nicht zugeben, daß von derselben oder dero Herren Commissarien mit Occasion, oder unter dem Prætext der Visitation in Spiritualibus, auch die Temporalia visitirt wurden, als welche Ihro Kaiserl. Majestät als Vogt- und Lehensherrn allein zuständig seye, doch aber so oft Ihre Kaiserl. Majestät solche Visitation auch in Temporalibus nöthig zu seyn erachten, oder aber dieselben Ihro Hochfstl. Gdl. der Herr Erz-Bischof um gleichmäßige Verordnung ihrer Seits Commissarien anlangen werden, wollten Ihro Kaiserl. Majestät zugleich darauf ihre Landsfürstl. Herren Commissarien verordnen lassen, welche ihrer Seits unter einsten die Temporalia visitiren, darbey Ihro Kaiserl. Majestät aber gar wohl geschehen lassen können, wann Ihro Hochfstl. Gdl. der Herr Erz-Bischof zu Salzburg, oder dessen zu Visitirung der Spiritualität abgeordnete Herren Commissarii in, oder ausser der Visitation bey Ihro Kaiserl. Majestät oder dero J. Oe. Stellen, denen zu Visitirung der Temporalität bestellten Landsfürstl. Herren Commissarien wegen der sich an ein oder dem andern in der Administration der Temporalität befindenden Mängel oder Verbesserung derselben einige wohlmeynende Erinnerung zu thuen, oder etwas Nuzlich- und Fruchtbares an die Hand zu geben hätten, daß sie solches per modum informationis gar wohl thuen können, darüber auch die Wendung, wie es sich gebühret, jederzeit zeitlich und schleunig erfahren solle.

Im übrigen wisse man von keiner Tax-Steigerung der Præsentationen, und Installationen, da aber von dem Löbl. Salzburgl. Erz-Stift ein und der andere Casus specificus werde benennet werden, so sollte die Abstellung und Remedirung darauf alsobald folgen, wie dann Ihro Kaiseel. Majestät von neuen allergnädigst anbefohlen, daß niemand hierin wider die Gebühr beschweret werden sollte, gleichwie man ex parte Ihro Kaiserl. Majestät sich versichert, daß man auch an Seiten Salzburg alle im Land nicht gebräuchige Excommunicationen einstellen, wie auch in Spiritualibus gleichmäßig die verspürte Abusus, Scandala, und Gelds-Erpressung gänzlich abthuen, und sonsten die Geistliche in keiner Sach denen Oesterreich, Reichs- und Landsfreyheiten zuwider ausser Lands erfordern, weniger mit der Tax-Steigerung bedrängen, oder auch in denen haltenden Synodis mit Gelds-Anlag belegen, sintemalen vorkommen, wie daß gewisse præsentirte Geistliche ad Examen, und andern Sachen halber nacher Salzburg citirt, theils mit dem Tax, dem Einkommen, und Ertragnuß nach gesteigert, theils aber in Synodo mit gewissen Gelds-Dargaben beschwert worden seyn sollen. So man Ihnen Herren Salzburgl. Abgeordneten ansügen sollen, und gleichwie aus dieser Ihro Kaiserl. Majestät allergnädigsten Resolution zu sehen, daß sie hierinnen alles dasjenige gethan, was Ihro hierinnen zu thuen, und zu lassen nur möglich gewesen, als versehen sich hingegen dieselbe gnädigst, daß man auch ex parte Ihrer Hochfürstlichen Gnaden Herrn Erz-Bischofs bey solcher Ihrer Kaiserlichen Majestät allergnädigsten Resolution allerdings verbleiben, und mithin diesen so langwierigen Streit dermalen ein End machen lassen werde, welches Ihro Kaiserl. Majestät dann von Ihnen Herren Salzburgl. Abgeordneten ehist zu vernehmen erwarteten. Immittels aber denselben mit Kaiserl. und Landsfürstl. Gnaden wohlgewogen verbleiben. Signatum unter Ihro Kaiserl. Majestät aufgedruckten Secret-Insigl.

Wien, den 12. November 1671.

Anno 1673. *exstruxit Maximilianus Gandolphus Bibliothecam amplissimam Archiepiscopalem Salisburgi, eamque insigni librorum supellectile ditavit; quæ tamen deinde variam fortunam experta est; donec Anno* 1777. *Hieronymus Archiepiscopus maxima eam voluminum accessione auxit, bonoque publico patere jussit. Mortuus est Maximilianus Gandolphus Archiepiscopus die* 3. *Maji Anno* 1687.

JOAN-

JOANNES ERNESTUS,

Anno 1687. *Archiepiscopus Salisburgensis LVIII.*

Ut primum Joannes Ernestus ex Seccoviensi Episcopo creatus est Metropolita Salisburgensis, cogitationes suas ad convocationem concilii Provincialis convertit, probe sciens, hanc unam esse ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ emendandæque rationem; verum cum cogeretur ob multiplices obices atque impedimenta a proposito desistere, adcuravit magno fervore, ut Provinciale concilium nuper Anno 1569. a Joanne Jacobo habitum, novis typis ornate expressum, novaque Præsulis sollicitudine omnibus commendatum Salisburgi Anno 1697. prodiret; erat quippe hoc passim eximiis præsulibus in more positum, ut antecessorum suorum statuta, in diœceseos commodum olim lata recoquerent, zelum in iis pro disciplinæ conservatione perdiscerent, atque gregis sui clerique animos flecterent ad eorum observationem. Porro antiquas turbas in Archiepiscopatu novatores nectere tum perrexerunt; quidam enim eorum qui nuper, Maximiliano Gandolpho Archiepiscopo imperitante, provincia excesserant, clam reduces, proles etiam suas, antea relictas, abduxerunt; hi ab apparitoribus comprehensi ad triremes damnantur, & Venetis traduntur; unus horum e triremibus transfuga, rem totam, ex Archiepiscopi sententia secum actam, dolenter aperit Duci Wirtenbergico, qui, datis ad Archiepiscopum literis graviter expostulat factum, ceu iniquum, & Germaniæ legibus adversum, petitque, ut cæteros, e triremibus proprio ære redemptos, domum remitteret. Cui Archiepiscopus respondit: adactum se fuisse, ad specimen aliquod statuendum, ut cæterorum perduellium audaciam coerceret, neque aliam sibi patuisse viam, qua tranquillitatem & pacem in Provinciam suam reveheret. Instituit Joannes Ernestus ordinem equestrem Sancti Ruperti pro patria Nobilitate, & annuum cuivis pretium e suis impendiis numerari jussit. Mortuus est Joannes Ernestus Archiepiscopus Anno 1709. die 20. Aprilis, postquam plurima beneficentiæ suæ testimonia, Xenodochium, Domum Presbyterorum &c. posteritati reliquisset.

FRANCISCUS,

Anno 1709. *Archiepiscopus Salisburgensis LIX.*

Ex Episcopo Viennensi electus Coadjutor, ac tandem Archiepiscopus incredibili omnium ordinum amore effulsit, ob singularem pietatem, bonitatem animi, cæterasque virtutes, eidem perfamiliares. Cathedram Episcopalem Viennensem, a se primum occupatam sensit, non sine læsione dignitatis suæ Metropoliticæ, in Archiepiscopatum evehi. Petiit Carolus VI. Imperator Viennam, plurimorum Augustorum patriam, ac sedem hac exornari dignitate; igitur Suffraganeum eidem subjici oportebat Episcopum Neostadiensem, quem una cum Episcopo Fabianensi, seu Viennensi, legitur in Actis Imperii a Friderico III. Imperatore Ratisbonæ Anno 1471. editis, Suffraganeum fuisse Metropolitæ Salisburgensis: oportebat item magnam Diœcesi Passaviensi vicinæ partem demi, addique ad novum Archiepiscopatum Viennensem, a Clemente XI. Pontifice Romano, Anno 1721. die 6. Martii confirmatum. Passaviensis autem Episcopus ut detrimentum, suæ Diœcesi illatum, quadantenus resarciret, obtinuit Pallium a Pontifice, atque exemptionem a Suffraganeatu Salisburgensi. Quæ omnia, utut Salisburgensis Metropolita animose obstreperet, sibique inferri injuriam causaretur, nihilominus utraque & Imperiali & Pontificia auctoritate jubebantur rata firmaque permanere. Mortuus est Franciscus Archiepiscopus Anno 1727. die 18. Julii.

Interim cum Provincia ecclesiastica Viennensis a Carolo VI. Imperatore nuper impetrata, pro rata & legitima ab omnibus habeatur, & haberi debeat; ut ne clerici quidam discoli, horum omnium jurium ignari, & magistratibus oblatrare assueti, occasionem capere possint, intuendi meras rapinas in ejusmodi immutationibus ecclesiasticis, atque usurpationes violentas, in Ecclesiæ & Principum dedecus; neve omnia, quæ consentiente Sacerdotio & Imperio recte constituta sunt, pro infectis haberi oportere existiment, necessarium hoc loco duxi præcipua quædam exponere, ac generalia jura con-

stituendi novas Provincias ecclesiasticas, & Episcopatus, canonibus perpetuoque usui ecclesiarum inædificata. Sit itaque

ADMONITIO.

De Provinciarum Ecclesiasticarum partitione cum Passaviensibus.

De Provinciarum Ecclesiasticarum partitione cum Passaviensibus.

Erectionem novorum Archiepiscopatuum, & Episcopatuum, provinciarumque ecclesiasticarum partitionem, semper fuisse munera Magistratus ecclesiastici, tradunt fasti Ecclesiarum; pertinebant ea ad missionem Apostolicam, pascendis cum jurisdictione variis populis a Christo demandatam: *Ecce ego mitto vos &c. attendite universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos &c. Actor. XX. vers.* 28. Semper hoc jure usi fuerunt ecclesiarum præsules a primis temporibus. Quod si vastior quæpiam fuit diœcesis, aut parochia, quam cui administrandæ par esset unus pastor, licebat tum Episcopo, per Sardicense concilium, sibi Chorepiscopum, aut visitatorem constituere, qui ex nutu Episcopi omnia agerent; aut prorsus divisæ diœcesi proprium præfecit Episcopum. Inerat quippe Episcopis plenitudo & summa jurisdictionis Sacerdotalis, atque perfecta potestas ad subveniendum omnibus necessitatibus suorum fidelium. Ne vero Episcopi liberius feriandi causa plures crearent, atque necessum esset, Episcopos, sanxit Antiochenum concilium, anno 341. habitum, canone IX. *non esse constituendos Episcopos nisi de Metropolitani consensu.* Sæculo VI, VII & VIII. ad erectionem Episcopatuum & provinciarum, præter Metropolitani, ac provincialis Synodi requirebatur etiam Romani Pontificis & principis territorialis consensio. Etsi enim principes non accenseantur magistratui ecclesiastico, tamen eorum, ceu advocatorum tanta semper fuit auctoritas, in publicis ecclesiasticis muneribus constituendis, ut si qui, principe inconsulto & inscio, fuissent Episcopi constituti, pro nulla eorum habita fuerit constitutio, cujus exemplum profert *Odoricus Roynaldus ad annum* 1219. Cæterum dum in Historia ecclesiastica dicuntur principes non tantum consensum præbuisse, sed etiam erexisse novos Episcopatus, separasse provincias ecclesiasticas &c. id intelligendum est de materiali duntaxat dispositione personarum & diœcesium, quas principes censuerint boni publici causa, hac aliave ratione disponi oportere; cui deinde petitioni principum cedere debebat ecclesiastica dispositio, quæ primum alia fuerit; nempe ne ecclesia videretur emolumentis Reipublicæ adversari; neque enim status est in Ecclesia, sed Ecclesia in statu; adeoque tenebatur, teneturque hodiedum Magistratus ecclesiasticus factam a principe materialem designationem episcopatuum aut provinciarum complere, conferendo spiritualem jurisdictionem neo-constitutis præsulibus, quæ jurisdictionis elargitio in solius ecclesiastici magistratus est potestate, & quam Christiani principes nunquam sibi arrogarunt; quemadmodum nec ille Patronus laicus ecclesiasticæ jurisdictionis collationem sibi vendicat, qui clericum quempiam ad parochiam capiendam præsentat, aut nominat, sed nominat solum idoneum hominem, cui a sacro magistratu conferri debeat jurisdictio; & pro episcopatuum quidem & provinciarum erectione etsi Romanus Pontifex ecclesiastici magistratus potestatem ab aliquo jam tempore sibi vendicat; fieri tamen in re disciplinæ mutabilis potest, ut hæc eadem potestas, justis de causis, ad Metropolitas, & provinciales synodos, quod & olim obtinuit, denuo referatur. Quotiescunque autem Christiani principes erectionem novorum episcopatuum moliuntur, aut provinciarum ecclesiasticarum partitionem, gravibus eos niti oportet, justisque rationibus, atque bono publico inædificatis; temere enim ac frivolis de causis statuta ecclesiastica, quorum principes defensores sunt, ac vindices, non infringuntur. Vigilius Papa sæculo VI. Justinianam primam, civitatem episcopalem, extulit ad Archiepiscopalem dignitatem, ut gratum sese, & obsequentem præberet Justiniano Imperatori, tanti nominis & sapientiæ principi, qui illam civitatem, suam patriam, civilibus primum titulis amplificatam, petebat etiam ad ecclesiasticas dignitates attolli, ut habetur *Novella CXXXI Cap.* 3. (*) Refert Thomassinus *De vetere & nova Ecclesiæ disci-*

(*) τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν δικαιοδοσίαν τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Δακίας - - - - καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου, κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἀπὸ τοῦ ἁγίου πάπα Βιγιλίου. Beatissimum episcopum Justinianæ primæ, nostræ patriæ, habere semper sub sua jurisdictione episcopos provinciarum Daciæ - - - & in subjectis sibi provinciis locum obtinere eum Sedis Apostolicæ Romæ, secundum ea, quæ definita sunt a Sancto Papa Vigilio.

disciplina Parte I. Lib. I. Cap. 55. *Num.* 2. ex Cointio ad annum 569, quod Theodoricus rex, Clodovæi magni filius, jussit institui novum episcopatum Arisitæ, quod Ruthenorum civitas, quæ alias diœcesana fuerat, esset a Visigothis hostibus occupata. Privatis hominibus vix licere partem ferre judicium de ejusmodi sufficientibus principum causis ad novorum episcopatuum & provinciarum erectionem; has, pace mea, illi solum determinent, qui sedent ad Reipublicæ gubernacula, quique soli, quid expediat? quidve bono publico sit devinctum? acute præ aliis, uniceque perspiciunt.

LEOPOLDUS,

Anno 1727.

Archiepiscopus Salisburgensis LX.

Omnibus boni Postoris & Principis elogiis clarus, ex Lavantino & Seccoviensi episcopatu Metropolitanam Salisburgensem capessivit. Quod autem maximo dolore optimum principem pene confecit, est ex novi cultus amore & perduellione natum infortunium, quod subditorum suorum Salisburgensium ultra 20000 *regione excesserint, atque ita solo Salisburgensi dammum prope irreparabile illatum sit. Quoad jurisdictionem episcopolem quoque, in Styrio præsertim & Carinthia, simultates cum Dominatione Austriaca eruperant, quas ut pastor providus meliori, quo licebat, auspicio consopiret, Commissarios a Carolo VI. Imperatore impetrovit, qui controversa jurisdictionis capita, pro futura tranquillitate definirent.*

Salzburgerischer Recess
von dem Jahr 1729.

Anno 1729.

In Puncto Jurisdictionis Episcopalis, und anderen dahin einschlagenden Materien, und Beschwerden, die beede Herzogthümer Steyermark, und Kärnthen betreffend.

Bekennen für Uns, und Unsere Nachkommen offentlich, und in Kraft dieses Briefs, und thuen kund jedermänniglich: Nachdeme sich von Jahren her zwischen Unseren Hochgeehrtesten Vorfahreren, als Erz-Herzogen zu Oesterreich, und Herzogen zu Steyer, und Kärnthen, Christ-mildesten Andenkens: dann des dermaligen Erz-Bischoffen zu Salzburg, Leopoldi Antonii Eleutherii Liebden Antecessoren seeligsten Gedächtnuß: wie auch hernach Uns von wegen der Landsfürstl. Hochheit, auch Territorial- und Feudal-Jurium, und respective der Ordinariats-Jurisdiction in beeden Herzogthümern Steyer, und Kärnthen allerhand Mißverstand, Stritt- und Irrungen erhoben, als haben Wir zu deren gütlicher Untersuchung, und folgsamer besthunlicher Vermittel- und Hinlegung die beederseits schon vor Jahren angeordnet geweste Commission jüngsthin, um das Werk zu dem allerseits abgezihlt-heylsamen Endzweck zu bringen, wiederholen lassen.

Hierzu Unserer Seits Unseren wirklichen geheimen Rath, und Hof-Vice-Kanzlern, Johann Friedrich Grafen von Seillern: dann Unseren Hofrath Johann Andre von Stritz benennet, welche mit des Erz-Bischoffen Liebden Commissariis, als nemlich ihrem Consistorial-Præsidenten, Hannibal, Grafen von Thurn und Valsassina, des Erz-Stifts Salzburg Domherrn: dann dero Hof-Kanzlern Johann Franz Gentilott von Engelsbrun, zusammen getretten, die bishero geschwebte Stritt- und Irrungen alles Fleißes untersuchet, und auseinander gesetzet.

Nach deren allerseitigen Relation, auch reifer Berathschlagung der Sachen, und Umständen, Wir Uns dieser nachfolgenden beederseits verfaßten Beschwer-Puncten, und Articul halber, mit oberwehnt des Erz-Bischoffen Liebden in der Güte dergestalten vereiniget, und verglichen, und zwar, so viel erstlich die Inner-Oe. eingelegte zwanzig Beschwer-Puncten anbetrift.

Primum Gravamen der J. Oe. Regierung, und Kammer; da beschwereten sich selbe gegen das Salzburgl. Consistorium, daß selbes der Erz-Bischöflichen Titulatur in blossen Ordinariats-Functionen das einem Landesfürsten allein zustehende Prædicat: Clementissime neuerlich beygeleget, und in einer von dem Landsfürstl. Markt Eysendrzt ausgefertigten Præsentation den alt-üblich gewesten Titul Gratiosissime ausgelöschet, und statt dessen Clementissime gesetzet, und derowegen den Præsentations-Brief ad Correcturam hinaus gegeben habe.

Hierinnen ist verabredet, und verglichen worden, daß die Præsentations-Briefe deren J. Oe. Privat-Patronen künftighin nicht in Latein mit dem Wort Gratiosissime, oder Clementissime, sondern zu Teutsch mit dem Prædicat Gnädigst an einem zeitlichen Erz-Bischoffen zu Salzburg eingerichtet werden sollen.

Secundum Gravamen, daß erst gedachtes Consistorium in denen, sowohl über die

von

Anno 1729. van dem Landsfürsten in Steyer, und Kärnthen, als auch übee jene van denen Privat-Patroois in diesen beeden Landen aussertigende Præsentations-Brief expedirenden Confirmations- und Investiturs-Instrumentis das Jus Patronatus entweder gar ausgelassen, oder doch sagestalten verdunklet, daß der Namen des Patroni nicht zu entnehmen gewesen, oder auch den Inhalt der Præsentation (gleichwie es mit dem Stift Pöllau, und mit der Stadt-Pfarr Hardtberg beschehen) willkührlich verändeet, auch sogar dem Neo-Præsentato die Producirung der Original-Confirmation, ader Copiæ an den Installatorem oder dessen Commissariom verbatten habe.

Worüder die Vereinigung dahin beschehen ist, daß nämlich künftighin denen Confirmations- und Investitura-Briefen der Namen des Patroni jedeezeit einverleibet, und daß auch van dem Neo-Confirmato salche Investiturs- und Bestättigungs-Beiefe jedesmal dem Patrono vorgewiesen werden sallen.

Tertium Gravamen, daß man von Seiten Salzburg bey deren Prælaten- und Abdtissinnen-Wahien sub prætextu puræ Spiritualitatis die Landsfürstliche Commissarios ab ipso Actu Electionis, wie auch von dem vorhergehenden Examine præparatorio ausschließe, da doch dem Foblieo daran gelegen seye zu wissen, was für ein Subjectum unpartheyisch und frey erwählet werde?

Dleses Puncts halber ist die Verständnuß dahin geschehen, daß die Landsfürstl. Commissarii zwae anfänglich nicht ad Electionem erscheinen, sander immittels in iheen Wohnzimmern verbleiben sallen, waseidst ihnen facta Electione durch den Salzbuegl. Notarium die caoonice beschehene Wahl notificiret, und sie ad Locum Scrutinii eingeladen, alldort ihnen Persona electa kund gemacht, und darauf, ob selbe dem Herrn und Landsfürsten anständig, und gefällig seye, deliberiret, sadann entweder das allergnädigste Placet ertheilet, oder non gratam esse Personam electam eingewendet, und in solch letzteren Fall bis auf weitere Landsfürstl. allergnädigste Determination alles in statu qoo gelassen: übrigens aber auch dem Landsfürstl. Commissions-Secretario der Salzbuegl. Notarius im Tractament gleich gehalten werden solle.

Quartum Gravamen, daß denen Neo-Electis von Seiten Salzbueg contra Capitulum ult. X. de Reg. Juris ein formliches Homagium vergehalten, und sie annebens per literas secretas, aber mündlich zu Præjudiz des Herrn und Landsfürsten, auch respective deren privat-Patrooen verpflüchtet wurden, besondere Obligationen einzugehen, und schriftlich van sich zu geben.

Darüber ist berderseits die Verständnuß dahin genommen woeden, daß solches von denen Neo-Electis dem Ordinario ablegende Juramentum, und die van sich gebende Verbündnussen nur allrin in sensu canooico Statt haben, der Landsfürstl. Hoheit, und Vasallagio aber am mindisten nichts derogiren sallen.

Quintmo Gravamen, daß das Salzbuegl. Consistoriom gegen die vorhergegangene Vergleichs-Resoluta de Annis 1671. und 1674. in denen Sterbfällen der zu dasigen Ordinariat gewidmeten Geistlichkeit in Steyer und Kärnthen die Abhandiung der Speer, und Inventur einseitig, und ohne Varwissen des weltlichen Patroni vornehme, auch deren Veestoebenen hinterlassene Testamenta ausser Lands nachee Salzburg ad Consistorium ziehe, wie letzthin bey dem Todsall des Ecz-Priestera zu Straßgang Doctoris Bernard Pöckel geschehen.

Weicher Punct mit deme beygeleget worden, daß nemlichen in vim der ältern Vergleichs-Resolution de Anno 1674. die Testameota des Steyrisch- und Kärnthnerischen, zum Salzburgl. Ordinariat gehöeigen Cleri zu Handen der J. Oe. Regierung und Cammer genammen, davon jedoch zu Handen des Ordinariats eine Abscheise gegeben: die Abhandiung dee Sperr und Inventur aber mit der Geistlichkeit conjunctim jedesmal bey denen Beneficiis so Oesterreich- als Salzburgischer Collation geschehen, und im Land voegenommen werden sollen.

Sextum Gravamen, daß bey erfolgenden Tadfällen deeen Bischöffen zu Gurgg, Seccau, und Lavant, über derenselben in denen J. Oe. Landen possidieende Güther, und Verläß die Concurrenz zu vorkehrenden Sperr und Inventur mit dem Ordioariat geweigert werden walle, andurch aber dem Publico und Privato in denen J. Oe. Landen der Weeg præludiret wurde, zerschiedene Præjudicia, so hierdurch zu befahren, dee Gebühe nach abzuwenden.

Worüber gleichmäßig die cumolative Vaekehrung der Sperr, und Inventur respectu obgedachter Bischöffen in Inner-Oesterreich befindlicher unbeweglichen Patrimonial-Güther beederseits zu- und eingestanden worden ist.

Septimum Gravamen, daß die mehrgedachte drey Bischöf, und die so genante Parochi liberæ Collatioois Salisburgensis, und andere Beneficiati Majores & Minores auf die alleinige Salzburgl. Ermahnung ad beneficia, sodann insalutato Principe terræ in die J. Oe. Länder, auch Landhäuser eingehen, und ihre Stift Güther antretten, ahne daß sie den Landsfürstl. Consens ansuchen, dahera nöthig seyn wolle, auf rine Reservirung anzutragen, daß sie nemlichen dem Herrn, und Landsfürsten getreu, und gewärtig seyn, sich auch dem Landsgebrauch unterziehen, und ihre mitbringende, von dem Ordinariat bekommene Instructiones produciren sollen.

Hier-

Hierüber ist ratione erstgedachter Reversierung in Consideration gezogen worden, daß, weilen der Landsfürst ex potestate Laica se solo wider allen Unfug der Geistlichkeit manuteniren kann, es keiner Reversirung nöthig habe; übrigens jedoch ist die Verständnuß dahin beschehen, daß sowohl obige Bischöffe, als Parochi & Beneficiati liberæ Collationis Salisburgensis ihren Eintritt in die J. Oe. Länder jedesmal entweder dem Herrn und Landsfürsten selbst, oder dero nachgesetzten Dicasterien vorläufig erinneren sollen.

Octavum Gravamen, daß von Seiten des Erz-Stifts Salzburg denen Vicariis Generalibus in Steyer und Kärnthen die Activität und Facultäten restringiret worden, und wiederum einzuraumen seyen.

Hierinn ist nachfolgender Vergleich getroffen worden, daß denen Vicariis Generalibus in Steyer, und Kärnthen nachfolgende Facultates eingeraumet werden sollen; als

Primo. Dispensatio Indulgentiarum, Recognitio, & Executio earundem.

Secundo. Causarum & Congregationum confirmatio.

Tertio. Executio Bullarum ad Matrimonium dispensatoriarum, so auf sie, qua Vicarios Generales, oder Officiales, von Rom aus dirigiret werden.

Quarto. Anniversariorum & Fundationum Approbatio, und

Quinto. Erlaubnuß zu geben, Kirchen, und Capellen zu erbauen; dieses jedoch mit Vorwissen des Ordinarii, mit welchem der Vicarius Generalis zu correspondiren und den Consens vor sich zu requiriren, auch sonsten alles zu exerciren haben solle, was ein Ordinarius selbst, wann er sich in diesen Districten befindete, omnimoda facultate thun kann.

Nonum Gravamen, daß ohne Landsfürstl. Vorwissen der Erz-Bischof selbst, qua Ordinarius, vor einigen Jahren mit Gelegenheit der bey dem Stift Seccau vorgenommenen Visitation die J. Oe. Länder betretten habe; solches sein Vorhaben aber fürohin vorläufig zu erinneren seye, damit derselbe mit gewöhnlichen Ehren-Bezeugungen empfangen werden könne.

Dieser Punct ist verglichen worden, daß solches ins künftige nicht mehr also, wie in obangezogener Stift Seccauerischen Begebenheit beschehen, vorgenommen werden: sondern die vorläufige Erz-Bischöfl. Notification des vorhabenden Eintritts an den Landsfürsten geschehen solle.

Decimum Gravamen, daß die von denen Geistlichen beschehende Resignation deren Pfarrern, und Beneficiaten, ubi Patronus est Laicus, præsertim Princeps terræ, durch den Ordinarium allein, und ohne vorläufige Verständnuß mit dem Patrono, angenommen zu werden pflegen. *Anno 1729.*

Welches hinführo vermög gegenwärtigen Vergleichs nicht mehr geschehen: sondern bey Resignation, oder Absetzung eines Pfarrers, oder Beneficiati vor der Execution, und Abzug in Spiritualibus die Notification gleichmäßig an den Patronum & Advocatum, um auf seiner Seits in der Temporalität das Nöthige vorkehren zu können, allzeit beschehen solle.

Undecimum Gravamen, daß in denen Landen Steyer, und Kärnthen von dem Ordinariat ohne Landsfürstl. Vorwissen einige auch von Rom ausgehende Bullæ, wie auch andere Censuræ & Excommunicationes publiciret werden.

Hierinnen ist die Interims-Verständnuß dahin getroffen worden, daß, weilen solches Landsfürstl. Seits nicht gestattet werden kann, von der Geistlichkeit ein- und anderes Medium zu dieser Satisfactions-Verschaffung gegen die Excedenten ꝛc. ausfindig gemacht, und ad approbandum vorgeschlagen werden möge.

Duodecimum Gravamen, daß bey der Pfarr Straßgang in Steyer dem Landsfürsten von dem Erz-Stift Salzburg das Jus Patronatus widersprochen werde.

Dieser Punct ist mit deme aufgehoben, daß von Landsfürstl. Seiten, nach seithero besser relevirten Befund der Sachen, dem Erz-Stift Salzburg, weilen selbes a tempore, cujus initium non exstat, in possessione ist, hiemit das Jus Patronatus seu liberæ Collationis zugestanden worden.

Decimum tertium Gravamen, daß von der Geistlichkeit die Stol-Ordnung, welche von unerdenklichen Jahren durch die J. Oe. Regierung, und Cammer eingericht, und publiciret worden, einseitig und sehr excessive gesteigert, und bey denen Armen gar zu rigorose exequiret wurde, dergestalt, daß denen Mittellosen die Administrirung deren h. Sakramenten, die Begräbnuß in casu inopiæ, oder bey weigerender Zahlung der nicht schuldigen so excessiven Steigerung, denegiret werde.

Hierinn ist man beederseits billich verstanden, daß erst gedachte Stol-Ordnung künftighin durch die Landsfürstl. J. Oe. Regierung und Cammer cumulative mit der Geistlichkeit eingerichtet; keineswegs aber einseitig gesteigert, die Unbilde von der so beschehenen Steigerung abgethan, auch derer geklagte rigorose Eintreibung bey denen Armen, so viel möglich, verhütet werden solle.

Decimum quartum Gravamen, daß zu Clagenfurt, und anderer Orten in Kärnthen in denen precibus publicis die sonst in denen Oesterr. Erb-Landen überall gebräuchige Collecta, für den Landsfürsten zu betten, ausgelassen werde, auch dem Salzburgl. Rituali noch nicht einverleibet seye.

Hier-

Anno 1729. Hierinnen hat es mit folgendem Vergleich seine abhelfliche Maaß erreichet; daß der Ordinarius ins künftige für dem Landsfürsten die gebräuchige Collectam einzulegen, und dem Rituali einzuverleiben, auch, nach gegenwärtigen Umständen, pro Prole Mascula des Erz-Hauses zu betten, dem unterhabenden Clero aufzutragen habe.

Decimum quintum Gravamen, enthaltet das von Salzburg unterbrochene Ceremoniale bey denen Prälaten 2c. Wahlen.

Weilen aus denen vorhergehend- und nachfolgenden Vergleichs-Puncten ohne deme alle Stritt- und Weitläuftigkeiten, so sich hierinnfalls ergeben könnten, gehoben werden, ist bey diesem Punct sich länger aufzuhalten für unnöthig angesehen worden.

Decimum sextum Gravamen, daß dem dermaligen Prälaten zu Admont in Steyer von Salzburg die Confirmation, und Benediction in Spiritualibus lange Zeit verzögeret worden seye.

Immassen seithero besagter Prälat im Land benediciret, und confirmiret worden, als ist dieser obgeschwebte Beschwer-Punct gehoben; für das Künftige aber verglichen worden, daß der in sequentibus folgender dißfähligen Normæ allerdings nachzuleben seye.

Decimum septimum Gravamen, daß bey Ersetzung deren in Steyer, und Kärnthen befindlichen Pfarreyen, und Beneficien, worüber dem Erz-Stift das Jus Patronatus & libera Collatio zustehet, die Lande-Kinder cæteris paribus ratione des Vorzugs nicht gebührend angesehen werden.

Hierüber ist der Vergleich dahin ausgefallen, daß von Salzburg das in hoc passu præfereotiæ respectu deren Lands-Kindern cæteris paribus unterlassene fürohin wohl beobachtet werden, dem Erz-Stift jedoch unbenommen seyn solle, auch andere Principi terræ gratia Subjecta cæteris paribus dahin promoviren zu können.

Decimum octavum Gravamen, daß der Recess de Anno 1537., vermög wessen ein zeitlicher Erz-Bischof zu Salzburg, als Steyerisch- und Kärnthnerischer Land-Stand, von der Personal-Erscheinung vor Gericht auf 101. Jahr dispentiret worden, verflossen seye, von dem Erz-Stift aber wider die Verjährung protestiret werde.

Hierinnfalls ist erst gedachter Recess nachsuchen zu lassen, sich jedoch dermalen, bis auf dessen Erfindung, und weitere Fürsehung hierinnfalls nicht aufzuhalten erachtet worden.

Decimum nonum Gravamen, daß man von Salzburg aus mit zerschiedenen Verordnungen proprio motu, und ohne die Regierung und Cammer, sodann auch die Vicarios Generales, und durch selbe die Erz-Priester ratione dasiger guten Bräuch, und Gewohnheiten vorläufig zu vernehmen, dispositive respectu der J. Oe. Länder fürgehe, und publicire, andurch dem Landsfürsten eingreiffe, und præjudicire.

Dieses ist dahin verglichen worden, daß die in den Statum Politicum mit-einlaufsende Patentes, welche nur durch den Vicarium Generalem ad Valvas Ecclesiæ publicirt zu werden pflegen, jederzeit der J. Oe. Regierung vorläufig communiciert, und ehender nicht affigiret werden sollen.

Vigesimum Gravamen, diese in der Zahl der angebrachten Oesterreichischen Gravaminum die letzte Beschwerde hat vorhin in deme bestanden, daß von Seiten des Erz-Stifts Salzburg dem Herrn, und Landsfürsten die Pfarr Ober-Bellach in Kärnthen, quoad Jus Patronatus, ansprüchig gemacht worden.

Um willen aber nach beederseits untersuchten Beheifen, solche Pfarr, quoad Jus Patronatus, dem Landsfürsten bereits vor Jahren lediglich zugestanden worden, so hat es darbey sein festes Bewenden.

Andertens folgen nun die Salzburgische 35. Puncta Gravaminum: und zwar

Primo: Beschwerete sich das Erz-Stift, daß die J. Oe. Regierung und Cammer dem Erz-Priester zu Grätz bey schwerer Straf verbötten habe, denen PP. S. Pauli primi Eremitæ an die Schloßcapelle zu Purberg, anjetzo Maria Trost genannt, ein Salzburgl. Consistorial-Decret zu affigiren, vermög wessen ihnen PP. die von ermeldtem Consistorio anbefohlene Suspendirung des Meß-Lesens, und anderer geistl. Functionen am erst-besagten Ort Maria Trost hätte kund gemacht werden sollen.

Worüber vorhin verstanden- und verglichener massen denuo Kraft dieses Vergleichs bekräftiget worden, daß künftighin von keinem in Inner-Oesterreich ein Salzburgl. Consistorial-Decret angenommen, oder publiciret, auch von denen Vicariis Generalibus keineswegs ad valvas Ecclesiæ affigiret werden solle (wann die Sach in das Publicum einschlaget, und der Status Politicus directe vel indirecte andurch berühret wird) ohne vorläuffiger bey der J. Oe. Regierung und Cammer beschehender Anmeldung und Einverständnuß.

Secundo: Daß die Landsfürstliche denen Salzburgischen Commissariis nach beschehener deren Prälaten und Abbtissinnen ein gefertigtes Closter-Inventarium zu geben weigerten, wie bey denen Wahlen des Gottfried, und Marian, beeder Abbten zu Admont in Steyer, und auch der Abbtissin zu St. Georgen am Langsee in Kärnthen beschehen wäre.

Durch gegenwärtigen solennen Vergleich ist diese Stritt-Sach dahin determiniret worden, daß künftighin bey jeder dergleichen Inventur respectu der weltl. Güther, und Haabschaft drey gleichlautende Inventaria errichtet: Eines hiervon denen Lands-

fürst-

fürstlichen, das anderte denen Salzburgl. Commissariis behändigtt, und dos dritte dem Neo-Electo vel Electæ eingeontwortet; ratione sacræ Suppellectilis aber derselbe von denen geistl. Commissariis zwar allein inventiret, jedoch sodann auch zu dem anderen ratione der Temporalität verfaßten Inventario eingetragen, und dieses Letztere von geistl. und weltl. Commissariis conjunctim unterschrieben werden solle.

Tertio: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer jene von dem Ordinario canonice aufgestellte Vicarios ad S. Catharinam in der Lamming, und zu Pernegg in Steyer abgeschoft, und das erste Vicariat dem P. Sigmund Lucas, das anderte aber dem P. Georg Bernard Pfoff, provisorio modo, bis zu Erörterung des wider den gewesten Stodt-Pforrer zu Prugg an der Muhr, Baron von Rhein, in puncto Simoniæ angestellt gewesten Process eingegeben, auch selbe unperturbirt zu lassen, dem Archidiaconal-Provisori bey Sperrung der Temporalität oufgetragen hobe.

Dieses Puncts halber ist die Verständnuß beederseits dahin geschehen, daß (weilen dos Præteritum eine schon lang beschehene Sach ist) das Futurum olso dohin moderiret seyn solle, daß nemlich die J. Oe. Regierung und Cammer in casu einer verspührenden üblen Administration der Temporalität, besonders wo periculum in mora, der Remedur halber unterlouffet, die erstgedachte Temporalität zwar sequestriren, nochgehends aber gleichwohlen zu Vorkehrung weiterer Provision mit dem Vicario Generali correspondiren, und dos Nöthige beederseits veranstaltet werden solle.

Quarto: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer noch der voe Johren zu Grätz beschehenen Entleibung des Leopold Herrn von Stubenberg den doselbst in das Augustiner-Kloster entflohenen Thäter Antoni Dismos Grafen von Saurou habe herous- und in Arrest nehmen lassen, die Erkantnuß: utrum delictum sit exceptum, nec non? der geistl. Obrigkeit geweigert, und dem Erz-Priester, so die Restitution des Arrestati ad locum Asyli anbegehret, mit Sperrung deren Temporalien bedrohet habe.

Diese Punct bleibet bis dahin in suspenso, daß quoad Immunitatem Ecclesiasticam von allen Oesterl. Canzleyen mit der Geistlichkeit ein Totum daraus gemacht wird.

Quinto: Daß bishero von der J. Oe. Regierung und Commer denen Erz-Priestern, und Pfaerern in Steyer und Kärnthen authoritative anbefohlen worden, in vorgefallenen Begebenheiten das Te Deum laudamus, und Exequien &c. zu halten.

Ist dahin verglichen, daß die Holtung des Te Deum laudamus, Exequien &c. jedesmal denen Vicariis Generalibus zu weiterer Publicirung zwar authoritative jedoch in glimpflichen Terminis, aufgetragen werden solle. *Anno* 1729.

Sexto: Doß auf Befehl gedachter Regieeung und Cammer die Verkündung des Schlochtsgelds, und Fleischtätzes &c. nebst ondern Profanis, von offener Kanzel dem Volk verkündet worden, welche Profana doch nicht in die Kirchen gehöreten.

Hierüber ist die Verständnuß beederseits ergriffen worden, daß inskünftige nur das Zehend- und Bergrecht, wie von Alters her gepflogen worden, noch fernershin von der Konzel dem Volk verkündet, die übrige Profana, als Fleisch-Tätz &c. in loco sæculari, nach jedes Oets Gewohnheit, auch besserer Thunlichkeit promulgiret, auch derley Patentes nicht mehe als Valvas Ecclesiæ angeschlagen werben sollen.

Septimo: Daß vor einigen Jahren die J. Oe. Regierung und Cammer den von Seiten Salzburg zur Concurrenz ad Visitationem deren Temporalien bey dem Stift Rottenmann deputirt-gewesten Abbten zu Admont von der Coucurrenz abgewiesen habe.

Hierinn ist die vorhin gemacht geweste Verständnuß erfrischet worden, doß nemlich das Ordinariat von der Concurrenz zur Visitirung der Temporalien nicht ausgeschlossen werden: jedoch, doß selbes an die Landsfürstl. Stellen die Abschickung ihres Commissarii jedesmol vorläufig erinneren solle, domit ouch diese den Landsfürstl. Commissarium zu Visitirung deren Temporalien abordnen können.

Octavo: Doß erst vorgedachte J. Oe. Regierung und Commer den Clerum in Steyer, und Kärnthen zu Erleguug ihres Kirchen-Schatz an Gold, und Silber, item Vermögen-Steuer, bey widrigens angedroheter militarischer Execution, angehalten habe.

Ist verglichen vor dos Künftige, daß, so viel die ordinari Steuer betrift, alles noch der alten Vergleichs-Resolution de Anno 1671. gehalten; in denen, die Geistlichkeit allein betreffenden Extraordinariis aber die Norma, welche mit der damohligen Einbringung deren Decimal-Geldern vor beede Vestungen Belgrad, und Temeswar eingerichtet ist, beobochtet werden solle.

Nono: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer der Geistlichkeit ohne Landsfürstl. Conseos Capitalien aufzunehmen sub Præjudicio, doß im widrigen denen Darlehnern keine gerichtliche Execution wider ihre Debitores ertheilet werden solle, verbotten, das Ordinariat aber von der Concurrenten Expeditioo dieses Verbotts ausgeschlossen hobe.

Verglichen, daß es bey diesem zu Erhaltung deren geistl. Stiftungen sowohl, als des politischen Stands hauptsächlich abzihlenden Verbott, und dessen Publication allerdings zu verbleiben habe, und solle dem Ordinario auch unbenommen seyn, durch

Anno 1729. seine an die Geistlichkeit schickende Dehortatoria, und Inhibitoria ein gleiches zu thun.

Decimo: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer dem Fürst Schwarzenbergischen Hauptmann zu Muhrau in Steyer bey Straf veebotten, selbigen Stadt-Pfarrer das Brachium sæculare zu ertheilen: anbey anbefohlen habe, die wegen Haltung eines Caplans verhandene Acta nacher Grätz zu ihren Handen zu schicken.

Verglichen, daß der Geistlichkeit in billichen Dingen und auf derseiben gezimmendes Anlangen das Brachium künftighin von der weltl. Obrigkeit in Steyee, und Kärnthen nicht denegiret werden solle.

Undecimo: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer von dem Vagt- und Lehens-Herren, auch Städt- Märkt- und Dorf-Obeigkeiten in denen J. Oe. Landen per Patentes die Nachrichten wie sich der Clerus curatus in Administration deren Sacramenten, Einforderung der Stolen, und sonsten quoad vitam & mores verhalte? durch offene Patentes abgefoedert habe, doch derley publicirende Patenten dem Ordinario in seiner Jurisdiction circa Curam Animarum sehr nachtheilig seyen.

Hierüber ist die beederseitige Verständnuß dahin beschehen, daß solche Inquirirung in Erfoederungs-Fall nicht mehe durch offene Patentes, sandern durch verschlossene an die Gehörde aussertigende Befehle beschehen, nnd die Remedur von der Gehörde begehret, und vorgekehert werden solle.

Duodecimo: Beschweret sich das Erz-Stift, daß van denen J. Oe. Stellen der Clerus in Steyer, und Kärnthen bey denen Præsentationen und Installationen auf die vacant- und respective ersetzte geistliche Beneficia mit Taxen, und anderen Auslagen peægraviret wurde.

Ist vergiichen, daß die diessfällige Remunerationes, so über Gebühr lauffen, abzustellen seyen, und bey denen Installationen nichts als frugalis mensa, und was sansten von Altees her gebräuchig, nebst Abtrag deren Reiß- und Zehrungs-Unkasten, gegeben werden solle.

Decimo Tertio: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer super vita & moribus, atque exactione Stolæ des Pfarr-Provisoris zu Teosenach in Steyee N. N. Waßnig ohne Concurrenz dee Geistlichkeit inquiriret, die Kirchen-Cassa erbfnet, die Pfarrliche Urbaria, und Steuer-Register, item die Stol-Oednung mit sich genommen haben.

Verglichen, daß künftighin in derley Begebenheiten nicht einseitig vorzugehen, sondern im Fall, daß ein Geistlicher wider besseres Verhoffen sich übel anfführen, das Volk mit Steigerung der Stalen beschweren, und sonst sich ärgerlich verhalten sollte, von der weltl. Obrigkeit, seiner Correction halber, mit der Geistlichkeit gute Correspondenz zu pflegen seye.

Decimo Quarto: Daß des verstorbenen Pfarrers zu Pöls in Steyer, Doctoris Hieronymi Niderist, Verlassenschaft seinen Erben ab intestato einseitig, und ohne Concurrenz der Geistlichkeit extradiret worden zu seyn vorkamme, da doch die geistliche Verläß in denen J. Oe. Landen cumulative gesperret, inventirt, und gütlich abgehandlet werden sollten.

In diesem Punct ist die alte verglichene Verständnuß durch gegenwärtigen Veegleich dahin erfrischet woeden, daß ins künftige solche Verrichtungen nach denen bereits emanirten alten Vergleichs-Resolutionen mit der Geistlichkeit gemeinschaftlich vorgekehret werden sollen.

Decimo Quinto: Daß von dem Lands-Vicedom in Kärnthen, und dessen Amts-Secretario bey des veestorbenen Stadt-Pfarrers zu St. Veit daselbst in Käenthen Verlassenschafts-Abhandlung eine excessive Tax, und zwar ex parte des Lands-Vicedoms von ein Gulden zwey Kreutzer: von Seiten des Secretarii aber van 1. fl. 1. kr. genommen worden zu seyn vorkomme.

Weilen dessen Abstellung schon voeherd in Puncto 12. verglichen worden, hat es dabey sein festes Bewenden.

Decimo Sexto: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer den vor Jahren zwischen der Bruderschaft Corporis Christi, und denen Studenten zu Geätz entstandenen Præcedenz Streit authoritative erörtert habe.

Verglichen, es habe dabey sein Bewenden: jedoch, daß dem Ordinario in seinen übrigen Rechten nichts derogiret weede.

Decimo Septimo: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer die Schäfferische Waisen-Haus-Stiftung zu Geätz vor sich selbsten, und ohne Concurrenz dee Geistlichkeit commutiret, nnd Unterhaitung der Mägdlen ausgeschiassen habe.

Diese Klag ist duech neuerlich mit Einverständnuß der Geistlichkeit beschehene neue gute Einrichtung und Erweiterung dieser frommen Stiftung allerseits veegnüglich gehoben.

Decimo Octavo: Daß der Stadt-Magistrat zu Prugg an der Muhr ohne Concurrenz des dasigen Stadt-Pfarrers die Stift-Gelder selbiger Pfaer-Kirchen einseitig verwalte, und dem Pfaeree so gae keine Schlüssel von dißfähliger Cassa zulasse.

Verglichen, daß dee Stadt-Pfarrer daselbst zu Prugg, zue Mit-Administration besagter Stift-Gelder gelassen, nnd selbem auch ein Cassa-Schlüssel gegeben werden solle.

Decimo Nono: Daß gedachtee Stadt-Magistrat zu Prugg des Adam Hammel gewesten Raths-Burgern daselbst zu Prugg, zu selbiger Pfarr-Kirchen verschaftes ganzes Vermögen ohne Interesse zu sich, & ad suum usum genommen, und auch dem

Stadt-

Stadt-Pfarrer eine Abschrift von Testament des Defuncti ad notitiam des Vermögens zu geben verweigert habe.

Dieser Beschwer-Punct ist vermög des über das 5. Gravamen der J. Oe. Regierung und Cammer getroffenen Vergleichs auch dahin abgethan, daß dem Stadt-Pfarrer in dessen Conformität eine Copia Testamenti zu geben, und die ermeldte Verlassenschaft von dem Stadt-Magistrat und dem Stadt-Pfarrer cumulative zu administriren seye.

Vigesimo: Ziehet das Erz-Stift Salzburg Beschwer-weis an, daß demselben nicht gestattet werden wolle, zu denen Prälaten und Abtißinnen-Wahlen in Steyer, und Kärnthen fremde, oder ausländische Commissarios abzuordnen.

Hierinn ist die Verständnuß dahin gepflogen worden, daß es mit Abordnung derley Commissarien nach der Resolution vom 29. Decembr. 1696. gehalten werden sollt, daß man nemlich auch fremde, sed Principi terræ gratos, abschicken dörfte, und respective zulassen wolle.

Vigesimo Primo: Daß bis anhero bey denen Prälaten- und Abtißinnen-Wahlen in Ertheilung der Landesfürstl. Placet, und bey der Tafel die Landsfürstl. Commissarii den Hut in Gegenwart deren geistl. Commissarien aufzusetzen gepflogen.

Verglichen, daß künftighin die Landsfürstl. Commissarii des Hut-Aufsetzens sich begeben, hingegen auch die geistl. Commissarien ihres Käppels sich nicht gebrauchen, sondern beederseits unbedeckt seyn sollen.

Vigesimo Secundo: Daß die Landsfürstl. Commissarii bey der letztgewesten Stift-Vorauerischen Probsten-Wahl die Præcedenz in der Kirchen prætendiret, und eingenommen haben.

Verglichen, daß die Landsfürstl. Commissarii künftighin bey dem, nach denen beschehenen Wahlen haltenden GOttesdienst ihren Platz in der Kirchen ad Cornu Evangelii extra Presbyterium nehmen, die geistl. Commissarii aber intra Cancellos, oder Presbyterium ihr Ort haben sollen.

Vigesimo Tertio: Es habe die J. Oe. Regierung und Cammer denen Curaten in der Haupt-Stadt Grätz zu verkünden anbefohlen, daß alle verbottene und ketzerische Bücher dem Erz-Priester daselbst zugestellet werden sollen, da doch die Erkanntnuß in materia Hæresis dem Ordinario allein zustehe.

Die beederseitige Verständnuß gehet in diesem Passu dahin, daß ins künftige in modo dicta materia Hæresis die Præcaution von der J. Oe. Regierung und Cammer auf andere Weis, nemlich mit der Geistlichkeit cumulative vorgenommen, und, wann der weltliche dem geistl. Richter, & vice versa ob periculum in mora vorkommet, der Præveniens die Communication des Beschehenen dem Prævento fördersam thun solle. *Anno* 1729.

Vigesimo Quarto: Daß der Fürst von Portia als Graf zu Ortenburg: 1. Den Erz-Priester zu Gmündt bey Installirung der Pfarrer in Spital, Molzpichl, Weissenstain, Holz, und Veschen in Temporalibus nicht admittire. 2. Den Pfarrer von denen Spital-Raittungen in gedachtem Markt Spital völlig ausschliesse. 3. Selbige Beneficiat-Unterthanen an sich ziehe: Ingleichen daß 4. Die Graf Ladronische Herrschaft Gmündt selbigen Pfarrer von denen Spital-Raittungen ebenmäßig ausschliesse; Dann 5. die Burgerschaft zu Greiffenburg respectu der S. Catharina-Filial-Kirchen daselbst ein gleiches unternehme.

Pro interim dahin verglichen, daß, weilen hierüber von denen J. Oe. Stellen Bericht und Gutachten abgefordert worden, immittels alles nach denen alten Vergleichs-Resolutionen de annis 1671. & 1674. gehalten werden solle.

Vigesimo Quinto: Daß das Bisthum Gurgg, und die Jesuiterische Residenz zu Müllstatt als Vogt-Herren der Pfarr S. Peter in Tweng bey denen Kirchen-Raittungen die Præcedenz vor denen geistl. Commissarien prætendiren.

Verglichen, daß alle Privat-Vögt- und Lehens-Herren in Steyer, und Kärnthen, oder ihre Commissarien denen Salzburgl. Commissariis in Concursu die Vorhand zu lassen haben; ausser, es wäre der Vogt- und Lehens-Herr ein wirklich-Kaiserl. Rath, Landmann, oder Ritter, und erscheinete zu solcher Function in Persona, in welchem Fall er vor dem Salzburgl. Commissario, wann selber nicht auch eine gleichmäßige Standsperson ist, den Vorzug zu nehmen haben solle.

Vigesimo Sexto: Daß der Graf Karl von Dietrichstein nicht allein die Pfarrkirchen Cassa zu St. Margarethen in Steyer auf sein Guth Hörnbach transferiret, sondern auch selbigem Pfarrer einen Schlüssel darzu zu behändigen geweigert hätte.

Verglichen: es solle künftighin die bereits resolvirte Norma deren drey Cassa-Schlüsseln (wovon einer dem Advocato Ecclesiæ, der anderte dem Pfarrer, und der dritte dem Kirchenvater zu behändigen ist) genau observiret werden.

Vigesimo Septimo: Daß die Graf Dietrichsteinische Herrschaft Landscron, wegen prætendirenden Jus Patronatus über die Pfarr Köstenberg in Steyer, den von Salzburg authoritate ordinaria aufgestellten Pfarrer daselbst zu Köstenberg, Martin Meßner, anzunehmen geweigeret.

Gedachter Pfarrer ist guter Ordnung nach installiret, annit auch die Klag gehoben worden.

Vigesimo Octavo: Daß die Privat-Vögt- und Lehens-Herren in Steyer und Kärnthen um jede geringe Ursach denen Pfarrern, und

Anno 1729. Beneficiaten die Temporalien zu sperren sich anmasseten.

Verglichen, daß kein Privatus ohne Vorwissen der J. Oe. Regierung und Cammer einem Pfarrer, oder Beneficiato die Temporalien zu sperren künftighin befugt seyn solle.

Vigesimo Nono: Es seye der Priester Johann Christoph von Grössing auf die Pfarr Ober-Vellach und das Beneficium zu Ober-Falkenstein in Kärnthen, his nondum vacantibus, durch den Lands-Vicedom daselbst in Kärnthen in Temporalibus installiret worden.

Dieses ist für eine vor langen Jahren beschehene Inconvenienz angesehen, und für das künftige verglichen worden, daß es bey alt-vorgeschriebener Norma, was bey Resignation, oder Amotion eines Pfarrers, oder Beneficiaten zu beobachten seye, verbleiben solle.

Trigesimo: Wolle die J. Oe. Regierung und Cammer nicht zugeben, daß 1. die Causæ contentiosæ ad Appellationem dahin nacher Salzburg gelangen; neque 2. daß sich der Clerus pro Examine, Investitura, & Confirmatione, noch auch die Prälaten und Pröbsten ad Confirmationes, Solennitates, neque ad suscipiendam Benedictionem ausser Lands alldahin nacher Salzburg begeben, oder berufen werden sollen.

Verglichen, daß ad 1. ratione Evocationis Causarum die litigirende Parthenen ihre Appellations-Schriften an den Ordinarium zwar stilisiren, auswendig aber die Clausulam (zu Handen des Vicarii Generalis in Steyer oder Kärnthen) annectiren, auch selbe denen erstgedachten Vicariis Generalibus einreichen, und daß sodann selbe Vicarii Generales die Appellations-Schriften, und ihre darüber gefällte Sentenz mit denen Actis und Motivis an den Ordinarium (in gravioribus Causis) zwar einschicken können, jedoch, daß von ihme Ordinario die Causa nicht aufgeschoben, sondern inner 6. Wochen die Approbation zu Handen des Vicarii Generalis zuruck erfolgen, und darauf der gefällte Sentenz im Land durch ihne Vicarium Generalem publiciret werden solle. Dann daß quoad 2. circa Evocationem Personarum die beede Prälaten von Vorau, und Pöllau, ingleichen auch jene Pfarrer und Beneficiati, so unterhalb des Districts von gedachtem Vorau, und Pöllau liegen, und mit nächstem denominiret werden sollen, pro Infula, Benedictione, & Confirmatione &c. nacher Salzburg nicht excurriren, sondern allein dem Vicario Generali in Steyer, (gleich jenen, so von ihme ersetzet werden) sich zu sistiren haben: hingegen daß die Prälaten zu Admont, und Rottenmann, wie auch die oberhalb des Districts von mehr gedachten Vorau, und Pöllau liegenden Pfarrer im Land Steyer, so ebenfalls zu Vermeidung fernerer Streitigkeiten namhaft gemacht werden sollen; wie nicht weniger im Land Kärnthen die beede Prälaten zu Ossiach, und St. Paul, nebst allen Pfarrern und Beneficiaten) ausser deren, so der Vicarius Generalis alldort ersetzet) nacher Salzburg erscheinen können; jedoch, daß selbe allda zu Salzburg in der Taxa, und anderen Auslagen nicht graviret, auch von diesen zugelassenen Excurrenten, im Fall erhebliche Ursachen vorkommeten, noch ein und anderer von der Erscheinung außer Lands dispensiret werden; und daß alle, sowohl Prälaten, und die liberæ Collationis Salisburgensis, als andere Parochi, so die Confirmation in Salzburg erhalten, ihre Bullas, & Concessiones Archi-Episcopales der weltlichen Obrigkeit vorweisen sollen.

Trigesimo Primo: Daß die Correspondenz zwischen denen Landsfürstl. J. Oe. Stellen, und dem Erz-Stift Salzburg ohne Ursach unterbrochen worden seye.

Verglichen: daß selbe nunmehro anwiederumen von gedachter J. Oe. Regierung und Cammer, wie vorhin beschehen, mit Salzburg gepflogen werden solle.

Nebst diesen obstehenden in geistl. Sachen angebrachten 31. Salzburgl. Beschwer-Puncten hat das Erz-Stift auch in weltl. Sachen nachfolgende vier Gravamina angebracht, welche in der angefangenen Ordnung folgen.

Trigesimo Secundo: Wo die Beschwerde gemacht wird, daß man von Seiten Oesterreich die Nomina des Geschlechts deren Grafen von Lamberg zu den bey dem Erz-Stift Salzburg vacirenden Erb-Truckseßen-Amt, dem altem Herkommen zugegen, nicht angenommen habe.

Hierinnen ist verglichen worden, daß von dem Erz Stift nach Abgehen deren auf die drey von Oesterreich herrührende Erb-Aemter, als das Erb-Marschall, Erb-Schenken, und Erb-Truckseßen-Amt bey dem Erz-Stift investirten Familien jedesmal drey andere in dem Land, worvon jedes Erb-Amt seine Denomination hernimmet, seßhafte Familien zu recommendiren, und daraus von Seiten Oesterreich eine zu erkiesen seye; pro hac vice aber ermeldte Familiæ deren Grafen von Lamberg zu dem Erb-Truckseßen-Amt investiret werden solle.

Trigesimo Tertio: Es wollten die J. Oe. Stellen nicht gestatten, daß diejenige Lehen, welche Oesterreich als Landsfürst in Kärnthen von dem Erz-Stift Salzburg innen hat, durch einen abgeordneten Gewalts-Haber zu Salzburg empfangen werden sollen.

Verglichen, daß solche Lehen im Land Kärnthen bey dem Salzburgl. Lehens-Commissario durch den Lands-Vicedom daselbst genommen werden können.

Trigesimo Quarto: Daß der Johann Georg Freyherr von Prank zu Pux auf der

im

im Salzburgl. Territorio liegenden Alm, Ybeeling genannt, nicht allein gejaget, sondern auch andurch die Confinen disputirlich gemacht haben solle.

Dieser Punct ist dahin verabredet worden, daß diese Beschwerde bey der J. Oe. Regierung und Cammer angebracht, und auf des verlierenden Theils Unkosten eine Augenscheins-Commission vorgekehret, auch nach wohl untersuchter Sach sodann, was Rechtens ist, verordnet werden solle.

Trigesimo Quinto: Bestehet die Salzburgl. Beschwerde in deme, daß die Ratificationes über den bereits Anno 1677. wegen deren Confinen am Fluß Mändling aufgerichten Recess zwar beederseits erfolget, und ausgewechslet, die Adimplirung und würkliche Setzung deren Marksteinen aber zu dato nicht beschehen seye.

Dieser Punct hat mit deme sein abhelfliche Maaß, daß von Seiten Inner-Oesterreich die Setzung deren Marksteinen ehist geschehen werde.

Drittens und letztlichen folgen die Tempore der Wahl des jetzigen Erz-Bischoffen zu Salzburg von daselbstigen Consistorial-Canzler eingelegte 20 neue Gravamina, über welche der Vergleich auch folgender Gestalten getroffen worden, und zwar ad

Primum: Daß (nachdeme dem dermaligen Abten zu Admont der Usus Pontificalium, wegen nicht ab Ordinario gehabter Confirmation, per Decretum Consistoriale inhibiret worden) die J. Oe. Regierung und Cammer die Respectierung derley Consistorial-Decreten absolute verbotten, und dem Clero anbefohlen habe, solche Decreta entweder Ihro Regierung und Cammer uneröfneter einzuschicken, oder uneröfneter nacher Salzburg widerum zuruck zu schicken.

Verglichen mit deme, daß sich künftighin ein dergleichen Casus von dem Salzburgl. Consistorio stante Facultate omnimoda des Vicarii Generalis nicht mehr ergeben, und also die Beschwerde gehaben seyn solle.

Secundum: Daß von der J. Oe. Regierung und Cammer dem Ordinario in Visitatione Spiritualium des Frauen-Kloster Göß in Steyer ganz neuerlich Einhalt gethan, und dießfalls die vorläufige Insinuation prætendiret werden seye.

Verglichen: Es solle bey der Vergleichs-Resolution de Anno 1674. §. 4. verbleiben, und der Ordinarius ohne vorläufiger Anzeige bey der J. Oe. Regierung und Cammer keine Visitation etiam in Spiritualibus bey dem Clero in Steyer, und Kärnthen vorkehren, damit auch selbe zu Mitvisitirung deren Temporalien Commissarios abordnen, und man also durch einmüthige Zuthuen den abzihlenden Effect erhalten möge. Ad

Tertium: Daß bey denen Sperr- und Inventuren in denen Frauen-Klöstern, wie letztlich zu Gräz bey denen Dominicanerinnen beschehen, vor die Landsfürstl. Commissarios der Eintritt in die Clausur prætendiret, und genommen, auch solcher Eintritt zuwider deren geistl. Rechten bereits generaliter verordnet werden seye. *Anno 1729.*

Verglichen: Es habe bey dem Beschehenen, welches auf dem Fuß anno 1674. emanirten Vergleichs-Resolution gegründet ist, sein Bewenden, weilen, um solche Stiftungen in aufrechten Stand quoad Temporalia zu erhalten, der Eintritt des Landsfürsten, und dessen Commissarien in die Clausur höchst nöthig ist; jedoch soll ein dergleichen Eintritt, und Visitation intra Clausuram ohne anscheinender grossen Noth, und damals auch mit Vorwissen & communicato Consilio der Geistlichkeit künftighin nicht vorgekehret werden. Ad

Quartum: Daß von Seiten der J. Oe. Regierung und Cammer der im Land Salzburg zu Dämsweeg bestellte Archidiaconal-Commissarius die im Land Steyer gelegene specificirte 5. Pfarrer zu visitiren, und inventiren nicht admittiret werden wolle.

Hierüber ist die Verständnuß dahin genommen worden, daß der Ordinarius solche Fonctiones durch Subalternos verrichten lassen könne; jedoch nicht, daß ein ausländischer Commissarius hierzu gebraucht, sondern ein innländischer Archidiaconus oder Decanus pro Commissario darzu deputiret werden solle. Ad

Quintum: Daß Regierung und Cammer dem Freysingischen Hauptmann zu Rotenfels in Steyer anbefohlen habe, dem Pfarrer zu St. Peter unter dem Cammersperg in Steyer, welcher von dem in vorhergehenden Punct gedachten Dämsweegischen Archidiaconal-Commissarius in Spiritualibus installiret worden, ex ratione, daß solches von einem Ausländer geschehen, in Temporalibus nicht installiren solle.

Die Hinlegung dieses hat mit vorhergehendem Punct gleiche Beschaffenheit. Ad

Sextum: Daß die J. Oe. Regierung und Cammer dem ex puris Causis Spiritualibus canonice amovirten Pfarrer zu gedachten St. Peter am Cammersperg dannoch 5. Jahr lang via facti cum Perceptione fructuum auf der Pfarr manuteniret habe.

Verglichen, daß, weilen die Amotion des besagten Pfarrers nicht im Land debito modo, & forma beschehen, und der Sentenz via facti sat exequiret werden wollen, es bey deme, was von Regierung und Cammer de præterito vorgekehret worden, sein Bewenden habe; quoad futurum aber es bey der in Puncto Trigesimo gegenwärtigen Recess vorgeschriebenen Norma sein stetes Verbleiben haben solle. Ad

Septi-

Anno 1729. *Septimum:* Daß der Fürst-Schwarzenbergische Oberverwalter zu Muhrau, auf Verbott der J. Oe. Regierung und Cammer, den Authoritate ordinaria instituirten Pfarrer zu St. Georgen in Steyer in Temporalibus cumulative mit der Geistlichkeit zu installiren verweigere.

Die Hinlegung dieses Puncts bleibet bis auf Einlangung des von der Gehörde darüber abgefoderten Berichts und Gutachtens in suspenso. Ad

Octavum: Daß dem dermaligen Abbten zu Oßiach, umwillen er pro Confirmatione, & Benedictione sich contra Edicta prohibitoria nacher Salzburg sistiret, die Temporalia durch 1½ Jahr gesperret, und dem Stift ein Administrator gestellt, andurch aber namhafte Unkosten causiret worden wären.

Dieser Punct ist mit deme bereits vorhin quoad præteritum abgethan, weilen gedachter Prälat bereits längst installiert, respectu deren Administrations-Unkosten aber die Sach auf ein billiches zu moderiren anbefohlen worden, pro futuro aber die Norma, wie in Puncto Trigesimo gemeldet worden, observiret werden solle. Ad

Nonum: Daß durch die J. Oe. Regierung und Cammer erst neulich dem Convent zu St. Paul in Kärnthen, Ordinis S. Benedicti, schriftlich bedeutet worden, daß die Concertation des Wahl-Tags ihres neuen Prälaten nicht ausser: sondern im Land abgehandlet, und von denen Landsfürstl. Commissariis erkieset werden solle.

Verglichen: Es habe bey solcher schriftlichen Bedeutung de præterito, & in futurum sein Verbleiben. Ad

Decimum: So ebenfalls ratione Concertirung des Wahl-Tags einschlaget.

Die Entscheidung dieses ist aus denen vorhergehenden Puncten, wohin dieser Punct ebenfalls einfliesset, verstanden, daß es nemlichen damit gehalten werden solle, wie es jüngst in der vorgangenen Wahl zu St. Paul geschehen, da sich beede Commissarien über den Tag, an welchem solche vorgenommen werden könnte, in loco mündlich unterredet, und auf einen gewissen gemeinschaftlich geschlossen haben. Ad

Undecimum: Daß der Erz-Priester zu Straßgang, und Stadt-Pfarrer zu Grätz, um daß selbe zu Erhaltung der Collation und Investitur vor ihrem Ordinario ausser Lands nacher Salzburg erscheinen, zu Grätz ad Commissionem Laicam citiret, und constituiret worden seyen.

Verglichen: daß es für das künftige nach der in Puncto Trigesimo concertirten Vorschrift gehalten werden solle. Ad

Duodecimum: Daß der Landsfürstl. Commissarius Graf von Wurmbrand bey der Installation des Stadt-Pfarrers zu Grätz in der Kirchen des Baldachins sich bedienet, auch im Aus- und Eingang die rechte Hand genommen habe.

Pro interim verglichen, daß solcher dessentwegen vernommen, und sodann nach Befund der Sachen das weitere vorgekehret werden solle. Ad

Decimum Tertium: Daß auf die Landsfürstl. Pfarr Deinsperg in Kärnthen Priester, Franz Freyberger, welcher in Examine nicht einmal die Impedimenta Matrimonii, und Gradus Consanguinitatis, & Affinitatis gewußt, præsentiret worden.

In diesem Punct ist man beederseits verstanden, daß künftighin jedesmal die Concurrentes um Pfarren und Beneficia ante Præsentationem in Concursu von qualificirt- und gelehrten Geistlichen examiniret werden sollen, damit taugliche Subjecta dem Ordinario præsentiret werden. Ad

Decimum Quartum: Daß Salzburg, qua Ordinarius, der Bambergischen Vogt-Herrschaft zu Wolfsberg in Kärnthen zur cumulativen Installation, auch Sperr, Inventur, und Abhandlung deren dasigen Pfarrer- und Beneficiaten Verlassenschaften, wie auch zur Cumulativ-Verwaltung deren Kirchen-Gelder nicht admittiret werden wolle.

Dieser Punct bleibet in suspenso, bis der über des Stifts Bamberg dißfällige Befugnuß abgefoderte Bericht und Gutachten einlauffen wird, um sodann das weitere auch hierüber concertiren, und verordnen zu können.

Nach diesen, obstehender massen angeführten, die Ordinariats-Jurisdiction in Steyer und Kärnthen betreffenden 14. Gravaminibus hat das Erz-Stift Salzburg auch noch andere 6. die O. Oe. Regierung zu Ynsprugg concernirende Beschwers-Puncta neuerlich angebracht, über welche aber durch Gehörde gleichfalls Bericht und Gutachten abgefordert worden ist, wo sodann nach derenselben Einlangung in Conformität dieser bereits abgehandleten Punctorum ebenmäßig vorgegangen, mithin durchaus eine dermaleinstige gute Verständnuß inter Sacerdotium & Imperium sowohl in beeden Ländern Steyer und Kärnthen, als Tyrol wieder hergestellt, einfolglich alle Zwistigkeiten applaniret; wie dann auch obgedachte Vergleichs-Puncta auf die Bisthümer Gurgg, Seccau und Lavant gleichmäßig verstanden, und dahin extendiret werden sollen.

Demnach gereden und versprechen Wir als Erz-Herzog zu Oesterreich, und Herzog zu Steyer und Kärnthen bey Unseren Erz-Herzoglichen Worten, und Würden, daß Wir obstehenden Vergleich in allen und jeden Puncten, Clausulen, Articulen, Inhalt und Meynung wahr, stätt, und unverbrüchlich halten, vollziehen, und darwider keineswegs handlen, weder denen Unseren, noch anderen dargegen zu handlen gestatten sollen, noch wollen.

Zur Urkund und Gezeugnuß dessen haben Wir dieses Instrument eigenhändig unterschrieben, mit Unserem Kaiserl. Königl. und

Erz-

Erz-Herzogl. anhangenden Insigel verfertigen, und mehr-gedacht des Erz-Bischof Liebden behändigen, auch Unserer Seits behörigen Orts zu dessen Befolgung intimiren lassen. Worgegen dann auch zu Unseren Handen Seine Liebden ein ganz gleiches Exemplare unter dero eigenhändigen Unterschrift, und Erz-Bischöflichen Fertigung zu berühreten heilsamen Ziehl wohlbedächtig eingereichet haben.

Geben rc. Wien den 13. Aprilis 1729.

Sequitur expressa designatio Parochorum & Beneficiatorum in Styria & Carinthia, quibus aut Salisburgum se conferre liceat pro confirmatione & investitura, aut a Vicariis Episcopis eam confirmationem sua in provincia obtinere.

Anno 1730. Demnach zwischen Sr. Röm. Kays. auch in Hispanien, Hungarn, und Böheim rc. Königl. Maj. als Herzogen in Steyr, und Kärnten rc. an einem: dann Sr. Hochfürstl. Gnaden Herrn Erzbischofen von Salzburg, als in partibus Styriæ & Carinthiæ Ordinario andern Theils, Kraft Recess vom 13ten Aprilis 1729. verschiedene vorhin strittige punct verglichen, dabey aber ad punctum Salisburgense 30mum respectu excursionis personalis vorbehalten worden, jene Steyrische Pfarrer und Beneficiaten nächstens specifice zu benennen, welche pro Actu Confirmationis & Investituræ Canonicæ bey ihrer Antrettung sich ausser Lands, und nach Salzburg stellen mögen; und sothane Benennung nunmehro dahier bey dem Kays. Hof Mittelst der Oesterrl. geheimen Hofkanzley, und des hierzu besonders abgeschickten, und bevollmächtigten Salzburgl. Herrn Hofkanzlers Johann Heinrich Fichtl über deßfalls gehabte verschiedene Unterredungen, und dabey von besagten Salzburgl. Herrn Hofkanzler mehrmals gethane Erklärung, daß diese von dem Landsfürsten allergnädigst 'gestattende excursion denen Landsfürstl. Juribus nicht præjudiciren solle, dahin determinirt, und beschlossen worden, daß die vorhin in Stritt gestandene Acht und Vierzig Pfarren, und Beneficia in gleiche Zahlen abgetheilet, und solchemnach 24. pro solo actu Confirmationis & Investituræ Canonicæ auf Salzburg hinaus gelassen: die übrige 24. aber im Land Steyr durch den bevollmächtigten Vicarium Generalem confirmirt werden sollen.

Als werden deme zu Folge hiemit für Salzburg benennet. 1mo der Pfarrer zu Gräbming, wann ein Sæcularis dazu bestellt wird, 2do der Pfarrer zu Haus. 3tio der Beneficiat zu Shiäbnning. 4to der Stadt-Pfarrer zu Prugg. 5to der Pfarrer zu Trägöß. 6to der Pfarrer zu Leoben. 7mo der Beneficiat daselbst. 8vo der Pfarrer am Weitsperg. 9no der Pfarrer zu Judenburg. 10mo der Beneficiat daselbst. 11mo der Pfarrer zu Oberwelz. 12mo der Pfarrer zu Frauenburg. 13tio der Pfarrer in Tieffenbach. 14to der Stadt-Pfarrer zu Muhrau. 15to der Pfarrer in der Radmar. 16to der Pfarrer in Vordrenberg. 17mo der Pfarrer in Eisenärzt. 18vo der Pfarrer zu Pölß. 19no der Pfarrer in Stadl. 20mo der Pfarrer zu Ranten. 21mo der Pfarrer zu St. Peter untern Cammersperg. 22do der Pfarrer zu St. Georgen ob Muhran. 23tio der Beneficiat in Durach: und 24to der Pfarrer zu Straßgang, weilen er auch Patronatus Salisburgensis ist.

Bey dem Vicario Generali in Steyr aber sollen sich pro dicta Confirmatione stellen: 1mo der Stadtpfarrer zu Grätz. 2do der Pfarrer zu Pischistorf. 3tio der Stadtpfarrer zu Purgau. 5to der Pfarrer zu Neubau. 6to der Pfarrer zu Walterstorf. 7mo der Pfarrer zu Eberstorf. 8vo der Pfarrer zu Hartberg. 9no der Pfarr Vicarius in Sansaal. 10mo der Pfarr Vicarius in Wittschein. 11mo die Pfarr Vicarii in Jähring. 12mo in Windisch-Pichien. 13tio in Marburg. 14to in Zellnitz. 15to in Gämbß. 16to bey St. Peter unter Marburg. 17mo der Stadtpfarrer zu Pöttau. 18vo der Beneficiat zu Pfanberg. 19no der Pfarrer zu Fronleüthen. 20mo der Beneficiat zu Prugg. 21mo der Pfarrer am Waasen. 22do der Beneficiat zu Kriegsbach. 23tio der Pfarrer ad Stum. Dionysium nächst Prugg. 24to der Pfarrer zu Trosenach.

Was etwa künftig für neue Beneficia aufkommen möchten, solche sollen nach ober- und unter-Steyr abgetheilt: Jene zwar auf Salzburg: diese aber auf Grätz angewiesen seyn, ausser es verordnete der fundator etwas besonders.

Denen Arche-Diaconis wird auf beschehenes inständiges Anhalten, officiorum gratia pro prima approbatione hinaus auf Salzburg zu gehen erlaubt: In all übrigen aber bleibt es bey dem obbemeldten Recess.

Dessen zu Urkund seind hierüber zwey gleichlautende Instrumenta verfertiget, und von Seiten auch im Namen Sr. Röm. Kays. Maj. auch zu Hispanien, Hungarn, und Böheim rc. Königl. Maj. als Herzogen in Steyr rc. durch dero wirkl. geheimen Rath, und ersteren Hofkanzlern, dem Hochgebohrnen Herrn Philipp Ludwig des H. Röm. Reichs Erbschatzmeistern Grafen und Herrn von Sinzendorf rc. Rittern des goldenen Vliesses rc. dann auch von Dero wirkl. geheimen Rath, und Hof Vice-Kanzlern dem Hoch- und Wohlgebohrnen Herrn Johann Friederich Grafen von Seilern rc. Jngleichen von Seiten, und im Nahmen Sr. Hochfürstl. Gnaden des Herrn Erzbischofens zu Salzburg, als Ordinarii in Steyer, durch dero geheimen Rath, und Hofkanzlern, den Hochedelgebohrnen Herrn Johann Heinrich Fichtl, als hierzu besonders abgeordnet, und bevollmächtigten Commissa-

missarium unterschrieben, und gefertiget worden. Wienn den Sieben und zwainzigsten Octobris Anno Siebenzehenhundert und Dreyßig.

Ex Archivo Secretiore Aulico Salisburgensi.

In simili.

Anno 1731. Ich ersehe aus dem unterm 25. Junii letzthin an mich abgelassenen Scheeiben, was massen Euer Liebden bey der mit Anfang laufenden Jahrs erfolgten Pfarr-Ersetzung zu Pettau in Steyer Gelegenheit nehmen sich zu erschweren.

Erstens: Daß in der dermaligen Præsentation zugegen der alten Formul Dero, als Ordinarii Namen, durchgehends ausgelassen; Und

Andertens: In derselben Præsentatioo, anstatt der vorhin eingekommenen Formalien: Dilectionem vestram, & vos benigne requirentes, ut dictum Presbyterum de memorata Parochia investiatis, & canonice, uti moris est, instituatis; *dando* illi possessionem realem & actualem, eum fructuum & rmolumentorum omnium perceptione, diese Formalia gesetzt worden: Devotionem tuam benigne, elementerque requirentes, ut dictum Presbyterum de memorata Parochia & Benèficiis illi incorporatis investire, & eanonice, uti moris est, instituere velit, *cui* Nos possessionem realem & actualem, cum fructuum, & emolumentorum omnium perceptiooe *decrevimus*. Durch welch letztere abgeänderte Wort Euer Liebden qua Ordinarius von der Cumulativ-Possess-Gebung deren Temporalium Ecclesiastieorum denen geistlichen Rechten, der Resolution Anoo 1674. und der bisherigen Observanz zugegen, gleichsam ausgeschlossen worden, darzu es das Ansehen um so mehrer hätte: Als

Drittens: Der angesetzte Lands-Vice-Dom in Steyer, als dißfällig mein Commissarius, allein die Temporalia dem Neo-Investito verliehen hätte, ohne dem geistl. Commissario dit Mithandanlegung oder Concurrenz zu gestatten. Welcher Lands-Vice-Dom

Viertens: Auch in deme Neuerungen gemacht, daß er den Installations-Tag ohne gewöhnlich-vorgehende Unterred- und Einverstehung mit dem geistl. Commissario einseitig bestimmet haben solle: Dann auch

Fünftens: Ohngeachtet aller Gegen-Remonstration intra ipsam Ecclesiam in Aecesso & Recesso die Præcedenz genommen, da doch in Reeessu de 1729. deeo Commissariis locus dignior intra Presbyterium allergnädigst zuerkennet worden worden wäre; über welches ein- und anders schließlichen Euer Liebden die Remedor ansucheten.

Zumaien nun zwar, quoad primum, in der obbemeldtenPræsentation eine Neuerung des Styli ist, aber nur eine solche, welche der neue Recess de Anoo 1729. (Kraft dessen ein angehender Pfarrer zu Pettau per Vicarium Generalem zu confirmiren, folglich demseiben ad talem effectum zu præsentiren ist) in aller Legalität nach sich ziehet, und weiche Euer Liebden im mindesten nicht nachtheilig ist, dero Namen und Recht auch deutlich einfließt, dum præsentatur Episcopo Seccoviensi, qua Salisburgensis per Styriam Vicario Generali; und dann eben auch qooad Secundum kein Gedanken, wedee Anschein ist, durch die abgeänderte Clausul denen Ordinariats-Juribus im mindesten zu derogiren, dann wann auch in supposito casu cumulative ein Theil sein ihm unstreitig zustehendes Jus exercirt, wie ich per Formalia Præsentationis gemeynt bin, so bleibet deßwegen dem andern Theil sein Jus gleichwohien in salvo, und ungehindert; bey Gelegenheit aber der füe Euer Liebden dahier prætendirenden Cumulativæ, kann ich nicht verhalten, daß solche diesfalls nicht Statt habe, und ich in meinen Erb-Landen niemanden einr Comolativam respectu Temporalium zugestehe; bis daher auch noch kein Ordinarius sich solcher angemasset hat, ausser was Euer Liebden Consistorium aus seinen längst verwerffenen Principiis immer waget, und nicht begeeiffen will, daß ein Landsfürst seine Geeechtsame mit eines odee andern Schullehrers willkürtichen Bedunken nicht beschränken lassen könne; Ju denen J. Oe. Landen es auch bey denen Landsfürstlichen Pfaerern ein ununterbrochenes Herkommen ist, daß bey Einantwortung deren Temporalien der Geistlichkeit keine Concurrenz gestattet werde; Und obwohien die Resolution de Anno 1674. in eontrarium angezogen worden, so ist doch solches von darumen ohne Bestand, weiien jenes, was daseibst von einer cumulativen Einantwortung veroebnet wird, nicht von Pfarrern, sondern nur von denen neuen Kloster-Prälaten zu veestehen ist, respectu deren damals ganz neuerlich der geistl. Obrigkeit ein Haod- oder Finger-Anlegung ad Traditionem Temporalium gestattet worden, nicht daß sie Geistlichkeit etwas zu verieihen hätte, sondern daß die Electi, utpote voto paupertatis obstricti, & Bonorum Temporalium incapaces etiam per signum hoc Superioritatis Ecclesiasticæ ad Bonorum Temporalium Administrationem habilitieet werden, und ist solcher Absatz ex Contextu klae, wo die Concurrenz erlaubt wird, in denen Zimmern, und privatim, in publico aber meinen Commissariis privative vorbehalten bleibet, derley doppelte Vorstellung aber nur mit denen Prälaten, mit denen Pfarrern aber nicht mehr, als eine Vorstellung in poblico geschieht, in welchem Fall die Concurrenz nicht erlaubt, weder ad usum gebracht, wohl abee die dagegen jeweilig voegenommene Atrentata namhaft geahndet woeden.

Wie

Wie nun hieraus klar erhellet, daß der vorhinnige Tenor Præsentationis in Effectu nichts anderes, als der jeßige importirt, also ist befremdlich, daß man mich bindern wolle, Meine Landsfürstliche Gnaden nur mit geschränkten Worten auszutheilen, oder daß Ich Meine natürliche Gerechtsame nicht bewahren solle, wo solche unbefugter Dingen angefochten werden, sehe dahero auch ungern, daß Dero Consistoriales, um sich immer in Meine Temporalität zu dringen, derselben ungewöhnliche Epitheta ankleben, und schon Ecclesiastica betteln wollen, da doch jene cum Ecclesiasticis eine mehrere Gemeinschaft nicht haben, als meine löbliche Vorfahrer, und ich ohne jemands Rath, oder Zuthuen verordnet haben, von deme ich zwar der Geistlichkeit ultro ein Mitwissen, aber keine Disposition gestthen kann; es ist dahero

Quoad Tertium: Der angesetzte Lands-Vice-Dom in Steyer in deme, daß er dem geistl. Commissario quoad Traditionem Temporalium keine Concurrenz gestattet hat, um so mehr recht daran, als er noch ante ipsum Actum Installationis dem geistl. Commissario (da er seiner Gewohnheit nach auch desfalls unnöthige Ausstände auf die Bahn gebracht) das alt beständige Petrauerische Herkommen klar gezeiget, mithin damals ihne geistlichen Commissarium beruhiget hat; Daß aber

Quoad Quartum: Mein Lands-Vice-Dom den Installations-Tag einseitig, und ohne sich mit dem geistl. Commissario vorhero zu vernehmen, sollte bestimmet haben, dessen grades Widerspiel ist aus der in Sachen heraus erstatteten Amts-Relation zu ersehen, wo mein Commissarius expresse meldet, daß der Tag mit Einverständnuß des Grafen von Inzaghi Erz-Priesters zu Straßgang, als geistlichen Commissarii bestimmet worden, darbey ich es auch pro *Anno 1731.* futuro bewenden lasse, wo immittels ich gleichwohl an meine Stellen verordnet habe, eigentlich zu untersuchen, welcher von beeden etwas ungleich relationirt habe, oder woeinnen die Mißverständnuß bestehe.

Ad Quintum: Daß der Vice-Dom als mein Commissarios, in Accessu & Recessu, auch in der Kirchen die Oberhand genommen, daran ist allerdings recht geschehen, wie solches die gött- und weltlich- auch natürliche Rechten geben, daß nämlich der regierende Fürst im ganzen Land der vornehmste seye, folglich auch in der Kirchen, so in selbem Land liegt, und also giebt es die allgemeine Observanz bey allen Christlichen Königen, und Fürsten; so giebt es das J. Oe. stäte Herkommen, und die darüber ausgefallene oben von euer Liebden allegirte Resolotion von 1674. dabey es sein vestes Bewenden haben muß, zumalen auch durch den Receſs de Anno 1729. daran nichts vergeben, als wo meinen Commissariis das vorhin allezeit innen gehabte obere Ort ad Cornu Evangelii, denen geistl. Commissariis aber (um alle deßfällige Competenz aufzuheben) ihr Ort intra Presbyterium angewiesen worden, dabey es sein Bewenden haben kann, sofeene sie Geistliche in geziemender Modestie, und Mir schuldigen Respect sich dessen betragen. Solchemnach da ich Mich gegen euer Liebden versehe, dieselbe werden künftig jener Leuten Consilia nicht anhören, welche meines Erz-Hauses hohe Gerechtsame, und deren Erb-Landen gutes Herkommen entweders nicht wissen, oder ihren unbewehrten Schul-Sätzen sacrificiren wollen. Ich verbleibe ꝛc.

Wien den 12. Septembris 1731.

Mortuus est Leopoldus Archiepiscopus Anno 1744 die 22 Octob.

JACOBUS,
Archiepiscopus Salisburgensis LXI.

Postquam episcopatum primo Seccoviensem, tum Olomucensem gessisset, electus Archiepiscopus Salisburgensis, non nisi duos annos hac in dignitate explevit, quos Nestorios & Ecclesia & Respublica exoptasset. Moritur Anno 1747. 13 Junii.

ANDREAS,
Anno 1747. *Archiepiscopus Salisburgensis LXII.*

Ex Præposito Salisburgensi ad Archiepiscopalem cathedram maximo omnium ordinum jubilo elatus fuit; sed optimum principem mortalis conditio opinione celerius attrivit, eundemque tandem e vivis eripuit Anno 1753. 5 Jan.

SIGISMUNDUS III.

Anno 1753. *Archiepiscopus Salisburgensis LXIII.*

Ex Decano Capituli factus Archiepiscopus pietate, modestia animi, & benefaciendi studio potissimum eluxit. Circa finem vitæ cum in Bavaria jurisdictio ecclesiastica a civili magistratu in magnum discrimen vocaretur, synodum episcopalem, diœceses in Bavariam extendentium, qui deliberarent super remediis, congregavit, sed morte præventus negocium susceptum successori absolvendum reliquit, extinctus Anno 1771. 21 Decemb.

HIERONYMUS,

Anno 1772. *Archiepiscopus Salisburgensis LXIV.*

Gurcensis primum Episcopus, tum ad Metropoliticam sedem Anno 1772. die 14 Martii translatus est. Congressum Episcoporum Bavariæ, Salisburgi institutum, singulari cura promovit; nempe ut gravamina communi Legatorum consilio apponerentur, quæ palam facerent, in quibus potissimum capitibus Concordata, olim Anno 1533 cum Electore inita, hodie infringerentur. Congressus Legatorum deinde Monachium abiit, ab Electore opitulationem impetraturus.

GRAVAMINA

a congressu Reverendissimorum Præsulum Archiepiscopi, & Episcoporum, quorum diœceses per utramque Bavariam, & Palatinatum Superiorem extenduntur, Electori Bavariæ oblata die 19 Decemb. Anni 1772.

Offerentes sunt:

Archiepiscopus Salisburgensis.
Episcopus Augustanus.
Episcopus Passaviensis.
Episcopus Eistettensis.
Episcopus Frisingensis.
Episcopus Ratisbonensis.
Episcopus Würceburgensis.

GENERALIA GRAVAMINA.

Caput I.

Circa collectationem cleri, & ecclesiarum; quo ea spectant, quæ inferius ad Caput V. gravaminum particularium afferuntur.

Caput II.

Circa mandatum electorale indigenatus; per quod contra leges Ecclesiæ, & S. R. I. omnes clerici, licet diœcesani, & omnes incolæ circuli Bavarici a beneficiis & dignitatibus excluduntur, vel novæ & inauditæ taxæ submittuntur: electiones Abbatum & Superiorum difficiliores redduntur, & libertas electionis adimitur, religiosique exteri, jam professi, jure privantur, quod per professionem & merita ad altiores dignitates adepti fuerant.

Caput III.

Circa mandata electoralia de sponsalibus; quibus declaratur: sponsalia nihil spirituale in se continere; ideoque cognitio & judicium de ipsorum validitate RR^is DD. Ordinariis contra doctrinam uniformem S. Ecclesiæ, a primis ad nostra usque sæcula propagatam, contra usum & observantiam, imo leges ipsas, non Imperii Germanici solum, sed ipsius etiam Bavariæ, eripitur, dictisque sponsalibus plura impedimenta dirimentia, etiam in foro conscientiæ obligatoria, per solam potestatem sæcularem præscribuntur, & fideles christiani, æque ac parochi ad horum observantiam vi, & metu, per pœnas temporales, & sequestrationem bonorum adiguntur &c.

Caput IV.

Circa censuram librorum conqueruntur RR^mi DD. Ordinarii, quod noviter ad hoc designatum collegium sacros, ab Episcopis jam approbatos, pios & spirituales libros, novo etiam circa fidem & mores examini subjiciat, licentiam legendi libros prohibitos, soli Ecclesiæ concessam, expediat, & tales etiam libros impune prælo exponat, qui

qui jam ab Ecclesia censurati, prohibiti, & ob seditionis periculum fideli populo interdicti fuerunt.

CAPUT V.

Circa collegium, sic dictum Electorale - ecclesiasticum; quod sibi plura arroget jura, soli episcopatui vi institutionis, ordinis, jurisdictionis, & juris diœcesani propria, subjiciendo novo examini mandata, sententias, & ordinationes Episcoporum in rebus, etiam mere ecclesiasticis, & disciplinam utriusque cleri concernentibus, veluti reformationem religiosorum, pœnas clericis infligendas propter graviora delicta, non expectato Ecclesiæ judicio, ac sine præcedente degradatione &c.: prætendi, concilium Tridentinum nunquam fuisse in Bavaria receptum: denegari concordatis Bavariæ inter episcopatum, & principatum, Anno 1583, & posterioribus annis erectis, vim pacti reciproco-obligatorii; & hæc titulo privilegii tanquam ad nutum principis revocabilia declarari.

CAPUT VI.

Circa Placitum regium, seu ducale; quod noviter contra jura Germaniæ, usumque, hucusque in Bavaria, ante & post concordata vigeatem, vult stabiliri, eidemque omnes ordinationes Episcoporum, etiam in rebus sacris, & ecclesiasticis, subjici prætenduntur. *Anno* 1772.

CAPUT VII.

Contra recursum ad Principem, & appellationem tanquam ab abusu; qui pariter contra ordinem ecclesiastico-judiciarium in S. R. I. per usum & leges patrias æque ac in Bavaria præscriptum & observatum, introducuntur, quove mediante non tantum uterque clerus ab obedientia, Episcopis debita, eximitur, verum ipsa etiam ecclesiastica disciplina magno exponitur periculo.

CAPUT VIII.

Circa mandata respectu religiosorum, & Monachorum utriusque sexus, quibus pro emissione votorum solemnium certa præscribitur ætas, infra quam emissa vota, etiam quoad conscientiam declarantur non obligatoria: numerus personarum religiosarum sola auctoritate civili dimminuitur: directio in-& externæ disciplinæ præscribitur, & Episcopatui omnis curia & inspectio circa bona monasteriorum, contra jura, Episcopis vi officii propria, & contra tenorem concordatorum denegatur &c.

PARTICULARIA GRAVAMINA.

Circa Concordata Anno 1583 inter Episcopatum & Ducatum Bavariæ inita, quæ superius exhibuimus.

Ad Caput I. Concordatorum.

De Visitationibus & juribus RRmorum DDnorum Episcoporum.

1. Conqueruntur plerique RRmi DDni Ordinarii, quod visitationes generales, a S. Ecclesia tam præcise & salubriter præscriptæ, in Bavaria vel penitus impediantur, vel ob præsentiam commissariorum electoralium nimis clero & Ecclesiis onerosæ, vel infructuosæ reddantur; quodque

2. Commissarii electorales sola assistentia brachii sæcularis, & inspectione non contenti, manum etiam ad ipsa sacra extendant, præsentiam & cognitionem in ipso presbyterio, & visitatione altarium, tabernaculi, ostensorii, lunulæ, baptisterii & sacristiæ prætendant. Item

3. Conqueruntur nonnulli, quod etiam visitationes particulares infinitis subjaceant difficultatibus, & etiam in his partim contra concordata commissarii electorales assistere prætendant; partim

4. Quod RRmi DDni Ordinarii in corrigendis excessibus clericorum per recursum ad Principem impediantur; maxime vero dolent

5. Omnia Monasteria, religiosasque personas Episcoporum curæ & sollicitudini, tam quoad interna spiritualia, & ecclesiasticam disciplinam, quam quoad temporalia, illorumque inspectionem & notitiam subtrahi. Similiter

6. RRmis DDnis Ordinariis subtrahitur notitia & cognitio bonorum Ecclesiæ, quæ privativæ dispositioni potestatis sæcularis subduntur; hinc sine præscitu RRmorum Episcoporum in plerisque diœcesibus bona, & redditus ecclesiarum non tantum a sæcularibus privative administrantur, verum & dispensantur, dissipantur, & quandoque etiam violenter eripiuntur, neque rationes vel debito tempore redduntur, vel Ordinariorum examini, & approbationi submittuntur. Quare

7. Non paucæ in Bavaria ecclesiæ eo redactæ sunt, ut vix necessariis expensis sustentandis sufficiant, & non raro piæ fundationes, & intentiones fundatorum adimpleri amplius nequeant; & ideo

Anno 1772. 8. Sæpius tales fundationes solo nutu poteſtatis temporalis in alias absque conſenſu & approbatione Ordinariorum permutantur, ſine eo, quod econtra in caſu neceſſitatis idem jus permutandi RR^mis DD^nis Ordinariis (quibus tamen de jure competit) reciproca æquitate concedatur.

9. Æditui vel immorigeri, vel haud idonei, ſine præſcitu ſuperiorum eccleſiaſticorum per poteſtatem ſæcularem introducuntur, illisque interdicitur conſueta emiſſio profeſſionis fidei coram parocho.

10. Confraternitates ſacræ, tam antiquæ, quam novæ ſine confirmatione electorali amplius non admittuntur, illarumque ratiocinia privativæ Epiſcoporum diſpoſitioni (uti hucusque in uſu & obſervantia erat) non amplius relinquuntur, ſed cumulativæ cum temporali poteſtate adminiſtrationi ſubmitti prætenduntur. Similiter

11. Eccleſiæ Collegiatæ, cumulative fundatæ, privative a ſæculari poteſtate adminiſtantur.

12. Subſidia, ſic dicta charitativa, & alia jura epiſcopalia (vulgo Inful und Weich-Steüer) nonnullis RR^mis DD^nis Ordinariis vel interdicuntur, vel difficiliora redduntur.

Ad Caput II.

De Electionibus & confirmationibus Prælatorum.

1. Conqueruntur plerique RR^mi DD^ni Ordinarii, quod a Commiſſariis electoralibus in electione Prælatorum contra uſum totius Imperii Germanici, & ipſius Bavariæ, prætendatur præcedentia; imo vi & importune arripiatur in ipſa eccleſia, clauſtro & conclavi, cui etiam vel penitus, vel ſaltem ultra terminum, a jure, conſuetudine, & Concordatis præſcripto, aſſiſtere volunt: hanc præcedentiam prætendi etiam a commiſſariis, officialibus electoralibus, judicibus, Hofmarſchialibus in aliis functionibus cumulativis cum epiſcopalibus: inſuper Decanis ruralibus ſub pœna ſequeſtrationis temporalium libertatem interponendæ proteſtationis, pro ſalvando jure RR^morum Ordinariorum fuiſſe interdictam. Similiter conqueruntur, quod electiones Prælatorum

2. Sine aſſiſtentia commiſſariorum epiſcopalium, imo contradicente Ordinario, per ſolos commiſſarios electorales, contra præſcriptum ſacrorum canonum, fuerint peractæ, & taliter, nulliterque electo adminiſtratio temporalium ſine conſenſu epiſcopi fuerit conſignata. Quod

3. Dies ad electionem a ſolis electoralibus privative determinari velint: quod confectionem, ſubſcriptionem, & communicationem inventariorum circa temporalia denegent; & RR^mis DD^nis Ordinariis nulla amplius cognitio, ſcientia, & inſpectio in temporalia monaſteriorum concedatur: Adminiſtratores contra concordata privative conſtituantur; imo ipſis religioſis ſevere prohibeatur, RR^mis DD^nis Ordinariis vel minimam circa temporalia notitiam ſubminiſtrandi. Hoc ipſum

4. Commiſſarii electorales etiam exigunt in iis electionibus Abbatiſſarum, & Superiorum Monialium, quibus per conſuetudinem husuſque nunquam interſuerunt.

5. Ipſi commiſſarii electorales quoque, ſine Ordinariorum licentia, Monialium clauſtra ingrediuntur: eisdem monialibus conſeſſarios ejusdem ordinis religioſos adimunt, aliosque propria auctoritate conſtituunt, & Parochis ſine licentia Ordinariorum jus committitur comitandi funus Monialium. Iidem commiſſarii electorales

6. Contra uſum & conſuetudinem electionibus Decanorum ruralium ſe immiſcent, quæ unice a nutu & licentia epiſcoporum dependent. Denique

7. Per prædictum mandatum electorale Indigenatus religioſis & profeſſis jus ad munia, & dignitates clauſtrales contra æquitatem adimitur, & libertas electionis violatur, vel ſaltem ſummopere reſtringitur.

Ad Caput III.

De delictis & pœnis perſonarum eccleſiaſticarum.

1. Circa hoc punctum maxime dolent plerique RR^mi DD^ni Ordinarii, omnem ipſis jurisdictionem in utrumque clerum adimi, ipſosque impediri, quin corrigendo, & puniendo delicta clericorum paſtorali ſuo muneri ſatisfaciant; cum

2. Non tantum omnes perſonæ ipſorum directioni, & correctioni ſubducuntur; verum etiam ad fora ſæcularia in levioribus delictis æque ac majoribus pertrahuntur, ibique ſine præſcitu, concurſu, vel conſenſu epiſcoporum examinantur, incarcerantur, & ita puniuntur, ut juſta etiam delictorum caſtigatio potius in contemptum, & ludibrium totius ſtatus clericalis, quam ad correctionem delinquentium, & ædificationem populorum intentata videatur; cum religioſæ perſonæ vi ex clauſtris deducuntur, ipſorumque ſuperioribus facultas conceditur, inauditis Ordinariis, ipſas ex clauſtris expellendi, habituque religioſo ſpoliandi. Simili modo

3. Etiam

3. Etiam proceditur contra clerum sæcularem, cum personæ ecclesiasticæ militari manu ad cujusvis accusationem capiuntur, nonnunquam etiam per apparitores arripiuntur, in carceribus, non obstante sufficiente oblata cautione, & fidejussione, per plures hebdomades detinentur, & criminaliter contra ipsos proceditur. Huc quoque referunt

4. RR^mi DD^ni Ordinarii, quod personæ ecclesiasticæ vi, metu & comminationibus sine ipsorum consensu adigantur ad comparendum coram foro sæculari, ibique præstandum corporale juramentum in causa etiam criminali: quod nonnulli præcones verbi divini sub iisdem comminationibus ad forum sæculare citati, ibique super prædicatione verbi divini examinati, & judicati fuerint. Huc etiam pertinet, quod

5. In causa percussionis clericorum potestas sæcularis sibi omnem cogoitionem circa factum, & decisionem in ipsa causa adscribat, & similiter causas injuriarum, clericum inter & laicum, ad forum suum trahat, & commissiooes episcopales in loco ad inquirendam veritatem deneget. Pari modo

6. In causis suicidii cognitio ad forum sæculare protrahitur, & sepultorum corpora, sine potestatis ecclesiasticæ prævio consensu, & cœmecterio extrahuntur, testiumque examen a sæculari judice assumitur. Denique

7. Jus asyli sæpius violatur, cum vel delinquentes propria auctoritate ex asylo eripiuntur, vel sine consensu Ordinariorum io ipsis monasteriis armata maou custodiuntur.

Ad Caput IV.

De collatione beneficiorum ecclesiasticorum.

1. RR^mi DD^ni Episcopi, tanquam collatores Ordinarii, & reliqui etiam Patroni gravantur per novum mandatum electorale, vi cujus omnes extranei a beneficiis quibuscunque excluduntur, vel si admittuntur, tamen arbitrariæ, in Ecclesia & Imperio inauditæ gravi taxæ subjiciuntur, hocque edictum etiam ad præsentatos diœcesanos, & subditos circuli Bavarici extenditur, sicque contra canones Ecclesiæ Diœcesanæ, & contra leges Imperii, ejusdem circuli subditi tanquam extranei considerantur.

2. In causis Juris Patronatus, ubi quæstio de statu familiarum, quæ hoc jus prætendunt, incidit, cognitio & decisio RR^mis DD^nis Ordinariis denegatur.

3. Jure devolutionis spoliantur; nec non *Anno 1772.*

4. In causis collationum dubiis, vel litigiosis, instructio processus Ordinariis interdicitur, & RR^mis Ordinariis ipsorum jus dubium per sequestrationem temporalium vi auferri tentatur: eodemque modo

5. In casu permutationis, ubi præsentatur ab Ordinario ex ponderosis rationibus admitti nequit, ille tamen via facti introducatur. Similiter

6. Etiam jura collationis clara, & indubia vel suspenduntur, vel eorum exercitium RR^mis Ordinariis impeditur.

7. Noviter quoque præsentati Præpositi, Decani, Canonici curati, omnesque beneficiati per jura taxæ electoralis de anno 1759. redimendis literis præsentationis, installationis, & possessionis nimium gravantur, cum ab ipsis vel 15ta, vel vigesima pars annuorum redditúum exigitur. Denique

8. Æstimatio domorum, & reparatio parochialium non tantum in casu obitus, sed etiam permutationis a sæculari potestate exigitur.

Ad Caput V.

De Personis, & bonis ecclesiasticorum.

1. Ad hoc puoctum ea gravamina spectant, quæ in Capite I. gravaminum generalium circa collectationem cleri extense contineotur, eoque se reducunt, quod

2. Hæc collectatio jure territoriali, sine prævio consensu summi Pontificis, & RR^morum DD^norum Ordinariorum, sine evidente oecessitate, arbitrarie & cum excessu, contra jura ecclesiæ, leges Imperii, & ipsam in Bavaria inveteratam consuetudinem præscribatur, & cum comminatione sequestrationis temporalium, vel actuali executione, non tantum a communi clero exigatur; sed etiam

3. Illis Prælatis, capitulis, & communitatibus ecclesiasticis imponatur, quæ vel aliunde jam quotannis stipulatam quotam ad publica onera persolvunt, vel speciali privilegio gaudent, & per pacta publica inter Serenissimum electorem, & status provinciales sæpius inita, ab omni arbitraria exactione immunes sunt. Quod

4. Hæc collectatio etiam ad illa bona dotalia ecclesiarum (vulgo Widum Güter) extendatur, quæ vel aliunde oneribus gravata, vel ab his per posteriora concordata exempta fuerunt. Conqueruntur maxime

5. RR^mi DD^ni plerique Ordinarii omnem immunitatem personalem, & realem ecclesiasticam, totumque privile-

Anno 1772. vilegium fori, sacerdotio adimi, tam per ea, quæ ad Caput III. concordatorum adducta fuerunt, quam per hoc etiam, quod

6. Parochi beneficiati, aliæque personæ ecclesiasticæ per pœnas pecuniarias, comminationes & sequestrationem temporalium ab obedientia RRmis Episcopis debita, retineantur, eoque vi adigantur, ut contra episcopale præceptum, vel saltem insciis Ordinariis, se ultro illis mandatis submittant, quæ a sæculari potestate etiam circa sacra, & ecclesiastica emanarunt.

7. Per fossores nitri (vulgo Salitter Gräber) & per inspectores focorum (seu Feyr Beschau) & ipsos nonnunquam apparitores (Schergen) plures excessus committuntur, cum se propria auctoritate in domos parochiales intradunt. Huc etiam illud gravamen referri debet, quod

8. In una alterave diœcesi RRmis DDnis Episcopis etiam ea auferri velit administratio bonorum ecclesiasticorum, quæ tamen jam ultra sæculum privativæ episcopali directioni subjecta fuerunt; quodque

9. Per deductionem quartæ pauperum ab omni legato pio, & causis piis, non mediocre detrimentum, & voluntati testantium non minor vis afferatur. Non minus dolent

10. RRmi DDni Ordinarii in causis decimarum, tam in iis, ubi agitur de solo possessorio, reusque est laicus, quam in iis, ubi de solo agitur petitorio; ac denique in causis, in quibus possessorium cum petitorio cumulatur, ipsis omnem cognitionem & judicium adimi, causasque vel decisas, vel adhuc coram foro episcopali pendentes, propter prætensam fori incompetentiam ad forum sæculare avocari, & pro nullis declarari; nec non

11. Decimas minutas pro sæcularibus teneri, & sæculari foro submitti.

Ad Caput VI.

De Testamento clericorum.

1. Gravamina episcopalia circa hoc punctum eo collimant: in pluribus diœcesibus a sæculari potestate prætendi privativam cognitionem circa valorem testamentorum clericalium, & hoc jus per comminationes, & sequestrationes temporalium sustineri; hinc

2. Omnes causas testamentarias in foro ecclesiastico vel jam decisas, vel coram eo adhuc pendentes annullari, & ad forum sæculare avocari. Conqueruntur similiter

3. Privativam executionem testamentorum clericalium denegari, & ab officialibus electoralibus cumulativam, & publicationem in loco defuncti fieri prætendi. Pari modo

4. In superiori Palatinatu per edictum electorale, de dato 17. Augusti 1770, episcopis omnem denegari dispositionem circa testamenta clericorum; nec non

5. In ditionibus Bavaricis, quæ in circulo Suevico sitæ, nulloque concordatorum nexu adstrictæ sunt, privativam dispositionem circa testamenta clericalia judices electorales sibi arrogare. Gravantur non minus RRmi DDni Ordinarii per hoc, quod

6. Testamenta clericorum apud laicos deposita, sine confirmatione pro validis publicentur, & confirmatio episcopalis a sæcularibus judicibus nec amplius expeti, nec expectari velit; Quodque

7. In causis concursus commissarii episcopales prorsus excludantur, nulla amplius testamenta, aliaque acta publica ad consistoria episcopalia communicentur, & circa reparationes domorum, aliaque necessaria ædificia, parochis & quota, & tempus solutionis, a solis judicibus electoralibus præscribatur. Huc etiam pertinet

8. Quod in casu, quo jam executor testamentarius denominatus est, tamen electorales commissarius cum magno massæ hæreditariæ detrimento adesse, remque cum executore peragere prætendant; & econtra episcopalibus commissariis cumulativam præsentiam denegent, quando hæres laicus testatoris ecclesiastici hæreditatem adire se velle declaravit; quodque omnia & singula hæc

9. Non tantum in hæreditatibus Decanorum, & parochorum, verum in illis etiam cooperatorum & expositorum contra concordata prætendantur; & insuper

10. Ultimæ clericorum dispositiones tam per deductionem quartæ pauperum, quam

11. Per jus retractus (vulgo Nachsteüer) maxime gravantur. Denique

12. Clerici ad assumendum executoris officium apud laicos inhabiles declarati sunt, licet laici a munere executoris penes ecclesiasticos nunquam adhuc fuere exclusi.

Ad Caput VII.

De causis Matrimonialibus.

Huc ea gravamina pertinent, quæ in Capite III. gravaminum generalium de mandato electorali circa sponsalia continentur, & in eo summariter existunt.

1. Declarari causas sponsalium pro mere sæcularibus, neque amplius a sæculari

culari poteſtate inter cauſas liquido conſiſtoriales, contra uſum & conſuetudinem totius Germaniæ & Bavariæ numerari.

2. RR^mis DD^nis Ordinariis denegari cognitionem & deciſionem circa validitatem ſponſalium, ſimul ac

3. Circa cauſas incideutes dotis, alimentationis, ſatisfactiooisque civilis.

4. Præſcribi contractui ſponſalitio a ſæculari poteſtate plures conditiones, ſine quibus ſponſalia non tantum quoad effectus civiles, verum etiam quoad effectus ſpirituales, & forum conſcientiæ, pro nullis declarantur; licet

5. Coram parocho proprio, & duobus teſtibus fuerint peracta. Hæc omnia

6. Facta & ordinata fuiſſe ſine præſcitu RR^morum DD^norum Ordinariorum, ſine conſenſu Pontificio, & ultra

7. Tam parochos, quam laicas perſonas ad obſervantiam horum mandatorum per ſequeſtrationem bonorum, pœnas, aliaſque comminationes adigi.

Hoc gravaminum tollendorum negocium Monachii hæſit uno alterove anno, non ſine levi onere Epiſcoporum, qui largiſſimos ſumptus in Legatos ſuos, ibidem ſuſtentandos, profuderunt. Poſtquam vero compertum fuit, rem ab Electoralibus miniſtris lentiſſime agi, & per totum tempus ex plurimis gravaminibus DD. Ordinariorum tantummodo de Abbatum electione, & ſponſalium cognitione fuiſſe conventum, ut tempus & inanes ſumptus redimerent, congreſſum abruperunt gravaminibus omnibus in ſuſpenſo relictis. Neque enim Electori erat animus, controverſias has, ſeu gravamina, a territorii ſui Epiſcopis oblata, ſubito ac præpropere definire; dum eadem contraverſiæ, inter aliarum Provinciarum Magiſtratus & Epiſcopos agitatæ, dubiæ, aut fortaſſis adverſæ fortunæ metum aluerunt. Abruptum igitur fuit, relictumque in media negocium gravaminum cum Electore componendorum, & ſingulorum Epiſcoporum ablegati, Monachia valere juſſo, ſedes ſuas repetierunt.

Interim, cum Paſtores maximi Nominis Fitz James, Sueſſioneoſis Epiſcopus; Beaumont, Pariſienſis Archiepiſcopus: Cardinalis Trautſon, Viennenſis Archiepiſcopus, plurimique alii, qui difficultatem hodiernam convocandi concilia inſpexerunt, emiſerint Paſtorales Epiſtolas, quibus emergentes in religionis negocio cauſas, quod olim in conciliis eccleſiaſticis actum eſt, illi eadem auctoritate definirent in ſua Diœceſi: abuſus ſuccreſcentes evellerent, atque præcipuum ſuum pro re nata docendi munus exequerentur; Hieronymus quoque Archiepiſcopus illorum premens veneranda veſtigia, primam

Epiſtolæ paſtorales ſupplent ſynodos.

ſuam Paſtoralem Epiſtolam edidit Anno 1775. die 31. Junii, qua Curatis animarum præcipit, ut juventutem, præprimis ruralem, prævia doctrina rite excolant ad Sacramentum Confirmationis digne ſuſcipiendum. *Anno 1775.*

Anno 1776 rumor quaqua verſum percrebuit, Clericos quoſpiam fanaticos io Suevia & Bavaria mederi morbis hominum, quos morbos dicebant eſſe inductos a dæmonibus, humanorum corporum inquilinis, adhibebantque his depellendis Exorciſmos Eccleſiæ, cum peregrinis quibusdam ſimulationibus, atque fidem elici vivam, eminentemque oportere pertendebant ab iis, quibus eſſet reddenda ſanitas. Iocredibile dictu eſt, quam mira & inexpectata fabula repente perculerit ſuperſtitioſam multitudinem, ut turmatim accurreret ad hos presbyteros, ceu ad circumforaneos pharmacopolas, morbisque ſe ſuis peteret liberari. Viri etiam quidam eccleſiaſtici, dignitate conſpicui pronam impoſtoribus adhibuerunt fidem eorumque ſeſe imbui diſciplina petierunt. Vetus quippe eſt, & perpetuus humanorum animorum nævus, quod plus ament mirabile, quam verum, maxime qui ratiociniis noo inſueverunt. Hac eadem ex ignavia natam clericorum illorum ſycophantiam, jamjam irrepentem in diœceſanos limites, tempori repreſſit Archiepiſcopus altera edita Paſtorali Epiſtola, die 5ta Januarii, qua vetuit clericos ſuos omnes vacare exorciſmis, niſi accedente conſilio erudiſſimorum hominum, & ſacri magiſtratus auctoritate; nimirum, ne ſacræ ceremoniæ exponantur profanationi & ridiculo, neve incauti Salisburgenſes in ejusmodi fanatiooum ludibriis fiduciam collocent, nubemque, quod ajunt, pro Junone amplexentur. *Anno 1776.*

Si quis autem vaniſſimam hanc ſeu de morborum cauſis, ſeu eorundem fanationibus perſuaſionem velit peoitus intelligere ex hiſtoricis criticisque fontibus, ille animo ſecum reputet: Antiquiſſimas gentes per orientem, Syros, Chaldæos &c. cenſuiſſe, morborum, humana corpora depaſcentium, cauſam eſſe inhabitatores dæmones; varios equidem pro morborum varietate: Dæmones hos ejici incantationibus, excantationibus, exorciſmis, barbaris item horridisque vocibus prolatis, vel inſcriptis, colloque appenſis; atque ita etiam ægrotorum morbos depelli. Hæc populorum placita Pythagoras & Plato in ſuam Philoſophiam tranſtulerunt; quibus plcoi ſunt Platonicorum libri; Plotinus II. Encad. Lib. IX. Cap. 14: Νῦν δὲ ὑποστησάμενοι τὰς νόσους δαιμόνια εἶναι, καὶ ταῦτα ἐξαίρειν λόγῳ φάσκοντες.

Dæmones putabantur morbos cauſare.

Anno 1776. φάσκοντες δύνασθαι, καὶ ἐπαγγελλόμενοι σεμνότεροι μὲν ἂν εἶναι δόξαιεν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Nunc autem, qui morbos dicunt esse dæmones, seseque potestate præditos ejiciendi eos publice prædicant, præstantiores apud plebem habentur.* Apollonium quoque Tyanæum, magnum illum Zoroastris imitatorem, id sensisse, & egisse Philostratus asseverat. Lib. IV. Cap. 10. *de vita Apollonii* &c.

Et Judæi hoc senserunt. Sed & Judæi his fuere præjudiciis contaminati; nam præterquam quod e captivitate Babylonica retulerint plura, prius ignota, angelorum nomina, etiam de spirituum in corpora & animas imperio, orientalium sententias sunt amplexati. Sacri Codices id non obscure innuunt, veluti de Saulis Dæmonio *Lib. I. Reg. Cap. XVI. vers.* 23. De dæmonio muto & surdo, quod Christus ejecit *Marci Cap. IX. vers.* 24. De muliere, quæ habebat spiritum infirmitatis decem & octo annis *Luc. Cap. XIII. vers.* 10. &c. Josephus Flavius *Lib. VIII. Antiquit. Cap.* 2. asserit, hanc disciplinam suis popularibus tum fuisse usitatissimam, & Eleazarum quempiam Judæum coram Vespasiano Imperatore ejusmodi sanationis portentum edidisse; fidem tamen non meretur, dum de Salomone ait: Παρέσχε δὲ αὐτῷ μαθεῖν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν κατὰ τῶν δαιμονίων τεχνὴν εἰς ὠφέλειαν, καὶ θεραπείαν τοῖς ἀνθρώποις· ἐπῳδάς τε συνταξάμενος, αἷς παρηγορεῖται τὰ νοσήματα, καὶ τρόπους ἐξορκώσεων κατέλειπεν, οἷς ἐνδέμενα τὰ δαιμόνια ὡς μηκέτ' ἐπανελθεῖν ἐκδιώκουσι, καὶ αὐτὴ μέχρι νῦν παρ' ἡμῖν ἡ θεραπεία πλεῖστον ἰσχύει. *Concessit ei etiam Deus, ut disceret artem contra malos dæmones ad utilitatem & curationem hominum, & cum excantationes composuisset, quibus leniantur morbi, etiam formas adjurationum, seu exorcismorum reliquit, quibus vincta dæmonia ita ejiciunt, ut nunquam revertantur. Atque hoc sanationis genus apud nos plurimum valet.* Nam nullum uspiam in sacris codicibus cernitur vestigium de his, quas Salomon docuisset, dæmoniacis artibus; quidquid Origenes de Libro Exorcismorum Salomonis præsideoter adstruat *in Cap. XXXV. Matthæi*, a Josepho fortassis seductus. Ac proinde merito incusatur Josephus, hæc suo e cerebro Salomoni adsuisse, placitorum suorum firmandorum causa, quæ placita olebant mercem profanam & popularem, inter Platonica scita deinde cooptatam.

Christiani quoque. Quin & Christianis hæc quoque frequentata fuit disciplina, iis potissimum, qui aut e gentilibus fuere proselyti, aut qui Philosophiam Platonicam cum Christiana professione conjunxerunt; etsi voci *Dæmon* aliam Platonici, aliam Christiani notionem subjecerint. Tertullianus in *Apologetico Cap. XXII.* hujus rei fidem facit, dicens: *Operatio dæmonum est hominis eversio ---- corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos casus acerbos: animæ vero repentinos & extraordinarios per vim excessus &c.* Item Lactantius Firmianus Divinar. Institut. Lib. II. Cap. 15: *Dæmones quoniam spiritus sunt tenues, & incomprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occulte in visceribus operati, valetudinem vitiant, morbos cient, somniis animos terrent, mentes furoribus quatiunt &c.* Item Minutius Felix in *Octavio* Cap. XXVII. & alii. Sæpius per intercapedines fluentium sæculorum hæc de dæmonibus amentia paulatim desiit, sæpius revixit. Certo Gallicus Scriptor S.Evremond *Oeuvres melées Tom. III. pag.* 85. ejusmodi sycophantam, dæmones ejicere, & morbis mederi mentientem, superiori sæculo false depinxit. Aliis temporibus, aliisque locis id ipsum factum fuisse alii præclari scriptores prodiderunt.

Verumtamen semper, jam inde a primis temporibus, etiam qui inter ipsos paganos recte sapuerunt, acriter impugnarunt popularem hanc de morbis & dæmonibus persuasionem. Hippocrates περὶ ἱερῆς νόσε *de morbo sacro* ait: τοιαῦτα λέγοντες καὶ μεμηχανευμενα προσποιέονται πλέον τι εἰδήναι, καὶ ἀνθρώπες ἐξαπατέεσι. *Qui similia dicunt & agunt, multam videntur possidere scientiam, reipsa autem homines decipiunt.* Nam suapte natura superveniunt corporibus gravia incommoda e propria compage, atque e turbatis corruptisque partibus, quæ pharmacorum ope a peritis dispelluntur, ut proinde necessum non sit hanc fanaticam alere credulitatem de dæmonibus, morborum effectoribus, & eorundem Platonica curatione. Hæ tamen compertæ veritates quo minus alte infiderent humanis mentibus, semper præjudiciorum interventus præpedivit.

Christiani quoque, ut & illi exuberantem usum popularis opinionis restringerent, ac mitigarent, avocarunt significationes dæmonis ad mala quæque, morbos & calamitates, e peccato provenientes, quibus homines afficiuntur. Sic in Epistola, quæ sancto Barnabæ attribuitur, Num XIV. habetur: πρὸ τῦ ἡμᾶς πιστεῦσαι τῷ Θεῷ ἦν ἡμῶν τὸ κατοικητήριον τῆς καρδίας φθαρτὸν καὶ ἀσθενὲς, ὡς ἀληθῶς οἰκοδομητὸς ναὸς διὰ χειρὸς ὅτι ἦν πλήρης μὲν εἰδωλολατρείας ἦν οἶκος δαιμονίων, διὰ τὸ ποιεῖν ὅσα ἦν ἐναντία τῷ Θεῷ· οἰκοδομηθήσεται δὲ ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίε· προσέχετε, ἵνα ὁ ναὸς κυρίε ἐνδόξως οἰκοδομηθῆ· πῶς; μάθετε. λαβόντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. *Antequam Deo crederemus, erat cordis nostri* *Morbi sunt sequela peccati.*

domi-

domicilium corruptioni obnoxium, & imbecille, ad modum templi, vere per manus ædificati; plenum siquidem erat idolorum cultu, & erat domus dæmoniorum; quod faceret, quæcunque Deo contraria sunt. Ædificabitur autem in nomine Domini. Attendite, ut templum Domini magnifice ædificetur. Quomodo? discite: accepta remissione peccatorum &c. Apud Cotelerium Tomo I. Patrum Apostolic. pag. 49. Clemens Alexandrinus II. Strom. ante finem: *τὰς ἐνεργείας ἐν τοῖς δαιμονίοις καταλλήλως ἐπιτελεῖν φησι τοὺς ἁμαρτωλούς· οὐχὶ δὲ αὐτὰ τὰ πνεύματα ἐν τῇ τοῦ ἀπίστου κατοικεῖν ψυχῇ. Operationes igitur dæmoniis convenientes facere dicit peccatores, non autem ipsos spiritus, hoc est, dæmones in anima infidelis hominis habitare.* Item: *οὐ γὰρ οἱ δαίμονες ἡμῶν ἀπελαύνονται, ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ἀφίενται, ἃς ὁμοίως ἐκείνοις ἐπετελοῦμεν, πρὶν ἢ πιστεῦσαι. Non enim ex nobis dæmonia ejiciuntur, sed peccata dimittuntur, quæ similiter atque illi faciebamus, antequam crederemus.* Idem ibidem. Hac eadem ratione Christiani significationem *Exorcismorum,* quibus multi abutebantur ad quæstum, & præstigias, ut habet Justinus in *Dialogo cum Tryphone,* ita attemperarunt, ut quandoque non nisi bene precari per illos vellent, & adhibitis piis formulis benedicere res etiam inanimes, oleum, flores &c. In *Ordine Romano* aqua exorcisata sumitur pro benedicta: Exorcistæ catechumenos ante baptismum exorcizarunt, id est, christianis usibus præpararunt ad baptismum, ut est apud Cyprianum *Epist.* 76. & Basilium *de Baptismo* &c. atque hac allegorica interpretatione sat opportune occurrerunt populari & usitatissimo præjudicio.

Dantur revera energumeni. Nihilominus etsi falsa illa fuerit Platonicorum persuasio, quod dæmones, corporibus insidentes, gravent ægritudinibus homines, quæ ægritudines illorum expulsione persanentur adhibitis incantationibus: etsi etiam hæc sententia pervagata illiberaliter frequentata fuerit non modo a gentilibus, sed etiam a Judæis, & Christianis; non tamen ex illorum paralogismis consequitur, nullos esse, aut fuisse unquam dæmones, humanorum corporum inquilinos, nullos revera energumenos, seu dæmoniacos; falsum hoc rursus est, & novus ex altero opposito enatus error. Quod si in quibusdam historiarum locis morbus naturalis, quod ultro tribuerim, intelligendus est loco dæmonis, qui ipsum induxerit; in aliis certo & auctoritas, & ratio, & exempla liquido evincunt, homines revera a dæmonibus fuisse correptos, plurimasque ab illis calamitates pertulisse, pro divinæ permissionis modulo. Christus ipse in Evangelio dæmones a morbis secrevit, deditque Apostolis suis non hanc modo potestatem, expellendi dœmones, sed & alteram, curandi quosquos sine dæmonum consortio ægrotos. Matthæus Cap. X. vers. 1. ait: *ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. Dedit eis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem infirmitatem, & omnem languorem.* Habetur præterea *Marci Cap. I. vers.* 20. dæmonem fuisse expulsum a Christo sine morbi insinuatione: & rursum sine dæmonis contagione fuisse sanatam mulierem a fluxu sanguinis *Matth. Cap. IX. vers.* 20.; neque etiam abhorrere a natura spirituum, ut in materiam, & humana corpora, res sua entitate multo inferiores, vim exerceant, ac potestatem, divinæ permissioni, arcanisque finibus commensam: patere id in pluribus, etiam sacrarum Scripturarum, exemplis: fuisse etiam a Medicis, arte & peritia clarissimis, post omnes naturæ & fraudis perquisitas latebras, morbum detectum naturalem, convulsionibus & furore versatili simillimum energumenis, ideoque etiam *Dæmoniacum* dictum; cui tamen morbo, aut cuicunque æstui non liceat attribuere mira illa phænomena, veluti manifestationem arcanorum remotorum, locutionem ignotorum idiomatum &c., quæ produntur ab energumenis; ut ita necessum sit, hæc arcessere a Spiritu quodam inhabitante, qui energumenos proprie constituat, eosque a morbo quolibet, vel fraude secernat. *Anno 1776.*

Itaque cum Christus per mortem suam ligaverit potestates aëreas, dæmonumque in homines imperium, ut tantum jam in eos agere non possint: cumque etiam naturales morbi maximam cum energumenis referant similitudinem, ut etiam periti quandoque non internoscant: cum doceamur experientia, homines atra bile perturbatisque humoribus laborantes agitari imaginatione vivacissima, atque variis phantasmatum ludibriis, ut etiam possideri sese a dæmone, ac interesse magicis consortiis, ipsimet credant: denique cum atri impostores sæpius examussim imitentur spectacula energumenorum, ut quæstum inde faciant; facili ratiocinio quilibet assequetur, qua fide, seu potius contemptu excipere oporteat stultam illorum clericorum audaciam ad exorcisandos dæmones, morbosque eorum expulsione persanandi. Mirum id sane videri debet, quod sycophantia hæc fanatica, neque cum christianæ religionis principiis sat con-

Anno 1776. sentanea, tamdiu tolerata fuerit in quibusdam diœcesibus, & donata patrocinio; opusque fuerit decreto Imperatoris, ut fabulæ cursus abrumperetur; etsi hominibus, qui sedato animo interfuerunt illis spectaculis, plerumque neque dæmon ullus, neque morbus fortasse, minus adhuc sanatio ulla apparuerit.

Pro Jubilæi Indulgentiis. Eodem anno 1776, ingruente Jubilæo, alteram Pastoralem Epistolam edidit Archipræsul Hieronymus, qua creditum sibi populum sollicite admonet, salutis suæ ut curam gerat hac in opportunitate; ac docet, quibus potissimum remediis, quo pœnitentiæ, propositi, amoris, & emendationis sensu quisque se comparare debeat, ut sacro hoc indulgentiarum thesauro sese præstet idoneum: vanissimam quippe esse illorum persuasionem, qui per annunciatam indulgentiarum concessionem, & injuncta pietatis opera censent delictorum pœnis sese omnibus eripi, & divino ornatu potiri, nisi interioris hominis quoque accedat immutatio. Data est hæc Epistola die 14 Febr.

Anno 1779. Anno 1779 die 12 Martii, edito Decreto interdixit ludos scenicos, quibus in haud paucis Provinciæ locis vacabat populus, tempore majoris hebdomadæ, pictatemque omnem erga Dominicam Passionem ad jocos traduxit, atque ad sensibilia spectacula, quibus magnopere afficitur. Interdixit item Archiepiscopus eodem decreto Processiones, seu Pompas lugubrea, quibus Christi patientis mysteria non tam recoluntur, quam profanantur; nam homines, qui pœnitentes & esse, & videri volunt, quique castigare corpus suum cupiunt ob peccata præterita, induuntur larvis, & abutuntur ipsis flagellis, & crucibus ad petulciendum, ut ita omnem animis devotionem eripiant, parumque absit, quin denuo revocetur suis e cineribus *Festum Stultorum*, quod jam anno 1274 in Concilio XXIII Salisburgensi Canone XVII proscriptum fuit atque abolitum.

Anno 1782. Anno 1782, recurrente festo sæculari Hierarchiæ Salisburgensis institutæ, ut populum suum Archiepiscopus ad agendum Deo grates permoveret pro Provincia, per duodecim sæcula in lumine veræ fidei servata, utque eorum animos in hujus celebritatis jubilo compararet ad sublimiora pietatis opera, Pastoralem edidit Epistolam, die 29 Junii, in qua follicitus Pastor quatuor hæc præcipue religionis fastigia illustrare, atque commendare satagit. 1mo. Qua oporteat cura exercere charitatem in proximum? 2do. Quod impendere studium lectioni sacrarum Scripturarum? 3^tio^. Qua moderatione vacare cultui Sanctorum, sacrarumque reliquiarum? ac denique 4to. Quam confidentiam reponere in Ecclesiæ indulgentiis? His quippe in Articulis frequentissimi abusus recurrunt, qui vehementer deprimunt, atque pervertunt meritum Christianorum officiorum. Ac primum quidem charitatem, eam comprimis, quæ pauperum solatur egestatem, admirabili argumentorum pondere, Verbo nimirum Dei scripto, & tradito, inculcat Archiepiscopus, & undequaque tuetur; nam ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ. *Si quis habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum egentem, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in eo?* ait Joannes *Epistolæ I, Cap. III. versu* 17.: hanc charitatis tesseram prælıaberi oportere, ait Archi-Præsul, cuicunque Ecclesiarum splendori accessorio, cuicunque affectatæ elegantiæ, aut luxui, in sacram supellectilem collato: his misericordiæ officiis semper inhæsisse Disciplinam Christianam omnium sæculorum; atque ne illa elaberetur unquam e memoria hominum, neve pro arbitratu avaritiæ deflueret ad vilissima impendia, aut ad triobolarios sumptus in pauperes, præceptum fuisse a pluribus Ecclesiæ Catholicæ conciliis: quadrifariam dividi oportere reditus Ecclesiarum; quorum prima pars cedat Episcopo: altera clericis: tertia fabricæ, & supellectili sacræ: quarta pauperibus: fuisse ab Arnone, primo Salisburgensi Archiepiscopo, hanc eandem e bonis Ecclesiæ attributam pauperibus portionem, & rejectam Hispaniæ Episcoporum novitatem, qui contra aliarum Ecclesiarum Decreta, aliam statuerunt proventuum partitionem, qua pauperum beneficio derogarunt; ut in *Concilio I. Salisburgensi anni* 799. *Can. VI.* uberius est expositum. In hac redituum ecclesiasticorum distributione præcipue eluxit mens & institutum Ecclesiæ, attemperantis æqua partitione & Ecclesiarum & pauperum sortem; Quod si ad Christiani cultus perfunctionem necessarius est decor externus, qui dignitatem mysteriorum sustineat, populorumque animos ad sublimiora officia attollat; etiam charitas in pauperes demandata est a Christo suis sectatoribus, & perpetuo ab eis usu exculta; eadem quippe est, quæ fideles animat, & Dei & proximi charitas: quam charitatis legem jubet Archiepiscopus serio a prædicatoribus insterni animis populorum; ne unius forte inutilis affluentia alterius inducat egestatem, neve prodiga liberalitas, eccle-

Charitatem esse exercendam.

ecclesiarum ornatui impenſa, charitatis legem erga pauperes peſſumdet.

Luxus à templis removetur.

Poſt eccleſiaſticorum quoque bonorum diviſionem eodem ſemper charitatis ſenſu Eccleſia proſecuta eſt pauperum conditionem: ſemper hi ad Eccleſiæ theſaurum adjuvandi juxta veterem regulam, paſcendique pertinebant: ſemper illa viduas & pupillos, quibus potuit, ſubſidiis fovit, etiam divenditis, ſi ita opus eſſet, pretioſis vaſis, non neceſſariis; clericos autem tam ſollicite illa adſtrinxit ad ferendam opem egentibus, ægrotis, & miſerabilibus perſonis, ut ne quidem, quæ ſuperflua eis eſſent, pateretur ad alios, hosque arbitrarios fines diſſipari.

Igitur quidquid ſeu in ſacris Scripturis, ſeu in Patribus recurrit de gloria, ſplendore & majeſtate domus Dei: quidquid item de charitatis & miſericordiæ præcepto, hac Chriſtiana moderatione capiendum eſt, juxta conſtantam Conciliorum interpretationem: ut neque divino ſervitio in Eccleſiis, qua licet, deſint neceſſaria, neque etiam neceſſaria miſericordia erga proximum, ærumna & miſeriis laborantem, exuatur: ſtatuatur & a præfectis bonorum eccleſiaſticorum, & ab eorum collatoribus, prudens hæc utriusque partis æquilibratio: ne opes immodicæ in inanem ornatum profundantur cum vanitatis oſtentatione, quæ deinde deſint pauperibus, & quæ deficientes eorum ſortem infra juſtam charitatis dimenſionem deponant.

Decernit deinde ſapientiſſimus Paſtor in hac Epiſtola plura capita, quæ ad redundantem luminarium numerum in templis, ad picturas adſcititias & profanam muſicam referuntur, eſtque in eo totus, ut inutiles expenſæ deviteutur, eliminentur ſenſuum diverticula, & in gravi, atque ad puriorum ſæculorum normam exacto eccleſiarum decore populus liberior cœleſtia anhelet; pollicetur que ſibi inde futurum, ut ſi populus viderit in eccleſiis digniſſimam hanc frugalitatem, judicra diſpendia & abuſus eliminantem, liberalior reddatur erga pauperes, & eminentiore charitatis ornatu Chriſtianæ profeſſionis officia coronet. Quæ eximiæ conſtitutiones tanti fuerint a præclaris hominibus habitæ, ut palam edixerint, ex his & earum obſervatione Evangelicæ puritatis & Apoſtolicorum temporum ſanctimoniam elucere.

Sacra Scripturæ Lectio commendatur.

Alterum quod Archiepiſcopus ſua in Paſtorali Epiſtola præcipit, eſt, ut omnes Diœceſani ſui ſacram Scripturam, ac præſertim novum Teſtamentum, ſibi reddant, qua licet, uſitatiſſimam & familiarem. Semper illa extitit baſis ſpei & charitatis, perpetuum in omni adverſitate perfugium: nulla unquam fuit Paſtorum Chriſtianorum ſollicitudo major, ac ſanctiſſimam hanc, unicamque Religionis & officiorum legem in populorum animos inſerere. Modus autem eam doctrinam capiendi in Eccleſia duplex fuit: vel ex ore & inſtitutione Paſtorum: vel ex lectione librorum. Priorem modum Paſtores ſtatim ab Eccleſiæ ortu tenuerunt; quod præcipuas muneris ſui eſſe partes intelligerent, doctrinam Evangelicam annunciare, atque ex vaſtiſſimo hoc divinorum eloquiorum pelago derivare fluenta ad irrigandum pro cujusque modulo & neceſſitate; idque non tantum pro primo illo tempore, quo ſacri codices ſcripto nondum fuere conſignati; ſed & poſtea, usque modo, quod multi ſacram Scripturam non haberent, vel legere neſcirent, vel tarditate mentis implexi eam digerere non valerent; quo prædicatorum zelo factum eſt, ut homines etiam ſimplices & imperiti plurimum profecerint, atque ad maximam ſanctimoniam, non ſine noſtra confuſione, pervenerint, ut in Eccleſiarum faſtis continetur: ſed & in miſſis, quæ olim multo longiores erant, ac hodie, lecta fuerunt a clericis plura per ordinem Capita Scripturarum, ut inſtrueretur populus: Quod S. Juſtinus *Apologia II.* admonuit. Alter quoque modus legendi Scripturas fidelibus ſemper fuit frequentatus: hujus cauſa Conſtantinus M. Imperator 50 codices divinarum Scripturarum, belle deſcriptos, in Eccleſia proſtare voluit, communi uſu terendos, ut eſt apud Euſebium *Libro II. de vita Conſtantini Cap.* 36. Atque ut alia omnia præteream, S. Chryſoſtomus acerbe infectatur: τὰ ψυχρὰ ῥήματα ἐκεῖνα, καὶ πολλῆς καταγνώσεως ἄξια, ὅτι ἀνήρ εἰμι βιωτικὸς, οὐκ ἔστιν ἐμὸν γραφὰς ἀναγινώσκειν: *Frigidas illas, & omni condemnatione dignas voces quorundam: Ego mundanus homo ſum, non eſt meum legere Scripturas.* Homilia III. in Lazarum. Saluberrimæ hujus lectionis ſedulitatem ut & Archiepiſcopus inter ſuos & tueretur, & proveheret, Teſtamentum Novum intemeratæ verſionis excudi fecit, pro faciliore diſtributione in populum. Falſum quippe eſt, fuiſſe unquam ab Univerſali Eccleſia in univerſum prohibitam lectionem ſacrarum Scripturarum. Fuere equidem tempore Tridentini Concilii homines eruditi, qui ob accidentem illius temporis cauſam, nempe ob plures in vernacula lingua, hasque corruptas verſiones, cenſuerint: notitiam rerum ad religionem pertinentium, alias tum ex Præſulum doctrina, tum e lectione Scripturarum collectam, poſt- hac

Anno 1782.

Lectio S. Scripturæ nunquam prohibita.

Anno 1782. hac ex ore Pastorum tantummodo percipi oportere; attamen illorum eruditorum sententiam Ecclesia Salisburgensis nunquam pro lege habuit, nec acceptavit; neque etiam opportunum esse censuit, ut, si etiam tum facta alicubi esset prohibitio, ea ex unius temporis calamitate in omnem temporum & locorum seriem protraheretur. Hortatur autem Archiepiscopus gregem suum ad reverentiam, & promptitudinem obediendi Præpositis, ne putent se doctiores Sancto Hieronymo, qui in *Epistola ad Paulinam de studio sacræ Scripturæ* ait: *In Actis Apostolorum Sanctus Eunuchus cum legeret Isaiam, interrogatus a Philippo: putasne intelligis, quæ legis? respondit: quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego, ut de me interim loquar, nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior.* Ipse Sanctus Petrus, Apostolorum Princeps, hanc vult cautelam adhiberi in Paulinis Epistolis: *ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. In quibus sunt multa difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, quemadmodum & reliquas scripturas in propriam illorum perditionem.* In Epistola Petri II. Cap. III. vers. 16. Nam sæpe factum fuit, ut arrogantes lectores, Scripturam sacram ad proprium suum sensum pertinaciter interpretati, ex saluberrimo pharmaco pestem sibi consciscerent, & mortem. Pastores denique serio admonet Archiepiscopus, ut non modo dies noctesque divinis eloquiis sua pro parte naveat operam, sed etiam rectum eorum sensum in populorum animis moderentur; atque ita futurum confidit, ut divinæ illustrationes duplici fonte, lectione nimirum & institutione large scaturiant in Salisburgensi Ecclesia.

Cultus SS. & reliquiarum. Procedit porro Archiepiscopus in hac sua Pastorali Epistola ad moderationem & cautelas, in reliquiarum & sacrarum imaginum cultu adhibendas; hic enim cultus facillime deflectit ad pudendos abusus & superstitiones, sub assumpta religionis specie latentes; præsertim si præjudicium vetus, & lucrandi cupiditas accedat. Hæc autem religionis & superstitionis permutatio perniciosissima est: per eam res, etiam in sese sacræ, redduntur abominabiles, piæ actiones fiunt nefariæ, Deoque exosæ, & quod pro salute animæ agitur, damnationem eidem consciscit. Herum omnium unam, hancque palmarem rationem Deus ipse edixit, agens de simulacris *Exod. XX. vers.* 5. לא־תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל קנא *Non incurvabis te eis, & non servies eis; quia Ego Dominus Deus tuus, fortis, zelator*, id est: ultor in eos, qui cultum meum altari cuicunque deferunt, & aliena pro meis, creata pro divinis amplexantur. Nulla res extra Deum, infinitum hunc universi Dominum, sancta aut esse, aut dici potest: nulla in sese digna cultu religioso, nisi quatenus illa divinam hanc sanctitatem, dignitatemque participat; veluti animæ justorum, principio morali, intellectu nimirum & voluntate præditæ, quibus gratia & amicitia cum Deo, divinus ille decor infunditur. Nulla autem nuda materia, quod distet toto ordine a moralibus entibus, hanc intime potest sanctitatem adipisci; si corpus Christi excipias, hypostatice Verbo unitum; itemque materialia Sacramenta, quæ ex institutione Christi gratiam operantur; adeoque nulla etiam nuda materia ad religiosum unquam cultum potest attolli, nisi e longinquo, & relative, quatenus per reflexionem mentis cum hac diversæ naturæ sanctimonia conjungitur: Corpus alicujus Sancti sola materia est, fit cultu relativo dignum, dum animus recogitat, in hac olim compage habitasse animam, divinis charismatibus refulgentem, & quæ pro nobis apud Deum possit intercedere: imago alicujus Sancti, vel sculpta, vel picta, est sola materia, ducens nos ad recolendum hominem, supernaturali gratia condecoratum, nosque ad imitandum illius virtutes invitat; hinc *τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει honor imaginis transit ad Prototypon* ait S. Basilius *de Spiritu S.* Cap. XVII: Terra sancta, præsepe Domini, Domus in Nazareth &c. materia sunt, omni non solum sanctimonia, sed etiam morali habitu immunis, quæ tamen apta est nobis revocare in memoriam opus redemptionis, in illis locis olim peractum: aqua benedicta, vestes, scapularia, esculenta, rosaria, numismata, Amuleta, ex herbis vel schedulis compositæ &c. sunt sola materia, super qua Sacerdos cum certis ab Ecclesia probatis ritibus protulit benedictionem & preces, ut Deus eos absentes, qui iis pie utentur, protegat divino suo munimine; quin illa benedictio maneat in re materiali, incapace religiosi ornatus, sed ad utentes transeat, eosque ob relationis nexum excitet ad fiduciam & spem obtinendi effectum precum, a Sacerdote prolatarum. *Quid de singularibus &c.*

Adeoque in omni relativo cultu duo valde ab invicem diversa occurrunt: unum morale, nempe divina sanctitas, quæ proprie, & in sese sola religiose colitur: alterum materiale, seu signum, quod ad alterum morale per reflexionem manuducit: Neutrum horum duorum *Cultus relativus.*

rum ex altero quidquam participat præter externam relationem; Inde eſt, quod, quemadmodum Eccleſia rebus materialibus, reliquiis & imaginibus &c. relativum cultum religioſum induliit; ita iisdem proprium deferre religionis cultum ſemper fit deteſtata; id enim eſſet contra Dei ſanctitatem agere, & religionem in ſuperſtitionem commutare. Et amabo! quis terrenorum Principum non ferret indignanter, ligno aut ſaxo civilem reverentiam, ſibi debitam, exhiberi, ſuæque dignitati exæquari vilem illam materiam? cum honor ille civilis ſaxo, aut ligno, ea tantum ratione competat, qua ſpeciem quandam offerunt principis, atque externo quodam ordine ad illum referuntur; qua ſimilitudine ſeu relatione ceſſante, vilis ſola remanebit omnis reverentiæ expers materia.

Cohortatur itaque Paſtores ſuos Archiepiſcopus, diligenter ut invigilent, atque attendant, an in tanta rerum relativarum copia, in imaginibus, ſtatuis, templis, altaribus, oſſium ac veſtium reliquiis &c. populus religioſum cultum in ſolo Deo tandem figat, fonte omnis ſanctitatis? an vero in rebus materialibus ſuperſtitioſe & inſenſate attineatur? atque ita non tam divinam ſibi benedictionem, quam indignationem accerſat? Commendent parochianis ſuis, quod definivit Tridentinum Concilium, laudabilem eſſe Sanctorum cultum; ſed primam perſuadeant eſſe neceſſitatem confugiendi ad unicum Dei hominumque mediatorem Jeſum Chriſtum, hunc eſſe proprium noſtrum coram Patre advocatum, atque promptiſſimum ad opitulandum; dum alii Sancti orare quidem pro nobis poſſint, nihil tamen ex ſeſe opitulari; imo forte ne audiant quidem in univerſum preces mortalium, ad ſe directas, ut S. Auguſtinus cenſuit *Libro de cura pro mortuis Cap. XVI.* adeoque certum & neceſſarium ſemper laudabili atque acceſſorio anteponant. Perpetua autem quorundam hominum de Sanctis ſollicitudo, & irrequieta in eorum cultu occupatio majus quidpiam depingit exterorum oculis, quam officium acceſſorium; quaſi vero illi totam ſpem & fiduciam in Sanctorum ſibi eſſe patrocinio repoſitam exiſtimarent; Quod Proteſtantibus, non indoctis, præbuit anſam ſugillandi mores & cultum Catholicorum, ut revocari ab his dicerent paganas ſuperſtitiones, & majorum minorumque gentium Deos Tutelares eodem ab illis zelo celebrari. Ita immoderatio officiis etiam ſanctiſſimis eſt perInioſa.

De Indulgentiis. Ad Indulgentias tandem in illa Paſtorali Epiſtola tranſit Archiepiſcopus, atque nimium earum ſtudium conten- *Anno 1782.* tionemque vult in ſuo populo attemperari, & magis ad pœnitentiam, & vitæ emendationem transferri. Non enim olim dabatur ab Epiſcopis indulgentia pœnæ canonicæ, magnis criminibus impoſitæ, niſi pro ratione compunctionis & converſionis, quam certus ille pœnitens teſtaretur, ut habet Concilium Ancyranum Canone V. ſtatuens: *τὺς δὲ ἐπισκόπυς ἐξυσίαν ἔχειν κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάζοντας φιλανθρωπεύεσθαι, ἢ πλείονα προστιθέναι χρόνον. Epiſcopos habere poteſtatem, explorata prius ratione eorum converſionis, vel utendi clementia, vel plus temporis adjiciendi.* Idem decernit Concilium Nicænum I. Can. XII. Poſtquam vero Eccleſia deinde liberalius jure ſuo egit, & pro clavium ſibi tradita poteſtate conceſſit indulgentiam generaliter cuicunque Chriſtiano idoneo, peragenti certum quodpiam pietatis opus, veluti recitationem Pſalmorum, viſitationem Eccleſiæ &c. nihil illa perinde voluit ordini & ſcopo pœnitendi derogatum hac ſua benignitate; quin imo, id ne fieret, ſæpius reſtrinxit Epiſcoporum facilitatem ad concedendum Indulgentias, veluti in Concilio Lateranenſi XII. Generali, Canone LXII. in Tridentino Seſſione XXV. &c. ac plures etiam Indulgentias dubias ac ſuppoſititias, a quibusdam magni habitas, data opera ſuppreſſit; ut legitur in Decreto S. Congregationis Anno 1678 die 7 Martii. *Indulgentiæ ſuppreſſæ.* Et alioquin etſi Paſtores Eccleſiarum hodie conſueverint largiri Indulgentias ad remiſſionem pœnarum, Deo debitarum etiam poſt remiſſa peccata; idque etiam pie credatur; non tamen eſt de fide, neque unquam definitum fuit ab Univerſali Eccleſia: aboleri per Indulgentiam Eccleſiæ pœnas illas ſuperſtites, ſeu in hac, ſeu in altera vita eluendas; Ipſum Tridentinum Concilium dum Seſſione XXV. in Decreto *de Indulgentiis* pronunciavit eſſe dogma fidei: quod Indulgentiarum conceſſio a Chriſto tradita fuerit Eccleſiæ: hanc fuiſſe ab ea antiquiſſimis temporibus exercitam poteſtatem, & Conciliorum auctoritate firmatam; videtur Concilium Indulgentiis eundem ſenſum, eandemque ſignificationem admetiri, quam tenuerunt ipſa antiqua concilia, ſuperius adducta; illa autem concilia edixerunt remitti ab Indulgentiis pœnas canonicas, variis criminibus impoſitas, non vero pœnas illas ſuperſtites, poſt abſolutionem a peccatis Deo perſolvendas: Igitur in re, quæ quidem pie creditur, nequaquam tamen ad fidei articulos pertinet, non eſſe populo tanto cum ſtudio & tenacitate inhærendum, in detrimentum Chriſtianæ pœnitentiæ,

neque

Anno 1782. neque confectationi Indulgentiarum inhiari oportere tanta cum follicitudine, aut forte prorsus aliam Indulgentiis, quam quod revera sunt, ideam attribuere; Id enim non modo Christianæ doctrinæ puritatem, animorumque sanctimoniam vehementer deturparet, sed etiam egestatem falso ostenderet in tanta tamque copiosa sanctificationis ubertate, quæ fidelibus offertur in Sacramentorum frequentatione, ut opus non sit ad alia minori cum securitate confugere. Præsertim dum proprius hominum apud Deum Patrem Mediator alte inclamat apud Matthæum Cap. XI. vers. 28. *Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι. κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Venite ad me omnes, qui loboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Nullum ille alium ait nobis esse pro hoc recursu, atque exauditione necessarium. Quod si nihilominus quorundam Dei amicorum suffragiis, atque intercessione fulciri cupimus, non dedignatur ille equidem amicos suos; *Nemo tamen unquam illo nobis est amicior, qui pro nobis corpus suum tradidit*: ut notat S. Ambros. Lib. VII. in Lucam Cap. 11. &c.

Faxit Deus, ut horum, & aliorum ejuscemodi statutorum observatio respondeat expectationi Sapientissimi Præsulis, deterrimam abusuum labem, Catholicis rebus tantoperede decoram, e medio tollere adlaborantis.

Epilogus. Denique universo operi pro colligendis canonibus & constitutionibus Salisburgensis Ecclesiæ suscepto, dum impono coronidem, liceat mihi præclaram illam usurpare sententiam, desumptam ex Manuscripto codice Conciliorum Generalium & Particularium, qui XII. Sæculo fuit exaratus, & in Bibliotheca Regia Taurinensi adservatur, ut refert Josephus Passinus in Indice Manuscriptorum Taurinensium, pag. 194.: *ταῦτα καὶ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν παρ' ἡμῶν ὦ Ἐπίσκοποι· ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς σωθήσεσθε· καὶ εἰρήνην ἕξετε· ἀπειθοῦντες δὲ κολασθήσεσθε· καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων αἴδιον ἕξετε· δίκην τῆς ἀνηκοΐας τὴν προσήκουσαν τιννύντες. Hæc de canonibus vobis observanda præcipere visum est, o Episcopi! Vos igitur, qui in iis perseveratis, salutem & pacem assequemini. Morosi autem & præfracti afficiemini suppliciis, bellumque inter vos mutuo & perpetim geretis, congruam in eo inobedientiæ pœnam luentes.*

Cæterum si fortassis in hoc Conciliorum Opere me aliquando fefellit aut dubia fides monumentorum, aut etiam proprium judicium, ut mercem intruderem minus consentaneam præceptis Sanctæ Religionis & Disciplinæ, saluberrimisque quorumque Pastorum institutis, pernego & abjuro omnia, neque ea unquam a me volo esse prolata; ut qui æterno vinculo me esse obstrictum profitear divinæ humanæque auctoritati, atque ad illius nutum meas quales sententias ultro ac lubens cupiam emendatas. *Protestatio Authoris.*

APPEN-

APPENDIX.

De Congressu in Embs Anni 1786, deque Capitulis ibidem die 25 Augusti editis.

Pro coronide operis subnectere juvat gravem controversiam, nuper in Bavaria ob Apostolicum Nuncium excitatam, proprium sane argumentum cogendo Salisburgensi Concilio, si temporum hominumque acerbitas tulisset opportunis ejusmodi remediis deliniri. Facti haec fuit series:

Anno 1785. ineunte, per Germaniam quaqua versum ferebat rumor: & in Provinciis Palatino-Bavaris constitutum iri a Romano Pontifice Nuncium Apostolicum; quam famam dubiam, errantemque, mox eventus firmavit, quando die 14. Februarii eodem anno, in Papali Consistorio Romae Julius Caesar Zoglio, Archiepiscopus Atheniensis, palam renunciatus fuit Nuncius, Monachii sedem habiturus.

Inexpectata rei novitas universam subito perculit Germaniam, atque eos comprimis Praesules, quorum Dioeceses intra Bavariae atque Palatinatus fines protenduntur; hi quippe sun cum animo reputarunt graves conflictus, alias jam habitos Nunciorum illorum causa, prospexeruntque non inaniter, insultantem perpetuo hierarchiae Germanicae Nunciorum procurationem novas denuo vires sumpturam in hoc novo Nuncio, ut tandem laborantem Episcoporum Germaniae auctoritatem illi magis deprimant, & constitutiones patrias penitus derideant, ac frustrentur.

Malorum horum imminentium solicitudine, ac metu, exciti Archiepiscopus Elector Moguntinus, & Salisburgensis Archiepiscopus, tum & plures Germaniae Praesules, ferio esse obnitendum principiis duxerunt; & primum quidem opportune sciscitati sunt per literas ex Romanis: quamnam vellet Pontifex novo Nuncio Monacensi attribuere potestatem? Quod si illi demandanda est communis provincia aliorum legatorum, nomine variorum principum in aulis exteris degentium, inoffensum utique fore, imo praeclarum summi Pontificis propositum, ac utriusque, & Pontificis & Electoris Bavariae principatui convenientissimum: Sin vero Comes Zoglius & in Bavaria exercere debeat jurisdictionem, qua praeditum se dicit Nuncius Coloniensis, Episcopali ordini tantopere perniciosam, nil nisi novas turbas, & conflictus orituros; praesertim quod tam in Moguntino, quam Salisburgensi Archiepiscopatu, nullius unquam Nuncii Apostolici toleratus sit interventus, neque opera illius rebus agendis unquam adhibita.

Archiepiscopis, anxie de hoc edoceri cupientibus, paulo post allatum est responsum e Romana Curia, plenum dominatu: eandem omnino fore & Bavarici & Coloniensis Nuncii potestatem. Qua quidem Pontificis decernentis libertate nimium quantum aucta est Archiepiscoporum Germaniae inquietudo, & simul increvit ardor defendendi jura sua Ordinaria contra Romanas invasiones: rediit & tinnitus aurium, ex tot gravaminibus Germanicae Nationis contra Nuncium Apostolicum Coloniensem nuper & perpetuo prolatis, & quam justis sententiis exuberantem illius Nuncii dominatum suprema Imperii tribunalia saepe jam repressierint, memoria recurrebat. Igitur pro sua reverentia denuo insistunt apud summum Pontificem Archiepiscopi, hortanturque communem Patrem, & Canonum custodem, nollet persequi consilium, quod intempestive coeperat ad Nuncium Bavaris submittendum: rem hanc fore periculosae plenum aleae, atque odiosis consecutionibus obnoxiam: esse & elapsa tempora despotismi curialis, neque Archiepiscopos & Episcopos Germaniae porro passuros, ut ad arbitrium Romanae curiae sua auctoritas procumbat, munita jure hierarchiae originario, atque publicis Imperii decretis stabilita. Quod si alia ratione depellere discrimen nequeant, imploraturos sese Augusti Caesaris, Summi Ecclesiarum Germanicarum Advocati, auxilium, qui jura earum ac libertates, legibus Imperii implexas, irrefragabili judicio tueatur.

Verum & haec ad Pontificem flectendum Archiepiscoporum opera incassum recidit; perfunctorie responsum fuit Electori Archiepiscopo Moguntino: Pontificem permanere sua in sententia; Archiepiscopus autem Salisburgensis, aliique, qui his sese junxerunt, Episcopi a Cardinale Secretario sunt con-

condocefacti: ne quidem responsurum Pontificem eorum literis.

Liquido intellexerunt Archiepiscopi ex hac repulsa spei suæ fallaciam, & quam Romani semper parvi pendant justas querimonias Germanorum, quin & insolitas usurpationes non modo retinere hodiedum studeant, sed & provehere, atque Hierarchiam Germanicam ad fastus sui duntaxat, & commodorum rationes attemperare, contra ac ecclesiasticæ præcipiunt, civilesque leges. Quapropter cum mora premeret, & adventus Nuncii in Bavariam jamjam imminere diceretur, neque etiam superesset tempus, statuendi modum ac vias pertractando negocio ex collectis omnium Germanorum Præsulum suffragiis, Archiepiscopus Elector Moguntinus, & Salisburgensis Archiepiscopus, abjecta omni cunctatione, opitulatorem Cæsarem appellarunt, qui pro perpetua sua ad sustentandum Imperium vigilantia, ac promptitudine, die 12. Octob. Anni 1785. significari jussit Romanæ Curiæ: sua supremi capitis intercsse, servari in Imperio immunitatem Episcoporum ab exteris vexationibus, atque ab aggressoribus jurisdictionis, publicis legibus sancitæ: Sacramento sese adstringi ad hanc defensionem, neque unquam permissurum, ut novus Nuncius Apostolicus, in Germania constitutus, Ecclesiarum libertates ibidem exagitet. Archiepiscopis autem, opem poscentibus, eodem die 12. Octob. Anni ejusdem edito decreto patefecit, maximam suam, ex eorum zelo haustam animi voluptatem, nihilque sibi magis cordi futurum pollicitus, quam augusto eos undequaque tueri patrocinio: Evocavit etiam Princeps Optimus, & impense eos cohortatus est, ut unitis Suffraganeorum suorum sententiis exponerent gravamina omnia, & usurpationes, non modo a Nunciis Apostolicis hactenus in Germania exercitas, sed & alias quasque, a Romana Curia proterve invectas, ad constringendum jus Ordinarium; ut ita offendicula illa omnia cognita, atque ad sacrarum, civiliumque legum normam expensa, generali Imperatoris, omniumque ordinum decreto proscribantur, atque felicius e patria exterminentur.

In medio hoc negociorum æstu, intellecta etiam desuper Imperatoris mente, ablegavit nihilominus Romana Curia Mense Majo Anni 1786 Nuncium Zoglium in Bavariam, jussitque Cardinalem Secretarium illac liberrime perscribere: æqualem esse, ac ratam hujus & Coloniensis Nuncii facultatem. Quo ausu indomito Romanæ Curiæ vix accidere Germanicæ Nationi quid contemptibilius poterat. Incitavit autem hæc agendi durities præcipuos Archipræsules Imperii, eoque abduxit, ut freti patrocinio Imperatoris serio cogitarent Metropolitana sua, & diœcesana jura primæ suæ & justissimæ restituere integritati. Horum Archipræsulum quatuor fuere: tres Archiepiscopi Electores, & Archiepiscopus Princeps Salisburgensis: tum quod urgens negotium inchoari sine mora quantocyus oporteret: tum quod præparanda primum esset gravaminum materies, suumque in ordinem redigenda, atque etiam petitionum fines delineandi, ut promptior sperari queat Episcoporum cæterorum concordia: tum denique quod eminentes hos in Imperio Archipræsules Imperator ipse voluerit primam perficiendo operi manum admovere. Hi itaque quatuor Archiepiscopi Mense Augusto Anni 1786 Emblii suos per delegatos congregati, sequentia capita, in Episcoporum reliquorum cœtu uberius perquirenda, uno animo ediderunt Germanico idiomate:

I.

Christus, der Stifter unserer heiligen Kirche, hat den Aposteln, und ihren Nachfolgern den Bischöffen, eine unbeschränkte Gewalt zu binden, und zu lösen, für alle jene Fälle gegeben, wo es die Nothwendigkeit, oder Nutzbarkeit ihrer Kirchen, oder der zu denselben gehörigen Glaubigen, immer erfordern mag, und es ist

(*a*) Nach der Natur der ursprünglichen Kirchen-Verfassung keinem Zweifel unterworfen, daß alle in den Kirchen Sprengeln der Bischöfe wohnende Personen, ohne Unterschied, in innerlich- und äußerlichen Religionswesen denselben untergeordnet seyen; dahero soll

(*b*) Allen Diözesanen verboten seyn, den Recurs mit Vorbeygehung ihrer unmittel-

I.

Christus Ecclesiæ auctor plenam Apostolis, eorumque Successoribus Episcopis, indidit potestatem ligandi atque solvendi diœcesanos suos, pro omni necessitatis, atque utilitatis eventu.

(*a*) A prima statim Ecclesiæ origine Episcopi fidelium quique suorum internam & externam religionem, ac cultum sunt moderati.

(*b*) Itaque vetitum sit, præterito diœcesano proprio Episcopo deferre causas

ad

baren geistlichen Oberhirten, nach Rom zu nehmen; indessen wird denselben nicht benommen, in den von rechtswegen dazu geeigneten Fällen sich der Berufungsmittel Stufenweise nach der Hierarchischen Verfassung zu bedienen.

ad Romanum tribunal; nisi legitima sit, & Hierarchiæ legibus accomodata appellatio.

(c) Keine Exemptionen, weil sie der Verwaltung des bischöflichen Amtes entgegen stehen, können ferner mehr Plaz haben; jedoch mit Ausschließung jener Corporum, und Glieder, deren Exemption durch Kayserliche Freyheits-Briefe bestättiget, und in dem Reiche allgemein anerkannt ist.

(c) Tolluntur Exemptiones quæque, Episcoporum jurisdictionem remorantes; nisi quæ exactæ sint ad publicas Imperii leges, usque firmatæ.

(d) Keinem Mönchs-Orden solle hinfüro erlaubt seyn, den Namen Exemt in Hand- oder Druck-Schriften sich beyzulegen; den Kloster-Geistlichen wird

(d) Monachis deinceps nullatenus liceat Exemptionum titulos sibi vendicare.

(e) verboten, Verordnungen, oder Bescheide von ihren Generalen, oder General-Capiteln, auch sonstigen außer Deutschland wohnenden Obern, von deren Verbindung sie für allemal gänzlich losgesagt werden, anzunehmen: den General-Versammlungen beyzuwohnen, oder ein Geld-Beytrag, unter was für einen Vorwand es immer sey, dahin abzuschicken.

(e) Nec Regulares acceptent aut exequantur Decreta suorum Præsidum Generalium, extra Germaniam degentium, aut Capitulorum, in præjudicium Ordinariæ jurisdictionis; neque intersint illis capitulis, neque iis cogendis dent symbolam.

II.

Ein jeder Bischof kann, vermög der von Gott erhaltenen Gewalt zu binden, und zu lösen, Gesetze geben, und in denselben aus zureichenden Ursachen dispensiren. Er allein kennt die Bedürfnisse seiner Heerde, und die erforderliche Mittel dieselbe zu heben, und muß daher in dem besondern so wohl, als allgemeinen Kirchen-Gesätzen den Glaubigen einige Nachsicht auf eine bestimmte Frist, oder auch so lang gestatten können, als Zeit und Umstände es erfordern. Er ist sonach

II.

Quilibet Episcopus ob procurationis suæ, a Christo sibi inditæ auctoritatem, uti ligare valet, ita & solvere ac dispensare, id est, immunitatem etiam a communibus Ecclesiæ præceptis impertiri; ut qui solus noverit, qua temperatione diœcesanorum suorum opitulari necessitatibus oporteat.

(a) berechtiget in dem allgemeinen Abstinenz-Gebotte auf erwehnte Art zu dispensiren, wenn diese Dispens sich auf öffentliche Nothwendigkeit, oder Nutzbarkeit der ihm untergebenen Diœcesanen gründet: Wie auch

(a) Hac cautione adhibita, Episcopus jure suo abstinentiæ præceptum moderatur, aut etiam tollit, si necessitas, aut utilitas suorum Diœcesanorum id sibi postulet.

(b) in allen Ehe-Hindernüssen, so weit der heilige Stuhl zeither den Bischöfen allgemeine Dispens-Vollmacht, oder auch zuweilen in einzelnen Fällen noch nähere Grade, nämlich in secundo gradu consanguinitatis, und in 1mo & 2do affinitatis Dispensen zu ertheilen pflegte. Wobey es jedem Erz- und Bischofe frey bleibt, in vorkommenden bedenklichen Fällen sich bey Sr. Päpstlichen Heiligkeit Raths zu erholen.

(b) Dispensabit item Episcopus in impedimentis matrimonii, nempe quousque suppetit facultas, Episcopis a S. Sede concessa aut generaliter, aut peculiariter pro viciniuribus gradibus, veluti secundo consanguinitatis, & primo & secundo affinitatis. In casibus tamen majore consideratione dignis liberum sit cuique Episcopo requirere a S. Sede consilium.

(c) Da in dem dritten und vierten Grade der Consanguinität und Affinität, auch der geistlichen Verwandschaft in den meisten Fällen, und dem sogenannten Impedimento publicæ honestatis schier immer dispensirt wird, so könnte mit den übrigen Bischöfen näher überlegt werden: ob es nicht räthlicher seye, die obgenannte Impedimenta ganz aufzuheben. Ingleichen gehöret

(c) Quoniam in tertio & quarto gradu affinitatis, item in cognatione spirituali, atque in impedimento publicæ honestatis, Episcopi passim elargiuntur immunitatem contrahentibus; disquirant solerter Ordinarii: consultiusne foret, ac salutarius, hæc impedimenta penitus abolere?

(*d*) auch die Gewalt eines jeden Bischofs die Verbindlichkeiten, die aus den heiligen Weyhen entspringen, aufzuheben, und werden die Erz- und Bischöfe diese Befugniß bey eintrettenden erheblich und dringenden Ursachen in Ansehung der Sub- und Diaconen gebrauchen.

(*e*) Die Ordensgeistliche von ihren feyerlichen Gelübden, wenn hinlängliche canonische Ursachen vorhanden sind, loszusprechen, und zu verordnen, daß in allen Manns-Klöstern die Gelübde erst nach vollendeten 25sten Jahre, in Weibs-Klöstern aber nach vollbrachten 40sten Jahre abgelegt werden.

III.

Die Erfahrung lehret, daß auch die besten Absichten mancher milden Stiftungen bey veränderten Zeitläuften entweder gar nicht mehr, oder nicht so, wie Anfangs erreichet werden können. Die Bischöfe sind befugt in diesen Fällen zum besten der Religion, oder des gemeinen Wesens eine fromme Stiftung in eine andere, die dem Hauptzwecke gemäßer, und den würklichen Bedürfnissen angemessener ist, zu veränderen.

IV.

Dieses vorausgesetzt werden

(a) Die sogenannten Facultates quinquennales hinfüro von dem Römischen Hofe nicht mehr begehret, sondern in den darinn enthaltenen Fällen die erforderlichen Dispensen, wenn canonische Beweggründe in Mittel liegen, vom Bischof ertheilt. Jene Dispensen, die auswärtig erlangt werden, sollen kraftlos seyn.

(*b*) Auch die übrigen Römischen Bullen, Breven oder sonstige Päpstliche Verfügungen verbinden ohne gehöriger Annahme der Bischöfe nicht; ohne dieselben sollen

(*c*) auch die Erklärungen, Bescheide, und Verordnungen der Römischen Congregationen, wie sie immer genannt werden mögen, in Deutschland nicht anerkannt werden. Eben so hören

(*d*) die Nunciaturen in Zukunft völlig auf; die Nuncii können nichts anders als Päpstliche Gesandten seyn, und dörfen nach der von Kayserlicher Majestät untern 12. Octobet 1785. ertheilten allerhöchsten Erklärung, welche sich auf die Kirchen- sowohl, als Reichs-Fundamental-Gesetze gründet, keine Actus Jurisdictionis voluntariæ oder contentiosæ mehr ausüben.

(*e*) Die Amtsverrichtungen aller Apostolischen Proto- und Notarien in Deutschland sollen ohne vorgängige Prüfung und Immatriculation derselben bey den Bischöflichen Gerichten nicht mehr statt finden. Ein jeder Bischof kann auch in seiner Diözes eigene Notarios ereiren. Diese Gewalt fällt aber bey den Ordens-Vorstehern, einige Notarien zu ihren Ordens Verrichtungen zu machen, für die Zukunft gänzlich hinweg.

(*d*) Susceptorum quoque sacrorum ordinum solvere valent obligationem Episcopi justis de causis; ac præsertim Subdiaconatus & Diaconatus.

(*e*) Regularium denique vota solennia; si canonicæ adsint rationes; hinc professionem Virorum ad 25tum, fœminarum autem ad 40mum ætatis annum prudenter defigent.

III.

Cum piæ fundationes ob temporum vicissitudines non raro aut collabantur penitus, aut saltem sua ab origine desciscant, erit in potestate Episcopi, re ita exigente, ejusmodi fundationes in alias convertere, fundatoris piæ voluntati, rerumque præsentium necessitati magis consentaneas.

IV.

His ita constitutis.

(*a*) Illarum quinquennalium facultatum non jam porro expetetur concessio a Romana Curia: quin magis, dum canonicæ subsunt rationes, quivis Episcopus comprehensis ibidem facultatibus, jure suo utetur ad dispensandum. Exteræ autem dispensationes nullæ erunt, & inanes.

(*b*) Bullæ, Brevia, cæteræque constitutiones Pontificiæ nisi acceptentur ab Ordinario, ac probentur, omnis erunt roboris expertes.

(*c*) Sic & Romanarum Congregationum declarationes, aut Decreta, nisi assentiatur Episcopus, erunt irritæ.

(*d*) Usitata imposterum tota intercidet Apostolicorum Nunciorum auctoritas, nec nisi Legatorum munere fungentur, utpote quibus Decreto Cæsareo, die 12 Octob. Anni 1785 recte interdicta sit omnis seu voluntaria seu contentiosa jurisdictio.

(*e*) Notarii denique & Proto-Notarii Apostolici, nisi in Germania examinati sint & probati, omni carebunt jure agendi in dicasteriis ecclesiasticis; quin magis ipsi Episcopi idoneos in diœcesi sua creabunt Notarios. Superioribus autem Regularibus omnis sit adempta potestas constituendi pro causis suis quospiam ejusmodi Notarios.

V. Plu-

V.

Es ist in der alleinigen Gewalt des Bischofs in der Mehrheit der Præbenden zu dispensiren.

(*a*) Diese Dispens kann nicht verliehen werden, es seye dann, daß der Fall des Capituli de Molta eintrette; indeme es dem Geist der Kirche, und der frommen Stifter ganz zuwider ist, daß ein Geistlicher, der kaum ein Beneficium zu versehen im Stand ist, zwey oder mehrere Präbenden genießen solle.

(*b*) Und ob dieser Casus Capituli wahrhaft da seye, darüber hat der Bischof in allen Stiftern zu erkennen.

(*c*) Es ist daher den Kapiteln verboten, jemand den Besitz der anderten Präbende in so lang zu ertheilen, bis denselben die Erklärung des Bischofs von der ertheilten Dispensation zugekommen ist. Liegen aber die Stifter in verschiedenen Diœcesen, so soll der Bischof, unter dessen Gewalt die anderte Pfründe gelegen, die Beweguirsachen der nachgesuchten Dispensation zu untersuchen, und diese zu ertheilen haben, und so weiter.

V.

Pluralitas Beneficiorum ut cuidam concedatur, dependebit id ex solius Episcopi arbitrio.

(*a*) Nemini tamen id indulgeatur ab Episcopo, oisi ad præscriptum Capituli *De multa*; adversatur quippe institutis Ecclesiæ, & piorum fundatorum menti, ot, qui vix uni beneficio ecclesiastico rite deservierit, duo aut plura possideat.

(*b*) De recta autem exceptione Capituli *de multa* solus Episcopus semper, & ubique feret judicium. Hinc

(*c*) Capitulis quibusque interdicitur collatio secundi beneficii, nisi primum Episcopus de eo pronunciaverit; Quod si in diversis Diœcesibus sita sint Capitula, joditium de secundo beneficio obtinendo pertinebit ad eum Episcopum, in cujus diœcesi secundum illud beneficium extiterit.

VI.

Gegen die Eingangs erwähnte, und durch die falsche Decretalien veranlaßte Neuerungen, wurden zwar bald darauf von der deutschen Nation Klagen erhoben, und dieselbe suchte sich auch dagegen in den Kirchen-Versammlungen zu Kostnitz, Basel und Trient Hülfe zu verschaffen; Allein die zur Abhülfe verfaßte Decreta Basileensia wurden nicht lange hernach in dem zu Aschaffenburg eingegangenen Concordat wieder beschränkt, endlich gar obige Decreta sowohl, als dieses Concordat in einigen Punkten zum Nachtheil der deutschen Nation unrichtig ausgeleget, und in mehrern ganz überschritten: worüber die Kayser Friederich III., Maximilian I. Karl V. rc. auf den Reichstägen zu Nürnberg, Freyburg, Worms, Augsburg rc. und vorher schon die Rheinische Geistlichkeit öffentliche Beschwerden geführet haben; „Wie nämlich die Concordata, so zu Basel zwischen den Stuhl zu Rom, und der deutschen Nation aufgerichtet, und beschlossen worden, in mannigfaltige Wege verbrochen würden." Von der noch immerwährenden Fortdauer dieser Beschwerden zeugen das Kuhrkollegiums Schreiben von 19. März 1764. an Seine Kayserliche Majestät, die im Jahr 1769. von den drey geistlichen Kuhrfürsten zu Koblenz zusammen getragene Gravamina, und die tägliche Erfahrnng.

VI.

Studuit Germanica Natio exterminare corruptelas, a Pseudo-Decretalibus in Disciplinam iovectas, in Conciliis Constantiensi, Basileensi, & Tridentino; quod & Decreta Basileensis concilii reipsa præstiteruot. Verum hæc Decreta a Concordatis Aschaffenburgensibus temere restricta fuerunt; ac paulo post utrisque & Decretis illis, & Concordatis accessit a Romanis non modo interpretatio, Germanis maxime invidiosa, sed etiam aperta violatio; de quibus & Rhenanus Clerus, ac præcipue Imperatores Fridericus III, Maximilianus I. Carolus V. &c. amare conquesti sunt in Congressibus Imperii, Norimbergæ, Friburgi, Wormatiæ, Augustæ &c. habitis. Perdurant autem hodiedum illa Nationis gravamina, quod testatur Collegium Electorale in literis, die 19 Martii Anni 1764 ad Imperatorem datis, quodque rursum anno 1769 tres Electores ecclesiastici Confluentia ad Imperatorem doleoter perscripserunt.

VII.

Zur einstweiligen Abhülfe derselben wird in der allerehrerbietigsten Zuversicht des nach etwaigem Erforderniß auch mit Nachdruck anzuwendenden Kayserlichen Schutz- und Schirm-Amtes festgesetzet:

VII.

In plena fiducia de certo, quod Augustus Imperator sancte fuit policitus, patrocinio ad emergendum tandem ex illis salebris, statuitur:

(*a*) Daß so lang die Concordaten noch bestehen, und von der Nation keine andere Vorsehung geschehen, die Decreta Basileensia, wie sie im Jahr 1439. unter König Albert zu Mainz angenommen worden, pro Regula Coocordatorum, und die in Concordatis Aschaffenburgensibus Anno e448. dem Päpstlichen Stuhle einsweilen bedungene jura pro Exceptione a regula zu halten.

(*b*) Den deutschen Kirchen der Cathedral- und niedern Capiteln, und den einzelnen Patronen wied durch die Extravagans Execrabilis das Recht nicht benommen, die Pfründen, weiche gemäß dieser Bulle ledig weeden, zu veegeben.

Die erste Pfründe wird durch diese gar nicht erledigt, wann der Pfründner ein Domizellar ist, oder sonst eine zu seinem Unterhalt nicht hinreichende Præbende erhält.

(*c*) Die Reservationen in der Extravagans *ad Regimen* können in- und für Deutschland nicht statt haben. Sie passen auf den Zustand der deutschen Kirche gae nicht, und sind deswegen die darinn angezogene Fälle der Translation, Deposition, Privation &c. auf dieselben nie anwendbar. In diesen Fällen gehört noch zur Zeit nur die Bestätigung des Neuerwählten nach Rom, die nie, ais aus erhedlich- canonischen Gründen verweigert werden kann. Ein anderes ist jedoch mit jenen Provisionen, die etwa allein von der Freygebigkeit und Willkühr des Apostoiischen Stuhls abhangen.

(*d*) Jene Clauseln haben keine Kraft, weiche den indoliis de retinendis dignitatibus, & beneficiis præhabitis beygesetzt zu werden pflegen, und die den effectum reservationis weiter, auch auf die künftige Fälle, vacationis per obitum, noch suspendiren, und verschieben sollen.

(*e*) Eben so unkräftig sind auch die vou der Römischen Curie gegen die deutschen Freyheiten nach den Concordaten eingeführte Reservationen.

(*f*) Jedoch können die Brevia eligibilitatis in den dazu geeigneten Fällen annoch so lange zu Rom impetrirt werden, bis durch eine allgemeine Kirchenreformation auch hierinn andere Vorsehung geschieht.

VIII.

(*a*) Damit die Erbfolge in den geistlichen Pfründen gänzlich vertilget werde, sollen die Resignationes in favorem, sie seyen vere oder ficte tales, allenthalben in Deutschland verworfen, und sowohl vor der Römischen Kurie, als vor den Bischöfen verboten seyn. Sie müssen ohne einigen Vorbehalt des Resignanten dergestalt geschehen, daß der Bischof, oder wem das Begebungs-Recht zustehet, die freye Macht habe, die Pfründe, wem er wolle, zu verleihen.

(*b*) Wollte diesem ungeachtet ein deutscher Bischof die Resignationen mancher Pfründen bey der Römischen Kurie noch

(*a*) Quamdiu Concordata illa porro obtinebunt, neque aliod quid dispositum fuerit a Germanica Natione, Decreta Basileensia, tempore Alberti Regis Anno 1439 Moguntiæ acceptata, imposterum esse habitura vim Regulæ; Jura autem Papalia in Concordatis Aschaffenburgensibus fundata Anno 1448, fore ceu Exceptionem a Regula.

(*b*) Germanicis Ecclesiis Cathedralium, & Collegiatorum Capitulorum; itemqoe privatis collatoribus, non censeatur ademptum esse jus per Extravagantem *Execrabilis*, quin beneficia conferant, juxta sensum illius Bullæ liberata.

Primum beneficium oon liberatur, dum beneficiarius est Domicellaris, vel aliud beneficium tenet, sustentationi insufficieos.

(*c*) Reservationes in Extravagante *ad Regimen* allatæ, nullatenus conveniunt institutis Germanicarum Ecctesiarum; ideoque & memoratæ ibidem tranalationes, depositiones, privationes &c. non afficiunt Germanos. Sola neo-electi confirmatio ioterim erit juris Romani, nunquam neganda nisi canonicis de causis. Aliter se tamen habebunt provisiones, ad Summi Pontificis liberalitatem atque arbitrium proprie pertinentes.

(*d*) Carebunt omni effectu elausulæ, indultis *de retinendis dignitatibus, & beneficiis præhabitis* adjectæ, quæque effectum reservatioois etiam ad futuros eventus *vacationis per obitum* protendunt.

(*e*) Irritæ quoqoe erunt reservationes, quibus Romana Curia infestavit Germanorum libertates etiam post inita Concordata.

(*f*) Nihilominus Brevia eligibilitatis impetrare licebit a Romanis more veteri, quoadusque & de his instauratio Disciplinæ Geoeralis aliud pro Germania decernet.

VIII.

(*a*) Ut ecclesiastica beneficia refugiant penitus hæreditariam successionem, rejiciuntur omnes resignationes in favorem, seu vere seu ficte tales; oeque Romana Curia neqoe Episcopus eas ratihabeat. Resignans eo decedat absque omni reservatione, liberrimamque relinquat aut Episcopo, aut alteri legitimo collatori potestatem conferendi illud beneficium cuicunque voluerit.

(*b*) Quod si nihilominus velit quispiam Germaniæ Episcopus fieri resignationem quorundam beneficiorum apud Romanam Curiam,

geschehen lassen, so ist er jedoch nicht gehalten, eine Collation von daher anzunehmen, wenn nicht der Provisus van Ihm vordersamst das Testimonium idoneitatis, und zwar unter dem Ausdruck der bestimmten Pfründe erhalten hat. Dieses darf über sechs Monate von Tag der Ausfertigung nicht ait seyn, und hängt die Verweigerung oder Verleihung desselben von dem alleinigen Pastoralgutbefinden eines jeden Bischofs ab, warinn kein weiterer Recurs statt haben kann.

Curiam, non tenebitur tamen ullam acceptare collationem, nisi primum Provisus obtinuerit ab Episcopo testimonium idnneitatis ad illud beneficium capiendum. Non excedet autem illud a die emanationis spacinm sex mensium. Neque ab arbitrio proprii Episcopi ulla ulterior patebit appellatio.

(*c*) Der Resignatarius ist in diesem Falle schuldig, die Päpstliche Collation in Zeit von drey Manaten dem Bischof, in dessen Kirch-Sprengel die Pfründe gelegen, und dem Capitel varzulegen, ansonsten die Resignation als nichtig anzusehen ist.

(*c*) Resignatarius in hoc casu obstrictus est, collationem Papalem Episcopo, in cujus diœcesi existit illud beneficium, aut Capitulo exhibere intra spacium trium mensium; alioquin evanescet omnis illa resignatio.

(*d*) Indessen sind die Bischöfe befugt, die Resignationen aller Beneficien ihres Kirchen-Sprengels, jedoch ohne Beeinträchtigung der Patronats-Rechte, in jedem Monate anzunehmen, und nach Verhältniß entweder zu begeben, oder als erledigt zu erklären.

(*d*) Episcnpo integrum sit acceptare resignationem cujuscunque beneficii in sua diœcesi qunlibet mense, sine tamen præjudicio juris Patronatus. Poterit & illud pro re nata aut conferre, aut vacans edicere.

IX.

Die Bischöfe werden auch nicht gestatten, daß die zu Ram allenfalls ertheilte Coadjutorien auf Probsteyen, Dechaneyen, Persanaten in Deutschland von einiger Wirkung seyen.

Curæ Episcoporum fuerit, ne Coadjutoriæ Præpositurarum, Decanatuum, Personatuum, si quæ Romæ obtentæ sunt, in Germania valorem aut effectum sortiantur.

X.

Die Dignitates majores post Pontificales in den Cathedral- und die principales in den Collegiat-Kirchen sind vermög der Concordaten dem Päpstlichen Stuhl nicht reservirt, und werden daher von jenen, denen es sonst zukömmt, in Erledigungs-Falle wieder besetzt. Keine Römische Provision, oder Confirmation jener Pröbste, die zeither ex indulto Papali gewählet worden, kann hierinn mehr statt haben.

Vi Concordatorum Sedi Romanæ non sunt reservatæ dignitates majores post Pontificales in cathedralibus, neque principales in collegiatis ecclesiis. Dum liberæ sunt, a proprio collatore conferentur. Neque etiam porro in Germania usum habere poterit Romana Provisio, aut confirmatio Præpositorum, hactenus ex indulto papali electorum.

XI.

(*a*) Die Bischöfe werden auch den unabweichlichen Bedacht nehmen, daß die geistlichen Dignitäten und Beneficien in ihren Diœcesen vom Römischen Hofe, so lange deutsche Beneficien von daher noch verliehen werden, nicht anderst, als auf vorheriges oben schon erwähntes Zeugniß der Fähigkeit, sodann von andern Patronen, und besonders von Ihnen selbst keinen andern, als fähigen, würdigen, und verdienstvollen Personen begeben werden, vorzüglich aber solchen, welche sich der Seelsorge, oder dem Lehramte mit Nutzen lange Zeit gewidmet, und der Kirche, der sie incorporirt sind, ersprießliche Dienste geleistet haben, oder noch leisten.

(*a*) Curabunt impense Episcopi, ne dignitatibus, aut beneficiis, interim a Romana Sede conferri solitis, aut quæ Patronorum quorumque, etiam Ordinario jure obtinentur, unquam ornentur homines, nisi testimonio idoneitatis, meritisque suffulti; ac præsertim qui longam & præclaram seu animarum curæ, seu doctrinæ salutari propagandæ operam impenderunt.

(*b*) Die zur Erhaltung eines Beneficiums erforderliche Jahre wären nach der Eigenschaft des anzutrettenden Beneficii zu bestimmen. Es müßte dahero ein jeder zu

(*b*) Non conferatur alicui beneficium, nisi qui adimpleverit præscriptos illi beneficio obtinendo annos: Subdiaconale beneficium ad 22^{dum}: Diaconale ad 23^{tium}:

Pres-

Erlangung einer Subdiaconal-das 22ste, einer Diaconal-das 23ste, und einer Priesterpräbende das 25ste Jahr angefangen haben.

XII.

Damit auch dergleichen Stifter, und andere Kirchen des nöthigen Dienstes ihrer Geistlichkeit nicht beraubt würden, so sollen jene Canonici und Pfründner, welche das gesätzliche Alter haben, binnen einem Jahre die erforderliche heilige Weihungen empfangen, und sich vorläufig in den hierzu nöthigen Wissenschaften befähigen, sodann aber die nach Verhältniß ihrer Pfründen ihnen zukommende Obliegenheiten verrichten, oder im Entstehungsfalle soll der Bischof berechtigt seyn, wenn er die säumige vorderſamst gehörig ermahnet hat, die Präbende, oder Pfründe nicht nur als erledigt zu erklären, sondern auch, wo nicht ein Patronatrecht eintritt, auf der Stelle zu begeben, es seye dann, daß die Hinderniß nicht von Seiten des Pfründners, sondern von der Pfründe selbst herrühre.

XIII.

Um endlich von den deutschen Kirchen ausländische Candidaten abzuhalten, werden nach dem Beyspiele mehrerer auswärtigen Kirchen, alle, so nicht gebohrne Deutsche sind, zur Erhaltung einer Pfründe, als unfähig erklärt; es wäre dann, daß sie vorher der deutschen Natinn wirklich einverleibt worden seyen; jedoch kann durch dieses letztere den allenfallsigen Statuten mancher Stifter nicht derogirt werden.

XIV.

Ueber die Statuten der deutschen Kirchen können die Römische Dispensationen nie statt haben.

XV.

Das den drey Erzbischöfen und Kuhrfürsten des deutschen Reichs gleich nach den Concordaten ex pacto verliehene Indultum perpetuum in jenen Kirchen, wo die alternativa mensium statt hat, die in den ungleichen Monaten vacant werdende Präbenden zu vergeben, ist nicht nur von dem Römischen Hofe auf Jahre beschränkt worden, sondern derselbe hat sogar einige vermög des Indolti den Erzbischöfen zukommende Monate in der Folge andern dem Erzbischof-untergeordneten Corporibus in einem oder anderen Erzbisthum verliehen.

(*a*) Daher Kayserl. Majestät zu erbitten wären, sich bey seiner Päpstlichen Heiligkeit mit Nachdruck dahin zu verwenden, damit die gegen das obgemeldete Pactum post Cnncnrdata in solchem Erzbisthum an andere, als den Erzbischof, zum Nachtheil des Indulti überlassene Päpstliche Monate wieder eingezogen, und vom Papste nur an den Erzbischof zurück gegeben werden.

Presbyteriale ad 25tum ætatis annum inchoatum defigitur.

XII.

Ut Canonici quiqne & beneficiati Ecclesiis suis & Capitulis debite deserviant, suscipiant, modo legitimam habeant ætatem, sacros ordines intra anni spaciom, & necessariis vacent studiis, qoibus imbuti munera, beneficio suo devincta, rite peragere valeant. Hæc vero si præstare negligant beneficiati, neque Episcopo monenti obtemperent, erit in potestate Episcopi, noo modo palam edicere: vacare penitus illud beneficium, sed & alteri cuidam illod libere conferre; nisi forte jus Patronatus nbsistat, aut mora beneficin magis quam beneficiato debeat attribui.

XIII.

Ad Candidatos exteros a Germanicarum ecclesiarum ambitu felicius amovendos, statuitur: neminem nisi Germanum nrigine esse beneficiis capessendis idoneum; qund & plures exteræ Ecclesiæ pro suis laudabiliter sanxerunt; nisi fnrte qnis jure donatus sit incolatus Germaniæ, aut probatæ cujusdam Capituli constitutiones id sibi sua ab nrigine vendicent.

XIV.

Romanæ dispensationes non valent infringere instituta Germanicarum Ecclesiarum.

XV.

Indultum perpetuom conferendi beneficia vacantia mensibus inæqualibus, ubi viget alreroativa mensium; Indultum, inqnam, illud perpetuum, mox post Concordata, tribus Archiepiscopis Electoribus Germaniæ pacto firmatum, non modo restrinxit Romana Curia ad certos annos, sed etiam quospiam menses, vi indulti Archiepiscopis proprios, certis corporibus, veluti universitatibus, concessit in quibusdam Archiepiscopatibus.

(*a*) Itaque exorandus est Imperator, velit apod Summum Pontificem id effectum dare, ut concessiones mensium, in detrimentum & indulti & Archiepiscoporum aliis corporibus oblatæ, pactumque post Concordata initum violantes, revocentur a Pootifice, atque rursum Archiepiscnpo restituaotur.

(*b*) In-

(*b*) Das Indultum perpetuorn ist den Erzbischöfen gleich bey Antritt ihres Amtes mit der Confirmationsbulle auszufertigen.

(*c*) Sollte aber in beyden vorstehenden Punkten wider Vermuthen der Päpstliche Hof sich nicht willfährig bezeigen, so sind die Erzbischöfe befugt, die Prädenden, die in den Päpstlichen Monaten in Erledigung kommen, ohne weiteren Anstand zu verleihen, und werden Se. Kayserl. Majestät allergnädigst geruhen, die Erzbischöfe bey diesem Rechte so, wie die dießfallsigen nach besondern Erzbischöfl. Salzburgischen Befugnisse gegen alle Eingriffe Reichsoberhauptlich zu schützen.

(*d*) Da aber den Erz- und Bischöfen Deutschlands zur ordentlichen Verwaltung ihrer Diœcesen die Vergebung der Beneficien nöthig ist, und in den Concordaten die sechs Monate den Papsten nicht auf ewig eingeraumt sind, so wird auch hierinn auf den hoffentlich bald zu Stande kommenden National-Concilium Abhilfe zu erwarten seyn.

XVI.

Die in den Concordaten unbekannte, und durch die Curialisten nachher in die Indulta eingeschlichene 2te Provision muß jetzt schon für die Zokunft gänzlich aufhören, besonders weil diese nicht nur dem Proviso ohne Noth große Kösten verursacht, sondern auch zu vielen Streitigkeiten, und Beneficien-Fischereyen Anlaß giebt.

XVII.

Da der Professus informativus bey den neuen Bischöfen nach der Vorschrift der Kirchen-Versammlung zu Trient Sess. XX. Cap. 2. de Reform. entweder von den Nunciaturen, oder den Ordinarien, und in Ermanglung dieser, von den nahe gelegenen Bischöfen geschehen soll, und dermalen die Nunciaturen ohnehin aufhören, so ist, mit Ausschluß derselben, diese Tridentinische Verfügung in die Zukunft genau zu beobachten; damit sich aber kein Anstand ergebe, welcher von den nahe gelegenen Bischöfen den Processum informativum zu machen habe, so wäre dieser nach Maaßgabe der älteren Kirchen-Zucht von dem Consecratore zu veranstallten.

XVIII.

Bey den Bischöfen in partibus wird das gewöhnliche Testimonium idoneitatis der Bischöfe, die sie ernennen, und zu Rom vorstellen, statt des erwähnten Processes um so mehr hinreichend seyn, als diese die nöthigen Eigenschaften des ernannten am besten kennen müssen.

XIX.

Sowohl das Indultum Administrationis, welches vorhin jeweil hat aufgedrun-

(*b*) Indultum perpetuum Archiepiscopis, mox ut Pontificatum adeunt, una cum Bulla Confirmationis extradendum erit.

(*c*) His tamen postulatis si Romana Curia aures præbere nolit, erit in potestate Archiepiscoporum, beneficia, mensibus Papalibus vacantia, sine mora conferre; quæ eorum jura, uti & peculiares libertates Salisburgensis Archiepiscopi, ultro tuebitur Augustus Imperator summo suo Patrocinio.

(*d*) Quoniam vero Archiepiscopis & Episcopis, ut Diœcesim suam rite administrent, pernecessaria est provida collatio beneficiorum: neque etiam menses Papales in Concordatis sunt jure perpetuo stabiliti, erit Nationalis Concilii, quod proxime celebrandum speratur, omnibus his obicibus præscribere ordinem justiorem.

XVI.

Penitus cessabit imposterum secunda Provisio, a Curialistis in indultum contra Concordatorum tenorem intrusa; maxime quod Provisum multis expensis oneret, pluribusque litibus atque beneficiorum captationibus ansam præbeat.

XVII.

Quoniam ex præscripto Concilii Trident. Sess. XX. Cap. 2. de Reform. Processus informativus de Neo-electis Episcopis agitur vel apud Nuncium Apostolicum, vel apud Ordinarium, aut Episcopos viciniores; Nunciaturæ autem in præsentiarum penitus desierunt, erit imposterum, his exterminatis, Tridentina dispositio stricte observanda; Ne vero, quinam viciniorum Episcoporum eo processu defungi debeat, oriatur dissidium, erit id præ cæteris deferendum Consecratori juxta normam veteris disciplinæ.

XVIII.

Testimonium idoneitatis, quod processum informativum supplet, quodque Episcopi, qui nominant Episcopos in partibus, eosque Romæ præsentant, eisdem dare consueverunt, antecellet omnibus aliis testibus; hi quippe optime nosse censentur nominatorum dignitatem.

XIX.

Frustraneum erit posthac Indultum administrationis, hactenus immerito præ-

sumptum;

gen werden wollen, als die Clausula in *Temporalibus* in den Wahlbestätigungs-Bullen sind in Zukunft ganz unzulässig, und ist letztere den Gerechtsamen Kaiserl. Majestät, und des Reichs ganz zuwider.

XX.

Der vom Papst Gregor VII. erfundene, und von Gregor IX. den Decretalen eingeschaltete Eid der Bischöfe, welcher mehr auf die Pflichten eines Vasallen, als den kanonischen Geharsam gerichtet ist, kann ferner um sa weniger beybehalten werden, als die deutschen Bischöfe wirklich darinn dasjenige schwören, was ihnen in Betracht ihrer Verbindung mit dem Reiche zu halten unmöglich ist. Es ist dahero eine neue, dem Päpstlichen Primate sowahl als den bischöflichen Rechten angemessene Eidesformel einzuführen.

XXI.

Wie sehr die Bistehümer Deutschlands durch die Annaten und Palliums Gelder gedruckt werden, zeigen nicht nur die bisher aus Deutschland dieser Ursachen willen nach Rom geschickte unglaubliche Summen Geldes, sondern auch die in vielen Bisthümern dadurch verursachte und angehäufte Schulden.

Der Römische Hof hatte zwar selbst das unbillige dieser Sache in der Aschaffenburger Concordaten eingesehen, und dahera die Retaxationen angelobet, aber bis jetzt noch nicht in Erfüllung gebracht.

Ob nun gleich die deutsche Nation nicht dagegen seyn wird, für die bisherigen Annaten und Palliums-Gelder eine gewisse Taxe zur Belahnung des damit beschäftigen Personalis zu entrichten, sa muß dieselbe dennach wünschen, und hoffen, daß gedachte Taxe nach dem ungefähren Vermögen der Erz- und Bisthümer binnen 2 Jahren in einer National-Kirchen-Versammlung, ader wenn diese, wegen allenfallsigen Hindernissen nicht zu Stand kommen sollte, van seiner Majestät dem Kayser, und dem gesammten Reiche gemäßiget, und bestimmt werden.

Wallte nun in diesem Falle der Römische Haf die in den Concordaten zugesicherte, und ahne daß besandere canonische Ursachen eintretten, nicht zu verweigernde Confirmation, oder das Pallium abschlagen; sa werden die Deotschen Erz- und Bischöfe in der alten Kirchen-Disciplin salche Mittel finden, wadurch sie, mit Beybehaltung der dem Römischen Stuhle schuldigen Verehrung und Subordination, ihr Erz- und Bischöfliches Amt unter dem allerhöchsten Schutze Kayserlicher Majestät ungestört ausüben.

XXII.

(a) Alle Gegenstände, weiche nach der deutschen Reichs- und der alten Kirchen-Ob-

sumptum; uti etiam illa Confirmationis Bullæ adjecta clausula *in temporalibus*; hæc quippe & Imperatoris, & Imperii juribus adversatur.

XX.

Juramentum Episcoporum, a Gregorio VII. Papa neo-inventum, & a Gregorio IX. etiam Decretalibus inserium, quod non tam canonicam obedientiam enunciat, quam eam, qua Vasalti obstringuntur principibus, insuper omnino haberi debet; eo quod Episcoporum officiis, qoibus Imperio adstringuntur, prorsus insociabile sit. Erit igitur necessum, atiam condi Juramenti formuiam, & Primati Ecclesiæ, & Episcoporum juribus magis accomodatam.

XXI.

Annatarum & Palliorum taxæ, quam sint Germanicis Episcopatibus permoiestæ, maxime eiocet ex ingenti summa pecuniarum, hac de causa Romam delatsrum; quarum colligendarum causa piures Episcopatus æri alieno hodiedum gravissime succomboot.

Ipsa Romana Curia acerbitatem hujos tributi justo duriorem agnovit, ideoque & subveniendum esse in Concordatis censuit novasque rationes sumptuum Episcopatibus imperari; quod tamen hocusque factum non est.

Etsi Germanica Natio non renuat quodpiam tributum pendere pro curialistis, in annatarum palliorumque negocio Romæ occupatis, confidit tamen fore, ut Nationale concilium, post doos annos, ut spes est, convocandom, de illa taxa pronunciet juxta cujusqoe Archiepiscopi aut Episcopi facultates. Quod si vero nec conciliom cogi possit suis de causis, ut saltem Imperatoris Ordinumqoe Imperii Decreto illa taxa definiatur.

His ita constitutis, si forte nolit Romana Curia confirmationem, aot Pallium largiri, absqne caosa canonica negandi officiom, in Concordatis pactum; erit Archiepiscopis & Episcopis Germaniæ optime consultum in disciplina ecclesiastica vetere, atqoe in Augusti Imperatoris patrocinio, ot servata in primam Sedem observantia debita, capiant jorisdictionem Pastoralem, eaque rite personguntur, quin Romani Pontificis accesserit aoctoritas.

XXII.

(a) Omnes causæ, seu ex præscripto veteris disciplioæ, seo ex dispositione legum

servanz zu der geistlichen Gerichtsbarkeit gehören, müssen in der ersten Instanz vor die nach der Verfassung einer jeden Diœces bestehende geistliche Gerichte gebracht werden, und gehen, im Berufungsfalle von dem Bischofe unmittelbar an die Metropolitan-Gerichte.

(*b*) Die Päpstlichen Nuncii dörfen sich in keine Sache, weder in der ersten, noch in den folgenden Instanzen, wie oben schon erwähnt worden ist, einmischen.

(*c*) Diesen zufolge werden die Erz- und Bischöfe besorgt seyn, daß ihre geistlichen Gerichts-Stellen mit erfahrnen, geprüften, und sonst rechtschaffenen Männern besetzt, und denselben eine nach den canonischen Gesetzen sowohl, als der im Reiche üblichen Praxis abgefaßte Gerichts-Ordnong, wo solche noch nicht ist, vorgeschrieben werde, damit die geheiligte Justiz auf keinerley Art zum Nachtheil der streitenden Partheyen gehindert oder verletzt werde.

(*d*) Geschiehet von diesen weitere Berufung an den Römischen Stuhl, so ist dieser verbunden, zur dritten Instanz Jodices in partibus und zwar Nationalen zu geben, nod werden diese nach Vorschrift des Conciliums zu Trient gehörig bestimmt, und darauf zu Rom nahmhaft gemacht werden.

(*e*) Noch dienlich- und zweckmäßiger aber würde seyn, wenn sich jeder Erz-Bischof angelegen seyn ließe, in seiner Provinz mittels zu pflegender Communicatioo mit den Herren Suffraganen ein einziges Provinzial-Synodal-Gericht zur dritten Instanz zu errichten, und dahio alle Causas Appellationis zu weisen; der Erz-Bischof könnte bey diesem Gerichte den Director, und einige Beysitzer, und jeder Suffragaoeus einen, auch zwey Beysitzer ernennen, und auf seine Kösten erhalten.

XXIII.

Werden die Erz- und Bischöfe Deutschlands unter dem allermächtigsten Beystand Kayserl. Majestät in den Besitz dieser durch göttliche Anordnung ihnen zukommenden Gerechtsamen wieder eingesetzt, und von den Haupt-Beschwerden gegen die Römische Kurie befreyet seyn, so sind sie alsdann erst vermögend, und wirklich entschlossen, die Verbesserung der Kirchen-Disciplin durch alle ihre Theile nach gemeinschäftlichen Grundsätzen alsbald vorzunehmen, wegen besserer Einrichtung der Seelsorge, Stifter, und Klöster das nöthige zu verordnen, und die bisher dabey eingeschlichene Mängel und Mißbräuche aus dem Grunde zu heben.

Uebrigens da das Concordatum Aschaffenburgense von seiner Entstehung her selbst als eine der grösten Beschwerden der deutschen Nation gehalten, und die Bischöfe dadurch in der Ausübung ihrer ursprünglichen Rechte merklich gehindert wor-

gum Imperialium, pertinentes ad ecclesiasticum tribunal, deferantur primom ad judices, in qoalibet diœcesi constitutos; Appellatio ab Episcopo fiat ad Metropolitam.

(*b*) Nuncii Apostolici nec in prima, nec secunda instantia sese porro ingerant in causas ecclesiasticas, ot supra statutum est.

(*c*) Sollicite itaqoe præficient Archiepiscopi & Episcopi tribunalibus suis ecclesiasticis viros a scientia usuque rerum præ cæteris commendatos; iisdemque normam judicandi proponant tam ad Ecclesiæ canones, quam ad Imperii praxim apprime exactam, ut rebus ita constitutis, justitia sine ullo partium incommodo inoffense administretur.

(*d*) Si demum provocetur ad Pontificem, obligatur ille pro tertia instantia dare judices in partibus, hosque indigenas, qui juxta præscriptum Tridentini Concilii deligaotur, Romæque promulgentur.

(*e*) Conveoientissimum autem foerit: constitui pro tertia instantia a singulis Archiepiscopis, cum communi Suffraganeorum consensu tribonal Provinciale Synodicum, quo causæ appellationis referantor. Director, unus item alterve Assessor ab Archiepiscopo: a Suffraganeis singulis rursum unus alterve hujus Tribunalis assessor susteotentur.

XXIII.

Hac ratione & via redibont feliciter Archiepiscopis & Episcopis Germaniæ, Augusti aoxilio provectis, originaria sua & divinitus collata jora, atque invisa illa ac diuturna gravamina e medio tollentur; ut tandem illi Pastores, Romanæ Curiæ vinculis erepti, serio valeant incumbere in instaurationem laborantis disciplinæ, solertius prospicere animarom curæ, collegiorum ac monasteriorum invigilare observantiæ, atque abusus depellere, hactenus Ecclesiæ decus, sanctamque disciplinam profanaotes.

Deniqoe Concordato Aschaffenborgensi, quod maximam hucusque remoram injecit Episcopali muneri, totique Germaniæ extitit summe invidiosom, com hæc accesserit a paciscentibus conditio, ut illius obligatio duntaxat perduret usque ad pro-

den, dasselbe auch nur auf eine Zeit lang bis zum nächst gehoften Concilium eingegangen, auf der erst ein Jahrhundert nachher gehaltenen Kirchen-Versammlung zu Trient aber die zugesicherte Abhilfe nicht erfolgt ist; so ist es ein nicht minder angelegentlich-als allerdevotester Wunsch für die deutsche Nation, daß Se. Kayserl. Majestät, als allerhöchstes Reichs-Oberhaupt bey dem Päpstlichen Stuhle dießfalls ins Mittel zu tretten, das in gedachtem Concordat als eine wesentliche Bedingniß versprochene Concilium, wenigstens Nationale, durch allerhöchste Verwendung längstens in zwey Jahren zur endlichen Hebung all dieser Beschwerden zu Stande zu bringen, und wenn auch dießfalls noch immer die bisherigen Hindernissen sich in Weg legen sollten, durch Reichsverfassungsmäßige Vorkehrungen, die so unentbehrliche Erleichterung allerhuldreichst zu verschaffen, geruhen mögten. Vorstehende Punkten haben Endes unterzeichnete reiflich erwogen, einhellig beschlossen, und nach vorgelegten allseitigen Vollmachten, Namens ihrer Committenten unter Beydruckung ihrer gewöhnlichen Innsiegel eigenhändig unterschrieben Baad Embs den 25. Augusti 1786.

ximc futurum concilium, difficultatibus, si quæ evenerint, opitulaturum; in Tridentino Concilio autem, post sæculum secuto, nullum allatum sit justis querimoniis remedium: unice eo jam enitendum est, ut opem ferente Augustn Cæsare, Summo Ecclesiarum Germanicarum Advocato, convocetur intra biennium aut Generale, aut saltem Nationale concilium in Germania, ceu necessaria ad valorem pacti conditio, quod concilium omnibus illis gravaminibus ac querelis Germanorum tandem imponat optatum finem: aut certo, spe concilii in vanum recidente, ut aliis remediis, ad Imperii constitutionem exactis, id ipsum detur effectui.

Hæc descripta capita post maturam deliberationem, data sibi potestate, Archipræsulum suorum nomine unanimiter consignarunt, suisque singuli sigillis muniverunt Emsii 25 Aug. Anno 1786.

Valentin Heimes
Se. Kurfürstl. Gnaden zu Maynz Weyhbischof, und geh. Staats-Rath.
(L. S.)

Joseph Ludwig Beck
Sr. Kurfürstl. Durchlaucht zu Trier geh. Rath und Official.
(L. S.)

Georg Heinrich von Tautphäus
Sr. Kurfürstl. Durchlaucht zu Kölln geh. geistlicher Rath.
(L. S.)

Johann Michael Bönike
Erzbischöfl. Salzburgisch. Consistorial-Rath.
(L. S.)

Valentinus Heimes
Archiepiscopi Elector. Moguntini Suffraganeus & Intim. Stat. Consiliar.
(L. S.)

Josephus Ludovicus Beck
Archiepiscopi Elect. Trevirensis Consiliar. Intim. & Officialis.
(L. S.)

Georgius Henricus a Tautphæus
Archiep. Electnr. Coloniens. Intim. Consiliar. Eccles.
(L. S.)

Joannes Michael Boenike
Archiepiscopi Salisburg. Consiliar. Consistorial.
(L. S.)

Nemo rerum ecclesiasticarum peritus non deprehendet in recitatis capitulis notas sincerioris disciplinæ, justæque libertatis Germanicarum Ecclesiarum, & quam Romana Curia jam a longissimo tempore depresserit auctoritatem Episcoporum, sibique ampliorem, atque per canones licebat, sumserit dominatum in Ecclesia; sæpe id quidem ex cupiditate præcellendi, communi illo malo humani generis, quo ne Pontifices quidem sunt exempti; quamvis plerumque etiam accesserint rationes, non prorsus inanes, imo ad speciem pietatis & zeli compositæ, quæ amplificationi Pontificiæ viam muniverint. Nam

Primo. Cum Romanus Pontifex ex Christi institutione teneat Primatum in universa Ecclesia, censuerunt nonnulli, ac præsertim Curialistæ: Papam hoc gradu elatum, complecti jurisdictionem universalem in totam Ecclesiam, atque ex ejus nutu totam pendere Hierarchiam, ut ne Episcopi quidem sint, nisi quibus ille jurisdictionem sit impertitus, neque sit ulla canonica regula, nisi illius auctoritate & oraculo prolata; quod est maximum in Christiana disciplina delirium, ab assentatoribus invectum; cum Christus omnibus Apostolis, ut est in Evangelio, æqualem indiderit potestatem, ad pascendum, & fundandum Ecclesias: Primatui vero id

id duntaxat peculiare adjunxerit ad Epiſcopale munus, omnibus commune & proprium: quod teneatur invigilare unitati fidei conſervandæ in omnibus per orbem diſperſis Eccleſiis, & corrigere ab ea deſciſcentes, ut uberius exponitur in *Canone Dogmatum & Diſciplinæ Lib. II. Diſſ. II.* quibus hic repetendis immorari non vacat.

Secundo. Ipſa honorifica nomina *Princeps, Caput &c.* quibus Petrus compellatur Apoſtolorum Princeps, & Romanus Pontifex dicitur Caput Eccleſiæ, extiterunt multis incuriis occaſio capiendi ſiniſtras ideas, qui nempe, cum ex linguæ latinæ genio ſcire debuiſſent, has voces *Princeps, Caput &c.* ſumi etiam pro primo, atque inter cæteros præcipuo, alteram eis indiderunt duriorem ſignificationem dominatus & Imperii, quem dominatum Chriſtus ſuis diſcipulis interdixit, inquiens Mathæi Cap. XX. verſ. 25.: Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσαι ἐν ὑμῖν. *Scitis, quod principes gentium dominentur illis, & qui magni ſunt, poteſtatem exerceant in eas; non ita erit inter vos.* Joan. XVIII. verſ. 36.: Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. *Regnum meum non eſt de hoc mundo &c.* Igitur ut latinæ linguæ & eccleſiaſticæ diſciplinæ voces illæ ſint accommodatæ, locum habere nequit faſtoſa illa vocis *Princeps* expoſitio; quin magis & Petrum & Pontificem ridiculo exponit; quemadmodum fere, ſi quis ex eo, quod Roma olim ὑπερβολικῶς dicta ſit Domina & Caput mundi, velit hodiernum Romæ dynaſtam Pontificem *Mundi Dominum* celebrare. Porro: Caput Eccleſiæ cum Paulus Apoſtolus dicat eſſe Chriſtum *Coloſſ. Cap. I. verſ.* 14. divina dona corpori Eccleſiæ infundentem; non poterit Papa aliud eſſe niſi caput humanum, id eſt, inter homines, cæteroſque Epiſcopos primus.

Tertio. Ipſa dignitas Hierarchiæ Romanæ abduxit quoſdam Pontifices ad Juriſdictionis immoderationem; Eccleſiaſticæ namque procurationes ſub initium paſſim ſequebantur gradum varii politici magiſtratus in provinciis Imperii, erantque in dignioribus urbibus Imperii Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, & Metropolitæ, in minoribus ſubjectis oppidis Epiſcopi, Suburbicarii, Parochi &c. inde factum eſt, ut Romana Sedes, in Romani Imperii faſtigio collocata, ſedium ordine anteiret aliis, iiſdemque, eodem cæteroquin Epiſcopatu præditis, certo modo eſſet ſuperior, quemadmodum fere Metropolita ſuis Suffraganeis, præſertim quod a primo Apoſtolorum Petro fundata, in maxima luce Imperii, hominumque frequentia, viris abundaret Eccleſiaſticis, doctrina & ſanctitate florentibus, atque faciliorem communionem haberet cum aliis Eccleſiæ provinciis. Horum ornamentorum cauſa & Concilia quædam, & Imperatores, Romanam Sedem peculiari honore extulerunt: Concilium Sardicenſe, anni 347, Canone III, rogante Oſio, conceſſit Epiſcopis appellationem ad Romanum Pontificem, ea tamen conceſſa appellatio non erat proprii nominis, ſeu jus ferendi ſententiam, ſed ὥσπερ ἔκκλησις, ut Zonaras ait, id eſt, *quaſi appellatio*, & imploratio auxilii; nec Sardicenſis hic canon ab omnibus eccleſiis fuit acceptatus, utpote editus in particulari Concilio Sardicæ, quæ hodie Sophia Bulgariæ eſt in Patriarchatu occidentis; ſed nec omnes occidentales Eccleſiæ eum acceptarunt: Priſcillianus & Itacius non appellarunt Romam: Concilium Africanum anni 424. ad Cæleſtinum Papam perſcripſit: has appellationes non eſſe ferendas &c. Porro Valentinianus III. Imperator reſcripſit quidem Epiſcopis in Romano Imperio conſtitutis, ut ad Romani Pontificis præſcriptum atque auctoritatem ſeſe componant; id vero intelligendum fuit conformiter ad uſus, & canones Eccleſiæ, quorum Pontifex cuſtos eſt, & quos Imperator nec voluerat nec poterat evertere. Pontifices nihilominus elati favoribus canonis Sardicenſis, & Decreti Imperatoris, miſerunt Vicarios Apoſtolicos per occidentem, qui ſuo nomine Epiſcoporum, Eccleſiarumque cauſas definirent; hos tamen Vicarios nunquam receperunt Eccleſiæ Orientis.

Quarto. Præcipuam quoque occaſionem procedendi ultra poteſtatis ſuæ limites Pontificibus obtulit dominatus civilis plurimarum urbium & regionum, quas Francorum reges Longobardis ereptas, Pontificibus Romanis dono obtulerunt. Hi quippe Pontifices cum alioquin cuperent & Imperatorum orientis, longe diſſitorum, & Regum Longobardorum prementium excutere jugum, adſuerunt Francorum regibus omni ſtudio & opera, ut benevolentia horum regum adjuti, ſuo tandem ſine potirentur. Stephanus II. Papa octavo ſæculo, ad Pipinum regem in Franciam profectus, pacto obtinuit, quidquid terrarum bello poſthac auferendum eſſet Longobardis; cui dominatui Pontificio aliæ deinceps regiones accreverunt. Jam vero Epiſcopi, in Pontificiis ditionibus conſtituti, facile amplexati ſunt rationes Pontificiarum prætenſionum, cum jurium ſuorum detrimento; ac Pontifices,

ces, qui suam duntaxat diœcesim antehac moderati fuere jure Episcopali, repente jus illud in vicinas, ac tandem ad horum exemplum, in omnes alias diœceses protenderunt.

Quinto. Falsæ Decretales Pontificum, quæ nomine Isidori Mercatoris circumferuntur, a nequissimo impostore, octavo sæculo, partim confictæ, partim ex spuriis & veris Epistolis congestæ, ut securius illuderent, penitus labefactarunt veterem disciplinam & Episcoporum jura; Omnes enim Episcoporum causæ, confirmationes, translationes &c. vi illarum Decretalium subjiciuntur auctoritati Papali; mirumque videri debet, eas Decretales tantam vim obtinere potuisse, quamvis perpetuæ disciplinæ ecclesiasticæ contrairent. Illatæ sunt illæ etiam collectioni canonum, easque Curialistæ, ceu sibi maxime proficuas, summo studio defenderunt. *Vide Can. Dog. & Disc. Lib. II. Diss. II.*

Sexto. Imperitia disciplinæ, juriumque suorum ignoratio coëgit olim plures episcopos, dum res officii essent peragendæ, neque etiam instructa documentis haberent tabularia, Romam recurrere pro dubiorum solutione, quos recursus Romani ultro ac libenter exceperunt, ut eos ad consuetudinem, atque tandem ad legem traducerent, audiendi Romanas definitiones. Alii Episcopi, muneris sui incurii, felices se, suamque seu cathedralem, seu Metropolitanam Ecclesiam censuerunt, si ex tam sanctæ, tamque conspicuæ Sedis, ut erat Romana, auctoritate atque arbitrio dependerent; ideoque omnia jura sua in eam ultro transtulerunt. Monachi quoque, ad Episcopalem, aut Archiepiscopalem ordinem evecti a Pontificibus, omnem suam jurisdictionem gratanter in eam, unde profluxit, retulerunt originem, haud secus, ac si Abbatum suorum occuparentur negociis; cujus exemplum in Germania præbuit Sanctus Bonifacius, Archiepiscopus Moguntinus.

His & ejusmodi tam spontaneis delationibus, quam etiam usurpationibus, progressu temporis, Romanus Pontifex pleraque Episcoporum & Metropolitarum jura penitus absorpsit, ita ut a Curialistis Episcopus Episcoporum, & Princeps principum diceretur. Perdurarunt hæ Episcoporum de illata sibi vi querimoniæ multis sæculis: sæpius reformatio disciplinæ incassum petita fuit in conciliis, præstita autem secundum partem in Basileensi concilio, quæ tamen haud multo post interrupta fuit. Faxit Deus! ut Capitula hæc Embsensia, ceu Germanicarum Ecclesiarum vindiciæ, consentientibus Episcopis, amodo ad optatum finem atque usum deducantur.

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
LOCUPLETISSIMUS.

A.

Archi-

Quid

Con-

Juva-

N.

que

T.

Theo-

V. U.

W.

X.

Tabula errorum

ad quam lectori in perplexo sensu recurrendum est.

pag.	*lin.*	*error*	*correctio.*
2	44	literario	literario delituerit.
36	22	Presbyterus	Presbyteri.
40	penult.	(*) *ponatur ante* ⊏⊐.	
50	44	Archiepiscopam	Archiepiscopum.
51	13	Wormatiensi	Moguntino.
62	39	paulo post	pauco post.
64	21	Labbeum	Le Long.
73	12	cum cesserunt	cum cesserint.
113	14	beneficium	beneficio.
114	44	attemperetur	attemptetur.
115	19	quo minus	quod minus.
116	6	exspectas	expetas
123	43	illum eliminandum	illam eliminandam.
135	2	detectam	fuisse detectam.
147	12	Sacerdotis	Sacerdotibus.
	35	grege	gregem.
164	39	majus	majoris.
165	20	prolatos	prolatas.
166	15	varios	varias.
167	1	quæ	quod.
170	9	contagiorum	contagionum.
171	22	correctione	correctione digna.
172	46	accederint	occiderint.
173	12	absolvi	absoluti.
	25	quod	aliquod.
174	39	portet	portat.
178	46	modo	modica.
179	30	in ecclesiasticæ	& ecclesiasticæ.
	34	nationi	nationis.
180	13	Jus	Jus obtinent.
	37	qnod	quod si
185	35	volenter	volentes.
186	32	officinm	ipsorum officium.
192	8	teneritqne	tenerique.
194	28	non	se non.
195	6	remissiones	remissionis.
	44	uon	uno.
196	38	continenter	continentur.
198	8	(Eos)	Contra eos.
	12	arrogata	irrogata.
	25	certa indicia	certa sunt indicia.
203	12	Quouiam	Ad.
	14	genus	gentes.
235	47	accipienda	acceptanda.
236	50	consueta	inconsueta.
237	6	quod	quas.
	36	& Salzeburg	S. Salzeburg.
238	15	ipso	ipsi.
	48	tamen	namque.
	51	extra nundinarum	extra tempus nundinarum.
239	60	dicta Evangeliorum	dicta initia Evang.
	61	foris	foras.
246	5	officiis	officiosus.

pag.	lin.	error.	correctio.
248	40	depopulatorum	depopulatorem.
249	38	exploratis	explorati.
	49	volumus	volentes.
253	28	qui privilegium	quia privilegium
254	2	ne	nec
255	38	ftatuimus	ftatutis.
257	5	poffunt	poffint.
	34	claufula	claufura.
261	15	defcriptus	defcriptum.
264	37	careat	caveat.
287	51	urbam	urbem.
384	18	collatas	collator.
521	53	per	per fe
526	20	facile	facie.
573	42	Illma	Illmam
582	46	eoque	eaque
583	12	omnia	omnium
589	29	Palmen	Pfalmen.
592	20	Regel	Regel gehalten
596	5	Nobis	Nobilis.
616	37	amplificare	amplificaret
629	7	partem	putem.
654	34	qualea	quales quales.

Reliquos errores lector benevolus ultro corriget.

